

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΝΙΑΙΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ
ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ

ΑΝΑΡΤΗΤΕΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

ΓΝΩΜΗ

A45/2020

(του άρθρου 2, παρ. 2, περ. γ, υποπερ. (αα) του ν. 4013/2011)

Η ΕΝΙΑΙΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ

Στην Αθήνα σήμερα, την 14^η Δεκεμβρίου του έτους δύο χιλιάδες είκοσι (2020), ημέρα Δευτέρα και ώρα 09:00, και επί της οδού Κεφαλληνίας 45 και Κομνά Τράκα, όπου και τα γραφεία της, συνήλθε η **ΕΝΙΑΙΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ** σε Έκτακτη Συνεδρίαση, μετά από σχετική πρόσκληση του Προέδρου της, η οποία γνωστοποιήθηκε νομίμως σε όλα τα μέλη της Αρχής.

Από τα προσκληθέντα μέλη της Αρχής παρέστησαν κατά τη συνεδρίαση άπαντα τα τακτικά:

Πρόεδρος: Γεώργιος Καταπόδης
Αντιπρόεδρος: Αδάμ Καραγλάνης
Μέλη: Δημήτριος Σταθακόπουλος (μέσω τηλεδιάσκεψης)
 Μαρία Στυλιανίδου (μέσω τηλεδιάσκεψης)
 Ερωφίλη Χριστοβασίλη (μέσω τηλεδιάσκεψης)
 Κωνσταντίνος Βαρδακαστάνης (μέσω τηλεδιάσκεψης)
 Βασιλική Σκαρτσούνη (μέσω τηλεδιάσκεψης)

Γραμματέας: Αικατερίνη Αλτιπαρμάκη, Δ.Ε. Διοικητικών Γραμματέων

Εισηγητές: Γεώργιος Τράντας, Νομικός Σύμβουλος Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ., Μίνα Καλογρίδου προϊσταμένη της Διεύθυνσης Μελετών και Γνωμοδοτήσεων, Νομικός - Ειδικό Επιστημονικό Προσωπικό, Μαρία Χριστίνα Καζιρή, αν. προϊσταμένη Τμήματος Γνωμοδοτήσεων, Νομικός - Ειδικό Επιστημονικό Προσωπικό, Γιώργος Κυρίτσης, προϊστάμενος Τμήματος Μελετών, Νομικός Ειδικό Επιστημονικό Προσωπικό, Κωνσταντίνος Γιαννικόπουλος, Πληροφορικός, Ειδικό Επιστημονικό Προσωπικό, Ελένη Γούναρη, Τοπογράφος Μηχανικός - Ειδικό Επιστημονικό Προσωπικό, Ευάγγελος Καραμανλής, Πολιτικός Μηχανικός - Ειδικό Επιστημονικό Προσωπικό, Παναγιώτα Μπαράκου, Νομικός - Ειδικό Επιστημονικό Προσωπικό, Ελένη Σταθοπούλου, Νομικός - Ειδικό Επιστημονικό Προσωπικό, Φωτεινή Τοπάλη, Νομικός - Ειδικό Επιστημονικό Προσωπικό Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ.

Θέμα: «Έκδοση Γνώμης σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 2 περ. γ (αα) του ν. 4013/2011, επί του σχεδίου νόμου “ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟ, ΤΗΝ ΑΠΛΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΡΟΜΗΘΕΙΕΣ ΣΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΑΜΥΝΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΜΕΡΟΣ Α ΘΕΜΑΤΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΠΡΟΜΗΘΕΙΩΝ, ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΩΝ”.

Η συζήτηση του θέματος πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο τριών συνεδριάσεων, ήτοι της 57^{ης}, της 58^{ης} και της σημερινής, οπότε και το Συμβούλιο κατέληξε στην παρούσα Γνώμη του. Κατά τη διάρκεια των ως άνω συνεδριάσεων παρέστησαν οι εισηγητές για τα θέματα που επεξεργάστηκαν, αντιστοίχως, ενώ κατά τη σημερινή έκτακτη συνεδρίαση, παρέστησαν, ως έχουσες την γενική εποπτεία των σχετικών εισηγήσεων, η Προϊσταμένη της Διεύθυνσης Μελετών και Γνωμοδοτήσεων, Μίνα Καλογρίδου, καθώς και η Αν. Προϊσταμένη του Τμήματος Γνωμοδοτήσεων, Μαρία Χριστίνα Καξιρή, οι οποίες και αποχώρησαν πριν την έναρξη της διαδικασίας ψηφοφορίας και της λήψης της απόφασης από τα Μέλη της Αρχής.

*****

I. Οι υποβληθείσες στην Αρχή προτεινόμενες διατάξεις που τέθηκαν υπόψη της Αρχής έχουν ως εξής:

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΣΧΕΔΙΟ ΝΟΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟ, ΤΗΝ ΑΠΛΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΡΟΜΗΘΕΙΕΣ ΣΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΑΜΥΝΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ – ΜΕΡΟΣ Α' ΘΕΜΑΤΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ

II. Αρμοδιότητα Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ.

Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 2 περ. γ' υποπερ. αα' του ν. 4013/2011: «2. Η Αρχή έχει τις ακόλουθες αρμοδιότητες: [...] γ) Γνωμοδοτεί για τη νομιμότητα κάθε διάταξης σχεδίου νόμου ή κανονιστικής πράξης που αφορά στις δημόσιες συμβάσεις και συμμετέχει στις οικείες νομοπαρασκευαστικές επιτροπές. Τα αρμόδια όργανα οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τη γνώμη της Αρχής. Ειδικότερα: αα) Η Αρχή γνωμοδοτεί επί των διατάξεων σχεδίων νόμων που αφορούν στις δημόσιες συμβάσεις πριν από την κατάθεση τους στη Βουλή. Αν ο αρμόδιος Υπουργός διαφωνεί με τη γνώμη της Αρχής, η Αρχή δύναται να συγκαλεί συσκέψεις, με τη συμμετοχή εκπροσώπων της και εκπροσώπων όλων των συναρμόδιων Υπουργείων με σκοπό την ανταλλαγή και σύγκλιση των απόψεων. Στις εν λόγω συσκέψεις η Αρχή και κάθε συναρμόδιος Υπουργός μπορούν να ζητούν τη συμμετοχή ανεξάρτητων τρίτων, ειδικών σε θέματα δημοσίων συμβάσεων. Οι συσκέψεις αυτές πραγματοποιούνται σε διάστημα δέκα (10) εργάσιμων ημερών από την περιέλευση της πρόσκλησης της Αρχής στους συμμετέχοντες. Η άπρακτη παρέλευση της προθεσμίας αυτής δεν κωλύει τη συνέχιση της διαδικασίας ψήφισης του σχεδίου νόμου. Αν δεν αρθεί η διαφωνία μεταξύ του αρμόδιου Υπουργού και της Αρχής, στη γνώμη της Αρχής προσαρτάται έκθεση του Υπουργού στην οποία περιλαμβάνεται και ειδική αιτιολόγηση κάθε απόκλισης από το περιεχόμενο της γνώμης. Τα εν λόγω έγγραφα συνοδεύουν τα σχέδια νόμων κατά την κατάθεση τους στη Βουλή και αναρτώνται με επιμέλεια της Αρχής στην ιστοσελίδα της. Σε περίπτωση απόκλισης του σχεδίου νόμου από τη γνώμη της Αρχής, η αρμόδια επιτροπή της Βουλής δύναται να καλεί,

σύμφωνα με τον Κανονισμό της Βουλής, σε ακρόαση τον Πρόεδρο της Αρχής. [...] Η γνωμοδοτική αρμοδιότητα της παρούσας περίπτωσης ασκείται μέσα σε προθεσμία τριάντα (30) ημερών από την περιέλευση των ανωτέρω σχεδίων διατάξεων στην Αρχή, με μέριμνα του οικείου οργάνου.».

Καθώς οι προτεινόμενες νομοθετικές ρυθμίσεις, ως παρατίθενται στο Παράρτημα και αναλύονται κατωτέρω, τροποποιούν το νομοθετικό πλαίσιο ανάθεσης, εκτέλεσης και παροχής έννομης προστασίας των δημοσίων συμβάσεων, εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της Αρχής για παροχή γνώμης, κατ' άρθρο 2 παρ. 2 περ. γ' υποπερ. α' του ν. 4013/2011.

III. Συναφείς διατάξεις

Το σύνολο των διατάξεων του ν. 4412/2016

IV. Επί της σκοπιμότητας, της νομιμότητας και του περιεχομένου των προτεινόμενων ρυθμίσεων

Οι παρατηρήσεις της Αρχής επί του κειμένου του προσχεδίου νόμου, ως αυτό αναρτήθηκε, μαζί με την προκαταρκτική ανάλυση συνεπειών ρύθμισης, σε διαβούλευση, από 24-11-2020 έως 7-12-2020¹, εστιάζουν στην προσπάθεια οι προτεινόμενες αλλαγές:

(α) να συνάδουν προς τους κανόνες δικαίου υπερνομοθετικής ισχύος (Οδηγίες για τις δημόσιες συμβάσεις και δικονομικές Οδηγίες), όπως ερμηνεύονται με τις αποφάσεις των δικαιοδοτικών οργάνων της Ένωσης και των εθνικών δικαστηρίων (βλ. ενδεικτικά παρατηρήσεις στο άρθρο 1 «Τροποποίηση των παρ.1 και 3 του άρθρου 2– Ορισμοί», άρθρο 23 «Λόγοι αποκλεισμού – Αντικατάσταση άρθρου 73», άρθρο 25 «Κριτήρια επιλογής σε διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης έργου – Αντικατάσταση άρθρου 76», άρθρο 31 «Κριτήρια ανάθεσης των συμβάσεων – Αντικατάσταση άρθρου 86», άρθρο 56 Ανάθεση εξειδικευμένων υπηρεσιών (σύμβουλοι, εμπειρογνώμονες) για δημόσιες συμβάσεις– Τροποποίηση άρθρου 128, άρθρο 59 «Γενικές υποχρεώσεις του αναδόχου» - αντικατάσταση άρθρου 138, άρθρο 61 «Ψηφιακό αρχείο βαθμολόγησης» - αντικατάσταση άρθρου 142, άρθρο 81 – «Υπεργολαβία κατά την εκτέλεση – εγκεκριμένος υπεργολάβος – κατασκευαστική κοινοπραξία»- Αντικατάσταση άρθρου 165),

(β) να αποτυπωθεί η στόχευση των προτεινόμενων αλλαγών, καθώς και η αιτιολόγηση της αναγκαιότητας και της αναλογικότητάς τους. Επιπρόσθετα, να αξιολογηθεί και τυχόν επανεξετασθεί η αποτελεσματικότητα της ρύθμισης σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό (βλ. ενδεικτικά παρατηρήσεις σχετικά με το άρθρο 16 «Δημόσιες συμβάσεις έργων με αξιολόγηση μελέτης – Τροποποίηση άρθρου 50», άρθρο 24 «Αποκλεισμός οικονομικού φορέα από δημόσιες συμβάσεις – Αντικατάσταση άρθρου 74», άρθρο 33 «Τροποποίηση του άρθρου 88 - Ασυνήθιστα χαμηλές προσφορές», άρθρο 57 «Τροποποίηση του άρθρου 136 – Διοίκηση του έργου – Παρακολούθηση και Επίβλεψη», άρθρο 58 «Προσθήκη άρθρου 136Α – Μητρώο Επιβλεπόντων Ελεγκτών Μηχανικών»),

(γ) να αναδιατυπωθούν με τρόπο απλό, σαφή και περιεκτικό, χωρίς ατέλειες, κενά ή επαναλήψεις, με σκοπό την ευρεία κατανόηση και ορθή ερμηνεία και εφαρμογή από τους αποδέκτες τους (βλ. ενδεικτικά παρατηρήσεις στο άρθρο 1 «Τροποποίηση των παρ.1 και 3 του άρθρου 2 – Ορισμοί», άρθρο 7 «Τροποποίηση του άρθρου 38 του ν.4412/2016 – Κεντρικό Ηλεκτρονικό Μητρώο Δημοσίων Συμβάσεων (ΚΗΜΔΗΣ)», άρθρο 16 «Τροποποίηση του άρθρου 50 – Δημόσιες συμβάσεις έργων με αξιολόγηση μελέτης», άρθρο 52 «Συμβάσεις

¹ Πρβλ και υπ' αριθ. 5512/12-10-2020 Επιστολή του Προέδρου της Αρχής προς τον Υπουργό Ανάπτυξης και Επενδύσεων και το Γενικό Γραμματέα Νομικών και Κοινοβουλευτικών Θεμάτων

ενεργειών τεχνικής βοήθειας – Τροποποίηση άρθρου 119», άρθρο 57 «Διοίκηση του έργου – Παρακολούθηση και Επίβλεψη - Τροποποίηση του άρθρου 136», άρθρο 58 «Μητρώο Επιβλεπόντων Ελεγκτών Μηχανικών - Προσθήκη άρθρου 136^Α», άρθρο 89 «Διοίκηση σύμβασης μελέτης – παροχής τεχνικών υπηρεσιών, έλεγχος, επίβλεψη και παρακολούθηση – Αντικατάσταση άρθρου 183», άρθρο 90 «Μητρώο Επιβλεπόντων Ελεγκτών Μηχανικών – Προσθήκη άρθρου 183Α», άρθρο 108 «Όργανα διενέργειας διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων – Τροποποίηση άρθρου 221»),

(δ) να ενταχθούν, με βάση το εννοιολογικό και ρυθμιστικό τους περιεχόμενο, στην κατάλληλη ενότητα του υφιστάμενου δικαίου (βλ. πχ άρθρο 4, με το οποίο προστίθεται νέο άρθρο 35Α, άρθρο 21 «Τροποποίηση του άρθρου 70 - Ενημέρωση των υποψηφίων και των προσφερόντων», άρθρο 53 «Έναρξη διαδικασίας σύναψης σύμβασης – Αντικατάσταση άρθρου 120 του ν. 4412/2016»),

(ε) να μην περιλαμβάνονται στο ίδιο άρθρο διατάξεις που αφορούν σε διαφορετικά ζητήματα (βλ. ενδεικτικά παρατηρήσεις στο άρθρο 22 «Τροποποίηση του άρθρου 72 – Εγγυήσεις» [17 συνολικά παραγράφων], σχετικά με τις εγγυήσεις συμμετοχής, καλής εκτέλεσης, προκαταβολής, καλής λειτουργίας και μάλιστα ανά κατηγορία σύμβασης, άρθρο 80, για τον οριζόντιο αποκλεισμό και τη σύσταση μητρώων πληροφοριακού χαρακτήρα). Αντιστρόφως, διατάξεις που ρυθμίζουν ενιαίο ζήτημα να περιέχονται στο ίδιο άρθρο (βλ. πχ παρατηρήσεις στο άρθρο 2 «Τροποποίηση του άρθρου 32^Α»),

(στ) να αντιμετωπισθούν τα ζητήματα επικαλύψεων και συγκρούσεων των διατάξεων των υπό επεξεργασία ρυθμιστικών κειμένων i) με τις λοιπές διατάξεις του ν. 4412/2016 (βλ. πχ άρθρο 10 «Τροποποίηση του άρθρου 44 – Τεχνική επάρκεια αναθετουσών αρχών στις δημόσιες συμβάσεις έργων και μελετών», άρθρο 16 «Δημόσιες συμβάσεις έργων με αξιολόγηση μελέτης – Τροποποίηση άρθρου 50», άρθρο 17 «Τροποποίηση του άρθρου 53 – Περιεχόμενο εγγράφων της σύμβασης», άρθρο 19 «Τροποποίηση του άρθρου 58 – «Υπεργολαβία») και ii) με τις διατάξεις του εν γένει ισχύοντος δικαίου (λ.χ. δημοσίου λογιστικού, ν. 4700/2020 για τον προσυμβατικό έλεγχο δαπανών, ν. 4727/2020 για την ψηφιακή διακυβέρνηση και τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες, άρθρου 19 του ν. 4704/2020 για την αυτεπάγγελτη αναζήτηση φορολογικής ενημερότητας κλπ),

(ζ) να εξετασθούν οι πιθανές ρυθμιστικές λύσεις χωρίς νομοθέτηση (έκδοση κατευθυντήριων οδηγιών, αποτύπωση καλών πρακτικών, κανόνων δεοντολογίας, χρήση των υφιστάμενων εξουσιοδοτήσεων ως προς την αποτύπωση των κανόνων ηλεκτρονικών διαγωνιστικών διαδικασιών κλπ), για την επίτευξη του επιδιωκόμενου αποτελέσματος σε συγκεκριμένες θεματικές του νόμου, όπως οι απευθείας αναθέσεις ή η διαδικασία υποβολής και αξιολόγησης προσφορών σε ηλεκτρονικούς διαγωνισμούς (βλ. ενδεικτικά άρθρο 29 «Υπογραφή Ευρωπαϊκού Ενιαίου Εγγράφου Σύμβασης – Τροποποίηση άρθρου 79^Α», άρθρο 41 «Τροποποίηση του άρθρου 100»), καθώς και η κατάργηση παρωχημένων ή μη απαραίτητων ρυθμίσεων,

(η) στην περίπτωση της κατάργησης άρθρων ή αριθμημένων παραγράφων ή περιπτώσεων, να λαμβάνεται κατάλληλη μέριμνα ως προς την αναρίθμηση παραγράφων ή περιπτώσεων που διατηρούνται σε ισχύ, αφού είναι ενδεχόμενο να έχει γίνει παραπομπή στην αναριθμούμενη διάταξη με άλλο νομοθέτημα ή διατάξεις του ν. 4412/2016 (βλ. ενδεικτικά άρθρο 17 «Τροποποίηση του άρθρου 53 του ν. 4412/2016 – Περιεχόμενο εγγράφων της σύμβασης», άρθρο 61 «Ψηφιακό αρχείο βαθμολόγησης - Αντικατάσταση άρθρου 142», άρθρο 70 «Επιμετρήσεις – Αντικατάσταση άρθρου 151», άρθρο 78 «Έκπτωση αναδόχου – Τροποποίηση άρθρου 160», άρθρο 84 «Ενιαίο Σύστημα Τεχνικών Προδιαγραφών και Τιμολόγησης Τεχνικών Έργων και Μελετών (ΕΣΤΙΜ-ΤΕΜ) – Αντικατάσταση άρθρου 170», άρθρο 108 «Όργανα διενέργειας διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων – Τροποποίηση άρθρου 221»).

Ιδιαίτερη προσοχή με τις παραπομπές χρειάζεται, επίσης, στην περίπτωση πλήρους αντικατάστασης άρθρων ή παραγράφων (βλ. ιδίως άρθρο 24 «Αποκλεισμός οικονομικού φορέα από δημόσιες συμβάσεις – Αντικατάσταση άρθρου 74», άρθρο 49 «Δημόσιες συμβάσεις ήσσονος αξίας – Αντικατάσταση άρθρου 117», άρθρο 55 «Έννομη προστασία κατά τη διαδικασία σύναψης δημοσίων συμβάσεων με εκτιμώμενη αξία κατώτερη ή ίση των ορίων του άρθρου 118 και των δημοσίων συμβάσεων του άρθρου 119 – Αντικατάσταση άρθρου 127», άρθρο 61 «Ψηφιακό αρχείο βαθμολόγησης – Αντικατάσταση άρθρου 142», άρθρο 84 «Ενιαίο Σύστημα Τεχνικών Προδιαγραφών, και Τιμολόγησης Τεχνικών Έργων και Μελετών (ΕΣΤΙΜ-ΤΕΜ) – Αντικατάσταση άρθρου 170», άρθρο 108 «Όργανα διενέργειας διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων – Τροποποίηση άρθρου 221»). Στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να προκριθεί η λύση της κατάργησης των ισχυουσών ρυθμίσεων και η θέσπιση άρθρων με διακριτή αρίθμηση (λ.χ. 117 Α, 74 Α).

(θ) να μην τίθενται ανελαστικές εκ του νόμου προθεσμίες και να καταλείπεται στην αναθέτουσα αρχή η ευχέρεια να θέτει εύλογες προθεσμίες, ανάλογα με τις περιστάσεις (βλ. ενδεικτικά άρθρο 12 «Προκαταρκτικές διαβουλεύσεις της αγοράς – Αντικατάσταση άρθρου 46», άρθρο 33 «Ασυνήθιστα χαμηλές προσφορές – Τροποποίηση άρθρου 88», άρθρο 43 «Συμπλήρωση - αποσαφήνιση πληροφοριών και δικαιολογητικών – Αντικατάσταση άρθρου 102», άρθρο 44 «Πρόσκληση για υποβολή δικαιολογητικών – Τροποποίηση άρθρου 103»).

(ι) να διακριθούν οι μεταβατικές διατάξεις του νομοσχεδίου από αυτές με πάγιο χαρακτήρα (βλ. ενδεικτικά παρατηρήσεις στο άρθρο 24 «Αποκλεισμός οικονομικού φορέα από δημόσιες συμβάσεις – Αντικατάσταση άρθρου 74», άρθρο 28 «Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης – Αντικατάσταση άρθρου 79»).

Συνοψίζοντας, η ασκούμενη δια της παρούσης γνωμοδοτική αρμοδιότητα της ΕΑΑΔΗΣΥ, έχει ως στόχο, αφενός και κυρίως, την εξασφάλιση της συμβατότητας των προτεινόμενων διατάξεων με τους υπερνομοθετικής ισχύος κανόνες του ενωσιακού δικαίου, αλλά και τις θεμελιώδεις αρχές που διέπουν το σύστημα των δημοσίων συμβάσεων και, αφετέρου, την ανάδειξη εκείνων των ζητημάτων, με τις αντίστοιχες προτάσεις, που ενδέχεται να δημιουργήσουν προβλήματα τόσο ως προς την ερμηνεία των σχετικών διατάξεων όσο και ως προς την εφαρμογή τους, με σκοπό την συμβολή στη δημιουργία ενός νομοτεχνικά και ρυθμιστικά άρτιου, κατά το δυνατό, πλαισίου, με την αναγκαία συνοχή και αποτελεσματικότητα.

Ανεξαρτήτως των ανωτέρω, συνιστάται να δοθεί ο αναγκαίος χρόνος που θα διασφαλίσει τη μετάβαση από το υφιστάμενο στο νέο καθεστώς, με τη θέσπιση των σχετικών μεταβατικών διατάξεων (βλ. ιδίως άρθρο 4 «Σύστημα Ηλεκτρονικών Καταλόγων (e-marketplace) – Προσθήκη άρθρου 35 Α», άρθρο 5 «Υποχρέωση χρήσης – Λειτουργία ΕΣΗΔΗΣ – Τροποποίηση άρθρου 36», άρθρο 7 «Κεντρικό Ηλεκτρονικό Μητρώο Δημοσίων Συμβάσεων (ΚΗΜΔΗΣ) – Τροποποίηση άρθρου 38», άρθρο 11 «Συγκρότηση και τήρηση φακέλου δημόσιας σύμβασης – Τροποποίηση του άρθρου 45», άρθρο 49 «Δημόσιες συμβάσεις ήσσονος αξίας – Αντικατάσταση άρθρου 117», άρθρο 50 «Απευθείας ανάθεση – Αντικατάσταση άρθρου 118», άρθρο 55 «Έννομη προστασία κατά τη διαδικασία σύναψης δημοσίων συμβάσεων με εκτιμώμενη αξία κατώτερη ή ίση των ορίων του άρθρου 118 και των δημοσίων συμβάσεων του άρθρου 119 – Αντικατάσταση άρθρου 127»).

Επιπλέον, σε σχέση με τις αρμοδιότητες της Αρχής:

α) Διαπιστώνεται ότι το λεκτικό της αιτιολογικής έκθεσης σχετικά με την αρμοδιότητα της Αρχής για την έκδοση προτύπων και υποδειγμάτων (παρ. 5 άρθρου 53, καθώς και παρ.9 άρθρου 80) παρεκκλίνει από τη ρητή διάταξη του άρθρου 2 παρ. 2 περ. ε ν. 4013/2011 και την σχετική αρμοδιότητα της Αρχής για την έκδοση προτύπων με δεσμευτικό χαρακτήρα: «ε)

Η Αρχή εκδίδει πρότυπα τεύχη δημοπράτησης και σχέδια συμβάσεων μετά από διαβούλευση με τους κατά περίπτωση αρμόδιους δημόσιους φορείς. Διατάξεις νόμων που εξουσιοδοτούν άλλα όργανα για την έκδοση πρότυπων τευχών, όπως ιδίως οι διατάξεις των άρθρων 15 παρ. 2 του ν. 3669/2008 (Α` 116) και 11 παρ. 4 του ν. 3316/2005 (Α` 42), παύουν να ισχύουν από το χρόνο που θα ορισθεί με τον Κανονισμό του άρθρου 7. Πρότυπα τεύχη δεσμευτικού χαρακτήρα που τυχόν έχουν εκδοθεί κατ` εξουσιοδότηση των διατάξεων του προηγούμενου εδαφίου, εξακολουθούν να ισχύουν μέχρι την έκδοση νέων προτύπων από την Αρχή.» Στην ανωτέρω δε διάταξη παραπέμπει ρητά το λεκτικό της προτεινόμενης διάταξης. Επισημαίνεται ότι η αρμοδιότητα της Αρχής για την έκδοση προτύπων εγγράφων με δεσμευτική ισχύ, κατόπιν πάντα προηγούμενης διαβούλευσης με τους αρμόδιους φορείς, δημόσιους και παραγωγικούς αποτελεί, όπως και οι λοιπές αρμοδιότητές της, στρατηγική επιλογή της ελληνικής πολιτείας και είναι προϊόν συνεργασίας της με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Είναι ευνόητο δε, ότι, ιδίως στην παρούσα συγκυρία, η έκδοση προτύπων τευχών από την κατά το νόμο αρμόδια Αρχή, αποτελεί θεμιτή μορφή ρυθμιστικής παρέμβασης, η οποία θα οδηγήσει στην απλούστευση και αποκάθαρση της υφιστάμενης νομοθεσίας.

(β) Ως προς την Επιτροπή αυτοκάθαρσης (παρ. 9 άρθρου 73), τονίζεται ότι ο ορισμός εκπροσώπου της Αρχής, ως Προέδρου αυτής, δεν δύναται να καλύψει την επιτακτική ανάγκη της υποστήριξης του έργου της Επιτροπής με την αναγκαία υλικοτεχνική υποδομή και επιστημονική υποστήριξη, ούτε να προσδώσει στην Επιτροπή αυτή τα απαιτούμενα εχέγγυα ανεξαρτησίας. Ειδικότερα δε, αναφορικά με τον «εκπρόσωπο της ΕΑΑΔΗΣΥ» που ορίζεται να προεδρεύει της Επιτροπής, το ορθόν θα είναι να αναφέρεται ρητά ότι Πρόεδρος της Επιτροπής αυτοκάθαρσης θα είναι ο «Πρόεδρος της ΕΑΑΔΗΣΥ ή υποδεικνυόμενο από τον Πρόεδρο στέλεχος της Αρχής». Τονίζεται δε ότι η τελευταία, στο πλαίσιο της λειτουργίας της ως το κεντρικό αρμόδιο όργανο για την διαπίστωση της επάρκειας των επανορθωτικών μέτρων, θα πρέπει: (i) να λάβει μέτρα αποτελεσματικής και διαφανούς λειτουργίας, (ii) να εκδώσει κατευθυντήριες οδηγίες και να αποτυπώσει καλές πρακτικές σχετικά με τη λήψη μέτρων κανονιστικής συμμόρφωσης εκ μέρους των οικονομικών φορέων, και μάλιστα με βάση τον εκάστοτε λόγο αποκλεισμού, καθώς και (iii) να συνδιαμορφώσει ένα συνεκτικό σύστημα οριζόντιου αποκλεισμού, σε συνέχεια και των προτεινόμενων εκτεταμένων αλλαγών στο άρθρο 74, όπου η επιτυχής αυτοκάθαρση δύναται να οδηγήσει στην άρση ή /και στη μείωση της περιόδου αποκλεισμού.

Τέλος, επισημαίνεται ότι οι παρατηρήσεις στα υπό τροποποίηση άρθρα του Βιβλίου Ι του ν. 4412/2016, ισχύουν και για τα αντίστοιχα άρθρα του Βιβλίου ΙΙ, στο μέτρο που το περιεχόμενό τους συμπίπτει.

Έτσι, με το **κεφάλαιο Γ** της παρούσας αποτυπώνονται οι παρατηρήσεις σε επιμέρους άρθρα του Βιβλίου ΙΙ, τα οποία περιέχουν κανόνες που διαφοροποιούνται σημαντικά ή δεν περιλαμβάνονται καθόλου στο Βιβλίο Ι.

Β. Ειδικότερα, επί των προτεινόμενων ρυθμίσεων παρατηρούνται τα εξής :

1) Προτεινόμενες Διατάξεις

Άρθρο 1

Ορισμοί - Τροποποίηση άρθρου 2 ν. 4412/2016

Οι παρ. 1, 2 και 3 του άρθρου 2 του ν. 4412/2016 (Α' 147), τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί των προτεινόμενων ρυθμίσεων:

- **Με την προτεινόμενη τροποποίηση της περ. 7α της παρ. 1** τροποποιείται ο ορισμός «έργο». Ειδικότερα, διατηρείται μόνον το πρώτο εδάφιο με την προσθήκη του επιθετικού προσδιορισμού «πολιτικού» στην έννοια του μηχανικού, ενώ απαλείφεται το

δεύτερο, το οποίο εισήγαγε αμιγώς εθνικές ρυθμίσεις, με τα οποία εξειδικεύεται ο ορισμός του «έργου» του πρώτου εδαφίου. Με την προτεινόμενη ρύθμιση κατ' ουσίαν προτείνεται η διατήρηση του ορισμού «έργο», όπως αυτός αποτυπώνεται λεκτικά στην ταυτάριθμη διάταξη της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ. Η ρύθμιση είναι ορθή και θα συμβάλει στην εξάλειψη των ποικίλων ερμηνευτικών ζητημάτων που έχουν προκληθεί από τη διεύρυνση του ενωσιακού ορισμού από τον εθνικό νομοθέτη, τη ρητή απαρίθμηση συγκεκριμένων κατηγοριών έργων, καθώς και την αναφορά «..Η εκτέλεση των εργασιών του προηγούμενου εδαφίου απαιτεί ιδίως την εφαρμογή μελέτης κατά την έννοια του παρόντος».

Επισημαίνεται ότι η Αρχή εξαρχής, κατά τη διατύπωση της με αριθμ. 5/2016 Γνώμης της (ΑΔΑ: ΩΝΑΞΟΞΤΒ-ΖΧΕ) είχε εκφράσει τις επιφυλάξεις της επί του δευτέρου εδαφίου της υπό εξέταση διάταξης, και είχε προτείνει ρητά τη διαγραφή του, τονίζοντας επί λέξει στην ως άνω Γνώμη: «*Συνεπώς το εδάφιο (β) μάλλον σύγχυση και ζητήματα ερμηνείας και ορθής εφαρμογής της έννοιας του "έργου" κατά το ενωσιακό δίκαιο θα προκαλέσει, παρά διευκρινίζει την έννοια του "έργου" και της "εκτέλεσης εργασιών". Προτείνεται η απόλειψη του.*».

Οστόσο, δεδομένης της ισχύος και εφαρμογής του δεύτερου εδαφίου της ως άνω διάταξης για χρονικό διάστημα άνω των τεσσάρων ετών και, προκειμένου να αποφευχθούν εκ νέου ερμηνευτικά ζητήματα από την κατάργησή του και δυσχέρειες στους εφαρμοστές του δικαίου, προτείνεται η έκδοση σχετικής ερμηνευτικής εγκυκλίου από το καθ' ύλην αρμόδιο Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών. Στην ανωτέρω εγκύκλιο, σκόπιμο θα ήταν να προβλεφθεί και ειδική αναφορά και ενδεχομένως κατευθύνσεις για τη διαχείριση συμβάσεων εκτέλεσης εργασιών που αφορούν μία από τις δραστηριότητες που αναφέρονται στο [Παράρτημα ΙΙ του Προσαρτήματος Α'](#) και στο [Παράρτημα Ι του Προσαρτήματος Β'](#) v. 4412/2016.

Τέλος επί της προτεινόμενης επαναφοράς του επιθετικού προσδιορισμού «πολιτικού» στο κείμενο του ενωσιακού ορισμού «ως «έργο» νοείται το αποτέλεσμα ενός συνόλου οικοδομικών εργασιών ή εργασιών πολιτικού μηχανικού, το οποίο επαρκεί καθαυτό για την επιτέλεση οικονομικής ή τεχνικής λειτουργίας», σημειώνονται τα ακόλουθα. Στην ισχύουσα μεταφορά του ενωσιακού ορισμού του έργου, έχει απαλειφθεί ο ανωτέρω επιθετικός προσδιορισμός σε συνέχεια της διόρθωσης του ελληνικού κειμένου της οδηγίας (L 135/120/24.5.2016, διόρθωση άρθρου 44) με την οποία ο αγγλικός όρος *civil engineering works* αποδόθηκε στα ελληνικά με το όρο *εργασίες μηχανικού*, αντί του περιοριστικού όρου *πολιτικού μηχανικού*, προκειμένου να προληφθούν ερμηνευτικά ζητήματα ως προς τις εργασίες μηχανικού που κατάλαμβάνει. Επισημαίνεται ότι ο όρος *πολιτικός μηχανικός*, είχε καθιερωθεί προς διάκριση από την έννοια του στρατιωτικού μηχανικού, μετά δε τις πολλαπλές εξειδικεύσεις των μηχανικών (ηλεκτρολόγων, μηχανολόγων, αρχιτεκτόνων κλπ), η αληθής έννοια του όρου «πολιτικού μηχανικού» καταλαμβάνει το σύνολο των ειδικοτήτων των «πολιτικών» (με την έννοια των μη στρατιωτικών) μηχανικών. Σε συνέχεια των ανωτέρω και προς συμμόρφωση με την διορθωμένη απόδοση του ελληνικού κειμένου της οδηγίας 24 (η οποία είχε συμφωνηθεί από κοινού με την Κυπριακή Δημοκρατία) θα πρέπει να παραμείνει ο ορισμός του έργου στην ισχύουσα μορφή του.

- **Περαιτέρω, προτείνεται η τροποποίηση των υποπεριπτώσεων α) και β) της περ. 9 της παρ. 1 του άρθρου 2**, στις οποίες περιλαμβάνονται οι ορισμοί «μελέτες και τεχνικές και λοιπές συναφείς επιστημονικές υπηρεσίες» και «γενικές υπηρεσίες» αντίστοιχα.

Παράλληλα, μεταφέρεται ο ορισμός «μελέτες και τεχνικές και λοιπές συναφείς επιστημονικές υπηρεσίες» από την περ. 9 στην περ. 7 της παρ. 1, σε συνέχεια του

ορισμού «έργο», ενώ στην περ. 9 διατηρείται μόνο ο ορισμός των «υπηρεσιών», με την απαλοιφή της λέξης «γενικών».

Καταρχάς επισημαίνεται, όπως άλλωστε είχε διατυπωθεί και στην προαναφερθείσα Γνώμη της Αρχής, ότι πρόκειται για διάκριση του εθνικού δικαίου, η οποία δεν απαντάται στις Οδηγίες και θα πρέπει, για λόγους ασφάλειας δικαίου, να είναι σαφώς διακριτές περιπτώσεις, καθώς τυγχάνουν εφαρμογής διαφορετικές -εθνικές- διατάξεις, ιδίως κανόνες εκτέλεσης της σύμβασης, ανάλογα με τον ειδικότερο χαρακτηρισμό μίας υπηρεσίας.

Ωστόσο, σε κάθε περίπτωση, από τη σκοπιά του ενωσιακού δικαίου, τα ως άνω είδη συμβάσεων εμπίπτουν αμφότερα στην έννοια των δημοσίων συμβάσεων «υπηρεσιών», οπότε, από συστηματικής απόψεως, απαιτείται να παραμείνουν, ως επιμέρους ορισμοί στην περ. 9, ως είναι στην ισχύουσα ρύθμιση. Η απόσπαση του ορισμού της υποπερ. α, ήτοι της έννοιας των «μελετών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών», από την περ. 9 και η ένταξή της στην περ. 7 δημιουργεί την εσφαλμένη εντύπωση ότι οι εν λόγω συμβάσεις δεν αποτελούν δημόσιες συμβάσεις υπηρεσιών, αλλά ένα εντελώς διακριτό είδος σύμβασης, γεγονός που δεν συνάδει με τις διατάξεις της Οδηγίας και ενδέχεται να δημιουργήσει ερμηνευτικά ζητήματα και σύγχυση στους εφαρμοστές του δικαίου.

Ως προς το περιεχόμενο των των προτεινόμενων τροποποιήσεων, σύμφωνα με το υποβληθέν σχέδιο αιτιολογικής έκθεσης, σκοπείται η αποσαφήνιση των ερμηνευτικών ζητημάτων που είχαν δημιουργηθεί, καθώς, όπως αναφέρεται «...αν και αμιγώς εθνικοί ορισμοί, δημιούργησαν ζητήματα ερμηνείας, κατά την εφαρμογή τους, όπως η έννοια των «μελετών» και των «τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών», και ιδίως η διάκριση των τελευταίων σε σχέση με τις «γενικές υπηρεσίες».

Το ζητούμενο, κατά συνέπεια, εν προκειμένω είναι αν οι προτεινόμενες τροποποιήσεις συμβάλλουν ουσιωδώς στην επίλυση των σχετικών ερμηνευτικών ζητημάτων, τα οποία είχαν ενσκήψει ως προς τη διάκριση των ανωτέρω ειδών συμβάσεων.

Καταρχάς εκτιμάται ότι η απαλοιφή, από τον ορισμό των «μελετών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών», της παραπομπής στο Προσάρτημα Γ του ν. 4412/2016, το οποίο περιλαμβάνει συγκεκριμένους κωδικούς CPV, συντελεί στη άρση πολλών ερμηνευτικών ζητημάτων που δημιουργεί η παραπομπή, στην ισχύουσα ρύθμιση, στο ως άνω Προσάρτημα, καθώς, οι σε αυτό περιλαμβανόμενοι Κωδικοί CPV δεν συνδέονται αποκλειστικά ή πάντοτε μόνο με συμβάσεις της υποπερ. α, αλλά θα μπορούσαν, κατά περίπτωση, να αποτελούν και γενικές υπηρεσίες, ιδίως δε εάν δεν σχετίζονται με την εκτέλεση έργου.

Στο πλαίσιο, ωστόσο, μίας ομοιογενούς και χωρίς αμφισημίες νομοθετικής ρύθμισης, κρίνεται ότι θα πρέπει επιπλέον να καταργηθεί στο σύνολό του το Προσάρτημα Γ, το οποίο, άλλωστε, αποτελεί μία αμιγώς εθνική προσθήκη στον ν. 4412/2016, η οποία μέχρι σήμερα, έχει δημιουργήσει πλείστα ερμηνευτικά ζητήματα και δυσχέρειες εφαρμογής στις αναθέτουσες αρχές και αντί αυτού να δοθούν κατάλληλες κατευθύνσεις και οδηγίες στις αναθέτουσες αρχές μέσω ερμηνευτικής εγκυκλίου από το καθ' ύλην αρμόδιο Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών.

Επισημαίνεται, περαιτέρω, ότι, ενώ η προτεινόμενη τροποποίηση της υποπερ. α κινείται γενικά προς την ορθή κατεύθυνση, ιδίως λόγω της αποσύνδεσής της από το Προσάρτημα Γ, ωστόσο η διατύπωση «οι οποίες συνδέονται ευρύτερα με την εκτέλεση έργου» ενδέχεται να εγείρει νέα ερμηνευτικά ζητήματα και σύγχυση στους εφαρμοστές του δικαίου ως προς το αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής της διάταξης.

Δεν είναι αντιληπτή η σημασία που αποδίδεται στην «ευρύτερη σύνδεση» με την εκτέλεση του έργου, γεγονός που εγκυμονεί τον κίνδυνο υπέρμετρης διεύρυνσης του πεδίου εφαρμογής των «μελετών και των τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών»

και ένταξης στην έννοια αυτή ακόμη και συμβάσεων, οι οποίες θα μπορούσαν να ενταχθούν στην υποπερ. β της υπό εξέταση διάταξης και να ανατεθούν ως γενικές υπηρεσίες.

Για λόγους ασφάλειας δικαίου και αποφυγής της πρόκλησης ερμηνευτικής σύγχυσης προτείνεται η απαλοιφή, από την προτεινόμενη τροποποίηση της υποπερ. α, της λέξης «ευρύτερα».

- **Ως προς την προτεινόμενη τροποποίηση της υποπερ. β),** ήτοι της έννοιας των «γενικών υπηρεσιών» επισημαίνεται, ομοίως, ότι, από συστηματικής άποψης και για την αποφυγή ερμηνευτικών ζητημάτων, σε σχέση με τις διατάξεις της Οδηγίας, απαιτείται να διατηρηθεί ως επιμέρους ορισμός της έννοιας των «υπηρεσιών», ως έχει στην υφιστάμενη ρύθμιση και παράλληλα να διατηρηθεί η λέξη «γενικών», ώστε να είναι σαφής η διάκρισή τους από τις «μελέτες και τεχνικές και λοιπές συναφείς επιστημονικές υπηρεσίες».

Ως προς το ειδικότερο περιεχόμενο της προτεινόμενης τροποποίησης, καταρχάς, διαφαίνεται ότι ορθά απαλείφονται από τις παρατιθέμενες, ενδεικτικώς, συμβουλευτικές υπηρεσίες, οι περιβαλλοντικές μελέτες, η ένταξη των οποίων στις συμβουλευτικές υπηρεσίες, είχε προκαλέσει μείζονες ερμηνευτικές δυσχέρειες, καθώς στις περισσότερες περιπτώσεις οι συγκεκριμένες μελέτες συνδέονται, εν τοις πράγμασι, με έργα και, κατά συνέπεια, εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της υποπερίπτωσης α).

Ωστόσο, η απαλοιφή της λέξης «ιδίως», κατά τη ρητή παράθεση συγκεκριμένων μελετών, εμπιστοσύνη στην έννοια των συμβουλευτικών υπηρεσιών, δημιουργεί την εσφαλμένη εντύπωση αποκλειστικής και όχι ενδεικτικής αναφοράς, στερώντας από την αναθέτουσα αρχή την απαιτούμενη ευελιξία να εντάξει στην έννοια των «συμβουλευτικών υπηρεσιών» και άλλες, ενδεχομένως, μελέτες ή υπηρεσίες, οι οποίες, πράγματι, συνδέονται με την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών, πλην των ρητά αναφερομένων στο εν λόγω εδάφιο (κοινωνικών, οικονομικών και μελετών οργάνωσης και επιχειρησιακής έρευνας) και περιορίζοντας, κατ' αυτόν τον τρόπο, δυσανάλογα το αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής της διάταξης.

Περαιτέρω, η διαγραφή, με την προτεινόμενη ρύθμιση, της φράσης «εκτός εάν σχετίζονται με έργο κατά την έννοια της περίπτωσης 7 ή με εκπόνηση μελετών και παροχή τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών κατά την έννοια της υποπερίπτωσης α' της παρούσας περίπτωσης», ενδέχεται να δημιουργήσει νέα ερμηνευτικά ζητήματα, καθώς η συγκεκριμένη φράση, ήτοι η σύνδεση ή μη μίας υπηρεσίας με έργο, μελέτη ή τεχνική ή άλλη συναφή επιστημονική υπηρεσία, οριοθετεί επαρκώς τα όρια μεταξύ των υπηρεσιών της υποπερ. α και της υποπερ. β. Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται η διατήρησή της ή αναδιατύπωσή της ως ακολούθως: «οι οποίες δεν σχετίζονται με έργο κατά την έννοια της περίπτωσης 7 ή με εκπόνηση μελετών και παροχή τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, κατά την έννοια της υποπερίπτωσης α' της παρούσας περίπτωσης».

Σε κάθε περίπτωση, άλλωστε, αποτελεί ευθύνη της αναθέτουσας αρχής που αναθέτει μία συγκεκριμένη υπηρεσία να την εντάξει στο πεδίο εφαρμογής της υποπερ. α) ή β) συνεκτιμώντας το αντικείμενο της σύμβασης, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της και, ιδίως, τη σύνδεσή της ή μη με έργο, μελέτη ή τεχνική ή άλλη συναφή επιστημονική υπηρεσία που, ομοίως, συνδέεται με έργο ή μελέτη, προκειμένου να εφαρμόσει τις κατάλληλες, ανά περίπτωση, διατάξεις του ν. 4412/2016.

- **Η περίπτωση 30 αντικαθίσταται,** δεδομένης της κατάργησης του συνοπτικού διαγωνισμού, ως διαδικασίας σύναψης συμβάσεων, όπως προκύπτει, άλλωστε, και από την προτεινόμενη αντικατάσταση των άρθρων 117 και 327 (με τα άρθρα 48 και 125 αντίστοιχα του υποβληθέντος σχεδίου νόμου) και εισάγεται η έννοια «δημόσιες

συμβάσεις ήσσονος αξίας». Στην έννοια αυτή, η οποία προϋπήρχε και στον ν. 4281/2014, χωρίς, ωστόσο, να έχει τύχει εφαρμογής, λόγω της κατάργησης του εν λόγω νόμου από τον ν. 4412/2016, εμπίπτουν, σύμφωνα με την προτεινόμενη ρύθμιση, «*οι δημόσιες συμβάσεις των οποίων η εκτιμώμενη αξία είναι ίση ή κατώτερη από το ποσό των δύο χιλιάδων πεντακοσίων (2.500) ευρώ*».

Ορθά προτείνεται ο συγκεκριμένος ορισμός και η οριοθέτηση του πεδίου εφαρμογής «συμβάσεων ήσσονος αξίας», δεδομένης της εισαγωγής τόσο στο Βιβλίο Ι όσο και στο Βιβλίο ΙΙ ειδικών ρυθμίσεων (με την προτεινόμενη αντικατάσταση των άρθρων 117 και 327 αντίστοιχα) για την ανάθεση των εν λόγω συμβάσεων.

Ωστόσο, για λόγους νομοτεχνικής αρτιότητας και για την αποφυγή οποιασδήποτε παρερμηνείας, προτείνεται, μετά τη φράση «*δημόσιες συμβάσεις*», να προστεθεί η φράση «*και οι συμβάσεις*», ώστε να είναι σαφές ότι ο ορισμός καταλαμβάνει αντίστοιχα και τις συμβάσεις που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του Βιβλίου ΙΙ, ενώ περαιτέρω θα μπορούσε να γίνεται παραπομπή και στις διατάξεις των άρθρων 117 και 327, όπως αντικαθίστανται, καθώς στα εν λόγω άρθρα περιλαμβάνονται ειδικές ρυθμίσεις για την ανάθεση των συμβάσεων ήσσονος αξίας.

- **Με την περίπτωση 31 τροποποιείται ο ισχύων ορισμός της «απευθείας ανάθεσης»,** προκειμένου να συνάδει με τις προτεινόμενες τροποποιήσεις των άρθρων 118, 120 παρ. 3, 328 και 330 παρ. 3 του νόμου, καθώς, κατά περίπτωση, απαιτείται πλέον δημοσιότητα, ήτοι ανάρτηση της σχετικής πρόσκλησης υποβολής προσφορών στο ΚΗΜΔΗΣ, ιδίως σε συμβάσεις εκτιμώμενης αξίας άνω των 2.500,00 ευρώ και ανεξαρτήτως αν προσκαλείται ένας μόνο ή περισσότεροι οικονομικοί φορείς.

Δεδομένου ότι εξακολουθεί να παραμένει, στην προτεινόμενη διάταξη η «έρευνα αγοράς», ως προϋπόθεση νομιμότητας της διαδικασίας, επισημαίνεται ότι η ερμηνεία της εν λόγω προϋπόθεσης, ιδίως κατά τον έλεγχο των σχετικών δαπανών είτε από το Ελεγκτικό Συνέδριο είτε από τους αρμόδιους, κατά περίπτωση, εκκαθαριστές δαπανών, έχει προκαλέσει ζητήματα κατά τη θεώρηση των οικείων δαπανών, καθώς ερμηνεύεται πολλές φορές συστατικά, συνδεδεμένη αποκλειστικά με την υποβολή τουλάχιστον τριών εγγράφων προφορών, χωρίς η εν λόγω ερμηνεία να προκύπτει από το γράμμα της διάταξης ή από τη σαφή βούληση του νομοθέτη.

Προκειμένου να αρθεί η οποιαδήποτε σύγχυση ή παρερμηνεία, η οποία πολλές φορές οδηγεί στο αντίθετο αποτέλεσμα από αυτό, στο οποίο σκοπεί η διαδικασία της απευθείας ανάθεσης, ήτοι στην ταχεία ανάθεση των σχετικών συμβάσεων, προτείνεται να αναφερθεί ρητά ότι «*..η έρευνα αγοράς μπορεί να διεξάγεται με κάθε πρόσφορο μέσο, συμπεριλαμβανομένων των μέσων ηλεκτρονικής επικοινωνίας, τα δε στοιχεία που την αποδεικνύουν τηρούνται στον φάκελο της σύμβασης, μαζί με τα λοιπά στοιχεία.*» (Πρβλ. και σχετική υποσημείωση αριθμ 19, σελ. 12, στην Κατευθυντήρια Οδηγία 19 της Αρχής (2^η έκδοση) – ΑΔΑ: ΩΝΥΓΟΞΤΒ-Θ73). Περαιτέρω στην αιτιολογική έκθεση της διάταξης θα μπορούσε να αναγραφεί ρητώς ότι αναλόγως με τις περιστάσεις είναι δυνατό η έρευνα αγοράς να γίνεται με κάθε πρόσφορα μέσο πχ βάση στοιχεία που είναι αναρτημένα στο διαδίκτυο και δεν απαιτείται σε κάθε περίπτωση πρόσκληση στο πλαίσιο της έρευνας αγοράς (με την έννοια της έκδοσης διοικητικού εγγράφου).

- Αντικαθίσταται η **περίπτωση 32** που προέβλεπε τον ορισμό του Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (ΕΣΗΔΗΣ) με τον ορισμό «Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα - Εθνικό Σύστημα Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων ΟΠΣ – ΕΣΗΔΗΣ και **προστίθεται περ. 32Α** με τον ορισμό για το «Εθνικό Σύστημα Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (ΕΣΗΔΗΣ)». Με τις προτεινόμενες τροποποιήσεις το ΟΠΣ-ΕΣΗΔΗΣ περιλαμβάνει όλα τα υποσυστήματα για τον προγραμματισμό, τη σύναψη και την εκτέλεση δημοσίων συμβάσεων, καθώς και για τη συλλογή, δημοσιοποίηση και

ανάλυση στοιχείων σχετικών με τις εν λόγω συμβάσεις, ήτοι το ΕΣΗΔΗΣ της περ. 32Α) και το ΚΗΜΔΗΣ της περ. 34. Ο δε ορισμός του ΕΣΗΔΗΣ τροποποιείται σε σχέση με τον ισχύοντα καθώς απαλοφείται ο ολοκληρωμένος χαρακτήρας του και προστίθεται στα στοιχεία που διαχειρίζεται πέραν του προγραμματισμού και της σύναψης, η εκτέλεση δημοσίων συμβάσεων.

Επισημαίνεται ότι για τη λειτουργία του ΕΣΗΔΗΣ έχουν εκδοθεί δύο κανονιστικές πράξεις κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 36: α) η με αριθμ. 56902/215 Υπουργική Απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Ανάπτυξης «*Τεχνικές λεπτομέρειες και διαδικασίες λειτουργίας του Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (Ε.Σ.Η.ΔΗ.Σ.)*» (ΦΕΚ Β 1924/2-6 2017) και β) η με αριθ. 117384 Κοινή Απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Ανάπτυξης και Υποδομών και Μεταφορών "*Ρυθμίσεις τεχνικών ζητημάτων που αφορούν την ανάθεση των Δημοσίων Συμβάσεων έργων, μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών με χρήση των επιμέρους εργαλείων και διαδικασιών του Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (Ε.Σ.Η.ΔΗ.Σ.)* (ΦΕΚ Β/3821/31-10-2017), με την οποία επεκτάθηκε το πεδίο λειτουργίας του Συστήματος ώστε «να περιλαμβάνει διαδικασίες ηλεκτρονικών δημοσίων συμβάσεων έργων, μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών».

Σημειώνεται ότι σε συνέχεια της με αριθ. Δ11/ Οικ. 627/18-5-2020 Κοινής Διαπιστωτικής Πράξης των Υπουργών Υποδομών και Μεταφορών και Ψηφιακής Διακυβέρνησης (ΑΔΑ:ΩΝΛ5465ΧΘΞ-ΨΕ4), διαπιστώθηκε η έναρξη της παραγωγικής λειτουργίας του ΕΣΗΔΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ στο κυβερνητικό νέφος (G-Cloud) υπό τη διαχείριση της Γενικής Γραμματείας Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών

Σε συνέχεια των ανωτέρω, πλέον το Πληροφοριακό Σύστημα ΕΣΗΔΗΣ αποτελείται από τα πληροφοριακά συστήματα ΕΣΗΔΗΣ για τις συμβάσεις Προμηθειών – Γενικών Υπηρεσιών που το διαχειρίζεται το Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης και ΕΣΗΔΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ για τις συμβάσεις έργων, μελετών και τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών υπό τη διαχείριση της Γενικής Γραμματείας Υποδομών, αντίστοιχα.

- Με την **περ. 34** τροποποιείται ο ισχύων ορισμός του ««Κεντρικού Ηλεκτρονικού Μητρώου Δημοσίων Συμβάσεων (ΚΗΜΔΗΣ)» προκειμένου να συνάδει με την προτεινόμενη περίπτωση 32Α ώστε το ΚΗΜΔΗΣ να «αποτελεί μέρος του ΟΠΣ – ΕΣΗΔΗΣ».
- Τέλος, στην παρ. 1 του άρθρου 1 **προστίθενται οι περιπτώσεις 44 έως και 47**, στις οποίες παρατίθενται οι ορισμοί των «απαράδεκτων», «μη κανονικών», «μη κατάλληλων» προσφορών, καθώς και των «μη κατάλληλων» αιτήσεων συμμετοχής. Με τις προτεινόμενες προσθήκες κατ' ουσίαν επαναλαμβάνονται αυτολεξεί οι αντίστοιχοι ορισμοί του άρθρου 26 παρ. 3 & 4, 32 παρ. 1 περ. α, εδ. β & γ και 269 παρ. 1 περ. α, εδ. β & γ του νόμου, όπως αυτούσια έχουν οι συγκεκριμένοι ορισμοί ενσωματωθεί από τις ταυτάριμες διατάξεις της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ. Είναι αντιληπτό ότι, με τις προτεινόμενες προσθήκες, σκοπείται να υπάρξει συγκέντρωση όλων των ορισμών του νόμου στο άρθρο 2, ωστόσο, επισημαίνεται ότι, κατ' αποτέλεσμα, θα επαναλαμβάνονται οι ίδιοι ακριβώς ορισμοί σε διαφορετικά άρθρα του νόμου (άρθρα 2, 26, 32, 269), γεγονός που δεν συνάδει με τις αρχές της καλής νομοθέτησης, ιδίως δεδομένου ότι οι ως άνω ορισμοί είναι ενωσιακής προέλευσης.
- **Τέλος προστίθεται νέα περίπτωση (48)**, με την οποία ορίζεται «Όπου στον παρόντα νόμο αναφέρεται ποσό, προϋπολογισμός ή εκτιμώμενη αξία σύμβασης ή αξία της σύμβασης, νοείται χωρίς ΦΠΑ, εκτός αν άλλως ορίζεται στις επιμέρους διατάξεις αυτού». Πρόκειται για μία ρύθμιση οριζόντια, η οποία αποσαφηνίζει τον αυτονόητο κανόνα, ήτοι ότι τα αναφερόμενα, στον ν. 4412/2016, ποσά δεν συμπεριλαμβάνουν ΦΠΑ, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά σε συγκεκριμένες διατάξεις. Η προτεινόμενη ρύθμιση κρίνεται

ιδιαίτερης σημασίας, καθώς συμβάλλει στην άρση τυχόν αμφισβητήσεων ή εσφαλμένων ερμηνειών.

- **Με τις προτεινόμενες τροποποιήσεις της παρ. 2 του άρθρου 2**, προτείνεται η τροποποίηση του ορισμού της «Διευθύνουσας Υπηρεσίας», όπως αυτός περιλαμβάνεται στην περ. 4 της παρ. 2 του εν λόγω άρθρου. Ουσιαστικά, με την προτεινόμενη ρύθμιση, αναθεωρούνται οι αρμοδιότητες της Τεχνικής Υπηρεσίας της αναθέτουσας αρχής, κατά την εκτέλεση των συμβάσεων έργων. Ειδικότερα, η αρμοδιότητα επίβλεψης – παρακολούθησης της υλοποίησης της σύμβασης έργου, διαφαίνεται με βάση την προτεινόμενη γραμματική διατύπωση να μην αποτελεί αποκλειστική αρμοδιότητα της Τεχνικής Υπηρεσίας της αναθέτουσας αρχής, καθώς, με βάση τις προτεινόμενες ρυθμίσεις, δύναται να ασκείται και από πιστοποιημένους οικονομικούς φορείς και στις συμβάσεις έργων κάτω των ορίων και από ιδιώτες μηχανικούς. Για τον λόγο αυτόν απαλείφεται από τον ορισμό τόσο η φράση «ή Επιβλέπουσα Υπηρεσία», όσο και η λέξη «παρακολούθηση» από τις ρητά καταγεγραμμένες αρμοδιότητες της Τεχνικής Υπηρεσίας, **ενώ απαλείφεται και η φράση «υπό την εποπτεία της Προϊσταμένης Αρχής»**. Η εν λόγω τροποποίηση πρέπει να ιδωθεί υπό το πρίσμα και σε συνδυασμό με τις προσθήκες των περιπτώσεων 4α) και 4β) κατωτέρω, καθώς και με την προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 136 και την προσθήκη του άρθρου 136^Α (με τα άρθρα 57 και 58 του υποβληθέντος σχεδίου νόμου).

Περαιτέρω, προστίθενται νέες περιπτώσεις 4α) και 4β), με τις οποίες εισάγονται οι ορισμοί του «επιβλέποντος», καθώς και του «επιβλέποντος ελεγκτή μηχανικού» της σύμβαση έργου ως ακολούθως:

«4α) ως «Επιβλέπων» νοείται τεχνικός υπάλληλος της διευθύνουσας υπηρεσίας ή πιστοποιημένος ιδιωτικός φορέας (φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή ένωση προσώπων), ο οποίος απαιτείται να διαθέτει τις εξειδικευμένες γνώσεις που είναι αναγκαίες για την παρακολούθηση και επίβλεψη του έργου.

4β) «Επιβλέπων Ελεγκτής Μηχανικός» ή «Ελεγκτής Μηχανικός» νοείται ο εγγεγραμμένος στο Μητρώο Επιβλεπόντων Ελεγκτών Μηχανικών, στον οποίο δύναται να ανατεθεί ο έλεγχος και η επίβλεψη των εκτελούμενων έργων προϋπολογισμού από εξήντα χιλιάδες (60.000) ευρώ έως ένα εκατομμύριο (1.000.000) ευρώ.»

Ως προς το ζήτημα της δυνατότητας ανάθεσης της επίβλεψης συμβάσεων έργων σε οικονομικούς φορείς και ιδιώτες μηχανικούς, παράβαλε τις αναλυτικές επισημάνσεις της Αρχής επί των άρθρων 136 και 136Α στην παρουσία.

Υπό το πρίσμα πάντως των προτεινόμενων ρυθμίσεων των άρθρων 136 και 136Α, προτείνεται η αντικατάσταση των ορισμών του «επιβλέποντα» και του «επιβλέποντα ελεγκτή μηχανικού» από τον ορισμό της έννοιας της «επίβλεψης». Σε κάθε περίπτωση εφόσον παραμείνουν οι ανωτέρω ορισμοί για λόγους νομοτεχνικής αρτιότητας των προτεινόμενων ρυθμίσεων προτείνεται να υπάρχει ρητή παραπομπή στα άρθρα 136 και 136^Α, όπως προτείνονται με το υποβληθέν σχέδιο νόμου.

Επισημαίνεται ωστόσο ότι στο 136 παραμένει ως αρμοδιότητα της Διευθύνουσας Υπηρεσίας η παρακολούθηση της σύμβασης ενώ αναφέρεται και ως επιβλέπουσα υπηρεσία, με αναφορά στον σκοπό της επίβλεψης και στα καθήκοντα των επιβλεπόντων. Περαιτέρω στο εν λόγω άρθρο προβλέπεται ότι η επίβλεψη δύναται να ασκηθεί για λογαριασμό της Διευθύνουσας Υπηρεσίας από *πιστοποιημένο ιδιωτικό φορέα (φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή ένωση προσώπων)*, η δε δυνατότητα αυτή της Διευθύνουσας Υπηρεσίας να χρησιμοποιεί εξωτερικούς συνεργάτες, δεν την απαλλάσσει από τις αρμοδιότητες της επίβλεψης καθώς ο ιδιωτικός φορέας επίβλεψης δεν εκδίδει πράξεις με χαρακτηριστικά εκτελεστικότητας (Πρβλ και σχολιασμό άρθρου 136 κατωτέρω).

Σε συνέχεια των ανωτέρω απαιτείται επανεξέταση των προτεινόμενων ρυθμίσεων στο άρθρο 2 παρ. 2, και η αναδιατύπωσή τους προκειμένου να καταστούν σαφείς και συνεκτικές με τις αναλυτικές ρυθμίσεις του άρθρου 136. Σε διαφορετική περίπτωση τα ερμηνευτικά ζητήματα που θα ανακύψουν και συνακόλουθα τα προβλήματα εφαρμογής, πέραν του ότι θα καταστήσουν τις ρυθμίσεις ουσιαστικά ανενεργές, ενδεχομένως θα έχουν και οικονομικές και δημοσιονομικές συνέπειες, αναφορικά με τη νομιμότητα και κανονικότητα των δαπανών που θα προκύψουν από την εφαρμογή τους.

Περαιτέρω, προστίθενται νέες περιπτώσεις 4γ) και 4δ), με τις οποίες εισάγονται οι ορισμοί «Ψηφιακό Αρχείο Βαθμολόγησης» και «Ενιαίο Σύστημα Τεχνικών Προδιαγραφών και Τιμολόγησης Τεχνικών Έργων και Μελετών» ως ακολούθως:

«4γ) Ψηφιακό Αρχείο Βαθμολόγησης είναι το ηλεκτρονικό αρχείο που τηρεί η Γενική Γραμματεία Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών στο οποίο εντάσσονται όλες οι τεχνικές εταιρείες που εκτελούν δημόσια έργα.

4δ) «Ενιαίο Σύστημα Τεχνικών Προδιαγραφών και Τιμολόγησης Τεχνικών Έργων και Μελετών» είναι το σύνολο εναρμονισμένων αρχών, κανόνων, μεθόδων και εργαλείων για την εξαγωγή του πραγματικού κόστους των έργων.»

Ως προς τα ειδικότερα ζητήματα που αφορούν στο «Ψηφιακό Αρχείο Βαθμολόγησης» και «Ενιαίο Σύστημα Τεχνικών Προδιαγραφών και Τιμολόγησης Τεχνικών Έργων και Μελετών», παράβαλε τις αναλυτικές επισημάνσεις της Αρχής επί των άρθρων 142 και 170, όπως αντικαθίστανται. Για λόγους νομοτεχνικής αρτιότητας των προτεινόμενων ρυθμίσεων προτείνεται να υπάρχει ρητή παραπομπή στα άρθρα 142 και 170, όπως αυτά αντικαθίστανται με τις προτεινόμενες διατάξεις των άρθρων 60 και 83 αντίστοιχα του υποβληθέντος σχεδίου νόμου.

➤ **Με τις προτεινόμενες τροποποιήσεις της παρ. 3 του άρθρου 2**, τροποποιούνται οι ορισμοί της περ. 6 ως ακολούθως:

6) ως «Φυσικό αντικείμενο» της σύμβασης νοείται οποιαδήποτε μελέτη ή τεχνική υπηρεσία ή άλλη επιστημονική υπηρεσία που σχετίζεται ευρύτερα με την εκτέλεση έργου, κατά την έννοια της περίπτωσης 7 της παραγράφου 1,

α) «Μελέτη» είναι το αποτέλεσμα συστηματικής και αναλυτικής επιστημονικής και τεχνικής εργασίας και έρευνας σε συγκεκριμένο απλό ή σύνθετο γνωστικό αντικείμενο, που αποβλέπει ιδίως στην παραγωγή έργου ή στην επέμβαση σε έργο ή αφορά στον σχεδιασμό και την απεικόνιση έργου ή παραγωγικής διαδικασίας ή σε μεθόδους χωρικού σχεδιασμού και ανάπτυξης.

β) «Τεχνικές Υπηρεσίες» και «λοιπές συναφείς επιστημονικές υπηρεσίες» είναι οι υπηρεσίες που συνίστανται στην παροχή γνώσεων και ικανοτήτων με τη διάθεση κυρίως συγκεκριμένου επιστημονικού προσωπικού και άλλων μέσων επί ορισμένου χρόνου, που προσδιορίζεται είτε ημερολογιακά είτε σε συνάρτηση με ορισμένο γεγονός της παραγωγικής διαδικασίας. Οι τεχνικές υπηρεσίες μπορούν να έχουν ως αντικείμενο, ιδίως: α) τη σύνταξη των τευχών δημοσίου διαγωνισμού έργου, μελέτης ή τεχνικής ή άλλης συναφούς επιστημονικής υπηρεσίας, β) τον έλεγχο και την επίβλεψη έργου ή μελέτης και γ) την υποστήριξη της αναθέτουσας αρχής στη διεξαγωγή ανάθεσης σύμβασης μελέτης, έργου ή τεχνικής ή άλλης συναφούς επιστημονικής υπηρεσίας, στην επίβλεψη ή έλεγχο μελέτης και στη διοίκηση ή επίβλεψη ή έλεγχο έργου.

Για τον προσδιορισμό του φυσικού αντικείμενου της σύμβασης μελέτης ή τεχνικής ή άλλης συναφούς επιστημονικής υπηρεσίας, καταρχάς, ορθά προτείνεται, με την προτεινόμενη τροποποίηση του ορισμού «φυσικό αντικείμενο», η σύνδεση με την εκτέλεση έργου, κατά την έννοια της περ. 7 της παρ. 1 του άρθρου 2 (Πρβλ. επισημάνσεις ανωτέρω επί του ορισμού «έργο»), καθώς η ισχύουσα ρύθμιση είναι αρκετά αόριστη.

Ως προς την προσθήκη της λέξης «ευρύτερα» σχετικά με τη σύνδεση του φυσικού αντικείμενου της μελέτης/ τεχνικής ή άλλης συναφούς επιστημονικής υπηρεσίας με την εκτέλεση έργου, ισχύουν οι ίδιες επισημάνσεις, οι οποίες παρατίθενται ανωτέρω ως προς την προτεινόμενη τροποποίηση της υποπερ. α) της περ. 9 της παρ. 1 του άρθρου 2 του νόμου. Για τους ίδιους λόγους, ήτοι ασφάλειας δικαίου και αποφυγής της πρόκλησης ερμηνευτικής σύγχυσης, προτείνεται, ομοίως, η απαλοιφή, από την προτεινόμενη τροποποίηση, της λέξης «ευρύτερα».

Με την προτεινόμενη τροποποίηση της υποπερ. α) ως προς ορισμό «μελέτη» απαλείφεται το δεύτερο εδάφιο της ισχύουσας ρύθμισης, σύμφωνα με το οποίο: *«Η μελέτη έχει την έκταση και το βάθος που απαιτείται με τη σύμβαση, απεικονίζεται δε και παραδίδεται στην αναθέτουσα αρχή/αναθέτοντα φορέα με συγκεκριμένη συμφωνημένη μορφή.»*

Το συγκεκριμένο εδάφιο, στην πραγματικότητα δεν προσδίδει κάτι περαιτέρω στην έννοια της «μελέτης» ούτε αποσαφηνίζει κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του φυσικού αντικείμενου της. Υπό την έννοια αυτή η προτεινόμενη απαλοιφή του δευτέρου εδαφίου εκτιμάται ότι δεν θα δημιουργήσει ερμηνευτικά ζητήματα.

Περαιτέρω, με την προτεινόμενη τροποποίηση της υποπερ. β) τροποποιείται ο ορισμός *«Τεχνικές Υπηρεσίες» και «λοιπές συναφείς επιστημονικές υπηρεσίες».*

Ειδικότερα, τροποποιείται το δεύτερο εδάφιο και προστίθενται, μεταξύ των ενδεικτικά, σε αυτό αναφερόμενων, υπηρεσιών, οι οποίες δύνανται να αποτελούν αντικείμενο σύμβασης παροχής τεχνικών υπηρεσιών, η σύνταξη τευχών διαγωνισμού έργου ή τεχνικής ή άλλης συναφούς επιστημονικής υπηρεσίας, αντί της «υπηρεσίας» που αόριστα αναφέρεται στην ισχύουσα διάταξη, καθώς και η υποστήριξη της αναθέτουσας αρχής στη διεξαγωγή ανάθεσης σύμβασης τεχνικής ή άλλης συναφούς επιστημονικής υπηρεσίας.

Οι συγκεκριμένες προσθήκες, ως προς το πεδίο εφαρμογής της υποπερ. β), διαφαίνεται ότι συνάδουν με το φυσικό αντικείμενο των εν λόγω υπηρεσιών και ανταποκρίνονται με μεγαλύτερη σαφήνεια στη βούληση του νομοθέτη, σε σχέση με την υφιστάμενη ρύθμιση, καθώς και οι δύο ως άνω ρητά αναφερόμενες περιπτώσεις υπηρεσιών εμπίπτουν στο αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής της διάταξης.

Τέλος επισημαίνεται ότι στην παρ. 3 δεν προβλέπονται αντίστοιχοι ορισμοί για την έννοια του επιβλέποντος και του επιβλέποντος μηχανικού μολονότι προτείνονται αντίστοιχες ρυθμίσεις στα προς τροποποίηση άρθρα 183 και 183 Α.

2) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 2

Ρύθμιση ζητημάτων προσφυγής σε διαδικασία με διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση– Αντικατάσταση άρθρου 32Α ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Η ισχύουσα ρύθμιση του πρώτου εδαφίου προβλέπει ότι στις ορισθείσες σε αυτό περιπτώσεις α-γ, η διαδικασία ανάθεσης εξαιρείται, μεταξύ άλλων, από την υποχρεωτική εφαρμογή των παρ. 8 και 9 του άρθρου 221 για τη συγκρότηση και λειτουργία των συλλογικών οργάνων διενέργειας διαγωνιστικών διαδικασιών των δημοσίων συμβάσεων έργων, μελετών και παροχής τεχνικών υπηρεσιών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών. Με άλλα λόγια, με βάση την ισχύουσα διάταξη το γνωμοδοτικό όργανο στις εν λόγω διαδικασίες δεν συγκροτείται υποχρεωτικά με κλήρωση από το Μητρώο Μελών Επιτροπών Διαδικασιών Σύναψης Δημοσίων Συμβάσεων Έργων, Μελετών, Τεχνικών και

Λοιπών Συναφών Επιστημονικών Υπηρεσιών (Μη.Μ.Ε.Δ.) που τηρείται στη Γ.Γ. Υποδομών, ούτε ισχύουν οι λοιπές προβλέψεις για τον αριθμό των μελών κλπ.

Με την προτεινόμενη τροποποίηση η εν λόγω εξαίρεση του άρθρου 221 παρ. 8 και 9 απαλείφεται, σε αντιστοιχία με την προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 221, σύμφωνα με την οποία η χρήση του ΜηΜΕΔ καθίσταται τρίτος εναλλακτικός τρόπος για την συγκρότηση των γνωμοδοτικών οργάνων των αναθετουσών αρχών (βλ κατωτέρω, προτεινόμενο άρθρο 106 για την τροποποίηση άρθρου 221).

Επί των λοιπών ρυθμίσεων του άρθρου 32 Α σημειώνονται τα ακόλουθα:

Το εδάφιο «*Η διαδικασία της διαπραγμάτευσης γίνεται από τριμελές γνωμοδοτικό όργανο, το οποίο συγκροτείται από την Αναθέτουσα Αρχή και εισηγείται προς το αποφαινόμενο όργανο για κάθε θέμα που ανακύπτει κατά την ανάθεση της σύμβασης*» διαφαίνεται ότι αφορά τις περιπτώσεις α και β του πρώτου εδαφίου και όχι την περίπτωση γ. Ως εκ τούτου θα πρέπει να αποσαφηνιστεί σχετικά, και ενδεχομένως να αλλάξει η σειρά των εδαφίων, δηλαδή το εδάφιο αυτό να προηγείται του εδαφίου «*Στην περίπτωση γ' .... της συναλλαγής*». Περαιτέρω, προτείνεται η εν λόγω διάταξη να αναδιατυπωθεί παραπέμποντας στα γνωμοδοτικά όργανα του άρθρου 221 αντί σε τριμελές όργανο, ερμηνευόμενη ως υποχρέωση συγκρότησης διαφορετικού γνωμοδοτικού οργάνου από αυτό που ενδεχομένως έχει ήδη συγκροτηθεί σε ετήσια βάση επιτείνοντας τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι αναθέτουσες αρχές στην ανεύρεση μελών για τη συγκρότηση συλλογικών οργάνων. Στο σημείο αυτό επισημαίνεται ότι οι κανόνες της αποστολής πρόσκλησης για την υποβολή προσφοράς και η αξιολόγησή τους από γνωμοδοτικό όργανο αποτελούν ουσιαστικά κανόνες που ισχύουν για όλες τις περιπτώσεις του άρθρου 32 πλην ενδεχομένως της περίπτωσης 4.γ. Σκόπιμο συνεπώς θα ήταν να αναμορφωθεί η διάταξη του άρθρου 32 Α σε αυτήν την κατεύθυνση.

Τέλος, προστίθεται στο τέλος του άρθρου 32 Α νέο εδάφιο το οποίο ορίζει ότι στην περίπτωση του άρθρου 32.2.γ (κατεπίγον), ως γνωμοδοτικό όργανο μπορεί να ορίζεται και η αρμόδια υπηρεσία της αναθέτουσας αρχής. Η προτεινόμενη ρύθμιση κινείται στην ορθή κατεύθυνση, καθώς δίδει μεγαλύτερη ευελιξία στην αναθέτουσα αρχή στη διαχείριση συμβάσεων που έχουν «κατεπίγοντα» χαρακτήρα λόγω απροβλεπτων συνθηκών.

Σε συνέχεια των ανωτέρω προτείνεται η αναδιατύπωση του άρθρου 32 Α υπό τη μορφή διακριτών παραγράφων, ως κατωτέρω:

«Άρθρο 32 Α

1. Εξαιρούνται της υποχρεωτικής εφαρμογής των [άρθρων 22, παράγραφος 1, 36, 72 παράγραφος 1 και 79 παράγραφοι 1 έως 4](#), οι ακόλουθες περιπτώσεις του άρθρου 32:

- α) όπου η δυνατότητα ανάθεσης περιορίζεται σε έναν προκαθορισμένο συμμετέχοντα, σύμφωνα με την περίπτωση β' της παραγράφου 2, με την παράγραφο 3, με την περίπτωση β' της παραγράφου 4 και την παράγραφο 6,
- β) λόγω του επείγοντος χαρακτήρα της ανάθεσης σύμφωνα με την περίπτωση γ' της παραγράφου 2, ή
- γ) λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της συναλλαγής στην περίπτωση προμηθειών που είναι εισηγμένες και αγοράζονται σε χρηματιστήριο εμπορευμάτων σύμφωνα με την περίπτωση γ' της παραγράφου 4.

2. Στις περιπτώσεις του άρθρου 32 η διαδικασία διεξάγεται σύμφωνα με τα οριζόμενα στους όρους της πρόσκλησης, όπου υπάρχει, και η αξιολόγηση των προσφορών μπορεί να γίνεται σε ενιαίο στάδιο με την ανάθεση της σύμβασης. Η διαδικασία της διαπραγμάτευσης γίνεται από γνωμοδοτικό όργανο, το οποίο συγκροτείται από την Αναθέτουσα Αρχή κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 221 και εισηγείται προς το αποφαινόμενο όργανο για κάθε θέμα που ανακύπτει κατά την ανάθεση της σύμβασης. Ειδικά στην περίπτωση που συντρέχουν οι

περιστάσεις της περίπτωσης β' της παραγράφου 1 ως γνωμοδοτικό όργανο μπορεί να ορίζεται και η αρμόδια υπηρεσία της αναθέτουσας αρχής.

3. Στην περίπτωση γ' της παραγράφου 1 δεν απαιτείται προηγούμενη πρόσκληση και η διαδικασία διεξάγεται με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της συναλλαγής

3) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 3

Ηλεκτρονικοί πλειστηριασμοί – Τροποποίηση άρθρου 34 ν. 4412/2016

Στον τίτλο του άρθρου 34 του ν. 4412/2016 (Α' 147) προστίθενται οι λέξεις «Εξουσιοδοτική διάταξη», στο ίδιο άρθρο προστίθεται παρ. 11 και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Στην προτεινόμενη διάταξη, προστίθεται νέα παράγραφος 11 στο τέλος του άρθρου 34.

Το άρθρο 34 είναι ενωσιακής προέλευσης και αποτελεί μεταφορά του άρθρου 35 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ. Με την προτεινόμενη προσθήκη της παρ. 11 επιδιώκεται, σύμφωνα και με την αιτιολογική έκθεση, η προώθηση της ευρύτερης χρήσης του εργαλείου του ηλεκτρονικού πλειστηριασμού, με σκοπό την επίτευξη ανταγωνιστικών τιμών στις συμβάσεις προμηθειών και γενικών υπηρεσιών. Για το λόγο αυτό προτείνεται η χορήγηση εξουσιοδοτήσεων για την έκδοση Υπουργικών Αποφάσεων στον Υπουργό Ανάπτυξης και Επενδύσεων για τις συμβάσεις προμηθειών και γενικών υπηρεσιών, καθώς και στον Υπουργό Υγείας ειδικά για τις συμβάσεις προμήθειας ιατροτεχνολογικών, υγειονομικών και φαρμακευτικών αγαθών και την παροχή συναφών υπηρεσιών, ώστε να μπορεί να καθίσταται υποχρεωτική η χρήση ηλεκτρονικών πλειστηριασμών για συγκεκριμένες κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών.

Επισημαίνεται ότι προϋπόθεση για την υποχρεωτική χρήση ηλεκτρονικών πλειστηριασμών, η οποία θα πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά την έκδοση των σχετικών υπουργικών αποφάσεων, είναι οι προσφορές που υποβάλλονται για τις συγκεκριμένες κατηγορίες συμβάσεων να μπορούν να ταξινομηθούν με βάση αυτόματη μέθοδο αξιολόγησης, ώστε να μπορεί εν συνεχεία να εφαρμοστεί ηλεκτρονικός πλειστηριασμός, σύμφωνα και με τα οριζόμενα στις προηγούμενες παραγράφους του άρθρου 34.

Οι ως άνω παρατηρήσεις ισχύουν και ως προς το άρθρο 111 με το οποίο τροποποιείται το άρθρο 271 του Βιβλίου ΙΙ. Νομοτεχνικά επισημαίνεται ότι πρέπει να διορθωθεί μετά την πρώτη παράγραφο, η αρίθμηση 2, που εκ παραδρομής τέθηκε, διότι αλλάζει την όλη αρίθμηση

4) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 4

Σύστημα Ηλεκτρονικών Καταλόγων (e-marketplace) – Προσθήκη άρθρου 35 Α στον ν. 4412/2016

Μετά το άρθρο 35 στον ν. 4412/2016 (Α' 147) προστίθεται άρθρο 35 Α ως εξής:

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με τις προτεινόμενες διατάξεις εισάγεται νέο άρθρο που τιτλοφορείται «Συστήματα Ηλεκτρονικών Καταλόγων (e-marketplace)- Εξουσιοδοτική Διάταξη».

Καταρχάς, επισημαίνεται ότι ο τίτλος του προτεινόμενου άρθρου ενδέχεται να δημιουργήσει σύγχυση και ερμηνευτικά ζητήματα, σε σχέση με τις διατάξεις του άρθρου 35 του νόμου «Ηλεκτρονικοί Κατάλογοι», το οποίο έχει μεταφέρει τις αντίστοιχες διατάξεις της Οδηγίας και το οποίο εφαρμόζεται σε συμβάσεις άνω και κάτω των ορίων.

Από τη συνδυαστική ανάγνωση των προτεινόμενων διατάξεων του άρθρου 35Α και του άρθρου 118Α, διαφαίνεται ότι δεν πρόκειται για ειδικότερες ρυθμίσεις ηλεκτρονικών καταλόγων σε σχέση με τις ρυθμίσεις του άρθρου 35, αλλά μάλλον σκοπείται η δημιουργία μίας ανοικτής ηλεκτρονικής αγοράς (e-marketplace), στο πλαίσιο της οποίας οι προσφορές των οικονομικών φορέων θα υποβάλλεται με την μορφή ηλεκτρονικών καταλόγων, οι δε συμβάσεις θα ανατίθενται ηλεκτρονικά, μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, με μία ιδιότυπη διαδικασία απευθείας ανάθεσης, όπως περιγράφεται στο άρθρο 118Α. Υπό το πρίσμα αυτό ο τίτλος «Συστήματα Ηλεκτρονικών Καταλόγων» δεν είναι ακριβής και ενδέχεται να προκαλέσει ερμηνευτικά ζητήματα και προτείνεται να χρησιμοποιηθεί, αντί αυτού, ο όρος «Ηλεκτρονική Αγορά», ή «Ηλεκτρονική αγορά με τη χρήση ηλεκτρονικού καταλόγου» ή «Ηλεκτρονικές απευθείας αναθέσεις», με αντίστοιχη προσθήκη ορισμού στο άρθρο 2.

Με την παρ. 1 των προτεινόμενων διατάξεων προβλέπεται ότι τα «Συστήματα Ηλεκτρονικών Καταλόγων» θα τα διαχειρίζονται μόνον οι Εθνικές Κεντρικές Αρχές Αγορών και όχι αυτόνομα κάθε αναθέτουσα αρχή, η οποία, προκειμένου να προβεί σε αγορές από τη συγκεκριμένη «ηλεκτρονική αγορά», θα πρέπει να απευθύνεται στην αρμόδια Εθνική Κεντρική Αρχή Αγορών, στο πλαίσιο παροχής από την τελευταία επικουρικών δραστηριοτήτων αγορών. Επισημαίνεται ότι, για λόγους ασφάλειας δικαίου και αποφυγής ερμηνευτικών ζητημάτων, προτείνεται στο δεύτερο εδάφιο της παρ. 1 *«Για τη λειτουργία των Συστημάτων Ηλεκτρονικών Καταλόγων, οι ως άνω αρχές τηρούν μητρώα προεπιλογής οικονομικών φορέων, αντίστοιχα με το αντικείμενο της προμήθειας, στα οποία δικαίωμα εγγραφής έχουν όλοι οι οικονομικοί φορείς του άρθρου 19»*, να προστεθεί στη φράση «οι ως άνω αρχές» ο επιθετικός προσδιορισμός «εθνικές κεντρικές» καθώς στο προηγούμενο εδάφιο υπάρχει αναφορά τόσο στις Εθνικές Κεντρικές Αρχές, όσο και στις αναθέτουσες αρχές.

Περαιτέρω, προβλέπεται η τήρηση μητρώων προεπιλογής οικονομικών φορέων, ανάλογα με το αντικείμενο της σύμβασης, στα οποία έχουν δικαίωμα εγγραφής οι οικονομικοί φορείς του άρθρου 19 του νόμου.

Στις παρ. 3, 4 και 5 τίθενται οι διαδικαστικές προϋποθέσεις για την κατάρτιση των μητρώων προεπιλογής (πρόσκληση εγγραφής στα μητρώα, ανάρτηση στην ιστοσελίδα της ΕΚΑΑ, τεχνικές απαιτήσεις κ.λπ.), οι ουσιαστικές προϋποθέσεις εγγραφής (λόγοι αποκλεισμού και κριτήρια επιλογής των άρθρων 73 και 75 αντίστοιχα), καθώς και η προθεσμία έγκρισης ή απόρριψης της αίτησης εγγραφής που καθορίζεται σε δεκαπέντε (15) εργάσιμες ημέρες.

Εν προκειμένω δεν είναι αρκούντως κατανοητή η διασύνδεση της προβλεπόμενης διαδικασίας αγορών με τα μητρώα προεπιλογής οικονομικών φορέων, τα οποία διαφαίνεται ότι συνδέονται με τις διατάξεις του άρθρου 83 του νόμου. Εάν σκοπός της ρύθμισης είναι η εγγραφή στα εν λόγω μητρώα να λειτουργεί ως αυτόματο τεκμήριο των πληροφοριών που περιέχει, ώστε οι οικονομικοί φορείς που συμμετέχουν στην ηλεκτρονική αγορά να μην προσκομίζουν αποδεικτικά μέσα για τους λόγους αποκλεισμούς και τα κριτήρια επιλογής, τότε θα πρέπει να καταστεί σαφές, με τις προτεινόμενες ρυθμίσεις, και να συσχετιστεί με το άρθρο 83 του νόμου.

Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να ληφθεί υπόψη και το ενδεχόμενο διοικητικό βάρος που θα προκληθεί στις Εθνικές Κεντρικές Αρχές Αγορών από τη δημιουργία διακριτών μητρώων οικονομικών φορέων για κάθε είδος/ υπηρεσία που θα εντάσσεται στην ηλεκτρονική αγορά και την αξιολόγηση των σχετικών αιτήσεων εγγραφής των οικονομικών φορέων.

Επίσης, προβλέπεται ότι τυχόν απορριπτική απόφαση επί της αιτήσεως εγγραφής του οικονομικού φορέα προσβάλλεται με ενδικοφανή προσφυγή, η οποία ασκείται εντός προθεσμίας δέκα (10) ημερών, ενώπιον της Εθνικής Κεντρικής Αρχής Αγορών, οι λεπτομέρειες για την άσκηση και την εξέταση της οποίας θα ρυθμιστούν με την προβλεπόμενη, στην παρ. 9 Κοινή Υπουργική Απόφαση.

Η συγκεκριμένη ρύθμιση θα πρέπει να συσχετιστεί με τις λοιπές ρυθμίσεις του υποβληθέντος σχεδίου νόμου επί της προδικαστικής προστασίας, καθώς διαφαίνεται, μετά την προτεινόμενη κατάργηση της ένστασης στις διαδικασίες της απευθείας ανάθεσης και την καθολική αρμοδιότητα της ΑΕΠΠ επί συμβάσεων με εκτιμώμενη αξία άνω των 30.000,00 ευρώ χωρίς ΦΠΑ, ότι πρόκειται για εξαιρετική ρύθμιση σε σχέση με τις ως άνω προτεινόμενες ρυθμίσεις ως προς την προδικαστική προστασία και δεν είναι προφανής ο λόγος διαφοροποίησης.

Στην παρ. 6 προβλέπεται ότι, κατόπιν της απόφασης προεπιλογής του οικονομικού φορέα, ο τελευταίος αναρτά την προσφορά του, με χρήση του μορφότυπου ηλεκτρονικού καταλόγου που προσδιορίζεται στη σχετική πρόσκληση της ΚΚΑ, ενώ στην παρ. 7 ότι οικονομικός φορέας μπορεί να επικαιροποιεί τα στοιχεία της προσφοράς του σε οποιαδήποτε χρονική στιγμή στο μέτρο που αυτά συμμορφώνονται με τους όρους της πρόσκλησης. Από τις ως άνω αναφορές προκύπτει συσχέτιση των διατάξεων του άρθρου 35Α με τις διατάξεις του άρθρου 35, καθώς οι προσφορές των οικονομικών φορέων θα αναρτώνται στην ηλεκτρονική αγορά με το μορφότυπο των ηλεκτρονικών καταλόγων.

Στην παρ. 8 προβλέπεται ότι η ανάθεση των συμβάσεων μέσω του ΣΗΚ αφορά αποκλειστικά σε διαδικασίες ανάθεσης συμβάσεων με εκτιμώμενη αξία ίση ή κατώτερη από τα όρια του άρθρου 5 και πραγματοποιείται σύμφωνα με τα οριζόμενα στο προτεινόμενο άρθρο 118 Α. Πρόκειται κατ' ουσίαν για μία ιδιότυπη διαδικασία απευθείας ανάθεσης, ως προς την οποία ισχύουν οι αναλυτικές επισημάνσεις επί του άρθρου 118Α. Χρήζει περαιτέρω αποσαφήνισης το χρηματικό όριο έως το οποίο επιτρέπεται ανάθεση με την εν λόγω διαδικασία, ιδίως σε σχέση με το όριο των 40.000,00 ευρώ που προβλέπεται στο άρθρο 118 Α.

Τέλος με την παρ. 9 χορηγείται εξουσιοδότηση για την έκδοση Κοινής Υπουργικής Απόφασης, ως προς τα «..ειδικότερα ζητήματα που αφορούν στη λειτουργία του Συστήματος Ηλεκτρονικών Καταλόγων, στη διαδικασία κατάρτισης, τήρησης και επικαιροποίησης του μητρώου προεπιλεγμένων οικονομικών φορέων, στο περιεχόμενο της πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος, στη διαδικασία εξέτασης της ενδικοφανούς προσφυγής της παρ.5, καθώς και κάθε άλλο αναγκαίο θέμα για την εφαρμογή του παρόντος άρθρου..»

Καταληκτικά επισημαίνεται ότι παρότι πρόκειται συνολικά για μία καινοτόμο διάταξη, χρήζουν συνολικής επανεξέτασης οι ρυθμίσεις του άρθρου 35Α, στη βάση όσων εκτέθηκαν ανωτέρω, ενώ έντονες επιφυλάξεις και προβληματισμοί υπάρχουν ως προς την αναγκαιότητα ύπαρξης ενός διακριτού άρθρου και μάλιστα με τίτλο, ο οποίος δημιουργεί σύγχυση σε σχέση με τις διατάξεις του άρθρου 35. Προτείνεται, να ενσωματωθούν οι σχετικές ρυθμίσεις ως προς τη λειτουργία της εν λόγω «ηλεκτρονικής αγοράς» στο άρθρο 118Α, στο οποίο καθορίζεται και η διαδικασία ανάθεσης των σχετικών συμβάσεων.

5) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 5

Υποχρέωση χρήσης – Λειτουργία ΕΣΗΔΗΣ– Τροποποίηση άρθρου 36 ν. 4412/2016
Τροποποιούνται ο τίτλος και οι παρ. 1, 2, 3, 4, 5 και 6 του άρθρου 36 του ν. 4412/2016 (Α' 147)

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Επί των προτεινόμενων τροποποιήσεων του άρθρου 36 σημειώνονται ατα ακόλουθα:

Στην **παρ. 1** τροποποιείται η ισχύουσα ρύθμιση και ορίζεται ως νέο όριο για την υποχρεωτική χρήση του ΕΣΗΔΗΣ το ποσό των 30.000 ευρώ, αντί του ισχύοντος 60.000 ευρώ. Η προτεινόμενη μείωση συσχετίζεται με τις προτεινόμενες τροποποιήσεις του εδαφίου 1 της παρ. 1 του άρθρου 118 (άρθρο 50 του παρόντος) και του αντίστοιχου εδαφίου της παρ. 1 του

άρθρου 328 (άρθρο 128 του παρόντος) και την συνακόλουθη αύξηση του ποσού της απευθείας ανάθεσης από 20.000 ευρώ σε 30.000 ευρώ για τις συμβάσεις που αναφέρονται στα ανωτέρω προς τροποποίηση άρθρα, καθώς και με την προτεινόμενη κατάργηση του συνοπτικού διαγωνισμού του ισχύοντος άρθρου 117.

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση «*Με την εφαρμογή των προτεινόμενων διατάξεων εκτιμάται ότι θα περιοριστεί η χρήση έγχαρτων διαδικασιών μόνο σε ορισμένες περιπτώσεις απευθείας ή επειγουσών αναθέσεων, ότι θα εξασφαλιστεί υψηλότερη διαφάνεια των διαδικασιών ανάθεσης δημόσιας σύμβασης ακόμα και για συμβάσεις χαμηλού οικονομικού αντικειμένου και ότι θα διευρυνθεί σημαντικά η χρήση των εργαλείων e-procurement. Η επέκταση αυτή αναμένεται να ωφελήσει πρωτίστως τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις μειώνοντας το γραφειοκρατικό βάρος για τη συμμετοχή τους σε δημόσιες συμβάσεις αυξάνοντας παράλληλα τον αριθμό των επιχειρηματικών ευκαιριών που αυτές μπορούν να αξιοποιήσουν προκειμένου να εξασφαλίσουν τη βιωσιμότητά τους και να αναπτυχθούν. Με τον τρόπο αυτό ενισχύεται η δυνατότητα χρήσης των δημοσίων συμβάσεων, ως εργαλείο στρατηγικού χαρακτήρα σε ακόμα χαμηλότερα επίπεδα δαπανών, από την Πολιτεία για την υλοποίηση αναπτυξιακών στρατηγικών που αφορούν, αφενός στη στήριξη και στην ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων που αποτελούν περίπου το 99% των επιχειρήσεων της χώρας και, αφετέρου, στην προώθηση πολιτικών που επιδιώκουν την αύξηση του μεγέθους τους μέσω συνεργασιών ή συνενώσεων (clusters)*».

Επισημαίνεται ωστόσο ότι με βάση και την ανωτέρω αιτιολογική δεν είναι αντιληπτός ο λόγος για τη ρητή εξαίρεση από την υποχρεωτική χρήση του ΕΣΗΔΗΣ των συμβάσεων του άρθρου 128 «*Ανάθεση εξειδικευμένων υπηρεσιών (σύμβουλοι, εμπειρογνώμονες) για τη μελέτη και εκτέλεση συμβάσεων δημοσίων έργων και συμβάσεων παραχώρησης έργων*», η εκτιμώμενη αξία των οποίων δύναται να ανέρχεται μέχρι των ορίων των περιπτώσεων β', γ' και δ', κατά περίπτωση, του άρθρου 5. Επισημαίνεται τέλος ότι η υποχρέωση χρήσης του ΕΣΗΔΗΣ δεν εφαρμόζεται στις περιπτώσεις του άρθρου 32 Α.

Για την επίτευξη των στόχων της προτεινόμενης ρύθμισης, απαιτείται η έγκαιρη προετοιμασία τόσο των αναθετουσών αρχών, συμπεριλαμβανομένων των χωριστών επιχειρησιακών τους μονάδων, που διαχειρίζονται χαμηλού προϋπολογισμού πιστώσεις, όσο και των μικρών επιχειρήσεων, προκειμένου οι μεν πρώτες να μην επιβαρυνθούν και προκληθούν καθυστερήσεις στις διαδικασίες ανάθεσης συμβάσεων μέχρι 60.000 ευρώ και οι δεύτερες να μην αποκλειστούν από την συμμετοχή σε αυτές. Περαιτέρω απαιτείται η προετοιμασία των διαχειριστών του ΕΣΗΔΗΣ στην αναμενόμενη αύξηση πιστοποιημένων χρηστών και φορέων και στη συνακόλουθη υποστήριξή τους.

Από τη συγκεκριμένη διατύπωση της παρ. 1 του παρόντος, στην οποία προβλέπεται η υποχρεωτική χρήση του ΕΣΗΔΗΣ για τις συμβάσεις με εκτιμωμένη αξία ανώτερη των 30.000,00€, προκύπτει η υποχρέωση χρήσης του (α) στις συμβάσεις έργου με εκτιμώμενη αξία ανώτερη των 30.000 και μέχρι τις 60.000 ευρώ, που εμπίπτουν στα άρθρα 118 και 328 για την απευθείας ανάθεση και (β) στις συμβάσεις κοινωνικών και άλλων ειδικών υπηρεσιών, των άρθρων 107 έως 110 (Βιβλίο Ι) και αντιστοίχως των άρθρων 318 έως 321 (Βιβλίο ΙΙ), με εκτιμώμενη αξία άνω των 30.000,00€ και έως 60.000,00€, για τις οποίες επίσης προβλέπεται η δυνατότητα σύναψής τους με τη διαδικασία της απευθείας ανάθεσης του άρθρου 118 (βλ αρ. 109 Α).

Η παρ. 2 αναδιατυπώνεται χωρίς ουσιαστική αλλαγή στο περιεχόμενό της. Ωστόσο θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι διατάξεις του ν. 4727/2020 (Α'184) με τις οποίες ιδίως καταργούνται τα άρθρα 1 έως 37 του ν. 3979/2011. Η ανωτέρω παρατήρηση ισχύει και για την αντίστοιχη αναφορά στις διατάξεις του ίδιου νόμου 3979/2011 στην παρ. 5 του παρόντος άρθρου.

Με την **παρ. 3** τροποποιείται η διαδικασία έκδοσης Κ.Υ.Α. από τους Υπουργούς Μεταφορών και Υποδομών και Ψηφιακής Διακυβέρνησης ώστε να συνάδει τόσο με την παρ. 1.4 του άρθρου 1 του π.δ. 81/19 (119 Α), σύμφωνα με την οποία η Διεύθυνση Διαχείρισης, Ανάπτυξης και Υποστήριξης Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (Ε.Σ.Η.ΔΗ.Σ.) της Γενικής Διεύθυνσης Δημοσίων Συμβάσεων της Γενικής Γραμματείας Εμπορίου και Προστασίας του Καταναλωτή μεταφέρθηκε από το Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων στο Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης, όσο και με την με αριθ. Δ11/ Οικ. 627/18-5-2020 Κοινή Διαπιστωτική Πράξη των Υπουργών Υποδομών και Μεταφορών και Ψηφιακής Διακυβέρνησης (ΑΔΑ:ΩΝΛ5465ΧΘΞ-ΨΕ4), με την οποία διαπιστώθηκε η έναρξη της παραγωγικής λειτουργίας του ΕΣΗΔΗΣ Δημοσίων Έργων στο κυβερνητικό νέφος (G-Cloud) υπό τη διαχείριση της Γενικής Γραμματείας Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών.

Επιπλέον στην παρ. 3 του παρόντος, στα τεχνικά ζητήματα που ρυθμίζονται με την έκδοση τη σχετικής Κ.Υ.Α., προστίθενται οι περιπτώσεις δ) και ε) οι οποίες προβλέπουν «δ) τη διαβάθμιση των χρηστών, τον τρόπο πρόσβασης και μελέτης των εγγράφων των διαγωνισμών και τη δημιουργία και χορήγηση αντιγράφων με χρήση ΤΠΕ, τα αντίστοιχα αναγνωριστικά και διαπιστευτήρια και τα ειδικότερα θέματα και μεθόδους εγγραφής, αυθεντικοποίησης, την πολιτική ασφάλειας του δικτυακού τόπου και την εφαρμογή της κείμενης νομοθεσίας για την προστασία προσωπικών δεδομένων των χρηστών του ΕΣΗΔΗΣ, και ε) τους όρους και προϋποθέσεις που εξασφαλίζουν, σε τεχνικό επίπεδο, την αδιάλειπτη και ορθή λειτουργία του ΕΣΗΔΗΣ στη Γενική Γραμματεία Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών, κατ' αντιστοιχία με την εξουσιοδοτική διάταξη της παρ. 5. Και αυτή η τροποποίηση συνέχεται με την έναρξη της παραγωγικής λειτουργίας του ΕΣΗΔΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ στη Γενική Γραμματεία Υποδομών.

Στις **παρ. 4 και 5** επικαιροποιούνται οι εξουσιοδοτικές διατάξεις για την έκδοση υπουργικών αποφάσεων, σύμφωνα με τις ισχύουσες ονομασίες και αρμοδιότητες των εξουσιοδοτούμενων Υπουργείων. Σημειώνεται ότι και σε αυτή την περίπτωση και ιδίως λόγω της αναφοράς στο Πρόγραμμα Διαύγεια, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι διατάξεις του ν. 4727/2020 (Α' 184) - με τις οποίες καταργούνται τα άρθρα 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10Α και 10Β του ν. 3861/2010- σε συνδυασμό με τις διατάξεις του ν. 4623/2019 (Α' 134), καθώς και οι εκεί προβλεπόμενες εξουσιοδοτικές διατάξεις.

Με την προτεινόμενη τροποποίηση της **παρ. 6** του παρόντος, σύμφωνα με την οποία «στις συμβάσεις της παρ. 1 επιβάλλεται κράτηση ύψους 0,02% υπέρ της ανάπτυξης και συντήρησης του ΕΣΗΔΗΣ, η οποία υπολογίζεται επί της αξίας, της αρχικής, καθώς και κάθε συμπληρωματικής σύμβασης. Το ποσό αυτό παρακρατείται σε κάθε πληρωμή από την αναθέτουσα αρχή στο όνομα και για λογαριασμό α) του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών για τις δημόσιες συμβάσεις έργων, μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, β) του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης για τις δημόσιες συμβάσεις προμηθειών και γενικών υπηρεσιών. Με κοινή απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών και Οικονομικών και Ψηφιακής Διακυβέρνησης και Οικονομικών, κατά περίπτωση, ρυθμίζονται θέματα σχετικά με το χρόνο, τον τρόπο και τη διαδικασία κράτησης των ως άνω χρηματικών ποσών, καθώς και κάθε άλλο αναγκαίο θέμα για την εφαρμογή της παρούσας παραγράφου.», η ως άνω κράτηση παρακρατείται υπέρ των αρμόδιων Υπουργείων και όχι γενικά υπέρ του Δημοσίου.

6) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 6

Πολιτική ασφαλείας ΕΣΗΔΗΣ – Τροποποίηση του άρθρου 37 του ν.4412/2016

Οι παρ. 3, 4 και 5 του άρθρου 37 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο 37 διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με την προτεινόμενη ρύθμιση, τροποποιείται η **παρ. 4** του άρθρου 37 του ν.4412/2016 και καθορίζεται ότι **σε περίπτωση τεχνικής αδυναμίας λειτουργίας του ΕΣΗΔΗΣ, για τις δημόσιες συμβάσεις προμηθειών και γενικών υπηρεσιών**, «η ανωτέρω αδυναμία πιστοποιείται, από τη Διεύθυνση Διαχείρισης, Ανάπτυξης και Υποστήριξης του ΕΣΗΔΗΣ της Γενικής Διεύθυνσης Υποδομών Πληροφορικής και Επικοινωνιών Δημόσιας Διοίκησης της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων Δημόσιας Διοίκησης του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης και, στη συνέχεια, με αιτιολογημένη απόφασή της, η αναθέτουσα αρχή καθορίζει τον τρόπο συνέχισης και διεξαγωγής της διαδικασίας» και για τις δημόσιες συμβάσεις έργων, μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, «η ανωτέρω αδυναμία πιστοποιείται, γ, από τη Γενική Γραμματεία Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών, και στη συνέχεια, με αιτιολογημένη απόφασή της, η αναθέτουσα αρχή καθορίζει τον τρόπο συνέχισης και διεξαγωγής της διαδικασίας.»

Οι προτεινόμενες τροποποιήσεις στην παρ. 4 συνέχονται με τις τροποποιήσεις στις ονομασίες και αρμοδιότητες των εμπλεκόμενων Υπουργείων και τη μετάβαση του ΕΣΗΔΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ στη Γ.Γ. Υποδομών και, συνακόλουθα, με τον ορισμό των αρμόδιων υπηρεσιών τους για τις περιπτώσεις τεχνικής αδυναμίας λειτουργίας του ΕΣΗΔΗΣ και του ΕΣΗΔΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ, κατά περίπτωση.

Η τροποποίηση της **παρ. 5**, με την προσθήκη παραπομπής στην παρ. 3 του άρθρου 36 [Οι χρήστες αποκτούν δικαίωμα χρήσης του ΕΣΗΔΗΣ, εφόσον διαθέτουν τα ανάλογα διαπιστευτήρια που απαιτούνται, σύμφωνα με την απόφαση των παραγράφων 3 και 5 του άρθρου 36], συνδέεται με την τροποποίηση της ως άνω παρ. 3 του άρθρου 36 κατά τα ανωτέρω.

Οι ως άνω παρατηρήσεις ισχύουν και για το άρθρο 109 με το οποίο τροποποιείται το άρθρο 259 του ν.4412/2016 – Πολιτική ασφαλείας ΕΣΗΔΗΣ (άρθρο 40 παρ. 6 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ)

7) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 7

Κεντρικό Ηλεκτρονικό Μητρώο Δημοσίων Συμβάσεων (ΚΗΜΔΗΣ) – Τροποποίηση άρθρου 38 ν. 4412/2016

Στον τίτλο του άρθρου 38 του ν. 4412/2016 (Α' 147) προστίθενται οι λέξεις «Εξουσιοδοτικές διατάξεις», οι παρ. 1, 2, 3, 5, 6 και 10 τροποποιούνται και το άρθρο 38 διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Οι προτεινόμενες τροποποιήσεις στην **παρ. 1** του άρθρου 38 καταρχήν συνέχονται με τη λειτουργία, πλέον, του ΚΗΜΔΗΣ στη Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων Δημόσιας Διοίκησης του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης, και την προτεινόμενη τροποποίηση του ορισμού του, καθώς αποτελεί μέρος του ΟΠΣ-ΕΣΗΔΗΣ (πρβλ προτεινόμενη τροποποίηση περ. 32 της παρ. 1 του άρθρου 2). Περαιτέρω τροποποιείται το όριο πάνω από το οποίο αναρτώνται οι συμβάσεις στο ΚΗΜΔΗΣ, από 1.000 € σε 2.500, σε συσχέτιση με την προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 117 για τις συμβάσεις ήσσονος αξίας. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση «προβλέπεται ότι θα αναρτώνται υποχρεωτικά σε αυτό δεδομένα και στοιχεία συμβάσεων αξίας άνω των 2.500 ευρώ ώστε το κατώτερο όριο, για το οποίο οι

αναθέτουσες αρχές οφείλουν να αναρτήσουν τα σχετικά στοιχεία στο ΚΗΜΔΗΣ, να συμπίπτει με τα χρηματικά όρια των δημοσίων συμβάσεων ή σσονος αξίας, για τις οποίες εισάγονται διαδικαστικές ευελιξίες». Περαιτέρω ρητώς ορίζεται ότι για την εκτιμώμενη αξία της σύμβασης, λαμβάνεται υπόψη το άρθρο 6 προκειμένου καταρχήν να αποφευχθούν ζητήματα τεχνητής κατάτμησης. Σχετικά με την αναφορά σε προφορικές συμβάσεις, σημειώνεται ότι σύμφωνα με την προτεινόμενη παρ. 3 του άρθρου 118, απαιτείται η υπογραφή συμφωνητικού για συμβάσεις με εκτιμώμενη αξία που υπερβαίνει το ποσό των (2.500) ευρώ, ενώ, ειδικά για τις συμβάσεις προμηθειών και υπηρεσιών που αφορούν σε ενέργειες τεχνικής βοήθειας των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων του ΕΣΠΑ και του ΕΟΧ ή άλλων ενωσιακών ή διεθνών προγραμμάτων ή/και ταμείων, καθώς και των τομεακών, περιφερειακών και ειδικών προγραμμάτων του Εθνικού Προγράμματος Ανάπτυξης (ΕΠΑ), το ανωτέρω ποσό ορίζεται σε (10.000) ευρώ.

Μολονότι είναι καταρχήν κατανοητή η επιλογή του νομοθέτη να απλοποιήσει τις διαδικασίες που αφορούν σε συμβάσεις πολύ χαμηλής αξίας, ωστόσο η μη ανάρτηση καθ' ολοκληρίαν στοιχείων για αυτές στο ΚΗΜΔΗΣ μέχρι του ποσού των 2.500 ευρώ, αντί της ισχύουσας πρόβλεψης για τη μη καταχώρηση στοιχείων συμβάσεων μέχρι 1.000 ευρώ, ουσιαστικά αποκλείει την συλλογή και επεξεργασία στοιχείων για αυτές και δυσχεραίνει, αν όχι αποκλείει, τον έλεγχο ορθής εφαρμογής της προτεινόμενης ρύθμισης από τις αναθέτουσες αρχές, ήτοι τον έλεγχο τεχνητών κατατμήσεων. Προς επίτευξη του στόχου της απλοποίησης, χωρίς την απεμπόληση δυνατότητας ελέγχου εφαρμογής της ρύθμισης, θα μπορούσε να εξεταστεί αντί της τροποποίησης της παρ. 1, να προστεθεί ρύθμιση στην παρ. 3 ότι κατά παρέκκλιση των στοιχείων που καταχωρούνται στην εν λόγω παράγραφο, για τις συμβάσεις ή σσονος αξίας άνω των 1.000 ευρώ καταχωρούνται στο ΚΗΜΔΗΣ συγκεντρωτικά στοιχεία με ενιαίο αρχείο σε συγκεκριμένα χρονικά σημεία του έτους (πχ στο τέλος κάθε τριμήνου / εξαμήνου).

Στην **παρ. 2** αντικαθίσταται η αναφορά στο ν.2472/1997 από τον ν.4624/2019 (Α'137) με τον οποίο ενσωματώθηκε στο εθνικό δίκαιο ο Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων – GDPR ((ΕΥ) 2016/679).

Στην **παρ. 3** τροποποιούνται οι περιπτώσεις β) και γ) ώστε να συνάδουν με λουπές προτεινόμενες ρυθμίσεις του παρόντος σχεδίου νόμου. Πιο συγκεκριμένα στα προς ανάρτηση στο ΚΗΜΔΗΣ έγγραφα προστίθενται εκείνο της πρόσκλησης, σε συμφωνία με το τροποποιούμενο άρθρο 120 παρ. 3 και 128 του παρόντος, καθώς και εκείνο της εντολής αγοράς της παρ. 4 του προστιθέμενου με το παρόν σχέδιο νόμου, άρθρου 118 Α. Συναφώς σημειώνεται ότι, με βάση την τροποποίηση του άρθρου 105, η σύναψη της σύμβασης επέρχεται με την κοινοποίηση της πρόσκλησης στον προσωρινό ανάδοχο για την υπογραφή του συμφωνητικού. Σε συνέχεια και της ως άνω τροποποίησης, απαιτείται, με την ΚΥΑ της παρ. 6 η επανεξέταση των χρονικών σημείων καταχώρισης της απόφασης κατακύρωσης, λαμβανομένης υπόψης της κείμενης νομοθεσίας για τον προσυμβατικό έλεγχο.

Η **παρ. 5** τροποποιείται με την πρόβλεψη ρητής εξαίρεσης της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (ΕΥΠ) από την υποχρέωση καταχώρισης στο ΚΗΜΔΗΣ των στοιχείων των παρ. 3 και 4 και της υ.α. της παρ. 6 για λόγους εθνικής ασφάλειας.

Στις **παρ. 6 και 10** τροποποιούνται τα Υπουργεία που εξουσιοδοτούνται για την έκδοση κανονιστικών πράξεων σε συνέχεια των νέων ονομασιών και αρμοδιοτήτων αυτών.

8) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 8

Εθνικές Κεντρικές Αρχές Αγορών και προγραμματισμός δημοσίων συμβάσεων – Αντικατάσταση άρθρου 41 ν.4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με το υπό εξέταση άρθρο 8 του σχεδίου νόμου, τροποποιείται το άρθρο 41 «Εθνικές Κεντρικές Αρχές Αγορών και προγραμματισμός δημοσίων συμβάσεων» του ν. 4412/2016.

Στην **παρ. 1** αντικαθίσταται η «Γενική Γραμματεία Υποδομών (ΓΓΥ) του Υπουργείου Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων» από τη «Γενική Γραμματεία Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών», και η «Γενική Διεύθυνση Δημοσίων Συμβάσεων και Προμηθειών (ΓΔΔΣ και Π) της Γενικής Γραμματείας Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή (ΓΓΕ και ΠΚ) του Υπουργείου Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού» από τη «Γενική Διεύθυνση Δημοσίων Συμβάσεων της Γενικής Γραμματείας Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων», προκειμένου να εναρμονισθούν με την τρέχουσα ονομασία των αντίστοιχων Υπουργείων.

Στις **παρ. 2 και 3** προστίθεται το «καθ' ύλην αρμόδιας» ΕΚΑΑ.

Στην **παρ. 3, περ. β'** αντικαθίσταται η φράση «οι κατηγορίες [...] που θα αποτελέσουν αντικείμενο ομαδοποίησης» από τη φράση «οι κατηγορίες [...] που μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο ομαδοποίησης». Η τροποποίηση αυτή δεν συνοδεύεται από σχετική αιτιολόγηση και καταρχήν διαφαίνεται ότι αποτελεί νομοτεχνική βελτίωση.

Με την τροποποίηση της **παρ. 4**, διαφοροποιείται ο προγραμματισμός, ο οποίος αντί για ετήσιος γίνεται διετής – κατά τα λοιπά πρόκειται για αλλαγή λεκτικού.

Τέλος, απαλείφεται η υποχρέωση προηγούμενης γνώμης για την έκδοση της απόφασης αυτής α) του Τεχνικού Συμβουλίου της ΕΚΑΑ της περίπτωσης α' της παραγράφου 1, για τα θέματα αρμοδιότητας αυτής, β) της επιτροπής της παραγράφου 5 για τα θέματα αρμοδιότητας της ΕΚΑΑ της περίπτωσης β' της παραγράφου 1 και γ) της επιτροπής της παραγράφου 5 για τα θέματα αρμοδιότητας της ΕΚΑΑ της περίπτωσης γ' της παραγράφου 1, ενώ με την κατάργηση της παρ. 5 καταργείται και η σύσταση των ανωτέρω συμβουλευτικών επιτροπών της Γενικής Διεύθυνσης Δημοσίων Συμβάσεων και ΕΚΑΠΥ.

Τέλος, επισημαίνεται ότι οι αναφορές στην αιτιολογική έκθεση στις αρμοδιότητες αποφαينوμένου οργάνου των ΕΚΑΑ δεν συνάδουν με την προτεινόμενη ρύθμιση.

9) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 9

Διαδικασίες σύναψης συμβάσεων με αναθέτουσες αρχές από διαφορετικά κράτη – μέλη – Τροποποίηση άρθρου 43 ν. 4412/2016

Η παρ. 2 του άρθρου 43 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιείται και το άρθρο 43 διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με την εξεταζόμενη τροποποίηση, προστίθεται στην παρ. 2 του άρθρου 43 του ν. 4412/2016 η δυνατότητα των ελληνικών αναθετουσών αρχών να χρησιμοποιούν, πέραν των κεντρικών δραστηριοτήτων και επικουρικές δραστηριότητες αγορών που προσφέρονται από ΚΑΑ εγκατεστημένες σε άλλο κράτος μέλος. Σύμφωνα με τη συνοδεύουσα την εν λόγω τροποποίηση αιτιολογική σκέψη, η προτεινόμενη ρύθμιση στοχεύει στην αξιοποίηση εκ μέρους των αναθετουσών αρχών και των επικουρικών δραστηριοτήτων αγορών ΚΑΑ άλλων κρατών μελών, προκειμένου «να εκμεταλλευτούν την επάρκεια και την τεχνογνωσία τους και να συμμετάσχουν σε διασυνοριακές συνεργασίες εντός των ορίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης».

Κατά τα οριζόμενα στην περ. 16 του άρθρου 2 «Ορισμοί» του ν. 4412/2016, «ως “επικουρικές δραστηριότητες αγορών” νοούνται δραστηριότητες που συνίστανται στην παροχή υποστήριξης σε δραστηριότητες αγορών, ιδίως με τις κατωτέρω μορφές: α) τεχνικής υποδομής που παρέχει τη δυνατότητα στις αναθέτουσες αρχές/αναθέτοντες φορείς να αναθέτουν δημόσιες συμβάσεις/συμβάσεις ή να συνάπτουν συμφωνίες-πλαίσιο για έργα, αγαθά ή υπηρεσίες, β) συμβουλών σχετικά με τη διεξαγωγή ή το σχεδιασμό διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων/συμβάσεων, γ) προετοιμασίας και διαχείρισης διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων/συμβάσεων εξ ονόματος και για λογαριασμό της ενδιαφερόμενης αναθέτουσας αρχής/αναθέτοντος φορέα», ενώ στην περ. 17 του ίδιου άρθρου ορίζεται ότι «ως «κεντρική αρχή αγορών» (ΚΑΑ) νοείται: (α) μία αναθέτουσα αρχή που παρέχει κεντρικές δραστηριότητες αγορών και, ενδεχομένως, επικουρικές δραστηριότητες αγορών, (β) ένας αναθέτων φορέας, ο οποίος παρέχει κεντρικές δραστηριότητες αγορών και, ενδεχομένως, επικουρικές δραστηριότητες αγορών. Οι συμβάσεις που ανατίθενται από ΚΑΑ, προκειμένου να πραγματοποιηθούν κεντρικές δραστηριότητες αγορών, θεωρείται ότι αποτελούν συμβάσεις για την εκτέλεση δραστηριότητας που περιγράφεται στα άρθρα 228 ως 234. Το άρθρο 237 δεν εφαρμόζεται στις συμβάσεις που ανατίθενται από ΚΑΑ με σκοπό την πραγματοποίηση κεντρικών δραστηριοτήτων αγορών».

Με το άρθρο 43 (άρθρο 39 της οδηγίας) ρυθμίσθηκαν για πρώτη φορά οι διασυνοριακές από κοινού διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων από αναθέτουσες αρχές διαφορετικών κρατών μελών και τούτο, προκειμένου οι αναθέτουσες αρχές να δυνηθούν να αντλήσουν το μέγιστο δυνατό όφελος από τις δυνατότητες της εσωτερικής αγοράς από την άποψη της οικονομίας κλίμακας και επιμερισμού των κινδύνων – οφέλους. Η ελληνική έννομη τάξη υιοθέτησε και τις δύο μορφές κεντρικών δραστηριοτήτων αγορών υπό τις οποίες μπορεί να λειτουργεί μία ΚΑΑ (τόσο της υποπερίπτωσης (α) όσο και της υποπερίπτωσης (β) της περίπτωσης (15) της παραγράφου 1 του άρθρου 2), καίτοι ο ευρωπαϊός νομοθέτης παρείχε τη δυνατότητα στα κράτη μέλη να επιλέξουν και μία μόνο από τις δύο αυτές μορφές παροχής κεντρικών δραστηριοτήτων αγορών².

Ειδικά ως προς τη συμβατότητα της προτεινόμενης ρύθμισης με το ενωσιακό δίκαιο σημειώνεται ότι το άρθρο 39 παρ. 2 της οδηγίας αναφέρει ρητά ότι «Κανένα κράτος μέλος δεν απαγορεύει στις αναθέτουσες αρχές του να χρησιμοποιούν κεντρικές δραστηριότητες προμηθειών προσφερόμενες από κεντρική αρχή αγορών εγκατεστημένη σε άλλο κράτος μέλος. Όσον αφορά κεντρικές δραστηριότητες προμηθειών που προσφέρονται από κεντρικές αρχές αγορών εγκατεστημένες σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο της αναθέτουσας αρχής, τα κράτη μέλη μπορούν, ωστόσο, να επιλέγουν να προσδιορίζουν ότι οι δικές τους αναθέτουσες αρχές μπορούν να χρησιμοποιούν μόνο τις κεντρικές δραστηριότητες προμηθειών κατά τα οριζόμενα είτε στο στοιχείο α) είτε στο στοιχείο β) του σημείου 14 του άρθρου 2 παράγραφος 1.».

Παρά τη μη ρητή απαγόρευση ανάθεσης διασυνοριακών επικουρικών δραστηριοτήτων αγορών, αυτή θα πρέπει να εξετασθεί περαιτέρω υπό το φως της Σκέψης (70) της Οδηγίας, σύμφωνα με την οποία, «Οι αναθέτουσες αρχές θα πρέπει να μπορούν να αναθέτουν δημόσια σύμβαση υπηρεσιών για την παροχή κεντρικών δραστηριοτήτων προμηθειών σε κεντρική αρχή αγορών χωρίς να εφαρμόζονται οι διαδικασίες της παρούσας οδηγίας. Θα πρέπει επίσης να επιτρέπεται οι εν λόγω δημόσιες συμβάσεις υπηρεσιών να περιλαμβάνουν την παροχή επικουρικών δραστηριοτήτων προμηθειών. Οι δημόσιες συμβάσεις υπηρεσιών για την παροχή επικουρικών δραστηριοτήτων προμηθειών, όταν δεν πραγματοποιούνται από κεντρική αρχή αγορών στο πλαίσιο της εκ μέρους της παροχής κεντρικών δραστηριοτήτων

² Βλ. σχετ. Δ. Ράικος/Ε. Βλάχου/Ε. Σαββίδη, Δημόσιες Συμβάσεις – Ν. 4412/2016 – Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμ. 1, 2018, εκδ. Σάκκουλα, σελ. 464 επ.

προμηθειών προς την οικεία αναθέτουσα αρχή αλλά με άλλον τρόπο, θα πρέπει να ανατίθενται σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας. Πρέπει να υπενθυμιστεί επίσης ότι η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται σε περιπτώσεις που παρέχονται μεν κεντρικές ή επικουρικές δραστηριότητες προμηθειών, όχι όμως με σύμβαση εξ επαχθούς αιτίας που συνιστά προμήθεια κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας.»

Καθίσταται, συνεπώς, σαφές, ότι, στην περίπτωση που ήθελε γίνει δεκτό ότι – κατ'ανάλογη εφαρμογή - είναι επιτρεπτή η παροχή επικουρικών δραστηριοτήτων αγορών από κεντρική αρχή αγορών άλλου κράτους μέλους, αυτή θα πρέπει να λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο παροχής κεντρικών δραστηριοτήτων αγορών, καθώς, αντίθετη περίπτωση, θα πρόκειται για σύμβαση παροχής υπηρεσιών, η οποία και θα πρέπει να ανατεθεί κατά τα οριζόμενα στην οδηγία.

10) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 10

Τεχνική επάρκεια αναθετουσών αρχών στις δημόσιες συμβάσεις έργων και μελετών – Τροποποίηση άρθρου 44 ν. 4412/2016

Η παρ. 1 του άρθρου 44 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιείται, η παρ. 2 του ιδίου άρθρου καταργείται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

1. Με την προτεινόμενη τροποποίηση απαλείφεται η υφιστάμενη **παρ. 1**, με την οποία τίθεται ο κανόνας ότι η αναθέτουσα αρχή που προτίθεται να προβεί σε σύναψη δημόσιας σύμβασης έργου ή μελέτης οφείλει η ίδια να διαθέτει την ελάχιστη κατά περίπτωση τεχνική επάρκεια, προσδιοριζόμενη κατ'αρχήν από την ύπαρξη τεχνικής υπηρεσίας που «*διαθέτει ελάχιστη στελέχωση που περιλαμβάνει, ιδίως, τον ελάχιστο αριθμό προσωπικού της και τα προσόντα αυτών (ειδικότητες, εμπειρία κ.λ.π.), σύμφωνα με την απόφαση του επόμενου εδαφίου προκειμένου να μπορεί να ανταποκριθεί επαρκώς στα/στις προς ανάθεση έργα/μελέτες, ανάλογα με την εκτιμώμενη αξία, το είδος, την κατηγορία τους, το μέγεθος και την πολυπλοκότητά τους*». Για την εφαρμογή της ως άνω, υφιστάμενης, πρόβλεψης, απαιτείται η έκδοση Κοινής Απόφασης του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών και του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού, (η οποία, κατά τα οριζόμενα στην ως άνω παράγραφο όφειλε να εκδοθεί εντός εξαμήνου από τη δημοσίευση του ν. 4412/2016), για τον καθορισμό της ελάχιστης στελέχωσης και των ειδικότερων προδιαγραφών της απαιτούμενης κατά περίπτωση επάρκειας, ανά αξία, είδος κατηγορία και πολυπλοκότητα σύμβασης, βάσει της οποίας θα κριθεί εάν ορισμένη αναθέτουσα αρχή διαθέτει ή μη την ικανότητα να προβεί στην ανάθεση και εκτέλεση δημόσιας σύμβασης έργου ή μελέτης. Σε περίπτωση δε, που η αναθέτουσα αρχή δεν διαθέτει την κατά τα άνω τεχνική επάρκεια, προβλέπονται εναλλακτικές δυνατότητες τις οποίες μπορεί να αξιοποιήσει για την υλοποίηση των εν λόγω συμβάσεων. Ειδικότερα, «*η εποπτεία και η επίβλεψη των δημοσίων συμβάσεων έργων ή μελετών αρμοδιότητάς της, διενεργούνται, με προγραμματική σύμβαση από την τεχνική υπηρεσία του εποπτεύοντος την αναθέτουσα αρχή φορέα ή της οικείας περιφέρειας ή από άλλη τεχνική υπηρεσία φορέων της Γενικής Κυβέρνησης της περίπτωσης β' της παρ.1 του άρθρου 14 του ν. 4270/2014 (Α' 143).*»

Περαιτέρω, με το άρθρο 3 του ν. 4674/2020 (ΦΕΚ Α 53), προστέθηκε στο άρθρο 44 ειδική ρύθμιση για τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού, σύμφωνα με την οποία, οι τελευταίοι δύνανται να συνάπτουν προγραμματική σύμβαση κατά τις διατάξεις των άρθρων 12 και 44 του ν. 4412/2016, με την Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης, τους Αναπτυξιακούς Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, τα Δίκτυα Δήμων, τον Οργανισμό Ανάπτυξης Κρήτης ΑΕ και τη Μονάδα Οργάνωσης Διαχείρισης ΑΕ (ΜΟΔ ΑΕ),

εφόσον οι εν λόγω φορείς διαθέτουν τεχνικές υπηρεσίες με την απαιτούμενη τεχνική επάρκεια. Σημειώνεται ότι για την προσφυγή στην ανωτέρω διαδικασία απαιτείται βεβαίωση του Προϊσταμένου ή σε περίπτωση έλλειψης αυτού, βεβαίωση Δημάρχου για τη διαπίστωση της έλλειψης της απαιτούμενης κατά περίπτωση τεχνικής επάρκειας.

Θα πρέπει να επισημανθεί εν προκειμένω ότι η μη έκδοση των προβλεπόμενων ΚΥΑ περί καθορισμού της ελάχιστης απαιτούμενης τεχνικής επάρκειας ανά αξία, είδος, κατηγορία και πολυπλοκότητα σύμβασης δημιουργεί ζήτημα εφαρμογής της εν λόγω διάταξης.

Με την εξεταζόμενη τροποποίηση, οι ανωτέρω προβλέψεις (παρ. 1 και 2), απαλείφονται και αντικαθίστανται από την προτεινόμενη παρ. 1, στην βάση των προβλέψεων της οποίας παραμένει η έννοια της τεχνικής επάρκειας, η οποία δεν ορίζεται ούτε στην υπό εξέταση διάταξη, ούτε προβλέπεται η εξειδίκευσή της με διατάξεις δευτερογενούς δικαίου, όπως ισχύει σήμερα, η δε κρίση περί ύπαρξης ή μη αυτής επαφίεται αποκλειστικά στην αναθέτουσα αρχή³.

Στην περίπτωση δε, κατά την οποία η αναθέτουσα αρχή κρίνει ότι δεν διαθέτει τεχνική επάρκεια, προβλέπεται η δυνατότητά της να συνάπτει : α) *προγραμματικές συμβάσεις, κατά την έννοια του άρθρου 12 παρ. 4 του παρόντος νόμου, για τη διεξαγωγή της διαδικασίας σύναψης, την εποπτεία και την επίβλεψη δημόσιας σύμβασης έργου ή μελέτη β) συμβάσεις παροχής τεχνικών υπηρεσιών κατά την έννοια του άρθρου 52 και γ) να υποστηρίζονται από την ΕΚΑΑ της παρ. 1α του άρθρου 41 του παρόντος νόμου ως προς την άσκηση επικουρικών δραστηριοτήτων αγορών.*

Επί εκάστης των παρεχόμενων κατά τα άνω δυνατοτήτων :

Α. Ως προς τη δυνατότητα σύναψης προγραμματικών συμβάσεων, κατά την έννοια του άρθρου 12 παρ. 4:

Η συνεργασία υπό τους όρους του άρθρου 12 παρ. 4, ήτοι σύμβαση συναπτόμενη αποκλειστικά μεταξύ δύο ή περισσότερων αναθετουσών αρχών, δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Βιβλίου Ι, εφόσον πληρούνται σωρευτικά οι κατωτέρω προϋποθέσεις : α) η σύμβαση εγκαθιδρύει ή υλοποιεί συνεργασία μεταξύ των συμμετεχουσών αναθετουσών αρχών η οποία αποσκοπεί να διασφαλίσει ότι οι δημόσιες υπηρεσίες που οφείλουν να εκτελούν οι εν λόγω αρχές παρέχονται για την επίτευξη των κοινών τους στόχων, β) η υλοποίηση της συνεργασίας αυτής εξυπηρετεί αποκλειστικά σκοπούς δημοσίου συμφέροντος και γ) οι συμμετέχουσες αναθέτουσες αρχές εκτελούν στην ελεύθερη αγορά λιγότερο από το 20% των δραστηριοτήτων που αφορά η συνεργασία.

Συναφώς, επαναλαμβάνονται οι παρατηρήσεις που διατυπώθηκαν στην υπ' αριθμ. Α17/2019 Γνώμη της Αρχής, όπου εξετάσθηκε η εισαχθείσα με το άρθρο 3 του ν. 4674/2020 (ΦΕΚ Α 53) ρύθμιση περί σύναψης προγραμματικών συμβάσεων από τους ΟΤΑ :

«Ειδικά όσον αφορά τη σύναψη προγραμματικών συμβάσεων, θα πρέπει να σημειωθεί ότι, κατά πάγια νομολογία του ΔΕΕ⁴, η οποία και έχει πλέον ενσωματωθεί στις διατάξεις της οδηγίας 2014/24/ΕΕ και στην ενσωμάτωσή της στην ελληνική έννομη τάξη, το γεγονός ότι οι συμβαλλόμενοι σε μια συμφωνία είναι οι ίδιοι δημόσιες αρχές δεν αποκλείει από μόνο του την εφαρμογή των κανόνων περί δημοσίων προμηθειών, χωρίς ωστόσο να παρεμποδίζεται το

³ Σημειώνεται ότι διατύπωση «η τεχνική τους επάρκεια είναι ελλιπής» είναι αδόκιμη

⁴C-107/98 Teckal, C-26/03 StadtHalle, C-458/03ParkingBrixen, C-340/04 Carbothermo, C-324/07 Coditel, C-573/07 Sea, C-182/11 &C-183/11 Econord για τις ενδοϋπηρεσιακές (in-house) αναθέσεις (οιονεί αυτεπιστασία) και C-480/06 HamburgDoctrine, C-159/11 AziendaSanitaria, C-386/11 Piepenbrock HochshullInformations System GmbH, C-15/13 Datenlotsen Informationssysteme για οριζόντια συνεργασία

δικαίωμα των δημοσίων αρχών να εκτελούν τα καθήκοντά τους χρησιμοποιώντας ίδιους πόρους και ενδεχομένως συνεργαζόμενες με άλλες δημόσιες αρχές, εξασφαλίζοντας ότι οι εξαιρούμενες συνεργασίες δεν προκαλούν στρέβλωση του ανταγωνισμού έναντι των ιδιωτικών οικονομικών φορέων⁵.

Ακόμη δε και στην περίπτωση που πρόκειται για ανάθεση, η οποία κατά τα οριζόμενα στην παρ. 1 του άρθρου 12 της οδηγίας δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της, τούτο δεν απαλλάσσει τα κράτη μέλη και τις αναθέτουσες αρχές τους από την υποχρέωση τήρησης των αρχών της ίσης μεταχείρισης, της απαγόρευσης των διακρίσεων, της αναλογικότητας και της διαφάνειας⁶, ενώ η διαπίστωση του κατά πόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις εφαρμογής των εν λόγω διατάξεων σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση αποτελεί αντικείμενο ελέγχου των αρμόδιων διοικητικών και δικαστικών αρχών.»

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί και η περίπτωση (πρβλ αιτ. σκ. 34 Οδηγίας 2014/24 ΕΕ)⁷, όπου μια αναθέτουσα αρχή ενεργεί, δυνάμει των οικείων διατάξεων, ως όργανο ή τεχνική υπηρεσία για καθορισμένες αναθέτουσες αρχές και υποχρεούται να εκτελεί εντολές που λαμβάνει από τις εν λόγω αναθέτουσες αρχές, χωρίς να έχει καμία επιρροή στην αμοιβή για τις εργασίες της. Λόγω της μη συμβατικής της φύσης, μια τέτοια αμιγώς διοικητική σχέση δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των διαδικασιών δημόσιων συμβάσεων. Προτείνεται προς υποβοήθηση του έργου των εφαρμοστών του άρθρου 44, η παραπάνω περίπτωση να αναφερθεί στην αιτιολογική έκθεση της προτεινομένης. Επίσης στη ρύθμιση θα πρέπει να ενταχθεί και η περίπτωση της παρ. 1 του άρθρου 12, ήτοι προγραμματικής συμφωνίας που μπορεί να υπάγεται στους κανόνες της κάθετης συνεργασίας, υπό τις προϋποθέσεις της παρ. αυτής (ανάθεση σε ελεγχόμενα νομικά πρόσωπα «οιονεί αυτεπιστασία»).

Η προτεινόμενη ρύθμιση δεν αναφέρεται ρητώς στην παρεχόμενη από την ισχύουσα διάταξη δυνατότητα των αναθετουσών αρχών που δεν διαθέτουν την απαιτούμενη κατά περίπτωση τεχνική επάρκεια να συνάπτουν προγραμματική σύμβαση με τον εποπτεύοντα αυτές φορέα ή με την οικεία περιφέρεια ή με άλλο φορέα Γενικής Κυβέρνησης της περίπτωσης β' της παρ.1 του άρθρου 14 του ν. 4270/2014 (Α' 143), και στην δυνατότητα των ΟΤΑ α' και β' βαθμού να συνάπτουν προγραμματική σύμβαση με την Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης, τους Αναπτυξιακούς Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, τα Δίκτυα Δήμων, τον Οργανισμό Ανάπτυξης Κρήτης ΑΕ και τη Μονάδα Οργάνωσης Διαχείρισης ΑΕ (ΜΟΔ ΑΕ), εφόσον οι εν λόγω φορείς διαθέτουν τεχνικές υπηρεσίες με την απαιτούμενη τεχνική επάρκεια. Ωστόσο, θα πρέπει να θεωρηθεί ότι η δυνατότητα αυτή εξακολουθεί να υφίσταται, καταλαμβανόμενη από τη γενική πρόβλεψη περί σύναψης προγραμματικών συμβάσεων κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 12, χωρίς να απαιτείται η εξαντλητική απαρίθμηση στο κείμενο του νόμου των οργανισμών με τους οποίους η ενδιαφερόμενη αναθέτουσα αρχή δύναται να συνάψει προγραμματική σύμβαση⁸.

Β. Ως προς τη δυνατότητα σύναψης σύμβασης παροχής τεχνικών υπηρεσιών κατά την έννοια του άρθρου 52 σημειώνονται τα ακόλουθα:

⁵Βλ. σκέψεις 31 και 32 της οδηγίας 2014/24/ΕΕ

⁶C-285/18, UAB «Irgita»

⁷ Πρβλ. σχετ. αιτ. σκ. (34) της οδηγίας 2014/24/ΕΕ : «Υπάρχουν περιπτώσεις όπου μια νομική οντότητα ενεργεί, δυνάμει των οικείων διατάξεων του εθνικού δικαίου, ως όργανο ή τεχνική υπηρεσία για καθορισμένες αναθέτουσες αρχές και υποχρεούται να εκτελεί εντολές που λαμβάνει από τις εν λόγω αναθέτουσες αρχές, χωρίς να έχει καμία επιρροή στην αμοιβή για τις εργασίες της. Λόγω της μη συμβατικής της φύσης, μια τέτοια αμιγώς διοικητική σχέση δεν θα πρέπει να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των διαδικασιών δημόσιων προμηθειών».

⁸ Πρβλ. ως ανωτέρω και σχετ. αιτ.σκ. (34) της οδηγίας 2014/24/ΕΕ .

Με το άρθρο 52 «Σκοπιμότητα σύναψης δημόσιας σύμβασης παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών», προβλέπονται οι διαδικαστικές προϋποθέσεις της δυνατότητα μιας αναθέτουσας αρχής να προσφεύγει σε παρόχους υπηρεσιών που προετοιμάζουν και διαχειρίζονται διαδικασίες σύμβασης έργου ή εκπόνησης μελέτης, εξ ονόματος και για λογαριασμό της και βάσει οδηγιών της (πρβλ και αιτ σκέψη 71 οδηγίας 24.

Σύμφωνα με το άρθρο 52 το οποίο και δεν τροποποιείται επί του παρόντος, για την έγκριση διενέργειας διαδικασίας σύμβασης παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών απαιτείται η έκδοση προηγούμενης γνώμης του τεχνικού συμβουλίου της αναθέτουσας αρχής ή του τεχνικού συμβουλίου της Γενικής Γραμματείας Υποδομών, αν στην αναθέτουσα αρχή δεν υφίσταται τεχνικό συμβούλιο, εξαιρουμένης της περίπτωσης που η σύναψη σύμβασης παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών υπαγορεύεται από τους κανόνες διαχείρισης των κονδυλίων της Ε.Ε., πρόκειται δηλαδή για συγχρηματοδοτούμενες δημόσιες συμβάσεις.

Ορίζεται δε, ότι το τεχνικό συμβούλιο, με τη γνώμη του, μπορεί να υποχρεώσει την αναθέτουσα αρχή, πριν από την έγκριση των εγγράφων της σύμβασης, να τηρήσει τη διαδικασία του [άρθρου 44](#). Δεδομένης, ωστόσο, της προτεινόμενης τροποποίησης του άρθρου 44, κρίνεται σκόπιμη η συσχέτιση και η αντίστοιχη αναδιαμόρφωση του άρθρου 52, με την παραπομπή στο άρθρο αυτό στις περ. 1α και 1γ του νέου άρθρου 44. Σε κάθε περίπτωση το άρθρο 44 θα πρέπει να συνεξετασθεί με τα άρθρα 136, 136 Α, 183 και 183 Α του σχεδίου νόμου.

Γ. Τέλος, με την εξεταζόμενη τροποποίηση παρέχεται η δυνατότητα στις αναθέτουσες αρχές που δεν διαθέτουν τεχνική επάρκεια να υποστηρίζονται από την ΕΚΑΑ της παρ. 1α του άρθρου 41 του παρόντος νόμου ως προς την άσκηση επικουρικών δραστηριοτήτων αγορών. Σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 41 παρ. 1α, για δημόσιες συμβάσεις έργων, μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, ως ΕΚΑΑ λειτουργεί η Γενική Γραμματεία Υποδομών (ΓΓΥ) του Υπουργείου Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων.

Κατά δε τα οριζόμενα στην περ. 16 του άρθρου 2 «Ορισμοί» του ν. 4412/2016, «ως "επικουρικές δραστηριότητες αγορών" νοούνται δραστηριότητες που συνίστανται στην παροχή υποστήριξης σε δραστηριότητες αγορών, ιδίως με τις κατωτέρω μορφές: α) τεχνικής υποδομής που παρέχει τη δυνατότητα στις αναθέτουσες αρχές/αναθέτοντες φορείς να αναθέτουν δημόσιες συμβάσεις/συμβάσεις ή να συνάπτουν συμφωνίες-πλαίσιο για έργα, αγαθά ή υπηρεσίες, β) συμβουλών σχετικά με τη διεξαγωγή ή το σχεδιασμό διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων/συμβάσεων, γ) προετοιμασίας και διαχείρισης διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων/συμβάσεων εξ ονόματος και για λογαριασμό της ενδιαφερόμενης αναθέτουσας αρχής/αναθέτοντος φορέα»

Υπό την έννοια αυτή, οι μη διαθέτουσες την αναγκαία τεχνική επάρκεια αναθέτουσες αρχές, δύνανται σε κάθε περίπτωση να προσφεύγουν στην Γενική Γραμματεία Υποδομών προκειμένου αυτή να τους παράσχει υποστήριξη, ιδίως ως προς τις ρητώς αναφερόμενες στην ως άνω διάταξη περιπτώσεις, χωρίς ωστόσο, να καθίσταται σαφές από τη γραμματική διατύπωση εάν η υποστήριξη αυτή εκτείνεται έως του σημείου να θεραπεύσει την έλλειψη τεχνικής επάρκειας της αναθέτουσας αρχής, υποκαθιστώντας αυτήν στα εκ του νόμου καθήκοντά της.

Σημειώνεται, συναφώς, ότι, κατά τα οριζόμενα στην αιτιολογική σκέψη (70) της οδηγίας 2014/24/ΕΕ, η ανάθεση κεντρικών δραστηριοτήτων αγορών - συμπεριλαμβανομένης της παροχής επικουρικών δραστηριοτήτων - σε κεντρικές αρχές αγορών, δύναται να πραγματοποιηθεί χωρίς να εφαρμόζονται οι διατάξεις της οδηγίας, εφόσον δεν πρόκειται για σύμβαση εξ επαχθούς αιτίας.

2. Ως προς την **παρ. 3** διαφαίνεται ότι αυτή ρυθμίζει μόνο την περίπτωση της προγραμματικής σύμβασης, από τις δυνατότητες που περιλαμβάνει η παρ. 1. Η διατύπωση δε του εδαφίου 3 «*Αποφαινόμενα όργανα της συγκεκριμένης κάθε φορά προγραμματικής σύμβασης είναι τα αρμόδια όργανα της αναθέτουσας αρχής*», αντί της υφιστάμενης διάταξης, σύμφωνα με την οποία «*Αποφαινόμενα όργανα της συγκεκριμένης κάθε φορά προγραμματικής σύμβασης είναι τα αρμόδια όργανα της νέας τεχνικής υπηρεσίας της αναθέτουσας αρχής*», εκτιμάται ότι θα προκαλέσει σύγχυση στους εφαρμοστές της και ερμηνευτικά ζητήματα, ήτοι ως προς το σε ποια από τις δύο συμβαλλόμενες με προγραμματική συμφωνία αναθέτουσες αρχές αναφέρεται. Για λόγους ασφάλειας δικαίου και αποφυγής ερμηνευτικών ζητημάτων προτείνεται η αναδιατύπωσή της.

11) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 11

Συγκρότηση και τήρηση φακέλου δημόσιας σύμβασης – Τροποποίηση του άρθρου 45 του ν. 4412/2016

Τροποποιούνται οι παρ. 1, 2, 3 και 4 και καταργούνται οι παρ. 5 και 6 του άρθρου 45 του ν. 4412/2016 (Α' 147), το οποίο διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με την προτεινόμενη τροποποίηση αναδιαμορφώνεται το ρυθμιστικό – εφαρμοστικό περιεχόμενο του άρθρου 45, που αποτελεί άρθρο ενσωμάτωσης επιμέρους διατάξεων της οδηγίας 2014/24/ΕΕ, μέσω της τροποποίησης-αναμόρφωσης των τεσσάρων πρώτων παραγράφων και κατάργησης των παρ. 5 και 6. Πιο συγκεκριμένα:

Οι τροποποιήσεις της **παρ. 1** αφορούν κυρίως νομοτεχνικές διορθώσεις/αναμορφώσεις του ισχύοντος κειμένου. Ειδικότερα ορίζεται ότι οι αναθέτουσες αρχές υποχρεούνται να καταγράφουν την πρόοδο της διεξαγωγής της διαδικασίας ανάθεσης (αντί σύναψης) δημόσιας σύμβασης είτε πραγματοποιείται με ηλεκτρονικά μέσα είτε όχι. (Επισημαίνεται ότι ουσιαστική τροποποίηση θα αποτελούσε η υποχρέωση καταγραφής της προόδου όλου του κύκλου ζωής της σύμβασης στον τηρούμενο φάκελο κάθε δημόσιας σύμβασης», ήτοι και του σταδίου εκτέλεσης μέχρι την ολοκλήρωσή της).

Με την **παρ. 2** προβλέπεται η υποχρεωτική τήρηση και επικαιροποίηση από την αναθέτουσα αρχή ηλεκτρονικού φακέλου της δημόσιας σύμβασης στο ΕΣΗΔΗΣ, στην περίπτωση που η διαδικασία ανάθεσης γίνεται μέσω της ηλεκτρονικής αυτής πλατφόρμας. Η στόχευση της προτεινόμενης τροποποίησης κρίνεται ιδιαίτερως σημαντική, καθώς επιχειρεί να συγκεντρώσει σε έναν ηλεκτρονικό τόπο, τον οποίο χρησιμοποιούν όλες οι αναθέτουσες αρχές, το σύνολο των στοιχείων των δημοσίων συμβάσεων μέχρι την σύναψη της σύμβασης. Έτσι, στα στοιχεία που αφορούν στα στάδια της διαγωνιστικής διαδικασίας και που ήδη υπήρχαν στο ΕΣΗΔΗΣ, με την προτεινόμενη ρύθμιση προστίθενται και στοιχεία για τις προπαρασκευαστικές πράξεις της σύμβασης, όπως σύμφωνα με τα κατ' ελάχιστον στοιχεία της παρ. 3, η τεκμηρίωση της σκοπιμότητας της σύμβασης και του προϋπολογισμού, στοιχεία της ωριμότητας της σύμβασης καθώς και το συμφωνητικό. Η υποχρέωση τήρησης συνεπώς του ηλεκτρονικού φακέλου δημόσιας σύμβασης στο ΕΣΗΔΗΣ, εισάγει σε αυτό κρίσιμα στοιχεία για την παρακολούθηση του συστήματος των δημοσίων συμβάσεων. Η προτεινόμενη ρύθμιση ωστόσο είναι ελλιπής ως προς το ότι δεν ρυθμίζει το ζήτημα της πρόσβασης στον φάκελλο της δημόσιας σύμβασης που τηρείται πλέον στο ΕΣΗΔΗΣ (αν θα έχει πρόσβαση μόνο η αναθέτουσα αρχή και τα εποπτικά / ελεγκτικά όργανα, ή και οι οικονομικοί φορείς ή ενδεχομένως η πρόσβαση θα είναι δημόσια), ενώ σε σχέση με την ισχύουσα ρύθμιση δεν απαιτείται, ως ισχύει σήμερα, η τήρηση **ηλεκτρονικού** φακέλου σύμβασης, ανεξαρτήτως του αν η σύμβαση ανατίθεται μέσω του ΕΣΗΔΗΣ (πχ στις

περιπτώσεις του άρθρου 32Α ή στις περιπτώσεις του άρθρου 22). Τέλος επισημαίνεται ότι σε συνέχεια των ανωτέρω τροποποιήσεων θα απαιτηθεί παραμετροποίηση του ΕΣΗΔΗΣ και τροποποίηση των σχετικών υπουργικών αποφάσεων από τα αρμόδια Υπουργεία Ψηφιακής Διακυβέρνησης, Ανάπτυξης και Επενδύσεων και Υποδομών και Μεταφορών.

Οι τροποποιήσεις της **παρ. 3** αφορούν στην προσθήκη ρητώς της «αναθέτουσας αρχής» ως αρμόδιας για τη συγκρότηση και τήρηση του Φακέλου της Δημόσιας Σύμβασης (προσθήκη αυτονόητη που δεν προσθέτει στην υφιστάμενη ρύθμιση) και στην κατάργηση του οικονομικού ορίου πέραν του οποίου τηρείται αντίγραφο της σύμβασης (συμφωνητικού) διευρύνοντας το όριο που προβλέπεται στην οδηγία 24. Επισημαίνεται ότι στην ισχύουσα μορφή της παρ. 3 αντίγραφο της σύμβασης τηρούνταν στο φάκελο δημόσιας σύμβασης εφόσον η αξία της ισούται ή είναι μεγαλύτερη από 1.000.000 ευρώ όταν πρόκειται για δημόσια σύμβαση προμηθειών ή υπηρεσιών ή 10.000.000 ευρώ όταν πρόκειται για δημόσια σύμβαση έργων.

Επίσης, με την προτεινόμενη ρύθμιση, παρέχεται εξουσιοδότηση στους αρμόδιους Υπουργούς, με σχετική απόφαση να καθορίσουν τυχόν επιπρόσθετο περιεχόμενο του φακέλου δημόσιας σύμβασης, πέραν του ήδη αναφερόμενου στην παρ. 3.

Ως αναφέρθηκε και ανωτέρω οι αναθέτουσες αρχές υποχρεούνται να καταγράφουν την πρόοδο της διεξαγωγής της διαδικασίας ανάθεσης έως την σύναψη της σύμβασης και την υπογραφή της. Συνεπώς στο προβλεπόμενο πρόσθετο περιεχόμενο των κατ' εξουσιοδότηση υπουργικών αποφάσεων θα μπορούσε να είναι και στοιχεία του σταδίου εκτέλεσης της σύμβασης, ώστε στον τηρούμενο φάκελο να καταχωρίζονται τα στοιχεία όλου του κύκλου της σύμβασης, από τον προγραμματισμό και σχεδιασμό της ως την ολοκλήρωσή της (χωρίς αυτό να σημαίνει ότι σε συμμόρφωση με απαιτήσεις της εθνικής νομοθεσίας, πχ δημόσιο λογιστικό, ΕΣΠΑ κλπ δεν υφίσταται υποχρέωση της αναθέτουσας αρχής να τηρεί φάκελο και για την εκτέλεση της σύμβασης). Για τη δυνατότητα αυτή, ωστόσο, απαιτείται αναδιατύπωση της εξουσιοδοτικής διάταξης ώστε να μην συνδέεται αποκλειστικά με τη διαδικασία ανάθεσης της σύμβασης.

Σημαντική τροποποίηση εισάγεται και στην **παρ. 4** σύμφωνα με την οποία, ο Φάκελος της Δημόσιας Σύμβασης τηρείται για τουλάχιστον πέντε (5) έτη μετά την ημερομηνία οριστικής παραλαβής της σύμβασης και σε περίπτωση εκκρεμοδικίας '.....μέχρι το πέρας αυτής...', αντί των τουλάχιστον τριών ετών (3) από την παραλαβή του αντικειμένου της σύμβασης που ισχύει σήμερα. Η προτεινόμενη αύξηση του χρόνου τήρησης σε συνδυασμό με την πρόβλεψη για την εκκρεμοδικία, διασφαλίζει περαιτέρω την διάθεση των στοιχείων των δημοσίων συμβάσεων σε ελεγκτικά όργανα κατά την άσκηση των αρμοσιοτήτων τους και συνέχεται με τους χρόνους ελέγχου των δημοσίων συμβάσεων είτε από το Ελεγκτικό Συνέδριο είτε από άλλα όργανα κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους. Σε κάθε περίπτωση ωστόσο η χρονική περίοδος τήρησης του φακέλου της σύμβασης, κρίσιμο είναι να συσχετισθεί με το σύνολο της κείμενης εθνικής νομοθεσίας για τον κατασταλτικό έλεγχο των συμβάσεων.

Το περιεχόμενο των **παρ. 5 και 6 που καταργούνται**, ουσιαστικά ενσωματώνεται σε αυτό της προτεινόμενης παρ. 4.

Οι ανωτέρω παρατηρήσεις ισχύουν και ως προς το άρθρο 112, με το οποίο τροποποιείται το αντίστοιχο άρθρο 277 του Βιβλίου ΙΙ [η παρ. 4 τροποποιείται και η παρ. 5 του ίδιου άρθρου καταργείται].

12) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 12

Προκαταρκτικές διαβουλεύσεις της αγοράς – Αντικατάσταση άρθρου 46 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Οι προτεινόμενες ρυθμίσεις τροποποιούν σε δύο κατευθύνσεις το άρθρο 46:

Αφενός, απαλείφεται η ρητή αναφορά στην Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ. και τη Μονάδα Παρακολούθησης Διαγωνισμών και Συμβάσεων του Κέντρου Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου (Κ.Δ.Ε.Ο.Δ.), ως ρητά παραδείγματα αρχών και εμπειρογνομόνων που παρέχουν συμβουλές στις αναθέτουσες αρχές κατά την προκαταρκτική διαβούλευση των συμβάσεων. Επισημαίνεται ότι εκ του οικείου θεσμικού τους πλαισίου οι ανωτέρω φορείς δύνανται να παρέχουν συμβουλές στις αναθέτουσες αρχές / αναθέτοντες φορείς, ανεξαρτήτως της ρητής αναφοράς τους στη διάταξη. Ειδικά ως προς την Αρχή, οι αναθέτουσες αρχές, δύνανται να απευθύνονται σε αυτήν προς παροχή συμβουλών, σε συνέχεια της σχετικής αρμοδιότητας του άρθρου 2 παρ. 2 ν. 4013/2011. Αφετέρου, προστίθενται δύο νέες παράγραφοι που χορηγούν εξουσιοδότηση στους Υπουργούς Ανάπτυξης και Επενδύσεων και Υποδομών και Μεταφορών για έκδοση υπουργικών αποφάσεων. Με τις ανωτέρω αποφάσεις δύνανται να καθίσταται υποχρεωτική η διεξαγωγή προκαταρκτικών διαβουλεύσεων για συγκεκριμένες κατηγορίες συμβάσεων προμηθειών και γενικών υπηρεσιών με εκτιμώμενη αξία μεγαλύτερη του 1.000.000 ευρώ, ή των 15.000.000 ευρώ για ορισμένες κατηγορίες έργων ή του 1.000.000 ευρώ για ορισμένες κατηγορίες μελετών αντίστοιχα.

Η υποχρέωση προκαταρκτικής διαβούλευσης στοιχείων συμβάσεων σημαντικής εκτιμώμενης αξίας, εφόσον ενεργοποιηθεί με τις υπουργικές αποφάσεις, θα αποτελέσει ένα σημαντικό εργαλείο για την ωρίμανση των συγκεκριμένων συμβάσεων πριν την προκήρυξή τους. Ωστόσο, επισημαίνεται ότι α) οι αναθέτουσες αρχές μπορούν σε κάθε περίπτωση να προχωρήσουν σε προκαταρκτική διαβούλευση της σύμβασης με την αγορά, ανεξαρτήτως της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης, εφόσον εκτιμούν ότι αυτό είναι απαραίτητο για την ωρίμανση της σύμβασης και την επιτυχή υλοποίησή της και β) η υποχρεωτικότητα της προκαταρκτικής διαβούλευσης «οριζόντια», σε συγκεκριμένες κατηγορίες συμβάσεων ενδέχεται να μην λαμβάνει υπόψη τις τυχόν ιδιαίτερες συνθήκες και απαιτήσεις συμβάσεων που θα εμπύπτουν στις σχετικές κατηγορίες (πχ ανάγκη τήρησης αυστηρών χρονοδιαγραμμάτων).

Τα ανωτέρω ισχύουν και για το προτεινόμενο άρθρο 113 που τροποποιεί, με το ίδιο περιεχόμενο, το αντίστοιχο άρθρο 278 Προκαταρκτικές διαβουλεύσεις της αγοράς (άρθρο 58 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ) του Βιβλίου ΙΙ.

13) Προτεινόμενη ρύθμιση**Άρθρο 13**

Κανόνες για τη διενέργεια προκαταρκτικών διαβουλεύσεων της αγοράς– Αντικατάσταση άρθρου 47 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Η προτεινόμενη διάταξη περιλαμβάνει τροποποιήσεις και στις τρεις παραγράφους της ισχύουσας διάταξης, ιδίως ως προς τον τρόπο και το χρόνο διεξαγωγής των προκαταρκτικών διαβουλεύσεων.

Ειδικότερα, προβλέπεται ότι οι διαβουλεύσεις μπορούν να διεξάγονται μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, καθώς και με κάθε άλλο πρόσφορο μέσο, στο μέτρο που έχει τηρηθεί τουλάχιστον η υποχρέωση ανάρτησης της σχετικής πρόσκλησης στο ΕΣΗΔΗΣ και στην ιστοσελίδα της αναθέτουσας αρχής. Στην ισχύουσα διάταξη προβλεπόταν και η κατά την κρίση της αναθέτουσας αρχής δημοσίευση στις πρόσκλησης στον έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο, αναφορά η οποία απαλείφεται. Περαιτέρω, στην ισχύουσα υποχρέωση διαβούλευσης μέσω

του ΕΣΗΔΗΣ προστίθεται και η δυνατότητα διαβούλευσης «και με κάθε άλλο πρόσφορο μέσο» στο μέτρο που έχει τηρηθεί η υποχρέωση δημοσιότητας της πρόσκλησης. Η πρόβλεψη για την υποχρεωτική τήρηση αρχείου της επικοινωνίας μεταξύ αναθέτουσας αρχής και οικονομικών φορέων, το οποίο θα συμπεριλαμβάνεται στον φάκελο δημόσιας σύμβασης όπως αυτός ορίζεται στο άρθρο 45, στοχεύει στην ενίσχυση των αρχών της διαφάνειας της διαδικασίας και της ίσης μεταχείρισης των οικονομικών φορέων, ιδιαιτέρως στην περίπτωση που η διαβούλευση γίνεται με κάθε άλλο πρόσφορο μέσο. Προτείνεται ωστόσο, σε αντιστοιχία με το άρθρο 46, να εξετασθεί η συμπλήρωση της ρύθμισης και με την τήρηση του αρχείου επικοινωνίας με αρχές ή εμπειρογνώμονες στο πλαίσιο παροχής συμβουλών.

Επισημαίνεται τέλος ότι στην προτεινόμενη διατύπωση της διάταξης, στην παρ. 3, έχει απαλειφθεί η καταληκτική προθεσμία και η ανώτατη διάρκεια της διαδικασίας διαβούλευσης (η οποία στην ισχύουσα διάταξη δεν μπορεί να υπερβαίνει τις 60 ημέρες), ενώ διατηρείται ο ελάχιστος χρόνος της προκαταρκτικής διαβούλευσης με την αγορά (τουλάχιστον δεκαπέντε (15) ημέρες), προκειμένου να επαφίεται στην κρίση των αναθετουσών αρχών ο σχετικός χρονικός προσδιορισμός. Ενδεχομένως, θα μπορούσε να προστεθεί η αναφορά ότι η χρονική διάρκεια της διαβούλευσης είναι ανάλογη με το αντικείμενο της υπό ανάθεση σύμβασης και τα στοιχεία που τίθενται σε διαβούλευση, χωρίς καθόλου αναφορά σε ελάχιστη χρονική περίοδο διαβούλευσης.

Σε κάθε περίπτωση, το εν λόγω άρθρο, εισάγει ρυθμίσεις που αποτελούν μέτρα εφαρμογής του προηγούμενου ενωσιακής προέλευσης άρθρου 46, ήτοι ρυθμίσεις σκοπιμότητας, στις οποίες δεν υπεισέρχεται η Αρχή, στο μέτρο που δεν αντιβαίνουν στο περιεχόμενο και στο πνεύμα των αντίστοιχων διατάξεων της Οδηγίας και στοχεύουν στην επίτευξη της διαφάνειας και την αποφυγή στρέβλωσης του ανταγωνισμού.

Τα ανωτέρω ισχύουν και για το προτεινόμενο άρθρο 114 που τροποποιεί με το ίδιο περιεχόμενο το αντίστοιχο άρθρο 279 «Κανόνες για τη διενέργεια προκαταρκτικών διαβουλεύσεων της αγοράς» του Βιβλίου II.

14) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 14

Προηγούμενη εμπλοκή υποψηφίων ή προσφερόντων– Αντικατάσταση άρθρου 48 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Το άρθρο 48 αποτελεί άρθρο μεταφοράς ενωσιακής διάταξης (άρθρο 41 της οδηγίας 24).

Η προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 48 αποτελεί ουσιαστικά αναδιατύπωση της διαδικασίας που ακολουθεί η αναθέτουσα αρχή σε περίπτωση προηγούμενης εμπλοκής υποψηφίων ή προσφερόντων.

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση, «Με το άρθρο 14 τροποποιείται το άρθρο 48 του ν.4412/2016 προκειμένου να εισαχθούν νομοτεχνικές βελτιώσεις και να διασαφηνιστεί η διαδικασία του αποκλεισμού οικονομικού φορέα από την ανάθεση δημόσιας σύμβασης, λόγω προηγούμενης αθέμιτης εμπλοκής του με οποιονδήποτε τρόπο στην προετοιμασία της διαδικασίας ανάθεσης δημόσιας σύμβασης. Ειδικότερα, προβλέπεται ότι ο αποκλεισμός του οικονομικού φορέα λαμβάνει χώρα με την έκδοση σχετικής ατομικής διοικητικής πράξης από την αναθέτουσα αρχή ενώ στη συνέχεια και, στη συνέχεια,, ενημερώνονται σχετικά η Επιτροπή Ανταγωνισμού και η ΕΑΑΔΗΣΥ προκειμένου να προβούν σε άλλες ενέργειες που εμπíπτουν στο πεδίο των αρμοδιοτήτων τους. Με την τροποποίηση της διάταξης αυτής

αίρεται η υποχρέωση των αναθετουσών αρχών να προχωρούν στην ενημέρωση των ανωτέρω αναφερόμενων αρχών πριν από την έκδοση της διοικητικής πράξης αποκλεισμού του οικονομικού φορέα, δεδομένου ότι καμία από τις ενέργειες που εμπίπτουν στο πεδίο αρμοδιότητάς τους δεν αποτελεί προϋπόθεση για την επιβολή του μέτρου του αποκλεισμού από τη συνέχεια της διαδικασίας ανάθεσης της δημόσιας σύμβασης. Συνεπώς, με την τροποποίηση αυτή αναμένεται να επιτευχθεί, αφενός, επιτάχυνση της σχετικής διαδικασίας και, αφετέρου, η διευκόλυνση εφαρμογής της διάταξης στην πράξη αφού, με την υφιστάμενη διατύπωση, η διαδικασία ήταν ατελέσφορη».

Η λεκτική αναδιατύπωση των μέτρων που λαμβάνει η αναθέτουσα αρχή συμβάλλει στην ορθότερη νομοτεχνική απόδοση της διάταξης, σε σχέση με την υφιστάμενη ρύθμιση. Απαιτείται ωστόσο η αναδιατύπωση της περ. γ «Ενημερώνει την Επιτροπή Ανταγωνισμού, για τυχόν δικές της ενέργειες, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της, καθώς και την ΕΑΑΔΗΣΥ για την καταγραφή των μέτρων που λήφθηκαν στην ειδική έκθεση που συντάσσεται δυνάμει του άρθρου 341», προκειμένου να καταστεί σαφές το αντικείμενο και η στόχευση της ρύθμισης (οι αναθέτουσες αρχές ενημερώνουν την ΕΑΑΔΗΣΥ μέσω της έκθεσης του άρθρου 341 που συντάσσουν οι αναθέτουσες αρχές για τις συμβάσεις άνω των ορίων; ενημερώνουν με τον ίδιο τρόπο και την Επιτροπή Ανταγωνισμού;). Στο σημείο αυτό επισημαίνεται ότι καθώς η έκθεση του άρθρου 341 αφορά τις συμβάσεις άνω των ορίων, απαιτείται περαιτέρω επαναδιατύπωση προκειμένου οι αναθέτουσες αρχές να ενημερώνουν την ΕΑΑΔΗΣΥ και για τις συμβάσεις κάτω των ορίων, κατ'εφαρμογή της αρμοδιότητας της Αρχής για την εποπτεία και παρακολούθηση του συστήματος των δημοσίων συμβάσεων εν γένει.

Τα ανωτέρω ισχύουν και για το προτεινόμενο άρθρο 115 που τροποποιεί με το ίδιο περιεχόμενο το αντίστοιχο άρθρο 280 Προηγούμενη εμπλοκή υποψηφίων ή προσφερόντων (άρθρο 59 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ) του Βιβλίου II.

15) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 15

Επάρκεια προϋπολογισμού, ωριμότητα, μελέτες – Αντικατάσταση άρθρου 49 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Οι τροποποιήσεις στο άρθρο 49 εντοπίζονται στην παρ. 2 και ειδικότερα στις περ. β και ζ. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση «Με τις το άρθρο 15 τροποποιείται το άρθρο 49 του ν.4412/2016 με το οποίο εισάγεται διαφοροποίηση ως προς τα έργα που εκτελούνται και έχουν υπαχθεί στις προβλέψεις του άρθρου 7Α του ν. 2882/2001, αφού πλέον επιτρέπεται η εκκίνηση της διαδικασίας ανάθεσης με την κήρυξη της απαλλοτρίωσης και την ύπαρξη Έκθεσης Εκτίμησης, με στόχο την επιτάχυνση των διαδικασιών στα μεγάλα δημόσια έργα και μεταβάλλεται το καθεστώς πρόσληψης των μελετητών ως συμβούλων μόνο σε έργα που έχουν υπαχθεί στις διατάξεις του ν. 2882/2001».

Ειδικότερα, στην περ. β τροποποιείται η υπάρχουσα ρύθμιση αναφορικά με τις προϋποθέσεις που τίθενται για την εκκίνηση διαδικασίας δημόσιας σύμβασης έργου στην περίπτωση που τίθεται ζήτημα απαλλοτρίωσης και εφαρμόζεται η παρ. 7Α ν. 2882/2001. Έτσι, αντί τις ισχύουσας ρύθμισης «Προϋπόθεση για την εκκίνηση της διαδικασίας ανάθεσης δημόσιας σύμβασης έργου αποτελεί να έχει συζητηθεί ενώπιον του αρμοδίου δικαστηρίου η αίτηση προσωρινού ή οριστικού καθορισμού αποζημίωσης ή η αίτηση παροχής άδειας πραγματοποίησης εργασιών κατά τις διατάξεις του άρθρου 7Α του ν. 2882/2001 (Α' 17), όπως ισχύει ή να έχει εκδοθεί η απόφαση επίταξης και να έχει εγκριθεί το οικείο πρακτικό ζημιών των απαλλοτριούμενων ακινήτων», με την προτεινόμενη το ανωτέρω εδάφιο της περ. β

επαναδιατυπώνεται σε δύο εδάφια, προκειμένου να τροποποιηθεί η προϋπόθεση για τα έργα που έχουν υπαχθεί στο άρθρο 7Α του ν. 2882/2001: «*Προϋπόθεση για την εκκίνηση της διαδικασίας ανάθεσης δημόσιας σύμβασης έργου αποτελεί να έχει συζητηθεί ενώπιον του αρμοδίου δικαστηρίου η αίτηση προσωρινού ή οριστικού καθορισμού αποζημίωσης ή να έχει εκδοθεί η απόφαση επίταξης και να έχει εγκριθεί το οικείο πρακτικό ζημιών των απαλλοτριούμενων ακινήτων. Για τα έργα που έχουν υπαχθεί στις διατάξεις του άρθρου 7Α του ν. 2882/2001 (Α' 17), προϋπόθεση για την εκκίνηση της διαδικασίας ανάθεσης δημόσιας σύμβασης έργου αποτελεί η κήρυξη των απαιτούμενων απαλλοτριώσεων σύμφωνα με τις διατάξεις του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 1 του άρθρου 3 του ν. 2882/2001 (Α' 17) καθώς και η ύπαρξη Έκθεσης Εκτίμησης, σύμφωνα με το άρθρο 15 του ίδιου νόμου.*».

Με την ισχύουσα ρύθμιση προβλέπεται ως προϋπόθεση για τη δημοπράτηση σύμβασης έργου που έχει υπαχθεί στο άρθρο 7Α⁹ του Κώδικα Απαλλοτριώσεων Ακινήτων, να έχει συζητηθεί ενώπιον του αρμοδίου δικαστηρίου η αίτηση παροχής άδειας πραγματοποίησης εργασιών. **Η προτεινόμενη ρύθμιση θέτει ως προϋπόθεση για την εκκίνηση της διαδικασίας ανάθεσης δημόσιας σύμβασης έργου απλώς την κήρυξη της απαιτούμενης απαλλοτρίωσης σύμφωνα με τις διατάξεις του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 1 του άρθρου 3¹⁰ του ν. 2882/2001 (Α' 17) καθώς και την ύπαρξη Έκθεσης Εκτίμησης.**

Η προτεινόμενη τροποποίηση αποτελεί άλλη μία προσπάθεια ρύθμισης του κρίσιμου χρόνου που θεωρείται ώριμο ένα έργο προς δημοπράτηση, όταν τίθεται ζήτημα προηγούμενης απαλλοτρίωσης ακινήτου. Η νέα διάταξη επιτρέπει την ταχύτερη δημοπράτηση του έργου και, συνακόλουθα, την σύναψη της σύμβασης, ωστόσο αν δεν επιταχυνθούν οι λοιπές διαδικασίες προκειμένου να αποδοθεί το ακίνητο ελεύθερο στον ανάδοχο για την εκτέλεση των εργασιών, η ρύθμιση θα είναι αλυσιτελής, επιβαρύνοντας ενδεχομένως τις δημόσιες δαπάνες με τις θετικές ζημίες του αναδόχου, πχ δαπάνη εγκαταστάσεων, ασφάλισης έργου, σταλίες μηχανημάτων, προσωπικού κλπ

Σε κάθε περίπτωση η ρύθμιση της περ. β της παρ. 2 που σχετίζεται με την απόφαση κατακύρωσης του άρθρου 105, «Πλην, των έργων που έχουν υπαχθεί στο άρθρο 7Α του ν. 2882/2001, σε κάθε άλλη περίπτωση η απόφαση κατακύρωσης της περ. γ' της παρ. 3 του άρθρου 105 δεν κοινοποιείται στον προσωρινό ανάδοχο, αν δεν εξασφαλίζονται επαρκή μέτωπα εργασίας για την εκκίνηση της εκτέλεσης του έργου. Η κατά το προηγούμενο εδάφιο μη κοινοποίηση στον ανάδοχο της απόφασης κατακύρωσης δεν μπορεί να υπερβεί

⁹ Άρθρο 7Α ν. 2882/2001

"1. Προκειμένου να εκτελεστούν έργα γενικότερης σημασίας για την οικονομία της χώρας είναι δυνατόν με ειδική απόφαση του Εφετείου, που δικάζει «σε μονομελή σύνθεση» με τη διαδικασία του άρθρου 21 του παρόντος, να επιτρέπεται η πραγματοποίηση εργασιών και πριν από τον προσδιορισμό και την καταβολή της αποζημίωσης. Με την απόφαση διατάσσεται η αποβολή του ιδιοκτήτη «νομέα ή κατόχου» από το ακίνητο και η άμεση παράδοση αυτού. [...]

¹⁰ Άρθρο 3 ν. 2882/2001

«1. Για την έκδοση απόφασης κήρυξης αναγκαστικής απαλλοτρίωσης απαιτούνται:

α) κτηματολογικό διάγραμμα, στο οποίο απεικονίζονται η απαλλοτριούμενη έκταση και οι ιδιοκτησίες που περιλαμβάνονται σε αυτήν,

β) κτηματολογικός πίνακας ο οποίος να εμφανίζει τους εικαζόμενους ιδιοκτήτες των απαλλοτριούμενων ακινήτων, το εμβαδόν κάθε ιδιοκτησίας, καθώς και όλα τα κύρια προσδιοριστικά στοιχεία των κατασκευών και λοιπών συστατικών που τυχόν υπάρχουν σε κάθε ιδιοκτησία και

γ) τήρηση των διαδικασιών για την περιβαλλοντική αδειοδότηση του έργου ή της δραστηριότητας σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. [4014/2011](#) (Α' 209) και των κατ' εξουσιοδότηση αυτού εκδιδόμενων κανονιστικών πράξεων, όπως ισχύουν κάθε φορά, εφόσον το έργο για το οποίο θα κηρυχθεί απαλλοτρίωση περιλαμβάνεται μεταξύ των αναφερομένων στις διατάξεις αυτές.

τους έξι (6) μήνες», απαιτείται να επαναδιατυπωθεί προκειμένου να καταστεί συνεκτική με την προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 105 και την σύναψη της σύμβασης, η οποία τεκμαίρεται, όχι πλέον με την κοινοποίηση της απόφασης κατακύρωσης, αλλά με την κοινοποίηση της πρόσκλησης για την υπογραφή του συμφωνητικού.

Ως προς την **περ. δ της παρ. 2** προτείνεται η απαλοιφή των λέξεων *ή μελέτης*, καθώς δεν είναι δυνατό να αποτελεί προϋπόθεση για την εκκίνηση της διαδικασίας σύναψης δημόσιας σύμβασης μελέτης η ολοκλήρωση της κατά περίπτωση απαιτούμενης διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης.

Περαιτέρω στην **περ. ζ της παρ. 2** και για τις περιπτώσεις συμβάσεων εκπόνησης μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών επιστημονικών υπηρεσιών προβλέπεται ότι προκειμένου να εκκινήσει η διαδικασία δημοπράτησης απαιτείται δέσμευση του 40% της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης, το δε υπόλοιπο που τυχόν απαιτείται, δεσμεύεται με την κατακύρωση της σύμβασης ή σε εξαιρετικές περιπτώσεις μεταφέρεται δέσμευση πίστωσης του προϋπολογισμού δημοπράτησης του αντίστοιχου έργου, εφόσον αυτό δημοπρατηθεί εντός ενός (1) έτους από την έκδοση βεβαίωσης περαίωσης της μελέτης. **Η προτεινόμενη τροποποίηση αφορά το δεύτερο εδάφιο της περ. ζ', περιορίζοντας ουσιαστικά την ισχύουσα ρύθμιση ως προς το τι καλύπτει η δέσμευση πίστωσης έργου, μόνο σε έργα που έχουν υπαχθεί στις προβλέψεις του άρθρου 7Α ν. 2882/2001.** Ειδικότερα η ρύθμιση διαμόρφωνεται ως ακολούθως: *Στη δέσμευση πίστωσης έργου, σε έργα που έχουν υπαχθεί στις προβλέψεις του άρθρου 7Α ν. 2882/2001, εκτός από τη δέσμευση του προϋπολογισμού κατασκευής του έργου περιλαμβάνεται επιπλέον το κόστος των βασικών μελετητών ως τεχνικών συμβούλων - μελετητών της παραγράφου 7 του άρθρου 136 του παρόντος, το κόστος επίβλεψης - διοίκησης του έργου του άρθρου 136 του παρόντος, καθώς και τυχόν μεταφερόμενες οικονομικές εκκρεμότητες από τη σύμβαση εκπόνησης της αντίστοιχης μελέτης.* Η σκοπιμότητα του περιορισμού της ρύθμισης μόνο σε έργα που έχουν υπαχθεί στις προβλέψεις του άρθρου 7Α ν. 2882/2001, διαφαίνεται ότι αποτελεί ρύθμιση δημοσιονομικού περιεχομένου που κατ'εξαίρεση περιλαμβάνεται στον ν. 4412/2016.

16) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 16

Δημόσιες συμβάσεις έργων με αξιολόγηση μελέτης– Τροποποίηση άρθρου 50 ν. 4412/2016

Στον τίτλο του άρθρου 50 του ν. 4412/2016 (Α' 147) προστίθενται οι λέξεις «Εξουσιοδοτική διάταξη», οι παρ. 1 και 5 τροποποιούνται, προστίθεται παρ. 6 και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Η βασική τροποποίηση στο άρθρο 50 αφορά στον χρόνο κατά τον οποίο θα πρέπει να συντρέχουν οι προϋποθέσεις για την προκήρυξη μιας σύμβασης ως σύμβασης που έχει ως αντικείμενο, συγχρόνως, τη μελέτη και την κατασκευή του έργου (μελετοκατασκευή).

Ειδικότερα, στην παρ. 1 ορίζεται « 1. Στις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης έργου, η αναθέτουσα αρχή μπορεί να ορίσει στα έγγραφα της σύμβασης ότι η υπό ανάθεση σύμβαση έχει ως αντικείμενο συγχρόνως τη μελέτη και την εκτέλεση (μελετοκατασκευή) έργου, εφόσον συντρέχουν σχετικές προϋποθέσεις **«μέχρι το πέρας της διαδικασίας σύναψης της δημόσιας σύμβασης έργου και πριν την ανακήρυξη αναδόχου...»**». Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση: *Με το άρθρο 16 τροποποιείται το άρθρο 50 του ν.4412/2016 και εισάγεται η δυνατότητα διενέργειας διαγωνιστικής διαδικασίας για την ανάθεση σύμβασης μελέτης και κατασκευής έργου πριν την ολοκλήρωση της αναγκαίας για την εκτέλεση περιβαλλοντικής αδειοδότησης, η οποία απαιτείται να ολοκληρωθεί μέχρι και το πέρας την διαγωνιστικής διαδικασίας και πριν την ανακήρυξη αναδόχου με στόχο την επίσπευση των*

διαδικασιών ανάθεσης υπό τον όρο οι εγκριθέντες περιβαλλοντικοί όροι να μην μεταβάλλουν ουσιωδώς το αντικείμενο του έργου.

α) Από το περιεχόμενο της ως άνω ρύθμισης (παρ. 1), σε συνδυασμό με τα ως άνω διαλαμβανόμενα στην αιτιολογική της έκθεση, προκύπτει ότι δεν πρόκειται στην ουσία για προϋποθέσεις για την προσφυγή στο σύστημα της μελετοκατασκευής, αλλά για κάμψη της αρχής της διασφάλισης της ωριμότητας του φακέλου του έργου που προκηρύσσεται με το σύστημα αυτό, και μάλιστα σε σχέση με την απόφαση έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων (καθώς και άλλα στοιχεία φακέλου αυτού), η οποία αποτελεί προϋπόθεση για την έκδοση των διοικητικών πράξεων που απαιτούνται κατά περίπτωση, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις για την κατασκευή του έργου. Με αυτή την έννοια, η ρύθμιση μάλλον αποτελεί ειδικότερη περίπτωση του άρθρου 49.

Σε κάθε περίπτωση, η στόχευση της ρύθμισης δεν είναι προφανής, καθώς είναι ευνόητο ότι στο σύστημα αυτό ο βαθμός ωριμότητας των προπαρασκευαστικών ενεργειών και προκαταρκτικών μελετών που θα συμβάλλουν στην συγκρότηση του φακέλου δημοπράτησης, ασκούν ουσιώδη επιρροή στην ποιότητα και την πληρότητα της μελέτης της προσφοράς. Επιπρόσθετα δεν προκύπτει πώς θα αντιμετωπισθεί το ενδεχόμενο οι εγκριθέντες περιβαλλοντικοί όροι να μεταβάλλουν ουσιωδώς το αντικείμενο του έργου.

Εξάλλου, η ως άνω παρ. 1 θα πρέπει να συσχετισθεί : (i) με την παρ. 4 του ίδιου άρθρου - η οποία επίσης χρήζει επανεξέτασης (πρβλ. Γνώμες Α8 και Α11/2019¹¹), ώστε να είναι σαφές ότι οι αναθέτουσες αρχές δεν θα πρέπει να περιορίζονται στην χρήση του κριτηρίου της πλέον συμφέρουσας από οικονομική άποψη προσφοράς αποκλειστικά βάσει τιμής, αλλά θα πρέπει να είναι σε θέση να καθορίζουν τη βαρύτητα των σχετικών κριτηρίων, προκειμένου να αναζητηθεί η πλέον συμφέρουσα από οικονομικής απόψεως προσφορά- καθώς και (ii) **με την προτεινόμενη ρύθμιση της παρ. 1 του άρθρου 94 (βλ. σχετικές παρατηρήσεις στο άρθρο 37 του σχεδίου νόμου) σχετικά με το περιεχόμενο του φακέλου της τεχνικής προσφοράς, όπου, στο σύστημα της ΜΚ απαιτείται σε κάθε περίπτωση η υποβολή οριστικής μελέτης .**

Πέρα από τις αυτονόητες σοβαρές επιφυλάξεις που εκφράζονται σε σχέση με τις επιπτώσεις της προτεινόμενης ρύθμισης στη διαδικασία ανάθεσης του έργου, λαμβανομένων υπόψη και των χρονοβόρων προπαρασκευαστικών διαδικασιών που λαμβάνουν χώρα σε σχέση με την ωρίμανση του έργου, με βάση την τρέχουσα διατύπωση της προτεινόμενης τροποποίησης, δημιουργούνται επίσης αμφιβολίες, τόσο σε σχέση με το αντικείμενο της γνωμοδότησης του αρμοδίου τεχνικού συμβουλίου [θα εκτιμήσει τον βαθμό ωριμότητας της δημοπράτησης; με ποια κριτήρια;], όσο και ως προς το χρονικό σημείο που επιλαμβάνεται αυτό.

Σε κάθε περίπτωση, εκτιμάται ότι **ο έλεγχος των προϋποθέσεων θα πρέπει να πραγματοποιείται, σε κάθε περίπτωση, πριν από την έναρξη της διαδικασίας ανάθεσης της σύμβασης**, προκειμένου να αποφευχθεί η ακύρωση διαδικασιών, καθώς και τυχόν εκδοθεισών διοικητικών πράξεων, με ό,τι αυτό συνεπάγεται σε χρονική υστέρηση και αναίτια πρόκληση διοικητικού βάρους, αλλά και οικονομικού βάρους στους συμμετέχοντες στη διαδικασία ανάθεσης οικονομικούς φορείς

β) Συναφώς παρατηρείται ότι, από τη διατύπωση της διάταξης, δεν προκύπτει με ασφάλεια **ποιο είναι το σημείο που θεωρείται ότι αποτελεί το «πέρας της διαδικασίας σύναψης»**. Για λόγους ασφάλειας δικαίου, θα πρέπει να ορισθεί ρητά στο κείμενο του νόμου.

Περαιτέρω, προστίθεται ρύθμιση (παρ. 6) και στις συμβάσεις έργου με αξιολόγηση μελέτης της παρ. 1 με εκτιμώμενη αξία μεγαλύτερη των τριάντα εκατομμυρίων (30.000.000) ευρώ,

¹¹ Βλ. τις προηγούμενες τροποποιήσεις της παρ.1, με το άρθρο 22 περ.14 Ν.4441/2016, (Α 227), και με το άρθρο 81 παρ.1 Ν.4635/2019 (Α 167)

εφαρμόζεται αναλόγως το άρθρο 13 «Κίνητρο ταχείας εξουσιοδότησης» του ν. 4608/2019 για τις στρατηγικές επενδύσεις.

Τέλος, η εξουσιοδοτική διάταξη της παρ. 1 μεταφέρεται σε νέα παρ. 7 του άρθρου, ώστε με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών να μπορούν να εξαιρούνται κατηγορίες έργων από την εφαρμογή «της παρούσας». Μετά τις αλλαγές της παρ. 1 και με το λεκτικό αυτό η εξουσιοδοτική διάταξη δεν είναι επαρκώς ειδική και ορισμένη, καθώς δεν προκύπτει ποιο θα είναι το περιεχόμενο της κανονιστικής απόφασης : (α) εξαίρεση από το σύστημα της μελετοκατασκευής, ή (β) εξαίρεση από τη δυνατότητα να μην έχουν ολοκληρωθεί έως το πέρας της διαδικασίας σύναψης σύμβασης οι προπαρασκευαστικές ενέργειες των περ. α και β της παρ. 1, ή (γ) εξαίρεση από την νέα παρ. 6;

17) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 17

Περιεχόμενο εγγράφων της σύμβασης– Τροποποίηση άρθρου 53 ν. 4412/2016

Στον τίτλο του άρθρου 53 του ν. 4412/2016 (Α' 147) προστίθενται οι λέξεις «Εξουσιοδοτικές διατάξεις», **οι παρ. 2 και 5 του ίδιου άρθρου τροποποιούνται** και το άρθρο 53 διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Οι προτεινόμενες τροποποιήσεις στην παρ. 2 του υπό εξέταση άρθρου, αφορούν στην κατάργηση από το ενδεικτικό περιεχόμενο των εγγράφων της σύμβασης της περ. η)'.....το νόμισμα της προσφερόμενης τιμής..', λόγω μη αναγκαιότητας αυτής καθόσον, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 95 του ν. 4412/2016: '1. Η οικονομική προσφορά (προσφερόμενη τιμή) δίδεται σε ευρώ...'. Περαιτέρω καταργείται η περ. ιθ) οποιοσδήποτε τροποποιήσεις με τη μορφή σαφών, ακριβών και κατηγορηματικών ρητρών αναθεώρησης, συμπεριλαμβανομένων, ενδεχομένως ρητρών αναθεώρησης τιμών ή προαιρέσεων, κατά το άρθρο 132. Και τέλος, απαλείφεται η λέξη 'νόμισμα' από την περ. ι) της ίδιας παραγράφου για τον ίδιο λόγο. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση «με τις το άρθρο 17 τροποποιείται το άρθρο 53 του ν.4412/2016 προκειμένου να λάβουν χώρα νομοτεχνικές βελτιώσεις για την επικαιροποίηση των διατάξεων και την αποσαφήνιση ορισμένων προβληματικών διατυπώσεων. Ειδικότερα, με την τροποποίηση της παρ. 1 του άρθρου 53 του ν. 4412/2016 καταργείται η περ. η' και τροποποιείται η περ. ι' αφού αντίστοιχη πρόβλεψη υφίσταται στο άρθρο 90 του ν.4412/2016». Από την ανωτέρω αιτιολογική δεν προκύπτει ο λόγος κατάργησης της περ.ιθ) για τις σαφείς ρήτρες αναθεώρησης ή προαίρεσης του άρθρου 132. Μολονότι το περιεχόμενο των εγγράφων είναι ενδεικτικό και οι ρήτρες προαίρεσης αποτελούν ένα εκ των ενδεχομένων τροποποίησης της σύμβασης, κατ'εφαρμογή του άρθρου 132, ωστόσο κρίνεται ορθότερο να παραμείνει η σχετική περίπτωση, καθώς η απαλοιφή της ενδεχομένως δημιουργήσει σύγχυση στους εφαρμοστές της διάταξης.

Περαιτέρω στην παρ. 5 και όσον αφορά στην αρμοδιότητα της Αρχής, η προτεινόμενη διάταξη «Πρότυπα ή υποδείγματα εγγράφων σύμβασης μπορούν να εκδίδονται από την ΕΑΑΔΗΣΥ σύμφωνα με την περίπτωση ε' της παρ. 2 του άρθρου 2 του ν. 4013/2011, με την επιφύλαξη της επόμενης παραγράφου» αντικαθιστά την ισχύουσα διάταξη «Πρότυπα εγγράφων σύμβασης με δεσμευτική ισχύ εκδίδονται από την Αρχή, σύμφωνα με την περίπτωση ε' της παρ. 2 του άρθρου 2 του ν. 4013/2011, με την επιφύλαξη της επόμενης παραγράφου».

Με την προτεινόμενη προβλέπεται ότι η Αρχή μπορεί να εκδώσει πρότυπα ή υποδείγματα εγγράφων σύμβασης, απαλείφεται δε η φράση «με δεσμευτική ισχύ» και ακολουθεί παραπομπή στο άρθρο 2 παρ. 2 περ. ε ν. 4013/2011. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή: «ε) Η

Αρχή εκδίδει πρότυπα τεύχη δημοπράτησης και σχέδια συμβάσεων μετά από διαβούλευση με τους κατά περίπτωση αρμόδιους δημόσιους φορείς. Διατάξεις νόμων που εξουσιοδοτούν άλλα όργανα για την έκδοση πρότυπων τευχών, όπως ιδίως οι διατάξεις των άρθρων 15 παρ. 2 του ν. 3669/2008 (Α` 116) και 11 παρ. 4 του ν. 3316/2005 (Α` 42), παύουν να ισχύουν από το χρόνο που θα οριστεί με τον Κανονισμό του άρθρου 7. Πρότυπα τεύχη δεσμευτικού χαρακτήρα που τυχόν έχουν εκδοθεί κατ` εξουσιοδότηση των διατάξεων του προηγούμενου εδαφίου, εξακολουθούν να ισχύουν μέχρι την έκδοση νέων προτύπων από την Αρχή». Συνεπώς, από το περιεχόμενο αυτής προκύπτει σαφώς ότι η Αρχή εκδίδει πρότυπα τεύχη με δεσμευτική ισχύ και επιπροσθέτως δύναται να εκδίδει και υποδείγματα εγγράφων σύμβασης χωρίς δεσμευτική ισχύ. Επισημαίνεται ωστόσο ότι η αιτιολογική έκθεση που συνοδεύει την προτεινόμενη ρύθμιση ουσιαστικά τροποποιεί την προαναφερθείσα αρμοδιότητα της Αρχής. Ειδικότερα στην αιτιολογική έκθεση αναφέρεται: **«Επιπρόσθετα με την τροποποίηση της παρ. 5 του άρθρου 53 του ν.4412/2016 τα πρότυπα ή υποδείγματα εγγράφων σύμβασης που εκδίδονται από την ΕΑΑΔΗΣΥ καθίστανται μη δεσμευτικά αφού η δεσμευτικότητα των προτύπων ή υποδειγμάτων εγγράφων σύμβασης εξαρτάται από την έκδοση σχετικών κανονιστικών διοικητικών πράξεων η έκδοση των οποίων, σε πολλές περιπτώσεις, δεν μπορεί να ακολουθήσει την ταχύτητα των τροποποιήσεων της νομοθεσίας, ιδιαίτερα σε καταστάσεις κρίσης, με συνέπεια να είναι απαραίτητη η διαρκής θέσπιση παρεκκλίσεων από την δεσμευτικότητά τους δημιουργώντας έτσι αναποτελεσματικότητα και επιβάρυνση των διαδικασιών ανάθεσης σύμβασης με επιπρόσθετο διοικητικό βάρος».** (πρβλ σχετικές παρατηρήσεις στην Εισαγωγή της παρούσας).

Τέλος σημειώνεται ότι και σε αυτήν την τροποποίηση δεν επιλύονται ζητήματα εφαρμογής που έχουν ανακύψει κατά την εφαρμογή του άρθρου 53. Ειδικότερα, προς αποφυγή ερμηνευτικών ζητημάτων και εμπέδωσης ασφάλειας δικαίου απαιτείται η αναδιατύπωση της παρ. 7 β) του άρθρου 53 στην οποία προβλέπεται ότι με απόφαση του Υπουργού Υποδομών, μπορεί να προστίθενται στη διακήρυξη επιπλέον όροι, που αφορούν την τεχνική και οικονομική ικανότητα όταν τούτο ενδείκνυται από το είδος ή την πολυπλοκότητα του προς ανάθεση έργου. Πρόκειται για παρωχημένη εξουσιοδότηση που έχει παραμείνει από τον προϊσχύοντα ν. 3669/2008, η οποία μόνο ερμηνευτικά ζητήματα και προβλήματα στους εφαρμοστές του μπορεί να δημιουργήσει, καθώς είχε νόημα όταν το Υπουργείο (τότε) Δημοσίων Έργων εξέδιδε πρότυπες διακήρυξεις με δεσμευτικούς όρους ως προς στις εταιρίες που καλούνταν να συμμετάσχουν στους διαγωνισμούς έργων¹². Περαιτέρω η παρ. 7β έρχεται σε αντίθεση και με το άρθρο 76 ως τροποποιείται με το παρόν σχέδιο νόμου. Υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 76 παρ. 3 με το παρόν προβλέπει «3. Για τη συμπερίληψη στα έγγραφα της σύμβασης απαιτήσεων οικονομικής και χρηματοοικονομικής επάρκειας, καθώς και τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας, πέραν των προβλεπόμενων στο π.δ. 71/2019 (Α' 112), για την εγγραφή και κατάταξη σε τάξη των οικείων μητρώων, αντίστοιχου προϋπολογισμού και κατηγορίας έργου, οι αναθέτουσες αρχές οφείλουν προηγουμένως να ζητούν γνωμοδότηση του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου της Γενικής Γραμματείας Υποδομών. Το τελευταίο εντός της ταχθείσας από την αναθέτουσα αρχή προθεσμίας, η οποία δεν μπορεί να είναι μικρότερη των εξήντα (60) ημερών, ελέγχει εάν οι απαιτήσεις που ζητούνται από την αναθέτουσα αρχή να συμπεριληφθούν στα έγγραφα της σύμβασης

¹² Επισημαίνεται ότι τόσο το Διοικητικό Εφετείο όσο και το Ελεγκτικό Συνέδριο έκριναν ότι δεν αποτελούν πρόσθετους όρους, για τους οποίους απαιτείται απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών, όροι που τίθενται από την α.α. σε διακήρυξη έργων και αφορούν σε απαιτήσεις χρηματοοικονομικής επάρκειας και τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας, εφόσον κείνται εντός των ορίων του αρ. 75 του ν. 4412/2016 και είναι ανάλογοι με το αντικείμενο της υπό ανάθεση σύμβασης, ακόμη και αν τέτοιοι όροι δεν προβλέπονται για την εγγραφή εργοληπτικών επιχειρήσεων σε αντίστοιχες τάξεις στο ΜΕΕΠ (πρβλ. υπ' αριθμ. 334/2018 απόφαση του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών, Τμήμα Β_ Διακοπών, καθώς και υπ' αριθμ. 457/2018 απόφαση του ΕΛ Συν, Τμήμα V.

δικαιολογούνται από τη φύση της σύμβασης, σχετίζονται και είναι ανάλογες προς το αντικείμενό της. Με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών δίδονται κατευθύνσεις και οδηγίες προς τις αναθέτουσες αρχές και εξειδικεύεται η εφαρμογή των κριτηρίων χρηματοοικονομικής επάρκειας και τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας, ανάλογα με το μέγεθος, τη φύση και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του αντικείμενου της σύμβασης, έτσι ώστε να τηρούνται οι αρχές της αναλογικότητας της διαφάνειας, της ίσης μεταχείρισης και της αποφυγής των διακρίσεων. Με σύμφωνη γνώμη του τεχνικού συμβουλίου της αναθέτουσας αρχής ή του κατά περίπτωση αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου, μπορεί η αναθέτουσα αρχή αιτιολογημένα να αποφασίζει την παρέκκλιση από την ανωτέρω απόφαση». Για τον σχολιασμό του άρθρου 76 πρβλ κατωτέρω.

Οι ανωτέρω παρατηρήσεις ισχύουν αναλογικά και ως προς το άρθρο 116, με το οποίο τροποποιείται το άρθρο 281 του Βιβλίου ΙΙ [τροποποιούνται οι παρ. 2 και 5 του άρθρου].

18) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 18

Τεχνικές προδιαγραφές – Τροποποίηση άρθρου 54 ν. 4412/2016

Στον τίτλο του άρθρου 54 του ν. 4412/2016 (Α' 147) προστίθενται οι λέξεις «Εξουσιοδοτική διάταξη», η παρ. 9 του ιδίου άρθρου τροποποιείται και το άρθρο 54 διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Καταρχήν επισημαίνεται, ότι καθώς το άρθρο 54 αποτελεί άρθρο μεταφοράς αντίστοιχου άρθρου της οδηγίας 24, θα πρέπει να προστεθεί στον τίτλο του άρθρου που τροποποιείται η παρένθεση με το αντίστοιχο άρθρο της Οδηγίας, ήτοι «*Άρθρο 54 Τεχνικές προδιαγραφές (άρθρο 42 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ) – Εξουσιοδοτική διάταξη*».

Όσον αφορά την ουσία της προτεινόμενης ρύθμισης, με την προτεινόμενη διάταξη τροποποιείται η παράγραφος 9 του άρθρου 54, ως ακολούθως: αφενός εισάγεται για τις δημόσιες συμβάσεις προμηθειών και γενικών υπηρεσιών η υποχρέωση συνεργασίας των Εθνικών Κεντρικών Αρχών Αγορών (ΕΚΑΑ) που εκπονούν Ενιαίες Τεχνικές Προδιαγραφές με τους αρμόδιους δημόσιους φορείς, μολονότι στη συνέχεια αυτή η υποχρέωση συνεργασίας περιορίζεται για τις περιπτώσεις «όπου κρίνεται απαραίτητο», αφετέρου εισάγεται εξουσιοδοτική διάταξη βάσει της οποίας οι «*καθ' ύλην Υπουργοί*», δύνανται να καθιστούν υποχρεωτική τη χρήση ορισμένων Ενιαίων Τεχνικών Προδιαγραφών. Και στην περίπτωση αυτή η υποχρεωτικότητα περιορίζεται καθώς δίδεται ρητά η δυνατότητα στις αναθέτουσες αρχές να αποκλίνουν από αυτές με ειδική αιτιολογία στα έγγραφα της σύμβασης. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση «*Η προτεινόμενη διάταξη στοχεύει στην ομογενοποίηση των τεχνικών προδιαγραφών, καθώς επίσης και στην αποφυγή σύνταξης διαφορετικών προδιαγραφών για κοινά αγαθά και υπηρεσίες που δημιουργούν ερμηνευτικά ζητήματα και σύγχυση στους οικονομικούς φορείς. Σε κάθε περίπτωση, η δεσμευτικότητα των τεχνικών προδιαγραφών δεν θίγει τις αρχές της παρ. 1 του άρθρου 18*».

Ωστόσο από τη διατύπωση «*καθ' ύλην αρμόδιου Υπουργού*» δεν είναι σαφές αν εννοείται οι Υπουργοί που εποπτεύουν τις ΕΚΑΑ, ήτοι τη Γενική Διεύθυνση Δημοσίων Συμβάσεων της Γενικής Γραμματείας Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή και την Εθνική Κεντρική Αρχή Προμηθειών Υγείας ή ο εκάστοτε Υπουργός που εποπτεύει κάθε αναθέτουσα αρχή. Απαιτείται αναδιατύπωση προς αποσαφήνιση της διάταξης. Τέλος η δυνατότητα στις αναθέτουσες αρχές να αποκλίνουν από τις υποχρεωτικές τεχνικές προδιαγραφές, με ειδική αιτιολογία, εφόσον το κρίνουν για συγκεκριμένη σύμβαση, κινείται στο πνεύμα της οδηγίας για την ευχέρεια της αναθέτουσας αρχής να διαμορφώνει τα έγγραφα της

σύμβασης σύμφωνα με τις ανάγκες και τις απαιτήσεις εκάστης σύμβασης, τηρουμένων σε κάθε περίπτωση των αρχών της παρ. 1 του άρθρου 18.

19) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 19

Υπεργολαβία – Αντικατάσταση άρθρου 58 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με την προτεινόμενη τροποποίηση προστίθεται δεύτερο εδάφιο στην ισχύουσα παράγραφο, με το οποίο προβλέπεται ότι *η ανάθεση τμήματος σύμβασης σε υπεργολάβο, ελέγχεται από την αναθέτουσα αρχή ως προς την τεχνική ικανότητα του υπεργολάβου να εκτελέσει το προς ανάθεση τμήμα, άλλως η προσφορά καθίσταται απαράδεκτη.*

Συνεπώς, πέραν από την ενωσιακής προέλευσης υποχρέωση της αναθέτουσας αρχής να ελέγχει τη μη ύπαρξη λόγων αποκλεισμού στο πρόσωπο του υπεργολάβου- αν το(α) τμήμα(τα) της σύμβασης το (α) οποίο (α) ο κύριος ανάδοχος είχε αναφέρει στην προσφορά του ότι προτίθεται να αναθέσει υπό μορφή υπεργολαβίας σε τρίτους, υπερβαίνει το ποσοστό του τριάντα τοις εκατό (30%) της συνολικής αξίας της σύμβασης-, θεσπίζεται ταυτόχρονα και η υποχρέωσή της να ελέγξει την τεχνική ικανότητα του υπεργολάβου, και μάλιστα ανεξαρτήτως ποσοστού υπεργολαβίας, με τη διαφορά ότι η έλλειψη ικανότητας του τελευταίου δεν οδηγεί στην περίπτωση αυτή στην αντικατάστασή του, αλλά στην απόρριψη της προσφοράς.

Παρέπεται ότι οι λεπτομέρειες εφαρμογής της υποχρέωσης ελέγχου εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής θα πρέπει να καθορισθούν με τα έγγραφα της σύμβασης, και μάλιστα ανά τμήμα.

Ιδίως δε θα πρέπει να καθορισθεί εάν, εκτός από την - αυτονόητη- επαγγελματική καταλληλότητα του υπεργολάβου, θα πρέπει να συντρέχει στο πρόσωπο αυτού και ένα ή περισσότερα από τα προβλεπόμενα στη διακήρυξη κριτήρια ποιοτικής επιλογής που αφορούν στην τεχνική ικανότητα των προσφερόντων-υποψηφίων (όπως λ.χ. η προηγούμενη εμπειρία). Ο έλεγχος αυτός είναι περισσότερο ευχερής σε ορισμένες από τις κατηγορίες συμβάσεων, όπως τα έργα ή οι μελέτες, κυρίως λόγω των Μητρώων Εργοληπτικών Επιχειρήσεων Δημοσίων Έργων (ΜΗ.Ε.Ε.Δ.Ε.) ή των Μητρώων Εμπειρίας Μελετητών (Μ.Ε.Μ.) και των Μητρώων Μελετητικών Επιχειρήσεων Δημοσίων Έργων (ΜΗ.Μ.Ε.Δ.Ε.) αντίστοιχα, στα οποία εγγράφονται οικονομικοί φορείς κατά κατηγορίες ή εξειδικευμένες επιχειρήσεις (πρβλ πρότυπα τεύχη έργων και μελετών) -και λιγότερο σε άλλες, όπως οι προμήθειες ή οι γενικές υπηρεσίες. Στην τελευταία αυτή περίπτωση θα πρέπει να εξετασθεί εάν η θεσπιζόμενη απαίτηση είναι δυνατό να θέσει εμπόδια στην πρόσβαση των ΜΜΕ ή νεοσύστατων επιχειρήσεων στις δημόσιες συμβάσεις, καθώς και καθυστερήσεις στην εξέλιξη της διαγωνιστικής διαδικασίας.

Για τους ως άνω λόγους, συνιστάται καταρχήν η σχετική επαλήθευση να ανήκει στη διακριτική ευχέρεια της αναθέτουσας αρχής, ανάλογα με το αντικείμενο της σύμβασης, άλλως η υποχρεωτική εκ του νόμου επαλήθευση να περιοριστεί στην επαγγελματική καταλληλότητα του υπεργολάβου, με την έννοια της περ. α της παρ. 1 και της παρ. 2 του άρθρου 75 του νόμου.

Σε κάθε περίπτωση, προτείνεται όπως ορισθεί ρητώς στην διάταξη, το χρονικό σημείο, κατά το οποίο η αναθέτουσα αρχή θα προβαίνει στον εν λόγω έλεγχο, συνδεδεμένη με τα άρθρα 79 και 104 ν. 4412/2016 ως τροποποιούνται, και, επομένως, να συμπληρωθεί ότι ο προβλεπόμενος έλεγχος ως προς την τεχνική ικανότητα του υπεργολάβου, πραγματοποιείται βάσει των άρθρων 79, 79 Α και 80, και σύμφωνα με όσα αναφέρονται στα έγγραφα της σύμβασης.

Ως προς το απαράδεκτο της προσφοράς, δέον όπως εξετασθεί σε συσχέτιση με το άρθρο 78 «Στήριξη στις ικανότητες άλλων φορέων» του νόμου (άρθρο 63 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ). Στην παρ. 1 αυτού, μεταξύ άλλων, προβλέπεται ότι «Η αναθέτουσα αρχή ελέγχει, σύμφωνα με τα άρθρα 79, 80 και 81, αν οι φορείς, στις ικανότητες των οποίων προτίθεται να στηριχθεί ο οικονομικός φορέας, πληρούν τα σχετικά κριτήρια επιλογής και εάν συντρέχουν λόγοι αποκλεισμού, σύμφωνα με τα άρθρα 73 και 74. Η αναθέτουσα αρχή απαιτεί από τον οικονομικό φορέα να αντικαταστήσει έναν φορέα που δεν πληροί σχετικό κριτήριο επιλογής ή για τον οποίο συντρέχουν λόγοι αποκλεισμού των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 73 και του άρθρου 74.»

Από την συνδυαστική εξέταση των διατάξεων του άρθρου 78 και του παρόντος άρθρου 58, προκύπτει ότι θα δημιουργηθεί ερμηνευτικό ζήτημα στην περίπτωση που τρίτος οικονομικός φορέας δηλώνεται ταυτοχρόνως ως δανειζών εμπειρία και υπεργολάβος, κατά τον έλεγχο δε της τεχνικής ικανότητάς του, κρίνεται από την αναθέτουσα αρχή ότι δεν τη διαθέτει. Το ερμηνευτικό ζήτημα που θα ανακύψει, είναι ποια από τις ρυθμίσεις του άρθρου 58 και του 78 εφαρμόζεται στη συγκεκριμένη περίπτωση.

Επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με την συνοδεύουσα το υποβληθέν σχέδιο, αιτιολογική έκθεση «Με την τροποποίηση των ανωτέρω διατάξεων επιδιώκεται η επίτευξη καλύτερων προϋποθέσεων για τη διασφάλιση της ποιοτικής εκτέλεσης των συμβάσεων προμηθειών, υπηρεσιών και έργων μέσω του αποκλεισμού της δυνατότητας ανάθεσης τμήματος της σύμβασης σε υπεργολάβους που στερούνται της απαραίτητης τεχνικής ικανότητας για την εκτέλεσή του.»

Ως εκ τούτου, για λόγους ασφάλειας δικαίου και αποφυγής ερμηνευτικών ζητημάτων, προτείνεται να συσχετισθεί το άρθρο 58 με το άρθρο 78 και να καταστεί σαφές ποια ρύθμιση υπερισχύει στην περίπτωση που στο πρόσωπο του υπεργολάβου συντρέχει και η ιδιότητα του δανειζόντα εμπειρία.

Καταληκτικά σημειώνεται ότι συνιστάται ο χαρακτηρισμός μιας προσφοράς ως απαράδεκτης ή μη κανονικής, να συνάδει με τους ενωσιακής προέλευσης κανόνες των παρ. 3 και 4 του άρθρου 26.

20) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 20

Δημοσίευση σε εθνικό επίπεδο – Τροποποίηση άρθρου 66 ν. 4412/2016

Στον τίτλο του άρθρου 66 του ν. 4412/2016 (Α' 147) προστίθενται οι λέξεις «Εξουσιοδοτική διάταξη», οι παρ. 1, 2 και 6 τροποποιούνται, προστίθεται παρ. 7 και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με την προτεινόμενη διάταξη τροποποιούνται οι παρ. 1, 2 και 6 του άρθρου 66 του ν. 4412/2016 και ειδικότερα:

α) στην παρ. 1 διαγράφεται το τελευταίο εδάφιο: «Οι αναθέτουσες αρχές πρέπει να είναι σε θέση να αποδεικνύουν την ημερομηνία ανάρτησης των ως άνω στοιχείων στο ΚΗΜΔΗΣ», υπό το πρίσμα ότι ο ΑΔΑΜ περιλαμβάνει και την ημερομηνία ανάρτησης κι ως εκ τούτου είναι περιττή η επιπλέον διευκρίνιση του εν λόγω εδαφίου. Επισημαίνεται ότι μετά την προτεινόμενη κατάργηση του άρθρου 122, η πρόβλεψη της παρ. 1 ότι οι αναθέτουσες αρχές δημοσιεύουν τις προσκλήσεις, τις διακηρύξεις και τις προκηρύξεις, ανάλογα με τη διαδικασία ανάθεσης αυτών, έχει ως αποτέλεσμα ότι πλέον στις συμβάσεις κάτω των ορίων δεν δημοσιεύεται προκήρυξη της σύμβασης στο ΚΗΜΔΗΣ.

β) προστίθενται στην αρχή της δεύτερης παραγράφου, πέραν των προκηρύξεων και διακηρύξεων δημοσίων συμβάσεων της παραγράφου 1, και οι προσκλήσεις του άρθρου 120, και

γ) στην παράγραφο 6 αντικαθίσταται το ΕΣΗΔΗΣ με το ΟΠΣ ΕΣΗΔΗΣ και η εξουσιοδοτική απόφαση (για τον καθορισμό των αναγκαίων τεχνικών λεπτομερειών) του Υπουργού Ανάπτυξης με κοινή Απόφαση τριών Υπουργών και συγκεκριμένα των Υπουργών Ψηφιακής Διακυβέρνησης, Ανάπτυξης και Επενδύσεων και Υποδομών και Μεταφορών.

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση, οι προτεινόμενες τροποποιήσεις του άρθρου 66 συνιστούν απλές νομοτεχνικές βελτιώσεις που είναι απαραίτητες για τη συνοχή του νόμου ενόψει των τροποποιήσεων άλλων άρθρων του. Επιπρόσθετα, στην παρ. 6 προβλέπεται κοινή απόφαση των Υπουργών Ψηφιακής Διακυβέρνησης, Ανάπτυξης και Επενδύσεων και Υποδομών και Μεταφορών, καθορίζονται οι αναγκαίες τεχνικές λεπτομέρειες λειτουργίας του ΟΠΣ ΕΣΗΔΗΣ ως το επίσημο εθνικό πληροφοριακό σύστημα e-Sender για την απευθείας ηλεκτρονική υποβολή των προκηρύξεων και γνωστοποιήσεων που αποστέλλονται στην Υπηρεσία Εκδόσεων της Ένωσης, στο Tenders Electronic Daily (TED).

Επισημαίνεται ότι στην **παρ. 2**, με την οποία εισάγεται υποχρέωση δημοσιότητας των προσκλήσεων για την απευθείας ανάθεση, δέον είναι, προκειμένου να είναι σαφής η διάταξη, να γίνει αναφορά στην παράγραφο 3 του άρθρου 120, όπως αυτό τροποποιείται στο βαθμό που ως διαφαίνεται από τον συνδυασμό του άρθρου 120 παρ. 3 και του ορισμού της απευθείας ανάθεσης ως προτείνεται με το παρόντα σχέδιο νόμου στην παρ. 31) της παρ. 1 του άρθρου 2 (31. ως «απευθείας ανάθεση» νοείται η διαδικασία ανάθεσης σύμβασης με ή χωρίς εκ των προτέρων δημοσιότητα κατά περίπτωση, σύμφωνα με την παρ. 3 των άρθρων 120 και 330, στο πλαίσιο της οποίας οι αναθέτουσες αρχές/αναθέτοντες φορείς αναθέτουν σύμβαση στον οικονομικό φορέα της επιλογής τους, κατόπιν έρευνας αγοράς, σύμφωνα με τα οριζόμενα στα [άρθρα 118](#) και [328](#)), **καταρχήν η πρόθεση του νομοθέτη είναι να αναρτάται μόνο η πρόσκληση στον συγκεκριμένο /-ους οικονομικό /-ους φορέα /-εις για την απευθείας ανάθεση και όχι και η τυχόν έρευνα αγοράς που πραγματοποιείται με πρόσκληση, προκειμένου να συγκεκριμενοποιηθούν οι οικονομικοί φορείς στους οποίους θα απευθυνθεί η πρόσκληση.**

Περαιτέρω, στην **παρ. 6** αντικαθίσταται το ΕΣΗΔΗΣ με το ΟΠΣ ΕΣΗΔΗΣ, σε συνέχεια της τροποποίησης των αντίστοιχων ορισμών στο άρθρο 2 παρ. 1 περιπτ. 32 Α¹³ προκειμένου σε επόμενη φάση να οριστικοποιηθεί αν e-sender θα καταστεί το ΚΗΜΔΗΣ ή το κάθε ένα από τα ΕΣΗΔΗΣ που διαχειρίζονται το Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης και το Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών αντίστοιχα (πρβλ σχετικό σχόλιο στο άρθρο 2),

Τέλος με την προτενόμενη **παρ. 7** αντικαθίσταται η εξουσιοδοτική απόφαση για τον καθορισμό των αναγκαίων τεχνικών λεπτομερειών του Υπουργού Ανάπτυξης, με κοινή Απόφαση τριών Υπουργών και συγκεκριμένα των Υπουργών Ψηφιακής Διακυβέρνησης, Ανάπτυξης και Επενδύσεων και Υποδομών και Μεταφορών. Οι ανωτέρω τροποποιήσεις αποτελούν αναγκαία επικαιροποίηση σε συνέχεια των αλλαγών αρμοδιοτήτων των ανωτέρω Υπουργείων και της υπ' αριθμ. πρωτ.: Δ11/Οικ. 627/18-5-2020 κοινής διαπιστωτικής πράξης των Υπουργών Υποδομών και Μεταφορών και Ψηφιακής Διακυβέρνησης με θέμα: «Μετεγκατάσταση του υποσυστήματος ΕΣΗΔΗΣ Δημόσια Έργα στη Γενική Γραμματεία

¹³ Πρβλ σχετικό τροποποιούμενο ορισμό άρθρου 2 παρ. 1 περ. 32 ως «Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα - Εθνικό Σύστημα Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων ΟΠΣ - ΕΣΗΔΗΣ)» νοείται το Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα, το οποίο περιλαμβάνει όλα τα αναγκαία υποσυστήματα για τον προγραμματισμό, τη σύναψη και την εκτέλεση δημοσίων συμβάσεων και συμβάσεων, κατά την έννοια της διάταξης της περίπτωσης 5 της παρούσας παραγράφου, καθώς και για τη συλλογή, δημοσιοποίηση και ανάλυση στοιχείων σχετικών με τις εν λόγω συμβάσεις, με τη χρήση και εφαρμογή Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ)

Υποδομών». Οι ανωτέρω παρατηρήσεις ισχύουν και ως προς το άρθρο 117, με το οποίο τροποποιείται το άρθρο 296 Δημοσίευση σε εθνικό επίπεδο (άρθρο 72 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ) του Βιβλίου II.

21) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 21

Ενημέρωση των υποψηφίων και των προσφερόντων– Τροποποίηση άρθρου 70 ν. 4412/2016

Στο άρθρο 70 του ν. 4412/2016 (Α' 147) προστίθεται παρ. 4 και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με την προτεινόμενη ρύθμιση, προστίθεται νέα παράγραφος 4 στο τέλος του άρθρου 70, με την οποία προβλέπεται υποχρέωση των αναθετουσών αρχών να αναρτούν στην ιστοσελίδα τους, για διάστημα τουλάχιστον δύο μηνών πριν από τη διενέργεια διαγωνισμού έργου, τη μελέτη κατασκευής του έργου, εφόσον η εκτιμώμενη αξία της σύμβασης έργου είναι μεγαλύτερη του ενός εκατομμυρίου (1.000.000) ευρώ, μη συμπεριλαμβανομένου ΦΠΑ.

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση, με τη ρύθμιση αυτή δίνεται η δυνατότητα στους υποψηφίους του διαγωνισμού να έχουν επαρκή χρόνο να μελετήσουν το έργο και να αποφασίσουν αν θα συμμετάσχουν ή να διατυπώσουν πριν τη συμμετοχή τους τις απόψεις τους. Η ρύθμιση αυτή εναρμονίζεται με το γενικό πνεύμα αλλαγών που εισάγονται που καθιστούν τη μελέτη υποχρεωτική και μη δεκτική ουσιωδών αλλαγών κατά τη διάρκεια εκτέλεσης του έργου.

Επισημαίνεται ότι το παρόν άρθρο αποτελεί ενωσιακό άρθρο που ενσωματώνει το άρθρο 55 της Οδηγίας και αφορά στην ενημέρωση των υποψηφίων και προσφερόντων επί αποφάσεων των αναθετουσών αρχών μετά την υποβολή των προσφορών ή των αιτήσεων συμμετοχής.

Από την αιτιολογική έκθεση και, πάντως, χωρίς να προκύπτει από τη διατύπωση του άρθρου προκύπτει, ότι η προτεινόμενη, στοχεύει να παράσχει επαρκή χρόνο στους προσφέροντες / αιτούντες συμμετοχή να συμμετάσχουν στη διαγωνιστική διαδικασία ή να διατυπώσουν τις απόψεις τους. Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι η προτεινόμενη ρύθμιση, που θα έπρεπε να αποτελεί περισσότερο κατεύθυνση -αναλόγως της πολυπλοκότητας του έργου και των περιστάσεων- παρά υποχρέωση, εξασφάλισης επαρκούς δημοσιότητας ή και ωρίμανσης της σύμβασης έργου, δεν εντάσσεται κατά περιεχόμενο στο ορθό άρθρο. Ο στόχος αυτός θα εξυπηρετείτο καλύτερα αν η προτεινόμενη ρύθμιση εντασσόταν α) στα άρθρα 60 και 121, με την θέση ειδικής ελάχιστης προθεσμίας 60 ημερών για την υποβολή προσφοράς σε συμβάσεις έργου εκτιμώμενης αξίας άνω του 1.000.000 € , ενδεχομένως δε και με την υποχρέωση δημοσίευσης προκαταρκτικής προκήρυξης σύμφωνα με το άρθρο 62 για τις συμβάσεις άνω των ορίων, β) συσχετιζόταν παράλληλα με τα άρθρα 46 και 68 για την προκαταρκτική διαβούλευση των συμβάσεων με την αγορά (άρθρο 46) και για τη διαβούλευση επί των δημοσιευμένων εγγράφων σύμβασης έργων (άρθρο 68). Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να ληφθεί υπόψη το ενδεχόμενο να συντρέχουν επείγουσες περιστάσεις δημοπράτησης, που δεν επιτρέπουν την τήρηση της προθεσμίας αυτής. Περαιτέρω εκτιμάται ότι θα ανακύψουν ερμηνευτικά ζητήματα και προβλήματα εφαρμογής της προτεινόμενης ρύθμισης, λόγω της ευρύτητας της έννοιας της «μελέτης κατασκευής του έργου». Επισημαίνεται ότι δεν προβλέπεται σχετικός ορισμός στο άρθρο 2 παρ. 3, (προβλέπονται ορισμοί της μελέτης, της κύριας μελέτη, των υποστηρικτικών μελετών, καθώς

της απλής και σύνθετης μελέτης). Προς σκοπό σαφήνειας της ρύθμισης και ασφάλειας δικαίου προτείνεται η περαιτέρω επεξεργασία της ρύθμισης.

22) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 22

Εγγυήσεις– Αντικατάσταση άρθρου 72 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με το προτεινόμενο άρθρο 22 προβλέπονται πολλές και σημαντικές τροποποιήσεις στο άρθρο 72, με προσθήκη νέων ρυθμίσεων, με αποτέλεσμα η έκτασή του να καθίσταται πολύ μεγάλη και εν τέλει δυσλειτουργική. Προτείνεται σε συνέχεια και των κατωτέρω παρατηρήσεων, η επανεξέτασή του στην κατεύθυνση της απλοποίησης. Ειδικότερα:

Στην **παράγραφο 1** εισάγεται νέα διάταξη με την οποία απαιτείται, στις διαδικασίες ανάθεσης που διενεργούνται ηλεκτρονικά, η προσκόμιση των πρωτότυπων εγγυήσεων συμμετοχής, πλην εκείνων που εκδίδονται ηλεκτρονικά, το αργότερο πριν από την ορισθείσα, στα έγγραφα της σύμβασης, ημερομηνία αποσφράγισης των προφορών, οι δε προσφορές που δεν θα πληρούν την ως άνω απαίτηση, δεν αποσφραγίζονται και απορρίπτονται ως απαράδεκτες. Περαιτέρω προβλέπεται για τις εγγυητικές συμμετοχής ηλεκτρονικής έκδοσης, οι προσφέροντες να «προσκομίζουν» υπεύθυνη δήλωση στην οποία θα δηλώνεται ότι το σχετικό ηλεκτρονικό αρχείο συμπεριλαμβάνεται στο φάκελο της προσφοράς τους.

Αρχικώς, επισημαίνεται ότι με την προτεινόμενη, εισάγεται ένα επιπλέον διαδικαστικό βήμα / διοικητικό βάρος, αυτό του ελέγχου της εμπρόθεσμης προσκόμισης των εγγυητικών επιστολών ή της υπεύθυνης δήλωσης προκειμένου σε περίπτωση μη προσκόμισης, να μην αποσφραγίζονται οι εν λόγω προσφορές. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση «η διάταξη εισάγεται προκειμένου να απορρίπτονται καταφανώς απαράδεκτες προσφορές και να μην έχουν πρόσβαση στα στοιχεία των προσφορών των λοιπών συμμετεχόντων, σε κανένα στάδιο της διαδικασίας ανάθεσης, οι οικονομικοί φορείς που τις υπέβαλλαν». Ωστόσο, λαμβανομένου υπόψη και του διοικητικού βάρους που προκαλείται, η ανωτέρω ρύθμιση θα πρέπει να επανεξεταστεί συνεκτιμώντας ότι στις μεν συμβάσεις έργων, μελετών και τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών δεν προβλέπεται δημόσια αποσφράγιση προσφορών, και το ίδιο πλέον προβλέπεται με την προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 100 (πρβλ κατωτέρω σχετικό σχολιασμό).

Περαιτέρω εκ της διατυπώσεως της διάταξης ενδεχομένως προκύψει ερώτημα, στην περίπτωση των εγγυήσεων που εκδίδονται ηλεκτρονικά, ως προς τον τρόπο προσκόμισης της υπεύθυνης δήλωσης, στην οποία θα δηλώνεται ότι το σχετικό ηλεκτρονικό αρχείο συμπεριλαμβάνεται στο φάκελο της προσφοράς του οικονομικού φορέα. Συγκεκριμένα, αν θα «προσκομίζεται» σε φυσική μορφή στο πρωτόκολλο της αναθέτουσας αρχής, ή αν θα υποβάλλεται ηλεκτρονικά, ψηφιακά υπογεγραμμένη, μέσω της λειτουργίας «Επικοινωνία» του ΕΣΗΔΗΣ. Προς αποφυγή ερμηνευτικών προβλημάτων εφαρμογής μέχρι την τροποποίηση των σχετικών υπουργικών αποφάσεων (ΥΑ και ΚΥΑ) λειτουργίας του ΕΣΗΔΗΣ, που θα ορίσουν τις επιμέρους λεπτομέρειες, προτείνεται επαναδιατύπωση της διάταξης ώστε να μην καταλείπεται αμφιβολία ότι υποβάλλεται ηλεκτρονικά μέσω του ΕΣΗΔΗΣ. Εναλλακτικά, η στόχευση της αποφυγής μη σοβαρών-εικονικών προσφορών, θα μπορούσε να επιτευχθεί μέσω της ρύθμισης του ηλεκτρονικού συστήματος υποβολής προσφορών, ώστε να αποσφραγίζονται αρχικά μόνον οι εγγυητικές επιστολές, οι οποίες θα υποβάλλονται σε διακριτό ηλεκτρονικό υποφάκελο της προσφοράς. Σε αυτή την περίπτωση οικονομικός φορέας που δεν υποβάλει, κατά τα προαναφερθέντα, τους απαιτούμενους από την

διακήρυξη υποφακέλου, θα μπορούσε να λογισθεί ότι δεν απέκτησε την ιδιότητα του προσφέροντος στον διαγωνισμό (πρβλ. Επ. Αν. 296/2019, 30/2019).

Επιπροσθέτως, η χρήση του όρου «απαράδεκτη» ενδέχεται να δημιουργήσει σύγχυση, καθώς οι περιπτώσεις «απαράδεκτων προσφορών» απαριθμούνται αποκλειστικά στο άρθρο 26 του νόμου, καθώς και στους ορισμούς της περ. 45 της παρ. 1 του άρθρου 2, όπως προτείνονται με το άρθρο 1 του υποβληθέντος σχεδίου νόμου και οι οποίοι αποτελούν ορισμούς ενωσιακής προέλευσης. Σύμφωνα με τους αντίστοιχους ορισμούς «απαράδεκτες προσφορές» νοούνται όσες υποβάλλονται από προσφέροντες οι οποίοι δεν διαθέτουν τα απαιτούμενα προσόντα και) όσων η τιμή υπερβαίνει τον προϋπολογισμό της αναθέτουσας αρχής, όπως καθορίστηκε και τεκμηριώθηκε πριν την έναρξη της διαδικασίας σύναψης σύμβασης, ενώ «μη κανονικές προσφορές» νοούνται όσες προσφορές δεν πληρούν τις προϋποθέσεις των εγγράφων της σύμβασης. Σημειώνεται περαιτέρω και η έννοια της μη κατάλληλης προσφοράς, όπως ορίζεται στο άρθρο 26 και προστίθεται σχετικός ορισμός με την προσθήκη περ. 46 στην παρ. 1 του άρθρου 2 (μη κατάλληλη θεωρείται μία προσφορά όταν είναι άσχετη με τη σύμβαση και αδυνατεί προδήλως, χωρίς να τροποποιηθεί ουσιαστικά, να ανταποκριθεί στις ανάγκες και τις απαιτήσεις της αναθέτουσας αρχής, όπως προσδιορίζονται στα έγγραφα της σύμβασης). Ο χαρακτηρισμός απόρριψης προσφοράς ως μη κατάλληλης ή μη κανονικής είναι κρίσιμος για την δυνατότητα προσφυγής στην ανταγωνιστική διαδικασία με διαπράγματευση στην περίπτωση συνδρομής των προϋποθέσεων του άρθρου 26 παρ. 2.β.

Προτείνεται συνεπώς, εφόσον παραμείνει η προτεινόμενη διάταξη, να αναδιατυπωθεί και να χαρακτηριστούν αντιστοίχως, λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω ενωσιακών ορισμών, οι προσφορές για τις οποίες δεν προσκομίσθηκε το πρωτότυπο της εγγυητικής επιστολής ή η υπεύθυνη δήλωση.

Στο **τελευταίο εδάφιο της παραγράφου 1** επαναδιατυπώνεται η ρύθμιση που αφορά τις περιπτώσεις που μπορεί να μην απαιτείται η προσκόμιση εγγύηση συμμετοχής. Η ισχύουσα διατύπωση «Δεν απαιτείται εγγύηση συμμετοχής σε διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων συμφωνιών πλαίσιο, δυναμικού συστήματος αγοράς, σε συνοπτικό διαγωνισμό, σε διαδικασίες απευθείας ανάθεσης ή σε διαδικασία επιλογής από κατάλογο, εκτός αν άλλως ορίζεται στα έγγραφα της σύμβασης» αντικαθίσταται από τη διατύπωση «Οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να μην απαιτούν εγγύηση συμμετοχής για τις ακόλουθες διαδικασίες ανάθεσης σύμβασης: α) συμφωνία – πλαίσιο, β) δυναμικό σύστημα αγοράς, γ) απευθείας ανάθεση, δ) επιλογή από κατάλογο, ε) επιλογή από ηλεκτρονικό κατάλογο (e-catalogue / e-marketplace)». Από την προτεινόμενη τροποποίηση της διατύπωσης «διαδικασίες ανάθεσης σύμβασης» δύναται να δημιουργηθεί σύγχυση σε ό,τι αφορά τη συμφωνία- πλαίσιο και το Δυναμικό Σύστημα Αγοράς, καθώς δεν αποτελούν διαδικασίες ανάθεσης αλλά τεχνικές και εργαλεία σύναψης συμβάσεων. Η ασάφεια της ρύθισης έγκειται στο αν αναφέρεται στη σύναψη της συμφωνίας-πλαίσιο και τη δημιουργία του Δυναμικού Συστήματος Αγοράς ή στη διαδικασία ανάθεσης των εκτελεστικών συμβάσεων αυτών, ή και στις δύο περιπτώσεις, όπως είναι μάλλον η πρόθεση του νομοθέτη.

Στην **παράγραφο 2** ορίζονται οι περιπτώσεις κατάπτωσης των εγγυητικών επιστολών συμμετοχής. Προκαταρκτικά σημειώνεται ότι θα πρέπει να καταστεί σαφές ότι η εγγύηση συμμετοχής καταπίπτει σε περίπτωση παροχής προς την αναθέτουσα αρχή ψευδών πληροφοριών και στοιχείων, χωρίς η διαπίστωση αυτή να συνέχεται αποκλειστικά με το στάδιο ελέγχου των δικαιολογητικών κατακυρώσεως (βλ. Ενδεικτικά ΣτΕ ΕΑ 253/2020 (Δ)). Επιπλέον, σκόπιμο είναι στην παρ. αυτή να υπάρχει και κάποια επιφύλαξη υπέρ της εφαρμογής των παρ. 2 και 3 του αρ. 104.

Περαιτέρω, στους ως άνω λόγους κατάπτωσης εισάγονται και οι εξής περιπτώσεις: *αν ο προσφέρων ... ε) υπέβαλε μη κατάλληλη προσφορά με την έννοια της περίπτωσης 47 της*

παραγράφου 1 του άρθρου 2, στ) υπέβαλε προσφορά που κρίθηκε από την αναθέτουσα αρχή ως ασυνήθιστα χαμηλή με τη διαδικασία της παραγράφου 1 του άρθρου 88.

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση, «με την περ. ε' της παρ. 2 του άρθρου 72 του ν. 4412/2016 εισάγονται νέοι λόγοι κατάπτωσης της εγγυητικής επιστολής του προσφέροντος οικονομικού φορέα. Ειδικότερα, στην περίπτωση που ο οικονομικός φορέας υποβάλει μη κατάλληλη προσφορά με την έννοια της περ. 47 της παρ. 1 του άρθρου 2, αποκλείεται από τη συνέχεια της διαδικασίας ανάθεσης δημόσιας σύμβασης ενώ παράλληλα καταπίπτει η εγγυητική επιστολή συμμετοχής του στη διαδικασία. Η διάταξη αυτή έχει ως στόχο την αποτροπή της υποβολής προδήλως ακατάλληλων προσφορών από οικονομικούς φορείς που επιδιώκουν απλώς να αποκτήσουν πρόσβαση στη διαδικασία ανάθεσης δημόσιας σύμβασης, αλλά και στις τεχνικές και οικονομικές προσφορές των υπολοίπων συμμετεχόντων στη διαδικασία οικονομικών φορέων, εισάγοντας ένα αποτρεπτικό διοικητικό μέτρο. Παράλληλα, με χρήση του ίδιου διοικητικού μέτρου επιχειρείται να αποτραπεί η κατάθεση, από τους οικονομικούς φορείς, ασυνήθιστα χαμηλών οικονομικών προσφορών που κρίνονται ως τέτοιες από την αναθέτουσα αρχή με τη διαδικασία της παρ. 1 του άρθρου 88. Με τον τρόπο αυτό, αναμένεται να αποθαρρυνθούν οι οικονομικοί φορείς που υποβάλουν ασυνήθιστα χαμηλές οικονομικές προσφορές σε διαδικασίες ανάθεσης δημόσιας σύμβασης, που υποχρεώνουν την αναθέτουσα αρχή να κινήσει τη διαδικασία της παρ. 1 του άρθρου 88, και συνεπώς, να μειωθεί το διοικητικό βάρος που η διαδικασία αυτή συνεπάγεται για τις αναθέτουσες αρχές αλλά και να αποφευχθούν οι σημαντικές καθυστερήσεις στην εξέλιξη της διαδικασίας ανάθεσης δημόσιας σύμβασης που συνεπάγεται η ενεργοποίηση της σχετικής διαδικασίας». Ως προς την υποχρέωση κατάπτωσης, πάντως, της εγγυητικής συμμετοχής σε κάθε περίπτωση που προσφορά κρίθηκε από την αναθέτουσα αρχή ως ασυνήθιστα χαμηλή, δεν φαίνεται να λαμβάνει υπόψη την αρχή της αναλογικότητας και δύναται να έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό της συμμετοχής - ιδιαιτέρως των ΜΜΕ, στις περιπτώσεις που δεν πληρούται η προϋπόθεση του τεκμηριωμένου και επίκαιρου προϋπολογισμού της σύμβασης ή/και της εμπεριστατωμένης μεθοδολογίας ανίχνευσης ασυνήθιστα χαμηλών προσφορών.

Τέλος, στο τελευταίο εδάφιο εισάγεται γενικότερη ρύθμιση αναφορικά με τον μη ανασταλτικό χαρακτήρα της άσκησης προδικαστικής προσφυγής ως προς την είσπραξη του ποσού της εγγύησης συμμετοχής. Η προτεινόμενη ρύθμιση δεν φαίνεται να συνάδει με το πλαίσιο της έννομης προστασίας του Βιβλίου IV. Επισημαίνεται ότι οι περιπτώσεις του ανασταλτικού αποτελέσματος ορίζονται στο άρθρο 364 στο στάδιο της προδικαστικής προσφυγής και στο υπό τροποποίηση άρθρο 372 στο στάδιο της δικαστικής προστασίας. Ως εκ τούτου δεν είναι νοητή ούτε και σύμφωνη με την οικονομία της διαδικασίας ανάθεσης και την αρχή της αναλογικότητας η κατάπτωση της εγγυητικής συμμετοχής, ενώ δεν έχει αποκλεισθεί οριστικώς κατά τα ειδικώς οριζόμενα η προσφορά συμμετέχοντος σε διαδικασία.

Στην **παραγραφο 3** η περίπτωση γγ) υποπερ. β) διατηρεί τη ρύθμιση που διαμορφώθηκε με το άρθρο 43 παρ.5 περ.δ' Ν.4605/2019 «Για τα προηγούμενα στάδια της κατακύρωσης η εγγύηση συμμετοχής επιστρέφεται στους συμμετέχοντες στις κάτωθι περιπτώσεις: α) λήξης του χρόνου ισχύος της προσφοράς και μη ανανέωσης αυτής και β) απόρριψης της προσφοράς τους και εφόσον δεν έχει ασκηθεί ενδικοφανής προσφυγή ή ένδικο βοήθημα ή έχει εκπνεύσει άπρακτη η προθεσμία άσκησης ενδικοφανούς προσφυγής ή ένδικων βοηθημάτων ή έχει λάβει χώρα παραίτηση από το δικαίωμα άσκησης αυτών ή αυτά έχουν απορριφθεί αμετακλήτως». Η διάταξη αυτή μετά την προτεινόμενη ρύθμιση της παρ. 2 για την **κατάπτωση** της εγγυητικής σε περίπτωση μη κατάλληλων προσφορών ή ασυνήθιστα χαμηλών προσφορών, θα πρέπει να αναδιατυπωθεί προκειμένου να εφαρμόζεται με την επιφύλαξη της παρ. 2.

Στην παράγραφο 4 εισάγεται αλλαγή της βάσης υπολογισμού των εγγυήσεων καλής εκτέλεσης και ειδικότερα ως βάση υπολογισμού ορίζεται η εκτιμώμενη αξία της σύμβασης, δηλαδή ο αρχικός προϋπολογισμός αντί της συμβατικής αξίας που προβλέπεται στις υφιστάμενες διατάξεις. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση «Εισάγεται, παράλληλα, με την τροποποίηση της παρ. 4 του άρθρου 72, η αλλαγή της βάσης υπολογισμού των εγγυήσεων καλής εκτέλεσης. Ειδικότερα, ως προτεινόμενη βάση υπολογισμού θεωρείται πλέον η εκτιμώμενη αξία της σύμβασης δηλαδή ο αρχικός προϋπολογισμός αντί της συμβατικής αξίας που προβλέπεται στις υφιστάμενες διατάξεις, καθώς και η αναπροσαρμογή του ποσοστού των εγγυήσεων καλής εκτέλεσης, στις συμβάσεις προμηθειών και γενικών υπηρεσιών, σε 4% αντί του ισχύοντος 5%. Η διάταξη στοχεύει κυρίως στην αντιμετώπιση των πολύ μεγάλων εκπτώσεων που προσφέρονται στους διαγωνισμούς δημοσίων έργων, οι οποίες συμπαρασύρουν σε χαμηλό επίπεδο και το ύψος της σχετικής εγγύησης καλής εκτέλεσης, και έχουν συχνά ως αποτέλεσμα την αδυναμία του οικονομικού φορέα να εκτελέσει την ανατιθέμενη σε αυτόν σχετική σύμβαση». Ωστόσο μια τέτοιου είδους οριζόντια ρύθμιση, η οποία δεν συνδέεται με περιστάσεις πράγματι υποβολής υψηλών ποσοστών έκπτωσης, καταρχήν, δεν φαίνεται να λαμβάνει υπόψη την αρχή της αναλογικότητας, ενώ αναμένεται να επιβαρύνει σημαντικά τη συμμετοχή ιδιαιτέρως των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Πέραν τούτου, η αποτελεσματικότητά της είναι αμφίβολη, εάν, σε κάθε περίπτωση, δεν πληρούται η προϋπόθεση του τεκμηριωμένου και επίκαιρου προϋπολογισμού ή/και της εμπειριστατωμένης μεθοδολογίας ανίχνευσης ασυνήθιστα χαμηλών προσφορών. Επιπρόσθετα, σημειώνεται ότι η νέα βάση υπολογισμού της εγγύησης καλής εκτέλεσης πιθανόν να έχει ως συνέπεια, στην περίπτωση τροποποίησης της σύμβασης με αύξηση του οικονομικού αντικείμενου, η οποία υπολείπεται της αρχικώς εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης, να μην απαιτείται πρόσθετη εγγύηση καλής εκτέλεσης.

Περαιτέρω, γίνεται αναπροσαρμογή του ποσοστού των εγγυήσεων καλής εκτέλεσης, στις συμβάσεις προμηθειών και υπηρεσιών, σε 4% αντί του ισχύοντος 5%, ενώ για τις συμβάσεις έργων και μελετών παραμένει στο 5%. Η ανωτέρω διαφοροποίηση ενδεχομένως συσχετίζεται, ως ανεφέρθη και ανωτέρω με την παρατηρούμενη υποβολή υψηλών ποσοστών έκπτωσης στις συμβάσεις μελετών και έργων σε σχέση με τις συμβάσεις προμηθειών και γενικών υπηρεσιών, ως αντιστάθμισμα του νέου κανόνα για τον υπολογισμό της εγγύησης καλής εκτέλεσης με βάση την εκτιμώμενη αξία της σύμβασης. Επισημαίνεται ότι από τη διατύπωση της διάταξης δεν είναι σαφές το ποσοστό που εφαρμόζεται στις συμβάσεις παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών. Για λόγους ασφάλειας δικαίου και αποφυγής ερμηνευτικών ζητημάτων, απαιτείται η αναδιατύπωση της ρύθμισης προκειμένου να καταλαμβάνει με σαφήνεια και αυτές τις υπηρεσίες, είτε επιλέγεται το ποσοστό του 4% είτε του 5%. Η ανωτέρω παρατήρηση ισχύει και για την συμπληρωματική εγγύηση στις περιπτώσεις αύξησης του συμβατικού τιμήματος κατ'εφαρμογή του άρθρου 132. Περαιτέρω προστίθεται στο τέλος της παρ. 4 εδάφιο ως ακολούθως «Ειδικά για τις δημόσιες συμβάσεις έργων, ο χρόνος ισχύος της εγγύησης καλής εκτέλεσης πρέπει να είναι μεγαλύτερος τουλάχιστον κατά τρεις (3) μήνες από το άθροισμα της συμβατικής προθεσμίας, της οριακής προθεσμίας και του χρόνου υποχρεωτικής συντήρησης του έργου σύμφωνα με το άρθρο 171 και τα έγγραφα της σύμβασης».

Η παράγραφος 6 αφορά στην «εγγύηση καλής εκτέλεσης συμφωνίας-πλαίσιο» και συγκεκριμένα προβλέπει ότι οι αναθέτουσες αρχές οφείλουν να απαιτούν από τον ανάδοχο «εγγύηση καλής εκτέλεσης συμφωνίας-πλαίσιο», το ύψος της οποίας ανέρχεται σε ποσοστό 0,5% επί της συνολικής αξίας της συμφωνίας-πλαίσιο ή του τμήματος της συμφωνίας-πλαίσιο που του έχει ανατεθεί. Στο επόμενο δε εδάφιο προβλέπεται ότι «προκειμένου να ανατεθεί σύμβαση δυνάμει ισχύουσας συμφωνίας – πλαίσιο, η αναθέτουσα αρχή που αναθέτει τη σύμβαση, οφείλει να απαιτήσει από τον ανάδοχο να καταθέσει «εγγύηση καλής εκτέλεσης» της σύμβασης αυτής, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παράγραφο 3. Κατ'αρχήν, η παραπομπή στην παράγραφο 3 είναι λανθασμένη, διότι η εν λόγω παράγραφος ρυθμίζει τα

θέματα επιστροφής των εγγυήσεων, οπότε θα πρέπει να διορθωθεί με παραπομπή στην παράγραφο 4 που ρυθμίζει ζητήματα εγγυητικής εκαλής εκτέλεσης. Περαιτέρω επισημαίνεται ότι με την προτεινόμενη τροποποίηση καθίσταται υποχρεωτική πλέον και η «εγγύηση καλής εκτέλεσης» των όρων της εκτελεστικής σύμβασης (η οποία με την ισχύουσα ρύθμιση καταλείπονταν στη διακριτική ευχέρεια της αναθέτουσα αρχής). Συνεπώς, ο οικονομικός φορέας που έχει συνάψει συμφωνία-πλαίσιο **υποχρεούται να προσκομίσει εγγυητικές επιστολές τόσο καλής εκτέλεσης ύψους 0,5% επί της συνολικής αξίας της συμφωνίας-πλαίσιο, όσο και 4% για τις προμήθειες και υπηρεσίες ή 5% για τα έργα και τις μελέτες επί της εκτιμώμενης αξίας κάθε εκτελεστικής σύμβασης που του ανατίθεται.** Η υποχρέωση σε κάθε περίπτωση έκδοσης εγγυητικών επιστολών καλής εκτέλεσης τόσο για την συμφωνία – πλαίσιο, όσο και για κάθε εκτελεστική σύμβαση, ανεξαρτήτως του ύψους της τελευταίας ή αν αυτή εκτελείται σε συνέχεια συμφωνίας-πλαίσιο με έναν οικονομικό φορέα ή με περισσότερους του ενός για την ανάθεση των εκτελεστικών συμβάσεων της οποίας απαιτείται προκήρυξη διαγωνισμού (mini call-off), σε συνδυασμό με την κατάργηση της σταδιακής αποδέσμευσης της εγγυητικής καλής εκτέλεσης της συμφωνίας-πλαίσιο, μπορεί να αυξήσει σημαντικά το οικονομικό ή και το διοικητικό βάρος για τους οικονομικούς φορείς που θέλουν να συμμετέχουν σε συμφωνία-πλαίσιο. Ειδικώς η κατάργηση της σταδιακής αποδέσμευσης της εγγυητικής καλής εκτέλεσης της συμφωνίας-πλαίσιο, λαμβανομένου υπόψη του χρόνου που μπορεί να διαρκέσει (έως 4 χρόνια) και της, συνήθως, υψηλής συνολικής αξίας της, δύναται να περιορίσει τον ανταγωνισμό και ιδιαιτέρως την συμμετοχή στις διαδικασίες σύναψής της. Σε κάθε περίπτωση, η τυχόν αποδέσμευση θα πρέπει να γίνεται αναλόγως του αντικειμένου που εκτελείται και όχι αναλόγως του χρόνου που παρέρχεται. Ως εκ τούτου προτείνεται η επανεξέταση συνολικά των προτεινόμενων ρυθμίσεων, προς επίτευξη σαφήνειας των ρυθμίσεων και ασφάλειας δικαίου, λαμβανομένης υπόψη της αρχής της αναλογικότητας και υπό το πρίσμα των ενωσιακών οδηγιών για την κατά γενικό κανόνα παροχή ευχέρειας στις αναθέτουσες αρχές για τον προσδιορισμό των απαιτήσεων εκάστης σύμβασης, σύμφωνα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτής.

Με την **παράγραφο 7** τροποποιούνται οι προϋποθέσεις έκδοσης εγγυητικής επιστολής προκαταβολής καθώς καταργείται η ισχύουσα σήμερα ρύθμιση, να μην απαιτείται εγγύηση προκαταβολής εφόσον καλύπτεται από το ποσό της εγγύησης καλής εκτέλεσης ή στην περίπτωση που το ύψος της προκαταβολής υπερβαίνει το ποσό της εγγύησης καλής εκτέλεσης, να απαιτείται από τον ανάδοχο προσκόμιση εγγύησης προκαταβολής που θα καλύπτει τη διαφορά μεταξύ του ποσού της εγγύησης καλής εκτέλεσης και του ποσού της καταβαλλομένης προκαταβολής. Η καταργούμενη ρύθμιση συμψηφισμού των δύο προαναφερομένων εγγυήσεων στόχευε στη μείωση του οικονομικού κόστους της προκαταβολής για τους αναδόχους, παράγοντα κρίσιμου ιδίως για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, λαμβανομένων υπόψη και των δυσκολιών έκδοσης εγγυητικών επιστολών από τα πιστωτικά ιδρύματα ως συνέπεια της δημοσιονομικής, χρηματοπιστωτικής και τραπεζικής κρίσης που ταλάνισε την Ελλάδα από το 2010. Η κατάργηση της ρύθμισης και η επαναφορά στο προηγούμενο καθεστώς των μη συνδεδεμένων εγγυητικών επιστολής προκαταβολής και καλής εκτέλεσης, προτείνεται να επανεξεταστεί, μετά το ξέσπασμα της πανδημικής κρίσης του COVID-19 και των συνεπειών που έχει επιφέρει στην ελληνική οικονομία και ιδιαίτερα στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Στην **παράγραφο 9** εισάγεται νέα εγγύηση για τις δημόσιες συμβάσεις έργων, η «εγγύηση πρόσθετου χρόνου εγγύησης», την οποία **μπορούν να ζητούν** οι αναθέτουσες αρχές, πριν από την υπογραφή του συμφωνητικού, στην περίπτωση που η παροχή πρόσθετου χρόνου εγγύησης συνιστά κριτήριο ανάθεσης της σύμβασης. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση «... η ρύθμιση αποβλέπει στην ελαχιστοποίηση των κινδύνων πλημμελούς εκτέλεσής τους. Το ποσό της εν λόγω εγγύησης υπολογίζεται βάσει μαθηματικού τύπου που έχει ως βασική παράμετρο υπολογισμού το μέγεθος του πρόσθετου χρονικού διαστήματος εγγύησης». Έτσι,

ορίζεται ότι το ύψος της ανωτέρω εγγύησης, ανέρχεται σε ποσοστό επί της αξίας της σύμβασης, που είναι ανάλογο με τον προσφερόμενο πρόσθετο χρόνο «ε» (σε έτη πέραν των ελαχίστων οριζόμενων στη διακήρυξη) σύμφωνα με τον ακόλουθο μαθηματικό τύπο: $Eκλ = ε * 1,50\%$ και κατ' ελάχιστο 1% επί της αξίας της σύμβασης. Η επιστροφή της ανωτέρω εγγύησης γίνεται μετά την πάροδο του προσφερθέντος χρόνου εγγύησης. Επί της προτεινομένης ρύθμισης σημειώνονται τα ακόλουθα:

Η προτεινόμενη νέα εγγυητική αφορά τον πρόσθετο χρόνο εγγύησης της συντήρησης του έργου, ο οποίος κατά κανόνα ανέρχεται στους 15 μήνες από την περάτωση των εργασιών και τη διοικητική παραλαβή προς χρήση, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 171 «Χρόνος υποχρεωτικής συντήρησης των έργων», όπως προτείνεται η τροποποίησή του με το παρόν¹⁴. Από τη διατυπωση της ρύθμισης προκύπτει ότι σε περίπτωση που η αναθέτουσα αρχή έχει επιλέξει ως κριτήριο ανάθεσης τον πρόσθετο χρόνο συντήρησης του έργου και ο προσωρινός ανάδοχος προσφέρει έστω και ελάχιστο πρόσθετο χρόνο συντήρησης, στην προβλεπόμενη εγγύηση καλής εκτέλεσης ύψους 5% της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης, προστίθεται εγγύηση πρόσθετου χρόνου τουλάχιστον 1% «της αξίας της σύμβασης», η οποία επιστρέφεται μετά την πάροδο του προσφερθέντος χρόνου εγγύησης, δηλαδή μετά την παραλαβή του έργου. Συνεπώς το ποσό της νέας εγγυητικής παραμένει σταθερό σε όλη τη διάρκεια εκτέλεσης της σύμβασης, μη απομειούμενο όπως προβλέπεται στην εγγύηση καλής εκτέλεσης σύμφωνα με την παρ. 14. Και ναι μεν είναι κατανοητή η διαφαινόμενη βούληση του νομοθέτη να εξασφαλίσει, κατά το δυνατόν, την αναθέτουσα αρχή από υπερβολικούς πρόσθετους χρόνους εγγύησης που ενδεχομένως προσφέρουν οι οικονομικοί φορείς στην προσπάθειά τους να κερδίσουν την ανάθεση της σύμβασης, ωστόσο θα πρέπει να

¹⁴ «Άρθρο 171

Χρόνος υποχρεωτικής συντήρησης των έργων (ως τροποποιείται)

1. Ο χρόνος εγγύησης, κατά τον οποίο ο ανάδοχος φέρει τον κίνδυνο του έργου και υποχρεούται στη συντήρησή του, σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 157 και την παρ. 2 του άρθρου 172 και μετά την πάροδο του οποίου ενεργείται η παραλαβή, ορίζεται γενικά σε δεκαπέντε (15) μήνες, υπό την επιφύλαξη των οριζόμενων στα έγγραφα της σύμβασης στην περίπτωση που κριτήριο ανάθεσης της σύμβασης ήταν η προσαύξηση του χρόνου εγγύησης κατά τα οριζόμενα στην περίπτωση στ' της παρ. 2 του άρθρου 86.

Σε εντελώς ειδικές περιπτώσεις μπορεί με τα συμβατικά τεύχη να ορίζεται μεγαλύτερος χρόνος εγγύησης ενδεχομένως και με ιδιαίτερο αντάλλαγμα, όχι όμως μεγαλύτερος από πέντε (5) έτη. Για έργα προϋπολογισμού δημοπράτησης μέχρι 250.000 ευρώ χωρίς ΦΠΑ, εφόσον η φύση των εργασιών το επιτρέπει ή για έργα που δεν νοείται μακροχρόνια συντήρησή τους, μπορεί με τα συμβατικά τεύχη να καθορίζεται χρόνος εγγύησης μικρότερος των δεκαπέντε (15) μηνών. Ο χρόνος εγγύησης αρχίζει από τη βεβαιωμένη περάτωση των εργασιών.

2. Κατά το χρόνο εγγύησης και υποχρεωτικής συντήρησης ο ανάδοχος είναι υποχρεωμένος να επιθεωρεί τακτικά τα έργα, να τα διατηρεί σε ικανοποιητική κατάσταση και να αποκαθιστά κάθε βλάβη τους. Ως συντήρηση νοείται, για τις ανάγκες του άρθρου αυτού, η αποκατάσταση βλαβών οι οποίες οφείλονται στην εκτέλεσή του κατά παραβίαση των κανόνων της τεχνικής. Με τη σύμβαση μπορεί να ορίζεται η υποχρέωση του αναδόχου στην συντήρηση τμημάτων του έργου που απαιτούν εξειδικευμένα συνεργεία και τεχνικούς, όπως ιδίως του πρασίνου εντός των ορίων του έργου ή των ανελκυστήρων.

3. Εργασίες για την αποκατάσταση βλαβών κλοπών ή βανδαλισμών από τη χρήση, εφόσον δεν οφείλονται σε κακή ποιότητα του έργου εκτελούνται με έγκριση της υπηρεσίας και η δαπάνη αποδίδεται στον ανάδοχο ή οι εργασίες αυτές εκτελούνται από την υπηρεσία.

4. Αν ο ανάδοχος παραλείπει τις υποχρεώσεις του για τη συντήρηση των έργων κατά το χρόνο εγγύησης, οι απαραίτητες εργασίες μπορεί να εκτελεσθούν από την υπηρεσία με οποιονδήποτε τρόπο σε βάρος και για λογαριασμό του υπόχρεου αναδόχου ή όπως αλλιώς προβλέπεται στα συμβατικά τεύχη. Οι εργασίες και ενέργειες συντήρησης καταγράφονται σε ειδικό τεύχος ο μορφότυπος του οποίου και η συχνότητα καταγραφής προβλέπεται στα συμβατικά τεύχη ή συμφωνούνται με την διευθύνουσα υπηρεσία.»

συνεκτιμηθεί ότι η προτεινομένη, ενδεχομένως λειτουργήσει αποτρεπτικά στη συμμετοχή σε διαγωνιστικές διαδικασίες μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Περαιτέρω δεν είναι σαφές αν το κατ' ελάχιστον 1% «επί της αξίας της σύμβασης» αφορά το 1% επί της **εκτιμώμενης** αξίας της σύμβασης, όπως είναι ο προτεινόμενος κανόνας στις λοιπές παραγράφους του άρθρου 72 ή αφορά το 1% της αξίας του συμφωνητικού.

Στην **παράγραφο 10** προβλέπεται η «εγγύηση καλής λειτουργίας», και η διαφοροποίηση από την ισχύουσα διατύπωση εντοπίζεται στον καθορισμό του ανώτατου ύψους της, το οποίο δεν μπορεί να υπερβαίνει το 5% της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης (ενώ με το ισχύον πλαίσιο το ύψος της καθορίζεται στα έγγραφα της σύμβασης σε συγκεκριμένο χρηματικό ποσό). Και στην περίπτωση αυτή είναι κατανοητή η διαφαινόμενη βούληση του νομοθέτη να περιορίσει τη δυνατότητα της αναθέτουσας αρχής να θέσει τυχόν δυσανάλογη, με την υπό ανάθεση σύμβαση, εγγύηση καλής λειτουργίας, επισημαίνεται ωστόσο, ότι η ρύθμιση μπορεί να είναι περιοριστική σε συμβάσεις ιδιαίτερης τεχνικής πολυπλοκότητας και σε κάθε περίπτωση επισημαίνεται ότι η διακριτική ευχέρεια της αναθέτουσας αρχής να διαμορφώνει τους όρους των εγγράφων της σύμβασης δεν είναι ανέλεγκτη, καθώς υπόκειται σε προδικαστικό και δικαστικό έλεγχο νομιμότητας, σύμφωνα με τις διατάξεις του Βιβλίου IV του ν. 4412/2016.

Στην **παράγραφο 12** αναφέρονται τα κατ'ελάχιστον στοιχεία που πρέπει να περιλαμβάνει η εγγύηση. Όπως έχει ήδη διατυπώσει την άποψή της η Αρχή με το αριθμ. πρωτ. 2756/23.05.2017 έγγραφό της: «Τα γραμμάτια σύστασης χρηματικής παρακαταθήκης του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων, για την παροχή εγγυήσεων συμμετοχής και καλής εκτέλεσης (εγγυοδοτική παρακαταθήκη) συστήνονται σύμφωνα με την ειδική νομοθεσία που διέπει αυτό και ειδικότερα βάσει του άρθρου 4 του π.δ της 30 Δεκεμβρίου 1926/3 Ιανουαρίου 1927 (“Περί συστάσεως και αποδόσεως παρακαταθηκών και καταθέσεων παρά τω Ταμείω Παρακαταθηκών και Δανείων”). Ως προς το ειδικότερο ζήτημα της μη αναφοράς στο Γραμμάτιο των όρων ότι “η εγγύηση παρέχεται ανέκκλητα και ανεπιφύλακτα, ο δε εκδότης παραιτείται της ένστασης διζήσεως”, επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με τη Γνωμοδότηση 34/1992 του ΝΣΚ, στις εγγυοδοτικές παρακαταθήκες εκ της φύσεως δεν μπορεί να τεθεί τέτοιος όρος». Ως εκ τούτου, προτείνεται να προστεθεί στο τέλος της παραγράφου 12 ότι εξαιρούνται της ανωτέρω ρύθμισης οι εγγυήσεις που παρέχονται με γραμμάτιο του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων.

Όσον αφορά στις **παραγράφους 14 και 15** οι προτεινόμενες τροποποιήσεις εναρμονίζουν το περιεχόμενο υφιστάμενων ρυθμίσεων με τις τροποποιήσεις που προτείνονται στο [Κεφάλαιο II του Μέρους Β «Κανόνες](#) εκτέλεσης» (άρθρα 172, 184)

Τέλος στην **παράγραφο 17** προβλέπεται ρύθμιση ειδικά για τις δημόσιες συμβάσεις εκτέλεσης έργων και μελετών σύμφωνα με την οποία οι εγγυητικές επιστολές καλής εκτέλεσης, προκαταβολής και καλής λειτουργίας καταπίπτουν με αιτιολογημένη απόφαση της αναθέτουσας αρχής μετά από προηγούμενη εισήγηση της Διευθύνουσας Υπηρεσίας. Δέον να εξεταστεί αν η μη αναφορά στην παροχή τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, έχει παραλειφθεί από παραδρομή και συνεπώς πρέπει να συμπληρωθεί αντιστοίχως.

Οι ανωτέρω τροποποιήσεις ισχύουν και για το άρθρο 118, με το οποίο τροποποιείται το άρθρο 302 του Βιβλίου II, στο βαθμό που οι ρυθμίσεις των δύο άρθρων συμπίπτουν. Ωστόσο, στο τελευταίο παρατηρούνται και διαφοροποιήσεις οι οποίες πιθανόν να οφείλονται σε παραδρομή. Ειδικότερα: i) στην παρ. 1, όπου στις περιπτώσεις που είναι δυνατό να μην απαιτείται εγγυητική συμμετοχής, δεν συμπεριλαμβάνεται η περίπτωση ε) επιλογή από ηλεκτρονικό κατάλογο (e-catalogue / e-marketplace) του αντίστοιχου άρθρου 72, καθώς δεν προβλέπεται τέτοια δυνατότητα στο Βιβλίο II, ii) στην παρ. 2, δεν περιλαμβάνονται όλες οι περιπτώσεις κατάπτωσης της εγγυητικής συμμετοχής του

άρθρου 72 και δεν υφίσταται η γενικότερη ρύθμιση αναφορικά με τον μη ανασταλτικό χαρακτήρα της άσκησης προδικαστικής προσφυγής ως προς την κατάπτωση του ποσού της εγγύησης, iii) στην παράγραφο 3 δεν συμπεριλαμβάνεται η περίπτωση γγ) υποπερ. β) του άρθρου 72 (η διάταξη αυτή απαντάται στην παρ. 10 του εν λόγω άρθρου, όπου δε συνάδει με το περιεχόμενο-θεματική αυτής και ως εκ τούτου νομοτεχνικά θα πρέπει να μεταφερθεί στην παρ. 2 (ομοίως με το άρθρο 72)), iv) στην παράγραφο 4 η διαφοροποίηση στα ποσοστά, ανάλογα με το είδος της σύμβασης, δεν ισχύει και για την συμπληρωματική εγγύηση στις περιπτώσεις αύξησης του συμβατικού τιμήματος κατ' εφαρμογή του άρθρου 337, όπου παραμένει σταθερό το ποσοστό του 5%. Επιπλέον, δεν υφίσταται το αντίστοιχο εδάφιο στο τέλος της παρ. 4 αναφορικά με το χρόνο ισχύος της εγγύησης καλής εκτέλεσης στις δημόσιες συμβάσεις προμηθειών και έργων, v) στην παρ. 6, σε αντίθεση με τα προτεινόμενα στο άρθρο 72, δεν υφίσταται η πρόβλεψη ότι η εγγύηση καλής εκτέλεσης επιστρέφεται στο σύνολό της μετά τη λήξη της ισχύος της συμφωνίας – πλαίσιο ή παρατάσεων της, vi) στην παρ. 10 δεν υπάρχει η ρητή πρόβλεψη του άρθρου 72 σύμφωνα με την οποία «η επιστροφή της ανωτέρω εγγύησης γίνεται μετά την ολοκλήρωση της περιόδου εγγύησης καλής λειτουργίας».

23) Άρθρο 23

Λόγοι αποκλεισμού – Αντικατάσταση άρθρου 73 ν. 4412/2016

Επί των προτεινόμενων ρυθμίσεων

Ως προς την παρ. 1 του άρθρου 73:

Με τις προτεινόμενες τροποποιήσεις:

I. Αντικαθίσταται η παρ. 1 του άρθρου 73 και τροποποιείται η ρύθμιση που αφορά στον υποχρεωτικό λόγο αποκλεισμού που συνιστά παρεπόμενη συνέπεια αμετάκλητης ποινικής καταδίκης για ένα από τα αδικήματα που περιλαμβάνονται στους τομείς εγκληματικότητας των περ. α έως στ της ως άνω παραγράφου.

Ειδικότερα, σε όλους τους ως άνω τομείς εγκληματικότητας των περ. α έως στ της παρ. 1, αντί για την παραπομπή στους ορισμούς των ευρωπαϊκών μέσων εναρμόνισης των σχετικών ποινικών αδικημάτων, ως ίσχυαν κατά τη θέση σε ισχύ της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ (εφεξής Οδηγία), επιλέγεται η παραπομπή στην εθνική νομοθεσία δυνάμει της οποίας τυποποιούνται σήμερα τα ποινικά αδικήματα που περιλαμβάνονται στους ως άνω τομείς εγκληματικότητας.

Η επιλογή αυτή, καταρχήν, είναι προς τη σωστή κατεύθυνση για λόγους νομιμότητας και ασφάλειας δικαίου¹⁵ δεδομένου ότι, μέχρι τώρα, σε κάποιες από τις ως άνω περιπτώσεις της παρ. 1 του αρ. 73 (περ. α, β και δ), οι αναθέτουσες αρχές αναλαμβάνουν το αναμφισβήτητο δύσκολο έργο –κατά το στάδιο της διερεύνησης της μη ύπαρξης των σχετικών λόγων αποκλεισμού -της αντιστοιχίας του ευρωπαϊκού αξιοποιήσιμου με την εθνική ποινική νομοθεσία, με την οποία προβλέπονται και τιμωρούνται τα σχετικά αδικήματα, ενώ σε άλλες περιπτώσεις (περ. γ, ε, στ), οι προβλεπόμενοι ειδικοί ποινικοί νόμοι έχουν καταργηθεί ή τροποποιηθεί. Επιπλέον, διαφαίνεται ότι λαμβάνονται υπόψη οι εξελίξεις στον τομέα του ευρωπαϊκού ποινικού δικαίου, με την έννοια ότι τα περισσότερα από τα νομικά μέσα εναρμόνισης, στις εγκληματικές συμπεριφορές των οποίων ρητά παραπέμπει η παρ. 1 του άρθρου 57 της Οδηγίας, έχουν τροποποιηθεί ή αντικατασταθεί με άλλα.

¹⁵Βλ. και OECD, SIGMA PAPER No. 56 Implementing the EU Directives on the selection of economic operators in public procurement procedures, σ. 27, <http://sigmaweb.org/publications/Selection-of-economic-operators-in-public-procurement-procedures-SIGMA-Paper-56-September-2018.pdf>

Στα νέα νομικά μέσα εναρμόνισης (Ποινικές Οδηγίες ΕΕ) ορίζεται ότι για τα κράτη μέλη που δεσμεύονται από αυτά, οι παραπομπές στις τροποποιούμενες ή καταργημένες πράξεις νοούνται ως παραπομπές στις νέες Οδηγίες ΕΕ. Ωστόσο σε αρκετές από αυτές προκύπτει η αυστηροποίηση του αξιόποινου, κυρίως με τη διεύρυνση των ποινικών αδικημάτων που εμπίπτουν στους τομείς εγκληματικότητας που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής των Οδηγιών [βλ λ.χ. διασυνοριακή απάτη σε σχέση με το ΦΠΑ στην Οδηγία (ΕΕ) 2015/849, εγκλήματα που συνδέονται με τρομοκρατικές δραστηριότητες στην Οδηγία (ΕΕ) 2017/541] γεγονός που σημαίνει, αναπόφευκτα, και τη διεύρυνση των υποχρεωτικών λόγων αποκλεισμού.

Συνακόλουθα, χρειάζεται να ληφθεί ιδιαίτερη μέριμνα κατά την τροποποίηση της υπό εξέταση παραγράφου 1 του άρθρου 73 του νόμου 4412/2016, ώστε οι σχετικές παραπομπές να εξακολουθούν να αποτυπώνουν το γράμμα και το πνεύμα του αντίστοιχου υποχρεωτικού λόγου αποκλεισμού της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ. Σε διαφορετική περίπτωση, η επιλογή της αυστηροποίησης του εθνικού πλαισίου εφαρμογής με επέκταση των αδικημάτων η καταδίκη στα οποία μπορεί να οδηγήσει σε υποχρεωτικό αποκλεισμό, θα πρέπει να αιτιολογείται ειδικά, σύμφωνα με τη νομολογία του ΔΕΕ¹⁶-με την εξαίρεση της περίπτωσης του υποχρεωτικού αποκλεισμού λόγω ενεργητικής δωροδοκίας στο δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα, στο μέτρο που η ίδια η Οδηγία, στην περίπτωση αυτή, παραπέμπει στο δίκαιο της αναθέτουσας αρχής και του οικονομικού φορέα. Επιπλέον, και από άποψη νομοτεχνική, ιδιαίτερη προσοχή χρειάζεται ώστε η παραπομπή στο νόμο να αφορά πράγματι στους ορισμούς των συναφών ποινικών αδικημάτων που εμπίπτουν στους ως άνω τομείς εγκληματικότητας και όχι σε άλλες γενικές υποχρεώσεις που απορρέουν από τις ως άνω ρυθμίσεις.

Εξάλλου, οι εθνικοί νομοθέτες δεν εμποδίζονται κατά την ενσωμάτωση των ως άνω ενωσιακών πράξεων να υιοθετήσουν ευρύτερο ορισμό ή αυστηρότερη τιμωρία. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία επιπλέον αποκλίσεων στην πρακτική εφαρμογή τους, γεγονός που δεν είναι χωρίς σημασία για την εφαρμογή του αποκλεισμού από τις δημόσιες συμβάσεις ως παρεπόμενης-αυτόματης συνέπειας της ποινικής καταδίκης για τα αδικήματα αυτά.

Σε κάθε περίπτωση, λαμβανομένου υπόψη ότι το πεδίο εφαρμογής του ως άνω άρθρου της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ καταλαμβάνει όλους τους οικονομικούς φορείς, ανεξαρτήτως της χώρας εγκατάστασής τους και, επομένως, υποχρεώνει τα κράτη μέλη στην αμοιβαία αναγνώριση αλλοδαπών ποινικών αποφάσεων προς το σκοπό της εφαρμογής του υποχρεωτικού αποκλεισμού από τις δημόσιες συμβάσεις, **κρίνεται σκόπιμο να παραμείνει και η παραπομπή στους ευρωπαϊκούς ορισμούς των ποινικών αδικημάτων, ως ισχύουν σήμερα, σύμφωνα με τον πιο κάτω πίνακα αντιστοίχισης:**

Αρ. 57 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ	Νέα ενωσιακή διάταξη	Εθνικές ποινικές διατάξεις
Συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση, όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 2 της απόφασης-πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 24ης Οκτωβρίου 2008, για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος (ΕΕ L	-	Άρθρο 187 ΠΚ ¹⁷ (Εγκληματική οργάνωση)

¹⁶ Ιδίως όταν οι λόγοι αυτοί συνδέονται με πολιτικές πάταξης της διαφθοράς και προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης (βλ. Ιδίως C-213/07 Michaniki, C-538/07 Assitur , C-425/14 (σκ. 28))

¹⁷ Κυρωτικός ν. 4619/2020 (Α' 95), με τις τροποποιήσεις του ν. 4637/2019 (Α' 180)

300 της 11.11.2008 σ.42)		
Ενεργητική δωροδοκία ¹⁸ , όπως ορίζεται στο άρθρο 3 της σύμβασης περί της καταπολέμησης της δωροδοκίας στην οποία ενέχονται υπάλληλοι των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ή των κρατών-μελών της Ένωσης (ΕΕ C 195 της 25.6.1997, σ. 1) και στην παράγραφο 1 του άρθρου 2 της απόφασης-πλαίσιο 2003/568/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 22ας Ιουλίου 2003, για την καταπολέμηση της δωροδοκίας στον ιδιωτικό τομέα (ΕΕ L 192 της 31.7.2003, σ. 54), καθώς και όπως ορίζεται στο εθνικό δίκαιο της αναθέτουσας αρχής ή του οικονομικού φορέα,	-	ΠΚ Άρθρα 159 Α (Δωροδοκία πολιτικών προσώπων), 236 (Δωροδοκία υπαλλήλου ¹⁹), 237 παρ. 2-4 (Δωροδοκία δικαστικών λειτουργών ²⁰), Άρθρο 237 Α παρ. 2 (Εμπορία επιρροής – Μεσάζοντες ²¹), 396 παρ. 2 (Δωροδοκία στον ιδιωτικό τομέα) ²² .
Απάτη, κατά την έννοια του άρθρου 1 της σύμβασης σχετικά με την προστασία των	Απάτη εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων της	ΠΚ Άρθρα 159Α (Δωροδοκία πολιτικών προσώπων), 216

¹⁸ Με βάση το διορθωτικό στην οδηγία 2014/24/ΕΕ (ΕΕ L 135/24-05-2016) η επίσημη μετάφραση στην ελληνική έχει ως εξής: «β) **διαφθορά**, όπως ορίζεται στο άρθρο 3 της σύμβασης περί της καταπολέμησης της διαφθοράς στην οποία ενέχονται υπάλληλοι των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ή των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στο άρθρο 2 παράγραφος 1 της απόφασης-πλαίσιο 2003/568/ΔΕΥ του Συμβουλίου, καθώς και όπως ορίζεται στο εθνικό δίκαιο της αναθέτουσας αρχής ή του οικονομικού φορέα». Ωστόσο, κατά την ορολογία που χρησιμοποιείται στην επίσημη μετάφραση της Σύμβασης (Επίσημη Εφημερίδα αριθ. C 391 της 15/12/1998 σ. 0001 – 0012) και του κυρωτικού της νόμου (ν. 2802/2000 (Α' 47)) χρησιμοποιείται ο όρος **δωροδοκία**

¹⁹ Το άρθρο 237 Β περιλαμβάνει την έννοια των υπαλλήλων για την εφαρμογή των άρθρων 235 και 236. Πρβλ και αρ. 13 περ. α ΠΚ

²⁰ Με βάση τη Σύμβαση, η εναρμόνιση επιδιώκεται σε σχέση με το αξιόποινο ως προς τον υπαλληλικό μηχανισμό και όχι σε σχέση με το ανώτατο πολιτικό ή δικαστικό επίπεδο, για το οποίο εφαρμόζεται η αρχή της εξομίσωσης και, επομένως, τα επιμέρους κράτη μέλη καλούνται να υπαγάγουν τις αντίστοιχες αξιόποινες πράξεις διαφθοράς που διαπράττονται υπό ή κατά ευρωβουλευτών, δικαστών κλπ στους ίδιους κανόνες που ισχύουν για τους βουλευτές, τα μέλη της κυβέρνησης ή των δικαστικών οργάνων τους

²¹ Σημειώνεται ότι η εισαγωγή του συγκεκριμένου αδικήματος της εμπορίας επιρροής στο ελληνικό ποινικό δίκαιο υπαγορεύθηκε από τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την διαφθορά (άρθρο 12), και με αυτή την έννοια δεν περιλαμβάνεται στην κλασική διμερή σχέση της δωροδοκίας που οδηγεί δυνάμει των ως άνω ενωσιακών πράξεων σε υποχρεωτικό αποκλεισμό από τις δημόσιες συμβάσεις, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν μπορεί να συμπεριληφθεί στα αδικήματα αυτά δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας, ακριβώς λόγω της σύνδεσης μεταξύ των δύο αδικημάτων. Εάν η πρόθεση είναι να διευρυνθεί το πεδίο των περιπτώσεων αποκλεισμού, θα μπορούσε να προστεθεί και το αδίκημα του άρθρου 167Α ΠΚ (αθέμιτη επιρροή σε δικαστικούς λειτουργούς).

²² Διαπιστώνεται ότι η Οδηγία 2014/24/ΕΕ στόχο έχει να αποτρέψει ή/και να τιμωρήσει ενεργητικές συμπεριφορές ενδεικτικές της έλλειψης αξιοπιστίας των επιχειρήσεων που λαμβάνουν μέρος σε διαγωνιστικές διαδικασίες και με την έννοια αυτή παραπέμπει στις ως άνω ενωσιακές πράξεις μόνο ως προς ορισμούς που καλύπτουν την ενεργητική δωροδοκία είτε στο δημόσιο είτε στον ιδιωτικό τομέα

<p>οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΕΕ C 316 της 27.11.1995, σ. 48)</p>	<p>Ένωσης, κατά την έννοια των άρθρων 3 και 4 της Οδηγίας (ΕΕ) 2017/1371 του ΕΚ και του Συμβουλίου της 5ης Ιουλίου 2017 σχετικά με την καταπολέμηση, μέσω του ποινικού δικαίου, της απάτης εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης (L 198/28.07.2017</p>	<p>(Πλαστογραφία), 236 (Δωροδοκία υπαλλήλου)²³, 237 παρ. 2-4 (Δωροδοκία δικαστικών λειτουργιών), 242 (Ψευδής βεβαίωση, νόθευση κ.λπ.), 374 (Διακεκριμένη κλοπή), 375 (Υπεξαίρεση), 386 (Απάτη), 386Α (Απάτη με υπολογιστή), 386Β (Απάτη σχετική με τις επιχορηγήσεις), 390 Π.Κ. (Απιστία και 155 επ. του Ε.Τ.Κ., όταν αυτά στρέφονται κατά των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή συνδέονται με την προσβολή αυτών των συμφερόντων, καθώς και τα αδικήματα των άρθρων 23 (Διασυνοριακή απάτη σχετικά με τον Φ.Π.Α.) και 24 (Επικουρικές διατάξεις για την ποινική προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης) του ν. 4689/2020 (Α' 103).</p>
<p>Τρομοκρατικά εγκλήματα ή εγκλήματα συνδεόμενα με τρομοκρατικές δραστηριότητες, όπως ορίζονται, αντιστοίχως, στα άρθρα 1 και 3 της απόφασης-πλαίσιο 2002/475/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 13ης Ιουνίου 2002, για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας (ΕΕ L 164 της 22.6.2002, σ. 3) ή ηθική αυτουργία ή συνέργεια ή απόπειρα διάπραξης εγκλήματος, όπως ορίζονται στο άρθρο 4 αυτής</p>	<p>Τρομοκρατικά εγκλήματα ή εγκλήματα συνδεόμενα με τρομοκρατικές δραστηριότητες, όπως ορίζονται, αντιστοίχως στα άρθρα 3-4 και 5-12 της Οδηγίας (ΕΕ) 2017/541 του ΕΚ και του Συμβουλίου της 15ης Μαρτίου 2017 για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και την αντικατάσταση της απόφασης-πλαισίου 2002/475/ΔΕΥ του Συμβουλίου και για την τροποποίηση της απόφασης</p>	<p>Άρθρα 187Α και 187Β Π.Κ, καθώς και τα αδικήματα των άρθρων 32-35 του ν. 4689/2020</p>

²³ Το άρθρο 22 παρ. 1 και 2 Ν. 4689/2020 αφορά πράξεις ενεργητικής και παθητικής δωροδοκίας. Στις περιπτώσεις αυτές, όταν η ενέργεια του υπαλλήλου μπορεί ζημιώσει τα συμφέροντα της Ένωσης, το αδίκημα στοιχειοθετείται «ανεξαρτήτως του κράτους στο οποίο έχει την έδρα του το οικείο όργανο ή ο οικείος οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης»

	2005/671/ΔΕΥ του Συμβουλίου (ΕΕ L 88/31.03.2017) ή ηθική αυτουργία ή συνέργεια ή απόπειρα διάπραξης εγκλήματος, όπως ορίζονται στο άρθρο 14 αυτής	
Νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, όπως αυτές ορίζονται στο άρθρο 1 της Οδηγίας 2005/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Οκτωβρίου 2005, σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας (ΕΕ L 309 της 25.11.2005, σ. 15), η οποία ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία με το ν. 3691/2008 (Α' 166),	Νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή χρηματοδότηση της τρομοκρατίας όπως αυτές ορίζονται στο άρθρο 1 της Οδηγίας (ΕΕ) 2015/849 του ΕΚ και του Συμβουλίου, της 20ής Μαΐου 2015, σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 648/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, και την κατάργηση της οδηγίας 2005/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και της οδηγίας 2006/70/ΕΚ της Επιτροπής (ΕΕ L 141/05.06.2015) ²⁴	Άρθρο 2 του ν. ν. 4557/2018 (Α'139) ²⁵

²⁴ Επιπρόσθετα, ήδη τέθηκε σε ισχύ η Οδηγία (ΕΕ) 2018/1673 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Οκτωβρίου 2018 σχετικά με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες μέσω του ποινικού δικαίου (ΕΕ L 284/12.11.2018), με προθεσμία μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο των κρατών μελών έως τις 3 Δεκεμβρίου 2020, η οποία επίσης προβλέπει ελάχιστους κανόνες όσον αφορά τον ορισμό των ποινικών αδικημάτων και των κυρώσεων σχετικά με τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (βλ. ιδίως άρθρα 3, 4 και 8)

²⁵ Με το ν. 4734/2020 (Α'196) εισάγονται τροποποιήσεις στον ν. 4557/2018, ενσωματώνεται στην ελληνική έννομη τάξη η Οδηγία (ΕΕ) 2018/843 του ΕΚ και του Συμβουλίου της 30ης Μαΐου 2018 για την τροποποίηση της Οδηγίας (ΕΕ) 2015/849. Το άρθρο 3 ενσωματώνει την περ. α' της παρ. 2 του άρθρου 1

<p>Παιδική εργασία και άλλες μορφές εμπορίας ανθρώπων, όπως ορίζονται στο άρθρο 2 της Οδηγίας 2011/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5ης Απριλίου 2011, για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, καθώς και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ του Συμβουλίου (ΕΕ L 101 της 15.4.2011, σ. 1)</p>	-	Άρθρο 323 ^Α ΠΚ (Εμπορία ανθρώπων)
--	---	--

Σε σχέση με την προτεινόμενη τροποποίηση της περ. β της παρ. 1 του άρθρου 73, τονίζεται ότι ο ενωσιακός λόγος αποκλεισμού (περ. 1 β του άρθρου 57), φαίνεται να είναι ευρύτερος από την προς υιοθέτηση ρύθμιση, με την έννοια ότι υποχρεωτικό λόγο αποκλεισμού συνιστά η αμετάκλητη καταδίκη για ενεργητική δωροδοκία (στο δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα) όχι μόνο κατά το δίκαιο της αναθέτουσας αρχής, αλλά και κατά το δίκαιο του οικονομικού φορέα, καθιερώνοντας έτσι την προστασία και αλλοδαπού έννομου αγαθού, ανεξαρτήτως δηλαδή εάν η σχετική εγκληματική συμπεριφορά τιμωρείται κατά το δίκαιο της αναθέτουσας αρχής²⁶.

Κατά συνέπεια επιβάλλεται να παραμείνει η ενωσιακή παραπομπή όχι μόνο στο δίκαιο της αναθέτουσας αρχής - εν προκειμένω στην κείμενη εθνική νομοθεσία- αλλά και στο δίκαιο του οικονομικού φορέα.

Καταληκτικά σημειώνεται ότι οι προτεινόμενες τροποποιήσεις θέτουν ζητήματα διαχρονικού δικαίου που θα πρέπει να αντιμετωπισθούν, με την έννοια ότι οι αρχές της νομιμότητας, της ασφάλειας δικαίου και της προβλεψιμότητας, επιτάσσουν οι οικονομικοί φορείς να γνωρίζουν εκ των προτέρων τις εγκληματικές πράξεις που μπορεί να οδηγήσουν σε αποκλεισμό.

II. Με τη δεύτερη προτεινόμενη τροποποίηση που αφορά στον έλεγχο των λόγων αποκλεισμού που συνέχονται με ποινικές καταδίκες, σε συγκεκριμένα φυσικά πρόσωπα που εκπροσωπούν το νομικό πρόσωπο, προστίθεται περίπτωση δ) με την οποία προβλέπεται ότι στις υπόλοιπες περιπτώσεις νομικών προσώπων ελέγχεται, ως προς τη μη συνδρομή των λόγων αποκλεισμού που στοιχειοθετούν τις οριζόμενες ποινικές καταδίκες, ο, κατά περίπτωση, νόμιμος εκπρόσωπος.

Με την Οδηγία αποσαφηνίζεται ότι οι ως άνω λόγοι αποκλεισμού αφορούν και σε νομικά πρόσωπα, αφού ορίζεται πλέον ρητά ότι η υποχρέωση αποκλεισμού οικονομικού φορέα εφαρμόζεται επίσης όταν το πρόσωπο εις βάρος του οποίου εκδόθηκε αμετάκλητη καταδικαστική απόφαση είναι μέλος του διοικητικού, διευθυντικού ή εποπτικού οργάνου

της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/843 και τροποποιεί αντίστοιχα την περ. β' του άρθρου 4 του ν. 4557/2018 που ορίζουν τα βασικά αδικήματα που οδηγούν στην ενεργοποίηση των διατάξεων του νόμου

²⁶ Αυτή η διεύρυνση μπορεί ακόμη και να οδηγήσει σε κάποια εξωεδαφικότητα κατά την εφαρμογή αυτού του λόγου αποκλεισμού, όταν οι εθνικοί ποινικοί νόμοι που αφορούν τη διαφθορά καλύπτουν περιπτώσεις δωροδοκίας υπαλλήλων τρίτων χωρών μετά τη Σύμβαση του ΟΟΣΑ για την καταπολέμηση της δωροδοκίας. Βλ. A.Sanchez-Graells "Exclusion, Qualitative Selection and Short-listing", F Lichère, R Caranta & S Treumer (eds), Modernising Public Procurement. The New Directive, vol. 6 European Procurement Law Series (Copenhagen, DJØF, 2014) 97-129

του εν λόγω οικονομικού φορέα ή έχει εξουσία εκπροσώπησης, λήψης αποφάσεων ή ελέγχου σε αυτό. Δεδομένου ότι στην ελληνική έννομη τάξη δεν προβλέπεται ποινική ευθύνη νομικού προσώπου, ο εθνικός νομοθέτης επέλεξε μία περιπτωσιολογική αναφορά στη νόμιμη εκπροσώπηση ενδεικτικών εθνικών εταιρικών τύπων. Όπως έχει ήδη επισημανθεί (βλ. Γνώμη 37/2017, σ. 19) η αρχική εκδοχή της διάταξης περιλάμβανε τη λέξη «ιδίως», η οποία απαλείφθηκε με τη διάταξη του άρθρου 107 παρ.7 Ν.4497/2017 (Α 171), με αποτέλεσμα η εθνική ρύθμιση να είναι πλέον στενότερη της ενωσιακής, η οποία ακολουθεί το μοντέλο ευθύνης του νομικού προσώπου που κυριαρχεί στις παραπεμπόμενες ενωσιακές πράξεις (θεωρία της ταύτισης)²⁷.

Καταληκτικά σημειώνεται ότι δεν είναι σαφής ο λόγος της προτεινόμενης προσθήκης, με την έννοια ότι δεν συνεισφέρει στην άρση του ως άνω προβληματισμού όσον αφορά τον κύκλο των προσώπων ως προς τα οποία η αναθέτουσα αρχή υποχρεούται ή δύναται να ελέγξει τη μη ύπαρξη λόγου αποκλεισμού.

Επιπρόσθετα τονίζεται ότι, μέχρι τώρα, δεν έχει ληφθεί υπόψη, προς όφελος ενός συνεκτικού συστήματος αποκλεισμού, η κείμενη εθνική νομοθεσία με την οποία ενσωματώνονται στην εθνική έννομη τάξη οι δυνάμει των ενωσιακών πράξεων υποχρεώσεις για την απόδοση ευθύνης (διοικητικής ή ποινικής) στο νομικό πρόσωπο²⁸, με την οποία επιβάλλονται διοικητικές κυρώσεις στον τομέα των δημοσίων συμβάσεων.

Έτσι, παράλληλα με την ως άνω υποχρέωση των αναθετουσών αρχών και των αναθετόντων φορέων να αποκλείουν από συγκεκριμένη διαδικασία οικονομικό φορέα στο πρόσωπο του οποίου συντρέχει υποχρεωτικός λόγος αποκλεισμού, σύμφωνα με τις Οδηγίες περί δημοσίων συμβάσεων, και μάλιστα με απώτατο χρονικό όριο την πενταετία από το αμετάκλητο της απόφασης, προβλέπονται παράλληλα και άλλα διοικητικά όργανα που δύνανται να επιβάλλουν σε κεντρικό επίπεδο τις διοικητικές κυρώσεις του πρόσκαιρου ή οριστικού αποκλεισμού, και μάλιστα υπό διαφορετικούς όρους, χρονική περίοδο και προϋποθέσεις σε σχέση με το ν. 4412/2016 (Πρβλ σχετικά τις διατάξεις των άρθρων 41 του ν. 3251/2004, 36 του ν. 4689/2020, 45 του ν. 4557/2018, 3 ν. 4198/2013, καθώς και παρατηρήσεις ως προς την αντικατάσταση του αρ. 74 του ν. 4412/2016).

III. Η τρίτη τροποποίηση αφορά στην παρ. 2 του άρθρου 73:

Σχετικά με τον υποχρεωτικό λόγο αποκλεισμού που αφορά σε αθέτηση φορολογικών-ασφαλιστικών υποχρεώσεων (περ. α' και β') υιοθετήθηκε πρόσφατα το άρθρο 267 του ν. 4738/2020 (Α' 207/27.10.2020), με τίτλο *Αποκλεισμός οικονομικών φορέων από διαδικασία ανάθεσης δημόσιας σύμβασης λόγω αθέτησης φορολογικών και ασφαλιστικών υποχρεώσεων - Τροποποίηση της παρ. 2 και προσθήκη παρ. 2Α στο άρθρο 73 του ν. 4412/2016.*

²⁷ Τα διευθυντικά αυτά καθήκοντα συνήθως ορίζονται διαζευκτικά ως εξουσία αντιπροσώπευσης, εξουσία λήψεως αποφάσεων ή εξουσία ελέγχου στο εσωτερικό του νομικού προσώπου. Σε ορισμένες περιπτώσεις θεσμοθετείται η ευθύνη του νομικού προσώπου για παράλειψη εποπτείας του διευθύνοντος. Περαιτέρω η ευθύνη του νομικού προσώπου εμφανίζεται σωρευτική αυτής του φυσικού προσώπου. Πάντως, κατά τη μεταφορά των αντίστοιχων διατάξεων τα κράτη μέλη δεσμεύονται κυρίως ως προς το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα.

²⁸ βλ ιδίως αρ. 6 παρ. 1 απόφασης-πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ, άρθρο 5 της Σύμβασης περί της καταπολέμησης της δωροδοκίας στην οποία ενέχονται υπάλληλοι των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ή των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άρθρο 6 της απόφασης-πλαίσιο 2003/568/ΔΕΥ για την καταπολέμηση της δωροδοκίας στον ιδιωτικό τομέα, άρθρο 9 της Οδηγίας (ΕΕ) 2017/1371, άρθρο 18 Οδηγίας (ΕΕ) 2017/541, άρθρο 6 της Οδηγίας 2011/36/ΕΕ

Ως προς τις ουσιαστικές παρατηρήσεις επί της διάταξης εξακολουθούν να ισχύουν τα διαλαμβανόμενα στη Γνώμη Α36/2020²⁹.

Από άποψη νομοτεχνική, διαπιστώνεται ότι μετά την πρόταση για την κατάργηση της περ. γ της παρ. 2 (βλ. κατωτέρω εισήγηση υπό στοιχείο IV) δεν είναι αναγκαία πλέον η αρίθμηση 2^Α. Επίσης, λαμβάνοντας υπόψη ότι στην ισχύουσα πλέον διάταξη δίδονται οδηγίες για τον τρόπο συμπλήρωσης του ΕΕΕΣ, θα πρέπει η ρύθμιση αυτή να συνεκτιμηθεί σε σχέση με τις προτεινόμενες τροποποιήσεις του άρθρου 79. Σε κάθε περίπτωση, οι κανόνες σχετικά με τον τρόπο συμπλήρωσης του ΕΕΕΣ ανήκουν στο αντικείμενο και πεδίο εφαρμογής του ως άνω άρθρου 79.

IV. Περαιτέρω, προτείνεται η κατάργηση του λόγου αποκλεισμού της περ. γ της παρ. 2, που είχε εισαχθεί με τις διατάξεις του άρθρου 39 παρ.1 Ν.4488/2017, και καταλαμβάνει οριζόντια όλα τα είδη συμβάσεων με εκτιμώμενη αξία μεγαλύτερη των 20.000,00 ευρώ. Πρόκειται για ορισμένες παραβιάσεις της εργατικής νομοθεσίας, υψηλής και πολύ υψηλής σοβαρότητας, για τις οποίες έχουν επιβληθεί πρόστιμα από το ΣΕΠΕ με δεσμευτική ισχύ.

Ως τρόπος επαλήθευσης της μη προσκόμισης του ως άνω λόγου αποκλεισμού (περ. γ παρ. παρ.2 του άρθρου 80, όπως είχε συμπληρωθεί με το άρθρο 39 παρ.2 ν.4488/2017, και στη συνέχεια αντικαταστάθηκε ως άνω με το άρθρο 43 παρ.7α ν.4605/2019 Α 52), προβλέφθηκε η προσκόμιση πιστοποιητικού από τη Διεύθυνση Προγραμματισμού και Συντονισμού της Επιθεώρησης Εργασιακών Σχέσεων, από το οποίο να προκύπτουν οι πράξεις επιβολής προστίμου που έχουν εκδοθεί σε βάρος του οικονομικού φορέα σε χρονικό διάστημα δύο (2) ετών πριν από την ημερομηνία λήξης της προθεσμίας υποβολής προσφοράς ή αίτησης συμμετοχής.

Εξάλλου, με την παρ. 17 του άρθρου 376 του ν. 4412/2016, η οποία προστέθηκε με την παρ.46α άρθρου 43 Ν.4605/2019, ορίστηκε ότι μέχρι να καταστεί εφικτή η έκδοση του πιστοποιητικού που προβλέπεται στην περίπτωση γ' της παραγράφου 2 του άρθρου 80, αυτό αντικαθίσταται από υπεύθυνη δήλωση του οικονομικού φορέα, χωρίς να απαιτείται επίσημη δήλωση του ΣΕΠΕ σχετικά με την έκδοση του πιστοποιητικού.

Τόσο οι δυσχέρειες σε σχέση με τον τρόπο απόδειξης (έλλειψη δυνατότητας επαλήθευσης με το προβλεπόμενο κατά το νόμο πιστοποιητικό), όσο και τα ερμηνευτικά προβλήματα σε σχέση με την εφαρμογή του ως άνω λόγου αποκλεισμού, κυρίως λόγω της τρέχουσας διατύπωσής του, αλλά και σε σχέση με την παράλληλη εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 68 του ν. 3863/2010 ως προς τις συμβάσεις καθαριότητας και φύλαξης³⁰ έχουν ήδη επισημανθεί από την Αρχή (Πρβλ γνώμες Α35/2017 και Α17/2018 σελ 24 επ.).

Οι ως άνω δυσχέρειες θα μπορούσαν να αρθούν με την αναμόρφωση της διάταξης, υπό την προϋπόθεση του συντονισμού των αρμοδίων φορέων.

Σε κάθε περίπτωση, επιβάλλεται να διευκρινισθεί εάν θα εξακολουθούν να ισχύουν οι διατάξεις του άρθρου 68 του ν. 3863/2010. Σε καταφατική περίπτωση προτείνεται η αναμόρφωση της διάταξης, ιδίως ως προς τον τρόπο επαλήθευσης της μη ύπαρξης λόγου αποκλεισμού.

Καταληκτικά τονίζεται ότι ακόμα και αν καταργηθεί η υποχρεωτικότητα του εν λόγω αποκλεισμού, οι ως άνω καταστάσεις (παραβάσεις της εργατικής νομοθεσίας) θα μπορούσαν να εμπίπτουν στους δυνητικούς λόγους αποκλεισμού των περ. α [αθέτηση των ισχυουσών υποχρεώσεων που προβλέπονται στην παρ. 2 του άρθρου 18] ή και θ [σοβαρό

²⁹ Πρβλ και τις σχετικές με τα ως άνω ζητήματα αριθμ. 1331 και 1332/2020 αποφάσεις της ΑΕΠΠ με τις εκεί παραπομπές

³⁰ η οποία, σημειωτέον, δεν προβλέπει ως προϋπόθεση την τελεσίδικη ή δεσμευτική ισχύ των κυρώσεων

επαγγελματικό παράπτωμα, το οποίο θέτει εν αμφιβόλω την ακεραιότητα του οικονομικού φορέα] της παρ. 4 του άρθρου 73.

Επιπλέον, σκόπιμο είναι και σε αυτή την περίπτωση να αντιμετωπισθούν τα ζητήματα διαχρονικού δικαίου που προκύπτουν από την εν λόγω κατάργηση.

V. Με την προτεινόμενη ρύθμιση τροποποιείται η περ. β της παρ. 4 του άρθρου 73, ώστε η υπαγωγή σε διαδικασία εξυγίανσης να αποτελεί δυνητικό λόγο αποκλεισμού, εφόσον δεν τηρούνται οι όροι της συμφωνίας εξυγίανσης.

Προκαταρκτικά σημειώνεται ότι στις 27.10.2020 δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (Α' 207/27.10.2020) ο ν. 4738/2020 "Ρύθμιση οφειλών και παροχή δεύτερης ευκαιρίας και άλλες διατάξεις"³¹. Κατά συνέπεια, σκόπιμο είναι για την τυχόν αναμόρφωση του ως άνω λόγου αποκλεισμού να ληφθεί υπόψη ο εκσυγχρονισμός της κείμενης εθνικής νομοθεσίας (και η αντίστοιχη ορολογία) που θα αφορά σε όλες τις προπρωχευτικές και πτωχευτικές διαδικασίες. Σημειώνεται ότι η διαδικασία εξυγίανσης ρυθμίζεται πλέον στο Κεφάλαιο Β' του ως άνω νόμου με τίτλο *Προπρωχευτική Διαδικασία Εξυγίανσης* (βλ. αρ. 31-64). Ειδικά για την περίπτωση της υπαγωγής του οικονομικού φορέα σε διαδικασία εξυγίανσης, με τα οριζόμενα στο άρθρο 31 *Ορισμός και σκοπός της εξυγίανσης του νέου πτωχευτικού νόμου* προβλέπεται ότι: «*Η διαδικασία εξυγίανσης αποτελεί συλλογική προπρωχευτική διαδικασία, που αποσκοπεί στη διατήρηση, αξιοποίηση, αναδιάρθρωση και ανόρθωση της επιχείρησης με την επικύρωση της συμφωνίας που προβλέπεται στο παρόν κεφάλαιο, υπό την προϋπόθεση ότι πληρούται η αρχή της μη χειροτέρευσης της θέσης των πιστωτών*». Εξάλλου, το περιεχόμενο της συμφωνίας εξυγίανσης μπορεί να περιλαμβάνει οποιαδήποτε ρύθμιση του ενεργητικού και του παθητικού του οφειλέτη, όπως, ενδεικτικά, την εκποίηση επί μέρους περιουσιακών στοιχείων του, τη μεταβίβαση του συνόλου ή μέρους της επιχείρησής του σε τρίτο ή σε εταιρεία των πιστωτών, την ανάθεση της διαχείρισης της επιχείρησης σε τρίτο (βλ αναλυτικά αρ. 39).

Η υπό εξέταση διάταξη, τόσο υπό την τρέχουσα μορφή της «έχει υπαχθεί σε διαδικασία εξυγίανσης» όσο και υπό την προτεινόμενη εκδοχή της θέτει δύο ζητήματα καθώς δεν προκύπτει ρητά: α) εάν η πράξη που κινεί τη διαδικασία αυτή πρέπει να θεωρείται ως αφετηρία του ως άνω λόγου αποκλεισμού, εφόσον η υποβολή μιας τέτοιας αίτησης παράγει έννομα αποτελέσματα επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων τόσο του αιτούντος όσο και των πιστωτών και β) εάν η αναθέτουσα αρχή θα φέρει το βάρος της επαλήθευσης της τήρησης των όρων εξυγίανσης και επομένως, ότι ο εν λόγω φορέας είναι σε θέση να εκτελέσει τη σύμβαση³².

Συναφώς σημειώνεται ότι ο ως άνω λόγος αποκλεισμού αποτελεί αναμόρφωση του αντίστοιχου λόγου του άρθρου 45 της οδηγίας 2004/18 [συνένωση των δύο εδαφίων σε ένα], με τίτλο «*Προσωπική κατάσταση του υποψηφίου ή του προσφέροντος*», που όριζε στην παράγραφο 2 τα εξής:

³¹ Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση, με το νέο νόμο αναμορφώνεται εκ βάθρων το πλαίσιο αντιμετώπισης της οικονομικής αδυναμίας, συλλογικής ικανοποίησης των πιστωτών και απαλλαγής από χρέη κάθε προσώπου, φυσικού ή νομικού το οποίο αναλαμβάνει οικονομική δραστηριότητα, ανεξαρτήτως του αν η δραστηριότητα αυτή είναι επιχειρηματική ή όχι. Οι διαδικασίες που εισάγονται με τον ως άνω νόμο εναρμονίζονται με τις διατάξεις της Οδηγίας 1023/2019 «περί πλαισίου για την προληπτική αναδιάρθρωση, την απαλλαγή από τα χρέη και τις ανικανότητες ή την έκπτωση οφειλετών, καθώς και περί μέτρων βελτίωσης των διαδικασιών αυτών, και για την τροποποίηση της οδηγίας (ΕΕ) 2017/1132 (Οδηγία για την αναδιάρθρωση και την αφερεγγυότητα)»

³² Πρβλ Συμβουλή 1/2020 σχετικά με ερώτημα της Επιτροπής επί της Επάρκειας των Ληφθέντων Επανορθωτικών Μέτρων Οικονομικών Φορέων προς Απόδειξη της Αξιοπιστίας σχετικά με το εάν εμπίπτει η εξέταση της υπαγωγής σε διαδικασία εξυγίανσης οικονομικού φορέα στις αρμοδιότητες της Επιτροπής της παρ. 9 του άρθρου 73 του Νόμου 4412/2016.

«Κάθε οικονομικός φορέας μπορεί να αποκλείεται από τη συμμετοχή στη σύμβαση, όταν:

α) τελεί υπό πτώχευση, εκκαθάριση, παύση δραστηριοτήτων, αναγκαστική διαχείριση ή πτωχευτικό συμβιβασμό ή σε οποιαδήποτε ανάλογη κατάσταση που προκύπτει από παρόμοια διαδικασία προβλεπόμενη από τις εθνικές, νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις.

β) έχει κινηθεί εναντίον του διαδικασία κήρυξης σε πτώχευση, εκκαθάρισης, αναγκαστικής διαχείρισης, πτωχευτικού συμβιβασμού ή οποιαδήποτε άλλη παρόμοια διαδικασία προβλεπόμενη από τις εθνικές νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις.[...]

Τα κράτη μέλη καθορίζουν, σύμφωνα με το εθνικό τους δίκαιο και τηρουμένου του κοινοτικού δικαίου, τους όρους εφαρμογής της παρούσας παραγράφου.»³³

Επ' αυτού έγινε δεκτό (βλ. ιδίως σκ. 36 και 37 της απόφασης ΔΕΕ της 28ης Μαρτίου 2019 στην υπόθεση *Idi Srl C-101/18*) ότι το άρθρο 45, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο β', της οδηγίας 2004/18 επιτρέπει, προκειμένου να διασφαλιστεί η φερεγγυότητα του αντισυμβαλλομένου της αναθέτουσας αρχής, να αποκλείεται από τη συμμετοχή σε δημόσια σύμβαση κάθε οικονομικός φορέας ως προς τον οποίο έχει κινηθεί, μεταξύ άλλων, διαδικασία προληπτικού πτωχευτικού συμβιβασμού, καθώς και ότι κατά το ίδιο ως άνω άρθρο παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τα κράτη μέλη καθορίζουν, σύμφωνα με το εθνικό τους δίκαιο και τηρουμένου του δικαίου της Ένωσης, τους όρους εφαρμογής αυτής της παραγράφου. Επομένως, οι έννοιες που περιλαμβάνονται στο άρθρο 45, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, μεταξύ των οποίων και η φράση «έχει κινηθεί διαδικασία πτωχευτικού συμβιβασμού», μπορούν να διευκρινιστούν και να εξειδικευτούν στο εθνικό δίκαιο, εφόσον όμως τηρείται το δίκαιο της Ένωσης (πρβλ. απόφαση της 4ης Μαΐου 2017, *Esaprojekt, C-387/14*, *EU:C:2017:338*, σκέψη 74 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

Εξάλλου, υποστηρίζεται³⁴ ότι η ισχύουσα διάταξη 57 (4) β' της οδηγίας του 2014 καθιστά πλέον σαφές ότι οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να αποκλείσουν έναν οικονομικό φορέα που έχει χρεοκοπήσει ή βρίσκεται σε διαδικασία εκκαθάρισης³⁵, αλλά τονίζει ταυτόχρονα ότι οι αναθέτουσες αρχές δεν χρειάζεται να αποκλείουν για αυτόν τον λόγο. Οι συμβάσεις μπορούν να ανατίθενται σε οικονομικούς φορείς, ακόμη και όταν υπόκεινται σε διαδικασίες οικονομικής αφερεγγυότητας γεγονός που προάγει την ευελιξία, τον ανταγωνισμό και μπορεί να οδηγήσει σε αποτελεσματικότερη χρήση δημόσιων πόρων, στο βαθμό που μπορεί να γίνει αποδεκτή μια πιο συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά από οντότητα που αντιμετωπίζει προβλήματα ρευστότητας.

Επομένως, εισάγεται εξαιρετικός κανόνας που προβλέπει αντιστροφή του τεκμηρίου (απόδειξη της δυνατότητας εκτέλεσης της σύμβασης, παρά τη συνδρομή λόγων αποκλεισμού)³⁶. Ως ειδική περίπτωση άρσης του λόγου αποκλεισμού εκ μέρους της

³³ Στην παρ. 2 (α) και (β) του άρθρου 43 Προσωπική κατάσταση του υποψηφίου ή του προσφέροντος (άρθρο 45 οδηγίας 2004/18/ΕΚ) του π.δ. 60/2007 η υπαγωγή σε διαδικασία εξυγίανσης δεν περιλαμβάνεται ρητά στους οικείους λόγους αποκλεισμού.

³⁴ *Sylvia de Mars, Exclusion and Self-Cleaning in Article 57: Discretion at the Expense of Clarity and Trade?*, Newcastle Law School, Paper for UACES 45th Annual Conference, Bilbao, Spain, 7-9 September 2015, και τις εκεί παραπομπές σε *Hans-Joachim Priess, 'The rules on exclusion and self-cleaning under the 2014 Public Procurement Directive' (2014) 23 PPLR 112; Albert Sanchez-Graells, 'Exclusion, Qualitative Selection and Short-listing in the New Public Sector Procurement Directive 2014/24' in Francois Lichere, Roberto Caranta and Steen Treumer (eds) Novelties in the 2014 Directive on Public Procurement (Djóf 2014). P.118.*

³⁵ Κατά το αγγλικό κείμενο: *where the economic operator is bankrupt or is the subject of insolvency or winding-up proceedings, where its assets are being administered by a liquidator or by the court, where it is in an arrangement with creditors, where its business activities are suspended or it is in any analogous situation arising from a similar procedure under national laws and regulations;*

³⁶ Β. Χριστιανός/Θ. Πανάγος, *Δημόσιες Συμβάσεις - Ερμηνεία κατ' άρθρο*, 2018, Εκδόσεις Σάκκουλα.

αναθέτουσας αρχής αντιμετωπίζει τον ως άνω εξαιρετικό κανόνα και η θεωρία³⁷, η οποία επισημαίνει, ωστόσο, την ανάγκη τήρησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης κατά την εφαρμογή της.

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι για τις καταστάσεις οικονομικής αφερεγγυότητας που προβλέπονται στην παρ. 4 (β) του άρθρου 73 του ν. 4412/2016 ο εθνικός νομοθέτης δεν κατέστησε υποχρεωτική για τις αναθέτουσες αρχές την εφαρμογή του μέτρου του αποκλεισμού, ούτε απαίτησε, ως είχε δυνατότητα³⁸, να μην αποκλείεται οικονομικός φορέας που, αν και βρίσκεται σε τέτοια κατάσταση, δύναται να εκτελέσει τη σύμβαση, καταλείποντας και στα δύο σημεία ευρύ πεδίο διακριτικής ευχέρειας στις αναθέτουσες αρχές.

Είναι ευνόητο ότι κατά την άσκηση της εν λόγω διακριτικής ευχέρειας θα πρέπει να συνεκτιμώνται από την αναθέτουσα αρχή όλοι οι όροι της διακήρυξης που αφορούν στις προϋποθέσεις συμμετοχής και ειδικότερα, αφενός, η συρροή του λόγου αποκλεισμού και με άλλους λόγους αποκλεισμού, όπως με τον υποχρεωτικό λόγο που αφορά στην αθέτηση των υποχρεώσεων όσον αφορά την καταβολή φόρων ή εισφορών κοινωνικής ασφάλισης της παρ. 2 του άρθρου 73 του ν. 4412/2016 και, αφετέρου, η πλήρωση των κριτηρίων ποιοτικής επιλογής που τυχόν έχουν τεθεί στη συγκεκριμένη διαγωνιστική διαδικασία, ιδίως αυτών που αφορούν στη χρηματοοικονομική επάρκεια των συμμετεχόντων, σύμφωνα με το άρθρο 75 του ίδιου νόμου.

Επομένως, η αναθέτουσα αρχή φαίνεται να είναι καταρχήν αρμόδια να εξετάσει (σε επίπεδο απόδειξης), συνεκτιμώντας τη φύση, το αντικείμενο και τις ειδικές περιστάσεις της υπό ανάθεση σύμβασης, την ικανότητα του οικονομικού φορέα να εκτελέσει αυτή, παρά τη συνδρομή λόγου αποκλεισμού. Προς επίρρωση της ανωτέρω σκέψης αναφέρεται και η σχετική διατύπωση των αντίστοιχων ερωτημάτων που αποτυπώνονται στο Ενιαίο Ευρωπαϊκό Έγγραφο Σύμβασης (ΕΕΕΣ), «Μέρος III: Λόγοι αποκλεισμού, Τμήμα Γ: Λόγοι που σχετίζονται με αφερεγγυότητα, σύγκρουση συμφερόντων ή επαγγελματικό παράπτωμα», σύμφωνα με τον Εκτελεστικό Κανονισμό (ΕΕ) 2016/7 της Επιτροπής της 5ης Ιανουαρίου 2016 για την καθιέρωση του τυποποιημένου εντύπου για το Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Προμήθειας (L 3/6-01-2016). Ειδικότερα, ο οικονομικός φορέας που δηλώνει στο αντίστοιχο πεδίο με τίτλο «Διαδικασία εξυγίανσης ή ειδικής εκκαθάρισης» την τυχόν υπαγωγή του σε μια από τις ανωτέρω καταστάσεις οικονομικής αφερεγγυότητας, καλείται, στη συνέχεια, να δηλώσει τους λόγους που αποδεικνύουν την ικανότητά του να εκτελέσει τη σύμβαση.

Κατά συνέπεια συνιστάται να παραμείνει στο ισχύον νομοθετικό πλαίσιο ο δυνητικός λόγος που αφορά στην υπαγωγή του οικονομικού φορέα στη συγκεκριμένη προπρωτευτική διαδικασία - αφού διευκρινισθεί το χρονικό σημείο έναρξης του αποκλεισμού αυτού- καθώς και η ευχέρεια της αναθέτουσας αρχής να συνεκτιμήσει τη δυνατότητα του οικονομικού φορέα να εκτελέσει τη σύμβαση, με βάση το περιεχόμενο της συμφωνίας εξυγίανσης, το οποίο μπορεί να διαφοροποιείται αναλόγως των περιστάσεων.

VI. Για τη συνδρομή του λόγου αποκλεισμού της περ. ζ) της παρ. 4, εισάγεται η έννοια των «εκ προθέσεως σοβαρών απατηλών δηλώσεων», αντί της φράσης «σοβαρών ψευδών

³⁷ Χρυσούλα Μουκίου, Διαφάνεια, ακεραιότητα και εντιμότητα στις δημόσιες συμβάσεις, Η σταδιακή αφομοίωση του διεθνούς Soft Law σε επίπεδο δημόσιων συμβάσεων, Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σ. 355, Ε. Βλάχου σε Δ. Ράικος/Ε. Βλάχου/Ε. Σαββίδη, Δημόσιες Συμβάσεις - Ν. 4412/2016 - Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμ. 1, 2018, σ. 678.

³⁸ Κατά το γράμμα της Οδηγίας: *Παρά το στοιχείο β) του πρώτου εδαφίου, τα κράτη μέλη δύνανται να απαιτήσουν, ή να προβλέψουν τη δυνατότητα να μην αποκλείεται από την αναθέτουσα αρχή ένας οικονομικός φορέας ευρισκόμενος σε μια των καταστάσεων του προαναφερθέντος σημείου, όταν η αναθέτουσα αρχή έχει αποδείξει ότι ο εν λόγω φορέας δύναται να εκτελέσει τη σύμβαση, λαμβάνοντας υπόψιν την εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία και μέτρα σχετικά με τη συνέχιση της επιχειρηματικής του λειτουργίας στις καταστάσεις του στοιχείου β)*

δηλώσεων, ενώ για την περ. η) της ίδιας παραγράφου, η έννοια της παροχής «με απατηλό τρόπο» παραπλανητικών δηλώσεων, αντί της εξ αμελείας παροχής παραπλανητικών πληροφοριών.

Ο λόγος της προτεινόμενης αλλαγής ορολογίας, σε αντιδιαστολή με την επίσημη ελληνική μετάφραση της Οδηγίας αλλά και του Εκτελεστικού Κανονισμού ΕΕΕΣ³⁹, δεν είναι προφανής, ούτε και οι επιπτώσεις της αλλαγής αυτής στις διαγωνιστικές διαδικασίες. Συγκεκριμένα, δεν προκύπτει εάν η πρόθεση είναι: α) να εξαρτηθεί η θεμελίωση της ευθύνης από την απόδειξη πλάνης της αναθέτουσας αρχής, ή/και β) να αποσαφηνισθεί ότι η οικεία συμπεριφορά θα πρέπει να διαπράττεται με πρόθεση, δηλαδή να μην αρκεί η βαριά αμέλεια για να επιφέρει αποκλεισμό.

Επιπλέον, τονίζεται ότι είναι διαφορετικό το ζήτημα των λόγων αποκλεισμού, δηλαδή των συμπεριφορών που λαμβάνουν χώρα κατά τη διάρκεια της διαγωνιστικής διαδικασίας και δύνανται να επιφέρουν αποκλεισμό, επειδή είναι ενδεικτικές της έλλειψης αξιοπιστίας του οικονομικού φορέα και άλλο το ζήτημα των υποκειμενικών και αντικειμενικών προϋποθέσεων στοιχειοθέτησης της ενδεχόμενης ποινικής ευθύνης του, οι οποίες δεν ρυθμίζονται με την οικεία διάταξη⁴⁰.

Επίσης, είναι διαφορετικό το ζήτημα της αποτύπωσης των λόγων που μπορεί να οδηγήσουν σε αποκλεισμό σε συγκεκριμένη διαγωνιστική διαδικασία, κατά παράβαση της ειδικής νομικής υποχρέωσης ανακοίνωσης πληροφοριών που ασκούν επιρροή στη διαδικασία, από το ζήτημα του εάν οι οικείες συμπεριφορές μπορούν να έχουν ως συνέπεια την κατάπτωση της εγγυητικής συμμετοχής ή εάν κρίνονται τόσο σοβαρές, ώστε να μπορεί να οδηγήσουν σε αποκλεισμό από μελλοντικές διαδικασίες.

Υπενθυμίζεται ότι αντίστοιχη με την ισχύουσα διατύπωση περιλαμβανόταν και στο προϊσχύον άρθρο 45 της Οδηγίας 2004/18/ΕΚ, όπου, στην περ. ζ της παρ. 2 του άρθρου 45, οριζόταν ότι αποκλείεται οικονομικός φορέας που «είναι ένοχος σοβαρών ψευδών δηλώσεων κατά την παροχή των πληροφοριών που απαιτούνται κατ' εφαρμογή του παρόντος τμήματος ή όταν δεν έχει παράσχει τις πληροφορίες αυτές».

Υπό την διάταξη αυτή του προγενέστερου καθεστώτος, το ΔΕΕ έκρινε⁴¹ ότι για την εφαρμογή της δεν απαιτείται δόλος του οικονομικού φορέα αλλά αρκεί επίδειξη βαριάς αμέλειας εκ μέρους του, που άσκησε καθοριστική επιρροή στις αποφάσεις αποκλεισμού⁴², επιλογής ή ανάθεσης δημόσιας σύμβασης, ενώ ο σχετικός λόγος αποκλεισμού μπορεί να συντρέχει και στην περίπτωση παράλειψης ενημερώσεως της αναθέτουσας αρχής^{43,44}.

Περαιτέρω έγινε δεκτό⁴⁵, δυνάμει του δευτέρου εδαφίου της παραγράφου 2 του άρθρου 45 της Οδηγίας 2004/18 -σύμφωνα με την οποία τα κράτη μέλη ορίζουν, σύμφωνα με το εθνικό τους δίκαιο και τηρώντας παράλληλα το κοινοτικό δίκαιο, τις προϋποθέσεις εφαρμογής της παραγράφου αυτής-ότι οι έννοιες που περιλαμβάνονται στο άρθρο 45, παράγραφος 2,

³⁹ Αλλά και με την κείμενη εθνική νομοθεσία σχετικά με την τιμώρηση της υποβολής ψευδών δηλώσεων ενώπιον δημόσιων αρχών

⁴⁰ Βλ. για παράδειγμα διάταξη του άρθρου 24 *Επικουρικές διατάξεις για την ποινική προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης* του ν. 4689/2020 σε σχέση με αδικήματα ψευδών δηλώσεων στο πλαίσιο της προστασίας των ενωσιακών οικονομικών συμφερόντων

⁴¹ Απόφαση του Δικαστηρίου της 4ης Μαΐου 2017, Esaprojekt sp. z o.o., C-387/14, σκέψεις 70 και 71.

⁴² Πρβλ και ΣτΕ 3794/2010, 403/2010 (ΕΑ), 1251 και 1252/2019, 52/2020 (ΕΑ)

⁴³ Απόφαση της 20ής Δεκεμβρίου 2017, Impresa di Costruzioni Ing. E. Mantovani και Guerrato (C-178/16), σκέψη 48

⁴⁴ Βλ. Κ. Γιαννακόπουλο, Δημόσιες συμβάσεις και συμβάσεις παραχώρησης, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2019 σ. 234, υποσημ. 24

⁴⁵ οπ , Esaprojekt υπόθεση C-387/14, σκ. 74 με τις εκεί παραπομπές στην απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2012, Forposta και ABC DirectContact, C 465/11, EU:C:2012:801, σκέψη 26

πρώτο εδάφιο, μεταξύ των οποίων και η έννοια «ένοχος», μπορούν να διευκρινιστούν και να εξειδικευτούν στο εθνικό δίκαιο, εφόσον όμως τηρείται το δίκαιο της Ένωσης.

Σημειώνεται ότι η Οδηγία, πλέον, περιλαμβάνει ρητά έναν νέο αυτοτελή δυναμικό λόγο αποκλεισμού [περ. θ' της παρ. 4 του άρθρου 57 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ όπως ενσωματώθηκε με την περ. η' της παρ. 4 του άρθρου 73 του ν. 4412/2016], σύμφωνα με τον οποίο, εάν ο οικονομικός φορέας επιχειρεί, μεταξύ άλλων, να παράσχει εξ αμελείας παραπλανητικές πληροφορίες που ενδέχεται να επηρεάσουν ουσιωδώς τις αποφάσεις που αφορούν τον αποκλεισμό, την επιλογή ή την ανάθεση, ο οποίος, όπως γίνεται δεκτό, συνδέεται με τη συγκεκριμένη διαδικασία ανάθεσης και εξυπηρετεί την ορθή διεξαγωγή της διαγωνιστικής διαδικασίας σύμφωνα με την αρχή της ίσης μεταχείρισης⁴⁶.

Δεν αποσαφηνίζεται όμως στην Οδηγία και στο νόμο αν η παροχή τέτοιων πληροφοριών αφορά στην ίδια τη διαδικασία ανάθεσης ή μπορεί να αναφέρεται και σε προηγούμενη.

Υποστηρίζεται⁴⁷ ότι η παροχή ψευδών δηλώσεων ή η απόκρυψη πληροφοριών⁴⁸, δηλαδή σκόπιμες συμπεριφορές που θέτουν σε αμφιβολία την αξιοπιστία του οικονομικού φορέα, θα μπορούσαν να παρέχουν έρεισμα και για αποκλεισμό από μελλοντικές διαδικασίες ανάθεσης, είτε στο πλαίσιο του λόγου του αποκλεισμού της περ. ζ' της παρ. 4 του αρ. 73 του νόμου 4412/2016 (ψευδής δήλωση), είτε στο πλαίσιο της περ. θ' της παρ. 4 του ίδιου άρθρου (σοβαρό επαγγελματικό παράπτωμα), ενώ, αντίθετα, η αμελής συμπεριφορά στο πλαίσιο συγκεκριμένης διαδικασίας ανάθεσης (εξ αμελούς παροχή παραπλανητικών πληροφοριών) δεν θα μπορούσε να οδηγήσει σε μελλοντικούς αποκλεισμούς.

Όπως και στην περίπτωση του σοβαρού επαγγελματικού παραπτώματος, οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες θα μπορούσαν να κριθούν “σοβαρές” οι ψευδείς δηλώσεις κατά την παροχή των πληροφοριών που απαιτούνται από την αναθέτουσα αρχή θα πρέπει να κρίνονται κατά περίπτωση⁴⁹.

Πάντως, διαφαίνεται από το εύρος της σχετικής διατύπωσης ότι το ισχύον ενωσιακό πλαίσιο σχετικά με τους λόγους αποκλεισμού καλύπτει κάθε είδους ανακριβείς πληροφορίες ή παραλείψεις, ανεξαρτήτως της πρόθεσης του οικονομικού φορέα, δηλαδή είτε αυτές παρέχονται εκ προθέσεως είτε από αμέλεια είτε λόγω απλής έλλειψης δυνατότητας απόδειξης, εφόσον οι δηλώσεις αυτές είναι ικανές να έχουν καθοριστική επιρροή στις αποφάσεις της αναθέτουσας αρχής περί αποκλεισμού.

Με την υποβολή, εξάλλου, του ΕΕΕΣ και την εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής επαλήθευση της ακρίβειας των περιεχόμενων στο έντυπο αυτό δηλώσεων, τόσο κατά το στάδιο ελέγχου των δικαιολογητικών συμμετοχής όσο και κατά το στάδιο της ανακήρυξης του προσωρινού αναδόχου, αφενός μεν εξασφαλίζονται επαρκώς τα συμφέροντα της αναθέτουσας αρχής, αφετέρου δε αποτρέπεται ο κίνδυνος καταστρατήγησης της εθνικής και ενωσιακής νομοθεσίας περί δημοσίων συμβάσεων, με τη συμμετοχή σε διαγωνισμό για την ανάθεση

⁴⁶ Sue Arrowsmith, *The Law of Public and Utilities Procurement*, Sweet & Maxwell, Thomson Reuters, 2014, παρ. 12-96, σ. 1264

⁴⁷ ό.π., Sue Arrowsmith παρ. 12-145, σ. 1297 Πρβλ και Συμβουλές 5/2019 και 7/2018

⁴⁸ Με βάση την πρόσφατη νομολογία του, το ΔΕΕ όσον αφορά το λόγο αποκλεισμού που προβλέπεται στην περ. η' της παρ. 4 του άρθρου 57 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ (απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2019, *Delta Antrepriză de Construcții și Montaj 93 SA*, C-267/18, σκ. 34), δέχθηκε ότι η διάταξη αυτή καλύπτει τόσο την ενεργητική συμπεριφορά, όπως την υποβολή ψευδών δηλώσεων, όσο και την παράλειψη, καθόσον η υποβολή ψευδών δηλώσεων, ακριβώς όπως και η απόκρυψη πληροφοριών, μπορούν να ασκήσουν επιρροή στην απόφαση που λαμβάνει η αναθέτουσα αρχή. Με βάση τις προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα στην ίδια ως άνω υπόθεση η «σοβαρότητα» απαιτείται όχι μόνον σε σχέση με την προσκόμιση ψευδών πληροφοριών αλλά και σε σχέση με την απόκρυψη πληροφοριών

⁴⁹ Στο πλαίσιο της παροχής έννομης προστασίας πρβλ, μεταξύ άλλων τις αριθμ. 623/2019, 549/2018, 365/2018 51/2018, 157/2017 αποφάσεις της ΑΕΠΠ

δημοσίων συμβάσεων οικονομικών φορέων, για τους οποίους συντρέχουν λόγοι αποκλεισμού ή οι οποίοι δεν πληρούν τα ελάχιστα απαιτούμενα από την οικεία διακήρυξη κριτήρια καταλληλότητας.

Για το λόγο αυτό δεν γίνεται κατανοητή η επιλογή της αντικατάστασης του όρου «ψευδών» από τη λέξη «απατηλών» -θα μπορούσαν δόκιμα να χρησιμοποιηθούν όροι όπως παραπλανητικές, πλασματικές, αναληθείς, ανακριβείς, ελλιπείς πληροφορίες⁵⁰- και πώς αυτή θα συμβάλλει τελικά στην εφαρμογή των κρίσιμων λόγων αποκλεισμού.

Ιδίως, ως προς την περ. η' της παρ. 4 του άρθρου 73, εάν ο σκοπός της προτεινόμενης ρύθμισης είναι να καταστήσει σαφές ότι απαιτείται ο οικονομικός φορέας να ενήργησε με δόλο, τότε έρχεται σε πλήρη αντίθεση με το γράμμα και το σκοπό του ενωσιακού λόγου αποκλεισμού, όπου ρητά γίνεται λόγος για απόπειρα εξ αμελείας παροχής πληροφοριών.

Σε αρμονία δε με όσα ορίζονται και με τις ισχύουσες διατάξεις των άρθρων 79 παρ. 1 και 5, 103 παρ. 3 και 104 παρ. 2 του ν. 4412/2016 και τον Κανονισμό 2016/7 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με τη διαπίστωση του ως άνω αυτοτελούς λόγου αποκλεισμού, γίνεται δεκτό ότι η αναθέτουσα αρχή υποχρεούται να θέσει εκτός διαγωνισμού τον διαγωνιζόμενο, η δήλωση του οποίου δια του ΕΕΕΣ διαπιστώνεται ότι είναι αντικειμενικά ανακριβής⁵¹.

Σε διαφορετική περίπτωση δεν είναι σαφές ποια θα ήταν η επίπτωση σε πρακτικό επίπεδο της διάταξης, εφόσον υιοθετηθεί ως έχει: θα μπορούσε να γίνει δεκτό ότι η αναθέτουσα αρχή δεν δύναται να αποκλείσει οικονομικούς φορείς που παρέχουν από αμέλεια ανακριβείς πληροφορίες –έστω και αν συντρέχει λόγος αποκλεισμού- αλλά υποχρεούται σε κάθε περίπτωση να τους ζητήσει να συμπληρώσουν, διευκρινίσουν την προσφορά τους⁵²;

Εξάλλου, γίνεται δεκτό, με βάση και το γράμμα της ισχύουσας διάταξης της παρ. 4 του άρθρου 57, ότι, σε αντιδιαστολή με τη διατύπωση του προηγούμενου καθεστώτος⁵³, τα κράτη μέλη δεν φαίνεται να έχουν την ευχέρεια να περιορίσουν ή να απαγορεύσουν στις αναθέτουσες αρχές την χρήση του καταλόγου των δυνητικών λόγων αποκλεισμού⁵⁴. Επιπλέον, όπως επισημαίνεται με την πρόσφατη νομολογία του ΔΕΕ, εφόσον οποιοδήποτε κράτος μέλος αποφασίσει να ενσωματώσει στη νομοθεσία του δυνητικό λόγο αποκλεισμού προβλεπόμενο στην οδηγία 2014/24, πρέπει να σέβεται τα βασικά χαρακτηριστικά του, όπως προβλέπονται στην οδηγία με την έννοια ότι απαγορεύεται η αλλοίωση των προαιρετικών λόγων αποκλεισμού που παρατίθενται στην εν λόγω διάταξη ή η παράβλεψη των σκοπών ή των αρχών από τις οποίες διαπνέεται καθένας από τους λόγους αυτούς⁵⁵.

Όπως προκύπτει από το γράμμα του άρθρου 57, παράγραφος 4, της οδηγίας 2014/24, ο νομοθέτης της Ένωσης είχε την πρόθεση να αναθέσει αποκλειστικά και μόνο στην αναθέτουσα αρχή, κατά το στάδιο της επιλογής των διαγωνιζομένων, την ευθύνη της

⁵⁰ Κατά το αγγλικό κείμενο :where the economic operator has been guilty of serious misrepresentation in supplying the information required for the verification of the absence of grounds for exclusion or the fulfilment of the selection criteria, has withheld such information or is not able to submit the supporting documents required pursuant to Article 59

⁵¹ Πρβλ ενδεικτικά Στε 754/2020, 753/2020

⁵² Διαφορετικό βέβαια είναι το ζήτημα της κύρωσης της κατάπτωσης της εγγυητικής συμμετοχής, λόγω του ως άνω αποκλεισμού

⁵³ Απόφαση του Δικαστηρίου (πρώτο τμήμα) της 9ης Φεβρουαρίου 2006, La Cascina Soc. coop. arl και Zilch Srl κατά Ministero del la Difesa και λοιπών (C-226/04), σκ. 21 και 23 που αφορούσε στην ερμηνεία του άρθρου 29, πρώτο εδάφιο, στοιχεία ε' και στ', της οδηγίας 92/50/ΕΟΚ

⁵⁴ Βλ. Β. Γκέρτσο σ. 245 σε Δημόσιες Συμβάσεις-Ν. 4412/2016, Επιμέλεια:Ε. - Ε. Κουλουμπίνη, Η. Μάζος, Ι. Κίτσος, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019, Sue Arrowsmith, The Law of Public and Utilities Procurement, Sweet&Maxwell, Thomson Reuters, 2014, παρ. 12-60, σ. 1239.

⁵⁵ Απόφαση της 19^{ης} Ιουνίου 2019, Meca Srl κατά Comune di Napoli, C 41/18, ECLI:EU:C:2017:1000, σκέψη 33

εκτίμησης του κατά πόσον ένας υποψήφιος ή ένας διαγωνιζόμενος πρέπει να αποκλειστεί από διαδικασία σύναψης δημόσιας σύμβασης⁵⁶.

Αντιστοίχως, οι αρχές της αναλογικότητας και της αποτελεσματικότητας θα πρέπει να αποκλείουν οποιονδήποτε αυτοματισμό, είτε με την έννοια του αυτόματου αποκλεισμού, είτε με την έννοια της αυτόματης αποδοχής σε διαγωνιστικές διαδικασίες⁵⁷.

Στην ουσία, διαφαίνεται ότι εφόσον τα κμ δεν επιλέξουν να επιβάλουν ως υποχρεωτικούς τους λόγους αποκλεισμού της παρ. 4 του άρθρου 57, τότε η ευχέρεια του αποκλεισμού ανήκει στην αναθέτουσα αρχή, με την επιφύλαξη της τήρησης της αρχής της αναλογικότητας.

Κατά μείζονα δε λόγο σήμερα, μετά την εισαγωγή νέων κανόνων για την προκαταρκτική απόδειξη και την υποχρεωτική χρήση τυποποιημένων εντύπων για τις αναθέτουσες αρχές σχετικά με την ύπαρξη ή μη λόγων αποκλεισμού και την πλήρωση των κριτηρίων ποιοτικής επιλογής (του Ε.Ε.Σ. για τις συμβάσεις άνω των ορίων και πλέον και για τις συμβάσεις κάτω των ορίων), κρίνεται ιδιαιτέρως σημαντική η διασφάλιση της ακρίβειας των πληροφοριών που οι οικονομικοί φορείς περιλαμβάνουν σε αυτά⁵⁸.

VII. Με τις προτεινόμενες ρυθμίσεις των παρ. 8 και 9 του άρθρου 73 τροποποιούνται εν μέρει οι υφιστάμενοι κανόνες ως προς τη συγκρότηση και τη διαδικασία έκδοσης των αποφάσεων της Επιτροπής με αρμοδιότητα την κρίση, σε κεντρικό επίπεδο, για την επάρκεια ή μη των επανορθωτικών μέτρων που τυχόν επικαλούνται οι οικονομικοί φορείς προς αποκατάσταση της αξιοπιστίας τους σε περίπτωση συνδρομής στο πρόσωπό τους λόγου αποκλεισμού. Ειδικότερα δεν προβλέπεται πλέον ότι η άπρακτη παρέλευση της προθεσμίας της Επιτροπής να αποφανθεί, οδηγεί στον υποχρεωτικό, εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής, αποκλεισμό του οικονομικού φορέα. Επίσης, δεν προβλέπεται πλέον κοινοποίηση της απόφασης της αναθέτουσας αρχής και των επ' αυτής ενδίκων βοηθημάτων στην Αρχή. Τέλος, τροποποιείται η παρ. 9 του άρθρου 73, ως προς τον αριθμό και την ιδιότητα των μελών της ειδικής Επιτροπής [προστίθεται ένας εκπρόσωπος της ΕΑΑΔΗΣΥ, που εκτελεί χρέη προέδρου, καθώς ένας εκπρόσωπος του Υπουργείου Υγείας, με τριετή θητεία]. Ταυτόχρονα, παρέχεται εξουσιοδότηση στον Υπουργό Ανάπτυξης και Επενδύσεων να ρυθμίσει τα ειδικότερα ζητήματα σχετικά με τη λειτουργία της Επιτροπής.

Υπενθυμίζεται ότι η ως άνω Επιτροπή ενεργεί ως γνωμοδοτικό όργανο της αναθέτουσας αρχής, διατυπώνοντας σύμφωνη γνώμη. Η εν λόγω γνωμοδότηση δεσμεύει την αναθέτουσα αρχή, με την έννοια ότι η τελευταία δεν μπορεί να ενεργήσει κατά τρόπο διαφορετικό από αυτόν που της υποδεικνύεται με τη γνωμοδότηση, ενώ, σε περίπτωση άπρακτης παρέλευσης

⁵⁶ απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2019, Delta Antrepriză de Construcți și Montaj 93 SA, C-267/18, σκ. 25, με τις εκεί παραπομπές στην απόφαση της 19ης Ιουνίου 2019, Meca, C-41/18, ΕΥ:C:2019:507, σκέψη 34

⁵⁷Βλ. C 41/18, σκέψη 27 σύμφωνα με την οποία : «Συναφώς, είναι αναμφισβήτητο ότι η οδηγία 2014/24 περιορίζει τη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών. Πράγματι, ενώ η παραπομπή στις εθνικές νομοθεσίες και στις εθνικές ρυθμίσεις είχε προβλεφθεί σε πέντε από τις επτά περιπτώσεις που διαλαμβάνονταν στο άρθρο 45, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/18, στο εξής, μεταξύ των εννέα περιπτώσεων που διαλαμβάνονται στο άρθρο 57, παράγραφος 4, της οδηγίας 2014/24, μόνον η περίπτωση που μνημονεύεται υπό στοιχείο β' της εν λόγω παραγράφου 4 περιέχει τέτοια παραπομπή».

⁵⁸ Κατευθυντήρια Οδηγία 20 Λόγοι αποκλεισμού από τη συμμετοχή στις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων. 22-06-2017 ΩΡΞ3ΟΞΤΒ-9Ρ5. Στο Παράρτημα VI «Τελικές Δηλώσεις» του ΕΕΕΣ αναγράφεται: «Ο οικονομικός φορέας, δηλώνω επισήμως ότι τα στοιχεία που έχω αναφέρει στα μέρη II έως V ανωτέρω είναι ακριβή και ορθά και ότι έχω πλήρη επίγνωση των συνεπειών σε περίπτωση σοβαρών ψευδών δηλώσεων». Για την ερμηνεία της διάταξης από τα εθνικά δικαστήρια βλ., μεταξύ άλλων, ΣτΕ (ΕΑ) 40/2019, 117/2019, 237/2019, 291/2016, 1165/2008, Στε 754/2020, 753/2020, καθώς και ΔΕΘεσ 32/2019 (ΑΝΑΣ), ΔΕΘεσ 151/2019 (ΑΝΑΣ), ΔΕΙωα 18/2019 (ΑΝΑΣ)

της προθεσμίας για την έκδοση της γνώμης η αναθέτουσα αρχή υποχρεούται να απορρίψει την προσφορά ή αίτηση συμμετοχής. **Συναφώς σημειώνεται ότι το μέλος της Αρχής που συμμετείχε στην οικεία νομοπαρασκευαστική επιτροπή πρότεινε η απόφαση της αναθέτουσας αρχής για την διαπίστωση της επάρκειας ή μη των επανορθωτικών μέτρων να εκδίδεται μετά από σύμφωνη γνώμη της ΕΑΑΔΗΣΥ, με δικαίωμα συμμετοχής, κατά την έκδοση της ως άνω σύμφωνης γνώμης της ΕΑΑΔΗΣΥ και χωρίς δικαίωμα ψήφου, εκπροσώπων των Υπουργείων Ανάπτυξης και Επενδύσεων, Υποδομών και Μεταφορών, Υγείας και Δικαιοσύνης (πρβλ σχετικές παρατηρήσεις στην εισαγωγή της παρούσας).**

Ήδη η Αρχή, με αφορμή αίτημα για τη διατύπωση γνώμης επί σχεδίου τροπολογίας σχετικά με την τροποποίηση των παρ. 8 και 9 του άρθρου 73 του ν. 4412/2016, εντόπισε τα ζητήματα των νομικών ασαφειών και των ερμηνευτικών ζητημάτων που τίθενται ως προς το περιεχόμενο της υφιστάμενης ρύθμισης και ιδίως της διάταξης σύμφωνα με την οποία η άπρακτη παρέλευση της προθεσμίας της Επιτροπής να αποφανθεί οδηγεί στον υποχρεωτικό εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής αποκλεισμό του οικονομικού φορέα (βλ. **Γνώμη Α16/2019**). Συναφώς, διατύπωσε σχετική σύσταση ως προς την υποχρέωση πλήρους αιτιολόγησης των σχετικών αποφάσεων περί αποδοχής ή αποκλεισμού από τη συμμετοχή στις διαγωνιστικές διαδικασίες [αποκλεισμένου με τον τρόπο αυτό οποιουδήποτε αυτοματισμού και συναγωγής τεκμηρίου], καθώς και ως προς τη δυνατότητα συσχέτισης της διαδικασίας αξιολόγησης των επανορθωτικών μέτρων με το πλαίσιο του οριζόντιου αποκλεισμού από μελλοντικές διαδικασίες ανάθεσης.

Περαιτέρω, η Αρχή διαπίστωσε την ανάγκη το αρμόδιο όργανο: α) να εξοπλιστεί με την ανάλογη υποδομή και επιχειρησιακή ετοιμότητα, ώστε να ανταποκριθεί στις αυξημένες απαιτήσεις του έργου αυτού και β) να εξετασθεί, προς αποσυμφόρηση του όγκου των εισερχομένων υποθέσεων, η εισαγωγή ρύθμισης σύμφωνα με την οποία τα ίδια πραγματικά περιστατικά θα κρίνονται μία μόνο φορά, κρίση η οποία θα είναι δεσμευτική και για μελλοντικές διαδικασίες ανάθεσης, συστάσεις οι οποίες εξακολουθούν να ισχύουν και στο πλαίσιο της υπό εξέταση ρύθμισης⁵⁹.

Ειδικά ως προς την κατάργηση της υποχρέωσης αποστολής των σχετικών αποφάσεων στην Αρχή, αποστολή και αρμοδιότητα της οποίας είναι η παρακολούθηση, έλεγχος και η αξιολόγηση του τομέα των δημοσίων συμβάσεων, τονίζεται ότι δεν γίνεται κατανοητό πώς η ως άνω τροποποίηση θα συμβάλλει στην υλοποίηση ενός αξιόλογου συστήματος παρακολούθησης και εποπτείας των αποφάσεων αυτών, δεδομένου ότι ο ορισμός απλώς ενός φυσικού προσώπου εκπροσώπου της Αρχής, που εκτελεί χρέη Προέδρου, δεν δύναται να θεωρηθεί ότι καλύπτει την ως άνω θεσμική αναγκαιότητα.

Καταληκτικά σημειώνεται ότι θα πρέπει να εξεταστεί εάν η εξεταζόμενη ρύθμιση παρέχει επαρκές εξουσιοδοτικό πλαίσιο για την έκδοση της προβλεπόμενης κανονιστικής απόφασης, με την έννοια ότι αυτή φαίνεται να καλύπτει μόνο θέματα λειτουργίας της Επιτροπής⁶⁰. Απαιτείται, επομένως, στην περίπτωση που η πρόθεση είναι να ρυθμιστούν και άλλα ζητήματα, το νομοθετικό κείμενο να περιέχει όχι απλώς τον καθ' ύλην προσδιορισμό του αντικειμένου της εξουσιοδότησης, αλλά, επιπλέον και την ουσιαστική ρύθμισή του, έστω

⁵⁹ Σημειώνεται σχετικά ότι με την πρόσφατη απόφαση ΔΕΕ της 11ης Ιουνίου 2020 στην υπόθεση C-472/19 Vert Marine SAS σκ. 38, κρίθηκε ότι το άρθρο 38, παράγραφοι 9 και 10, της οδηγίας 2014/23 έχει την έννοια ότι δεν αποκλείει να ανατίθεται στις δικαστικές αρχές η εξέταση του πρόσφορου χαρακτήρα των διορθωτικών μέτρων που έλαβε οικονομικός φορέας, υπό την προϋπόθεση ότι το θεσπιζόμενο προς τούτο εθνικό καθεστώς πληροί το σύνολο των απαιτήσεων του άρθρου 38, παράγραφος 9, της οδηγίας αυτής και ότι η εφαρμοστέα διαδικασία είναι συμβατή με τις προθεσμίες που επιβάλλονται από τη διαδικασία συνάψεως των συμβάσεων παραχωρήσεως

⁶⁰ Τα ζητήματα που αφορούν τη λειτουργία ανάγονται στην: α. παρουσία των μελών καθόλη τη διάρκεια της εξέτασης της υπόθεσης, β. ημερησία διάταξη, γ. μυστικότητα των συνεδριάσεων και τη δυνατότητα παρουσίας τρίτων προσώπων και δ. λήψη αποφάσεων.

και σε γενικό, ορισμένο, όμως, πλαίσιο, σύμφωνα προς το οποίο θα ενεργήσει η Διοίκηση, προκειμένου να ρυθμίσει τα μερικότερα θέματα.

Από άποψη νομοτεχνική σημειώνεται ότι με την προτεινόμενη διάταξη θεσμοθετείται η Επιτροπή η οποία θα συγκροτηθεί με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης και Επενδύσεων. Η τελευταία αυτή απόφαση είναι πράξη ατομική, επομένως η φράση «με την ίδια απόφαση» ενδεχομένως να μην είναι δόκιμη.

VIII. Με την παρ. 10 ορίζεται ότι για τους δυνητικούς λόγους αποκλεισμού της παρ. 4 του άρθρου 73 η μέγιστη περίοδος αποκλεισμού ορίζεται στα τρία (3) έτη από την ημερομηνία έκδοσης πράξης που βεβαιώνει το σχετικό γεγονός.

Προκαταρκτικά σημειώνεται ότι θα πρέπει να τροποποιηθεί ο τίτλος του άρθρου, δεδομένου ότι η παρ. 10 του άρθρου 73 αποτελεί μεταφορά της παρ. 7 του άρθρου 57 της οδηγίας 2014/24/ΕΕ.

Όσον αφορά τους δυνητικούς λόγους αποκλεισμού που προβλέπονται στην παράγραφο 4 του ως άνω άρθρου 57 της οδηγίας, η παράγραφος 7 του ίδιου άρθρου ορίζει ότι η μέγιστη επιτρεπόμενη περίοδος αποκλεισμού από διαδικασίες δημοσίων συμβάσεων ανέρχεται σε τρία έτη από την ημερομηνία επελεύσεως του σχετικού γεγονότος. Το ζήτημα της ερμηνείας του όρου “σχετικό γεγονός” απασχόλησε τη θεωρία και τη νομολογία και ιδίως εάν πρέπει ως χρονικό σημείο εκκίνησης να ληφθεί υπόψη το χρονικό σημείο κατά το οποίο επήλθε ο σχετικός λόγος αποκλεισμού του άρθρου 57, παράγραφος 4, , ή το χρονικό σημείο κατά το οποίο η αναθέτουσα αρχή έλαβε γνώση της συνδρομής του λόγου αποκλεισμού βάσει ασφαλών και αξιόπιστων στοιχείων.

Το Δικαστήριο (Απόφαση της 24ης Οκτωβρίου 2018 στην υπόθεση C-124/17 Vossloh Laeis GmbH) έκρινε ότι όταν πρόκειται για περιοριστικές του ανταγωνισμού συμπεριφορές των οποίων η ύπαρξη μπορεί να θεωρηθεί αποδεδειγμένη (λαμβανομένου υπόψη του τεκμηρίου της αθωότητας) μόνο σε δικαστική ή διοικητική απόφαση η ημερομηνία της αποφάσεως αυτής (η οποία ισοδυναμεί τρόπον τινά με καταδίκη) θα αποτελεί το «σχετικό γεγονός» για την έναρξη του υπολογισμού της τριετούς περιόδου αποκλεισμού.

Επομένως, υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως, κρίθηκε ότι το άρθρο 57, παράγραφος 7, της οδηγίας 2014/24 έχει την έννοια ότι, όταν ένας οικονομικός φορέας έχει επιδείξει συμπεριφορά εμπίπτουσα στον λόγο αποκλεισμού του άρθρου 57, παράγραφος 4, στοιχείο δ', της οδηγίας αυτής, για την οποία επιβλήθηκε κύρωση από αρμόδια αρχή, η μέγιστη διάρκεια της περιόδου αποκλεισμού πρέπει να υπολογίζεται με αφετηρία την ημερομηνία της αποφάσεως της αρχής αυτής.

Με βάση το ως άνω σκεπτικό, η ως άνω κρίση θα μπορούσε, κατ' αναλογία, για λόγους συνοχής με τον τρόπο υπολογισμό της χρονικής περιόδου η οποία προβλέπεται για τους υποχρεωτικούς λόγους αποκλεισμού⁶¹, αλλά επίσης για λόγους προβλεψιμότητας και ασφάλειας δικαίου, να έχει εφαρμογή και σε άλλους λόγους αποκλεισμού, οι οποίοι προϋποθέτουν συμπεριφορά που για να θεωρηθεί αποδεδειγμένη, απαιτείται η έκδοση αποφάσεως, δικαστικής ή διοικητικής, που νομικά χαρακτηρίζει τη σχετική συμπεριφορά ως παραβατική και επιβάλλει τη σχετική κύρωση.

Σημειώνεται ωστόσο ότι αυτό δεν ισχύει κατ' ανάγκην σε όλους τους λόγους αποκλεισμού. Έτσι, η ρύθμιση φαίνεται να συνάδει περισσότερο με συμπεριφορές που διαπιστώνονται με

⁶¹ Το ως άνω σκεπτικό ωστόσο έχει υποστεί κριτική από τη θεωρία με το επιχείρημα ότι στην περίπτωση των δυνητικών λόγων αποκλεισμού οι αναθέτουσες αρχές σύμφωνα και με το γράμμα της οδηγίας δικαιούνται αυτόνομα να εκτιμήσουν την αναγκαιότητα και τη νομιμότητα του αποκλεισμού βλ. ιδίως Katarzyna Kuźma, Wojciech Hartung, Combating Collusion in Public Procurement: Legal Limitations on Joint Bidding, Edward Elgar Publishing, 30 Οκτ 2020, παρ. 8.12 επ.

«εξωτερική» απόφαση, όπως καταδίκη από δικαστήριο ή διαπίστωση παραβίασης κώδικα δεοντολογίας από επαγγελματικό πειθαρχικό όργανο, αρκεί να μην θεωρηθεί ότι η αναθέτουσα αρχή υποχρεούται να αναμείνει τέτοια απόφαση προκειμένου να προβεί στη δική της αξιολόγηση σχετικά με την αξιοπιστία του οικονομικού φορέα⁶².

Επιπλέον, ένα ζήτημα που δεν αντιμετώπισε το Δικαστήριο στην ως άνω απόφαση, ούτε αντιμετωπίζεται με την προτεινόμενη ρύθμιση, είναι εάν η απόφαση αυτή απαιτείται να είναι τελεσίδικη.

Πιθανολογείται, με επιχείρημα αντλούμενο από το γράμμα της προτεινόμενης διάταξης, ότι η μη αναφορά σε τελεσίδικη πράξη, συνηγορεί υπέρ της αρνητικής άποψης, γεγονός όμως που, για λόγους ασφάλειας δικαίου, θα έπρεπε να προκύπτει ρητά από τη διάταξη.

Η απάντηση στο ερώτημα αυτό έχει να κάνει με τη συμπεριφορά που στοχεύει να ρυθμίσει έκαστος εκ των δυνητικών λόγων αποκλεισμού, αλλά και τη φύση και το σκοπό του αποκλεισμού ως διοικητικού μέτρου ή κύρωσης αντίστοιχα.

ΙΧ. Ως προς την παρ. 11 του αρ. 73 προτείνεται να εξετασθεί η αντικατάσταση της φράσης *δημόσιες συμβάσεις με εκτιμώμενη αξία ίση ή κατώτερη των δύο χιλιάδων πεντακοσίων (2.500) ευρώ χωρίς Φ.Π.Α.* από τη φράση *δημόσιες συμβάσεις ήσσονος αξίας, με την έννοια του άρθρου 2 παρ.1 περ. 30.*

Επισημαίνεται ότι οι ανωτέρω παρατηρήσεις ισχύουν και ως προς το άρθρο 119 με το οποίο τροποποιείται το άρθρο 305 Χρήση των λόγων αποκλεισμού και των κριτηρίων επιλογής που προβλέπονται στο Βιβλίο Ι (άρθρο 80 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ του Βιβλίου ΙΙ, στο μέτρο που γίνεται χρήση των λόγων αποκλεισμού που προβλέπονται στο Βιβλίο Ι (στην παρ. 1 διαγράφεται η αναφορά στον συνοπτικό διαγωνισμό, ενώ, ταυτόχρονα, διαγράφεται η παρ. 3 ως προς την υποχρεωτική χρήση του λόγου αποκλεισμού της περ. γ της παρ. 2 του αρ. 73).

24) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 24

Αποκλεισμός οικονομικού φορέα από δημόσιες συμβάσεις – Αντικατάσταση άρθρου 74 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με την προτεινόμενη τροποποίηση αναμορφώνεται πλήρως το άρθρο 74 του νόμου που αφορά στην δυνατότητα της επιβολής της κύρωσης, σε κεντρικό επίπεδο και για συγκεκριμένη χρονική περίοδο, του οριζόντιου αποκλεισμού από μελλοντικές διαδικασίες ανάθεσης δημοσίων συμβάσεων. **Ελλείψει σχετικής μεταβατικής διάταξης, θα πρέπει να θεωρηθεί ότι η υφιστάμενη διαδικασία οριζόντιου αποκλεισμού καταργείται από την έναρξη ισχύος του σχεδίου νόμου (πρβλ παρατηρήσεις στην Εισαγωγή).**

Ειδικότερα, προτείνεται, αφενός, η θέσπιση ενός οριζόντιου συστήματος αποκλεισμού κι ενός μητρώου αποκλεισθέντων οικονομικών φορέων, οι λεπτομέρειες εφαρμογής του οποίου προβλέπεται ότι θα καθοριστούν με προεδρικό διάταγμα (παρ. 1-2, 4) και, αφετέρου, η σύσταση μητρώων πληροφοριακού χαρακτήρα (παρ. 3 και 4), στα οποία θα έχουν πρόσβαση οι αναθέτουσες αρχές και στα οποία θα καταχωρίζονται στοιχεία τα οποία άπτονται της επαγγελματικής αξιοπιστίας, καθώς και της εκτέλεσης προηγούμενων δημοσίων συμβάσεων, οι λεπτομέρειες εφαρμογής των οποίων, προβλέπεται, ομοίως, ότι θα καθοριστούν με προεδρικό διάταγμα.

⁶² ό.π, Sue Arrowsmith, παρ. 12-110-112, σ. 1272-1273, καθώς και C-41/2018

Τέλος, προβλέπεται η έκδοση ΚΥΑ των καθ' ύλην αρμόδιων Υπουργών για τη διαπίστωση της ημερομηνίας έναρξης λειτουργίας του μητρώου αποκλεισθέντων οικονομικών φορέων, των μητρώων πληροφοριακού χαρακτήρα, καθώς και η έναρξη των υποχρεώσεων ενημέρωσής τους από τις αρμόδιες υπηρεσίες και φορείς.

Η πρόταση, σε σχέση με την υφιστάμενη ρύθμιση, λαμβάνοντας υπόψη την εμπειρία από την εφαρμογή της, είναι καταρχήν προς τη σωστή κατεύθυνση, με την έννοια ότι είναι σε γνώση της Αρχής, που στην ευθύνη της ανήκει η τήρηση, στην εθνική βάση δεδομένων δημοσίων συμβάσεων, καταλόγου (εφεξής μητρώου) αποκλεισθέντων οικονομικών φορέων, ότι το άρθρο 74 δεν έχει εφαρμοσθεί μέχρι σήμερα.

Πιθανολογείται ότι οι λόγοι της μη εφαρμογής ανάγονται σε κενά και ασάφειες της ισχύουσας νομοθεσίας, καθώς και σε έλλειψη της απαραίτητης οργάνωσης και υλικοτεχνικής υποδομής για την ορθή εφαρμογή του συστήματος του οριζόντιου αποκλεισμού (ενδεικτικά αναφέρεται ότι δεν προκύπτει με ποιους όρους και προϋποθέσεις η υπόθεση περιέρχεται σε γνώση των αρμοδίων Υπουργών, δεν προδιαγράφονται οι διαδικασίες έννομης προστασίας των θιγόμενων οικονομικών φορέων κ.α.).

Τονίζεται ότι οι αρχές της νομιμότητας και της ασφάλειας δικαίου, όπως και οι αρχές της ίσης μεταχείρισης και της διαφάνειας, αξιώνουν οι οικονομικοί φορείς να είναι σε θέση να γνωρίζουν τις έννομες συνέπειες των πράξεών τους, επομένως βασικό είναι εν προκειμένω το στοιχείο της «προβλεψιμότητας» της κύρωσης, το οποίο περιορίζει τη δυνατότητα των κμ αντιμετώπισης παρόμοιων καταστάσεων σε μία αποκλειστικά «ad hoc» βάση και επιβάλλει την ανάπτυξη ενός επαρκούς πλαισίου αποκλεισμού, που εξασφαλίζει συνοχή και ενδοσυστηματική συνέπεια.

Επιπλέον, το σοβαρό αυτό ζήτημα που αφορά στη θέσπιση διοικητικών κυρώσεων στο πλαίσιο των δημοσίων συμβάσεων, με βαρύτερες οικονομικές συνέπειες σε βάρος των θιγόμενων οικονομικών φορέων, ορθώς ρυθμίζεται με εξουσιοδότηση για την έκδοση κανονιστικού προεδρικού διατάγματος και μετά από επεξεργασία αυτού από το Συμβούλιο της Επικρατείας, εφόσον διαφαίνεται ότι ο κοινός νομοθέτης δεν είναι έτοιμος ακόμα να ρυθμίσει όλα τα κρίσιμα ζητήματα. Για τον ίδιο λόγο δεν προβλέπεται και προθεσμία για την έκδοση αυτή.

Προκαταρκτικά σημειώνεται ότι σκόπιμο είναι η φράση της παρ. 1 «οι αναθέτουσες αρχές και οι αναθέτοντες φορείς υποχρεούνται να αποκλείουν...» να αντικατασταθεί από τη φράση «οι αναθέτουσες αρχές και οι αναθέτοντες φορείς μπορεί να υποχρεούνται, σε κεντρικό επίπεδο, να αποκλείουν...», προκειμένου να διακριθεί το σύστημα του οριζόντιου αποκλεισμού του άρθρου 74 από τον ad hoc αποκλεισμό, με αφορμή συγκεκριμένη αιαδικασία ανάθεσης, με βάση τους υποχρεωτικούς και δυνητικούς λόγους αποκλεισμού του άρθρου 73.

Επιπλέον, λαμβανομένων υπόψη των διαφορετικών σκοπών που εξυπηρετούν οι «μαύρες» λίστες και τα μητρώα πληροφοριακού χαρακτήρα, σκόπιμο θα ήταν να εξετασθεί εάν τα σχετικά θέματα θα έπρεπε να ρυθμίζονται με διαφορετικά άρθρα.

Σε κάθε περίπτωση κρίσιμο, ελλείψει σχετικής ad hoc νομολογίας του Δικαστηρίου της Ένωσης, είναι το ερώτημα εάν επιτρέπεται, με βάση το δίκαιο της Ένωσης, η τήρηση λίστας αυτόματου αποκλεισμού από τις δημόσιες συμβάσεις, είτε για τους προαιρετικούς, είτε για τους υποχρεωτικούς λόγους αποκλεισμού, με την έννοια της δημόσιας λίστας η οποία τηρείται σε κεντρικό επίπεδο και είναι δεσμευτική για τις αναθέτουσες αρχές.

Σε καταφατική περίπτωση, απομένει να εξετασθεί εάν ο σκοπός και η φύση του οριζόντιου αποκλεισμού συνάγεται ευχερώς από την εξεταζόμενη διάταξη, εάν όλες οι πτυχές νομικής, οικονομικής και κοινωνικής φύσης έχουν εξετασθεί επαρκώς και, συνακόλουθα, εάν η ως άνω εξουσιοδότηση κρίνεται επαρκώς ειδική και ορισμένη.

Ιδίως έχει υποστηριχθεί⁶³ ότι η απόφαση για τον αποκλεισμό ενός οικονομικού φορέα για λόγους που σχετίζονται με προηγούμενη εκτέλεση της σύμβασης⁶⁴, ανήκει στην αναθέτουσα αρχή, με αφορμή κάθε διαδικασία ανάθεσης σύμβασης, η οποία αποφασίζει κατά περίπτωση, επομένως η χρήση ενός επίσημου καταλόγου αυτόματων αποκλεισμών για λόγους που σχετίζονται με την εκτέλεση προηγούμενων συμβάσεων δεν επιτρέπεται βάσει της νομοθεσίας της ΕΕ⁶⁵.

Τα επιχειρήματα υπέρ της αρνητικής άποψης στηρίζονται στη μέχρι τώρα νομολογία του ΔΕΕ⁶⁶, το οποίο εξέτασε το συγκεκριμένο ζήτημα του κατά πόσον είναι επιτρεπτή η εθνική νομοθεσία να απαιτεί από τις αναθέτουσες αρχές να αποκλείουν αυτομάτως τους οικονομικούς φορείς από την υποβολή προσφορών λόγω της κακής εκτέλεσης προηγούμενων συμβάσεων. Η ίδια άποψη υποστηρίζεται και για τους λοιπούς λόγους αποκλεισμού, υποχρεωτικούς (αν και με λιγότερα επιχειρήματα) ή δυνητικούς, καθώς παραμένουν ανοικτά ορισμένα ζητήματα που σχετίζονται με τις μαύρες λίστες, όπως είναι οι νομικές πτυχές της παροχής επαρκών και επίκαιρων αποδεικτικών στοιχείων για τη μαύρη λίστα ή η ύπαρξη έννομης προστασίας για τους οικονομικούς φορείς που περιλαμβάνονται σε αυτή, ζητήματα που απαιτούν προσεκτική αξιολόγηση⁶⁷.

Εξάλλου, το διοικητικό βάρος και η περιορισμένη ικανότητα για τη διεξαγωγή όλων των διοικητικών διαδικασιών που προηγούνται της απόφασης για την εγγραφή ενός συγκεκριμένου οικονομικού φορέα στη μαύρη λίστα, σε συνδυασμό με τους νομικούς κινδύνους και τις προκλήσεις που συνδέονται με την εν λόγω απόφαση, εγείρουν σημαντικά ερωτήματα όσον αφορά τα θετικά αποτελέσματα της χρήσης μαύρων λιστών στα συστήματα δημοσίων συμβάσεων^{68 69}.

⁶³ Sigma, Brief 24, 2016, Use of Official Automatic Exclusion Lists in Public Procurement

⁶⁴ Άρθρο 57(4)(ζ) της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ και άρθρο 73 παρ. 4 περ. στ' του ν. 4412/16 *Σοβαρή ή επαναλαμβανόμενη πλημμέλεια κατά την εκτέλεση προηγούμενης σύμβασης, με αποτέλεσμα πρόωρη καταγγελία, αποζημιώσεις ή άλλες παρόμοιες κυρώσεις*

⁶⁵ Κατά την ίδια άποψη είναι δυνατή όμως η τήρηση ενός κεντρικού μητρώου που θα παρέχει ενημέρωση σχετικά με τις επιδόσεις των οικονομικών φορέων στις δημόσιες συμβάσεις, αλλά θα πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο ως πηγή πληροφοριών.

⁶⁶ Απόφαση του Δικαστηρίου της 13ης Δεκεμβρίου 2012, υπόθεση C-465/11, Forposta, Ψηφιακή συλλογή (Συλλογή νομολογίας του Δικαστηρίου - Γενική συλλογή). Από την άποψη αυτή, το ΔΕΕ εξέτασε τη συμμόρφωση της πολωνικής νομοθεσίας προς την τότε ισχύουσα οδηγία του 2004/18/ΕΚ, η οποία ρύθμιζε ειδικά την περίπτωση του σοβαρού επαγγελματικού παραπτώματος, αλλά όχι και τις ανεπαρκείς συμβατικές επιδόσεις, οπότε εξέτασε την περίπτωση αυτή κατά την ευρύτερη έννοια του “σοβαρού επαγγελματικού παραπτώματος του οικονομικού φορέα σε σχέση με την επαγγελματική του ιδιότητα”, όπως προβλεπόταν στο άρθρο 45 παρ. 2 στοιχ. δ' της Οδηγίας 2004. Επομένως, το Δικαστήριο έκρινε ότι η μη τήρηση από οικονομικό φορέα των συμβατικών του υποχρεώσεων μπορεί, καταρχήν, να θεωρηθεί ως επαγγελματικό παράπτωμα, ωστόσο, εμβαθύνοντας περισσότερο στην έννοια του “σοβαρού παραπτώματος”, κατέληξε ότι απαιτείται να πραγματοποιείται συγκεκριμένη εκτίμηση και να εξετασθεί η στάση του οικείου οικονομικού φορέα κάθε φορά, ως προς τη φύση και τη σοβαρότητα της παράβασης.

⁶⁷ Με την πρόσφατη απόφαση ΔΕΕ της 11ης Ιουνίου 2020 στην υπόθεση C-472/19 Vert Marine SAS κρίθηκε ότι το άρθρο 38, παράγραφος 9, της οδηγίας 2014/23/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2014, σχετικά με την ανάθεση συμβάσεων παραχώρησης, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση που δεν παρέχει σε οικονομικό φορέα ο οποίος έχει καταδικαστεί τελεσίδικα για κάποιο από τα παρατιθέμενα στο άρθρο 38, παράγραφος 4, της οδηγίας αυτής αδικήματα και υπόκειται για τον λόγο αυτό σε αυτοδίκαιη απαγόρευση συμμετοχής στις διαδικασίες συνάψεως συμβάσεων παραχώρησης, τη δυνατότητα να αποδείξει ότι έλαβε διορθωτικά μέτρα δυνάμει να πιστοποιήσουν την αποκατάσταση της αξιοπιστίας του

⁶⁸ Sigma, Brief 26, 2013, Organising central procurement functions, p. 14

Συμπερασματικά, για όλους τους πιο πάνω λόγους προτείνεται να διατηρηθεί το μέτρο της δημόσιας λίστας-μητρώου αποκλεισθέντων μόνο για τις περιπτώσεις που ο αποκλεισμός επιβάλλεται με δικαστική ή διοικητική απόφαση, ως παρεπόμενη συνέπεια αμετάκλητης ποινικής καταδίκης, ώστε να συνδεθεί η ευθύνη του φυσικού προσώπου με το νομικό πρόσωπο προς όφελος του οποίου διαπράχθηκε η παράνομη συμπεριφορά, δεδομένου ότι, όπως προαναφέρθηκε, στη δική μας έννομη τάξη δεν προβλέπεται ποινική ευθύνη νομικού προσώπου. Επιπλέον, να εξετασθεί το ενδεχόμενο να δημιουργηθούν μητρώα πληροφοριακού απλώς χαρακτήρα, για ορισμένες μόνο από τις καταστάσεις που μπορεί να εμπίπτουν στους δυνητικούς λόγους αποκλεισμού, όπως η περ. γ της παρ. 4 του άρθρου 73 [κυρώσεις εκ μέρους της Επιτροπής Ανταγωνισμού για συμφωνίες με άλλους οικονομικούς φορείς με στόχο τη στρέβλωση του ανταγωνισμού], καθώς και της περ στ) της παρ. 4 του ίδιου άρθρου [εάν ο οικονομικός φορέας έχει επιδείξει σοβαρή ή επαναλαμβανόμενη πλημμέλεια κατά την εκτέλεση ουσιώδους απαίτησης στο πλαίσιο προηγούμενης δημόσιας σύμβασης, προηγούμενης σύμβασης με αναθέτοντα φορέα ή προηγούμενης σύμβασης παραχώρησης που είχε ως αποτέλεσμα την πρόωρη καταγγελία της προηγούμενης σύμβασης, αποζημιώσεις ή άλλες παρόμοιες κυρώσεις].

Ως προς την πρόταση εκ μέρους των αρμόδιων Υπουργών:

Σημειώνεται ότι με τις διατάξεις του άρθρου 47 *Δεδομένα του Δημοσίου Τομέα* του ν. 4623/2019 (Α' 134) το Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης ορίζει μεταξύ άλλων: α) συναρμόδιο επεξεργασίας όλων των μη προσωπικών δεδομένων των Φορέων του Δημοσίου Τομέα και του ευρύτερου Δημόσιου Τομέα και καθορίζει τον σκοπό και τα μέσα επεξεργασίας τους ιδίως με αντικείμενο τον στρατηγικό σχεδιασμό και την επεξεργασία, χρήση και αποθήκευση όλων των δεδομένων των ως άνω φορέων μέσω της χρήσης νέων τεχνολογιών, β) υπεύθυνο επεξεργασίας, κατά την έννοια του άρθρου 26 του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 (Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων) όλων των δεδομένων των Φορέων του Δημοσίου Τομέα και του ευρύτερου Δημόσιου Τομέα όταν πρόκειται για δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, γ) υπεύθυνο για τη ρύθμιση των πολιτικών ασφάλειας των πληροφοριακών συστημάτων και τα απαραίτητα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα που οφείλουν να εφαρμόσουν οι ως άνω Φορείς του Δημοσίου Τομέα για την υλοποίηση των σκοπών του άρθρου αυτού. (Πρβλ ΥΑ 118/2019 (ΥΑ 118944 ΕΞ ΦΕΚ Β 3990 2019): Λειτουργία Κέντρ. Διαλειτουργικότητας της ΓΓ Πληροφορ. Συστημάτων Δημ. Διοίκησης Υπ. Ψηφιακής Διακυβέρνησης καθώς και άρθρο 31 ν. 4727/2020).

Κατά συνέπεια κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική η εμπλοκή στο σχεδιασμό και την εφαρμογή των ως άνω μέτρων, τόσο του ως άνω Υπουργείου, όσο και των αρμοδίων ανεξάρτητων αρχών στους τομείς των δημοσίων συμβάσεων και προστασίας προσωπικών δεδομένων αντίστοιχα.

Ως προς την προβλεπόμενη στην παρ. 4 υπεύθυνη δήλωση περί μη επιβολής της κύρωσης του αποκλεισμού, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία:

Η σχετική ρύθμιση προβλέπεται μεταβατικά, μέχρι την έναρξη λειτουργίας των προβλεπόμενων μητρώων. Ως μεταβατική ρύθμιση, ορθότερο θα ήταν να τεθεί στο τέλος του νομοσχεδίου σε αυτοτελές άρθρο, προκειμένου να διακριθεί από τις διατάξεις των άρθρων 74 και 80 με πάγιο χαρακτήρα. Επιπλέον, η γενική παραπομπή στην κείμενη νομοθεσία κρίνεται ως αόριστη (ενδεικτικά αναφέρεται ότι θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι διατάξεις άρθρων 41 του ν. 3251/2004, 36 του ν. 4689/2020, 45 του ν. 4557/2018, 3 ν. 4198/2013, παρ. 1 αρ. 15 ν. 2523/1997 και αρ. 154 ν. 2960/2001, αρ. 118 ν. 4472/2017 σε

⁶⁹ Auriol, Emmanuelle and Søreide, Tina, An Economic Analysis of Debarment (September 11, 2015). NHH Dept. of Business and Management Science Discussion Paper No. 2015/23. SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2662374> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2662374>

συνδυασμό με τις διατάξεις του π.δ. 71/2019-Πρβλ παρατηρήσεις σχετικά με την τροποποίηση του άρθρου 73).

Επισημαίνεται ότι οι ανωτέρω παρατηρήσεις ισχύουν και ως προς τις συμβάσεις του Βιβλίου ΙΙ, στο μέτρο που και γι' αυτές δύναται να επιβληθεί αποκλεισμός από τη συμμετοχή σε εν εξελίξει και μελλοντικές διαδικασίες σύναψης συμβάσεων για εύλογο χρονικό διάστημα (Η προτεινόμενη τροποποίηση αναφέρεται ρητά και σε αναθέτοντες φορείς. Πρβλ άρθρο 120 με το οποίο τροποποιείται το άρθρο 306 Αποκλεισμός Οικονομικού Φορέα (στην παρ. 1 του οποίου διαγράφεται η αναφορά στο λόγο αποκλεισμού της περ. 73.2.γ).

25) Προτεινόμενη Διάταξη

Άρθρο 25 Κριτήρια επιλογής σε διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης έργου – Αντικατάσταση άρθρου 76 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Καταρχάς, με την προτεινόμενη διάταξη, αντικαθίστανται, σε όλες τις παραγράφους του άρθρου 76, οι επιμέρους αναφορές στο Μητρώο Εργοληπτικών Επιχειρήσεων (Μ.Ε.Ε.Π.) από αντίστοιχες αναφορές στο Μητρώο Εργοληπτικών Επιχειρήσεων Δημοσίων Έργων (ΜΗ.Ε.Ε.Δ.Ε.), το οποίο και πρόκειται να αντικαταστήσει το Μ.Ε.Ε.Π. από 01-01-2021.

Επισημαίνεται, εν προκειμένω, ότι με επιμέρους διατάξεις του άρθρου 188 του ν. 4635/2019 (Α 167) αφενός έχει ανασταλεί η ισχύς συγκεκριμένων διατάξεων του π.δ/τος 71/2019, αφετέρου έχει προβλεφθεί ότι οι αιτήσεις εγγραφής, κατάταξης, μεταβολής και διαγραφής των εργοληπτικών επιχειρήσεων εξετάζονται με βάση τις προϊσχύουσες του ως άνω π.δ/τος διατάξεις, οι δε βεβαιώσεις εγγραφής και οι ενημερότητες πτυχίου που εκδίδονται από το Μ.Ε.Ε.Π. εξακολουθούν να ισχύουν μέχρι και τις 31-12-2020, με την επιφύλαξη τυχόν νέας παράτασης της ισχύος τους.

Στο πλαίσιο αυτό, και για όσο χρονικό διάστημα εκκρεμεί η μετάβαση από το υφιστάμενο Μητρώο Εργοληπτικών Επιχειρήσεων (Μ.Ε.Ε.Π.) στο νέο Μητρώο (ΜΗ.Ε.Ε.Δ.Ε) και κατ' επέκταση εξακολουθούν να ισχύουν οι βεβαιώσεις εγγραφής, καθώς και οι ενημερότητες πτυχίου που εκδίδονται από το Μ.Ε.Ε.Π., προτείνεται είτε να προβλεφθεί μεταβατική διάταξη, με την οποία να ορίζεται ρητά ότι οι αναφορές στο ΜΗ.Ε.Ε.Δ.Ε. λογίζονται ως αναφορές στο Μ.Ε.Ε.Π. για το χρονικό διάστημα μέχρι την πλήρη λειτουργία του νέου Μητρώου είτε οι αναφορές στο ΜΗ.Ε.Ε.Δ.Ε., στην προτεινόμενη διάταξη, να αντικατασταθούν από τη γενικότερη διατύπωση «οικείο Μητρώο Εργοληπτικών Επιχειρήσεων».

Σε κάθε περίπτωση, για λόγους ασφάλειας δικαίου και για την αποφυγή πρόκλησης ερμηνευτικών ζητημάτων επισημαίνεται ότι θα πρέπει να εκδοθεί η προβλεπόμενη στην παρ. 24 του άρθρου 118 του ν. 4472/2017 (Α 74) διαπιστωτική πράξη του καθ' ύλην αρμόδιου Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών, με την οποία θα διαπιστώνεται η έναρξη πλήρους λειτουργίας του νέου Μητρώου (ΜΗ.Ε.Ε.Δ.Ε.), καθώς και η παύση ισχύος των βεβαιώσεων εγγραφής και των ενημεροτήτων πτυχίου που εκδίδονται από το Μ.Ε.Ε.Π.

Με την προτεινόμενη τροποποίηση της παρ. 2, τροποποιείται η υφιστάμενη ρύθμιση τόσο ως προς τη διαδικασία προκήρυξης δημοσίων συμβάσεων ειδικών έργων, με την οποία προβλέπεται η δυνατότητα να τεθούν στα έγγραφα της σύμβασης (Διακήρυξη) πρόσθετες, πέραν των παρ. 4 και 5 του άρθρου 75 του νόμου, απαιτήσεις, όσο και ως προς τη δυνατότητα της αναθέτουσας αρχής να θέσει στη Διακήρυξη επιπλέον όρους (τεχνικής και χρηματοοικονομικής επάρκειας σε σχέση με την κατάταξη σε τάξεις του Μητρώου), με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών, κατόπιν σχετικού αιτήματος της

αναθέτουσας αρχής και προηγούμενης γνώμης του Τεχνικού Συμβουλίου Δημοσίων Έργων της Γενικής Γραμματείας Υποδομών.

Ειδικότερα, απαλείφεται πλήρως το δεύτερο εδάφιο της υφιστάμενης ρύθμισης, ήτοι η δυνατότητα της αναθέτουσας αρχής να θέσει επιπλέον όρους στη Διακήρυξη μόνο μετά από προηγούμενο αίτημά της, γνώμη του Συμβουλίου Δημοσίων Έργων και απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών, ενώ το πρώτο εδάφιο ως προς την προκήρυξη εξειδικευμένων έργων αναμορφώνεται και αντί της φράσης «πρόσθετες απαιτήσεις» τίθεται η φράση «*ανάλογες απαιτήσεις....., κατ' εφαρμογή των παρ. 4 και 5 του άρθρου 75.*».

Οι προτεινόμενες τροποποιήσεις συνάδουν τόσο με τις διατάξεις του άρθρου 75, που αποτελεί ενσωμάτωση των αντίστοιχων διατάξεων της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ, όσο και με τη σχετικώς διαμορφωθείσα νομολογία των Διοικητικών Δικαστηρίων, σύμφωνα με την οποία εναπόκειται στην αναθέτουσα αρχή η ευχέρεια να διαμορφώσει και να θέσει στα έγγραφα της σύμβασης, τις κατάλληλες απαιτήσεις τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας, καθώς και οικονομικής και χρηματοοικονομικής επάρκειας, εφόσον αυτές κείνται εντός των ορίων του άρθρου 75 και είναι ανάλογες με το αντικείμενο της υπό ανάθεση σύμβασης (Πρβλ. ενδεικτικά ΣτΕ ΕΑ 56/2020, ΔΕΑ 334/2018, ΕλΣυν Τμ. VI 457/2018, καθώς και το με α.π. 632/30-01-2018 έγγραφό της ΕΑΑΔΗΣΥ).

Περαιτέρω, τροποποιείται η παρ. 3 της ισχύουσας διάταξης, στην οποία περιλαμβάνονται διατάξεις συμπληρωματικές των παρ. 3,4 και 5 του άρθρου 75. Οι ισχύουσες διατάξεις της παρ. 3 αποτελούν αμιγώς εθνικές ρυθμίσεις, οι οποίες έχουν δημιουργήσει ζητήματα ερμηνείας και εφαρμογής, ιδίως μετά την κατάργηση των κατώτατων ορίων συμμετοχής με το άρθρο 59 ν. 4278/2014 (Α 157), καθώς και με τις αντίστοιχες τροποποιήσεις που επήλθαν στο άρθρο 76, με τις διατάξεις του άρθρου 119 του ν. 4472/2017 και ιδίως την προσθήκη της φράσης «*Σε κάθε άλλη περίπτωση οικονομικοί φορείς, που αποδεικνύουν ότι καλύπτουν τα κριτήρια επιλογής μπορούν να συμμετέχουν*», καθώς, από τις ως άνω ρυθμίσεις, προκύπτει η σαφής βούληση του νομοθέτη για την αποσύνδεση της εγγραφής και κατάταξης σε τάξεις του Μ.Ε.Ε.Π. από το δικαίωμα συμμετοχής με βάση την εκτιμώμενη αξία της σύμβασης, ως ίσχυε υπό το προηγούμενο νομοθετικό πλαίσιο του ν. 3669/2008 (Α 116).

Η ως άνω διαπίστωση επιρρωνύεται και από τη σχετική αναφορά στο π.δ. 71/2019 στο άρθρο 54, σύμφωνα με την οποία: «*Τα ως άνω όρια αφορούν μόνο στην κατάταξη των επιχειρήσεων στις αντίστοιχες τάξεις και δεν περιορίζουν το δικαίωμα συμμετοχής τους...Στις ανωτέρω διαδικασίες οι οικονομικοί φορείς, ανεξαρτήτως τάξης, πρέπει να αποδείξουν ότι ικανοποιούν τα κριτήρια ποιοτικής επιλογής των περιπτώσεων (β) και (γ) της παρ. 1 του άρθρου 75 του ν. 4412/2016, όπως αυτά καθορίζονται κάθε φορά από την αναθέτουσα αρχή...» (Πρβλ. και σχετική Γνώμη 34/2017 της Αρχής επί των διατάξεων του ως άνω π.δ/τος- ΑΔΑ: ΨΝΡΝΟΞΤΒ-ΛΗΒ).*

Υπό το πρίσμα αυτό ορθά απαλείφονται καταρχάς όλες οι υφιστάμενες διατάξεις της παρ. 3 και ειδικότερα τόσο της περ. α) όσο και της περ. β), καθώς και στις δύο αυτές περιπτώσεις υπάρχουν αναφορές που φαίνεται να συνδέουν το δικαίωμα συμμετοχής των εργοληπτικών επιχειρήσεων με την εκτιμώμενη αξία της σύμβασης, δημιουργώντας ζητήματα ερμηνείας και εφαρμογής σε σχέση τόσο με τις διατάξεις του άρθρου 75, που έχει ενσωματώσει τις αντίστοιχες διατάξεις της Οδηγίας, όσο και με τις προαναφερόμενες διατάξεις του άρθρου 119 του ν. 4472/2017 και του π.δ/τος 71/2019.

Προτείνεται, περαιτέρω, η αντικατάσταση των υφιστάμενων διατάξεων ως ακολούθως: «*Για τη συμπερίληψη, στα έγγραφα της σύμβασης απαιτήσεων οικονομικής και χρηματοοικονομικής επάρκειας, καθώς και τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας, πέραν των προβλεπόμενων στο π.δ. 71/2019, για την εγγραφή και κατάταξη σε τάξη των οικείων Μητρώων, αντίστοιχου προϋπολογισμού και κατηγορίας έργου, οι αναθέτουσες αρχές οφείλουν προηγουμένως να ζητούν γνωμοδότηση του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου της*

Γενικής Γραμματείας Υποδομών. Το τελευταίο εντός της ταχθείσας από την αναθέτουσα αρχή προθεσμίας, η οποία δεν μπορεί να είναι μικρότερη των εξήντα (60) ημερών, ελέγχει εάν οι απαιτήσεις που ζητούνται από την αναθέτουσα αρχή να συμπεριληφθούν στα έγγραφα της σύμβασης δικαιολογούνται από τη φύση της σύμβασης, σχετίζονται και είναι ανάλογες προς το αντικείμενό της.

Με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών, μπορεί να δίδονται κατευθύνσεις και οδηγίες προς τις αναθέτουσες αρχές, καθώς και να εξειδικεύεται η εφαρμογή των κριτηρίων χρηματοοικονομικής επάρκειας και τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας, ανάλογα με το μέγεθος, τη φύση και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του αντικειμένου της σύμβασης, έτσι ώστε να τηρούνται οι αρχές της αναλογικότητας της διαφάνειας, της ίσης μεταχείρισης και της αποφυγής των διακρίσεων. Με σύμφωνη γνώμη του τεχνικού συμβουλίου της αναθέτουσας αρχής ή του κατά περίπτωση αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου, μπορεί να αποφασίζεται η παρέκκλιση από τις οδηγίες της ανωτέρω εγκυκλίου.»

Η προτεινόμενη ρύθμιση, καταρχάς, κινείται προς την ορθή κατεύθυνση σε σχέση με τις ισχύουσες διατάξεις, υπό την έννοια ότι δεν φαίνεται να συνδέει ευθέως το δικαίωμα συμμετοχής με την εκτιμώμενη αξία της σύμβασης.

Ωστόσο, διαφαίνεται, η βούληση του νομοθέτη να περιορίσει την ελευθερία της αναθέτουσας αρχής, όπως αυτή απορρέει, από τις διατάξεις του άρθρου 75 του ν. 4412/2016, κατά τον καθορισμό των απαιτήσεων οικονομικής και χρηματοοικονομικής επάρκειας, τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας, καθώς προβλέπει ότι, προκειμένου να συμπεριληφθούν τέτοιες απαιτήσεις στα έγγραφα της σύμβασης, «...πέραν των προβλεπόμενων στο π.δ. 71/2019, για την εγγραφή και κατάταξη σε τάξη των οικείων Μητρώων, αντίστοιχου προϋπολογισμού και κατηγορίας έργου, οι αναθέτουσες αρχές οφείλουν προηγουμένως να ζητούν γνωμοδότηση του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου της Γενικής Γραμματείας Υποδομών.»

Από την ως άνω γραμματική διατύπωση, διαφαίνεται, εμμέσως, η διασύνδεση των απαιτήσεων οικονομικής και χρηματοοικονομικής επάρκειας, καθώς και τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας που θέτουν οι αναθέτουσες αρχές με τις αντίστοιχες προβλεπόμενες, για την εγγραφή και κατάταξη σε τάξεις του ΜΗ.Ε.Δ.Ε., καθώς για τον ορισμό εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής απαιτήσεων, πέραν των προβλεπόμενων στο π.δ. 71/2019, για την εγγραφή και κατάταξη σε τάξη των οικείων Μητρώων, αντίστοιχου προϋπολογισμού και κατηγορίας έργου, απαιτείται η προηγούμενη γνωμοδότηση εκ μέρους του Τεχνικού Συμβουλίου της Γενικής Γραμματείας Υποδομών.

Και ναι μεν είναι κατανοητή η διαφαινόμενη βούληση του νομοθέτη να περιορίσει τη δυνατότητα της αναθέτουσας αρχής να θέσει τυχόν δυσανάλογες, με την υπό ανάθεση σύμβαση, απαιτήσεις, επισημαίνεται ωστόσο, ότι σε κάθε περίπτωση η ερειδόμενη στο άρθρο 75 του νόμου διακριτική ευχέρεια της αναθέτουσας αρχής, ως προς τις απαιτήσεις τεχνικής ικανότητας και οικονομικής και χρηματοοικονομικής επάρκειας, δεν είναι ανέλεγκτη, καθώς υπόκειται σε προδικαστικό και δικαστικό έλεγχο νομιμότητας, σύμφωνα με τις διατάξεις του Βιβλίου IV του ν. 4412/2016.

Υπό το πρίσμα αυτό, εκτιμάται ότι η προηγούμενη (απλή) γνώμη του Τεχνικού Συμβουλίου της ΓΓΥ, ως ενός κεντρικού οργάνου ελέγχου για όλες τις αναθέτουσες αρχές, εξυπηρετεί μεν τον ανωτέρω σκοπό του νομοθέτη, ωστόσο θα πρέπει να συνεκτιμηθεί κατά πόσο θα δημιουργήσει σημαντικές, ενδεχομένως, καθυστερήσεις στις διαδικασίες σύναψης συμβάσεων, λαμβανομένης υπόψη της εξηκονθήμερης ελάχιστης προθεσμίας, που τίθεται από την προτεινόμενη διάταξη, για την παροχή της προβλεπόμενης γνωμοδότησης.

Περαιτέρω, με τις προτεινόμενες διατάξεις προβλέπεται η έκδοση απόφασης του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών, με την οποία μπορεί να δίδονται κατευθύνσεις και οδηγίες προς

τις αναθέτουσες αρχές, καθώς και να εξειδικεύεται η εφαρμογή των κριτηρίων χρηματοοικονομικής επάρκειας και τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας, ανάλογα με το μέγεθος, τη φύση και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του αντικειμένου της σύμβασης, έτσι ώστε να τηρούνται οι αρχές της αναλογικότητας της διαφάνειας, της ίσης μεταχείρισης και της αποφυγής των διακρίσεων.

Η έκδοση της ως άνω απόφασης εκτιμάται ότι μπορεί να συνδράμει στην ορθή εφαρμογή των κριτηρίων χρηματοοικονομικής επάρκειας και τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας, εκ μέρους των αναθετουσών αρχών, ώστε οι τελευταίες να τηρούν τις αρχές της αναλογικότητας, της διαφάνειας, της ίσης μεταχείρισης και της αποφυγής των διακρίσεων κατά τον προσδιορισμό, στα έγγραφα της σύμβασης, των σχετικών απαιτήσεων.

Προβληματισμό δημιουργεί το τελευταίο εδάφιο της προτεινόμενης ρύθμισης, σύμφωνα με το οποίο μόνο με προηγούμενη σύμφωνη γνώμη του τεχνικού συμβουλίου της αναθέτουσας αρχής ή του κατά περίπτωση αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου, μπορεί να αποφασίζεται η παρέκκλιση από τις οδηγίες της ανωτέρω απόφασης. Με αυτό τον τρόπο κατ' ουσίαν προσδίδεται δεσμευτικό περιεχόμενο κανονιστικού χαρακτήρα στην προβλεπόμενη απόφαση, τις οδηγίες της οποίας είναι υποχρεωμένες να ακολουθούν οι αναθέτουσες αρχές, εάν δε, θέλουν να παρεκκλίνουν από αυτές, απαιτείται να λάβουν προηγούμενη σύμφωνη γνώμη του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου. Προτείνεται οι σχετικές οδηγίες- κατευθύνσεις να παρέχονται μέσω εγκυκλίου οδηγίας, χωρίς δεσμευτικό περιεχόμενο για τις αναθέτουσες αρχές, καθώς και γενικότερη επανεξέταση της ρύθμισης του τελευταίου εδαφίου, λαμβανομένων υπόψη και των ενδεχόμενων καθυστερήσεων που θα προκληθούν στις διαδικασίες σύναψης συμβάσεων έργων, λαμβανομένης υπόψη της προηγούμενης σύμφωνης γνώμης του Τεχνικού Συμβουλίου.

26) Προτεινόμενη Διάταξη

Άρθρο 26 Κριτήρια επιλογής σε διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης μελέτης ή παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών– Αντικατάσταση άρθρου 77 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Καταρχάς, με την προτεινόμενη διάταξη, αντικαθίσταται, στην περ. α της παρ. 1, η αναφορά στο Μητρώο Γραφείων Μελετών από την αναφορά στο Μητρώο Μελετητικών Επιχειρήσεων Δημοσίων Έργων (ΜΗ.Μ.Ε.Δ.Ε.), το οποίο και πρόκειται να αντικαταστήσει το Μητρώο Γραφείων Μελετών από 01-01-2021.

Αντίστοιχα, στην περ. β της ίδιας παραγράφου αντικαθίσταται η αναφορά σε «αναγνωρισμένο οργανισμό πιστοποίησης» από την αναφορά στο «Μητρώο Επιχειρήσεων Συμβούλων Διοίκησης - Διαχείρισης Έργων (ΜΗ.Ε.Σ.Δ.Δ.Ε.)», στο οποίο πλέον υποχρεούνται να εγγράφονται οικονομικοί φορείς για την παροχή δημοσίων συμβάσεων τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών και το οποίο, ομοίως, πρόκειται να τεθεί, με βάση τις κείμενες διατάξεις, σε λειτουργία από 01-01-2021.

Ως προς την αντικατάσταση των ως άνω αναφορών, τη θέση σε πλήρη λειτουργία των νέων Μητρώων, τη συσχέτιση με τις διατάξεις του π.δ/τος 71/2019, του οποίου αρκετές διατάξεις έχουν ανασταλεί και την πρόβλεψη ρητής μεταβατικής διάταξης, ώστε να μην προκαλείται σύγχυση από τις ως άνω αναφορές στο μεταβατικό χρονικό διάστημα έως την πλήρη έναρξη λειτουργίας των νέων Μητρώων, ισχύουν οι επισημάνσεις που ήδη προαναφέρθηκαν ως προς τα αντίστοιχα ζητήματα του άρθρου 76 ανωτέρω.

Περαιτέρω τροποποιούνται οι περ. α και β της ισχύουσας παρ. 2, αναριθμούνται ως περ. ε και στ και εντάσσονται στην παρ. 1, ορθά από νομοτεχνικής άποψης.

Ειδικότερα, στην περ. α) αντικαθίστανται οι αναφορές σε «ελάχιστα επίπεδα τεχνικής καταλληλότητας» και «γενικής εμπειρίας» από τις αναφορές σε «ελάχιστα επίπεδα τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας», που αποτελούν περισσότερο δόκιμους και συμβατούς με το δίκαιο των δημοσίων συμβάσεων όρους και ειδικότερα με το άρθρο 75 του νόμου που αποτελεί και ενσωμάτωση διατάξεων της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ.

Με την προτεινόμενη τροποποίηση της περ. β της παρ. 2 ορθά απαλείφονται οι αναφορές της ισχύουσας διάταξης στη συσχέτιση των απαιτήσεων αυξημένης εμπειρίας με «τάξη ανώτερη από αυτήν που προκύπτει με βάση την προεκτιμώμενη αμοιβή της μελέτης» καθώς η ως άνω αναφορά που συνδέει το δικαίωμα συμμετοχής των μελετητικών επιχειρήσεων με την εκτιμώμενη αξία της σύμβασης, έχει δημιουργήσει ζητήματα ερμηνείας και εφαρμογής σε σχέση τόσο με τις διατάξεις του άρθρου 75, που έχει ενσωματώσει τις αντίστοιχες διατάξεις της Οδηγίας, όσο και με τις διατάξεις του άρθρου 119 του ν. 4472/2017 και του άρθρου 26 του π.δ/τος 71/2019.

Περαιτέρω, στην περ. στ της παρ. 2 προβλέπεται ότι, για τον καθορισμό στα έγγραφα της σύμβασης, αυξημένων απαιτήσεων τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας και ιδίως εμπειρίας των οικονομικών φορέων, μπορεί, ύστερα από γνώμη του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου να διαμορφώνονται ανάλογα τα κριτήρια τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας στα έγγραφα της σύμβασης. Πρόκειται για ρύθμιση, η οποία, μετά την προτεινόμενη απαλοιφή των αναφορών στην προεκτιμώμενη αμοιβή της σύμβασης, συνάδει με τις προβλέψεις του άρθρου 75 του νόμου, καθώς και με τις διατάξεις του π.δ/τος 71/2019, με τις οποίες παρέχεται διακριτική ευχέρεια στην αναθέτουσα αρχή να θέσει τις κατάλληλες απαιτήσεις τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας, καθώς και οικονομικής και χρηματοοικονομικής επάρκειας, με βάση το αντικείμενο και τα ειδικότερα χαρακτηριστικά της εκάστοτε σύμβασης, τηρώντας σε κάθε περίπτωση την αρχή της αναλογικότητας.

Ως προς την προβλεπόμενη προηγούμενη γνώμη του αρμόδιου τεχνικού Συμβουλίου και την ενδεχόμενη πρόκληση καθυστερήσεων στη διαδικασία, ισχύουν, ομοίως, οι αντίστοιχες επιστημάνσεις επί του άρθρου 76 ανωτέρω.

Με την προτεινόμενη διάταξη προτείνεται η απαλοιφή της περ. δ της παρ. 2 της ισχύουσας ρύθμισης, σύμφωνα με την οποία: «..δ) για τη συμμετοχή τους στη διαδικασία σύναψης σύμβασης παροχής τεχνικών υπηρεσιών επίβλεψης έργου, οι οικονομικοί φορείς πρέπει να διαθέτουν εμπειρία από την κατασκευή ή επίβλεψη έργων της αντίστοιχης κατηγορίας, με το έργο, του οποίου η επίβλεψη αποτελεί αντικείμενο της υπό ανάθεση σύμβασης. Η απαιτούμενη εμπειρία, ορίζεται στα έγγραφα της σύμβασης, πρέπει να βρίσκεται σε αναλογία με τις ιδιαιτερότητες του προς επίβλεψη έργου και να καλύπτεται, κατά τα ειδικότερα οριζόμενα στα έγγραφα της σύμβασης, από την ομάδα επίβλεψης, στην οποία επιτρέπεται να συμμετέχει μηχανικός με αποδεδειγμένη εμπειρία σε κατασκευή έργων της αντίστοιχης, με το προς επίβλεψη έργο, κατηγορίας, η οποία μπορεί να προκύπτει είτε από σχετικά πιστοποιητικά και έγγραφα είτε από την εγγραφή του στην αντίστοιχη κατηγορία έργου του Μ.Ε.Κ.». Η προτεινόμενη απαλοιφή κρίνεται ορθή, καθώς η ισχύουσα ρύθμιση, αμιγώς εθνική, έχει προκαλέσει ζητήματα ερμηνείας και εφαρμογής στις διαδικασίες σύναψης παροχής τεχνικών υπηρεσιών.

Η περίπτωση ε) τροποποιείται, αναριθμείται σε περίπτωση η), εντάσσεται στην παρ. 1 και απαλείφεται η αναφορά της ισχύουσας ρύθμισης: «μεταξύ της τάξης πτυχίου που προσδιορίζεται από το μέσο μέγεθος προεκτιμώμενης αμοιβής των επί μέρους συμβάσεων που πρόκειται να ανατεθούν, όπως εκτιμάται από την αναθέτουσα αρχή και το εβδομήντα πέντε τοις εκατό (75%) της συνολικής προεκτιμώμενης αμοιβής της συμφωνίας πλαισίου». Ορθά προτείνεται η απαλοιφή της ως άνω αναφοράς, η οποία φαίνεται να περιορίζει το δικαίωμα συμμετοχής σε συμφωνία- πλαίσιο μελετών ή τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών σε οικονομικούς φορείς, οι οποίοι κατέχουν πτυχία

συγκεκριμένων τάξεων, ενώ αντίθετα στην προτεινόμενη ρύθμιση προβλέπεται η δυνατότητα όλων των οικονομικών φορέων, ανεξαρτήτως κατάταξης σε συγκεκριμένες τάξεις των Μητρώων να συμμετέχουν στις διαδικασίες σύναψης συμφωνιών- πλαίσιο, ρύθμιση η οποία συνάδει με τις διατάξεις του άρθρου 75, καθώς και του π.δ/τος 71/2019, όπως αυτές εκτέθηκαν ανωτέρω.

Ως προς τις προτεινόμενες ρυθμίσεις της παρ. 3 του άρθρου 77, που αποτελούν πανομοιότυπες ρυθμίσεις με αυτές της παρ. 3 του άρθρου 76 για τις δημόσιες συμβάσεις έργων, ισχύουν, ομοίως, οι αντίστοιχες επισημάνσεις που εκτέθηκαν αναλυτικά ανωτέρω επί της παρ. 3 του άρθρου 76.

Τέλος η παρ. 4 του άρθρου 77 αναδιατυπώνεται και ακολουθεί όμοια λεκτική διατύπωση με εκείνη της πανομοιότυπης διάταξης της παρ. 4 του άρθρου 76 ως προς τις δημόσιες συμβάσεις έργων. Η προτεινόμενη αναδιατύπωση συμβάλλει στη σαφέστερη απόδοση του περιεχομένου της διάταξης και συνάδει τόσο με τις διατάξεις του άρθρου 75, όσο και με τις διατάξεις του π.δ/τος 71/2019, καθώς καθιστά σαφές ότι το δικαίωμα συμμετοχής των οικονομικών φορέων σε διαδικασίες σύναψης συμβάσεων μελετών και τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών δεν συνδέεται με την εγγραφή και κατάταξη σε συγκεκριμένες τάξεις των Μητρώων, εφόσον οι οικονομικοί φορείς, ανεξαρτήτως εγγραφής και κατάταξης σε συγκεκριμένη τάξη, μπορεί να συμμετάσχουν, εφόσον αποδείξουν ότι *«εκπληρώνουν τα κριτήρια επιλογής του άρθρου 75 του ν. 4412/2016, όπως αυτά ορίζονται από την αναθέτουσα αρχή στα έγγραφα της σύμβασης»*.

27) Προτεινόμενη Διάταξη

Άρθρο 27 Στήριξη στις ικανότητες άλλων φορέων – Τροποποίηση άρθρου 78 ν. 4412/2016

Η παρ. 1 του άρθρου 78 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιείται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με την προτεινόμενη διάταξη του άρθρου 27 του υποβληθέντος σχεδίου- νόμου προστίθενται στο τέλος της παρ. 1 του άρθρου 78 του ν. 4412/2016 δύο νέα εδάφια ως ακολούθως: *«Η αντικατάσταση του φορέα στις ικανότητες του οποίου στηρίζεται ο οικονομικός φορέας, που δεν πληροί σχετικό κριτήριο επιλογής ή για τον οποίο συντρέχουν λόγοι αποκλεισμού των άρθρων 73 και 74, γίνεται κατόπιν σχετικής πρόσκλησης από την αναθέτουσα αρχή προς τον οικονομικό φορέα, εντός δεκαπέντε (15) εργάσιμων ημερών από την ημερομηνία κοινοποίησης της πρόσκλησης στον οικονομικό φορέα και για μία μόνο φορά, για κάθε τρίτο στις ικανότητες του οποίου στηρίζεται, στο πλαίσιο της ίδιας διαδικασίας ανάθεσης σύμβασης. Ο φορέας με τον οποίο αντικαθίσταται ο φορέας του προηγούμενου εδαφίου δεν επιτρέπεται να αντικατασταθεί εκ νέου.»*

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση, που συνοδεύει το υποβληθέν σχέδιο νόμου, *«Ως προς τις διατάξεις του άρθρου 78 που ρυθμίζουν τη στήριξη στις ικανότητες τρίτων φορέων, εισάγονται ορισμένες διαδικαστικές προϋποθέσεις για την αντικατάσταση του τρίτου, σε περίπτωση μη πλήρωσης εκ μέρους του των προβλεπόμενων απαιτήσεων, ώστε να αποφευχθεί η τυχόν καταχρηστική χρήση της εν λόγω δυνατότητας. Ειδικότερα, προβλέπεται η αντικατάσταση του φορέα, στις ικανότητες του οποίου στηρίζεται ο προσφέρων, να γίνεται κατόπιν σχετικής πρόσκλησης από την αναθέτουσα αρχή προς τον οικονομικό φορέα, εντός δεκαπέντε (15) εργάσιμων ημερών από την ημερομηνία κοινοποίησης σχετικής πρόσκλησης και για μία μόνο φορά, για κάθε τρίτο, στις ικανότητες του οποίου στηρίζεται, στο πλαίσιο της ίδιας διαδικασίας ανάθεσης.»*

Πράγματι, με τις προτεινόμενες προσθήκες εισάγονται ορισμένες διαδικαστικές προϋποθέσεις, εφαρμοστικές των διατάξεων του άρθρου 78, ως προς τη διαδικασία

αντικατάστασης του τρίτου φορέα, στις ικανότητες του οποίου στηρίζεται ο προσφέρων για την πλήρωση των τιθέμενων, από την αναθέτουσα αρχή, στα έγγραφα της σύμβασης κριτηρίων επιλογής.

Οι προτεινόμενες ρυθμίσεις, καταρχήν, συντελούν στην ομοιόμορφη εφαρμογή, εκ μέρους των αναθετουσών αρχών, των προβλέψεων του άρθρου 78 για αντικατάσταση του τρίτου, καθώς προβλέπουν συγκεκριμένη διαδικασία, ήτοι πρόσκληση εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής στον προσφέροντα και προθεσμία δεκαπέντε (15) εργασίμων ημερών, προκειμένου ο τελευταίος να υποδείξει άλλον οικονομικό φορέα, σε περίπτωση που ο αρχικά δηλωθείς δεν πληροί το σχετικό κριτήριο επιλογής ή για τον οποίο συντρέχουν λόγοι αποκλεισμού. **Θα πρέπει ωστόσο να συνεκτιμηθεί ότι η θέση ορισμένης προθεσμίας, χωρίς δυνατότητα της αναθέτουσας αρχής να εκτιμήσει τις ιδιαίτερες περιστάσεις της σύμβασης, προκειμένου να θέσει διαφορετική (μικρότερη) προθεσμία σε περιπτώσεις επιτακτικής ανάγκης για την ολοκλήρωση της διαδικασίας, ενδέχεται να αποβαίνει σε βάρος του χρονοπρογραμματισμού της σύμβασης.**

Υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 63 της οδηγίας 2014/24/ΕΕ, σε σχέση με το προϊσχύον άρθρο 48, παράγραφος 3, της οδηγίας 2004/18, επιφέρει ουσιώδεις τροποποιήσεις όσον αφορά το δικαίωμα ενός οικονομικού φορέα να βασίζεται στις ικανότητες άλλων φορέων στο πλαίσιο δημοσίας συμβάσεως⁷⁰.

Προβληματισμό, ενόψει και της έλλειψης σχετικής τεκμηρίωσης στην αιτιολογική έκθεση, δημιουργεί η πρόβλεψη για άπαξ δυνατότητα αντικατάστασης κάθε τρίτου φορέα, στον οποίο στηρίζεται ο προσφέρων, καθώς ναι μεν είναι κατανοητή η πιθανολογούμενη βούληση να αποτραπεί τυχόν καταχρηστική άσκηση της εν λόγω δυνατότητας ή μη επιμελής επιχειρηματική συμπεριφορά, ωστόσο θα πρέπει να συνεκτιμηθεί το γεγονός ότι οι δηλούμενες, εκ του τρίτου ικανότητες και λόγοι αποκλεισμού, κείνται εκτός της άμεσης σφαίρας ευθύνης και ελέγχου του προσφέροντος, ώστε τελικά να αποβαίνουν σε βάρος του τελευταίου.

Περαιτέρω, δεν προβλέπεται, ρητά στην προτεινόμενη ρύθμιση η έννομη συνέπεια, σε περίπτωση που και ο προτεινόμενος, προς αντικατάσταση του αρχικώς δηλωθέντος, τρίτου, ομοίως δεν πληροί το σχετικό κριτήριο επιλογής ή συντρέχουν στο πρόσωπό του λόγοι αποκλεισμού. Διαφαίνεται ότι η έννομη συνέπεια, στην εν λόγω, περίπτωση είναι η απόρριψη της προσφοράς του προσφέροντος και ο αποκλεισμός του από τη διαδικασία σύναψης σύμβασης.

Προτείνεται να συνεκτιμηθούν και να καθορισθούν, με βάση τις αρχές της αναλογικότητας, οι έννομες συνέπειες για τον προσφέροντα, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι για γεγονότα που κείνται εκτός της άμεσης σφαίρας ευθύνης του, δεν φαίνεται να συνάδει με την ως άνω αρχή, η επιβολή του αποκλεισμού, που αποτελεί και το έσχατο επανορθωτικό μέτρο ακόμη και σε περιπτώσεις, για τις οποίες ο προσφέρων φέρει αποκλειστική ευθύνη, όπως στις περιπτώσεις σύγκρουσης συμφερόντων του άρθρου 24 ή της προηγούμενης εμπλοκής του άρθρου 48 του νόμου.

⁷⁰ Πρβλ Απόφαση της 7ης Απριλίου 2016, Partner Apelski Dariusz, C-324/14, ΕΥ:C:2016:214, σκ. 90 και 91.). Έτσι, είχε γίνει δεκτό (Απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 2017, Casertana Costruzioni Srl, C-223/16), ότι το άρθρο 47, παράγραφος 2, και άρθρο 48, παράγραφος 3 έχουν την έννοια ότι δεν αντιτίθενται σε εθνική νομοθεσία που αποκλείει τη δυνατότητα οικονομικού φορέα ο οποίος συμμετέχει σε διαγωνισμό να αντικαταστήσει επικουρική εταιρία η οποία απώλεσε, μετά την κατάθεση της προσφοράς του οικονομικού φορέα, πιστοποιήσεις που απαιτούνται για τη συμμετοχή, η δε επίμαχη νομοθεσία συνεπάγεται τον αυτόματο αποκλεισμό του εν λόγω φορέα από τον διαγωνισμό.

Σε κάθε περίπτωση, για λόγους ασφάλειας δικαίου και αποφυγής ερμηνευτικών ζητημάτων, προτείνεται να προβλεφθούν ρητά, στην προτεινόμενη διάταξη, οι έννομες συνέπειες σε περίπτωση που και ο προτεινόμενος, προς αντικατάσταση του αρχικώς δηλωθέντος, τρίτου, ομοίως δεν πληροί το σχετικό κριτήριο επιλογής ή συντρέχουν στο πρόσωπό του λόγοι αποκλεισμού.

Περαιτέρω, και σε συνδυασμό με τα ανωτέρω αναφερόμενα στο προτεινόμενο άρθρο 19 που τροποποιεί το άρθρο 58 για την υπεργολαβία, επαναλαμβάνεται η πρόταση για θέση σαφούς ρύθμισης για την περίπτωση κατά την οποία στο πρόσωπο τρίτου οικονομικού φορέα που δεν διαθέτει τεχνική ικανότητα, συντρέχει η ιδιότητα δανειζοντος εμπειρία και υπεργολάβου, υπό την έννοια ότι πρέπει να καταστεί σαφές ποια ρύθμιση ισχύει από τις προβλεπόμενες στο παρόν ή το άρθρο 58, ήτοι της αντικατάστασης του δανειζοντος εμπειρία ή της απόρριψης της προσφοράς.

28) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 28

Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης – Αντικατάσταση άρθρου 79 ν. 4412/2016

Τροποποιούνται οι παρ. 1, 3, 5, 6 και 7, καταργούνται οι παρ. 2 και 4 και προστίθενται παρ. 8 και 9 στο άρθρο 79 του ν. 4412/2016 (Α' 147), το οποίο διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με την προτεινόμενη τροποποίηση: α) καταργείται, για τις συμβάσεις κάτω των ορίων, η χρήση τυποποιημένου εντύπου υπεύθυνης δήλωσης, το οποίο δύναται να καταρτίζεται από την ΕΑΑΔΗΣΥ και, εφεξής, χρησιμοποιείται το ΕΕΕΣ σε όλες τις διαδικασίες ανάθεσης, ανεξαρτήτως ποσού, πλην της απευθείας ανάθεσης των άρθρων 118 και 328 (αντικατάσταση παρ. 1 και κατάργηση των παρ. 2 και 4). Με την κατάργηση της παρ. 2 περ. δ, παύει ταυτόχρονα και η αναφορά στην παρ. 4 του άρθρου 8 του ν. 3310/2005, β) προστίθεται παρ. 8, σύμφωνα με την οποία δεν συνιστά ανακριβή δήλωση ούτε επιφέρει αποκλεισμό τυχόν αρνητική δήλωση οικονομικού φορέα στο σχετικό ερώτημα του ΕΕΕΣ εφόσον συντρέχει η περ. ββ της παρ. 2 του άρθρου 73 και γ) στις παρ. 6 και 7 η φράση Γενική Δ/ση Μεταρρυθμιστικής Πολιτικής και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης του Υπουργείου Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης αντικαθίσταται από τη φράση η Γενική Διεύθυνση Ψηφιακής Διακυβέρνησης του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης, δ) παρέχεται ρητά η δυνατότητα στον οικονομικό φορέα να διευκρινίζει τις δηλώσεις και πληροφορίες που παρέχει στο ΕΕΕΣ με συνοδευτική υπεύθυνη δήλωση την οποία υποβάλλει μαζί με το ΕΕΕΣ. Η συνοδευτική υπεύθυνη δήλωση υπογράφεται κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 79Α.

Ως προς το ζήτημα της αντικατάστασης της τυποποιημένης υπεύθυνης δήλωσης που καταρτίζεται από την ΕΑΑΔΗΣΥ με το ΕΕΕΣ:

Με την αριθμ. 158/2016 απόφαση της Αρχής εγκρίθηκε το Τυποποιημένο Έντυπο Υπεύθυνης Δήλωσης (ΤΕΥΔ) του άρθρου 79 παρ. 4 του Ν. 4412/2016 (Β 3698/16-11-2016) για διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης, της οποίας η συνολική προϋπολογισθείσα αξία είναι κατώτερη από τα όρια των περιπτώσεων (α), (β) και (γ) του άρθρου 5 και των περιπτ. (α) και (β) του άρθρου 235 του Ν. 4412/2016.

Η διαδικασία αυτή παρείχε μέχρι τώρα κάποια ευελιξία σε εθνικό επίπεδο για τις συμβάσεις κάτω των ορίων, με την έννοια ότι η ως άνω τυποποιημένη υπεύθυνη δήλωση μπορούσε να επικαιροποιηθεί ή/ και να απλοποιηθεί, καθώς και να προσαρμοστεί στις εθνικές διαδικασίες που ισχύουν για τις συμβάσεις κάτω των ορίων σε σχέση με τους λόγους αποκλεισμού και τα κριτήρια ποιοτικής επιλογής.

Ως προς την αρνητική δήλωση σε σχέση με την αθέτηση υποχρεώσεων όσον αφορά την καταβολή φόρων ή εισφορών κοινωνικής ασφάλισης (παρ. 8):

Η διάταξη παραπέμπει στην **υποπερ. ββ** της παρ. 2 του άρθρου 73 [προφανώς από παραδρομή, αντί της παραπομπής στην παρ. 2 Α του άρθρου 73], με την οποία αρχικά διευκρινίστηκε ότι σε περίπτωση μη ληξιπρόθεσμων οφειλών ή διακανονισμού που τηρείται δεν υπάρχει αθέτηση υποχρεώσεων και, επομένως, στην περίπτωση αυτή, η αρνητική δήλωση στο σχετικό ερώτημα του ΕΕΕΣ δεν συνιστά ανακριβή δήλωση ούτε επιφέρει αποκλεισμό. Διαφαίνεται, ότι παρέλκει πλέον η τροποποίηση αυτή, καθώς στην προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 73 ενσωματώνεται το περιεχόμενο του άρθρου 267 του ν. 4738/2020 (Πρβλ. σχετικά γνώμη 36/2020), στην παρ. 2 του οποίου ορίζεται ότι δεν υπάρχει υποχρέωση θετικής δήλωσης στο ΕΕΕΣ στην περίπτωση μη ληξιπρόθεσμων οφειλών ή οφειλών που έχουν υπαχθεί σε δεσμευτικό διακανονισμό που τηρείται. Σε κάθε περίπτωση, εφόσον κρίνεται σκόπιμη η ρυθμιστική παρέμβαση ως προς τον τρόπο συμπλήρωσης του ΕΕΕΣ –η οποία, σημειωτέον, ανήκει κατά περιεχόμενο στο άρθρο 79- προτείνεται αυτή να τεθεί στο τέλος του άρθρου.

Συναφώς τονίζεται ότι είναι αναγκαία, για λόγους σαφήνειας και ασφάλειας δικαίου, η αναμόρφωση της ρύθμισης που αφορά στην εφαρμογή της διάταξης της παραγράφου 3β του άρθρου 44 του ν. 3959/2011. Εκτός από την αναδιατύπωσή της, προτείνεται να διακριθεί ως μεταβατική διάταξη από τις πάγιες διατάξεις του άρθρου 79.

Ως προς το ζήτημα της υπεύθυνης δήλωσης που μπορεί να υποβάλλεται συνοδευτικά με το ΕΕΕΣ (παρ. 9):

Η ορθή συμπλήρωση και υποβολή του ΕΕΕΣ ή του ΤΕΥΔ αντίστοιχα, καθ' ό μέρος αφορά σε όρους που περιλαμβάνονται στα έγγραφα της σύμβασης, συνιστούν ουσιώδη τυπική προϋπόθεση συμμετοχής στη διαγωνιστική διαδικασία η μη τήρηση της οποίας συνεπάγεται τον αποκλεισμό του οικονομικού φορέα,⁷¹ ενώ γίνεται δεκτό ότι η προβλεπόμενη δυνατότητα της αναθέτουσας αρχής να ζητήσει διευκρινίσεις όταν προκύψει ανάγκη αφορά σε επουσιώδη σφάλματα τυπικής φύσεως και όχι σε ουσιώδεις ελλείψεις. Σε κάθε περίπτωση, η αναθέτουσα αρχή διατηρεί το δικαίωμα να ζητήσει από τον οικονομικό φορέα την προσκόμιση δικαιολογητικών προς τεκμηρίωση όσων δηλώνονται στο ΕΕΕΣ/ΤΕΥΔ, όταν αυτό κρίνεται σκόπιμο υπό τις ειδικές περιστάσεις της διαδικασίας.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο έχει κριθεί (ΔΕΕ Απόφαση του Δικαστηρίου της της 3ης Οκτωβρίου 2019 στην υπόθεση C-267/18, σκ. 36) ότι με βάση την αρχή της καλής πίστης οι οικονομικοί φορείς υποχρεούνται να γνωστοποιήσουν στην αναθέτουσα αρχή τα αντικειμενικά στοιχεία που θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως αθέτηση υποχρεώσεων, χωρίς να θίγεται το δικαίωμά τους να προσκομίσουν όσες πληροφορίες κρίνουν αναγκαίες προκειμένου να αποδείξουν ότι, κατά την κρίση τους, δεν υπήρξε αθέτηση των υποχρεώσεών τους ή ότι αυτή ήταν ήσσονος σημασίας. Όπως μάλιστα υποστήριξε ο Γενικός Εισαγγελέας στο σημ. 57 των προτάσεών του (υποσημ. 35) σε σχέση με τον ισχυρισμό του οικονομικού φορέα ότι το τυποποιημένο έντυπο του Ευρωπαϊκού Ενιαίου Εγγράφου Σύμβασης δεν διέθετε χώρο για παρατηρήσεις, ο οικονομικός φορέας θα μπορούσε να προσκομίσει χωριστό έγγραφο με τις σχετικές εξηγήσεις.

Το Δικαστήριο παγίως έχει αποφανθεί επίσης (βλ ενδεικτικά ΔΕΕ Απόφαση της της 6ης Νοεμβρίου 2014, στην υπόθεση C 42/13), ότι η αναθέτουσα αρχή οφείλει να ελέγχει αυστηρώς αν τηρήθηκαν τα κριτήρια που η ίδια έχει καθορίσει, με αποτέλεσμα να είναι υποχρεωμένη να αποκλείσει από τον διαγωνισμό επιχείρηση που δεν προσκόμισε ορισμένο

⁷¹ Ευαγγελία Καλλιτσιώτη σε Δημόσιες Συμβάσεις-Ν. 4412/2016, Επιμέλεια: Ε. - Ε. Κουλουμπίνη, Η. Μάζος, Ι. Κίτσος, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019, , σ. 340 με τις εκεί παραπομπές σε ΕΣ Ζ'Κλιμάκιο 229, 266, 305, 321/2018, 272, 315/2017, Ε'Κλ. 655/2018, 440/2017

έγγραφο ή στοιχείο του οποίου η υποβολή επιβαλλόταν από τα έγγραφα του εν λόγω διαγωνισμού επί ποινή αποκλεισμού (βλ. συναφώς, απόφαση Μανονα, C 336/12, EU:C:2013:647, σκέψη 40).

Αυτή η αυστηρή υποχρέωση που βαρύνει τις αναθέτουσες αρχές προκύπτει από την αρχή της ίσης μεταχείρισης και την υποχρέωση διαφάνειας που απορρέει από αυτή, στις οποίες υπόκεινται οι εν λόγω αρχές.

Κατ' αναλογία, το ίδιο θα πρέπει να γίνει δεκτό όσον αφορά τις δηλώσεις και πληροφορίες που απαιτείται να δηλωθούν μέσω των ως άνω τυποποιημένων δηλώσεων, οι οποίες, σημειωτέον, αντικαθιστούν τις πολλές και διάφορες υπεύθυνες εθνικές δηλώσεις και συμβάλλουν στην αύξηση της διασυνοριακής συμμετοχής.

Συμπερασματικά διαφαίνεται ότι η προτεινόμενη ρύθμιση τίθεται με ρητή διατύπωση για λόγους ασφάλειας δικαίου, καθώς και υπό το ισχύον καθεστώς δεν προκύπτει ότι δεν είναι δυνατό να ληφθεί υπόψη, υπό συγκεκριμένες περιστάσεις, ένα χωριστό έγγραφο που κατατίθεται ταυτόχρονα με το ΕΕΕΣ/ΤΕΥΔ και συμβάλλει, για παράδειγμα, στη διευκρίνιση των περιστάσεων ενός πιθανού λόγου αποκλεισμού⁷².

Διευκρινίζεται όμως ότι, με βάση δε τη μέχρι τώρα εθνική νομολογία⁷³, γίνεται δεκτό ότι η τυχόν καταφατική απάντηση στα ερωτήματα του ΕΕΕΣ και η αναφορά ακολούθως όλων των κρίσιμων περιστάσεων δεν αποτελεί ομολογία του προσφέροντος, αλλά εκπλήρωση νόμιμης υποχρέωσης στο πλαίσιο της διαγωνιστικής διαδικασίας και δεν παραβιάζει το τεκμήριο αθωότητας του οικονομικού φορέα, ο οποίος δύναται να επαναλάβει και ενώπιον της αναθέτουσας αρχής (ή φορέα) την άρνηση κάθε κατηγορίας που του αποδίδεται.

Σε κάθε περίπτωση, χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή ώστε το δικαίωμα συνοδευτικής υπεύθυνης δήλωσης που προβλέπεται πλέον ρητά από την υπό εξέταση ρύθμιση να εφαρμοστεί κατά τρόπο ώστε: α) να μην αναιρέσει τη λειτουργία της διοικητικής απλούστευσης και το σκοπό του ΕΕΕΣ, ως ενιαίου εγγράφου που θα συγκεντρώνει το σύνολο των απαιτούμενων πληροφοριών, β) να μην αποτελέσει αφορμή για αντιφατικές δηλώσεις εκ μέρους των οικονομικών φορέων, δυσχεραίνοντας έτσι τον έλεγχο, εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής, του αν οι προσφορές των διαγωνιζομένων ανταποκρίνονται πράγματι στα κριτήρια που διέπουν την εν λόγω σύμβαση, γ) στην περίπτωση ψευδούς ή ανακριβούς δήλωσης να έχει τις έννομες συνέπειες της κείμενης νομοθεσίας και να μπορεί να οδηγήσει στον αποκλεισμό από τη διαγωνιστική διαδικασία.

Οι ανωτέρω επιφυλάξεις σκόπιμο είναι να αποτυπωθούν στην υπό κρίση διάταξη.

29) Προτεινόμενη ρύθμιση

Άρθρο 29

Τροποποίηση του άρθρου 79Α του ν.4412/2016 - Υπογραφή Ευρωπαϊκού Ενιαίου Εγγράφου Σύμβασης

Καταργείται η παρ.3 και τροποποιείται η παρ.4 του άρθρου 79Α του ν.4412/2016, το οποίο τροποποιείται ως εξής: [...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με την προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 79Α αντικαθίσταται η παρ. 4 και επιτρέπεται η σύνταξη και υποβολή του ΕΕΕΣ και, άρα, και της προσφοράς ή της αίτησης συμμετοχής, σε

⁷² Πρβλ ΣτΕ 1819/2020 (Ολ) σκ. 26 σχετικά με τα ερωτηματολόγια ποιοτικής επιλογής στο πλαίσιο του επίδικου διαγωνισμού

⁷³ Ενδεικτικά ΣτΕ 93/2020 (ΕΑ), 91/2020 (ΕΑ)

όλο το διάστημα κατά το οποίο μπορούν αυτές να υποβάλλονται, ενώ, παράλληλα, προβλέπεται η δυνατότητα απόσυρσης και επανυποβολής της προσφοράς με επικαιροποιημένο ΕΕΕΣ, σε περίπτωση κατά την οποία μεσολαβήσουν μεταβολές στα δηλωθέντα με το ΕΕΕΣ μεταξύ του χρόνου υποβολής του και της καταληκτικής ημερομηνίας υποβολής προσφορών ή αιτήσεων συμμετοχής. Η παρ. 3 καταργείται εν όψει του ότι, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, επί του άρθρου 79, δεν προβλέπεται πλέον η χρήση του ΤΕΥΔ.

Και οι δύο προτεινόμενες ρυθμίσεις τίθενται προς σκοπό επίλυσης ερμηνευτικών ζητημάτων που ανέκυψαν κατά την εφαρμογή του άρθρου 79Α. Ειδικότερα, η πρώτη ρύθμιση διαφαίνεται ότι θέλει να επιλύσει το ζήτημα του χρόνου υπογραφής του ΕΕΕΣ, λαμβανομένου υπόψη ότι η ψηφιακή υπογραφή στο ΕΕΕΣ δύναται να έχει τεθεί και πριν από το χρονικό σημείο υποβολής της προσφοράς, ενδεχομένως και σε χρονικό διάστημα προ των 10 ημερών από την καταληκτική ημερομηνία υποβολής των προσφορών ή αιτήσεων συμμετοχής.

Η δε ρύθμιση που αφορά στη δυνατότητα της απόσυρσης της προσφοράς χωρίς να απαιτείται απόφαση της αναθέτουσας αρχής, τίθεται προς διευκόλυνση της διαδικασίας και άρση γραφειοκρατικών εμποδίων που είχαν τεθεί με τις υπουργικές αποφάσεις του ΕΣΗΔΗΣ (πρβλ και ρυθμίσεις παρ. 3 άρθρου 15 ΥΑ 56902/215/2017 - ΦΕΚ 1924/Β/2-6-2017 και παρ. 2 άρθρου 12 ΚΥΑ Αριθμ. 117384/2017 - ΦΕΚ 3821/Β/31-10-2017). Επισημαίνεται ότι, με τις ρυθμίσεις των ανωτέρω αποφάσεων, το αυτονόητο δικαίωμα του οικονομικού φορέα να αποσύρει την προσφορά του οποτεδήποτε πριν από την ημερομηνία λήξης των προσφορών ή αιτήσεων συμμετοχής, στην πράξη καθίστατο δυσχερές, καθώς απαιτείται η προηγούμενη έγκριση της αναθέτουσας αρχής, η οποία σε πολλές περιπτώσεις δεν ήταν δυνατόν να ληφθεί εγκαίρως πριν τον χρόνο λήξης υποβολής προσφοράς. Η προτεινόμενη ρύθμιση μολονότι στην ορθή κατεύθυνση κρίνεται αποσπασματική. Ορθότερο θα ήταν να τροποποιηθούν οι διατάξεις των ανωτέρω ΚΥΑ προκειμένου να αντιμετωπιστεί συνολικά το ανώφελο διοικητικό βάρος της έγκρισης της αναθέτουσας αρχής για την απόσυρση της προσφοράς οικονομικού φορέα, αντί να τίθεται ρύθμιση μόνο για την περίπτωση απόσυρσης προσφοράς που συνδέεται με την υποβολή επικαιροποιημένου ΕΕΕΣ.

30) Άρθρο 30

Αποδεικτικά μέσα – Τροποποίηση άρθρου 80 ν. 4412/2016

Οι παρ. 2, 3, 9 και 10 του άρθρου 80 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο 80 διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

α) Ως προς τα αποδεικτικά μέσα του άρθρου 80, προτείνεται (βλ. περ. γ παρ. 2 και περ. α παρ. 12) η κατάργηση της αναφοράς στο πιστοποιητικό του ΣΕΠΕ ως αποδεικτικού μέσου για την απόδειξη της μη συνδρομής ορισμένων παραβάσεων της εργατικής νομοθεσίας, υψηλής και πολύ υψηλής σοβαρότητας, στις οποίες παραπέμπει ο μέχρι τώρα υποχρεωτικός λόγους αποκλεισμού του άρθρου 73.2.γ. β) Με την παρ. 9 του άρθρου ορίζεται ότι τα αποδεικτικά μέσα μπορούν να ορίζονται στα πρότυπα και υποδείγματα που εκδίδει η ΕΑΑΔΗΣΥ. Επιπλέον, ορίζεται ότι για τις συμβάσεις με εκτιμώμενη αξία μεγαλύτερη των (2.500) ευρώ και έως τα όρια των άρθρων 118 και 328, αρκεί για την απόδειξη της μη συνδρομής υποχρεωτικού λόγου αποκλεισμού της παρ. 1 του άρθρου 73, η υποβολή υπεύθυνης δήλωσης (αντί αποσπάσματος ποινικού μητρώου). γ) Σε σχέση με τον χρόνο έκδοσης των δικαιολογητικών ορίζεται ότι : i) τα δικαιολογητικά που αφορούν στην παρ. 2 του άρθρου 73, γίνονται αποδεκτά εφόσον είναι εν ισχύ κατά τον χρόνο υποβολής τους, άλλως, στην περίπτωση που δεν αναφέρεται χρόνος ισχύος, θα πρέπει να έχουν εκδοθεί κατά τα οριζόμενα στην περ. α' (έως τρεις (3) μήνες πριν από την υποβολή τους). Επιπλέον,

ειδικά για τα αποδεικτικά μέσα της επαγγελματικής καταλληλότητας, καθώς και της νόμιμης εκπροσώπησης (βλ. περ. β και γ της παρ. 12), προτείνεται η προσθήκη της φράσης «εκτός εάν στις ειδικές διατάξεις έκδοσης αυτών προβλέπεται συγκεκριμένος χρόνος ισχύος και είναι σε ισχύ κατά την υποβολή τους», προκειμένου να αντιμετωπιστεί το ζήτημα που είχε ανακύψει με συγκεκριμένα πιστοποιητικά (πχ πτυχίο ΜΕΕΠ), τα οποία έχουν συγκεκριμένο χρονικό διάστημα ισχύος. δ) Με την παρ. 10 αναφέρονται ενδεικτικά οι περιπτώσεις ενημερωτικών και τεχνικών φυλλαδιων και άλλων εντύπων -εταιρικών ή μη- με ειδικό τεχνικό περιεχόμενο [δηλαδή έντυπα με αμιγώς τεχνικά χαρακτηριστικά, όπως αριθμούς, αποδόσεις σε διεθνείς μονάδες, μαθηματικούς τύπους και σχέδια, που είναι δυνατόν να διαβαστούν σε κάθε γλώσσα] που δεν χρειάζονται μετάφραση στην ελληνική και δεν απαιτείται επικύρωσή τους.

Σημειώνεται ότι ο μέχρι τώρα υποχρεωτικός λόγος αποκλεισμού που αφορά σε ορισμένες παραβιάσεις της εργατικής νομοθεσίας, υψηλής και πολύ υψηλής σοβαρότητας, για τις οποίες έχουν επιβληθεί πρόστιμα από το ΣΕΠΕ με δεσμευτική ισχύ, καταργείται μεν από υποχρεωτικός λόγος αποκλεισμού με την προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 73, δεν παύουν όμως οι παραβάσεις αυτές να αποτελούν μία εκ των καταστάσεων που εμπίπτουν στο δυνητικό λόγο αποκλεισμού της παρ. 4 περίπτωση α' του άρθρου 73. Περαιτέρω επισημαίνεται ότι σε συνέχεια της προτεινόμενης θα απαιτηθεί και κατάργηση της παρ. 17 του άρθρου 376.

Επιπλέον, είναι σε γνώση της Αρχής ότι σχετικό πιστοποιητικό εκδίδεται ως προς τις συμβάσεις καθαριότητας και φύλαξης, για τις οποίες ισχύει το άρθρο 68 του ν. 3863/2010, στο οποίο και ρητά παραπέμπει η παρ. 8 του άρθρου 80 (βλ. ιδίως τις ρυθμίσεις της παρ. 2 του άρθρου αυτού ως προς την τήρηση «Μητρώου Παραβατών Εταιρειών Παροχής Υπηρεσιών Καθαρισμού ή/και Φύλαξης» που τηρείται στη Διεύθυνση Προγραμματισμού και Συντονισμού του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας).

Κατά συνέπεια, εξακολουθούν να ισχύουν οι παρατηρήσεις της Αρχής ως προς την ανάγκη επικαιροποίησης του άρθρου 68 του ν. 3863/2010 και ενιαίας αντιμετώπισης όλων των ως άνω καταστάσεων σχετικά με συμβάσεις που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του ν. 4412/2016, με βάση το σύστημα αποκλεισμού που καθιερώνει ο νόμος αυτός.

Ειδικά ως προς τις συμβάσεις καθαριότητας και φύλαξης, η υποχρέωση της αναθέτουσας αρχής να αναζητήσει, αμέσως μετά τη λήξη της προθεσμίας υποβολής των προσφορών, από τη Διεύθυνση Προγραμματισμού και Συντονισμού του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας τη χορήγηση πιστοποιητικού – από το οποίο να προκύπτουν όλες οι πράξεις επιβολής προστίμου που έχουν εκδοθεί σε βάρος εκάστου των υποψήφιων εργολάβων, δεν φαίνεται να συνάδει με το σύστημα διοικητικής απλούστευσης και προαπόδειξης που καθιερώνει ο ως άνω νόμος [υπεύθυνη δήλωση μέσω ΕΕΕΣ και προσκόμιση των δικαιολογητικών κατακύρωσης μόνο από τον προσωρινό ανάδοχο].

Επιπρόσθετα, ως προς το απαιτούμενο πιστοποιητικό περί μη αθέτησης φορολογικών υποχρεώσεων της παρ. 2β του άρθρου 80, σημειώνεται ότι σε εθνικό επίπεδο, με τη διάταξη του άρθρου 19 του Ν. 4704/2020 "Επιτάχυνση και απλούστευση της ενίσχυσης οπτικοακουστικών έργων, ενίσχυση της Ψηφιακής Διακυβέρνησης και άλλες διατάξεις" (Α' 133/14.07.2020) από την 31η.10.2020 όλοι οι φορείς του δημόσιου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα υποχρεούνται να λαμβάνουν το αποδεικτικό ενημερότητας των παρ. 1 και 4 του άρθρου 12 του ν. 4174/2013 (Α' 170) μέσω της διαλειτουργικότητας των πληροφοριακών τους συστημάτων με το Κέντρο Διαλειτουργικότητας της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων Δημόσιας Διοίκησης, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο δεύτερο εδάφιο της παρ. 5 του άρθρου 47 του ν. 4623/2019 (Α' 134). Επιπλέον ο νόμος ορίζει ότι με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Ψηφιακής Διακυβέρνησης και του Διοικητή της Α.Α.Δ.Ε. μπορεί να παραταθεί το χρονικό διάστημα του προηγούμενου εδαφίου και να

ρυθμιστούν οι λεπτομέρειες εφαρμογής του παρόντος. Με όμοια απόφαση μπορεί να επεκταθεί η υποχρέωση του πρώτου εδαφίου του παρόντος και για τη βεβαίωση οφειλής της παρ. 6 του άρθρου 12 του ν. 4174/2013.

Με βάση την αιτιολογική έκθεση του ως άνω νόμου, η ρύθμιση του ως άνω άρθρου εφαρμόζεται σε όλους τους φορείς του δημόσιου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα για όλες τις διαδικασίες στις οποίες απαιτείται από τον νόμο ο έλεγχος της φορολογικής ενημερότητας των συναλλασσόμενων πολιτών και επιχειρήσεων, όπως στη διαδικασία σύναψης δημόσιων συμβάσεων κατά τα οριζόμενα στον ν. 4412/2016⁷⁴.

Ως προς τη διευκρίνιση των τεχνικών φυλλαδίων που δεν χρειάζονται μετάφραση διαπιστώνεται ότι το άρθρο 80 αφορά τα αποδεικτικά μέσα της μη ύπαρξης λόγου αποκλεισμού ή της πλήρωσης κριτηρίων ποιοτικής επιλογής και, με αυτή την έννοια, τα τεχνικά φυλλάδια δεν θα ανήκουν κατά κανόνα στα αποδεικτικά αυτά μέσα, αλλά θα είναι μέρος της τεχνικής προσφοράς των υποψηφίων. Επομένως, η ρύθμιση αυτή ανήκει στις σχετικές διατάξεις που ρυθμίζουν τον τρόπο υποβολής προσφοράς (βλ παρ. 4 αρ. 92).

Ως προς την παρ. 11 του αρ. 80 προτείνεται να εξετασθεί η αντικατάσταση της φράσης δημόσιες συμβάσεις με εκτιμώμενη αξία ίση ή κατώτερη των δύο χιλιάδων πεντακοσίων (2.500) ευρώ χωρίς Φ.Π.Α. από τη φράση δημόσιες συμβάσεις ήσσονος αξίας, με την έννοια του άρθρου 2 παρ.1 περ. 30.

Ως προς την παρ. 13 του άρθρου υπενθυμίζεται ότι με τις τροποποιούμενες διατάξεις του σχεδίου νόμου, η παραπομπή, στα ισχύοντα άρθρα, στον ν. 4250/2014 (βλ. ενδεικτικά άρθρο 44 -τροποποίηση άρθρου 103) αντικαθίσταται από την παραπομπή στον Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας [εν προκειμένω ως προς τα δημόσια έγγραφα ισχύει η παρ. 11 του Κώδικα –με την εξαίρεση κανονιστικών αποφάσεων με τις οποίες διατηρείται η απαίτηση υποβολής πρωτοτύπων εγγράφων- ενώ, ως προς τα ιδιωτικά έγγραφα, προβλέπεται ρητά ότι δεν απαιτείται επικύρωσή τους, καθώς είναι δυνατή η συνυποβολή υπεύθυνης δήλωσης για τη γνησιότητά τους]. Επιπρόσθετα προτείνεται να ληφθούν υπόψη οι διατάξεις του ν. 4727/2020 (Α' 184) για την αποδεικτική ισχύ ηλεκτρονικών δημόσιων και ιδιωτικών εγγράφων⁷⁵.

Επισημαίνεται ότι οι ανωτέρω παρατηρήσεις ως προς την τροποποίηση των άρθρων 79, 79^Α και 80, ισχύουν και για τις συμβάσεις του Βιβλίου ΙΙ στο μέτρο που και για τις συμβάσεις αυτές γίνεται χρήση των κριτηρίων αποκλεισμού ή επιλογής που προβλέπονται στο Βιβλίο Ι ((Πρβλ Άρθρο 308 Κανόνες που εφαρμόζονται σε περίπτωση χρήσης των κριτηρίων αποκλεισμού και ποιοτικής επιλογής του Βιβλίου Ι (παρ. 3 του άρθρου 80 και υποπαράγραφος 2 της παρ. 1, καθώς και υποπαράγραφος 2 της παρ. 2 του άρθρου 79 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ), στο οποίο κρίνεται σκόπιμο να γίνει παραπομπή μεταξύ άλλων και στο άρθρο 79Α)).

31) Προτεινόμενη Διάταξη

Άρθρο 31 Κριτήρια ανάθεσης των συμβάσεων – Αντικατάσταση άρθρου 86 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

⁷⁴ Ενδεικτικά αναφέρεται ότι σε συνέχεια της ως άνω ρύθμισης εκδόθηκε η Αριθμ. 32672 ΕΞ 2020 ΥΑ (Β' 5162/23.11.2020) Διάθεση διαδικτυακής υπηρεσίας «Αποδεικτικό Φορολογικής Ενημερότητας» σε φορείς του Δημοσίου μέσω του Κέντρου Διαλειτουργικότητας της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων Δημόσιας Διοίκησης του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης.

⁷⁵ Με την παρ. 2 του άρθρου 100 ορίζεται: 2. Στο άρθρο 11 του ν. 2690/1999 προστίθεται παρ. 3 ως εξής: «3. Τα ηλεκτρονικά έγγραφα υποβάλλονται και γίνονται υποχρεωτικά αποδεκτά, σύμφωνα με τα οριζόμενα στα άρθρα 13 έως 15 του νόμου για την Ψηφιακή Διακυβέρνηση.».

Καταρχάς ορθά αντικαθίσταται, στην περ. ε της παρ. 1, η παραπομπή στην παρ. 2 του άρθρου 72 με την παρ. 10 του ίδιου άρθρου, προκειμένου να συνάδει με τις προτεινόμενες τροποποιήσεις του άρθρου 72 (με το άρθρο 22 του υποβληθέντος σχεδίου νόμου).

Με τις προτεινόμενες διατάξεις, απαλείφονται οι περιπτώσεις γ) και δ) από την παρ. 6 της ισχύουσας διάταξης, η οποία αφορά αποκλειστικά σε συμβάσεις εκπόνησης μελετών και προβλέπει συγκεκριμένες περιπτώσεις, στις οποίες οι αναθέτουσες αρχές δύνανται να χρησιμοποιούν την τιμή ή το κόστος ως μοναδικό κριτήριο ανάθεσης, κατόπιν γνώμης του τεχνικού συμβουλίου της αναθέτουσας αρχής.

Ειδικότερα, απαλείφονται οι ακόλουθες περιπτώσεις από την ισχύουσα ρύθμιση:

«γ) όταν πρόκειται για μελέτη μικρού ή απλού έργου ή έργου χωρίς αβεβαιότητες ως προς την τεχνική λύση ή

δ) όταν πρόκειται περί μελετών που, κατά τις ισχύουσες προδιαγραφές, εκπονούνται σε ένα στάδιο και των οποίων η έγκριση δεν προϋποθέτει κανενός είδους αδειοδότηση ή θεσμοθετημένη διαδικασία δημόσιας διαβούλευσης, όπως ιδίως των τοπογραφικών, κυκλοφοριακών και οικονομικών.».

Δεν προκύπτει η στόχευση των προτεινόμενων καταργήσεων, καθώς δεν υπάρχει οποιαδήποτε αναφορά στην αιτιολογική έκθεση που συνοδεύει τις προτεινόμενες ρυθμίσεις.

Με τις προτεινόμενες διατάξεις προστίθενται νέα εδάφια στο τέλος της παρ. 10 του άρθρου 86. Ειδικότερα, προβλέπεται ότι ειδικά στις δημόσιες συμβάσεις εκπόνησης μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, όταν ανατίθενται βάσει της βέλτιστης σχέσης ποιότητας- τιμής, το κριτήριο της τιμής έχει βαρύτητα 30% (τριάντα τοις εκατό) και τα λοιπά κριτήρια ανάθεσης έχουν συνολική βαρύτητα 70 % (εβδομήντα τοις εκατό). Περαιτέρω, προβλέπεται η έκδοση απόφασης του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών με την οποία ορίζονται επί μέρους κριτήρια πλην της τιμής, που δύνανται να χρησιμοποιούνται για την ανάθεση της σύμβασης, καθώς και η επιμέρους βαρύτητά τους, ενώ τέλος με αιτιολογημένη απόφαση της αναθέτουσας αρχής ή του αναθέτοντος φορέα, κατόπιν γνώμης του οικείου Τεχνικού Συμβουλίου, μπορεί να ορίζεται ποσοστό βαρύτητας μικρότερο του 30% για το κριτήριο της τιμής.

Ο εκ του νόμου προσδιορισμός των συντελεστών βαρύτητας των κριτηρίων ανάθεσης, όπως αυτοί προτείνονται με την υπό εξέταση διάταξη δεν συνάδει με τις προβλέψεις του πρώτου εδαφίου παρ. 10 του ίδιου άρθρου, το οποίο αποτελεί μεταφορά της αντίστοιχης διάταξης της Οδηγίας και με το οποίο παρέχεται στην αναθέτουσα αρχή η διακριτική ευχέρεια να «...διευκρινίζει στα έγγραφα της σύμβασης την σχετική στάθμιση που προσδίδει σε καθένα από τα κριτήρια που έχουν επιλεγεί για τον προσδιορισμό της πλέον συμφέρουσας από οικονομική άποψη προσφοράς».

Στον ίδιο περιορισμό της ευχέρειας της αναθέτουσας αρχής κατατείνει και η πρόβλεψη ότι τα λοιπά κριτήρια ανάθεσης, πλην της τιμής, και η επί μέρους βαρύτητά τους ορίζονται με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών, καθώς με μία κατ' εξουσιοδότηση του νόμου κανονιστική πράξη, θα καθορίζονται οριζόντια τόσο τα επιμέρους κριτήρια ανάθεσης, όσο και οι συντελεστές βαρύτητάς τους για όλες τις συμβάσεις εκπόνησης μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, χωρίς η αναθέτουσα αρχή να διαθέτει την ευχέρεια να διαμορφώσει τα σχετικά κριτήρια και τους συντελεστές βαρύτητας, με βάση την εκάστοτε υπό ανάθεση σύμβαση και τα ειδικότερα χαρακτηριστικά της.

Η μόνη δυνατότητα που παρέχεται στην αναθέτουσα αρχή, να παρεκκλίνει από τις ως άνω οριζόντιες ρυθμίσεις, προβλέπεται στο τελευταίο εδάφιο της προτεινόμενης διάταξης της παρ. 10, σύμφωνα με το οποίο, η αναθέτουσα αρχή, με αιτιολογημένη απόφασή της και κατόπιν γνώμης του οικείου Τεχνικού Συμβουλίου, μπορεί να ορίζει ποσοστό βαρύτητας

μικρότερο του 30% για το κριτήριο της τιμής και κατ' επέκταση να ορίζει ποσοστό μεγαλύτερο του 70% στα λοιπά, πλην της τιμής κριτήρια.

Επισημαίνεται, περαιτέρω, ότι στις διατάξεις της ισχύουσας παρ. 15 προβλέπεται ότι: *«Στις δημόσιες συμβάσεις έργων, μελετών, παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, μπορεί να εκδίδονται εγκύκλιοι του Υπουργού Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων σχετικά με την στάθμιση των επιμέρους κριτηρίων ανάθεσης, τους συντελεστές βαρύτητας των κριτηρίων ανάθεσης που σχετίζονται με την τεχνική προσφορά, ανά κατηγορία έργου και μελέτης και ανά εκτιμώμενη αξία σύμβασης. Η αναθέτουσα αρχή μπορεί να αποκλίνει από τα οριζόμενα στις ανωτέρω εγκυκλίου, έπειτα από σύμφωνη γνώμη του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου».*

Είναι προφανές ότι η προτεινόμενη διάταξη θα πρέπει να συσχετιστεί με τα προβλεπόμενα στην ως άνω παρ. 15, η οποία διατηρείται και αναριθμείται σε παρ. 16.

Προτείνεται συνολική επανεξέταση των προτεινόμενων ως άνω ρυθμίσεων υπό το πνεύμα των διατάξεων της Οδηγίας, η οποία παρέχει διακριτική ευχέρεια στις αναθέτουσες αρχές κατά τον προσδιορισμό των κριτηρίων ανάθεσης και των επιμέρους συντελεστών βαρύτητας ανάλογα με την εκάστοτε σύμβαση, ενώ σχετικές κατευθύνσεις και οδηγίες θα μπορούσαν να δοθούν με εγκύκλιο του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών.

Τέλος, για λόγους νομοτεχνικούς προτείνεται η απαλοιφή των αναφορών σε «αναθέτοντα φορέα», καθώς οι διατάξεις του άρθρου 86, των οποίων προτείνεται η τροποποίηση αφορούν σε δημόσιες συμβάσεις του Βιβλίου Ι και όχι σε αναθέτοντες φορείς, οι οποίοι εμπίπτουν στο Βιβλίο ΙΙ του νόμου, στο οποίο υπάρχει το αντίστοιχο άρθρο 311, ως προς τα κριτήρια ανάθεσης της σύμβασης και για το οποίο δεν έχουν προταθεί τροποποιήσεις με το υποβληθέν σχέδιο νόμου.

Περαιτέρω, με τις προτεινόμενες διατάξεις, αντικαθίσταται η παρ. 12 της ισχύουσας ρύθμισης, η δε ισχύουσα παρ. 12, τροποποιείται και αναριθμείται σε παρ. 13.

Ως προς την αναρίθμηση της παρ. 12, επισημαίνεται ότι σύμφωνα με το «Εγχειρίδιο Νομοπαρασκευαστικής Διαδικασίας» (2020) *«...στην κατάργηση άρθρων ή αριθμημένων παραγράφων ή περιπτώσεων, δεν αναριθμούνται τα λοιπά άρθρα, παράγραφοι και περιπτώσεις που διατηρούνται σε ισχύ. Και τούτο, για λόγους ασφάλειας δικαίου, αφού είναι ενδεχόμενο να έχει γίνει παραπομπή στην αναριθμούμενη διάταξη με άλλο νομοθέτημα, ή να έχουν δοθεί διοικητικές οδηγίες με εγκύκλιο για την εφαρμογή της, ή, τέλος, η διάταξη αυτή να έχει ήδη ερμηνευθεί από τα δικαστήρια, με αποτέλεσμα η αναρίθμηση της να επιτείνει τον κίνδυνο σύγχυσης και να γεννά ερμηνευτικά ζητήματα».*

Ειδικότερα, με την προτεινόμενη αντικατάσταση της παρ. 12, εισάγονται νέες, ειδικές ρυθμίσεις ως προς τις δημόσιες συμβάσεις έργων, όταν αυτές ανατίθενται με κριτήριο ανάθεσης τη βέλτιστη σχέση ποιότητας- τιμής.

Συγκεκριμένα, στην περ. α προβλέπεται ότι με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών που εκδίδεται κατόπιν γνώμης του Τεχνικού Συμβουλίου της Γενικής Γραμματείας Υποδομών, καθορίζονται τα κριτήρια της παραγράφου 2 του άρθρου 86, ήτοι, τα λοιπά, πλην της τιμής, κριτήρια ανάθεσης που **δύναται κάθε αναθέτουσα αρχή** να περιλαμβάνει στις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων έργων και ότι υποχρεωτικά μεταξύ των ανωτέρω κριτηρίων περιλαμβάνεται ως κριτήριο, με συντελεστή βαρύτητας 10% τουλάχιστον, η πλήρωση των στοιχειωδών κριτηρίων της εργαλειοθήκης της Ε.Ε. για τις Κατασκευές όπως καθορίζονται στο εκάστοτε ισχύον «Δελτίο Προϊόντος Πράσινη Δημόσια Σύμβαση (ΠΔΣ) για Κατασκευές».

Με την περ. β της προτεινόμενης παρ. 12, προβλέπεται ότι η αναθέτουσα αρχή δύναται, με αιτιολογημένη απόφασή της, να αποκλίνει από τα μη υποχρεωτικά κριτήρια, μετά από

γνώμη του Τεχνικού Συμβουλίου Κατασκευών της Γενικής Γραμματείας Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών.

Οι ανωτέρω προτεινόμενες ρυθμίσεις είναι παρόμοιες με τις προτεινόμενες ρυθμίσεις της παρ. 10 και εγείρουν τους ίδιους προβληματισμούς ως προς τον περιορισμό της ευχέρειας της αναθέτουσας αρχής να θέσει τα κριτήρια ανάθεσης της εκάστοτε σύμβασης, καθώς αυτά θα καθορίζονται οριζόντια και ενιαία στην προβλεπόμενη απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών για τις αναθέτουσες έστω και αν ορισμένα από αυτά είναι δυνητικά, καθώς σε κάθε περίπτωση θα υπάρχει ένας εξαρχής καθορισμός εκείνων που η αναθέτουσα αρχή μπορεί να περιλαμβάνει στα έγγραφα της σύμβασης. Προτείνεται, ομοίως, επανεξέταση των σχετικών ρυθμίσεων υπό το πρίσμα του γράμματος και του πνεύματος των αντίστοιχων διατάξεων του άρθρου 67 της Οδηγίας, ενώ σχετικές κατευθύνσεις και οδηγίες θα μπορούσαν να δοθούν με εγκύκλιο του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών.

Η ευχέρεια, εν προκειμένω, της αναθέτουσας αρχής παρίσταται ιδιαίτερα περιορισμένη, καθώς για να παρεκκλίνει ακόμη και από τα μη υποχρεωτικά κριτήρια της ανωτέρω υπουργικής απόφασης, απαιτείται προηγούμενη γνώμη του Τεχνικού Συμβουλίου της Γενικής Γραμματείας Υποδομών και όχι έστω του Τεχνικού Συμβουλίου της ίδιας της αναθέτουσας αρχής.

Αν και διαφαίνεται η βούληση του νομοθέτη να περιορίσει τις τυχόν αυθαιρεσίες της αναθέτουσας αρχής κατά την παρέκκλισή της από τα μη υποχρεωτικά κριτήρια ανάθεσης της ως άνω υπουργικής απόφασης, πέραν των ήδη αναφερθέντων ως προς τον περιορισμό της ευχέρειας της αναθέτουσας αρχής, προτείνεται να επανεξεταστεί περαιτέρω η καθολική αρμοδιότητα του Τεχνικού Συμβουλίου της ΓΓΥ για όλες τις αναθέτουσες αρχές, λαμβανομένων υπόψη και των ενδεχόμενων καθυστερήσεων που θα προκληθούν στις διαδικασίες.

Περαιτέρω δεν προκύπτει με ακρίβεια ποια είναι τα «στοιχειώδη κριτήρια» της εργαλειοθήκης της Ε.Ε. για τις Κατασκευές όπως καθορίζονται στο εκάστοτε ισχύον «Δελτίο Προϊόντος Πράσινη Δημόσια Σύμβαση (ΠΔΣ) για Κατασκευές», τα οποία μάλιστα θα πρέπει να περιλαμβάνονται υποχρεωτικά στην προβλεπόμενη Υπουργική Απόφαση και χρήζουν περαιτέρω εξειδίκευσης, ώστε να είναι αρκούντως ορισμένο και το περιεχόμενο της εξουσιοδότησης προς τον Υπουργό Υποδομών και Μεταφορών.

Τέλος, η προτεινόμενη διάταξη της περ. γ, σύμφωνα με την οποία *«Η προσφορά προσθέτου χρόνου εγγύησης συνοδεύεται (πέραν της εγγύησης καλής εκτέλεσης) από εγγύηση «προσθέτου χρόνου εγγύησης», σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 72 παρ. 1 δ' του παρόντος νόμου, που κατατίθεται με την υπογραφή της σύμβασης.»*, συστηματικά δεν φαίνεται να έχει άμεση σχέση με το αντικείμενο των διατάξεων της παρ. 12 και του άρθρου 86, στο οποίο εντάσσεται, καθώς συνδέεται κυρίως με την υποχρέωση προσκόμισης χρηματικής εγγύησης «πρόσθετου χρόνου εγγύησης», στην περίπτωση που ο προσφέρων προσφέρει πρόσθετο χρόνο εγγύησης, με βάση τα προβλεπόμενα κριτήρια ανάθεσης της σύμβασης. Προτείνεται η ένταξη της εν λόγω ρύθμισης στο άρθρο 72 του νόμου.

Με την παρ. 13 της προτεινόμενης ρύθμισης τροποποιείται η ισχύουσα ρύθμιση της παρ. 12 του άρθρου 86. Ειδικότερα εισάγεται νέος τύπος, σε αντικατάσταση του ισχύοντος, ως προς τη βαθμολόγηση των οικονομικών προσφορών στις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης εκπόνησης μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών

Ο νέος τύπος αποσυνδέεται πλήρως από την προεκτιμώμενη αμοιβή της μελέτης, η οποία αφαιρείται από τον παρονομαστή του κλάσματος.

Ειδικότερα ο νέος τύπος είναι ο ακόλουθος:

$$ΒΟΠ_i = (120 * \epsilon) / (20 + \epsilon)$$

σε αντικατάσταση του ισχύοντος

$$ΒΟΠ_i = 100 \times (1 - ΟΠ_i / ΠΑ)$$

Επισημαίνεται, δεδομένης της διατήρησης σε ισχύ του Κανονισμού Προεκτιμώμενων Αμοιβών μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών (υπ' αριθμ. ΔΝΣγ/32129/ΦΝ 466/2017 ΥΑ- Β' 2519) ότι ο προτεινόμενος τύπος, που αποσυνδέεται πλέον από τις προεκτιμώμενες αμοιβές, θα πρέπει να διασφαλίζει ότι πράγματι καταλήγει στην πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά.

Περαιτέρω, με τις προτεινόμενες διατάξεις αντικαθίσταται η περ. β της ισχύουσας παρ. 13, η οποία αναριθμείται σε παρ. 14. Ειδικότερα απαλείφεται η περ. β, σύμφωνα με την οποία στις διαδικασίες σύναψης συμβάσεων προμηθειών και γενικών υπηρεσιών η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά μπορεί να προσδιοριστεί: « β) Με εφαρμογή του τύπου της παραγράφου 11 στον οποίο θα αποτυπώνεται η μέθοδος βάσει της οποίας εφαρμόζεται στάθμιση για την ποιότητα και την τιμή. ».

Σε αντικατάσταση της ως άνω διάταξης προτείνεται, ειδικά ως προς τις συμβάσεις γενικών υπηρεσιών, η εισαγωγή του ακόλουθου μαθηματικού τύπου για τον προσδιορισμό της πλέον συμφέρουσας από οικονομική άποψη προσφοράς:

«...β) για τις δημόσιες συμβάσεις παροχής γενικών υπηρεσιών η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά μπορεί εναλλακτικά να είναι εκείνη που παρουσιάζει τη μεγαλύτερη τιμή (Α) της σχέσης:

$$A = \sigma_T \times (U / U_{max}) + \sigma_O \times (K_{min} / K),$$

όπου: U = Συνολική Βαθμολογία Τεχνικής Προσφοράς,

U_{max} = Συνολική Βαθμολογία της καλύτερης Τεχνικής Προσφοράς,

K_{min} = συγκριτική τιμή χαμηλότερης προσφοράς,

K = συγκριτική τιμή προσφοράς,

σ_T = συντελεστής βαρύτητας Τεχνικής Προσφοράς, ποσοστό επί τοις εκατό, που μπορεί να κυμαίνεται από 60 έως 80,

σ_O = συντελεστής βαρύτητας οικονομικής προσφοράς, ποσοστό επί τοις εκατό, που μπορεί να κυμαίνεται από 20 έως 40.

Το άθροισμα των δύο συντελεστών βαρύτητας ισούται με 100. ».

Καταρχάς, ως προς τον νομοθετικό καθορισμό των συντελεστών βαρύτητας της τεχνικής προσφοράς (60% - 80%) και της οικονομικής προσφοράς (20%- 40%), παρά το γεγονός ότι υπάρχει ένα περιθώριο διακύμανσης, το οποίο μπορεί να καθοριστεί από την αναθέτουσα αρχή, ανάλογα με την εκάστοτε σύμβαση, επισημαίνονται εκ νέου οι επιφυλάξεις και οι διατυπώσεις που διατυπώθηκαν ήδη ως προς τον περιορισμό της ευχέρειας της αναθέτουσας αρχής, όπως αυτός απορρέει από τις διατάξεις της Οδηγίας, οι οποίες έχουν μεταφερθεί στο πρώτο εδάφιο της παρ. 10 του άρθρου 86.

Περαιτέρω, επισημαίνεται ότι η έννοια «συγκριτική τιμή προσφοράς» σύμφωνα με την προτεινόμενη αλλά και την ισχύουσα ρύθμιση της περ. α είναι «... η τιμή, στην περίπτωση που για τη διαμόρφωσή της λαμβάνονται υπόψη ένα ή περισσότερα είδη κόστους, σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 87, εφόσον προβλέπεται από τα έγγραφα της σύμβασης. Η αναθέτουσα αρχή, στην περίπτωση αυτή, καθορίζει με σαφήνεια στα έγγραφα της σύμβασης τον ακριβή τρόπο υπολογισμού της συγκριτικής τιμής προσφοράς (π.χ. με μαθηματικό τύπο).»

Από τον προτεινόμενο τύπο δεν προκύπτει ότι για τη διαμόρφωση των κριτηρίων τιμής (Κ) και (Κmin), λαμβάνονται υπόψη στοιχεία κόστους του άρθρου 87, ώστε να συντρέχει ο χαρακτηρισμός «συγκριτική τιμή», αλλά μάλλον πρόκειται για την τιμή της προσφοράς, οπότε η χρήση του όρου «συγκριτική τιμή» ενδέχεται να προκαλέσει ερμηνευτικά ζητήματα και ζητήματα ορθής εφαρμογής του τύπου και προτείνεται η απαλοιφή της λέξης «συγκριτική».

Τέλος για μια άλλη προσέγγιση του τύπου κατάταξης προσφορών θα μπορούσαν να ληφθούν υπόψη τα διαλαμβανόμενα στον επικαιροποιημένο οδηγό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής επί των δημοσίων συμβάσεων για την αποφυγή των συνηθέστερων σφαλμάτων στα έργα που χρηματοδοτούνται από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (σ. 76 επ.), που είναι αναρτημένος στην ιστοσελίδα της Αρχής.

32) Προτεινόμενη Διάταξη

Άρθρο 32 Κοστολόγηση του κύκλου ζωής – Τροποποίηση άρθρου 87 ν. 4412/2016

Στον τίτλο του άρθρου 87 του ν. 4412/2016 (Α' 147) προστίθενται οι λέξεις «Εξουσιοδοτικές διατάξεις», οι παρ. 4 και 5 τροποποιούνται και το άρθρο 87 διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με την προτεινόμενη διάταξη του άρθρου 32 προτείνεται η τροποποίηση των παρ. 4 και 5 του άρθρου 87 του νόμου, που αφορά στην κοστολόγηση του κύκλου ζωής.

Καταρχάς, οι προτεινόμενες τροποποιήσεις των παρ. 4 και 5, αφορούν σε νομοτεχνικά ζητήματα, όπως στη διόρθωση των ονομάτων των καθ' ύλην αρμοδίων Υπουργών, στους οποίους χορηγείται εξουσιοδότηση για την έκδοση απόφασης για τον ειδικότερο χαρακτηρισμό των κριτηρίων κοστολόγησης, που μπορούν να λαμβάνονται υπόψη, ανά είδος σύμβασης.

Ειδικά η παρ. 5 που αφορά σε συμβάσεις προμηθειών και γενικών υπηρεσιών αναδιατυπώνεται και ακολουθεί όμοια διατύπωση με αυτήν της παρ. 4.

Προτείνεται και στις δύο παραγράφους η αντικατάσταση της λέξης «καθορίζονται» από τη λέξη «εξειδικεύονται», καθώς τα κριτήρια κοστολόγησης, που μπορούν να λαμβάνονται υπόψη, είναι ήδη ορισμένα στην παρ. 1 του άρθρου 87 και στην αντίστοιχη διάταξη της Οδηγίας, είναι δυνατή, ωστόσο, η περαιτέρω εξειδίκευσή τους με τις προβλεπόμενες υπουργικές αποφάσεις.

Τέλος, προτείνεται να αντικατασταθεί η λέξη «υπηρεσιών» στην παρ. 4 με τη φράση «τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών», οι οποίες προφανώς εννοούνται, ώστε να μη δημιουργείται σύγχυση με τις «γενικές υπηρεσίες», οι οποίες προβλέπονται στην παρ. 5.

33) Προτεινόμενη Διάταξη

Άρθρο 33

Ασυνήθιστα χαμηλές προσφορές – Τροποποίηση άρθρου 88 ν. 4412/2016

Στον τίτλο του άρθρου 88 του ν. 4412/2016 προστίθενται οι λέξεις «Εξουσιοδοτική διάταξη», οι παρ. 1, 5 και 6 τροποποιούνται, προστίθεται παρ. 7 και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με τις προτεινόμενες διατάξεις τροποποιούνται οι παρ. 1 και 6 του άρθρου 88 και προστίθεται νέα παράγραφος 7.

Στην παρ. 1 τροποποιείται η αποκλειστική προθεσμία, που παρέχεται από την αναθέτουσα αρχή στον προσφέροντα να παράσχει εξηγήσεις για την ασυνήθιστα χαμηλή προσφορά του, από δέκα (10) ημερολογιακές ημέρες σε δέκα (10) εργάσιμες ημέρες. Στην ουσία επιμηκύνεται η σχετική προθεσμία, ρύθμιση, η οποία τίθεται υπέρ των προσφερόντων οικονομικών φορέων και δεν δημιουργεί ζήτημα σε σχέση με την αντίστοιχη διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 69 της Οδηγίας, στην οποία δεν ορίζεται συγκεκριμένη προθεσμία για την παροχή των εξηγήσεων.

Περαιτέρω, προστίθεται νέο εδάφιο στην παρ. 1, σύμφωνα με το οποίο καθορίζονται ρητά οι έννομες συνέπειες, σε περίπτωση που ο προσφέρων οικονομικός φορέας δεν ανταποκριθεί στην σχετική πρόσκληση της αναθέτουσας αρχής εντός της ανωτέρω προθεσμίας και δεν υποβάλλει εξηγήσεις. Ειδικότερα, προβλέπεται ότι «... η προσφορά του κηρύσσεται *απαράδεκτη και καταπίπτει υπέρ της αναθέτουσας αρχής η εγγυητική επιστολή συμμετοχής.*»

Επισημαίνεται ότι η χρήση του όρου «απαράδεκτη» ενδέχεται να δημιουργήσει σύγχυση, καθώς οι περιπτώσεις «απαράδεκτων προσφορών» απαριθμούνται αποκλειστικά στο άρθρο 26 του νόμου, καθώς και στους ορισμούς της περ. 46 της παρ. 1 του άρθρου 2, όπως προτείνονται με το άρθρο 1 του υποβληθέντος σχεδίου νόμου και στην ουσία πρόκειται για ορισμούς ενωσιακής προέλευσης. Περαιτέρω, σύμφωνα με τους αντίστοιχους ορισμούς του άρθρου 26 και της προτεινόμενης περ. 45 της παρ. 1 του άρθρου 2 οι ασυνήθιστα χαμηλές προσφορές συνιστούν «μη κανονικές» προσφορές. Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται να αντικατασταθεί η φράση «κηρύσσεται απαράδεκτη» από τη φράση «απορρίπτεται ως μη κανονική».

Σε κάθε περίπτωση η υποχρέωση της αναθέτουσας αρχής να ελέγχει τη σοβαρότητα μιας προσφοράς απορρέει από την προηγούμενη ύπαρξη αμφιβολιών ως προς την αξιοπιστία της, λαμβανομένου υπόψη ότι το άρθρο 88 έχει ως κύριο σκοπό να μην αποκλείεται διαγωνιζόμενος από τη διαδικασία χωρίς να του έχει δοθεί η δυνατότητα να δικαιολογήσει το περιεχόμενο της προσφοράς του η οποία φαίνεται ασυνήθιστα χαμηλή. Συνεπώς, μόνον εφόσον προκύπτουν τέτοιες αμφιβολίες η αναθέτουσα αρχή οφείλει να ζητήσει τις διευκρινίσεις ως προς τη σύνθεση της προσφοράς που κρίνει σκόπιμες, προτού, ενδεχομένως, την απορρίψει. Τέτοιες αμφιβολίες μπορεί να υφίστανται ιδίως εάν υπάρχει αβεβαιότητα ως προς, αφενός, το κατά πόσον ορισμένη προσφορά συνάδει προς την κείμενη νομοθεσία η οποία αφορά τις αμοιβές του προσωπικού, τη συνεισφορά στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, την τήρηση των κανόνων ασφάλειας και υγιεινής στον χώρο εργασίας και των πωλήσεων επί ζημία, και, αφετέρου, το κατά πόσον στην προτεινόμενη τιμή ενσωματώνονται όλες οι δαπάνες που προκύπτουν από τις τεχνικές πτυχές της προσφοράς. Το ίδιο ισχύει στην περίπτωση που η προτεινόμενη τιμή σε υποβληθείσα προσφορά είναι σημαντικά χαμηλότερη από εκείνη που προτείνεται με τις λοιπές προσφορές ή από τη συνήθη αγοραία τιμή. **Για να παρασχεθεί επαρκής αιτιολογία η αναθέτουσα αρχή οφείλει να εκθέσει τη συλλογιστική βάσει της οποίας έκρινε αποδεκτή ή μη την προσφορά, κατά συνέπεια οποιοσδήποτε αυτοματισμός ως προς την απόρριψη ή αποδοχή της θα πρέπει να αποκλείεται⁷⁶.**

⁷⁶ Βλ κατ'αναλογίαν απόφαση της 8ης Οκτωβρίου 2015, Secolux κατά Επιτροπής, T-90/14, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2015:772, σκέψη 62, απόφαση της 4ης Ιουλίου 2017, European Dynamics Luxembourg κ.λπ. κατά Οργανισμού Σιδηροδρόμων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, T-392/15, EU:T:2017:462, σκέψη 88, Απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου (τρίτο τμήμα) της 10ης Σεπτεμβρίου 2019 στην υπόθεση T-741/17, σκ. 65). Επίσης πρβλ. αποφάσεις ΔΕΕ της 18ης Δεκεμβρίου 2014, C-568/13, Azienda Ospedaliero-Universitaria di Careggi-Firenze, σκ. 49, ΔΕΚ της 27ης Νοεμβρίου 2001, C-285/1999 και C-286/1999, Lombardini SpA και Mantovani SpA, σκ. 55 και 67, ΠΕΚ της 6ης Ιουλίου 2005, T-148/04, TQ3

Με τις προτεινόμενες διατάξεις τροποποιείται η ισχύουσα παρ. 6 και εισάγεται, ως προς τις δημόσιες συμβάσεις έργων μελετών, παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, νομοθετικό «τεκμήριο» για τον χαρακτηρισμό μίας προσφοράς ως ασυνήθιστα χαμηλής. Ειδικότερα προβλέπεται ότι ως ασυνήθιστα χαμηλές προσφορές, τεκμαίρονται εκείνες που εμφανίζουν απόκλιση μεγαλύτερη του δέκα τοις εκατό (10%) από τον μέσο όρο του συνόλου των προσφορών που υποβλήθηκαν. Περαιτέρω παρέχεται η δυνατότητα στην αναθέτουσα αρχή να κρίνει ως ασυνήθιστα χαμηλές προσφορές και προσφορές με μικρότερη ή καθόλου απόκλιση από το ως άνω όριο.

Σύμφωνα με την υποβληθείσα αιτιολογική έκθεση «...προτείνεται η λήψη δέσμης μέτρων για να καταπολεμηθεί το φαινόμενο των ασυνήθιστα χαμηλών προσφορών, που οδηγεί υποκοστολογημένες προσφορές με συνακόλουθη αδυναμία ολοκλήρωσης του έργου και εμφάνιση σοβαρών ποιοτικών προβλημάτων ενώ συγχρόνως διογκώνεται το φαινόμενο των συμπληρωματικών συμβάσεων. Στο πλαίσιο αυτό καθορίζεται ένα συνδυασμένο όριο έκπτωσης άνω του οποίου ο οικονομικός φορέας υποχρεούται μετά από πρόσκληση της αναθέτουσας αρχής να υποβάλλει έγγραφες εξηγήσεις, τυχόν δε άρνησή του επάγεται την κήρυξη της προσφοράς του ως απαράδεκτης και καταπίπτει η εγγυητική επιστολή συμμετοχής».

Διαφαίνεται, από τα ανωτέρω, ότι σκοπός της προτεινόμενης ρύθμισης είναι να αντιμετωπιστεί το συχνό φαινόμενο των ασυνήθιστα χαμηλών προσφορών στις συμβάσεις έργων, μελετών και τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, με την εισαγωγή του ως άνω νομοθετικού τεκμηρίου, βάσει του οποίου, μία προσφορά τεκμαίρεται ως ασυνήθιστα χαμηλή υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Στις διατάξεις του αντίστοιχου άρθρου 69 Οδηγίας, παρέχεται διακριτική ευχέρεια στην αναθέτουσα αρχή να προβεί στη σχετική εκτίμηση, με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της εκάστοτε σύμβασης, χωρίς να θέτει αντίστοιχα τεκμήρια, ποσοτώσεις ή συγκεκριμένη μεθοδολογία.

Ωστόσο, στην «**Ανακοίνωση της Επιτροπής «Κατευθυντήριες γραμμές για τη συμμετοχή προσφερόντων και αγαθών από τρίτες χώρες στην αγορά δημόσιων συμβάσεων της ΕΕ» C(2019) 5494 final αναφέρονται τα ακόλουθα:**

«Στις οδηγίες δεν παρέχεται ούτε ορισμός του τι συνιστά ασυνήθιστα χαμηλή προσφορά ούτε συγκεκριμένη μέθοδος για τον υπολογισμό του ορίου ασυνήθιστα χαμηλής προσφοράς. Ορισμένα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει προαιρετικές ή υποχρεωτικές μεθόδους. Τα κράτη μέλη είναι ελεύθερα να θεσπίζουν εθνικούς κανόνες ή μεθόδους που πρέπει να χρησιμοποιούνται για τον εντοπισμό προσφορών για τις οποίες υπάρχει υπόνοια ότι είναι ασυνήθιστα χαμηλές, υπό την προϋπόθεση ότι οι κανόνες αυτοί είναι αντικειμενικοί και δεν εισάγουν δυσμενείς διακρίσεις¹. Μπορούν να εφαρμόζουν αριθμητικές μεθόδους, βάσει εκτίμησης της απόκλισης μιας προσφοράς είτε από τη μέση τιμή όλων των προσφορών¹ είτε από την εκτιμώμενη αξία της δημόσιας σύμβασης από τον ίδιο τον αγοραστή του δημόσιου τομέα. Μια έγκυρη μέθοδος μπορεί επίσης να αναφέρεται στη διαφορά μεταξύ της χαμηλότερης και της δεύτερης χαμηλότερης προσφοράς. Κανόνες αυτού του είδους ενδέχεται να περιλαμβάνουν συγκεκριμένα ποσοστιαία όρια τα οποία πρέπει να εφαρμόζονται για τον εντοπισμό ασυνήθιστα χαμηλών προσφορών. Σε περίπτωση που το εθνικό δίκαιο δεν προβλέπει κάποια μέθοδο, οι αγοραστές του δημόσιου τομέα μπορούν να θεσπίσουν οι ίδιοι διαφανείς μεθόδους που δεν εισάγουν διακρίσεις.»

Υπό το πρίσμα των ως άνω Κατευθυντήριων Γραμμών, διαφαίνεται ότι μπορεί να τεθούν εθνικοί κανόνες για τον προσδιορισμό μιας προσφοράς ως ασυνήθιστα χαμηλής, όπως το ως

Travel Solutions Belgium SA κατά Επιτροπής, σκ. 49-50, ΣτΕ (ΕΑ) 165/2020 (Β'Θ) και αποφάσεις ΕΛΣ 1325/2019, 525, 1345/2018).

άνω προβλεπόμενο τεκμήριο, σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, θα πρέπει να διασφαλίζεται ότι οι σχετικοί κανόνες είναι πρόσφοροι, αντικειμενικοί και δεν εισάγουν δυσμενείς διακρίσεις.

Κατά συνέπεια, το φαινόμενο της υποβολής ασυνήθιστα χαμηλών προσφορών στις συμβάσεις έργων, μελετών και τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, δεν φαίνεται ότι μπορεί να αντιμετωπιστεί μόνο με την ως άνω προτεινόμενη ρύθμιση. Θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι πραγματικές συνθήκες στην αγορά, ώστε να αναμορφωθούν, ενδεχομένως οι τιμές των περιγραφικών τιμολογίων των έργων και οι προεκτιμώμενες αμοιβές των μελετών και οι σχετικοί προϋπολογισμοί των δημοπρατούμενων συμβάσεων να καταρτίζονται από τις αναθέτουσες αρχές με βάση στοιχεία που θα προσεγγίζουν τις πραγματικές τιμές της αγοράς. Περαιτέρω κρίσιμο είναι ήδη κατά την υποβολή της προσφοράς τους οι προσφέροντες να υποχρεούνται να προβαίνουν σε ανάλυση κόστους αυτής (με ανάλυση των επιμέρους στοιχείων που την αποτελούν πχ εργατικό κόστος, κόστος κτήσης υλικών, μεταφοράς αυτών/μεταφοράς αδρανών υλικών κλπ)

Ανεξαρτήτως της καταλληλότητας και της προσφορότητας των κριτηρίων που χρησιμοποιούνται πάντως στην προτεινόμενη διάταξη, δεν μπορεί να γίνεται λόγος για τεκμήριο αλλά για ενδείξεις ικανές να δημιουργήσουν την υπόνοια ότι ορισμένη προσφορά ενδέχεται να είναι ασυνήθιστα χαμηλή, γεγονός που υποχρεώνει την αναθέτουσα αρχή να προβεί στον έλεγχο της συνθέσεως της προσφοράς προκειμένου να βεβαιωθεί ότι αυτή δεν είναι ασυνήθιστα χαμηλή.

Περαιτέρω προβλέπεται ότι *«Οι παρεχόμενες εξηγήσεις του οικονομικού φορέα, ιδίως ως προς τον προσδιορισμό οικονομικών μεγεθών, με τις οποίες ο προσφέρων διαμόρφωσε την προσφορά του, αποτελούν δεσμευτικές συμφωνίες και τμήμα της σύμβασης ανάθεσης που δεν μπορούν να μεταβληθούν καθ' όλη την διάρκεια εκτέλεσης της σύμβασης.»*

Με την ως άνω διάταξη, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση: *«... ρητά πλέον προβλέπεται ότι τα οικονομικά στοιχεία των εξηγήσεων που παραθέτει προς την αναθέτουσα αρχή αποτελούν δεσμευτική συμφωνία και τα εν λόγω στοιχεία δεν δύνανται να μεταβληθούν σε μεταγενέστερο χρόνο.»*

Διαφάνεται, από τα ανωτέρω, ότι, με την εν λόγω ρύθμιση, σκοπείται να δημιουργηθεί μία ρητή, εκ του νόμου δέσμευση του οικονομικού φορέα, του οποίου οι εξηγήσεις γίνονται αποδεκτές από την αναθέτουσα αρχή, καθώς οι εν λόγω εξηγήσεις ως προς τον προσδιορισμό των οικονομικών μεγεθών της προσφοράς προβλέπεται ότι αποτελούν δεσμευτικές συμφωνίες και τμήμα της σύμβασης που δεν μπορούν να μεταβληθούν καθ' όλη την διάρκεια εκτέλεσης της σύμβασης.

Η συγκεκριμένη ρύθμιση τίθεται μάλλον εκ περισσού, καθώς είναι αυτονόητο ότι, εφόσον ο προσφέρων παράσχει εξηγήσεις και προσκομίσει στοιχεία, με βάση τα οποία τεκμηριώνει την τιμή της προσφοράς του και γίνουν αποδεκτά από την αναθέτουσα αρχή, θα εκτελέσει εν τέλει τη σύμβαση με βάση την τελικώς αποδεχθείσα προσφορά του, η οποία και αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της σχετικής σύμβασης.

Τέλος, προστίθεται νέα παρ. 7 στο άρθρο 88, με την οποία παρέχεται εξουσιοδότηση στους καθ' ύλην αρμόδιους Υπουργούς, ανά είδος σύμβασης, να ορίζουν, με υπουργική απόφαση, τη μέθοδο, τους όρους και τα ειδικότερα ζητήματα, δυνάμει των οποίων μία προσφορά κρίνεται ως ασυνήθιστα χαμηλή, καθώς και τον τρόπο σύνδεσης των κριτηρίων αξιολόγησης των ασυνήθιστα χαμηλών προσφορών με συναφείς μηχανισμούς καταγραφής και παρατηρητήρια τιμών. Με τις ίδιες αποφάσεις μπορεί να ορίζονται τα κριτήρια βάσει των οποίων η αναθέτουσα αρχή μπορεί να αποκλίνει από τα αναφερόμενα σε αυτές.

Εκτιμάται ότι ο καθορισμός, με υπουργικές αποφάσεις, των ανωτέρω στοιχείων μπορεί να συμβάλει στην ομοιόμορφη εφαρμογή τους εκ μέρους των αναθετουσών αρχών, στον βαθμό, ωστόσο, που έχουν τη μορφή κατευθύνσεων, χωρίς να θέτουν δεσμευτικούς κανόνες

για τις αναθέτουσες αρχές, για τους ίδιους λόγους που αναφέρθηκαν ανωτέρω ως προς τον περιορισμό της ευχέρειας της αναθέτουσας αρχής, λαμβανομένου υπόψη, σε κάθε περίπτωση, ότι η κρίση και οι αποφάσεις της αναθέτουσας αρχής δεν είναι ανέλεγκτες, αλλά υπόκεινται σε προδικαστικό και δικαστικό έλεγχο νομιμότητας.

Οι ανωτέρω παρατηρήσεις ισχύουν και ως προς το άρθρο 122, με το οποίο τροποποιείται το άρθρο 313 του Βιβλίου ΙΙ [τροποποιούνται οι παρ. 1, 6 και 7 του άρθρου]

34) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 34

Ισότιμες και ισοδύναμες προσφορές - Τροποποίηση άρθρου 90 του ν.4412/2016 -

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με την προτεινόμενη τροποποίηση της παρ. 4 ορίζεται ότι στις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης προμηθειών ή γενικών υπηρεσιών, σε περίπτωση ισοδύναμων προσφορών επιλέγεται η προσφορά με την υψηλότερη βαθμολογία τεχνικής προσφοράς, αντί της υφιστάμενης δυνατότητας της αναθέτουσας αρχής να επιλέγει είτε την προσφορά με την υψηλότερη βαθμολογία τεχνικής προσφοράς είτε αυτή με τη χαμηλότερη τιμή. Η προτεινόμενη ρύθμιση προκρίνει κατ' απόλυτο τρόπο τα λοιπά κριτήρια ανάθεσης που διαμορφώνουν τη βαθμολογία τεχνικής προσφοράς (ποιοτικά, κοινωνικά περιβαλλοντικά κλπ) έναντι του κριτηρίου της τιμής στις περιπτώσεις ισοδύναμων προσφορών, στοχεύοντας στην ενίσχυση της αποτίμησής τους.

35) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 35

Περιεχόμενο προσφορών και αιτήσεων συμμετοχής - Τροποποίηση άρθρου 92 ν.4412/2016

-

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Αρχικά, από νομοτεχνική άποψη, δεδομένου ότι καταργούνται τρεις παράγραφοι και προστίθεται νέα παράγραφος, το πρώτο εδάφιο του εν λόγω άρθρου σκόπιμο είναι να επαναδιατυπωθεί ως εξής: «*Το άρθρο 92 του ν. 4412/2016 αντικαθίσταται ως εξής:*».

Περαιτέρω, επί του περιεχομένου του αναμορφωμένου άρθρου σημειώνονται τα εξής:

Διατηρείται η παρ. 1 που αναφέρει τα εξωτερικά στοιχεία που πρέπει να φέρει ο σφραγισμένος φάκελος προσφοράς ή αίτησης συμμετοχής σε συμβάσεις που δεν διενεργούνται ηλεκτρονικά μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, ενώ με την κατάργηση της ισχύουσας παραγράφου 2, απαλείφονται οι ειδικότερες ρυθμίσεις για την υποβολή της προσφοράς στις έγχαρτες διαδικασίες (χωριστοί φάκελοι, κλπ), επιτρέποντας ουσιαστικά στην αναθέτουσα αρχή να διαμορφώσει τους σχετικούς όρους στα έγγραφα της σύμβασης. Η προτεινόμενη κατάργηση της παρ. 3 που προέβλεπε ότι στις διαδικασίες δύο σταδίων (κλειστή διαδικασία, ανταγωνιστική διαδικασία με διαπραγμάτευση, ανταγωνιστικό διάλογο και στη σύμπραξη καινοτομίας), οι οικονομικοί φορείς δεν υποβάλλουν με την αίτηση συμμετοχής τους εγγύηση συμμετοχής, διαφαίνεται ότι καταργείται ως αυτονόητη, καθώς η εγγύηση συμμετοχής συνδέεται και διασφαλίζει σύμφωνα και με το άρθρο 72 τις προσφορές και όχι τις αιτήσεις συμμετοχής.

Όσον αφορά την παρ. 4 στο τελευταίο εδάφιο προστίθεται επεξηγηματική φράση «*δηλαδή έντυπα ... μετάφρασή τους*» και διαμορφώνεται ως εξής «*Στα έγγραφα της σύμβασης του άρθρου 53 μπορεί να ορίζεται ότι ενημερωτικά και τεχνικά φυλλάδια και άλλα έντυπα -*

εταιρικά ή μη - με ειδικό τεχνικό περιεχόμενο, δηλαδή έντυπα με αμιγώς τεχνικά χαρακτηριστικά (λ.χ. αριθμούς, αποδόσεις σε διεθνείς μονάδες, μαθηματικούς τύπους, σχέδια κοκ) που είναι δυνατόν να διαβαστούν σε κάθε γλώσσα και δεν είναι απαραίτητη η σχετική μετάφρασή τους, μπορούν να υποβάλλονται σε άλλη γλώσσα, χωρίς να συνοδεύονται από μετάφραση στην ελληνική». Με την ως άνω ρύθμιση προβλέπεται εξαίρεση από τον κανόνα της μετάφρασης αλλοδαπών ιδιωτικών εγγράφων, τα οποία, ακριβώς λόγω του περιεχομένου τους, μπορούν να διαβαστούν σε οποιαδήποτε γλώσσα .

Η προσθήκη της παρ. 4Α διαφαίνεται ότι σκοπεί στη διευκόλυνση της διαδικασίας σύναψης συμβάσεων επιτρέποντας στις αναθέτουσες αρχές να προβλέψουν στα έγγραφα της σύμβασης, την υποβολή από τους οικονομικούς φορείς ενός ή περισσότερων στοιχείων των προσφορών και των αιτήσεων συμμετοχής σε μία ή περισσότερες επίσημες γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης πέραν της ελληνικής, χωρίς να απαιτείται επικύρωσή τους, στο μέτρο που τα ανωτέρω αποδεικτικά έγγραφα είναι καταχωρημένα σε επίσημους ιστότοπους φορέων πιστοποίησης στους οποίους υπάρχει ελεύθερη πρόσβαση μέσω διαδικτύου και εφόσον ο οικονομικός φορέας παραπέμπει σε αυτούς. Με την προτεινόμενη τροποποίηση δεν θα απαιτείται μετάφραση και επικύρωση στα υποβαλλόμενα δικαιολογητικά πχ στο πιστοποιητικό διασφάλισης ποιότητας ή περιβαλλοντικής διαχείρισης ή σε πιστοποιητικό εκδιδόμενο από οργανισμό πιστοποίησης του άρθρου 83, στο βαθμό που τηρούνται οι προϋποθέσεις της προτεινόμενης διάταξης. Στο σημείο αυτό επισημαίνεται η διαφοροποίηση της προτεινόμενης ρύθμισης από την ενωσιακή διάταξη του πρώτου εδαφίου της παρ. 6 «οι οικονομικοί φορείς δεν υποχρεούνται να υποβάλλουν δικαιολογητικά ή άλλα αποδεικτικά στοιχεία, αν και στο μέτρο που η αναθέτουσα αρχή έχει τη δυνατότητα να λαμβάνει τα πιστοποιητικά ή τις συναφείς πληροφορίες απευθείας μέσω πρόσβασης σε εθνική βάση δεδομένων σε οποιοδήποτε κράτος - μέλος της Ένωσης, η οποία διατίθεται δωρεάν, όπως εθνικό μητρώο συμβάσεων, εικονικό φάκελο επιχείρησης, ηλεκτρονικό σύστημα αποθήκευσης εγγράφων ή σύστημα προεπιλογής». Ειδικότερα η προτεινόμενη ρύθμιση, κινούμενη ως ένα βαθμό στο πνεύμα της διάταξης του άρθρου 79, που αφορά στα κριτήρια ποιοτικής επιλογής α) προβλέπει την υποβολή του πιστοποιητικού χωρίς μετάφραση στην ελληνική, ενώ η διάταξη του άρθρου 79 δεν απαιτεί την υποβολή πιστοποιητικού, β) δεν εξετάζει αν οι επίσημοι ιστότοποι των φορέων πιστοποίησης συνιστούν εθνική βάση δεδομένων κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 79. Ανεξαρτήτως της προηγούμενη παρατήρησης, και προκειμένου να καταστεί σαφέστερο ποιους φορείς καταλαμβάνει η έννοια του «φορέα πιστοποίησης», προτείνεται να εξεταστεί η ενδεικτική παραπομπή στα άρθρα 82 και 83 ν. 4412/2016, άλλως να παρατεθεί ειδική τεκμηρίωση στην αιτιολογική έκθεση.

Αναφορικά με την κατάργηση της παραγράφου 7, η οποία είχε προστεθεί με το ν. 4605/2019 και με την οποία προβλέπεται οι αλλοδαποί οικονομικοί φορείς να εξαιρούνται της υποχρέωσης να υπογράφουν τα δικαιολογητικά με χρήση προηγμένης ηλεκτρονικής υπογραφής, αν μπορούν να τα αυθεντικοποιούν με οποιονδήποτε άλλον πρόσφορο τρόπο, εφόσον στη χώρα προέλευσής τους δεν είναι υποχρεωτική η χρήση προηγμένης ψηφιακής υπογραφής σε διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων, επισημαίνεται ότι η Αρχή με τη Γνώμη 17/2018, είχε διατυπώσει την αντίθεσή της στην τότε προτεινόμενη ρύθμιση. Ειδικότερα είχε επισημάνει ότι η ρύθμιση εισήγαγε δυσμενή διάκριση σε βάρος των εγχώριων οικονομικών φορέων, ενώ δεν συνοδεύεταν από ένα εναλλακτικό, ισοδύναμο τρόπο «αυθεντικοποίησης» του συγκεκριμένου τρόπου ηλεκτρονικής διαβίβασης. Σε συνέχεια των ανωτέρω η κατάργηση της παρ. 7

Τέλος, η προτεινόμενη τροποποίηση της παρ. 8 αποτελεί νομοτεχνική τροποποίηση, καθώς αντικαθίσταται ο ν. 4250/2014 με τον ν. 2690/1999 «Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας», το άρθρο 11 του οποίου έχει τροποποιήσει ο ν. 4250/2014.

36) Προτεινόμενη διάταξη**Άρθρο 36**

Περιεχόμενο φακέλου «Δικαιολογητικά Συμμετοχή - Αντικατάσταση άρθρου 93 του ν.4412/2016»

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με την προτεινόμενη ρύθμιση διαγράφεται το τμήμα του άρθρου 93 που αναφερόταν στις διαδικασίες σύναψης συμβάσεων κάτω των ορίων, καθώς η διάκριση συμβάσεων άνω και κάτω των ορίων, όσον αφορά το φάκελλο «δικαιολογητικά συμμετοχής» δεν έχει πλέον νόημα, σε συνέχεια και της προτεινόμενης τροποποίησης του άρθρου 79 με την οποία καταργείται το ΤΕΥΔ, με το ΕΕΕΣ να αποτελεί πλέον το μέσο προαπόδειξης και για τις συμβάσεις κάτω των ορίων. Η διάταξη ωστόσο προτείνεται να συμπληρωθεί με αναφορά στη συμπληρωματική υπεύθυνη δήλωση που προστίθεται σε σχετική προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 79 (πρβλ σχετικό σχόλιο άρθρου 79).

Τέλος, ως νομοτεχνική παρατήρηση σημειώνεται ότι λείπει η ένδειξη β) πριν από την εγγύηση συμμετοχής, άλλως θα πρέπει να καταργηθεί και η ένδειξη α), ενώ δεν είναι ορθή στο δεύτερο εδάφιο η παραπομπή στη διάταξη 328 του Βιβλίου ΙΙ. Επισημαίνεται ότι το άρθρο 93 εφαρμόζεται αναλογικά στις συμβάσεις του Βιβλίου ΙΙ δυνάμει του άρθρου 315.

37) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 37 Περιεχόμενο φακέλου «Τεχνική Προσφορά» – Τροποποίηση άρθρου 94 ν. 4412/2016

Η παρ. 5 του άρθρου 94 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιείται και το άρθρο 94 διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Προκαταρκτικά σημειώνεται ότι η ισχύουσα παρ. 1 του άρθρου 94 θα πρέπει να συσχετισθεί με την υπό τροποποίηση ρύθμιση της παρ. 1 του άρθρου 50, καθώς είναι προφανές ότι η εκπόνηση οριστικής μελέτης στο σύστημα της μελετοκατασκευής εξαρτάται από το βαθμό ωριμότητας του φακέλου δημοπράτησης του έργου (βλ παρατηρήσεις στο άρθρο Άρθρο 16 Δημόσιες συμβάσεις έργων με αξιολόγηση μελέτης– Τροποποίηση άρθρου 50).

Με το άρθρο 37 τροποποιείται η παρ. 5 του άρθρου 94 του ν.4412/2016. Ειδικότερα, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση, απαλείφεται η διάκριση μεταξύ προμηθευτών που παράγουν το προσφερόμενο προϊόν και των προμηθευτών που το εμπορεύονται, ως προς τη δυνητική απαίτηση της αναθέτουσας αρχής για την υποβολή δήλωσης της χώρας παραγωγής του προσφερόμενου προϊόντος, της επιχειρηματικής μονάδας στην οποία αυτό παράγεται και του τύπου εγκατάστασής της. Παράλληλα, καταργείται η απαίτηση προσκόμισης υπεύθυνης δήλωσης προς την αναθέτουσα αρχή του εκάστοτε προμηθευτή, που δεν παράγει το προσφερόμενο προϊόν, αναφορικά με το γεγονός ότι η κατασκευή του τελικού προϊόντος θα γίνει από την επιχείρηση στην οποία ανήκει ή η οποία εκμεταλλεύεται ολικά ή μερικά τη μονάδα κατασκευής του τελικού προϊόντος και ότι ο νόμιμος εκπρόσωπος της επιχείρησης αυτής ή ο επίσημος αντιπρόσωπός της έχει αποδεχθεί έναντι τους την εκτέλεση της συγκεκριμένης προμήθειας, σε περίπτωση κατακύρωσης στον προμηθευτή υπέρ του οποίου έγινε η αποδοχή. Με την κατάργηση της υπεύθυνης δήλωσης αντιμετωπίζεται το ζήτημα της τεχνητής μείωσης του ανταγωνισμού στις περιπτώσεις προμηθειών, κυρίως ιατροτεχνολογικού χαρακτήρα, στις περιπτώσεις που συγκεκριμένα αγαθά διατίθενται στην εγχώρια αγορά μέσω αποκλειστικού αντιπροσώπου εταιριών παραγωγής που έχουν έδρα στο εξωτερικό.

Ως προς προς το περιεχόμενο της τροποποίησης ισχύουν τα αναφερόμενα στην αριθμ. Α17/2018 Γνώμη της Αρχής, όπου, σχετικά με τη διάταξη της παραγράφου 5 του άρθρου 94, ως προστέθηκε με το άρθρο 43 παρ.9 Ν.4605/2019 (Α' 52) και τροποποιήθηκε με το άρθρο 56 περ.5 του ν. Ν.4609/2019 (Α' 67), αναφέρονται τα ακόλουθα: «Με την προτεινόμενη παρ. 9 του σχεδίου νόμου, προστίθεται παρ. 5 στο άρθρο 94 του ν. 4412/2016, σύμφωνα με την περ. (α) της οποίας, και ειδικά για τις συμβάσεις προμηθειών, εισάγεται δυνατότητα της αναθέτουσας αρχής να ζητεί από τους προσφέροντες σύμβασης προμηθειών να δηλώνουν στην τεχνική τους προσφορά την χώρα καταγωγής του τελικού προϊόντος. Εν συνεχεία, σύμφωνα με την περ. (β) της προτεινόμενης παραγράφου, στην περίπτωση που ζητηθεί σχετικά στην τεχνική προσφορά η αναφερόμενη δήλωση, τίθεται στον προσφέροντα η υποχρέωση να δηλώνει στην τεχνική του προσφορά την χώρα καταγωγής του τελικού προϊόντος, την επιχειρηματική μονάδα και τον τόπο εγκατάστασής της (αν δεν το κατασκευάζει ο ίδιος), ενώ στην περίπτωση που το κατασκευάζει ο ίδιος την επιχειρηματική μονάδα, στην οποία θα κατασκευαστεί το προσφερόμενο προϊόν και τον τόπο εγκατάστασής, επί ποινή αποκλεισμού ελλείψει αυτής. Στην πρώτη περίπτωση (που ο προσφέρων δεν κατασκευάζει ο ίδιος το προϊόν) η υποχρέωση αυτή πρέπει να συνοδεύεται με υποβολή υπεύθυνης δήλωσης εκ μέρους του προσφέροντα ότι η κατασκευή του τελικού προϊόντος θα γίνει από την επιχείρηση στην οποία ανήκει ή η οποία εκμεταλλεύεται ολικά ή μερικά τη μονάδα κατασκευής του τελικού προϊόντος και ότι ο νόμιμος εκπρόσωπος της επιχείρησης ή ο επίσημος αντιπρόσωπος έχει αποδεχθεί έναντι τους την εκτέλεση της συγκεκριμένης προμήθειας, σε περίπτωση κατακύρωσης στον προμηθευτή, υπέρ του οποίου έγινε η αποδοχή, ομοίως επί ποινή αποκλεισμού ελλείψει αυτής. Η ως άνω προσθήκη στο άρθρο 94 (περιεχόμενο φακέλου «τεχνική προσφορά») του ν. 4412/2016, συνιστά ουσιαστικά μερική επαναφορά του παλαιού καθεστώτος περί δημοσίων προμηθειών και συγκεκριμένα του άρθρου 18 «Καταγωγή των προσφερόμενων υλικών και δήλωση της επιχείρησης κατασκευής του τελικού προϊόντος» του Π.δ 118/2007, το οποίο καταργήθηκε με τις διατάξεις του άρθρου 377 παρ. 1 περ. 59 του ν. 4412/2016. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση, η εν λόγω ρύθμιση αποσκοπεί στην διασφάλιση της εκτέλεσης των συμβάσεων προμηθειών και στην αποφυγή καθυστερήσεων και εκπτώσεων των αναδόχων. Επιπλέον σε αυτήν αναφέρεται ρητώς, ότι ο κατασκευαστής δεν αποτελεί πρόσωπο στις τεχνικές ικανότητες του οποίου δύναται να στηρίζονται οι προσφέροντες - προμηθευτές. Επί του περιεχομένου της προτεινόμενης διάταξης σημειώνεται ότι η υποχρέωση υποβολής της συγκεκριμένης υπεύθυνης δήλωσης, στην οποία αναφέρεται το εργοστάσιο κατασκευής του τελικού προϊόντος, φαίνεται να συνιστά ένα διοικητικό βάρος στην διαδικασία διεξαγωγής των διαγωνισμών, χωρίς σαφές πρακτικό αντίκρισμα, τουλάχιστον σύμφωνα με τα αναγραφόμενα στην αιτιολογική έκθεση της ρύθμισης. Περαιτέρω, το γεγονός ότι η ανωτέρω ρύθμιση καταλαμβάνει όλες τις διαδικασίες προμηθειών ανεξαρτήτως αντικειμένου συνηγορεί προς αυτόν τον ισχυρισμό. Η αναφορά της αιτιολογικής έκθεσης σε «συμβάσεις προμηθειών προϊόντων τεχνολογίας», δεν φαίνεται να προσδιορίζει σαφώς συγκεκριμένες περιπτώσεις στις οποίες θα ήταν απαραίτητη μια τέτοια δήλωση. Σε κάθε περίπτωση, είναι δυνατό η απαίτηση αναφοράς της χώρας καταγωγής ή του κατασκευαστή κατά περίπτωση να απαιτείται από την κείμενη νομοθεσία και να περιγράφεται στις τεχνικές προδιαγραφές του κάθε φορά ζητούμενου είδους προμήθειας, ως στοιχείο της ταυτότητας - σήματος του προϊόντος. Η ανωτέρω απαίτηση θα πρέπει να εξετάζεται σε κάθε περίπτωση από την αναθέτουσα αρχή. Τέλος, η δήλωση του προσφέροντα ότι η κατασκευή του τελικού προϊόντος θα γίνει από την επιχείρηση στην οποία ανήκει ή η οποία εκμεταλλεύεται ολικά ή μερικά τη μονάδα κατασκευής του τελικού προϊόντος και ότι ο νόμιμος εκπρόσωπος της επιχείρησης αυτής ή ο επίσημος αντιπρόσωπός της έχει αποδεχθεί έναντι του την εκτέλεση της συγκεκριμένης προμήθειας, που φαίνεται να αποτυπώνει δέσμευση ενός τρίτου προσώπου, δεν φαίνεται πρόσφορη. Οι οικονομικοί φορείς θα μπορούσαν να υποβάλλουν μία γενική δέσμευση ότι τα στοιχεία της προσφοράς τους είναι αληθή και ότι δεσμεύονται να εκτελέσουν τη σύμβαση σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στη διακήρυξη. Πέραν αυτού, η

αναφορά σε όρους «τελικό προϊόν» δύναται να δημιουργήσει ερμηνευτικά προβλήματα χωρίς παραπομπή στην κείμενη νομοθεσία».

Ως εκ τούτου, η προτεινόμενη τροποποίηση της παραγράφου 5 του άρθρου 94 κινείται προς την ορθή κατεύθυνση.

38) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 38

Τρόπος σύνταξης και υποβολής οικονομικών προσφορών – Τροποποίηση άρθρου 95 ν. 4412/2016

Οι παρ. 2, 5 και 6 του άρθρου 95 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

[...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Καταρχήν επισημαίνεται ότι τροποποιούνται μόνο οι παράγραφοι 2 και 6 και όχι η 5, ως εκ τούτου το πρώτο εδάφιο του άρθρου 38 θα πρέπει να διορθωθεί. Ειδικότερα επί των προτεινόμενων ρυθμίσεων σημειώνονται τα ακόλουθα.

Η πρώτη τροποποίηση στο άρθρο 95 εντοπίζεται στην παρ. 2 περ. α). Συγκεκριμένα, στο πρώτο εδάφιο της παρ. 2α) και στην περίπτωση όπου το κριτήριο ανάθεσης της δημόσιας σύμβασης έργου είναι η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά μόνο βάσει τιμής, προστίθεται η φράση: *‘.....είτε συνολικό και ενιαίο ποσοστό έκπτωσης επί της προϋπολογιζόμενης δαπάνης για το συνολικό αντικείμενο του έργου που προκηρύσσεται με κατ’ αποκοπή τίμημα.....’*. Η προτεινόμενη ρύθμιση ουσιαστικά ενσωματώνει στο άρθρο 95 την αντίστοιχη πρόβλεψη του άρθρου 125 το οποίο καταργείται.

Η δεύτερη προτεινόμενη τροποποίηση είναι στην περ. ββ) της παρ. 2 και ειδικότερα στο τρίτο εδάφιο αυτής, όπου στον τρόπο συμπλήρωσης του τιμολογίου του υπό δημοπράτηση έργου, στο σημείο που το ισχύον άρθρο καταγράφει αναλυτικά το πώς το τιμολόγιο συμπληρώνεται, με την προτεινόμενη ρύθμιση προστίθεται η φράση: *‘.....εφόσον απαιτείται από το επιλεγέν κριτήριο.....’*. Η εν λόγω τροποποίηση είναι καθαρά νομοτεχνική χωρίς ουσιαστικά να επηρεάζει το περιεχόμενο του υπό εξέταση άρθρου.

Η τρίτη προτεινόμενη τροποποίηση στο παρόν άρθρο αφορά στην αντικατάσταση της παρ. 6 με νέα αναμορφωμένη παράγραφο ως ακολούθως: *‘.....Στις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης προμηθειών ή/ και γενικών υπηρεσιών με κριτήριο την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά αποκλειστικά βάσει της τιμής, η τελευταία μπορεί να προκύπτει κατά την προσφερόμενη έκπτωση επί τοις εκατό στην τιμή του είδους, βάσει τιμών αναφοράς, ιδίως όπως αυτές προσδιορίζονται από την κείμενη νομοθεσία ή **βάσει τιμών που έχουν εγκριθεί από ρυθμιστική αρχή στην περίπτωση ρυθμιζόμενων αγορών.** Στις περιπτώσεις αυτές η τιμή μπορεί να αναπροσαρμόζεται κατά τη διάρκεια εκτέλεσης της σύμβασης με βάση την εκάστοτε ισχύουσα τιμή αναφοράς, εφαρμοζόμενου του ποσοστού έκπτωσης. Η αναπροσαρμογή της τιμής, προκειμένου να εφαρμοστεί, θα πρέπει να αναφέρεται στα έγγραφα της σύμβασης.....’*.

Με την προτεινόμενη προσθήκη της φράσης *«ή βάσει τιμών που έχουν εγκριθεί από ρυθμιστική αρχή στην περίπτωση ρυθμιζόμενων αγορών»* προστίθεται η δυνατότητα έκπτωσης στις συμβάσεις προμηθειών και γενικών υπηρεσιών, επί τιμής αναφοράς που έχει προσδιοριστεί όχι μόνο από την κείμενη νομοθεσία, αλλά και από ρυθμιστική αρχή, όπως για παράδειγμα στις περιπτώσεις συμβάσεων υπηρεσιών κινητής τηλεφωνίας, ενέργειας κλπ ρυθμιζόμενων αγορών. Η εν λόγω τροποποίηση κινείται στην ορθή κατεύθυνση,

διευρύνοντας το πεδίο εφαρμογής της ισχύουσας ρύθμισης. Ωστόσο προτείνεται να διευρυνθεί έτι περαιτέρω, επιτρέποντας στην αναθέτουσα αρχή, εφόσον το αντικείμενο της σύμβασης και η σύναψή της εξυπηρετείται καλύτερα, τηρουμένων σε κάθε περίπτωση των αρχών της ίσης μεταχείρισης και της διαφάνειας, να προβλέπει στα έγγραφα της σύμβασης τη δυνατότητα προσδιορισμού της τιμής με έκπτωση επί της τιμής αναφοράς και σε άλλες περιπτώσεις πλην των περιοριστικά στην παρ. 6 αναφερομένων. Τέτοια περίπτωση για παράδειγμα θα μπορούσε να είναι συμβάσεις προμήθειας πρωτότυπων ανταλλακτικών συγκεκριμένων ειδών, οι τιμές των οποίων καταρχήν προσδιορίζονται από τον εργοστασιακό κατασκευαστή του προϊόντος.

39) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 39

Χρόνος και τρόπος υποβολής προσφορών ή αιτήσεων συμμετοχής– Τροποποίηση άρθρου 96 ν. 4412/2016

Οι παρ. 1 και 2 του άρθρου 96 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται, οι παρ. 3, 4, 5 και 6 καταργούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με τις προτεινόμενες τροποποιήσεις καταργούνται οι ρυθμίσεις που αφορούσαν την έγχαρτη διαδικασία υποβολής προσφοράς σε συνέχεια των γενικότερων προτεινομένων τροποποιήσεων για κατάργηση της διαδικασίας του συνοπτικού διαγωνισμού και την υποχρεωτική χρήση του ΕΣΗΔΗΣ για συμβάσεις άνω των 30.000 €. Για τις συμβάσεις δε που δεν διενεργούνται με ηλεκτρονικά μέσα, η παράγραφος 2 επιτρέπει στην αναθέτουσα αρχή να θέσει τους σχετικούς όρους στα έγγραφα της σύμβασης.

40) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 40 Χρόνος ισχύος προσφορών – Τροποποίηση άρθρου 97 ν. 4412/2016

Οι παρ. 2 και 3 του άρθρου 97 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Προκαταρκτικά σημειώνεται σχετικά με την παρ. 1, για λόγους ενιαίας ορολογίας και συνεκτικότητας των ρυθμίσεων του νόμου, ότι η απόρριψη προσφοράς που ορίζει χρόνο ισχύος μικρότερο από αυτόν που προβλέπεται στα έγγραφα της σύμβασης, θα πρέπει να αναδιατυπωθεί σε «ως μη κανονική» αντί «ως απαράδεκτη», σύμφωνα με τους αντίστοιχους ορισμούς του άρθρου 26 και τους ομοίως προτεινόμενους στο άρθρο 2 ν. 4412/2016.

Με την προτεινόμενη τροποποίηση στην παράγραφο 2 μετά τη φράση «Σε περίπτωση αιτήματος» διαγράφεται η φράση «της αναθέτουσας αρχής», χωρίς να είναι ευκρινές γιατί έγινε αυτή η διαγραφή, αφού στη συνέχεια αναφέρεται στους οικονομικούς φορείς που αποδέχθηκαν την παράταση. Περαιτέρω θα πρέπει να διαγραφεί η αναφορά στην περ. α του άρθρου 72 παρ. 1 καθώς στην προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 72 έχουν απαλειφθεί από την παρ. 1 οι περιπτώσεις α-δ.

Η παρ. 3 που αφορά σε διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης έργων, μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, τροποποιείται με την εισαγωγή αντίστοιχων ρυθμίσεων με αυτές που προβλέπονται στην παρ. 4 για τις συμβάσεις προμηθειών και γενικών υπηρεσιών, ως προς τον χρόνο παράτασης της ισχύος των προσφορών και τη δυνατότητα «αναβίωσης» της ισχύος τους, στην περίπτωση που αν και έχει λήξει ο χρόνος ισχύος των προσφορών, η αναθέτουσα για λόγους δημοσίου

συμφέροντος, ζητά εκ των υστέρων από τους οικονομικούς φορείς που συμμετέχουν στη διαδικασία να την παρατείνουν.

Στην παράγραφο 4 η αντικατάσταση της «διενέργειας της διαδικασίας ανάθεσης» με αυτή «της καταληκτικής ημερομηνίας υποβολής προσφορών» είναι προς την ορθή κατεύθυνση καθώς ορίζεται με ακρίβεια η δήλη ημέρα από την οποία εκκινεί να υπολογίζεται η προβλεπόμενη προθεσμία. Περαιτέρω, δεδομένου ότι οι ρυθμίσεις που αφορούν στην παράταση ισχύος της προσφοράς επαναλαμβάνονται αυτούσια στην παρ. 3 για τις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης έργου, μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών και στην παρ. 4 για τις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης προμηθειών και παροχής γενικών υπηρεσιών, για νομοτεχνικούς λόγους προτείνεται όπως επαναδιατυπωθεί σε μία παράγραφο που θα καλύπτει όλες τις περιπτώσεις δημοσίων συμβάσεων.

Τέλος για την ουσία της ρύθμισης για την «αναβίωση» των προσφορών το πεδίο εφαρμογής τη οποίας διευρύνεται με την παρούσα, πρβλ τα σχετικά αναφερομένα στη Γνώμη Α5/2019⁷⁷.

41) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 41

Αποσφράγιση και αξιολόγηση προσφορών και αιτήσεων συμμετοχής στις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων προμηθειών και παροχής γενικών υπηρεσιών– Τροποποίηση άρθρου 100 ν.4412/2016

Οι παρ.1,2, 4 και 5 του άρθρου 100 του ν.4412/2016 τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση, με την τροποποίηση του άρθρου 100 αναμορφώνεται πλήρως η διαδικασία αξιολόγησης των προσφορών σε συμβάσεις προμηθειών και γενικών υπηρεσιών, για λόγους επιτάχυνσης της διαδικασίας και μείωσης των διοικητικών βαρών.

Πιο συγκεκριμένα, με την προτεινόμενη τροποποίηση, καταργείται η δημόσια αποσφράγιση των προσφορών και αιτήσεων συμμετοχής, ενοποιούνται στάδια αξιολόγησης και μειώνονται οι εκτελεστές πράξεις και, συνακόλουθα, τα στάδια που προσβάλλονται με προδικαστική προσφυγή.

⁷⁷ Αν και ο σκοπός που επιδιώκει να εξυπηρετήσει η προτεινόμενη ρύθμιση είναι κατανοητός και θεμιτός, στην ουσία δεν πρόκειται για παράταση, αλλά για «αναβίωση» προσφορών που έχουν λήξει, γεγονός που δημιουργεί ζητήματα τόσο ως προς τις παρεπόμενες υποχρεώσεις που συνδέονται με την υποβολή της προσφοράς, όπως η προσκόμιση εγγυητικής συμμετοχής, όπως και με την προϋπόθεση της ασφάλειας δικαίου που θα πρέπει να συντρέχει καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας ανάθεσης. Ειδικότερα, επισημαίνεται ότι η παράταση του χρόνου ισχύος της προσφοράς προϋποθέτει και την αντίστοιχη παράταση της εγγύησης συμμετοχής, προτού λήξει ο χρόνος ισχύος της, το οποίο δεν φαίνεται να ρυθμίζεται, αντιστοίχως, από την προτεινόμενη διάταξη, καθιστώντας την ατελή και προβληματική. Σε κάθε περίπτωση, με την κρινόμενη διάταξη θα έπρεπε να αποσαφηνίζεται: α) για πόσο χρονικό διάστημα έχει δικαίωμα η αναθέτουσα αρχή να ζητάει από τους οικονομικούς φορείς, εκ των υστέρων και μετά τη λήξη της προσφοράς τους, να την παρατείνουν (όχι εσαεί, αλλά για ένα εύλογο χρονικό διάστημα). β) το – κατ' ανώτατο όριο – χρονικό διάστημα της παράτασης ισχύος της προσφοράς που μπορεί να αιτείται η αναθέτουσα αρχή, το οποίο προτείνεται να μην υπερβαίνει - κατ' ανώτατο όριο - χρονικό διάστημα ίσο με την προβλεπόμενη από τα έγγραφα της σύμβασης αρχική διάρκεια ισχύος της προσφοράς.

Όταν κριτήριο ανάθεσης της σύμβασης είναι η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά μόνο βάσει τιμής, προβλέπεται η έκδοση μίας ενιαίας (αντί των δύο που προβλέπονται στη ισχύουσα διάταξη) απόφασης της αναθέτουσας αρχής, με την οποία επικυρώνονται τα αποτελέσματα αξιολόγησης όλων των σταδίων της διαδικασίας (δικαιολογητικά συμμετοχής, τεχνική προσφορά, οικονομική προσφορά και δικαιολογητικά κατακύρωσης), οι δε συμμετέχοντες λαμβάνουν γνώση των στοιχείων των λοιπών προσφερόντων με την κοινοποίηση της απόφασης κατακύρωσης.

Όταν κριτήριο ανάθεσης είναι η βέλτιστη σχέση ποιότητας - τιμής, προβλέπεται η έκδοση δύο εκτελεστών αποφάσεων (αξιολόγηση δικαιολογητικών συμμετοχής και τεχνικής προσφοράς & αξιολόγηση οικονομικής προσφοράς και δικαιολογητικών κατακύρωσης) αντί των τριών που προβλέπει η υφιστάμενη διάταξη, σε περίπτωση δε που εξ αρχής υποβάλλεται μία προσφορά προβλέπεται, ομοίως, η έκδοση μίας ενιαίας απόφασης για όλα τα στάδια, όπως και στις περιπτώσεις που κριτήριο ανάθεσης είναι αποκλειστικά και μόνο η τιμή.

Τονίζεται ότι το άρθρο περιλαμβάνει τους βασικούς κανόνες αποσφράγισης και αξιολόγησης αιτήσεων συμμετοχής και προσφορών, με βάση το κατά περίπτωση κριτήριο ανάθεσης, στοχεύοντας στη μείωση των εκτελεστών πράξεων των επιμέρους σταδίων των διαδικασιών, οι οποίοι αναμένεται να εξειδικευθούν με λεπτομέρειες στην προβλεπόμενη κατά το νόμο κανονιστική απόφαση και τα πρότυπα τεύχη ή υποδείγματα. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι υπάρχουν περιπτώσεις που μπορεί να απαιτηθεί η έγκριση του πρακτικού της Επιτροπής από το αποφαινόμενο όργανο σε προηγούμενο στάδιο και τελικά να εκδοθούν περισσότερες αποφάσεις – εκτελεστές διοικητικές πράξεις (λχ απόφαση επί εξέτασης διαδικασίας αυτοκάθαρσης άρθρου 73, απόφαση επί της αξιολόγησης προσφορών ως ασυνήθιστα χαμηλών, απόφαση στο στάδιο προεπιλογής των υποψηφίων στις διαδικασίες δύο σταδίων). Για το λόγο αυτό προτείνεται η ρητή παραπομπή στην υπό έκδοση κανονιστική απόφαση .

Εν κατακλείδι η προτεινόμενη με την παρούσα τροποποίηση διατύπωση του άρθρου αλλάζει άρδην τη διαδικασία αποσφράγισης και αξιολόγησης προσφορών και αιτήσεων συμμετοχής στις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων προμηθειών και παροχής γενικών υπηρεσιών, την απλοποιεί εν πολλοίς, χρήζει όμως διευκρινίσεων και προσθηκών. Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει, όπως προαναφέρθηκε, η διαδικασία αποσφράγισης και αξιολόγησης να εξειδικευθεί με λεπτομέρειες στις ηλεκτρονικές διαδικασίες και ειδικότερα στη σχετική ΥΑ ΕΣΗΔΗΣ, και να καταστεί σαφές ότι, αναλόγως των περιστάσεων και προς το συμφέρον της διαδικασίας, μπορεί να απαιτηθεί η έκδοση περισσότερων εγκριτικών αποφάσεων .

Αναλυτικότερα, επί των επιμέρους προτεινόμενων ρυθμίσεων του άρθρου 100, σημειώνονται τα ακόλουθα:

Αρχικά με την αναδιατύπωση του άρθρου και την απαλοιφή των σχετικών ρυθμίσεων που αφορούν στη μονογραφή, διάτρηση εγγράφων κλπ., φαίνεται να λαμβάνεται υπόψη η χρήση των ηλεκτρονικών μέσων για την υποβολή, αποσφράγιση και αξιολόγηση των προσφορών και όχι η έγχαρτη διαδικασία που χρησιμοποιείται μόνο σε συμβάσεις χαμηλής αξίας.

Με την **παρ. 1, σε συνδυασμό και με τα διαλαμβανόμενα στις επόμενες παραγράφους**, καταργείται ο δημόσιος χαρακτήρας της αποσφράγισης των προσφορών και των αιτήσεων συμμετοχής. Συνάγεται δε ότι οι οικονομικοί φορείς, λαμβάνουν γνώση των υπολοίπων συμμετεχόντων και των στοιχείων που υπεβλήθησαν απ'αυτούς, σε επόμενο ή/και το τελικό στάδιο της διαδικασίας, ανάλογα με το κριτήριο ανάθεσης (βλ. παρ. 2 και 4 αντίστοιχα) . Καταρχήν σημειώνεται ότι δεν είναι ευδιάκριτος ο λόγος για τον οποίο ανατρέπεται μια παγιωμένη πρακτική στις συμβάσεις των προμηθειών και γενικών υπηρεσιών - καθώς λείπει και η σχετική τεκμηρίωση στην αιτιολογική έκθεση- η οποία υπηρετεί σε αυτό το στάδιο την αρχή της διαφάνειας.(Προς αποφυγή παρερμηνειών, επισημαίνεται ότι τελικώς πρόσβαση στα στοιχεία των συμμετεχόντων και των προσφορών αποκτούν όλοι οι συμμετέχοντες, με

την κοινοποίηση της εκτελεστής πράξης των αποτελεσμάτων της διαδικασίας, ακόμα και εάν η προσφορά τους κρίνεται απαράδεκτη ή μη κανονική, σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας αξιολόγησης). Αν με την προτεινόμενη ρύθμιση σκοπείται η αποτροπή του φαινομένου της υποβολής ακατάλληλων προσφορών από προσφέροντες με μοναδικό στόχο την πρόσβαση στις προσφορές των ανταγωνιστών τους, σημειώνεται ότι προς τον σκοπό αυτό τροποποιείται το άρθρο 72 και οι ρυθμίσεις για την εγγυητική συμμετοχής (υποχρεωτικός έλεγχος υποβολής της πριν την αποσφράγιση των προσφορών). Διαφαίνεται από τα ανωτέρω ότι, στο δίλημμα της στάθμισης, αφενός, της αρχής της διαφάνειας και, αφετέρου, της προστασίας της εμπιστευτικότητας των προσφορών και του ανταγωνισμού, με τις προτεινόμενες ρυθμίσεις γίνεται προσπάθεια ενίσχυσης των δεύτερων. Σε κάθε περίπτωση στο πλαίσιο των αρχών της διαφάνειας και της ενημέρωσης του διοικούμενου, και κατ'ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων που ισχύουν στα έργα, μελέτες και τεχνικές υπηρεσίες, προτείνεται η αναθέτουσα αρχή να ενημερώνει για τους συμμετέχοντες στις διαγωνιστικές διαδικασίες με την ανάρτηση Πίνακα Συμμετεχόντων.

Περαιτέρω, στην **παρ. 2** ορίζονται τα επιμέρους στάδια της διαδικασίας αξιολόγησης στην ανοικτή διαδικασία ή στο δεύτερο στάδιο της κλειστής διαδικασίας, όταν κριτήριο ανάθεσης είναι η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά μόνο βάσει τιμής. Ειδικότερα στην περ. α προβλέπεται η αποσφράγιση των υποφακέλων δικαιολογητικών συμμετοχής, τεχνικής προσφοράς και οικονομικής προσφοράς, ενώ αναφέρεται ότι στο στάδιο αυτό τα στοιχεία των προσφορών είναι προσβάσιμα μόνο στα μέλη του αρμόδιου γνωμοδοτικού οργάνου και την αναθέτουσα αρχή. Σε συνέχεια σχετικής σύστασης του ΟΟΣΑ επί της διαδικασίας αξιολόγησης προσφορών, αλλά και σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 14 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας⁷⁸, προτείνεται να προβλεφθεί ρητώς ότι σε αυτό το στάδιο μόνο η επιτροπή διενέργειας του διαγωνισμού μπορεί να έχει πρόσβαση στις προσφορές, τα δε μέλη αυτής τηρούν την αρχή της εμπιστευτικότητας και δεν γνωστοποιούν στοιχεία των προσφορών σε τρίτους. Με τον τρόπο αυτό δίδονται μεγαλύτερα εχέγγυα για την ανεπηρέαστη κρίση του γνωμοδοτικού οργάνου, το οποίο εισηγείται στην αναθέτουσα αρχή για τη λήψη της κατά νόμο προβλεπόμενης απόφασης. Στο σημείο αυτό επισημαίνεται ότι στην ΚΥΑ 117384/2017 (Β 3821/31-10-2017) για το ΕΣΗΔΗΣ των έργων, μελετών και τεχνικών υπηρεσιών, η μη δημόσια απόσφράγιση των προσφορών, συνοδεύεται πέραν από την υποχρέωση ανακοίνωσης του Πίνακα Συμμετεχόντων και από την ρητή πρόβλεψη ότι πρόσβαση στους φακέλους των προσφορών ή των αιτήσεων συμμετοχής έχουν μόνο τα μέλη του γνωμοδοτικού οργάνου και όχι εκπρόσωπος της αναθέτουσας αρχής. Κατά λοιπά, η διαδικασία αξιολόγησης, στο στάδιο αυτό ολοκληρώνεται με την καταχώριση σε πρακτικό από την επιτροπή διαγωνισμού, των προσφερόντων και των αποτελεσμάτων του ελέγχου και αξιολόγησης των δικαιολογητικών συμμετοχής και των τεχνικών προσφορών.

Στη συνέχεια, στην περίπτωση β, περιγράφεται η διαδικασία αξιολόγησης των οικονομικών προσφορών και η καταχώρισή τους σε πρακτικό κατά σειρά μειοδοσίας, ενώ στην περ. γ ορίζεται ότι η **αναθέτουσα αρχή** προσκαλεί τον «προσωρινό ανάδοχο» να υποβάλει τα δικαιολογητικά κατακύρωσης. Στο σημείο αυτό επισημαίνεται ότι η πρόσκληση από την αναθέτουσα αρχή και όχι από το γνωμοδοτικό όργανο να υποβάλει ο προσωρινός ανάδοχος τα δικαιολογητικά κατακύρωσης, λαμβάνει χώρα πριν την έκδοση της εγκριτικής απόφασης των πρακτικών αξιολόγησης, σύμφωνα και με τα οριζόμενα στην περ. γ «*Τα αποτελέσματα του ελέγχου των δικαιολογητικών συμμετοχής, της αξιολόγησης των τεχνικών και*

⁷⁸ Ν. 2690/1999 (Α' 45/9.3.1999) «Κύρωση του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας και άλλες διατάξεις» ορίζει «Άρθρο 14 «Σύνθεση - Συνεδριάσεις - Λειτουργία» [...] 10. Οι συνεδριάσεις, αν στο νόμο δεν ορίζεται διαφορετικά, είναι μυστικές. Η κατά τη συζήτηση παρουσία άλλων προσώπων, πλην των μελών και του γραμματέα ή των τυχόν ειδικώς οριζόμενων στο νόμο προσώπων, δεν επιτρέπεται. Το συλλογικό όργανο, όμως, μπορεί να καλέσει, προς παροχή πληροφοριών ή προσαγωγή στοιχείων, υπηρεσιακά ή άλλα πρόσωπα, τα οποία και αποχωρούν πριν από την έναρξη της συζήτησης».

οικονομικών προσφορών και των δικαιολογητικών κατακύρωσης, κατά τα ανωτέρω, επικυρώνονται με την απόφαση κατακύρωσης του άρθρου 105». Από την ως άνω προτεινόμενη διαδικασία των περ. α έως γ εκτιμάται ότι θα προκύψουν προβλήματα εφαρμογής, καθώς δεν είναι σαφές πώς εμπλέκεται στη διαδικασία αξιολόγησης η αναθέτουσα αρχή πριν την έγκριση των πρακτικών της επιτροπής διαγωνισμού. Για λόγους ασφάλειας δικαίου και την οικονομία της διαδικασίας προτείνεται να επανεξεταστούν οι ρυθμίσεις της παρ. 2 και είτε τα πρακτικά των περ. α και β να εγκρίνονται από την αναθέτουσα αρχή προκειμένου να αποστέλλεται η πρόσκληση στον προσωρινό μειοδότη, χωρίς η έγκριση αυτή να περιβάλλεται τον τύπο της εκτελεστής διοικητικής πράξης, είτε η πρόσκληση για την υποβολή των δικαιολογητικών κατακύρωσης να αποστέλλεται από το γνωμοδοτικό όργανο, τροποποιώντας αντιστοίχως και το άρθρο 103. Τέλος, το τελευταίο εδάφιο της παρ. 2 «Μετά την έκδοση και κοινοποίηση της απόφασης κατακύρωσης κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 105 οι προσφέροντες λαμβάνουν γνώση των λοιπών συμμετεχόντων στη διαδικασία και των στοιχείων που υποβλήθηκαν από αυτούς», θα πρέπει να προηγηθεί των εδαφίων «Κατά της ανωτέρω απόφασης χωρεί προδικαστική προσφυγή ενώπιον της ΑΕΠΠ σύμφωνα με τις ειδικότερες προβλέψεις του Βιβλίου IV. Κατά της ανωτέρω απόφασης δεν επιτρέπεται η άσκηση άλλης διοικητικής προσφυγής». Επιπλέον, το εδάφιο «κατά της ανωτέρω απόφασης δεν επιτρέπεται η άσκηση άλλης διοικητικής προσφυγής» παρέλκει (πρβλ άρθρο 360 παρ. 3 ν. 4412/2016).

Όσον αφορά στην **παρ. 3** σημειώνονται τα ακόλουθα: στην **περ. α**, στο πρώτο στάδιο της προεπιλογής, στην κλειστή διαδικασία, στην ανταγωνιστική διαδικασία με διαπραγμάτευση, στον ανταγωνιστικό διάλογο και στη σύμπραξη καινοτομίας, επισημαίνεται ότι της ρύθμισης του τελευταίου εδαφίου ότι η αναθέτουσα αρχή προσκαλεί τους υποψηφίους που προεπιλέγησαν για υποβολή προσφορών, δεν προηγείται η αναφορά ότι εκδίδεται πρακτικό που εγκρίνεται από την αναθέτουσα αρχή και, ενδεχομένως, καλούνται οι υποψήφιοι να υποβάλουν τα δικαιολογητικά που αποδεικνύουν τη μη ύπαρξη λόγων αποκλεισμού ή την πλήρωση των κριτηρίων ποιοτικής επιλογής. Προς σκοπό επίτευξης ασφάλειας δικαίου και αποφυγής ερμηνευτικών ζητημάτων εφαρμογής της ρύθμισης, προτείνεται η αναδιατύπωσή της. Τέλος, στην **περ. β** η προτεινόμενη ρύθμιση ότι η αποσφράγιση των προσφορών και τα επόμενα διαδικαστικά στάδια διενεργούνται, κατά τα οριζόμενα στην παράγραφο 2., διαφαίνεται ότι συνάδει με την κλειστή διαδικασία, όχι απαραίτητα με τις λοιπές διαδικασίες (ανταγωνιστική διαδικασία με διαπραγμάτευση, ανταγωνιστικό διάλογο και σύμπραξη καινοτομίας). Για τις τελευταίες προτείνεται η ρύθμιση να συμπληρωθεί με παραπομπή στα έγγραφα της σύμβασης.

Στην **παρ. 4** ορίζονται τα στάδια αποσφράγισης και αξιολόγησης στην ανοικτή διαδικασία, ή στο δεύτερο στάδιο της κλειστής διαδικασίας, όταν ως κριτήριο ανάθεσης της σύμβασης έχει επιλεγεί η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά, η οποία δεν προσδιορίζεται μόνο βάσει τιμής. Επί της προτεινόμενης διαδικασίας ισχύουν οι ανωτέρω παρατηρήσεις. Επισημαίνεται περαιτέρω ότι η παράγραφος 4 περιπτ. β' χρήζει επαναδιατύπωσης προκειμένου να είναι σαφές ότι μετά το πέρας της διαδικασίας της περιπτ. α', αποσφραγίζονται και αξιολογούνται οι οικονομικές προσφορές των προσφερόντων, των οποίων τα δικαιολογητικά συμμετοχής και η τεχνική προσφορά κρίθηκαν αποδεκτά και βαθμολογήθηκαν σύμφωνα με τα ανωτέρω και οι οικονομικές προσφορές καταχωρίζονται σε πρακτικό κατά σειρά κατάταξης, με βάση τη συνολική βαθμολογία των προσφορών, διότι η προτεινόμενη διατύπωση δημιουργεί σύγχυση και παραπέμπει σε σειρά κατάταξης των οικονομικών προσφορών μόνο. Τέλος και στην παρ. 4, το εδάφιο «κατά της ανωτέρω απόφασης δεν επιτρέπεται η άσκηση άλλης διοικητικής προσφυγής», παρέλκει (πρβλ άρθρο 360 παρ. 3 ν. 4412/2016).

Όσον αφορά την προτεινόμενη διάταξη του δευτέρου εδαφίου της **παρ. 5** και την πρόβλεψη ότι χωρεί προδικαστική προσφυγή ενώπιον της ΑΕΠΠ κατά της απόφασης της αναθέτουσας αρχής που εγκρίνει την αξιολόγηση της μοναδικής υποβληθείσας προσφοράς, σε διαδικασία ανάθεσης με κριτήριο τη βέλτιστη σχέση ποιότητας-τιμής, σημειώνονται τα ακόλουθα. Η εν λόγω προτεινόμενη ρυθμίση εκτιμάται ότι θα προκαλέσει σύγχυση [όσον αφορά το έννομο συμφέρον για την άσκηση της προσφυγής αυτής] και καθυστερήσεις στις συγκεκριμένες διαδικασίες, λαμβανομένης υπόψη ιδίως και της διάταξης του άρθρου 364 που ρητά προβλέπει ότι δεν εφαρμόζεται το ανασταλτικό αποτέλεσμα σύναψης της σύμβασης στις διαδικασίες που υποβλήθηκε μόνο μία προσφορά. Προτείνεται η απαλοιφή του δευτέρου εδαφίου.

Σε κάθε περίπτωση, σε σχέση με την έννομη προστασία των θιγόμενων οικονομικών φορέων, προς αποφυγή επαναλήψεων και προς όφελος της λιτότητας και περιεκτικότητας του άρθρου, θα πρέπει να εξεταστεί εάν κρίνεται αναγκαία η μεία του δικαιώματος προσφυγής σε κάθε παράγραφο, τη στιγμή που είναι σαφές ότι οι κανόνες του Βιβλίου IV του νόμου, καταλαμβάνουν και τις διαδικασίες που υπάγονται στο πεδίο του άρθρου αυτού.

Τέλος, επισημαίνεται περαιτέρω, ότι σε συνέχεια της προτεινόμενης τροποποίησης του άρθρου 100 θα πρέπει άμεσα να τροποποιηθεί και να εξειδικευθεί αναλόγως η με αριθ. 56902/215 απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Ανάπτυξης «Τεχνικές λεπτομέρειες και διαδικασίες λειτουργίας του Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (Ε.Σ.Η.Δ.Η.Σ.)» (Β 1924/2-6-2017) και ειδικότερα το άρθρο 16 αυτής, «Ηλεκτρονική Αποσφράγιση-Αξιολόγηση Προσφορών και Αιτήσεων Συμμετοχής», με ενδεχομένη παραμετροποίηση των λειτουργιών του ΕΣΗΔΗΣ.

42) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 42

Αντιστροφή σταδίων αξιολόγησης στην ανοικτή διαδικασία– Τροποποίηση άρθρου 101 ν. 4412/2016

Η παρ. 2 του άρθρου 101 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιείται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Καταρχάς επισημαίνεται ότι, καθώς το άρθρο 101 ενσωματώνει το άρθρο 56 παρ. 2 της οδηγίας 24, η εν λόγω διάταξη της οδηγίας θα πρέπει να τεθεί σε παρένθεση στον τίτλο του άρθρου.

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση, με την προτεινόμενη τροποποίηση «επιδιώκεται η δυνατότητα αντιστροφής σταδίων της διαδικασίας αξιολόγησης των προσφορών των οικονομικών φορέων επεκτείνεται, πέρα από τις διαδικασίες ανάθεσης δημοσίων συμβάσεων έργων και μελετών, στις διαδικασίες ανάθεσης δημοσίων συμβάσεων προμηθειών και γενικών υπηρεσιών, όταν κριτήριο ανάθεσης της σύμβασης είναι η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά μόνο βάσει τιμής».

Η προτεινόμενη τροποποίηση κρίνεται ότι θα συμβάλλει στην απλοποίηση των σχετικών διαδικασιών και στη μείωση των διοικητικών βαρών, κείται δε εντός της διακριτικής ευχέρειας που παρέχεται με την Οδηγία στα κράτη μέλη να περιορίζουν τη χρήση της διαδικασίας του πρώτης παραγράφου σε ορισμένα είδη συμβάσεων ή σε ειδικές περιπτώσεις.

43) Προτεινόμενη ρύθμιση**Άρθρο 43**

Συμπλήρωση - αποσαφήνιση πληροφοριών και δικαιολογητικών– Αντικατάσταση άρθρου 102 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Καταρχάς, επισημαίνεται ότι, καθώς το άρθρο 102 ενσωματώνει το άρθρο 56 παρ. 3 της οδηγίας 24, η εν λόγω διάταξη της οδηγίας θα πρέπει να τεθεί σε παρένθεση στον τίτλο του άρθρου.

Όπως προκύπτει και από τη σχετική αιτιολογική έκθεση, με την τροποποίηση του εν λόγω άρθρου αναμορφώνονται και απλοποιούνται οι διατάξεις, σχετικά με τη δυνατότητα συμπλήρωσης των υποβληθέντων στοιχείων της προσφοράς, με σκοπό τον περιορισμό των αδικαιολόγητων αποκλεισμών των οικονομικών φορέων για αυστηρά τυπικούς λόγους. Η προτεινόμενη τροποποίηση, αποτελεί ουσιαστική μετατόπιση του εθνικού θεσμικού πλαισίου πλησιέστερα προς το πνεύμα της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ (άρθρο 56 παρ.3), της οποίας τη διατύπωση, ουσιαστικά, υιοθετεί. Εκτιμάται ότι η νέα μορφή του άρθρου, σε συνδυασμό με την τροποποίηση και του άρθρου 103, θα επιλύσει ερμηνευτικά ζητήματα και προβλήματα εφαρμογής των ανωτέρω διατάξεων που είχαν περιορίσει υπέρμετρα τη δυνατότητα διευκρινίσεων και υποβολής συμπληρωματικών εγγράφων, σε σχέση με την ενωσιακή διάταξη.

Υπενθυμίζεται ότι υπό το πρίσμα της προηγούμενης οδηγίας 2004/18 σχετικά με το άρθρο 51⁷⁹, είχε γίνει δεκτό ότι τα κράτη μέλη, στο πλαίσιο των μέτρων που πρέπει να λάβουν για τη μεταφορά της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο, είναι κατ' αρχήν ελεύθερα, όχι μόνο να θεσπίσουν μια τέτοια δυνατότητα τακτοποιήσεως των προσφορών στο εθνικό τους δίκαιο (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 24ης Μαΐου 2016, MT Højgaard και Züblin, C-396/14, EU:C:2016:347, σκέψη 35), αλλά επίσης και να προβλέψουν τους σχετικούς κανόνες. Ωστόσο, τα κράτη μέλη, εφόσον κάνουν χρήση της δυνατότητας που προβλέπεται στο άρθρο 51 της οδηγίας 2004/18, οφείλουν να μεριμνούν ώστε να μη διακυβεύεται η επίτευξη των σκοπών που επιδιώκει η οδηγία αυτή και να μη θίγεται η πρακτική αποτελεσματικότητα των διατάξεων της ούτε των άλλων συναφών διατάξεων και αρχών του δικαίου της Ένωσης, ειδικότερα των αρχών της ίσης μεταχειρίσεως και της απαγορεύσεως των διακρίσεων, της διαφάνειας και της αναλογικότητας (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 2ας Ιουνίου 2016, Falk Pharma, C-410/14, EU:C:2016:399, σκέψη 34). Επομένως, το άρθρο 51 της οδηγίας 2004/18 δεν μπορούσε να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι επέτρεπε στην αναθέτουσα αρχή να δέχεται οποιαδήποτε διόρθωση παραλείψεων οι οποίες, κατά τις ρητές διατάξεις της προκηρύξεως του διαγωνισμού, συνεπάγονταν υποχρεωτικώς τον αποκλεισμό του προσφέροντος (αποφάσεις της 6ης Νοεμβρίου 2014, Cartiera dell'Adda, C-42/13, EU:C:2014:2345, σκέψη 46, και της 10ης Νοεμβρίου 2016, Ciclat, C-199/15, EU:C:2016:853, σκέψη 30).

Πλέον με τη νέα διάταξη της οδηγίας υιοθετείται η δυνατότητα διόρθωσης ελλιπών ή λανθασμένων πληροφοριών ή συμπλήρωσης εγγράφων που λείπουν, εντός εύλογης προθεσμίας, τηρουμένων απολύτως των αρχών της ίσης μεταχείρισης και της διαφάνειας⁸⁰.

⁷⁹ «Η αναθέτουσα αρχή μπορεί να καλεί τους οικονομικούς φορείς να συμπληρώνουν ή να διευκρινίζουν τα πιστοποιητικά και έγγραφα που υπέβαλαν κατ' εφαρμογή των άρθρων 45 έως 50.» Πρβλ τελ. εδάφιο παρ. 4 αρ. 59 Οδηγίας 2014/24/ΕΕ

⁸⁰ Βλ. Άρθρο Β. Χατζηγιαννάκη για τη συμπλήρωση δικαιολογητικών στις δημόσιες συμβάσεις, <https://ec-law.gr/2019/09/07>

Για τον λόγο αυτό, προτείνεται να ενσωματωθεί το λεκτικό του ως άνω άρθρου της οδηγίας⁸¹ που παρέχει την εξουσία εκτιμήσεως στις αναθέτουσες αρχές -εφόσον ο εθνικός νομοθέτης δεν αποκλείει το δικαίωμα αυτό ως είχε δυνατότητα- και να αντικατασταθεί η λέξη «ζητούν», από τη φράση «μπορούν να ζητούν», ώστε η ευχέρεια αυτή να κρίνεται ad hoc, αναλόγως της έκτασης και της σοβαρότητας των ελλείψεων [απλές διευκρινίσεις ή πρόδηλα εκ παραδρομής λάθη], με βάση την αρχή της αναλογικότητας.

Σε κάθε περίπτωση, δοθέντος ότι, σύμφωνα με την πάγια νομολογία του ΔΕΕ, η συμπλήρωση ή διευκρίνιση δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την τροποποίηση ή την αλλοίωση της προσφοράς⁸², προτείνεται όπως αυτό διασφαλιστεί με ρητή πρόβλεψη στο παρόν άρθρο. Ενδεικτικά, προτείνεται η διατύπωση «*Η συμπλήρωση ή η διευκρίνιση δεν επιτρέπεται να έχουν ως συνέπεια μεταγενέστερη αντικατάσταση ή υποβολή εγγράφων σε συμμόρφωση με τους όρους της διακήρυξης, αλλά μόνο τη διευκρίνιση ή συμπλήρωση, ακόμη και με νέα έγγραφα, εγγράφων ή δικαιολογητικών που έχουν ήδη υποβληθεί. Επιπλέον, δεν πρέπει να έχουν ως αποτέλεσμα την ουσιώδη αλλοίωση της προσφοράς και δεν πρέπει να προσδίδουν αθέμιτο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στη συγκεκριμένη προσφορά σε σχέση με τις λοιπές. Οι υποβληθείσες δηλώσεις και τα προσκομισθέντα έγγραφα που ζητά η αναθέτουσα αρχή πρέπει να αποδεικνύουν ότι ο οικονομικός φορέας πληροί τις προϋποθέσεις για τη συμμετοχή στη διαδικασία και ότι οι προσφορές πληρούν τις απαιτήσεις που θέτει η αναθέτουσα αρχή, αυτό δε το αργότερο κατά την ημερομηνία λήξης της προθεσμίας υποβολής των αιτήσεων συμμετοχής στη διαδικασία ή υποβολής των προσφορών*».

Περαιτέρω, όσον αφορά την τιθέμενη εκ του νόμου προθεσμία, η οποία δεν θα πρέπει να είναι μικρότερη των δέκα (10) ημερών και όχι μεγαλύτερη των είκοσι (20) ημερών από την ημερομηνία κοινοποίησης της σχετικής πρόσκλησης, προτείνεται να προβλεφθεί η δυνατότητα της αναθέτουσας αρχής να θέτει εύλογη/ μικρότερη προθεσμία, αναλόγως με τις περιστάσεις και προς όφελος του χρονοπρογραμματισμού της διαδικασίας.

Προς περαιτέρω αποσαφήνιση της διαδικασίας και αποφυγής ερμηνευτικών ζητημάτων εφαρμογής της προτεινόμενης διάταξης, προτείνεται να εξεταστεί η ρητή αναφορά στη ρύθμιση, ή στην αιτιολογική της έκθεση, ότι αυτή περιλαμβάνει και τα δικαιολογητικά του άρθρου 103 (δικαιολογητικά κατακύρωσης). Σε αυτή την περίπτωση η τιθέμενη προθεσμία θα πρέπει να ταυτίζεται με αυτήν της παρ. 2 του ως άνω άρθρου [εντός 10 ημερών].

Οι ανωτέρω παρατηρήσεις ισχύουν και ως προς άρθρο 121, με το οποίο τροποποιείται το άρθρο 310 του Βιβλίου ΙΙ Συμπλήρωση - αποσαφήνιση πληροφοριών και δικαιολογητικών (άρθρο 76 παρ. 4 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ).

44) Προτεινόμενη ρύθμιση

⁸¹ Άρθρο 56 οδηγίας 24 Γενικές αρχές

[...]

3. Όταν οι πληροφορίες ή η τεκμηρίωση που πρέπει να υποβάλλονται από τους οικονομικούς φορείς είναι ή εμφανίζονται ελλιπείς ή λανθασμένες ή όταν λείπουν συγκεκριμένα έγγραφα, οι αναθέτουσες αρχές μπορούν —εφόσον δεν ορίζεται άλλως από την εθνική νομοθεσία με την οποία εφαρμόζεται η παρούσα οδηγία— να ζητούν από τους ενδιαφερόμενους οικονομικούς φορείς να υποβάλλουν, να συμπληρώνουν, να αποσαφηνίζουν ή να ολοκληρώνουν τις σχετικές πληροφορίες ή τεκμηρίωση εντός εύλογης προθεσμίας υπό την προϋπόθεση ότι τα σχετικά αιτήματα υποβάλλονται τηρουμένων απολύτως των αρχών της ίσης μεταχείρισης και της διαφάνειας

⁸² Πρβλ ενδεικτικά ως προς το προΐσχύσαν δίκαιο ΔΕΕ C-368/10 ΕΕ κατά Βασιλείου Κάτω Χωρών, C-599/10 Slovensko, C-42/13 Cartiera dell Adda SpA, C-324/14 Partner Apelski Dariusz, C-387/14 Esaproject, C-523/16 και C-536/16 MA.T.I. SUD SpA κατά Centostazioni SpA, C-131/16 Archus και Gama

Άρθρο 44**Πρόσκληση για υποβολή δικαιολογητικών – Τροποποίηση άρθρου 103 ν. 4412/2016**

Οι παρ. 1, 2, 3, 5 και 6 του άρθρου 103 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με την προτεινόμενη τροποποίηση (**παρ. 1**), προβλέπεται καταρχήν ρητώς, ως τρόπος υποβολής των δικαιολογητικών κατακύρωσης, η ηλεκτρονική υποβολή τους, μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, στο πλαίσιο και των λοιπών τροποποιήσεων που επέρχονται με το παρόν σχέδιο νόμου στα άρθρα 36 και 118 για την υποχρεωτική χρήση του ΕΣΗΔΗΣ σε συμβάσεις με εκτιμώμενη αξία άνω των 30.000 €.

Ως προς την αποστολή της πρόσκλησης, εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής, επαναλαμβάνονται οι παρατηρήσεις στο άρθρο 41-Τροποποίηση του άρθρου 100-τουλάχιστον ως προς τις συμβάσεις προμηθειών και γενικών υπηρεσιών- λαμβανομένου υπόψη ότι η σχετική πρόσκληση απευθύνεται στον οικονομικό φορέα πριν από την έγκριση των αποτελεσμάτων του διαγωνισμού.

Εξάλλου, ως προς την παραπομπή στον Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, υπενθυμίζεται η παρ. 13 του άρθρου 80, σύμφωνα με το οποίο *«ειδικά τα αποδεικτικά τα οποία αποτελούν ιδιωτικά έγγραφα, μπορεί να γίνονται αποδεκτά και σε απλή φωτοτυπία, εφόσον συνυποβάλλεται υπεύθυνη δήλωση στην οποία βεβαιώνεται η ακρίβειά τους.»* [εν προκειμένω ως προς τα δημόσια έγγραφα ισχύει η παρ. 11 του Κώδικα –με την εξαίρεση κανονιστικών αποφάσεων με τις οποίες διατηρείται η απαίτηση υποβολής πρωτοτύπων εγγράφων- ενώ, ως προς τα ιδιωτικά έγγραφα, προβλέπεται ρητά ότι δεν απαιτείται επικύρωσή τους, καθώς είναι δυνατή η συνυποβολή υπεύθυνης δήλωσης για τη γνησιότητά τους]. Επομένως, κρίνεται σκόπιμη και η παραπομπή στην ανωτέρω διάταξη.

Με την παρ. 2 επανέρχεται η υποχρέωση της αναθέτουσας αρχής να καλεί τον προσωρινό ανάδοχο τόσο προς παροχή διευκρινίσεων επί των ήδη υποβληθέντων δικαιολογητικών, όσο και προς συμπλήρωση τυχόν ελλειπόντων δικαιολογητικών, η οποία είχε καταργηθεί με την τροποποίηση του ν 4605/2019.

Σύμφωνα με την υποβληθείσα αιτιολογική έκθεση, σκοπός της προτεινόμενης τροποποίησης είναι η αποφυγή αδικαιολόγητων αποκλεισμών των οικονομικών φορέων από τις διαδικασίες ανάθεσης δημόσιας σύμβασης για τυπικούς λόγους, οφείλονται στην ελλιπή ή μη τυπικώς προσήκουσα προσκόμιση των δικαιολογητικών του άρθρου 103, αλλά όχι στην πραγματική συνδρομή των λόγων αποκλεισμού του οικονομικού φορέα από τη διαδικασία ανάθεσης σύμβασης.

Σημειώνεται ότι υπό το προηγούμενο καθεστώς είχε γίνει δεκτό ότι, υπό προϋποθέσεις, η αρχή της τυπικότητας – η οποία εξ ορισμού εφαρμόζεται αυστηρά – κάμπτεται με βάση την αρχή της επιείκειας, η οποία επιτρέπει την παροχή διευκρινίσεων και συμπληρώσεων σε ήδη συννόμως υποβληθέντα δικαιολογητικά, όχι όμως σε αναπλήρωση μη υποβληθέντων ή μη νομίμως υποβληθέντων στοιχείων. Περαιτέρω, σύμφωνα και με όσα έχουν αναφερθεί στο σχολιασμό των τροποποιήσεων του άρθρου 73, η διάταξη φαίνεται να μην αφήνει πλέον το περιθώριο της απόρριψης προσφοράς/αίτησης συμμετοχής λόγω ψευδούς ή ανακριβούς δήλωσης που τελείται με παράλειψη (βλ. αντίστοιχες επισημάνσεις της Αρχής που έχουν διατυπωθεί και ως προς την παρ. 4, περ. ζ του άρθρου 73, όπως αυτό τροποποιείται με το παρόν σχέδιο νόμου).

Ως προς την προτεινόμενη τροποποίηση και τη δέσμια αρμοδιότητα της αναθέτουσας αρχής, επαναλαμβάνονται οι επιφυλάξεις που διατυπώθηκαν σχετικά με την τροποποίηση του

άρθρου 102. Όπως προαναφέρθηκε, η οδηγία περιέχει τη διάταξη του άρθρου 59, παρ. 4, εδ. γ' (βλ. τελ. εδάφιο παρ. 5 άρθρου 79), η οποία αφορά στα δικαιολογητικά κατακύρωσης που προσκομίζονται πριν την υπογραφή της σύμβασης, καθώς και τη νέα γενική διάταξη του άρθρου 56, παρ. 3. Ως εκ τούτου, με βάση τους νομολογιακά διαμορφωθέντες κανόνες, αλλά και τις αρχές της ίσης μεταχείρισης και της διαφάνειας στις οποίες ρητά παραπέμπει η τελευταία αυτή διάταξη, στο μέτρο που μία συμπλήρωση ή διευκρίνιση εισάγει αθέμιτο πλεονέκτημα υπέρ ενός υποψηφίου ή οδηγεί στην τροποποίηση της προσφοράς του, θα πρέπει να θεωρηθεί ότι δεν συμβαδίζει με το ενωσιακό δίκαιο και άρα δεν είναι επιτρεπτή. Εξάλλου, για λόγους νομοτεχνικής βελτίωσης, προτείνεται όπως, στο πρώτο εδάφιο της παρ. 2, απαλειφθεί η παραπομπή στην παράγραφο 2 του άρθρου 102, καθώς, με την προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 102, δεν υπάρχει, πλέον, δεύτερη παράγραφος σε αυτό.

Με τις επόμενες **παρ. 3, 4 και 5**, ρυθμίζονται οι επιπτώσεις - μετά και τη δοθείσα παράταση για την υποβολή διευκρινίσεων-συμπλήρωσης- της υποβολής πλαστών, απατηλών ή ανακριβών δηλώσεων, και, σε κάθε περίπτωση, της αδυναμίας απόδειξης της μη ύπαρξης λόγου αποκλεισμού ή της πλήρωσης των κριτηρίων ποιοτικής επιλογής από τον προσωρινό ανάδοχο. Δεδομένου ότι οι συνέπειες, σε κάθε περίπτωση, είναι οι ίδιες, δηλαδή απόρριψη της προσφοράς του προσωρινού αναδόχου, η κατάπτωση της εγγυητικής συμμετοχής του και η συνέχιση της διαδικασίας κατακύρωσης με τους επόμενους κατά σειρά κατάταξης προσφέροντες, προτείνεται, για λόγους περιεκτικότητας του άρθρου, η ενοποίηση των δύο παραγράφων σε μία, με την αναγκαία αναδιατύπωση. Ειδικότερα παρέλκει οποιαδήποτε αναφορά στον προσδιορισμό της εγγυητικής συμμετοχής *«που είχε προσκομισθεί, σύμφωνα με το άρθρο 72, εφόσον είχε προσκομισθεί»*, καθώς και η φράση *«χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η προσφορά του προσφέροντος που απορρίφθηκε.»*

Κατά συνέπεια, οι επιπτώσεις αυτές επέρχονται ανεξαρτήτως της υποκειμενικού στοιχείου της βούλησης του προσωρινού αναδόχου, με τη διαπίστωση, σύμφωνα με τη διαδικασία της παρ. 2, της αντικειμενικής αδυναμίας ανταπόκρισης στις απαιτήσεις της διακήρυξης⁸³ ως προς την απόδειξη της μη ύπαρξης λόγου αποκλεισμού ή της πλήρωσης των κριτηρίων ποιοτικής επιλογής.

Διαφορετικό είναι το ζήτημα εάν η πρόθεση είναι να ορισθεί ότι η δυνατότητα της συμπλήρωσης σύμφωνα με την παρ. 2, δεν ισχύει στην περίπτωση της διαπίστωσης υπαίτιας συμπεριφοράς εκ μέρους του προσωρινού αναδόχου, δηλαδή της εκ προθέσεως ή από βαριά αμέλεια υποβολής ψευδών, ανακριβών δηλώσεων ή πλαστών εγγράφων. Σε αυτή την περίπτωση θα πρέπει αυτό να αποσαφηνισθεί ρητά στη διάταξη.

Σε κάθε περίπτωση, ως προς τον χαρακτηρισμό της παρ. 3 *«εκ προθέσεως απατηλά»* ισχύουν οι αντίστοιχες επισημάνσεις της Αρχής που έχουν διατυπωθεί και ως προς την παρ. 4, περ. ζ του άρθρου 73, όπως αυτό τροποποιείται με το παρόν. Περαιτέρω τονίζεται ότι η επιφύλαξη υπέρ του άρθρου 104, δεν συνάδει με την υποβολή πλαστών ή εκ προθέσεως απατηλών δηλώσεων, καθώς το άρθρο αυτό προορίζεται να καλύψει την περίπτωση μεταβολών, μετά την υποβολή των προσφορών, τις οποίες ο οικονομικός φορέας δηλώνει εγκαίρως στην αναθέτουσα αρχή.

Περαιτέρω, όπως προαναφέρθηκε, επισημαίνεται το ενδεχόμενο πρόκλησης σύγχυσης από τον συνδυασμό των ρυθμίσεων του άρθρου 102 και 103, ως προς την διαφοροποίηση της προθεσμίας που τίθεται για την συμπλήρωση (*«εντός προθεσμίας όχι μικρότερης των δέκα (10) ημερών και όχι μεγαλύτερης των είκοσι (20) ημερών από την ημερομηνία*

⁸³ Διαφορετικό είναι το ζήτημα της υποχρέωσης αιτιολόγησης της απόφασης της απόρριψης εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής, η οποία σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να συντρέχει, σύμφωνα με όσα ορίζονται στα άρθρα 70 και 73 του νόμου, προκειμένου να καθίσταται ευχερής ο έλεγχος αυτής.

κοινοποίησης σε αυτούς της σχετικής πρόσκλησης» στο άρθρο 102, «εντός δέκα (10) ημερών από την κοινοποίηση της σχετικής πρόσκλησης σε αυτόν» στο άρθρο 103 παρ.2). Προς άρση της ως άνω σύγχυσης, προτείνεται όπως προστεθεί στο άρθρο 102 η φράση «*υπό την επιφύλαξη των οριζόμενων στην παρ. 2 του άρθρου 103*», άλλως να προστεθεί στην παράγραφο 2 του άρθρου 103 η φράση «*κατά παρέκκλιση των οριζόμενων στο άρθρο 2*».

Επιπροσθέτως σημειώνεται ότι στον υπότιτλο του άρθρου, μεταξύ των τροποποιούμενων παραγράφων, αναφέρεται και η παρ. 6, στην οποία, ωστόσο, δεν εντοπίζεται τροποποίηση.

Τέλος, επισημαίνεται ότι στην συνοδευούσα το σχέδιο αιτιολογική έκθεση, πιθανώς εκ παραδρομής, αναφέρεται ότι στο υπό εξέταση άρθρο «*προβλέπεται η υποβολή, από τον προσωρινό ανάδοχο, των δικαιολογητικών κατακύρωσης μέσω του ΕΣΗΔΗΣ εφόσον ο διαγωνισμός διεξάγεται μέσω του ΟΠΣ ΕΣΗΔΗΣ άλλως σε σφραγισμένο φάκελο ο οποίος παραδίδεται στο αρμόδιο όργανο αξιολόγησης*».

45) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 45

Χρόνος συνδρομής όρων συμμετοχής – Οψιγενείς μεταβολές – Αντικατάσταση άρθρου 104 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με τις προτεινόμενες τροποποιήσεις στις διατάξεις του άρθρου 104, καταρχάς ορίζεται ρητά ότι το δικαίωμα, οι όροι και οι προϋποθέσεις συμμετοχής κρίνονται κατά την υποβολή της αίτησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος ή της προσφοράς, μόνο με την υποβολή του ΕΕΕΣ, ήτοι χωρίς να απαιτείται πλέον η υποβολή αποδεικτικών μέσων του άρθρου 80 που να καλύπτουν και το χρονικό διάστημα της υποβολής προσφοράς ή της αίτησης συμμετοχής, όπως προβλέπεται στην ισχύουσα μορφή του άρθρου.

Σύμφωνα με την παρ. 6 του άρθρου 73, που ενσωματώνει την αντίστοιχη ρύθμιση της Οδηγίας, σε οποιοδήποτε χρονικό σημείο κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, οι αναθέτουσες αρχές αποκλείουν ή μπορεί να αποκλείουν έναν οικονομικό φορέα, όταν αποδεικνύεται ότι αυτός βρίσκεται λόγω πράξεων ή παραλείψεων αυτού είτε πριν είτε κατά τη διαδικασία, σε κάποια από τις περιπτώσεις του άρθρου αυτού.

Προς αποφυγή ερμηνευτικών ζητημάτων και προς επίτευξη ασφάλειας δικαίου, προτείνεται να αναγραφεί ρητώς στην αιτιολογική έκθεση ότι οι προσφέροντες –συμμετέχοντες θα πρέπει να πληρούν τις απαιτήσεις της διακήρυξης (όσον αφορά τη μη ύπαρξη λόγων αποκλεισμού ή την πλήρωση κριτηρίων ποιοτικής επιλογής) σε όλη τη διάρκεια της διαδικασίας, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η αναθέτουσα αρχή υποχρεούται να προβεί στη σχετική επαλήθευση σε όλα τα αναφερόμενα χρονικά σημεία στο άρθρο, και επομένως μπορεί να αρκείται στο στάδιο υποβολής προσφοράς – αιτήσεως συμμετοχής, σε όσα δηλώθηκαν με το ΕΕΕΣ.

Η προτεινόμενη ρύθμιση κινείται στην ορθή κατεύθυνση, καθώς απλοποιεί τη διαδικασία απόδειξης των όρων συμμετοχής κατά τον χρόνο υποβολής των δικαιολογητικών κατακύρωσης, μειώνει τα διοικητικά βάρη και τις γραφειοκρατικές εμπλοκές που οφείλονται κατά κύριο λόγο σε αδυναμίες της δημόσιας διοίκησης, όπως λ.χ. της αδυναμίας έκδοσης από τις αρμόδιες δημόσιες αρχές στο στάδιο της υποβολής δικαιολογητικών κατακύρωσης,

πιστοποιητικών φορολογικής⁸⁴ και ασφαλιστικής ενημερότητας, τα οποία να καλύπτουν τον χρόνο υποβολής της προσφοράς ή αίτησης συμμετοχής.

Περαιτέρω, τροποποιείται το χρονικό σημείο μέχρι το οποίο μπορούν οι οικονομικοί φορείς να ενημερώσουν την αναθέτουσα αρχή για την επέλευση οψιγενών μεταβολών, εκτεινώντας το καταληκτικό σημείο μέχρι την σύναψη της σύμβασης, αντί μέχρι την ημέρα της ειδοποίησης για την προσκόμιση των δικαιολογητικών κατακύρωσης, ως ισχύει σήμερα. Η προτεινόμενη τροποποίηση εκτιμάται ότι σκοπεί στην απλοποίηση των διαδικασιών σύναψης σύμβασης και στην αποφυγή επαχθών συνεπειών ως είναι η κατάπτωση της εγγυητικής επιστολής συμμετοχής, για οψιγενείς μεταβολές που συνέβησαν εκτός της σφαίρας ευθύνης του προσωρινού αναδόχου, μετά τον χρόνο της προσκλήσης για την υποβολή των δικαιολογητικών κατακύρωσης. Ωστόσο, η παραπομπή της **παρ. 3** στις διατάξεις των παρ. 4-6 του άρθρου 72, που αφορούν στην εγγύηση καλής εκτέλεσης, είναι λανθασμένη. Το πιθανότερο είναι ότι η πρόθεση είναι, σε περίπτωση που δεν αποδεικνύεται η μη ύπαρξη λόγου αποκλεισμού ή η πλήρωση κριτηρίου ποιοτικής επιλογής, να απορρίπτεται η προσφορά του οικονομικού φορέα, και, στην περίπτωση που αυτός είναι προσωρινός ανάδοχος, να συνεχίζεται η διαδικασία με τον επόμενο κατά σειρά μειοδότη σύμφωνα με την παρ. 5 του προτεινόμενου άρθρου 103. Επιπρόσθετα, οι παρ. 2 και 3 θα πρέπει να συσχετισθούν με την περ. γ της παρ. 3 του άρθρου 105, σύμφωνα με την οποία, στην περίπτωση του προσυμβατικού ελέγχου ή της άσκησης προδικαστικής προσφυγής κατά της απόφασης κατακύρωσης, ο προσωρινός ανάδοχος υποβάλλει έπειτα από σχετική πρόσκληση, υπεύθυνη δήλωση, που υπογράφεται κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 79Α, στην οποία δηλώνεται ότι δεν έχουν επέλθει στο πρόσωπό του οψιγενείς μεταβολές κατά την έννοια του άρθρου 104. Για τους ως άνω λόγους εκτιμάται ότι απαιτείται οριοθέτηση της αναφερόμενης στην παρ. 3 «έγκαιρης ενημέρωσης», καθώς η προτεινόμενη ρύθμιση εκτείνει το χρονικό διάστημα αυτής μέχρι λίγο πριν την κοινοποίηση της πρόσκλησης στον προσωρινό ανάδοχο για την υπογραφή του συμφωνητικού, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 105, ως προτείνεται με το παρόν σχέδιο νόμου. Προτείνεται όπως, προς αποφυγή καθυστερήσεων στην ολοκλήρωση των διαδικασιών σύναψης των συμβάσεων, τεθούν, τουλάχιστον στην αιτιολογική έκθεση, κατευθύνσεις εφαρμογής της προτεινόμενης διάταξης.

46) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 46

Κατακύρωση - σύναψη σύμβασης– Αντικατάσταση άρθρου 105 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Α. Με την προτεινόμενη τροποποίηση, καταρχήν, ρυθμίζεται η δυνατότητα της αναθέτουσας αρχής όπως κατακυρώνει τη σύμβαση για μεγαλύτερη ή μικρότερη ποσότητα, αγαθών ή παρεχόμενων υπηρεσιών, για ποσοστό που κυμαίνεται από 80% μέχρι και το 120% της ποσότητας αγαθών ή παρεχόμενων υπηρεσιών από αυτήν που καθορίζεται στα έγγραφα της σύμβασης, εφόσον ο σχετικός όρος έχει περιληφθεί σε αυτά. Συνεπώς, η διαφοροποίηση από τη διάταξη του ισχύοντος άρθρου (**παρ. 1**), έγκειται στον καθορισμό διαφορετικών ποσοστών.

Περαιτέρω (**παρ. 5**), τροποποιείται το σημείο, κατά το οποίο τεκμαίρεται ότι επήλθε η σύναψη της σύμβασης και προβλέπεται ότι αυτή πλέον συνάπτεται με την κοινοποίηση της

⁸⁴ Βλ Απόφαση Διοικητή ΑΑΔΕ για τη δυνατότητα έκδοσης αναδρομικής φορολογικής ενημερότητας, με έναρξη ισχύος 11-01-2021 και θέμα: «Τροποποίηση-Συμπλήρωση των υπό στοιχεία ΠΟΛ 1274 και ΠΟΛ 1275/27.12.2013 (Β'3398) αποφάσεων του Γενικού Γραμματέα Δημοσίων Εσόδων περί Αποδεικτικού Ενημερότητας και Βεβαίωσης οφειλής του άρθρου 12 του ν. 4174/2013 (Α' 170), όπως ισχύουν» (Β' 5346/04-12-2020)

ειδικής πρόσκλησης στον προσωρινό ανάδοχο για την υπογραφή του συμφωνητικού, αντί της κοινοποίησης της απόφασης κατακύρωσης που προβλέπεται στην ισχύουσα διάταξη.

Κατά την αιτιολογική έκθεση: «Με την προτεινόμενη τροποποίηση επιδιώκεται η επίλυση ζητημάτων πρόσθετου διοικητικού βάρους για τις αναθέτουσες αρχές όπως στις περιπτώσεις διακηρύξεων με πολλά τμήματα. Ειδικότερα, προωθείται η ύπαρξη μίας μοναδικής εκτελεστής πράξης στην περίπτωση κατακύρωσης με βάση τη χαμηλότερη τιμή στις προμήθειες αγαθών και υπηρεσιών, μετά και από την τελική προτεινόμενη διαμόρφωση του άρθρου 100, καθώς η ύπαρξη πολλών τμημάτων η οποία οδηγεί με την υφιστάμενη διάταξη στην έκδοση πολλαπλών αποφάσεων κατακύρωσης ανά διαγωνιστική διαδικασία δημιουργεί ιδιαίτερο διοικητικό βάρος στις αναθέτουσες αρχές σε αρκετές περιπτώσεις. Επιπρόσθετα, με τις παρ. 6 και 7, εισάγονται ρυθμίσεις που αφορούν στη διαχείριση της ευθύνης από διαπραγματεύσεις μεταξύ της αναθέτουσας αρχής και του συμμετέχοντος στη διαδικασία ανάθεσης σύμβασης οικονομικού φορέα, ενώ παράλληλα επισημαίνεται η υποχρέωση της αναθέτουσας αρχής να απευθύνει τη σχετική πρόσκληση εφόσον έχει εκδώσει την απόφαση κατακύρωσης της σύμβασης στον προσωρινό ανάδοχο και αυτή δεν έχει ακυρωθεί. Β. Οι προτεινόμενες ρυθμίσεις απαιτούν περαιτέρω επεξεργασία προκειμένου να είναι συνεκτικές με τις προτεινόμενες τροποποιήσεις του άρθρου 100 για τις συμβάσεις προμηθειών αγαθών και παροχής γενικών υπηρεσιών και τις παραμένουσες σε ισχύ διατάξεις των άρθρων 98 και 99 για την αποσφράγιση και αξιολόγηση στις συμβάσεις, έργων, μελετών, τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, σε συνδυασμό με τις διατάξεις του άρθρου 38 για τις καταχωρήσεις στο ΚΗΜΔΗΣ».

Ωστόσο, η προτεινόμενη διατύπωση του άρθρου 105, παρά τα αναφερόμενα στην αιτιολογική έκθεση, δεν λαμβάνει υπόψη την αλλαγή του περιεχομένου της «απόφασης κατακύρωσης», σε συνέχεια της τροποποίησης του άρθρου 100, σύμφωνα με την οποία δεν προβλέπεται πλέον διακριτή απόφαση κατακύρωσης, αλλά κοινή απόφαση (εκτελεστή διοικητική πράξη) έγκρισης σταδίων αξιολόγησης και «κατακύρωσης» σε προσωρινό ανάδοχο. Πιο συγκεκριμένα, στις μεν διαδικασίες με κριτήριο ανάθεσης τη βέλτιστη σχέση ποιότητας – τιμής, η προβλεπόμενη με το άρθρο 100 «απόφαση κατακύρωσης», εγκρίνει την αποσφράγιση και αξιολόγηση της οικονομικής προσφοράς και την εφαρμογή του τύπου ανάθεσης για την εύρεση του προσωρινού αναδόχου, καθώς και την αξιολόγηση των δικαιολογητικών κατακύρωσης αυτού, στις δε διαδικασίες με κριτήριο ανάθεσης την χαμηλότερη τιμή, προβλέπεται μια κοινή απόφαση έγκρισης αξιολόγησης όλων των σταδίων. Στην τελευταία αυτή περίπτωση, οι προσφέροντες -αποκλεισθέντες ή μη- δεν λαμβάνουν γνώση της αξιολόγησης των προηγούμενων σταδίων παρά μόνον με την ενιαία αυτή απόφαση. Ως εκ τούτου η απόφαση αυτή, που με την προτεινόμενη ρύθμιση κοινοποιείται σε όλους τους συμμετέχοντες στη διαδικασία ανάθεσης (και τον προσωρινό ανάδοχο), διαφοροποιείται ως προς το περιεχόμενό της από την αντίστοιχη στις συμβάσεις έργων, μελετών και τεχνικών και συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, η διαδικασία αξιολόγησης των οποίων προβλέπεται στα άρθρα 98 και 99 (που δεν τροποποιούνται με το παρόν σχέδιο νόμου) και για τις οποίες προβλέπεται προηγούμενο διακριτό στάδιο, ελέγχου της αξιολόγησης των προσφορών.

Περαιτέρω, δεν ρυθμίζεται και ο τρόπος που θα λαμβάνουν γνώση των στοιχείων των προσφορών και των δικαιολογητικών του άρθρου 103 του προσωρινού αναδόχου, οι συμμετέχοντες οικονομικοί φορείς. Και ναι μεν αυτά τα ζητήματα εκτιμάται ότι θα ρυθμισθούν στις υπουργικές αποφάσεις του άρθρου 36, κατ' αντιστοιχία των τροποποιήσεων του νόμου, ωστόσο κρίνεται σκόπιμη η διατύπωση σχετικής πρόβλεψης στο υπό εξέταση άρθρο .

Επιπροσθέτως, σημειώνονται τα ακόλουθα:

α) Στην παρ. 2 προβλέπεται ότι η αναθέτουσα αρχή κοινοποιεί αμέσως την απόφαση κατακύρωσης, σε όλους τους οικονομικούς φορείς που έλαβαν μέρος στη διαδικασία ανάθεσης δημόσιας σύμβασης, ..., με κάθε πρόσφορο τρόπο, όπως μέσω του ΕΣΗΔΗΣ. Ορθότερο θα ήταν να αναδιατυπωθεί η παρ. 2 με την ρητή αναφορά ότι στις συμβάσεις που διενεργούνται ηλεκτρονικά, η κοινοποίηση γίνεται αποκλειστικά μέσω του ΕΣΗΔΗΣ.

β) Ως προς τις παραγράφους 3, 4 και 5, στις οποίες περιγράφεται ο χρόνος επέλευσης των εννόμων αποτελεσμάτων της απόφασης κατακύρωσης και η πρόσκληση του αναδόχου όπως προσέλθει για την υπογραφή του συμφωνητικού, παρατηρείται ανακολουθία των σχετικών διαδικασιών, με αποτέλεσμα την αδυναμία ασφαλούς ιχνηλάτησης των βημάτων που αυτές προβλέπουν, ιδίως δε την αδυναμία καθορισμού του χρονικού σημείου επέλευσης των εννόμων αποτελεσμάτων της απόφασης κατακύρωσης.

Ενδεικτικά, ως κυριότερη αστοχία, εντοπίζεται η πρόβλεψη, στην παρ. 4, ότι η αναθέτουσα αρχή προσκαλεί τον ανάδοχο να προσέλθει για την υπογραφή του συμφωνητικού, μετά την επέλευση των εννόμων αποτελεσμάτων της απόφασης κατακύρωσης. Εν τούτοις, αμέσως κατωτέρω, στην παρ. 5, ορίζεται ότι «η σύμβαση θεωρείται συναφθείσα με την κοινοποίηση της πρόσκλησης της παρ. 4 στον ανάδοχο». Από την ως άνω διατύπωση, διαφαίνεται ότι η πρόσκληση του αναδόχου όπως υπογράψει το συμφωνητικό, παρότι οριοθετεί το χρονικό σημείο σύναψης της σύμβασης, σύμφωνα με την παρ. 5, εντούτοις έπεται της επέλευσης των εννόμων αποτελεσμάτων της απόφασης κατακύρωσης, κατά τα οριζόμενα στην παρ. 4, καθώς φαίνεται ότι αυτά έχουν επέλθει πριν από την πρόσκληση της αναθέτουσας αρχής προς τον ανάδοχο, όπως προσέλθει για την υπογραφή του συμφωνητικού. Εκ των ανωτέρω προκύπτει, επιπλέον, ότι η σύναψη της σύμβασης με την κοινοποίηση της πρόσκλησης υπογραφής του συμφωνητικού στον ανάδοχο, ΔΕΝ συνιστά ένομο αποτέλεσμα της απόφασης κατακύρωσης, αφού έπεται της επέλευσης των εννόμων αποτελεσμάτων αυτής, πριν από την πρόσκληση της αναθέτουσας αρχής προς τον ανάδοχο, όπως προσέλθει για την υπογραφή του συμφωνητικού.

Ειδικώς ως προς τις συνέπειες από την αδυναμία καθορισμού του χρονικού σημείου επέλευσης των εννόμων αποτελεσμάτων της απόφασης κατακύρωσης, επισημαίνεται ότι αυτή συμπαρασύρει και τα προβλεπόμενα στην τελευταία παράγραφο 8, καθιστώντας αδύνατο τον υπολογισμό της προθεσμίας των 60 ημερών, καθώς δεν είναι σαφές το αφετήριο γεγονός έναρξης υπολογισμού της, δεδομένου ότι αυτό συνδέεται με την επέλευση των εννόμων αποτελεσμάτων της απόφασης κατακύρωσης.

γ) Προτείνεται η εξέταση επέκτασης εφαρμογής των οριζόμενων στην παρ. 6, σχετικά με τις συμβάσεις που συνάπτονται δυνάμει συμφωνίας – πλαίσιο, και στις συμβάσεις που συνάπτονται στο πλαίσιο Δυναμικού Συστήματος Αγορών (Δ.Σ.Α.), λαμβανομένων υπόψη και των προβλεπόμενων στην παρ. 8 του άρθρου 35, σχετικά με την χρήση ηλεκτρονικών καταλόγων, στο πλαίσιο του Δ.Σ.Α.

δ) Οι τροποποιήσεις του άρθρου και ιδίως η παρ. 8 του άρθρου θα πρέπει να συσχετισθούν με την παρ. 2 του άρθρου 49, σύμφωνα με την οποία, στην περίπτωση συμβάσεων έργων, υπό τις εκεί προϋποθέσεις, προβλέπεται η δυνατότητα μη κοινοποίησης της απόφασης κατακύρωσης στον προσωρινό ανάδοχο, αν δεν εξασφαλίζονται επαρκή μέτωπα εργασίας για την εκκίνηση της εκτέλεσης του έργου. Σε κάθε περίπτωση, η αδυναμία οριοθέτησης των εννόμων αποτελεσμάτων της κατακύρωσης, σύμφωνα με τα ανωτέρω διαλαμβανόμενα, δημιουργεί ασάφειες και για τις προϋποθέσεις εφαρμογής αυτής της διάταξης. Δεδομένου δε ότι ο ν. 4412/2016 δεν ρυθμίζει τις προϋποθέσεις και την έκταση τυχόν αποζημίωσης σε περίπτωση υπαίτιων πράξεων ή παραλείψεων των ενδιαφερομένων μερών–για τις οποίες εφαρμόζονται οι γενικές διατάξεις κατά περίπτωση– ορθότερο θα ήταν να αποφευχθεί η αποσπασματική ρύθμιση και σε αυτή την περίπτωση (παρ. 7 και 8).

Για όλους τους ανωτέρω λόγους και δεδομένης της κομβικής σημασίας του άρθρου, καθώς ρυθμίζει την διαδικασία κατακύρωσης και σύναψης της σύμβασης, ήτοι την κατάληξη όλων των διαδικασιών ανάθεσης μιας δημόσιας σύμβασης, προτείνεται η επανεξέταση των σχετικών διατάξεων και ο επανασχεδιασμός των τροποποιήσεών του, ανάλογα με την κατηγορία της σύμβασης και με βάση το κριτήριο ανάθεσης, προκειμένου να αρθούν οι προκαλούμενες αμφισημίες και να επιτευχθεί η απαραίτητη, για τον τομέα των δημοσίων συμβάσεων, ασφάλεια δικαίου. Τέλος επισημαίνεται και η σχετική παρατήρηση ανωτέρω στο άρθρο 38 για την ανάγκη αντίστοιχης ρύθμισης στην παρ. 3 του άρθρου 38, ώστε και αναλόγως της τελικής διατύπωσης του άρθρου 105, να επανεξεταστεί το χρονικό σημείο καταχώρισης της απόφασης κατακύρωσης, καθώς και τυχόν άλλα καταχωριστέα στοιχεία, όπως η ημερομηνία πρόσκλησης για την υπογραφή του συμφωνητικού.

47) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 47

Ματαίωση διαδικασίας – Τροποποίηση άρθρου 106 ν. 4412/2016

Οι παρ. 1 και 5 του άρθρου 106 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Οι προτεινόμενες τροποποιήσεις συνιστούν, ιδίως, παρεμβάσεις νομοτεχνικού χαρακτήρα, ενώ, ταυτόχρονα, προωθείται και η προσθήκη συγκεκριμένων περιπτώσεων που οδηγούν σε ματαίωση της διαδικασίας, προκειμένου να καταστούν πληρέστερες και συνεκτικότερες οι σχετικές ρυθμίσεις του εν λόγω άρθρου.

Πέραν τούτων, η τροποποίηση της παρ. 5 αφορά στο δικαίωμα αναθέτουσας αρχής, όπως, χωρίς να προηγηθεί γνώμη του αρμοδίου οργάνου, αποφασίζει, παράλληλα με τη ματαίωση της διαδικασίας ανάθεσης σύμβασης, και την επανάληψη οποιασδήποτε φάσης της διαδικασίας σύναψης. Επισημαίνεται ότι στην ισχύουσα μορφή του άρθρου, απαιτείται η προηγούμενη γνώμη του αρμοδίου οργάνου.

Κατά τα σχετικώς αναφερόμενα στην αιτιολογική έκθεση, η τροποποίηση ερείδεται στην παραδοχή ότι υπόκειται στη διακριτική ευχέρεια της αναθέτουσας αρχής, και όχι του γνωμοδοτικού οργάνου, να εκτιμήσει εάν η επανάληψη του διαγωνισμού εξυπηρετεί ή όχι το δημόσιο συμφέρον και να επιλέξει τους όρους και τη διαδικασία με την οποία θα διεξαχθεί ο νέος διαγωνισμός. Εκτιμάται ότι η προτεινόμενη τροποποίηση δεν θα δημιουργήσει ζήτημα στις διαδικασίες, αντιθέτως αναμένεται να συμβάλει στην απλοποίηση και στην επιτάχυνση αυτών. Ωστόσο διαφορετικό είναι το ζήτημα της επανάληψης «φάσης» δηλαδή σταδίου του διαγωνισμού, για την οποία ισχύει η παρ. 3 του άρθρου.

Περαιτέρω επισημαίνεται, ότι στο άρθρο έχουν σημειωθεί, ήσσονος σημασίας, νομοτεχνικές τροποποιήσεις. Στην πλειονότητά τους, αφορούν σε προσαρμογή των παραπομπών στις αντίστοιχες παραγράφους των άρθρων του ν.4412/2016, όπως αυτές τροποποιούνται με το υπό εξέταση σχέδιο.

Ειδικότερα:

α) Στην παρ. 1, περίπτωση β), η παραπομπή στην παράγραφο 7 του άρθρου 105, αντί της παραγράφου 5 (ισχύουσα διάταξη), ερείδεται στην σχετική τροποποίηση του άρθρου 105.

β) Στην παρ. 2, περίπτωση α), έχει προστεθεί η φράση «με την επιφύλαξη των διατάξεων της παρ. 3». Παρά το γεγονός ότι η παρ. 3 δεν έχει τροποποιηθεί, η προσθήκη της φράσης κρίνεται ορθή, καθώς η εν λόγω παράγραφος προβλέπει την δυνατότητα της αναθέτουσας αρχής να ακυρώσει μερικώς τη διαδικασία.

γ) Στην παρ. 2, περίπτωση ε), έχει προστεθεί η παραπομπή και στην παρ.3 του άρθρου 97, καθώς σε αυτήν, με την προτεινόμενη τροποποίηση, προστίθεται εδάφιο, στο οποίο, πλέον, προβλέπεται η δυνατότητα ματαίωσης της διαδικασίας ανάθεσης.

Σε κάθε περίπτωση επισημαίνεται ότι η ματαίωση της διαδικασίας ανάθεσης πρέπει να υπακούει στην αρχή της αναλογικότητας και να εφαρμόζεται η εν μέρει ανάκληση, αν με τον τρόπο αυτό μπορούν να θεραπευθούν πλημμέλειες που εμφιλοχώρησαν στη διαγωνιστική διαδικασία, η δε απόφαση ματαίωσης πρέπει να είναι ειδικώς αιτιολογημένη (πρβλ ενδεικτικά αποφάσεις ΣτΕ (ΕΑ) 63/2020, ΔΕΦ 329/2019, ΑΕΠΠ 20/2020, 239/2020).

Οι ανωτέρω παρατηρήσεις ισχύουν ως προς το άρθρο 125, με το οποίο τροποποιείται το άρθρο 317 Ματαίωση διαδικασίας του Βιβλίου ΙΙ.

48) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 48

Επιλογή των διαδικασιών - Αντικατάσταση άρθρου 116 ν.4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με την προτεινόμενη ρύθμιση, τροποποιείται το άρθρο 116 «Επιλογή των διαδικασιών», το οποίο προσδιορίζει τις δυνατές διαδικασίες ανάθεσης δημοσίων συμβάσεων, των οποίων η εκτιμώμενη αξία δεν υπερβαίνει τα ενωσιακά όρια, ως αυτά ορίζονται στο άρθρο 5 «Κατώτατα όρια (άρθρο 4 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ και Κανονισμός (ΕΕ) (ΕΕ) 2019/1828 από την 1η Ιανουαρίου 2020)». Συγκεκριμένα, οι αναθέτουσες αρχές, για τις συμβάσεις που δεν υπερβαίνουν τα ως άνω όρια, πέραν των διαδικασιών που προβλέπονται στο άρθρο 26, δύνανται να προσφεύγουν στις διαδικασίες που προβλέπουν τα άρθρα 117 και 118, καθώς και στο σύστημα προεπιλογής του άρθρου 303, αναλόγως εφαρμοζομένου. Σημειώνεται ότι το άρθρο 117 του ν. 4412/2016, ως ισχύει, αφορά τη διαδικασία του συνοπτικού διαγωνισμού, διαδικασία η οποία παύει να υφίσταται βάσει των προτεινόμενων τροποποιήσεων, καθώς το άρθρο 117, ως προτείνεται, ρυθμίζει πλέον την ανάθεση συμβάσεων ήσσονος αξίας [όπου είναι δυνατό να μην ακολουθείται διαδικασία ανάθεσης σύμβασης και οι πληρωμές να εκτελούνται ως εξόφληση έναντι νόμιμου φορολογικού παραστατικού, χωρίς να απαιτείται έκδοση πράξης ανάθεσης], το δε άρθρο 118, ως τροποποιημένο προτείνεται εξακολουθεί να ρυθμίζει τη διαδικασία της απευθείας ανάθεσης.

Σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη που συνοδεύει την υπό εξέταση διάταξη, η διαδικασία του συνοπτικού διαγωνισμού, ο οποίοςς βάσει της κείμενης νομοθεσίας δεν διενεργείται με ηλεκτρονικά μέσα, δημιουργεί πρόσθετο διοικητικό βάρος για τις αναθέτουσες αρχές και τους οικονομικούς φορείς. Δημιουργούνται έτσι ουσιαστικά, δύο νέα «κατώφλια» για τις συμβάσεις κάτω των ενωσιακών ορίων, ήτοι αυτό των συμβάσεων ήσσοντος αξίας (συμβάσεις των οποίων η εκτιμώμενη αξία είναι ίση ή κατώτερη από το ποσό των δύο χιλιάδων πεντακοσίων (2.500) ευρώ, χωρίς ΦΠΑ) και το ανώτατο όριο της απευθείας ανάθεσης (ήδη με τις προτεινόμενες τροποποιήσεις, € 30.000,00 ή 60.000 €, ανάλογα με την κατηγορία σύμβασης), ενώ οι διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων άνω του τελευταίου ορίου διενεργούνται πλέον μέσω του ΕΣΗΔΗΣ.

Περαιτέρω, α) απαλείφεται η δυνατότητα τροποποίησης των ανώτατων χρηματικών ορίων του άρθρου 117 και 118 με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και του καθ' ύλην αρμόδιου Υπουργού –χωρίς να παρατίθεται τεκμηρίωση στην αιτιολογική έκθεση-, και β) καταργείται η υφιστάμενη παρ. 2, σύμφωνα με την οποία για τις συμβάσεις κάτω των ορίων δεν απαιτείται η σύμφωνη γνώμη της Αρχής, πρόβλεψη η οποία ουδέν προσέθετε, καθώς οι περιπτώσεις για τις οποίες απαιτείται η σύμφωνη γνώμη της Αρχής για την προσφυγή στη διαδικασία διαπραγμάτευσης προβλέπονται στον ν. 4013/2011.

Επισημαίνεται ότι, σε κάθε περίπτωση, η χρήση των ως άνω διαδικασιών δεν θα πρέπει να γίνεται επί σκοπώ αποφυγής εφαρμογής των οικείων διατάξεων και ότι ο υπολογισμός της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης υπόκειται στους κανόνες του άρθρου 6.

Οι ανωτέρω παρατηρήσεις ισχύουν και για το άρθρο 126 με το οποίο τροποποιείται το αντίστοιχο άρθρο 326 του Βιβλίου ΙΙ.

49) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 49

Δημόσιες συμβάσεις ήσσονος αξίας – Αντικατάσταση άρθρου 117 ν.4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με την προτεινόμενη ρύθμιση καταργείται η διαδικασία του συνοπτικού διαγωνισμού (χωρίς αυτό να αναφέρεται ρητώς) και το νέο άρθρο 117 ρυθμίζει τα των δημοσίων συμβάσεων «ήσσονος αξίας». Σύμφωνα με την παρ. 30 της παρ. 1 του άρθρου 2, ως «δημόσιες συμβάσεις ήσσονος αξίας» νοούνται οι δημόσιες συμβάσεις των οποίων η εκτιμώμενη αξία είναι ίση ή κατώτερη από το ποσό των δύο χιλιάδων πεντακοσίων (2.500) ευρώ (χωρίς ΦΠΑ).

Προκαταρκτικά σημειώνεται ότι, λόγω της πλήρους αναμόρφωσης του άρθρου και για να αντιμετωπισθεί το ενδεχόμενο των υφιστάμενων παραπομπών σε αυτό, θα πρέπει να προκριθεί η λύση της κατάργησης της ισχύουσας ρύθμισης του άρθρου 117 που αφορά στο συνοπτικό διαγωνισμό και η θέσπιση άρθρου με διακριτή αρίθμηση για τις συμβάσεις ήσσονος αξίας (λ.χ. 117 Α).

Η εξεταζόμενη διάταξη προβλέπει ότι για τη σύναψη συμβάσεων ήσσονος αξίας δεν απαιτείται να ακολουθηθεί η διαδικασία σύναψης δημόσιας σύμβασης και, συγκεκριμένα δεν απαιτείται η έκδοση πράξης ανάθεσης ή πράξης που να συνδέεται με την εκτέλεση αυτής. Βάσει της συνοδεύουσας την εξεταζόμενη διάταξη αιτιολογική σκέψη, στόχος της είναι η «απλοποίηση και επίσπευση των σχετικών διαδικασιών και απόσπηση του δυσανάλογου διοικητικού βάρους μίας τυπικής διαδικασίας ανάθεσης για δαπάνες πολύ μικρής αξίας». Περαιτέρω επισημαίνεται ότι σύμφωνα με την προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 38, οι συμβάσεις ήσσονος αξίας δεν καταχωρούνται στο ΚΗΜΔΗΣ (πρβλ σχετικό σχολιασμό άρθρου 38).

Για λόγους σαφήνειας η φράση «ή οι διαδικασίες εκτέλεσης του παρόντος» χρήζει εξειδίκευσης στην αιτιολογική έκθεση του άρθρου. Δεδομένου ότι δεν απαιτείται πλέον ρητά η έκδοση διοικητικής πράξης, πιθανολογείται ότι η πρόθεση είναι να επαφίεται στην αναθέτουσα αρχή η ευχέρεια να καθορίσει τις εσωτερικές διαδικασίες έγκρισης ανάθεσης σε συγκεκριμένο οικονομικό φορέα, σύμφωνα και με τις εκάστοτε κείμενες διατάξεις δημοσιονομικού περιεχομένου.

Συναφώς επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με το άρθρο 130 «Τύπος συμβάσεων» του ν. 4270/2014 «*Αρχές δημοσιονομικής διαχείρισης και εποπτείας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2011/85/ΕΕ) - δημόσιο λογιστικό και άλλες διατάξεις*» (Α' 143), «*Για το κύρος σύμβασης του Δημοσίου με αντικείμενο αξίας μεγαλύτερης των δύο χιλιάδων πεντακοσίων (2.500) ευρώ ή που γεννά διαρκή υποχρέωση αυτού, απαιτείται η κατάρτισή της να γίνει με ιδιωτικό τουλάχιστον έγγραφο.*», ενώ στο άρθρο 135 αυτού με τίτλο «*Ακυρότητα συμβάσεων*» προβλέπεται ότι «*Η καθ' οιονδήποτε τρόπο παραβίαση των διατάξεων των άρθρων 129 έως και 134 επάγεται την απόλυτη ακυρότητα της σύμβασης. [...]*».

Επιπλέον, με βάση και την προτεινόμενη τροποποίηση της παρ. 3 του άρθρου 118 ορίζεται ότι η υπογραφή συμφωνητικού απαιτείται για συμβάσεις με εκτιμώμενη αξία που υπερβαίνει το ποσό των (2.500) ευρώ, με την επιφύλαξη της παρ. 6 του άρθρου 105.

Από τη διατύπωση της προτεινόμενης διάταξης σε συνδυασμό με την προτεινόμενη ρύθμιση του άρθρου 38, προκύπτει ότι η απλοποίηση που επέρχεται στις συμβάσεις ήσσονος αξίας αφορά στη μη υποχρέωση εφαρμογής του άρθρου 38 και, συνακόλουθα, της καταχώρησής τους στο ΚΗΜΔΗΣ και στο ότι δεν απαιτείται η έκδοση από την αναθέτουσα αρχή απόφασης ανάθεσης καθώς και των διοικητικών πράξεων που προβλέπονται στις διατάξεις εκτέλεσης του ν. 4412/2016 (πχ έκδοση πρωτόλλου παραλαβής). Λοιπές ρυθμίσεις που συνεχονται με τις συμβάσεις ήσσονος αξίας, όπως η υποχρέωση ελέγχου της φορολογικής και ασφαλιστικής ενημερότητας του οικονομικού φορέα για την εξόφληση της δαπάνης και ρυθμίσεις που σχετίζονται με τις κρατήσεις που προβλέπονται σε κείμενες διατάξεις (π.χ. ν. 4013/2011) εξακολουθούν να ισχύουν. Προς αποφυγή ερμηνευτικών ζητημάτων προτείνεται σχετική αναφορά να προβλεφθεί στην αιτιολογική έκθεση.

Οι ανωτέρω παρατηρήσεις ισχύουν και για το άρθρο 127 με το οποίο τροποποιείται το αντίστοιχο άρθρο 327 του Βιβλίου ΙΙ.

50) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 50

Απευθείας ανάθεση – Αντικατάσταση άρθρου 118 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με την υπό εξέταση ρύθμιση, το ανώτατο χρηματικό όριο έως του οποίου επιτρέπεται η χρήση της απευθείας ανάθεσης αυξάνεται, από το σήμερα ισχύον ποσόν των € 20.000,00 σε €30.000,00 για τις συμβάσεις προμηθειών, γενικών υπηρεσιών, εκπόνησης μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών. Αντίστοιχα, ορίζεται ότι το ανώτατο χρηματικό όριο της απευθείας ανάθεσης σύμβασης έργου και υπηρεσιών για κοινωνικές και άλλες υπηρεσίες, που αναφέρονται στο Παράρτημα XIV του Προσαρτήματος Α' ανέρχεται στις 60.000,00 ευρώ.

Συναφώς, σημειώνεται ότι στην παρ. 1 του άρθρου 109Α του ν. 4412/2016, ως ισχύει, προβλέπεται ήδη ότι *«Οι συμβάσεις με εκτιμώμενη αξία έως και εξήντα χιλιάδες (60.000) ευρώ ανατίθενται σύμφωνα με όσα αναφέρονται στις παραγράφους 1 έως 4 του άρθρου 118.»* Κατά συνέπεια, θα πρέπει να τροποποιηθεί αναλόγως το άρθρο 109Α και να συσχετισθεί με την παρούσα τροποποίηση.

Περαιτέρω, η **παρ. 2** αναδιατυπώνεται και αντί του *«χωρίς να απαιτείται η συγκρότηση συλλογικού οργάνου για το σκοπό αυτό»* τίθεται *«χωρίς να απαιτείται γνωμοδότηση συλλογικού οργάνου»*, διατύπωση ακριβέστερη.

Ακολουθως, στην **παρ. 3**, παραμένει η ρύθμιση σύμφωνα με την οποία, μετά την έκδοση της απόφασης ανάθεσης, η αναθέτουσα αρχή δημοσιεύει αυτήν στο ΚΗΜΔΗΣ, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 38, απαλείφεται ωστόσο η φράση *«με την επιφύλαξη του άρθρου 379 παρ. 3⁸⁵»*, το οποίο προσδιόριζε την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρ. 3 του άρθρου 38, ρύθμιση που δεν έχει αντικείμενο πλέον. Και με την προτεινόμενη διατύπωση, η ρύθμιση ενδέχεται να δημιουργήσει προβλήματα εφαρμογής, καθώς δύναται να ερμηνευθεί ότι οι

⁸⁵ Άρθρο 379 παρ. 3, ως ισχύει : *«3. Η ισχύς των παραγράφων 3 και 4 του άρθρου 38, πλην του τελευταίου εδαφίου της παραγράφου 4, αρχίζει από τη δημοσίευση της απόφασης της παραγράφου 6 του ίδιου άρθρου, με την επιφύλαξη της παραγράφου 4 του άρθρου 376. Η ισχύς του τελευταίου εδαφίου της παραγράφου 4 του άρθρου 38 αρχίζει από 1.6.2019. Η ισχύς της παραγράφου 9 του άρθρου 38 αρχίζει από τη δημοσίευση της απόφασης της παραγράφου 6 του ίδιου άρθρου.»*

λοιπές υποχρεώσεις καταχώρησης στο ΚΗΜΔΗΣ (πρωτογενές, συμφωνητικό, χρηματικό ένταλμα), δεν ισχύουν. Προς άρση ασαφειών και επίτευξης ασφάλειας δικαίου, εφόσον κρίνεται σκόπιμο να επαναληφθούν, για λόγους έμφασης, η υποχρέωση ανάρτησης των σχετικών πράξεων στο ΚΗΜΔΗΣ, ή οι ενδεχόμενες συνέπειες παράβασης της σχετικής υποχρέωσης, προτείνεται η προσθήκη σχετικής αναφοράς, άλλως η εξεήγηση της ρύθμισης στην αιτιολογική έκθεση. Προστίθεται στην ως άνω παράγραφο η – αυτονόητη - υποχρέωση της αναθέτουσας αρχής να κοινοποιήσει την πράξη ανάθεσης στον οικονομικό φορέα, ενώ η πρόβλεψη της υφιστάμενης παρ. 4, κατά την οποία, η μη δημοσίευση της σύμβασης στο ΚΗΜΔΗΣ καθιστά τη σύμβαση αυτοδικαίως άκυρη, ενσωματώνεται στην παρ. 3.

Επιπρόσθετα, προστίθεται η προβλεπόμενη και από το άρθρο 130 του ν. 4270/2014 (βλ. άρθρο 117) υποχρέωση της αναθέτουσας αρχής για υπογραφή συμφωνητικού για συμβάσεις εκτιμώμενης αξίας άνω των 2.500. Σημειώνεται, συναφώς, ότι η πρόβλεψη του άρθρου 130 αφορά συμβάσεις, το συμβατικό τίμημα των οποίων υπερβαίνει το ως άνω ποσό και ότι η εν λόγω υποχρέωση εκτείνεται και στις συμβάσεις που, ασχέτως ποσού, δημιουργούν διαρκή υποχρέωση. Ειδικά για τις συμβάσεις που αφορούν σε ενέργειες τεχνικής βοήθειας των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων ΕΣΠΑ, ΕΟΧ ή άλλων ενωσιακών προγραμμάτων ή/και ταμείων, καθώς και των τομεακών, περιφερειακών και ειδικών προγραμμάτων του ΕΠΑ, το ως άνω ποσό ορίζεται σε 10.000 ευρώ, κατ' αντίστοιχη πρόβλεψη του άρθρου 130 ν. 4270/2014. Από τη διατύπωση της προτεινόμενης ρύθμισης της παρ. 3, δεν καθίσταται σαφές αν με την κοινοποίηση της απόφασης ανάθεσης συνάπτεται η σύμβαση και συνεπώς το συμφωνητικό έχει αποδεικτικό χαρακτήρα. Για την αποφυγή ερμηνευτικών ζητημάτων και την επίτευξη ασφάλειας δικαίου, η ρύθμιση θα πρέπει να συμπληρωθεί προκειμένου να καταστεί σαφής η βούληση του νομοθέτη.

Ακολούθως, με την **παρ. 4**, τροποποιείται η υφιστάμενη διαδικασία για την απευθείας ανάθεση έργων, μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, η οποία προέβλεπε τη διενέργεια ηλεκτρονικής κλήρωσης μέσω του Κεντρικού Ηλεκτρονικού Συστήματος Κληρώσεων. Πλέον η επιλογή του αναδόχου γίνεται με απόφαση της αναθέτουσας αρχής σύμβαση, ο δε ανάδοχος απαιτείται να διαθέτει τα αναγκαία προσόντα και την απαραίτητη εξειδίκευση και τέλος ορίζεται ότι η εκτιμώμενη αξία της σύμβασης αποτελεί και το ανώτατο όριο της συμβατικής αμοιβής του αναδόχου. Οι ανωτέρω αναφορές που αποτελούν τα τρία πρώτα εδάφια της παρ. 4 δεν αποτελούν ουσιαστικά νέες ρυθμίσεις αλλά αποτύπωση αυτονόητων διαδικασιών, που εκτιμάται ότι προβλέφθηκαν λόγω της κατάργησης της ισχύουσας ρύθμισης για ανάθεση σε ανάδοχο με κλήρωση μέσω του ΚΗΣΚ. Διατηρείται, ωστόσο, η απαγόρευση νέας σύμβασης με τον ίδιο ανάδοχο ή **ελεγχόμενο από αυτόν φυσικό ή νομικό πρόσωπο** με τη διαδικασία της απευθείας ανάθεσης για χρονικό διάστημα 12 μηνών. Η πρόβλεψη που φορά το ελεγχόμενο νομικό πρόσωπο είναι ασαφής, δυνάμενη να δημιουργήσει σημαντικά προβλήματα εφαρμογής (πχ με ποιες διαδικασίες επαληθεύεται), περιπλέκοντας μια διαδικασία ανάθεση που εκ της φύσης της σκοπείται να είναι απλοποιημένη. Προτείνεται η απαλοιφή της.

Διατηρείται επίσης (ως **παρ. 5**) η πρόβλεψη σύμφωνα με την οποία μπορούν να ανατεθούν με τη διαδικασία της απευθείας ανάθεσης συμβάσεις έργων, μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών επιστημονικών υπηρεσιών, συνολικής αξίας έως 10% των πιστώσεων της αναθέτουσας αρχής κατ'έτος, ενώ τυχόν συναπτόμενες πέραν του ως άνω ποσοστού θεωρούνται άκυρες. Και αυτή η διάταξη εκτιμάται ότι θα δημιουργήσει προβλήματα στους εφαρμοστές της γιατί είναι ιδιαίτερα ασαφής και γι' αυτό το λόγο θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η εμπειρία από τη μέχρι τώρα εφαρμογή της. Αφενός, διαφαίνεται ότι συνδέεται με τον ετήσιο προγραμματισμό των αναθετουσών αρχών και τις δεσμεύσεις πιστώσεων που θα εξασφαλίσουν για την εκκίνηση διαδικασίας ανάθεσης συμβάσεων, αφετέρου, δεν ρυθμίζεται ο τρόπος διασφάλισης της ανωτέρω αυστηρής προϋποθέσης (πχ πριν από κάθε ανάθεση θα υπάρχει κάποια βεβαίωση του διατάκτη ότι δεν υπάρχει υπέρβαση του 10%;).

Καθώς η συνέπεια της παράβασης της διάταξης είναι η ακυρότητα της σύμβασης, συνέπεια που υφίσταται κατά βάση ο ανάδοχος αν ο έλεγχος της προϋπόθεσης γίνει μετά την ανάθεση της σύμβασης, η ρύθμιση θα πρέπει να επανεξεταστεί προκειμένου να αποφευχθεί το φαινόμενο μη έγκυρων συμβάσεων που θα έχουν εκτελεστεί αλλά δεν θα μπορούν να πληρωθούν, παρά μόνο με την εφαρμογή των διατάξεων του αδικαιολόγητου πλουτισμού.

Περαιτέρω, ειδικές ρυθμίσεις για την απευθείας ανάθεση περιλαμβάνονται στο προτεινόμενο άρθρο 53, με το οποίο τροποποιείται το άρθρο 120 του ν. 4412/2016 «*Έναρξη διαδικασίας σύναψης σύμβασης*». Δεδομένου ότι η προτεινόμενη παρ. 3 αυτού αφορά αμιγώς τη διαδικασία της απευθείας ανάθεσης, αυτή θα έπρεπε να περιληφθεί στο άρθρο 118, προκειμένου να μην υπάρχουν διάσπαρτες διατάξεις για το ίδιο ζήτημα σε άλλα άρθρα και να καθίσταται ευχερής η αναζήτηση από τον εφαρμοστή τους.

Τέλος, επαναλαμβάνεται ως νομοτεχνική παρατήρηση, ότι σε άλλα άρθρα του ν. 4412/2016 που δεν τροποποιούνται με το παρόν γίνεται παραπομπή σε παραγράφους του άρθρου 118 ως ισχύει (Ενδεικτικά το άρθρο 109 Α που δεν τροποποιείται παραπέμπει για την εφαρμογή του στο άρθρο 118 παρ. 1-4). Δεδομένων των προτεινόμενων τροποποιήσεων απαιτείται τροποποίηση και του άρθρου 109 Α, άλλως η αναδιάταξη του άρθρου 118 κατά τα οριζόμενα στους κανόνες της καλής νομοθέτησης (διαγραφή της παρ. 4 – προσθήκη παρ. 4 Α κλπ).

Οι ανωτέρω παρατηρήσεις ισχύουν αναλογικά και για το άρθρο 128 με το οποίο τροποποιείται το αντίστοιχο άρθρο 328 του Βιβλίου ΙΙ, με την επισήμανση ότι στο υπό τροποποίηση άρθρο 328 δεν προβλέπεται η ρύθμιση για την υπογραφή συμφωνητικού καθώς και οι ρυθμίσεις των παρ. 4 και 5 της παρούσας, ενώ παραμένει σε ισχύ η διάταξη «η απευθείας ανάθεση σε συγκεκριμένο οικονομικό φορέα γίνεται με κριτήριο τη δυνατότητα της καλής και έγκαιρης εκτέλεσης της σύμβασης από τον ανάδοχο και την οικονομική του προσφορά», η οποία δεν προβλέπεται στο υπό εξέταση άρθρο 118.

51) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 51

Απευθείας ανάθεση μέσω συστήματος ηλεκτρονικών καταλόγων (e-marketplace)– Προσθήκη άρθρου 118 Α στον ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με τις προτεινόμενες διατάξεις προστίθεται νέο άρθρο 118Α, με τίτλο: «Απευθείας Ανάθεση μέσω Συστήματος Ηλεκτρονικών Καταλόγων (e-marketplace)».

Τόσο από τον τίτλο, όσο και από το περιεχόμενο των προτεινόμενων διατάξεων προκύπτει ότι συνδέονται άμεσα με το προτεινόμενο άρθρο 35Α, το οποίο, άλλωστε, παραπέμπει στο άρθρο 118Α ως προς τη διαδικασία ανάθεσης των συμβάσεων που ανατίθενται μέσω της ηλεκτρονικής αγοράς (e- marketplace).

Για τους ίδιους λόγους που αναπτύχθηκαν ανωτέρω επί του άρθρου 35Α, προτείνεται, ομοίως, η αντικατάσταση του όρου « Συστήματος Ηλεκτρονικών Καταλόγων» από τον όρο «Ηλεκτρονικής Αγοράς».

Από τη συνδυαστική ανάγνωση των διατάξεων των δύο άρθρων (35Α και 118Α), αλλά και από το περιεχόμενο των επιμέρους διατάξεων του υπό εξέταση άρθρου, διαφαίνεται ότι εισάγεται μία ιδιότυπη διαδικασία απευθείας ανάθεσης, η οποία εφαρμόζεται αποκλειστικά για τις συμβάσεις που ανατίθενται μέσω της Ηλεκτρονικής Αγοράς (e- marketplace). Η εν λόγω διαδικασία διαφοροποιείται από την προβλεπόμενη, στο άρθρο 118, απευθείας ανάθεση τόσο ως προς το χρηματικό όριο (40.000,00 ευρώ αντί 30.000,00 ευρώ) όσο και ως

προς τη διαδικασία, η οποία διεξάγεται αποκλειστικά ηλεκτρονικά μέσω του ΕΣΗΔΗΣ και με τη χρήση των μητρώων προεπιλογής οικονομικών φορέων που προβλέπονται στο άρθρο 35Α.

Με την παρ. 1 καθορίζεται το ετήσιο χρηματικό όριο για την εφαρμογή της εν λόγω διαδικασίας. Ειδικότερα, προβλέπεται ότι «..η αξία των συμβάσεων που ανατίθενται απευθείας μέσω αυτών δεν υπερβαίνει ετησίως το ποσό των 40.000 ευρώ, ανά είδος αγαθού ή υπηρεσίας.»

Ως προς το ως άνω όριο των 40.000,00 ευρώ, καταρχάς δεν προκύπτει γιατί διαφοροποιείται αυτό σε σχέση με το κλασικό όριο της απευθείας ανάθεσης (30.000,00 ευρώ) για τα ίδια αγαθά ή υπηρεσίες, εξαρτώμενο αποκλειστικά από την προσφυγή, εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής, είτε στην κλασική διαδικασία της απευθείας ανάθεσης του άρθρου 118, όπως αυτό προτείνεται προς τροποποίηση με το υποβληθέν σχέδιο νόμου, είτε στην ηλεκτρονική αγορά του άρθρου 118Α.

Περαιτέρω, επισημαίνεται ότι δημιουργείται σύγχυση, σε σχέση με τα προβλεπόμενα στην παρ. 8 του άρθρου 35 Α, όπου προβλέπεται ότι η ανάθεση των συμβάσεων μέσω του ΣΗΚ αφορά αποκλειστικά σε διαδικασίες ανάθεσης συμβάσεων με εκτιμώμενη αξία ίση ή κατώτερη από τα όρια του άρθρου 5, ήτοι τα χρηματικά όρια εφαρμογής της Οδηγίας. Απαιτείται συσχέτιση των δύο προτεινόμενων διατάξεων, καθώς, ενώ από την παρούσα διάταξη τίθεται ένα σαφές όριο ως προς την απευθείας ανάθεση μέσω ΣΗΚ, ήτοι το ποσό των 40.000,00 ευρώ, η αναφορά σε διαδικασίες ανάθεσης συμβάσεων έως τα χρηματικά όρια της Οδηγίας, εγείρει ερμηνευτικά ζητήματα ως προς την ενδεχόμενη εφαρμογή του άρθρου 118Α και σε άλλες διαδικασίες με ανώτερα χρηματικά όρια των 40.000,00 ευρώ έως και τα όρια της Οδηγίας.

Εάν η αναφορά στο άρθρο 35Α σχετίζεται με τη θέσπιση, ως ανώτατων ορίων για κάθε αναθέτουσα αρχή ετησίως, των χρηματικών ορίων της Οδηγίας, για όλες τις αναθέσεις που θα διενεργεί μέσω του ΣΗΚ, απαιτείται να διευκρινιστεί σχετικά, άλλως καταλείπεται σύγχυση στον εφαρμοστή του δικαίου.

Στην παρ. 2 ορίζεται ότι για τη διενέργεια της εν λόγω διαδικασίας απευθείας ανάθεσης δεν απαιτείται η συγκρότηση συλλογικού οργάνου εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής, αλλά διενεργείται από τις υπηρεσίες της ίδιας της αναθέτουσας αρχής, ρύθμιση η οποία συμβάλλει στην ταχύτητα και ευελιξία της συγκεκριμένης διαδικασίας.

Στην παρ. 3 προβλέπεται ότι η ανάθεση της σύμβασης γίνεται σε οικονομικό φορέα εγγεγραμμένο στο μητρώο επιλεγμένων οικονομικών φορέων του άρθρου 35 Α, εφόσον τηρούνται οι όροι της σχετικής πρόσκλησης, δυνάμει της οποίας υποβλήθηκε η προσφορά του οικονομικού φορέα. Ως προς το μητρώο προεπιλεγμένων οικονομικών φορέων ισχύουν οι επισημάνσεις που εκτέθηκαν στο άρθρο 35 Α ανωτέρω.

Στην παρ. 4 προβλέπεται ότι, «...για την ανάθεση της σύμβασης η αναθέτουσα αρχή εκδίδει εντολή αγοράς, μέσω του Συστήματος Ηλεκτρονικών Καταλόγων, η οποία αναρτάται στο ΚΗΜΔΗΣ..» και περαιτέρω καθορίζεται το ελάχιστο περιεχόμενο της εντολής αγοράς.

Προφανώς, με την ως άνω προτεινόμενη ρύθμιση σκοπείται η επιτάχυνση και η απλοποίηση της σχετικής διαδικασίας, καθώς διαφαίνεται ότι η εντολή αγοράς θα υποκαθιστά την προβλεπόμενη, στο άρθρο 118, απόφαση ανάθεσης και την κοινοποίηση της τελευταίας στον ανάδοχο, αντί δε αυτής θα αποστέλλεται η σχετική εντολή αγοράς μέσω του ΕΣΗΔΗΣ.

Εφόσον, πράγματι, ο σκοπός της προτεινόμενης ρύθμισης είναι ο ανωτέρω, θα πρέπει η διάταξη να είναι σαφέστερη, ώστε να μην προκύψουν στην πορεία ερμηνευτικά ζητήματα.

Στην ως άνω περίπτωση, ωστόσο, επισημαίνεται ότι δεν προκύπτει το χρονικό σημείο σύναψης της σχετικής σύμβασης, ήτοι εάν ταυτίζεται με το χρονικό σημείο στο οποίο θα

κοινοποιείται στον οικονομικό φορέα η εντολή αγοράς ή πρόκειται για κάποιο άλλο χρονικό σημείο. Περαιτέρω δεν είναι σαφές αν απαιτείται η υπογραφή συμφωνητικού κατά προβλεπόμενα στο άρθρο 118.

Προτείνεται επανεξέταση των σχετικών ρυθμίσεων, ώστε να είναι περισσότερο σαφείς και συνεκτικές και να αποφευχθούν ζητήματα ερμηνείας κατά την εφαρμογή τους.

Τέλος, στην παρ. 5 προβλέπεται ότι «Σε περίπτωση παράβασης της υποχρέωσης της παρ. 4, η εντολή αγοράς καθίσταται αυτοδικαίως άκυρη.». Προφανώς ως παράβαση της υποχρέωσης της παρ. 4 νοείται η μη ανάρτηση της εντολής αγοράς στο ΚΗΜΔΗΣ.

Καταληκτικά, από τον συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 35Α και 118Α, προκύπτει ότι εισάγεται μία ιδιότυπη διαδικασία απευθείας ανάθεσης, στην οποία οι προσφορές υποβάλλονται με τη μορφή «ηλεκτρονικών καταλόγων», μέσω «Ηλεκτρονικής Αγοράς (e-marketplace), η οποία διενεργείται αποκλειστικά μέσω του ΕΣΗΔΗΣ από τις Κεντρικές Αρχές Αγορών και η οποία διαφοροποιείται από την κλασική διαδικασία της απευθείας ανάθεσης στις παραμέτρους που προαναφέρθηκαν, με διαφαινόμενο σκοπό να καταστεί μία διαδικασία περισσότερη ευέλικτη για τις αναθέτουσες αρχές, οι οποίες θα κάνουν χρήση αυτής.

Ωστόσο, προτείνεται να επανεξεταστούν συνολικά οι προτεινόμενες διατάξεις, τόσο του άρθρου 118Α όσο και του άρθρου 35Α, στο πλαίσιο των σχετικών επισημάνσεων, οι δε ρυθμίσεις των δύο αυτών άρθρων, να ενσωματωθούν ως ενιαίο κείμενο στο άρθρο 118^Α και, ενδεχομένως, να προβλεφθεί εξουσιοδοτική διάταξη για τη ρύθμιση, με κανονιστική απόφαση, των ειδικότερων τεχνικών ζητημάτων.

Οι ανωτέρω παρατηρήσεις ισχύουν και για την προτεινόμενη τροποποίηση του αντίστοιχου άρθρου 328Α του Βιβλίου ΙΙ.

52) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 52

Συμβάσεις ενεργειών τεχνικής βοήθειας – Τροποποίηση άρθρου 119 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με την προτεινόμενη διάταξη, τροποποιείται το ανώτατο χρηματικό όριο έως του οποίου η αναθέτουσες αρχές που εκτελούν ενέργειες τεχνικής βοήθειας δύνανται να συνάπτουν συμβάσεις προμήθειας αγαθών ή παροχής υπηρεσιών κατόπιν αποστολής πρόσκλησης ενδιαφέροντος με οικονομικούς φορείς εγγεγραμμένους σε κατάλογο προμηθευτών ή/και παρόχων υπηρεσιών.

Συγκεκριμένα, στην **παρ. 2** με αιτιολογημένη απόφαση του κατά περίπτωση αρμοδίου οργάνου, αρμοδίου οργάνου του Υπουργείου⁸⁶, της Περιφέρειας ή του νομικού προσώπου όπου υπάγεται η υπηρεσία που εκτελεί ενέργειες τεχνικής βοήθειας επιτρέπεται η σύναψη σύμβασης, κατόπιν αποστολής πρόσκλησης, για συμβάσεις εκτιμώμενης αξίας έως 60.000 ευρώ, αντί του ισχύοντος ορίου των 40.000 ευρώ. Περαιτέρω, ορίζεται ότι η πρόσκληση απευθύνεται σε τουλάχιστον τρεις οικονομικούς φορείς, εγγεγραμμένους στον προβλεπόμενο κατάλογο, ο οποίος καταρτίζεται και τηρείται για τον σκοπό της εκτέλεσης ενεργειών τεχνικής βοήθειας.

⁸⁶ Πρβλ ενδεικτικά ρυθμίσεις άρθρου 37 ν. 4622/2019 (Α'133), ΥΠΟΙΚ Α.Π.:οικ.38435 ΕΞ 2020 Παροχή οδηγιών επί διατάξεων δημοσιονομικού χαρακτήρα του ν. 4622/2019, **καθώς και υπ' αριθ. 68030/1.7.2020 (Β 2702) απόφαση του Υπουργού και του Υφυπουργού Ανάπτυξης και Επενδύσεων με την οποία ορίστηκαν αποφαινόμενα όργανα δυνάμει της σχετικής εξουσιοδότησης της παρ. 2 του άρθρου 37 του ν. 4622/2019**

Αντίστοιχα, μεταβάλλεται το ανώτατο χρηματικό όριο της **παραγράφου 3** και επιτρέπεται, με αιτιολογημένη απόφαση του ως άνω κατά περίπτωση αρμοδίου οργάνου, η σύναψη σύμβασης έως του ποσού των 100.000 €, κατόπιν πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος που απευθύνεται σε όλους τους εγγεγραμμένους σε κατάλογο προμηθευτές ή/και παρόχους υπηρεσιών, οι οποίοι ανταποκρίνονται, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση, στις προϋποθέσεις του φυσικού αντικείμενου της σύμβασης. Και στις δύο ως άνω περιπτώσεις (παρ. 2 και 3) αναφέρεται ότι δεν αξιολογούνται προσφορές που υποβάλλονται από μη προσκληθέντες.

Στην **παρ. 4** τροποποιείται το όνομα του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων, προκειμένου να εναρμονισθεί με την τρέχουσα ονομασία του. Η **παρ. 5**, με την οποία γίνεται παραπομπή στο οικείο θεσμικό πλαίσιο σχετικά με το αποφαινόμενο όργανο υπηρεσιών που δεν υπάγονται σε Γενικό ή Ειδικό Γραμματέα Υπουργείου, καταργείται. Περαιτέρω, τροποποιείται η **παρ. 6**, ώστε να είναι δυνατή η απευθείας ανάθεση σύμβασης –εννοείται εκτός καταλόγου- κατ' εφαρμογή των άρθρων 117 και 118, ως τροποποιούνται με το παρόν σχέδιο νόμου. Επισημαίνεται ότι η ως άνω παρ. 6, δεν παραπέμπει στη δυνατότητα εφαρμογής του προστιθέμενου με το παρόν άρθρου 118Α, καταλείποντας αμφιβολία για την πραγματική πρόθεση του νομοθέτη. Με την **παρ. 7**, ορίζεται ότι η πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για τη σύναψη συμβάσεων κατά τα οριζόμενα στις παρ. 2 και 3 αναρτάται στο ΚΗΜΔΗΣ, υποχρέωση που ενισχύει τη διαφάνεια, χωρίς να προβλέπεται ανασταλτικό αποτέλεσμα της σύναψης της σύμβασης, μολονότι στην περίπτωση της παρ. 2 δεν αξιολογούνται προσφορές που υποβάλλονται από μη προσκληθέντες οικονομικούς φορείς. Εν τούτοις η πρόσκληση μπορεί να λειτουργήσει ως έναυσμα για την εγγραφή στους καταλόγους περισσότερων οικονομικών φορέων.

Ως γενική παρατήρηση νομοτεχνικής υφής ως προς άρθρο 119, προς όφελος της λιτότητας και της περιεκτικότητας του άρθρου, προτείνεται η επαναδιατύπωσή του, ώστε να αποφευχθούν οι περιττές επαναλήψεις οριζόντιων ρυθμίσεων (λ.χ. ως προς το αρμόδιο όργανο που υπογράφει το συμφωνητικό, τις συμβάσεις που εμπíπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κ.α.).

Οι ανωτέρω παρατηρήσεις ισχύουν και για το άρθρο 129 με το οποίο τροποποιείται το αντίστοιχο άρθρο 329 του Βιβλίου ΙΙ.

53) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 53

Έναρξη διαδικασίας σύναψης σύμβασης–Αντικατάσταση άρθρου 120 το ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με την **παρ. 1** της προτεινόμενης διάταξης ως χρόνος έναρξης της διαδικασίας σύναψης σύμβασης κάτω των ορίων ορίζεται η ημερομηνία δημοσίευσης της **διακήρυξης** στο ΚΗΜΔΗΣ ανά περίπτωση, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 66 και με την επιφύλαξη της παρ. 5 του άρθρου 376. Με το περιεχόμενο αυτό, η προτεινόμενη διάταξη: α) αφενός, σε συνδυασμό με την προτεινόμενη κατάργηση του άρθρου 122, καταργεί την υποχρέωση καταχώρησης προκήρυξης στο ΚΗΜΔΗΣ, γεγονός όμως που θα έπρεπε να προκύπτει ρητά, τουλάχιστον από την αιτιολογική έκθεση, β) αφετέρου, διαφοροποιείται σε σχέση με την ισχύουσα κατά το ότι δεν περιλαμβάνει εξαντλητική αναφορά των διαδικασιών για τις οποίες ισχύει, αλλά γενική αναφορά στις διαδικασίες του άρθρου 26 που εφαρμόζονται στις συμβάσεις κάτω των ορίων. Προτείνεται περαιτέρω να απαλειφθεί η αναφορά στη μεταβατική διάταξη του άρθρου 376 παρ. 5, ως ρύθμιση που δεν έχει αντικείμενο πλέον.

Επιπλέον, τροποποιείται η υφιστάμενη παρ. 2, με την οποία προσδιορίζεται ο χρόνος έναρξης του συνοπτικού διαγωνισμού, και, δεδομένου ότι ο τελευταίος παύει να υφίσταται ως διαδικασία, η προτεινόμενη παρ. 2 ορίζει πλέον τον χρόνο έναρξης της διαδικασίας απευθείας ανάθεσης ή της διαπραγμάτευσης χωρίς δημοσίευση προκήρυξης. Ως προς την πλήρη αναμόρφωση της παρ. αυτής επαναλαμβάνεται η παρατήρηση ότι, ενδεχομένως, θα έπρεπε να προκριθεί η κατάργηση της παρ. 2 και η θέσπιση νέας παραγράφου 2Α.

Τέλος, προστίθεται παρ. 3, με την οποία ρυθμίζονται ζητήματα που αφορούν τη διαδικασία της απευθείας ανάθεσης. Αρχικά, όπως προαναφέρθηκε κατά το σχολιασμό του άρθρου 118, τα συναφή ζητήματα με τους κανόνες που κατά κύριο λόγο αφορούν τα διαδικαστικά βήματα της απευθείας ανάθεσης και τη δημοσιότητα της πρόσκλησης, θα ήταν σκόπιμο να περιληφθούν στο άρθρο 118, καθώς έτσι θα καθίστατο ευχερέστερη ο εντοπισμός των σχετικών διατάξεων από τον εφαρμοστή τους. Επισημαίνεται ότι στο τροποποιούμενο άρθρο 118 περιλαμβάνονται ρυθμίσεις σχετικές με τη δημοσιότητα της απόφασης ανάθεσης.

Ειδικότερα, με την εξεταζόμενη διάταξη της **παρ. 3**, προβλέπεται, για τις συμβάσεις προμήθειας αγαθών και παροχής υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων – εννοείται- και των συμβάσεων μελετών και συναφών τεχνικών υπηρεσιών (**περ. α παρ. 3**), καθώς και για τις συμβάσεις έργου με εκτιμώμενη αξία άνω του ορίου των δύο χιλιάδων πεντακοσίων (2.500) ευρώ και μέχρι 30.000 €, (**περ. β, α'εδ.**), η δυνατότητα πρόσκλησης σε έναν μόνον οικονομικό φορέα.. Περαιτέρω, για τις συμβάσεις έργου άνω των τριάντα χιλιάδων (30.000) ευρώ (περ. β, α'εδ.) και –εννοείται- μέχρι εξήντα χιλιάδες (60.000) ευρώ, ορίζεται ότι η πρόσκληση για την υποβολή προσφοράς αποστέλλεται σε τουλάχιστον τρεις (3) οικονομικούς φορείς. Σε όλες όμως τις περιπτώσεις επαναλαμβάνεται η υποχρέωση ανάρτησης στο ΚΗΜΔΗΣ της οικείας πρόσκλησης για χρονικό διάστημα πέντε ημερών, εντός του οποίου κωλύεται η σύναψη της σύμβασης (**παρ. 4**) και ορίζεται ρητώς ότι δεν λαμβάνονται υπόψη προσφορές που υπεβλήθησαν από οικονομικό φορέα ο οποίος δεν έχει προσκληθεί στη διαδικασία. Επιπρόσθετα, προβλέπεται ότι για τις δημόσιες συμβάσεις έργων, μελετών και τεχνικών και λοιπών συναφών υπηρεσιών η οικεία πρόσκληση αναρτάται και στην ιστοσελίδα του ΤΕΕ. Σύμφωνα με τα διαλαμβανόμενα στη συνοδούσα τη διάταξη αιτιολογική σκέψη : *«Η ανάρτηση της σχετικής πρόσκλησης προτείνεται με γνώμονα την ενίσχυση της διαφάνειας της διαδικασίας, της ίσης μεταχείρισης των οικονομικών φορέων και του ελέγχου των αναθέτουσών αρχών. Ωστόσο, προκειμένου να αποφευχθούν περιπτώσεις υποβολής πληθώρας προσφορών μετά από την ανάρτηση της σχετικής πρόσκλησης, γεγονός που θα ακύρωνε επί της ουσίας την ευελιξία της διαδικασίας της απευθείας ανάθεσης, οι εν λόγω τυχόν υποβληθείσες προσφορές από μη προσκεκλημένους οικονομικούς φορείς δεν λαμβάνονται υπόψη».*». Επισημαίνεται ότι ως διαφαίνεται από τον συνδυασμό του άρθρου 120 παρ. 3 και του ορισμού της απευθείας ανάθεσης ως προτείνεται με το παρόντα σχέδιο νόμου στην παρ. 31) της παρ. 1 του άρθρου 2 [ως «απευθείας ανάθεση» νοείται η διαδικασία ανάθεσης σύμβασης με ή χωρίς εκ των προτέρων δημοσιότητα κατά περίπτωση, σύμφωνα με την παρ. 3 των άρθρων 120 και 330, στο πλαίσιο της οποίας οι αναθέτουσες αρχές/αναθέτοντες φορείς αναθέτουν σύμβαση στον οικονομικό φορέα της επιλογής τους, κατόπιν έρευνας αγοράς, σύμφωνα με τα οριζόμενα στα [άρθρα 118 και 328](#)], καταρχήν η πρόθεση του νομοθέτη είναι να αναρτάται μόνο η πρόσκληση στον συγκεκριμένο /-ους οικονομικό /-ους φορέα /-εις για την απευθείας ανάθεση και όχι και η έρευνα αγοράς προκειμένου να συγκεκριμενοποιηθούν οι οικονομικοί φορείς στους οποίους θα απευθυνθεί η πρόσκληση. Και ναι μεν είναι κατανοητή η διαφαινόμενη βούληση του νομοθέτη να ενισχύσει τη διαφάνεια στη διαδικασία της απευθείας ανάθεσης, επισημαίνεται ωστόσο ότι η προτεινόμενη ρύθμιση καθιστά εν τέλει τη διαδικασία αλυσιτελή, επιφέροντας καθυστερήσεις στην ολοκλήρωση της σύναψης της σύμβασης, στο βαθμό που δεν προβλέπεται έννομη προστασία σε προδικαστικό επίπεδο,

μετά την προτεινόμενη κατάργηση της ένστασης του άρθρου 127, ενώ δεν υπάρχει και περιθώριο να υποβάλει προσφορά οικονομικός φορέας που δεν προσκλήθηκε.

Επιπρόσθετα, η πρόβλεψη για τη δημοσίευση της προσκλήσης και στην ιστοσελίδα του ΤΕΕ, χωρίς να ορίζεται ο ελάχιστος χρόνος ανάρτησής της, σε συνδυασμό με την έλλειψη διαλειτουργικότητάς της με το ΚΗΜΔΗΣ, προσθέτει άλλο ένα διοικητικό βάρος στις αναθέτουσες αρχές, που, σε συνδυασμό με την πρόβλεψη της **παρ. 4** με την οποία ορίζεται ότι η παράλειψη των ανωτέρω υποχρεώσεων δημοσιότητας κωλύει τη σύναψη της σύμβασης, εκτιμάται ότι θα προκαλέσει περαιτέρω καθυστερήσεις στη διαδικασία της απευθείας ανάθεσης και ενδεχομένως ζητήματα κανονικότητας της διαδικασίας.

Τέλος, επισημαίνεται ότι δεν ρυθμίζεται η περίπτωση των υπηρεσιών, οι οποίες εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 107 έως 110, για τις οποίες το ποσό της απευθείας ανάθεσης ορίζεται σε εξήντα χιλιάδες (60.000) ευρώ. Προτείνεται η συνολική επανεξέταση του άρθρου.

Οι ανωτέρω παρατηρήσεις ισχύουν και για το άρθρο 130 με το οποίο τροποποιείται το αντίστοιχο άρθρο 330 του Βιβλίου ΙΙ.

54) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 54

Οικονομικές προσφορές στις δημόσιες συμβάσεις έργων – Τροποποίηση άρθρου 124 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με την προτεινόμενη τροποποίηση απαλείφεται, στην παρ. 1 του άρθρου 124, η παραπομπή στο άρθρο 125, σε συνέχεια της προτεινόμενης κατάργησης αυτού. Επισημαίνεται ότι η ρύθμιση της παρ. 1 του ως άνω άρθρου 125 ενσωματώνεται στην προτεινόμενη τροποποίηση της παρ. 2 α) του άρθρου 95 «Τρόπος σύνταξης και υποβολής οικονομικών προσφορών», οι δε ρυθμίσεις των παρ. 2 και 3 του άρθρου 125 προβλέπονταν ήδη επίσης στην παρ. 2 του άρθρου 95. Στην τελευταία αυτή διάταξη παραπέμπει ρητά το υπό εξέταση άρθρο.

55) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 55

Έννομη προστασία κατά τη διαδικασία σύναψης δημοσίων συμβάσεων με εκτιμώμενη αξία κατώτερη ή ίση των ορίων του άρθρου 118 και των δημοσίων συμβάσεων του άρθρου 119– Αντικατάσταση άρθρου 127 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με την προτεινόμενη διάταξη τροποποιείται το άρθρο 127, σύμφωνα με το οποίο, ως ισχύει, προβλέπεται η άσκηση ένστασης για συμβάσεις έως του ποσού των 60.000 ευρώ ενώπιον της αναθέτουσας αρχής. Δεδομένης της αύξησης του ανώτατου ορίου (30.000 ευρώ για προμήθειες – γενικές υπηρεσίες, εκπόνησης μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών και 60.000 ευρώ για έργα και υπηρεσίες των αρ. 107 επ.) έως του οποίου δύναται να γίνει χρήση της διαδικασίας απευθείας ανάθεσης, προβλέπεται πλέον μόνο η δικαστική προστασία των θιγόμενων οικονομικών φορέων, με τα βοηθήματα της άσκησης αναστολής εκτέλεσης και της αίτησης ακύρωσης πράξης ή παράλειψης της αναθέτουσας αρχής, ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου της έδρας αυτής, το οποίο και αποφαίνεται αμετακλήτως, χωρίς να επιτρέπεται η προηγούμενη άσκηση άλλης

ειδικής ή ενδικοφανούς διοικητικής προσφυγής. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση, με τον τρόπο αυτό επιδιώκεται η περαιτέρω σύντμηση του χρόνου για την ανάθεση των συμβάσεων με εκτιμώμενη αξία ίση ή μικρότερη από τα χρηματικά όρια της απευθείας ανάθεσης.

Για το παραδεκτό της αίτησης αναστολής και της αίτησης ακύρωσης ορίζεται παράβολο ίσο με 5% της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης. Πάντως, δεδομένου ότι η αίτηση αναστολής στρέφεται καταρχήν κατά πράξης που δεν έχει εκτελεσθεί, ώστε να είναι εφικτή η ανατροπή της κατάστασης, εκτιμάται ότι η δυνατότητα αυτή της προσωρινής προστασίας θα έχει περιορισμένη εφαρμογή στις απευθείας αναθέσεις.

Η ανωτέρω πρόβλεψη καταλαμβάνει και τις συμβάσεις ενεργειών τεχνικής βοήθειας εκτιμώμενης αξίας έως 60.000 ευρώ που ανατίθενται κατά τα οριζόμενα στην παρ. 2 του άρθρου 119, ενώ για τις συμβάσεις, η εκτιμώμενη αξία των οποίων υπερβαίνει το ανωτέρω ποσό, εφαρμόζονται οι διατάξεις του Βιβλίου IV. Επισημαίνεται ότι δεν προβλέπεται ανάλογη ρύθμιση για τις συμβάσεις του άρθρου 118 Α που υπερβαίνουν τις 30.000 ευρώ.

Τέλος, σε συνέχεια της τροποποίησης του παρόντος απαιτείται και η τροποποίηση των άρθρων 98 και 99, τα οποία παραπέμπουν στην ένσταση του άρθρου 127.

Κατά συνέπεια, εξαιτίας της ριζικής αναμόρφωσης του άρθρου σκόπιμη είναι η κατάργησή του και η θέσπιση νέου με τον αριθμό 127Α, το οποίο, λόγω του ότι περιλαμβάνει δικονομικές παρεμβάσεις, θα πρέπει προηγουμένα να εξεταστεί από τους αρμοδίους φορείς και τα οικεία δικαστήρια.

Οι ανωτέρω παρατηρήσεις ισχύουν και για το άρθρο 131 με το οποίο τροποποιείται το άρθρο 333Α του Βιβλίου II.

56) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 56

Ανάθεση εξειδικευμένων υπηρεσιών (σύμβουλοι, εμπειρογνώμονες) για δημόσιες συμβάσεις– Τροποποίηση άρθρου 128 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με την προτεινόμενη διάταξη τροποποιούνται επιμέρους διατάξεις των παρ. 1, 2 και 3 του άρθρου 128.

Ειδικότερα στο πρώτο εδάφιο της παρ. 1 προστίθεται η φράση «ή μέρη αυτών», η οποία ενδέχεται να δημιουργήσει ερμηνευτικά ζητήματα και ζητήματα ορθής εφαρμογής της διάταξης, καθώς δεν είναι κατανοητό σε τι συνίστανται τα «μέρη» μίας δημόσιας σύμβασης έργου ή μίας σύμβασης παραχώρησης έργου ή ΣΔΙΤ. Εάν η αναφορά σχετίζεται με «τμήματα», στα οποία δύναται να υποδιαιρεθεί μία σύμβαση, τότε προτείνεται να χρησιμοποιηθεί ο εν λόγω όρος. Σε διαφορετική περίπτωση προτείνεται η απαλοιφή της φράσης «ή μέρη αυτών» που παραπέμπει σε περιπτώσεις μη επιτρεπτής κατάτμησης μίας σύμβασης, η οποία, σύμφωνα και με το άρθρο 6 παρ. 3 του νόμου απαγορεύεται. [*..Η σύμβαση δεν κατατέμνεται κατά τρόπο ώστε να αποφεύγεται η εφαρμογή οποιασδήποτε διάταξης του παρόντος νόμου, εκτός αν αυτό δικαιολογείται από αντικειμενικούς λόγους.*]

Στη συνέχεια παρατίθενται, ενδεικτικά, ορισμένες υπηρεσίες, με τις οποίες μπορεί να σχετίζονται οι ανατιθέμενες, με προσφυγή σε διαπραγμάτευση χωρίς δημοσίευση προκήρυξης, υπηρεσίες συμβούλου, κατ' αντιστοιχία προς τις αναφερόμενες στην παρ. 2 της ισχύουσας διάταξης.

Περαιτέρω, μετά τη φράση «έναντι αμοιβής μέχρι των ορίων των περιπτώσεων β', γ'» προστίθεται και η περίπτωση δ', του άρθρου 5 του νόμου καθώς και η φράση «με ανώτατο όριο το 0,5% της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης.»

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση «...καθορίζονται νέα όρια εφαρμογής της διαδικασίας του άρθρου, συμβατά με τις προβλέψεις της οδηγίας 2014/24».

Ως προς την προσθήκη της περίπτωσης δ του άρθρου 5 του ν. 4412/2016 επισημαίνεται ότι αφορά σε κοινωνικές και άλλες ειδικές υπηρεσίες των άρθρων 107-110 του νόμου, μεταξύ των οποίων ενδεικτικά αναφέρονται οι νομικές υπηρεσίες, για τις οποίες υπάρχει υψηλό χρηματικό όριο, ήτοι το ποσό των 750.000,00 ευρώ χωρίς ΦΠΑ, σε σχέση με τις λοιπές υπηρεσίες που εμπίπτουν στις περιπτώσεις β και γ. Κατά συνέπεια, να μην πρόκειται για συμβάσεις κάτω από αυτό το όριο, οι οποίες μπορούν να ανατεθούν με την ειδική διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 128, ωστόσο θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι ενδέχεται σε πολλές περιπτώσεις να ενέχουν διασυνοριακό ενδιαφέρον⁸⁷, ώστε να ανατίθενται με μία ιδιότυπη διαδικασία διαπραγμάτευσης, χωρίς να ακολουθείται ανταγωνιστική διαδικασία.

Ως ανώτατο όριο της αμοιβής για τις υπηρεσίες συμβούλου τίθεται το 0,5% της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης. Προφανώς εννοείται της σύμβασης έργου/ παραχώρησης έργου/ ΣΔΙΤ. Διαφαίνεται, εν προκειμένω, η βούληση να τεθεί ένα συνδυαστικό όριο της αμοιβής, η οποία, αφενός, δεν θα μπορεί να υπερβαίνει το 0,5% της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης και, σε κάθε περίπτωση, δεν θα υπερβαίνει τα όρια των περιπτώσεων β, γ και δ του άρθρου 5 του ν. 4412/2016.

Επιπρόσθετα, η προσθήκη στην **παρ. 1**, της φράσης *ή του αναθέτοντος φορέα*, ως προς την ιστοσελίδα όπου δύναται να αναρτάται η πρόσκληση, ενδέχεται να δημιουργήσει σύγχυση καθώς δεν προκύπτει ρητά ότι το άρθρο αυτό εφαρμόζεται και στο Βιβλίο ΙΙ. Εάν αυτή είναι η πρόθεση χρειάζεται σχετική ρητή πρόβλεψη στο Βιβλίο ΙΙ.

Περαιτέρω προστίθεται στην παρ. 1 το ακόλουθο εδάφιο: «*Το προηγούμενο εδάφιο εφαρμόζεται αναλόγως και για την πρόσληψη συμβούλων οποιασδήποτε ειδικότητας για θέματα που σχετίζονται με την επίβλεψη και παρακολούθηση από τεχνικής και χρηματοοικονομικής πλευράς κατά την περίοδο λειτουργίας και συντήρησης των Συμβάσεων Παραχώρησης ή των συμβάσεων έργων που υλοποιούνται ως Συμπράξεις Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ) εκτιμώμενης αξίας σύμβασης προβλεπόμενου συνολικού κόστους μεγαλύτερου των τριάντα εκατομμυρίων (30.000.000) ευρώ.*»

Με την προτεινόμενη ρύθμιση επεκτείνεται σημαντικά το πεδίο εφαρμογής των ρυθμίσεων του πρώτου εδαφίου της παρ. 1, και για την παροχή υπηρεσιών συμβούλου οποιασδήποτε ειδικότητας, για θέματα που σχετίζονται με την επίβλεψη και παρακολούθηση από τεχνικής και χρηματοοικονομικής πλευράς κατά την περίοδο λειτουργίας και συντήρησης των Συμβάσεων Παραχώρησης ή των συμβάσεων έργων που υλοποιούνται ως Συμπράξεις Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ), εκτιμώμενης αξίας σύμβασης προβλεπόμενου συνολικού κόστους μεγαλύτερου των τριάντα εκατομμυρίων (30.000.000) ευρώ.

Εν προκειμένω δεν πρόκειται για αναλογική εφαρμογή των σχετικών ρυθμίσεων, εφόσον η ίδια η προτεινόμενη διάταξη προβλέπει ευθέως της εφαρμογή των ρυθμίσεων του πρώτου εδαφίου. Κατά συνέπεια, προτείνεται η απαλοιφή της λέξης «αναλόγως».

Περαιτέρω, η αναφορά σε «πρόσληψη συμβούλων» ενδέχεται να δημιουργήσει ζητήματα ερμηνείας, καθώς παραπέμπει σε συμβάσεις εργασίας, οι οποίες εξαιρούνται του πεδίου

⁸⁷ Πρβλ σχετική νομολογία ΔΕΕ C 376/08 Serrantoni και Consorzio stabile edili, C-470/13 Generali-Providencia Biztosító, C-298/15 Borta κ.α.

εφαρμογής της Οδηγίας και αντίστοιχα του ν. 4412/2016. Στην υπό εξέταση διάταξη είναι προφανές ότι οι σκοπούμενες συμβάσεις αποτελούν δημόσιες συμβάσεις παροχής υπηρεσιών, ομοίως όπως οι αντίστοιχες συμβάσεις του πρώτου εδαφίου και όχι συμβάσεις εργασίας. Προτείνεται, συνεπώς η αντικατάσταση της λέξης «πρόσληψη» από τη φράση «παροχή υπηρεσιών».

Με τις προτεινόμενες τροποποιήσεις της παρ. 2 προστίθενται ομοίως, όπως και στο πρώτο εδάφιο της παρ. 1 η περίπτωση δ του άρθρου 5 του νόμου, καθώς και η φράση «με ανώτατο όριο το 0,5% της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης.». Ισχύουν εν προκειμένω οι ίδιες επισημάνσεις επί της παρ. 1 ανωτέρω.

Με τις προτεινόμενες τροποποιήσεις της παρ. 3 εισάγονται νομοτεχνικές κυρίως βελτιώσεις. Ειδικότερα διορθώνεται η ονομασία του καθ' ύλην αρμόδιου Υπουργού, αντικαθίσταται η παραπομπή στην «περίπτωση β'» από την ορθή παραπομπή στις διατάξεις της παρ. 2 και προστίθεται η φράση «με συνολική αμοιβή μέχρι του ορίου της περ. β του άρθρου 5». Ως προς την τελευταία προσθήκη επισημαίνεται ότι εν προκειμένω δεν λαμβάνονται υπόψη τα διαφορετικά όρια που αναφέρονται στην περ. γ του άρθρου 5 και τα οποία αφορούν σε μη κεντρικές αναθέτουσες αρχές, οι οποίες φαίνεται ότι εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της ρύθμισης. Προτείνεται να προστεθεί και η περίπτωση γ.

Ιδιαίτερης μνείας χρήζει το γεγονός ότι τόσο στην ισχύουσα ρύθμιση όσο και στην προτεινόμενη τροποποίησή της προβλέπεται, ως προς τη δημοσιότητα της διαδικασίας, η ανάρτηση πρόσκλησης στην ιστοσελίδα της αναθέτουσας αρχής και όχι στο ΚΗΜΔΗΣ, που αποτελεί το ενιαίο ηλεκτρονικό μητρώο δημοσιότητας δημοσίων συμβάσεων, γεγονός, το οποίο αποτελεί κατ' ουσίαν παρέκκλιση στο προβλεπόμενο σύστημα δημοσιότητας και δεν συνάδει με τη συλλογή αξιόπιστων στατιστικών στοιχείων για τις συμβάσεις που ανατίθενται με τις διατάξεις του άρθρου 128.

Καταληκτικά επισημαίνεται ότι οι συνολικές ρυθμίσεις του άρθρου 128, οι οποίες αποτελούν αμιγώς μεν εθνικές ρυθμίσεις, εγείρουν όμως προβληματισμό σε σχέση με τις αρχές της ίσης μεταχείρισης, της διαφάνειας και της προστασίας του ανταγωνισμού, καθώς προβλέπουν μία ιδιότυπη και χωρίς προκήρυξη διαδικασία διαπραγμάτευσης για συμβάσεις, οι οποίες, ενδέχεται να έχουν σημαντική οικονομική αξία και σε ορισμένες περιπτώσεις διασυνοριακό ενδιαφέρον. Προτείνεται συνολική επανεξέταση του άρθρου 128 προς την κατεύθυνση της διασφάλισης επαρκούς ανταγωνισμού και δημοσιότητας, μέσω μίας από τις προβλεπόμενες στο άρθρο 116 του νόμου διαδικασίες για τις συμβάσεις κάτω των ορίων, ή της εξέτασης εργαλείων όπως οι συμφωνίες -πλαίσιο.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΕΡΓΩΝ, ΜΕΛΕΤΩΝ, ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΛΟΙΠΩΝ ΣΥΝΑΦΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Αναφορικά με τις προτεινόμενες τροποποιήσεις στις διατάξεις εκτέλεσης των συμβάσεων έργων, εκπόνησης μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών επιστημονικών υπηρεσιών, η Αρχή διαπιστώνει, ότι η λογική που υιοθετήθηκε κατά την αρχική νομοθέτηση, ήτοι της διατήρησης, εν πολλοίς, ειδικών διατάξεων του ν. 3669/2008 και του ν. 3316/2005, αντί ενός περισσότερο περιορισμένου φάσματος ρυθμίσεων, με ενιαία προσέγγιση και με συμπλήρωση ακολούθως της ρυθμιστικής παρέμβασης μέσω προτυποποιημένων συμβατικών τευχών και τεχνικών προδιαγραφών, παραμένει αναλλοίωτη και στο παρόν σχέδιο προτεινόμενων διατάξεων. Όπως είχε επισημανθεί και στις γενικές παρητηρήσεις της Γνώμης 5/2016 της Αρχής επί του σχεδίου νόμου με τίτλο "Δημόσιες Συμβάσεις Έργων, Προμηθειών και Υπηρεσιών", στη λογική της απλοποίησης και ενοποίησης της νομοθεσίας κομβικό ρόλο παίζουν τα πρότυπα τεύχη, υποχρεωτικής ή μη εφαρμογής. Σε άλλες έννομες

τάξεις, όπου η ενοποίηση των κανόνων έχει επιτευχθεί σε ικανοποιητικότερο βαθμό (πχ μέσω Κωδίκων που δεν μπαίνουν σε λογικές εξαντλητικής ρύθμισης), οι αναθέτουσες αρχές είναι εξοικειωμένες με τη χρήση προτύπων τευχών, όχι μόνο για τα έργα, αλλά και για τις προμήθειες και υπηρεσίες. Η εξαντλητική νομοθετική ρύθμιση, εκτός της εκτεταμένης πολυπλοκότητας, είναι ο βασικός λόγος που επέρχονται στη συνέχεια συχνές και αποσπασματικές τροποποιήσεις, με όλη την προβληματική κατάσταση που δημιουργείται. Έτσι, αυξάνεται ο κίνδυνος εισαγωγής λαθών στις τηρούμενες διαδικασίες και κανόνες, τα οποία λάθη ανάγονται πλέον σε παράνομες πράξεις των εμπλεκόμενων μερών.

57) Προτεινόμενη ρύθμιση

Άρθρο 57

Διοίκηση του έργου – Παρακολούθηση και Επίβλεψη - Αντικατάσταση άρθρου 136 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με το άρθρο 57 του σχεδίου νόμου τροποποιείται το άρθρο 136 και επέρχονται κομβικές αλλαγές στην παρακολούθηση και εποπτεία των συμβάσεων έργου, με τη δυνατότητα ανάθεσης καθηκόντων επιβλέποντος εκτός των τεχνικών υπαλλήλων της Διευθύνουσας Υπηρεσίας (Δ.Υ.), σε πιστοποιημένους οικονομικούς φορείς. Η ανάλυση της αξιολογούμενης ρύθμισης που συνοδεύει την προτεινόμενη διάταξη αναφέρει: «Με το άρθρο 57 αντικαθίσταται το άρθρο 136 του ν.4412/2016. Ειδικότερα, εκσυγχρονίζεται ο θεσμός της επίβλεψης των δημοσίων έργων και εισάγεται η πρόνοια της παροχής υπηρεσιών επίβλεψης και από πιστοποιημένους οικονομικούς φορείς. Με τη ρύθμιση αυτή παρέχεται η δυνατότητα στις αναθέτουσες αρχές χωρίς να υποστούν πάγια δημοσιονομικά κόστη, να επιτύχουν υψηλού επιπέδου επίβλεψη της πορείας ενός δημόσιου έργου με την συμμετοχή οικονομικών φορέων του ιδιωτικού τομέα. Αντιμετωπίζεται παράλληλα η αδυναμία πολλές φορές της πραγματικής επίβλεψης ενός έργου λόγω έλλειψης προσωπικού στις τεχνικές υπηρεσίες των αναθετουσών αρχών, είτε η επίβλεψη από εξειδικευμένους τεχνικούς που δεν διαθέτει η αναθέτουσα αρχή, ενώ συγχρόνως αποσυμφορίζεται το έργο της Διευθύνουσας Υπηρεσίας του έργου, που πλέον ασκεί ουσιαστικά τα εποπτικά και ελεγκτικά της καθήκοντα για την προστασία του δημοσίου συμφέροντος. Συγκεκριμένα, η ανάθεση γίνεται με απόφαση της Προϊσταμένης αρχής κατά την ανέλεγκτη κρίση της, κατόπιν πρότασης του αναδόχου τουλάχιστον τριών (3) κατάλληλων πιστοποιημένων φορέων και η αμοιβή του βαρύνει μεν τον προϋπολογισμό του έργου, αλλά αποτελεί διακριτό ποσό της προσφοράς του. Με προεδρικό διάταγμα θα καθορίζονται οι όροι και οι προϋποθέσεις για τη πρόσληψη επιβλεπόντων οικονομικών φορέων και τα προσόντα για την εγγραφή οικονομικών φορέων στο υπό ίδρυση μητρώο. Με τις προτεινόμενες διατάξεις ορίζονται επαυξημένες ευθύνες και κυρώσεις σε βάρος των οικονομικών φορέων που ασκούν την επίβλεψη του έργου με τρόπο επιζήμιο για την αναθέτουσα αρχή. Ειδικότερα προβλέπεται αυξημένη ευθύνη του ιδιώτη έναντι του κυρίου του έργου και για ελαφρά αμέλεια, ενώ προβλέπεται η δυνατότητα καθορισμού της διαδικασίας πιστοποίησης με προεδρικό διάταγμα ενώ με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών ορίζονται τα ελάχιστα στοιχεία που πρέπει να περιλαμβάνει η σύμβασης επίβλεψης. Τέλος ορίζεται διαδικασία εναντίωσης της Διευθύνουσας Υπηρεσίας στην πρόταση οιοδήποτε επιβλέποντος, καθώς και οι υποχρεώσεις της κατά τη διάρκεια της επίβλεψης.»

Καταρχήν, από τα αναφερόμενα στην αιτιολογική έκθεση, η προτεινόμενη ρύθμιση συνδέεται με την αντιμετώπιση της ελλειπούς τεχνικής επάρκειας των αναθετουσών αρχών σε αριθμό και ειδικότητες τεχνικού προσωπικού, για την παρακολούθηση, επίβλεψη και εποπτεία δημόσιας σύμβασης έργου, μολονότι η συσχέτιση αυτή δεν προκύπτει ευθέως

ούτε από το παρόν άρθρο, ούτε από το άρθρο 44 όπως τροποποιείται με το άρθρο 10 του παρόντος (πρβλ σχετικές παρατηρήσεις στο προτεινόμενο άρθρο 10). Επισημαίνεται ότι με την προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 44, καταργείται η εξουσιοδοτική διάταξη για την έκδοση υπουργικής απόφασης για τον καθορισμό των προϋποθέσεων τεχνικής επάρκειας σε επίπεδο αναθέτουσας αρχής και σύμβασης, επαφιομένης συνεπώς της σχετικής κρίσης στην ίδια την αναθέτουσα αρχή. Εξάλλου, δεν φαίνεται να λαμβάνεται υπόψη η παρ. 1 του άρθρου 52 που αφορά στην έγκριση της σκοπιμότητας σύναψης δημόσιας σύμβασης παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, το οποίο δεν τροποποιείται με το παρόν. Για την ενεργοποίηση πάντως αυτής της δυνατότητας, λαμβανομένης υπόψη και της νομολογίας του Ελεγκτικού Συνεδρίου⁸⁸ για τη διαχείριση των δημοσίων πιστώσεων με βάση τις αρχές της οικονομικότητας, της αναγκαιότητας και της αποδοτικότητας, εκτιμάται ότι απαιτείται η προηγούμενη τεκμηρίωσή της. Για την αποσαφήνιση της διαδικασίας και την αποφυγή ζητημάτων δημοσιονομικού χαρακτήρα, προτείνεται η συμπλήρωση της διάταξης στην κατεύθυνση αυτή. (Παρά τα αναφερόμενα στην αιτιολογική έκθεση ότι δεν δημιουργούνται πάγια δημοσιονομικά κόστη, τούτο δεν ισχύει καθώς ακόμα και αν το κόστος του ιδιωτικού φορέα επίβλεψης βαρύνει στην σύμβαση έργου, το κόστος της τελευταίας βαρύνει και πάλι την αναθέτουσα αρχή).

Ανεξαρτήτως των ανωτέρω, θα πρέπει να επισημανθεί ότι παρά την κατανοητή πρόθεση του νομοθέτη να αντιμετωπίσει την επιβεβλημένη ανάγκη ενίσχυσης των αναθετουσών αρχών, εκτιμάται ότι η προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 136 με τη δυνατότητα ανάθεσης της επίβλεψης σε ιδιωτικό φορέα, κινδυνεύει να μην επιτύχει την στόχευσή της, καθώς χαρακτηρίζεται από ασάφεια και έλλειψη συνεκτικότητας, τόσο στις ρυθμίσεις του ίδιου του άρθρου όσο και με λοιπές ρυθμίσεις του ν. 4412/2016 και του παράγωγου δικαίου αυτού. Ειδικότερα προκύπτουν κρίσιμα ερμηνευτικά ζητήματα για τους εφαρμοστές των ρυθμίσεων:

- Ως προς το ποιος έχει την αρμοδιότητα παρακολούθησης της σύμβασης έργου και τις συνακόλουθες ευθύνες για την ορθή εκτέλεσή της - η διευθύνουσα υπηρεσία την οποία ο ιδιωτικός φορέας επίβλεψης υποστηρίζει στην εκπλήρωση των αρμοδιοτήτων της, ή ο ιδιωτικός φορέας επίβλεψης στον οποίο εκχωρείται η σχετική αρμοδιότητα με τη διευθύνουσα υπηρεσία να έχει «επιτελικότερη» αρμοδιότητα στην εκτέλεση της σύμβασης έργου; Στη δεύτερη περίπτωση απαιτείται η διάκριση των εννοιών, «επίβλεψη», «παρακολούθηση», «έλεγχος» και «διοίκηση» του έργου με σχετική προσθήκη ορισμών στο άρθρο 2, προκειμένου να οριοθετηθούν με σαφήνεια οι αρμοδιότητες και οι ευθύνες της Δ.Υ. και του ιδιωτικού φορέα επίβλεψης.
- Ως προς την φύση της σύμβασης ανάθεσης καθηκόντων / υπηρεσιών επίβλεψης στον ιδιωτικό φορέα επίβλεψης και τον καθορισμό των συμβαλλομένων μερών (δημόσια ή ιδιωτική).

⁸⁸ Πρβλ σχετική νομολογία του Ελεγκτικού Συνεδρίου, σύμφωνα με την οποία οι αναθέτουσες αρχές δεν μπορούν να αναθέτουν σε τρίτους, **εργασίες που εμπíπτουν στα συνήθη καθήκοντα των αρμοδιοτήτων τους**, κατά κλάδο, όπως αυτά περιγράφονται στις οικείες οργανικές διατάξεις, και, επιπλέον, για την υλοποίησή τους δεν απαιτούνται εξειδικευμένες γνώσεις ή η χρήση τεχνικών μέσων που δεν κατέχει το ήδη υπηρετούν προσωπικό, αφού αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα την αδικαιολόγητη οικονομική επιβάρυνση του προϋπολογισμού τους, όμως «... κατ' εξαίρεση, είναι δυνατή, [σ.σ. η ανάθεση εργασιών σε τρίτους] στο βαθμό που αυτό επιβάλλεται από τις αρχές της αναγκαιότητας και αποδοτικότητας, η, έναντι αμοιβής, ανάθεση σε ιδιώτη, φυσικό ή νομικό πρόσωπο, είτε εργασιών ειδικής φύσης, για την εκτέλεση των οποίων απαιτείται προσωπικό με εξειδικευμένες γνώσεις και εμπειρία, που δεν διαθέτει, στη συγκεκριμένη περίπτωση, το ήδη υπηρετούν προσωπικό, ... είτε όταν αποδεικνύεται ότι, μολονότι προβλέπεται από τις οικείες οργανικές διατάξεις η σύσταση και λειτουργία αρμόδιας για την εκτέλεση των οικείων εργασιών υπηρεσίας, αυτή δεν έχει στελεχωθεί με το προβλεπόμενο προσωπικό άνευ υπαιτιότητας του ενδιαφερόμενου νομικού προσώπου....» Ενδεικτικά ΕΣ Κλιμ. Τμ. VII, Πράξη 168/2017, σκέψη 2. Βλέπε ακόμα ΕΣ VII Τμ. Πράξη 74/2018, σκέψη 2, αλλά και ΕΣ / ΚΠΕ / Τμ.7 124/2018.

- Ως προς τη διαδικασία παρακολούθησης / ελέγχου της σύμβασης έργου και των διακριτών ενεργειών κάθε εμπλεκόμενου μέρους (ανάδοχος, ιδιωτικός φορέας επίβλεψης, διευθύνουσα υπηρεσία, προϊσταμένη αρχή και ενδεχομένως βασικός μελετητής ως τεχνικός σύμβουλος της αναθέτουσας αρχής).

Αναλυτικότερα επί των προβλεπόμενων στο άρθρο 136 σημειώνονται τα εξής:

Στην **παρ. 1**, το πρώτο εδάφιο αποτελεί επανάληψη της ρύθμισης της ισχύουσας παρ. 1 και προβλέπει ότι «η παρακολούθηση, ο έλεγχος και η διοίκηση των έργων ασκούνται από την αρμόδια τεχνική υπηρεσία (διευθύνουσα ή επιβλέπουσα υπηρεσία) η οποία ορίζει τους τεχνικούς υπαλλήλους που θα ασχοληθούν ειδικότερα με την επίβλεψη, προσδιορίζει τα καθήκοντά τους όταν είναι περισσότεροι από έναν, παρακολουθεί το έργο τους και γενικά προβαίνει σε κάθε ενέργεια που απαιτείται για την καλή και έγκαιρη εκτέλεση των έργων». Περαιτέρω προστίθεται δεύτερο εδάφιο, διευκρινιστικό, ως προς τον στόχο της επίβλεψης «*Η επίβλεψη αποσκοπεί στην πιστή εκπλήρωση από τον ανάδοχο των όρων της σύμβασης και στην κατασκευή του έργου σύμφωνα με τους κανόνες της τέχνης, ώστε να ανταποκρίνεται στον προορισμό του και δεν μειώνει τις ευθύνες του αναδόχου που απορρέουν από τον νόμο και τη σύμβαση*».

Η ρύθμιση της παράγραφου αυτής, διαφέρει ως προς το εύρος της αρμοδιότητας της Δ.Υ., με τα προβλεπόμενα στον ορισμό της Δ.Υ. και του επιβλέποντα, στο άρθρο 2 παρ. 2 περ. 4 και 4α), ως τροποποιείται με το παρόν, σύμφωνα με τους οποίους, «*ως «διευθύνουσα υπηρεσία» νοείται η τεχνική υπηρεσία του φορέα κατασκευής του έργου που είναι αρμόδια για τον έλεγχο και τη διοίκηση της κατασκευής του έργου*» και ως «*επιβλέπων*» νοείται τεχνικός υπάλληλος της διευθύνουσας υπηρεσίας ή πιστοποιημένος ιδιωτικός φορέας (φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή ένωση προσώπων), ο οποίος απαιτείται να διαθέτει τις εξειδικευμένες γνώσεις που είναι αναγκαίες για την παρακολούθηση και επίβλεψη του έργου».

Από την αντιπαραβολή των ανωτέρω διατάξεων προκύπτει έλλειψη συνεκτικότητας των ρυθμίσεων ως προς την αρμοδιότητα της Δ.Υ. και του επιβλέποντα, αναφορικά με την παρακολούθηση της σύμβασης, οι οποίες θα πρέπει να επανεξεταστούν προς αποσαφήνισή τους.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω θα πρέπει να εξεταστεί και το περιεχόμενο της παρ. 2 (που δεν τροποποιείται με το παρόν) και ρυθμίζει επιμέρους ζητήματα της σχέσης Δ.Υ. και τεχνικών υπαλλήλων της που ορίζονται ως επιβλέποντες.

Στην **παρ. 3** προβλέπεται η δυνατότητα άσκησης της επίβλεψης του έργου από *πιστοποιημένο ιδιωτικό φορέα (φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή ένωση προσώπων), εφόσον προβλέπεται στη διακήρυξη, ο οποίος απαιτείται να διαθέτει τις εξειδικευμένες γνώσεις που είναι αναγκαίες για την παρακολούθηση και επίβλεψη του έργου, με περαιτέρω εξουσιοδοτήσεις προκειμένου να ρυθμιστούν:*

A. με προεδρικό διάταγμα: η διαδικασία πιστοποίησης των φορέων επίβλεψης, τα ελάχιστα προσόντα που αυτοί πρέπει να διαθέτουν ανάλογα με τη φύση και τη σπουδαιότητα της σύμβασης έργου, γ) η **διαδικασία ανάθεσης** της σύμβασης επίβλεψης και η αμοιβής του **αναδόχου**.

B. με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών ο καθορισμός των *ελάχιστων σημείων που πρέπει να περιλαμβάνει η σύμβαση επίβλεψης μεταξύ αναδόχου και φορέα επίβλεψης*.

Οι ανωτέρω εξουσιοδοτήσεις σε π.δ. και υ.α. καταρχήν φαίνονται αντιφατικές, καθώς η μεν εξουσιοδοτική διάταξη του π.δ. αναφέρεται σε «διαδικασία ανάθεσης» και «ανάδοχο», ορολογία που ευθέως παραπέμπει σε δημόσια σύμβαση που ανατίθεται από αναθέτουσα αρχή σε οικονομικό φορέα με αντικείμενο την παροχή υπηρεσιών επίβλεψης σύμβασης

έργου, η δε εξουσιοδοτική διάταξη της υ.α. ρητώς αναφέρεται σε σύμβαση μεταξύ αναδόχου του έργου και του φορέα επίβλεψης. Περαιτέρω στο πρώτο εδάφιο της παρ.3 ορίζεται ότι η δυνατότητα ανάθεσης υπηρεσιών επίβλεψης, μπορεί να ασκηθεί *εφόσον προβλέπεται στη διακήρυξη*. Λαμβανομένης υπόψη α) του περιεχομένου της εξουσιοδοτικής διάταξης για την έκδοση της υ.α. και β) της αιτιολογικής έκθεσης που αναφέρει ότι *η αμοιβή του φορέα επίβλεψης αποτελεί διακριτό ποσό της προσφοράς του αναδόχου*, προκύπτει ότι η σχετική ρήτρα αναφέρεται στη διακήρυξη της σύμβασης έργου. Ωστόσο στην αιτιολογική έκθεση του άρθρου αναφέρεται ότι η ανάθεση της υπηρεσίας επίβλεψης γίνεται με απόφαση της Προϊσταμένης αρχής κατά την ανέλεγκτη κρίση της, κατόπιν πρότασης του αναδόχου τουλάχιστον τριών (3) κατάλληλων πιστοποιημένων φορέων, επιτείνοντας την σύγκυση για την φύση της σύμβασης επίβλεψης (δημόσια σύμβαση ή όχι) και μεταξύ ποιων συνάπτεται (μεταξύ αναθέτουσας αρχής και φορέα επίβλεψης ή μεταξύ αναδόχου σύμβασης έργου και φορέα επίβλεψης).

Στο σημείο αυτό επισημαίνεται ότι η ανάθεση σε οικονομικό φορέα – τεχνικό σύμβουλο της επίβλεψης της εκτέλεσης σύμβασης έργου και πληρωμής του από τον π/υ αυτής (σύμβαση «ανεξάρτητου μηχανικού»), προβλέφθηκε στις πρώτες γενιάς συμβάσεις παραχώρησης, ενώ πιο πρόσφατα με το άρθρο 74 ν. 4712/2020 εφαρμόζεται στα έργα υποδομής του Μητροπολιτικού Πόλου Ελληνικού - Αγίου Κοσμά, στο πλαίσιο επίσης σχετικής σύμβασης παραχώρησης. Η μεταφορά ωστόσο του εν λόγω μοντέλου στις δημόσιες συμβάσεις, παραβλέπει τις ουσιώδεις διαφορές αυτών με τις συμβάσεις παραχώρησης. Στην περίπτωση των πρώτων, οι αναθέτουσες αρχές, ιδιαιτέρως οι φορείς της γενικής κυβέρνησης, υποχρεούνται να εφαρμόζουν ένα σαφώς πιο καθορισμένο θεσμικό πλαίσιο ανάθεσης και εκτέλεσης των συμβάσεων, βασικές διατάξεις του οποίου αποτελούν ενσωμάτωση κανόνων του ενωσιακού δικαίου, ιδιαιτέρως δε οι φορείς της γενικής κυβέρνησης, υπόκεινται στο πλαίσιο της διαχείρισης δημόσιων πιστώσεων σε αυξημένες απαιτήσεις δημοσιονομικής διαχείρισης και λογοδοσίας. Οι συμβάσεις παραχωρήσεις από την άλλη, εκ της φύσεώς τους και της ανάληψης του επιχειρηματικού κινδύνου από τον παραχωρησιούχο, διαθέτουν πιο ευέλικτο πλαίσιο διαμόρφωσης των κανόνων εκτέλεσης της σύμβασης.

Είναι προφανή τα ζητήματα ακεραιότητας και σύγκρουσης συμφερόντων που δύναται να ανακύψουν στην περίπτωση που ο φορέας επίβλεψης αμείβεται από την σύμβαση έργου, την εκτέλεση της οποίας επιβλέπει. Δεδομένου του κομβικού ρόλου του επιβλέποντα στην εκτέλεση των δημόσιων συμβάσεων έργων, απαιτείται στην πρώτη προσπάθεια εισαγωγής ιδιώτη επιβλέποντα στις δημόσιες συμβάσεις, η διασφάλιση με κάθε τρόπο της ακεραιότητας της διαδικασίας.

Περαιτέρω ως προς την απαίτηση πιστοποίησης των οικονομικών φορέων προκειμένου να τους ανατεθούν υπηρεσίες επίβλεψης, επισημαίνεται ότι ήδη με το π.δ. 71/2019 προβλέπεται η τήρηση του Μητρώου Επιχειρήσεων Συμβούλων Διοίκησης Διαχείρισης Έργων (ΜΗ.Ε.Σ.Δ.Δ.Ε.), η ενεργοποίηση του οποίου έχει οριστεί το 2021. Σύμφωνα με το ανωτέρω π.δ., η εγγραφή στο ΜΗ.Ε.Σ.Δ.Δ.Ε. αποτελεί απόδειξη της επαγγελματικής καταλληλότητας των οικονομικών φορέων, προβλέπεται δε η κατάταξή τους σε τάξεις με αντίστοιχη κάλυψη απαιτήσεων χρηματοοικονομικής επάρκειας και τεχνικής ικανότητας, λειτουργώντας εν τέλει ως επίσημος κατάλογος οικονομικών φορέων.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, η απαίτηση επιπλέον πιστοποίησης των οικονομικών φορέων – παρόχων υπηρεσιών διοίκησης διαχείρισης συμβάσεων έργου, ειδικά για τις συμβάσεις επίβλεψης, με την οργάνωση εξ αρχής ενός νέου, συστήματος πιστοποίησης που θα λειτουργεί παράλληλα με το σύστημα των Μητρώων, δεν φαίνεται να συνάδει με το διακηρυγμένο στόχο της απλοποίησης των διαδικασιών ανάθεσης και εκτέλεσης των συμβάσεων.

Σε κάθε περίπτωση, εφόσον πρόκειται, κατά τα ανωτέρω, για δημόσια σύμβαση, είναι σκόπιμη η αντικατάσταση της χρήσης του όρου ιδιωτικός φορέας, από τον όρο οικονομικός φορέας.

Τέλος στην **παρ. 3** ορίζεται ότι «ο φορέας επίβλεψης ευθύνεται έναντι του κυρίου του έργου ακόμη και για ελαφρά αμέλεια κατά την εκτέλεση των υποχρεώσεών του και επίσης οι διοικούντες και υπάλληλοι του ιδιωτικού φορέα επίβλεψης, σε περίπτωση που αυτός είναι νομικό πρόσωπο υπέχουν, κατά την εκπλήρωση των συμβατικών τους υποχρεώσεων, ποινική ευθύνη δημόσιου υπαλλήλου». Η προτεινόμενη ρύθμιση κινείται στη λογική συμβατικού δεσμού μεταξύ αναθέτουσας αρχής και ιδιωτικού φορέα επίβλεψης, με τον οποίο εκχωρείται / ανατίθεται η αρμοδιότητα παρακολούθησης της σύμβασης για λογαριασμό του κυρίου του έργου / Δ.Υ., καθώς ποινική ευθύνη δημοσίου υπαλλήλου δεν θα μπορούσε να αναζητηθεί από φορέα επίβλεψης που λειτουργεί ως προστηθείς του αναδόχου του έργου. Ανεξαρτήτως αυτού, κρίσιμος είναι εν προκειμένω ο καθορισμός της αστικής και επαγγελματικής ευθύνης έναντι του κυρίου του έργου και τρίτων.

Από τα ανωτέρω αναφερόμενα για την παρ. 3, προτείνεται η συνολική επανεξέτασή της στην κατεύθυνση της αποσαφήνισης της φύσης της σύμβασης και της περαιτέρω αναμόρφωσης του περιεχομένου των εξουσιοδοτικών διατάξεων, προκειμένου να ρυθμιστούν και άλλα θέματα όπως ο εντοπισμός και η αξιολόγηση σύγκρουσης συμφερόντων και οι ελεγκτικές απαιτήσεις και διαδικασίες εκ μέρους της Δ.Υ. και της Π.Α. (πρβλ παρακάτω σχολιασμό της παρ. 4 και 5). Στην περίπτωση δε που προκριθεί ο με τη χρήση, ενδεχομένως, εργαλείων όπως η συμφωνία-πλαίσιο. Για την περίπτωση πάντως εφαρμογής της συμφωνίας-πλαίσιο, που φαίνεται να είναι η καταλληλότερη στην περίπτωση αναθετουσών αρχών που προγραμματίζουν να εκτελέσουν πολλές συμβάσεις για τις οποίες κρίνουν ότι δεν διαθέτουν τεχνική επάρκεια, απαραίτητη κρίνεται η επανεξέταση της παρ. 10 του άρθρου 39 και του εκεί τιθέμενου περιορισμού⁸⁹.

Περαιτέρω στις **παρ. 4 και 5** ρυθμίζονται ειδικότερα ζητήματα που προκύπτουν από την ανάθεση της επίβλεψης σε οικονομικό φορέα (*ιδιωτικό φορέα επίβλεψης*).

Ειδικότερα στην **παρ. 4** ορίζεται ρητώς ότι η Δ.Υ. εφόσον προσφύγει στις υπηρεσίες ιδιωτικού φορέα επίβλεψης, απαγορεύεται να ορίσει επιβλέποντα από τους τεχνικούς υπαλλήλους της, προβλέπεται δε ότι ο ιδιωτικός φορέας επίβλεψης έχει τα αντίστοιχα δικαιώματα που έχουν και οι υπάλληλοι της Δ.Υ., κατά την εκτέλεση της επίβλεψης.

Όσον αφορά την πρώτη ρύθμιση, προκύπτει με σαφήνεια ότι η πρόθεση του νομοθέτη είναι να μην επιτρέψει την παράλληλη άσκηση επίβλεψης από τον ιδιώτη επιβλέποντα και τους

⁸⁹ Άρθρο 39 ..... «10. Ειδικά, για δημόσιες συμβάσεις μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να συνάπτουν συμφωνίες-πλαίσιο, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο παρόν άρθρο, μετά από σύμφωνη γνώμη του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου, όταν πρόκειται να παραχθεί σύνολο όμοιων μελετών ή ως άνω υπηρεσιών, για τις οποίες δεν είναι γνωστά εκ των προτέρων στοιχεία, όπως ιδίως ο ακριβής προσδιορισμός των επί μέρους συμβάσεων, οι χρόνοι έναρξης και λήξης εκπόνησης των επί μέρους μελετών ή παροχής τεχνικών υπηρεσιών, όπως και οι ακριβείς χώροι στους οποίους θα εκτελεσθούν οι συμβάσεις, μπορούν όμως να καθορισθούν οι τιμές και ενδεχομένως οι ποσότητες αυτών. Οι συμφωνίες - πλαίσιο συνάπτονται ιδίως για την εκτέλεση εργασιών υποστηρικτικών μελετών. Η μέγιστη αξία των συμφωνιών - πλαίσιο που συνάπτονται κατ' έτος απαγορεύεται να υπερβαίνει σε ποσοστό το είκοσι τοις εκατό (20%) των ενγκεκριμένων ετήσιων πιστώσεων της αναθέτουσας αρχής για τις συμβάσεις της παρούσας παραγράφου, με εκτίμηση τετραετίας. Στον περιορισμό αυτό δεν υπόκεινται οι συμφωνίες - πλαίσιο που συνάπτονται για την προετοιμασία του Φακέλου Δημόσιας Σύμβασης, κατά το άρθρο 45».

τεχνικούς υπαλλήλους της διευθύνουσας υπηρεσίας, στην κατεύθυνση της «αποξένωσης» της Δ.Υ. από την παρακολούθηση της σύμβασης έργου. Η διάταξη αυτή σε συνδυασμό με τις λοιπές διατάξεις των παρ. 5, 8 και 11 καταλείπουν ωστόσο αμφιβολία ακόμα και για τον έλεγχο και τη διοίκηση της σύμβασης έργου, που με βάση τον ορισμό της παρ. 2 περ. 4 εξακολουθούν να αποτελούν αρμοδιότητες της Δ.Υ., καθώς αν δεν ορισθούν υπό οποιαδήποτε ονομασία, τεχνικοί υπάλληλοι της Δ.Υ. αρμόδιοι για τον έλεγχο/διοίκηση της σύμβασης, δεν είναι κατανοητό πώς θα εφαρμοστεί η οποιαδήποτε αρμοδιότητα από τη Δ.Υ. Ως προς την ρύθμιση που παραπέμπει στα *δικαιώματα των υπαλλήλων* της Δ.Υ., η διάταξη είναι ασαφής καθώς σε αντίθεση με την αντίστοιχη διάταξη της παρ. 5 του άρθρου 183 ως τροποποιείται με το παρόν, δεν προβλέπεται ενδεδειγμένη αναφορά στα καθήκοντα και τις αρμοδιότητες των επιβλεπόντων. Προτείνεται η συμπλήρωσή της κατά αντιστοιχία στο παρόν των καθηκόντων και αρμοδιοτήτων κατ'αντιστοιχία με το άρθρο 183, άλλως η συμπερίληψή τους για ρύθμιση, στις εξουσιοδοτικές διατάξεις της παρ. 3.

Περαιτέρω στην **παρ. 5** επιχειρείται η ρύθμιση ελέγχου της σύμβασης έργου. Καταρχήν στην **παρ. 5α** αναφέρεται ότι η Δ.Υ. δικαιούται, να πραγματοποιεί, κατά την κρίση της και χωρίς να απαιτείται προηγούμενη γνωστοποίηση, επιτόπιους ελέγχους του έργου, με σκοπό να διαπιστώνει την εξέλιξη αυτού, τη νόμιμη άσκηση της επίβλεψης και τη συμμόρφωση του αναδόχου με τη σύμβαση εκτέλεσης του έργου. Ως αναφέρθηκε και ανωτέρω, αν δεν δύναται να ορίσει η Δ.Υ. εποπτική ομάδα από τους τεχνικούς υπαλλήλους της για τον έλεγχο της σύμβασης έργου και των υπηρεσιών του ιδιωτικού φορέα επίβλεψης, η ρύθμιση της παρ. 5α καθίσταται ανεφάρμοστη. Στη συνέχεια στην **παρ. 5β – δ** επιχειρείται η ρύθμιση του πλέγματος των σχέσεων Δ.Υ. – ιδιωτικού φορέα επίβλεψης – Π.Α. – αναδόχου. Ειδικότερα ορίζεται

«β. Η διευθύνουσα υπηρεσία δύναται να εναντιώνεται στα πορίσματα και έγγραφα του ιδιωτικού φορέα επίβλεψης, με αιτιολογημένη εισήγησή της που υποβάλλεται στην προϊσταμένη αρχή, εντός δεκαπέντε (15) ημερών από τη γνωστοποίησή τους σε αυτήν, άλλως τεκμαίρεται η αποδοχή των πορισμάτων και των εγγράφων του ιδιωτικού φορέα επίβλεψης. Σε περίπτωση εμπρόθεσμης αιτιολογημένης εναντίωσης της διευθύνουσας υπηρεσίας, η προϊσταμένη αρχή του έργου αποφασίζει, εντός προθεσμίας δεκαπέντε (15) ημερών από της περιέλευσης σε αυτήν της εισήγησής της. Η απόφαση της προϊσταμένης αρχής δεσμεύει την διευθύνουσα υπηρεσία, τον φορέα επίβλεψης και τον ανάδοχο.

γ. Τα πορίσματα ή τα έγγραφα που συντάσσονται από τον ιδιωτικό φορέα επίβλεψης, καθώς και τα έγγραφα ή τα στοιχεία που υπογράφονται από αυτόν, δεν γεννούν διαφορές μεταξύ του επιβλεπόντος και του αναδόχου. Εάν ο ανάδοχος αμφισβητεί ενέργειες της επίβλεψης, υποβάλλει αναφορά προς την διευθύνουσα υπηρεσία, η οποία μπορεί, εάν κάνει δεκτές τις αιτιάσεις του αναδόχου, να εναντιωθεί κατά τη διαδικασία της περ. β'.

δ. Κατά της απόφασης της προϊσταμένης αρχής που δέχεται την εναντίωση της διευθύνουσας υπηρεσίας σε έγγραφα ή πορίσματα του ιδιωτικού φορέα επίβλεψης, καθώς και κατά της τεκμαιρόμενης αποδοχής από τη διευθύνουσα υπηρεσία των εγγράφων ή πορισμάτων του ιδιωτικού φορέα επίβλεψης, ο ανάδοχος μπορεί να ασκήσει την ένσταση του άρθρου 174, εφόσον η ως άνω εναντίωση ή η τεκμαιρόμενη αποδοχή των ενεργειών της επίβλεψης έχουν άμεσα βλαπτικές συνέπειες εις βάρος του, χωρίς να απαιτείται η έκδοση άλλης πράξης προς τούτο».

Ως προς την φύση των πράξεων του ιδιωτικού φορέα επίβλεψης, στην περ.γ ορίζεται ρητά ότι τα πορίσματα ή τα έγγραφα που συντάσσονται από τον ιδιωτικό φορέα επίβλεψης, καθώς και τα έγγραφα ή τα στοιχεία που υπογράφονται από αυτόν, δεν γεννούν διαφορές μεταξύ του επιβλεπόντος και του αναδόχου.

Περαιτέρω, από τη συνδυαστική θεώρηση των περ. β-δ προκύπτουν κενά στη λειτουργία του σχήματος ιδιωτικός φορέας επίβλεψης – Δ.Υ. – Π.Α. – ανάδοχος που θα προκαλέσουν

προβλήματα στους εφαρμοστές των διατάξεων και καθυστερήσεις στην υλοποίηση των έργων. Ειδικότερα διαφαίνεται ότι κάθε έγγραφο ή πόρισμα του ιδιώτη επιβλέποντα, τελεί υπό την αίρεση της τεκμαιρόμενης αποδοχής τους από τη Δ.Υ. (περ. β), ήτοι της άπρακτης παρέλευσης της 15ημερης προθεσμίας από την γνωστοποίησή τους στη Δ.Υ. για την υποβολή αντιρρήσεων της τελευταίας στην Π.Α., με ό,τι αυτό συνεπάγεται στην έγκαιρη εκτέλεση του χρονοδιαγράμματος του έργου και στην επίτευξη ασφάλειας δικαίου. Στην περίπτωση δε παρέλευσης του ανωτέρου χρονικού διαστήματος, η τεκμαιρόμενη αποδοχή αποτελεί την «οιονεί» πράξη που δύναται να προσβάλει ο ανάδοχος (περ. δ), με την ένσταση του άρθρου 174.

Συναφώς, προβλέπεται η διαδικασία εναντίωσης της Δ.Υ. σε πορίσματα ή έγγραφα του ιδιωτικού φορέα επίβλεψης, με υποβολή σχετικής αιτιολογημένης εισήγησης στην Π.Α. εντός της ανωτέρω 15ημερης προθεσμίας, σε αυτή δε την περίπτωση, η απόφαση της Π.Α. δεσμεύει την διευθύνουσα υπηρεσία, τον φορέα επίβλεψης και τον ανάδοχο. Η ανωτέρω αδόκιμη αναφορά στη δέσμευση του αναδόχου από την απόφαση της Π.Α. υπό το πρίσμα και της σαφούς ρύθμισης της περ. δ, δεν καταλείπει αμφιβολία ότι η ανωτέρω απόφαση αποτελεί εκτελεστή πράξη που δύναται να προσβληθεί με ένσταση από τον ανάδοχο. Τέλος προβλέπεται ότι εάν ο ανάδοχος αμφισβητεί ενέργειες της επίβλεψης, δύναται να υποβάλλει αναφορά προς την Δ.Υ., η οποία μπορεί, εάν κάνει δεκτές τις αιτιάσεις του αναδόχου, να εναντιωθεί σε αυτές υποβάλλοντας την προαναφερόμενη εισήγηση στην Π.Α.

Οι ανωτέρω ρυθμίσεις ενέχουν μεγάλο βαθμό ασάφειας ως προς το ποιοι υποχρεούνται να γνωστοποιούν, σε ποιους από τους εμπλεκόμενους στη σύμβαση έργου και πώς αποδεικνύεται η εν λόγω γνωστοποίηση, προκειμένου με ακρίβεια και βεβαιότητα να μπορούν να υπολογιστούν οι εκάστοτε προθεσμίες (πχ προθεσμίες του άρθρου 174) και να προχωρά ομαλά το χρονοδιάγραμμα εκτέλεσης του έργου. Οι ανωτέρω ασάφειες συνεχονται με τη μη οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων Δ.Υ. και ιδιωτικού φορέα επίβλεψη, κατά κύριο λόγο όμως οφείλονται στην πρόβλεψη της τεκμαιρόμενης αποδοχής από τη Δ.Υ. των ενεργειών του ιδιωτικού φορέα επίβλεψης. Για λόγους ασφάλειας δικαίου και αποφυγής πρόκλησης ερμηνευτικής σύγχυσης απαιτείται περαιτέρω επεξεργασία των προτεινομένων ρυθμίσεων ή εφόσον οι ρυθμίσεις δεν έχουν τον απαιτούμενο βαθμό ωριμότητας, να συμπεριληφθούν στην εξουσιοδοτική διάταξη της παρ. 3 για τη ρύθμισή τους, με κανονιστική απόφαση.

Περαιτέρω στην παρ. 9 τροποποιείται το περιεχόμενο της ισχύουσας παρ. 7 ως ακολούθως. **Αντί της ισχύουσας ρύθμισης για την υποχρεωτική συμμετοχή των βασικών μελετητών στην εκτέλεση του έργου⁹⁰, με την προτεινόμενη τροποποίηση προβλέπεται ότι «οι βασικοί μελετητές έργων που έχουν υπαχθεί στο άρθρο 7Α του ν. 2282/2001 (Α' 17) δύναται να μετέχουν ως τεχνικοί σύμβουλοι - μελετητές στην εκτέλεση αυτού, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 144 και στην παρ. 6 του άρθρου 188»,** ενώ προστίθεται η υποχρέωση συνεργασίας τους με τον ιδιωτικό φορέα επίβλεψης. Επισημαίνεται ωστόσο ότι με το παρόν σχέδιο νόμου δεν τροποποιείται το άρθρο 188, η παρ. 6 του οποίου ορίζει ότι **οι βασικοί μελετητές μετέχουν υποχρεωτικά ως Τεχνικοί Σύμβουλοι - Μελετητές στην εκτέλεση του έργου.** Σε συνέχεια των ανωτέρω και προς επίτευξη συνεκτικότητας των σχετικών ρυθμίσεων απαιτείται η επανεξέταση τόσο της παρούσας όσο και της ρύθμισης της παρ. 6 του άρθρου 188, προς αποσαφήνιση αν η υποχρέωση συμμετοχής των βασικών μελετητών στην εκτέλεση του έργου καταργείται, με την εξαίρεση των έργων που έχουν υπαχθεί στο άρθρο 7^α ν. 2282/2001, για τα οποία η προσφυγή στις υπηρεσίες του βασικού μελετητή επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια της αναθέτουσας αρχής. Επισημαίνεται περαιτέρω ότι

⁹⁰ «7. Μετά την έναρξη κατασκευής του έργου, οι βασικοί μελετητές θα μετέχουν υποχρεωτικά ως Τεχνικοί Σύμβουλοι - Μελετητές στην εκτέλεση αυτού, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο [άρθρο 144](#) και στην [παρ. 6 του άρθρου 188](#) ..»

κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 188 έχει εκδοθεί η υπ' αριθμ. ΔΝΣβ/92783π.ε./ΦΝ 466 (Β 4203/25-9-2018) υπουργική απόφαση, το περιεχόμενο της οποίας μετά την επανεξέταση των ανωτέρω ενδεχομένως απαιτεί τροποποίηση.

Τέλος στην **παρ. 10** του άρθρου 136 που φέρει το περιεχόμενο της ισχύουσας παρ. 9, προστίθεται τελευταίο εδάφιο που ορίζει ότι η μη τήρηση της υποχρέωσης της διευθύνουσας υπηρεσίας να αποστέλλει κάθε τρίμηνο στην προϊσταμένη αρχή, συνοπτικές ανακεφαλαιωτικές εκθέσεις για την πορεία του έργου και τα σημαντικά προβλήματα που σχετίζονται με την κατασκευή, συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα του προϊσταμένου αυτής. Η προσθήκη του τελευταίου εδαφίου φαίνεται να τίθεται εκ περισσού καθώς τα ζητήματα πειθαρχικών ευθυνών του προϊσταμένου της Δ.Υ. ρυθμίζονται στο άρθρο 141 ως τροποποιείται με το άρθρο 60 του παρόντος.

Σε συνέχεια των ανωτέρω αναφερομένων προτείνεται συνολική επανεξέταση του άρθρου 136, στην κατεύθυνση της αποσαφήνισης των αρμοδιοτήτων και ρόλων των εμπλεκόμενων μερών, της φύσης της σύμβασης⁹¹ του ιδιωτικού φορέα επίβλεψης, προκειμένου οι προτεινόμενες ρυθμίσεις να είναι σαφείς, συνεκτικές και να αποφευχθούν ερμηνευτικά ζητήματα κατά την εφαρμογή τους. Περαιτέρω προτείνεται αναδιατύπωση των εξουσιοδοτικών διατάξεων της παρ. 3 στην κατεύθυνση του εμπλουτισμού των προς ρύθμιση ειδικότερων θεμάτων ως αναφέρθηκαν παραπάνω.

58) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 58

Διοίκηση του έργου – Παρακολούθηση & Επίβλεψη έργων κάτω των ορίων – Μητρώο επιβλεπόντων ελεγκτών μηχανικών - Εξουσιοδοτική διάταξη – Προσθήκη άρθρου 136Α στον ν. 4412/2016

Αιτιολογική έκθεση

Με το άρθρο 58 προστίθεται άρθρο 136Α στο ν.4412/2016. Ειδικότερα, παρέχεται η δυνατότητα σε μικρές αναθέτουσες αρχές για την εκτέλεση έργων χαμηλού προϋπολογισμού να προβαίνουν σε διαδικασίες παροχής υπηρεσιών επίβλεψης από ιδιωτικούς οικονομικούς φορείς εγγεγραμμένους σε ειδικό μητρώο, ανάλογο των μέχρι σήμερα ισχυόντων για την

⁹¹ Επισημαίνεται ότι στην περίπτωση δημόσιας σύμβασης επιβάλλεται να ανατεθεί σύμφωνα με τους ενωσιακής προέλευσης κανόνες της ανταγωνιστικής διαδικασίας ανταγωνιστικής διαδικασίας, με τη χρήση, ενδεχομένως, εργαλείων όπως η συμφωνία-πλαίσιο. Για την περίπτωση πάντως εφαρμογής της συμφωνίας-πλαίσιο, που φαίνεται να είναι η καταλληλότερη στην περίπτωση αναθετουσών αρχών που προγραμματίζουν να εκτελέσουν πολλές συμβάσεις για τις οποίες κρίνουν ότι δεν διαθέτουν τεχνική επάρκεια, απαραίτητη κρίνεται η επανεξέταση της παρ. 10 του άρθρου 39 και του εκεί τιθέμενου περιορισμού. «10. Ειδικά, για δημόσιες συμβάσεις μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να συνάπτουν συμφωνίες-πλαίσιο, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο παρόν άρθρο, μετά από σύμφωνη γνώμη του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου, όταν πρόκειται να παραχθεί σύνολο όμοιων μελετών ή ως άνω υπηρεσιών, για τις οποίες δεν είναι γνωστά εκ των προτέρων στοιχεία, όπως ιδίως ο ακριβής προσδιορισμός των επί μέρους συμβάσεων, οι χρόνοι έναρξης και λήξης εκπόνησης των επί μέρους μελετών ή παροχής τεχνικών υπηρεσιών, όπως και οι ακριβείς χώροι στους οποίους θα εκτελεσθούν οι συμβάσεις, μπορούν όμως να καθορισθούν οι τιμές και ενδεχομένως οι ποσότητες αυτών. Οι συμφωνίες - πλαίσιο συνάπτονται ιδίως για την εκτέλεση εργασιών υποστηρικτικών μελετών. Η μέγιστη αξία των συμφωνιών - πλαίσιο που συνάπτονται κατ' έτος απαγορεύεται να υπερβαίνει σε ποσοστό το είκοσι τοις εκατό (20%) των εγκεκριμένων ετήσιων πιστώσεων της αναθέτουσας αρχής για τις συμβάσεις της παρούσας παραγράφου, με εκτίμηση τετραετίας. Στον περιορισμό αυτό δεν υπόκεινται οι συμφωνίες - πλαίσιο που συνάπτονται για την προετοιμασία του Φακέλου Δημόσιας Σύμβασης, κατά το άρθρο 45».

παροχή επίβλεψης εκτέλεσης οικοδομικών αδειών από τους ελεγκτές δόμησης. Η προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 136Α, εισάγει τον θεσμό του Μητρώου Επιβλεπόντων Ελεγκτών Μηχανικών για έργα από 60.000 ευρώ και κάτω του 1.000.000 ευρώ, από το οποίο με κλήρωση θα ορίζεται ο Ιδιώτης Επιβλέπων και θα ισχύουν ανάλογα και οι διατάξεις του προηγούμενου άρθρου ως προς την ευθύνη, διαδικασία κλπ ενώ με απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Υποδομών και Μεταφορών μετά από γνώμη του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος ρυθμίζονται οι διαδικασίες ελέγχου, διαπίστευσης και τήρησης του μητρώου “Ελεγκτών Μηχανικών”.

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με το άρθρο 58 του σχεδίου νόμου προστίθεται άρθρο 136^Α το οποίο περιλαμβάνει πρόβλεψη σχετικά με τη δυνατότητα ανάθεσης, σε διαπιστευμένους ιδιώτες, επιβλέποντες ελεγκτές μηχανικούς, της λειτουργίας επίβλεψης έργων με προεκτιμώμενη «αμοιβή» έως το όριο της περ. α της παρ. 1 του άρθρου 5 [5.350.000 € σύμφωνα με τον ισχύοντα Κανονισμό], ανά κατηγορία έργου. Ο ορισμός του ελεγκτή μηχανικού γίνεται μετά από κλήρωση μεταξύ των εγγεγραμμένων σε Μητρώο που συστήνεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών και Υποδομών και Μεταφορών, ύστερα από γνώμη του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος. Με την ως άνω απόφαση ρυθμίζονται οι διαδικασίες ελέγχου, διαπίστευσης και τήρησης του μητρώου ελεγκτών μηχανικών, καθώς και κάθε άλλο σχετικό θέμα, ενώ, παράλληλα, προβλέπεται η αναλογική εφαρμογή, και στην περίπτωση αυτή, των παρ. 5 έως 9 του άρθρου 136.

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση που συνοδεύει το άρθρο «Με το άρθρο 58 προστίθεται άρθρο 136Α στο ν.4412/2016.Ειδικότερα, παρέχεται η δυνατότητα σε μικρές αναθέτουσες αρχές για την εκτέλεση έργων χαμηλού προϋπολογισμού να προβαίνουν σε διαδικασίες παροχής υπηρεσιών επίβλεψης από ιδιωτικούς οικονομικούς φορείς εγγεγραμμένους σε ειδικό μητρώο, ανάλογο των μέχρι σήμερα ισχυόντων για την παροχή επίβλεψης εκτέλεσης οικοδομικών αδειών από τους ελεγκτές δόμησης. Η προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 136Α, εισάγει τον θεσμό του Μητρώου Επιβλεπόντων Ελεγκτών Μηχανικών για έργα από 60.000 ευρώ και κάτω του 1.000.000 ευρώ, από το οποίο με κλήρωση θα ορίζεται ο Ιδιώτης Επιβλέπων και θα ισχύουν ανάλογα και οι διατάξεις του προηγούμενου άρθρου ως προς την ευθύνη, διαδικασία κλπ ενώ με απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Υποδομών και Μεταφορών μετά από γνώμη του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος ρυθμίζονται οι διαδικασίες ελέγχου, διαπίστευσης και τήρησης του μητρώου “Ελεγκτών Μηχανικών”.

Όπως και στην περίπτωση των προτεινόμενων παρατηρήσεων του ως άνω άρθρου 136, οι κάτωθι παρατηρήσεις εκφράζονται με γνώμονα: α) την ορθή διοίκηση του έργου και την ανάγκη σαφούς οριοθέτησης αρμοδιοτήτων και ρόλων όλων των εμπλεκόμενων μερών, λαμβανομένης υπόψη της ιδιαίτερης σημασίας της επίβλεψης στον συντονισμό των εργασιών, την εξασφάλιση ομαλής συνεργασίας και την επίλυση των εκάστοτε προκύπτοντων προβλημάτων σε όλες τις φάσεις εκτέλεσης του έργου και β) την τήρηση των κανόνων περί ανάθεσης των δημοσίων συμβάσεων, συμπεριλαμβανομένων των αρχών της ίσης μεταχείρισης, της διαφάνειας και της προστασίας του ανταγωνισμού, σε περίπτωση που οι υπηρεσίες μηχανικού εμπίπτουν στην έννοια της δημόσιας σύμβασης υπηρεσιών που σχετίζονται με την επίβλεψη και διαχείριση έργων.

Έτσι, καταρχήν, τονίζεται η αμφισημία του άρθρου ως προς τη φύση και το αντικείμενο των εξεταζόμενων υπηρεσιών. Ειδικότερα δεν προκύπτει εάν πρόκειται για εν μέρει ή εξ ολοκλήρου ανάθεση-εκχώρηση της λειτουργίας της επίβλεψης του έργου σε ιδιώτη (outsourcing). Σε κάθε περίπτωση, δεν προκύπτει ρητά εάν ο εν λόγω ιδιώτης είναι τρίτος σε

σχέση με τον φορέα κατασκευής του έργου, ή εάν θεωρείται ότι ανήκει στα διοικητικά μέσα του τελευταίου⁹², ως προστηθείς-βοηθός εκπλήρωσης.

Σε κάθε περίπτωση, η αναλογική παραπομπή στις διατάξεις των **παρ. 5-9** του προηγθέντος άρθρου 136, δεν βοηθά στην άρση της αμφισημίας, αφού, όπως προαναφέρθηκε, η συμβατική σχέση που ρυθμίζεται με το ως άνω άρθρο φέρεται να είναι μεταξύ αναδόχου και ιδιώτη μηχανικού.

Ως προς το περιεχόμενο της **παρ. 1** διαπιστώνεται ότι η δυνατότητα της ανάθεσης της εξουσίας επίβλεψης σε ιδιώτη μηχανικό δεν τελεί υπό ρητές προϋποθέσεις (λ.χ. έλλειψη στελέχωσης ή επάρκειας προσωπικού τεχνικής υπηρεσίας, αδυναμία σύναψης προγραμματικής σύμβασης με άλλη αναθέτουσα αρχή κατά το άρθρο 44-Πρβλ και τις διατάξεις του άρθρου 52 του νόμου που ισχύουν παράλληλα). Αντίθετα, η φράση «πέραν των ορισμών των παρ. 1 και 2» μάλλον συνηγορεί υπέρ της εκδοχής ότι η παρακολούθηση, ο έλεγχος και η διοίκηση των έργων αυτών παραμένουν στην αρμοδιότητα της τεχνικής υπηρεσίας του φορέα κατασκευής του έργου. Επιπρόσθετα, εάν η αναφορά στις συμβάσεις με προεκτιμώμενη αμοιβή έως το όριο της περ. α της παρ. 1 του άρθρου 5 [μέχρι 1.000.000 € κατά την αιτιολογική και τον ορισμό του επιβλέποντα ελεγκτή μηχανικού της περ. 4β του άρθρου 2 παρ. 2] στοχεύει να αποσαφηνίσει ότι πρόκειται για έναν εθνικό κανόνα που αφορά σε συμβάσεις κάτω των ορίων, υπενθυμίζεται ότι για συμβάσεις υπηρεσιών, τα κατώτατα όρια ρυθμίζονται από τις περ. β και γ του ως άνω άρθρου.

Ως προς την **παρ. 2**, επισημαίνεται ότι η κλήρωση από το προς σύσταση μητρώο, προσιδιάζει στη μέχρι τώρα διαδικασία της απευθείας ανάθεσης συμβάσεων παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών μέσω του Κεντρικού Ηλεκτρονικού Συστήματος Κληρώσεων των παρ. 5 και 6 του άρθρου 118 του ν. 4412/2016. Εφόσον, πάντως, οι υπό εξέταση συμβάσεις εμπίπτουν στην έννοια της δημόσιας σύμβασης της περ. 5 της παρ. 1 του αρ. 2 και η αξία τους, υπολογιζόμενη με τους κανόνες του άρθρου 6, υπερβαίνει τα όρια της απευθείας ανάθεσης, ή, σε κάθε περίπτωση, τα κατώτατα όρια των περ. β και γ του άρθρου 5, επιβάλλεται να ανατεθούν σύμφωνα με τους ενωσιακής προέλευσης κανόνες της ανταγωνιστικής διαδικασίας⁹³, με τη χρήση, ενδεχομένως, εργαλείων όπως η συμφωνία-πλαίσιο.

Ως προς την **παρ. 3** και την αναλογική εφαρμογή των παρ. 5-9 του άρθρου 136, δεν γίνεται κατανοητή αυτή η τετραμερής σχέση, αφενός, διότι δεν προκύπτουν ρητά οι εξουσίες του ιδιώτη μηχανικού (χορήγηση εντολών, εξουσία υπογραφής-πιστοποίησης;), ούτε η ευθύνη του φορέα κατασκευής του έργου για πράξεις ή παραλείψεις του επιβλέποντος μηχανικού, αφετέρου, για τον λόγο ότι η διευθύνουσα υπηρεσία και προϊσταμένη αρχή αποτελούν όργανα του ίδιου φορέα, τυχόν δε διαφωνία αφορά σε εσωτερικές διαδικασίες του φορέα κατασκευής.

⁹² Βλ.αιτιολογική σκέψη 5 της οδηγίας 2014/24 και ΔΕΕ, Απόφαση της 25ης Οκτωβρίου 2018 στην υπόθεση C-260/17 ως προς τις εξαιρούμενες κατά το αρ. 10 περ. ζ της Οδηγίας συμβάσεις απασχόλησης και τις σχετικές διακρίσεις, με τις εκεί παραπομπές στις αποφάσεις της 11ης Ιανουαρίου 2005, Stadt Halle και RPL Lochau, C-26/03, EU:C:2005:5, σκέψη 48, καθώς και της 13ης Οκτωβρίου 2005, Parking Brixen, C-458/03, EU:C:2005:605, σκέψη 61. Πρβλ και Γνωμοδότηση ΝΣΚ 183/2019 (αποδεκτή) για μισθώσεις έργου καθαριότητας.

⁹³ Πρβλ και αιτ. σκ. 93 της Οδηγίας σύμφωνα με την οποία «Όπου οι εθνικές διατάξεις καθορίζουν την αμοιβή για ορισμένες υπηρεσίες ή τις τιμές ορισμένων προμηθειών, θα πρέπει να διευκρινίζεται ότι εξακολουθεί να είναι δυνατή η αποτίμηση της σχέσης ποιότητας-τιμής επί τη βάσει και άλλων παραγόντων πέραν της τιμής ή της αμοιβής μόνον.[...] Δεδομένου ότι υπάρχουν πολλές δυνατότητες αποτίμησης της σχέσης ποιότητας τιμής στη βάση ουσιαστικών κριτηρίων, θα πρέπει να αποφεύγεται η χρησιμοποίηση της κλήρωσης ως μοναδικού μέσου ανάθεσης της σύμβασης.»

Ως προς την **παρ. 4**, θα πρέπει να εξετασθεί εάν η εξουσιοδοτική διάταξη προς τους Υπουργούς Εσωτερικών⁹⁴ και Υποδομών και Μεταφορών, είναι επαρκώς σαφής και ορισμένη, λαμβανομένων υπόψη και των ασαφειών-κενών που διαπιστώθηκαν στις ως άνω παραγράφους. Ειδικότερα, τα ζητήματα που θα πρέπει, μεταξύ άλλων, να αντιμετωπισθούν τόσο σε προσυμβατικό όσο και σε συμβατικό στάδιο, είναι η απαίτηση για τη συνδρομή των προσόντων του πδ 71/2019 (Α' 112), σχετικά με τα Μητρώα συντελεστών παραγωγής δημοσίων και ιδιωτικών έργων, μελετών, τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών (ΜΗ.Τ.Ε), οι εποπτικές απαιτήσεις εκ μέρους της διευθύνουσας υπηρεσίας και της προϊστάμενης αρχής, ο εντοπισμός και αξιολόγηση κινδύνων από τις συμφωνίες εξωτερικής ανάθεσης, ο εντοπισμός και η αξιολόγηση σύγκρουσης συμφερόντων, το ελάχιστο περιεχόμενο της σύμβασης, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας υπεργολαβίας, η ρητή πρόβλεψη καταγγελίας και κυρώσεων πλημμελούς εκτέλεσης. Περαιτέρω, σκόπιμο είναι να διευκρινισθεί εάν η γνώμη του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος⁹⁵ προβλέπεται με την έννοια ότι εξετάζεται η ανάληψη της αρμοδιότητας τήρησης και διαχείρισης του μητρώου από τον ως άνω φορέα, ή η συμβολή του αφορά στον καθορισμό της αμοιβής των επιλεγέντων μηχανικών, για την οποία δεν υπάρχει καμία αναφορά στη διάταξη. Τέλος, πέρα από τη σύσταση για την επανεξέταση του ως άνω άρθρου, επαναλαμβάνεται η ανάγκη για ένα εναρμονισμένο πλαίσιο για την εξωτερική ανάθεση λειτουργιών outsourcing) που έχουν να κάνουν με την επίβλεψη έργων για όλα τα προβλεπόμενα από την κείμενη νομοθεσία μητρώα⁹⁶.

59) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 59

Γενικές υποχρεώσεις του αναδόχου – Αντικατάσταση άρθρου 138 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με τις προτεινόμενες διατάξεις αναμορφώνεται πλήρως το άρθρο 138 σε σχέση με την ισχύουσα διάταξη, θέτοντας κανόνες και προϋποθέσεις για την ορθή, εκ μέρους του αναδόχου, κατασκευή του έργου, με βάση τη μελέτη με την οποία αυτό δημοπρατήθηκε, με σκοπό την κατά το δυνατόν μείωση των τροποποιήσεων της αρχικής σύμβασης κατά τη διάρκεια κατασκευής του έργου.

Στην έκθεση συνεπειών ρυθμίσεων αναφέρεται: *«Με τις προτεινόμενες ρυθμίσεις σκοπείται ο δραστικός περιορισμός της εκτέλεσης έργων που εμφανίζουν τεράστιες καθυστερήσεις κατά την εκτέλεση λόγω της εμφανιζόμενης αστοχίας της αρχικής μελέτης και της ανάγκης σύναψης συμπληρωματικών συμβάσεων.»*

Πιο συγκεκριμένα:

- Πέραν της παρόμοιας, πλην νομοτεχνικών διορθώσεων, διατύπωσης της προτεινόμενης παρ. 1 του άρθρου, η οποία αντικαθιστά τις ισχύουσες παρ. 1 και 2, αναφορικά με την υποχρέωση του αναδόχου: '..... να κατασκευάσει το έργο κατά τους όρους της σύμβασης και τις έγγραφες εντολές των αρμόδιων κατά περίπτωση οργάνων του φορέα κατασκευής του έργου.....', **προστίθενται οι παρ. 2 και 3** ως εξής:

⁹⁴ Δεν προκύπτει εάν η συναρμοδιότητα του Υπουργού Εσωτερικών προβλέπεται για να ρυθμιστούν ζητήματα της τοπικής αυτοδιοίκησης ή διαχείρισης ανθρωπίνου δυναμικού δημοσίου τομέα.

⁹⁵ Παράλληλα με την προβλεπόμενη κατά το άρθρο 2 παρ. 2 περ. γ υποπερ. γγ του ν. 4013/2011 σύμφωνη γνώμη της Αρχής

⁹⁶ Βλ. ενδεικτικά περ. ε' παρ. 1 άρθρου 100 ν. 3852/2010 για μητρώο ΕΤΑΑ στο πλαίσιο προγραμματικών συμβάσεων άρθρου 44, καθώς και Γνώμες Α7, Α21, Γ15/ 2020 της Αρχής

‘.....2. Ο ανάδοχος έχει την υποχρέωση να ελέγξει την μελέτη εκτέλεσης του έργου πριν την εγκατάστασή του στο εργοτάξιο και να ενημερώσει γραπτώς τη Διευθύνουσα Υπηρεσία. Η Διευθύνουσα Υπηρεσία προσκαλεί τον ανάδοχο όπως εντός προθεσμίας που δεν μπορεί να είναι μικρότερη των είκοσι (20) ημερών και μεγαλύτερη των εξήντα (60) ημερών από την υπογραφή της σύμβασης, υποβάλλει εγγράφως αν έχει παρατηρήσεις ως προς την εφαρμοσιμότητα της μελέτης. Ο ανάδοχος δικαιούται σε περιπτώσεις ειδικών έργων να αιτηθεί πρόσθετη παράταση κατ’ ανώτατο σαράντα πέντε (45) ημερών. Αν η προθεσμία αυτή παρέλθει άπρακτη τεκμαίρεται η σύμφωνη γνώμη του αναδόχου επί της μελέτης του έργου. Αν ο ανάδοχος προτείνει την τροποποίηση της μελέτης του έργου η Προϊσταμένη Αρχή εξετάζει την πρόταση του αναδόχου, κατόπιν γνωμοδότησης του αρμόδιου Τεχνικού Συμβουλίου ή, σε περίπτωση μη ύπαρξης αρμόδιου Τεχνικού συμβουλίου στην αναθέτουσα αρχή, του Τεχνικού Συμβουλίου της Γενικής Γραμματείας Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών, και εφόσον κριθεί ότι οι προτεινόμενες τροποποιήσεις είναι επουσιώδεις, ως ορίζονται στο άρθρο 155 του παρόντος, που δεν μεταβάλουν την φύση του έργου και δεν επάγονται ουσιώδη αύξηση του συμβατικού ανταλλάγματος εγκρίνεται η συνέχιση εκτέλεσης του έργου. Σε αντίθετη περίπτωση, η σύμβαση διαλύεται και ο ανάδοχος αποζημιώνεται μόνο για τις αποδεδειγμένες δαπάνες στις οποίες υποβλήθηκε για τη συμμετοχή του στο διαγωνισμό. Για την αποζημίωση εκδίδεται απόφαση της Προϊσταμένης Αρχής κατόπιν της γνωμοδότησης του Τεχνικού Συμβουλίου που κρίνει και το εύλογο της δαπάνης, ύστερα από εισήγηση της αναθέτουσας αρχής. Το διάστημα που παρεμβάλλεται μεταξύ της πρόσκλησης της Διευθύνουσας Υπηρεσίας και μέχρι την ολοκλήρωση της προβλεπόμενης στην παρούσα παράγραφο διαδικασίας αναστέλλει την συμβατική προθεσμία εκτέλεσης του έργου.

3. Αν, μετά την διάλυση της σύμβασης, η προϊσταμένη αρχή αποφασίσει την εκτέλεση του έργου σύμφωνα με την υφιστάμενη μελέτη, προσκαλεί τον επόμενο κατά σειρά μειοδότη του διαγωνισμού, στον οποίο αναδείχθηκε ο ανάδοχος της προηγούμενης παραγράφου και του προτείνει να αναλάβει αυτός το έργο ολοκλήρωσης της διαλυθείσας εργολαβίας, με τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις και βάσει της προσφοράς που υπέβαλε στο διαγωνισμό. Η σύμβαση εκτέλεσης συνάπτεται εφόσον συντρέξουν οι προϋποθέσεις των προηγούμενων παραγράφων ως προς την αποδοχή της μελέτης του έργου.....’

Οι διατάξεις των **παρ. 2 και 3** εισάγουν ρυθμίσεις, οι οποίες παρουσιάζουν έλλειμμα συνεκτικότητας με τις λοιπές διατάξεις του νόμου και ιδίως με αυτές που συνεχονται με τις διαδικασίες ανάδειξης του αναδόχου, καθώς και τις διατάξεις περί τροποποίησης των συμβάσεων έργου.

Ειδικότερα, η **παρ. 2** εισαγάγει μια περίοδο αναμονής του αναδόχου (stand still period), η οποία εκκινεί μετά την υπογραφή της σύμβασης και πριν την εγκατάστασή του στο εργοτάξιο και η οποία δύναται να διαρκεί από 20 έως 60 ημέρες με δυνατότητα παράτασης επιπλέον 45 ημερών.

Κατά την περίοδο αυτή καλείται ο ανάδοχος να ελέγξει την μελέτη εκτέλεσης του έργου ως προς την «εφαρμοσιμότητα» της και να προτείνει τυχόν τροποποιήσεις της. Η πρόταση του αναδόχου για τροποποιήσεις της μελέτης εξετάζεται από την Προϊσταμένη Αρχή, κατόπιν γνωμοδότησης του αρμόδιου Τεχνικού Συμβουλίου. (Επισημαίνεται ότι ανεξαρτήτως των παρατηρήσεων που ακολουθούν, η προτεινόμενη διάταξη θα πρέπει να συσχετισθεί και με τις ρυθμίσεις του άρθρου 144 για την σύμπραξη του αρχικού μελετητή στην κατασκευή του έργου, της παρ. 6 του άρθρου 188 για τον βασικό μελετητή και την παρ. 9 του 136 ως τροποποιείται με τον παρόν). Εάν αυτές κριθούν επουσιώδεις (στο σημείο αυτό σημειώνεται ότι μεσολαβούν και οι χρόνοι του άρθρου 144 για την εξέταση του αιτήματος από την Προϊσταμένη αρχή) συνεχίζεται η εκτέλεση του έργου, διαφορετικά προβλέπεται ότι διαλύεται η σύμβαση και ο ανάδοχος αποζημιώνεται μόνο για τις «αποδεδειγμένες δαπάνες στις οποίες υποβλήθηκε για τη συμμετοχή του στο διαγωνισμό».

Με τις προβλέψεις αυτές, ουσιαστικά ο αναδειχθείς ανάδοχος μεταπίπτει σε «οιονεί» ανάδοχο της σύμβασης, καθώς μόνον εφόσον κρίνει ότι η μελέτη είναι εφαρμόσιμη και δεν προτείνει τροποποιήσεις της ή εφόσον οι προτεινόμενες εκ μέρους του τροποποιήσεις εγκριθούν από την Προϊσταμένη Αρχή ως επουσιώδεις, σύμφωνα με το άρθρο 155 του νόμου, ενεργοποιείται ουσιαστικά η συμβατική σχέση και εκκινεί η διαδικασία εκτέλεσης της σύμβασης.

Σε αντίθετη περίπτωση, ήτοι μη έγκρισης των προταθεισών, εκ μέρους του αναδόχου τροποποιήσεων, προβλέπεται η αυτοδίκαιη διάλυση της σύμβασης και η καταβολή μόνο εύλογης αποζημίωσης του αναδόχου, με έκδοση σχετικής απόφασης της Προϊσταμένης Αρχής, κατόπιν της γνωμοδότησης του αρμόδιου Τεχνικού Συμβουλίου.

Οι ως άνω ρυθμίσεις της **παρ. 2** εγείρουν σοβαρούς προβληματισμούς και επιφυλάξεις ως προς την εν γένει συμβατότητά τους με τις γενικές αρχές του δικαίου των δημοσίων συμβάσεων και ιδίως με την αρχή της διαφάνειας και της απορρέουσας εξ αυτής αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των οικονομικών φορέων, και εν προκειμένω του αναδόχου της σύμβασης έργου, καθώς σε αυτόν μετακυλιείται τελικά η συνολική ευθύνη για την εκτέλεση της σύμβασης, ακόμη και στην περίπτωση που η αδυναμία εκτέλεσής της οφείλεται σε μία ανεφάρμοστη μελέτη⁹⁷, βάσει της οποίας, ωστόσο, η αναθέτουσα αρχή, κρίνοντάς την προφανώς ως εφαρμόσιμη προκήρυξε τη σχετική σύμβαση.

Περαιτέρω, στην **παρ. 3** προβλέπεται ότι, σε περίπτωση διάλυσης της σύμβασης για τον ως άνω λόγο, εφόσον η προϊσταμένη αρχή αποφασίσει την εκτέλεση του έργου με την υφιστάμενη μελέτη, προσκαλεί τον επόμενο κατά σειρά μειοδότη του διαγωνισμού της για να την αναλάβει. Η σύμβαση εκτέλεσης συνάπτεται εφόσον συντρέξουν οι προϋποθέσεις των προηγούμενων παραγράφων ως προς την αποδοχή της μελέτης του έργου.

Δεδομένου ότι με τις προτεινόμενες διατάξεις της **παρ. 3** ρυθμίζονται ζητήματα υποκατάστασης του αναδόχου της αρχικής σύμβασης, απαιτείται συσχέτιση με τις διατάξεις του άρθρου 132 παρ. 1 περ. δ του νόμου, με το οποίο έχουν μεταφερθεί οι αντίστοιχες διατάξεις της Οδηγίας.

Ειδικότερα, στο άρθρο 132 παρ. 1 περ. δ προβλέπονται ως επιτρεπτές περιπτώσεις υποκατάστασης του αναδόχου:

«..όταν ένας νέος ανάδοχος υποκαθιστά εκείνον στον οποίο ανατέθηκε αρχικά η σύμβαση από την αναθέτουσα αρχή, συνεπεία:

αα) ρητής ρήτηρας αναθεώρησης ή προαίρεσης, σύμφωνης με την περίπτωση α΄,

ββ) ολικής ή μερικής διαδοχής του αρχικού αναδόχου, λόγω εταιρικής αναδιάρθρωσης, περιλαμβανομένων της εξαγοράς, της απορρόφησης, της συγχώνευσης ή καταστάσεων αφερεγγυότητας ιδίως στο πλαίσιο προπρωχευτικών ή πτωχευτικών διαδικασιών, από άλλον οικονομικό φορέα, ο οποίος πληροί τα κριτήρια ποιοτικής επιλογής που καθορίστηκαν αρχικά, υπό τον όρο ότι η διαδοχή δεν συνεπάγεται άλλες ουσιώδεις τροποποιήσεις της σύμβασης και δεν γίνεται με σκοπό την αποφυγή της εφαρμογής του παρόντος Βιβλίου ή

γγ) περίπτωσης που η αναθέτουσα αρχή αναλαμβάνει τις υποχρεώσεις του κύριου αναδόχου έναντι των υπεργολάβων του και εφόσον η δυνατότητα αυτή προβλέπεται στις κείμενες διατάξεις, σύμφωνα με το άρθρο 131,.

Περαιτέρω, στην περ. δ της παρ. 4 του άρθρου 132 προβλέπεται:

«Σε κάθε περίπτωση, με την επιφύλαξη των παραγράφων 1 και 2, μία τροποποίηση θεωρείται ουσιώδης όταν πληροί μία ή περισσότερες από τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

.....

⁹⁷ Για το ζήτημα ευθύνης του μελετητή πρβλ. άρθρο 144 ν. 4412/2016

δ) όταν νέος ανάδοχος υποκαθιστά εκείνον στον οποίο είχε ανατεθεί αρχικώς η σύμβαση σε περιπτώσεις διαφορετικές από τις προβλεπόμενες στην περίπτωση δ' της παραγράφου 1.».

Από τον συνδυασμό των ως άνω διατάξεων διαφαίνεται ότι οι προτεινόμενες ρυθμίσεις θα μπορούσαν να ενταχθούν ως περιπτώσεις επιτρεπτής υποκατάστασης του αναδόχου μόνο στην υποπ. αα της περ. δ της παρ. 1 του άρθρου 132, ήτοι ως μία μορφή υποκατάστασης του αναδόχου συνεπεία ρητής ρήτρας αναθεώρησης.

Σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, επισημαίνεται ότι δεν αρκεί μόνον η ως άνω νομοθετική πρόβλεψη, αλλά απαιτείται να συμπεριλαμβάνονται τα προβλεπόμενα στην ως άνω διάταξη ως ρητή και ακριβής ρήτρα αναθεώρησης στα αρχικά έγγραφα της σύμβασης (Διακήρυξη ή λοιπά συμβατικά τεύχη), ώστε να μπορεί να ενεργοποιηθεί νόμιμα και να καλύπτει τις απαιτήσεις του άρθρου 132.

Υπό το πρίσμα αυτό προτείνεται να συμπεριληφθεί ρητά στο κείμενο της προτεινόμενης διάταξης η αναφορά ότι οι προβλέψεις της παρ. 2 θα πρέπει να περιλαμβάνονται ρητά στα αρχικά έγγραφα της σύμβασης, εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής, ώστε να μπορούν να εφαρμοστούν νόμιμα.

Προβληματισμό, περαιτέρω, εγείρει η αναφορά «...να αναλάβει αυτός το έργο ολοκλήρωσης της διαλυθείσας εργολαβίας και βάσει της προσφοράς που υπέβαλε στον διαγωνισμό», καθώς διαφαίνεται ότι ο υποκατάστατος ανάδοχος καλείται να ολοκληρώσει τη σύμβαση με βάση τους ίδιους μεν όρους και προϋποθέσεις, βάσει δε της προσφοράς που ο ίδιος υπέβαλε στον διαγωνισμό και κατ' επέκταση όχι με βάση την προσφορά του αρχικού αναδόχου.

Δεδομένου ότι η δυνατότητα υποκατάστασης του αναδόχου σκοπεύει στην ολοκλήρωση της αρχικής σύμβασης, με τους ίδιους, ωστόσο, όρους και προϋποθέσεις της προσφοράς του αρχικού αναδόχου, η οποία αξιολογήθηκε και έγινε αποδεκτή από την αναθέτουσα αρχή και όχι με βάση μία άλλη προσφορά, εν προκειμένω του υποκατάστατου αναδόχου, η οποία προφανώς θα περιλαμβάνει διαφορετική και δη μεγαλύτερη προσφερόμενη τιμή, ενδεχομένως και διαφορετική τεχνική προσέγγιση, παράμετροι οι οποίες, εάν γίνονταν αποδεκτές, θα οδηγούσαν, ενδεχομένως, σε ουσιώδη τροποποίηση της αρχικής σύμβασης, χρήζει διευκρίνισης ότι ως «προσφορά που υπέβαλε» νοείται η προσφορά του αρχικού αναδόχου και όχι του υποκατάστατου, άλλως εγείρονται ζητήματα συμβατότητας της ρύθμισης με τις διατάξεις του άρθρου 132, που αποτελούν διατάξεις ενωσιακής προέλευσης.

Πέραν των ανωτέρω, επισημαίνεται ότι, εάν ο επόμενος, κατά τη σειρά κατάταξης, μειοδότης δεν αποδεχθεί την εφαρμοσιμότητα της μελέτης του έργου, δίχως ουσιώδεις τροποποιήσεις, μπορεί να αξιώσει και αυτός αποζημίωση για «τις αποδεδειγμένες δαπάνες στις οποίες υποβλήθηκε για τη συμμετοχή του στο διαγωνισμό». Σε κάθε περίπτωση η εφαρμοσιμότητα ή μη της μελέτης ενός έργου, είναι στοιχείο το οποίο θα πρέπει να κρίνεται αντικειμενικά και όχι υποκειμενικά από τον οικονομικό φορέα που καλείται κάθε φορά να την εφαρμόσει και σίγουρα η σχετική κρίση πρέπει να έχει οριστικοποιηθεί πριν την εκκίνηση των διαδικασιών ανάδειξης αναδόχου κατασκευής έργου (Πρβλ. σχετικά την δυνατότητα προκαταρκτικών διαβουλεύσεων με την αγορά - άρθρο 46 του Νόμου και τη δυνατότητα διαβούλευσης επί των δημοσιευμένων εγγράφων σύμβασης έργων - άρθρο 68 του Νόμου).

Άλλωστε σύμφωνα με την προτεινόμενη προσθήκη της παρ. 4 στο άρθρο 70 του νόμου προβλέπεται ότι η αναθέτουσα αρχή υποχρεούται, σε έργα με εκτιμώμενη αξία σύμβασης μεγαλύτερη του ενός εκατομμυρίου (1.000.000) ευρώ, να αναρτά στην ιστοσελίδα της δύο (2) τουλάχιστον μήνες πριν από τη διενέργεια του διαγωνισμού, τη μελέτη κατασκευής του έργου. Στο πλαίσιο αυτό επιτείνεται ακόμη περισσότερο ο προβληματισμός ως προς τις

προτεινόμενες διατάξεις των παρ. 2 και 3, ιδίως για έργα άνω του 1.000.000 ευρώ, καθώς η μελέτη του έργου θα είναι αναρτημένη στην ιστοσελίδα της αναθέτουσας αρχής για δύο (2) τουλάχιστον μήνες πριν από τη διενέργεια του διαγωνισμού, επομένως οποιοσδήποτε οικονομικός φορέας θα μπορεί να θέσει τις παρατηρήσεις τους και η αναθέτουσα αρχή να κρίνει εξ αρχής την εφαρμοσιμότητα της μελέτης.

Συμπερασματικά, οι εν λόγω διατάξεις εισαγάγουν σημαντικές καθυστερήσεις πριν από την έναρξη των κατασκευαστικών εργασιών, απροσδιόριστες δαπάνες αποζημιωτικού χαρακτήρα, εγείρουν σημαντικές επιφυλάξεις ως προς την τήρηση των αρχών της διαφάνειας και της ίσης μεταχείρισης, καθώς η αναθέτουσα αρχή συνδιαλέγεται με τους οικονομικούς φορείς μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας, ενώ ευνοούνται οι συνθήκες ανάπτυξης φαινομένων συμπαιγνίας μεταξύ των συμμετεχόντων στις σχετικές διαδικασίες. Τέλος οι εν λόγω προβλέψεις δεν φαίνεται να έχουν εφαρμογή στην περίπτωση που ο αναδειχθείς ανάδοχος έχει προέλθει τηρουμένων των διαδικασιών του άρθρου 50 (δημόσια σύμβαση έργου που έχει ως αντικείμενο συγχρόνως τη μελέτη και την εκτέλεση (κατασκευή) έργου).

Σε κάθε περίπτωση επισημαίνεται ότι οι τροποποιήσεις μίας δημόσιας σύμβασης έργου μπορούν να επέλθουν οποτεδήποτε κατά τη διάρκεια εκτέλεσης της σύμβασης απαιτηθεί να τροποποιηθεί η αρχική μελέτη, υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 144, ιδίως κατά την εφαρμογή αυτής υπό δεδομένες συνθήκες κατά τον χρόνο εκτέλεσης των σχετικών εργασιών. **Σε οποιοδήποτε χρόνο, συνεπώς, μπορεί να αναδειχθούν προβλήματα εφαρμοσιμότητας της μελέτης, τα οποία δεν στάθηκε δυνατό να διαπιστωθούν ούτε κατά το πρώιμο στάδιο, ενώ σε σύνθετα ή ιδιαίτερα έργα αυτή η διακρίβωση συνήθως δεν μπορεί να συμβεί πριν από την έναρξη των σχετικών εργασιών (ιδίως. υπόγεια έργα - έργα μετρό, λιμενικά έργα, υποθαλάσσια έργα, έργα σε περιοχές αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, έργα σε περιοχές με ιδιαίτερη γεωλογία-γεωμορφολογία κ.λ.π.), κάτι που έρχεται σε προφανή αντίθεση με τις ρυθμίσεις της παρ.18.**

Καταληκτικά επισημαίνεται ότι οι προτεινόμενες ρυθμίσεις, εισάγοντας γενικούς και οριζόντιους κανόνες σε όλες τις συμβάσεις έργων, ανεξαρτήτως του αντικειμένου και του π/υ τους (από το έργο ανακατασκευής μιας παιδικής χαράς ως το έργο κατασκευής ενός πολυδύναμου νοσοκομείου), πέραν των προαναφερθέντων προβλημάτων, δεν φαίνεται πως μπορούν να δράσουν αποτρεπτικά για την αντιμετώπιση του φαινομένου της υποβολής ασυνήθιστα χαμηλών προσφορών. Τέλος, θα πρέπει να ληφθούν επιπροσθέτως, υπόψη κατά την εφαρμογή της συγκεκριμένης διάταξης, και άλλες διατάξεις, οι οποίες ενδέχεται να επιτείνουν την πρόκληση καθυστερήσεων, όπως ιδίως αυτές που αφορούν στα μέτρα διοικητικής, ή διαιτητικής ή δικαστικής επίλυσης τυχόν διαφορών μεταξύ αναδόχου και Προϊσταμένης Αρχής, στην περίπτωση που οδηγηθεί σε διάλυση η σύμβαση (διαφωνία ως προς την ίδια τη διάλυση είτε και ως προς το ύψος της προσδιοριζόμενης αποζημίωσης του αναδόχου), αλλά ακόμα και των μέσων έννομης προστασίας των συμμετεχόντων στην ιδιάζουσα διαδικασία που προβλέπεται για την εξεύρεση αναδόχου μετά την διάλυση της σύμβασης.

Με τις παρ. 4 έως και 6 του υπό εξέταση άρθρου τροποποιούνται οι ισχύουσες παρ. 3 και 4. Με τις προτεινόμενες διατάξεις ρυθμίζεται ο τρόπος '...εκτέλεσης εργασιών κατά τροποποίηση της σύμβασης...', λόγω επειγουσών αναγκών, με την πρόβλεψη ότι ο ανάδοχος δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να προβεί σε εργασίες που προκύπτουν άμα την τροποποίηση της μελέτης δημοπράτησης, εάν προηγουμένως δεν υπάρξει σχετική απόφαση της Διευθύνουσας Υπηρεσίας, άλλως δε δικαιούται αποζημίωση.

Επισημαίνεται πως και στο ισχύον άρθρο και συγκεκριμένα στις παρ. 3 και 4 υπάρχει πρόβλεψη για την εκτέλεση εργασιών που προκύπτουν λόγω της τροποποίησης/συμπλήρωσης της μελέτης, πλην η εκτέλεσή τους δύναται να γίνει και με

απλή προφορική εντολή του επιβλέποντα μηχανικού με καταχώρηση στο ημερολόγιο του έργου και εκ των υστέρων, να προκύψει η έγγραφη εντολή, σε αντίθεση με την προαπαιτούμενη, στο υπό τροποποίηση άρθρο, απόφαση της Υπηρεσίας.

Κατ' εξαίρεση μόνον προβλέπεται στην **παρ. 5** ότι σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις και μόνο για εργασίες που αφορούν στην ασφάλεια του έργου λόγω απρόβλεπτων συνθηκών και εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 155, η εντολή της διευθύνουσας υπηρεσίας δύναται να χορηγείται προφορικά στον τόπο των έργων, καταχωρίζεται δε αμελλητί, με συνοπτική αιτιολογία, στο ημερολόγιο του έργου και αποστέλλεται ηλεκτρονικά στον προϊστάμενο της διευθύνουσας υπηρεσίας.

Στην **παρ. 6**, προβλέπεται ότι ο ανάδοχος δεν μπορεί να προβεί σε εκτέλεση εργασιών κατά τροποποίηση της μελέτης του έργου, παρά μόνο αν προηγηθεί τροποποίηση της μελέτης σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 144. Αν ανακύψει αστοχία της μελέτης κατά την εκτέλεση του έργου, η οποία αποδεδειγμένα δεν μπορούσε να διαπιστωθεί εμπροθέσμως κατά τα προβλεπόμενα στην παρ. 2, ο ανάδοχος υποχρεούται να ενημερώσει αμελλητί τη διευθύνουσα υπηρεσία και να απέχει από κάθε πράξη και ενέργεια που τροποποιεί ή επαυξάνει το συμβατικό αντικείμενο και για το διάστημα μέχρι την απόφαση της διευθύνουσας υπηρεσίας, ο ανάδοχος δεν εκτελεί εργασίες και δεν δικαιούται να λάβει οιαδήποτε αποζημίωση για όσες εκτέλεσε χωρίς εντολή.

Οι προτεινόμενες **παρ. από 7 έως και 17** κατ' ουσία, αντιστοιχούν στις παρ.5 έως και 15 του ισχύοντος άρθρου.

Περαιτέρω, ως αναφέρθηκε και στην εξέταση των παρ. 2 και 3, προστίθεται η **παρ. 18**, στην οποία ορίζεται ότι : *‘...Ο ανάδοχος δεν μπορεί να εγείρει αξιώσεις και τυχόν τέτοια έγερση απορρίπτεται ως απαράδεκτη αν αφορούν αστοχίες της μελέτης τις οποίες δεν επικαλέστηκε σύμφωνα με τις παραγράφους 2 και 5 του παρόντος...’*, Τα προβλήματα εφαρμογής της προτεινόμενης παρ. 18 εξετάστηκαν ανωτέρω.

Τέλος, ως γενική νομοτεχνική επισήμανση, σημειώνεται πως δεν υφίσταται ο όρος *‘μελέτη εκτέλεσης’* (βλ. ενδεικτικά παρ. 2 1^η σειρά) πλην η μελέτη δημοπράτησης, σύμφωνα με την οποία προκηρύσσεται μία σύμβαση έργου. Η μελέτη αυτή, κατά την εκτέλεση μίας σύμβασης έργου και μετά και τις τυχόν τροποποιήσεις αυτής μετονομάζεται σε *‘μελέτη εφαρμογής’* συνοδευόμενη από *‘ως κατασκευάστηκε’* ή τα *‘as built’* σχέδια.

60) Προτεινόμενες Διατάξεις

Άρθρο 60

Πειθαρχικές ευθύνες διοικητικών οργάνων– Αντικατάσταση άρθρου 141 ν. 4412/2016.

Επί των προτεινόμενων ρυθμίσεων:

Με το προτεινόμενο άρθρο 60 του υποβληθέντος σχεδίου νόμου τροποποιείται το άρθρο 141 του ν. 4412/2016, το οποίο ρυθμίζει ζητήματα πειθαρχικής ευθύνης των διοικητικών οργάνων κατά την εκτέλεση των δημοσίων συμβάσεων έργων και ειδικότερα τροποποιούνται οι διατάξεις της παραγράφου 2, στις οποίες καθορίζονται οι οικείες πειθαρχικές παραβάσεις.

Στην περίπτωση α, στην οποία προβλέπονται οι πράξεις που συνιστούν πειθαρχικές παραβάσεις για τους επιβλέποντες το έργο, απαλείφεται η υπαίτια καθυστέρηση των επιβλεπόντων να ενημερώσουν αμελλητί τη Διευθύνουσα Υπηρεσία για τροποποιητικές προφορικές εντολές με εγγραφή τους στο ημερολόγιο του έργου και κατ' ουσίαν αντικαθίσταται από την υπαίτια καθυστέρηση να ενημερώσουν τη Διευθύνουσα Υπηρεσία για *«..την άνευ εντολής εκτέλεση εργασιών, οι οποίες δεν προβλέπονται από την αρχική ή*

εγκεκριμένη συμπληρωματική σύμβαση, ούτε είναι επιτρεπτή η εκτέλεσή τους κατά τις κείμενες διατάξεις.».

Η προτεινόμενη τροποποίηση της περ. α καταλαμβάνει ένα ευρύτερο πεδίο περιπτώσεων, σε σχέση με την υφιστάμενη ρύθμιση, καθώς καλύπτει οποιαδήποτε, χωρίς εντολή, εκτέλεση εργασιών εκ μέρους του αναδόχου, οι οποίες δεν προβλέπονται από την αρχική ή εγκεκριμένη συμπληρωματική σύμβαση, ούτε είναι επιτρεπτή η εκτέλεσή τους κατά τις κείμενες διατάξεις και για τις οποίες οι επιβλέποντες το έργο καθυστερούν υπαίτια να ενημερώσουν σχετικά τη Διευθύνουσα Υπηρεσία.

Επισημαίνεται, ωστόσο, ότι η αναφορά σε «εγκεκριμένη συμπληρωματική σύμβαση» φαίνεται να περιορίζει το πεδίο εφαρμογής της διάταξης μόνο σε συμπληρωματικές συμβάσεις και όχι στις υπόλοιπες περιπτώσεις επιτρεπτών τροποποιήσεων της αρχικής σύμβασης, σύμφωνα με το άρθρο 156, όπως προτείνεται προς αντικατάσταση, σε συνδυασμό με το άρθρο 132 του νόμου. Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται η αντικατάσταση του όρου συμπληρωματική από τον όρο «τροποποιητική» σύμβαση, καθώς και η παραπομπή στα άρθρα 156 και 132 του νόμου.

Περαιτέρω, η απαλοιφή της λέξης «αμελλητί», η οποία υπάρχει στην υφιστάμενη ρύθμιση και συνδέεται με την υποχρέωση του επιβλέποντος το έργο να ενημερώσει άμεσα τη Διευθύνουσα Υπηρεσία για τις σχετικές μη νόμιμες ενέργειες του αναδόχου εκτιμάται ότι ενδέχεται να δημιουργήσει ζήτημα ερμηνείας σε σχέση με τον άκρως επείγοντα και άμεσο χαρακτήρα της σχετικής υποχρέωσης του επιβλέποντος. Προτείνεται να διατηρηθεί η λέξη «αμελλητί», ως μία γενική ρήτρα που, κατά περίπτωση, εκτιμάται, προκειμένου να κριθεί η παραβίαση της υποχρέωσης του επιβλέποντος, δεδομένου ότι δεν μπορεί να υπάρξει ένα κοινό χρονικά αφετηριακό γεγονός σε όλες τις περιπτώσεις, ώστε να κρίνεται η συνδρομή των προϋποθέσεων της πειθαρχικής παράβασης.

Στην περ. β προβλέπονται οι πράξεις που συνιστούν πειθαρχικές κυρώσεις για τον Προϊστάμενο της Διευθύνουσας Υπηρεσίας.

Σε σχέση με την υφιστάμενη ρύθμιση, απαλείφεται ως πειθαρχική παράβαση «η παράλειψη έγκαιρης έγκρισης των επιμετρήσεων», απαλοιφή η οποία συνάδει με την προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 151, σύμφωνα με την οποία οι επιμετρήσεις δεν θα εγκρίνονται από τη Διευθύνουσα Υπηρεσία, αλλά θα υποβάλλονται από τον ανάδοχο συνοδευόμενες από δήλωσή του περί της αληθείας αυτών.

Περαιτέρω, προστίθεται «..η μη τήρηση των διατάξεων του παρόντος, ως προς την εμπρόθεσμη έκδοση των προβλεπόμενων πράξεων της διευθύνουσας υπηρεσίας», ως μία οριζόντια πειθαρχική παράβαση του Προϊσταμένου της Διευθύνουσας Υπηρεσίας, καθώς καταλαμβάνει τη μη εμπρόθεσμη έκδοση οποιασδήποτε προβλεπόμενης, από τις διατάξεις του νόμου, πράξης αρμοδιότητας της Διευθύνουσας Υπηρεσίας. Επισημαίνεται, εν προκειμένω, και, παρά το γεγονός ότι πρόκειται για διατάξεις πειθαρχικού δικαίου και όχι διατάξεις αμιγώς δημοσίων συμβάσεων, ότι κρίνεται σκόπιμο να προσδιορίζονται ρητά οι πράξεις που συνιστούν πειθαρχικές παραβάσεις και επισύρουν πειθαρχικές κυρώσεις ή έστω με παραπομπή σε συγκεκριμένες διατάξεις του νόμου, αντί της ως άνω γενικής και οριζόντιας αναφοράς και με την τήρηση πάντοτε της αρχής της αναλογικότητας, ώστε να επιτυγχάνεται το επιθυμητό αποτέλεσμα, χωρίς οι σχετικές διατάξεις να λαμβάνουν έναν οριζόντιο «τιμωρητικό χαρακτήρα».

Εάν, ωστόσο, διατηρηθεί τελικά ή ως άνω οριζόντια διατύπωση, τότε, για λόγους νομοτεχνικής αρτιότητας, δεν απαιτείται η ρητή αναφορά της παράλειψης εμπρόθεσμης έκδοσης βεβαίωσης περάτωσης του έργου ως αυτοτελούς πειθαρχικής παράβασης, καθώς καταλαμβάνεται από τη γενικότερη διατύπωση «..η μη τήρηση των διατάξεων του παρόντος,

ως προς την εμπρόθεσμη έκδοση των προβλεπόμενων πράξεων της διευθύνουσας υπηρεσίας».

Τέλος, ως προς τη φράση «εγκεκριμένη συμπληρωματική σύμβαση» ισχύουν, ομοίως, όσα ήδη επισημάνθηκαν ανωτέρω στην περίπτωση α.

Με τις προτεινόμενες τροποποιήσεις της περ. γ απαλείφεται από τις πειθαρχικές παραβάσεις του προϊσταμένου και των οργάνων της προϊσταμένης αρχής, όπως προβλέπονται στην ισχύουσα ρύθμιση, «...η παράλειψη έκδοσης απόφασης σε ένσταση του αναδόχου κατά απόφασης κήρυξης έκπτωσης, εντός της δίμηνης προθεσμίας της παραγράφου 7 του άρθρου 160.». Η εν λόγω απαλοιφή συνάδει με τις προτεινόμενες τροποποιήσεις του άρθρου 160, καθώς και του άρθρου 174 του νόμου, καθώς δεν εμπίπτει πλέον στις αρμοδιότητες της προϊσταμένης αρχής η έκδοση απόφασης επί της ένστασης του έκπτωτου αναδόχου.

61) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 61

Ψηφιακό αρχείο βαθμολόγησης – Αντικατάσταση άρθρου 142 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης διάταξης

Με τις προτεινόμενες ρυθμίσεις του άρθρου 61 καταργείται, στο σύνολό του, το ισχύον άρθρο 142, το οποίο προβλέπει τη δυνατότητα συγκρότησης Επιτροπής Παρακολούθησης Έργου για «σημαντικά έργα», καθώς και τις αρμοδιότητες της εν λόγω Επιτροπής και αντικαθίσταται από τις προτεινόμενες διατάξεις ως προς την τήρηση και λειτουργία «ψηφιακού αρχείου βαθμολόγησης» (βαθμονομίου).

Στην έκθεση συνεπειών ρύθμισης, που συνοδεύει το σχέδιο- νόμου αναφέρονται τα ακόλουθα:

«Με το άρθρο 61 αντικαθίσταται το άρθρο 142 του ν.4412/2016. Ειδικότερα, καταργείται η Συμβουλευτική Επιτροπή Παρακολούθησης του έργου και στη θέση του τίθεται μία νέα πρόβλεψη που αφορά στην υλοποίηση και την τήρηση ανεξαρτήτως των διαδικασιών και του πλαισίου δημοσίων συμβάσεων, ψηφιακής βαθμολόγησης – Βαθμονομίου για όλες τις εταιρίες που εκτελούν ή πρόκειται να εκτελέσουν δημόσιο έργο κατά την έννοια της κείμενης νομοθεσίας. Η ψηφιακή καταγραφή και βαθμολόγηση με αντικειμενικά κριτήρια στοχεύει στη βελτίωση των δεικτών διαφάνειας, πληροφόρησης και λογοδοσίας προς όφελος της ασφάλειας και επιτάχυνσης των δημοσίων έργων στη χώρα.».

Τόσο από τα ως άνω αναφερόμενα όσο και από το περιεχόμενο των ρυθμίσεων καταλείπεται ασάφεια και σύγχυση ως προς τη λειτουργία και τον ρόλο του ψηφιακού αρχείου βαθμολόγησης των τεχνικών εταιριών στις διαδικασίες ανάθεσης και εκτέλεσης των δημοσίων συμβάσεων έργων.

Ειδικότερα στην παρ. 1 προβλέπεται: «Στη Γενική Γραμματεία Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών τηρείται ψηφιακό αρχείο βαθμολόγησης (βαθμονόμιο), στο οποίο εντάσσονται όλες οι τεχνικές εταιρίες που εκτελούν ή αιτούνται την εκτέλεση δημοσίων έργων, το οποίο περιλαμβάνει κριτήρια και βαθμούς ανά κριτήριο», ενώ, περαιτέρω, στην παρ. 5 προβλέπεται η χορήγηση εξουσιοδότησης στον Υπουργό Υποδομών και Μεταφορών για την έκδοση απόφασης, με την οποία θα καθορισθούν «...τα κριτήρια, οι βαθμοί ανά κριτήριο, τα τεχνικά χαρακτηριστικά λειτουργίας του βαθμονόμιου, η διαδικασία καταχώρησης σε αυτό των τεχνικών εταιριών και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια.».

Από τις ανωτέρω προβλέψεις διαφαίνεται ότι η εγγραφή στο βαθμονόμιο θα είναι υποχρεωτική για όλες τις τεχνικές εταιρείες που «..εκτελούν ή αιτούνται την εκτέλεση

δημοσίων έργων» και, κατά συνέπεια, η σχετική εγγραφή εξομοιώνεται με προϋπόθεση συμμετοχής στις διαδικασίες ανάθεσης δημοσίων συμβάσεων έργων και μάλιστα τόσο σε συμβάσεις κάτω όσο και σε συμβάσεις άνω των ορίων. Ωστόσο, δεν είναι αντιληπτή η συσχέτιση των συγκεκριμένων προβλέψεων με την εγγραφή των εργοληπτικών επιχειρήσεων στα υφιστάμενα Μητρώα (Μ.Ε.ΕΠ.), καθώς και με τις διατάξεις του π.δ/τος 71/2019 ως προς το ΜΗ.Ε.Ε.Δ.Ε., το οποίο πρόκειται να αντικαταστήσει το Μ.Ε.ΕΠ. από 01-01-2021.

Επιπλέον, η γενικόλογη και αόριστη πρόβλεψη ότι το βαθμονόμιο περιλαμβάνει «κριτήρια και βαθμούς ανά κριτήριο», χωρίς οποιονδήποτε, περαιτέρω προσδιορισμό των κριτηρίων έστω σε γενικό πλαίσιο, δημιουργεί πλήρη ασάφεια σε σχέση με τη φύση αυτών των κριτηρίων, καθώς και την τυχόν συσχέτισή τους με τα κριτήρια ποιοτικής επιλογής που προβλέπονται από τις διατάξεις των άρθρων 73 επομ. του ν. 4412/2016. Η εν λόγω ασάφεια δεν αίρεται ούτε με την προβλεπόμενη εξουσιοδότηση για τον καθορισμό των εν λόγω κριτηρίων και βαθμών τους στην ΥΑ του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών, καθώς θα έπρεπε να προβλέπεται στην προτεινόμενη διάταξη μία καταρχάς περιγραφή των εν λόγω κριτηρίων, στη δε προβλεπόμενη ΥΑ να ακολουθήσει περαιτέρω εξειδίκευσή τους.

Αντίστοιχα, δεν προκύπτει με σαφήνεια εάν η βαθμολογία που θα λαμβάνουν οι τεχνικές εταιρείες που θα εγγράφονται στο βαθμονόμιο, θα επιδρά στην εκ μέρους τους εκτέλεση συγκεκριμένης σύμβασης, ήτοι εάν θα λαμβάνεται υπόψη για την τυχόν επιβολή ποινικών ρητρών ή άλλων κυρώσεων σε εταιρείες που θα έχουν χαμηλή βαθμολογία σε συγκεκριμένα κριτήρια, τα οποία θα θεωρούνται κρίσιμα για την εκτέλεση της σύμβασης.

Στην παρ. 3 προβλέπεται ότι «Με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών δύναται να ανατίθεται η ανάπτυξη, τήρηση, ενημέρωση και λειτουργία του ψηφιακού αρχείου βαθμολόγησης (βαθμονόμιο) στο Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας ή σε άλλο δημόσιο ή ιδιωτικό φορέα, καθορίζοντας σχετικό ανταποδοτικό όφελος», ενώ στην παρ. 4 « Σε περίπτωση εφαρμογής της ανωτέρω παρ. 3, ο φορέας στον οποίο ανατίθεται η ανάπτυξη, τήρηση, ενημέρωση και λειτουργία του, μεριμνά για την εξασφάλιση πρόσβασης της Γενικής Γραμματείας Υποδομών στα δεδομένα του βαθμονομίου.».

Επισημαίνεται, εν προκειμένω ότι, ιδίως ως προς την απόφαση του Υπουργού Υποδομών, με την οποία μπορεί να ανατίθεται στο ΤΕΕ ή σε άλλον δημόσιο φορέα η ανάπτυξη, τήρηση, ενημέρωση και λειτουργία του ψηφιακού αρχείου βαθμολόγησης (βαθμονόμιο), θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα οριζόμενα στις διατάξεις του άρθρου 12 του ν. 4412/2016 και προτείνεται να υπάρξει ρητή παραπομπή στην εν λόγω διάταξη, για τη δε ανάθεση της σχετικής σύμβασης σε ιδιωτικό φορέα είναι προφανές ότι θα πρέπει να ακολουθηθεί μία από τις ανταγωνιστικές διαδικασίες του ν. 4412/2016.

Στο πρώτο εδάφιο της παρ. 6 προβλέπεται η έκδοση διαπιστωτικής πράξης του Γενικού Γραμματέα Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών για την έναρξη λειτουργίας του βαθμονομίου.

Ιδιαίτερο προβληματισμό και επιφυλάξεις εγείρει το δεύτερο εδάφιο της παρ. 6, σύμφωνα με το οποίο, η εγγραφή στο βαθμονόμιο, ειδικά για τις συμβάσεις που ανατίθενται σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 86 με κριτήριο ανάθεσης της πλέον συμφέρουσα προσφορά βάσει της βέλτιστης σχέσης ποιότητας – τιμής αποτελεί υποχρεωτικό κριτήριο.

Εν προκειμένω, καταρχάς καταλείπεται αμφιβολία εάν η υποχρέωση εγγραφής τίθεται ως προϋπόθεση συμμετοχής των τεχνικών εταιρειών στις διαδικασίες ανάθεσης των ως άνω συμβάσεων, οπότε ισχύουν οι ίδιοι προβληματισμοί που ήδη αναπτύχθηκαν ανωτέρω ή εάν νοείται ότι η εγγραφή και η ενδεχόμενη βαθμολογία σε συγκεκριμένα κριτήρια του βαθμονομίου, θα συνδέεται με τα ποιοτικά κριτήρια ανάθεσης της σύμβασης, υπό την έννοια ότι θα αποτελούν επιμέρους κριτήρια βαθμολόγησης της προσφοράς του προσφέροντος. **Στην τελευταία περίπτωση επισημαίνεται ότι θα υπήρχε ευθεία**

πρόσκρουση στις διατάξεις του άρθρου 86 της Οδηγίας, η οποία έχει μεταφέρει τις αντίστοιχες διατάξεις της Οδηγίας, σύμφωνα με τις οποίες τα κριτήρια ανάθεσης, καθώς και οι συντελεστές βαρύτητας αυτών τίθενται από την αναθέτουσα αρχή στα έγγραφα της σύμβασης και είναι αναλογικά με το αντικείμενο της υπό ανάθεση σύμβασης, χωρίς επομένως να είναι δυνατός ο εκ προοιμίου και δη οριζόντιος καθορισμός τους με νομοθετική ή κανονιστική πράξη (Πρβλ. και αναλυτικές επισημάνσεις επί του άρθρου 86 του ν. 4412/2016).

Καταληκτικά επισημαίνεται ότι οι ρυθμίσεις του προτεινόμενου άρθρου είναι γενικόλογες, ατελείς και ανώριμες, δεν είναι συνεκτικές με τις λοιπές ρυθμίσεις του νόμου και ιδίως με τις διατάξεις του π.δ/τος 71/2019, στις οποίες προβλέπονται τα Μητρώα των εργοληπτικών επιχειρήσεων και εγείρουν σοβαρές επιφυλάξεις ως προς τη συμβατότητά τους με τις λοιπές διατάξεις του ν. 4412/2016 και ιδίως με διατάξεις ενωσιακής προέλευσης, με κίνδυνο να καταστούν εξ αρχής ανεφάρμοστες και να δημιουργήσουν σοβαρά ζητήματα κατά την ερμηνεία και εφαρμογή τους.

62) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 62

Κοινοποίηση στον ανάδοχο – εκπροσώπηση– Αντικατάσταση άρθρου 143 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με το προτεινόμενο άρθρο 62 του υποβληθέντος σχεδίου νόμου τροποποιείται το άρθρο 143 του ν. 4412/2016.

Με την παρ. 1 προσαρμόζονται τα μέσα επικοινωνίας στις διατάξεις του ν. 4727/2020 για την ψηφιακή διακυβέρνηση, ενώ ορίζεται ότι η κοινοποίηση της ειδικής πρόσκλησης, της απόφασης έκπτωσης του άρθρου 160 και της ειδικής διαταγής του άρθρου 159, γίνεται πλέον αποκλειστικά με δικαστικό επιμελητή, απαλείφοντας την ισχύουσα δυνατότητα επίδοσης με όργανο της υπηρεσίας. Περαιτέρω στην παρ. 2 τροποποιείται η δυνατότητα εκπρόσωπησης του αναδόχου με παραπομή στις διατάξεις του Αστικού Κώδικα.

63) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 63

Σύμπραξη του μελετητή στην κατασκευή - Πρόσθετες εγγυήσεις – Ευθύνη– Τροποποίηση άρθρου 144 ν. 4412/2016

Στον τίτλο του άρθρου 144 του ν. 4412/2016 (Α' 147) προστίθενται οι λέξεις «Εξουσιοδοτική διάταξη», οι παρ. 2, 3 και 4 τροποποιούνται και το άρθρο 144 διαμορφώνεται ως εξής: [...]

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

Άρθρο 144

Με την τροποποίηση της παρ.2 του άρθρου 144 του ν. 4412/2016 επεκτείνεται η απαγόρευση τροποποίησης εγκεκριμένης μελέτης και περιορίζεται η δυνατότητα τροποποίησής της κατά την εκτέλεση μόνο για διόρθωση σφαλμάτων ή συμπλήρωση ελλείψεων ή για απρόβλεπτες περιστάσεις που δημιουργήθηκαν κατά την εκτέλεση του έργου, με σύμπραξη του μελετητή που την εκπόνησε.

Στο άρθρο διαγράφεται η δυνατότητα της αίτησης θεραπείας, όπου προβλέπεται, καθώς δημιουργούνταν ασάφειες και εφαρμοστικά προβλήματα με βάση τους ορισμούς του άρθρου 174 που είχε καταργήσει την έννοια της αίτησης θεραπείας.

Με τον τρόπο αυτό επιχειρείται εξυγίανση της διαδικασίας εκτέλεσης του έργου ξεκινώντας από την μελέτη που δύναται να τροποποιηθεί σε εξαιρετικές μόνο περιπτώσεις όσο και στην εφαρμογή ενιαίου μηχανισμού διοικητικής ένστασης με συντόμηση των χρονικών ορίων που προβλέπονται.

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με το άρθρο 63 τροποποιείται το άρθρο 144 «Σύμπραξη του μελετητή στην κατασκευή – πρόσθετες εγγυήσεις – ευθύνη». Ειδικότερα,

Με την αναδιατύπωση της παρ.2 του άρθρου 144 του ν. 4412/2016 καθίσταται κατά κανόνα απαγορευτική η τροποποίηση της εγκεκριμένης μελέτης, ενώ κατά παρέκκλιση αυτού περιορίζεται η δυνατότητα τροποποίησής της μόνο στην περίπτωση διόρθωσης σφαλμάτων ή τη συμπλήρωση ελλείψεων ή για απρόβλεπτες περιστάσεις που δημιουργήθηκαν κατά την εκτέλεση του έργου, με τη σύμπραξη του μελετητή που την εκπόνησε.

Σύμφωνα με την νέα διάταξη, η εκτέλεση του έργου φαίνεται να εκτείνεται μέχρι την «παραλαβή» αυτού, η οποία «παραλαβή» αναδιαρθρώνεται τελείως σύμφωνα με την προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 172. Εξεταστέο στο σημείο αυτό είναι εάν αντί της «παραλαβής», τεθεί ως χρονικό ορόσημο η «Βεβαίωση περάτωσης εργασιών», καθώς αυτή προσδιορίζει χρονικά την ουσιαστική παύση της εκτέλεσης των εργασιών που πραγματοποιούνται κατά εφαρμογή της μελέτης του έργου, αρχικής ή και τροποποιητικής, κάτι που φαίνεται λογικά ορθότερο. Σημειώνεται στο σημείο αυτό ότι από την έκδοση της «Βεβαίωσης περάτωσης των εργασιών» μέχρι την «παραλαβή» του έργου ακολουθεί το αναγκαίο χρονικό διάστημα υποχρεωτικής συντήρησης του, ήτοι ο χρόνος εγγύησης (15 μήνες έως και 5 έτη), διάστημα κατά το οποίο ο ανάδοχος φέρει τον κίνδυνο του έργου και υποχρεούται στη συντήρηση αυτού. Αν ήθελε θεωρηθεί ωστόσο ότι, ακόμα και στο χρονικό αυτό διάστημα της συντήρησης του έργου, μπορεί να επέλθει η ανάγκη τροποποίησης της μελέτης που ήδη εφαρμόστηκε, για τους περιοριστικά αναφερόμενους στη διάταξη αυτή λόγους, τότε η εξαετία της επόμενης παρ. 3 του προς εξέταση άρθρου μάλλον θα πρέπει να αναθεωρηθεί αυξητικά.

Η αναδιατύπωση «σε κάθε άλλη περίπτωση την τροποποίηση αναλαμβάνει μελετητής που υποδεικνύει ο ανάδοχος του έργου και διαθέτει τα νόμιμα προσόντα» αντί της ισχύουσας «σε κάθε άλλη περίπτωση την τροποποίηση αναλαμβάνει ο ανάδοχος του έργου σε συνεργασία με μελετητή που διαθέτει τα νόμιμα προσόντα» δεν φαίνεται να είναι συνεκτική με τις λοιπές διατάξεις του Ν.4412/2016 περί τροποποιήσεων συμβάσεων έργων λόγω απρόβλεπτων περιστάσεων. Προφανώς και στην περίπτωση αυτή έχουν εφαρμογή οι διατάξεις των άρθρων 132 και 156 περί δυνατότητας αντιμετώπισης της απρόβλεπτης περίπτωσης που προέκυψε, με την ανάθεση στον ανάδοχο του έργου της εκτέλεσης συμπληρωματικών εργασιών που δεν περιλαμβάνονται στο αρχικό ανατεθέν έργο, ούτε στην πρώτη συναφθείσα σύμβαση, ο οποίος δύναται να αναλαμβάνει στην περίπτωση αυτή και την τροποποίηση της μελέτης σε συνεργασία με μελετητή που διαθέτει τα νόμιμα προσόντα. Εάν πάλι με την αναδιατύπωση αυτή κατευθύνεται η αναθέτουσα σε ανάθεση σύμβασης της ίδιας με μελετητή, τότε έχουν εφαρμογή οι διατάξεις περί ανοικτών, κλειστών ή με διαπραγμάτευση διαδικασιών και συνεπώς η υπόδειξη αυτού από τον ανάδοχο της κατασκευής δεν φαίνεται να έχει νόημα.

Τόσο στην ισχύουσα διάταξη όσο και στην προτεινόμενη αναφέρεται ότι «Για να εισαχθεί το θέμα στο Τεχνικό Συμβούλιο πρέπει η τροποποιητική μελέτη να είναι σε στάδιο αντίστοιχο με την προς τροποποίηση και να έχει τεθεί υπόψη του αρχικού μελετητή που διατυπώνει εγγράφως τη γνώμη του σε εύλογη, κατά την κρίση της διευθύνουσας υπηρεσίας, προθεσμία». Στο σημείο αυτό διαπιστώνεται προφανής χρονική ανακολουθία, καθώς η προς εξέταση πρόταση της διευθύνουσας υπηρεσίας του έργου προς το τεχνικό συμβούλιο σε πρώτο χρόνο, και ακόλουθα προς την προϊσταμένη αρχή, για την διαπίστωση της

ανάγκης τροποποίησης της μελέτης και την αναζήτηση του μελετητή που θα την εκπονήσει (αρχικού ή του αναδόχου της κατασκευής), προϋποθέτει την ύπαρξη της τροποποιητικής αυτής μελέτης και μάλιστα σε αντίστοιχο στάδιο με την αρχική αντί εύλογων ενδείξεων και τεκμηρίων.

Τέλος στην διάταξη αντικαθίσταται η δυνατότητα της αίτησης θεραπείας του μελετητή της αρχικής μελέτης κατά της απόφασης περί τροποποίησης αυτής, αν αυτή αποδίδεται σε σφάλματα ή παραλείψεις της μελέτης του, από την δυνατότητα ένστασης ενώπιων της Αναθέτουσας Αρχής προς επίλυση ασάφειας η και εφαρμοστικών προβλημάτων με βάση το άρθρο 174 που είχε καταργήσει την έννοια της αίτησης θεραπείας. Προς νομοτεχνική βελτίωση θα μπορούσε η άσκηση της ένστασης να απευθύνεται στο κατά περίπτωση, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις αρμόδιο αποφαινόμενο όργανο του φορέα της κατασκευής.

64) Προτεινόμενη διάταξη:

Άρθρο 64

Χρονοδιάγραμμα κατασκευής – Τροποποίηση άρθρου 145 ν. 4412/2016

Στον τίτλο του άρθρου 145 του ν. 4412/2016 (Α'147) προστίθενται οι λέξεις «Πειθαρχικό αδίκημα», οι παρ. 1 και 2 τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Επί της ουσίας δεν προτείνεται κάποια τροποποίηση στο παρόν άρθρο που να επιφέρει ουσιαστική αλλαγή αναφορικά με το χρονοδιάγραμμα κατασκευής, πλην μόνο νομοτεχνικές παρεμβάσεις, ήσσονος σημασίας.

65) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 65

Ημερολόγιο του έργου – Αντικατάσταση άρθρου 146 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με το άρθρο 65 τροποποιείται το άρθρο 146 «Ημερολόγιο του έργου».

Η τροποποίηση του άρθρου συνίσταται στην απαίτηση τήρησης του ημερολογίου του έργου με ηλεκτρονικά μέσα αντί του χειρόγραφου, σε συμφωνία και με τον ν. 4727/2020 για την ψηφιακή διακυβέρνηση και τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες.

Κρίσιμο πάντως είναι να συμπληρωθεί η διάταξη με παραπομπή στους κανόνες ασφαλείας για τη βεβαία χρονολογία των εγγραφών αλλά και των διαγραφών, από τα αρμόδια κατά τις κείμενες διατάξεις, πρόσωπα.

Σε συνέχεια της ηλεκτρονικής τήρησης του ημερολογίου, η παρ. 2 που αντικαθιστά πλήρως την ισχύουσα ως ακολούθως: *‘...Το ημερολόγιο του έργου υπογράφεται με ψηφιακή υπογραφή από τον τηρούντα αυτό και αποστέλλεται ηλεκτρονικά στον Προϊστάμενο της Διευθύνουσας Υπηρεσίας και στον επιβλέποντα του έργου. Ο επιβλέπων του έργου ελέγχει και διορθώνει το ημερολόγιο, αν απαιτείται και το υποβάλλει προς έγκριση στον Προϊστάμενο της Διευθύνουσας Υπηρεσίας εντός δύο (2) εργασιμίων ημερών...’.*

Επιπλέον, στην παρ. 2 προβλέπεται: *‘...Στις περιπτώσεις **μικρών έργων** η διευθύνουσα υπηρεσία μπορεί να ορίσει την τήρηση του ημερολογίου κατά άλλο συνοπτικότερο τρόπο, την τήρησή του κατά εβδομάδα ή άλλο χρονικό διάστημα ή και τη μη τήρηση ημερολογίου.....’.* Για την αποφυγή ερμηνευτικών ζητημάτων θα πρέπει να διευκρινιστεί

μέχρι ποιας οικονομικής αξίας τα έργα χαρακτηρίζονται ως μικρά και συνεπώς δύναται να μην τηρείται ημερολόγιο.

Εν συνεχεία αναμορφώνεται η παρ. 3 ως εξής: ‘...Ο Προϊστάμενος της Διευθύνουσας Υπηρεσίας ελέγχει τις σχετικές εγγραφές και δύναται να απορρίψει όσες εξ αυτών κρίνει ως ανακριβείς, ενώ μπορεί να χορηγήσει εντολή προς τον ανάδοχο για την εγγραφή στο ημερολόγιο και άλλων συμπληρωματικών πληροφοριών ή άλλων στοιχείων που προσιδιάζουν στο συγκεκριμένο έργο ή να ζητήσει από τον ανάδοχο την τήρηση και άλλων στατιστικών στοιχείων. Εφόσον κριθεί αναγκαίο, είναι δυνατό να ζητηθεί από τη Διευθύνουσα Υπηρεσία να καταγράφονται γεγονότα ή καταστάσεις με σκαριφήματα, φωτογραφίες, καταγραφές με video ή άλλες μεθόδους καταγραφής οπτικών μέσων. Σε μεγάλα έργα, για κάθε εργοτάξιο σε διακριτή γεωγραφική ενότητα θα πρέπει να τηρούνται χωριστές ημερήσιες αναφορές προόδου ή ημερολόγιο, σύμφωνα με τα οριζόμενα στα συμβατικά τεύχη. Στις περιπτώσεις μικρών έργων μπορεί η Διευθύνουσα Υπηρεσία να ορίσει την τήρηση του ημερολογίου κατά άλλο συνοπτικότερο τρόπο, την τήρησή του κατά εβδομάδα ή άλλο χρονικό διάστημα ή και τη μη τήρηση ημερολογίου.....’.

Η αναμόρφωση της παρ. 3 έγκειται στη δυνατότητα που δίδεται πλέον στη διευθύνουσα υπηρεσία ελέγχου και τυχόν απόρριψης εγγραφών τις οποίες κρίνει ανακριβείς, δυνατότητα που δεν υπάρχει μέχρι και σήμερα όπου οι καταγραφές στο ημερολόγιο δε δύναται να αμφισβητηθούν/απορριφθούν από την επίβλεψη του έργου καθόσον, επιτόπου του έργου καθ’ όλη τη διάρκεια εκτέλεσης μιας εργολαβίας είναι πάντα ο επιβλέπων/επιβλέποντες από πλευράς αναδόχου, γεγονός που δε συμβαίνει με τους επιβλέποντες από πλευράς του Κυρίου του έργου. Εν προκειμένω, κρίνεται σκόπιμο να υπάρξουν διευκρινίσεις με σχετική εγκύκλιο σχετικά με τα στοιχεία/καταγραφές που θα μπορούν να κριθούν ως ανακριβείς, σε συνδυασμό με το προαναφερθέν γεγονός πως μόνο ο επιβλέπων από πλευράς αναδόχου μπορεί να είναι 24 ώρες το εικοσιτετράωρο επιτόπου του έργου και να έχει άποψη για το οτιδήποτε συμβαίνει στο χώρο εκτέλεσης των εργασιών ακριβώς τη στιγμή που συμβαίνει (real time). Περαιτέρω στην ανωτέρω εγκύκλιο θα μπορούσαν να τεθούν και οι προϋποθέσεις ασφαλείας που θα πρέπει να τηρούνται για την υποβολή των φωτογραφιών και των video που αναφέρονται στην προτεινόμενη διάταξη. Επιπροσθέτως, θα μπορούσε να εξεταστεί η ανάπτυξη «υποδείγματος μορφότυπου» ηλεκτρονικού ημερολογίου, ενδεχομένως και ανά κατηγορία έργου, σε συνεργασία με το Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης, προκειμένου να καλυφθούν με ενιαίο τρόπο οι βασικές προϋποθέσεις ψηφιακής καταγραφής και αποτύπωσης αυτού.

Περαιτέρω, παραμένει σε ισχύ η παρ. 4 που αναφέρεται στην υποχρέωσή του αναδόχου για καθημερινή τήρηση του ημερολογίου και στις ποινικές ρήτρες που ισχύουν για την παράλειψή ή και πλημμελή τήρησή του.

Τέλος, προτείνεται η προσθήκη μιας τελευταίας παραγράφου της παρ. 5 ως ακολούθως: ‘...Οι εγγραφές του ημερολογίου δεν αποτελούν πλήρη απόδειξη για τα γεγονότα που καταγράφονται σε αυτό, συνεκτιμώνται όμως σε συνδυασμό με τα λοιπά έγγραφα, εφόσον τούτο φέρει βεβαία χρονολογία, που αποδεικνύει τον χρόνο σύνταξής του.....’.

66) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 66

Προθεσμίες – Αντικατάσταση άρθρου 147 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με το άρθρο 66 αντικαθίσταται το άρθρο 147 «Προθεσμίες». Πιο συγκεκριμένα:

- Οι προθεσμίες που πλέον διέπουν το έργο διακρίνονται στην συμβατική προθεσμία και τις τμηματικές, των οποίων η τήρηση συνδέεται με ορόσημα της κατασκευής αυτού. **Συνακόλουθα καταργείται η ισχύουσα διάταξη περί ενδεικτικών και αποκλειστικών τμηματικών προθεσμιών** οι οποίες και χρησιμοποιούνται έως σήμερα ως ορόσημα περαίωσης συγκεκριμένων εργασιών ή και αυτοτελών τμημάτων της εργολαβίας και οι οποίες λειτουργούν βοηθητικά/ενδεικτικά για την πρόοδο του έργου και αποτελούν ενδείξεις για την ομαλή και έγκαιρη αποπεράτωση του συνόλου του έργου.

Πλέον όλες οι ενδιάμεσες προθεσμίες χαρακτηρίζονται ως τμηματικές και ο ρόλος τους ως 'ενδεικτικές' για την πορεία του έργου εξακολουθεί να ισχύει. Δύναται κανείς να θεωρήσει πως η συγχώνευση που προτείνεται στην κατάργηση των δύο διακριτών τμηματικών προθεσμιών (ενδεικτική & αποκλειστική) δεν επηρεάζει κατ' ουσία την πορεία του έργου και πιθανό να συνεισφέρει στην απλούστευση των διαδικασιών λειτουργώντας εν μέρει προς τη μείωση 'μη απαραίτητων' διαδικασιών'.

- Μία δεύτερη πολύ ουσιαστική τροποποίηση **αφορά την έννοια της 'οριακής προθεσμίας'** η οποία και αφορά την προθεσμία που αρχίζει μετά τη λήξη της συμβατικής προθεσμίας περαίωσης του συνόλου του έργου, εφόσον υπάρχουν ακόμα εργασίες που δεν έχουν αποπερατωθεί, χορηγείται δε, χωρίς αίτηση του αναδόχου και σκοπό έχει την ολοκλήρωση του έργου χωρίς την επιβολή οιασδήποτε ρήτρας στον ανάδοχο, με σκοπό την ομαλή και ορθή λήξη της εργολαβίας βάσει της υπογραφείσας σύμβασης. Με την υπό εξέταση τροποποίηση του παρόντος άρθρου, ο ανάδοχος δεσμεύεται από την σύμβαση του έργου να συνεχίσει την κατασκευή του για επιπλέον της αρχικής προθεσμίας χρονικό διάστημα, ίσο προς το ένα δεύτερο (1/2) αυτής και πάντως όχι μικρότερο των τριών (3) μηνών (οριακή προθεσμία). Η οριακή προθεσμία αρχίζει την επομένη της λήξης της συμβατικής προθεσμίας και κατά τη διάρκειά της μπορεί η Προϊσταμένη Αρχή να χορηγεί παρατάσεις, κατόπιν εισήγησης της Διευθύνουσας Υπηρεσίας, χωρίς αίτηση του αναδόχου. Μετά την πάροδο της οριακής προθεσμίας, η σύμβαση διαλύεται, σύμφωνα με το άρθρο 161.

Στην ισχύουσα διάταξη, η 'οριακή προθεσμία' ισούται με το (1/3) της συνολικής προθεσμίας υπολογιζόμενης με βάση την αρχική συμβατική προθεσμία και τις παρατάσεις που εγκρίθηκαν ύστερα από σχετικό αίτημα του αναδόχου μέσα στην αρχική συμβατική προθεσμία και δεν οφείλονται σε υπαιτιότητά του ενώ δεν χορηγούνται παρατάσεις.

Συνεπώς, η 'οριακή προθεσμία' όχι μόνο αυξάνεται από το (1/3) της συμβατικής προθεσμίας στο μισό αυτής (συμπεριλαμβανομένων και των δοθέντων παρατάσεων οι οποίες άμα τη χορήγησή τους προστίθενται στην αρχικώς υπογραφείσα προθεσμία περαίωσης αυξάνοντάς την αναλόγως και το σύνολο αρχικής και παρατάσεων χαρακτηρίζεται πλέον ως συμβατική προθεσμία), αλλά και εντός αυτής (της οριακής) δίδονται και νέες παρατάσεις '.....κατόπιν εισήγησης της Διευθύνουσας και χωρίς αίτηση του αναδόχου.....'.

Επί των ανωτέρω ρυθμίσεων σημειώνονται τα εξής:

i) απαιτείται να οριστεί συγκεκριμένο χρονικό όριο μέχρι του οποίου θα δίδονται παρατάσεις στην 'οριακή προθεσμία', άλλως ενδεχομένως τεθεί ζήτημα ουσιώδους τροποποίησης της σύμβασης, ιδίως αν ο χρόνος παράδοσης της σύμβασης έχει τεθεί ως κριτήριο ανάθεσης. Περαιτέρω η χωρίς όρια δυνατότητα παράτασης της χρονικής διάρκειας ολοκλήρωσης του έργου μέσω της οριακής προθεσμίας, είναι δυνατόν να ξεπεράσει και τη συμβατική προθεσμία.

ii) επιπλέον, εφόσον υπάρξει ανάγκη χρήσης της 'οριακής προθεσμίας' και χρονικής επιμήκυνσης αυτής μέσω των παρατάσεων που μπορούν να δίνονται με εισήγηση της Διευθύνουσας, χωρίς αίτημα του αναδόχου, ενδεχομένως να τεθεί ζήτημα για το επιπλέον

κόστος που ενδεχομένως προκύψει για την αποζημίωση του αναδόχου, το μη αρχικώς καθορισμένο χρονικό διάστημα, κατά το οποίο θα υπάρχει εγκατεστημένο εργοτάξιο, θα ισχύει και θα ανανεώνεται ασφαλιστήριο συμβόλαιο, θα υπάρχει τυχόν ανάγκη ανανέωσης εγγυητικών επιστολών κοκ προκειμένου να ολοκληρωθούν οι εργασίες.

Με βάση την ισχύουσα ρύθμιση, όσον αφορά το χρονικό διάστημα εντός της οριακής προθεσμίας, ο ανάδοχος 'πιέζεται' να ολοκληρώσει την εργολαβία και να αποπληρωθεί για τις εργασίες που τελειώνουν εντός αυτής. Στην περίπτωση όμως που οι τυχόν παρατάσεις της 'οριακής' είναι χωρίς τη συναίνεσή του, σε συνδυασμό με το γεγονός πως συχνά υπάρχει διαφωνία διευθύνουσας και εργολάβου για το είδος/τρόπο/ποσότητα αναφορικά με τις εναπομείνουσες εργασίες, ο ανάδοχος μπορεί να ζητήσει αποζημίωση για τη 'βλάβη' που υφίσταται από τη χρονική επιμήκυνση του έργου πέραν της εναπομείνουσας συμβατικής εργολαβικής αποζημίωσης.

iii) Για όλα τα προαναφερθέντα, κρίνεται σκόπιμο, πέραν του καθορισμού χρονικού ορίου για τη λήξη και της 'οριακής προθεσμίας' να υπάρξουν κριτήρια και συγκεκριμένες προϋποθέσεις για τη χορήγηση παρατάσεων εντός αυτής.

- Μια ακόμα διαφοροποίηση του παρόντος άρθρου είναι η δυνατότητα που παρέχεται στη διευθύνουσα υπηρεσία να χορηγεί παρατάσεις στις τμηματικές προθεσμίες ακόμα και χωρίς την αίτηση του αναδόχου. Η προτεινόμενη τροποποίηση διαφαίνεται ότι συνέχεται με την κατάργηση των αποκλειστικών τμηματικών προθεσμιών και την παροχής μεγαλύτερης ευελιξίας στην υλοποίηση του έργου.

Σε κάθε περίπτωση κρίσιμη είναι η εφαρμογή της παρ. 6 «*Η παράταση των προθεσμιών της σύμβασης χορηγείται είτε «με αναθεώρηση», για το χρονικό διάστημα καθυστέρησης της εκτέλεσης που οφείλεται σε πράξεις ή παραλείψεις του κυρίου του έργου ή «χωρίς αναθεώρηση», για το χρονικό διάστημα της καθυστέρησης που οφείλεται σε παραλείψεις και ενέργειες του αναδόχου. Με την απόφαση παράτασης επιμερίζεται πάντοτε η ευθύνη για την καθυστέρηση, αλλιώς νοείται ως οφειλόμενη αποκλειστικά στον ανάδοχο*». Για την αποφυγή ερμηνευτικών ζητημάτων ως προς τα υπαίτια για την καθυστέρηση μέρη, προτείνεται αναδιατύπωση της διάταξης στην κατεύθυνση του προσδιορισμού της υπαιτιότητας των μερών, η οποία μπορεί και να επιμερίζεται.

Σε περίπτωση πάντως έγκρισης παράτασης προθεσμίας «χωρίς αναθεώρηση» για το σύνολο των υπολειπόμενων εργασιών του έργου ή μιας τμηματικής προθεσμίας του, επιβάλλονται οι ποινικές ρήτρες, ανεξάρτητα από την έγκριση της παράτασης αυτής.

Η πραγματική συντόμευση της προαναφερθείσας διαδικασίας, συντόμευση που λειτουργεί υπέρ του έργου, είναι η μείωση του χρόνου έγκρισης της αιτηθείσας παράτασης από την Προϊσταμένη Αρχή από τους τρεις (3) μήνες στις τριάντα (30) ημέρες.

- Τέλος σημαντική ρύθμιση αποτελεί η προσθήκη της παρ. 7 όπου προβλέπεται ότι: *‘.....τα γεγονότα ανωτέρας βίας αναστέλλουν την πάροδο των προθεσμιών, εφόσον ο ανάδοχος υποβάλλει αμελλητί, σχετική αίτηση, ευθύς μόλις τούτα εμφανιστούν. Επί της αιτήσεως του αναδόχου αποφασίζει η Διευθύνουσα Υπηρεσία εντός αποκλειστικής προθεσμίας δέκα (10) ημερών, άλλως τεκμαίρεται η αποδοχή της αίτησης. Η τέτοια αναστολή δεν δύναται σε καμία περίπτωση να υπερβεί το 1/10 της συνολικής συμβατικής προθεσμίας εκτέλεσης του έργου για συμβάσεις με διάρκεια μεγαλύτερη του ενός έτους, άλλως για συμβάσεις μικρότερης διάρκειας έως τριάντα (30) ημέρες.....’*. Όσον αφορά πάντως την υποβολή αίτησης αναστολής των προθεσμιών από τον ανάδοχο αμελλητί ευθύς μόλις τα γεγονότα ανωτέρας βίας εμφανιστούν, θα μπορούσε να εξεταστεί κατ' αντιστοιχία με τα οριζόμενα στο άρθρο 204 για την ανωτέρα βία στις συμβάσεις προμηθειών και γενικών υπηρεσιών, ο καθορισμός συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος από την εμφάνιση των γεγονότων της ανωτέρας βίας, πχ 10 ημερών, αντί της αναφοράς σε αμελλητί ειδοποίηση που είναι ασαφής δυνάμενη να

προκαλέσει ερμηνευτικά ζητήματα, ειδικά στην περίπτωση γεγονότων ανωτέρας βίας παρατεταμένης διάρκειας.

67) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 67

Ποινικές ρήτρες για παραβίαση προθεσμιών έργου – Τροποποίηση άρθρου 148 ν. 4412/2016

Οι παρ. 1 και 2 του άρθρου 148 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο 148 διαμορφώνεται ως εξής:

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Εν προκειμένω, το παρόν άρθρο τροποποιείται με συγκεκριμένες νομοτεχνικές παρεμβάσεις ούτως ώστε να εναρμονιστεί με το προηγούμενο άρθρο 147 σε σχέση με την κατάργηση των εννοιών των ενδεικτικών και αποκλειστικών τμηματικών προθεσμιών και την ύπαρξη, αντί αυτών, των τμηματικών προθεσμιών ως έναν και μόνο ορισμό.

Οστόσο σε αρκετά πεδία της διάταξης έχουν παραμείνει αναφορές σε αποκλειστικές τμηματικές προθεσμίες πχ. παρ. «1. Με τη σύμβαση ορίζονται οι ποινικές ρήτρες οι οποίες καταπίπτουν υπέρ του κυρίου του έργου..... η κατάπτωση των ποινικών ρητρών για υπέρβαση της εγκεκριμένης συνολικής προθεσμίας και των αποκλειστικών τμηματικών προθεσμιών δεν ανακαλείται» , παρ . «2. ....Το συνολικό ποσό της ποινικής ρήτρας για υπέρβαση των αποκλειστικών τμηματικών προθεσμιών δεν μπορεί να ξεπεράσει σε ποσοστό το τρία τοις εκατό (3%) της αξίας της σύμβασης, χωρίς Φ.Π.Α.....».

68) Προτεινόμενη διάταξη:

Άρθρο 68

Ρήτρα πρόσθετης καταβολής (πριμ) – Αντικατάσταση άρθρου 149 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με το άρθρο 68 αντικαθίσταται το άρθρο 149 για την ρήτρα πρόσθετης καταβολής (πριμ).

Στο παρόν άρθρο υπάρχουν ουσιαστικές τροποποιήσεις σε σχέση με την ισχύουσα διάταξη. Η πιο βασική αλλαγή είναι ότι ο νομοθέτης επιθυμεί να καθιερώσει τη ρήτρα πρόσθετης καταβολής σε όλα τα έργα που θα δημοπρατηθούν άμα την ισχύ της παρούσας τροποποίησης του ν. 4412/2016, ως οριζόντιο κίνητρο σε όλους τους αναδόχους να επισπεύδουν την κατασκευή ενός έργου τουλάχιστον κατά 10% του αρχικού χρονοδιαγράμματος. Μέχρι σήμερα προβλέπεται η καταβολή πριμ στον ανάδοχο, μόνο εφόσον: *‘...η ταχύτερη, σε σχέση με τη συμβατική προθεσμία, εκτέλεση του έργου ή τμήματος αυτού, έχει ιδιαίτερη σημασία...’*. Πλέον, η ρήτρα πρόσθετης καταβολής καθιερώνεται ως οικονομικό στοιχείο στα τεύχη δημοπράτησης. Εξακολουθεί να ισχύει η απαίτηση προηγούμενης έγκρισης του αρμοδίου κατά περίπτωση αρμόδιου αποφαινόμενου οργάνου για τη χορήγηση αυτής.

Επίσης, η εν λόγω ρήτρα (παρ. 1 εδάφιο 2) δεν μπορεί να υπερβαίνει το 5% της αξίας της συμβατικής δαπάνης του έργου μη συμπεριλαμβανομένου ΦΠΑ, σε αντίθεση με την ισχύουσα διάταξη σύμφωνα με την οποία δε δύναται να υπερβεί το 5% της προϋπολογιζόμενης δαπάνης, συνεπώς, το τελικό ποσό του πριμ συνδέεται με το ποσοστό έκπτωσης της οικονομικής προσφοράς του αναδόχου του έργου.

Τέλος, στην παρ. 2 του τροποποιημένου άρθρου ορίζεται σαφώς ότι η εν λόγω ρήτρα πρόσθετης καταβολής: *‘.....περιλαμβάνεται σε ειδικό λογαριασμό που υποβάλλει ο*

ανάδοχος μετά την έκδοση βεβαίωσης περάτωσης εργασιών και την αναγραφή σε αυτή, της ταχύτερης εκτέλεσης του έργου σύμφωνα με τους όρους των εγγράφων της σύμβασης...’, αντίθετα με ότι ισχύει σήμερα όπου: ‘..... Στα συμβατικά τεύχη προβλέπεται η κατανομή των σχετικών ποσών, κατά χρονική μονάδα ταχύτερης παράδοσης του έργου ή του κρίσιμου τμήματος..... και περιλαμβάνεται στις σχετικές πιστοποιήσεις του έργου, με τον αναλογούντα Φ.Π.Α.....’. Με την αναμόρφωση του παρόντος άρθρου 149 το πριμ δίδεται συνολικά μετά την έκδοση της βεβαίωσης περαίωσης εργασιών.

Η καθιέρωση ρήτρας πρόσθετης καταβολής πριμ 5% της αξίας της συμβατικής δαπάνης (χωρίς ΦΠΑ) η οποία τίθεται οριζόντια για όλες τις συμβάσεις και ανεξάρτητα από το προς εκτέλεση έργο και τη σημασία του για τον φορέα ανάθεσης, εφόσον ο χρόνος παράδοσης του έργου είναι μικρότερος κατά 10% του προβλεπόμενου στη σύμβαση, δεν φαίνεται να υπακούει σε μια λογική εξισορρόπησης κόστους – ωφέλειας που θα κρίνεται κατά περίπτωση από την αναθετούσα αρχή. Συνεπώς η σκοπιμότητα της οριζόντιας ρύθμισης δεν φαίνεται να δικαιολογείται χρηματοοικονομικά και τεχνοοικονομικά καθώς δεν λαμβάνονται υπόψη η φύση του έργου, οι εκάστοτε επικρατούσες συνθήκες κατά το χρόνο εκτέλεσης της σύμβασης, το όφελος για την αναθέτουσα συγκρίνοντάς το με την πρόσθετη οικονομική της επιβάρυνση κά., (χρειάζεται; και εαν ναι γιατί να αποδοθεί το συγκεκριμένο ύψος πριμ; έναντι ποιου προκύπτοντος ωφέλους - οικονομικά αποτιμώμενου - λόγω του συγκεκριμένου χρόνου ενωρίτερης παράδοσης;). Θα μπορούσε τουλάχιστον να εξεταστεί η δυνατότητα διαβάθμισης του ποσοστού του πριμ, σε σχέση με την ανάγκη του κύριου του έργου για την νωρίτερη εκτέλεση κάποιου έργου (πχ ανάγκη για την ταχύτερη εκτέλεση μιας νοσοκομειακής μονάδας ή ενός πολυσύχναστου οδικού άξονα σε σχέση με μία παιδική χαρά).

Επιπλέον δεν είναι σαφές από τη διάταξη εάν και υπό ποιες προϋποθέσεις χορηγείται το πριμ στην περίπτωση που επέλθει τροποποίηση της σύμβασης με επαύξηση ή μείωση του φυσικού και οικονομικού αντικειμένου αυτής καθώς και του συμβατικού της χρόνου, είτε λόγω των πρόσθετων εργασιών, είτε λόγω μείωσης αυτών (άρθρα 132 και 156 του νόμου).

Για την εφαρμογή της προτεινόμενης απαιτείται έκδοση διευκρινιστικής εγκυκλίου. Τέλος υπό το πρίσμα της ότι η ρήτρα πρόσθετης καταβολής θα μπορούσε να τίθεται στα έγγραφα της σύμβασης, αντίστοιχο άρθρο θα μπορούσε να προβλέπεται και για τις συμβάσεις μελετών και τεχνικών υπηρεσιών.

69) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 69

Προκαταβολές – Αντικατάσταση άρθρου 150 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με το άρθρο 69 αντικαθίσταται το άρθρο 150 «Προκαταβολές» ν. 4412/2016. Στο υπό εξέταση άρθρο 150 παραμένει ως ανώτατο ποσοστό προκαταβολής για τις συμβάσεις έργου το 15% της αξίας της σύμβασης χωρίς αναθεώρηση και ΦΠΑ., προβλέπεται ωστόσο τροποποίηση στην κατανομή τους σε σχέση την ισχύουσα διάταξη. Πιο συγκεκριμένα:

- Με την εξεταζόμενη τροποποίηση (παρ 3) αναλύεται ο τρόπος καταβολής του ποσού της προκαταβολής (τμήμα αυτής μέχρι 5% που μπορεί να φτάσει έως και 7% για τη δαπάνη των πρώτων εγκαταστάσεων και άλλων εξόδων κίνησης του έργου και εν συνεχεία τμήμα αυτής μέχρι 10% για δαπάνες προμήθειας υλικών και μηχανημάτων κοκ), σε αντιδιαστολή με την υπάρχουσα διάταξη όπου τα προαναφερθέντα τμήματα χορήγησης της προκαταβολής αφορούν δύο διαφορετικές προκαταβολές (είτε μέχρι 5% που μπορεί να οριστεί έως και 10% είτε μέχρι 10%), ανάλογα με το τι προβλέπεται στα τεύχη δημοπράτησης.

Περαιτέρω, πρέπει να επαναδιατυπωθεί η πρώτη πρόταση της παρ. 2 του υπό τροποποίηση άρθρου γιατί, προφανώς εκ παραδρομής, διατυπώθηκε ελλιπώς ‘.....Για τη χορήγηση της προκαταβολής μετά την εγκατάσταση εργοταξίου επί τόπου του έργου ειδικό λογαριασμό.....’. Πιθανότατα, το ορθό είναι: ‘....Η χορήγηση της προκαταβολής γίνεται μετά την εγκατάσταση εργοταξίου επί τόπου του έργου και χορηγείται με ειδικό λογαριασμό.....’.

Περαιτέρω ο κανόνας της χορήγησης προκαταβολής μέσω δεσμευμένου έντοκου τραπεζικού λογαριασμού διευρύνεται και καταλαμβάνει όλες τις προκαταβολές της παρ. 3, αντί μόνο αυτές που αφορούσαν στις δαπάνες προμηθειών υλικών ή μηχανημάτων που πρόκειται να εγκατασταθούν ή ενσωματωθούν στο έργο, ως προβλέπει η ισχύουσα διάταξη.

70) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 70

Επιμετρήσεις – Αντικατάσταση άρθρου 151 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Εισαγωγικά επί της προτεινόμενης τροποποίησης του άρθρου 151 σημειώνεται ότι αναμορφώνεται πλήρως με κύριο χαρακτηριστικό τη μετατροπή του συστήματος των επιμετρήσεων από ελεγκτικό σε δηλωτικό, καθώς καταργείται ο υποχρεωτικός έλεγχος και η έγκριση των επιμετρήσεων πριν την πληρωμή λογαριασμού του έργου. Συναφώς καταργείται και το Μητρώο Επιμετρητών με τη διάταξη του άρθρου 141. Αντ’ αυτού προβλέπεται η υποβολή επιμετρητικών στοιχείων από τον ανάδοχο, συνοδευόμενων από δήλωση αληθείας, ενδεικτικός έλεγχος αυτών στο επίπεδο του 10%, δυνατότητα σύνταξης αρνητικών λογαριασμών στην περίπτωση ανακριβών ή εκ προθέσεως αναληθών λογαριασμών, και τελική εκκαθάριση του έργου με την τελική επιμέτρηση.

Περαιτέρω, το άρθρο αυτό θα πρέπει να συσχετισθεί με τις λοιπές προτεινόμενες τροποποιήσεις στην πιστοποίηση λογαριασμών, στην παραλαβή των υλικών και στην παραλαβή της σύμβασης κλπ και να εκτιμηθεί εν τέλει υπό το πρίσμα της συνολικής τροποποίησης του συστήματος της εκτέλεσης των συμβάσεων έργου, που στόχευση φαίνεται να έχει την κατάργηση επιμέρους στάδιων ελέγχων της εκτέλεσης της σύμβασης και τη μετάθεσή τους στο τελικό στάδιο παραλαβής της. Αποτέλεσμα αυτών εκτιμάται ότι θα είναι η εκκρεμότητα των λογαριασμών μέχρι την τελική επιμέτρηση, η διακινδύνευση της ακεραιότητας των σχέσεων αναδόχου – αναθέτουσας αρχής (αύξηση κινδύνου αθέμιτων συναλλαγών / εκβιαστικών πρακτικών), αύξηση της επισφάλειας για την παραλαβή έργων όπως σχεδιάστηκαν και τη διασφάλιση των δημόσιων πιστώσεων στην περίπτωση υψηλού ύψους τελικού αρνητικού λογαριασμού. Σε συνέχεια των ανωτέρω η προτεινόμενη αναμόρφωση ελέγχεται ως προς την τήρηση των αρχών της προστασίας του δημόσιου συμφέροντος και των δημοσίων οικονομικών καθώς και της προστασίας των δικαιωμάτων των ιδιωτών, ενώ προτείνεται να επανεξεταστεί και σε συσχέτιση με τους κανόνες χρηματοδότησης των διαρθρωτικών ταμείων της Ένωσης και τους δημοσιολογιστικούς κανόνες.

Πιο συγκεκριμένα:

Σύμφωνα με την έκθεση συνεπειών ρυθμίσεων « [...] μεταβάλλεται το μέχρι σήμερα ελεγκτικό σύστημα σε δηλωτικό. Η Διευθύνουσα Υπηρεσία απαλλάσσεται από υποχρεώσεις στις οποίες δεν μπορούσε να ανταποκριθεί και οδηγούσαν στην αυτοδίκαιη επέλευση δυσμενών αποτελεσμάτων. Η μέχρι σήμερα προβλεπόμενη υποβολή των επιμετρήσεων από τον ανάδοχο γίνεται πλέον κανόνας που συνοδεύεται με αυξημένη ευθύνη ως προς την αλήθεια αυτών. Λαμβάνεται πρόνοια ώστε οι επιμετρήσεις του αναδόχου να διακρίνονται στο επίπεδο των σφαλμάτων που παρουσιάζουν, μεταξύ ανακριβών και εκ προθέσεως

αναληθών, που επάγονται και διαφορετικό τρόπο αντιμετώπισης ως προς τις συνέπειες. Καθιερώνεται η διακριτή αναφορά στις επιμετρήσεις μεταξύ συμβατικών και εξωσυμβατικών ποσοτήτων και εργασιών που εκτέλεσε ο ανάδοχος. Παράλληλα με το δηλωτικό σύστημα εισάγεται η υποχρέωση της Διευθύνουσας Υπηρεσίας να διενεργεί περιοδικούς αιφνιδιαστικούς ελέγχους των υποβληθεισών επιμετρήσεων, τουλάχιστον σε ποσοτό 10% αυτών. Στην παρ. 4 του άρθρου 151 ορίζεται λεπτομερώς η διαδικασία που ακολουθείται σε περίπτωση υποβολής ανακριβούς επιμέτρησης, τα δικαιώματα του αναδόχου σε περίπτωση αμφισβήτησης της αλήθειας των επιμετρητικών στοιχείων από πλευράς Διευθύνουσας Υπηρεσίας και οι συνέπειες της αναληθούς δήλωσης που σχετίζονται με τον ανάδοχο. Αναφορικά με τις αφανείς εργασίες που η επαλήθευσή τους είναι δύσκολη μετά τη διενέργεια των σχετικών εργασιών, θεσπίζεται η υποχρέωση του αναδόχου όχι μόνο να γνωστοποιεί τη διενέργεια των σχετικών εργασιών και να προσκαλεί τον επιβλέποντα να ελέγξει αυτές πριν την επικάλυψή τους, αλλά ιδρύεται και η υποχρέωση του αναδόχου να διατηρεί φωτογραφικό ψηφιακό αρχείο με όλες τις αφανείς εργασίες, το οποίο ο επιβλέπων του έργου αποστέλλει στη Διευθύνουσα Υπηρεσία μαζί με τη σχετική έκθεσή του. Κατ' αυτόν τον τρόπο δίδεται μια σημαντική ώθηση προς την ψηφιοποίηση της διαδικασίας και στην δυνατότητα της Διευθύνουσας Υπηρεσίας να ελέγχει ανά πάσα στιγμή τις εργασίες του αναδόχου. Με την αναδιατυπωμένη παρ. 8 του άρθρου 151 επεκτείνεται η ρύθμιση των επιμέρους επιμετρήσεων και για την τελική επιμέτρηση».

Σε συνέχεια και της ανωτέρω έκθεσης σημειώνονται αναλυτικότερα τα ακόλουθα:

- Ήδη από την **παρ. 1** προτείνεται η κατάργηση της από κοινού (αναδόχου και διευθύνουσας υπηρεσίας) λήψης των επιμετρητικών στοιχείων αλλά τούτα υποβάλλονται απευθείας από τον ανάδοχο με *‘δήλωση περί της αληθείας αυτών’*, με παράλληλο διαχωρισμό τους σε επιμετρήσεις που οφείλονται σε *‘συμβατικές’* και *‘εξωσυμβατικές’* εργασίες οι οποίες και έγιναν κατόπιν εντολών της υπηρεσίας.

Με την ισχύουσα διάταξη, οι επιμετρήσεις συντάσσονται με μέριμνα και δαπάνη του αναδόχου και υπόκεινται στον έλεγχο της Διευθύνουσας Υπηρεσίας, ο οποίος ολοκληρώνεται με την εγκριτική απόφαση αυτής. Η διευθύνουσα υπηρεσία, εντός σαρανταπέντε (45) ημερών οφείλει να ελέγξει, διορθώσει κοκ και εν συνέχεια εγκρίνει τις επιμετρήσεις, άλλως, τις επιστρέφει με παρατηρήσεις για διορθώσεις και επανυποβολή, μέσα σε χρονικό διάστημα ενός (1) μήνα. Με την προτεινόμενη τροποποίηση καταργούνται τα προαναφερθέντα χρονικά διαστήματα και δεν υπάρχει μέριμνα για συγκεκριμένους χρόνους.

- Αντί λοιπόν των δεσμευτικών χρονικών περιθωρίων, στην υπό τροποποίηση **παρ. 2** οι επιμετρήσεις συντάσσονται από τον ανάδοχο και υποβάλλονται, μαζί με το σύνολο των απαραίτητων στοιχείων/σχεδίων/διαγραμμάτων, στη διευθύνουσα υπηρεσία, συνοδευόμενες από την προαναφερθείσα *‘δήλωση περί της καταργείται, ο εντός ενός μήνα έλεγχος από τη διευθύνουσα αληθείας αυτών’*. Πλέον, με τη δήλωση αυτή, ενώ δεν υπάρχει πρόβλεψη για το εάν εκδίδεται ή όχι εγκριτική απόφαση της διευθύνουσας υπηρεσίας.

- Στο σημείο αυτό κρίνεται αναγκαίο, να καταγραφεί ρητά εάν υπάρχει εγκριτική απόφαση για τις υποβληθείσες επιμετρήσεις, απόφαση η οποία υπόκειται σε έννομα μέσα σε περίπτωση διαφωνίας αναδόχου και κυρίου του έργου, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος πως η μη αμφισβήτηση των επιμετρήσεων αποτελεί το απαραίτητο στοιχείο για τη σύνταξη των λογαριασμών πληρωμής του εργολάβου. Τα ανωτέρω δε πρέπει να συσχετισθούν και με τα οριζόμενα στο άρθρο 136 παρ. 5β για την περίπτωση ιδιωτικού φορέα επίβλεψης και την *τεκμαιρόμενη αποδοχή των πορισμάτων και των εγγράφων του ιδιωτικού φορέα επίβλεψης* (πρβλ σχετικές παρατηρήσεις άρθρου 57 – τροποποίηση άρθρου 136).

- Επιπλέον, κρίνεται εκ των ων ουκ άνευ, να καθοριστεί σε τι ακριβώς συνίσταται η 'δήλωση περί της αληθείας αυτών', αν δηλαδή αφορά μια υπεύθυνη δήλωση του νόμου 1599/1986, εάν περιγράφει κάποιο νέο τυποποιημένο έντυπο ή οτιδήποτε άλλο κρίνει ο νομοθέτης.

-ο έλεγχος ο οποίος και γίνεται στις επιμετρήσεις (βλ νέα παρ. 3) είναι πλέον δειγματοληπτικός και διενεργείται μέσω περιοδικών αιφνιδιαστικών ελέγχων των υποβληθεισών επιμετρήσεων, τουλάχιστον σε ποσοστό 10% αυτών.

Η σκοπιμότητα της ρύθμισης εξεταστέα, καθώς εισάγονται σημαντικοί κίνδυνοι για το έργο, ενώ οι μέχρι σήμερα τηρούμενες διαδικασίες επιμέτρησης και πιστοποίησης των εργασιών του εκτελούμενου έργου αποτελούσαν βασικό συστατικό των λογαριασμών πληρωμής του εργολαβικού ανταλλάγματος, αλλά και στοιχείο της παρακολούθησης της προόδου της σύμβασης (time and cost control), σε διάφορα διοικητικά επίπεδα (Διευθύνουσα υπηρεσία και Προϊσταμένη Αρχή, Γενική Διεύθυνση Οικονομικών Υπηρεσιών της ανθέτουσας αρχής / κυρίου του έργου, Διαχειριστικές Αρχές και Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην περίπτωση συγχρηματοδότησης κá). Η προτεινόμενη δε τροποποίηση, έτι περαιτέρω είναι εξεταστέα καθώς δεν φαίνεται να συνάδει με την τροποποίηση των άρθρων 136 και 136Α και τη δυνατότητα της ανθέτουσας αρχής, που δεν διαθέτει επαρκή τεχνική επάρκεια για τον διαρκή έλεγχο και παρακολούθηση της σύμβασης, να αναθέτει σε ιδιωτικούς φορείς την επίβλεψη των εργασιών και τον έλεγχο των επιμετρήσεων τους. Σημειώνεται στο σημείο αυτό ότι, ήδη κατά τα πρώτα χρόνια της οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης στην Ελλάδα παρατηρήθηκε σε πλήθος έργων το φαινόμενο των "προ-πιστοποιήσεων" (πιστοποίηση εργασιών που δεν είχαν εκτελεστεί), προς εξασφάλιση της αναγκαίας ρευστότητας των αναδόχων, γεγονός που επέφερε σημαντικά προβλήματα, εκτεταμένους ελέγχους καθώς και τη λήψη άμεσα διορθωτικών μέτρων, ή και αυστηροποίησης της νομοθεσίας, προς αποφυγή καταλογισμών ή και διακοπή της χρηματοδότησης έργων από την Ε.Ε.⁹⁸

Σε συνέχεια των ανωτέρω εκτιμάται ως μη αναλογικός ο ενδεικτικός δειγματοληπτικός έλεγχος σε ποσοστό 10% και προτείνεται η επανεξέτασή του. Περαιτέρω προς βελτίωση της ρύθμισης θα μπορούσε να προβλεφθεί ότι, σε περίπτωση που μετά τον προβλεπόμενο δειγματοληπτικό αυτό έλεγχο προκύψουν διαφορές μεταξύ της υποβληθείσας επιμέτρησης και των πραγματικών δεδομένων, το ποσοστό αυτό των ελέγχων να αυξάνει γεωμετρικά, ή και να πραγματοποιείται καθολικός έλεγχος στις υποβληθείσες επιμετρήσεις, με τις ανάλογες διορθωτικές ενέργειες και επιπτώσεις στην συμβατική σχέση.

- Εν συνεχεία, εισέρχεται στο υπό τροποποίηση άρθρο η έννοια της 'ανακριβούς επιμέτρησης' σε αντιδιαστολή με την έννοια της 'εκ προθέσεως αναληθούς επιμέτρησης', ανάλογα με τα σφάλματα που τούτες παρουσιάζουν και που θα αναμενόταν να, αντιμετωπίζονται από πλευράς επίβλεψης με διαφορετικό τρόπο (βλ νέα παρ. 4). Καταρχήν, κρίνεται σκόπιμο να γραφεί ρητά στο τροποποιούμενο άρθρο και μάλιστα στην αρχή της νέας παρ. 4 πριν από τη φράση: '4. Αν διαπιστωθεί υποβολή ανακριβούς ή εκ προθέσεως αναληθούς επιμέτρησης....' πως η εν λόγω διαπίστωση δύναται να προκύψει στο δειγματοληπτικό έλεγχο επιμετρήσεων σε ποσοστό 10% που προαναφέρθηκε στη νέα παρ. 3. Στην παρ. 4 δίδονται ορισμοί για τις έννοιες των δύο προαναφερθεισών επιμετρήσεων. Η έννοια της ανακριβούς επιμέτρησης, η οποία αφορά προφανή/πρόδηλα σφάλματα ή και παραλείψεις, κρίνεται κατανοητή και σε κάθε περίπτωση, είναι σπάνιο να προκαλέσει αντιπαραθέσεις μεταξύ αναδόχου και διευθύνουσας. Διευκρινίσεις και σαφέστερο ορισμό χρειάζεται η έννοια της 'εκ προθέσεως αναληθούς επιμέτρησης', η οποία να τη διαχωρίζει πλήρως από αυτήν της 'ανακριβούς επιμέτρησης', καθόσον ο ορισμός ότι «ως εκ προθέσεως

⁹⁸ βλ. ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΤΟΥΣ 2010 ΤΟΥ Ε.Π. «ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΠΕΛΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ» 2007-2013, <http://www.epop.gr/sites/default/files/u5/etisia-ep-ep-2010.doc>

αναληθείς επιμετρήσεις νοούνται οι επιμετρήσεις που εκ προθέσεως περιέχουν αναληθή επιμετρητικά στοιχεία», ουδέν αποσαφηνίζει. Η διάταξη είναι προδήλως ασαφής και εκτιμάται ότι θα δημιουργήσει πλήθος ερμηνευτικών ζητημάτων και προβλημάτων εφαρμογής τόσο στους αναδόχους, όσο και στους επιβλέποντας και τη Δ.Υ. καθώς η 'εκ προθέσεως αναληθής επιμέτρηση' στις περισσότερες των περιπτώσεων θα εγείρει διαφωνίες μεταξύ διευθύνουσας υπηρεσίας και εργολάβου.

Επίσης, επισημαίνεται ότι δεν προβλέπεται διαφορετική αντιμετώπιση και συνέπειες των ανακριβών από τις εκ προθέσεως αναληθείς επιμετρήσεις (παρ. 4-6), ως θα έπρεπε σε συνέχεια της διαφορετικής απαξίας των δύο ενεργειών του αναδόχου. Στην πρώτη περίπτωση, ως ανεφέρθη, η διάταξη αναφέρεται σε πρόδηλα υπολογιστικά σφάλματα, στη δεύτερη περίπτωση στην από πρόθεση υποβολή αναληθών επιμετρητικών στοιχείων που οδηγούν στην πληρωμή λογαριασμού. Η ταυτόσημη συνέπεια της σύνταξης αρνητικού λογαριασμού και στις 2 περιπτώσεις προσαυξημένου κατά ποσοστού 3% ως ειδική ποινική ρητρα, ελέγχεται με βάση την αρχή της αναλογικότητας και θα πρέπει να επανεξεταστεί. Περαιτέρω ζήτημα αναλογικότητας τίθεται και στην περίπτωση υποχρεωτικής έκπτωσης του αναδόχου, είτε δεν προσκόμισε τα «αληθή επιμετρητικά στοιχεία» εντός της προθεσμίας της παρ. 4, **είτε προβαίνει στην καθ' υποτροπή υποβολή «αναληθών επιμετρήσεων».** Επισημαίνεται η αλλαγή της ορολογίας σε «αναληθείς επιμετρήσεις» αντί για «εκ προθέσεως αναληθείς επιμετρήσεις». Για την αποφυγή ερμηνευτικών ζητημάτων απαιτείται η ενοποίηση της σχετικής ορολογίας. Επιπροσθέτως από τις προτεινόμενες ρυθμίσεις ελλείπει για την περίπτωση της καθ' υποτροπή υποβολής «αναληθών» ή «εκ προθέσεως αναληθών» στοιχείων επιμέτρησης, ρητή παραπομπή ή αναφορά σε κυρωτικές διαστάσεις της εν λόγω συμπεριφοράς (π.χ. ότι αποτελεί σοβαρό επαγγελματικό παράπτωμα, ότι ενημερώνεται το αντίστοιχο Μητρώο που είναι εγγεγραμμένος ο ανάδοχος και κινούνται οι προβλεπόμενες πειθαρχικές διαδικασίες κ.λ.π.).

Εν συνεχεία, στο υπό τροποποίηση άρθρο 151, όπως και στην ισχύουσα διάταξη, προβλέπεται ξεχωριστή διαδικασία για τις εργασίες εκείνες που χαρακτηρίζονται ως 'αφανείς' και γενικότερα για εργασίες: *'.....η επαλήθευση των οποίων δεν είναι δυνατή στην τελική μορφή του έργου.....'*. Ειδικότερα θεσπίζεται η υποχρέωση του αναδόχου όχι μόνο να γνωστοποιεί τη διενέργεια των σχετικών εργασιών και να προσκαλεί τον επιβλέποντα να ελέγξει αυτές πριν την επικάλυψή τους, αλλά καθιερώνεται και η υποχρέωση του αναδόχου να διατηρεί φωτογραφικό ψηφιακό αρχείο με όλες τις αφανείς εργασίες, το οποίο ο επιβλέπων του έργου αποστέλλει στη Διευθύνουσα Υπηρεσία μαζί με τη σχετική έκθεσή του. Κατ' αυτόν τον τρόπο, σύμφωνα με τα όσα αναφέρονται και στην αιτιολογική έκθεση που συνοδεύει τα προς τροποποίηση άρθρα, *δίδεται μια σημαντική ώθηση προς την ψηφιοποίηση της διαδικασίας και στην τήρηση ενός ολοκληρωμένου ηλεκτρονικού αρχείου για το κάθε έργο καθώς και στην δυνατότητα της Διευθύνουσας Υπηρεσίας να 'βλέπει' ανά πάσα στιγμή τις εργασίες του αναδόχου* (βλ παρ. 7). Ειδικά για τις αφανείς εργασίες προβλέπεται μία καταρχήν πιο οριοθετημένη διαδικασία, καθώς ορίζεται ότι ο επιβλέπων είναι υποχρεωμένος να ανταποκριθεί στο αίτημα ελέγχου των αφανών εργασιών, οι οποίες υποβάλλονται με χωριστή επιμέτρηση, συνοδευόμενη επίσης από δήλωση περί αληθείας, καταλείποντας ωστόσο αμφιβολία αν και αυτή η επιμέτρηση γίνεται δειγματοληπτικά ή όχι. Δεδομένης της φύσης των εργασιών απαιτείται αποσαφήνιση της διαδικασίας στην κατεύθυνση του πλήρους ελέγχου και όχι με δειγματοληπτικό τρόπο, καθώς δεν είναι δυνατός ο επανέλεγχός τους σε επόμενο στάδιο.

Στο σημείο αυτό και προς βελτίωση των διαδικασιών σχεδιασμού, υλοποίησης και τεκμηρίωσης του έργου, η Αρχή θεωρεί αναγκαία όχι μόνον την εισαγωγή απαιτήσεων μεμονωμένης ψηφιοποίησης δεδομένων που αφορούν τις αφανείς εργασίες, αλλά την προαγωγή της δημιουργίας Μοντέλων Δομικών Πληροφοριών (αγγλ. **BIM** από το

"Building Information Modeling")⁹⁹. Το μοντέλο δομικών πληροφοριών (βλ. https://el.wikipedia.org/wiki/Μοντέλο_δομικών_πληροφοριών) είναι «μια ολοκληρωμένη ψηφιακή αναπαράσταση των φυσικών και λειτουργικών χαρακτηριστικών μιας υποδομής. Ένα τέτοιο μοντέλο συνιστά πηγή των απαραίτητων πληροφοριών για ένα κτίριο ή γενικότερα μία υποδομή, δημιουργώντας έτσι μια αξιόπιστη βάση για λήψη βελτιωμένων αποφάσεων σε όλο τον κύκλο ζωής, που είναι διαθέσιμη από τα πιο πρώιμα στάδια της σχεδιαστικής σύλληψης έως την κατεδάφιση. Συμβάλλει έτσι σε έναν πολυδιάστατο σχεδιασμό, με ποικίλες παραμέτρους: 3D (σχεδιαστικό μοντέλο), 4D (χρονοδιαγράμματα), 5D (κοστολόγηση), 6D (βιωσιμότητα), 7D (λειτουργία). Η ολοκληρωμένη εφαρμογή του ΜΔΠ εμπεριέχει πληροφορίες και στοιχεία για ολόκληρο το κτίριο, από τοιχοποιίες και δομικά στοιχεία μέχρι μηχανολογικά συστήματα και μετρήσεις υλικών και στοιχεία προμηθευτών, για κάθε συγκεκριμένο έργο.

Περαιτέρω, με την υπό εξέταση τροποποίηση του άρθρου 151 προτείνεται η κατάργηση του όρου *‘πρωτόκολλα αφανών εργασιών’* και κατά συνέπεια και η κατάργηση του όρου των Π.Π.Α.Ε. (Πρωτόκολλα Παραλαβής Αφανών Εργασιών) και η αντικατάστασή του με αυτόν των *‘δηλώσεων γνωστοποίησης αφανών εργασιών’* που συνοδεύει υποχρεωτικά την επιμέτρησή τους.

Στην ισχύουσα διάταξη του προαναφερθέντος άρθρου υπάρχει η πρόβλεψη για σύσταση τριμελούς επιτροπής τεχνικών υπαλλήλων από πλευράς διευθύνουσας υπηρεσίας για την παραλαβή των αφανών εργασιών και τη σύνταξη των σχετικών πρωτοκόλλων. Πλέον, η πρόβλεψη αυτή για τη σύσταση της επιτροπής απαλείφεται, οπότε στο παρόν άρθρο 151, ο επιβλέπων της (είτε είναι τεχνικός υπάλληλος της διευθύνουσας υπηρεσίας, είτε ιδιωτικός φορέας επίβλεψης), αντί της παραλαβής, μαζί με συναδέλφους του, των εργασιών, *‘ελέγχει’* τις εργασίες και συντάσσει έκθεση προς τον προϊστάμενο της διευθύνουσας προς επιβεβαίωση εκτέλεσης αυτών. Περαιτέρω ρητά ορίζεται ότι η έκθεση παραλαβής αφανών εργασιών που συνοδεύει υποχρεωτικά την επιμέτρηση αυτών δεν έχει εκτελεστό διοικητικό χαρακτήρα και δεν προσβάλλεται αυτοτελώς. Η πράξη η οποία δύναται να προσβληθεί είναι η εγκριτική απόφαση της επιμέτρησης που θα εκδώσει η διευθύνουσα. Για τα προβλήματα εφαρμογής της εν λόγω διαδικασίας στην περίπτωση που δεν οριοθετηθούν οι αρμοδιότητες της διευθύνουσας υπηρεσίας και του ιδιωτικού φορέα επίβλεψης, παραπέμπουμε στον σχολιασμό του άρθρου 136.

- Ιδιαίτερη μνεία υπάρχει για το χαρακτηρισμό των εδαφών στα οποία εκτελείται το έργο (παρ. 8) που: *‘...γίνεται από δύο ή περισσότερους τεχνικούς που ορίζονται από τη διευθύνουσα υπηρεσία...’*. Η αναφορά στην προτεινόμενη παρ. 8 σε Επιτροπή για το όργανο χαρακτηρισμού των εδαφών, πρέπει να αναδιατυπωθεί καθώς Επιτροπή δύναται να νοηθεί εφόσον αποτελείται κατ ελάχιστον από 3 μέλη. Στην προτεινόμενη τροποποίηση, η εν λόγω πρόβλεψη αντικαθιστά τα ισχύοντα στην παρ. 1 του άρθρου όπου: *‘Ειδικά για την περίπτωση της παραλαβής φυσικού εδάφους, η Προϊσταμένη Αρχή συγκροτεί Επιτροπή, στην οποία συμμετέχουν υποχρεωτικά ο Προϊστάμενος της Διευθύνουσας Υπηρεσίας και επιβλέπων...’*. Η παραλαβή του φυσικού εδάφους περιλαμβάνει στην ισχύουσα διάταξη, τόσο το χαρακτηρισμό όσο και τον όγκο αυτού (λήψη διατομών εδάφους), ενώ στη νέα ρύθμιση υπάρχει μέριμνα μόνο για το χαρακτηρισμό (είδος) των εδαφών.

Εν προκειμένω, δύναται κανείς να συμπεράνει πως ειδικά για το φυσικό έδαφος, θα ήταν σκόπιμο και από πλευράς της ωφέλειας για το Ελληνικό Δημόσιο, πέραν του χαρακτηρισμού να παραλαμβάνεται και ο όγκος των χωματισμών, ούτως ώστε να απομακρύνεται η

⁹⁹ Το μοντέλο δομικών πληροφοριών (βλ. https://el.wikipedia.org/wiki/Μοντέλο_δομικών_πληροφοριών) είναι «μια ολοκληρωμένη ψηφιακή αναπαράσταση των φυσικών και λειτουργικών χαρακτηριστικών μιας υποδομής.

πιθανότητα υπέρβασης του όγκου από πλευράς αναδόχου με πιθανή συνέπεια, την υπέρμετρη αύξηση των εργασιών που σχετίζονται με τις εκσκαφές.

- Οι τελευταίες τρεις παράγραφοι του υπό τροποποίηση άρθρου (από 9 έως και 11) αφορούν στην τελική επιμέτρηση του έργου, επεκτείνοντας τις προτεινόμενες τροποποιήσεις/ρυθμίσεις που αφορούν τις επιμέρους επιμετρήσεις και στην τελική, στο πλαίσιο μεταβολής του ελεγκτικού συστήματος σε δηλωτικό, (βλ. αιτιολογική έκθεση). Έτσι, η τελική επιμέτρηση ελέγχεται από τον επιβλέποντα της διευθύνουσας υπηρεσίας, συντάσσεται σχετική έκθεση και εγκρίνεται με απόφαση της διευθύνουσας υπηρεσίας. Η τελική επιμέτρηση, όπως και όλες οι επιμέρους επιμετρήσεις, συνοδεύεται από *‘δήλωση περί της αληθείας αυτών’*, ενώ εξακολουθούν να ισχύουν τα ήδη προβλεπόμενα στο νόμο για τη μη υποβολή της τελικής επιμέτρησης από τον ανάδοχο.

- Ένα στοιχείο που υπάρχει στο υπό εξέταση άρθρο είναι πως, σε περίπτωση που η διευθύνουσα υπηρεσία προβεί στη σύνταξη της τελικής επιμέτρησης λόγω της άρνησης του αναδόχου περί σύνταξης και κατάθεσής του, ο τελευταίος δύναται να την αμφισβητήσει με ένστασή του, γεγονός που δεν ισχύει σήμερα.

- Περαιτέρω, με το υπό τροποποίηση άρθρο, προτείνεται η κατάργηση της τελευταίας παραγράφου του ισχύοντος νόμου που αφορά: *‘...περιπτώσεις συμβάσεων που προβλέπουν πληρωμή με κατ’ αποκοπή τίμημα...’*, όπου: *‘...τελική επιμέτρηση είναι η επιβεβαίωση κατασκευής των επιμέρους εργασιών ποιοτικά και ποσοτικά, όπως προβλέπονται στη σύμβαση...’*, κατάργηση η οποία έρχεται σε συνέχεια των προτεινόμενων στην παρ. 1 του υπό εξέταση άρθρου: *‘1. Κατά τη διάρκεια της κατασκευής του έργου λαμβάνονται επί τόπου όλα τα αναγκαία στοιχεία για την επιμέτρηση των ποσοτήτων των εκτελούμενων εργασιών, πλην των περιπτώσεων του άρθρου 95 παράγραφος 2 γ-ε...’*.

Εν κατακλείδι, σε συνέχεια της προτεινόμενης τροποποίησης και σε συνδυασμό με τις υπόλοιπες ρυθμίσεις που προτείνονται με το παρόν σχέδιο νόμου στην παρακολούθηση και παραλαβή των έργων (μετατροπή του συστήματος επιμετρήσεων από ελεγκτικό σε δειγματοληπτικό, κατάργηση πιστοποιημένων λογαριασμών, κατάργηση πρωτόκολλων παραλαβής αφανών εργασιών και τριμελών Επιτροπής Π.Π.Α.Ε. και αντικατάστασής τους από έκθεση επιβλέποντα, κατάργηση προσωρινής παραλαβής), και ανεξαρτήτως των ήδη ανωτέρω αναφερομένων επιφυλάξεων, παρατηρείται ότι λείπουν τα θεσμικά αντίβαρα στις τροποποιήσεις αυτές για την εξασφάλιση ποιοτικών δημοσίων έργων, όπως:

- η δυνατότητα σύναψης σύμβασης με ανεξάρτητο ειδικό σύμβουλο ποιότητας στο σύνολο των συμβάσεων δημοσίων έργων, είτε χρηματοδοτούνται από το εθνικό σκέλος του ΠΔΕ είτε από το συγχρηματοδοτούμενο από την Ένωση. και όχι μόνο σε αυτές που συγχρηματοδοτούνται από πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως ισχύει σήμερα (άρθρο 158 ν. 4412/2016 που δεν τροποποιείται.
- η δυνατότητα να προβλεφθεί στα έγγραφα της σύμβασης, τόσο των μελετών όσο και των έργων, η υποχρέωση χρησιμοποίησης της ψηφιακής εφαρμογής Μοντέλων Δομικών Πληροφοριών (αγγλ. **BIM** από το "Building Information Modeling") προς βελτίωση των διαδικασιών σχεδιασμού, υλοποίησης και τεκμηρίωσης του παραληφθέντος δημοσίου έργου.
- η πρόβλεψη σαφών και κατάλληλων κυρώσεων σε βάρος αναδόχων που καθ’ υποτροπή υποβάλλουν εκ προθέσεως αναληθεί επιμετρήσεις ή άλλες δηλώσεις (πχ ότι αποτελεί σοβαρό επαγγελματικό παράπτωμα, ότι ενημερώνεται το αντίστοιχο Μητρώο και κινούνται οι προβλεπόμενες πειθαρχικές διαδικασίες ως προβλέπονται στα Μητρώα του ΜΗΤΕ κλπ.)

71) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 71**Λογαριασμοί – Αντικατάσταση άρθρου 152 ν. 4412/2016****Επί της προτεινόμενης ρύθμισης**

Με το άρθρο 71 αντικαθίσταται το άρθρο Λογαριασμοί του άρθρου 152 ν. 4412/2016.

Με το υπό εξέταση άρθρο, καταργείται η έννοια της πιστοποίησης σε συνέχεια των τροποποιήσεων του προηγούμενου άρθρου. Οι πιστοποιήσεις στην ουσία είναι οι ελεγμένες και εγκεκριμένες επιμετρήσεις οι οποίες συνοδεύουν τον κάθε λογαριασμό. Κάθε λογαριασμός, ελεγμένος και πληρωμένος, μπορεί να θεωρηθεί και ως 'πιστοποίηση'. Εν προκειμένω, σύμφωνα με τα όσα έχουν ήδη αναλυθεί στο άρθρο 151, με τη μεταβολή του έως σήμερα ελεγκτικού συστήματος των επιμετρήσεων σε δηλωτικό, οι επιμετρήσεις οι οποίες συνοδεύονται και από τη 'δήλωση περί της αληθείας αυτών', συνοδεύουν τους αντίστοιχους κάθε φορά λογαριασμούς του αναδόχου, η δε πληρωμή τους γίνεται τμηματικά, με βάση: '...τις επιμετρήσεις των εργασιών που έχουν εκτελεσθεί μέσα στα όρια του χρονοδιαγράμματος...'.
 Πέραν των προαναφερθέντων ο τρόπος σύνταξης, ελέγχου και πληρωμής των λογαριασμών ως περιγράφεται στο υπό εξέταση άρθρο, δεν παρουσιάζει σημαντικές τροποποιήσεις από την ισχύουσα διάταξη.

72) Προτεινόμενη διάταξη**Άρθρο 72****Αναθεωρητική περίοδος για τις βασικές τιμές ημερομισθίων, υλικών, μισθωμάτων και μηχανημάτων – Τροποποίηση άρθρου 153 ν. 4412/2016**

Στον τίτλο του άρθρου 153 του ν. 4412/2016 (Α' 147) προστίθενται οι λέξεις «Εξουσιοδοτικές διατάξεις», οι παρ. 10, 19, 21 και 22 τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Το υπό εξέταση άρθρο στην ουσία παραμένει ως ισχύει πλην βελτιώσεων νομοτεχνικού χαρακτήρα και προσαρμογών με τις λοιπές τροποποιούμενες διατάξεις. (πχ διαγραφή του όρου πιστοποίηση κ.ο.κ.)

73) Προτεινόμενη διάταξη**Άρθρο 73****Απολογιστικές εργασίες – Τροποποίηση άρθρου 154 ν. 4412/2016**

Η παρ. 10 του άρθρου 154 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιείται και το άρθρο 154 διαμορφώνεται ως εξής:

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Το υπό εξέταση άρθρο στην ουσία παραμένει ως ισχύει πλην βελτιώσεων νομοτεχνικού χαρακτήρα και προσαρμογών με τις λοιπές τροποποιούμενες διατάξεις.

74) Προτεινόμενες Διατάξεις**Άρθρο 74 Επείγουσες και απρόβλεπτες πρόσθετες εργασίες, οι οποίες εκτελούνται πριν από την έγκριση του Α.Π.Ε.– Αντικατάσταση άρθρου 155 ν. 4412/2016**

Επί των προτεινόμενων ρυθμίσεων:

Με την προτεινόμενη διάταξη, δεν επέρχονται ουσιώδεις διαφοροποιήσεις στο άρθρο 155 του νόμου, σε σχέση με την υφιστάμενη ρύθμιση, καθώς τίθενται οι ίδιες ουσιαστικές και διαδικαστικές προϋποθέσεις για την εκτέλεση επειγουσών και απρόβλεπτων εργασιών από τον ανάδοχο, πριν από τη σύνταξη Ανακεφαλαιωτικού Πίνακα Εργασιών και μέχρι του ποσού που αντιστοιχεί στο 15% της αξίας της σύμβασης χωρίς ΦΠΑ.

Στον τίτλο του προτεινόμενου άρθρου προστίθεται η φράση «..οι οποίες εκτελούνται πριν από την έγκριση του Α.Π.Ε.», η οποία διευκρινίζει το χρονικό σημείο εκτέλεσης των συγκεκριμένων εργασιών.

Στο κείμενο της προτεινόμενης διάταξης τίθεται επιφύλαξη υπέρ των διατάξεων του άρθρου 156 του νόμου, όπως προτείνεται προς αντικατάσταση με το άρθρο 75 του υποβληθέντος σχεδίου νόμου, αντί της επιφύλαξης υπέρ του άρθρου 132, η οποία υπάρχει στην ισχύουσα ρύθμιση. Λαμβανομένων υπόψη των τροποποιήσεων του άρθρου 156, οι οποίες διαφαίνεται ότι συνάδουν με τις ρυθμίσεις του άρθρου 132 του νόμου (πρβλ. αναλυτικά επισημάνσεις επί του άρθρου 156 κατωτέρω), τις οποίες και εξειδικεύουν, ορθά τίθεται η εν λόγω επιφύλαξη.

Περαιτέρω, με την προτεινόμενη διάταξη προστίθεται, στο πρώτο εδάφιο, η φράση «σε εξαιρετικές περιπτώσεις», φράση η οποία τονίζει τον εξαιρετικό χαρακτήρα των διατάξεων του άρθρου 155, οι οποίες και θα πρέπει να εφαρμόζονται με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 156, καθώς αποτελούν περίπτωση τροποποίησης της αρχικής σύμβασης.

Τέλος, με την προτεινόμενη διάταξη προστίθεται το ακόλουθο ακροτελεύτιο εδάφιο: «Σε περίπτωση που η ενδεικτική τιμή προκύπτει από παρατηρητήριο τιμών, υποχρεωτικά ως τιμή τίθεται η μέση τιμή του παρατηρητηρίου τιμών μειωμένη κατά δέκα τοις εκατό (10%)». Η προσθήκη του συγκεκριμένου εδαφίου, σύμφωνα με το οποίο, όταν η ενδεικτική τιμή των πρόσθετων επειγουσών εργασιών προκύπτει από Παρατηρητήριο Τιμών, τότε ως τιμή τίθεται η μέση τιμή του Παρατηρητηρίου, μειωμένη κατά ποσοστό 10%, συνάδει με την πρόβλεψη, στο άρθρο 170 του νόμου, όπως αυτό προτείνεται προς τροποποίηση, στο οποίο προβλέπεται, μεταξύ άλλων, η ανάπτυξη διαδικτυακής εφαρμογής Παρατηρητηρίου Τιμών για τον προσδιορισμό του κόστους των συντελεστών παραγωγής τεχνικών έργων.

75) Προτεινόμενες Διατάξεις**Άρθρο 75 Ειδικά θέματα τροποποιήσεων συμβάσεων κατά τη διάρκειά τους. Αυξομειώσεις εργασιών – Νέες εργασίες – Τροποποίηση άρθρου 156 ν. 4412/2016**

Στον τίτλο του άρθρου 156 (Α' 147) του ν. 4412/2016 προστίθενται οι λέξεις «Εξουσιοδοτικές διατάξεις», οι παρ. 1, 2, 3 και 7 τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης:

Με το άρθρο 75 τροποποιούνται επιμέρους διατάξεις των παρ. 1,2,3 και 7 του άρθρου 156, το οποίο ρυθμίζει ειδικά ζητήματα τροποποιήσεων των δημοσίων συμβάσεων έργων.

Διαφαίνεται, συνολικά, από τις προτεινόμενες τροποποιήσεις ότι επιχειρείται η αναμόρφωση του περιεχομένου των διατάξεων του άρθρου 156, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις του άρθρου 132 του νόμου, το οποίο και έχει μεταφέρει τις αντίστοιχες διατάξεις του άρθρου 72 της Οδηγίας.

Στο πλαίσιο αυτό, διαφαίνεται ότι σκοπός των προτεινόμενων τροποποιήσεων του άρθρου 156, που αποτελούν ειδικότερες ρυθμίσεις σε σχέση με τις διατάξεις του άρθρου 132 είναι η επίτευξη της συμβατότητας των σχετικών ρυθμίσεων και η άρση των ερμηνευτικών ζητημάτων που είχαν προκληθεί από την ισχύουσα ρύθμιση.

Ειδικότερα, ως προς την παρ. 1 επισημαίνονται τα ακόλουθα:

α) στην περίπτωση β προστίθεται η φράση «*Η σύμβαση μπορεί να τροποποιείται, χωρίς νέα διαδικασία σύναψης*» και απαλείφεται η φράση «*λόγω απρόβλεπτων περιστάσεων*».

Με τις εν λόγω τροποποιήσεις και ιδίως με την απαλοιφή της ως άνω φράσης βελτιώνεται ουσιαστικά η διάταξη, καθώς η αναφορά, στην ισχύουσα ρύθμιση, τόσο σε συμπληρωματικές συμβάσεις για τεχνικούς λόγους όσο και λόγω απρόβλεπτων περιστάσεων δημιουργεί σύγχυση στους εφαρμοστές του δικαίου, καθώς φαίνεται ότι ενσωματώνει σε μία περίπτωση, με κοινές προϋποθέσεις, δύο διακριτές, κατά το άρθρο 132, περιπτώσεις τροποποίησης της σύμβασης, ήτοι τόσο αυτές της περ. β της παρ. 1 (συμπληρωματικές συμβάσεις για τεχνικούς λόγους) όσο και αυτές της περ. γ (απρόβλεπτες περιστάσεις) της ίδιας παραγράφου, οι οποίες, σύμφωνα με τις διατάξεις της Οδηγίας έχουν διαφορετικές προϋποθέσεις εφαρμογής.

β) Παράλληλα η περ. γ αντικαθίσταται και εισάγεται σε αυτή, ως διακριτή περίπτωση, η ανάθεση συμπληρωματικής σύμβασης στον αρχικό ανάδοχο, λόγω απρόβλεπτων περιστάσεων, κατ' αναλογία προς τα προβλεπόμενα στην αντίστοιχη διάταξη του άρθρου 132 παρ. 1 περ. γ.

Ειδικότερα προβλέπεται: «*Εκτός της ανάθεσης συμπληρωματικών εργασιών, η σύμβαση μπορεί να τροποποιείται και ως προς άλλους όρους της, χωρίς νέα διαδικασία σύναψης, εφόσον ο φορέας κατασκευής του έργου διαπιστώσει ότι η ανάγκη τροποποίησης προέκυψε λόγω περιστάσεων που δεν ήταν δυνατόν να προβλεφθούν από μια επιμελή αναθέτουσα αρχή και η τροποποίηση δεν μεταβάλλει τη συνολική φύση της σύμβασης.*».

γ) Προστίθεται περίπτωση δ, στην οποία μεταφέρονται οι ρυθμίσεις της περ. β της ισχύουσας διάταξης, ως προς το ανώτατο ποσό της αξίας των συμπληρωματικών συμβάσεων, το οποίο δεν μπορεί να υπερβαίνει το πενήντα τοις εκατό (50%) της αξίας της αρχικής σύμβασης, χωρίς την αναθεώρηση και τον Φ.Π.Α., στο οποίο συμπεριλαμβάνεται και η αμοιβή για τη σύνταξη των απαιτούμενων μελετών για την υλοποίηση των τροποποιήσεων. Περαιτέρω, προβλέπεται ρητά ότι η σωρευτική αξία των τροποποιήσεων δεν μπορεί να υπερβαίνει το πενήντα τοις εκατό (50%) της αξίας της αρχικής σύμβασης, κατ' αντιστοιχία προς τα οριζόμενα στο άρθρο 132.

Επίσης, με τις προτεινόμενες τροποποιήσεις της παρ. 1 απαλείφονται οι ρυθμίσεις ως προς τις «*ήσσονος αξίας*» τροποποιήσεις ποσοστού έως 15% της αξίας της αρχικής σύμβασης και μεταφέρονται στην παρ. 3 ως μία από τις περιπτώσεις επουσιώδους τροποποίησης της σύμβασης (πρβλ. αναλυτικά κατωτέρω).

δ) Προστίθεται περίπτωση ε, στην οποία μεταφέρονται οι ρυθμίσεις της περ. β της ισχύουσας διάταξης ως προς τις διαδικαστικές προϋποθέσεις για την τροποποίηση της σύμβασης (γνώμη Τεχνικού Συμβουλίου κ.λπ), καθώς και ως προς τον καθορισμό των τιμών μονάδας, η δε προβλεπόμενη, στην ισχύουσα διάταξη, υποχρέωση για την εκ των προτέρων σύνταξη Ανακεφαλαιωτικού Πίνακα Εργασιών (Α.Π.Ε.) μεταφέρεται στην παρ. 2.

Επισημαίνεται, από νομοτεχνικής άποψης ότι η φράση «*συμφωνία για την τροποποίηση της σύμβασης*», δεδομένης και της πρόβλεψης ότι η εκτέλεση του έργου με τις αναγκαίες τροποποιήσεις είναι υποχρεωτική για τον ανάδοχο του έργου, δεν είναι ιδιαίτερα δόκιμος όρος και προτείνεται αντί αυτής η φράση «*απόφαση για την τροποποίηση της σύμβασης*».

Συνολικά οι προτεινόμενες τροποποιήσεις της παρ. 1 κινούνται προς την ορθή κατεύθυνση και είναι συμβατές με τις διατάξεις του άρθρου 132, καθώς και τις αντίστοιχες διατάξεις της Οδηγίας, τις οποίες και εξειδικεύουν.

Προτείνεται, τέλος, στο πλαίσιο μίας συνολικής και ομοιογενούς ρύθμισης, καθώς και για λόγους ασφάλειας δικαίου και αποφυγής ζητημάτων ορθής εφαρμογής των ρυθμίσεων σε

σχέση με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 132 να προστεθεί η αναφορά: «Οι αναθέτουσες αρχές που τροποποιούν μία σύμβαση στις περιπτώσεις β' και γ' δημοσιεύουν σχετική γνωστοποίηση στην Επίσημη Εφημερίδα της Ένωσης. Η γνωστοποίηση αυτή περιέχει τις πληροφορίες που προβλέπονται στο Μέρος Ζ' του Παραρτήματος V του Προσαρτήματος Α' και δημοσιεύεται, σύμφωνα με το άρθρο 65.» ή να προβλεφθεί ρητή παραπομπή στο τελευταίο εδάφιο της παρ. 1 του άρθρου 132.

Ως προς την παρ. 2, επισημαίνεται ότι προτείνονται νομοτεχνικές κυρίως βελτιώσεις. Ειδικότερα, η φράση «Κάθε σύμβαση επόμενη της αρχικής» αντικαθίσταται από τη φράση «Κάθε τροποποίηση της σύμβασης», η οποία είναι περισσότερο δόκιμη, καθώς οι διατάξεις του άρθρου 156 αφορούν σε τροποποιήσεις της αρχικής σύμβασης, ενώ περαιτέρω μεταφέρεται από την περ. β της παρ. 1 της ισχύουσας διάταξης το εδάφιο: «Για τις εργασίες των άρθρων 154 και 155 δεν απαιτείται εκ των προτέρων η σύνταξη Α.Π.Ε. για την εκτέλεση ή την πληρωμή τους.», μεταφορά που από συστηματικής άποψης κρίνεται ορθή και συνεκτική με το περιεχόμενο της παρ. 2 που αφορά στη σύνταξη Α.Π.Ε. για τις τροποποιήσεις των συμβάσεων.

Με τις προτεινόμενες τροποποιήσεις της παρ. 3, μεταφέρονται από την παρ. 1 και τροποποιούνται οι διατάξεις, οι οποίες αφορούν στις ήσσονος αξίας τροποποιήσεις των δημοσίων συμβάσεων έργου.

Σκοπός των προτεινόμενων ρυθμίσεων διαφαίνεται ότι είναι η συγκέντρωση όλων των περιπτώσεων των μη ουσιωδών τροποποιήσεων ενιαία στην παρ. 3, γεγονός που άλλωστε διαφαίνεται και από την αλλαγή της εισαγωγικής φράσης, σύμφωνα με την οποία: «Επουσιώδεις τροποποιήσεις της σύμβασης μπορεί να γίνουν ως εξής:»

Ειδικότερα, στην περ. α μεταφέρονται, από την παρ., 1 οι «ήσσονος αξίας» τροποποιήσεις της αρχικής σύμβασης έργου, ήτοι οι τροποποιήσεις συνολικού ύψους που δεν υπερβαίνει τα κατώτατα όρια του άρθρου 5 και μέχρι του ποσοστού δεκαπέντε τοις εκατό (15%) της αξίας της αρχικής σύμβασης. Επιπλέον, ρητά προβλέπεται ότι για τις συγκεκριμένες τροποποιήσεις δεν ελέγχονται οι προϋποθέσεις της παρ. 1 του άρθρου 132 καθώς και των περ. β' και γ' της παρ. 1 του άρθρου 156, ως προτείνεται, σε αντίθεση με τα οριζόμενα στην υφιστάμενη ρύθμιση, σύμφωνα με την οποία απαιτείται να συντρέχουν σωρευτικά, πλην των προϋποθέσεων της παρ. 2 του άρθρου 132 και οι τεχνικοί λόγοι, καθώς και ο απρόβλεπτος χαρακτήρας των συμπληρωματικών εργασιών σε σχέση με την αρχική σύμβαση.

Η τροποποίηση και αναδιατύπωση της διάταξης, σε σχέση με την ισχύουσα ρύθμιση της παρ. 1, συνάδει με τα οριζόμενα στην παρ. 2 του άρθρου 132, που έχει μεταφέρει τις αντίστοιχες διατάξεις της Οδηγίας και συμβάλλει στην ορθή εφαρμογή της διάταξης και στην άρση των ερμηνευτικών ζητημάτων που είχε δημιουργήσει η ισχύουσα ρύθμιση, καθώς καθιστά σαφές ότι θα ελέγχεται αποκλειστικά το διττό χρηματικό όριο που τίθεται και από τις διατάξεις της Οδηγίας, χωρίς να ελέγχεται οποιαδήποτε άλλη προϋπόθεση.

Κατά τα λοιπά, οι περ. α και β της ισχύουσας διάταξης που αφορούν στο «κονδύλιο των απροβλέπτων δαπανών» και στις «επί έλασσον δαπάνες» αντίστοιχα, μεταφέρονται, με τις ίδιες προϋποθέσεις, ως περ. β και γ της παρ. 3.

Η μόνη διαφοροποίηση σε σχέση με την υφιστάμενη ρύθμιση αφορά στο κονδύλιο των απροβλέπτων δαπανών, καθώς στο τέλος της περ. β προβλέπεται ρητά ότι «για τη διάθεση του κονδυλίου των απρόβλεπτων δαπανών συντάσσεται Α.Π.Ε. που δεν μπορεί να συμπεριλάβει συμπληρωματικές εργασίες της περ. β' της παρ. 1.», προσθήκη η οποία ορθά αποσαφηνίζει ότι με το κονδύλιο των απροβλέπτων δαπανών δεν δύναται να καλύπτονται δαπάνες συμπληρωματικών εργασιών που οφείλονται σε άλλες απρόβλεπτες περιστάσεις (της περ. β της παρ. 1), πλην των ρητά αναφερομένων στην περ. β της παρ. 3.

Καταληκτικά επισημαίνεται ότι οι τροποποιήσεις της παρ. 3 κινούνται προς την ορθή κατεύθυνση, ωστόσο, εάν σκοπός του νομοθέτη είναι η συγκέντρωση σε μία ενιαία διάταξη όλων των περιπτώσεων μη ουσιώδους τροποποίησης της σύμβασης έργου, προτείνεται να εξεταστεί η μεταφορά στην παρ. 3 και των διατάξεων του άρθρου 155, καθώς και της παρ. 10 του άρθρου 154, ως προτείνονται, καθώς αποτελούν κατ' ουσίας περιπτώσεις μη ουσιώδους τροποποίησης της σύμβασης και συστηματικά θα μπορούσαν να ενταχθούν στην παρ. 3 του άρθρου 156.

Τέλος, στην παρ. 7, η οποία ρυθμίζει ζητήματα έγκρισης του Α.Π.Ε. και υποβολής ένστασης του αναδόχου κατά αυτού προστίθεται, πριν από το τελευταίο εδάφιο, το ακόλουθο εδάφιο: *«Σε περίπτωση άσκησης ένστασης η προϊσταμένη αρχή οφείλει να αναμείνει την απόφαση επ' αυτής πριν από την έγκριση του Α.Π.Ε.»*.

Η συγκεκριμένη προσθήκη κατατείνει στη διασφάλιση των δικαιωμάτων του αναδόχου, καθώς η υφιστάμενη ρύθμιση, στην οποία δεν υπάρχει αντίστοιχη πρόβλεψη, μπορεί να οδηγήσει στο άτοπο αποτέλεσμα της έγκρισης του Α.Π.Ε. από την προϊσταμένη Αρχή, πριν από την έκδοση απόφασης επί της ένστασης που τυχόν ασκήσει ο ανάδοχος κατά του Α.Π.Ε.

76) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 76 Βλάβες στα έργα – Αποζημιώσεις– Τροποποίηση άρθρου 157 του ν. 4412/2016

Οι παρ. 1, 2, 5, 6, 7, 8, 9 και 10 του άρθρου 157 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με το άρθρο 76 τροποποιούνται επιμέρους διατάξεις του άρθρου 157 «Βλάβες στα έργα – αποζημιώσεις», επί των οποίων σημειώνονται τα ακόλουθα:

- Οι πρώτες τέσσερις παράγραφοι παραμένουν ως έχουν πλην κάποιων τροποποιήσεων συνεκτικότητας με λοιπές προτεινόμενες τροποποιήσεις όπως πχ όπου αναγράφεται ο όρος 'οριστική παραλαβή' γίνεται απλά 'παραλαβή'.
- Η πρώτη ουσιαστική προτεινόμενη αλλαγή εντοπίζεται στην παρ. 5, αναφορικά με τη δήλωση που υποβάλλει ο ανάδοχος του έργου για το είδος και την έκταση των βλαβών που τυχόν έγιναν σε ένα έργο, κυρίως λόγω ανωτέρας βίας, προκειμένου αυτές να εκτιμηθούν και να υπάρξει η αποκατάστασή τους καθώς και το οικονομικό αντίτιμο για τις εργασίες αποκατάστασης. Ειδικότερα, έως σήμερα, εφόσον ο ανάδοχος διαπιστώσει βλάβες στο έργο, ενημερώνει τη διευθύνουσα υπηρεσία σε ανατρεπτική προθεσμία δέκα (10) ημερών από την επέλευση της βλάβης. Εν προκειμένω, προτείνεται η συντόμευση του εν λόγω χρόνου κατά το ήμισυ δηλαδή σε πέντε (5) ημέρες και λίγο πιο κάτω, για περαιωμένα έργα η εν λόγω ημερομηνία για τη δήλωση προτείνεται από είκοσι (20) μέρες που είναι σήμερα να μειωθεί και αυτή στο μισό χρόνο αυτό των δέκα (10) ημερών. Επί της θέσης με οριζόντια ρύθμιση ανελαστικών προθεσμιών, η Αρχή διατυπώνει την πάγια θέση της ότι τέτοια ζητήματα δεν θα έπρεπε να αποτελούν ρυθμίσεις του νόμου, αλλά να αποτελούν περιεχόμενο κατευθυντήριων οδηγιών ή υποδειγμάτων εγγράφων, ώστε οι αναθέτουσες αρχές να προσαρμόζουν τους όρους των εγγράφων της σύμβασης ανάλογα με το αντικείμενο και την πολυπλοκότητα της σύμβασης .
- Εν συνεχεία και στην ίδια παράγραφο, προτείνεται αλλαγή στον τρόπο αυτοψίας για την εξακρίβωση του περιεχομένου της δήλωσης από πλευράς του Κυρίου του έργου. Με βάση την ισχύουσα ρύθμιση, προβλέπεται η συγκρότηση επιτροπής από υπαλλήλους της αναθέτουσας αρχής η οποία θα προβεί στην αυτοψία, συντάσσοντας επί τούτου σχετικό πρωτόκολλο διαπίστωσης βλαβών, μέσα σε δέκα (10) ημέρες από τη σύστασή της. Το εν λόγω πρωτόκολλο επέχει θέση πράξης της Διευθύνουσας Υπηρεσίας για την υποβολή

ένστασης του αναδόχου, σύμφωνα με το νόμο. Ο ανάδοχος δύναται να υποβάλλει ένσταση μόνο εφόσον προσυπογράψει το σχετικό πρωτόκολλο με επιφύλαξη ή εφόσον δεν παραστεί καθόλου κατά την αυτοψία ή αρνηθεί πλήρως να το υπογράψει. Η ένσταση δύναται να υποβληθεί μέσα σε ανατρεπτική προθεσμία πέντε (5) ημερών από την υπογραφή με επιφύλαξη του πρωτοκόλλου ή από την κοινοποίηση αυτού.

Στο υπό εξέταση άρθρο προτείνεται η αυτοψία να γίνεται από τον επιβλέποντα από πλευράς αναθέτουσας αρχής και όχι από επιτροπή, ο οποίος μέσα και αυτός σε δέκα (10) ημέρες θα συντάξει σχετική έκθεση (αντί του ισχύοντος πρωτοκόλλου). Η έκθεση κοινοποιείται από τη διευθύνουσα υπηρεσία στον ανάδοχο ο οποίος, σε διάστημα έως τρεις (3) ημέρες από την κοινοποίησή της, οφείλει να δηλώσει εάν συμφωνεί ή όχι με το περιεχόμενο αυτής. Η διευθύνουσα υπηρεσία, εντός (10) ημερών θα εκδώσει απόφαση έγκρισης της έκθεσης, με ή χωρίς τροποποιήσεις/διορθώσεις ή και απόρριψής της εν μέρει ή και στο σύνολο. Κατά της προαναφερθείσας απόφασης, ο ανάδοχος δύναται να υποβάλλει ένσταση, εφόσον φυσικά έχει δηλώσει διαφωνία επί της συνταχθείσας έκθεσης αυτοψίας.

- Τέλος και προκειμένου να τονιστεί ακόμα περισσότερο ο επείγον χαρακτήρας της ανάγκης αποκατάστασης των βλαβών και στη νέα παράγραφο 8 αναφέρεται σαφώς πως: ‘..Ο ανάδοχος είναι υποχρεωμένος να εκτελέσει άμεσα τις εργασίες που έχουν διαταχθεί για την αποκατάσταση της βλάβης...’, έχει δηλαδή προστεθεί η λέξη ‘άμεσα’ χωρίς να δίδεται ούτε τώρα κάποιο χρονικό διάστημα εντός του οποίου πρέπει να ξεκινήσουν οι εργασίες αποκατάστασης.

Ένα γενικό συμπέρασμα για το υπό εξέταση άρθρο είναι πως καταρχήν γίνεται προσπάθεια χρονικής συντόμευσης των διαδικασιών, ενώ προβλέπεται και η αντικατάσταση της επιτροπής διαπίστωσης από τον επιβλέποντα του έργου. Στο σημείο αυτό σημειώνεται ότι, εφόσον δυνάμει των νέων διατάξεων των άρθρων 136 και 136^Α, η άσκηση της επίβλεψης είναι δυνατή πλέον και από ιδιωτικούς φορείς οι οποίοι αμείβονται από τον ανάδοχο του έργου, απαιτείται η διατήρηση ως μηχανισμού ελέγχου της τριμελούς επιτροπής, ως δικλείδας ασφάλειας για τη διασφάλιση αποτροπής τυχόν φαινομένων συμπαιγνίας ή άλλων μορφών διαφθοράς μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών και όχι της απαλοιφής της.

77) Προτεινόμενη διάταξη:

Άρθρο 77 Ακαταλληλότητα υλικών - Ελαττώματα - Παράλειψη συντήρησης– Τροποποίηση άρθρου 159 ν. 4412/2016

Οι παρ. 1, 3, 4, 5, 6, 7, 9 και 10 του άρθρου 159 του ν. 4412/2016 (Α’ 147) τροποποιούνται και το άρθρο 159 διαμορφώνεται ως εξής:

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με το άρθρο 77 τροποποιείται το άρθρο 159 «ακαταλληλότητα υλικών – ελαττώματα – παραλείψεις συντήρησης» ν. 4412/2016. Ειδικότερα,

- Στην παρ. 1 του άρθρου 159 τροποποιείται το υποκείμενο έλεγχου και παραλαβής των υλικών που χρησιμοποιούνται στην κατασκευή και ενσωματώνονται στο έργο. Με την ισχύουσα διάταξη, η παραλαβή γίνεται από δύο τεχνικούς υπαλλήλους, ένας εκ των οποίων ανήκει στην ομάδα επίβλεψης, η δε προϊσταμένη αρχή να ορίσει και τρίτο μέλος. Στη δε περίπτωση διαφωνίας μεταξύ των μελών της επιτροπής, την τελική απόφαση λαμβάνει η προϊσταμένη αρχή.

Πλέον, με την προτεινόμενη νομοθετική αλλαγή η παραλαβή θα γίνεται από ένα (1) ή περισσότερους τεχνικούς του αναδόχου και θα ολοκληρώνεται με τη σύνταξη σχετικής δήλωσης με την οποία θα βεβαιώνεται η αλήθεια του περιεχομένου αυτής και θα υποβάλλεται στη διευθύνουσα υπηρεσία

Εν προκειμένω, καθίσταται αόριστο τι θα αναφέρει η προαναφερθείσα δήλωση, εάν δηλαδή θα συνοδεύεται από σχετική έκθεση αυτοψίας, ελέγχου και παραλαβής των υλικών, καταγραφής των τυχόν ελαττωμάτων τους, διαπιστωθείσες ελλείψεις, τυχόν πλημμελή συντήρηση κοκ. Είναι προφανές πως μία δήλωση περί της αλήθειας αυτής, αναφέρεται στην 'αλήθεια' όσων καταγράφονται σε κάποιο κείμενο που η δήλωση αυτή το επαληθεύει, άλλως δεν είναι κατανοητή η έννοια της δήλωσης ως έγγραφο από μόνη της. Το εν λόγω σημείο της παρ. 1 χρήζει επεξήγησης, ενδεχομένως μέσω εγκυκλιων οδηγιών, πολύ δε περισσότερο στην περίπτωση όπου, σύμφωνα με την προτεινόμενη τροποποίηση: *'...Παράλειψη σύνταξης και υποβολής της σχετικής δήλωσης, συνιστά κώλυμα υποβολής κάθε επόμενου λογαριασμού....'*

Περαιτέρω λόγω της κρίσιμης παραμέτρου της ποιότητας των υλικών στην συνολική ποιότητα του παραδοτέου έργου, σε συνάρτηση και με το άρθρο 158 για την ποιότητα στα δημόσια έργα, θα μπορούσε να προβλεφθούν ειδικότερες ρυθμίσεις για τη διενέργεια εργαστηριακών ελέγχων από διαπιστευμένα ή αναγνωρισμένα εργαστήρια, κατά περίπτωση.

Επίσης, σε σχέση με τις προτεινόμενες ρυθμίσεις του άρθρου 151 αναφορικά με τις αφανείς εργασίες, προτείνεται να υπάρξει αντιστοιχη πρόβλεψη και για τα υλικά τα οποία, μετά την ενσωμάτωσή τους στο έργο, θα είναι 'αφανή'. Δηλαδή, να κληθεί εκπρόσωπος της επίβλεψης (τεχνικός υπάλληλος ή ιδιώτης) να παραστεί κατά την παραλαβή τους και να τηρηθεί σχετικό αρχείο με φωτογραφικό υλικό και βίντεο αυτών (βλ. παρ. 7 του άρθρου 151). Η εν λόγω ενέργεια θα μπορούσε να αποτρέψει αρκετές αστοχίες στην κατασκευή των έργων, προτείνεται δε να εξεταστεί η εισαγωγή της ψηφιακής εφαρμογής Μοντέλων Δομικών Πληροφοριών (**BIM**).

Στη συνέχεια, στις παραγράφους 2 και 3 δεν υπάρχουν αλλαγές πλην ίσως κάποιων μικρών νομοτεχνικών αλλαγών.

Περαιτέρω τροποποίηση εντοπίζεται στην παρ. 4 του άρθρου 159 αναφορικά με την ένσταση που δύναται να ασκήσει ο ανάδοχος κατά της ειδικής διαταγής που μπορεί να του κοινοποιήσει η διευθύνουσα υπηρεσία για τα ευρεθέντα ελαττώματα.

- Σύμφωνα με τα ισχύοντα, για την ένσταση εκδίδει απόφαση η προϊσταμένη αρχή, ενώ στην προτεινόμενη διάταξη αναφέρεται ότι εκδίδεται απόφαση χωρίς όμως να καθορίζεται ρητά το αποφαινόμενο όργανο, παράλειψη η οποία δύναται να προκαλέσει νομικά προβλήματα και να προκύψουν πλήθος ερωτημάτων τόσο από τις αναθέτουσες αρχές όσο και από τους οικονομικούς φορείς.

- Η επόμενη τροποποίηση εντοπίζεται στην παράγραφο 5 όπου διαμορφώνεται ως ακολούθως: *'...Αν ο ανάδοχος με την ένστασή του ζητεί τη διενέργεια εργαστηριακών ερευνών ή άλλων δοκιμών για την εξακρίβωση του ελαττώματος, οι εργασίες αυτές εκτελούνται αφού εκδοθεί απόφαση επί της ενστάσεως, η οποία δεν μπορεί να εκδοθεί πριν την έκδοση των αποτελεσμάτων των εργαστηριακών δοκιμών.....'*, αντί της ισχύουσας: *'.....Αν ο ανάδοχος με την ένστασή του ζητεί τη διενέργεια εργαστηριακών ερευνών ή άλλων δοκιμών για την εξακρίβωση του ελαττώματος, οι εργασίες αυτές εκτελούνται πριν εκδοθεί απόφαση επί της ενστάσεως, ύστερα από εντολή της προϊσταμένης αρχής.....'*. Η προτεινόμενη διάταξη κινείται στην ορθή κατεύθυνση, προτείνεται δε να συμπεριληφθεί παραπομπή στην παρ. 2 για τη δαπάνη των εργαστηριακών ερευνών.

Οι υπόλοιπες παράγραφοι του άρθρου 159 μένουν ως έχουν και η μόνη που αλλάζει είναι η τελευταία παράγραφος 10, λόγω του ότι καταργείται η έννοια της 'προσωρινής παραλαβής' και αντικαθίσταται από την 'παραλαβή', άρα αλλάζουν το άρθρο και οι παρ. στις οποίες παραπέμπει και πιο συγκεκριμένα, αντί του ισχύοντος: *'...Αν το ελάττωμα αποκαλυφθεί κατά την παραλαβή των έργων, εφαρμόζονται οι διατάξεις της παρ. 4 του άρθρου 170 .....*,

αντικαθίσταται ως εξής: '....Αν το ελάττωμα αποκαλυφθεί κατά την παραλαβή των έργων, εφαρμόζονται οι διατάξεις της παρ. 5 του άρθρου 172.....'.

78) Προτεινόμενες Διατάξεις

Άρθρο 78 Έκπτωση αναδόχου – Τροποποίηση άρθρου 160 ν. 4412/2016

Οι παρ. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 του άρθρου 160 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο 160 διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί των προτεινόμενων ρυθμίσεων:

Με τις προτεινόμενες διατάξεις του άρθρου 78 του υποβληθέντος σχεδίου- νόμου τροποποιούνται επιμέρους διατάξεις του άρθρου 160 του νόμου, το οποίο ρυθμίζει ζητήματα έκπτωσης του αναδόχου της σύμβασης έργου.

Ειδικότερα, τροποποιείται το πρώτο εδάφιο της περίπτωσης γ) της παρ. 2, η οποία προβλέπει μία από τις περιπτώσεις για τις οποίες ο ανάδοχος κηρύσσεται έκπτωτος από τη σύμβαση ως ακολούθως: γ) *Υπερβεί με υπαιτιότητά του και κατ' επανάληψη, κατά δύο (2) τουλάχιστον μήνες, τμηματική προθεσμία του εγκεκριμένου χρονοδιαγράμματος. Για να κινηθεί η διαδικασία έκπτωσης στην περίπτωση αυτή απαιτείται η κοινοποίηση δύο (2) τουλάχιστον σχετικών εγγράφων προειδοποιήσεων της διευθύνουσας υπηρεσίας προς τον ανάδοχο.»*

Με την προτεινόμενη διάταξη, η ρύθμιση φαίνεται ότι γίνεται πιο ελαστική υπέρ του αναδόχου, σε σχέση με την ισχύουσα διάταξη, στην οποία προβλέπεται ότι κηρύσσεται έκπτωτος, εφόσον υπερβεί με υπαιτιότητά του, κατά δύο (2) τουλάχιστον μήνες, έστω και μία αποκλειστική προθεσμία του εγκεκριμένου χρονοδιαγράμματος. Επισημαίνεται ότι οι αποκλειστικές προθεσμίες έχουν καταργηθεί με τις προτεινόμενες τροποποιήσεις του άρθρου 147.

Σύμφωνα με τη νέα ρύθμιση απαιτείται κατ' ουσίαν υποτροπή του αναδόχου («κατ' επανάληψη») και δεν αρκεί η άπαξ συντέλεση της παράβασης προκειμένου να κινηθεί η διαδικασία της έκπτωσης, για την οποία απαιτείται πλέον η κοινοποίηση δύο (2) τουλάχιστον σχετικών εγγράφων προειδοποιήσεων της διευθύνουσας υπηρεσίας προς τον ανάδοχο.

Λαμβανομένης υπόψη της σοβαρότητας των συνεπειών που επιφέρει η έκπτωση του αναδόχου, διαφαίνεται ότι η προτεινόμενη ρύθμιση κινείται προς την ορθή κατεύθυνση και συνάδει με την αρχή της αναλογικότητας που επιτάσσει αναλογία της βαρύτητας της επιβαλλόμενης διοικητικής κύρωσης- ποινής με τη σοβαρότητα της πράξης.

Στην περ. δ της παρ. 2 προτείνεται νομοτεχνική ρύθμιση, ήτοι παραπομπή στην ένσταση του άρθρου 174, αντί της γενικόλογης αναφοράς σε «ένσταση» της ισχύουσας διάταξης, ρύθμιση που συνάδει με τις προτεινόμενες τροποποιήσεις του άρθρου 174 του νόμου, σύμφωνα με τις διατάξεις του οποίου θα ασκείται πλέον η ένσταση εκ μέρους του αναδόχου.

Στην περ. στ της παρ. 2 προστίθεται ως λόγος υποχρεωτικής κίνησης της διαδικασίας έκπτωσης του αναδόχου η προσκόμιση πλαστών δικαιολογητικών του άρθρου 103 κατά την υπογραφή της σύμβασης, πέραν της προσκόμισης πλαστής εγγυητικής επιστολής καλής εκτέλεσης, η οποία προβλέπεται στην ισχύουσα ρύθμιση.

Επισημαίνεται ότι τα δικαιολογητικά του άρθρου 103 προσκομίζονται από τον προσωρινό ανάδοχο κατά το στάδιο της κατακύρωσης, ήτοι πριν πριν από την ανάθεση της σύμβασης, άρα σε χρόνο, κατά τον οποίο δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμη η διαδικασία σύναψης της σύμβασης, ώστε να μπορεί να κινηθεί η διαδικασία έκπτωσης του αναδόχου, καθώς ο τελευταίος δεν έχει καταστεί, στο χρονικό αυτό σημείο, οριστικός ανάδοχος.

Άλλωστε, στην παρ. 3 του άρθρου 103, όπως προτείνεται προς τροποποίηση, εισάγεται, για την περίπτωση προσκόμισης πλαστών δικαιολογητικών από τον προσωρινό ανάδοχο, ειδική ρύθμιση, σύμφωνα με την οποία: «... αν έχουν υποβληθεί πλαστά αποδεικτικά στοιχεία, απορρίπτεται η προσφορά του προσωρινού αναδόχου και, με την επιφύλαξη του άρθρου 104, καταπίπτει υπέρ της αναθέτουσας αρχής η εγγύηση συμμετοχής του, που είχε προσκομισθεί, σύμφωνα με το άρθρο 72 ...».

Κατά συνέπεια, με βάση τη γραμματική διατύπωση της προτεινόμενης διάταξης, καταλείπεται ερμηνευτική σύγχυση, καθώς διαφαίνεται ότι συγχέεται το στάδιο της κατακύρωσης με το στάδιο της υπογραφής της σύμβασης, στο οποίο παραπέμπει η φράση «κατά την υπογραφή της σύμβασης». Εφόσον σκοπός της ρύθμισης είναι η κίνηση της διαδικασίας έκπτωσης του αναδόχου, εάν, το πρώτον, κατά την υπογραφή της σύμβασης διαπιστωθεί η πλαστότητα των δικαιολογητικών που υπέβαλε ο προσωρινός ανάδοχος και η οποία δεν είχε διαπιστωθεί κατά τον προγενέστερο χρόνο της υποβολής τους, χρήζει σχετικής αναδιατύπωσης η διάταξη, ώστε να καταστεί σαφής και να μην δημιουργείται ζήτημα ερμηνείας σε σχέση με τα προβλεπόμενα στην παρ. 3 του άρθρου 103.

Με τις προτεινόμενες διατάξεις καταργείται η παράγραφος 3 της ισχύουσας διάταξης και αναριθμούνται οι επόμενες παράγραφοι.

Ως προς την αναρίθμηση των παραγράφων, επισημαίνεται εκ νέου, ότι στην περίπτωση της κατάργησης άρθρων ή αριθμημένων παραγράφων ή περιπτώσεων, δεν πρέπει αναριθμούνται οι λοιπές παράγραφοι και περιπτώσεις που διατηρούνται σε ισχύ, αφού είναι ενδεχόμενο να έχει γίνει παραπομπή στην αναριθμούμενη διάταξη με άλλο νομοθέτημα ή διατάξεις του ν. 4412/2016 , (πρβλ Εγχειρίδιο Νομοπαρασκευαστικής Διαδικασίας (2020).

Στην παρ. 3, η οποία καταργείται, προβλέπονται τα ακόλουθα: «3. Η περίπτωση γ' της ανωτέρω παραγράφου εφαρμόζεται αναλογικά και στην περίπτωση παραβίασης των ενδεικτικών προθεσμιών της παρούσας παραγράφου. Για την εφαρμογή της καθορίζονται υποχρεωτικά στα συμβατικά τεύχη και για την περίοδο έναρξης των εργασιών εκτέλεσης, ενδεικτικές τμηματικές προθεσμίες ανά έναν (1) ή το πολύ δύο (2) μήνες ανάλογα με το μέγεθος του έργου και τις συνθήκες εκτέλεσης. Οι ως άνω ενδεικτικές προθεσμίες τίθενται για το διάστημα από την υπογραφή της σύμβασης μέχρι το πέρας του ενός τετάρτου (1/4) της αρχικής συμβατικής προθεσμίας περαίωσης. Το χρονικό αυτό διάστημα δεν μπορεί να είναι μικρότερο από έξι (6) μήνες.»

Σύμφωνα με τις διατάξεις της εν λόγω παραγράφου προβλέπεται η αναλογική εφαρμογή των προβλεπόμενων στην περ. γ της παρ. 2 της ισχύουσας διάταξης και ειδικότερα η αναλογική εφαρμογή των διατάξεων για την έκπτωση του αναδόχου σε περίπτωση υπέρβασης ενδεικτικών προθεσμιών της σύμβασης έργου και όχι μόνο αποκλειστικής προθεσμίας, όπως προβλέπεται στην ισχύουσα περ. γ της παρ. 2.

Λαμβάνοντας υπόψη την προτεινόμενη τροποποίηση της περ. γ της παρ. 2, στην οποία γίνεται μνεία σε «τμηματική προθεσμία του έργου», χωρίς, περαιτέρω διάκριση σε αποκλειστική ή ενδεικτική προθεσμία, διαφαίνεται ότι καταλαμβάνει και τις δύο αυτές περιπτώσεις. Στο πλαίσιο αυτό δεν υφίσταται λόγος διατήρησης της παρ. 3 και ορθά προτείνεται η κατάργησή της.

Με την παρ. 6 των προτεινόμενων διατάξεων τροποποιείται ουσιαστικά το περιεχόμενο της παρ. 7 της ισχύουσας διάταξης.

Ειδικότερα στην προτεινόμενη ρύθμιση προβλέπεται:

«6. Αν κατά της απόφασης έκπτωσης δεν ασκηθεί εμπρόθεσμα ένσταση αν απορριφθεί η ένσταση από την αρμόδια προς τούτο αρχή, η έκπτωση καθίσταται οριστική. Αν ασκηθεί εμπρόθεσμα ένσταση, αναστέλλονται οι συνέπειες της έκπτωσης μέχρι αυτή να οριστικοποιηθεί και ο ανάδοχος υποχρεούται να συνεχίσει τις εργασίες της εργολαβίας.»

Στην ουσία διατηρούνται ως έχουν τα δύο πρώτα εδάφια της ισχύουσας διάταξης της παρ. 7, με μόνη την απαλοιφή της λέξης «προϊσταμένη» στο πρώτο εδάφιο, ενώ καταργούνται όλα τα υπόλοιπα εδάφια, στα οποία καθορίζονται οι διαδικαστικές προϋποθέσεις έκδοσης της απόφασης επί της υποβληθείσας ένστασης, η δίμηνη προθεσμία έκδοσης της απόφασης, καθώς και οι συνέπειες σε περίπτωση παρέλευσης άπρακτης της εν λόγω προθεσμίας (ουσιαστικές για την πορεία του έργου και πειθαρχικές για τους υπαίτιους υπαλλήλους).

Η απαλοιφή των ως άνω διατάξεων από τις ρυθμίσεις της ισχύουσας παραγράφου 7 καθιστά τις προτεινόμενες ρυθμίσεις συμβατές με τις σχετικές προβλέψεις του προτεινόμενου άρθρου 174 «Διοικητική Επίλυση Συμβατικών Διαφορών» και ιδίως με αυτές της παρ. 17, στο οποίο και προβλέπονται, πλέον, οι διαδικαστικές προϋποθέσεις έκδοσης απόφασης επί ενστάσεως του αναδόχου κατά απόφασης της Διευθύνουσας Υπηρεσίας που τον κηρύσσει έκπτωτο.

Με τις προτεινόμενες διατάξεις της παρ. 10 τροποποιούνται οι διατάξεις της παρ. 11 της ισχύουσας ρύθμισης, που αφορούν σε ζητήματα εκκαθάρισης της εργολαβίας σε περίπτωση οριστικοποίησης της έκπτωσης του αναδόχου.

Στην ουσία προβλέπεται, κατά πλάσμα δικαίου, ότι συνιστά βεβαίωση περάτωσης του έργου η απόφαση οριστικοποίησης της έκπτωσης ή η τελευταία ημέρα της προθεσμίας υποβολής ένστασης κατά της απόφασης έκπτωσης, εάν αυτή δεν ασκήθηκε. Με την εν λόγω ρύθμιση καθορίζεται ένα σαφές χρονικό σημείο, κατά το οποίο, τεκμαίρεται ότι έχει περατωθεί το έργο, ώστε, στη συνέχεια, ο έκπτωτος ανάδοχος να κληθεί να υποβάλει την τελική του επιμέτρηση, αίροντας την όποια αβεβαιότητα και αοριστία ενυπάρχει στην υφιστάμενη διάταξη σε σχέση με το χρονικό σημείο στο οποίο έχει περατωθεί το έργο και κατ' επέκταση τον χρόνο μέχρι και, τον οποίο ο έκπτωτος ανάδοχος θα επιμετρήσει τις γενόμενες εκ μέρους του εργασίες.

Κατά τα λοιπά προβλέπεται ότι εφαρμόζονται, ως προς την υποβολή της τελικής επιμέτρησης από τον έκπτωτο ανάδοχο οι διατάξεις του άρθρου 151, όπως προτείνεται προς τροποποίηση. Η εν λόγω παραπομπή προτείνεται, για λόγους νομοτεχνικούς, να εξειδικευθεί περαιτέρω, ήτοι στις παραγράφους 8 έως 10 του άρθρου 151, στις οποίες και περιέχονται οι σχετικές διατάξεις ως προς την τελική επιμέτρηση, σε περίπτωση βεβαιωμένης περάτωσης των εργασιών.

Οι υπόλοιπες ρυθμίσεις της προτεινόμενης διάταξης ως προς την παραμέληση της υποχρέωσης του έκπτωτου αναδόχου να υποβάλει την τελική επιμέτρηση, ως προς τη διαδικασία έγκρισης της τελικής επιμέτρησης, καθώς και ως προς την τυχόν αποδοχή ημιτελών εργασιών και εισκομισθέντων υλικών στο εργοτάξιο είναι όμοιες με αυτές της ισχύουσας διάταξης.

Τέλος, με την προτεινόμενη διάταξη προστίθεται τελευταίο εδάφιο ως ακολούθως: «*Η παραλαβή του έργου στις περιπτώσεις του παρόντος άρθρου γίνεται κατά τους ορισμούς του άρθρου 172 χωρίς να απαιτείται να παρέλθει ο χρόνος εγγύησης του άρθρου 171*».

Με το εν λόγω εδάφιο προβλέπεται, ως προς την παραλαβή του έργου, σε περίπτωση έκπτωσης του αναδόχου, ότι τηρούνται τα προβλεπόμενα στο άρθρο 172 του νόμου, χωρίς, ωστόσο, να απαιτείται να παρέλθει ο χρόνος εγγύησης που προβλέπεται στο άρθρο 171, καθώς είναι προφανές ότι σε περίπτωση έκπτωσης του αναδόχου, δεν θα έχει εξελιχθεί ομαλά η σύμβαση, ώστε να τηρείται και ο προβλεπόμενος χρόνος εγγύησης του έργου.

Για λόγους νομοτεχνικής αρτιότητας, προτείνεται, αντί της φράσης «*κατά τους ορισμούς του άρθρου 172*» η χρήση της φράσης, «*σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 172*».

79) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 79**Διακοπή εργασιών - Διάλυση της σύμβασης – Τροποποίηση άρθρου 161 ν. 4412/2016**

Οι παρ. 2, 4 και 8 του άρθρου 161 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Στο υπό εξέταση άρθρο 161 προβλέπονται τροποποιήσεις που συμπληρώνουν τις ισχύουσες διατάξεις χωρίς κατ' ουσία να τις αλλάζουν. Ειδικότερα:

- Στην παράγραφο 2 στην οποία καταγράφονται οι λόγοι για τους οποίους ο ανάδοχος μπορεί να ζητήσει διάλυση μιας σύμβασης προστίθενται ακόμα δύο (2) λόγοι οι οποίοι καταγράφονται ως εδάφιο ε) και ορίζουν πως: *'...αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις της παραγράφου 2 του άρθρου 138 ή αν παρέλθουν οι προθεσμίες του άρθρου 148...'*.

Στην παράγραφο 2 του άρθρου 138: *'Γενικές υποχρεώσεις του αναδόχου'* επιτρέπεται η διάλυση της σύμβασης στην περίπτωση που ένας εργολάβος έχει μόλις υπογράψει το εργολαβικό συμφωνητικό και προβαίνει σε έλεγχο της μελέτης δημοπράτησης πριν την εγκατάστασή του στο εργοτάξιο. Στην προκειμένη, εφόσον ο ανάδοχος κρίνει πως η μελέτη πρέπει να τροποποιηθεί και η αναθέτουσα αρχή αποφανθεί αρμοδίως πως η αιτούμενη τροποποίηση δεν είναι αποδεκτή, η σύμβαση διαλύεται.

Επιπλέον στο άρθρο 148: *'Ποινικές ρήτρες για παραβίαση προθεσμιών του έργου'* είναι προφανές πως αφορά στην περίπτωση εκείνη κατά την οποία ο ανάδοχος έχει υπερβεί, με υπαιτιότητά του κάποια ή και το σύνολο των προθεσμιών του έργου και πιθανότατα, έχει ήδη εκκινήσει η διαδικασία επιβολής ποινικών ρητρών για την εν λόγω υπέρβαση/υπερβάσεις.

Είναι προφανές πως το προτεινόμενο εδάφιο ε) της παραγράφου 2 του άρθρου 161 συμπληρώνει ορθά το εν λόγω άρθρο.

- Η ισχύουσα παράγραφος 4 συμπληρώνεται στο τέλος της και αναφορικά με τη δήλωση διακοπής εργασιών, ως ακολούθως: *'...Σε περίπτωση απράκτου περιόδου της άνω προθεσμίας τεκμαίρεται ότι απορρίφθηκε σιωπηρά η δήλωση του αναδόχου...'*. Η εν λόγω συμπλήρωση/προσθήκη δύναται να ισχυριστεί κανείς ότι μειώνει και το διοικητικό βάρος της αναθέτουσας αρχής καθόσον, η έκδοση απόφασης της διευθύνουσας υπηρεσίας είναι απαραίτητη μόνον στην περίπτωση αποδοχής της ειδικής δήλωσης διακοπής εργασιών του αναδόχου και όχι σε περίπτωση απόρριψης αυτής (σιωπηρή απόρριψη).

- Η τελευταία παράγραφος 8 διαμορφώνεται ως εξής: *'...Στις περιπτώσεις που δεν προβλέπεται διαφορετικά, αν δεν εκδοθεί απόφαση μέσα σε δύο (2) μήνες από την επίδοση της αίτησης στη διευθύνουσα υπηρεσία, θεωρείται ότι η αίτηση έγινε δεκτή. Η αποδοχή της διάλυσης επέχει τη θέση της βεβαίωσης για την περαίωση των εργασιών. Στις περιπτώσεις διάλυσης της σύμβασης, μπορεί να διενεργηθεί η παραλαβή, χωρίς να απαιτείται η παρέλευση του χρόνου εγγύησης, αν από τη φύση των εργασιών δεν δικαιολογείται η συντήρησή τους, ούτε απαιτείται η δοκιμασία του χρόνου...'*, αντί του μέχρι σήμερα ισχύοντος:

'...Στις περιπτώσεις που δεν προβλέπεται διαφορετικά, αν δεν εκδοθεί απόφαση μέσα σε δύο (2) μήνες από την επίδοση της αίτησης στη διευθύνουσα υπηρεσία, θεωρείται ότι η αίτηση έγινε δεκτή. Η αποδοχή της διάλυσης επέχει τη θέση της βεβαίωσης για την περαίωση των εργασιών. Στις περιπτώσεις διάλυσης της σύμβασης, ο ανάδοχος μπορεί με αίτησή του να ζητήσει να εγκριθεί η διενέργεια και της οριστικής παραλαβής μαζί με την προσωρινή, χωρίς να απαιτείται η παρέλευση του χρόνου εγγύησης, αν από τη φύση των εργασιών δεν δικαιολογείται η συντήρησή τους, ούτε απαιτείται η δοκιμασία του χρόνου...',

Η διαφοροποίηση που προτείνεται είναι πως η αναθέτουσα αρχή μπορεί, μετά τη διάλυση μιας σύμβασης να προβεί απευθείας στην παραλαβή του έργου, χωρίς να απαιτείται η αίτηση του αναδόχου για τη διενέργεια της παραλαβής, μειώνοντας έτσι το χρόνο εκκαθάρισης μιας διαλυθείσας εργολαβίας.

80) Προτεινόμενες Διατάξεις

Άρθρο 80

Υποκατάσταση – Αντικατάσταση άρθρου 164 ν. 4412/2016

Επί των προτεινόμενων ρυθμίσεων

Με τις προτεινόμενες ρυθμίσεις τροποποιούνται οι διατάξεις του άρθρου 164, το οποίο ρυθμίζει ζητήματα υποκατάστασης του αναδόχου δημόσιας σύμβασης έργου.

Ειδικότερα, στην πρώτη παράγραφο, καταρχάς, ορθά διατηρείται στο πρώτο εδάφιο αυτής η πρόβλεψη ότι «η υποκατάσταση του αναδόχου από τρίτο στην κατασκευή μέρους ή όλου του έργου (εκχώρηση του έργου) είναι δυνατή **μόνο αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις της περίπτωσης δ` της παραγράφου 1 του άρθρου 132**», καθώς η τελευταία αποτελεί διάταξη που έχει ενσωματώσει τις αντίστοιχες διατάξεις της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ. Ωστόσο, δεν είναι αντιληπτό γιατί αντικαθίσταται η λέξη «αποκλειστικά» της ισχύουσας διάταξης από τη λέξη «μόνο», καθώς σε κάθε περίπτωση το νόημα παραμένει ίδιο.

Περαιτέρω, τροποποιούνται, σε σχέση με την υφιστάμενη διάταξη, και εξειδικεύονται οι διαδικαστικές προϋποθέσεις της υποκατάστασης, καθώς προβλέπεται αφενός η έκδοση διαπιστωτική πράξης της Προϊσταμένης Αρχής, στις περιπτώσεις ολικής ή μερικής διαδοχής του αρχικού αναδόχου, λόγω εταιρικής αναδιάρθρωσης και αφετέρου η έκδοση εγκριτικής απόφασης της Προϊσταμένης Αρχής, σε περίπτωση που ο αρχικός ανάδοχος έχει περιέλθει σε κατάσταση αφερεγγυότητας, ιδίως στο πλαίσιο προπρωχευτικών ή πτωχευτικών διαδικασιών. Η προτεινόμενη ρύθμιση με τις ως άνω προβλέψεις καθίσταται πιο ελαστική σε σχέση με την υφιστάμενη διάταξη, στην οποία σε κάθε περίπτωση επιτρεπτής υποκατάστασης του αναδόχου, κατά το άρθρο 132 παρ. 1 περ. δ, απαιτείται έγκριση της Προϊσταμένης Αρχής.

Οι ως άνω περιπτώσεις διακρίνονται, καθώς η περίπτωση της διαδοχής, λόγω εταιρικής αναδιάρθρωσης, αφορά αποκλειστικά σε καταστάσεις, που συντρέχουν, εφόσον πληρούνται συγκεκριμένες προϋποθέσεις του εταιρικού δικαίου, για τις οποίες δεν νοείται οποιαδήποτε έγκριση της Προϊσταμένης Αρχής και αρκεί η διαπίστωσή τους με σχετική διαπιστωτική πράξη. Στον αντίποδα για τις περιπτώσεις αφερεγγυότητας του αναδόχου, ιδίως στο πλαίσιο καταστάσεων του πτωχευτικού δικαίου (πρωχευτικών ή προπρωχευτικών διαδικασιών), προβλέπεται η έκδοση εγκριτικής, αντί διαπιστωτικής πράξης, πρόβλεψη, ωστόσο, που εγείρει προβληματισμό, καθώς διαφαίνεται ότι εναπόκειται στην κρίση της Προϊσταμένης Αρχής η έγκριση ή μη της υποκατάστασης, στις περιπτώσεις αυτές, ακόμη και όταν συντρέχουν όλες οι προϋποθέσεις του άρθρου 132 παρ. 1 περ. δ., ώστε νομίμως να χωρήσει η υποκατάσταση του αναδόχου. Στο πλαίσιο αυτό δεν φαίνεται να εξυπηρετεί τον σκοπό της διάταξης, ιδίως σε συσχέτιση με το άρθρο 132, η πρόβλεψη εγκριτικής πράξης της Προϊσταμένης Αρχής και προτείνεται, ομοίως ως άνω, η έκδοση διαπιστωτικής πράξης.

Επιπλέον, προστίθεται το ακόλουθο εδάφιο: «Για την έκδοση των ως άνω ελέγχεται αν ο νέος ανάδοχος πληροί τα κριτήρια ποιοτικής επιλογής που καθορίστηκαν με τη διακήρυξη του έργου», προσθήκη η οποία δεν υπάρχει στην υφιστάμενη διάταξη, ωστόσο είναι αυτονόητη προϋπόθεση που τίθεται από την ίδια τη διάταξη του άρθρου 132 παρ. 1 περ. δ, τιθέμενη, εν προκειμένω, περισσότερο εμφατικά, ώστε να είναι απόλυτα σαφές ότι θα πρέπει, πριν από την έκδοση των οικείων αποφάσεων της Προϊσταμένης Αρχής ως προς τη νόμιμη

υποκατάσταση του αναδόχου, να επαληθεύεται στο πρόσωπο του νέου αναδόχου η συνδρομή των ίδιων κριτηρίων ποιοτικής επιλογής, τα οποία είχαν προβλεφθεί στην και ως προς τον αρχικό ανάδοχο.

Για λόγους νομοτεχνικούς, ωστόσο, προτείνεται η αντικατάσταση της φράσης «καθορίστηκαν με τη διακήρυξη του έργου» από τη φράση «καθορίστηκαν με τα έγγραφα της σύμβασης του έργου», ώστε να καταλαμβάνονται όλες οι πιθανές διαδικασίες, στο πλαίσιο των οποίων μπορεί να προκύψει η αρχική σύμβαση, για την οποία συντρέχουν οι προϋποθέσεις της υποκατάστασης του αναδόχου.

Περαιτέρω, τροποποιείται η παρ. 2 της ισχύουσας διάταξης ως προς την ευθύνη σε περίπτωση υποκατάστασης του αναδόχου και προβλέπεται, πλέον, διάκριση της ευθύνης ανάλογα με την περίπτωση της υποκατάστασης, σε σχέση με την ισχύουσα ρύθμιση, η οποία αντιμετωπίζει με ενιαίο τρόπο όλες τις περιπτώσεις υποκατάστασης, προβλέποντας μόνο κατ' εξαίρεση την απαλλαγή από την ευθύνη του αρχικού αναδόχου.

Ειδικότερα, όπως και στην προτεινόμενη παράγραφο 1, διακρίνονται οι περιπτώσεις της απαλλαγής ή μη από την ευθύνη, ανάλογα με το αν η υποκατάσταση οφείλεται σε εταιρική αναδιάρθρωση ή σε αφερεγγυότητα του αναδόχου και προβλέπεται απαλλαγή του κυρίου αναδόχου από την ευθύνη μόνο στις περιπτώσεις που η υποκατάσταση οφείλεται σε ολική ή μερική διαδοχή λόγω εταιρικής αναδιάρθρωσης, ρύθμιση η οποία φαίνεται ότι συμβαδίζει με τη συχνή πρακτική των εταιρικών μετασηματισμών, οι οποίοι άλλωστε δεν σχετίζονται με αφερεγγυα συμπεριφορά του αναδόχου. Αντίθετα, στις περιπτώσεις υποκατάστασης λόγω αφερεγγυότητας του κυρίου αναδόχου, με την προτεινόμενη ρύθμιση, διατηρείται ακέραιη η ευθύνη του κυρίου αναδόχου, ο οποίος ευθύνεται μαζί με τον υποκατάστατο εις ολόκληρον προς τον κύριο του έργου, το προσωπικό του έργου, καθώς και οποιονδήποτε τρίτο.

Περαιτέρω, απαλείφεται η παρ. 3, η οποία προβλέπει τις διαδικαστικές προϋποθέσεις για την έγκριση της απαλλαγής από την ευθύνη του κυρίου αναδόχου, σε περίπτωση υποκατάστασης. Προτείνεται να επανεξεταστεί η διατήρηση συγκεκριμένων διαδικαστικών ρυθμίσεων της εν λόγω παραγράφου, καθώς η πλήρης απαλοιφή της εκτιμάται ότι θα δημιουργήσει ζητήματα ορθής εφαρμογής των διατάξεων της παρ. 2 στις αναθέτουσες αρχές, καθώς δεν θα υπάρχει οποιοδήποτε ρυθμιστικό πλαίσιο για τη διαδικασία απαλλαγής από την ευθύνη του κυρίου αναδόχου.

Η απαλοιφή της παρ. 4, που ρυθμίζει την περίπτωση, κατά την οποία την υποκατάσταση ζητά μέλος αναδόχου κοινοπραξίας, συμβαδίζει με τις τροποποιήσεις του άρθρου 164, ωστόσο θα έπρεπε, ίσως, να διευκρινιστεί ότι και στην περίπτωση που ο ανάδοχος είναι κοινοπραξία εφαρμόζονται, ομοίως, οι διατάξεις των προηγούμενων δύο παραγράφων, για την αποφυγή ζητημάτων ερμηνείας.

Τέλος, δεν είναι αντιληπτός ο λόγος απαλοιφής της παρ. 5 της ισχύουσας ρύθμισης και χρήζει επανεξέτασης, τόσο κατά το μεταβατικό χρονικό διάστημα ισχύος του Μ.Ε.Ε.Π., αλλά και συσχέτιση με τις προβλεπόμενες διατάξεις του π.δ/τος 71/2019 ως προς τα ζητήματα υποκατάστασης και την επιβολή τυχόν πειθαρχικών ποινών, ιδίως σε περίπτωση μη επιτρεπτής υποκατάστασης του αναδόχου.

81) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 81

Υπεργολαβία κατά την εκτέλεση - Εγκεκριμένος υπεργολάβος – Κατασκευαστική κοινοπραξία – Αντικατάσταση άρθρου 165 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Κατά τα σχετικώς αναφερόμενα στην αιτιολογική έκθεση «Αναδιατυπώνεται το άρθρο που σχετίζεται με την ανάθεση σε υπεργολάβο τμήματος του έργου και η διάταξη γίνεται συμβατή με το ενωσιακό δίκαιο αίροντας εθνικούς περιορισμούς, ενώ καθορίζεται η δυνατότητα γνωστοποίησης του υπεργολάβου από τον ανάδοχο στην αναθέτουσα αρχή, όπου στο εξής η Προϊσταμένη Αρχή θα είναι αρμόδια να εγκρίνει εντός 15 ημερών την υπεργολαβία και εισάγεται ο θεσμός του εγκεκριμένου υπεργολάβου. Κατά την υπογραφή της σύμβασης εκτέλεσης ο ανάδοχος οφείλει να προσκομίσει την υπεργολαβική σύμβαση και **αν δεν το πράξει εμπρόθεσμα αυτό, δύναται η Διευθύνουσα Υπηρεσία να μην αποδέχεται την υπεργολαβία.** Εισάγεται στις παρ. 4, 5 και 6 η δυνατότητα σύστασης κατασκευαστικής κοινοπραξίας και καθορίζονται οι προϋποθέσεις και η διαδικασία έγκυρης συμμετοχής, το ποσοστό συμμετοχής του αναδόχου στην κοινοπραξία και η ευθύνη των μελών της. Με την σχετική πρόβλεψη των παρ. 4, 5 και 6 παρέχεται η δυνατότητα της εκτέλεσης έργων με την ενίσχυση σε χρηματοοικονομικά μέσα και επαγγελματική εμπειρία από εργοληπτικές επιχειρήσεις και μέσω αυτής της όσμωσης δυνατοτήτων εξασφαλίζεται η ασφαλής και ακριβόχρονη εκτέλεση του έργου.»

Με τις προτεινόμενες διατάξεις επέρχονται ουσιαστικές τροποποιήσεις στην ισχύουσα διάταξη, η οποία ρυθμίζει ζητήματα υπεργολαβίας κατά την εκτέλεση δημοσίων συμβάσεων έργου.

Ειδικότερα:

α) Ως προς την παρ. 1, με την προτεινόμενη τροποποίηση, κατ' αρχάς, παύει ο περιορισμός στο ποσοστό, επί του ποσού της αξίας της σύμβασης, το οποίο θα πρέπει να διατηρεί ο ανάδοχος του έργου, το οποίο στην ισχύουσα ρύθμιση είναι 70%. Η προτεινόμενη τροποποίηση συνάδει με τις διατάξεις του άρθρου 131 του ν. 4412/2016, το οποίο έχει μεταφέρει τις αντίστοιχες διατάξεις της Οδηγίας, στις οποίες δεν τίθενται οριζόντιες ποσοστώσεις στην υπεργολαβία κατά την ανάθεση ή/και την εκτέλεση της σύμβασης. Περαιτέρω, επισημαίνεται ότι η προτεινόμενη ρύθμιση συνάδει και με την νομολογία του Δικαστηρίου της ΕΕ (Πρβλ. ενδεικτικά υπόθεση C-298/15 Borta, C-63/18 Vitali SpA).

Περαιτέρω, η αρμοδιότητα έγκρισης της σύμβασης υπεργολαβίας, την οποία γνωστοποιεί ο ανάδοχος στον κύριο του έργου ή στον φορέα κατασκευής, πριν από την εγκατάσταση του υπεργολάβου στο έργο, με την προτεινόμενη διάταξη, ανήκει πλέον στην Προϊσταμένη Αρχή και όχι στον κύριο του έργου ή στον φορέα κατασκευής.

β) Με τις προτεινόμενες ρυθμίσεις τροποποιείται η παρ. 3 και καταργείται η υποχρέωση της Διευθύνουσας Υπηρεσίας να κινήσει τη διαδικασία έκπτωσης του αναδόχου εφόσον, εν τέλει, δεν συναφθεί η υπεργολαβική σύμβαση.

Στην παρ. 3, παρατηρούνται περαιτέρω τα ακόλουθα:

Προβλέπεται ότι μόνο, εφόσον προκύπτει υποχρέωση από τα τεύχη του διαγωνισμού ή αν ο ανάδοχος πρότεινε συγκεκριμένους υπεργολάβους κατά την υποβολή της προσφοράς του υποχρεούται, να προσκομίσει την υπεργολαβική σύμβαση κατά την υπογραφή της σύμβασης εκτέλεσης, σε αντίθεση με την ισχύουσα διάταξη, στην οποία προβλέπεται η εν λόγω υποχρέωση σε κάθε περίπτωση πριν από την υπογραφή της σύμβασης. Στο δεύτερο εδάφιο της ίδιας παραγράφου προβλέπεται περαιτέρω ότι «*Η Διευθύνουσα Υπηρεσία μπορεί να χορηγήσει προθεσμία στον ανάδοχο κατ' αίτησή του, για την προσκόμιση της υπεργολαβικής σύμβασης...».*

Ωστόσο, στην παρ. 1 και ειδικότερα στην περ. β) αυτής, προκειμένου να θεωρηθεί «εγκεκριμένος» ο υπεργολάβος, τίθεται ως προϋπόθεση η, εκ μέρους του αναδόχου, γνωστοποίηση στον κύριο του έργου ή στον φορέα κατασκευής, της σύμβασης υπεργολαβίας, **πριν** από την εγκατάσταση του υπεργολάβου στο έργο. Επισημαίνεται εν προκειμένω, ότι με την προτεινόμενη διάταξη, ακόμη και στην περίπτωση που ο ανάδοχος

δεν προσκομίσει, τελικώς, την υπεργολαβική σύμβαση, διαφαίνεται ότι ο υπεργολάβος δύναται να εγκατασταθεί στο έργο, χωρίς την προηγούμενη γνωστοποίηση στον κύριο του έργου, ήτοι, χωρίς να είναι «εγκεκριμένος», σύμφωνα με τις προϋποθέσεις της παρ. 1. Ως εκ τούτου, χρήζει συσχέτισης η προτεινόμενη ρύθμιση της παρ. 3, με την περ. β) της παρ. 1, ή να καθοριστούν τυχόν διαφορετικές έννομες συνέπειες λόγω της μη προσκόμισης της υπεργολαβικής σύμβασης, στην τεθείσα, εκ μέρους της Διευθύνουσας Υπηρεσίας, προθεσμίας

Συναφώς, επισημαίνεται ότι στο τελευταίο εδάφιο της παρ. 1 του άρθρου 168, ως ισχύει, προβλέπεται η υποχρέωση της Διευθύνουσας Υπηρεσίας, όπως κινήσει τη διαδικασία έκπτωσης του αναδόχου, εφόσον δεν συναφθεί εν τέλει η υπεργολαβική σύμβαση, υποχρέωση, η οποία καταργείται με την προτεινόμενη ρύθμιση.

γ) Περαιτέρω προστίθενται οι παρ. 4 και 5 με τις οποίες εισάγονται διατάξεις ως προς την κατασκευαστική κοινοπραξία. Η κατασκευαστική κοινοπραξία, η οποία προβλεπόταν στα άρθρα 66 και 67 του ν. 3669/2008, δεν συμπεριελήφθη στις ρυθμίσεις του ν.4412/2016. Με την υπό εξέταση τροποποίηση του άρθρου 165, προτείνεται η επαναφορά των σχετικών ρυθμίσεων στο υπό εξέταση άρθρο.

Καταρχήν, η Αρχή εκφράζει σοβαρές επιφυλάξεις, σχετικά με την εναρμόνιση των σχετικών διατάξεων με το πνεύμα των επιταγών του Ενωσιακού δικαίου, που αφορούν στην τήρηση των αρχών της διαφάνειας και της ίσης μεταχείρισης, καθώς και στην αναγκαιότητα εντοπισμού και καταπολέμησης της συμπαιγνίας (collusion), στον τομέα των δημοσίων συμβάσεων. Ειδικότερα, το γεγονός ότι οικονομικοί φορείς, ανταγωνιστές στην διαδικασία ανάληψης δημόσιας σύμβασης έργου, στο πλαίσιο της επιθυμητής, σε κάθε περίπτωση, ελεύθερης ανάπτυξης ανταγωνισμού, δύναται να καθίστανται τελικώς ανάδοχοι του ιδίου έργου, μετά από την σύναψη σχετικής συμφωνίας μεταξύ τους για τη σύσταση της κατασκευαστικής κοινοπραξίας, εκτιμάται ότι ενέχει σοβαρό κίνδυνο συσχέτισης των σχετικών διατάξεων με την έμμεση δημιουργία και ανάπτυξη καταστάσεων συμπαιγνίας, μεταξύ των συμμετεχόντων, κατά τις διαδικασίες ανάθεσης των δημοσίων συμβάσεων.

Πέραν των ανωτέρω, ωστόσο, η επαναφορά των διατάξεων της κατασκευαστικής κοινοπραξίας διαφαίνεται ότι προσκρούει και στις διατάξεις του άρθρου 132 του ν. 4412/2016.

Ειδικότερα, στο άρθρο 132 παρ. 1 περ. δ προβλέπονται ως επιτρεπτές περιπτώσεις υποκατάστασης του αναδόχου:

«...όταν ένας νέος ανάδοχος υποκαθιστά εκείνον στον οποίο ανατέθηκε αρχικά η σύμβαση από την αναθέτουσα αρχή, συνεπεία:

αα) ρητής ρήτηρας αναθεώρησης ή προαίρεσης, σύμφωνης με την περίπτωση α΄,

ββ) ολικής ή μερικής διαδοχής του αρχικού αναδόχου, λόγω εταιρικής αναδιάρθρωσης, περιλαμβανομένων της εξαγοράς, της απορρόφησης, της συγχώνευσης ή καταστάσεων αφερεγγυότητας ιδίως στο πλαίσιο προπρωχευτικών ή πτωχευτικών διαδικασιών, από άλλον οικονομικό φορέα, ο οποίος πληροί τα κριτήρια ποιοτικής επιλογής που καθορίστηκαν αρχικά, υπό τον όρο ότι η διαδοχή δεν συνεπάγεται άλλες ουσιώδεις τροποποιήσεις της σύμβασης και δεν γίνεται με σκοπό την αποφυγή της εφαρμογής του παρόντος Βιβλίου ή

γγ) περίπτωσης που η αναθέτουσα αρχή αναλαμβάνει τις υποχρεώσεις του κύριου αναδόχου έναντι των υπεργολάβων του και εφόσον η δυνατότητα αυτή προβλέπεται στις κείμενες διατάξεις, σύμφωνα με το άρθρο 131.

Περαιτέρω, στην περ. δ της παρ. 4 του άρθρου 132 προβλέπεται:

«Σε κάθε περίπτωση, με την επιφύλαξη των παραγράφων 1 και 2, μία τροποποίηση θεωρείται ουσιώδης όταν πληροί μία ή περισσότερες από τις ακόλουθες προϋποθέσεις: .....

δ) όταν νέος ανάδοχος υποκαθιστά εκείνον στον οποίο είχε ανατεθεί αρχικώς η σύμβαση σε περιπτώσεις διαφορετικές από τις προβλεπόμενες στην περίπτωση δ' της παραγράφου 1.».

Από τον συνδυασμό των ως άνω διατάξεων διαφαίνεται ότι οι προτεινόμενες ρυθμίσεις εγείρουν ζητήματα συμβατότητας με τις διατάξεις του άρθρου 132, οι οποίες αποτελούν διατάξεις ενωσιακής προέλευσης, ενώ συναφώς υπενθυμίζεται ότι οι σχετικές διατάξεις του ν. 3669/2008 δεν συμπεριλήφθηκαν στις διατάξεις του ν. 4412/2016, λόγω και των ρητών περιπτώσεων υποκατάστασης του αναδόχου, οι οποίες απαριθμούνται αποκλειστικά και όχι ενδεικτικά στις διατάξεις του άρθρου 132.

Κατ' αποτέλεσμα, η εκ νέου εισαγωγή των διατάξεων της κατασκευαστικής κοινοπραξίας μπορεί να θεωρηθεί ως ουσιώδης τροποποίηση της αρχικής σύμβασης, ιδίως εάν δεν συσχετιστεί με τις προϋποθέσεις που τίθενται στην υποπ. αα της περ. δ της παρ. 1 του άρθρου 132.

Πέραν όλων των ιδιαιτέρως σοβαρών ζητημάτων που αναπτύχθηκαν, επισημαίνεται ότι, στο πλαίσιο του ν.3669/2008, οι διατάξεις για την κατασκευαστική κοινοπραξία περιελάμβαναν λεπτομερείς ρυθμίσεις και διαδικαστικούς κανόνες, σχετικά με τους όρους και τη διαδικασία έγκρισής αυτής, ιδίως στο άρθρο 67 αυτού. Ενδεικτικά αναφέρονται ο τρόπος γνωστοποίησης της σύστασης της κοινοπραξίας, μέσω υποβολής σχετικής αίτησης του αναδόχου, αναλυτικά, το περιεχόμενο του φακέλου της ως άνω αίτησης, το περιεχόμενο του συμφωνητικού σύστασης της κατασκευαστικής κοινοπραξίας και η διαδικασία έγκρισης της σύστασης της κοινοπραξίας. Αντιθέτως, στο προτεινόμενο άρθρο οι ως άνω ρυθμίσεις απουσιάζουν, με αποτέλεσμα οι σχετικοί όροι και διαδικασίες να μένουν εκτός ρύθμισης, καθιστώντας το συνολικό πλαίσιο εφαρμογής των σχετικών διατάξεων ασαφές και, ως εκ τούτου, μη δυνάμενο να εξυπηρετήσει τον σκοπό της παροχής ασφάλειας δικαίου και της ομοιόμορφης εφαρμογής εκ μέρους των αναθετουσών αρχών

82) Προτεινόμενη διάταξη:

Άρθρο 82

Βεβαίωση περάτωσης εργασιών – Αντικατάσταση άρθρου 168 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Στο υπό εξέταση άρθρο γίνεται προσπάθεια πλήρους αναμόρφωσης της διαδικασίας έκδοσης βεβαίωσης περάτωσης εργασιών κάνοντας πιο ουσιαστικό το ρόλο της. Ειδικότερα:

- Οι νέες παράγραφοι 1 και 2 αντιστοιχούν στην παράγραφο 1 του ισχύοντος άρθρου τροποποιώντας την όμως κατά πολύ.
- Καταρχήν, το χρονικό διάστημα εντός του οποίου ο επιβλέπων του έργου ενημερώνει 'εγγράφως' τη διευθύνουσα υπηρεσία για την περαίωση των εργασιών του έργου προτείνεται να είναι τριάντα (30) ημέρες από τη λήξη του εγκεκριμένου χρόνου περαίωσης αντί των δέκα (10) ημερών που είναι σήμερα. Επίσης, προτείνεται να προστεθεί στο άρθρο ο όρος της 'έγγραφης' ενημέρωσης ως πιο συγκεκριμένος και emphaticός σε σχέση με την αοριστία που υπάρχει τώρα περί αναφοράς απλώς.
- Μία πολύ κρίσιμη αλλαγή, η οποίας συνδέεται και με τον τριπλασιασμό του χρόνου αναφοράς του επιβλέποντα προς τη διευθύνουσα υπηρεσία για την περαίωση της εργολαβίας, αφορά στο γεγονός πως πλέον ο επιβλέπων έχει την αρμοδιότητα επανελέγχου, κατά το δυνατό, των επιμετρήσεων, με γενικές ή σποραδικές καταμετρήσεις. Η δυνατότητα

αυτή έως και σήμερα, δίνεται στην επιτροπή προσωρινής παραλαβής η οποία έχει το δικαίωμα να: *‘...επέμβει διορθωτικά, αιτιολογεί τις τροποποιήσεις στις ποσότητες και αναγράφει τις παρατηρήσεις της για εργασίες που έχουν εκτελεσθεί με υπέρβαση των εγκεκριμένων ποσοτήτων ή κατά τροποποίηση των εγκεκριμένων σχεδίων...’*. Στο υπό εξέταση νόμο προτείνεται η κατάργηση του θεσμού της ‘προσωρινής παραλαβής’ και καθιερώνεται μία και μόνο ‘παραλαβή’ ενώ εξακολουθεί να υφίσταται η ‘διοικητική παραλαβή για χρήση’. Για το λόγο αυτό το ρόλο, δειγματοληπτικού ελέγχου αναλαμβάνει πλέον ο επιβλέπων και τα ευρεθέντα αποτελέσματα αναφέρονται στη βεβαίωση περάτωσης εργασιών. Πλην όμως, σε σχέση με τις αρμοδιότητες που έχει σήμερα η επιτροπή προσωρινής παραλαβής, ο ρόλος του είναι πολύ περιορισμένος καθόσον δεν του δίδεται η αρμοδιότητα διορθωτικών επεμβάσεων πλην μόνο καταγραφής. Σύμφωνα με τα προτεινόμενα: *‘...αναγράφει τις παρατηρήσεις του για εργασίες που έχουν εκτελεσθεί με υπέρβαση των εγκεκριμένων ποσοτήτων ή κατά τροποποίηση των εγκεκριμένων σχεδίων...’*.

Επιπλέον, σε περίπτωση που κρίνει κάποιες εργασίες ως: *‘...απορριπτές ή ελαττωματικές, με ουσιώδεις ή επουσιώδεις ελλείψεις που πρέπει να αποκατασταθούν, επουσιώδεις δε θεωρούνται αποκλειστικά οι εργασίες που δεν επηρεάζουν τη λειτουργικότητα του έργου, την ασφάλεια των χρηστών και δεν παραβιάζουν όρους αδειοδοτήσεων του έργου...’*, τα αναφέρει στην έκθεση που υποχρεούται να συντάξει προς τον προϊστάμενο της διευθύνουσας υπηρεσίας εντός του προαναφερθέντος χρονικού διαστήματος των τριάντα ημερών.

- Αν και δεν έχει από το νόμο αρμοδιότητα για τροποποίηση/διόρθωση/συμπλήρωση των επιμετρήσεων, σε περίπτωση που από τα αναφερόμενα στην έκθεσή του σχετικά με τις εκτελεσθείσες εργασίες, διαπιστώνεται: *‘.....καταβολή στον ανάδοχο ποσών ως αχρεωστήτως καταβληθέντων ή εγείρονται δικαιώματα σε βάρος του αναδόχου, η Διευθύνουσα συντάσσει αρνητικό λογαριασμό σε βάρος του...’*.

Σημειώνεται επίσης, ότι στην ισχύουσα διάταξη η προαναφερθείσα έκθεση περιγράφεται ως ‘αναφορά’. Σε συνέχεια της έκθεσης/αναφοράς ο προϊστάμενος της διευθύνουσας υπηρεσίας εκδίδει τη βεβαίωση περάτωσης εργασιών.

- Επιπλέον, στην προτεινόμενη διάταξη αναγράφεται και ο ορισμός της ‘επουσιώδους έλλειψης’ ως: *‘...επουσιώδεις θεωρούνται αποκλειστικά οι εργασίες που δεν επηρεάζουν τη λειτουργικότητα του έργου, την ασφάλεια των χρηστών και δεν παραβιάζουν όρους αδειοδοτήσεων του έργου...’*, ορισμός που υπάρχει ήδη στο νόμο αλλά εμφανίζεται στο άρθρο περί προσωρινής παραλαβής, άρθρο που προτείνεται να καταργηθεί.

- Οι νέες παράγραφοι 2 έως και 5 ταυτίζονται, με μικρές νομοτεχνικές διορθώσεις, με τις ισχύουσες παραγράφους 2 έως και 4.

- Τέλος, προστίθεται μία νέα παράγραφος 6 ως ακολούθως: *‘...Κατά των αποφάσεων της διευθύνουσας υπηρεσίας χωρεί ένσταση του άρθρου 174 του παρόντος...’*, παράγραφος η οποία δεν τροποποιεί την ουσία της έννοιας της βεβαίωσης περάτωσης εργασιών αλλά ‘συμπληρώνει’ το άρθρο.

83) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 83 Διοικητική παραλαβή για χρήση – Τροποποίηση άρθρου 169 ν. 4412/2016

Οι παρ. 1 και 5 του άρθρου 169 του ν. 4412/2016 (Α’ 147) τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Το παρόν άρθρο 169 τροποποιείται στο ελάχιστο δυνατό με μικρές νομοτεχνικές αλλαγές ώστε να οι προβλέψεις να είναι συμβατές με την μεταβολή του καθεστώτος της παραλαβής.

Πιο συγκεκριμένα:

Το σύνολο των νέων παραγράφων του υπό εξέταση άρθρου παραμένουν ως έχουν ενώ διαμορφώνεται, σύμφωνα με τα προαναφερθέντα η παράγραφος 5 ως ακολούθως: *‘...Η διοικητική παραλαβή για χρήση δεν αναπληρώνει τη διενέργεια της παραλαβής του έργου...’* Αντί του ισχύοντος: *‘...Η διοικητική παραλαβή για χρήση δεν αναπληρώνει τη διενέργεια της προσωρινής και οριστικής παραλαβής του έργου...’*.

84) Προτεινόμενη διάταξη:

Άρθρο 84

Ενιαίο Σύστημα Τεχνικών Προδιαγραφών και Τιμολόγησης Τεχνικών Έργων και Μελετών (ΕΣΤΙΜ-ΤΕΜ) – Αντικατάσταση άρθρου 170 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με τις προτεινόμενες ρυθμίσεις του άρθρου 84 καταργείται, στο σύνολό του, το ισχύον άρθρο 170, το οποίο προβλέπει τη διαδικασία προσωρινής παραλαβής του έργου και αντικαθίσταται από τις προτεινόμενες διατάξεις ως προς την ίδρυση Ενιαίου Συστήματος Τεχνικών Προδιαγραφών και Τιμολόγησης Τεχνικών Έργων και Μελετών (ΕΣΤΙΜ-ΤΕΜ) καθώς του Ηλεκτρονικού Συστήματος Προσδιορισμού Κόστους Συντελεστών Παραγωγής Τεχνικών Έργων (ΗΣΠΚΣΠΤΕ).

Καταρχήν για λόγους καλής νομοθέτησης προτείνεται η κατάργηση του άρθρου 170 και η προσθήκη του παρόντος ως διακριτού άρθρου 170^Α.

Στην έκθεση συνεπειών ρύθμισης αναφέρεται: *«Με το άρθρο 84 αντικαθίσταται το άρθρο 170 του ν.4412/2016. Ειδικότερα, το άρθρο 170 επαναδιατυπώνεται και προτείνεται η ίδρυση Ενιαίου Συστήματος Τεχνικών Προδιαγραφών και Τιμολόγησης Τεχνικών Έργων και Μελετών (ΕΣΤΙΜ-ΤΕΜ) καθώς επίσης ιδρύεται Ηλεκτρονικό Σύστημα Προσδιορισμού Κόστους Συντελεστών Παραγωγής Τεχνικών Έργων (ΗΣΠΚΣΠΤΕ), το οποίο αποτελεί ηλεκτρονική διαδικτυακή πλατφόρμα υποστήριξης του ΕΣΤΙΜ-ΤΕΜ. Το ΗΣΠΚΣΠΤΕ περιλαμβάνει τις ακόλουθες, συμβατές με τεχνολογία BIM, διαδικτυακές εφαρμογές: Παρατηρητήριο Τιμών, Σύστημα Αναλύσεων Τιμών και Προσδιορισμού Κόστους και Σύστημα Ενιαίων Τεχνικών Προδιαγραφών. Παράλληλα προβλέπεται η ίδρυση Ειδικού Φορέα με τη μορφή νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου, υπό την εποπτεία του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών, στη διοίκηση του οποίου θα εκπροσωπούνται ισότιμα όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη που εμπλέκονται στην παραγωγή των τεχνικών έργων ή στην προαγωγή της τεχνολογίας των έργων.»*

Ειδικότερα, με τις παρ. 1 και 2 ιδρύονται το Ενιαίο Σύστημα Τεχνικών Προδιαγραφών και Τιμολόγησης Τεχνικών Έργων και Μελετών (ΕΣΤΙΜ-ΤΕΜ) και το Ηλεκτρονικό Σύστημα Προσδιορισμού Κόστους Συντελεστών Παραγωγής Τεχνικών Έργων (ΗΣΠΚΣΠΤΕ) αντίστοιχα, Επίσης προβλέπεται ότι στο ΗΣΠΚΣΠΤΕ θα ενταχθούν οι εξής, διαδικτυακές εφαρμογές: Παρατηρητήριο Τιμών, Σύστημα Αναλύσεων Τιμών και Προσδιορισμού Κόστους, καθώς και Σύστημα Ενιαίων Τεχνικών Προδιαγραφών, οι οποίες όλες είναι συμβατές με τη τεχνολογία BIM (“ Building Information Modelling”).

Οι ως άνω προβλέψεις για την ίδρυση του Ενιαίου Συστήματος Τεχνικών Προδιαγραφών και Τιμολόγησης Τεχνικών Έργων και Μελετών (ΕΣΤΙΜ-ΤΕΜ) καθώς και του Ηλεκτρονικού Συστήματος Προσδιορισμού Κόστους Συντελεστών Παραγωγής Τεχνικών Έργων (ΗΣΠΚΣΠΤΕ),

με τις διαδικτυακές εφαρμογές που θα περιλαμβάνει αποτελούν ρυθμίσεις που κινούνται προς την ορθή κατεύθυνση. Εφόσον ολοκληρωθεί η ανάπτυξη και η λειτουργία τους διαφαίνεται ότι θα συμβάλλουν σημαντικά στον ορθότερο προσδιορισμό του κόστους των τεχνικών έργων και μελετών, ενώ η συνεχής παρακολούθηση και καταγραφή των τιμών της αγοράς, μέσω του Παρατηρητηρίου Τιμών, ομοίως θα συντελέσει, ώστε οι προϋπολογισμοί δημοπράτησης να καταρτίζονται με βάση πραγματικά δεδομένα της αγοράς και κατ' επέκταση στην άμβλυση του φαινομένου των ασυνήθιστα χαμηλών προσφορών που σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στη χρήση παρωχημένων τιμολογίων. Επίσης, το προβλεπόμενο Ενιαίο Σύστημα Τεχνικών Προδιαγραφών, σε συνδυασμό με τη χρήση της τεχνολογίας BIM, μπορεί να συμβάλει στην κατάρτιση και χρήση σύγχρονων προδιαγραφών, οι οποίες είναι καθοριστικής σημασίας για την παραγωγή ποιοτικών έργων και μελετών.

Προβληματισμό εγείρουν οι πολλές εξουσιοδοτικές διατάξεις για την έκδοση κανονιστικών πράξεων που περιέχονται στις προτεινόμενες διατάξεις, καθώς αποτελεί σύνηθες φαινόμενο στην πρακτική της ελληνικής δημόσιας διοίκησης να μην εκδίδονται ή να εκδίδονται με μεγάλη καθυστέρηση οι σχετικές πράξεις, με αποτέλεσμα να καθίστανται δυσεφάρμοστες ή ακόμη και ανεφάρμοστες τελικά οι νομοθετικές προβλέψεις. Εν προκειμένω και, δεδομένου ότι δεν προβλέπονται στις εξουσιοδοτικές πράξεις προθεσμίες για την έκδοσή τους, προτείνεται να τεθούν σχετικές προθεσμίες, ώστε να υπάρχει ένας, ενδεικτικός έστω, χρονικός ορίζοντας για την ενεργοποίηση των σχετικών ρυθμίσεων.

Στην παρ. 3 προβλέπεται η σύσταση εταιρίας με τη μορφή νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα με την επωνυμία «*Εταιρία Προδιαγραφών και Τιμολόγησης Τεχνικών Έργων & Μελετών*», με σκοπό την ανάπτυξη, λειτουργία, διαρκή ενημέρωση και υποστήριξη του Ενιαίου Συστήματος Τεχνικών Προδιαγραφών, η οποία λειτουργεί σε ανταποδοτική βάση και στη διοίκηση της οποίας εκπροσωπούνται ισότιμα όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη που εμπλέκονται στην παραγωγή των τεχνικών έργων ή στην προαγωγή της τεχνολογίας των έργων αυτών. Προβλέπεται, τέλος, ότι η εταιρία τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών.

Εν προκειμένω δεν προκύπτει με σαφήνεια εάν στις αρμοδιότητες της ως άνω εταιρείας θα είναι μόνον η ανάπτυξη και υποστήριξη του Ενιαίου Συστήματος Τεχνικών Προδιαγραφών ή και η εκπόνηση των τεχνικών προδιαγραφών. Στην τελευταία περίπτωση εγείρονται σοβαροί προβληματισμοί, καθώς ναι μεν προβλέπεται ότι η εταιρεία θα τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών, ωστόσο τα ζητήματα που άπτονται της εκπόνησης τεχνικών προδιαγραφών και δη ενιαίων προδιαγραφών με υποχρεωτικό χαρακτήρα προτείνεται να παραμείνουν σε κάθε περίπτωση στην αρμοδιότητα του καθ' ύλην αρμόδιου Υπουργείου.

Στην παρ. 4 προβλέπεται ότι η ανάπτυξη, λειτουργία, διαρκής ενημέρωση και υποστήριξη των ΕΣΤΙΜ-ΤΕΜ και ΗΣΠΚΣΠΤΕ χρηματοδοτούνται από το ΠΔΕ και το εκάστοτε ισχύον ΕΣΠΑ και μπορούν να ανατίθενται και σε κατάλληλο φορέα του δημόσιου ή ιδιωτικού τομέα. Επισημαίνεται, εν προκειμένω ότι, ιδίως ως προς την απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών, αν και δεν αναφέρεται ρητά, με την οποία μπορεί να ανατίθεται σε άλλον δημόσιο φορέα η ανάπτυξη, ενημέρωση και λειτουργία των ΕΣΤΙΜ-ΤΕΜ και ΗΣΠΚΣΠΤΕ, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα οριζόμενα στις διατάξεις του άρθρου 12 του ν. 4412/2016 και προτείνεται να υπάρξει ρητή παραπομπή στην εν λόγω διάταξη, για τη δε ανάθεση της σχετικής σύμβασης σε ιδιωτικό φορέα είναι προφανές ότι θα πρέπει να ακολουθηθεί μία από τις ανταγωνιστικές διαδικασίες του ν. 4412/2016. Από άποψη νομοτεχνική προτείνεται να προβλεφθεί ρητά ότι η σχετική απόφαση εκδίδεται από τον Υπουργό Υποδομών.

Στην παρ. 5 προβλέπεται η έκδοση ΚΥΑ, με την οποία ρυθμίζονται τα ειδικότερα θέματα που αφορούν στη σύσταση, την οργάνωση και διοίκηση της «*Εταιρίας Προδιαγραφών και Τιμολόγησης Τεχνικών Έργων & Μελετών*», τις συμπράξεις της με άλλους φορείς της χώρας

ή του εξωτερικού, την ανάπτυξη, λειτουργία και διαχείριση των ΕΣΤΙΜ-ΤΕΜ και ΗΣΠΚΣΠΤΕ, τη δομή, το περιεχόμενο, τις παρεχόμενες υπηρεσίες και τη διαλειτουργικότητά τους με άλλα ηλεκτρονικά και μη συστήματα, καθώς και κάθε άλλο σχετικό θέμα.

Περαιτέρω, στην παρ. 6 προβλέπεται η έκδοση απόφασης του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών, με την οποία θα ρυθμιστούν τα θέματα που αφορούν στη μετάβαση από το υφιστάμενο σύστημα στο Ενιαίο Σύστημα Τεχνικών Προδιαγραφών και τιμολόγησης Τεχνικών Έργων και Μελετών και στην κατάργηση των οικείων αποφάσεων του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών με τις οποίες έχουν εγκριθεί τα αναλυτικά τιμολόγια.

Ως προς τις εν λόγω εξουσιοδοτικές διατάξεις ισχύουν όσα ήδη αναφέρθηκαν ανωτέρω.

Τέλος στην παρ. 7 προβλέπεται ότι το ΕΣΤΙΜ-ΤΕΜ έχει υποχρεωτική εφαρμογή στις συμβάσεις μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών και στις συμβάσεις έργων που υπάγονται στους νόμους 4412/2016 και 4413/2016 και προαιρετική στις συμβάσεις που ανατίθενται από φορείς του ιδιωτικού τομέα, ενώ χορηγείται εξουσιοδότηση για την έκδοση ΚΥΑ, με την οποία μπορεί να ενταχθούν τα ιδιωτικά έργα στο ΕΣΤΙΜ-ΤΕΜ.

Για λόγους νομοτεχνικής αρτιότητας της διάταξης προτείνεται αντί της φράσης «συμβάσεις που ανατίθενται από φορείς του ιδιωτικού τομέα» ή φράση «ιδιωτικά έργα».

85) Προτεινόμενη διάταξη:

Άρθρο 85

Χρόνος υποχρεωτικής συντήρησης των έργων – Αντικατάσταση άρθρου 171 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Στο υπό εξέταση άρθρο προτείνονται σημαντικές τροποποιήσεις αλλά και νομοτεχνικές διορθώσεις κυρίως λόγω της αλλαγής αλλά και κατάργησης των όρων που αφορούν την παραλαβή των έργων και συμπληρώσεις οι οποίες όμως δεν αλλάζουν κατ' ουσία τη διάταξη. Πιο συγκεκριμένα:

- Το πρώτο εδάφιο της νέας παραγράφου 1 ταυτίζεται με το αντίστοιχο της ισχύουσας διάταξης πλην κάποιων νομοτεχνικών αλλαγών.

- τροποποιείται το δεύτερο εδάφιο της ίδιας παραγράφου όπου ο χρόνος εγγύησης, σε ειδικές περιπτώσεις έργων, μπορεί να αυξηθεί μέχρι και στα πέντε (5) έτη από τρία (3) που προβλέπεται σήμερα. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση που συνοδεύει τις προτεινόμενες τροποποιήσεις του ν. 4412/2016, η αύξηση τούτη αποσκοπεί στην εξασφάλιση παράδοσης ποιοτικότερων έργων με διάρκεια στο χρόνο.

- Ο χρόνος εγγύησης, στην προτεινόμενη διάταξη, αρχίζει από τη βεβαιωμένη περάτωση των εργασιών εν αντιθέσει με την ισχύουσα διάταξη όπου: *‘.....αρχίζει από τη βεβαιωμένη περάτωση των εργασιών, αν μέσα σε δύο (2) μήνες από αυτή υποβληθεί από τον ανάδοχο η τελική επιμέτρηση, άλλως από την ημερομηνία που υποβλήθηκε ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο συντάχθηκε η τελική επιμέτρηση.....’*. Η εν λόγω τροποποίηση είναι αναγκαία και προκύπτει λόγω των προτεινόμενων αλλαγών στις επιμετρήσεις αλλά και στη βεβαίωση περάτωσης εργασιών.

- Στη νέα παράγραφο 2 και αναφορικά με τη συντήρηση των έργων από τον ανάδοχο κατά το χρόνο εγγύησης δίδεται συγκεκριμένος ορισμός για την έννοια της ‘συντήρησης’ ως: *‘.....η αποκατάσταση βλαβών οι οποίες οφείλονται στην εκτέλεσή του κατά παραβίαση των κανόνων της τεχνικής. Με τη σύμβαση μπορεί να ορίζεται η υποχρέωση του αναδόχου στη συντήρηση τμημάτων, του έργου που απαιτούν εξειδικευμένα συνεργεία και τεχνικούς, όπως*

ιδίως του πρασίνου εντός των ορίων του έργου ή των ανελκυστήρων.....: Με τον ορισμό αυτό ο οποίος συμπληρώνει τις υποχρεώσεις του εργολάβου αναφορικά με τη συντήρηση των έργων κατά το χρόνο εγγύησης, παρέχεται η ευχέρεια επέκτασης της ευθύνης του αναδόχου και σε άλλες εγκαταστάσεις ή εργασίες συντήρησης όπως για ανελκυστήρες, για πράσινο κ.λπ.

- Οι λοιπές παράγραφοι του άρθρου 171 δεν αλλάζουν σε σχέση με τα ισχύοντα πλην κάποιων νομοτεχνικών τροποποιήσεων.

Συμπερασματικά, δύναται κανείς να ισχυριστεί πως με τις προτεινόμενες αλλαγές στο άρθρο που αφορά στο χρόνο υποχρεωτικής συντήρησης των έργων γίνεται μια προσπάθεια επέκτασης της συντήρησης κυρίως σε τμήματα των έργων τα οποία χρήζουν εξειδικευμένου προσωπικού όπως ηλεκτρομηχανολογικές εγκαταστάσεις (πχ ασανσέρ), πράσινο κοκ, στα οποία μέχρι σήμερα δεν υπάρχει κάποια ιδιαίτερη μνεία στα συμβατικά τεύχη για την ορθή χρήση, συντήρηση και διατήρηση (κυρίως για έργα πρασίνου).

86) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 86

Παραλαβή – Αντικατάσταση άρθρου 172 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Το υπό εξέταση άρθρο αποτελεί ένα συνδυασμό δύο επί της ουσίας καταργούμενων άρθρων ήτοι των έως σήμερα ισχύοντων 170: *‘Προσωρινή παραλαβή’* και 172: *‘Οριστική παραλαβή’*. Πλέον με την προτεινόμενη τροποποίηση οι έννοιες της προσωρινής και οριστικής παραλαβής καταργούνται και η παραλαβή ολοκληρώνεται σε ένα στάδιο. Συνεπώς, η εξέταση του νέου άρθρου 172 οφείλει να γίνει σε συσχέτιση και με τα δύο προαναφερθέντα και πρακτικά καταργούμενα άρθρα 170 και 172. Πιο συγκεκριμένα:

- Στην *‘παραλαβή’* πλέον το έργο παραλαμβάνεται ποσοτικά και ποιοτικά, ενώ έως σήμερα η ποσοτική και ποιοτική παραλαβή λαμβάνει χώρα στην προσωρινή παραλαβή, όπου μπορεί να γίνει έλεγχος και διόρθωση και των επιμετρήσεων ενώ στην οριστική παραλαβή το έργο παραλαμβάνεται μόνο ποιοτικά. Πλέον, η πρόταση που εξετάζεται αφορά σε παραλαβή (ποσοτική και ποιοτική) σε μία φάση τόσο των εργασιών της αρχικής όσο και αυτών των συμπληρωματικών συμβάσεων, εφόσον υπάρχουν.

Στο σημείο αυτό επισημαίνεται ότι η προτεινόμενη τροποποίηση, μολονότι καταρχήν δείχνει να κινείται στην κατεύθυνση της απλοποίησης, εν τούτοις εκτιμάται ότι θα προκαλέσει πολλά προβλήματα εφαρμογής, καθώς δεν συνάδει με την φύση των συμβάσεων έργου που λόγω πολυπλοκότητας και υποχρεωτικής περιόδου συντήρησης ολοκληρώνονται σε μεγάλο χρονικό διάστημα από την εκκίνησή τους. Η παραλαβή των έργων σε δύο στάδια αποτελεί παγιωμένη διεθνή πρακτική και ισχύει στην Ελλάδα από συστάσεως της ελληνικής δημόσιας διοίκησης. Τέλος πριν την υιοθέτησή του θα πρέπει να εξεταστεί η προτεινόμενη τροποποίηση και υπό το πρίσμα των ευρωπαϊκών κανόνων χρηματοδότησης και των δημοσιολογιστικών κανόνων.

Περαιτέρω σημειώνεται

- Εξακολουθεί να απαιτείται και στην παραλαβή σχετική απόφαση του αρμόδιου Υπουργού Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων που να καθορίζει το περιεχόμενο του *‘μητρώου του έργου’*, όλων των στοιχείων που το συνοδεύουν καθώς και τη μορφή αυτών, επίσης στοιχείο που σήμερα υπάρχει στην προσωρινή παραλαβή.

- Η *‘παραλαβή’* διενεργείται μέσα σε προθεσμία τριών (3) μηνών μετά την πάροδο του χρόνου υποχρεωτικής από τον ανάδοχο συντήρησης, ενώ η αρμοδιότητα σύστασης της

επιτροπής παραλαβής εξακολουθεί να είναι της προϊσταμένης αρχής, μετά από τη γνωστοποίηση εκ μέρους της διευθύνουσας υπηρεσίας της περάτωσης των εργασιών.

- Η επιτροπή παραλαβής είναι πάντα πενταμελής (5μελής) εκ των οποίων οι τρεις (3) είναι απαραίτητα τεχνικοί υπάλληλοι ενώ, έως σήμερα: *‘...Η επιτροπή είναι τριμελής, όταν όμως πρόκειται για σημαντικά έργα μπορεί να ορισθούν μέχρι και τέσσερα (4) επιπλέον μέλη για να περιληφθούν σε αυτήν τεχνικοί διαφόρων ειδικοτήτων, ανάλογα με τη φύση του έργου....’*

- Είναι σημαντικό το γεγονός πως προτείνεται ο ορισμός της επιτροπής να γίνεται πολύ νωρίτερα από την προβλεπόμενη ημερομηνία παραλαβής και συγκεκριμένα: *‘...εντός το πολύ τριών (3) μηνών από την ημερομηνία βεβαίωσης περαίωσης του έργου....’*, έτσι ώστε να αποφεύγονται άσκοπες καθυστερήσεις ειδικά σε σχέση με τους εκπροσώπους του ΤΕΕ.

- Το έργο της επιτροπής παραλαβής ολοκληρώνεται με τη σύνταξη του σχετικού πρωτοκόλλου, ως ήδη ισχύει.

- Η επιτροπή, ως έχει ήδη αναφερθεί προβαίνει σε ποσοτική και ποιοτική παραλαβή της εργολαβίας, καταγράφει τις ποσότητες της τελικής επιμέτρησης, παρατηρήσεις για εργασίες και υλικά χωρίς ή καθ’ υπέρβαση κοκ.

- Επισημαίνεται ρητά ότι η επιτροπή: *‘...δεν έχει δικαίωμα ελέγχου των οικονομικών παραμέτρων και των διαδικασιών της εκτέλεσης εν γένει του έργου....’*, σε αντίθεση με ότι σήμερα ισχύει αναφορικά με την *‘προσωρινή παραλαβή’* όπου: *‘....Η επιτροπή παραλαβής παραλαμβάνει το έργο ποσοτικά και ποιοτικά, ελέγχει κατά το δυνατόν τις επιμετρήσεις, με γενικές ή στοραδικές καταμετρήσεις, καταγράφει στο πρωτόκολλο τις ποσότητες της τελικής επιμέτρησης, όπως διορθώνονται από τους ελέγχους που γίνονται, χωρίς να δεσμεύεται από το περιεχόμενο του τελικού συνοπτικού επιμετρητικού πίνακα, στον οποίο μπορεί να επέμβει διορθωτικά....’*

- Σύμφωνα με την προτεινόμενη τροποποίηση, η επιτροπή παραλαβής: *‘...ελέγχει επίσης κατά το δυνατόν την ποιότητα των εργασιών και αναγράφει στο πρωτόκολλο τις παρατηρήσεις της, ιδίως για τις εργασίες που κρίνονται απορριπτές ή ελαττωματικές, ουσιώδεις ή εποσιώδεις που πρέπει να αποκατασταθούν ή παραδεκτές μεν αλλά με μείωση της τιμής τους..... Κατόπιν των παρατηρήσεων αυτών η Διευθύνουσα υπηρεσία μεριμνά για την αποκατάσταση των ελαττωμάτων που τυχόν διαπιστώθηκαν σύμφωνα με το άρθρο 159 παρ. 3....’*

- Μια επίσης σημαντική δυνατότητα της επιτροπής η οποία υφίσταται και στην ισχύουσα διάταξη, αποτελεί το γεγονός: *‘....εφόσον διαπιστωθεί η ύπαρξη ελαττωμάτων στο έργο και από την κοινοποίηση της ειδικής διαταγής στον ανάδοχο, αναστέλλεται η προθεσμία της παραλαβής. Μετά την αποκατάσταση του ελαττώματος η διευθύνουσα υπηρεσία ενημερώνει την προϊσταμένη αρχή προκειμένου να συνεχισθεί η ανασταλείσα διαδικασία έγκρισης του πρωτοκόλλου....’*

- Επισημαίνεται επίσης πως κατ’ αναλογία με τα προαναφερθέντα: *‘.....οι διατάξεις του παρόντος άρθρου έχουν ανάλογη εφαρμογή και για τις περιπτώσεις παραλαβής τμημάτων έργων που περατώθηκαν και μπορεί να έχουν αυτοτελή χρήση, όπου αυτό προβλέπεται από τη σύμβαση, καθώς επίσης και σε όλες τις περιπτώσεις που μια εργολαβία δεν συνεχίζεται, όπως στις περιπτώσεις διάλυσης και έκπτωσης....’*

- Σημείο που χρήζει διευκρίνισης είναι η νέα παράγραφος 12 στην οποία αναφέρονται τα ακόλουθα: *‘.....Αν η παραλαβή συντελεστεί αυτοδίκαια και διαπιστωθούν εκ των υστέρων διαφορές στις ποσότητες των εργασιών που εκτελέστηκαν ο ανάδοχος έχει υποχρέωση να επιστρέφει το εργολαβικό αντάλλαγμα που έχει καταβληθεί για τις εργασίες αυτές....’* Η υπό εξέταση διάταξη προβλέπει την αυτοδίκαιη παραλαβή στη νέα παράγραφο 2 όπου ορίζει σαφώς: *‘.....Η παραλαβή διενεργείται μέσα σε προθεσμία τριών (3) μηνών μετά την πάροδο του χρόνου υποχρεωτικής από τον ανάδοχο συντήρησης. Μετά την άπρακτη πάροδο*

της προθεσμίας, θεωρείται ότι η παραλαβή έχει διενεργηθεί αυτοδίκαια.....'. Κρίνεται συνεπώς σκόπιμο, λαμβανομένου δε υπόψη ότι στις πλείστες των περιπτώσεων ο ανάδοχος έχει εισπράξει το σύνολο του εργολαβικού ανταλλάγματος, ο τρόπος με τον οποίο θα υποχρεωθεί να επιστρέψει το εργολαβικό ανάλλαγμα για τις εργασίες εκείνες για τις οποίες τυχόν θα διαπιστωθούν διαφορές στις ποσότητες..

- Στην παρ. 13 του προτεινόμενου νέου άρθρου 172, πέραν του Φακέλου Ασφάλειας και Υγείας (ΦΑΥ) που συνοδεύει ένα έργο (βλ ισχύουσα παρ. 8 του άρθρου 172), καθώς και φακέλου προεκτίμησης της δαπάνης τακτικής συντήρησης και λειτουργίας, με βάση το μητρώο του έργου και εγχειρίδια λειτουργίας και συντήρησης, που αφορούν σε φθορές λόγω συνήθους χρήσης του έργου (βλ. παρ. 8 του άρθρου 171), γίνεται περαιτέρω μνεία και στο Σχέδιο Ασφάλειας και Υγείας (ΣΑΥ) ως απαραίτητο στοιχείο για την παραλαβή, στοιχείο το οποίο μέχρι σήμερα δεν αναφέρεται ως συνοδεύον την παραλαβή ενός δημόσιου έργου.

- Τέλος, ένα καινούριο στοιχείο που εισάγεται στην 'παραλαβή' του έργου είναι η τελευταία πρόταση της νέας παραγράφου 14 όπου: '...Επίσης ο ανάδοχος υποχρεούται να παραδώσει ψηφιακό αρχείο στο οποίο περιέχονται φωτογραφικές αποτυπώσεις όλων των σταδίων του έργου και ιδίως των εκτελεσθεισών αφανών εργασιών. Σε περίπτωση που ο ανάδοχος δεν προσκομίζει τα ανωτέρω έγγραφα, δύναται να καταπίπτει σε βάρος του το 50% της εγγυητικής επιστολής καλής εκτέλεσης.....'. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση που συνοδεύει τον υπό τροποποίηση ν. 4412/2016, με την προσκόμιση των παρόντων στοιχείων/εγγράφων ως απαραίτητων στοιχείων για την παραλαβή: '...επιτυγχάνεται η αρχή της λογοδοσίας.....'.

87) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 87

Διοικητική επίλυση συμβατικών διαφορών – Αντικατάσταση άρθρου 174 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Καταρχάς με τις προτεινόμενες ρυθμίσεις επέρχεται μία ουσιαστική διαφοροποίηση σε σχέση με την ισχύουσα διαταξη, καθώς προβλέπεται ότι η ένσταση απευθύνεται στο κατά περίπτωση, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις, αρμόδιο αποφαινόμενο όργανο, αντί της διαζευκτικής πρόβλεψης στην υφιστάμενη ρύθμιση, σύμφωνα με την οποία η ένσταση απευθύνεται στον Υπουργό Υποδομών και Μεταφορών ή στο κατά περίπτωση, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις αρμόδιο αποφαινόμενο όργανο. Η ως άνω τροποποίηση συμβάλλει στην ουσιαστική βελτίωση της ρύθμισης και στην άρση των ερμηνευτικών ζητημάτων που είχαν προκληθεί από τη διατύπωση της ισχύουσας διάταξης ως προς το όργανο προς το οποίο απευθύνεται η ένσταση.

Περαιτέρω, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη που συνοδεύει το κείμενο της δημόσιας διαβούλευσης, η προτεινόμενη τροποποίηση σκοπεί στην επιτάχυνση της διαδικασίας διοικητικής επίλυσης των διαφορών.

Προς το σκοπό αυτό, αναπροσαρμόζονται οι προβλεπόμενες σε αυτήν προθεσμίες.

Ειδικότερα, στην παρ. 1 περ. α, αντί της ισχύουσας προθεσμίας των δύο (2) μηνών για υποβολή (ενδικοφανούς) ένστασης κατά των εκτελεστών πράξεων ή παραλείψεων της διευθύνουσας υπηρεσίας ή του κυρίου του έργου που προσβάλλουν για πρώτη φορά δικαίωμα του αναδόχου, τίθεται ανατρεπτική προθεσμία δεκαπέντε (15) ημερών από την κοινοποίηση της πράξης ή τη συντέλεση της παράλειψης. Αντίστοιχα, στην παρ. 3 ο χρόνος εντός του οποίου το αρμόδιο αποφαινόμενο όργανο οφείλει να εκδώσει και κοινοποιήσει την απόφασή του ορίζεται σε εξήντα (60) ημέρες, αντί της προθεσμίας των τριών (3) μηνών που ισχύει σήμερα. Περαιτέρω, μειώνεται η προθεσμία εντός της οποίας η διευθύνουσα

υπηρεσία ή η προϊσταμένη αρχή οφείλει να διαβιβάσει τις απόψεις της και το σχετικό φάκελο στο αρμόδιο Τεχνικό Συμβούλιο, από είκοσι (20) ημέρες σε δεκαπέντε (15).

Περαιτέρω, προς το σκοπό της επιτάχυνσης της διαδικασίας διοικητικής επίλυσης των ανακυπτουσών διαφορών, προβλέπεται η δυνατότητα λειτουργίας περισσότερων του ενός κλιμακίων του Τεχνικού Συμβουλίου του Υπουργείου Υποδομών (παρ. 16). Η συγκρότηση αυτών γίνεται με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών, η δε παραπομπή των θεμάτων προς γνωμοδότηση σε έκαστο αυτών γίνεται με απόφαση του Γενικού Γραμματέα Υποδομών. Τα εν λόγω κλιμάκια είναι αυτοτελή και ισόβαθμα, ρητώς δε προβλέπεται, ότι δεν επιτρέπεται η συμμετοχή του ίδιου προσώπου σε περισσότερα του ενός.

Παράλληλα, (παρ. 13) θεσμοθετείται η σύσταση στο Υπουργείο Υποδομών, Τεχνικού Συμβουλίου Δημοσίων Έργων και Μελετών Εποπτευόμενων Νομικών Προσώπων, στην αρμοδιότητα του οποίου υπάγονται οι γνωμοδοτήσεις επί ενστάσεων κατά την εκτέλεση έργων και μελετών των εποπτευόμενων από το εν λόγω Υπουργείο νομικών προσώπων δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου, τα οποία δεν διαθέτουν Τεχνικό Συμβούλιο, η δε παραπομπή των προς γνωμοδότηση θεμάτων σε αυτό γίνεται με απόφαση του Γενικού Γραμματέα Υποδομών.

(Στην σχετική αιτιολογική σκέψη αναφέρεται: «ενώ αξίζει να επισημανθεί πως τα Τεχνικά Συμβούλια του άρθρου 5 της Κοινής Υπουργικής Απόφασης 80855/5439/92 (Β'573) παραμένουν σε ισχύ.». Η αναφορά δημιουργεί σύγχυση, καθώς το άρθρο 5 αναφέρεται στο Συμβούλιο Δημοσίων Έργων (Τμήμα Μελετών και Τμήμα Κατασκευών), ενώ και η ΚΥΑ μάλλον χρειάζεται επικαιροποίηση)

Επιπλέον, εισάγεται ρύθμιση στην παρ. 12, με την οποία, αρμόδιο όργανο για την επίλυση των διαφορών που ανακύπτουν κατά την εκτέλεση έργων που εκτελούνται από τους Δήμους, τις Περιφέρειες, τους συνδέσμους και τα νομικά πρόσωπα αυτών, δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου, καθώς και τις επιχειρήσεις τους, ο προϋπολογισμός των οποίων δεν υπερβαίνει τα όρια του άρθρου 5, ορίζεται ο Συντονιστής της Αποκεντρωμένης Διοίκησης¹⁰⁰, κατόπιν γνώμης του Τεχνικού Συμβουλίου της οικείας Περιφέρειας. Η συγκεκριμένη πρόβλεψη έχει μεταβατικό χαρακτήρα έως την έναρξη λειτουργίας της Αυτοτελούς Υπηρεσίας Εποπτείας Ο.Τ.Α., οπότε και η εν λόγω αρμοδιότητα θα περιέλθει στον Επόπτη Ο.Τ.Α.¹⁰¹

Ειδικά ως προς τις ενστάσεις που αφορούν εκτέλεση έργων από τους συνδέσμους Δήμων και Περιφερειών, δεν καθίσταται σαφές ποια είναι η, κατά περίπτωση, οικεία Περιφέρεια. Επιπλέον, με την υπό εξέταση διάταξη, εισάγεται πρόβλεψη στην παρ. 7, βάσει της οποίας, τυχόν παράλειψη υποβολής απόψεων εκ μέρους της διευθύνουσας υπηρεσίας ή της προϊσταμένης αρχής, η πράξη ή παράλειψη της οποίας προσβάλλεται, δεν συνιστά τεκμήριο αποδοχής των προβαλλόμενων με την ένσταση λόγων, τους οποίους ο ενδιαφερόμενος μπορεί να αποκρούσει για πρώτη φορά στο Δικαστήριο.

Περαιτέρω, προβλέπεται, η δυνατότητα, πέραν της ήδη προβλεπόμενης επίδοσης με δικαστικό επιμελητή, της ηλεκτρονικής αποστολής της ένστασης κατά τα οριζόμενα στα

¹⁰⁰ Σημειώνεται ότι στη σχετική αιτιολογική σκέψη γίνεται αναφορά σε «Γραμματέα της Αποκεντρωμένης Διοίκησης»: με την παρ. 1 του άρθρου 28 του ν. 4325/2015 καταργήθηκε η παρ. 2 του άρθρου 6 του ν. 3852/2010 που προέβλεπε θέση ότι της Αποκεντρωμένης Διοίκησης προΐσταται Γενικός Γραμματέας και συστήθηκε θέση προϊσταμένου με τίτλο «Συντονιστής Αποκεντρωμένης Διοίκησης»

¹⁰¹ Συναφώς, επισημαίνεται ότι, κατά τα οριζόμενα στην παρ. 8 του άρθρου 4 του ν.4623/2019 (Α` 134) «Όπου στον ν. 3852/2010, αναφέρεται «Ελεγκτής Νομιμότητας» ή «Επόπτης», μέχρι την έναρξη λειτουργίας των Αυτοτελών Υπηρεσιών Εποπτείας Ο.Τ.Α. του άρθρου 215 του ν. 3852/2010, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 109 του ν. 4555/2018, νοείται ο Συντονιστής Αποκεντρωμένης Διοίκησης.»

άρθρα 15, 19, 29 και 50 του ν. 4727/2020 (Α' 184), ενώ καταργείται η κοινοποίηση με ταχυδρομική αποστολή επί αποδείξει. Η επίδοση ή ηλεκτρονική αποστολή γίνεται προς τη διευθύνουσα υπηρεσία ή την προϊσταμένη αρχή, η πράξη ή παράλειψη της οποίας προσβάλλεται ή προς το αποφαινόμενο όργανο. Εφόσον δύναται να προσβληθεί και πράξη ή παράλειψη του κυρίου του έργου, θα πρέπει να προβλεφθεί αντίστοιχα και η δυνατότητα επίδοσης προς αυτόν.

Απαλείφεται η πρόβλεψη της υφιστάμενης παρ. 12, σύμφωνα με την οποία, *«Αν τα κατά περίπτωση αρμόδια υπηρεσιακά όργανα δεν προσκομίσουν μέχρι το δεύτερο δεκαήμερο του τρίτου μήνα το σχέδιο απόφασης επί της ένστασης στον Υπουργό ή το κατά περίπτωση αποφαινόμενο όργανο, επιβάλλονται οι πειθαρχικές ποινές που προβλέπονται στο άρθρο 141»*.

Καταργείται επίσης η παρ. 14, σύμφωνα με την οποία, *«Όπου στο άρθρο αυτό αναφέρεται ο Υπουργός Υποδομών και Μεταφορών, νοούνται και οι άλλες αρχές, οι οποίες αποφασίζουν επί ενστάσεων, με την επιφύλαξη του δεύτερου εδαφίου της παραγράφου 6»*, αφού ορίζονται πλέον ρητώς τα κατά περίπτωση αποφαινόμενα όργανα, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις.

Καταργείται, επίσης, η υφιστάμενη παρ. 13, η οποία προβλέπει την έκδοση και κοινοποίηση απόφασης επί ενστάσεως μετά την πάροδο της τιθέμενης προθεσμίας έως τη λήξη του έτους εφόσον δεν έχει λήξει η προθεσμία για την άσκηση της προσφυγής ή αυτή δεν έχει αχθεί προς συζήτηση ενώπιον του Δικαστηρίου. Η πρόβλεψη αυτή κινείται προς τη σωστή κατεύθυνση, καθώς η συγκεκριμένη δυνατότητα φαίνεται πως παρέτεινε επί μακρόν και αόριστο χρόνο μη εκκαθαρισμένη πραγματική κατάσταση, η οποία δεν ευνοεί την ολοκλήρωση της σύμβασης.

Ως προς την πρόβλεψη της παρ. 4, σύμφωνα με την *«Η ένσταση συνοδεύεται από αντίγραφο της προσβαλλόμενης πράξης, εφόσον αυτή έχει κοινοποιηθεί»*, επαναλαμβάνεται η επισήμανση της Αρχής, όπως διατυπώθηκε στην υπ' αριθμ. 39/2017 Γνώμη της Αρχής, ότι η διατύπωση αυτή προκαλεί σύγχυση, καθώς δεν είναι κατανοητό σε ποιες περιπτώσεις, πέραν της παραλείψεως, η προσβαλλόμενη πράξη δεν κοινοποιείται.

Αντίστοιχα, επαναλαμβάνεται η επισήμανση επί της παρ. 6, στην οποία παραμένει η διατύπωση *«ο κύριος του έργου, εφόσον δεν είναι το Δημόσιο και η προϊσταμένη αρχή δεν ανήκει στον κύριο του έργου»*. Εν προκειμένω, η χρήση του όρου «Δημόσιο» χωρίς περαιτέρω εξειδίκευση ή παραπομπή στην κείμενη νομοθεσία (ν. 4270/2014) καθιστά ασαφές και μη οριοθετημένο το πεδίο εφαρμογής των εν λόγω διατάξεων. Σημειώνεται ότι στην περ. 41 της παρ. 1 του άρθρου 2 του ν. 4412/2016 προβλέπεται ότι *«οι όροι «Δημόσιος Τομέας», «Γενική Κυβέρνηση» και «Κεντρική Κυβέρνηση» έχουν την έννοια που ορίζεται στην παρ. 1 του άρθρου 14 του ν. 4270/2014 (Α' 143).»*

Προστίθεται, τέλος, στην παρ. 17, ειδική ρύθμιση για την ένσταση κατά απόφασης της διευθύνουσας υπηρεσίας που κηρύσσει έκπτωτο τον ανάδοχο. Σύμφωνα με την αυτήν, η έκπτωση δεν οριστικοποιείται πριν την έκδοση απόφασης επί ασκηθείσας κατά της απόφασης έκπτωσης ένστασης¹⁰², ρυθμίζονται δε οι ειδικότερες προθεσμίες για την εξέτασή της. Ειδικότερα, προβλέπεται ο προσδιορισμός της συζήτησης της ένστασης «κατά προτίμηση» εντός τριών (3) μηνών από την άσκησή της, κατόπιν υποβολής εισήγησης της διευθύνουσας υπηρεσίας εντός τριάντα (30) ημερών από την άσκησή της, ενώ ορίζεται ότι παράλειψη υποβολής της εισήγησης εκ μέρους της διευθύνουσας υπηρεσίας δεν κωλύει τη

¹⁰² Σημειώνεται ότι αντίστοιχη πρόβλεψη περιλαμβάνεται στην υφιστάμενη παρ. 7 του άρθρου 160, το οποίο τροποποιείται με το εξεταζόμενο σχέδιο, όπου επιπλέον προβλέπεται ότι ο ανάδοχος υποχρεούται να συνεχίσει τις εργασίες της εργολαβίας, ενώ προβλέπονται διαφορετικές προθεσμίες.

συζήτηση της ένστασης, εφόσον ο ενιστάμενος υποβάλει εντός πρόσθετης προθεσμίας τριάντα (30) ημερών τα αναγκαία για τη συζήτηση της ένστασης έγγραφα.

Τίθεται επιπλέον και τεκμήριο σιωπηρής αποδοχής της γνωμοδοτήσεως του Τεχνικού Συμβουλίου, σε περίπτωση μη έκδοσης της απόφασης του αποφαινομένου οργάνου, εντός τριάντα (30) ημερών από την έκδοση της γνωμοδότησης του τεχνικού συμβουλίου, πρόβλεψη η οποία ικανοποιεί το στόχο της ταχείας επίλυσης και εμπέδωσης ασφάλειας δικαίου.

Τέλος, προτείνεται η αναδιατύπωση της παρ. 16 και η διαγραφή της φράσης «*σύμφωνα με το άρθρο 174*»

88) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 88

Διαιτητική επίλυση διαφορών – Τροποποίηση άρθρου 176 ν. 4412/2016

Οι παρ. 1, 2 και 5 του άρθρου 176 του ν. 4412/2016 (Α'147) τροποποιούνται, προστίθεται παρ. 6 και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με το άρθρο 88 τροποποιούνται επιμέρους διατάξεις του άρθρου 176. Ειδικότερα εισάγεται η δυνατότητα προσφυγής στην διαιτητική επίλυση διαφορών για συμβάσεις έργων εκτιμώμενης αξίας ανώτερου των δέκα εκατομμυρίων (10.000.000) ευρώ, εφόσον προβλέπεται στα έγγραφα της σύμβασης, χωρίς προηγούμενη γνώμη του τεχνικού συμβουλίου, διατηρώντας αυτή την απαίτηση σε συμβάσεις έργων μικρότερης εκτιμώμενης αξίας.

Στις παρ. 2- 5 αναφέρονται οι όροι και οι κανόνες διεξαγωγής της διαιτησίας στις δημόσιες συμβάσεις, ενώ προστίθεται παρ. 6 με την οποία προβλέπεται η δυνατότητα προσφυγής στη διαιτησία μετά από γνώμη του τεχνικού συμβουλίου και σε συμβάσεις που δεν έχει περιληφθεί ρήτρα διαιτησίας, εφόσον συμφωνούν τα συμβαλλόμενα μέρη.

Οι προτεινόμενες τροποποιήσεις κινούνται στην ορθή κατεύθυνση διευρύνοντας τις δυνατότητες της αναθέτουσας για την κατά την κρίση της προσφυγή στην διαδικασία της διαιτησίας. Προς εσυνεκτικότητα των ρυθμίσεων και ομογενοποίηση των διαδικασιών, προτείνεται η πρόβλεψη της δυνατότητας προσφυγής στη διαδικασία της διαιτησίας και στις συμβάσεις εκπόνησης μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών.

89) Προτεινόμενη διάταξη:

Άρθρο 89 Διοίκηση σύμβασης μελέτης - παροχής τεχνικών υπηρεσιών, έλεγχος, επίβλεψη και παρακολούθηση – Αντικατάσταση άρθρου 183 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με το άρθρο 89 του σχεδίου νόμου τροποποιείται το άρθρο 183 και επέρχονται κομβικές αλλαγές στην παρακολούθηση και εποπτεία των συμβάσεων μελετών, κατ'αντιστοιχία με αυτές του άρθρου 136 που αφορά στην επίβλεψη έργων, με τη δυνατότητα ανάθεσης καθηκόντων επιβλέποντος, εκτός των τεχνικών υπαλλήλων της Διευθύνουσας Υπηρεσίας (Δ.Υ.), σε πιστοποιημένους οικονομικούς φορείς [ιδιώτες μηχανικούς κατά τη χρησιμοποιούμενη στο άρθρο ορολογία] και κατά τρόπο που διαφοροποιείται από την υφιστάμενη δυνατότητα της ισχύουσας παρ. 6 του άρθρου 183. Η ανάλυση της

αξιολογούμενης ρύθμισης που συνοδεύει την προτεινόμενη διάταξη αναφέρει: «Με το άρθρο 89, αντικαθίσταται το άρθρο 183 του ν.4412/2016. Ειδικότερα, εισάγεται η δυνατότητα η Προϊσταμένη Αρχή με απόφασή της να αναθέτει καθήκοντα επιβλέποντος μηχανικού σε ιδιωτικό φορέα, ο οποίος διαθέτει εξειδικευμένες γνώσεις. Συγκεκριμένα, η ανάθεση γίνεται με απόφαση της Προϊσταμένης αρχής κατά την ανέλεγκτη κρίση της, κατόπιν πρότασης του αναδόχου και η αμοιβή του βαρύνει μεν τον προϋπολογισμό του έργου, αλλά αποτελεί διακριτό ποσό της προσφοράς του. Προβλέπεται αυξημένη ευθύνη του ιδιώτη έναντι του κυρίου του έργου και για ελαφρά αμέλεια, ενώ προβλέπεται η δυνατότητα καθορισμού της διαδικασίας πιστοποίησης με προεδρικό διάταγμα ενώ με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών ορίζονται τα ελάχιστα στοιχεία που πρέπει να περιλαμβάνει η σύμβαση επίβλεψης. Ενώ ορίζεται διαδικασία εναντίωσης της Διευθύνουσας Υπηρεσίας στην πρόταση οιοδήποτε επιβλέποντος, καθώς και οι υποχρεώσεις της κατά τη διάρκεια της επίβλεψης. Τέλος, μέχρι την έκδοση κοινής απόφασης των Υπουργών Οικονομικών και Υποδομών και Μεταφορών, που καθορίζει τα όρια των μελετών που ο έλεγχός τους θα καθίσταται υποχρεωτικός, προσλαμβάνονται υποχρεωτικά ελεγκτές σύμβασης για μελέτες με προεκτιμώμενη αξία άνω των 10.000.000 ευρώ. Με τις τροποποιήσεις στο άρθρο αυτό εισήχθη ο θεσμός της ιδιωτικής επίβλεψης, με στόχο να μπορεί η Προϊσταμένη Αρχή ανάλογα με τις δυνατότητες της και την ιδιαιτερότητα της κάθε μελέτης να αναθέτει σε ιδιώτη την επίβλεψη. Με τον τρόπο αυτό θα γίνεται αποτελεσματικότερη και αμεσότερη επίβλεψη, με αυξημένη ευθύνη για τον οιοδήποτε επιβλέποντα και παράλληλα η Διευθύνουσα Υπηρεσία δεν έχει τον ελεγκτικό της χαρακτήρα.»

Καταρχήν, η δυνατότητα αυτή συνδέεται ρητά με την αντιμετώπιση της ελλειπούς τεχνικής επάρκειας των αναθετουσών αρχών σε αριθμό και ειδικότητες τεχνικού προσωπικού, για την παρακολούθηση, επίβλεψη και εποπτεία δημόσιας σύμβασης μελέτης, ενόψει των υποχρεώσεων της από άλλες συμβάσεις κατά την ίδια χρονική περίοδο. Στην παρ. 3, αναφέρεται ρητά ότι δεν απαιτείται γνωμοδότηση τεχνικού συμβουλίου κατά την παρ. 1 του άρθρου 52, και, επομένως, δεν υφίσταται αντίστοιχη έγκριση σκοπιμότητας για την ανάθεση σύμβασης παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών. Παραμένει όμως το ζήτημα εάν, σε περίπτωση έλλειψης επάρκειας, θα προκρίνεται η επιλογή της σύναψης προγραμματικής σύμβασης με άλλες αναθέτουσες αρχές για την επίβλεψη της μελέτης, κατά τη ρητή κατεύθυνση του άρθρου 52. Σε κάθε περίπτωση, είναι ευνόητο ότι η κρίση αυτή της αναθέτουσας αρχής, θα πρέπει να λάβει χώρα (τουλάχιστον με τη μορφή της αναφοράς της δυνατότητας) πριν από την προκήρυξη της σύμβασης ανάθεσης της μελέτης, εφόσον υποχρεωτικά αναφέρεται στη διακήρυξη, βαρύνει τον προϋπολογισμό της μελέτης (πιθανότητα από παραδρομή αναφέρεται στην αιτιολογική έκθεση ότι βαρύνει τον προϋπολογισμό του έργου) και αποτελεί διακριτό ποσό της προσφοράς του αναδόχου. Συναφώς σημειώνεται η αναφορά στην αιτιολογική έκθεση για την έκδοση κοινής απόφασης των Υπουργών Οικονομικών και Υποδομών και Μεταφορών, που καθορίζει τα όρια των μελετών που ο έλεγχός τους θα καθίσταται υποχρεωτικός, καθώς και ότι μέχρι την έκδοση της ως άνω απόφασης «προσλαμβάνονται» υποχρεωτικά ελεγκτές σύμβασης για μελέτες με προεκτιμώμενη αξία άνω των 10.000.000 ευρώ, πρόβλεψη η οποία δεν προκύπτει από το περιεχόμενο της συγκεκριμένης διάταξης.

Ωστόσο, με τη ρύθμιση της παρ. 10 του άρθρου 94 με το οποίο τροποποιείται το άρθρο 189, προκύπτει ότι με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται ύστερα από πρόταση των Υπουργών Οικονομικών και Υποδομών και Μεταφορών, προβλέπεται ο υποχρεωτικός έλεγχος από ιδιώτες ελεγκτές, των μελετών, των οποίων η εκτιμώμενη αμοιβή υπερβαίνει τα τιθέμενα με το διάταγμα όρια, πριν την έγκρισή τους από την αναθέτουσα αρχή ενώ, μέχρι την έκδοση του ανωτέρω προεδρικού διατάγματος οι αναθέτουσες αρχές και οι φορείς του παρόντος (δεν προκύπτει από τα συμφραζόμενα η έννοια «φορείς του παρόντος», εκτός και αν η πρόθεση είναι η εφαρμογή της ρύθμισης και στους αναθέτοντες φορείς του Βιβλίου II)

υποχρεούνται να αναθέτουν με σύμβαση σε ελεγκτές τον έλεγχο μελετών, των οποίων η προεκτιμώμενη αξία υπερβαίνει το ποσό των πεντακοσίων χιλιάδων (500.000) ευρώ, εξαιρουμένων των μελετών που δεν αφορούν στον σχεδιασμό τεχνικών έργων.

Επομένως, στο βαθμό που τα καθήκοντα του επιβλέποντος περιλαμβάνουν τον έλεγχο, έγκριση και παραλαβή της σύμβασης, προβλέπεται η υποχρεωτική ανάθεση της σύμβασης ελέγχου της μελέτης σε ιδιώτες, για συμβάσεις μελετών που η προεκτιμώμενη αξία τους υπερβαίνει το ποσό των 500.000 €, και μάλιστα ανεξαρτήτως της ύπαρξης ή μη επάρκειας της αναθέτουσας αρχής.

Κατόπιν των ανωτέρω είναι προφανές ότι οι ρυθμίσεις των άρθρων 183, 183Α και 189 θα πρέπει να συσχετισθούν και να επανεξετασθεί τόσο η σκοπιμότητα όσο και το περιεχόμενό τους, ώστε να προκύπτει πέραν πάσης αμφιβολίας ο τρόπος παρακολούθησης και έγκρισης των σχετικών μελετών.

Όπως και η προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 136, η ρύθμιση του άρθρου 183 με τη δυνατότητα ανάθεσης της επίβλεψης σε ιδιωτικό φορέα, χαρακτηρίζεται από ασάφεια και έλλειψη συνεκτικότητας, τόσο στις ρυθμίσεις του ίδιου του άρθρου όσο και με λοιπές ρυθμίσεις του ν. 4412/2016 και του παράγωγου δικαίου αυτού. Ειδικότερα προκύπτουν κρίσιμα ερμηνευτικά ζητήματα για τους εφαρμοστές των ρυθμίσεων:

- Ως προς το ποιος έχει την αρμοδιότητα παρακολούθησης της σύμβασης μελέτης και τις συνακόλουθες ευθύνες για την ορθή εκτέλεσή της - η διευθύνουσα υπηρεσία την οποία ο ιδιωτικός φορέας επίβλεψης υποστηρίζει στην εκπλήρωση των αρμοδιοτήτων της, ή ο ιδιωτικός φορέας επίβλεψης στον οποίο εκχωρείται η σχετική αρμοδιότητα με τη διευθύνουσα υπηρεσία να έχει «επιτελικότερη» αρμοδιότητα στην εκτέλεση της σύμβασης μελέτης; Στη δεύτερη περίπτωση απαιτείται να αποσαφηνισθεί εάν ο ιδιωτικός φορέας επίβλεψης θα έχει όλα τα καθήκοντα του επιβλέποντος, όπως αναλυτικά περιγράφονται στην παρ. 5 του άρθρου, συμπεριλαμβανομένων και των ενδιάμεσων εγκρίσεων και της οριστικής παραλαβής της μελέτης, προκειμένου να οριοθετηθούν με σαφήνεια οι αρμοδιότητες και οι ευθύνες εκάστου μέρους (Δ.Υ., Προϊσταμένης Αρχής και ιδιωτικού φορέα επίβλεψης).
- Ως προς την φύση της σύμβασης ανάθεσης καθηκόντων / υπηρεσιών επίβλεψης στον ιδιωτικό φορέα επίβλεψης και τον καθορισμό των συμβαλλομένων μερών (δημόσια ή ιδιωτική). Σημειώνεται ότι η ισχύουσα παρ. 6 του άρθρου 183, ήδη προέβλεπε τη δυνατότητα ανάθεσης καθηκόντων επίβλεψης σε ανάδοχο παροχής υπηρεσιών συμβούλου της υπηρεσίας.
- Ως προς τη διαδικασία παρακολούθησης / ελέγχου της σύμβασης έργου και των διακριτών ενεργειών κάθε εμπλεκόμενου μέρους (ανάδοχος, ιδιωτικός φορέας επίβλεψης, διευθύνουσα υπηρεσία, προϊσταμένη αρχή και ενδεχομένως βασικός μελετητής ως τεχνικός σύμβουλος της αναθέτουσας αρχής).

Αναλυτικότερα επί των προβλεπομένων στο άρθρο 183 σημειώνονται τα εξής:

Οι παρ. 1 και 2 δεν τροποποιούνται σε σχέση με τις ισχύουσες παρ. 1 και 2 του άρθρου 183 (πρβλ και ορισμό της «διευθύνουσας υπηρεσίας» του άρθρου 2 παρ. 3 περ. 4.

Στην παρ. 3 προβλέπεται η δυνατότητα άσκησης της επίβλεψης της μελέτης από πιστοποιημένο ιδιωτικό φορέα (φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή ένωση προσώπων), εφόσον προβλέπεται στη διακήρυξη, ο οποίος απαιτείται να διαθέτει τις εξειδικευμένες γνώσεις που είναι αναγκαίες για την παρακολούθηση και επίβλεψη της μελέτης, με περαιτέρω εξουσιοδότηση προκειμένου να ρυθμιστούν με προεδρικό διάταγμα: η διαδικασία πιστοποίησης των φορέων επίβλεψης και τα ελάχιστα προσόντα του ιδιωτικού φορέα επίβλεψης ανάλογα με τη φύση και τη σπουδαιότητα της μελέτης, η διαδικασία ανάθεσης και η αμοιβή του αναδόχου, καθώς και τα ελάχιστα στοιχεία που πρέπει να περιλαμβάνει η

σύμβαση επίβλεψης μεταξύ αναδόχου και φορέα επίβλεψης. Σημειώνεται δε ότι για τις συμβάσεις μελετών δεν εντοπίζεται αντίστοιχος ορισμός του επιβλέποντος ιδιώτη μηχανικού, όπως στην περίπτωση των έργων (βλ. περ. 4^α και 4β της παρ. 3 του αρ. 2).

Η ανωτέρω εξουσιοδότηση φαίνεται αντιφατική (σε συνδυασμό με τα διαλαμβανόμενα στην αιτιολογική έκθεση και τη ρητή αναφορά στην εξαίρεση από τη διαδικασία έγκρισης σκοπιμότητας του άρθρου 52) καθώς αναφέρεται, αφενός, σε «διαδικασία ανάθεσης» και «ανάδοχο», ορολογία που ευθέως παραπέμπει σε δημόσια σύμβαση που ανατίθεται από αναθέτουσα αρχή σε οικονομικό φορέα με αντικείμενο την παροχή υπηρεσιών επίβλεψης σύμβασης μελέτης, αφετέρου, σε σύμβαση μεταξύ αναδόχου (εννοείται της μελέτης;) και του φορέα επίβλεψης (εννοείται του ιδιώτη επιβλέποντος τη μελέτη;). Εξάλλου, το προβλεπόμενο προεδρικό διάταγμα δεν συσχετίζεται με την αντίστοιχη εξουσιοδοτική διάταξη της παρ. 10 του προτεινόμενου άρθρου 189, με την οποία προβλέπεται ο δυνάμει π.δ. υποχρεωτικός έλεγχος της μελέτης, πριν από την έγκρισή της, από ιδιώτες ελεγκτές (πρβλ και εξουσιοδοτική διάταξη παρ. 4 του άρθρου 183^Α).

Περαιτέρω, στο πρώτο εδάφιο της παρ.3 ορίζεται ότι η δυνατότητα ανάθεσης υπηρεσιών επίβλεψης, μπορεί να ασκηθεί *εφόσον προβλέπεται στη διακήρυξη* (εννοείται της μελέτης). Ωστόσο, στην αιτιολογική έκθεση του άρθρου αναφέρεται ότι η ανάθεση γίνεται με απόφαση της Προϊσταμένης αρχής κατά την ανέλεγκτη κρίση της, κατόπιν πρότασης του αναδόχου και η αμοιβή του βαρύνει μεν τον προϋπολογισμό του έργου, αλλά αποτελεί διακριτό ποσό της προσφοράς του, γεγονός που επιτείνει τη σύγχυση σε σχέση με τη φύση της σύμβασης ως δημόσιας ή ιδιωτικής. Σε κάθε περίπτωση, εφόσον πρόκειται, κατά τα ανωτέρω, για δημόσια σύμβαση, είναι σκόπιμη η αντικατάσταση της χρήσης του όρου ιδιωτικός φορέας, από τον όρο οικονομικός φορέας.

Οι κίνδυνοι που ενδέχεται να προκύψουν σε σχέση με τα ζητήματα ακεραιότητας και σύγκρουσης συμφερόντων που δύναται να ανακύψουν στην περίπτωση που ο φορέας επίβλεψης αμείβεται από τη σύμβαση μελέτης, την εκτέλεση της οποίας επιβλέπει για λογαριασμό της αναθέτουσας αρχής, επισημάνθηκαν ήδη κατά το σχολιασμό του αντίστοιχου άρθρου 136.

Περαιτέρω, επισημάνθηκε, ως προς την απαίτηση πιστοποίησης των οικονομικών φορέων προκειμένου να τους ανατεθούν υπηρεσίες επίβλεψης, ότι η εισαγωγή ενός συστήματος παράλληλου με το ήδη προβλεπόμενο στο π.δ. 71/2019 (ΜΗ.Ε.Σ.Δ.Δ.Ε.), δεν φαίνεται να συνάδει με τον διακηρυγμένο στόχο της απλοποίησης των διαδικασιών ανάθεσης και εκτέλεσης των συμβάσεων.

Στην παρ. 4 ορίζεται ρητώς ότι η Δ.Υ., εφόσον προσφύγει στις υπηρεσίες ιδιωτικού φορέα επίβλεψης, δεν προβαίνει στον ορισμό επιβλεπόντων, κανόνας που δημιουργεί αμφιβολίες ως προς τον τρόπο που η Δ.Υ. θα ασκήσει τα καθήκοντά της ως προς τον έλεγχο, την παρακολούθηση, τη διοίκηση και, εν τέλει, την παραλαβή της σύμβασης μελέτης (πρβλ και εξουσίες παρ. 5^α της Δ.Υ.).

Σε σχέση με τις επόμενες παραγράφους (5^α, 5β και 5) προκαταρκτικά σημειώνεται ότι χρήζουν αναρίθμησης (λ.χ. 4γ, 4β, και 5), ενώ τονίζεται ότι λείπει η παρ. 8.

Με την περ. 5^α εισάγεται το δικαίωμα της Δ.Υ. να πραγματοποιεί κατά την κρίση της ελέγχους στα καθήκοντα του ιδιώτη επιβλέποντος, ενώ, με την περ. β, επιχειρείται η ρύθμιση του πλέγματος των σχέσεων Δ.Υ. – ιδιωτικού φορέα επίβλεψης – Π.Α. – αναδόχου (πρβλ αντίστοιχες παρατηρήσεις και προβληματισμούς στο ως άνω αρ. 57 με τη διαφορά ότι, για τις συμβάσεις επίβλεψης μελετών, δεν υπάρχει αντίστοιχη ρύθμιση που να προβλέπει ότι οι πράξεις του ιδιωτικού φορέα επίβλεψης *δεν γεννούν διαφορές μεταξύ του επιβλέποντος και του αναδόχου*).

Ακολούθως, στην παρ. 5 προβλέπεται ενδεικτική αναφορά στα καθήκοντα και τις αρμοδιότητες των επιβλεπόντων (βλ. όμοια ρύθμιση παρ. 3 του ισχύοντος άρθρου 183) και στην παρ. 6 οι κανόνες για την απρόσκοπτη πρόσβαση των ασκούντων την επίβλεψη στους χώρους εκπόνησης της μελέτης ή της παροχής της υπηρεσίας (βλ. όμοια ρύθμιση παρ. 4 του ισχύοντος άρθρου 183, καθώς και προτεινόμενο άρθρο 189 ως προς την έγκριση της μελέτης και την παραλαβή του αντικειμένου της σύμβασης).

Με τις παρ. 9 και 10 ρυθμίζονται οι πειθαρχικές ευθύνες των επιβλεπόντων (βλ. όμοιες ρυθμίσεις παρ. 7 του 8 του ισχύοντος άρθρου 183). Η περ. γ της παρ. 9 θα πρέπει να τροποποιηθεί, καθώς η αρμοδιότητα έκδοσης απόφασης επί ένστασης του αναδόχου κατά απόφασης κήρυξης του ως εκπτώτου δεν ανήκει στα καθήκοντα των επιβλεπόντων και, επομένως, τέτοια παράλειψη δεν δύναται να περιλαμβάνεται στα πειθαρχικά παραπτώματα αυτών. Επιπλέον, κρίνεται σκόπιμη η αναφορά στις κυρωτικές διαστάσεις ενδεχόμενης παραβατικής συμπεριφοράς, οι οποίες να προσιδιάζουν και στην ιδιότητα των ελεγκτών μηχανικών ως ιδιωτών, καθώς και στις συνέπειές τους (π.χ. ότι οι περιγραφόμενες στο νόμο παραλείψεις αποτελούν σοβαρό επαγγελματικό παράπτωμα, ότι ενημερώνεται το αντίστοιχο Μητρώο και κινούνται οι προβλεπόμενες πειθαρχικές διαδικασίες από τους αρμόδιους επαγγελματικούς φορείς (πχ Επιμελητήρια)).

Τέλος, επισημαίνεται ότι, ενόψει της ως άνω αναρίθμησης, χρήζει ιδιαίτερης προσοχής η παραπομπή, σε άλλες διατάξεις του νόμου, στο άρθρο 183 (βλ. παρατηρήσεις στην εισαγωγή της παρούσας).

Σε συνέχεια των ανωτέρω αναφερομένων προτείνεται συνολική επανεξέταση του άρθρου 183, στην κατεύθυνση της αποσαφήνισης των αρμοδιοτήτων και ρόλων των εμπλεκόμενων μερών, της φύσης της σύμβασης του ιδιωτικού φορέα επίβλεψης, προκειμένου οι προτεινόμενες ρυθμίσεις να είναι σαφείς, συνεκτικές και να αποφευχθούν ερμηνευτικά ζητήματα κατά την εφαρμογή τους. Περαιτέρω, προτείνεται αναδιατύπωση των εξουσιοδοτικών διατάξεων της παρ. 3 του άρθρου 183, της παρ. 4 του άρθρου 183^Α, καθώς και της παρ. 10 του άρθρου 189, στην κατεύθυνση του εμπλουτισμού των προς ρύθμιση ειδικότερων θεμάτων, της ενοποίησης και της ένταξής τους στην κατάλληλη θεματική ενότητα.

90) Προτεινόμενη διάταξη:

Άρθρο 90 Μητρώο Επιβλεπόντων Ελεγκτών Μηχανικών – Προσθήκη άρθρου 183Α στον ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με το άρθρο 90 του σχεδίου νόμου προστίθεται άρθρο 183^Α το οποίο περιλαμβάνει πρόβλεψη σχετικά με τη δυνατότητα ανάθεσης, σε διαπιστευμένους ιδιώτες, επιβλεπόντες ελεγκτές μηχανικούς, της λειτουργίας επίβλεψης μελετών με προεκτιμώμενη «αμοιβή» έως το όριο των περ. β και γ της παρ. 1 του άρθρου 5, ανά κατηγορία μελετών. Ο ορισμός του ελεγκτή μηχανικού γίνεται μετά από κλήρωση μεταξύ των εγγεγραμμένων σε Μητρώο που συστήνεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών και Υποδομών και Μεταφορών, ύστερα από γνώμη του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος. Με την ως άνω απόφαση ρυθμίζονται οι διαδικασίες ελέγχου, διαπίστευσης και τήρησης του μητρώου ελεγκτών μηχανικών, καθώς και κάθε άλλη λεπτομέρεια σχετικό θέμα, ενώ, παράλληλα, προβλέπεται η αναλογική εφαρμογή, και στην περίπτωση αυτή, των παρ. 5 έως 9 του άρθρου 183.

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση που συνοδεύει το άρθρο «Με το άρθρο 90 προστίθεται άρθρο 183Α στο ν.4412/2016.Ειδικότερα, η τροποποίηση του άρθρου 183Α, εισάγει τον θεσμό του Μητρώου Επιβλεπόντων Ελεγκτών Μηχανικών για μελέτες κάτω του ορίου, από το οποίο με κλήρωση θα ορίζεται ο Ιδιώτης Επιβλέπων και θα ισχύουν ανάλογα και οι διατάξεις

του άρθρου 183 ως προς την ευθύνη, διαδικασία κλπ ενώ με απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Υποδομών και Μεταφορών μετά από γνώμη του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος ρυθμίζονται οι διαδικασίες ελέγχου, διαπίστευσης και τήρησης του μητρώου “Ελεγκτών Μηχανικών”.

Όπως και στην περίπτωση των προτεινόμενων τροποποιήσεων των άρθρων 136, 136 Α, 183 και 189, διαπιστώνεται ότι το άρθρο αυτό χρήζει επανεκτίμησης με κύριο με γνώμονα να αποτελέσει ένα συνεκτικό και σαφές πλαίσιο με τις ως άνω ρυθμίσεις του ν. 4412/2016, για την αποτελεσματική επίβλεψη της εκπόνησης της μελέτης, χωρίς να θίγονται οι αρχές της ίσης μεταχείρισης, της διαφάνειας και της προστασίας του ανταγωνισμού ως προς την ανάθεση των εν λόγω υπηρεσιών, ακόμα και εάν η εκτιμώμενη αξία αυτών δεν υπερβαίνει τα κατώτατα όρια του άρθρου 5.

Έτσι, όπως και στο άρθρο 89 με το οποίο τροποποιείται το άρθρο 183, καταρχήν, τονίζεται η αμφισημία του άρθρου ως προς τη φύση και το αντικείμενο των εξεταζόμενων υπηρεσιών, καθώς και ως προς το ρόλο και τις αρμοδιότητες όλων των εμπλεκόμενων μερών. Ειδικότερα δεν προκύπτει εάν πρόκειται για εν μέρει ή εξ ολοκλήρου ανάθεση-εκχώρηση της λειτουργίας της επίβλεψης της μελέτης σε ιδιώτη (outsourcing). Σε κάθε περίπτωση, δεν αποσαφηνίζεται εάν ο εν λόγω ιδιώτης είναι τρίτος σε σχέση με τον εργοδότη, ή εάν θεωρείται ότι ανήκει στα διοικητικά μέσα του τελευταίου, ως προστηθείς-βοηθός εκπλήρωσης.

Εξάλλου, η αναλογική παραπομπή στις διατάξεις των παρ. 5-9 του προηγούμενου άρθρου 183, δεν βοηθά στην άρση της αμφισημίας, αφού, όπως προαναφέρθηκε, η συμβατική σχέση που ρυθμίζεται με το ως άνω άρθρο φέρεται να είναι μεταξύ αναδόχου και ιδιώτη μηχανικού.

Ως προς το περιεχόμενο της παρ. 1 διαπιστώνεται ότι η δυνατότητα της ανάθεσης της εξουσίας επίβλεψης μελέτης σε ιδιώτη μηχανικό δεν τελεί υπό ρητές προϋποθέσεις, όπως στην αντίστοιχη περίπτωση της παρ. 3 του άρθρου 183 (λ.χ. έλλειψη στελέχωσης ή επάρκειας προσωπικού τεχνικής υπηρεσίας, αδυναμία σύναψης προγραμματικής σύμβασης με άλλη αναθέτουσα αρχή κατά το άρθρο 44). Επιπλέον, δεν προβλέπεται η αντίστοιχη παρέκκλιση από τις διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 52 με την οποία απαιτείται γνωμοδότηση τεχνικού συμβουλίου ως προς την έγκριση σκοπιμότητας για την ανάθεση σύμβασης παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών. Εξάλλου, η φράση «πέραν των ορισμών των παρ. 1 και 2» μάλλον συνηγορεί υπέρ της εκδοχής ότι η παρακολούθηση, ο έλεγχος και η διοίκηση των συμβάσεων αυτών παραμένουν στην αρμοδιότητα της Δ.Υ. της αναθέτουσας αρχής.

Επίσης, προβλέπεται ρητά ότι στα καθήκοντα του ελεγκτή μπορεί να περιλαμβάνεται και ο έλεγχος της μελέτης πριν την έγκρισή της, κατά την έννοια της παρ. 8 του άρθρου 189. Παρότι η παράγραφος στην οποία παραπέμπει η διάταξη είναι λανθασμένη (η παρ. 8 αφορά στην παραγραφή των αξιώσεων του μελετητή) συνάγεται ότι στα καθήκοντα του ελεγκτή μπορεί να περιλαμβάνεται η υποβολή στη διευθύνουσα υπηρεσία τεχνικής έκθεσης με την οποία βεβαιώνεται ότι για την εκπόνηση της μελέτης εφαρμόστηκαν οι προβλεπόμενες προδιαγραφές, κανονισμοί και τεχνικές οδηγίες και ότι η μελέτη διαθέτει την ποιοτική και ποσοτική επάρκεια, σύμφωνα με τις εν γένει συμβατικές υποχρεώσεις του αναδόχου (παρ. 2 άρθρου 189 η οποία αναφέρεται και στον ιδιώτη ελεγκτή του άρθρου 183Α). Σε κάθε περίπτωση όμως τα καθήκοντα αυτά περιλαμβάνονται στην περιπτωσιολογική αναφορά της παρ. 5 του άρθρου 183, της οποίας μπορεί να γίνεται αναλογική εφαρμογή.

Έτσι δεν αποσαφηνίζεται εάν η παραπομπή στο άρθρο 189 γίνεται για να ορισθεί ότι η ανάθεση σύμβασης επίβλεψης σε ιδιώτη μηχανικό κατά το άρθρο 183Α μπορεί να είναι υποχρεωτική, με βάση την αξία της μελέτης, όταν εκδοθεί το προβλεπόμενο στην παρ. 10 προεδρικό διάταγμα, ή εάν αναφέρεται ρητά σε αντιδιαστολή με τους κανόνες του άρθρου

183, όπου, ενδεχομένως, ο ιδιώτης μηχανικός που ενεργεί ως όργανο του αναδόχου μελετητή δεν μπορεί, λόγω ασυμβίβαστης ιδιότητας, να κάνει και τον τελικό έλεγχο της μελέτης που παραδίδεται.

Για τις λοιπές παραγράφους του υπό εξέταση άρθρου ισχύουν οι αντίστοιχες επιφυλάξεις που διατυπώθηκαν στο άρθρο 58, με το οποίο εισάγεται άρθρο 136^Α για την επίβλεψη συμβάσεων έργου. Ειδικότερα, τονίζεται ότι: α) ο υπολογισμός της εκτιμώμενης αξίας των συμβάσεων των υπηρεσιών επίβλεψης θα πρέπει να γίνει σύμφωνα με τους κανόνες του άρθρου 6 και , εφόσον αυτή υπερβαίνει τα κατώτατα όρια των περ. β και γ του άρθρου 5, επιβάλλεται να ανατεθούν σύμφωνα με τους ενωσιακής προέλευσης κανόνες της ανταγωνιστικής διαδικασίας, με τη χρήση, ενδεχομένως, εργαλείων όπως η συμφωνία-πλαίσιο, β) ιδιαίτερη προσοχή χρειάζεται για τη θέσπιση κανόνων αποφυγής σύγκρουσης συμφερόντων και ασυμβίβαστων ιδιοτήτων (ελεγκτή-ελεγχόμενου), ιδίως στο μέτρο που η παραλαβή του αντικειμένου της σύμβασης (έγκριση μελέτης) θα βασισθεί στις πράξεις του ιδιώτη ελεγκτή και γ) ισχύουν τα αναφερόμενα για την ανάγκη επανεξέτασης και, ενδεχομένως, ενοποίησης όλων των εξουσιοδοτικών διατάξεων που προβλέπουν την έκδοση των κανονιστικών πράξεων που θα ρυθμίζουν με λεπτομέρειες τη διαδικασία ανάθεσης και την ευθύνη του κάθε μέρους. Τέλος, ως προς την αναλογική εφαρμογή των κανόνων σχετικά με την πειθαρχική ευθύνη των επιβλεπόντων μηχανικών, είναι σκόπιμη η αναφορά στις κυρωτικές διαστάσεις της περιγραφόμενης στο νόμο συμπεριφοράς, οι οποίες πρέπει να προσιδιάζουν στην ιδιότητα των ελεγκτών μηχανικών ως ιδιωτών, καθώς και στις συνέπειές τους (βλ. παρατηρήσεις στο άρθρο 89).

91) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 91 Προθεσμίες – Χρονοδιάγραμμα– Αντικατάσταση άρθρου 184 ν. 4412/2016

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

Άρθρο 184:

Οι προτεινόμενες τροποποιήσεις του άρθρου 184 έχουν ως στόχο τον περιορισμό των προθεσμιών εκτέλεσης μιας μελέτης η οποία αποτελεί την απαρχή για τη δημοπράτηση ενός έργου και εγκυμονεί κινδύνους καθυστέρησης. Εισάγεται για πρώτη φορά απώτατο χρονικό όριο των 24 μηνών για καθυστερήσεις για τις οποίες δεν ευθύνεται ο ανάδοχος. Μετά το πέρας του χρονικού σημείου αυτού λύεται η σύμβαση και εκκαθαρίζεται.

Με τον τρόπο αυτό μπαίνει τροχοπέδη στις συμβάσεις μελετών που καθυστερούσαν για πολλά χρόνια χωρίς ευθύνη του αναδόχου και είχαν ως αποτέλεσμα είτε να μην ολοκληρώνονται ποτέ με συνεχείς παρατάσεις, που δεν ήταν προς όφελος κανενός των συμβαλλομένων ή όταν ολοκληρώνονταν να μην υπάρχει πια ενδιαφέρον για το προς υλοποίηση έργο.

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Στην παρ. 1 της διάταξης αναδιατυπώνονται οι ορισμοί, τόσο της συνολικής προθεσμίας της σύμβασης όσο και των συστατικών μερών της (προθεσμίες για την ολοκλήρωση συγκεκριμένων τμημάτων ή και σταδίων μελετών της σύμβασης (τμηματικές)) και διακρίνονται τα επιμέρους χρονικά διαστήματα καθυστέρησης σε αυτά που αφορούν ενέργειες της αναθέτουσας αρχής για την έγκριση της υποβληθείσας μελέτης, όπως στην περίπτωση υποβολής σταδίου μελέτης μέχρι την χορήγηση της εντολής για την εκπόνηση του επόμενου σταδίου και σε αυτά για τα οποία ευθύνεται ο ανάδοχος της σύμβασης. Στο σημείο αυτό σημειώνεται ότι δεν καθίσταται σαφές από την ρύθμιση εάν η «αυτοδίκαιη αναστολή προθεσμίας» συμπεριλαμβάνεται και αυτή στις καθυστερήσεις. Έτσι, η συνολική προθεσμία της σύμβασης ενώ, στην αρχική διάταξη περιλάμβανε τον καθαρό χρόνο

εκπόνησης των μελετών από τον ανάδοχο και τον επιπρόσθετο χρόνο ελέγχου και εγκρίσεως αυτών από την υπηρεσία, στην παρούσα τροποποίηση περιλαμβάνει μόνο ουσιαστικά τον καθαρό χρόνο εκπόνησης των μελετών και κάθε άλλο χρονικό διάστημα (αναστολή προθεσμίας ή παράτασης) μάλλον λογίζεται ως καθυστέρηση της συνολικής προθεσμίας.

Ακολουθεί η προσθήκη στο τέλος της παραγράφου ενός απώτατου χρονικού διαστήματος καθυστερήσεων της συνολικής προθεσμίας των δύο (2) ετών, από τη λήξη της συνολικής προθεσμίας, πέραν του οποίου επέρχεται η διάλυση της σύμβασης και οι προβλεπόμενες συνέπειες της διάλυσης αυτής.

Καταρχήν το χρονικό αυτό διάστημα τίθεται ως απόλυτη τιμή, δίχως να δίνεται η δυνατότητα διαμόρφωσής του στα έγγραφα της σύμβασης, αφού ληφθούν υπόψη αναγκαίες παράμετροι όπως, το μέγεθος και η σημαντικότητα του προς μελέτη έργου, οι τεχνικές ιδιαιτερότητες ή και δυσχέρειες αυτού, ο βαθμός κατακερματισμού του μελετητικού αντικειμένου σε στάδια και οι τυχόν αναγκαίες υποστηρικτικές έρευνες και μελέτες οι οποίες ενδέχεται να υλοποιούνται και από αναδόχους άλλων συμβάσεων, τυχόν ιδιαιτερότητες που επιβάλλουν οι ισχύουσες χωρικές ή και χρονικές συνθήκες κατά τον χρόνο εκπόνησης της μελέτης (πχ. αλληλοεπιδρώντα μεταξύ τους έργα της αναθέτουσας ή και τρίτων φορέων, περιβαλλοντικές συνθήκες, αρχαιολογία, φόρτος εργασιών της Δ/νσας υπηρεσίας – Προϊσταμένης Αρχής και επάρκεια της στελέχωσής τους, χρηματοοικονομικές δεσμεύσεις ιδίως συγχρηματοδοτούμενων έργων κ.ά). Έτσι σε έργα μικρής εμβέλειας και βραχείας συνολικής προθεσμίας της σύμβασης το διετές αυτό διάστημα θα μπορούσε να είναι μικρότερο, προκειμένου η ρύθμιση να με απωλέσει της αποτελεσματικότητά της, ενώ σε μεγάλης εμβέλειας έργα, με μακρά συνολική προθεσμία, να καθίσταται ασφυκτικό έως και περιοριστικό, με αποτέλεσμα την μη αποφυγή της διάλυσης της σύμβασης αλλά ακόμα και την εισαγωγή κινδύνων στην ποιότητα των παραδοτέων (από τυχόν ανεπάρκεια του αναγκαίου ελέγχου ή και την ενσωμάτωση των αναγκαίων διορθώσεων- συμπληρώσεων των παραδοτέων).

Περαιτέρω το χρονικό αυτό διάστημα τίθεται ως απόλυτη τιμή, ανεξαρτήτως της ευθύνης του μελετητή, ήτοι η διάλυση της σύμβασης επέρχεται με την παρέλευση διετίας ακόμα και αν αυτή οφείλεται αποκλειστικά στην αναθέτουσα αρχή ή σε άλλες υπηρεσίες, οι εγκρίσεις των οποίων, για παράδειγμα, μπορεί να είναι προαπαιτούμενες για την εκτέλεση της σύμβασης. Ενδεχομένως αυτή είναι η περίπτωση της εξαίρεσης του τελευταίου εδαφίου της παρ. 1 *«Κατ' εξαίρεση με ειδικά αιτιολογημένη απόφαση της προϊσταμένης αρχής, ύστερα από γνώμη του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου, μπορεί να παρατείνεται η προθεσμία μιας σύμβασης καθ' υπέρβαση της προθεσμίας του προηγούμενου εδαφίου, όταν η καθυστέρηση εκτέλεσης δεν οφείλεται στον εργοδότη ή στον ανάδοχο»*. Υπό το πρίσμα αυτό η προτεινόμενη διάταξη της αυτόματης διάλυσης, χωρίς ευθύνη του αναδόχου, ελέγχεται ως προς την αρχή της αναλογικότητας και της προστασίας των δικαιωμάτων των ιδιωτών (άρθρο 18), καθώς μεταξύ των άλλων η εκπόνηση και η παραλαβή των μελετών συνδέεται με την επαγγελματική ικανότητα και εμπειρία των οικονομικών φορέων και συνεπώς επηρεάζεται το δικαίωμα συμμετοχής τους σε επόμενες διαδικασίες ανάθεσης. Η προτεινόμενη εκτιμάται ότι δύναται να οδηγήσει σε πλήθος δικαστικών εμπλοκών. Τέλος στην περίπτωση έργων αναγκαίων για την αναθέτουσα αρχή, οι διαδικασίες διάλυσης, εκκαθάρισης της σύμβασης και εκκίνησης νέας διαδικασίας ανάθεσης των υπολειπόμενων μελετητικών εργασιών ή και του συνόλου της μελέτης, φαίνεται να είναι περισσότερο χρονοβόρες και με απροσδιόριστες επιπτώσεις οικονομικές, περιβαλλοντικές, ασφάλειας των υποδομών κ.ά. έναντι μιας ακόμα παράτασης της συνολικής προθεσμίας. Προτείνεται η απαλοιφή της διάταξης, λαμβανομένων υπόψη και των κατωτέρω.

Στην παράγραφο 2 καλείται ο ανάδοχος να υποβάλλει το χρονοδιάγραμμα εκπόνησης της μελέτης στο οποίο οφείλει να «αποτυπώνει τη χρονική ανάπτυξη των σταδίων όλων των επί μέρους απαιτούμενων μελετών και τις χρονικές τους αλληλουχίες και επαλληλίες για τη

διαμόρφωση της βέλτιστης δυνατής κρίσιμης διαδρομής. Με το χρονοδιάγραμμα ο ανάδοχος προεκτιμά το συνολικό χρόνο εκπόνησης της μελέτης, υπολογίζοντας εύλογα διαστήματα που απαιτούνται για την ολοκλήρωση εργασιών και ενεργειών για τα οποία δεν είναι υπεύθυνος, κατά την παρ. 1.» και μάλιστα εντός τιθέμενης δεκαπενθήμερης (15 ημερών) προθεσμίας. Δηλαδή καλείται να αποτυπώσει σε αυτό, πέραν της συνολικής προθεσμίας της σύμβασης και των συστατικών μερών της, και τα επιμέρους χρονικά διαστήματα αυτοδίκαιης αναστολής της προθεσμίας της σύμβασης, λόγω των αναμενόμενων καθυστερήσεων της αναθέτουσας αρχής για την έγκριση της υποβληθείσας μελέτης. Η σχετική ρύθμιση, ανάγει σε υποχρέωση του αναδόχου την σύνταξη ενός χρονοδιαγράμματος με στοιχεία πέραν των καθαρά δικών του συμβατικών του δεσμεύσεων (χρόνους εκπόνησης μελετητικών εργασιών) και μάλιστα με εκτιμήσεις χρόνων που δεν μπορεί ο ίδιος να γνωρίζει τις παραμέτρους υπολογισμού τους, όπως τους χρόνους απόκρισης της αναθέτουσας ή και τρίτων κατά τον έλεγχοι έως την αποδοχή των παραδοτέων του. Η εκτίμηση αυτή θα έπρεπε να προσδιορίζεται από την αναθέτουσα και να ακολουθεί στην συνέχεια και η από μέρους του επανατοποθέτηση επί του χρονοδιαγράμματος, θέτοντας τα χρονικά διαστήματα εκπόνησης με τυχόν παρατάσεις λόγω μη υπαιτιότητας του, ώστε να υπάρχει ένα πλήρες χρονοδιάγραμμα και να ελέγχεται ανά πάσα στιγμή το συνολικό ύψος των καθυστερήσεων εντός του τιθέμενου εύρους (διετίας ή άλλο).

Τέλος η αναφορά της παρ. 6 « Οι διατάξεις του άρθρου αυτού εφαρμόζονται αναλόγως και σε περίπτωση τροποποίησης της αρχικής σύμβασης, σύμφωνα με το άρθρο 186» είναι γενική και αόριστη. Δεν είναι σαφές πως η συμπληρωματική σύμβαση επιδρά, τόσο στις προθεσμίες της αρχικής σύμβασης όσο και στο απώτατο όριο των καθυστερήσεων που θέτει η νέα διάταξη. Σημειώνεται στο σημείο αυτό, ότι συνήθως οι διαδικασίες έγκρισης και μόνον ενός Συγκριτικού Πίνακα και η κατάρτιση μιας συμπληρωματικής σύμβασης, αποτελούν εξαιρετικά χρονοβόρες διαδικασίες. Οι καθυστερήσεις αυτές, μαζί με τις καθυστερήσεις ελέγχου και έγκρισης των παραδοτέων των συμπληρωματικών μελετών, εφόσον αυτές ανατεθούν, επιδρούν σωρευτικά και επηρεάζουν την εξέλιξη της σύμβασης συνολικά. Στο άρθρο 185 γίνεται μια σχετική αναφορά στην παρ. 4 περί του τρόπου υπολογισμού των ποινικών ρητρών στην περίπτωση σύναψης συμπληρωματικών / τροποποιητικών συμβάσεων, πλην όμως νομοτεχνικά ορθότερο είναι στην παρούσα διάταξη να εισαχθούν οι σχετικές προβλέψεις. Σε συνέχεια των ανωτέρω προτείνεται η απαλοιφή της διάταξης της αυτόματης διάλυσης.

92) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 92 Ποινικές ρήτρες – Τροποποίηση άρθρου 185 ν. 4412/2016

Οι παρ. 2, 3, 4, 5 και 6 του άρθρου 185 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Πρόκειται για αναδιατύπωση της διάταξης με την αντικατάσταση του όρου καθαρού χρόνου της σύμβασης από τον όρο συμβατικού χρόνου, συνέπεια των αλλαγών του νόμου κύρια του προηγούμενου άρθρου 184.

Ο τρόπος υπολογισμού των ποινικών ρητρών στην περίπτωση συμπληρωματικής / τροποποιητικής σύμβασης της παρ. 4 γίνεται αυτοτελώς για την σύμβαση αυτή, διακριτά από τις ρήτρες της αρχικής σύμβασης, γεγονός που δυσχεραίνει την εφαρμογή των ρητρών, ιδίως στην περίπτωση πολλαπλών τροποποιήσεων. Ο ενιαίος υπολογισμός των ποινικών ρητρών, λαμβάνοντας υπόψη την συνολική αξία της σύμβασης, όπως αυτή διαμορφώνεται κατά την εκτέλεσή της (συνυπολογιζόμενης της αξίας της μετά των

τροποποιητικών / συμπληρωματικών συμβάσεων) και την συνολική χρονική υπέρβαση της προθεσμίας αυτής, θα ήταν ευχερέστερος καθώς δεν θα απαιτείται σε κάθε χρονικό διάστημα καθυστέρησης να προσδιορίζεται ποιο μέρος αυτού που επήλθε από εργασίες της αρχικής και ποιο από κάθε επόμενη τροποποιητικής/ συμπληρωματικής σύμβασης.

93) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 93 Καταβολή της αμοιβής του αναδόχου – Τροποποίηση άρθρου 187 ν. 4412/2016

Οι παρ. 2, 5, 6, 7 και 8 του άρθρου 187 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με το άρθρο 93 τροποποιείται το άρθρο 187 «Καταβολή της αμοιβής του αναδόχου»

Στην παρ. 2 αναδιατυπώνονται τα ποσοστά τμηματικής καταβολής της αμοιβής της μελέτης, επί τη βάσει της γενομένης με την οικονομική προσφορά του αναδόχου ανάλυσης της αμοιβής του, και κατανέμεται αυτή σε προκαταβολή και πληρωμές μετά την υποβολή, την έγκριση και παραλαβή της μελέτης. Από τη συνοδεύουσα το προτιερόμενο άρθρο αιτιολογική έκθεση της ρύθμισης δεν προκύπτει ο λόγος τροποποίησης του συστήματος των προκαταβολών.

Σημειώνεται στο σημείο αυτό, νομοτεχνικά ορθότερο θα ήταν να αδιατυπωθεί η αναφορά στην ανάλυση της αμοιβής του αναδόχου επι τη βάσει της οικονομικής προσφοράς του, προκειμένου να γίνει μνεία και τυχόν μεταβολών της αμοιβής αυτής μέσω Συγκριτικών Πινάκων δυνάμει των παρ. 3 και 4 του άρθρου 186.

Τα ποσοστά των εδαφ δ), ε) και στ) ως αναλύονται πρέπει να επανελεγχθούν. Δεν είναι ευκρινές εάν μετά την έγκριση και παραλαβή σταδίου μελέτης, αποπληρώνεται το 100% ανακεφαλαιωτικά της συμβατικής αμοιβής του.

94) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 94

Έγκριση της μελέτης - Παραλαβή του αντικειμένου της σύμβασης - Αντικατάσταση άρθρου 189 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με το άρθρο 94 αντικαθίσταται το άρθρο 189 «Έγκριση της μελέτη – παραλαβή του αντικειμένου της σύμβασης». Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση *οι τροποποιήσεις του άρθρου 189 αφορούν κυρίως στην καθιέρωση μίας ενιαίας έγκρισης της μελέτης με κατάργηση των σταδίων παραλαβής της, ακολουθώντας το πνεύμα αλλαγών που έχει ως στόχο τη παραλαβή σε ένα στάδιο και γενικότερα την απλούστευση των διαδικασιών.*

Με την αναμόρφωση του άρθρου καταργείται η πρόβλεψη της παρ. 3 του ισχύοντος άρθρου 189 για την παραλαβή ενδιάμεσων σταδίων μελετών και πλέον με την προτεινόμενη αναμόρφωση του άρθρου 189 η παραλαβή της μελέτης γίνεται σε ένα στάδιο.

Το σχήμα έγκρισης και παραλαβής της μελέτης αναδιαμορφώνεται ως ακολούθως: Οι υποβαλλόμενες από τον ανάδοχο μελετητή κατά στάδιο μελέτες καθώς και η συνολική μελέτη υποβάλλονται στη διεύθυνουσα υπηρεσία η οποία πραγματοποιεί συνοπτικό έλεγχο πληρότητας και εκδίδει σχετική βεβαίωση εντός 15 ημερών, άλλως η βεβαίωση θεωρείται αυτοδικαίως εκδοθείσα (**παρ. 1**). Στη συνέχεια παραδίδεται στον ελεγκτή μηχανικό της παρ. 10 (εκ παραδρομής αναφέρεται στην παρ. 8) ή του άρθρου 183 Α, ο οποίος εντός 2 μηνών

υποβάλλει τεχνική έκθεση με την οποία βεβαιώνει ότι για την εκπόνηση της μελέτης εφαρμόστηκαν οι προβλεπόμενες προδιαγραφές, κανονισμοί και τεχνικές οδηγίες και ότι η μελέτη διαθέτει την ποιοτική και ποσοτική επάρκεια, σύμφωνα με τις εν γένει συμβατικές υποχρεώσεις του αναδόχου. Αν η τεχνική έκθεση διαπιστώσει ότι η μελέτη δεν έχει ελλείψεις ούτε και χρήζει διορθώσεων και η διευθύνουσα υπηρεσία δεν αμφισβητεί την έκθεση, ο ελεγκτής προωθεί τη μελέτη στο αρμόδιο όργανο για την έκδοση της απόφασης έγκρισης, αλλιώς την επιστρέφει στον ανάδοχο με συγκεκριμένες παρατηρήσεις, θέτοντας εύλογη προθεσμία εντός της οποίας ο ανάδοχος οφείλει να συμμορφωθεί και υποβάλει εκ νέου τη μελέτη. Στην περίπτωση αυτή αναστέλλεται η προθεσμία υποβολής της τεχνικής έκθεσης και δεν συμπληρώνεται, αν δεν παρέλθουν δεκαπέντε (15) ημέρες από την επανυποβολή της. Αν ο ανάδοχος δεν τηρήσει υπαιτίως τις υποχρεώσεις του για την αποκατάσταση των πλημμελειών της μελέτης εντός της τεθείσας προθεσμίας, μπορεί να κηρυχθεί έκπτωτος και η διόρθωση – συμπλήρωση της μελέτης του να διενεργηθεί από την υπηρεσία, ή να ανατεθεί, σε βάρος και για λογαριασμό του αναδόχου, σε άλλο μελετητή ή και στον ελεγκτή της μελέτης, αν διαθέτει τα τυπικά κατά το νόμο προσόντα (**παρ.2**). Αν απαιτείται η γνωμοδότηση άλλων φορέων πριν την έγκρισή της, η διευθύνουσα υπηρεσία την κοινοποιεί σε αυτές για να υποβάλουν τη γνώμη τους εντός χρονικού διαστήματος 2 μηνών (εκτός αν από τειδικές διατάξεις προβλέπεται άλλη προθεσμία). Η παρέλευση της προθεσμίας θεωρείται θετική γνωμοδότηση (**παρ. 3**) Η απόφαση έγκρισης εκδίδεται από το αρμόδιο όργανο υποχρεωτικά μέσα σε 1 μήνα από την υποβολή της μελέτης από τη διευθύνουσα υπηρεσία. Επιτρέπεται παράταση της προθεσμίας έγκρισης για 2 μήνες με αιτιολογημένη απόφαση του που αποφαινομένου οργάνου (**παρ. 4**). Η έγκριση της μελέτης συνιστά και παραλαβή της σύμβασης. Αν παρέλθει άπρακτη η προθεσμία της παρ. 4 (1 μήνας ή το αργότερο 3 μήνες περίπτωση παράτασης) επέρχεται αυτοδίκαιη έγκριση και παραλαβή. Τέλος το τελευταίο εδάφιο της **παρ. 10** επιβάλλει κανόνα υποχρεωτικής ανάθεσης ελέγχου των μελετών σε ιδιωτικούς φορείς, για συμβάσεις μελετών εκτιμώμενης αξίας ανώτερης των 500.000 € (εξαιρουμένων των μελετών που δεν αφορούν στον σχεδιασμό τεχνικών έργων).

Με τις προτεινόμενες ρυθμίσεις επιχειρείται η αποτύπωση μιας πλήρως οριοθετημένης χρονικά διαδικασίας, προκειμένου να επιταχυνθούν οι διαδικασίες έγκρισης και παραλαβής των μελετών, χωρίς δυνατότητα διαμόρφωσης αυτών από την αναθέτουσα αρχή στα έγγραφα της σύμβασης, έστω και υπό αυστηρές προϋποθέσεις. Ο νομοθέτης επιλέγει να ρυθμίσει κατά ενιαίο τρόπο δίχως να λαμβάνονται υπόψη αναγκαίες παράμετροι όπως, το μέγεθος και η σημαντικότητα του προς μελέτη έργου, οι τεχνικές ιδιαιτερότητες ή και δυσχέρειες αυτού, ο βαθμός κατακερματισμού του μελετητικού αντικειμένου σε στάδια, οι τυχόν αναγκαίες υποστηρικτικές έρευνες και μελέτες οι οποίες ενδέχεται να υλοποιούνται και από αναδόχους άλλων συμβάσεων, τυχόν ιδιαιτερότητες που επιβάλλουν οι ισχύουσες χωρικές ή και χρονικές συνθήκες κατά τον χρόνο εκπόνησης της μελέτης (πχ. αλληλοεπιδρώντα μεταξύ τους έργα της αναθέτουσας ή και τρίτων φορέων, περιβαλλοντικές συνθήκες, αρχαιολογία, φόρτος εργασιών της Δ/νσας υπηρεσίας – Προϊσταμένης Αρχής και επάρκεια της στελέχωσής τους, χρηματοοικονομικές δεσμεύσεις ιδίως συγχρηματοδοτούμενων έργων κá). Έτσι σε έργα μικρής εμβέλειας και βραχείας συνολικής προθεσμίας της σύμβασης μελέτης τους θα μπορούσαν να έχουν τεθεί συντομότεροι χρόνοι αντίδρασης των εμπλεκόμενων μερών, ενώ σε μεγάλης εμβέλειας έργα, με μακρά συνολική προθεσμία, να καθίσταται οι χρόνοι αυτοί ασφυκτικοί έως και περιοριστικοί.

Περαιτέρω επισημαίνεται ότι παρά το ότι με τις διατάξεις του άρθρου 183 και 183^Α εισάγεται η δυνατότητα ανάθεσης της επίβλεψης σε ιδιωτικούς φορείς «με εξειδικευμένες γνώσεις αναγκαίες για την παρακολούθηση και επίβλεψη της μελέτης», στην εξεταζόμενη ρύθμιση ο οικονομικός φορέας της παρ. 10, στον οποίο υποχρεωτικά οι αναθέτουσες αρχές αναθέτουν τον έλεγχο μελετών εκτιμώμενης αξίας άνω των 500.000 €, φαίνεται να περιορίζεται μόνο

στο τελικό στάδιο έγκρισης της μελέτης και ειδικότερα στον έλεγχο της εφαρμογής των ισχυόντων κάθε φορά προδιαγραφών, κανονισμών και τεχνικών οδηγιών και ότι η μελέτη διαθέτει την ποιοτική και ποσοτική επάρκεια, σύμφωνα με τις εν γένει συμβατικές υποχρεώσεις του αναδόχου. Προς αποφυγή ερμηνευτικών ζητημάτων και τη συνεκτικότητα των ρυθμίσεων για τον ρόλο και τις αρμοδιότητες του ελεγκτή μηχανικού της παρ. 10 σε συνάφεια με τις ρυθμίσεις των άρθρων 183 και 183 Α, πρβλ τον σχολιασμό άρθρων 89 και 90 του παρόντος.

Περαιτέρω με τις προτεινόμενες παρ. 7 και 8 ρυθμίζονται ζητήματα παραγραφής αξιώσεων. Ειδικότερα με την **παρ. 7** ορίζεται ότι οι αξιώσεις του εργοδότη κατά του αναδόχου λόγω πλημμελειών της μελέτης υπόκεινται σε εξαετή παραγραφή αρχόμενη από την επομένη της παραλαβής της μελέτης ή της λύσης της σύμβασης, διάταξη που επαναλαμβάνει το περιεχόμενο της παρ.1 του άρθρου 188. Με την προτεινόμενη **παρ. 8** ορίζεται ότι οι αξιώσεις του αναδόχου για την καταβολή της αμοιβής του παραγράφονται σε 5 έτη από τη ρητή ή αυτοδίκαιη παραλαβή της μελέτης (αν δεν έχουν ήδη υποπέσει σε παραγραφή με βάση ειδικότερες διατάξεις του παρόντος).

Τέλος όσον αφορά την αυτοδίκαιη έγκριση και παραλαβή της μελέτης (παρ. 5) προτείνεται η συμπλήρωση της διάταξης με την πρόβλεψη σχετικής διαπιστωτικής πράξης.

95) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 95

Αποζημίωση του αναδόχου λόγω υπερημερίας του εργοδότη χωρίς λύση της σύμβασης– Αντικατάσταση άρθρου 190 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Στο άρθρο 190 εισάγεται ένα ανώτατο όριο υπερημερίας του εργοδότη αυτό του διαστήματος των έξι μηνών και η παρ. 2 τροποποιείται με στόχο την απλούστευση της διαδικασίας αναγνώρισης αποζημίωσης του αναδόχου λόγω της υπερημερίας αυτής.

Η τριμελής επιτροπή τεχνικών υπαλλήλων της παρ.2, στην οποία συμμετείχε απαραίτητα και ο επιβλέπωντας, για τη διαπίστωση της υπερημερίας, των αιτιών πρόκλησης αυτής και του κατά προσέγγιση ύψους των ζημιών του αναδόχου, αντικαθίσταται από μονοπρόσωπο όργανο, ήτοι τον επιβλέποντα μόνον. Το τριμελές γνωμοδοτικό όργανο εκτιμάται ότι εξασφάλιζε σε μεγαλύτερο βαθμό μια αντικειμενική θεώρηση της προκληθείσας κατάστασης και των συνεπειών της για τον ανάδοχο και τη σύμβαση. Η χρονική σύντμηση που επιτυγχάνεται ενδέχεται να χαθεί εφόσον μια εσφαλμένη κρίση του επιβλέποντα θα έχει ως επακόλουθο την υποβολή ένστασης ή και δικαστικών διεκδικήσεων εκ μέρους αναδόχου. Επιπρόσθετα σημειώνεται στο σημείο αυτό ότι, εφόσον δυνάμει των νέων διατάξεων των άρθρων 183 και 183Α η άσκηση της επίβλεψης είναι δυνατή πλέον και από ιδιωτικούς φορείς, στην περίπτωση αυτή και ειδικά για την περίπτωση των επιβλεπόντων του άρθρου 183 που φαίνεται να αμειβονται από τον ανάδοχο μελετητή, δημιουργείται η αναγκαιότητα εισαγωγής μηχανισμών ελέγχου και δικλείδων ασφάλειας ή και ενίσχυσης υφιστάμενων (όπως η προϋφιστάμενη τριμελής επιτροπή), για την αποτροπή τυχόν φαινομένων συμπαιγνίας ή άλλων μορφών διαφθοράς μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών και όχι της απαλοιφής τους.

96) Προτεινόμενες Διατάξεις

Άρθρο 96 Έκπτωση του αναδόχου – Τροποποίηση άρθρου 191 ν. 4412/2016

Οι παρ. 1, 2, 6, 7, 8, 9 και 10 του άρθρου 191 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί των προτεινόμενων ρυθμίσεων

Με το άρθρο 96 τροποποιούνται επιμέρους διατάξεις του άρθρου 191, το οποίο ρυθμίζει ζητήματα έκπτωσης του αναδόχου δημόσιας σύμβασης μελέτης ή παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών.

Ειδικότερα, στην παρ. 1, μετά τη λέξη ανάδοχος, προστίθεται η φράση «*σύμβασης μελέτης ή παροχής υπηρεσιών*», προφανώς για τον ακριβή προσδιορισμό του αντικειμένου των συμβάσεων, στις οποίες εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου. Επισημαίνεται, για λόγους νομοτεχνικής αρτιότητας και για την αποφυγή ερμηνευτικών ζητημάτων ότι απαιτείται η προσθήκη, πριν από τη λέξη «*υπηρεσιών*», της φράσης «*τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών*», ώστε να είναι απόλυτα ορισμένο το αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής των διατάξεων και να μην προκαλείται σύγχυση από την αναφορά «*υπηρεσιών*», η οποία παραπέμπει στις (γενικές) υπηρεσίες, κατά την έννοια της περ. 9 της παρ. 1 του άρθρου 2 του νόμου. Σε κάθε περίπτωση εκ περισσού προστίθεται η συγκεκριμένη φράση και θα μπορούσε να παραμείνει ως έχει η ισχύουσα ρύθμιση, καθώς από συστηματικής άποψης, το άρθρο 191 εντάσσεται στον Τίτλο 2 του Μέρους Β του Βιβλίου Ι του νόμου: «*Δημόσιες Συμβάσεις Μελετών και Παροχής Τεχνικών και Λοιπών Συναφών Επιστημονικών Υπηρεσιών*» και είναι σαφές το αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 191.

Στην παρ. 2 προστίθεται περ. δ, στην οποία προβλέπεται ως λόγος υποχρεωτικής κίνησης της διαδικασίας έκπτωσης του αναδόχου η διαπίστωση ότι ο ανάδοχος προσκόμισε πλαστή εγγυητική επιστολή ή ότι προσκόμισε πλαστά δικαιολογητικά του άρθρου 103 κατά την υπογραφή της σύμβασης. Κατ' ουσίαν πρόκειται για ρύθμιση αντίστοιχη με εκείνη του άρθρου 164 παρ. 2 περ. στ. για τις δημόσιες συμβάσεις έργων. Ως προς την προσκόμιση πλαστών δικαιολογητικών του άρθρου 103 κατά την υπογραφή της σύμβασης, εγείρονται οι ίδιοι προβληματισμοί και τα ερμηνευτικά ζητήματα, τα οποία ήδη επισημάνθηκαν αναλυτικά ανωτέρω επί της ίδιας ρύθμισης του άρθρου 164.

Περαιτέρω τροποποιούνται οι διατάξεις της ισχύουσας παρ. 6. Στην ουσία διατηρούνται ως έχουν τα δύο πρώτα εδάφια, καθώς και το τέταρτο εδάφιο της ισχύουσας διάταξης, με την απαλοιφή της φράσης «*από την αρμόδια προς τούτο προϊσταμένη αρχή*» στο πρώτο εδάφιο, ενώ καταργούνται όλα τα υπόλοιπα εδάφια, στα οποία καθορίζονται οι διαδικαστικές προϋποθέσεις έκδοσης της απόφασης επί της υποβληθείσας ένστασης, η δίμηνη προθεσμία έκδοσης της απόφασης, καθώς και οι συνέπειες σε περίπτωση παρέλευσης της προθεσμίας έκδοσης της απόφασης (ουσιαστικές για την πορεία υλοποίησης της σύμβασης και πειθαρχικές για τους υπαίτιους υπαλλήλους).

Η απαλοιφή των ως άνω διατάξεων από τις ρυθμίσεις της ισχύουσας παραγράφου 6 κρίνεται ορθή, καθώς οι διαδικαστικές προϋποθέσεις έκδοσης απόφασης επί των ενστάσεων του αναδόχου έχουν συμπεριληφθεί στις διατάξεις του προτεινόμενου άρθρου 198 «*Διοικητική Επίλυση Διαφορών- Εξουσιοδοτική Διάταξη*», καθώς και στην παρ. 7 των προτεινόμενων διατάξεων.

Η παρ. 7 αντικαθίσταται πλήρως, ως προς το περιεχόμενο της και εισάγονται ρυθμίσεις για την εξέταση της ένστασης του αναδόχου κατά της απόφασης που τον κηρύσσει έκπτωτο. Ειδικότερα προβλέπεται: «*Η εξέταση της ένστασης κατά το άρθρο 198 γίνεται κατά προτεραιότητα από το τεχνικό συμβούλιο και η σχετική γνωμοδότηση εκδίδεται υποχρεωτικά σε προθεσμία τριών (3) μηνών από την άσκηση της ένστασης. Η μη έκδοση απόφασης του αρμόδιου αποφαινομένου οργάνου μέσα σε προθεσμία ενός (1) μηνός από την έκδοση της γνωμοδότησης του συμβουλίου θεωρείται ως σιωπηρή αποδοχή της γνωμοδότησης*».

Εν προκειμένω, εισάγονται ειδικότερες, σε σχέση με το άρθρο 198, ρυθμίσεις ως προς την εξέταση της ένστασης του αναδόχου κατά της απόφασης που τον κηρύσσει έκπτωτο. Συγκεκριμένα, προβλέπεται η, κατά προτεραιότητα, εξέταση της εν λόγω ένστασης από το

Τεχνικό Συμβούλιο, τρίμηνη προθεσμία για την έκδοση της γνωμοδότησης του Τεχνικού Συμβουλίου, καθώς και προθεσμία ενός μηνός από την έκδοση της τελευταίας για την έκδοση της απόφασης από το αρμόδιο όργανο.

Καταρχάς, από συστηματικής απόψεως κρίνεται σκόπιμο όλες οι ρυθμίσεις που αφορούν στη Διοικητική επίλυση των διαφορών, κατά την εκτέλεση των συμβάσεων μελετών και τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, να συγκεντρωθούν και να συσχετιστούν με τις διατάξεις του άρθρου 198, στο οποίο περιέχονται και οι υπόλοιπες ρυθμίσεις ως προς την υποβολή των ενστάσεων, την εξέτασή τους, την έκδοση αποφάσεων και τις οικείες έννομες συνέπειες.

Επισημαίνεται, επιπλέον, ότι η κατά προτεραιότητα εξέταση της εν λόγω ένστασης από το Τεχνικό Συμβούλιο, σε σχέση με τις λοιπές ενστάσεις που ήδη εκκρεμούν ενώπιόν του, χρήζει επανεξέτασης, καθώς μπορεί να οδηγήσει σε υπέρβαση των προβλεπόμενων, στο άρθρο 198, προθεσμιών για την εξέταση των υπολοίπων ενστάσεων.

Περαιτέρω, καταργείται η παρ. 8 της ισχύουσας διάταξης και στην προτεινόμενη παρ. 8 μεταφέρονται αυτούσιες οι διατάξεις της παρ. 9 της ισχύουσας διάταξης ως προς την εκκαθάριση της σύμβασης μετά την οριστικοποίηση της έκπτωσης του αναδόχου.

Στην παρ. 9 των προτεινόμενων διατάξεων μεταφέρονται οι ρυθμίσεις της παρ. 10 της ισχύουσας διάταξης ως προς την κοινοποίηση της απόφασης οριστικοποίησης της έκπτωσης στην αρμόδια Υπηρεσία Τήρησης των Μητρώων Μελετητών, απαλειφόμενων των προβλεπόμενων στην ισχύουσα διάταξη ως προς τη συνυποβολή σύντομου ιστορικού και των λόγων της έκπτωσης, καθώς και του προσδιορισμού των υπευθύνων για την έκπτωση μελετητών ή εταιριών σε περίπτωση σύμπραξης ή κοινοπραξίας.

Τέλος, με την προτεινόμενη παρ. 10 εισάγονται ρυθμίσεις ως προς τη δυνατότητα υποκατάστασης του έκπτωτου αναδόχου από τον επόμενο κατά τη σειρά κατάταξης μειοδότη της διαδικασίας, ο οποίος προσκαλείται να αναλάβει την ολοκλήρωση της μελέτης, με τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις και βάσει της προσφοράς που υπέβαλε στον διαγωνισμό. Περαιτέρω προβλέπεται: *«Η σύμβαση εκτέλεσης συνάπτεται εφόσον εντός δεκαπέντε (15) ημερών από την κοινοποίηση της πρότασης περιέλθει στην προϊσταμένη αρχή έγγραφη και ανεπιφύλακτη αποδοχή της. Η άπρακτη πάροδος της προθεσμίας θεωρείται ως απόρριψη της πρότασης. Αν αυτός δεν δεχθεί την πρόταση σύναψης σύμβασης, η προϊσταμένη αρχή προσκαλεί τον επόμενο υποψήφιο κατά σειρά κατάταξης, ακολουθώντας κατά τα λοιπά την ίδια διαδικασία. Εφόσον και αυτός απορρίψει την πρόταση, η προϊσταμένη αρχή προσφεύγει κατά την κρίση της είτε στην ανοικτή δημοπρασία είτε στη διαδικασία με διαπραγμάτευση, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του νόμου. Η διαδικασία της παρούσας εφαρμόζεται μόνο στην περίπτωση που η προϊσταμένη αρχή κρίνει αιτιολογημένα ότι οι παραπάνω προσφορές δεν είναι ικανοποιητικές για τον εργοδότη της μελέτης, αλλά μπορεί να εφαρμόζεται αναλογικά και σε περίπτωση ολοκλήρωσης της μελέτης, ύστερα από διάλυση της σύμβασης.»*

Οι ως άνω προτεινόμενες διατάξεις της παρ. 10 είναι πανομοιότυπες με εκείνες της ισχύουσας παρ. 13 του άρθρου 164 και τις αντίστοιχες της παρ. 12 του προτεινόμενου άρθρου 164 ως προς τις δημόσιες συμβάσεις έργων.

Δεδομένου ότι με τις προτεινόμενες διατάξεις ρυθμίζονται ζητήματα υποκατάστασης του αναδόχου της αρχικής σύμβασης, απαιτείται συσχέτιση με τις διατάξεις του άρθρου 132 παρ. 1 περ. δ του νόμου, με το οποίο έχουν μεταφερθεί οι αντίστοιχες διατάξεις της Οδηγίας.

Ειδικότερα, στο άρθρο 132 παρ. 1 περ. δ προβλέπονται ως επιτρεπτές περιπτώσεις υποκατάστασης του αναδόχου:

«..όταν ένας νέος ανάδοχος υποκαθιστά εκείνον στον οποίο ανατέθηκε αρχικά η σύμβαση από την αναθέτουσα αρχή, συνεπεία:

αα) ρητής ρήτρας αναθεώρησης ή προαίρεσης, σύμφωνης με την περίπτωση α΄,

ββ) ολικής ή μερικής διαδοχής του αρχικού αναδόχου, λόγω εταιρικής αναδιάρθρωσης, περιλαμβανομένων της εξαγοράς, της απορρόφησης, της συγχώνευσης ή καταστάσεων αφερεγγυότητας ιδίως στο πλαίσιο προπτωχευτικών ή πτωχευτικών διαδικασιών, από άλλον οικονομικό φορέα, ο οποίος πληροί τα κριτήρια ποιοτικής επιλογής που καθορίστηκαν αρχικά, υπό τον όρο ότι η διαδοχή δεν συνεπάγεται άλλες ουσιώδεις τροποποιήσεις της σύμβασης και δεν γίνεται με σκοπό την αποφυγή της εφαρμογής του παρόντος Βιβλίου ή

γγ) περίπτωσης που η αναθέτουσα αρχή αναλαμβάνει τις υποχρεώσεις του κύριου αναδόχου έναντι των υπεργολάβων του και εφόσον η δυνατότητα αυτή προβλέπεται στις κείμενες διατάξεις, σύμφωνα με το άρθρο 131.

Περαιτέρω, στην περ. δ της παρ. 4 του άρθρου 132 προβλέπεται:

«Σε κάθε περίπτωση, με την επιφύλαξη των παραγράφων 1 και 2, μία τροποποίηση θεωρείται ουσιώδης όταν πληροί μία ή περισσότερες από τις ακόλουθες προϋποθέσεις:
.....

δ) όταν νέος ανάδοχος υποκαθιστά εκείνον στον οποίο είχε ανατεθεί αρχικώς η σύμβαση σε περιπτώσεις διαφορετικές από τις προβλεπόμενες στην περίπτωση δ΄ της παραγράφου 1.».

Από τον συνδυασμό των ως άνω διατάξεων διαφαίνεται ότι οι προτεινόμενες ρυθμίσεις θα μπορούσαν να ενταχθούν ως περιπτώσεις επιτρεπτής υποκατάστασης του αναδόχου στην υποπ. αα της περ. δ της παρ. 1 του άρθρου 132, ήτοι ως μία μορφή υποκατάστασης του αναδόχου συνεπεία ρητής ρήτρας αναθεώρησης.

Σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, επισημαίνεται ότι δεν αρκεί μόνον η ως άνω νομοθετική πρόβλεψη, αλλά απαιτείται να συμπεριλαμβάνονται τα προβλεπόμενα στην ως άνω διάταξη ως ρητή και ακριβής ρήτρα αναθεώρησης στα αρχικά έγγραφα της σύμβασης (Διακήρυξη ή λοιπά συμβατικά τεύχη), ώστε να μπορεί να ενεργοποιηθεί νόμιμα και να καλύπτει τις απαιτήσεις του άρθρου 132.

Υπό το πρίσμα αυτό προτείνεται να συμπεριληφθεί ρητά στο κείμενο της προτεινόμενης διάταξης η αναφορά ότι οι προβλέψεις της παρ. 12 θα πρέπει να περιλαμβάνονται ρητά στα αρχικά έγγραφα της σύμβασης, εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής, ώστε να μπορούν να εφαρμοστούν νόμιμα.

Προβληματισμό, περαιτέρω, εγείρει η αναφορά «...να αναλάβει την ολοκλήρωση της μελέτης, με τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις και βάσει της προσφοράς που υπέβαλε στον διαγωνισμό», καθώς διαφαίνεται ότι ο υποκατάστατος ανάδοχος καλείται να ολοκληρώσει τη σύμβαση με βάση τους ίδιους μεν όρους και προϋποθέσεις, βάσει δε της προσφοράς που ο ίδιος υπέβαλε στον διαγωνισμό και κατ' επέκταση όχι με βάση την προσφορά του έκπτωτου αναδόχου.

Δεδομένου ότι η δυνατότητα υποκατάστασης του έκπτωτου αναδόχου σκοπεύει στην ολοκλήρωση της αρχικής σύμβασης, με τους ίδιους, ωστόσο, όρους και προϋποθέσεις της προσφοράς του έκπτωτου αναδόχου, η οποία αξιολογήθηκε και έγινε αποδεκτή από την αναθέτουσα αρχή και όχι με βάση μία άλλη προσφορά, εν προκειμένω του υποκατάστατου αναδόχου, η οποία προφανώς θα περιλαμβάνει διαφορετική και δη μεγαλύτερη προσφερόμενη τιμή, ενδεχομένως και διαφορετική τεχνική προσέγγιση, παράμετροι οι οποίες, εάν γίνονταν αποδεκτές, θα οδηγούσαν, ενδεχομένως, σε ουσιώδη τροποποίηση της αρχικής σύμβασης, χρήζει διευκρίνισης ότι ως «προσφορά που υπέβαλε» νοείται η προσφορά του έκπτωτου αναδόχου και όχι του υποκατάστατου, άλλως εγείρονται ζητήματα

συμβατότητας της ρύθμισης με τις διατάξεις του άρθρου 132, που αποτελούν διατάξεις ενωσιακής προέλευσης.

97) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 97 Διάλυση της σύμβασης – Τροποποίηση άρθρου 192 ν. 4412/2016

Στο άρθρο 192 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται οι παρ. 1, 3, 4, 5 και 6, καταργείται η παρ. 7 και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί του περιεχομένου της ρύθμισης

Παρά την αναφορά της αιτιολογικής έκθεσης ότι η διάταξη αναμορφώνεται ώστε να εναρμονιστεί με τις λοιπές προβλέψεις του νόμου, η διάταξη παρουσιάζει προβλήματα συνεκτικότητας με λοιπές ρυθμίσεις. Έτσι στην παρ.2 για τη διάλυση σύμβασης με πρωτοβουλία του εργοδότη, οι παραπομπές στις παραγράφους του άρθρου 194 «αποζημίωση αναδόχου σε περίπτωση διάλυσης της σύμβασης» δεν φαίνεται να έχουν λάβει υπόψη τις προτεινόμενες τροποποιήσεις του άρθρου 194.

Κατά τα λοιπά, σε συνέχεια της αναμόρφωσης τους άρθρου 184 "Προθεσμίες – χρονοδιάγραμμα» καταργείται ως λόγος διάλυσης της σύμβασης με πρωτοβουλία του αναδόχου, η περ.α της παρ. 3 για την υπέρβαση της οριακής προθεσμίας. Αντ' αυτής προστίθεται ως λόγος διάλυσης της σύμβασης η αναστολή της εκπόνησης της μελέτης ή της παροχής των υπηρεσιών με εντολή του εργοδότη για συνεχόμενο διάστημα μεγαλύτερο των τριών μηνών ή αν κατά τη διάρκειά της ανασταλεί διακοπεί η σύμβαση με ευθύνη του εργοδότη για συνολικό διάστημα μεγαλύτερο των έξι μηνών. Σύμφωνα με την έκθεση που συνδέει την προτεινόμενη ρύθμιση, στόχος των αλλαγών είναι η παροχή δυνατότητας στον ανάδοχο να απεμπλακεί από μία σύμβαση που καθυστερεί χωρίς δική του υπαιτιότητα, εφόσον όμως το επιθυμεί και η επισημάνση των ευθυνών της Διευθύνουσας Υπηρεσίας για επιτάχυνση των διαδικασιών και αποφυγή αδικαιολόγητων καθυστερήσεων.

Ως νομοτεχνική παρατήρηση σημειώνεται ότι στο εδάφιο β) της παρ. 3 η λέξη «είτε» πρέπει να διαγραφεί, εφόσον δεν παρατάσσεται άλλη κατά πρόταση που να συνδέεται νοηματικά με την πρώτη κατάσταση.

Τέλος το περιεχόμενο της παρ.. 7 που καταργείται εξακολουθεί να ροβλέπεται στην ισχύουσα διάταξη ως παρ. 6

98) Προτεινόμενη διάταξη:

Άρθρο 98 Αποζημίωση αναδόχου σε περίπτωση διάλυσης της σύμβασης – Αντικατάσταση άρθρου 194 ν. 4412/2016

Το άρθρο 194 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής: [...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με την προτεινόμενη ρύθμιση μειώνεται το ύψος της προβλεπόμενης αποζημίωσης προς τον ανάδοχο σε περίπτωση διάλυσης της σύμβασης από τον εργοδότη. Ενώ στην ισχύουσα διάταξη το ποσοστό αυτό προσδιορίζονταν σε δέκα τοις εκατό (10%) επί της συμβατικής αμοιβής των υπολειπόμενων σταδίων για την ολοκλήρωσή της σύμβασης, εκτός εάν σε αυτή προβλέπονταν διαφορετικά (όπως για παράδειγμα μεγαλύτερο ή μικρότερο ποσοστό, ή κάποια άλλη προσέγγιση) στην διάταξη τίθεται ανώτατο όριο στο ποσοστό αυτό εως τρία τοις εκατό (3%) και υπό την προϋπόθεση να έχει τεθεί σχετική πρόβλεψη στην σύμβαση. Επιπλέον καταργείται η παρ. 2 σύμφωνα με την οποία προβλέπονταν αποζημίωση ακόμα και για το υπολειπόμενο χρηματικό αντικείμενο του υπό εκπόνηση σταδίου που δεν δύναται να ολοκληρωθεί λόγω της διάλυσης της σύμβασης. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση

διαγράφεται η παρ. 2 ώστε να εναρμονιστεί με την προτεινόμενη αλλαγή περί μη ύπαρξης σταδίων παραλαβής της μελέτης και άρα μη δυνατότητα αποζημίωσης του αναδόχου βάσει χρηματικού αντικειμένου του υπό εκπόνηση σταδίου (πρβλ άρθρο 94 -τροποποίηση άρθρου 189 και σχετικό σχολιασμό).

Οι σχετικές προβλέψεις αποζημίωσης από την διάλυση της σύμβασης νομοτεχνικά ορθότερο θα ήταν να τίθενται ως σαφείς ρήτρες στα έγγραφα της σύμβασης με τη μορφή μαχητού τεκμηρίου, προκειμένου να αποτιμώνται οι κίνδυνοι και οι οικονομικές επιπτώσεις της διάλυσης από τους συμμετέχοντες σε μια διαδικασία ανάθεσης, ώστε να διαμορφώνεται ανάλογα η προσφορά τους. Προς βελτίωση των ρυθμίσεων θα ήταν σκοπιμότερο το ύψος των αποζημιώσεων να μπορεί να καθοριστεί από κάθε αναθέτουσα αρχή, μετά από κάποια εκτίμηση των συνεπειών της διάλυσης, ανάλογα πάντα με το αντικείμενο της σύμβασης. Επιπλέον, κρίσιμος είναι εν προκειμένω ο χρόνος της διάλυσης ώστε το τεκμήριο της αποζημίωσης, ανεξαρτήτως της σταδιακής ή μη παραλαβής, να είναι ανάλογο της ζημίας του αναδόχου (του χρόνου και των μέσων που έχει ήδη διαθέσει για την εκπόνηση της μελέτης).

Σε κάθε περίπτωση η σκοπιμότητα των προτεινόμενων μειώσεων του ύψους των αποζημιώσεων, θα πρέπει να επανεξεταστεί ως προς τη συμφωνία της με την αρχή της αναλογικότητας και τη συνεκτικότητά της με άλλες ρυθμίσεις της πολιτείας που σχετίζονται με την άρση εμποδίων ή και τη διαμόρφωση συνθηκών που διευκολύνουν την προσέλκυση, την παραμονή ή και την επιστροφή του επιστημονικού δυναμικού της χώρας.

99) Προτεινόμενες Διατάξεις

Άρθρο 99 Υποκατάσταση του αναδόχου – Τροποποίηση άρθρου 195 ν. 4412/2016

Η παρ. 2 του άρθρου 195 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιείται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί των προτεινόμενων ρυθμίσεων

Με τις προτεινόμενες διατάξεις του άρθρου 99 τροποποιούνται οι διατάξεις της παρ. 2 του άρθρου 195.

Καταρχάς, επισημαίνεται, όπως ήδη διατυπώθηκε και επί των προτεινόμενων ρυθμίσεων του άρθρου 191, ότι στην παρ. 1, παρότι δεν προτείνεται προς τροποποίηση, απαιτείται η αντικατάσταση της λέξης «υπηρεσίας», από τη φράση «τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών», ώστε να είναι απόλυτα ορισμένο το αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής των διατάξεων και να μην προκαλείται σύγχυση από την αναφορά «υπηρεσίας», η οποία παραπέμπει στις (γενικές) υπηρεσίες, κατά την έννοια της περ. 9 της παρ. 1 του άρθρου 2 του νόμου.

Στην παρ. 2, η οποία τροποποιείται, προβλέπονται οι περιπτώσεις που επιτρέπεται η υποκατάσταση του αρχικού αναδόχου στο σύνολο ή μέρος της σύμβασης.

Ειδικότερα στην περ. α της προτεινόμενης διάταξης προβλέπεται: «α) Σε συμβάσεις που δεν υπερβαίνουν τα όρια των περ. β' και γ' του άρθρου 5, όταν ο ανάδοχος ή ο μοναδικός μελετητής ή πάροχος υπηρεσιών εταιρείας μελετών ή παρόχων υπηρεσιών είναι φυσικό πρόσωπο αντίστοιχα και καθίσταται ανίκανος λόγω ασθένειας ή άλλης αντικειμενικής αιτίας για την εκπλήρωση της παροχής του, η προϊσταμένη αρχή μπορεί να εφαρμόσει αναλόγως την παρ. 10 του άρθρου 191.».

Με τη συγκεκριμένη ρύθμιση περιορίζεται, σε σχέση με την ισχύουσα διάταξη, το πεδίο εφαρμογής της μόνο σε συμβάσεις, που δεν υπερβαίνουν τα όρια των περ. β και γ του άρθρου 5 του νόμου, ήτοι τα χρηματικά όρια υποχρεωτικής εφαρμογής της Οδηγίας. Υπό το πρίσμα αυτό και, δεδομένου ότι ο εθνικός νομοθέτης δύναται να παρεκκλίνει από τις διατάξεις της Οδηγίας σε συμβάσεις κάτω των ορίων, ο περιορισμός του πεδίου εφαρμογής της διάταξης μόνο σε συμβάσεις κάτω των ορίων, καταρχάς είναι επιτρεπτός, ιδίως σε σχέση με την ισχύουσα διάταξη, η οποία εγείρει ζητήματα συμβατότητας με τις διατάξεις του άρθρου 132 παρ. 1 περ. δ, καθώς προβλέπει περιπτώσεις υποκατάστασης που δεν προβλέπονται στις διατάξεις της Οδηγίας για συμβάσεις άνω των ορίων.

Ός προς το περιεχόμενο της ρύθμισης επισημαίνεται, καταρχάς ότι δεν είναι αρκούντως κατανοητή η διάκριση των εννοιών «*πάροχος υπηρεσιών εταιρείας μελετών ή παρόχων υπηρεσιών*» και χρίζει περαιτέρω αποσαφήνισης, ιδίως δε αν εμπεριέχονται στην έννοια αυτή οι «*τεχνικές και λοιπές συναφείς επιστημονικές υπηρεσίες*».

Σε κάθε περίπτωση εφόσον, ως προς το υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής της διάταξης, κρίσιμο είναι ο ανάδοχος να είναι φυσικό πρόσωπο, για την εφαρμογή των σε αυτή οριζόμενων λόγων υποκατάστασης, θα αρκούσε, ενδεχομένως, η αναφορά «*όταν ο ανάδοχος είναι φυσικό πρόσωπο*», χωρίς τις περαιτέρω διακρίσεις, οι οποίες περιπλέκουν τη ρύθμιση και δημιουργούν ερμηνευτική σύγχυση.

Εάν, ωστόσο, η φράση, «*ο μοναδικός μελετητής ή πάροχος υπηρεσιών εταιρείας μελετών ή παρόχων υπηρεσιών είναι φυσικό πρόσωπο*», η οποία υπάρχει και στην ισχύουσα διάταξη, δεν αναφέρεται στον ανάδοχο της σύμβασης αλλά, όπως διαφαίνεται, σε φυσικό πρόσωπο, στέλεχος εταιρείας μελετών ή τεχνικών υπηρεσιών, ο οποίος εκπονεί τη μελέτη ή παρέχει την υπηρεσία ως προσωπικό του αναδόχου που συμμετέχει στην εκτέλεση της σύμβασης, τότε τίθεται ζήτημα εφαρμογής της διάταξης της παρ. 10 του άρθρου 191, στην οποία παραπέμπει η προτεινόμενη ρύθμιση. Και τούτο, καθώς η εν λόγω διάταξη, όπως αναλυτικά εκτέθηκε στην προηγούμενη ενότητα, προβλέπει μία ειδική περίπτωση υποκατάστασης του αναδόχου και επομένως έχει εφαρμογή μόνο στην περίπτωση που το φυσικό πρόσωπο-μελετητής είναι ο ίδιος ανάδοχος της σύμβασης και όχι απλώς προσωπικό του αναδόχου που υλοποιεί το αντικείμενο της σύμβασης, γιατί στην περίπτωση αυτή δεν τίθεται νομικά ζήτημα υποκατάστασης του αναδόχου, αλλά αντικατάστασης κατ' ουσίαν του προσωπικού του, οπότε χρίζει αναμόρφωσης η διάταξη ως προς αυτές τις περιπτώσεις.

Στην περ. β της ισχύουσας διάταξης προστίθεται, με τις προτεινόμενες ρυθμίσεις, το ακόλουθο εδάφιο: «*Η ανωτέρω ρύθμιση δεν εφαρμόζεται στην περίπτωση διαγραφής μελετητή από τα μητρώα και η σύμβαση εξελίσσεται κανονικά χωρίς τις υποχρεώσεις του προηγούμενου εδαφίου.*».

Στα προηγούμενα δύο εδάφια προβλέπεται, ομοίως ως και στην ισχύουσα διάταξη: «*Αν πτωχεύσει ή αποβιώσει ή καταστεί κατ' άλλο τρόπο ανίκανος για την εκτέλεση ένας εκ των μελετητών αναδόχου εταιρείας μελετών, η εκπόνηση του σταδίου της μελέτης, που άρχισε να εκπονείται, συνεχίζεται από την εταιρεία, ακόμα και αν από το καταστατικό προβλέπεται η διάλυση της εταιρείας και υπό την προϋπόθεση ότι αυτή συνεχίζει να έχει τις απαιτούμενες από τη σύμβαση τάξεις και κατηγορίες πτυχίων. Αν η εταιρεία δεν διαθέτει τις απαιτούμενες κατά τη σύμβαση κατηγορίες και τάξεις πτυχίων, υποχρεούται, σε διάστημα δύο (2) μηνών από τη στιγμή που επήλθε η αλλαγή στο πτυχίο, να αντικαταστήσει τον εταίρο μελετητή ή να ζητήσει υποκατάσταση ή σύμπραξη με μελετητή που διαθέτει τα τυπικά προσόντα, σύμφωνα με την προκήρυξη*».

Δεν είναι αρκούντως κατανοητό γιατί η διαγραφή μελετητή από τα μητρώα τυγχάνει διαφορετικής αντιμετώπισης από τις λοιπές περιπτώσεις, όταν η εταιρεία μελετών, λόγω της εν λόγω διαγραφής ενδεχομένως απωλέσει την απαιτούμενη κατηγορία μελέτης για την εκπόνηση της απαιτούμενης μελέτης.

Σε κάθε περίπτωση, οι προβλεπόμενες περιπτώσεις στην περ. β δεν αποτελούν κατ' ουσίαν περιπτώσεις υποκατάστασης της αναδόχου εταιρείας μελετών, αλλά αντικατάσταση φυσικών προσώπων μελετητών, ήτοι προσωπικού του αναδόχου που εκπονεί τη μελέτη, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως στην και περ. α. Προτείνεται, στο πλαίσιο αυτό, να επανεξεταστούν συνολικά οι ρυθμίσεις της περ. β ως προς τη συστηματική ένταξη τους στο άρθρο 195, αλλά και ως προς το περιεχόμενό τους, ώστε να είναι σαφές ότι δεν αποτελούν περιπτώσεις υποκατάστασης, αλλά αντικατάστασης προσωπικού που μπορούν δικαιολογούν τη συνέχιση εκτέλεσης της σύμβασης, εφόσον προβλέπονται ρητά στα έγγραφα της σύμβασης ως ειδικοί όροι εκτέλεσης αυτής.

Περαιτέρω, με τις προτεινόμενες ρυθμίσεις τροποποιείται η περ. γ της παρ. 2. Ειδικότερα απαλείφονται τα δύο τελευταία εδάφια της ισχύουσας διάταξης και το πρώτο εδάφιο αναμορφώνεται ως ακολούθως: *«Αν πτωχεύσει ή διαγραφεί ή αποβιώσει ή καταστεί ανίκανος για εκπόνηση της μελέτης λόγω σοβαρής ασθένειας ή άλλης αντικειμενικής αιτίας μελετητής φυσικό πρόσωπο, μέλος αναδόχου σύμπραξης ή κοινοπραξίας, τα υπόλοιπα μέλη της υποχρεούνται να τον υποκαταστήσουν εφόσον θεωρείται απαραίτητος για την περάτωση του υπό εκπόνηση σταδίου της μελέτης, με άλλον, αντίστοιχων προσόντων».*

Ειδικότερα, προβλέπεται η υποχρέωση «υποκατάστασης» μελετητή- φυσικού προσώπου, μέλους αναδόχου σύμπραξης ή κοινοπραξίας, αν πτωχεύσει ή διαγραφεί ή αποβιώσει ή καταστεί ανίκανος για εκπόνηση της μελέτης λόγω σοβαρής ασθένειας ή άλλης αντικειμενικής αιτίας, με άλλον μελετητή αντίστοιχων προσόντων.

Η εν λόγω ρύθμιση, προκειμένου να είναι συμβατή με τις διατάξεις του άρθρου 132 και ειδικότερα του άρθρου 132 παρ. 1 περ. δ, θα μπορούσε να ενταχθεί ως περίπτωση επιτρεπτής υποκατάστασης του αναδόχου στην υποπ. αα της περ. δ της παρ. 1 του άρθρου 132, ήτοι ως μία μορφή υποκατάστασης του αναδόχου, συνεπεία ρητής ρήτρας αναθεώρησης.

Σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, επισημαίνεται, όπως αναφέρθηκε και επί του άρθρου 191, ότι δεν αρκεί μόνον η ως άνω νομοθετική πρόβλεψη, αλλά απαιτείται να συμπεριλαμβάνονται τα προβλεπόμενα στην ως άνω διάταξη ως ρητή και ακριβής ρήτρα αναθεώρησης στα αρχικά έγγραφα της σύμβασης (Διακήρυξη ή λοιπά συμβατικά τεύχη), ώστε να μπορεί να ενεργοποιηθεί νόμιμα και να καλύπτει τις απαιτήσεις του άρθρου 132.

Υπό το πρίσμα αυτό προτείνεται να συμπεριληφθεί ρητά στο κείμενο της προτεινόμενης διάταξης η αναφορά ότι οι προβλέψεις της περ. γ θα πρέπει να περιλαμβάνονται ρητά στα αρχικά έγγραφα της σύμβασης, ως ρητή ρήτρα αναθεώρησης, εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής, ώστε να μπορούν να εφαρμοστούν νόμιμα.

Στην παρ. 3, αν και δεν προτείνεται προς τροποποίηση, προτείνεται για λόγους νομοτεχνικής αρτιότητας και προς αποφυγή ερμηνευτικής σύγχυσης, όπως ήδη αναφέρθηκε και ανωτέρω, η προσθήκη της φράσης «τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών» πριν από τη λέξη «υπηρεσιών».

Τέλος, καταργείται η ισχύουσα παρ. 4 η οποία προβλέπει: *« Η σύμβαση εκπόνησης μελέτης ή παροχής υπηρεσίας διαλύεται αυτοδικαίως αν πτωχεύσει ο ανάδοχος.»*

Η προτεινόμενη κατάργηση της εν λόγω παραγράφου συνάδει με τις διατάξεις του άρθρου 132, οι οποίες έχουν μεταφέρει τις αντίστοιχες διατάξεις της Οδηγίας, καθώς οι πτωχευτικές και οι προπρωχευτικές διαδικασίες, κατά το άρθρο 132, αποτελούν περιπτώσεις που μπορούν να δικαιολογήσουν τη νόμιμη υποκατάσταση του αρχικού αναδόχου και δεν έχουν ως αυτοδίκαιη συνέπεια τη λύση της σύμβασης.

100) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 100**Τεχνικές προδιαγραφές – Τροποποίηση άρθρου 196 ν. 4412/2016**

Η παρ. 2 του άρθρου 196 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιείται και το άρθρο 196 διαμορφώνεται ως εξής: [...]

Επί της προτεινόμενης ρύθμισης

Με την προτεινόμενη, τροποποιείται η παρ. 2 του άρθρου 100 ως ακολούθως «2. Με απόφαση της αναθέτουσας αρχής, σε περίπτωση που δεν έχει εκδοθεί σχετική απόφαση του αρμοδίου οργάνου του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών, μπορεί να εξειδικεύεται το είδος των παραδοτέων στοιχείων ανά στάδιο και ανά κατηγορία μελέτης της περ. 15 της παρ. 3 του άρθρου 2, και συγκεκριμένα: α) τα τεύχη (Τεχνική Έκθεση, Υπολογισμοί, Προμέτρηση, Προϋπολογισμός κ.λπ.) και β) τα κατά περίπτωση σχέδια, καθώς και η μορφή αυτών (έντυπη ή και ηλεκτρονική) που πρέπει ο μελετητής να εκπονήσει, κατά το άρθρο 189, για την έγκριση της ανατεθείσας σε αυτόν μελέτης». Η ισχύουσα διάταξη της παρ. 2 προβλέπει «Με απόφαση του Υπουργού Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων μπορεί να εξειδικεύεται το είδος των παραδοτέων στοιχείων ανά στάδιο και ανά κατηγορία μελέτης της περίπτωσης 15 της παραγράφου 3 του άρθρου 2, και συγκεκριμένα: α) τα τεύχη (Τεχνική Έκθεση, Υπολογισμοί, Προμέτρηση, Προϋπολογισμός κ.λπ.) και β) τα κατά περίπτωση σχέδια, καθώς και η μορφή αυτών (έντυπη ή και ηλεκτρονική) που πρέπει ο μελετητής να εκπονήσει, κατά το άρθρο 189, για την έγκριση της ανατεθείσας σε αυτόν μελέτης». Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση εισάγεται στην παρ. 2 γενική πρόβλεψη ώστε να δύναται η Αναθέτουσα Αρχή με Απόφασή της να εξειδικεύει το είδος των παραδοτέων ανά στάδιο και κατηγορία μελέτης, ως την έκδοση Απόφασης του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών, προς διευκόλυνση και βελτίωση της ποιότητας των μελετών που εκπονούνται.

Η προτεινόμενη διάταξη της παρ. 2 ωστόσο είναι προβληματική για τους ακόλουθους λόγους. Καταρχήν από τη διατύπωσή της δεν προκύπτει με σαφήνεια η εξουσιοδοτική στον Υπουργό Υποδομών και Μεταφορών για την έκδοση κανονιστικής πράξης που να εξειδικεύει το είδος των παραδοτέων στοιχείων ανά στάδιο και ανά κατηγορία μελέτης. Επισημαίνεται ότι με την ισχύουσα διάταξη της παρ. 2 έχει εκδοθεί η Απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών με στοιχεία ΔΝΣβ/1732/ΦΝ 466 (ΦΕΚ Β 1047 29.3.2019) «Εξειδίκευση του είδους των παραδοτέων στοιχείων ανά στάδιο και ανά κατηγορία μελέτης σε ό,τι αφορά τα συγκοινωνιακά (οδικά) έργα, τα υδραυλικά, τα λιμενικά και τα κτιριακά έργα», σε συνέχεια και της Γνώμης Γ6/2019 της Αρχής.

Περαιτέρω η αναφορά στην προτεινόμενη ότι η αναθέτουσα αρχή δύναται να εξειδικεύει τα παραδοτέα του μελετητή ανά στάδιο και κατηγορία μελέτης είναι αυτονόητη καθώς τα έγγραφα της σύμβασης σύμφωνα με την πάγια νομολογία του ΔΕΕ και του Ελεγκτιού Συνεδρίου πρέπει να είναι σαφή και ορισμένα κατά τρόπον ώστε, ήδη κατά το στάδιο της ανάθεσης, αφενός να παρέχεται σε όλους τους υποψηφίους η δυνατότητα να κατανοούν το ακριβές περιεχόμενό τους και να τους ερμηνεύουν με τον ίδιο τρόπο και, αφετέρου, να καθίσταται δυνατός ο εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής αποτελεσματικός και επί ίσοις όροις έλεγχος του αν οι προσφορές των υποψηφίων ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις που διέπουν την εν λόγω σύμβαση, στο δε στάδιο της εκτέλεσης και της παρακολούθησης της σύμβασης να ελέγχεται η ορθή εκπλήρωση των υποχρεώσεων του αναδόχου. Από την ρύθμιση της ισχύουσας διάταξης δεν καταλείπεται αμφιβολία ότι μέχρι την έκδοση της υπουργικής απόφασης της παρ. 2 η αναθέτουσα αρχή διαμόρφωνε τα έγγραφα της σύμβασης. Σε συνέχεια των ανωτέρω απαιτείται επαναδιατύπωση της παρ. 2, άλλως να παραμείνει η ρύθμιση ως έχει, προκειμένου να μην ανακύψουν προβλήματα στην έκδοση κανονιστικών πράξεων από τον Υπουργό Υποδομών και Μεταφορών.

101) Προτεινόμενη διάταξη**Άρθρο 101****Διοικητική και δικαστική επίλυση διαφορών – Τροποποίηση άρθρου 198 ν. 4412/2016**

Προστίθενται στο τίτλο του άρθρου 198 ν. 4412/2016 οι λέξεις «εξουσιοδοτική διάταξη» και τροποποιούνται οι παρ. 2, 6, 7, 12 και προστίθενται παρ. 13, 14 και διαμορφώνεται ως εξής:

Επί του περιεχομένου της ρύθμισης

Κατά την αιτιολογική σκέψη που συνοδεύει την εξεταζόμενη ρύθμιση, το άρθρο 198 τροποποιείται, προκειμένου να εναρμονισθεί με τις αντίστοιχες προβλέψεις του άρθρου 174 που ρυθμίζουν την διοικητική επίλυση των συμβατικών διαφορών κατά την εκτέλεση των έργων και να εξασφαλισθεί ταχύτερη και αποτελεσματικότερη επίλυση των διαφορών που ανακύπτουν κατά την εκτέλεση συμβάσεων μελετών.

Σημειώνεται ότι επί του άρθρου 198, ως τροποποιημένο ισχύει, η Αρχή έχει εκδώσει την υπ' αριθμ. 19/2017 γνώμη της.

Επί της προτεινόμενης διάταξης, επισημαίνονται τα εξής :

Παρά την αναφορά στην συνοδεύουσα τη διάταξη αιτιολογική σκέψη, ότι δηλαδή η προκειμένη τροποποίηση λαμβάνει χώρα προκειμένου να εναρμονισθεί με τις προβλέψεις του άρθρου 174, εκ της αντιπαραβολής των προτεινόμενων άρθρων 174 και 198, με τα οποία ρυθμίζεται διοικητική επίλυση των διαφορών κατά την εκτέλεση των συμβάσεων έργων και μελετών, αντιστοίχως, εντοπίζονται διαφοροποιήσεις στην αντιμετώπισή τους, χωρίς να υφίσταται σχετική αιτιολόγηση.

Στις παρ. 4 και 5 της προτεινόμενης διάταξης, εξακολουθεί να περιλαμβάνεται ο όρος «Δημόσιο», χωρίς περαιτέρω εξειδίκευση ή παραπομπή στην κείμενη νομοθεσία (ν. 4270/2014), αναφορά που καθιστά ασαφές και μη οριοθετημένο το πεδίο εφαρμογής των εν λόγω διατάξεων. Σημειώνεται ότι στην περ. 41 της παρ. 1 του άρθρου 2 του ν. 4412/2017 προβλέπεται ότι *“οι όροι «Δημόσιος Τομέας», «Γενική Κυβέρνηση» και «Κεντρική Κυβέρνηση» έχουν την έννοια που ορίζεται στην παρ. 1 του άρθρου 14 του ν. 4270/2014 (Α' 143)”*

Περαιτέρω, σημειώνεται ότι η διατύπωση της παρ. 1 (η οποία δεν τροποποιείται με το παρόν), περί υποβολής ένστασης *«στις περιπτώσεις που ρητά ορίζεται στο νόμο»*, δεν είναι σαφές ποιες περιπτώσεις αφορά, πλην των κατωτέρω στην ίδια παράγραφο αναφερομένων, ήτοι τις εκτελεστές πράξεις ή παραλείψεις της διευθύνουσας υπηρεσίας, καθώς και την περίπτωση υποβολής εγγράφου αιτήματος του αναδόχου (προς τη διευθύνουσα υπηρεσία;), καθώς και τις βλαπτικές εκτελεστές πράξεις ή παραλείψεις της προϊσταμένης αρχής, αν με αυτές προκαλείται διαφωνία για πρώτη φορά.

Ως προς δε την τροποποιούμενη με το παρόν παρ. 2, επισημαίνεται ότι η προθεσμία και ο τρόπος κατάθεσης της ένστασης διαφοροποιείται (αναιτιολόγητα) από τις αντίστοιχες προβλέψεις του άρθρου 174: Συγκεκριμένα, προβλέπεται προθεσμία ενός (1) μηνός από την κοινοποίηση της πράξης ή τη συντέλεση της παράλειψης (ενώ στο άρθρο 174 προβλέπεται προθεσμία 15 ημερών) και η κατάθεση γίνεται στο πρωτόκολλο του αποφαινόμενου κατά περίπτωση οργάνου, καθώς και της διευθύνουσας υπηρεσίας ή προϊσταμένης αρχής που εξέδωσε την προσβαλλόμενη πράξη.

Αντίθετα, στο άρθρο 174 προβλέπεται είτε επίδοση με δικαστικό επιμελητή ή ηλεκτρονική αποστολή της ένστασης κατά τα οριζόμενα στα άρθρα 15, 19, 29 και 50 του ν. 4727/2020 (ήτοι, με χρήση εγκεκριμένης ηλεκτρονικής υπογραφής ή εγκεκριμένης ηλεκτρονικής σφραγίδας – διαφοροποιείται, συνεπώς ως προς αυτό μόνο κατά το λεκτικό).

Με την προκείμενη τροποποίηση δεν μειώνεται η προθεσμία εντός της οποίας το αποφαινόμενο όργανο οφείλει να εκδώσει την απόφασή του (η οποία εξακολουθεί να είναι 3 μήνες) κατ'αναλογία με την αντίστοιχη σύντημη των προθεσμιών του άρθρου 174 (60 ημέρες), ενώ η υποχρέωση κατάθεσης της ένστασης τόσο ενώπιον του αποφαινόμενου οργάνου όσο και ενώπιον της διευθύνουσας υπηρεσίας ή της προϊσταμένης αρχής που εξέδωσε την προσβαλλόμενη πράξη, φαίνεται πως δημιουργεί πρόσθετο διοικητικό βάρος για τον ανάδοχο.

Στην παρ. 6 προστίθεται ρύθμιση, σύμφωνα με την οποία, εάν η διευθύνουσα υπηρεσία και η προϊσταμένη αρχή δεν διαβιβάσουν εντός είκοσι ημερών στο αρμόδιο Τεχνικό Συμβούλιο τις απόψεις τους, το φάκελο της υπόθεσης και τα συμβατικά τεύχη του έργου (αντί της υφιστάμενης *«τα συμβατικά τεύχη του έργου, τα οποία δικαιούται να προσκομίσει και ο ενιστάμενος»*), ο ενιστάμενος δικαιούται να ζητήσει από το τεχνικό συμβούλιο τη συζήτηση της υπόθεσης χωρίς εισήγηση της υπηρεσίας, συνοδεύοντας την αίτησή του με αντίγραφο της ένστασης και τα κρίσιμα στοιχεία του φακέλου. Στην περίπτωση αυτή ορίζεται ημερομηνία συζήτησης της ένστασης και κοινοποιείται στην αρμόδια διευθύνουσα υπηρεσία ή προϊσταμένη αρχή πριν από τουλάχιστον δέκα (10) ημέρες η αίτηση για την επείγουσα υποβολή εισήγησης. Αν δεν περιέλθει στο τεχνικό συμβούλιο εισήγηση, μπορεί η υπόθεση να συζητηθεί και χωρίς αυτή, με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία.

Η ρύθμιση αυτή δεν ακολουθεί το πνεύμα της αντίστοιχης πρόβλεψης του άρθρου 174, σύμφωνα με την οποία, (παρ. 5), τα συμβατικά τεύχη μπορούν να προσκομισθούν και από τον ενιστάμενο, ενώ αντίστοιχη πρόβλεψη περιλαμβάνεται στην υφιστάμενη διάταξη (*«τα συμβατικά τεύχη του έργου, τα οποία δικαιούται να προσκομίσει και ο ενιστάμενος»*). Περαιτέρω, κατά τα διαλαμβανόμενα στο άρθρο 174, *«Η διευθύνουσα υπηρεσία ή η προϊσταμένη αρχή, κατά περίπτωση, υποχρεούνται μέσα σε δεκαπέντε (15) ημέρες από την άσκηση της ένστασης να διαβιβάσουν στο αρμόδιο Τεχνικό Συμβούλιο τις απόψεις τους επί αυτής και το φάκελο της υπόθεσης, ο οποίος περιλαμβάνει τα συμβατικά τεύχη ή αντίγραφα τους. Η παράλειψη αυτή αποτελεί πειθαρχική παράβαση και επιβάλλονται οι πειθαρχικές ποινές που προβλέπονται στο άρθρο 141.»* Κατά συνέπεια, αφ'ενός δεν είναι κατανοητή η διαφοροποίηση της ακολουθητέας διαδικασίας σε σχέση με την αντίστοιχη που προβλέπεται στο άρθρο 174 και αφ'ετέρου, η προβλεπόμενη στο εξεταζόμενο άρθρο διαδικασία φαίνεται πως επιβαρύνει ανατιολόγητα τον ενιστάμενο, ο οποίος καλείται να επισπεύσει με ενέργειά του τη συζήτηση, καθώς και τη γραμματεία του τεχνικού συμβουλίου με την αποστολή ειδικής αίτησης προς την αρμόδια για υποβολή εισήγησης υπηρεσία.

Στην παρ. 7, διαγράφεται η πρόβλεψη αποστολής με fax, εναρμονιζόμενη με τις προβλέψεις του ν. 4727/2020, ενώ η φράση *«Η πρόσκληση επιδίδεται με απόδειξη στον ανάδοχο ή τον αντίκλητό του, με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο»* χρήζει αναδιατύπωσης, καθώς ο όρος *«επιδίδεται»* είναι αδόκιμος αναφερόμενος σε ηλεκτρονική επικοινωνία (παραπέμπει σε επίδοση με δικαστικό επιμελητή)

Επί της παρ. 12, σημειώνεται ότι δεν είναι κατανοητός ο λόγος για τον οποίο παραμένουν σε ισχύ οι προβλέψεις περί έκδοσης και κοινοποίησης απόφασης μετά την πάροδο της οριζόμενης από το νόμο προθεσμίας, (σημειώνεται ότι η αντίστοιχη πρόβλεψη της παρ. 13 του άρθρου 74 καταργείται), καθώς οι εν λόγω προβλέψεις επιτείνουν την ανασφάλεια δικαίου και καθυστερούν την περαίωση της διαδικασίας.

Η παρ. 13 εισάγει νέα ρύθμιση, αντίστοιχη με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 174, βάσει της οποίας αρμόδιο όργανο για την επίλυση των διαφορών που ανακύπτουν κατά την εκτέλεση συμβάσεων συμβάσεις μελετών ή παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών με προεκτιμώμενη αμοιβή κατώτερη των πεντακοσίων χιλιάδων (500.000) ευρώ, που εκτελούνται από τους Δήμους, τις Περιφέρειες, τους συνδέσμους και τα νομικά πρόσωπα αυτών, δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου, καθώς και τις επιχειρήσεις τους, ορίζεται

ο Συντονιστής της Αποκεντρωμένης Διοίκησης, κατόπιν γνώμης του Τεχνικού Συμβουλίου της οικείας Περιφέρειας. Η συγκεκριμένη πρόβλεψη έχει μεταβατικό χαρακτήρα έως την έναρξη λειτουργίας της Αυτοτελούς Υπηρεσίας Εποπτείας Ο.Τ.Α., οπότε και η εν λόγω αρμοδιότητα θα περιέλθει στον Επόπτη Ο.Τ.Α.

Ειδικά, ως προς τις ενστάσεις για συμβάσεις που εκτελούνται από τους συνδέσμους Δήμων και Περιφερειών, δεν καθίσταται σαφές ποια είναι κατά περίπτωση οικεία Περιφέρεια (αυτή στην οποία εκτελείται το έργο;)

Περαιτέρω, προς το σκοπό της επιτάχυνσης της διαδικασίας διοικητικής επίλυσης των ανακυπτουσών διαφορών, εισάγεται με την παρ. 14, κατ'αναλογία των προβλεπομένων στο άρθρο 174, η δυνατότητα λειτουργίας περισσότερων του ενός κλιμακίων του Τεχνικού Συμβουλίου του Υπουργείου Υποδομών. Η συγκρότηση αυτών γίνεται με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών, η δε παραπομπή των θεμάτων προς γνωμοδότηση σε έκαστο αυτών γίνεται με απόφαση του Γενικού Γραμματέα Υποδομών. Τα εν λόγω κλιμάκια είναι αυτοτελή και ισόβαθμα, ρητώς δε προβλέπεται, ότι δεν επιτρέπεται η συμμετοχή προσώπου σε περισσότερα του ενός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΠΡΟΜΗΘΕΙΩΝ ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

102) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 102

Τρόπος πληρωμής – απαιτούμενα δικαιολογητικά για πληρωμή του αναδόχου– Τροποποίηση άρθρου 200 ν. 4412/2016

Επί της προτεινόμενης Ρύθμισης

Τα σημεία που τροποποιούνται με την εν λόγω διάταξη, εντοπίζονται:

α) στην πρόβλεψη της παρ. 1, ότι ο τρόπος πληρωμής και κάθε άλλο αναγκαίο θέμα καθορίζονται όχι απαραίτητα στη διακήρυξη, όπως ορίζεται στο άρθρο με την ισχύουσα μορφή του, αλλά, γενικότερα, στα έγγραφα της σύμβασης (πρβλ. περ. 14 της παρ. 1 του άρθρου 2).

β) στα κατ'ελάχιστον απαιτούμενα στοιχεία για την πληρωμή, όπως αυτά αναφέρονται στην παρ. 4, όπου, σύμφωνα με την προτεινόμενη διάταξη (περ. α), αρκεί το Πρωτόκολλο οριστικής ποσοτικής και ποιοτικής παραλαβής, χωρίς να απαιτείται, επιπλέον και αποδεικτικό προσκόμισης του υλικού στην αποθήκη. Σημειώνεται, εν προκειμένω, ότι παραμένει, ως κατ'ελάχιστον απαιτούμενο δικαιολογητικό, το αποδεικτικό εισαγωγής του υλικού στην αποθήκη του φορέα στην περίπτωση αυτοδίκαιης παραλαβής (περ. β).

γ) στο τιμολόγιο του προμηθευτή, το οποίο, πλέον, δεν απαιτείται να προσκομίζεται εις τριπλούν.

Σχετικά με την παρ. 4, περίπτωση α), προτείνεται να επανεξετασθεί η απαλοιφή της φράσης «σύμφωνα με το άρθρο 208», καθώς τα σχετικά με το πρωτόκολλο οριστικής ποσοτικής και ποιοτικής παραλαβής, εξακολουθούν να καθορίζονται στο άρθρο 208.

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση βελτιώνεται νομοτεχνικά η παρ. 1 και εξορθολογίζονται οι διατάξεις της παρ. 4 με τρόπο ώστε τα δικαιολογητικά πληρωμής για τις συμβάσεις προμηθειών να εξομοιώνονται κατά το δυνατό με τα δικαιολογητικά πληρωμής που απαιτούνται για τις συμβάσεις γενικών υπηρεσιών.

Ωστόσο, οι ρυθμίσεις του άρθρου αυτού θα πρέπει να επανεξετασθούν στο σύνολό τους αφού ληφθεί υπόψη το οικείο κανονιστικό πλαίσιο που διέπει: α) την ηλεκτρονική τιμολόγηση στις δημόσιες συμβάσεις, β) την αυτεπάγγελτη, εκ μέρους του δημόσιου τομέα, αναζήτηση πιστοποιητικών.

103) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 103

Κήρυξη αναδόχου ως έκπτωτου – Τροποποίηση άρθρου 203 ν.4412/2016

Επί της προτεινόμενης Ρύθμισης

Στην **παρ. 1** έχουν επέλθει τροποποιήσεις νομοτεχνικού χαρακτήρα, προκειμένου να καταστήσουν περισσότερο διακριτές και σαφείς τις περιπτώσεις υποχρεωτικής κήρυξης του αναδόχου έκπτωτου. Συγκεκριμένα, στην περ. β αρχικά τίθεται το γενικό πλαίσιο μη εκπλήρωσης των υποχρεώσεων που απορρέουν από την σύμβαση, ενώ, στη συνέχεια, εξειδικεύονται οι περιπτώσεις συμβάσεων προμήθειας αγαθών, καθώς και συμβάσεων υπηρεσιών, στις περιπτώσεις γ) και δ), αντίστοιχα.

α) Στην περ. α) της παρ. 1, χρήζει διόρθωσης ο αριθμός της παραγράφου στην οποία παραπέμπει η διάταξη, καθώς, μετά την τροποποίηση του άρθρου 105 με το παρόν σχέδιο, η ορθή παραπομπή θα πρέπει να γίνει στην παράγραφο 7 του άρθρου και όχι στην παρ. 5 αυτού.

β) Ως προτάσεις βελτίωσης, με αφορμή την τροποποίηση του άρθρου, επί διατάξεων οι οποίες, ωστόσο, δεν τροποποιούνται με το προτεινόμενο σχέδιο, σημειώνονται:

αα) Στην παρ. 1 ορίζεται ότι, εφόσον συντρέχουν τα αναφερόμενα στις περιπτώσεις α), β), γ) και δ) αυτής, ο ανάδοχος κηρύσσεται υποχρεωτικά έκπτωτος. Σύμφωνα δε με την περίπτωση δ), ο ανάδοχος κηρύσσεται υποχρεωτικά έκπτωτος «στην περίπτωση δημόσιας σύμβασης υπηρεσιών εφόσον υπερέβη υπαίτια τη συνολική προθεσμία εκτέλεσης της σύμβασης, λαμβανομένων υπόψη των παρατάσεων». Ωστόσο, παρά την ως άνω πρόβλεψη, στην παρ. 2 του ίδιου άρθρου, ορίζεται ότι, ειδικά στην περίπτωση συνδρομής λόγου έκπτωσης του αναδόχου από σύμβαση παροχής υπηρεσιών, κατά την περίπτωση δ' της παρ. 1, ο ανάδοχος κηρύσσεται έκπτωτος μόνον εφόσον προηγηθεί κοινοποίηση σε αυτόν ειδικής όχλησης από την αναθέτουσα αρχή και αυτός δεν ανταποκριθεί συμμορφούμενος με τις ενέργειες που αυτή καθορίζει. Σχετικώς, παρατηρείται ανακολουθία των οριζόμενων στην παρ. 1, με εκείνα της παραγράφου 2, καθώς, εφόσον συντρέχει η περίπτωση δ) της παρ. 1, η έκπτωση του αναδόχου, καθίσταται υποχρεωτική για την αναθέτουσα αρχή, χωρίς την συνδρομή περαιτέρω προϋποθέσεων και, συνεπώς, οι διαδικασία που προβλέπεται στην παρ. 2, ήτοι η όχληση και η προθεσμία συμμόρφωσης του αναδόχου, λαμβάνουν χώρα ενώ ο ανάδοχος θα έπρεπε υποχρεωτικά, να έχει ήδη κηρυχθεί έκπτωτος. Προς άρση της, κατά τα ανωτέρω, ανακολουθίας, δέον όπως στην παρ. 1 μετά τη φράση «κηρύσσεται υποχρεωτικά έκπτωτος» προστεθεί η φράση «με την επιφύλαξη των οριζόμενων στην παρ. 2 του παρόντος». Περαιτέρω, δεν καθίσταται αντιληπτή η επιφύλαξη της δυνατότητας της παρ. 2 μόνον για την περίπτωση δημοσίων συμβάσεων υπηρεσιών.

ββ) Στο τελευταίο εδάφιο της παρ. 2 προβλέπεται ότι στην απόφαση έκπτωσης του αναδόχου προσδιορίζονται οι λόγοι της μη συμμόρφωσης του αναδόχου προς την ειδική όχληση και αιτιολογείται από την αναθέτουσα αρχή η έκπτωση, με αναφορά στους λόγους που οδήγησαν σε αυτήν. Εντούτοις, είναι σαφές ότι δεν είναι εφικτό για την αναθέτουσα αρχή να γνωρίζει τους λόγους μη συμμόρφωσης του αναδόχου, παρά μόνο να διαπιστώσει τη μη ανταπόκρισή του, εντός της ταχθείσης προθεσμίας συμμόρφωσής του. Προτείνεται όπως, μετά την φράση «Στην απόφαση προσδιορίζονται οι λόγοι της μη συμμόρφωσης του

αναδόχου προς την ειδική όχληση..», προστεθεί η φράση «εφόσον αυτοί έχουν γίνει γνωστοί στην αναθέτουσα αρχή».

γγ) Στην παρ. 3, ορίζεται ότι ο ανάδοχος δεν κηρύσσεται έκπτωτος αν συντρέχουν λόγοι ανωτέρας βίας, «στο μέτρο που αυτοί δεν θα μπορούσαν να έχουν προβλεφθεί από τον ανάδοχο». Δοθέντος ότι η έννοια της ανωτέρας βίας δεν συνάδει με την αυτήν της «πρόβλεψης», προτείνεται η απαλοιφή της φράσης «στο μέτρο που αυτοί δεν μπορούσαν να είχαν προβλεφθεί από τον ανάδοχο».

Με την **περ. γ της παρ. 4** προστίθεται ρύθμιση σύμφωνα με την οποία, στον οικονομικό φορέα που κηρύσσεται έκπτωτος από την κατακύρωση, ανάθεση ή σύμβαση, επιβάλλονται, με απόφαση του αποφαινόμενου οργάνου, ύστερα από γνωμοδότηση του αρμοδίου οργάνου, πλέον των κυρώσεων των λοιπών περιπτώσεων της ίδιας παραγράφου που επιβάλλονται αθροιστικά, καταλογισμός του διαφέροντος που προκύπτει εις βάρος της αναθέτουσας αρχής εφόσον αυτή προμηθευτεί τα αγαθά, που δεν προσκομίστηκαν προσηκόντως από τον έκπτωτο οικονομικό φορέα, από τρίτο οικονομικό φορέα¹⁰³. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση που συνοδεύει την ως άνω παράγραφο «προστίθεται μία επιπλέον κύρωση στον ανάδοχο σύμβασης προμηθειών που αφορά στον καταλογισμό σε αυτόν του τυχόντος διαφέροντος που προκύπτει εις βάρος της αναθέτουσας αρχής εφόσον αυτή προμηθευτεί τα αγαθά, που δεν προσκομίστηκαν προσηκόντως από τον έκπτωτο οικονομικό φορέα, από τρίτο οικονομικό φορέα. Επίσης, περιγράφεται ο τρόπος υπολογισμού του διαφέροντος καθώς και ο τρόπος και οι προϋποθέσεις καταλογισμού του στον έκπτωτο οικονομικό φορέα».

Από το περιεχόμενο της διάταξης συνάγεται ωστόσο ότι αυτή έχει δευτερογενή-αποζημιωτικό και όχι κυρωτικό χαρακτήρα. Με αυτή την έννοια θα πρέπει να αναζητηθεί η συμβατότητα της διάταξης με την κείμενη νομοθεσία ως προς την έννοια και τις διακρίσεις της ζημίας, καθώς και ως προς τον αιτιώδη σύνδεσμο μεταξύ ζημίας και νόμιμου λόγου ευθύνης. Επιπλέον, θα πρέπει να επανεξετασθεί υπό το πρίσμα της αρχής της αναλογικότητας λαμβανομένων υπόψη: α) του νέου τρόπου υπολογισμού της εγγύησης καλής εκτέλεσης επί της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης, σύμφωνα με την προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 72 και β) των λοιπών κυρώσεων που δύναται να επιβληθούν παράλληλα λόγω πλημμελούς εκτέλεσης σύμβασης.

Περαιτέρω προστίθεται **παρ. 5** με την οποία προβλέπεται η υποχρέωση της αναθέτουσας αρχής να γνωστοποιήσει αμελλητί στην ΕΑΑΔΗΣΥ την κήρυξη του αναδόχου ως εκπτώτου προκειμένου οι αποφάσεις αυτές να καταχωρούνται σε σχετικό μητρώο πληροφοριακού χαρακτήρα που θα τηρεί η ΕΑΑΔΗΣΥ μετά την έκδοση του π.δ. της παρ. 3 του άρθρου 74. Η ανωτέρω υποχρέωση συνεπώς θα πρέπει να συσχετισθεί με την έκδοση του σχετικού π.δ. που θα συστήσει το σχετικό μητρώο. Σχετικώς, προτείνεται όπως προβλεφθεί στις μεταβατικές διατάξεις του νόμου ότι η εφαρμογή της παραγράφου 5, θα εκκινήσει μετά την έκδοση του Προεδρικού Διατάγματος για τη δημιουργία του σχετικού Μητρώου.

104) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 104

Χρόνος παράδοσης υλικών – Τροποποίηση άρθρου 206 ν.4412/2016

Επί της προτεινόμενης Ρύθμισης

¹⁰³ Πρβλ παρόμοιου περιεχομένου ρύθμιση της παρ. 5 του άρθρου 34 του καταργηθέντος π.δ. 118/2007

Με την προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 206, η οποία περιορίζεται στην παράγραφο 4 αυτού, προβλέπεται η μετάθεση, με απόφαση του αρμοδίου Υπουργού ή του αρμοδίου για την διοίκηση του φορέα οργάνου, του συμβατικού χρόνου φόρτωσης-παράδοσης των υλικών, ειδικά στις περιπτώσεις συνδρομής λόγων ανωτέρας βίας ή άλλων ιδιαιτέρως σοβαρών λόγων, που καθιστούν αντικειμενικώς αδύνατη την εμπρόθεσμη παράδοση των συμβατικών ειδών. Στην περίπτωση δε αυτή δεν επιβάλλονται οι κυρώσεις του άρθρου 207.

Σύμφωνα δε με την αιτιολογική έκθεση που συνοδεύει τη ρύθμιση «προβλέπεται η δυνατότητα μετάθεσης του συμβατικού χρόνου παράδοσης για λόγους ανωτέρας βίας ή άλλων ιδιαιτέρως σοβαρών λόγων που καθιστούν αντικειμενικώς αδύνατη την εμπρόθεσμη εκτέλεση του συμβατικού αντικειμένου. Η πρόβλεψη μιας τέτοιας δυνατότητας κρίθηκε αναγκαία προκειμένου ο ανάδοχος να μη βαρύνεται με κυρώσεις, σε περιπτώσεις κατά τις οποίες ενώ συντρέχουν οι ανωτέρω προϋποθέσεις το προβλεπόμενο χρονικό διάστημα παράτασης της παρ. 1 του άρθρου δεν επαρκεί.»

Κατά συνέπεια, εφόσον, προκύπτει ότι η προτεινόμενη ρύθμιση της παρ. 4, είναι συμπληρωματική της παρ. 1 με την οποία ρυθμίζεται ο βασικός κανόνας της δυνατότητας μετάθεσης του συμβατικού χρόνου παράδοσης, υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 132, δηλαδή της μη ουσιώδους τροποποίησης της σύμβασης, η βούληση αυτή θα πρέπει να αποτυπωθεί ρητά στον βασικό κανόνα προς αποφυγή κάθε παρερμηνείας.

Αρχικά επισημαίνεται ότι παρέλκει η αναφορά στα αποφαινόμενα όργανα, καθώς είναι αυτονόητο ότι οι αποφάσεις λαμβάνονται από τα κατά περίπτωση αρμόδια όργανα εκάστης αναθέτουσας αρχής, η δε συγκεκριμένη διατύπωση / αναφορά στον αρμόδιο Υπουργό δύναται να προκαλέσει σύγχυση αν αποτελεί εν τοις πράγμασι παρέκκλιση από τις διατάξεις του ν. 4622/2019 για το επιτελικό κράτος. Προτείνεται η απαλοιφή της ή άλλως αναφορά στο αρμόδιο αποφαινόμενο όργανο της αναθέτουσας αρχής, εφόσον βέβαια κριθεί σκόπιμο λαμβανομένης και της αρχικής αναφοράς στην περ. β της παρ. 1. Τα ίδια ισχύουν και για την αναφορά στο συλλογικό γνωμοδοτικό όργανο. Σε κάθε περίπτωση, για λόγους απλούστευσης, συνιστάται η αντικατάσταση της παραπομπής στην περ. β της παρ. 11 του άρθρου 221 από τη ρητή αναφορά στην Επιτροπή παρακολούθησης και παραλαβής.

Περαιτέρω, στην προτεινόμενη ρύθμιση διαφοροποιείται το λεκτικό της παρ. 4 και αντί για «παράταση» γίνεται αναφορά σε «μετάθεση» του χρόνου παράδοσης, πιθανότατα για να διακριθεί η εν λόγω περίπτωση από αυτή της παράτασης της συνολικής διάρκειας της σύμβασης με αντίστοιχη αύξηση του φυσικού και οικονομικού αντικειμένου της. Αντίστοιχη τροποποίηση για λόγους συνοχής προτείνεται και για την περ. γ της παρ. 1.

Σχετικώς με την πρόβλεψη του πρώτου εδαφίου της παρ. 4 για την επιβολή κυρώσεων σε όλες τις περιπτώσεις παράτασης του χρόνου παράδοσης υλικών, ήτοι, σε όλες, εκτός των περιπτώσεων συνδρομής λόγων ανωτέρας βίας ή άλλων ιδιαιτέρως σοβαρών λόγων που καθιστούν αντικειμενικώς αδύνατη την εμπρόθεσμη παράδοση των συμβατικών ειδών, παρατηρούνται τα ακόλουθα:

Η προτεινόμενη τροποποίηση της παρ. 4 δεν αποσαφηνίζει τα προβλήματα εφαρμογής της σε συνδυασμό με τα οριζόμενα στην παρ. 1, αντίθετα, αναμένεται να δημιουργήσει περισσότερες δυσχέρειες και παρερμηνείες λόγω της ασάφειάς της.

Ειδικότερα, στο πρώτο εδάφιο της παρ. 4 ορίζεται ότι «Στην περίπτωση παράτασης του συμβατικού χρόνου παράδοσης, επιβάλλονται οι κυρώσεις που προβλέπονται στο άρθρο 207». Στη δε παρ.1 προβλέπονται οι προϋποθέσεις, υπό τις οποίες μπορεί να παρατείνεται ο συμβατικός χρόνος παράδοσης των υλικών. «Ο συμβατικός χρόνος παράδοσης των υλικών μπορεί να παρατείνεται υπό τις ακόλουθες σωρευτικές προϋποθέσεις:

α) τηρούνται οι όροι της διάταξης του άρθρου 132,

β) έχει εκδοθεί αιτιολογημένη απόφαση του αρμόδιου αποφαινόμενου οργάνου της αναθέτουσας αρχής μετά από γνωμοδότηση αρμοδίου συλλογικού οργάνου είτε με πρωτοβουλία της αναθέτουσας αρχής και εφόσον συμφωνεί ο προμηθευτής είτε ύστερα από σχετικό αίτημα του προμηθευτή το οποίο υποβάλλεται υποχρεωτικά πριν από τη λήξη του συμβατικού χρόνου,

γ) το χρονικό διάστημα της παράτασης είναι ίσο ή μικρότερο από τον αρχικό συμβατικό χρόνο παράδοσης.

Από τον συνδυασμό των δύο διατάξεων και μετά την προτεινόμενη τροποποίηση της παρ. 4, σύμφωνα με την οποία «μετάθεση επιτρέπεται μόνο όταν συντρέχουν λόγοι ανωτέρας βίας ή άλλοι ιδιαίτερος σοβαροί λόγοι που καθιστούν αντικειμενικώς αδύνατη την εμπρόθεσμη παράδοση των συμβατικών ειδών» συνάγεται ότι, πλέον, με την προσθήκη αυτή ρυθμίζονται, καταρχήν, οι προϋποθέσεις της μετάθεσης (επομένως η ρύθμιση αυτή ανήκει στο βασικό κανόνα της παρ. 1, αφού αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο, συλλήβδην, όλες οι περιπτώσεις μετάθεσης του χρόνου παράδοσης υλικών). Διαφορετικό είναι το ζήτημα της επιβολής των κυρώσεων σε βάρος του υπαίτιου προμηθευτή, το οποίο, μέχρι τώρα ρυθμίζεται με την παρ. 4.

Ως προς τον απώτατο χρόνο μετάθεσης, προτείνεται για λόγους συμβατότητας με τις προϋποθέσεις τροποποίησης της σύμβασης σύμφωνα με τους ενωσιακής προέλευσης κανόνες του άρθρου 132, να επανεξεταστεί η αναφορά σε ανώτατο χρονικό όριο (ώστε να αποφευχθεί η συναγωγή οποιοδήποτε τεκμηρίου υπέρ της μη ουσιώδους τροποποίησης) και η οριοθέτηση αυτή να ανήκει στην αιτιολογημένη κρίση της αναθέτουσας αρχής, ανάλογα με τις περιστάσεις.

Προτείνεται η επανεξέταση της προτεινόμενης τροποποίησης και συνολικά της διάταξης του άρθρου 206, σε συνδυασμό και με το άρθρο 203 Κήρυξη οικονομικού φορέα εκπτώτου.

105) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 105

Παραλαβή υλικών – Τροποποίηση άρθρου 208 ν. 4412/2016

Οι παρ. 1 και 4 του άρθρου 208 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

Επί του περιεχομένου της ρύθμισης

Καταρχήν επισημαίνεται ότι η παρ. 4 του άρθρου 208 δεν τροποποιείται με το προτεινόμενο άρθρο.

Η προτεινόμενη τροποποίηση συνίσταται στην προσθήκη παρ. 10, με την οποία προβλέπεται ότι για την παρακολούθηση και παραλαβή ειδικά των συμβάσεων προμηθειών με εκτιμώμενη αξία ίση ή μικρότερη του ποσού της παρ. 1 του άρθρου 118, δεν απαιτείται, πλέον, συγκρότηση επιτροπής παρακολούθησης και παραλαβής και η παραλαβή γίνεται με σχετική βεβαίωση που εκδίδεται από τον Προϊστάμενο της Υπηρεσίας για την οποία προορίζονται τα αγαθά. Επιπλέον, προβλέπεται ότι, στην περίπτωση που η ανωτέρω Υπηρεσία είναι αρμόδια για τη διενέργεια διαδικασίας ανάθεσης ή για την εκκαθάριση της σύμβασης, με απόφαση του αρμόδιου Υπουργού ή του αρμόδιου για τη διοίκηση του φορέα οργάνου, ορίζεται ο Προϊστάμενος άλλης Υπηρεσίας της αναθέτουσας αρχής για να προβεί στην παραλαβή των αγαθών.

Κατ' αρχάς, επισημάνεται ότι στο άρθρο 221 παρ. 11, περ. ζ), που παραμένει σε ισχύ και μετά την προτεινόμενη τροποποίησή του άρθρου 221, προβλέπεται αντίστοιχη ρύθμιση, για συμβάσεις με εκτιμώμενη αξία ίση ή κατώτερη από το ποσό των 2.500 ευρώ. Συνεπώς για

την αποφυγή αντιφάσεων, απαιτείται να επιλεγεί το περιεχόμενο της ρύθμισης (αν θα αφορά συμβάσεις αξίας μέχρι 2.500 € ή μέχρι το όριο της παρ. 1 του άρθρου 118), και, για την συνεκτικότητα των ρυθμίσεων, να τεθεί σε ένα άρθρο, στην αντίστοιχη θεματική ενότητα.

Ανεξαρτήτως των ανωτέρω, εκφράζονται επιφυλάξεις για το ουσιαστικό περιεχόμενο, την σαφήνεια και την αποτελεσματικότητα της προτεινόμενης με το παρόν ρύθμισης, για τους ακόλουθους λόγους:

α) καταρχήν η αναφορά στον αρμόδιο Υπουργό δύναται να προκαλέσει σύγχυση αν αποτελούν εν τοις πράγμασι παρέκκλιση από τις διατάξεις του ν. 4622/2019 για το επιτελικό κράτος. Η αναφορά στο αρμόδιο αποφαινόμενο όργανο της αναθέτουσας αρχής αρκεί. Επιπλέον, επειδή ούτε σκόπιμο είναι αλλά ούτε και δυνατό να καθορισθούν τα αποφαινόμενα όργανα με τις διατάξεις του ν. 4412/2016, κρίσιμο είναι να μπορεί να καθορισθούν αυτά ανά σύμβαση, σύμφωνα με τις οικείες διατάξεις του συμφωνητικού και τις οργανωτικές διατάξεις ή τις εσωτερικές διαδικασίες της αναθέτουσας αρχής ή της αρχής για την οποία προορίζεται το αγαθό, σε περίπτωση που αυτές δεν συμπίπτουν.

β) στην περίπτωση που τα προς προμήθεια αγαθά προορίζονται για περισσότερες υπηρεσίες / οργανικές μονάδες της αναθέτουσας αρχής (π.χ. ηλεκτρονικοί υπολογιστές για περισσότερες Διευθύνσεις), με βάση την προτεινόμενη διαφαίνεται ότι θα εκδίδονται τόσα πρωτόκολλα παραλαβής όσα και οι οργανικές μονάδες για τις οποίες προορίζονται.

γ) ως προς την πρόβλεψη ότι, στην περίπτωση που η Υπηρεσία για την οποία προορίζονται τα αγαθά, είναι αρμόδια για τη διενέργεια διαδικασίας ανάθεσης, ορίζεται ο προϊστάμενος άλλης υπηρεσίας της αναθέτουσας αρχής ως αρμόδιος για να προβεί στην παραλαβή των αγαθών, εκτιμάται ότι, πέραν της προφανούς πρόκλησης καθυστέρησης των σχετικών διαδικασιών και επιβάρυνσης οργανικών μονάδων που δεν σχετίζονται με την προμήθεια, δεν φαίνεται να εδράζεται σε κάποια σχετική νομοθετική διάταξη η γενική αρχή, η οποία να ορίζει ως ασυμβίβαστη την ιδιότητα του παραλήπτη, με εκείνη του Προϊσταμένου Υπηρεσίας που διενεργεί τη διαδικασία ανάθεσης (κοινή ιδιότητα ελεγκτή και ελεγχόμενου)¹⁰⁴. Σε κάθε περίπτωση, η αναφορά στην ιδιότητα του Προϊσταμένου δεν συνάδει με την οργάνωση και τη δομή όλων των αναθετουσών αρχών, ήδη δε έχει προκαλέσει ερωτήματα σε σχέση με το επίπεδο της μονάδας στο οποίο θα προΐσταται (επιπέδου τμήματος, δ/νσης, γενικής δ/νσης κλπ). Τέλος, προς αποφυγή ερμηνευτικών ζητημάτων και διασφάλισης ασφάλειας δικαίου, η προτεινόμενη διάταξη, εφόσον επιλεγεί η συσχετίσή της με το άρθρο 118, θα πρέπει να συμπληρωθεί με σχετική ρύθμιση για τις συμβάσεις του άρθρου 118Α «Απευθείας ανάθεση μέσω συστήματος ηλεκτρονικών καταλόγων (e-marketplace)».

106) Προτεινόμενη ρύθμιση

Άρθρο 106

Εγγυημένη λειτουργία προμήθειας – Τροποποίηση άρθρου 215 ν.4412/2016

Επί του περιεχομένου της ρύθμισης

Η ισχύουσα διάταξη του άρθρου 215, αναλόγως της ολικής ή μερικής μη συμμόρφωσης του αναδόχου στις απαιτήσεις της σύμβασης, προβλέπει, αντίστοιχα, την ολική ή μερική κατάπτωση της εγγύησης καλής λειτουργίας. Στην προτεινόμενη διάταξη, έχει απαλειφθεί η δυνατότητα μερικής κατάπτωσης και προβλέπεται μόνον η ολική κατάπτωση αυτής.

¹⁰⁴ Πρβλ υπ'αρ. πρωτ. 2/45897/0026/14-06-2017 σχετική εγκύκλιο του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους (ΑΔΑ:65ΟΦΗ-36Κ), σχετικά με την παροχή οδηγιών επί διατάξεων του ν.4270/2014

Η ρύθμιση θα πρέπει να συνεξετασθεί με τις προτεινόμενες τροποποιήσεις του άρθρου 72, και ιδίως την παρ. 10, σύμφωνα με τις οποίες η εγγύηση καλής λειτουργίας επιστρέφεται μετά από την ολοκλήρωση της περιόδου εγγύησης καλής λειτουργίας, και, συνακόλουθα, με τη δυνατότητα ή μη σταδιακής αποδέσμευσης τέτοιας εγγυητικής (βλ. σχετικές παρατηρήσεις στο άρθρο 22).

Εκφράζεται προβληματισμός, σχετικώς με την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας, υπό την έννοια ότι το επαχθές μέτρο της ολικής κατάπτωσης της εγγύησης εφαρμόζεται σε κάθε περίπτωση, σε συνδυασμό και με τη δυνατότητα επιβολής, αθροιστικά και άλλων κυρώσεων, όπως προστίμων, η οποία δεν αναφέρεται ρητά στην εν λόγω άρθρο.

107) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 107

Παραλαβή του αντικειμένου της σύμβασης παροχής γενικών υπηρεσιών– Τροποποίηση άρθρου 219 ν. 4412/2016

Επί του περιεχομένου της ρύθμισης

Αρχικά σημειώνεται ότι ενώ το άρθρο 107 αναφέρεται σε τροποποίηση των παρ. 1, 2 και 5 του άρθρου 219, δεν εντοπίζεται τροποποίηση στην παρ. 5.

Βάσει της προτεινόμενης τροποποίησης της παρ. 1 του άρθρου 219, ειδικά για την παραλαβή συμβάσεων υπηρεσιών με εκτιμώμενη αξία ίση ή μικρότερη του ποσού της παρ. 1 του άρθρου 118, δεν απαιτείται συγκρότηση επιτροπής παραλαβής και η παραλαβή γίνεται με σχετική βεβαίωση που εκδίδεται από την Υπηρεσία, για την οποία προορίζονται οι υπηρεσίες. Η προτεινόμενη τροποποίηση είναι αντίστοιχη της προτεινόμενης τροποποίησης του άρθρου 208 με την προσθήκη της παρ. 10, επομένως ισχύουν οι παρατηρήσεις στο άρθρο 105 της παρούσας.

Περαιτέρω, με την προτεινόμενη τροποποίηση της παρ. 2, κατά τη διαδικασία παραλαβής του αντικειμένου της σύμβασης παροχής γενικών υπηρεσιών, κατά την οποία διενεργείται ο απαιτούμενος έλεγχος, μπορεί να καλείται να παραστεί και εκπρόσωπος του αναδόχου, αντί της ισχύουσας ρύθμισης που προβλέπει την υποχρεωτική παράσταση του αναδόχου. Από την αιτιολογική έκθεση δεν προκύπτει ο λόγος της τροποποίησης, εκτιμάται όμως ότι καλύπτει περιπτώσεις παροχής διαρκούς παροχής υπηρεσιών (λ.χ. συμβάσεων καθαριότητας) όπου η επιτροπή παραλαμβάνει μετά την βεβαίωση για την καλή εκτέλεση εκ μέρους του επόπτη ή της αρμόδιας οργανικής μονάδας που παρακολουθεί τη σύμβαση.

Στην παρ. 5, παρά το γεγονός ότι μετά τον τίτλο του άρθρου αναφέρεται ότι αυτή τροποποιείται, εντούτοις δεν εντοπίζεται τροποποίηση των διατάξεών της.

Επισημαίνεται, ωστόσο, ότι στην εν λόγω παράγραφο, προβλέπεται ότι, μετά την πάροδο τριάντα (30) ημερών από την ημερομηνία υποβολής του παραδοτέου από τον οικονομικό φορέα και εφόσον δεν έχει εκδοθεί πρωτόκολλο παραλαβής της παραγράφου 2 ή πρωτόκολλο με παρατηρήσεις της παραγράφου 3, θεωρείται ότι η παραλαβή έχει συντελεσθεί αυτοδίκαια. Σχετικώς, εκτιμάται ότι η ισχύουσα ρύθμιση είναι ατελής και προτείνεται να προβλεφθεί η έκδοση σχετικής απόφασης από την αναθέτουσα αρχή, κατ'αντιστοιχία με την παρ. 3 του άρθρου 209, η οποία ρυθμίζει τον χρόνο παραλαβής υλικών, στις περιπτώσεις προμήθειας αγαθών και στην οποία προβλέπεται η έκδοση σχετικής απόφασης του αρμοδίου αποφαινομένου οργάνου.

108) Προτεινόμενη διάταξη

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ'**ΟΡΓΑΝΑ ΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΩΝ ΣΥΝΑΨΗΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ****Άρθρο 108****Όργανα διενέργειας διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων– Τροποποίηση άρθρου 221 ν. 4412/2016**

Τροποποιούνται ο τίτλος και οι παρ. 1, 3, 8, 9, 10 και 11 και προστίθεται παρ. 12 στο άρθρο 221 του ν.4412/2016, το οποίο διαμορφώνεται ως εξής:

Επί του περιεχομένου της ρύθμισης

Με την προτεινόμενη ρύθμιση τροποποιούνται οι παρ. 1, 3, 8, 9, 10 και 11 του άρθρου 221 και προστίθεται σε αυτό παράγραφος 12. Εισαγωγικά, παρατηρούνται τα εξής :

i. Δεδομένου ότι στις διατάξεις του άρθρου 221 περιλαμβάνονται προβλέψεις για τη συγκρότηση και λειτουργία των συλλογικών γνωμοδοτικών οργάνων όχι μόνον κατά τη διαδικασία ανάθεσης, αλλά και κατά τη διαδικασία εκτέλεσης δημοσίων συμβάσεων, ο τίτλος του άρθρου «Όργανα διενέργειας διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων» θα πρέπει να τροποποιηθεί αναλόγως.

ii. Ειδικά θέματα που ρυθμίζουν ζητήματα παραλαβής συμβάσεων, δεν κρίνεται σκόπιμο να αποτελούν αντικείμενο του εξεταζόμενου άρθρου, αλλά θα πρέπει να αποτελέσουν μέρος του αντίστοιχου κεφαλαίου / τίτλου (βλ. παρ. 5 : «5. Στο στάδιο εκτέλεσης της σύμβασης, ως γνωμοδοτικά όργανα μπορεί να ορίζονται και οργανωτικές μονάδες ενταγμένες στη διοικητική δομή της αναθέτουσας αρχής ή του φορέα που έχει αναλάβει την εκτέλεση της σύμβασης.», παρ. 11, περ. ζ' : «ζ) Για την παρακολούθηση ή παραλαβή συμβάσεων προμηθειών ή συμβάσεων υπηρεσιών με εκτιμώμενη αξία ίση ή κατώτερη από το ποσό των δύο χιλιάδων πεντακοσίων ευρώ (2.500,00) δεν απαιτείται συγκρότηση Επιτροπής Παρακολούθησης ή Παραλαβής και το σχετικό πρωτόκολλο εκδίδεται από τον Προϊστάμενο της αρμόδιας Υπηρεσίας»).

iii. Τα μέλη των γνωμοδοτικών οργάνων που μετέχουν σε διαδικασία σύναψης και εκτέλεσης δημόσιας σύμβασης, καταλαμβάνονται από τις προβλέψεις του άρθρου 24 περί σύγκρουσης συμφερόντων. Κατά συνέπεια, δεν γίνεται αντιληπτή η σκοπιμότητα συμπερίληψης αποσπασματικών μόνον αναφορών σε διαφορετικά σημεία της προτεινόμενης διάταξης (βλ. τελευταίο εδάφιο περ. β' παρ. 8 : «Σημειώνεται ότι τα μέλη της Επιτροπής που ορίζονται σύμφωνα με τις περιπτώσεις ββ, γγ και δδ ανωτέρω δεν πρέπει να διατηρούν συγκρουόμενα με την αναθέτουσα αρχή συμφέροντα», «ε) [...] Η αναθέτουσα αρχή ορίζει τα υποδειχθέντα μέλη, αφού λάβει υπόψη της τυχόν αιτήματα εξαιρέσεως, λόγω κατάστασης σύγκρουσης συμφερόντων στο συγκεκριμένο διαγωνισμό. Στην περίπτωση αυτή υποδεικνύονται αντικαταστάτες των εξαιρεθέντων μελών.»).

Σημειώνεται ότι, σύμφωνα με το άρθρο 24 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ, τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι αναθέτουσες αρχές λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για την αποτελεσματική πρόληψη, τον εντοπισμό και την επανόρθωση συγκρούσεων συμφερόντων που προκύπτουν κατά τη διεξαγωγή διαδικασιών προμήθειας, ούτως ώστε να αποφεύγονται τυχόν στρεβλώσεις του ανταγωνισμού και να διασφαλίζεται η ίση μεταχείριση όλων των οικονομικών φορέων. Κατά συνέπεια, ο εθνικός νομοθέτης θα πρέπει να λαμβάνει ιδιαίτερη μέριμνα για την αποφυγή καταστάσεων που ενέχουν κίνδυνο σύγκρουσης συμφερόντων, ιδία εν όψει της συμμετοχής στα όργανα διενέργειας διαδικασιών ανάθεσης και ιδιωτών (όπως εν προκειμένω, εκπρόσωποι Επιμελητηρίων, εργοληπτικών οργανώσεων κλπ)¹⁰⁵.

¹⁰⁵ Βλ. σχετ. και άρθρο 7 «Αμεροληψία των διοικητικών οργάνων» ν. 2690/1999 «Κύρωση του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας και άλλες διατάξεις»

Συναφώς, προτείνεται, ως βέλτιστη πρακτική, να ζητείται από όλα τα μέλη των γνωμοδοτικών οργάνων που αποτελούν αντικείμενο της εξεταζόμενης ρύθμισης, η υπογραφή δήλωσης απουσίας σύγκρουσης συμφερόντων και εμπιστευτικότητας/ακεραιότητας¹⁰⁶.

Σε κάθε περίπτωση, η τροποποίηση του άρθρου θα ήταν μία καλή αφορμή να αποτυπωθούν ρητά στη διάταξη, έστω κατά τρόπο περιπτωσιολογικό, τυχόν ιδιότητες που είναι ασυμβίβαστες με αυτή του μέλους συλλογικού οργάνου που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του.

Αντίστοιχα, η τιθέμενη στην παρ. 10 πρόβλεψη κατά την οποία, «*Άρνηση εκτέλεσης των καθηκόντων συνιστά πειθαρχικό αδίκημα του υπαλλήλου και διώκεται κατά τις οικείες διατάξεις*», θα πρέπει να τεθεί κατά τρόπον ώστε να προκύπτει ότι καταλαμβάνει το σύνολο των μελών των γνωμοδοτικών οργάνων και όχι μόνον τα εγγεγραμμένα στο Μη.Μ.Ε.Δ., καθώς πρόκειται για οριζόντια ρύθμιση¹⁰⁷.

iv. Ως προς τον τρόπο επιλογής των μελών των γνωμοδοτικών οργάνων του προκείμενου άρθρου, σημειώνονται τα εξής:

α. Το άρθρο 26 «*Συγκρότηση συλλογικών οργάνων της διοίκησης*» του ν. 4024/2011 «*Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις, ενιαίο μισθολόγιο - βαθμολόγιο, εργασιακή εφεδρεία και άλλες διατάξεις εφαρμογής του μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής 2012-2015*», προβλέπει ότι : «*Στις περιπτώσεις που, για τη νόμιμη συγκρότηση των συλλογικών οργάνων της διοίκησης για τη διεξαγωγή δημόσιων διαγωνισμών ή την ανάθεση ή την αξιολόγηση, παρακολούθηση, παραλαβή προμηθειών, υπηρεσιών ή έργων, δεν προβλέπεται η συμμετοχή μέλους μετά από υπόδειξη από το αρμόδιο προς τούτο όργανο ούτε η συμμετοχή έκτης θέσεως ή ιδιότητας του (ex officio), τότε τα μέλη προκύπτουν μετά από διαδικασία κληρώσεως, μεταξύ όλων όσων πληρούν τις προϋποθέσεις από το νόμο να συμμετέχουν στο εν λόγω συλλογικό όργανο. Η κλήρωση διενεργείται από την αρμόδια για την συγκρότηση του συλλογικού οργάνου υπηρεσία. Με απόφαση του Υπουργού Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης μπορεί να ρυθμίζονται τυχόν άλλα ειδικότερα θέματα που αφορούν στη διενέργεια της διαδικασίας κληρώσεως.*»

Με την εξεταζόμενη ρύθμιση, καταργείται η περ. ε' της παρ. 11 (ειδικές ρυθμίσεις για τις συμβάσεις προμηθειών και γενικών υπηρεσιών), σύμφωνα με την οποία : «*Για την επιλογή των μελών των συλλογικών οργάνων του παρόντος άρθρου, οι αναθέτουσες αρχές μπορεί να διενεργούν κλήρωση κατά τις διατάξεις του άρθρου 26 του ν. 4024/2011 (Α' 226).*»

Επιπλέον, εισάγεται ρύθμιση (στην παρ. 3) σύμφωνα με την οποία, «*Μέχρι την πλήρη εφαρμογή του άρ. 344, το άρθρο 26 του ν. 4024/2011, δεν εφαρμόζεται κατά τον ορισμό των μελών των επιτροπών που ασκούν καθήκοντα είτε κατά την ανάθεση είτε κατά την εκτέλεση δημοσίων συμβάσεων.*»

Τέλος, στην παρ. 10, η οποία ρυθμίζει ζητήματα δημοσιότητας και προβλέπει επιλογή με βάση το ηλεκτρονικό σύστημα κληρώσεων της παρ. 6 του άρθρου 118, αναφέρεται ότι «*Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 26 του ν. 4024/2011 (Α' 226).*»

¹⁰⁶ βλ. σχετ. το από 02/2018 Έγγραφο Καθοδήγησης για Επαγγελματίες της Επιτροπής για την αποφυγή των συχνότερων σφαλμάτων κατά τις δημόσιες συμβάσεις έργων που χρηματοδοτούνται από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία

¹⁰⁷ Βλ και άρθρο 107 «*Απαρίθμηση πειθαρχικών παραπτωμάτων*» του ν. 3528/2007 «*Κύρωση του Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ.*», ως τροποποιημένος ισχύει, κατά την οποία (περ. ι') συνιστά πειθαρχικό αδίκημα η αδικαιολόγητη αποχή από την εκτέλεση των καθηκόντων.

Από τα προαναφερόμενα προκύπτει ότι το άρθρο 26 του ν. 4024/2011 ρυθμίζει αποκλειστικώς και μόνον τις περιπτώσεις κατά οποίες δεν προβλέπεται ο ορισμός με άλλο τρόπο μελών συλλογικού οργάνου για την διεξαγωγή διαδικασιών σύναψης και εκτέλεσης δημόσιας σύμβασης, οπότε και ως τρόπος επιλογής προκρίνεται η διενέργεια κλήρωσης μεταξύ όσων πληρούν τις νόμιμες προϋποθέσεις για τη συμμετοχή τους σε αυτό.

Κατά συνέπεια, εφόσον η διεξαγωγή κλήρωσης δεν προκρίνεται από το νομοθέτη ως η πλέον πρόσφορη ή/και αποκλειστική διαδικασία επιλογής μελών συλλογικού οργάνου, πέραν της κατάρτησης των σχετικών προβλέψεων στο πλαίσιο του 4412/2016, για λόγους ασφάλειας δικαίου, σκόπιμη κρίνεται και η κατάρτησης του άρθρου 26 του ν. 4024/2011, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η διαδικασία κλήρωσης για τη συγκρότηση των εν λόγω επιτροπών δεν παραμένει ο κατεξοχήν διαφανής τρόπος επιλογής. Στο ίδιο πλαίσιο, δεν είναι κατανοητή η αναφορά της παρ. 10 «Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 26 του ν. 4024/2011 (Α' 226).», αφού, ως προεξετέθη, το εν λόγω άρθρο ρυθμίζει μόνον την επιλογή μελών συλλογικού οργάνου μέσω κλήρωσης και δεν διαθέτει άλλες διατάξεις, οι οποίες θα μπορούσαν να εφαρμοσθούν.

Σε κάθε περίπτωση, ο τρόπος επιλογής των μελών των συλλογικών οργάνων, θα πρέπει να ρυθμισθεί κατά τρόπο σαφή και ενιαίο, προκειμένου να μην ανακύπτουν ζητήματα εφαρμογής των σχετικών διατάξεων. Σκόπιμο είναι δε να συνοδεύεται από καλές πρακτικές και κανόνες εσωτερικού ελέγχου που θα διασφαλίζουν την αμεροληψία και την ακεραιότητα των διαδικασιών.

β. Στο ίδιο πλαίσιο, σημειώνεται ότι στην εξεταζόμενη διάταξη ανευρίσκονται προβλέψεις σχετιζόμενες με τη λειτουργία του προβλεπόμενου από το άρθρο 344 Μητρώου Πιστοποιημένων Υπαλλήλων Δημοσίων Συμβάσεων (Μη.Π.Υ.Δη.Συ.), (βλ. παρ. 3 : «*Μέχρι την πλήρη εφαρμογή του άρ. 344, το άρθρο 26 του ν. 4024/2011, δεν εφαρμόζεται κατά τον ορισμό των μελών των επιτροπών που ασκούν καθήκοντα είτε κατά την ανάθεση είτε κατά την εκτέλεση δημοσίων συμβάσεων*», παρ. 7 : «*7. Στη σύνθεση των γνωμοδοτικών οργάνων του παρόντος άρθρου μετέχει υποχρεωτικά ένα μέλος του Μη.Π.Υ.Δη.Συ. του άρθρου 344.*», παρ. 12 : «*12. Για τα μέλη των γνωμοδοτικών οργάνων του παρόντος άρθρου, που είναι εγγεγραμμένα στο Μη.Π.Υ.Δη.Συ. του άρθρου 344 ή που ορίζονται από τις ΕΚΑΑ του άρθρου 41 παρ.1 για τις διαδικασίες ανάθεσης συμβάσεων κεντρικών και επικουρικών δραστηριοτήτων αγορών που αυτές διενεργούν, προβλέπεται αποζημίωση.....*».

Επισημαίνεται, ότι το εν λόγω Μητρώο, το οποίο, σύμφωνα με τις προβλέψεις του άρθρου 344 όφειλε να έχει λειτουργήσει έξι μήνες μετά τη θέση σε ισχύ του ν. 4412/2016 και του οποίου η χρήση τίθεται ως υποχρεωτική από το ίδιο άρθρο (παρ. 4) για την προπαρασκευή και διενέργεια διαδικασιών σύναψης και εκτέλεσης δημοσίων συμβάσεων, έως σήμερα δεν έχει συσταθεί, γεγονός που καθιστά ουσιαστικά ανεφάρμοστες τις σχετικές προβλέψεις.

Κατά συνέπεια, οι σχετικές προβλέψεις του υπό εξέταση άρθρου θα πρέπει να κινούνται προς την ίδια κατεύθυνση, ήτοι στη βάση της συμμετοχής στα γνωμοδοτικά όργανα έμπειρων και εξειδικευμένων στελεχών του δημόσιου τομέα και στην επιλογή αυτών από το Μη.Π.Υ.Δη.Συ., όταν αυτό καταστεί εφικτό.

γ. Προτείνεται οι προβλέψεις που αφορούν την τήρηση και λειτουργία του Μητρώου Μελών Επιτροπών Διαδικασιών Σύναψης Δημοσίων Συμβάσεων Έργων, Μελετών, Τεχνικών και Λοιπών Συναφών Επιστημονικών Υπηρεσιών (Μη.Μ.Ε.Δ.), να συσχετισθούν με τις αντίστοιχες προβλέψεις του π.δ. 71/2019¹⁰⁸.

¹⁰⁸ Η προβλεπόμενη κλήρωση υπαλλήλων μέσω του Μητρώου στις περιπτώσεις επιτροπών παραλαβής (άρθρο 170 παρ. 3 του Ν. 4412/2016) δεν είναι προς το παρόν εφικτή και οι συγκροτήσεις των επιτροπών παραλαβής θα εξακολουθούν να γίνονται εκτός Μητρώου (βλ. <https://mimed.ggde.gr/qa.php?>, τελευταία επίσκεψη 16.11.2020).

v. Ειδικά ως προς τις επιτροπές παραλαβής υλικών, θα πρέπει να επισημανθεί ότι, βάσει των οικείων προβλέψεων του άρθρου 208, στην περίπτωση που τα προς παραλαβή υλικά παραλαμβάνονται χωρίς παρατηρήσεις, το οικείο πρωτόκολλο οριστικής ποσοτικής και ποιοτικής παραλαβής δεν υποβάλλεται προς έγκριση στο αρμόδιο αποφαινόμενο όργανο και αποτελεί δικαιολογητικό πληρωμής σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 200, ως τροποποιημένο ισχύει. Κατά συνέπεια, στην περίπτωση αυτή, η Επιτροπή Παραλαβής δεν λειτουργεί ως γνωμοδοτικό όργανο, αλλά ως εν τοις πράγμασι αποφαινόμενο.

vi. Στην εξεταζόμενη διάταξη δεν περιλαμβάνεται οριζόντια πρόβλεψη για συμμετοχή στα γνωμοδοτικά όργανα εκπροσώπου του κυρίου του έργου, στην περίπτωση που ο τελευταίος δεν ταυτίζεται με την αναθέτουσα αρχή. Σχετική πρόβλεψη περιλαμβάνεται στην περ. στ' της παρ. 8, η οποία όμως είναι εφαρμοστέα μόνον στις συμβάσεις έργων, σύμφωνα με την οποία, ωστόσο, ο τελευταίος συμμετέχει χωρίς δικαίωμα ψήφου.

Επισημαίνεται συναφώς ότι ο όρος «φορέας χρήσης του έργου» που αναφέρεται στην περ. στ' της παρ. 8, δεν περιλαμβάνεται στους ορισμούς του άρθρου 2 «Ορισμοί» και, κατά συνέπεια, προς το σκοπό χρήσης ενιαίας ορολογίας και αποφυγής παρερμηνειών, ο όρος θα πρέπει να αντικατασταθεί με τον όρο «κύριος του έργου».

vii. Τέλος, επισημαίνεται ότι λόγω του πλήθους των τροποποιήσεων και των συνακόλουθων αναριθμήσεων, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στις εντός της τροποποιούμενης διάταξης παραπομπές.

- Αναλυτικά, επί εκάστης των προτεινόμενων τροποποιήσεων :

A. Ως προς την περ. ζ' της παρ. 1 σημειώνεται ότι ειδικά ως προς τις συμβάσεις παροχής υπηρεσιών, προβλέπεται, πέραν της δυνατότητας συγκρότησης γνωμοδοτικού οργάνου, η δυνατότητα παρακολούθησης αυτών από υπηρεσία της αναθέτουσας αρχής, η οποία και εισηγείται στο αρμόδιο αποφαινόμενο όργανο για όλα τα ζητήματα που αφορούν στην προσήκουσα εκτέλεση όλων των όρων της σύμβασης και στην εκπλήρωση των υποχρεώσεων του αναδόχου, στη λήψη των επιβεβλημένων μέτρων λόγω μη τήρησης των ως άνω όρων και ιδίως για ζητήματα που αφορούν σε τροποποίηση του αντικειμένου και παράταση της διάρκειας της σύμβασης, με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 132.

Επισημαίνεται δε, ότι ενώ το πρώτο εδάφιο της παρ. 1 αναφέρει «Στο πλαίσιο των διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων, τα όργανα που γνωμοδοτούν προς τα αποφαινόμενα όργανα (γνωμοδοτικά όργανα) έχουν ιδίως τις ακόλουθες αρμοδιότητες», η περ. ζ' αυτής αφορά αρμοδιότητες οργάνων ασκούμενες κατά την εκτέλεση δημόσιας σύμβασης. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να τροποποιηθεί αναλόγως και το πρώτο εδάφιο της παρ. 1.

Επιπρόσθετα, στην περ. δ', η οποία περιλαμβάνει αναφορά των ειδικών διαδικασιών ανάθεσης δημοσίων συμβάσεων κατά τις οποίες λαμβάνει χώρα διαπραγμάτευση, θα πρέπει να προστεθεί και η προσφυγή στη διαδικασία με διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση (βλ. σχετ. άρθρο 32Α και παρατηρήσεις σε αυτό «*Η διαδικασία της διαπραγμάτευσης γίνεται από τριμελές όργανο, το οποίο συγκροτείται από την Αναθέτουσα Αρχή και εισηγείται προς το αποφαινόμενο όργανο για κάθε θέμα που ανακύπτει κατά την ανάθεση της σύμβασης.*»)

B. Στην παράγραφο 3, διευκρινίζεται ότι εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των οργάνων που συγκροτούνται σε ετήσια βάση, πέραν των διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων που δεν έχουν ολοκληρωθεί εντός του έτους και οι διαδικασίες εκτέλεσης δημοσίων συμβάσεων που δεν έχουν ολοκληρωθεί εντός του έτους, οι οποίες επίσης, συνεχίζονται και ολοκληρώνονται από το ίδιο όργανο. Σε αυτό το σημείο κρίνεται σκόπιμο να ληφθεί υπόψη η, ενδεχομένως, μακρόχρονη διάρκεια της εκτέλεσης των συμβάσεων, γεγονός που

ανατρέπει την προβλεπόμενη κατά το νόμο δυνατότητα συγκρότησης των επιτροπών παραλαβής-παρακολούθησης σε ετήσια βάση, προκαλώντας δυσχέρειες στον προγραμματισμό της αναθέτουσας αρχής και στα καθήκοντα των στελεχών της. Για το λόγο αυτό κρίνεται σκόπιμη η ως άνω ευχέρεια να ανήκει στην κρίση της αναθέτουσας αρχής, η οποία θα αποφασίζει ανάλογα με τις περιστάσεις και το αντικείμενο εκάστης σύμβασης. Προστίθεται επίσης διάταξη, σύμφωνα με την οποία, μέχρι τη λειτουργία του Μη.Π.Υ.Δη.Συ. του άρθρου 344, , το άρθρο 26 του ν. 4024/2011 δεν εφαρμόζεται κατά τον ορισμό των επιτροπών που ασκούν καθήκοντα είτε κατά την ανάθεση είτε κατά την εκτέλεση δημοσίων συμβάσεων.

Γ. Σημειώνεται ότι οι προτεινόμενες τροποποιήσεις της παρ. 8 είχαν ήδη κατά το μεγαλύτερο μέρος τους τεθεί υπόψη της Αρχής, επ'αυτών δε εξεδόθη η Γνώμη Α17/2020, οι σκέψεις της οποίας επαναλαμβάνονται κάτωθι, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφοροποιήσεις που εισάγει η προτεινόμενη διάταξη. Ειδικότερα :

α). Η ισχύουσα διάταξη **περίπτωση α' της παραγράφου 8** προβλέπει ότι, για τις συμβάσεις με κριτήριο ανάθεσης την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά μόνο βάσει τιμής και εφόσον η εκτιμώμενη αξία της σύμβασης δεν υπερβαίνει το **1.000.000** ευρώ, μη συμπεριλαμβανομένου ΦΠΑ, η επιτροπή διαγωνισμού αποτελείται από τρεις (3) τεχνικούς υπαλλήλους, κατηγορίας ΠΕ ή ΤΕ, με τους αναπληρωτές τους, εγγεγραμμένους στο μητρώο της περίπτωσης η' της αυτής παραγράφου (Μη.Μ.Ε.Δ.), με εμπειρία, τεχνική εξειδίκευση και ειδικότητες που προσιδιάζουν στις υπό ανάθεση κατηγορίες εργασιών και που ορίζονται από το αρμόδιο όργανο μετά από κλήρωση. Στις εργασίες της επιτροπής μπορεί να παρίσταται, χωρίς δικαίωμα ψήφου, εκπρόσωπος των εργοληπτών, που υποδεικνύεται μαζί με τον αναπληρωτή του, από τις πανελλήνιες εργοληπτικές οργανώσεις.

Με την προτεινόμενη τροποποίηση, η περίπτωση α' εφαρμόζεται σε όλες τις συμβάσεις έργων με κριτήριο ανάθεσης την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά βάσει τιμής, **ασχέτως εκτιμώμενης αξίας αυτών.** Η επιτροπή διαγωνισμού αποτελείται από τρεις (3) τεχνικούς υπαλλήλους, κατηγορίας ΠΕ ή ΤΕ, με τους αναπληρωτές τους, οι οποίοι διαθέτουν εμπειρία, τεχνική εξειδίκευση τους και ειδικότητα που προσιδιάζει στην υπό ανάθεση κατηγορίες εργασιών, υπηρετούν στην αναθέτουσα αρχή και μόνον κατ'εξάιρεση, εάν δεν επαρκούν οι υπάλληλοί της, η αναθέτουσα αρχή δύναται να αιτηθεί την υπόδειξη ορισμού μελών από το δημόσιο ή φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα, εγγεγραμμένους στο μητρώο της περίπτωσης η' της υπό τροποποίηση παραγράφου (ήδη δια της υπό εξέταση τροποποίησης, περίπτωσης ζ'), είτε να προσφύγει στη διενέργεια κλήρωσης μεταξύ των εγγεγραμμένων στο Μη.Μ.Ε.Δ..

Εν προκειμένω και σε συνδυασμό με τα προεκτεθέντα επί της ισχύος του άρθρου 26 του ν. 4024/2011, διαφαίνεται ότι οι ως άνω τεχνικοί υπάλληλοι της αναθέτουσας αρχής δεν επιλέγονται με κλήρωση, αλλά με ορισμό μεταξύ των υπηρετούντων στην αναθέτουσα αρχή. Περαιτέρω, θα πρέπει να διευκρινισθεί η διαδικασία με την οποία ορίζονται μέλη από το δημόσιο ή φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα (ο τρόπος με τον οποίο γίνεται το αίτημα από την αναθέτουσα αρχή, ο τρόπος επιλογής των φορέων από τους οποίους ζητείται ο ορισμός μελών, ο αριθμός αυτών, ο χρόνος απόκρισής τους κλπ).

Στη συγκεκριμένη περίπτωση, δεν προβλέπεται συμμετοχή στην επιτροπή διαγωνισμού του κυρίου του έργου, στην περίπτωση που ο τελευταίος δεν ταυτίζεται με την αναθέτουσα αρχή, ενώ προβλέπεται (περ. στ') η δυνατότητα συμμετοχής εκπροσώπου του χωρίς δικαίωμα ψήφου. Κατά συνέπεια, κρίνεται σκόπιμη η προσθήκη ρύθμισης, με την οποία να καθίσταται δυνατή η συμμετοχή του κυρίου του έργου στην επιτροπή διαγωνισμού, εφόσον ο τελευταίος διαθέτει στελέχη με τις απαιτούμενες για τη συμμετοχή στη συγκεκριμένη επιτροπή ιδιότητες.

β). Αντίστοιχα, η ισχύουσα περίπτωση β' της παραγράφου 8, προβλέπει ότι για τις συμβάσεις με κριτήριο ανάθεσης την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά βάσει βέλτιστης σχέσης τιμής - ποιότητας, ασχέτως εκτιμώμενης αξίας αυτής, η επιτροπή διαγωνισμού (7μελής) αποτελείται από :

α) Τέσσερις (4) τεχνικούς υπαλλήλους, κατηγορίας ΠΕ ή ΤΕ, με τους αναπληρωτές τους, που υπηρετούν στην αναθέτουσα αρχή ή στο δημόσιο ή σε φορέα του ευρύτερου δημόσιου τομέα, ως αυτός προσδιορίζεται στο άρθρο 14 του ν. 4270/2014, εγγεγραμμένους στο Μη.Μ.Ε.Δ., με εμπειρία, τεχνική εξειδίκευση και ειδικότητες που προσιδιάζουν στις υπό ανάθεση κατηγορίες εργασιών,

β) Έναν (1) εκπρόσωπο των Ο.Τ.Α., που υποδεικνύεται με τον αναπληρωτή του, από την Περιφερειακή Ένωση Δήμων της έδρας της Περιφέρειας όπου εκτελείται το έργο, εγγεγραμμένους στο Μη.Μ.Ε.Δ.,

γ) Έναν (1) εκπρόσωπο του Τεχνικού Επιμελητηρίου της Ελλάδας (ΤΕΕ), που υποδεικνύεται με τον αναπληρωτή του από τα αρμόδια όργανα του ΤΕΕ,

δ) Έναν (1) εκπρόσωπο των εργοληπτικών οργανώσεων, που υποδεικνύεται κατόπιν κλήρωσης μαζί με τον αναπληρωτή του, από τις πανελλήνιες εργοληπτικές οργανώσεις, όταν πρόκειται για έργα των οποίων ο προϋπολογισμός εκτός ΦΠΑ και αναθεώρησης, ισούται ή υπερβαίνει το όριο εφαρμογής της Οδηγίας, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 5.

Με την προτεινόμενη τροποποίηση, η συγκρότηση των ως άνω επιτροπών διαγωνισμού, διαφοροποιείται σε σχέση με την υφιστάμενη διάταξη κατά τα κάτωθι :

i) Οι τέσσερις (4) τεχνικοί υπάλληλοι με τους αναπληρωτές τους επιλέγονται μεταξύ των υπηρετούντων στην αναθέτουσα αρχή ή στο δημόσιο ή σε φορέα του ευρύτερου δημόσιου τομέα ως προσδιορίζεται στο άρθρο 14 ν. 4270/2014 (Α 143). Έτσι, μεταξύ άλλων, ακόμα και στην περίπτωση έργων ΜΚ του άρθρου 50, προκρίνεται η συγκρότηση των μελών των επιτροπών αξιολόγησης από υπαλλήλους της αναθέτουσας αρχής. ii) Ο εκπρόσωπος του Τεχνικού Επιμελητηρίου της Ελλάδας (ΤΕΕ) και ο αναπληρωτής του, καθώς και ο εκπρόσωπος των εργοληπτικών οργανώσεων και ο αναπληρωτής του δεν απαιτείται να είναι εγγεγραμμένοι στο Μη.Μ.Ε.Δ.. Η απαλοιφή της προϋπόθεσης αυτής φαίνεται πως συνάδει με τα οριζόμενα στην υπ' αριθμ. ΔΝΣ/61034/2017 Απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών (ΦΕΚ Β 4841/29.12.2017), σύμφωνα με την οποία, «Στο Μητρώο εγγράφονται τεχνικοί υπάλληλοι των κλάδων ΠΕ και ΤΕ όπως αυτοί καθορίζονται στην «ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΠΡΟΣΟΝΤΟΛΟΓΙΟΥ» (π.δ. 50/2001 (Α 39), ...» (άρθρο 3 αυτής), και, κατά συνέπεια, δεν είναι δυνατή η εγγραφή στο Μητρώο επαγγελματιών οι οποίοι δεν τελούν σε υπαλληλική σχέση με τις αναθέτουσες αρχές.

iii) Καταργείται η δυνατότητα υπόδειξης του εκπροσώπου των εργοληπτικών οργανώσεων από «οργανώσεις σε επίπεδο Περιφέρειας, εφόσον υπάρχουν στις λοιπές περιπτώσεις».

iv. Η πρόβλεψη σύμφωνα με την οποία «Η αναθέτουσα αρχή ορίζει τα υποδειχθέντα μέλη, αφού λάβει υπόψη της αιτήματα εξαίρεσης, λόγω κατάστασης σύγκρουσης συμφερόντων στο συγκεκριμένο διαγωνισμό. Στην περίπτωση αυτή υποδεικνύονται αντικαταστάτες των εξαιρεθέντων μελών, κατά τη διαδικασία της προηγούμενης περίπτωσης ε'» η οποία, μέχρι τώρα ανήκε στην περ. στ' μετακινείται στο σημείο αυτό με αποτέλεσμα η φράση της προηγούμενης περ. ε' να χρήζει επαναδιατύπωσης.»

Τέλος και στην περίπτωση αυτή, δεν προβλέπεται συμμετοχή εκπροσώπου του κυρίου του έργου, στην περίπτωση που ο τελευταίος δεν ταυτίζεται με την αναθέτουσα αρχή.

γ). Η τροποποιούμενη με την υπό εξέταση διάταξη περίπτωση γ' της παραγράφου 8 προβλέπει ότι η επιτροπή διαγωνισμού της περίπτωσης β' συγκροτείται από την αναθέτουσα αρχή του φορέα κατασκευής του έργου. Με την προτεινόμενη τροποποίηση προστίθεται

πρόβλεψη, σύμφωνα με την οποία, η τυχόν μη υπόδειξη των μελών των περιπτώσεων ββ, γγ και δδ δεν επάγεται ακυρότητα ως προς την συγκρότηση των οργάνων. Επ'αυτής, επισημαίνονται τα κάτωθι :

Σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 2, παρ. 2, ως «Φορέας κατασκευής του έργου νοείται η αρμόδια αναθέτουσα αρχή ή υπηρεσία αυτής που έχει την ευθύνη υλοποίησης του έργου». Κατά συνέπεια, η φράση «Η επιτροπή διαγωνισμού της περίπτωσης β', συγκροτείται από την αναθέτουσα αρχή του φορέα κατασκευής του έργου» θα πρέπει να αναδιατυπωθεί.

Περαιτέρω, κατά τα οριζόμενα στην παρ. 6 του άρθρου 221, «Για τη συγκρότηση και τη λειτουργία των συλλογικών οργάνων στις αναθέτουσες αρχές, που εμπíπτουν στο πεδίο εφαρμογής του ν. 2690/1999 «Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας», εφαρμόζονται οι σχετικές διατάξεις του ως άνω νόμου». Συναφώς, το άρθρο 13 του ΚΔΔ προβλέπεται ότι «1. Για τη νόμιμη συγκρότηση συλλογικού οργάνου απαιτείται ο ορισμός, με πράξη, όλων των μελών (τακτικών και αναπληρωματικών) που προβλέπει ο νόμος. [...]. Αν ορισμένα μέλη εκλέγονται ή υποδεικνύονται από τρίτους και τα μέλη αυτά δεν έχουν ακόμη εκλεγεί ή υποδειχθεί από τα αρμόδια όργανα, η συγκρότηση είναι νόμιμη αν έχει εγκαίρως ζητηθεί εγγράφως η εκλογή ή η υπόδειξή τους και τα υπόλοιπα μέλη επαρκούν ώστε να υπάρχει απαρτία.»¹⁰⁹

Από το συνδυασμό των διατάξεων του άρθρου 13 παρ. 1 και 14 παρ. 1 εδ. α' του ΚΔΔ, συνάγεται ότι ο νομοθέτης θέτει ως κανόνα για τη νόμιμη συγκρότηση συλλογικού οργάνου τον ορισμό όλων των προβλεπόμενων από το νόμο μελών αυτού, τακτικών και αναπληρωματικών, κατ' εξαίρεση δε προβλέπει τη συγκρότησή του με μικρότερο αριθμό μελών στην περίπτωση που ορισμένα μέλη εκλέγονται ή υποδεικνύονται από τρίτους και τα μέλη αυτά δεν έχουν εκλεγεί ή υποδειχθεί, έχει δε εγκαίρως ζητηθεί εγγράφως η εκλογή ή η υπόδειξή τους από τα αρμόδια προς τούτο όργανα (πρβλ. και ΣτΕ 547/2019, 3626/2013, 3700/2010). Και τούτο προκειμένου να εξασφαλίζεται τόσο η ορθή και αντικειμενική διερεύνηση των υποθέσεων και η εντεύθεν προστασία των διοικουμένων, όσο και η εύρυθμη λειτουργία της Διοίκησης (ΔΕΦΑΘ 1569/2015).

Η εισαγόμενη κατά τα άνω πρόβλεψη, κατ'αναλογία με την αντίστοιχη πρόβλεψη του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας και επεκτεινόμενη και στους φορείς που ενδεχομένως βρίσκονται εκτός πεδίου εφαρμογής του, επιχειρεί να αντιμετωπίσει το ζήτημα της μη έγκαιρης υπόδειξης ή της μη υπόδειξης των προβλεπόμενων από το νόμο μελών της επιτροπής από τρίτους φορείς, θέτοντας τον κανόνα ότι η μη υπόδειξη αυτών δεν συνεπάγεται ακυρότητα ως προς τη συγκρότηση της επιτροπής. Δεν ορίζονται, ωστόσο, ρητά (όπως στον ΚΔΔ) οι προϋποθέσεις που θα πρέπει να συντρέχουν προς τούτο, ήτοι, ότι η υπόδειξη θα πρέπει να έχει ζητηθεί εγγράφως και ο χρόνος απόκρισης, μετά την παρέλευση του οποίου είναι δυνατή η ενεργοποίηση της άνω πρόβλεψης. Η ερμηνευτική κατά περίπτωση επίλυση των μη ρυθμιζόμενων ζητημάτων είναι δυνατόν να οδηγήσει σε δικαστικές διενέξεις και, κατά συνέπεια, σε ματαιώσεις ή καθυστερήσεις διαγωνιστικών δ). **Η υφιστάμενη περίπτωση δ' της παραγράφου 8**, σύμφωνα με την οποία, «Στις περιπτώσεις του άρθρου 50 ή όταν κριτήριο ανάθεσης είναι η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφοράς βάσει βέλτιστης σχέσης ποιότητας - τιμής, υπάλληλοι της αναθέτουσας αρχής απαγορεύεται να ορίζονται ως μέλη της επιτροπής διαγωνισμού και συνεπώς δεν συμμετέχουν στη δημόσια κλήρωση.» αναμορφώνεται πλήρως και πλέον περιλαμβάνει κατευθύνσεις για την έγκαιρη υπόδειξη μελών και εκπροσώπων των κοινωνικών φορέων (αναρίθμηση πρώην περ. ε' σε δ').

ε). Η περίπτωση ε' της παραγράφου 8, αναμορφώνεται πλήρως και πλέον περιλαμβάνει το περιεχόμενο που μέχρι τώρα περιλάμβανε η περ. στ', όσον αφορά τον ορισμό (με κλήρωση)

¹⁰⁹ βλ. σχετ. ΣτΕ 3879/1983, 4027/1989, ΣτΕ 593/2008, καθώς και Επ. Σπηλιωτόπουλος, Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη, 14^η έκδοση, σελ. 132-133

του εκπροσώπου των επιμελητηρίων, των περιφερειακών ενώσεων δήμων και των εργοληπτικών οργανώσεων (αναριθμηση πρώην περ. στ' σε ε').

στ) Με την προστιθέμενη υπό στ' διάταξη, ορίζεται ότι στις επιτροπές, δύναται να συμμετέχει χωρίς δικαίωμα ψήφου κατόπιν αιτήματος, εκπρόσωπος του φορέα χρήσης του έργου, που μπορεί να ορίζεται από την αρχή. Επαναλαμβάνονται, συναφώς, οι παρατηρήσεις σχετικά με τον όρο «φορέας χρήσης του έργου» και τη συμμετοχή εκπροσώπου του κυρίου του έργου ως μέλος της επιτροπής.

ζ). Η περίπτωση η' της παραγράφου 8, η οποία προβλέπει τη σύσταση και λειτουργία του Μη.Μ.Ε.Δ. αναριθμείται σε περίπτωση ζ'.

Δ. Αντίστοιχα, οι προτεινόμενες τροποποιήσεις της παρ. 9 είχαν ήδη κατά το μεγαλύτερο μέρος τους τεθεί υπόψιν της Αρχής και επ'αυτών εξεδόθη η Γνώμη Α17/2020, οι σκέψεις της οποίας επαναλαμβάνονται κάτωθι, λαμβάνοντας υπόψιν τις διαφοροποιήσεις που εισάγει η προτεινόμενη διάταξη. Ειδικότερα :

Η παράγραφος 9 περιλαμβάνει ειδικές προβλέψεις που εφαρμόζονται στις δημόσιες συμβάσεις μελετών και παροχής τεχνικών υπηρεσιών και λοιπών συναφών υπηρεσιών.

- Με την εξεταζόμενη τροποποίηση καταργείται η υποχρέωση συμμετοχής στη σύνθεση των οικείων γνωμοδοτικών οργάνων ενός μέλους του Μη.Π.Υ.Δη.Συ. που προβλέπεται στην παρ. 7, καθώς ορίζεται πως «Ειδικά στις συμβάσεις μελετών και παροχής τεχνικών υπηρεσιών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, πέραν των ανωτέρω στις παραγράφους 1 έως 6, ισχύουν και τα ακόλουθα :.....»

α. Η τροποποιούμενη με την εξεταζόμενη διάταξη **περίπτωση α' της παραγράφου 9** ορίζει ότι η επιτροπή διαγωνισμού (τριμελής) συγκροτείται με απόφαση της αναθέτουσας αρχής μετά από δημόσια κλήρωση, αποτελούμενη από δύο τεχνικούς υπαλλήλους κατηγορίας ΠΕ με τους αναπληρωτές τους, εγγεγραμμένους στο Μη.Μ.Ε.Δ. και με συναφή εμπειρία και προσόντα, ενώ σύμφωνα με τα οριζόμενα στην περ. γ', ένα μέλος υποδεικνύεται από το ΤΕΕ.

Με την εξεταζόμενη τροποποίηση, δίδεται η δυνατότητα επιλογής τεχνικών υπαλλήλων όχι μόνον κατηγορίας ΠΕ, αλλά και ΤΕ, ενώ εξαλείφεται η απαίτηση για δημόσια κλήρωση.

Παράλληλα, εισάγεται πρόβλεψη για την περίπτωση που ως κριτήριο ανάθεσης της σύμβασης χρησιμοποιείται η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά βάσει τιμής, (η ακριβής διατύπωση του άρθρου είναι «*χαμηλότερη τιμή*», η οποία και δεν κρίνεται δόκιμη, καθώς δεν ανταποκρίνεται στην ορολογία που χρησιμοποιείται στο άρθρο 86), οπότε και ορίζονται ως μέλη της επιτροπής υπάλληλοι της αναθέτουσας αρχής, ενώ στην περίπτωση που οι τελευταίοι δεν επαρκούν, δίδεται η ευχέρεια επιλογής είτε να ζητηθεί ο ορισμός μελών από το δημόσιο ή φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα είτε να διενεργηθεί κλήρωση μεταξύ των εγγεγραμμένων στο Μη.Μ.Ε.Δ..

- **Η περίπτωση γ' της παραγράφου 9** τροποποιείται αντίστοιχα ώστε, αντί της διενέργειας δημόσιας κλήρωσης για την υπόδειξη μέλους και του αναπληρωτή του από το ΤΕΕ, αυτοί να υποδεικνύονται με απόφαση του διοικούντος οργάνου του. Στην περίπτωση δε, που το ΤΕΕ δεν ανταποκριθεί εντός δεκαπέντε ημερών από την κοινοποίηση της πρόσκλησης, επιλέγεται από την αναθέτουσα αρχή υπάλληλος που υπηρετεί σε αυτήν ή στο δημόσιο ή σε φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα, εγγεγραμμένος στο Μη.Μ.Ε.Δ. (σημειώνεται ότι η υφιστάμενη περ. η' της παρ. 8, με την εξεταζόμενη τροποποίηση αναριθμείται σε ζ')

- **Η περίπτωση ε' της παραγράφου 9**, σύμφωνα με την οποία «*Κατά τα λοιπά ισχύουν τα αναφερόμενα στην περ. η' της παραγράφου 8*», απαλείφεται, τροποποίηση η οποία δεν ασκεί ουσιώδη επιρροή, καθώς η αναριθμημένη σε περ. ζ' κατά τα ανωτέρω, περ, η' της παρ. 8, ρυθμίζει τα ζητήματα σύστασης και λειτουργίας του Μη.Μ.Ε.Δ.

iii. Η παράγραφος 10, ως ισχύει, προβλέπει δημοσιοποίηση των στοιχείων της σύμβασης στην ιστοσελίδα του κυρίου του έργου και του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών πριν από τις κληρώσεις που αναφέρονται στις παραγράφους 8 και 9. Με την προτεινόμενη τροποποίηση, διατηρείται η υποχρέωση δημοσιοποίησης των στοιχείων της σύμβασης εφόσον διενεργείται κλήρωση βάσει των προβλεπομένων στις προηγούμενες παραγράφους μόνον στην ιστοσελίδα του κυρίου του έργου και της αναθέτουσας αρχής. Σημειώνεται ότι, η φράση «Η κλήρωση διενεργείται ..... μεταξύ των τεχνικών υπαλλήλων του μητρώου της περίπτωσης η' της παραγράφου 7 του παρόντος.....» θα πρέπει να αναδιατυπωθεί επί το ορθόν ως «του μητρώου της περίπτωσης ζ' της παραγράφου 8». Ως προς τις προβλέψεις περί πειθαρχικού αδικήματος και εφαρμογής «κατά τα λοιπά» των διατάξεων του άρθρου 26 του ν. 4024/2011, ισχύουν τα προαναφερθέντα στις εισαγωγικές παρατηρήσεις.

Σε κάθε περίπτωση, δεν γίνεται αντιληπτή η σκοπιμότητα που εξυπηρετεί η προβλεπόμενη στην παρ. 10 δημοσιότητα, καθώς και η θέση αυτής εντός άρθρου που ρυθμίζει τη συγκρότηση των γνωμοδοτικών οργάνων.

Ε. Περαιτέρω, με την προτεινόμενη διάταξη τροποποιούνται οι προβλέψεις της παρ. 11, η οποία θεσπίζει ειδικούς κανόνες για τις δημόσιες συμβάσεις προμηθειών και παροχής γενικών υπηρεσιών, πλέον των αναφερομένων στην παρ. 1. Ειδικότερα, επί της εξεταζόμενης διάταξης :

α) Η πρόβλεψη για συγκρότηση γνωμοδοτικού οργάνου για την εξέταση ενστάσεων και προσφυγών θα πρέπει να θεωρηθεί ότι αφορά αποκλειστικά τις διοικητικές προσφυγές που προβλέπονται στο στάδιο της εκτέλεσης και, συγκεκριμένα, στο άρθρο 205, δεδομένης της κατάργησης της προβλεπόμενης στο άρθρο 127 ένστασης κατά τη διαδικασία διενέργειας και αξιολόγησης προσφορών. Συνεπώς, η σχετική πρόβλεψη θα πρέπει να αναδιατυπωθεί κατά τρόπο ώστε να αφορά αμιγώς τη διαδικασία της εκτέλεσης και να αποτελεί τμήμα της επόμενης περίπτωσης (β'), καθώς η πρόβλεψη της περ. α' αφορά Επιτροπή διενέργειας / επιτροπή αξιολόγησης.

β) Στην περ. β' εισάγεται πρόβλεψη σύμφωνα με την οποία, «*Εφόσον απαιτούνται ειδικές γνώσεις ένα τουλάχιστον μέλος της επιτροπής πρέπει να έχει την αντίστοιχη ειδικότητα*», η οποία αξιολογείται κατ'αρχήν θετικά, σε κάθε περίπτωση όμως, δεδομένης της ποικιλότητας του αντικειμένου των συμβάσεων προμηθειών και της παράλληλης απουσίας εξειδικευμένου προσωπικού σε πλείστες των αναθετουσών αρχών, η λόγω διάταξη θα πρέπει να συμπληρωθεί με σχετική πρόβλεψη για την αντιμετώπιση της περίπτωσης που για ορισμένη σύμβαση δεν υπάρχει μεταξύ των υπηρετούντων στην αναθέτουσα αρχή υπάλληλος με την σχετική ειδικότητα, ενδεχομένως με διαδικασία αντίστοιχη του ορισμού μελών επιτροπών αξιολόγησης, ήτοι με αίτημα της αναθέτουσας αρχής προς φορείς του δημοσίου ή του ευρύτερου δημόσιου τομέα.

γ) Η περ. ε', σύμφωνα με την οποία «*Για την επιλογή των μελών των συλλογικών οργάνων του παρόντος άρθρου, οι αναθέτουσες αρχές μπορεί να διενεργούν κλήρωση κατά τις διατάξεις του άρθρου 26 του ν. 4024/2011*», καταργείται (βλ. σχετικές εισαγωγικές παρατηρήσεις) και η περ. στ' αναριθμείται σε ε'. Στην δε αναριθμούμενη σε στ' (υφιστάμενη περ. ζ'), τροποποιείται η διατύπωση «*εισηγείται*» σε «*γνωμοδοτεί*». Περαιτέρω, απαλείφεται η φράση «*με την επιφύλαξη του άρθρου 41*» αναφορικά με τη γνωμοδότηση επί ζητημάτων τροποποίησης των συμβάσεων προμηθειών και εισάγεται ειδική ρύθμιση, σύμφωνα με την οποία, «*Ειδικά για την περίπτωση των Κεντρικών Αρχών Αγορών, για ζητήματα τροποποίησης συμφωνιών – πλαίσιο και συμβάσεων κεντρικών προμηθειών που συνάπτονται από αυτές γνωμοδοτεί η επιτροπή της περίπτωσης α'*».

Εν προκειμένω, σημειώνεται ότι ως προς τα ζητήματα τροποποίησης των συμβάσεων κατά τη διάρκεια εκτέλεσής τους, αρμόδια κατά κανόνα είναι η επιτροπή παρακολούθησης της σύμβασης (βλ. σχετικά και παρ. 1, περ. ζ'). Κατά συνέπεια, δεν είναι κατανοητό για ποιο λόγο

στην προκειμένη περίπτωση ανατίθεται η εν λόγω αρμοδιότητα στην επιτροπή διενέργειας/επιτροπή αξιολόγησης του διαγωνισμού (επιτροπή περ. α'), της οποίας το έργο ολοκληρώνεται με την εισήγησή της για ολοκλήρωση της διαγωνιστικής διαδικασίας.

Συνακόλουθα, η περ. ζ' αναριθμείται σε στ' και εξαλείφεται η ύπαρξη δύο περιπτώσεων υπό «η'», όπως ισχύει σήμερα.

Στ'. Τέλος, προστίθεται παράγραφος υπό 12, σύμφωνα με την οποία προβλέπεται αποζημίωση για τα μέλη των γνωμοδοτικών οργάνων που είναι εγγεγραμμένα στο Μη.Π.Υ.Δη.Συ. ή που ορίζονται από ΕΚΑΑ., οι λεπτομέρειες της οποίας επαφίενται στην έκδοση δευτερογενούς δικαίου (απόφαση των Υπουργών Ανάπτυξης και Επενδύσεων, Υποδομών και Μεταφορών και Οικονομικών).

Καταληκτικά, επισημαίνεται ότι οι διαδοχικές τροποποιήσεις του άρθρου 221 έχουν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία κατακερματισμένου και ασαφούς πλαισίου που δεν εξυπηρετεί το σκοπό της ασφάλειας δικαίου. Προτείνεται, συνεπώς, η συνολική αναμόρφωση του πλαισίου που διέπει τη συγκρότηση και λειτουργία των γνωμοδοτικών συλλογικών οργάνων που μετέχουν στις διαδικασίες ανάθεσης και εκτέλεσης δημοσίων συμβάσεων, κατά τρόπο ενιαίο, συνεκτικό και ανταποκρινόμενο στις διαπιστωμένες ανάγκες των αναθετουσών αρχών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ. Τροποποιήσεις Βιβλίου ΙΙ:

109) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 109 Κανόνες που εφαρμόζονται στις επικοινωνίες – Τροποποίηση άρθρου 258 ν.4412/2016 (άρθρο 40 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ)

Η παρ. 11 του άρθρου 258 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιείται και το άρθρο , το οποίο διαμορφώνεται ως εξής:

Επί του περιεχομένου της ρύθμισης

Προκαταρκτικά σημειώνεται ότι με το άρθρο 109 τροποποιούνται οι παρ. 7, 8, 9, 10 και 11 του άρθρου 258 του ν. 4412/2016 [και όχι μόνο η παρ. 11, ως αναφέρεται στο αναρτημένο στη διαβούλευση άρθρο].

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του άρθρου με αυτό εισάγονται οι αντίστοιχες τροποποιήσεις που προτείνονται για το Βιβλίο Ι , στο Βιβλίο ΙΙ του ίδιου νόμου.

Με την τροποποίηση της παρ. 7 προσαρμόζεται το κατώφλι (30.000 ευρώ), άνω του οποίου εφαρμόζεται το παρόν άρθρο, ώστε να συνάδει με τις αντίστοιχες τροποποιήσεις των άρθρων 118, 36 και 328 του ν. 4412/2016.

Στην περ. α) της παρ. 11 του παρόντος προστίθεται ο όρος “πληροφοριακά συστήματα” προκειμένου να αποσαφηνιστεί και να εξασφαλιστεί η αρτιότερη, τεχνικά, ερμηνεία του όρου ηλεκτρονικά μέσα επικοινωνίας. Επιπλέον, διαγράφεται ο όρος «δικά τους», ο οποίος είχε δημιουργήσει μέχρι σήμερα αμφισημίες, ως προς την απαίτηση κυριότητας του πληροφοριακού συστήματος εκ μέρους του αναθέτοντος φορέα.

Με την προσθήκη της περ. β) του παρόντος τροποποιείται η έως σήμερα πρακτική έκδοσης ατομικών διοικητικών πράξεων εξαίρεσης Αναθέτοντος Φορέα από την υποχρεωτική χρήση του ΕΣΗΔΗΣ, η οποία, μέχρι σήμερα, απαιτεί : α) την υποβολή αιτήματος εκ μέρους του αναθέτοντος φορέα ο οποίος «λειτουργεί δικά του ηλεκτρονικά μέσα επικοινωνίας», β) την έκδοση κοινής απόφασης περί εξαίρεσης των Υπουργών Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού, καθώς και του αρμόδιου κατά περίπτωση εποπτεύοντος Υπουργού, η οποία

εκδίδεται μετά από εισήγηση της Διεύθυνσης Ανάπτυξης και Τεχνικής Στήριξης Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (ΕΣΗΔΗΣ) της Γενικής Γραμματείας Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή ως προς τη συνδρομή των απαιτήσεων των παραγράφων 1 έως 6 και 8 και του άρθρου 259 αναλογικά εφαρμοζόμενου προς τον Υπουργό Οικονομίας και Ανάπτυξης.

Με την προτεινόμενη τροποποίηση, πλέον, η εξαίρεση λαμβάνει χώρα «με κοινή απόφαση των αρμοδίων οργάνων των Υπουργείων Ανάπτυξης και Επενδύσεων, Υποδομών και Μεταφορών και Ψηφιακής Διακυβέρνησης, η οποία εκδίδεται κατόπιν αιτιολογημένου αιτήματος του αναθέτοντος φορέα, παρέχεται η σχετική εξαίρεση, μετά από γνώμη επιτροπής που αποτελείται από στελέχη των ανωτέρω υπουργείων, της ΕΑΑΔΗΣΥ, της ΕΕΤΤ και της Αρχής Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών.»

Σημειώνεται ότι η συμμετοχή στελεχών τριών (3) Ανεξαρτήτων Αρχών (ΕΑΑΔΗΣΥ, ΕΕΤΤ, ΑΔΑΕ) εκτιμάται ότι τίθεται ως εχέγγυο νομιμότητας και ορθής χρήσης της εν λόγω δυνατότητας εξαίρεσης. Πιο συγκεκριμένα με τη συμμετοχή της ΕΑΑΔΗΣΥ διασφαλίζεται η επιχειρησιακή συμβατότητα των εν λόγω πληροφοριακών συστημάτων με τις ρυθμίσεις και τις πρόνοιες του ν. 4412/2016 όπως τροποποιείται και ισχύει. Με τη συμμετοχή της Εθνικής Επιτροπής Τηλ/νιών και Ταχυδρομείων διασφαλίζεται η συμβατότητα των ως άνω συστημάτων με τους κανόνες ασφαλείας που διέπουν τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες ενώ η συμμετοχή της συνταγματικά κατοχυρωμένης Αρχής Διασφάλισης Απορρήτου Επικοινωνιών διασφαλίζει την ευαίσθητη λειτουργία των εν λόγω συστημάτων και συνάμα θωρακίζει το αδιάβλητο της διαδικασίας υποβολής προσφορών.

Ωστόσο, η αναφορά σε αρμόδια όργανα των Υπουργείων κρίνεται αόριστη, ενώ από τη διάταξη λείπουν και οι λεπτομέρειες συγκρότησης και λειτουργίας της προβλεπόμενης γνωμοδοτικής Επιτροπής. Σε κάθε περίπτωση, η ως άνω διαδικασία εξαίρεσης θα πρέπει να συσχετισθεί με την προβλεπόμενη διαδικασία πιστοποίησης των εν λόγω πληροφοριακών συστημάτων, όπως θα καθορισθεί με κανονιστική απόφαση [των Υπουργών Ανάπτυξης και Επενδύσεων, Υποδομών και Μεταφορών και Ψηφιακής Διακυβέρνησης], κατ'εξουσιοδότηση της περ. γ της ως άνω παραγράφου.

Ειδικότερα, με την προτεινόμενη περ. γ) της παρ. 11, εισάγεται για πρώτη φορά στο θεσμικό πλαίσιο που διέπει τις δημόσιες συμβάσεις στην Ελλάδα, διαδικασία πιστοποίησης της λειτουργικότητας, της συμβατότητας, της ασφάλειας των επικοινωνιών, της κρυπτογράφησης και της διαλειτουργικότητας των εν λόγω πληροφοριακών συστημάτων, με το ΟΠΣ-ΕΣΗΔΗΣ και την ΕΒΔΔΗΣΥ. Η εν λόγω διαδικασία καθορίζεται ως προς τους όρους και τα όργανα πιστοποίησης [της συμμόρφωσής τους με τις απαιτήσεις του Παραρτήματος V του Προσαρτήματος Β' του νόμου] από ΚΥΑ των αρμόδιων Υπουργών Επιπλέον εξασφαλίζεται η υποχρέωση των εν λόγω πληροφοριακών συστημάτων για ενημέρωση και χορήγηση των απαραίτητων στοιχείων, προκειμένου να ασκηθεί με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα και ακρίβεια η αρμοδιότητα παρακολούθησης του τομέα των δημοσίων συμβάσεων, από την ΕΑΑΔΗΣΥ. Τέλος, ελλείψει σχετικής πρόβλεψης στο άρθρο 36 του Βιβλίου Ι, σημειώνεται η ανάγκη μίας συνολικής πιστοποίησης των πληροφοριακών συστημάτων που χρησιμοποιούν αναθέτουσες αρχές του Βιβλίου Ι, οι οποίες, δυνάμει της κείμενης νομοθεσίας, έχουν εισάγει με τους οικείους Κανονισμούς τους επιτρεπτές παρεκκλίσεις από εθνικές διατάξεις του νόμου, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης του ΕΣΗΔΗΣ.

Ως προς τις λοιπές προτεινόμενες ή αναγκαίες τροποποιήσεις, ισχύουν τα αναφερόμενα στο άρθρο 5, με το οποίο τροποποιείται το άρθρο 36 του Βιβλίου Ι.

Παρατηρήσεις επί των άρθρων 110-122 έχουν τεθεί στα άρθρα που τροποποιούν αντίστοιχα άρθρα του Βιβλίου Ι ν. 4412/2016.

123) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 123

Ειδικοί κανόνες διεξαγωγής διαδικασίας – Τροποποίηση άρθρου 315 ν. 4412/2016

Τα τρία πρώτα εδάφια του άρθρου 315 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αριθμούνται ως παρ. 1, προστίθεται παρ. 2 και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

Επί του περιεχομένου της ρύθμισης

Με την τροποποίηση του άρθρου 315 του ν.4412/2016 εισάγονται οι αντίστοιχες τροποποιήσεις που προτείνονται για το Βιβλίο Ι του ν.4412/2016, στο Βιβλίο ΙΙ του ίδιου νόμου. Ειδικότερα, στο **δεύτερο εδάφιο της παρ. 1**, από την φράση «Σε περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 304, εφόσον στα έγγραφα της σύμβασης δεν προβλέπεται υποβολή ΕΕΕΣ ή ΤΕΥΔ κατά περίπτωση...», απαλείφεται η αναφορά στο ΤΕΥΔ, καθώς αυτό καταργείται με το υποβληθέν σχέδιο τροποποίησης του ν.4412/2016.

Η τροποποίηση του εν λόγω άρθρου, συνίσταται, ιδίως, στην **προσθήκη της παρ. 2**, στην οποία ορίζονται οι διατάξεις του Βιβλίου Ι του ν.4412/2016, καθώς και οι κανονιστικές πράξεις που εκδίδονται κατ' εξουσιοδότηση αυτών, τις οποίες δύνανται ή υποχρεούνται να εφαρμόζουν οι αναθέτοντες φορείς, που είναι παράλληλα και αναθέτουσες αρχές, κατ' αντιστοιχία με τα σχετικώς προβλεπόμενα για τις αναθέτουσες αρχές στο Βιβλίο Ι.

Όσον αφορά τη σκοπιμότητα των ρυθμίσεων δεν περιλαμβάνεται σχετική τεκμηρίωση στην αιτιολογική έκθεση.

Με τη ρύθμιση αυτή, αποσαφηνίζεται το σχετικό νομοθετικό πλαίσιο και αίρονται τα ερμηνευτικά ζητήματα που είχαν προκληθεί ή καλύπτονται κενά, σχετικά με την εφαρμογή ή μη των διατάξεων των συγκεκριμένων άρθρων του Βιβλίου Ι και από τους αναθέτοντες φορείς του Βιβλίου ΙΙ. Τούτο καθώς, σε κάποια από τα αντίστοιχα άρθρα του Βιβλίου ΙΙ δεν έχουν συμπεριληφθεί ανάλογες ρυθμίσεις με εκείνες του Βιβλίου Ι, ενώ, παράλληλα, στο Βιβλίο ΙΙ δεν υπάρχει και σχετική παραπομπή στις αντίστοιχες διατάξεις του Βιβλίου Ι του ν.4412/2016.

Ειδικότερα: **α) σύμφωνα με την περ. α)** οι εν λόγω αναθέτουσες αρχές δύνανται να εφαρμόζουν τα άρθρα 44 Τεχνική επάρκεια αναθετουσών αρχών στις δημόσιες συμβάσεις έργων και μελετών, Άρθρο 49 Επάρκεια προϋπολογισμού, ωριμότητα, μελέτες, Άρθρο 50 Δημόσιες συμβάσεις έργων με αξιολόγηση μελέτης – Εξουσιοδοτικές διατάξεις Επάρκεια προϋπολογισμού, ωριμότητα, μελέτες, Άρθρο 51 Συμβάσεις μελετών για τον προσδιορισμό τεχνικής λύσης, Άρθρο 52 Σκοπιμότητα σύναψης δημόσιας σύμβασης παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, **β) σύμφωνα με την περ. β)** εφαρμόζουν τις κανονιστικές πράξεις που εκδίδονται κατ' εξουσιοδότηση των άρθρων 53 Περιεχόμενο εγγράφων της σύμβασης, 86 Κριτήρια ανάθεσης των συμβάσεων και 88 Ασυνήθιστα χαμηλές προσφορές.

Επισημαίνεται ωστόσο ότι το Βιβλίο ΙΙ, περιλαμβάνει κανόνες τόσο για τα κριτήρια ανάθεσης, όσο και για τις ασυνήθιστα χαμηλές προσφορές, στα αντίστοιχα άρθρα 281 Περιεχόμενο εγγράφων της σύμβασης 311 Κριτήρια ανάθεσης των συμβάσεων (άρθρο 82 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ) και 313 Ασυνήθιστα χαμηλές προσφορές (άρθρο 84 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ). Στα δύο πρώτα δεν περιλαμβάνονται εξουσιοδοτικές διατάξεις για την έκδοση κανονιστικών πράξεων κατ' αντιστοιχία με το Βιβλίο Ι. Ωστόσο, στην προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 313 (άρθρο 122) περιλαμβάνεται ήδη πρόβλεψη (παρ. 7) ότι με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών εξειδικεύονται οι όροι χαρακτηρισμού μίας οικονομικής προσφοράς ως ασυνήθιστα χαμηλής ανά κατηγορία έργου και μελέτης και ανά εκτιμώμενη αξία σύμβασης και για την εκτίμηση των παρεχόμενων κατά τα ανωτέρω

εξηγήσεων. Ο αναθέτων φορέας μπορεί να αποκλίνει από την ανωτέρω απόφαση, μετά από ειδικά αιτιολογημένη απόφαση του αρμοδίου οργάνου [η ισχύουσα διάταξη αναφέρεται σε εγκυκλίους].

Κατά συνέπεια, αφενός, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη το άρθρο 313, όπως τροποποιείται με το παρόν σχέδιο νόμου και, αφετέρου, στο μέτρο που οι κανόνες των εν λόγω άρθρων (Βιβλίου Ι και ΙΙ) διαφοροποιούνται, θα πρέπει, με αφορμή και την τροποποίηση, με το παρόν, των άρθρων 281 και 311, να επανεξετασθεί η σκοπιμότητα της ρύθμισης της περ. β της παρ. 2 του άρθρου 315, με βάση τους ουσιαστικούς κανόνες και τις ιδιαιτερότητες του πεδίου εφαρμογής του Βιβλίου ΙΙ, και, εφόσον κριθεί σκόπιμο, να περιληφθεί σχετική εξουσιοδοτική διάταξη στα ως άνω άρθρα ή τουλάχιστον να τεθεί στην αιτιολογική έκθεση του παρόντος ο νομιμοποιητικός λόγος της προσθήκης της περ. β, **γ) σύμφωνα με την περ. γ) εφαρμόζουν** τα άρθρα 221 και 221 Α. Σε σχέση με το ουσιαστικό περιεχόμενο των ρυθμίσεων αυτών πρβλ τις παρατηρήσεις στα άρθρα 31 και 108, με τα οποία τροποποιούνται τα άρθρα 86 και 221 αντίστοιχα.

124) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 124

Κατακύρωση - σύναψη σύμβασης – Αντικατάσταση άρθρου 316 ν. 4412/2016

Επί του περιεχομένου της ρύθμισης

Το άρθρο 316 του Βιβλίου ΙΙ περιλαμβάνει κανόνες σχετικά με την κατακύρωση και σύναψη σύμβασης όπως και το αντίστοιχο άρθρο 105 του Βιβλίου Ι.

Σε σχέση με το άρθρο 46 το οποίο τροποποιεί το αντίστοιχο άρθρο 105 του Βιβλίου Ι παρατηρούνται οι πιο κάτω διαφοροποιήσεις:

α) στην **παρ. 1** δεν αναφέρονται ανώτατα ή κατώτατα όρια σε σχέση με την μεγαλύτερη ή μικρότερη ποσότητα αγαθών ή παρεχόμενων υπηρεσιών που μπορεί να κατακυρώσει ο αναθέτων φορέας

β) στην **παρ. 3** προβλέπεται ότι *«Τα έννομα αποτελέσματα της απόφασης κατακύρωσης και ιδίως η σύναψη της σύμβασης επέρχονται εφόσον και όταν συντρέξουν σωρευτικά οι προϋποθέσεις των παρ. 4 και 5, καθώς και οι ακόλουθες..»*. Εν προκειμένω, ως προς το σημείο κατά το οποίο θεωρείται συναφθείσα η σύμβαση, παρατηρείται απόλυτη διάσταση ή/και ανακολουθία της εν λόγω ρύθμισης με αυτήν της παρ. 5 του ιδίου άρθρου, στην οποία ορίζεται ότι *«Η σύμβαση θεωρείται συναφθείσα με την κοινοποίηση της πρόσκλησης της παρ. 4 στον ανάδοχο»*. Ως αποτέλεσμα, δεν γίνεται αντιληπτός ο λόγος συσχέτισης της διάταξης της παρ. 3 με τα οριζόμενα στις παρ. 4 και 5 του άρθρου, στις οποίες παραπέμπει, ενώ επισημαίνεται ότι η εν λόγω παραπομπή, δεν έχει συμπεριληφθεί στο σχέδιο τροποποίησης του αντιστοίχου άρθρου 105 του Βιβλίου Ι του νόμου.

γ) στην **παρ. 3** επίσης η παραπομπή *«στην παράγραφο 4 του άρθρου 372»*, ως λανθασμένη, θα πρέπει να διορθωθεί σε *«στις παραγράφους 6 και 7 του άρθρου 372»*.

δ) στην **παρ. 3**, ως προς τις προϋποθέσεις, οι οποίες θα πρέπει να συντρέξουν, προκειμένου να επέλθουν τα έννομα αποτελέσματα της απόφασης κατακύρωσης, σε αντίθεση με την αντίστοιχη ρύθμιση του άρθρου 105 (Βιβλίο Ι), καθώς και με την ισχύουσα ρύθμιση του παρόντος άρθρου, δεν έχει συμπεριληφθεί η υποβολή, από τον προσωρινό ανάδοχο, έπειτα από σχετική πρόσκληση, υπεύθυνης δήλωσης, για την μη επέλευση στο πρόσωπό του οψιγενών μεταβολών. Εφόσον πρόκειται για παραδρομή, θα πρέπει να αναμορφωθεί αντίστοιχα η προτεινόμενη διάταξη. Σε διαφορετική περίπτωση, δέον όπως επισημανθεί το γεγονός ότι δεν είναι αντιληπτοί οι λόγοι της διαφοροποίησης των σχετικών ρυθμίσεων και προτείνεται επανεξέταση της προτεινόμενης διάταξης στην παρ. 3 δεν υπάρχει ως σωρευτική προϋπόθεση της επέλευσης των αποτελεσμάτων της κατακύρωσης. Περαιτέρω, σημειώνεται ότι σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 315 *«Σε περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 304, εφόσον στα έγγραφα της σύμβασης δεν προβλέπεται υποβολή ΕΕΕΣ, και ζητείται να προσκομιστούν όλα τα δικαιολογητικά κατά την υποβολή της προσφοράς,*

δύναται να μην εφαρμόζεται η διαδικασία του άρθρου 103, εφόσον δεν παρέλθει χρονικό διάστημα άνω των τριών (3) μηνών από την αποσφράγιση των προσφορών μέχρι την έκδοση της απόφασης κατακύρωσης. Στις περιπτώσεις αυτές, μετά την αξιολόγηση των προσφορών, εκδίδεται η απόφαση κατακύρωσης».

ε) λόγω του ότι δεν φαίνεται να εφαρμόζεται η ρύθμιση του άρθρου 35 στο Βιβλίο ΙΙ (πρβλ και άρθρο 328 ως τροποποιείται), δεν υπάρχει και κανόνας αντίστοιχος με την προτεινόμενη τροποποίηση της **παρ. 6 του άρθρου 105**, σύμφωνα με τον οποίο οι συμβάσεις που ανατίθενται σύμφωνα με την παρ. 4 και την περ. α' της παρ. 5 του άρθρου 39 και βασίζονται σε συμφωνία – πλαίσιο στη διαδικασία ανάθεσης της οποίας οι προσφορές υποβλήθηκαν με τη μορφή ηλεκτρονικών καταλόγων του άρθρου 35, και η εκτέλεσή της γίνεται με χρήση ηλεκτρονικών καταλόγων του άρθρου 35, θεωρούνται συναφθείσες με την κοινοποίηση σχετικής εντολής αγοράς.

Κατά τα λοιπά ισχύουν οι παρατηρήσεις επί του άρθρου 46 με το οποίο τροποποιείται το άρθρο 105 του Βιβλίου Ι.

Παρατηρήσεις επί των άρθρων 125-132 έχουν τεθεί στα άρθρα που τροποποιούν αντίστοιχα άρθρα του Βιβλίου Ι ν. 4412/2016.

132) Προτεινόμενη διάταξη Άρθρο 132

Συμβατικό πλαίσιο – Εφαρμοστέα νομοθεσία – Αντικατάσταση άρθρου 334 ν. 4412/2016

Επί του περιεχομένου του άρθρου

Καταρχήν επισημαίνεται ότι το άρθρο 334 δεν εμπίπτει στο Βιβλίο ΙΙΙ «Διακυβέρνηση» ως έχει τεθεί στο παρόν σχέδιο νόμου, αλλά στο Μέρος Β «Εκτέλεση της σύμβασης» του Βιβλίου ΙΙ.

Επί του περιεχομένου της προτεινόμενης ρύθμισης, σημειώνεται ότι η τροποποίηση συνίσταται αφενός σε αναδιάταξη του περιεχομένου του εφαρμοστέου πλαισίου κατά την εκτέλεση των συμβάσεων του Βιβλίου ΙΙ, αφετέρου στην απαλοιφή του άρθρου 221 και την αντικατάστασή του από το άρθρο 220 στις εντός παρενθέσεως συμπληρωματικές διατάξεις του [Κεφαλαίου ΙΙ του Μέρους Β' του Βιβλίου Ι](#). Επισημαίνεται ότι το άρθρο 221 δεν εντάσσεται στο Μέρος Β του Βιβλίου Ι «Κανόνες Εκτέλεσης», αλλά μαζί με το άρθρο 221 Α αποτελούν το Μέρος Γ [ΟΡΓΑΝΑ ΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΩΝ ΣΥΝΑΨΗΣ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ](#).

Τέλος σημειώνεται ότι με το προτεινόμενο άρθρο 123 του παρόντος που τροποποιεί το άρθρο 315 ν. 4412/2016, τα άρθρα 221 και 221Α εφαρμόζονται και από τους από τους αναθέτοντες φορείς που αποτελούν αναθέτουσες αρχές (πρβλ σχετικό σχολιασμό άρθρου 123 ανωτέρω)

133) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 133

Κατάρτιση και Πιστοποίηση προσωπικού αναθετουσών αρχών/αναθετόντων φορέων– Τροποποίηση άρθρου 344 ν. 4412/2016

Τροποποιούνται οι παρ. 3 και 4 του άρθρου 344 του ν. 4412/2016 (Α' 147), το οποίο έχει ως εξής:

Επί του περιεχομένου της ρύθμισης

Στην παρ. 3 αντικαθίσταται ο όρος «Αρχή» με τον όρο «ΕΑΑΔΗΣΥ», καθώς στην περ. 35 του άρθρου 2 «Ορισμοί» η ΕΑΑΔΗΣΥ δεν αναφέρεται πλέον ως «Αρχή», ενώ προβλέπεται επιπλέον και η συνεργασία των Εθνικών Κεντρικών Αρχών Αγορών στο σχεδιασμό και την υλοποίηση των πιστοποιημένων προγραμμάτων κατάρτισης.

Στην παρ. 4 τροποποιούνται οι ονομασίες των αρμόδιων για την έκδοση του προεδρικού διατάγματος Υπουργείων κατά τρόπο ώστε να εναρμονισθούν με την τρέχουσα ονομασία τους. Επιπλέον διαγράφεται η φράση με την οποία προβλέπεται ρητά η προηγούμενη διατύπωση γνώμης της Αρχής.

Επιπρόσθετα, η νομοθετική εξουσιοδότηση της παρ. 4 επεκτείνεται και ως προς τον ορισμό του φορέα πιστοποίησης των υπαλλήλων που στελεχώνουν το Μητρώο Πιστοποιημένων Υπαλλήλων Δημοσίων Συμβάσεων (Μη.Π.Υ.Δη.Συ.).

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση που συνοδεύει το άρθρο με την τροποποίηση των διατάξεων του άρθρου 344 εισάγονται βελτιώσεις νομοτεχνικού χαρακτήρα (βλ. παρατηρήσεις στο άρθρο.

Όσον αφορά την προηγούμενη γνώμη της Αρχής επί του προβλεπόμενου στη διάταξη διατάγματος, υπενθυμίζεται ότι σύμφωνα με την υποπερ. ββ της περ. γ του άρθρου 2 του ν. 4013/2011, τα προεδρικά διατάγματα, κατά το μέρος που ρυθμίζουν θέματα δημοσίων συμβάσεων, εκδίδονται μετά από γνώμη της Αρχής. Η γνώμη αυτή συνοδεύει τα σχέδια προεδρικών διαταγμάτων κατά την αποστολή τους προς επεξεργασία στο Συμβούλιο της Επικρατείας και αναρτάται με επιμέλεια της Αρχής στην ιστοσελίδα της.

Επιπλέον, τονίζεται ότι στις αρμοδιότητες και τους επιχειρησιακούς στόχους της Αρχής, μεταξύ άλλων, περιλαμβάνεται η ανάπτυξη της κατάλληλης αρχιτεκτονικής και πολιτικής για την επαγγελματοποίηση, και την εν γένει κατάρτιση και πιστοποίηση του προσωπικού των αναθετουσών αρχών και αναθετόντων φορέων, σε συνεργασία με τους αρμόδιους φορείς (άρθρο 8, παράγραφο 1, στοιχείο (ε) του Οργανισμού και Κανονισμού Λειτουργίας της Αρχής (άρθρο 53 του ν. 4605/2019).

Κατά συνέπεια, η συμβολή της Αρχής στην εκπόνηση και υλοποίηση της στρατηγικής επαγγελματοποίησης στον τομέα των δημοσίων συμβάσεων είναι καθοριστική¹¹⁰.

Ιδίως το επόμενο χρονικό διάστημα και στο πλαίσιο της ως άνω στρατηγικής αναμένεται η ανάληψη δράσεων για την ενσωμάτωση σε εθνικό επίπεδο ενός Κοινού Ευρωπαϊκού Πλαισίου Ικανοτήτων για τις Δημόσιες Συμβάσεις (European Competency Framework (ECF) for Public Procurement Professionals) που εκπονείται σε ευρωπαϊκό επίπεδο¹¹¹.

Εκτιμάται δε, ότι η ανάληψη και η επιτυχής υλοποίηση τέτοιων πρωτοβουλιών θα συμβάλλει στην ορθή εφαρμογή του νομοθετικού και κανονιστικού πλαισίου, καθώς και στην αντιμετώπιση της νομοθετικής υπερρύθμισης που διαπιστώνεται και στο παρόν σχέδιο νόμου.

ΕΝΝΟΜΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΥΝΣΨΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ

134) Προτεινόμενη διάταξη

¹¹⁰ Πρβλ Έκθεση πεπραγμένων της Αρχής, έτους 2019, ως αναρτάται στην ιστοσελίδα της

¹¹¹ Σε συμμόρφωση με τη Σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την επαγγελματοποίηση του τομέα των δημοσίων συμβάσεων, η οποία αποτελεί μέρος μιας δέσμης πρωτοβουλιών που υπέβαλε η Επιτροπή στις 3 Οκτωβρίου 2017 (C_2017_6654 που δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: ΕΕ L 259 της 7.10.2017, <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017H1805>)

Άρθρο 134**Πεδίο εφαρμογής – Τροποποίηση άρθρου 345 ν. 4412/2016****Επί του περιεχομένου της ρύθμισης**

Όπως αναφέρεται στην Ανάλυση Συνεπειών Ρύθμισης, «Με το άρθρο 134, τροποποιείται το άρθρο 345 του ν. 4412/2016. Με τις τροποποιούμενες διατάξεις, μειώνονται τα χρηματικά όρια για την εφαρμογή του Βιβλίου IV ν. 4412/2016. Ειδικότερα, στην παρ. 1 προβλέπεται ότι το Βιβλίο IV καταλαμβάνει τις διαφορές από ανάθεση συμβάσεων με εκτιμώμενη αξία ανώτερη των ορίων της απ' ευθείας ανάθεσης, κατ' επέκταση σε συμβάσεις προμηθειών και υπηρεσιών άνω των 30.000 ευρώ χωρίς ΦΠΑ, αντί του ενιαίου ορίου των 60.000 ευρώ χωρίς ΦΠΑ που προβλέπεται από τις υφιστάμενες έως σήμερα διατάξεις.»

Η μείωση του ορίου από το οποίο και πέρα θεμελιώνεται δικαίωμα προσφυγής στην Αρχή Εξέτασης Προδικαστικών Προσφυγών (ΑΕΠΠ), θα οδηγήσει στη σημαντική αύξηση του αριθμού των υποθέσεων οι οποίες εξετάζονται από αυτήν. Δημιουργείται, επομένως, προβληματισμός για το κατά πόσο ο προβλεπόμενος, λόγω της παρούσας διάταξης, επιπλέον φόρτος εργασίας θα είναι διαχειρίσιμος, λαμβάνοντας ιδίως υπόψη τη στόχευση για επιτάχυνση των σχετικών διαδικασιών. Επίσης, προβλέπεται να αυξηθεί συμμετρως και ο όγκος των υποθέσεων οι οποίες θα εκδικάζονται πλέον με την ειδική αναστολή του άρθρου 372 από τα Διοικητικά Εφετεία. Ενόψει και του ορίου, η διάταξη θα έχει κυρίως επίδραση σε μικρότερες αναθέτουσες αρχές και λογικά η επιβάρυνση θα επέλθει κυρίως στα μικρότερα Διοικητικά Εφετεία.

Στην παρούσα συγκυρία, με την ανάγκη επιτάχυνσης των διαδικασιών και λόγω ανάγκης ταχείας απορρόφησης των χρηματοδοτήσεων του ΕΣΠΑ και του υπό συγκρότηση Ταμείου Ανάπτυξης, η μείωση του ορίου θα προκαλέσει πιθανότατα σημαντική επιβράδυνση στην ανάθεση δημοσίων συμβάσεων, ενώ ελλοχεύει και η πιθανότητα να οδηγήσει σε πρακτικές καταταμήσεων σε συμβάσεις κάτω από αυτό το όριο.

Ρεαλιστικότερο ενόψει του σημερινού αριθμού των μελών της ΑΕΠΠ αλλά και των αναγκών των αναθετουσών αρχών, θα ήταν να αυξηθεί το υφιστάμενο όριο και να ταυτιστεί με τα κοινοτικά «κατώφλια», με μια διαφοροποίηση μόνο ως προς τις αναθέσεις συμβάσεως έργων όπου θα μπορούσε να θεωρηθεί ως εύλογο το όριο των 800.000 ή του 1.000.000 ευρώ.

Ειδικά ως προς τις συμβάσεις τεχνικής βοήθειας, το όριο θα ήταν σκόπιμο να ανέλθει στο ύψος τουλάχιστον που προέβλεπε το π.δ. 4/2002.

135) Προτεινόμενη διάταξη**Άρθρο 135****Παράβολο – Αντικατάσταση άρθρου 363 ν. 4412/2016****Επί του περιεχομένου της ρύθμισης**

Στην Ανάλυση Συνεπειών Ρύθμισης αναφέρεται ότι «Με το άρθρο 135 τροποποιείται το άρθρο 363 του ν. 4412/2016. Ειδικότερα, στην παρ. 5 του άρθρου 363 προστίθεται τελευταίο εδάφιο, με βάση το οποίο το παράβολο για την άσκηση της προδικαστικής προσφυγής επιστρέφεται και στην περίπτωση που ο προσφεύγων παραιτηθεί από την προσφυγή του έως και δέκα ημέρες πριν από την κατάθεσή της. Επιπλέον, προστίθεται νέα παρ. 6 με την οποία ρυθμίζεται η τύχη του παραβόλου στην περίπτωση απόρριψης της προσφυγής. Ειδικότερα, προβλέπεται ότι στην περίπτωση αυτή το παράβολο αποδίδεται στο δημόσιο,

εφ'όσον ο προσφεύγων δεν ασκήσει την προβλεπόμενη αίτηση αναστολής και ακύρωσης ή παραιτηθεί από αυτήν ή εάν με την απόφαση του Δικαστηρίου απορριφθεί η αίτηση του προσφεύγοντος ή σε κάθε περίπτωση δεν διατάσσεται η ΑΕΠΠ να επιστρέψει το παράβολο στον προσφέροντα.»

Πράγματι, προβλέπεται πλέον ότι το παράβολο επιστρέφεται και στην περίπτωση παραίτησης του προσφεύγοντα από την προσφυγή του έως και δέκα (10) ημέρες από την κατάθεση της προσφυγής. Η διάταξη ίσως χρήζει επαναξιολόγησης στο μέτρο που σήμερα η παραίτηση χωρεί έως την ημερομηνία της συζητήσεως της προσφυγής και γίνεται δεκτό ότι λόγω της παραίτησεως το παράβολο επιστρέφεται. Προστίθεται, δηλαδή, επί της ουσίας, αντικίνητρο στην παραίτηση από την προσφυγή στην ΑΕΠΠ, καθώς εάν παρέλθει η δεκάτη ημέρα από την άσκηση της δεν θα υπάρχει κανένας λόγος ο προσφεύγων να παραιτηθεί και άρα θα είναι «εγκλωβισμένος» στη διαδικασία. Πρακτικότερο θα ήταν να προβλεφθεί ρητά πλέον η παραίτηση και μόνη ως λόγος επιστροφής του παραβόλου.

Εάν ήθελε υποστηριχθεί, ότι η διάταξη αποβλέπει στην μη άσκηση προσφυγών με σκοπό την καθυστέρηση της διαδικασίας ανάθεσης, δεν φαίνεται ότι επιτυγχάνεται σε κάθε περίπτωση αυτός ο σκοπός, αφού ο προσφεύγων πλέον οδηγείται να συνεχίζει μέχρι τέλους την διαδικασία.

Η προσθήκη διατάξεως με την νέα παρ. 6 για την τύχη του παραβόλου μετά την απόρριψη της προσφυγής φαίνεται αναγκαία. Η συγκεκριμένη διατύπωση, όμως, χρήζει βελτίωσης, καθώς στην περίπτωση β) δεν προκύπτει άμεσα για ποιά παραίτηση γίνεται λόγος. Θα ήταν ως εκ τούτου σαφέστερο να συμπτυχθούν σε μία οι περιπτώσεις α) και β) (με νέα αρίθμηση της περιπτώσεως γ) σε περίπτωση β)) ως εξής:

«α) ο προσφεύγων δεν ασκήσει την προβλεπόμενη στο άρθρο 372 αίτηση αναστολής και ακύρωσης ή την ασκήσει και παραιτηθεί στη συνέχεια από αυτήν»

Η περίπτωση δ) της παρ. 6 θα πρέπει επίσης να διαγραφεί, διότι διασπά την βασική δικονομική αρχή ότι στον νικήσαντα προσφεύγοντα επιστρέφεται το παράβολο. Για τον λόγο αυτό είναι συχνότατο το φαινόμενο ακυρωτικές δικαστικές αποφάσεις να μην διαλαμβάνουν τίποτα για επιστροφή του παραβόλου.

Τέλος, τα ποσά των παραβόλων παραμένουν τα ίδια παρά την μείωση του ορίου απαρχής της αρμοδιότητας της ΑΕΠΠ. Τα 600 ευρώ ως κατώτερο παράβολο είχε προσδιορισθεί με βάση το όριο των 60.000 ευρώ. Συνεπώς, εύλογη θα ήταν η αναπροσαρμογή του στο επίπεδο των 300 ευρώ. Γενικότερα, θα πρέπει να υπάρχει εξέταση ως προς το ζήτημα του παραβόλου στην ΑΕΠΠ, καθώς η ιδέα ιδρύσεως ενδικοφανών οργάνων είναι η επίλυση των διαφορών με μικρότερη οικονομική επιβάρυνση και όχι ο περιορισμός της προστασίας των θιγομένων.

136) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 136

Διαδικασία εξέτασης της προσφυγής – Τροποποίηση άρθρου 365 ν. 4412/2016

Επί του περιεχομένου της ρύθμισης

Στην Ανάλυση Συνεπειών Ρύθμισης αναφέρεται:

«Με τις το άρθρο 136, τροποποιείται το άρθρο 365 του ν. 4412/2016. Ειδικότερα, με τις προτεινόμενες ρυθμίσεις αντικαθίσταται το άρθρο 365 του ν. 4412/2016 και εισάγονται τροποποιήσεις στη διαδικασία εξέτασης προδικαστικών προσφυγών, με σκοπό τη διευκόλυνση του έργου της ΑΕΠΠ, την απλοποίηση και την επιτάχυνση της διαδικασίας. Πιο

συγκεκριμένα, στην παρ. 1 προβλέπεται ότι προδικαστικές προσφυγές επί διαφορών από ανάθεση συμβάσεων με εκτιμώμενη αξία έως και 100.000 ευρώ χωρίς ΦΠΑ εξετάζονται από Μονομελές Κλιμάκιο της ΑΕΠΠ, ενώ όταν η εκτιμώμενη αξία υπερβαίνει τις 100.000 ευρώ, εξετάζονται από Τριμελές Κλιμάκιο της. Κατ' εξαίρεση, εξετάζονται από επταμελές Κλιμάκιο της ΑΕΠΠ, όταν πρόκειται για υπόθεση μεγάλης σπουδαιότητας ή προκειμένου να αποφευχθεί ο κίνδυνος έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων. Επίσης, επέρχονται βελτιώσεις του λεκτικού στις υφιστάμενες διατάξεις της παραγράφου αυτής και απαλείφεται η δυνατότητα της αναθέτουσας αρχής να υποβάλλει συμπληρωματική αιτιολογία πριν από την εξέταση της προσφυγής. Περαιτέρω, προβλέπεται ότι η δυνατότητα κατάθεσης συμπληρωματικού υπομνήματος εντός πέντε (5) ημερών από την κοινοποίηση των απόψεων της αναθέτουσας αρχής παρέχεται σε οποιοδήποτε από τα μέρη. Με την παρ. 2 προβλέπεται ότι η ΑΕΠΠ μπορεί να συνάγει τεκμήριο ομολογίας της αναθέτουσας αρχής για την πραγματική βάση των ισχυρισμών του προσφεύγοντος μόνο στην περίπτωση που δεν αποστέλλεται φάκελος από την αναθέτουσα αρχή και απαλείφεται η δυνατότητα συναγωγής τεκμηρίου ομολογίας, όταν τα στοιχεία που αποστέλλονται από την αναθέτουσα αρχή είναι, κατά την κρίση της ΑΕΠΠ, ελλιπή και δεν επαρκούν για τον έλεγχο του βασίμου των προβαλλομένων αιτιάσεων. Στην παρ. 4 προστίθενται εδάφια με βάση τα οποία παρέχεται η δυνατότητα στον προεδρεύοντα του Κλιμακίου να καλεί τον προσφεύγοντα, τον παρεμβαίνοντα ή την αναθέτουσα αρχή να αναπτύξουν και προφορικά τους ισχυρισμούς τους επί των λόγων της προδικαστικής προσφυγής, εφ' όσον το ζητήσουν. Η διαδικασία αυτή της ακρόασης δεν πραγματοποιείται κατά τη διαδικασία για τη λήψη ή μη προσωρινών μέτρων. Στην παρ. 5 μειώνεται από 20 ημέρες σε 10 ημέρες το αψώτερο διάστημα εντός του οποίου η ΑΕΠΠ ελέγχει τη συμμόρφωση της υποχρέωσης της αναθέτουσας αρχής να κοινοποιεί την προσφυγή στους ενδιαφερόμενους τρίτους. Τέλος, στην παρ. 6 εισάγονται επί μέρους βελτιώσεις του λεκτικού με την επικαιροποίηση των παραπεμπόμενων νομοθετημάτων περί προστασίας από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.»

Από τις ανωτέρω περιγραφείσες ρυθμίσεις ιδιαίτερα προβληματική εμφανίζεται η θέσπιση διατάξεων που «δικαστικοποιούν» την διαδικασία και κυρίως η δυνατότητα προφορικής συζητήσεως δια της ακρόασης των διαδίκων. Αν και «ακρόαση» δεν σημαίνει και ταυτόχρονη κατ' αντιμωλία εξέταση των μερών, τούτο φαίνεται ως το πιθανότερο αποτέλεσμα για λόγους οικονομίας της διαδικασίας. Όμως, η ακρόαση θα σημαίνει περαιτέρω καθυστέρηση στην όλη διαδικασία λήψεως της αποφάσεως, χωρίς να φαίνεται ότι θα προσθέσει κάποιο σημαντικό όφελος, ενώ ενδέχεται να αυξήσει και τα έξοδα της διαδικασίας (δικηγορικές αμοιβές κ.λ.π.) και την επιβάρυνση των αναθετουσών αρχών (απασχόληση προσωπικού εκτός έδρας υπηρεσίας, πρόσληψη δικηγόρου σε περίπτωση αναθετουσών αρχών εκτός έδρας Διοικητικού Εφετείου). Τούτο δε και ενώ αυξάνεται ο όγκος των υποθέσεων ενώπιον της ΑΕΠΠ.

Η εισαγωγή μονομελούς Κλιμακίου για τις προσφυγές συμβάσεων αξίας 30.000-100.000 ευρώ αποτελεί καινοτομία ως προς το ότι εισάγεται για πρώτη φορά στην χώρα μας ενδικοφανής διαδικασία ενώπιον μονομελούς οργάνου. Υπάρχουν αρκετές ασάφειες, όμως, ως προς το πως οργανωτικά αυτό θα λειτουργήσει. Τα μέλη των «μονομελών Κλιμακίων» (*contradictio in adiecto*, αφού «κλιμάκιο» σημαίνει περισσότερα πρόσωπα) θα είναι αποκλειστικής απασχόλησης στην μονομελή σύνθεση ή θα απασχολούνται συγχρόνως και σε τριμελές Κλιμάκιο; Επίσης, δεν έχει προβλεφθεί διάταξη ως προς το πώς θα ορίζονται ή θα εναλλάσσονται τα μέλη στα μονομελή και τριμελή Κλιμάκια, ενώ εξακολουθεί να μην υφίσταται ρύθμιση ως προς το πώς συγκροτείται η επταμελής σύνθεση. Σημειώνεται ότι διατηρούνται αμφιβολίες ως προς την διατήρηση της επταμελούς συνθέσεως, καθώς η ΑΕΠΠ αποτελεί ενδικοφανές όργανο και δεν τίθεται ζήτημα «ενοποιήσεως» της «νομολογίας» της.

Εφόσον αποφασιστεί η ύπαρξη μονομελούς συνθέσεως, ορθότερο θα ήταν να μην γίνεται λόγος για Μονομελές Κλιμάκιο αλλά για *μονομελή σύνθεση* η οποία λειτουργεί στο πλαίσιο των υφιστάμενων Κλιμακίων και στις οποίες μονομελείς συνθέσεις η κατανομή θα γίνεται με απόφαση του προέδρου του εκάστου Κλιμακίου. Αυτό θα επιτρέψει και καλύτερη κατανομή του βάρους και θα διασφαλίσει ότι δεν θα υπάρξει υπερβολική επιβάρυνση των μελών.

137) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 137

Προσωρινά μέτρα – Αντικατάσταση άρθρου 366 ν. 4412/2016

Επί του περιεχομένου της ρύθμισης

Στην ανάλυση συνεπειών ρύθμισης αναφέρεται: *«Με το άρθρο 137, τροποποιείται το άρθρο 366 του ν. 4412/2016. Ειδικότερα, επέρχονται επί μέρους βελτιώσεις στην παρ. 1 του άρθρου 366 του ν. 4412/2016 και προβλέπεται η πραγματοποίηση συνεδρίασης της ΑΕΠΠ για την εξέταση του αιτήματος για λήψη προσωρινών μέτρων, καθώς και η έκδοση συνοπτικά αιτιολογημένης απόφασης επί του αιτήματος αυτού.»*

Η χορήγηση προσωρινών μέτρων με απόφαση της ΑΕΠΠ δεν κρίνεται από τις επιτυχημένες ρυθμίσεις του ν. 4412/2016, καθώς τα Κλιμάκια της ΑΕΠΠ επιβαρύνονται με την έκδοση αποφάσεων και προσωρινών μέτρων. Δηλαδή, εκδίδουν δύο αποφάσεις επί της ίδιας υποθέσεως και μάλιστα εντός των στενότερων χρονικών περιθωρίων του άρθρου 367. Από αυτήν την άποψη, η χορήγηση δυνατότητας για συνοπτική μόνο αιτιολογία διευκολύνει κάπως τα πράγματα, αλλά δεν αναιρεί το γεγονός ότι θα πολλαπλασιαστεί ο όγκος εργασίας χωρίς ουσιαστικό όφελος.

Σε περίπτωση που επιλεγεί η τροποποίηση του άρθρου, καλύτερο θα ήταν η πρόβλεψη εκ του νόμου αναστολής εκτελέσεως έως την έκδοση αποφάσεως ταυτιζόμενη με το χρονικό όριο του άρθρου 367 και δυνατότητα της αναθέτουσας αρχής να αιτηθεί αυτή την χορήγηση προσωρινού μέτρου που θα της επιτρέψει να προχωρήσει τον διαγωνισμό για τους αναφερόμενους στην σημερινή παρ. 3 του άρθρου 366 λόγους.

138) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 138

Δικαστική προστασία - Αρμόδιο δικαστήριο - Αντικατάσταση άρθρου 372 ν. 4412/2016

Επί του περιεχομένου της ρύθμισης

Στην Ανάλυση Συνεπειών Ρύθμισης αναφέρεται: *«Με το άρθρο 138, τροποποιείται το άρθρο 372 του ν. 4412/2016. Ειδικότερα, με τις τροποποιούμενες διατάξεις αναμορφώνεται ο μηχανισμός δικαστικής προστασίας κατά το στάδιο ανάθεσης δημοσίων συμβάσεων. Με τις προτεινόμενες διατάξεις υιοθετούνται βελτιώσεις στις υφιστάμενες προβλέψεις, αντιμετωπίζονται ζητήματα που έχουν παραμείνει αρρύθμιστα μέχρι σήμερα και εισάγονται σημαντικές καινοτομίες. Σκοπός των νέων ρυθμίσεων είναι η αποτελεσματική δικαστική προστασία των οικονομικών φορέων, η απλοποίηση της διαδικασίας, η ταχεία επίλυση των διαφορών και η συνακόλουθη έγκαιρη ολοκλήρωση των διαγωνιστικών διαδικασιών. Πιο συγκεκριμένα, στην παρ. 1 εισάγεται η καινοτομία της σώρευσης, για λόγους δικονομικής απλοποίησης και επιτάχυνσης της διαδικασίας, σε ενιαίο δικόγραφο της αίτησης αναστολής εκτέλεσης και της αίτησης ακύρωσης κατά των αποφάσεων της ΑΕΠΠ. Παράλληλα,*

προβλέπεται ρητά ότι δικαίωμα άσκησης του ενιαίου ένδικου βοηθήματος έχει και ο οικονομικός φορέας, του οποίου η προδικαστική προσφυγή έγινε εν μέρει δεκτή. Στο τελευταίο εδάφιο της παρ. 1 ρυθμίζονται ζητήματα παθητικής νομιμοποίησης, ανάλογα με το εάν η προσβαλλόμενη απόφαση της ΑΕΠΠ αποδέχθηκε ή απέρριψε την προδικαστική προσφυγή.»

Πρόκειται για σημαντική καινοτομία του νόμου. Το αίτημα προσωρινής δικαστικής προστασίας σωρεύεται στο δικόγραφο της αιτήσεως ακυρώσεως και η προσωρινή δικαστική προστασία απονέμεται, πλέον, με την μορφή και μόνο προσωρινής διαταγής έχουσας συνοπτική μόνο αιτιολογία. Κατά τα λοιπά, το βάρος δίδεται στην ταχεία εκδίκαση της αποφάσεως επί της αιτήσεως ακυρώσεως, με την θέσπιση εξαιρετικά συντόμων προθεσμιών. Στην πραγματικότητα, η νυν ισχύουσα διαδικασία ασφαλιστικών μέτρων μετατρέπεται σε ειδική διαδικασία εκδικάσεως αιτήσεως ακυρώσεως για την οποία, μάλιστα, δεν ισχύουν οι διατάξεις για τις δικαστικές διακοπές.

Η Αρχή επιφυλάσσεται ως προς τα λοιπά, δεδομένου ότι επί των διατάξεων που αφορούν το βιβλίο IV, ιδίως για το άρθρο 138, θα πρέπει να γνωμοδοτήσει η διοικητική ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικρατείας.

139) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 139

Έναρξη ισχύος – Τροποποίηση άρθρου 379 ν. 4412/2016

Η παρ. 12 του άρθρου 379 του ν. 4412/2016 αντικαθίσταται ως εξής:

«12. Η ισχύς της περ. 35, του δευτέρου εδαφίου της περ. 68, καθώς και του τρίτου εδαφίου των περ. 31, 40, 59 και 82 της παρ. 1 του άρθρου 377 αρχίζει την 1η.1.2022».

Ισχύουσα διάταξη

Άρθρο 379 Έναρξη ισχύος (άρθρα 90 παράγραφοι 1-2 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ και 106 παράγραφοι 1-2 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ)

«12. Η ισχύς της περίπτωσης 35 και 68, καθώς και του τρίτου εδαφίου των περιπτώσεων 31, 40, 59 και 82 της παραγράφου 1 του άρθρου 377 αρχίζει την 1η Ιανουαρίου 2021.»

Επί του περιεχομένου της ρύθμισης

Προκαταρκτικά σημειώνεται ότι θα πρέπει να τροποποιηθεί ο τίτλος του άρθρου 139 με τη διαγραφή της φράσης «Έναρξη ισχύος», καθώς δεν σχετίζεται με την έναρξη ισχύος του παρόντος σχεδίου νόμου, αλλά με την τροποποίηση του σχετικού άρθρου 379 του ν. 4412/2016.

Με την προτεινόμενη ρύθμιση αντικαθίσταται η παρ. 12 του άρθρου 379 «Έναρξη ισχύος (άρθρα 90 παράγραφοι 1-2 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ και 106 παράγραφοι 1-2 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ)» του ν. 4412/2016 και ορίζεται ότι η κατάργηση των σε αυτήν απαριθμούμενων περιπτώσεων της παρ. 1 του άρθρου 377 «Καταργούμενες διατάξεις» εκκινεί όχι την 01.01.2021, ως ισχύει σήμερα, αλλά την 01.01.2022, μεταθέτοντας, δηλαδή, την κατάργηση αυτών επί ένα ημερολογιακό έτος.

Σημειώνεται ότι η περ.12 του άρθρου 379, αντικαταστάθηκε ως άνω με το άρθρο 18 ν. 4469/2017 (Α' 62) (Πρβλ Γνώμη 11/2017 όπου επισημαίνεται ότι το ισχύον (μέσω των μεταβατικών διατάξεων του ν. 4412/2016) καθεστώς δημοσιότητας, παραμένει κατακερματισμένο και πολύπλοκο καθόσον εξακολουθούν να υφίστανται διαφορετικοί

κανόνες, τόσο σε σχέση με τους υπόχρεους φορείς και το είδος/κατηγορία της σύμβασης (δήμοι, κεντρική διοίκηση κλπ ή έργα, προμήθειες, υπηρεσίες όσο και σε σχέση με το βάρος των εξόδων δημοσίευσης ή το μέσο δημοσιότητας). Βάσει των ανωτέρω διαπιστώσεων, προτάσσεται η επανεξέταση του εφαρμοστέου νομοθετικού-κανονιστικού πλαισίου, προς το σκοπό μίας νέας, ενιαίας και ομοιόμορφης ρύθμισης.

Συγκεκριμένα, η μετάθεση της ημερομηνίας ισχύος αφορά την κατάργηση των κάτωθι διατάξεων :

Α) της περ. 35 της παρ. 1 του άρθρου 377, σύμφωνα με την οποία, από την ως άνω καθοριζόμενη ημερομηνία καταργείται η διάταξη «της περίπτωσης α΄ της παρ. 3 του άρθρου 1, της παραγράφου 1 σημείο Α΄ και της παραγράφου 1 σημείο Β΄ του άρθρου 3, της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 3548/2007 (Α΄ 68), με την επιφύλαξη της παραγράφου 12 του άρθρου 379». Ειδικότερα :

- Η περ. α΄ της παρ. 3 του άρθρου 1, («Στις διατάξεις του νόμου αυτού υπάγονται όλες οι δημοσιεύσεις των φορέων του, κατά την παρ. 6 του άρθρου 1 του ν. 1256/1982 (Α΄65), Δημοσίου και ευρύτερου δημόσιου τομέα, όπως εκάστοτε ισχύει, σε νομαρχιακές και τοπικές εφημερίδες, εφόσον αυτές προβλέπονται από τις οικείες διατάξεις ως υποχρεωτικές. Ειδικότερα, στις ανωτέρω δημοσιεύσεις υπάγονται:») ορίζει ότι : «α) οι διακηρύξεις δημοπρασιών και προκηρύξεις διαγωνισμών των ως άνω φορέων, εξαιρουμένων των διαγωνισμών προσλήψεων προσωπικού],»

- Η παρ. 1 σημείο Α΄ «Α. Νομαρχιακές Εφημερίδες» και η παρ. 1 σημείο Β΄ «Τοπικές Εφημερίδες» του άρθρου 3 «Κατανομή Καταχωρίσεων», αφορούν τον τρόπο κατανομής από τον αρμόδιο για τη δημοσίευση φορέα σε ημερήσιες και εβδομαδιαίες νομαρχιακές και τοπικές εφημερίδες, αντίστοιχα.

- Η παρ. 3 του άρθρου 4 ορίζει ότι : «3. Οι δαπάνες δημοσίευσης της διακήρυξης, τα κηρύκια και τα λοιπά έξοδα της δημοπρασίας, αρχικής και επαναληπτικής, θα καταβάλλονται σε κάθε περίπτωση από τον εργολάβο ή τον προμηθευτή που ανακηρύχθηκε ανάδοχος με τη διαδικασία, με την προσκόμιση των νόμιμων παραστατικών. Οι εκκρεμείς κατά τη δημοσίευση του παρόντος διακηρύξεις δημοπρασιών συνεχίζουν και ολοκληρώνονται με το προγενέστερο νομικό καθεστώς.»

Β) του δεύτερου εδαφίου της περ. 68 της παρ. 1 του άρθρου 377, σύμφωνα με το οποίο, «Ειδικά η υποχρέωση δημοσίευσης περίληψης σε τοπική εφημερίδα, που προβλέπεται στο άρθρο 11 του π.δ. 28/1980, καταργείται με την επιφύλαξη της παραγράφου 12 του άρθρου 379 του παρόντος νόμου.»

Γ) του τρίτου εδαφίου της περ. 31, σύμφωνα με το οποίο, «Ειδικά η υποχρέωση δημοσίευσης περίληψης της διακήρυξης στον περιφερειακό και τοπικό τύπο, που προβλέπεται στο ίδιο άρθρο, καταργείται με την επιφύλαξη της παρ. 12 του άρθρου 379,»

Δ) του τρίτου εδαφίου της περ. 40, σύμφωνα με το οποίο, «Ειδικά η υποχρέωση δημοσίευσης περίληψης της προκήρυξης σε μία ημερήσια εφημερίδα της πρωτεύουσας του νομού, στον οποίο πρόκειται να κατασκευαστεί το έργο, το οποίο αφορά η μελέτη ή η υπηρεσία ή της έδρας της Περιφέρειας, αν στην έδρα του νόμου δεν εκδίδεται ημερήσια εφημερίδα ή αν το έργο θα εκτελεστεί σε περισσότερους νομούς, που προβλέπεται στο ίδιο άρθρο, καταργείται με την επιφύλαξη της παραγράφου 12 του άρθρου 379,»

Ε) του τρίτου εδαφίου της περ. 59, σύμφωνα με το οποίο, «Ειδικά η υποχρέωση δημοσίευσης προκήρυξης σε τοπική εφημερίδα, που προβλέπεται στο ίδιο άρθρο, όταν ο διαγωνισμός προκηρύσσεται από περιφερειακή υπηρεσία, καταργείται με την επιφύλαξη της παρ. 12 του άρθρου 379,»

Στ) του τρίτου εδαφίου της περ. 82, σύμφωνα με το οποίο, «Ειδικά η υποχρέωση δημοσίευσης εφάπαξ περίληψης σε τοπική εφημερίδα, που προβλέπεται στο άρθρο 5 και στο άρθρο 23, καταργείται με την επιφύλαξη της παραγράφου 12 του άρθρου 379 του παρόντος νόμου.»

Κατά συνέπεια, το σύνολο των ως άνω αναφερόμενων διατάξεων, παρά τη συμπερίληψή τους στο άρθρο 377 με τίτλο «Καταργούμενες διατάξεις» του ν. 4412/2016, εξακολουθεί να ισχύει βάσει της μεταβατικής – τροποποιούμενης με το παρόν – διάταξης του άρθρου 379, η οποία παρατείνει το χρόνο δημοσίευσης των διακηρύξεων για τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων στον εθνικό τύπο έως το τέλος του έτους 2021.

Σημειώνεται ότι, στην αιτιολογική έκθεση του ν. 4412/2016, αναφέρεται ότι ο ορισμός του ΚΗΜΔΗΣ ως μοναδικού και ενιαίου σημείου δημοσιότητας «αποσκοπεί στην απλοποίηση και ενοποίηση των κανόνων δημοσιότητας των δημοσίων συμβάσεων στην Ελλάδα, μέσω της βαθμιαίας αντικατάστασης της υποχρέωσης δημοσίευσης των συμβάσεων στον εθνικό τύπο και την Εφημερίδα της Κυβέρνησης από την καταχώριση στο ΚΗΜΔΗΣ.», στόχος που, τέσσερα και πλέον έτη μετά τη θέση σε ισχύ του ν. 4412/2016, δεν έχει ακόμη επιτευχθεί, επιβαρύνοντας τις αναθέτουσες αρχές με αδικαιολόγητο διοικητικό βάρος και τον ανάδοχο με οικονομικό κόστος.

140) Προτεινόμενη διάταξη

«Άρθρο 140

Μεταβατικές διατάξεις Μέρους Α΄

1. Η παρ. 5 του άρθρου 41 παύει να ισχύει με την έκδοση του Προεδρικού Διατάγματος της παρ. 2 του άρθρου 74.
2. Όπου στην κείμενη νομοθεσία γίνεται αναφορά στο άρθρο 44 του ν. 4412/2016, νοείται το άρθρο 44 όπως ισχύει μετά την τροποποίησή του με τον παρόντα νόμο.
3. Τα άρθρα 52 έως και 95 καταλαμβάνουν συμβάσεις που θα συναφθούν μετά την έναρξη ισχύοντος του παρόντος νόμου.
4. Μετά από συμφωνία των συμβαλλομένων και έπειτα από γνώμη του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου, η επίλυση διαφορών από σύμβαση που έχει υπογραφεί πριν από τη δημοσίευση του παρόντος νόμου και στην οποία δεν έχει συμπεριληφθεί ρήτρα διαιτησίας μπορεί να υπάγεται στις διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 176 του ν. 4412/2016, όπως τροποποιείται με το άρθρο 83 του παρόντος.
5. Έργα τα οποία περατώθηκαν πριν από τρία (3) έτη και πλέον από την έναρξη ισχύος του παρόντος και έχουν δοθεί σε χρήση από τους αναδόχους στο φορέα κατασκευής ή/και στο κοινωνικό σύνολο, χωρίς να έχει διενεργηθεί η κατά νόμον πραγματική ή αυτοδίκαιη (πλασματική) οριστική παραλαβή, θεωρείται ότι έχουν παραληφθεί αυτοδικαίως κατά την ημερομηνία έναρξης της ισχύος του παρόντος. Οι φορείς εκτέλεσης των έργων αυτών υποχρεούνται να καλέσουν άμεσα τους αναδόχους και να επιστρέψουν τις εγγυητικές επιστολές καλής εκτέλεσης που τυχόν διακρατούν. Σε αντίθετη περίπτωση, οι ανάδοχοι των έργων υποβάλουν στη Διευθύνουσα υπηρεσία έγγραφο αίτημα επιστροφής των εγγυήσεων και εφόσον παρέλθει άπρακτη προθεσμία δέκα (10) ημερών από την σχετική αίτηση, μπορούν να ζητήσουν από τα οικεία τραπεζικά ιδρύματα την παύση ισχύος των ως άνω εγγυητικών επιστολών.»

Επί του περιεχομένου της ρύθμισης

Με βάση τον τίτλο και την αιτιολογική έκθεση του ως άνω άρθρου που ανήκει στο ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι΄ ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ του σχεδίου νόμου, επιδιώκεται η υιοθέτηση μεταβατικών ρυθμίσεων ως προς το μέρος Α΄ αυτού, με το οποίο ρυθμίζονται θέματα δημοσίων συμβάσεων. Ωστόσο διαπιστώνεται ότι καταρχήν, σε σχέση με την ανάθεση, δεν ρυθμίζει όλα τα θέματα που απαιτούνται για την απρόσκοπτη μετάβαση από την ισχύουσα στην προτεινόμενη νομοθεσία (βλ παρατηρήσεις στην Εισαγωγή της παρούσας), ενώ περιλαμβάνει και ρυθμίσεις που δεν είναι μεταβατικές αλλά ρυθμίζουν αναδρομικά καταστάσεις.

Α. Ως προς την κατάργηση της παρ. 5 του άρθρου 41 από της εκδόσεως του π.δ. της παρ. 2 του άρθρου 74, σημειώνονται τα εξής :

Από την επισκόπηση των σχετικών ρυθμίσεων, προκύπτει ότι οι αναφερόμενες διατάξεις αφορούν στα ταυτάριθμα άρθρα του ν. 4412/2016, οπότε και θα πρέπει να αναφέρεται ρητώς.

Περαιτέρω, στο υπό διαβούλευση σχέδιο νόμου, η παρ. 5 άρθρου 41, η οποία προβλέπει τη σύσταση α) επιτροπής με αρμοδιότητα την παροχή συμβουλών και γνωμών στην ΕΚΑΑ της περ. β΄ του άρθρου 41, καθώς και της περ. α΄ της παρ. 3 του άρθρου 74 και β) επιτροπής με αρμοδιότητα την παροχή συμβουλών και γνωμών στην ΕΚΑΑ της περ. γ΄ της παρ. 1 του άρθρου 41, καταργείται ρητά (βλ παρατηρήσεις στο άρθρο 8).

Η τροποποιούμενη με το υπό εξέταση σχέδιο νόμου παρ. 2 του άρθρου 74 προβλέπει την έκδοση προεδρικού διατάγματος με πρόταση των Υπουργών Ανάπτυξης και Επενδύσεων, Δικαιοσύνης, Ψηφιακής Διακυβέρνησης και Υποδομών και Μεταφορών, με το οποίο θεσπίζεται σύστημα οριζόντιου αποκλεισμού από τις συμβάσεις του ν. 4412/2016, καθώς και από συμβάσεις παραχώρησης και ρυθμίζει τα σχετικά ζητήματα (βλ. παρατηρήσεις άρθρο 24).

Κατά συνέπεια, εφόσον η στόχευση της συγκεκριμένης διάταξης είναι η αποτροπή δημιουργίας κενού δικαίου από την κατάργηση της επιτροπής της παρ. 5 του άρθρου 41, η γνώμη της οποίας προηγείται της κοινής υπουργικής απόφασης για τον αποκλεισμό οικονομικού φορέα από τις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων προμηθειών και παροχής γενικών υπηρεσιών έως την έκδοση του προβλεπόμενου στην παρ. 2 του άρθρου 74 προεδρικού διατάγματος, , θα πρέπει να επισημανθεί ότι: α) οι αρμοδιότητες της ως άνω Επιτροπής περιλαμβάνουν και την παροχή συμβουλών και γνωμών στις ΕΚΑΑ της περίπτωσης β΄ και γ΄ της παραγράφου 1, αρμοδιότητα διακριτή σε σχέση με την προβλεπόμενη γνώμη ως προς τον τυχόν οριζόντιο αποκλεισμό οικονομικού φορέα και β) το άρθρο 74 αναμορφώνεται πλήρως και, κατά συνέπεια, η υφιστάμενη διαδικασία οριζόντιου αποκλεισμού θα πρέπει να θεωρηθεί ότι καταργείται από την έναρξη ισχύος του παρόντος (βλ. και γενικές παρατηρήσεις υπό Α (θ) στην Εισαγωγή της παρούσας).

Β. Με την παρ. 2, προβλέπεται ότι κάθε αναφορά της κείμενης νομοθεσίας στο άρθρο 44 του ν. 4412/2016 παραπέμπει στο ισχύον, μετά την τροποποίησή του, άρθρο, ρύθμιση ουσιαστικά αυτονόητη, και η οποία δεν συνάδει με τις αρχές της καλής νομοθέτησης, σύμφωνα με τις οποίες «Αν επιδιώκεται γνήσια παραπομπή, δηλαδή παραπομπή σε διάταξη νομοθέτηματος, όπως το νομοθέτημα αυτό ισχύει και θα ισχύει κάθε φορά, η χρήση των διατυπώσεων «όπως ισχύει» ή «όπως εκάστοτε ισχύει» αποτελεί πλεονασμό και πρέπει να αποφεύγεται, διότι ενδέχεται να προκαλέσει ερμηνευτικά ζητήματα, σε αντιδιαστολή με άλλες διατάξεις στις οποίες δεν θα υπάρχουν οι παραπάνω διατυπώσεις. Επιβάλλεται, όμως, να διευκρινίζεται στην αιτιολογική έκθεση του νόμου ότι η παραπομπή γίνεται στις συγκεκριμένες διατάξεις, όπως ισχύουν κάθε φορά»¹¹². Σε κάθε περίπτωση κρίνεται ως

¹¹² ο.π. εγχειρίδιο νομοπαρασκευαστικής μεθοδολογίας

αποσπασματική, καθώς το άρθρο 44 δεν είναι το μόνο άρθρο του ν. 4412/2016 το οποίο τροποποιείται με το παρόν και για το οποίο υφίστανται παραπομπές στην κείμενη νομοθεσία.

Γ. Η διατύπωση της παρ. 3 δημιουργεί σύγχυση. Με δεδομένο πως πρόκειται για τα άρθρα 52 έως 95 του εξεταζόμενου σχεδίου νόμου (και όχι τα αντίστοιχα άρθρα του ν. 4412/2016), και ότι τα άρθρα 52, 53, 54, 55 και 56 αφορούν αντίστοιχα τροποποιήσεις των άρθρων 119, 120, 124, 127 και 128 του ν. 4412/2016, τα οποία περιλαμβάνουν ρυθμίσεις σχετικές με τη διαδικασία ανάθεσης, είναι αδύνατον να θεωρηθεί ότι καταλαμβάνουν συμβάσεις των οποίων η σύναψη έλαβε χώρα μετά τη δημοσίευσή τους. Κατά συνέπεια, η εν λόγω ρύθμιση είναι δυνατόν να καταλάβει μόνον τα άρθρα 57 έως 95, τα οποία έχουν τεθεί υπό τον τίτλο «Κεφάλαιο Δ' – Διαδικασία εκτέλεσης δημοσίων συμβάσεων έργων, μελετών, τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών».

Επιπλέον, διαφαίνεται ότι πρόκειται για διάταξη που ρυθμίζει έννομα αποτελέσματα και συνέπειες που αναπτύσσονται μετά την έναρξη εφαρμογής του νόμου, αλλά πηγάζουν από έννομες σχέσεις ή καταστάσεις ή γεγονότα που προϋφίσταντο αυτού (μη γνήσια αναδρομή).

Το εφαρμοστέο δίκαιο στην εκτέλεση των δημοσίων συμβάσεων ρυθμίζεται από το άρθρο 130 του ν. 4412/2016 «Όροι εκτέλεσης της σύμβασης», σύμφωνα με το οποίο, «Κατά την εκτέλεση δημοσίων συμβάσεων εφαρμόζονται: α) οι διατάξεις του παρόντος, β) οι όροι της σύμβασης και γ) συμπληρωματικά ο Αστικός Κώδικας.» (πρβλ και παρ. 2 άρθρου 376¹¹³). Παράλληλα, σημειώνεται ότι κατά πάγια νομολογία, η διακήρυξη του διαγωνισμού αποτελεί κανονιστική πράξη, η οποία διέπει το διαγωνισμό και δεσμεύει τόσο την αναθέτουσα αρχή, όσο και τους διαγωνιζόμενους. Ως εκ τούτου, η εκτέλεση της σύμβασης διέπεται σε κάθε περίπτωση από τους όρους της διακήρυξης και ενδεχόμενη μεταβολή των όρων αυτών, ακόμη και βάσει επελθούσας νομοθετικής μεταβολής, είναι δυνατόν να μεταβάλει την ισορροπία της σύμβασης, υπό την έννοια αφ' ενός ότι εάν οι όροι αυτοί είχαν καταστεί εξ αρχής γνωστοί ενδεχομένως θα είχαν επιτρέψει τη συμμετοχή και άλλων προσφερόντων ή την ανάδειξη ως αναδόχου άλλου προσφέροντα από εκείνον ο οποίος ανεδείχθη, ενώ, περαιτέρω, είναι δυνατόν η μεταβολή αυτή να είναι ιδιαιτέρως βλαπτική για τον ανάδοχο (βλ ιδίως άρθρο 57 που τροποποιεί το άρθρο 136 του ν. 4412/2016 και άρθρο 89 που τροποποιεί το άρθρο 189).

Κατά συνέπεια, προτείνεται η εξεταζόμενη διάταξη να επαναδιατυπωθεί και τα τροποποιούμενα ως άνω άρθρα να εφαρμοστούν, βάσει του γενικού κανόνα, στις συμβάσεις, οι οποίες θα εκκινήσουν μετά την έναρξη ισχύος του εξεταζόμενου σχεδίου νόμου, άλλως να εξετασθούν επιμέρους διατάξεις του κεφαλαίου της εκτέλεσης που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν σε συμβάσεις που θα έχουν εκκινήσει πριν από την έναρξη αυτού, χωρίς όμως να ανατρέπουν το δικαιοπρακτικό θεμέλιο της σύμβασης, κατ' εφαρμογή των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης

Δ. Με την παρ. 4 προβλέπεται η ρητή αναδρομική εφαρμογή, σε εκκρεμείς συμβάσεις έργων προϋπολογισμού ανώτερου των δέκα εκατομμυρίων (10.000.000) ευρώ, της δυνατότητας

¹¹³ «2. Διαδικασίες σύναψης συμβάσεων της παραγράφου 1, οι οποίες έχουν ξεκινήσει πριν από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου, συνεχίζονται και ολοκληρώνονται, σύμφωνα με το καθεστώς που ίσχυε κατά το χρόνο έναρξής τους, με την επιφύλαξη της παρ. 8 του άρθρου 379. Κατ' εξαίρεση[...], Συμβάσεις της παρ. 1, οι οποίες έχουν συναφθεί πριν την ημερομηνία έναρξης ισχύος του παρόντος, εκτελούνται, σύμφωνα με το καθεστώς που ίσχυε κατά το χρόνο της σύναψής τους. Κατ' εξαίρεση [...]»,.

προσφυγής στη διαιτησία, μετά από συμφωνία των συμβαλλομένων και έπειτα από γνώμη του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου.

Σημειώνεται ότι στο σχέδιο νόμου, το άρθρο 88 είναι αυτό που τροποποιεί το άρθρο 176 ν. 4412/2016 που αφορά στη διαιτητική επίλυση διαφορών. Με την παρ. 6 του ως άνω άρθρου εισάγεται η ίδια ως άνω δυνατότητα διαιτητικής επίλυσης διαφορών σε εκκρεμείς συμβάσεις που δεν περιλάμβαναν τέτοια ρήτρα¹¹⁴.

Ε. Με τη διάταξη της παρ. 5 εισάγεται διάταξη που δεν ανήκει στο ρυθμιστικό πεδίο του σχεδίου νόμου, αφού δεν τροποποιεί πάγιες διατάξεις του ν. 4412/2016. Εξάλλου, ούτε για μεταβατική ρύθμιση πρόκειται, δεδομένου ότι δεν προκύπτει από τη μεταβολή της νομοθεσίας αυτής. Πρόκειται για διάταξη με την οποία νομιμοποιούνται αναδρομικά, κατά πλάσμα δικαίου, καταστάσεις που προέκυψαν λόγω μη τήρησης της διαδικασίας παρακολούθησης- παραλαβής του έργου, ώστε να επιστραφεί η εγγύηση καλής εκτέλεσης στους αναδόχους. Ανεξαρτήτως των επιφυλάξεων που εκφράζονται ως προς το ουσιαστικό περιεχόμενο αυτής, ιδίως ως προς την ορθή και ποιοτική εκτέλεση των έργων αυτών, τονίζεται ότι δεν συνοδεύεται από αιτιολογική έκθεση, ώστε να προκύπτει η πραγματική ανάγκη που προορίζεται να καλύψει.

141) Προτεινόμενη διάταξη

Άρθρο 141

Καταργούμενες διατάξεις Μέρους Α΄

Από την έναρξη ισχύος του παρόντος καταργούνται:

- 1) Η παρ. 4 του άρθρου 65, η παρ. 5 του άρθρου 68 και τα άρθρα 122 και 125 του ν. 4412/2016 (Α΄ 147), και
- 2) το άρθρο 218 του ν. 4512/2018 (Α΄ 5).»

Επί του περιεχομένου της ρύθμισης

Ειδικά ως προς την παρ. 1, η οποία περιλαμβάνει διατάξεις του ν. 4412/2016, δεν είναι κατανοητή η επιλογή θέσης αυτών στις «Καταργούμενες Διατάξεις» αντί της τροποποίησης και αντικατάστασης των εν λόγω άρθρων. Εφόσον η πρόθεση είναι να αναφερθούν ρητά οι καταργούμενες διατάξεις σε αυτοτελές άρθρο, στο τέλος του νομοσχεδίου, τότε αυτό θα πρέπει να ισχύει για όλες τις καταργούμενες διατάξεις του ν. 4412/2016.

Ειδικότερα, η παρ. 4 του άρθρου 65 αφορά τη δημοσίευση των προκαταρκτικών προκηρύξεων και των προκηρύξεων διαγωνισμών για την εισαγωγή ενός δυναμικού συστήματος αγορών από την Υπηρεσία Εκδόσεων της ένωσης, διάταξη η οποία δεν θέτει κανόνα δικαίου σε εθνικό επίπεδο, καθώς αφορά σε αρμοδιότητες, σύμφωνα με την Οδηγία, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και ως εκ τούτου, η κατάργησή της δεν επιφέρει ουσιαστική μεταβολή.

Η παρ. 5 του άρθρου 68 προβλέπει υποχρεωτική διαβούλευση επί των δημοσιευμένων εγγράφων σύμβασης και στις περιπτώσεις δημοσίων συμβάσεων έργων της παρ. 1 του άρθρου 50 «Δημόσιες συμβάσεις έργων με αξιολόγηση μελέτης», με κατάλληλη προσαρμογή των προθεσμιών για την υποβολή προσφορών ή αιτήσεων συμμετοχής. Καθώς

¹¹⁴ 6. Με συμφωνία των συμβαλλομένων, έπειτα από γνώμη του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου, η επίλυση διαφορών από σύμβαση που έχει υπογραφεί χωρίς να συμπεριληφθεί σε αυτήν ρήτρα διαιτησίας κατά την παρ. 1, μπορεί να υπάγεται στις διατάξεις περί διαιτησίας.»

η προτεινόμενη ρύθμιση δεν συνοδεύεται από αιτιολογική σκέψη, δεν είναι δυνατή η αξιολόγησή της, ωστόσο πιθανολογείται ότι συνδέεται με την ωριμότητα του φακέλου δημοπράτησης των έργων που προκηρύσσονται με το σύστημα της μελετοκατασκευής, ως αυτό τροποποιείται.

Το άρθρο 122 ορίζει ότι, με την επιφύλαξη των άρθρων 26 παράγραφοι 2, 32, 117 και 118, οι προκηρύξεις σύμβασης για όλες τις διαδικασίες σύναψης σύμβασης κάτω των ορίων χρησιμοποιούνται ως μέσο προκήρυξης του διαγωνισμού (βλ. παρατηρήσεις στο άρθρο 20-Δημοσίευση σε εθνικό επίπεδο – Τροποποίηση άρθρου 66 ν. 4412/2016, άρθρο 53-Έναρξη διαδικασίας σύναψης σύμβασης-Αντικατάσταση άρθρου 120).

Το άρθρο 125 ρυθμίζει τον τρόπο σύνταξης και υποβολής οικονομικών προσφορών στις δημόσιες συμβάσεις έργων και τα περί ενιαίου ποσοστού έκπτωσης (βλ παρατηρήσεις στο άρθρο Άρθρο 38 Τρόπος σύνταξης και υποβολής οικονομικών προσφορών – Τροποποίηση άρθρου 95 ν. 4412/2016).

Το άρθρο 218 του ν. 4512/2018 (Α' 5) αφορά τη σύσταση του Σώματος Ειδικών Επιμετρητών δημοσίων και ιδιωτικών έργων για επιβολή διενέργειας των απαραίτητων κατά τις κείμενες διατάξεις επιμετρήσεων και συναφών προς αυτές υπηρεσιών δημοσίων έργων, καθώς και της προαιρετικής επιμέτρησης ιδιωτικού έργου, εφόσον το επιθυμεί ο αναθέτων. Με την προτεινόμενη διάταξη το ως άνω άρθρο – και κατά συνέπεια, το ως άνω Σώμα – καταργείται, καθώς, βάσει του άρθρου 70, με το οποίο τροποποιείται το άρθρο 151 του ν. 4412/2016, το έως σήμερα ελεγκτικό σύστημα μεταβάλλεται σε δηλωτικό με τη θέσπιση του κανόνα της υποβολής επιμετρήσεων από τον ανάδοχο και της διενέργειας περιοδικών ελέγχων των υποβληθεισών επιμετρήσεων σε ποσοστό τουλάχιστον 10% από τη Διευθύνουσα Υπηρεσία (βλ. παρατηρήσεις στο άρθρο Άρθρο 70 Επιμετρήσεις – Αντικατάσταση άρθρου 151 ν. 4412/2016).

Συμπέρασμα

Κατόπιν όλων των ανωτέρω, η Αρχή γνωμοδοτεί σύμφωνα με την περίπτωση γ' (αα) της παραγράφου 2 του άρθρου 2 του ν. 4013/2011, επί των προτεινόμενων διατάξεων, με την επιφύλαξη των προπαρατεθεισών παρατηρήσεων, συστήνοντας περαιτέρω επεξεργασία προκειμένου να ενσωματωθούν κατά τρόπο συγκεκριμένο, συνεκτικό και σαφή.

Αθήνα, 14/12/2020

ΘΕΩΡΗΘΗΚΕ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Γεώργιος Καταπόδης

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΣΧΕΔΙΟ ΝΟΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟ, ΤΗΝ ΑΠΛΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΡΟΜΗΘΕΙΕΣ ΣΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΑΜΥΝΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ – ΜΕΡΟΣ Α' ΘΕΜΑΤΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ

**ΣΧΕΔΙΟ ΝΟΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟ, ΤΗΝ ΑΠΛΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ
ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΙΣ
ΠΡΟΜΗΘΕΙΕΣ ΣΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΑΜΥΝΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ**

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ Α'	14
ΘΕΜΑΤΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΠΡΟΜΗΘΕΙΩΝ, ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΩΝ	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'	14
ΟΡΙΣΜΟΙ	14
Άρθρο 1	14
Ορισμοί - Τροποποίηση άρθρου 2 ν. 4412/2016	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'	22
ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΘΕΣΗΣ	22
Άρθρο 2	22
Ρύθμιση ζητημάτων προσφυγής σε διαδικασία με διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση- Αντικατάσταση άρθρου 32Α ν. 4412/2016	22
Άρθρο 3	23
Ηλεκτρονικοί πλειστηριασμοί – Τροποποίηση άρθρου 34 ν. 4412/2016	23
Άρθρο 4	25
Σύστημα Ηλεκτρονικών Καταλόγων (e-marketplace) – Προσθήκη άρθρου 35 Α στον ν. 4412/2016	25
Άρθρο 5	26
Υποχρέωση χρήσης – Λειτουργία ΕΣΗΔΗΣ– Τροποποίηση άρθρου 36 ν. 4412/2016	26
Άρθρο 6	29
Πολιτική ασφαλείας ΕΣΗΔΗΣ – Τροποποίηση του άρθρου 37 του ν.4412/2016	29
Άρθρο 7	30
Κεντρικό Ηλεκτρονικό Μητρώο Δημοσίων Συμβάσεων (ΚΗΜΔΗΣ) – Τροποποίηση άρθρου 38 ν. 4412/2016.....	30
Άρθρο 8	33
Εθνικές Κεντρικές Αρχές Αγορών και προγραμματισμός δημοσίων συμβάσεων –Αντικατάσταση άρθρου 41 ν.4412/2016	33
Άρθρο 9	35
Διαδικασίες σύναψης συμβάσεων με αναθέτουσες αρχές από διαφορετικά κράτη – μέλη–Τροποποίηση άρθρου 43 ν. 4412/2016	35

Άρθρο 10.....	36
Τεχνική επάρκεια αναθετουσών αρχών στις δημόσιες συμβάσεις έργων και μελετών – Τροποποίηση άρθρου 44 ν. 4412/2016	36
Άρθρο 11.....	37
Συγκρότηση και τήρηση φακέλου δημόσιας σύμβασης – Τροποποίηση του άρθρου 45 του ν. 4412/2016	37
Άρθρο 12.....	41
Προκαταρκτικές διαβουλεύσεις της αγοράς – Αντικατάσταση άρθρου 46 ν. 4412/2016.....	41
Άρθρο 13.....	42
Κανόνες για τη διενέργεια προκαταρκτικών διαβουλεύσεων της αγοράς– Αντικατάσταση άρθρου 47 ν. 4412/2016.....	42
Άρθρο 14.....	42
Προηγούμενη εμπλοκή υποψηφίων ή προσφερόντων– Αντικατάσταση άρθρου 48 ν. 4412/2016	42
Άρθρο 15.....	43
Επάρκεια προϋπολογισμού, ωριμότητα, μελέτες – Αντικατάσταση άρθρου 49 ν. 4412/2016.....	43
Άρθρο 16.....	46
Δημόσιες συμβάσεις έργων με αξιολόγηση μελέτης– Τροποποίηση άρθρου 50 ν. 4412/2016	46
Άρθρο 17	47
Περιεχόμενο εγγράφων της σύμβασης– Τροποποίηση άρθρου 53 ν. 4412/2016	47
Άρθρο 18.....	52
Τεχνικές προδιαγραφές – Τροποποίηση άρθρου 54 ν. 4412/2016.....	52
Άρθρο 19.....	54
Υπεργολαβία – Αντικατάσταση άρθρου 58 ν. 4412/2016	54
Άρθρο 20.....	54
Δημοσίευση σε εθνικό επίπεδο – Τροποποίηση άρθρου 66 ν. 4412/2016	54
Άρθρο 21.....	55
Ενημέρωση των υποψηφίων και των προσφερόντων– Τροποποίηση άρθρου 70 ν. 4412/2016.....	55
Άρθρο 22.....	56
Εγγυήσεις– Αντικατάσταση άρθρου 72 ν. 4412/2016	56
Άρθρο 23.....	60
Λόγοι αποκλεισμού – Αντικατάσταση άρθρου 73 ν. 4412/2016.....	60
Άρθρο 24.....	64
Αποκλεισμός οικονομικού φορέα από δημόσιες συμβάσεις – Αντικατάσταση άρθρου 74 ν. 4412/2016	64

Άρθρο 25.....	66
Κριτήρια επιλογής σε διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης έργου – Αντικατάσταση άρθρου 76 ν. 4412/2016.....	66
Άρθρο 26.....	67
Κριτήρια επιλογής σε διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης μελέτης ή παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών– Αντικατάσταση άρθρου 77 ν. 4412/2016	67
Άρθρο 27.....	69
Στήριξη στις ικανότητες άλλων φορέων – Τροποποίηση άρθρου 78 ν. 4412/2016	69
Άρθρο 28.....	70
Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης – Αντικατάσταση άρθρου 79 ν. 4412/2016	70
Άρθρο 29.....	72
Υπογραφή Ευρωπαϊκού Ενιαίου Εγγράφου Σύμβασης– Τροποποίηση άρθρου 79Α ν. 4412/2016.....	72
Άρθρο 30.....	73
Αποδεικτικά μέσα – Τροποποίηση άρθρου 80 ν. 4412/2016.....	73
Άρθρο 31.....	75
Κριτήρια ανάθεσης των συμβάσεων – Αντικατάσταση άρθρου 86 ν. 4412/2016.....	75
Άρθρο 32.....	80
Κοστολόγηση του κύκλου ζωής – Τροποποίηση άρθρου 87 ν. 4412/2016.....	80
Άρθρο 33.....	81
Ασυνήθιστα χαμηλές προσφορές – Τροποποίηση άρθρου 88 ν. 4412/2016	81
Άρθρο 34.....	83
Ισότιμες και ισοδύναμες προσφορές – Τροποποίηση άρθρου 90 ν. 4412/2016.....	83
Άρθρο 35.....	83
Περιεχόμενο προσφορών και αιτήσεων συμμετοχής– Τροποποίηση άρθρου 92 ν. 4412/2016	83
Άρθρο 36.....	85
Περιεχόμενο φακέλου «Δικαιολογητικά Συμμετοχής»– Αντικατάσταση άρθρου 93 ν. 4412/2016	85
Άρθρο 37.....	85
Περιεχόμενο φακέλου «Τεχνική Προσφορά» – Τροποποίηση άρθρου 94 ν. 4412/2016.....	85
Άρθρο 38.....	86
Τρόπος σύνταξης και υποβολής οικονομικών προσφορών – Τροποποίηση άρθρου 95 ν. 4412/2016	86
Άρθρο 39.....	89
Χρόνος και τρόπος υποβολής προσφορών ή αιτήσεων συμμετοχής– Τροποποίηση άρθρου 96 ν. 4412/2016.....	89
Άρθρο 40.....	89

Χρόνος ισχύος προσφορών – Τροποποίηση άρθρου 97 ν. 4412/2016	89
Άρθρο 41.....	90
Αποσφράγιση και αξιολόγηση προσφορών και αιτήσεων συμμετοχής στις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων προμηθειών και παροχής γενικών υπηρεσιών– Τροποποίηση άρθρου 100 ν. 4412/2016.....	90
Άρθρο 42.....	93
Αντιστροφή σταδίων αξιολόγησης στην ανοικτή διαδικασία– Τροποποίηση άρθρου 101 ν. 4412/2016	93
Άρθρο 43.....	93
Συμπλήρωση - αποσαφήνιση πληροφοριών και δικαιολογητικών– Αντικατάσταση άρθρου 102 ν. 4412/2016.....	93
Άρθρο 44.....	94
Πρόσκληση για υποβολή δικαιολογητικών – Τροποποίηση άρθρου 103 ν. 4412/2016	94
Άρθρο 45.....	95
Χρόνος συνδρομής όρων συμμετοχής – Οψιγενείς μεταβολές – Αντικατάσταση άρθρου 104 ν. 4412/2016	95
Άρθρο 46.....	96
Κατακύρωση - σύναψη σύμβασης– Αντικατάσταση άρθρου 105 ν. 4412/2016	96
Άρθρο 47.....	97
Ματαίωση διαδικασίας – Τροποποίηση άρθρου 106 ν. 4412/2016.....	97
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄	99
ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΘΕΣΗΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 5 ΤΟΥ Ν. 4412/2016	99
Άρθρο 48.....	99
Επιλογή των διαδικασιών– Αντικατάσταση άρθρου 116 ν. 4412/2016.....	99
Άρθρο 49.....	99
Δημόσιες συμβάσεις ήσσονος αξίας– Αντικατάσταση άρθρου 117 ν. 4412/2016	99
Άρθρο 50.....	99
Απευθείας ανάθεση – Αντικατάσταση άρθρου 118 ν. 4412/2016.....	99
Άρθρο 51.....	100
Απευθείας ανάθεση μέσω συστήματος ηλεκτρονικών καταλόγων (e-marketplace)– Προσθήκη άρθρου 118 Α στον ν. 4412/2016	100
Άρθρο 52.....	101
Συμβάσεις ενεργειών τεχνικής βοήθειας – Τροποποίηση άρθρου 119 ν. 4412/2016.....	101
Άρθρο 53.....	102
Έναρξη διαδικασίας σύναψης σύμβασης–Αντικατάσταση άρθρου 120 το ν. 4412/2016	102

Άρθρο 54.....	103
Οικονομικές προσφορές στις δημόσιες συμβάσεις έργων – Τροποποίηση άρθρου 124 ν. 4412/2016 .	103
Άρθρο 55.....	103
Ένομη προστασία κατά τη διαδικασία σύναψης δημοσίων συμβάσεων με εκτιμώμενη αξία κατώτερη ή ίση των ορίων του άρθρου 118 και των δημοσίων συμβάσεων του άρθρου 119– Αντικατάσταση άρθρου 127 ν. 4412/2016	103
Άρθρο 56.....	104
Ανάθεση εξειδικευμένων υπηρεσιών (σύμβουλοι, εμπειρογνώμονες) για δημόσιες συμβάσεις– Τροποποίηση άρθρου 128 ν. 4412/2016	104
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄	105
ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΕΡΓΩΝ, ΜΕΛΕΤΩΝ, ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΛΟΙΠΩΝ ΣΥΝΑΦΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	105
Άρθρο 57	105
Διοίκηση του έργου – Παρακολούθηση και επίβλεψη– Αντικατάσταση άρθρου 136 ν. 4412/2016	105
Άρθρο 58.....	108
Διοίκηση του έργου – Παρακολούθηση & Επίβλεψη έργων κάτω των ορίων – Μητρώο επιβλεπόντων ελεγκτών μηχανικών - Εξουσιοδοτική διάταξη – Προσθήκη άρθρου 136Α στον ν. 4412/2016	108
Άρθρο 59.....	108
Γενικές υποχρεώσεις του αναδόχου – Αντικατάσταση άρθρου 138 ν. 4412/2016	108
Άρθρο 60.....	112
Πειθαρχικές ευθύνες διοικητικών οργάνων– Αντικατάσταση άρθρου 141 ν. 4412/2016	112
Άρθρο 61.....	112
Ψηφιακό αρχείο βαθμολόγησης – Αντικατάσταση άρθρου 142 ν. 4412/2016	112
Άρθρο 62.....	113
Κοινοποίηση στον ανάδοχο – εκπροσώπηση– Αντικατάσταση άρθρου 143 ν. 4412/2016	113
Άρθρο 63.....	114
Σύμπραξη του μελετητή στην κατασκευή - Πρόσθετες εγγυήσεις – Ευθύνη– Τροποποίηση άρθρου 144 ν. 4412/2016.....	114
Άρθρο 64.....	115
Χρονοδιάγραμμα κατασκευής – Τροποποίηση άρθρου 145 ν. 4412/2016	115
Άρθρο 65.....	116
Ημερολόγιο του έργου – Αντικατάσταση άρθρου 146 ν. 4412/2016.....	116
Άρθρο 66.....	117
Προθεσμίες – Αντικατάσταση άρθρου 147 ν. 4412/2016	117
Άρθρο 67.....	119

Ποινικές ρήτρες για παραβίαση προθεσμιών έργου – Τροποποίηση άρθρου 148 ν. 4412/2016.....	119
Άρθρο 68.....	120
Ρήτρα πρόσθετης καταβολής (πριμ) – Αντικατάσταση άρθρου 149 ν. 4412/2016	120
Άρθρο 69.....	120
Προκαταβολές – Αντικατάσταση άρθρου 150 ν. 4412/2016.....	120
Άρθρο 70.....	122
Επιμετρήσεις – Αντικατάσταση άρθρου 151 ν. 4412/2016	122
Άρθρο 71.....	125
Λογαριασμοί – Αντικατάσταση άρθρου 152 ν. 4412/2016	125
Άρθρο 72.....	128
Αναθεωρητική περίοδος για τις βασικές τιμές ημερομισθίων, υλικών, μισθωμάτων και μηχανημάτων – Τροποποίηση άρθρου 153 ν. 4412/2016	128
Άρθρο 73.....	132
Απολογιστικές εργασίες – Τροποποίηση άρθρου 154 ν. 4412/2016	132
Άρθρο 74.....	134
Επείγουσες και απρόβλεπτες πρόσθετες εργασίες, οι οποίες εκτελούνται πριν από την έγκριση του Α.Π.Ε.– Αντικατάσταση άρθρου 155 ν. 4412/2016.....	134
Άρθρο 75.....	134
Ειδικά θέματα τροποποιήσεων συμβάσεων κατά τη διάρκειά τους. Αυξομειώσεις εργασιών – Νέες εργασίες – Τροποποίηση άρθρου 156 ν. 4412/2016.....	134
Άρθρο 76.....	139
Βλάβες στα έργα – Αποζημιώσεις– Τροποποίηση άρθρου 157 του ν. 4412/2016	139
Άρθρο 77.....	141
Ακαταλληλότητα υλικών - Ελαττώματα - Παράλειψη συντήρησης– Τροποποίηση άρθρου 159 ν. 4412/2016.....	141
Άρθρο 78.....	142
Έκπτωση αναδόχου – Τροποποίηση άρθρου 160 ν. 4412/2016	142
Άρθρο 79.....	145
Διακοπή εργασιών - Διάλυση της σύμβασης – Τροποποίηση άρθρου 161 ν. 4412/2016.....	145
Άρθρο 80.....	147
Υποκατάσταση – Αντικατάσταση άρθρου 164 ν. 4412/2016	147
Άρθρο 81.....	147
Υπεργολαβία κατά την εκτέλεση - Εγκεκριμένος υπεργολάβος – Κατασκευαστική κοινοπραξία – Αντικατάσταση άρθρου 165 ν. 4412/2016	147

Άρθρο 82.....	148
Βεβαίωση περάτωσης εργασιών – Αντικατάσταση άρθρου 168 ν. 4412/2016	148
Άρθρο 83.....	150
Διοικητική παραλαβή για χρήση – Τροποποίηση άρθρου 169 ν. 4412/2016	150
Άρθρο 84.....	150
Ενιαίο Σύστημα Τεχνικών Προδιαγραφών και Τιμολόγησης Τεχνικών Έργων και Μελετών (ΕΣΤΙΜ-ΤΕΜ) – Αντικατάσταση άρθρου 170 ν. 4412/2016	150
Άρθρο 85.....	151
Χρόνος υποχρεωτικής συντήρησης των έργων – Αντικατάσταση άρθρου 171 ν. 4412/2016	151
Άρθρο 86.....	152
Παραλαβή – Αντικατάσταση άρθρου 172 ν. 4412/2016	152
Άρθρο 87.....	154
Διοικητική επίλυση συμβατικών διαφορών – Αντικατάσταση άρθρου 174 ν. 4412/2016.....	154
Άρθρο 88.....	157
Διαιτητική επίλυση διαφορών – Τροποποίηση άρθρου 176 ν. 4412/2016	157
Άρθρο 89.....	158
Διοίκηση σύμβασης μελέτης - παροχής τεχνικών υπηρεσιών, έλεγχος, επίβλεψη και παρακολούθηση – Αντικατάσταση άρθρου 183 ν. 4412/2016	158
Άρθρο 90.....	160
Μητρώο Επιβλεπόντων Ελεγκτών Μηχανικών – Προσθήκη άρθρου 183Α στον ν. 4412/2016	160
Άρθρο 91.....	161
Προθεσμίες – Χρονοδιάγραμμα– Αντικατάσταση άρθρου 184 ν. 4412/2016	161
Άρθρο 92.....	162
Ποινικές ρήτρες – Τροποποίηση άρθρου 185 ν. 4412/2016	162
Άρθρο 93.....	163
Καταβολή της αμοιβής του αναδόχου – Τροποποίηση άρθρου 187 ν. 4412/2016	163
Άρθρο 94.....	165
Έγκριση της μελέτης - Παραλαβή του αντικειμένου της σύμβασης - Αντικατάσταση άρθρου 189 ν. 4412/2016.....	165
Άρθρο 95.....	167
Αποζημίωση του αναδόχου λόγω υπερημερίας του εργοδότη χωρίς λύση της σύμβασης– Αντικατάσταση άρθρου 190 ν. 4412/2016	167
Άρθρο 96.....	168
Έκπτωση του αναδόχου – Τροποποίηση άρθρου 191 ν. 4412/2016.....	168

Άρθρο 97.....	169
Διάλυση της σύμβασης – Τροποποίηση άρθρου 192 ν. 4412/2016	169
Άρθρο 98.....	171
Αποζημίωση αναδόχου σε περίπτωση διάλυσης της σύμβασης – Αντικατάσταση άρθρου 194 ν. 4412/2016.....	171
Άρθρο 99.....	171
Υποκατάσταση του αναδόχου – Τροποποίηση άρθρου 195 ν. 4412/2016.....	171
Άρθρο 100.....	172
Τεχνικές προδιαγραφές – Τροποποίηση άρθρου 196 ν. 4412/2016.....	172
Άρθρο 101.....	173
Διοικητική και δικαστική επίλυση διαφορών – Τροποποίηση άρθρου 198 ν. 4412/2016	173
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄	175
ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΠΡΟΜΗΘΕΙΩΝ ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	175
Άρθρο 102.....	175
Τρόπος πληρωμής – απαιτούμενα δικαιολογητικά για πληρωμή του αναδόχου– Τροποποίηση άρθρου 200 ν. 4412/2016	175
Άρθρο 103.....	176
Κήρυξη αναδόχου ως εκπτώτου – Τροποποίηση άρθρου 203 ν.4412/2016	176
Άρθρο 104.....	178
Χρόνος παράδοσης υλικών – Τροποποίηση άρθρου 206 ν.4412/2016	178
Άρθρο 105.....	179
Παραλαβή υλικών – Τροποποίηση άρθρου 208 ν. 4412/2016	179
Άρθρο 106.....	182
Εγγυημένη λειτουργία προμήθειας – Τροποποίηση άρθρου 215 ν.4412/2016	182
Άρθρο 107.....	182
Παραλαβή του αντικειμένου της σύμβασης παροχής γενικών υπηρεσιών– Τροποποίηση άρθρου 219 ν. 4412/2016.....	182
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄	184
ΟΡΓΑΝΑ ΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΩΝ ΣΥΝΑΨΗΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ	184
Άρθρο 108.....	184
Όργανα διενέργειας διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων– Τροποποίηση άρθρου 221 ν. 4412/2016.....	184
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄	189
ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΙΙ ΤΟΥ Ν. 4412/2016	189

Άρθρο 109.....	189
Κανόνες που εφαρμόζονται στις επικοινωνίες – Τροποποίηση άρθρου 258 ν.4412/2016 (άρθρο 40 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ)	189
Άρθρο 110.....	193
Πολιτική ασφαλείας ΕΣΗΔΗΣ– Τροποποίηση άρθρου 259 ν. 4412/2016	193
Άρθρο 111.....	195
Ηλεκτρονικοί πλειστηριασμοί– Τροποποίηση άρθρου 271 ν.4412/2016.....	195
Άρθρο 112.....	197
Συγκρότηση και τήρηση φακέλου σύμβασης – Τροποποίηση άρθρου 277 ν. 4412/2016 (άρθρο 99 παρ. 6 και 100 παρ. 2 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ).....	197
Άρθρο 113.....	198
Προκαταρκτικές διαβουλεύσεις της αγοράς – Αντικατάσταση άρθρου 278 ν. 4412/2016 (άρθρο 58 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ)	198
Άρθρο 114.....	199
Κανόνες για τη διενέργεια προκαταρκτικών διαβουλεύσεων της αγοράς – Αντικατάσταση άρθρου 279 ν. 4412/2016.....	199
Άρθρο 115.....	199
Προηγούμενη εμπλοκή υποψηφίων ή προσφερόντων – Αντικατάσταση άρθρου 280 ν. 4412/2016 (άρθρο 59 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ)	199
Άρθρο 116.....	200
Περιεχόμενο εγγράφων της σύμβασης– Τροποποίηση άρθρου 281 ν. 4412/2016	200
Άρθρο 117.....	202
Δημοσίευση σε εθνικό επίπεδο – Τροποποίηση άρθρου 296 ν.4412/2016	202
(άρθρο 72 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ).....	202
Άρθρο 118.....	203
Εγγυήσεις – Αντικατάσταση άρθρου 302 ν.4412/2016	203
Άρθρο 119.....	207
Χρήση των λόγων αποκλεισμού και των κριτηρίων επιλογής που προβλέπονται στο Βιβλίο Ι– Τροποποίηση άρθρου 305 ν. 4412/2016 (άρθρο 80 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ)	207
Άρθρο 120.....	207
Αποκλεισμός Οικονομικού Φορέα – Τροποποίηση άρθρου 306 ν. 4412/2016	207
Άρθρο 121.....	208
Συμπλήρωση - αποσαφήνιση πληροφοριών και δικαιολογητικών- Αντικατάσταση άρθρου 310 ν. 4412/2016.....	208
Άρθρο 122.....	208

Ασυνήθιστα χαμηλές προσφορές – Τροποποίηση άρθρου 313 ν. 4412/2016	208
Άρθρο 123.....	210
Ειδικοί κανόνες διεξαγωγής διαδικασίας – Τροποποίηση άρθρου 315 ν. 4412/2016	210
Άρθρο 124.....	210
Κατακύρωση - σύναψη σύμβασης – Αντικατάσταση άρθρου 316 ν. 4412/2016	210
Άρθρο 125.....	212
Ματαίωση διαδικασίας – Τροποποίηση άρθρου 317 ν. 4412/2016.....	212
Άρθρο 126.....	213
Επιλογή των διαδικασιών – Αντικατάσταση άρθρου 326 ν. 4412/2016	213
Άρθρο 127.....	213
Δημόσιες συμβάσεις ήσσονος αξίας – Αντικατάσταση άρθρου 327 ν. 4412/2016	213
Άρθρο 128.....	213
Απευθείας ανάθεση – Τροποποίηση άρθρου 328 ν. 4412/2016	213
Άρθρο 129.....	214
Συμβάσεις ενεργειών τεχνικής βοήθειας– Τροποποίηση άρθρου 329 ν. 4412/2016.....	214
Άρθρο 130.....	215
Έναρξη διαδικασίας σύναψης σύμβασης – Αντικατάσταση άρθρου 330 ν.4412/2016	215
Άρθρο 131.....	216
Έννομη προστασία για συμβάσεις των άρθρων 328 και 329 - Αντικατάσταση άρθρου 333Α ν. 4412/2016	216
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄	216
ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ	216
Άρθρο 132.....	217
Συμβατικό πλαίσιο – Εφαρμοστέα νομοθεσία – Αντικατάσταση άρθρου 334 ν. 4412/2016	217
Άρθρο 133.....	217
Κατάρτιση και Πιστοποίηση προσωπικού αναθετουσών αρχών/αναθετόντων φορέων– Τροποποίηση άρθρου 344 ν. 4412/2016	217
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ΄	218
ΕΝΝΟΜΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΝΑΨΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ	218
Άρθρο 134.....	218
Πεδίο εφαρμογής – Τροποποίηση άρθρου 345 ν. 4412/2016	218
Άρθρο 135.....	218
Παράβολο – Αντικατάσταση άρθρου 363 ν. 4412/2016	218
Άρθρο 136.....	219

Διαδικασία εξέτασης της προσφυγής – Τροποποίηση άρθρου 365 ν. 4412/2016	219
Άρθρο 137.....	221
Προσωρινά μέτρα – Αντικατάσταση άρθρου 366 ν. 4412/2016	221
Άρθρο 138.....	222
Δικαστική προστασία - Αρμόδιο δικαστήριο - Αντικατάσταση άρθρου 372 ν. 4412/2016	222
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι΄	225
ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ.....	225
Άρθρο 139.....	225
Έναρξη ισχύος – Τροποποίηση άρθρου 379 ν. 4412/2016.....	225
Άρθρο 140.....	225
Μεταβατικές διατάξεις Μέρους Α΄	225
Άρθρο 141.....	226
Καταργούμενες διατάξεις Μέρους Α΄	226
ΜΕΡΟΣ Β΄	226
ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΠΡΟΜΗΘΕΙΩΝ, ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΩΝ ΣΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΑΜΥΝΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ	226
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄	226
ΘΕΜΑΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΑΜΥΝΑΣ.....	226
Άρθρο 142.....	226
Δομή Δυνάμεων - Τροποποίηση άρθρου 72 ν. 3883/2010	226
Άρθρο 143.....	227
Μακροπρόθεσμος Προγραμματισμός Αμυντικών Εξοπλισμών -Τροποποίηση άρθρου 73 ν. 3883/2010	227
Άρθρο 144.....	227
Κυλιόμενος Προγραμματισμός Συμβάσεων Στρατιωτικού Εξοπλισμού – Αντικατάσταση άρθρου 74 ν. 3883/2010.....	227
Άρθρο 145.....	228
Ενεργοποίηση προγράμματος στρατιωτικού εξοπλισμού - Αντικατάσταση άρθρου 76 ν. 3883/2010...228	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄	230
ΘΕΜΑΤΑ ΣΥΝΑΨΗΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΑΜΥΝΑΣ	230
Άρθρο 146.....	230
Προγραμματισμός συμβάσεων στον τομέα της άμυνας - Αντικατάσταση άρθρου 1 ν. 3978/2011	230
Άρθρο 147.....	230

Αρμοδιότητες της Ειδικής Διαρκούς Επιτροπής Εξοπλιστικών Προγραμμάτων και Συμβάσεων της Βουλής των Ελλήνων - Αντικατάσταση άρθρου 2 ν. 3978/2011	230
Άρθρο 148.....	230
Εθνική Αμυντική Βιομηχανική Στρατηγική – Τροποποίηση άρθρου 3 ν. 3978/2011	230
Άρθρο 150.....	232
Αρμοδιότητες Γενικής Διεύθυνσης Αμυντικών Εξοπλισμών και Επενδύσεων και Γενικών Επιτελείων των Κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων - Αντικατάσταση των άρθρου 5 ν. 3978/2011	232
Άρθρο 151.....	232
Αρμοδιότητες Γενικών Επιτελείων των Κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων - Αντικατάσταση άρθρου 6 ν. 3978/2011.....	232
Άρθρο 152.....	233
Συλλογικά όργανα – Αντικατάσταση άρθρου 7 ν. 3978/2011.....	233
Άρθρο 153.....	234
Επιτροπές Προμηθειών και κατανομή αρμοδιοτήτων – Προσθήκη άρθρων 7Α, 7Β και 7Γ στον ν. 3978/2011.....	234
Άρθρο 154.....	237
Κανόνες διαφάνειας και δεοντολογίας που εφαρμόζουν τα όργανα των Ενόπλων Δυνάμεων - Αντικατάσταση άρθρου 8 ν. 3978/2011.....	237
Άρθρο 155.....	238
Κανόνες διαφάνειας και καταπολέμησης της διαφθοράς που επιβάλλονται στους οικονομικούς φορείς - Αντικατάσταση άρθρου 10 ν. 3978/2011	238
Άρθρο 156.....	240
Μεταβολές στο ιδιοκτησιακό καθεστώς και στη διοίκηση του οικονομικού φορέα - Αντικατάσταση άρθρου 12 ν. 3978/2011	240
Άρθρο 157.....	240
Προσυμβατικός έλεγχος Ελεγκτικού Συνεδρίου - Αντικατάσταση άρθρου 13 ν. 3978/2011	240
Άρθρο 158.....	241
Προϋποθέσεις και διαδικασία προσφυγής στο άρθρο 346 ΣΛΕΕ – Προσθήκη άρθρου 18Α στον ν. 3978/2011.....	241
Άρθρο 159.....	242
Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης (ΕΕΕΣ) – Προσθήκη άρθρου 29Α στον ν. 3978/2011	242
Άρθρο 160.....	244
Σύνταξη προσφορών – Τροποποίηση παρ. 5 άρθρου 80 ν. 3978/2011	244
Άρθρο 161.....	245
Χρόνος ισχύος προσφορών – Αντικατάσταση άρθρου 84 ν. 3978/2011	245

Άρθρο 162.....	246
Κατακύρωση σύμβασης – Τροποποίηση παρ. 2 άρθρου 87 του ν. 3978/2011	246
Άρθρο 163.....	246
Ματαίωση διαδικασίας – Προσθήκη άρθρου 88Α στον ν. 3978/2011	246
Άρθρο 164.....	247
Διαδικασίες σύναψης συμβάσεων – Αντικατάσταση άρθρου 100 ν. 3978/2011	247
Άρθρο 165.....	248
Αξιοποίηση μη επιχειρησιακά αναγκαίου στρατιωτικού εξοπλισμού – Αντικατάσταση άρθρου 107 ν. 3978/2011.....	248
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄	249
ΘΕΜΑΤΑ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΑΜΥΝΑΣ	249
Άρθρο 166.....	249
Κρατική Διασφάλιση Ποιότητας – Αντικατάσταση άρθρου 2 ν. 3433/2006	249
Άρθρο 167 Εγγυητικές επιστολές - Αντικατάσταση άρθρου 33 ν. 3433/2006	250
Άρθρο 168.....	251
Εγγυήσεις κατά το στάδιο ανάθεσης και εκτέλεσης της σύμβασης - Εξουσιοδοτική διάταξη	251
– Προσθήκη άρθρου 33Α στον ν. 3433/2006.....	251
Άρθρο 169.....	254
Εγγυημένη λειτουργία του αντικειμένου της σύμβασης – Προσθήκη άρθρου 33Β ν. 3433/2006.....	254
Άρθρο 170.....	254
Χρόνος παράδοσης υλικών - Διάρκεια σύμβασης παροχής υπηρεσίας - Αντικατάσταση άρθρου 37 ν. 3433/2006.....	254
Άρθρο 171.....	256
Κυρώσεις για εκπρόθεσμη παράδοση υλικών ή παροχή υπηρεσιών - Αντικατάσταση άρθρου 40 ν. 3433/2006.....	256
Άρθρο 172.....	257
Έκπτωση αναδόχου - Κυρώσεις - Αντικατάσταση άρθρου 41 ν. 3433/2006.....	257
Άρθρο 173.....	259
Τροποποίηση συμβάσεων και συμφωνιών-πλαίσιο κατά τη διάρκειά τους - Αντικατάσταση άρθρου 61 ν. 3433/2006.....	259
Άρθρο 174.....	261
Απόρριψη - αντικατάσταση υπηρεσιών - Προσθήκη άρθρου 63 ^Α στον ν. 3433/2006.....	261
Άρθρο 175.....	261
Διαιτητική επίλυση συμβατικών διαφορών - Προσθήκη άρθρου 70 ^Α στον ν. 3433/2006.....	261

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄	261
ΧΡΗΜΑΤΙΚΑ ΕΝΤΑΛΜΑΤΑ ΠΡΟΠΛΗΡΩΜΗΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ	261
Άρθρο 176	262
Χρηματικά Εντάλματα Προπληρωμής (ΧΕΠ) για προμήθειες υλικών μέσω στρατιωτικών πωλήσεων εξωτερικού – Προσθήκη άρθρου 36 ^Α στο ν.δ. 721/1970.....	262
Άρθρο 177	262
Δυνατότητα διενέργειας πληρωμών σε βάρος προϊόντος ΧΕΠ FMS.....	262
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄	263
ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ.....	263
Άρθρο 178	263
Μεταβατικές διατάξεις Μέρους Β.....	263
Άρθρο 179.....	263
Καταργούμενες διατάξεις Μέρους Β	263
Άρθρο 180.....	264
Έναρξη ισχύος.....	264

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΘΕΜΑΤΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΠΡΟΜΗΘΕΙΩΝ, ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΟΡΙΣΜΟΙ

Άρθρο 1

Ορισμοί - Τροποποίηση άρθρου 2 ν. 4412/2016

Οι παρ. 1, 2 και 3 του άρθρου 2 του ν. 4412/2016 (Α΄ 147), τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 2

Ορισμοί

(άρθρα 2 και 33 παρ. 1 εδάφιο έκτο της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ και άρθρο 2 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ)

1. Για τους σκοπούς του παρόντος εφαρμόζονται οι ακόλουθοι ορισμοί:

1) α) ως «αναθέτουσες αρχές» νοούνται το κράτος, οι αρχές τοπικής αυτοδιοίκησης, οι οργανισμοί δημοσίου δικαίου ή οι ενώσεις μιας ή περισσότερων από αυτές τις αρχές ή ενός ή περισσότερων από

- αυτούς τους οργανισμούς δημοσίου δικαίου και οι αναθέτουσες αρχές κατά την έννοια του άρθρου 223 και β) ως «αναθέτοντες φορείς» νοούνται οι αναθέτοντες φορείς κατά την έννοια του άρθρου 224,
- 2) ως «κεντρικές κυβερνητικές αρχές (ΚΚΑ)» νοούνται οι αναθέτουσες αρχές που περιλαμβάνονται στο Παράρτημα Ι του Προσαρτήματος Α' και, εφόσον έχουν επέλθει διορθώσεις ή τροποποιήσεις, οι φορείς που τις έχουν διαδεχθεί,
- 3) ως «μη κεντρικές αναθέτουσες αρχές» νοούνται όλες οι αναθέτουσες αρχές που δεν είναι κεντρικές κυβερνητικές αρχές,
- 4) ως «οργανισμοί δημοσίου δικαίου» νοούνται οι οργανισμοί που έχουν όλα τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:
- α) έχουν συσταθεί για τον συγκεκριμένο σκοπό της κάλυψης αναγκών γενικού συμφέροντος, που δεν έχουν βιομηχανικό ή εμπορικό χαρακτήρα,
- β) έχουν νομική προσωπικότητα και
- γ) χρηματοδοτούνται, κατά το μεγαλύτερο μέρος, από τις κρατικές αρχές, τις αρχές τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλους οργανισμούς δημοσίου δικαίου ή η διαχείριση των οποίων υπόκειται σε έλεγχο ασκούμενο από τους οργανισμούς αυτούς ή έχουν διοικητικό, διευθυντικό ή εποπτικό συμβούλιο, του οποίου περισσότερο από το ήμισυ των μελών διορίζεται από τις κρατικές αρχές, τις αρχές τοπικής αυτοδιοίκησης ή από άλλους οργανισμούς δημοσίου δικαίου,
- 5) ως «δημόσιες συμβάσεις» και ως «συμβάσεις έργων, υπηρεσιών και προμηθειών» νοούνται οι συμβάσεις εξ επαχθούς αιτίας, οι οποίες συνάπτονται γραπτώς μεταξύ ενός ή περισσότερων οικονομικών φορέων και μιας ή ενός ή περισσότερων αναθετουσών αρχών/αναθετόντων φορέων, αντίστοιχα, και έχουν ως αντικείμενο την εκτέλεση έργων, την προμήθεια αγαθών ή την παροχή υπηρεσιών,
- 6) ως «δημόσιες συμβάσεις έργων» και ως «συμβάσεις έργων» νοούνται οι συμβάσεις που έχουν ως αντικείμενο:
- α) την εκτέλεση ή συγχρόνως τη μελέτη και την εκτέλεση εργασιών που αφορούν μία από τις δραστηριότητες που αναφέρονται στο Παράρτημα ΙΙ του Προσαρτήματος Α' και στο Παράρτημα Ι του Προσαρτήματος Β',
- β) την εκτέλεση ή συγχρόνως τη μελέτη και την εκτέλεση έργου,
- γ) την υλοποίηση, με οποιαδήποτε μέσα, έργου ανταποκρινόμενου στις απαιτήσεις που ορίζει η αναθέτουσα αρχή/ο αναθέτων φορέας που ασκεί αποφασιστική επιρροή στο είδος ή τη μελέτη του έργου,
- 7) ως «έργο» νοείται το αποτέλεσμα ενός συνόλου οικοδομικών εργασιών ή εργασιών πολιτικού μηχανικού, το οποίο επαρκεί καθαυτό για την επιτέλεση οικονομικής ή τεχνικής λειτουργίας,
- 7α) ως «δημόσιες συμβάσεις μελετών και τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών» νοούνται όλες οι συμβάσεις με αντικείμενο την εκπόνηση μελετών και την παροχή τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, οι οποίες συνδέονται ευρύτερα με την εκτέλεση έργου, κατά την έννοια της περ. 7 του παρόντος άρθρου ή τον χωρικό σχεδιασμό, όταν οι μελέτες δεν εκπονούνται και οι υπηρεσίες δεν παρέχονται από το προσωπικό της αναθέτουσας αρχής.
- 8) ως «δημόσιες συμβάσεις προμηθειών» και ως «συμβάσεις προμηθειών» νοούνται οι συμβάσεις που έχουν ως αντικείμενο την αγορά, τη χρηματοδοτική μίσθωση, τη μίσθωση ή τη μίσθωση-πώληση, με ή χωρίς δικαίωμα αγοράς, προϊόντων. Μια σύμβαση προμηθειών μπορεί να περιλαμβάνει, παρεμπιπτόντως, εργασίες τοποθέτησης και εγκατάστασης,

9) ως «δημόσιες συμβάσεις υπηρεσιών» και ως «συμβάσεις υπηρεσιών» νοούνται οι συμβάσεις που έχουν ως αντικείμενο την παροχή υπηρεσιών.

Στις συμβάσεις υπηρεσιών περιλαμβάνονται και οι συμβάσεις παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών που έχουν ως αντικείμενο τον σχεδιασμό, προγραμματισμό, οργάνωση, διαχείριση, παρακολούθηση, έλεγχο και αξιολόγηση επιχειρησιακών και αναπτυξιακών προγραμμάτων και δράσεων σε όλους τους τομείς της οικονομίας, καθώς και σε οριζόντιου χαρακτήρα παρεμβάσεις, την υποστήριξη της υλοποίησής τους με τη μεταφορά της απαραίτητης σχετικής τεχνογνωσίας, καθώς και την παροχή εξωγενών υπηρεσιών (outsourcing) υλοποίησης των ανωτέρω προγραμμάτων και δράσεων. Στις συμβουλευτικές υπηρεσίες υπάγονται και οι οικονομικές μελέτες, κοινωνικές μελέτες, μελέτες οργάνωσης και επιχειρησιακής έρευνας.

10) ως «συμφωνία - πλαίσιο» νοείται μία συμφωνία που συνάπτεται μεταξύ μιας ή ενός ή περισσότερων αναθετουσών αρχών/αναθετόντων φορέων και ενός ή περισσότερων οικονομικών φορέων, η οποία αποσκοπεί στον καθορισμό των όρων που διέπουν τις συμβάσεις που πρόκειται να συναφθούν κατά τη διάρκεια συγκεκριμένης περιόδου, ιδίως όσον αφορά στις τιμές και, όπου ενδείκνυται, τις προβλεπόμενες ποσότητες,

11) ως «οικονομικός φορέας» νοείται κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή δημόσιος φορέας ή ένωση αυτών των προσώπων ή φορέων, συμπεριλαμβανομένων των προσωρινών συμπράξεων επιχειρήσεων, που προσφέρει στην αγορά εκτέλεση εργασιών ή/και έργου, προμήθεια προϊόντων ή παροχή υπηρεσιών. Στην έννοια αυτή περιλαμβάνεται και ο όρος «εργοληπτική επιχείρηση» του Τίτλου 1 του Κεφαλαίου ΙΙ του Μέρους Β' του παρόντος Βιβλίου,

12) ως «προσφέρων» νοείται οικονομικός φορέας που έχει υποβάλει προσφορά,

13) ως «υποψήφιος» νοείται οικονομικός φορέας που έχει ζητήσει να του αποσταλεί ή έχει λάβει πρόσκληση συμμετοχής σε κλειστή διαδικασία, σε ανταγωνιστική διαδικασία με διαπραγμάτευση, σε διαδικασία με διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση, σε ανταγωνιστικό διάλογο ή σε σύμπραξη καινοτομίας,

14) ως «έγγραφο διαδικασίας σύναψης της σύμβασης» ή «έγγραφο της σύμβασης» νοείται κάθε έγγραφο το οποίο παρέχει ή στο οποίο παραπέμπει η αναθέτουσα αρχή/αναθέτων φορέας, με σκοπό να περιγράψει ή να προσδιορίσει στοιχεία της σύμβασης ή της διαδικασίας ανάθεσης, συμπεριλαμβανομένης της προκήρυξης σύμβασης των άρθρων 63 και 293, της προκαταρκτικής προκήρυξης του άρθρου 62, της περιοδικής ενδεικτικής προκήρυξης του άρθρου 291, αν χρησιμοποιείται ως μέσο προκήρυξης του διαγωνισμού, των τεχνικών προδιαγραφών, του περιγραφικού εγγράφου, των προτεινόμενων όρων της σύμβασης, των υποδειγμάτων για την προσκόμιση των εγγράφων από τους υποψηφίους και τους προσφέροντες, των πληροφοριών σχετικά με τις γενικές και ειδικές υποχρεώσεις και τυχόν πρόσθετων εγγράφων. Επίσης, στην έννοια αυτή περιλαμβάνονται και η διακήρυξη ή η πρόσκληση σε διαπραγμάτευση στις οποίες αναφέρονται όλοι οι ειδικοί και γενικοί όροι σύναψης και εκτέλεσης της σύμβασης, το Ενιαίο Ευρωπαϊκό Έγγραφο Σύμβασης (ΕΕΕΣ), οι συμπληρωματικές πληροφορίες που παρέχει η αναθέτουσα αρχή δυνάμει της παρ. 2 του άρθρου 67 και της παρ. 2 του άρθρου 297, το σχέδιο της σύμβασης μετά των παραρτημάτων αυτής και η τεχνική συγγραφή υποχρεώσεων που περιλαμβάνει και τις εφαρμοστέες τεχνικές προδιαγραφές,

15) ως «κεντρικές δραστηριότητες αγορών» νοούνται δραστηριότητες που διεξάγονται σε μόνιμη βάση με μία από τις παρακάτω μορφές: α) της απόκτησης αγαθών ή/και υπηρεσιών που προορίζονται για αναθέτουσες αρχές/αναθέτοντες φορείς, β) της ανάθεσης δημοσίων συμβάσεων ή της σύναψης

συμφωνιών-πλαίσιο για έργα, αγαθά ή υπηρεσίες που προορίζονται για αναθέτουσες αρχές/αναθέτοντες φορείς,

16) ως «επικουρικές δραστηριότητες αγορών» νοούνται δραστηριότητες που συνίστανται στην παροχή υποστήριξης σε δραστηριότητες αγορών, ιδίως με τις κατωτέρω μορφές: α) τεχνικής υποδομής που παρέχει τη δυνατότητα στις αναθέτουσες αρχές/αναθέτοντες φορείς να αναθέτουν δημόσιες συμβάσεις/συμβάσεις ή να συνάπτουν συμφωνίες-πλαίσιο για έργα, αγαθά ή υπηρεσίες, β) συμβουλών σχετικά με τη διεξαγωγή ή τον σχεδιασμό διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων/συμβάσεων, γ) προετοιμασίας και διαχείρισης διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων/συμβάσεων εξ ονόματος και για λογαριασμό της ενδιαφερόμενης αναθέτουσας αρχής/αναθέτοντος φορέα,

17) ως «κεντρική αρχή αγορών» (ΚΑΑ) νοείται: (α) μία αναθέτουσα αρχή που παρέχει κεντρικές δραστηριότητες αγορών και, ενδεχομένως, επικουρικές δραστηριότητες αγορών, (β) ένας αναθέτων φορέας, ο οποίος παρέχει κεντρικές δραστηριότητες αγορών και, ενδεχομένως, επικουρικές δραστηριότητες αγορών. Οι συμβάσεις που ανατίθενται από ΚΑΑ, προκειμένου να πραγματοποιηθούν κεντρικές δραστηριότητες αγορών, θεωρείται ότι αποτελούν συμβάσεις για την εκτέλεση δραστηριότητας που περιγράφεται στα άρθρα 228 ως 234. Το άρθρο 237 δεν εφαρμόζεται στις συμβάσεις που ανατίθενται από ΚΑΑ με σκοπό την πραγματοποίηση κεντρικών δραστηριοτήτων αγορών,

18) ως «εθνικές κεντρικές αρχές αγορών» (ΕΚΑΑ) νοούνται οι ΚΑΑ οι οποίες, πέραν των ανωτέρω, είναι επιπλέον αρμόδιες για τον εθνικό σχεδιασμό, προγραμματισμό, καθώς και συντονισμό κεντρικών και επικουρικών δραστηριοτήτων αγορών όλων των λοιπών ΚΑΑ,

19) ως «πάροχος υπηρεσιών διαδικασιών σύναψης συμβάσεων» ή «πάροχος υπηρεσιών σύναψης συμβάσεων» νοείται δημόσιος ή ιδιωτικός φορέας που προσφέρει στην αγορά επικουρικές δραστηριότητες αγορών,

20) με τους όρους «γραπτώς» ή «εγγράφως» νοείται κάθε σύνολο λέξεων ή αριθμών, το οποίο μπορεί να διαβάζεται, να αναπαράγεται και στη συνέχεια να γνωστοποιείται, συμπεριλαμβανομένων των πληροφοριών που διαβιβάζονται και αποθηκεύονται με ηλεκτρονικά μέσα,

21) ως «ηλεκτρονικό μέσο» νοείται ο ηλεκτρονικός εξοπλισμός για την επεξεργασία (συμπεριλαμβανομένης της ψηφιακής συμπίεσης) και την αποθήκευση δεδομένων, τα οποία διαβιβάζονται, διακινούνται και λαμβάνονται με τη χρήση ενσύρματου, ασύρματου, οπτικού ή άλλου ηλεκτρομαγνητικού μέσου,

22) ως «κύκλος ζωής» νοούνται όλα τα διαδοχικά και/ή διασυνδεδεμένα στάδια, συμπεριλαμβανομένων της έρευνας και της ανάπτυξης που θα πραγματοποιηθούν, της παραγωγής, της εμπορίας και των όρων της, της μεταφοράς, της χρήσης και της συντήρησης, καθ' όλη τη διάρκεια ύπαρξης ενός προϊόντος ή ενός έργου ή της παροχής μιας υπηρεσίας, από την απόκτηση των πρώτων υλών ή την παραγωγή των πόρων μέχρι την απόρριψη, την εκκαθάριση και το τέλος της υπηρεσίας ή χρήσης,

23) ως «διαγωνισμοί μελετών» νοούνται διαδικασίες που παρέχουν τη δυνατότητα στην αναθέτουσα αρχή/αναθέτονα φορέα να αποκτά, κυρίως στους τομείς της χωροταξίας, της πολεοδομίας, της αρχιτεκτονικής και των έργων μηχανικού ή της επεξεργασίας δεδομένων, μια μελέτη ή ένα σχέδιο που επιλέγεται από κριτική επιτροπή έπειτα από διαγωνισμό, με ή χωρίς την απονομή βραβείων,

24) ως «καινοτομία» νοείται η υλοποίηση νέου ή σημαντικά βελτιωμένου προϊόντος, υπηρεσίας ή διαδικασίας, που περιλαμβάνει, αλλά δεν περιορίζεται στις διαδικασίες παραγωγής, ανοικοδόμησης ή κατασκευής, νέα μέθοδο εμπορίας ή νέα μέθοδο οργάνωσης στις επιχειρηματικές πρακτικές, οργάνωσης

του χώρου εργασίας ή των εξωτερικών σχέσεων μεταξύ άλλων, με σκοπό τη συμβολή στην αντιμετώπιση των κοινωνικών προκλήσεων ή την υποστήριξη της στρατηγικής «Ευρώπη 2030» για έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη,

25) ως «σήμα» (label) νοείται οποιοδήποτε έγγραφο, πιστοποιητικό ή βεβαίωση που επιβεβαιώνει ότι ένα συγκεκριμένο έργο, προϊόν, υπηρεσία, μέθοδος ή διαδικασία πληροί ορισμένες απαιτήσεις,

26) ως «απαίτηση ή απαιτήσεις σήματος» νοούνται οι απαιτήσεις, τις οποίες πρέπει να πληροί ένα συγκεκριμένο έργο, προϊόν, υπηρεσία ή διαδικασία, προκειμένου να λάβει το σχετικό σήμα,

27) ως «κατώτατα όρια» νοούνται τα προβλεπόμενα στα άρθρα 5 και 235 όρια,

28) ως «δημόσιες συμβάσεις άνω των ορίων» και ως «συμβάσεις άνω των ορίων» νοούνται οι δημόσιες συμβάσεις και οι συμβάσεις κατά την έννοια της περ. 5 που δεν εξαιρούνται, δυνάμει των εξαιρέσεων που προβλέπονται στα άρθρα 7 έως 17 και 237 έως 252, και των οποίων η εκτιμώμενη αξία εκτός φόρου προστιθέμενης αξίας (Φ.Π.Α.) είναι ίση προς ή ανώτερη από τα όρια των άρθρων 5 και 235, αντίστοιχα, όπως ισχύουν κάθε φορά,

29) ως «δημόσιες συμβάσεις κάτω των ορίων» και ως «συμβάσεις κάτω των ορίων» νοούνται οι δημόσιες συμβάσεις και οι συμβάσεις κατά την έννοια της περ. 5 που δεν εξαιρούνται, δυνάμει των εξαιρέσεων που προβλέπονται στα άρθρα 7 έως 17 και 237 έως 252, αντίστοιχα, των οποίων η εκτιμώμενη αξία εκτός Φ.Π.Α. είναι κατώτερη από τα όρια των άρθρων 5 και 235, όπως ισχύουν κάθε φορά,

30) ως «δημόσιες συμβάσεις ήσσονος αξίας» νοούνται οι δημόσιες συμβάσεις των οποίων η εκτιμώμενη αξία είναι ίση ή κατώτερη από το ποσό των δύο χιλιάδων πεντακοσίων (2.500) ευρώ.

31) ως «απευθείας ανάθεση» νοείται η διαδικασία ανάθεσης σύμβασης με ή χωρίς εκ των προτέρων δημοσιότητα κατά περίπτωση, σύμφωνα με την παρ. 3 των άρθρων 120 και 330, στο πλαίσιο της οποίας οι αναθέτουσες αρχές/αναθέτοντες φορείς αναθέτουν σύμβαση στον οικονομικό φορέα της επιλογής τους, κατόπιν έρευνας αγοράς, σύμφωνα με τα οριζόμενα στα άρθρα 118 και 328,

32) ως «Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα - Εθνικό Σύστημα Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων ΟΠΣ-ΕΣΗΔΗΣ)» νοείται το Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα, το οποίο περιλαμβάνει όλα τα αναγκαία υποσυστήματα για τον προγραμματισμό, τη σύναψη και την εκτέλεση δημοσίων συμβάσεων και συμβάσεων, κατά την έννοια της περ. 5, καθώς και για τη συλλογή, δημοσιοποίηση και ανάλυση στοιχείων σχετικών με τις εν λόγω συμβάσεις, με τη χρήση και εφαρμογή Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ),

32Α) ως «Εθνικό Σύστημα Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (ΕΣΗΔΗΣ)» νοείται το πληροφοριακό σύστημα, το οποίο αποτελεί μέρος του ΟΠΣ-ΕΣΗΔΗΣ και περιλαμβάνει όλα τα αναγκαία στοιχεία για τον προγραμματισμό, τη σύναψη και την εκτέλεση δημοσίων συμβάσεων και συμβάσεων, κατά την έννοια της περ. 5, με τη χρήση και εφαρμογή ΤΠΕ,

33) ως «χρήστες ΕΣΗΔΗΣ» νοούνται οι αναθέτουσες αρχές/αναθέτοντες φορείς και οι οικονομικοί φορείς που χρησιμοποιούν το ΕΣΗΔΗΣ,

34) ως «Κεντρικό Ηλεκτρονικό Μητρώο Δημοσίων Συμβάσεων (ΚΗΜΔΗΣ)» νοείται το πληροφοριακό σύστημα, που αποτελεί μέρος του ΟΠΣ-ΕΣΗΔΗΣ και έχει ως σκοπό τη συλλογή, και δημοσιοποίηση στοιχείων που αφορούν στις δημόσιες συμβάσεις και τις συμβάσεις, κατά την έννοια της περ. 5, σύμφωνα με το άρθρο 11 του ν. 4013/2011 (Α' 204) και το άρθρο 38 του παρόντος,

35) ως ΕΑΑΔΗΣΥ νοείται η Ενιαία Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Συμβάσεων που είναι Ανεξάρτητη Διοικητική Αρχή συσταθείσα με τον ν. 4013/2011,

36) ως «κράτος - μέλος» νοείται κάθε κράτος που έχει προσχωρήσει στην Ευρωπαϊκή Ένωση,

- 37) ως «τρίτη χώρα» νοείται κάθε κράτος που δεν έχει προσχωρήσει στην Ευρωπαϊκή Ένωση,
- 38) ως «Ένωση» νοείται η Ευρωπαϊκή Ένωση,
- 39) ως «Επιτροπή» νοείται η Ευρωπαϊκή Επιτροπή,
- 40) ως «ΣΔΣ» νοείται η συμφωνία περί δημοσίων συμβάσεων η οποία κυρώθηκε από την Ελλάδα με τον ν. 2513/1997 (Α' 139),
- 41) οι όροι «Δημόσιος Τομέας», «Γενική Κυβέρνηση» και «Κεντρική Κυβέρνηση» έχουν την έννοια που ορίζεται στην παρ. 1 του άρθρου 14 του ν. 4270/2014 (Α' 143),
- 42) ως «συμφωνητικό» νοείται η γραπτή συμφωνία μεταξύ της αναθέτουσας αρχής/αναθέτοντος φορέα ή της ΚΑΑ και του αναδόχου, αναπόσπαστο τμήμα της οποίας αποτελούν όλα τα σχετικά έγγραφα της σύμβασης της περ. 14, η προσφορά του αναδόχου, καθώς και οι πάσης φύσεως τροποποιήσεις της συμφωνίας αυτής,
- 43) ως «ανάδοχος» ή «εργολήπτης» ή «μελετητής» ή «προμηθευτής» ή «πάροχος υπηρεσιών» νοείται ο οικονομικός φορέας στον οποίο έχει ανατεθεί με δημόσια σύμβαση ή σύμβαση, κατά την έννοια της περ. 5, η κατασκευή έργου ή η μελέτη έργου ή η προμήθεια αγαθών ή η παροχή υπηρεσιών αντίστοιχα,
- 44) ως «μη κανονικές προσφορές» νοούνται όσες προσφορές δεν πληρούν τις προϋποθέσεις των εγγράφων της σύμβασης, όσες παρελήφθησαν εκπρόθεσμα, όταν υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία συμπαιγνίας ή διαφθοράς ή όσες κρίνονται από την αναθέτουσα αρχή ασυνήθιστα χαμηλές,
- 45) ως «απαράδεκτες προσφορές» νοούνται όσες υποβάλλονται από προσφέροντες, οι οποίοι δεν διαθέτουν τα απαιτούμενα προσόντα και όσων η τιμή υπερβαίνει τον προϋπολογισμό της αναθέτουσας αρχής, όπως καθορίστηκε και τεκμηριώθηκε πριν την έναρξη της διαδικασίας σύναψης σύμβασης,
- 46) ως «μη κατάλληλη» νοείται μία προσφορά όταν δεν σχετίζεται με τη σύμβαση και αδυνατεί προδήλως, χωρίς ουσιώδη τροποποίηση, να ανταποκριθεί στις ανάγκες και τις απαιτήσεις της αναθέτουσας αρχής, όπως προσδιορίζονται στα έγγραφα της σύμβασης,
- 47) ως «μη κατάλληλη» νοείται μία αίτηση συμμετοχής όταν στο πρόσωπο του οικονομικού φορέα συντρέχει υποχρεωτικός ή δυνητικός λόγος αποκλεισμού, σύμφωνα με τα άρθρα 73 και 74 ή όταν αυτός δεν πληροί τα κριτήρια ποιοτικής επιλογής που έχει θέσει η αναθέτουσα αρχή, σύμφωνα με τα άρθρα 75, 76 και 77,
- 48) όπου στον παρόντα νόμο αναφέρεται ποσό, προϋπολογισμός ή εκτιμώμενη αξία σύμβασης ή αξία της σύμβασης, νοείται χωρίς Φ.Π.Α., εκτός αν άλλως ορίζεται στις επιμέρους διατάξεις αυτού.
2. Πέραν των ορισμών της παρ. 1, ιδίως για τις ανάγκες εφαρμογής του Τίτλου 1 του Κεφαλαίου ΙΙ του Μέρους Β' του Βιβλίου Ι:
- 1) ως «κύριος του έργου» ή «εργοδότης» νοείται το Δημόσιο ή άλλος φορέας του δημόσιου τομέα, για λογαριασμό του οποίου καταρτίζεται η δημόσια σύμβαση ή σύμβαση, κατά την έννοια της περ. 5 ή κατασκευάζεται το έργο,
- 2) ως «φορέας κατασκευής του έργου» νοείται η αρμόδια αναθέτουσα αρχή ή υπηρεσία αυτής που έχει την ευθύνη υλοποίησης του έργου,
- 3) ως «προϊσταμένη αρχή» νοείται η αρχή ή η υπηρεσία ή το όργανο του φορέα κατασκευής του έργου που εποπτεύει την κατασκευή του ασκώντας για λογαριασμό του αποφασιστικές αρμοδιότητες, ιδίως σε θέματα τροποποίησης των όρων της σύμβασης,
- 4) ως «διευθύνουσα υπηρεσία» νοείται η τεχνική υπηρεσία του φορέα κατασκευής του έργου που είναι αρμόδια για τον έλεγχο και τη διοίκηση της κατασκευής του έργου,

- 4α) ως «επιβλέπων» νοείται τεχνικός υπάλληλος της διευθύνουσας υπηρεσίας ή πιστοποιημένος ιδιωτικός φορέας (φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή ένωση προσώπων), ο οποίος απαιτείται να διαθέτει τις εξειδικευμένες γνώσεις που είναι αναγκαίες για την παρακολούθηση και επίβλεψη του έργου,
- 4β) ως «επιβλέπων ελεγκτής μηχανικός» ή «ελεγκτής μηχανικός» νοείται ο εγγεγραμμένος στο Μητρώο Επιβλεπόντων Ελεγκτών Μηχανικών, στον οποίο δύναται να ανατεθούν ο έλεγχος και η επίβλεψη των εκτελούμενων έργων προϋπολογισμού από εξήντα χιλιάδες (60.000) ευρώ έως ένα εκατομμύριο (1.000.000) ευρώ,
- 4γ) «ψηφιακό αρχείο βαθμολόγησης» είναι το ηλεκτρονικό αρχείο που τηρεί η Γενική Γραμματεία Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών, στο οποίο εντάσσονται όλες οι τεχνικές εταιρείες που εκτελούν δημόσια έργα,
- 4δ) «Ενιαίο Σύστημα Τεχνικών Προδιαγραφών και Τιμολόγησης Τεχνικών Έργων και Μελετών» είναι το σύνολο εναρμονισμένων αρχών, κανόνων, μεθόδων και εργαλείων για την εξαγωγή του πραγματικού κόστους των έργων,
- 5) ως «τεχνικό συμβούλιο» νοείται το συλλογικό όργανο που έχει την αρμοδιότητα να γνωμοδοτεί για την έκδοση αποφάσεων, όταν προβλέπεται από την κείμενη νομοθεσία ή ζητείται από την αναθέτουσα ή την προϊσταμένη αρχή,
- 6) ως «επιτελεστικότητα» νοείται το σύνολο των μετρήσιμων ιδιοτήτων ενός έργου, οι οποίες αναφέρονται στην ταυτόχρονη ύπαρξη ασφάλειας, λειτουργικότητας και αισθητικής εμφάνισης για την τεχνική διάρκεια ζωής του.
3. Πέραν των ορισμών της παρ. 1, ιδίως για τις ανάγκες εφαρμογής του Τίτλου 2 του Κεφαλαίου II του Μέρους Β' του Βιβλίου I:
- 1) ως «κύριος του έργου» νοείται το δημόσιο ή άλλος φορέας του δημόσιου τομέα, στον οποίο ανήκει το έργο για το οποίο εκπονούνται μελέτες και παρέχονται τεχνικές υπηρεσίες,
- 2) ως «εργοδότης» νοείται η αναθέτουσα αρχή που καταρτίζει σύμβαση μελέτης ή παροχής τεχνικών υπηρεσιών με τον ανάδοχο είτε για λογαριασμό της είτε για λογαριασμό του κυρίου του έργου,
- 3) ως «προϊσταμένη αρχή» νοείται η αρχή ή η υπηρεσία ή το όργανο του εργοδότη, που εποπτεύει την εκτέλεση της συναφθείσας σύμβασης, ασκώντας για λογαριασμό του αποφασιστικές αρμοδιότητες, ιδίως σε θέματα τροποποίησης των όρων της σύμβασης,
- 4) ως «διευθύνουσα υπηρεσία» νοείται η τεχνική υπηρεσία που είναι αρμόδια για την παρακολούθηση, τον έλεγχο και τη διοίκηση της συναφθείσας σύμβασης, υπό την εποπτεία της Προϊσταμένης Αρχής,
- 5) ως «τεχνικό συμβούλιο» νοείται το συλλογικό όργανο που έχει την αρμοδιότητα να γνωμοδοτεί στον εργοδότη για την έκδοση αποφάσεων, όταν προβλέπεται από την κείμενη νομοθεσία ή ζητείται από την αναθέτουσα ή την προϊσταμένη αρχή,
- 6) ως «φυσικό αντικείμενο» της σύμβασης νοείται οποιαδήποτε μελέτη ή τεχνική υπηρεσία ή άλλη επιστημονική υπηρεσία που σχετίζεται ευρύτερα με την εκτέλεση έργου, κατά την έννοια της περ. 7 της παρ. 1,
- α) «μελέτη» είναι το αποτέλεσμα συστηματικής και αναλυτικής επιστημονικής και τεχνικής εργασίας και έρευνας σε συγκεκριμένο απλό ή σύνθετο γνωστικό αντικείμενο, που αποβλέπει ιδίως στην παραγωγή έργου ή στην επέμβαση σε έργο ή αφορά στον σχεδιασμό και την απεικόνιση έργου ή παραγωγικής διαδικασίας ή σε μεθόδους χωρικού σχεδιασμού και ανάπτυξης,
- β) «τεχνικές υπηρεσίες» και «λοιπές συναφείς επιστημονικές υπηρεσίες» είναι οι υπηρεσίες που συνίστανται στην παροχή γνώσεων και ικανοτήτων με τη διάθεση κυρίως συγκεκριμένου επιστημονικού

προσωπικού και άλλων μέσων επί ορισμένου χρόνου, που προσδιορίζεται είτε ημερολογιακά είτε σε συνάρτηση με ορισμένο γεγονός της παραγωγικής διαδικασίας. Οι τεχνικές υπηρεσίες μπορούν να έχουν ως αντικείμενο, ιδίως: α) τη σύνταξη των τευχών δημοσίου διαγωνισμού έργου, μελέτης ή τεχνικής ή άλλης συναφούς επιστημονικής υπηρεσίας, β) τον έλεγχο και την επίβλεψη έργου ή μελέτης και γ) την υποστήριξη της αναθέτουσας αρχής στη διεξαγωγή ανάθεσης σύμβασης μελέτης, έργου ή τεχνικής ή άλλης συναφούς επιστημονικής υπηρεσίας, στην επίβλεψη ή έλεγχο μελέτης και στη διοίκηση ή επίβλεψη ή έλεγχο έργου,

7) ως «προεκτιμώμενη αμοιβή» νοείται το προεκτιμώμενο από την αναθέτουσα Αρχή χρηματικό ποσό για την ολοκλήρωση των προκηρυσσόμενων μελετών ή τεχνικών υπηρεσιών, που καθορίζεται, σύμφωνα με το άρθρο 53 και αναφέρεται στα έγγραφα της σύμβασης,

8) ως «συμβατική αμοιβή» νοείται το καθοριζόμενο με την προκήρυξη κατ' αποκοπή τίμημα, όταν δεν προβλέπεται υποβολή οικονομικής προσφοράς και η οικονομική προσφορά του αναδόχου στις λοιπές περιπτώσεις συμβάσεων μελετών και συμβάσεων παροχής τεχνικών υπηρεσιών,

9) ως «τελική αμοιβή» νοείται το συνολικό ποσό που καταβάλλεται στον ανάδοχο ως αμοιβή για το εκτελεσθέν αντικείμενο της σύμβασης,

10) ως «μονάδες φυσικού αντικείμενου» νοούνται οι χαρακτηριστικές για κάθε αντικείμενο σύμβασης μοναδιαίες διαστάσεις του, πολλαπλάσια των οποίων το συνθέτουν και ορίζουν το μέγεθός του κατά κύριο λόγο, όπως χιλιόμετρα οδού, επιμέρους αυτοτελείς δομικές κατασκευές (γέφυρες, σήραγγες, οχετοί ανισόπεδοι κόμβοι και διαβάσεις), τετραγωνικά μέτρα κτιρίων ή αποτυπώσεων ή οι μονάδες του χρόνου που απαιτούνται για την εκτέλεση της σύμβασης,

11) ως «κύρια μελέτη» νοείται η μελέτη που έχει ως αντικείμενο τον ίδιο τον σχεδιασμό του έργου ή την παροχή της υπηρεσίας αυτοτελώς ή συνδυασμένα με άλλη κύρια μελέτη,

12) ως «υποστηρικτικές μελέτες και έρευνες» νοούνται οι επιμέρους μελέτες και έρευνες που είναι απαραίτητες για τον σχεδιασμό έργου ή την παροχή υπηρεσίας, δεν έχουν, όμως, ως αντικείμενο τον ίδιο τον σχεδιασμό του έργου ή την παροχή της υπηρεσίας,

13) ως «απλή μελέτη» νοείται η μελέτη που περιλαμβάνει μία κύρια αυτοτελή μελέτη και ενδεχομένως τις απαιτούμενες υποστηρικτικές μελέτες,

14) ως «σύνθετη μελέτη» νοείται η μελέτη που περιλαμβάνει περισσότερες από μία κύρια μελέτη και ενδεχομένως τις απαιτούμενες υποστηρικτικές μελέτες.

15) ως «κατηγορίες μελετών» και ως «υπηρεσίες επίβλεψης μελετών και έργων» νοούνται οι ακόλουθες κατηγορίες, οι οποίες περιλαμβάνονται στο Παράρτημα Ι του Προσαρτήματος Γ': (1) χωροταξικές και ρυθμιστικές μελέτες, (2) πολεοδομικές και ρυμοτομικές μελέτες, (3) οικονομικές μελέτες, (4) κοινωνικές μελέτες, (5) μελέτες οργάνωσης και επιχειρησιακής έρευνας, (6) αρχιτεκτονικές μελέτες κτιριακών έργων, (7) ειδικές αρχιτεκτονικές μελέτες (διαμόρφωσης εσωτερικών και εξωτερικών χώρων αποκατάστασης μνημείων, διατήρησης παραδοσιακών κτιρίων, οικισμών και τοπίου), (8) στατικές μελέτες (μελέτες φερουσών κατασκευών κτιρίων και μεγάλων ή ειδικών τεχνικών έργων), (9) μηχανολογικές, ηλεκτρολογικές και ηλεκτρονικές μελέτες, (10) μελέτες συγκοινωνιακών έργων (οδών, σιδηροδρομικών γραμμών, μικρών τεχνικών έργων, έργων υποδομής αερολιμένων) και κυκλοφοριακές μελέτες, (11) μελέτες λιμενικών έργων, (12) μελέτες μεταφορικών μέσων (χερσαίων, πλωτών, εναέριων), (13) μελέτες υδραυλικών έργων (εγγειοβελτιωτικών έργων, φραγμάτων, υδρεύσεων, αποχετεύσεων) και διαχείρισης υδατικών πόρων, (14) ενεργειακές μελέτες (θερμοηλεκτρικές, υδροηλεκτρικές, πυρηνικές ήπιων μορφών ενέργειας), (15) βιομηχανικές μελέτες (προγραμματισμού, σχεδιασμού και λειτουργίας),

(16) μελέτες τοπογραφίας (γεωδαιτικές, φωτογραμμετρικές, χαρτογραφικές, κτηματογραφικές και τοπογραφικές), (17) χημικές μελέτες και έρευνες, (18) μελέτες χημικής μηχανικής και χημικών εγκαταστάσεων, (19) μεταλλευτικές μελέτες και έρευνες, (20) γεωλογικές, υδρογεωλογικές και γεωφυσικές μελέτες και έρευνες, (21) γεωτεχνικές μελέτες και έρευνες, (22) εδαφολογικές μελέτες και έρευνες, (23) γεωργικές μελέτες (γεωργοοικονομικές, γεωργοτεχνικές εγγείων βελτιώσεων, γεωργοκτηνοτροφικού προγραμματισμού, γεωργοκτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων), (24) δασικές μελέτες (διαχείρισης δασών και ορεινών βοσκοτόπων, δασοτεχνικής διευθέτησης ορεινών λεκανών χειμάρρων, αναδάσωσης, δασικών οδών, δασικών μεταφορικών εγκαταστάσεων και κατάρτισης δασικών χαρτών), (25) μελέτες φυτοτεχνικής διαμόρφωσης περιβάλλοντος χώρου και έργων πρασίνου, (26) αλιευτικές μελέτες, (27) περιβαλλοντικές μελέτες και (28) μελέτες συστημάτων πληροφορικής και δικτύων. Με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών ή με κοινή απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών και του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού, μπορεί να τροποποιείται το ως άνω Παράρτημα, επεκτείνοντας ή περιορίζοντας τις κατηγορίες μελετών και υπηρεσιών που περιλαμβάνονται σε αυτό.

4. Για την εφαρμογή του παρόντος άρθρου και για τις ανάγκες του Βιβλίου Ι ο όρος «αρχές τοπικής αυτοδιοίκησης» περιλαμβάνει τις ενδεικτικά απαριθμούμενες στα επίπεδα NUTS 1, 2 και 3 και μικρότερες διοικητικές μονάδες, όπως αναφέρονται στον Κανονισμό (ΕΚ) 1059/2003 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Μαΐου 2003 για τη θέσπιση μιας κοινής ονοματολογίας των εδαφικών στατιστικών μονάδων (NUTS) (L 154).

5. Ορισμοί σχετικοί με τις τεχνικές προδιαγραφές των άρθρων 54 και 282 περιλαμβάνονται στο Παράρτημα VII του Προσαρτήματος Α' και στο Παράρτημα VIII του Προσαρτήματος Β', αντίστοιχα.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΘΕΣΗΣ

Άρθρο 2

Ρύθμιση ζητημάτων προσφυγής σε διαδικασία με διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση– Αντικατάσταση άρθρου 32Α ν. 4412/2016

Το άρθρο 32Α του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 32 Α

Ρύθμιση ζητημάτων προσφυγής σε διαδικασία με διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση

Εξαιρούνται της υποχρεωτικής εφαρμογής της παρ. 1 του άρθρου 22, του άρθρου 36, της παρ. 1 του άρθρου 72 και των παρ. 1 έως 4 του άρθρου 79, οι ακόλουθες περιπτώσεις του άρθρου 32:

- α) όπου η δυνατότητα ανάθεσης περιορίζεται σε έναν προκαθορισμένο συμμετέχοντα, σύμφωνα με την περ. β' της παρ. 2, την παρ. 3, την περ. β' της παρ. 4 και την παρ. 6,
- β) όπου η ανάθεση έχει επείγοντα χαρακτήρα σύμφωνα με την περ. γ' της παρ. 2, ή
- γ) όπου η συναλλαγή αφορά σε προμήθεια αγαθών που είναι εισηγμένα και αγοράζονται σε χρηματιστήριο εμπορευμάτων σύμφωνα με την περ. γ' της παρ. 4.

Στις περ. α' και β' η διαδικασία διεξάγεται σύμφωνα με τα οριζόμενα στους όρους της πρόσκλησης, όπου υπάρχει, και η αξιολόγηση των προσφορών μπορεί να γίνεται σε ενιαίο στάδιο με την ανάθεση της σύμβασης. Στην περ. γ' δεν απαιτείται προηγούμενη πρόσκληση και η διαδικασία διεξάγεται με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της συναλλαγής. Η διαδικασία της διαπραγμάτευσης γίνεται από τριμελές γνωμοδοτικό όργανο, το οποίο συγκροτείται από την αναθέτουσα αρχή και εισηγείται προς το αποφαινόμενο όργανο για κάθε θέμα που ανακύπτει κατά την ανάθεση της σύμβασης. Ειδικότερα, όταν συντρέχουν οι περιστάσεις της περ. β', ως γνωμοδοτικό όργανο μπορεί να ορίζεται και η αρμόδια υπηρεσία της αναθέτουσας αρχής.»

Άρθρο 3

Ηλεκτρονικοί πλειστηριασμοί – Τροποποίηση άρθρου 34 ν. 4412/2016

Στον τίτλο του άρθρου 34 του ν. 4412/2016 (Α' 147) προστίθενται οι λέξεις «Εξουσιοδοτική διάταξη», στο ίδιο άρθρο προστίθεται παρ. 11 και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 34

Ηλεκτρονικοί πλειστηριασμοί – Εξουσιοδοτική διάταξη (άρθρο 35 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ)

1. Οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να προσφεύγουν σε ηλεκτρονικούς πλειστηριασμούς, στους οποίους παρουσιάζονται νέες, μειωμένες τιμές και/ή νέες αξίες όσον αφορά ορισμένα στοιχεία των προσφορών. Για τον σκοπό αυτόν, οι αναθέτουσες αρχές διοργανώνουν τον ηλεκτρονικό πλειστηριασμό με τη μορφή επαναλαμβανόμενης ηλεκτρονικής διαδικασίας, διεξαγόμενης έπειτα από προκαταρκτική πλήρη αξιολόγηση των προσφορών, επιτρέποντας την ταξινόμησή τους με βάση αυτόματες μεθόδους αξιολόγησης.

Δεδομένου ότι ορισμένες δημόσιες συμβάσεις υπηρεσιών και έργων που έχουν ως αντικείμενο υπηρεσίες πνευματικού δημιουργού, όπως ο σχεδιασμός έργων, δεν μπορούν να ταξινομηθούν με βάση αυτόματη μέθοδο αξιολόγησης, οι συμβάσεις αυτές δεν αποτελούν αντικείμενο ηλεκτρονικών πλειστηριασμών.

2. Στις ανοικτές ή κλειστές διαδικασίες ή ανταγωνιστικές διαδικασίες με διαπραγμάτευση, οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να αποφασίζουν ότι, πριν από την ανάθεση μιας δημόσιας σύμβασης, διεξάγεται ηλεκτρονικός πλειστηριασμός, όταν το περιεχόμενο των εγγράφων της σύμβασης και ιδίως των τεχνικών προδιαγραφών μπορεί να καθορισθεί με ακρίβεια.

Υπό τους ίδιους όρους, ο ηλεκτρονικός πλειστηριασμός μπορεί να χρησιμοποιείται κατά τον νέο διαγωνισμό μεταξύ των μερών μιας συμφωνίας - πλαίσιο, όπως προβλέπεται στις περ. β' ή γ' της παρ. 5 του άρθρου 39, καθώς και κατά τον διαγωνισμό για την ανάθεση συμβάσεων στο πλαίσιο του δυναμικού συστήματος αγορών, όπως αναφέρεται στο άρθρο 33.

3. Ο ηλεκτρονικός πλειστηριασμός αφορά σε ένα από τα ακόλουθα στοιχεία των προσφορών:

α) μόνο στις τιμές, εφόσον η σύμβαση ανατίθεται αποκλειστικά βάσει της τιμής,

β) στις τιμές και/ή τις νέες αξίες των χαρακτηριστικών των προσφορών που επισημαίνονται στα έγγραφα της σύμβασης, εφόσον η σύμβαση ανατίθεται βάσει της βέλτιστης σχέσης ποιότητας-τιμής ή στην προσφορά με το χαμηλότερο κόστος, σύμφωνα με μια προσέγγιση βασιζόμενη στη σχέση αποδοτικότητας-κόστους.

4. Οι αναθέτουσες αρχές που αποφασίζουν να κάνουν χρήση ηλεκτρονικού πλειστηριασμού το επισημαίνουν στην προκήρυξη σύμβασης ή στην πρόσκληση επιβεβαίωσης ενδιαφέροντος. Τα έγγραφα της σύμβασης περιλαμβάνουν τουλάχιστον τις πληροφορίες που αναφέρονται στο Παράρτημα VI του Προσαρτήματος Α'.

5. Προτού να προβούν στον ηλεκτρονικό πλειστηριασμό, οι αναθέτουσες αρχές διενεργούν μια πρώτη πλήρη αξιολόγηση των προσφορών, σύμφωνα με το κριτήριο ή τα κριτήρια ανάθεσης και με τη στάθμισή τους, όπως έχει καθοριστεί. Η προσφορά θεωρείται παραδεκτή όταν έχει υποβληθεί από προσφέροντα που δεν έχει αποκλειστεί, σύμφωνα με το άρθρο 73, και πληροί τα κριτήρια επιλογής, και εφόσον η προσφορά είναι σύμφωνη με τις τεχνικές προδιαγραφές, χωρίς να είναι μη κανονική ή απαράδεκτη ή μη κατάλληλη.

Μη κανονικές προσφορές θεωρούνται συγκεκριμένα όσες προσφορές δεν πληρούν τις προϋποθέσεις των εγγράφων της σύμβασης, όσες παρελήφθησαν εκπρόθεσμα, όταν υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία συμπαίγνιας ή διαφθοράς ή όσες κρίνονται από την αναθέτουσα αρχή ασυνήθιστα χαμηλές.

Απαράδεκτες προσφορές θεωρούνται συγκεκριμένα όσες υποβάλλονται από προσφέροντες οι οποίοι δεν διαθέτουν τα απαιτούμενα προσόντα και όσων η τιμή υπερβαίνει τον προϋπολογισμό της αναθέτουσας αρχής, όπως καθορίσθηκε και τεκμηριώθηκε πριν την έναρξη της διαδικασίας σύναψης σύμβασης.

Μη κατάλληλη θεωρείται μία προσφορά όταν δεν σχετίζεται με τη σύμβαση και αδυνατεί προδήλως, χωρίς ουσιώδη τροποποίηση, να ανταποκριθεί στις ανάγκες και τις απαιτήσεις της αναθέτουσας αρχής, όπως προσδιορίζονται στα έγγραφα της σύμβασης.

Μη κατάλληλη θεωρείται μία αίτηση συμμετοχής όταν στο πρόσωπο του οικονομικού φορέα συντρέχει υποχρεωτικός ή δυνητικός λόγος αποκλεισμού, σύμφωνα με τα άρθρα 73 και 74 ή όταν αυτός δεν πληροί τα κριτήρια ποιοτικής επιλογής που έχει θέσει η αναθέτουσα αρχή, σύμφωνα με τα άρθρα 75, 76 και 77. Όλοι οι προσφέροντες που έχουν υποβάλει παραδεκτές προσφορές καλούνται ταυτόχρονα να συμμετάσχουν στον ηλεκτρονικό πλειστηριασμό, χρησιμοποιώντας, κατά την προκαθορισμένη ημέρα και ώρα, τα στοιχεία σύνδεσης, σύμφωνα με τις οδηγίες που παρέχονται στην πρόσκληση. Ο ηλεκτρονικός πλειστηριασμός μπορεί να διεξάγεται σε διαδοχικές φάσεις. Ο ηλεκτρονικός πλειστηριασμός δεν αρχίζει προτού παρέλθουν δύο (2) εργάσιμες ημέρες από την ημερομηνία αποστολής των προσκλήσεων.

6. Η πρόσκληση συνοδεύεται από το αποτέλεσμα της πλήρους αξιολόγησης της οικείας προσφοράς, η οποία διεξάγεται, σύμφωνα με τη στάθμιση που προβλέπεται στο δεύτερο εδάφιο της παρ. 10 του άρθρου 86.

Στην πρόσκληση αναφέρεται επίσης ο μαθηματικός τύπος που πρόκειται να χρησιμοποιηθεί κατά τον ηλεκτρονικό πλειστηριασμό, για την αυτόματη ανακατάταξη βάσει των νέων τιμών ή/και των νέων αξιών που υποβάλλονται. Εκτός από την περίπτωση κατά την οποία η οικονομικώς πιο συμφέρουσα προσφορά καθορίζεται με βάση μόνο την τιμή, ο μαθηματικός αυτός τύπος εκφράζει τη σχετική στάθμιση του κάθε κριτηρίου που έχει επιλεγεί για τον καθορισμό της πλέον συμφέρουσας από οικονομική άποψη προσφοράς, όπως αναφέρεται στην προκήρυξη που χρησιμοποιείται ως μέσο προκήρυξης του διαγωνισμού ή σε άλλα έγγραφα της σύμβασης. Προς τούτο, τυχόν περιθώρια διακύμανσης προσδιορίζονται εκ των προτέρων με συγκεκριμένες τιμές.

Σε περίπτωση που επιτρέπονται εναλλακτικές προσφορές, προβλέπεται χωριστός μαθηματικός τύπος για κάθε εναλλακτική προσφορά.

7. Κατά τη διάρκεια κάθε φάσης του ηλεκτρονικού πλειστηριασμού, οι αναθέτουσες αρχές γνωστοποιούν συνεχώς και αμέσως σε όλους τους προσφέροντες τις πληροφορίες εκείνες τουλάχιστον που τους δίνουν τη δυνατότητα να γνωρίζουν ανά πάσα στιγμή την αντίστοιχη κατάταξή τους. Δύνανται, εάν επισημαίνεται εκ των προτέρων, να γνωστοποιούν και άλλες πληροφορίες σχετικά με άλλες τιμές ή αξίες που υποβάλλονται. Δύνανται, επίσης, να ανακοινώνουν ανά πάσα στιγμή τον αριθμό των συμμετεχόντων σε κάθε φάση του πλειστηριασμού. Ωστόσο, σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να γνωστοποιούν την ταυτότητα των προσφερόντων κατά τη διεξαγωγή των διαφόρων φάσεων του ηλεκτρονικού πλειστηριασμού.

8. Οι αναθέτουσες αρχές περατώνουν τον ηλεκτρονικό πλειστηριασμό με έναν ή περισσότερους από τους ακόλουθους τρόπους:

α) κατά την προκαθορισμένη ημερομηνία και ώρα,

β) όταν δεν λαμβάνουν πλέον νέες τιμές ή νέες αξίες που να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις σχετικά με τις ελάχιστες διαφοροποιήσεις, εφόσον έχουν δηλώσει προηγουμένως το χρονικό διάστημα που θα επιτρέψουν να παρέλθει από την παραλαβή της τελευταίας υποβολής πριν να περατώσουν τον ηλεκτρονικό πλειστηριασμό ή

γ) όταν οι προκαθορισμένες φάσεις του πλειστηριασμού έχουν όλες ολοκληρωθεί.

Εάν οι αναθέτουσες αρχές προτίθενται να περατώσουν τον ηλεκτρονικό πλειστηριασμό, σύμφωνα με την περ. γ' του πρώτου εδαφίου, ενδεχομένως σε συνδυασμό με τον τρόπο που προβλέπεται στην περ. α' αυτού, η πρόσκληση συμμετοχής στον πλειστηριασμό προσδιορίζει το χρονοδιάγραμμα κάθε φάσης του πλειστηριασμού.

9. Μετά την περάτωση του ηλεκτρονικού πλειστηριασμού, οι αναθέτουσες αρχές αναθέτουν τη σύμβαση, σύμφωνα με το άρθρο 86, με βάση τα αποτελέσματα του ηλεκτρονικού πλειστηριασμού.

10. Η αναθέτουσα αρχή αναφέρει στα έγγραφα της σύμβασης τους ειδικότερους όρους εφαρμογής του παρόντος άρθρου.

11. Με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης και Επενδύσεων, για την προμήθεια αγαθών και την παροχή γενικών υπηρεσιών ή του Υπουργού Υγείας, για την προμήθεια ιατροτεχνολογικών, υγειονομικών και φαρμακευτικών αγαθών και συναφών υπηρεσιών, μπορεί να καθίσταται υποχρεωτική η χρήση ηλεκτρονικών πλειστηριασμών για συγκεκριμένες κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών.»

Άρθρο 4

Σύστημα Ηλεκτρονικών Καταλόγων (e-marketplace) – Προσθήκη άρθρου 35 Α στον ν. 4412/2016

Μετά το άρθρο 35 στον ν. 4412/2016 (Α' 147) προστίθεται άρθρο 35 Α ως εξής:

«Άρθρο 35 Α

Σύστημα Ηλεκτρονικών Καταλόγων (e-marketplace) – Εξουσιοδοτική διάταξη

1. Οι Εθνικές Κεντρικές Αρχές Αγορών των περ. β' και γ' της παρ. 1 του άρθρου 41, μπορούν να καταρτίζουν και να διαχειρίζονται Συστήματα Ηλεκτρονικών Καταλόγων (ΣΗΚ) για την κάλυψη αναγκών των αναθετουσών αρχών. Για τη λειτουργία των ΣΗΚ, οι ως άνω αρχές τηρούν μητρώα προεπιλογής οικονομικών φορέων, αντίστοιχα με το αντικείμενο της προμήθειας, στα οποία δικαίωμα εγγραφής έχουν όλοι οι οικονομικοί φορείς με την έννοια του άρθρου 19.

2. Η ανάθεση των συμβάσεων μέσω ΣΗΚ διενεργείται αποκλειστικά μέσω του Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (Ε.Σ.Η.Δ.Η.Σ.).

3. Για την κατάρτιση κάθε μητρώου προεπιλεγμένων οικονομικών φορέων σύμφωνα με την παρ. 1, αναρτάται στον διαδικτυακό τόπο της κατά περίπτωση Εθνικής Κεντρικής Αρχής Αγορών, πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για εγγραφή στο μητρώο. Η πρόσκληση του προηγούμενου εδαφίου περιλαμβάνει απαραίτητως, περιγραφή του είδους ή της υπηρεσίας που θα αποτελέσει αντικείμενο ανάθεσης, τις σχετικές ελάχιστες τεχνικές απαιτήσεις, το εύρος των αποδεκτών οικονομικών προσφορών, τα αντικειμενικά κριτήρια για την εγγραφή στο μητρώο, τα απαιτούμενα δικαιολογητικά και την προθεσμία για την υποβολή αίτησης εγγραφής στο μητρώο.
4. Τα αντικειμενικά κριτήρια για την εγγραφή στο μητρώο προεπιλεγέντων οικονομικών φορέων, περιλαμβάνουν τους λόγους αποκλεισμού του άρθρου 73 και τα κριτήρια επιλογής του άρθρου 75 και εξειδικεύονται στην πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για εγγραφή στο μητρώο.
5. Η απόφαση έγκρισης ή απόρριψης της αίτησης εγγραφής οικονομικού φορέα στα μητρώα της παρ. 1 εκδίδεται από την Εθνική Κεντρική Αρχή Αγορών, εντός προθεσμίας δεκαπέντε (15) εργάσιμων ημερών. Κατά της απορριπτικής απόφασης του προηγούμενου εδαφίου χωρεί ενδικοφανής προσφυγή ενώπιον της οικείας Εθνικής Κεντρικής Αρχής Αγορών, η οποία ασκείται εντός προθεσμίας δέκα (10) ημερών.
6. Κατόπιν της απόφασης έγκρισης της παρ. 5, ο οικονομικός φορέας αναρτά την προσφορά του, με χρήση του μορφότυπου ηλεκτρονικού καταλόγου που προσδιορίζεται στην πρόσκληση της παρ. 3, στο ΣΗΚ. Η Εθνική Κεντρική Αρχή Αγορών επιβεβαιώνει την τεχνική ορθότητα του ηλεκτρονικού καταλόγου πριν από την ανάρτησή του και μπορεί να απορρίπτει την ανάρτηση αυτή, εφόσον δεν τηρείται όρος που τέθηκε στην πρόσκληση της παρ. 3.
7. Ο οικονομικός φορέας μπορεί να επικαιροποιεί τα στοιχεία της προσφοράς του σε οποιαδήποτε χρονική στιγμή στο μέτρο που αυτά συμμορφώνονται με τους όρους της πρόσκλησης της παρ. 3. Σε κάθε περίπτωση, υπεύθυνος για την ακρίβεια της προσφοράς μέσω ηλεκτρονικού καταλόγου είναι ο οικονομικός φορέας που την υπέβαλε.
8. Η ανάθεση των συμβάσεων μέσω του ΣΗΚ του παρόντος αφορά αποκλειστικά σε διαδικασίες ανάθεσης συμβάσεων με εκτιμώμενη αξία ίση ή κατώτερη από τα όρια του άρθρου 5 και πραγματοποιείται σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 118 Α.
9. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Ανάπτυξης και Επενδύσεων και Ψηφιακής Διακυβέρνησης μπορούν να ρυθμίζονται ειδικότερα ζητήματα που αφορούν στη λειτουργία του ΣΗΚ, τη διαδικασία κατάρτισης, τήρησης και επικαιροποίησης του μητρώου προεπιλεγμένων οικονομικών φορέων, το περιεχόμενο της πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος, τη διαδικασία εξέτασης της ενδικοφανούς προσφυγής της παρ. 5, καθώς και κάθε άλλο αναγκαίο θέμα για την εφαρμογή του παρόντος.»

Άρθρο 5

Υποχρέωση χρήσης – Λειτουργία ΕΣΗΔΗΣ– Τροποποίηση άρθρου 36 ν. 4412/2016

Τροποποιούνται ο τίτλος και οι παρ. 1, 2, 3, 4, 5 και 6 του άρθρου 36 του ν. 4412/2016 (Α' 147), το οποίο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 36

Υποχρέωση χρήσης – Λειτουργία ΕΣΗΔΗΣ – Εξουσιοδοτική διάταξη

1. Οι αναθέτουσες αρχές υποχρεούνται να χρησιμοποιούν το ΕΣΗΔΗΣ σε όλα τα στάδια της διαδικασίας σύναψης δημοσίων συμβάσεων του παρόντος νόμου, με εκτιμώμενη αξία ανώτερη των τριάντα χιλιάδων (30.000) ευρώ, εξαιρουμένης της διαδικασίας σύναψης συμβάσεων που προβλέπονται στο άρθρο 128.
2. Το ΕΣΗΔΗΣ συμμορφώνεται με: α) τις απαιτήσεις του Παραρτήματος IV του Προσαρτήματος Α' και β) τους κανόνες του παρόντος άρθρου και των άρθρων 22 και 37. Πέραν των ανωτέρω το ΕΣΗΔΗΣ οφείλει να τηρεί τα οριζόμενα: α) στον ν. 3979/2011 (Α' 138) και στην κατ' εξουσιοδότηση αυτού εκδοθείσα νομοθεσία, ιδίως στο Πλαίσιο Παροχής Υπηρεσιών Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (ΠΗΔ), το οποίο κυρώθηκε με την υπό στοιχεία ΥΑΠ/Φ.40.4/1/989/2012 απόφαση του Υφυπουργού Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (Β' 1301) και β) στο π.δ. 25/2014 (Α' 44).
3. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Υποδομών και Μεταφορών και Ψηφιακής Διακυβέρνησης ρυθμίζονται τα τεχνικά ζητήματα που αφορούν στην ανάθεση και εκτέλεση των δημοσίων συμβάσεων έργων, μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών σχετικά με:
  - α) τον προσδιορισμό του περιεχομένου, των κανόνων και λεπτομερειών χρήσης των επιμέρους εργαλείων του ΕΣΗΔΗΣ, όπως της διαδικτυακής διαχείρισης αιτημάτων και πληροφοριών, της χρήσης προτύπων και υποδειγμάτων, της ηλεκτρονικής κοινοποίησης, της διαδικασίας ηλεκτρονικής σύναψης των δημόσιων συμβάσεων που συνάπτονται, των ηλεκτρονικών καταλόγων, των ηλεκτρονικών πλειστηριασμών, των δυναμικών συστημάτων αγορών, των ηλεκτρονικών παραγγελιών, της ηλεκτρονικής τιμολόγησης, των ηλεκτρονικών πληρωμών,
  - β) τους όρους και τις προϋποθέσεις για την υποβολή, τη γνωστοποίηση, τη διακίνηση εγγράφων μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, τον τύπο και το περιεχόμενό τους, τον προσδιορισμό του χρόνου αποστολής ή παραλαβής και τον υπολογισμό των προθεσμιών, τα τεκμήρια γνωστοποίησης και απόκτησης πρόσβασης από τον ενδιαφερόμενο οικονομικό φορέα, καθώς και τον τρόπο και την απόδειξη πρόσβασης σε έγγραφα μέσω του ΕΣΗΔΗΣ και χορήγησης αντιγράφων και
  - γ) τον καθορισμό και την εφαρμογή μέτρων εκπαίδευσης των χρηστών, μέσω σχετικών προγραμμάτων και σεμιναρίων εκπαίδευσης και επιμόρφωσης ή με τη σύνταξη κωδίκων πρακτικής,
  - δ) τη διαβάθμιση των χρηστών, τον τρόπο πρόσβασης και μελέτης των εγγράφων των διαγωνισμών και τη δημιουργία και χορήγηση αντιγράφων με χρήση Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), τα αντίστοιχα αναγνωριστικά και διαπιστευτήρια και τα ειδικότερα θέματα και μεθόδους εγγραφής, αυθεντικοποίησης, την πολιτική ασφάλειας του δικτυακού τόπου και την εφαρμογή της κείμενης νομοθεσίας για την προστασία προσωπικών δεδομένων των χρηστών του ΕΣΗΔΗΣ,
  - ε) τους όρους και προϋποθέσεις που εξασφαλίζουν, σε τεχνικό επίπεδο, την αδιάλειπτη και ορθή λειτουργία του ΕΣΗΔΗΣ στη Γενική Γραμματεία Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών.
4. Με κοινή απόφαση του Υπουργού Ψηφιακής Διακυβέρνησης και του κατά περίπτωση συναρμόδιου Υπουργού, ρυθμίζονται τα τεχνικά ζητήματα που αφορούν στη διαλειτουργική σύνδεση του ΕΣΗΔΗΣ, με την Εθνική Βάση Δεδομένων Δημοσίων Συμβάσεων της ΕΑΑΔΗΣΥ και τα πληροφοριακά συστήματα των αναθετουσών αρχών, και των πάσης φύσεως φορέων του δημόσιου τομέα, όπως το Γενικό Εμπορικό Μητρώο, το Μητρώο Δεσμεύσεων του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, τα σχετικά Μητρώα του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών, όπως το Μητρώο Εμπειρίας Κατασκευαστών (ΜΕΚ) και το Μητρώο Εργοληπτικών Επιχειρήσεων (ΜΕΕΠ), του Προγράμματος ΔΙΑΥΓΕΙΑ του ν. 3861/2010 (Α' 112), το Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα παρακολούθησης συγχρηματοδοτούμενων έργων, και με κάθε άλλο πληροφοριακό σύστημα που κρίνεται απαραίτητο για την παρακολούθηση των δημοσίων συμβάσεων για ελεγκτικούς, δημοσιονομικούς, στατιστικούς και λοιπούς σκοπούς των φορολογικών

ασφαλιστικών, δικαστικών και εισαγγελικών αρχών, καθώς και με τα πληροφοριακά συστήματα της Ένωσης και άλλων κρατών-μελών.

5. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Ανάπτυξης και Επενδύσεων και Ψηφιακής Διακυβέρνησης, ρυθμίζονται, για τις δημόσιες συμβάσεις προμηθειών και υπηρεσιών, τα τεχνικά ζητήματα που αφορούν:

α) στη λειτουργία της ηλεκτρονικής πύλης ΕΣΗΔΗΣ, τη δομή και το περιεχόμενό της, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 3979/2011 και του ΠΗΔ, τη διαβάθμιση των χρηστών, τον τρόπο πρόσβασης και μελέτης των εγγράφων των διαγωνισμών και τη δημιουργία και χορήγηση αντιγράφων με χρήση ΤΠΕ, τα αντίστοιχα αναγνωριστικά και διαπιστευτήρια και τα ειδικότερα θέματα και μεθόδους εγγραφής και αυθεντικοποίησης, την πολιτική ασφάλειας του δικτυακού τόπου και την εφαρμογή της κείμενης νομοθεσίας για την προστασία προσωπικών δεδομένων των χρηστών του ΕΣΗΔΗΣ,

β) στον προσδιορισμό του περιεχομένου, των κανόνων και λεπτομερειών χρήσης των επιμέρους εργαλείων του ΕΣΗΔΗΣ, όπως της διαδικτυακής διαχείρισης αιτημάτων και πληροφοριών, της χρήσης προτύπων και υποδειγμάτων, της ηλεκτρονικής κοινοποίησης, της διαδικασίας ηλεκτρονικής σύναψης των δημόσιων συμβάσεων, των ηλεκτρονικών καταλόγων, των ηλεκτρονικών πλειστηριασμών, των δυναμικών συστημάτων αγορών, των ηλεκτρονικών παραγγελιών, της ηλεκτρονικής τιμολόγησης, των ηλεκτρονικών πληρωμών,

γ) στους όρους και τις προϋποθέσεις για την υποβολή, τη γνωστοποίηση, τη διακίνηση εγγράφων μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, τον τύπο και το περιεχόμενό τους, τον προσδιορισμό του χρόνου αποστολής ή παραλαβής και τον υπολογισμό των προθεσμιών, τεκμήρια γνωστοποίησης και απόκτησης πρόσβασης από τον ενδιαφερόμενο οικονομικό φορέα, καθώς και τον τρόπο και την απόδειξη πρόσβασης σε έγγραφα μέσω του ΕΣΗΔΗΣ και χορήγησης αντιγράφων,

δ) στον καθορισμό και την εφαρμογή μέτρων εκπαίδευσης των χρηστών, μέσω σχετικών προγραμμάτων και σεμιναρίων εκπαίδευσης και επιμόρφωσης ή με τη σύνταξη κωδίκων πρακτικής και

ε) στους όρους και τις προϋποθέσεις που εξασφαλίζουν, σε τεχνικό επίπεδο, την αδιάλειπτη και ορθή λειτουργία του ΕΣΗΔΗΣ στη Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων Δημόσιας Διοίκησης του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης.

6. Στις συμβάσεις της παρ. 1 επιβάλλεται κράτηση ύψους 0,02% υπέρ της ανάπτυξης και συντήρησης του ΕΣΗΔΗΣ, η οποία υπολογίζεται επί της αξίας της αρχικής, καθώς και κάθε συμπληρωματικής σύμβασης.

Το ποσό αυτό παρακρατείται σε κάθε πληρωμή από την αναθέτουσα αρχή στο όνομα και για λογαριασμό α) του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών για τις δημόσιες συμβάσεις έργων, μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών και β) του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης για τις δημόσιες συμβάσεις προμηθειών και γενικών υπηρεσιών. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Υποδομών και Μεταφορών και Οικονομικών ή Ψηφιακής Διακυβέρνησης και Οικονομικών, κατά περίπτωση, ρυθμίζονται θέματα σχετικά με τον χρόνο, τον τρόπο και τη διαδικασία κράτησης των ως άνω χρηματικών ποσών, καθώς και κάθε άλλο αναγκαίο θέμα για την εφαρμογή της παρούσας.

7. Στο ΕΣΗΔΗΣ τηρείται Εθνικό Μητρώο Οικονομικών Φορέων Προμήθειας Αγαθών και Παροχής Υπηρεσιών.»

Άρθρο 6**Πολιτική ασφαλείας ΕΣΗΔΗΣ – Τροποποίηση του άρθρου 37 του ν.4412/2016**

Οι παρ. 3, 4 και 5 του άρθρου 37 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο 37 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 37

Πολιτική ασφαλείας ΕΣΗΔΗΣ
(άρθρο 22 παρ. 6 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ)

1. Το επίπεδο ασφαλείας του ΕΣΗΔΗΣ πρέπει να είναι ανάλογο προς τους κινδύνους.
  2. Στα εργαλεία και τις συσκευές για την ηλεκτρονική διαβίβαση και παραλαβή προσφορών, καθώς και για την ηλεκτρονική παραλαβή αιτήσεων συμμετοχής πρέπει:
    - α) να είναι διαθέσιμες στους ενδιαφερομένους οι πληροφορίες σχετικά με τις προδιαγραφές για την ηλεκτρονική υποβολή προσφορών και αιτήσεων συμμετοχής, συμπεριλαμβανομένης της κρυπτογράφησης και της χρονοσήμανσης,
    - β) να απαιτούνται προηγμένες ηλεκτρονικές υπογραφές, όπως ορίζονται στον Κανονισμό (ΕΕ) 910/2014. Οι αναθέτουσες αρχές πρέπει να αποδέχονται τις προηγμένες ηλεκτρονικές υπογραφές που υποστηρίζονται από αναγνωρισμένο πιστοποιητικό, λαμβάνοντας υπόψη αν τα πιστοποιητικά χορηγούνται από έναν πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης, ο οποίος περιλαμβάνεται στον κατάλογο εμπιστευσης που προβλέπεται στην απόφαση 2009/767/ΕΚ της Επιτροπής, ανεξάρτητα από το αν έχουν δημιουργηθεί με ή χωρίς ασφαλή διάταξη δημιουργίας υπογραφών, με την επιφύλαξη της συμμόρφωσης με τις ακόλουθες προϋποθέσεις:
      - αα) οι αναθέτουσες αρχές πρέπει να καθορίζουν τον απαιτούμενο μορφότυπο προηγμένων υπογραφών, βάσει των μορφοτύπων που έχουν θεσπιστεί με την απόφαση 2011/130/ΕΕ της Επιτροπής και να θέτουν σε εφαρμογή τα αναγκαία μέτρα ώστε να είναι σε θέση να επεξεργαστούν τεχνικά τους εν λόγω μορφότυπους· όταν χρησιμοποιείται διαφορετικός μορφότυπος ηλεκτρονικής υπογραφής, τότε η ηλεκτρονική υπογραφή ή ο φορέας του ηλεκτρονικού εγγράφου περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με τις ισχύουσες δυνατότητες επικύρωσης, υπό την ευθύνη της Εθνικής Επιτροπής Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ). Οι δυνατότητες επικύρωσης επιτρέπουν στην αναθέτουσα αρχή να επικυρώνει, σε σύγχρονη σύνδεση, δωρεάν και κατά τρόπο κατανοητό για άτομα με διαφορετική μητρική γλώσσα, την ηλεκτρονική υπογραφή που έχει παραληφθεί, ως προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή, υποστηριζόμενη από αναγνωρισμένο πιστοποιητικό.
      - ββ) σε περίπτωση προσφορών που υπογράφονται με την υποστήριξη αναγνωρισμένου πιστοποιητικού που περιλαμβάνεται στον κατάλογο εμπιστευσης, οι αναθέτουσες αρχές δεν πρέπει να εφαρμόζουν πρόσθετες απαιτήσεις που ενδέχεται να εμποδίσουν τη χρήση των εν λόγω υπογραφών από τους προσφέροντες.
- Για τα έγγραφα που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο διαδικασίας σύναψης δημόσιας σύμβασης και υπογράφονται από αρμόδια αρχή κράτους - μέλους ή άλλο φορέα έκδοσης, η αρμόδια αρχή ή φορέας έκδοσης μπορεί να καθορίζει τον απαιτούμενο μορφότυπο προηγμένων υπογραφών, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της παρ. 2 του άρθρου 1 της απόφασης 2011/130/ΕΕ. Επίσης, θέτει σε εφαρμογή τα μέτρα

που είναι αναγκαία ώστε να είναι σε θέση να επεξεργαστεί τεχνικά τους μορφότυπους αυτούς, συμπεριλαμβάνοντας στο σχετικό έγγραφο τις πληροφορίες που απαιτούνται για την επεξεργασία της υπογραφής. Τα έγγραφα αυτά περιλαμβάνουν στην ηλεκτρονική υπογραφή ή στον φορέα του ηλεκτρονικού εγγράφου πληροφορίες σχετικά με τις υφιστάμενες δυνατότητες επικύρωσης που επιτρέπουν την επικύρωση της παραλαμβανόμενης ηλεκτρονικής υπογραφής σε σύγχρονη σύνδεση, δωρεάν και κατά τρόπο κατανοητό για τα άτομα με διαφορετική μητρική γλώσσα.

3. Οι υπηρεσίες χρονοσήμανσης παρέχονται, σύμφωνα με τις διατάξεις της υπό στοιχεία ΥΑΠ/Φ.40.4/163/2013 απόφασης του Υφυπουργού Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (Β' 401), από τρίτους, εθνικούς ή αλλοδαπούς φορείς, πιστοποιημένους από τις αντίστοιχες αρμόδιες αρχές για την παροχή τέτοιων υπηρεσιών και διασυνδεδεμένους με τον εθνικό χρόνο. Η παροχή των υπηρεσιών χρονοσήμανσης αποδεικνύεται με σχετική ηλεκτρονική επιβεβαίωση λήψης των υπηρεσιών αυτών των φορέων προς τον χρήστη, η οποία διαβιβάζεται στον χρήστη μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, με κρυπτογραφημένο τρόπο και η οποία επέχει θέση εγγράφου με βέβαιη χρονολογία. Δεν επιτρέπεται στην αναθέτουσα αρχή ή στη Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων Δημόσιας Διοίκησης του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης η παρέμβαση στη διαδικασία χρονοσήμανσης, όπως περιγράφεται ανωτέρω.

4. Σε περιπτώσεις τεχνικής αδυναμίας λειτουργίας του ΕΣΗΔΗΣ, η οποία οφείλεται σε γεγονότα ανωτέρας βίας, η αναθέτουσα αρχή λαμβάνει άμεσα όλα τα απαιτούμενα μέτρα κυρίως για την τήρηση του ελάχιστου διαστήματος για την υποβολή των προσφορών και των αιτήσεων συμμετοχής, όπως ιδίως η μετάθεση της καταληκτικής ημερομηνίας και η σχετική δημοσίευσή της. Η ανωτέρω αδυναμία πιστοποιείται, για τις δημόσιες συμβάσεις προμηθειών και γενικών υπηρεσιών, από τη Διεύθυνση Διαχείρισης, Ανάπτυξης και Υποστήριξης του ΕΣΗΔΗΣ της Γενικής Διεύθυνσης Υποδομών Πληροφορικής και Επικοινωνιών Δημόσιας Διοίκησης της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων Δημόσιας Διοίκησης του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης και, στη συνέχεια, με αιτιολογημένη απόφασή της, η αναθέτουσα αρχή καθορίζει τον τρόπο συνέχισης και διεξαγωγής της διαδικασίας.

Η αδυναμία του πρώτου εδαφίου πιστοποιείται, για τις δημόσιες συμβάσεις έργων, μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, από τη Γενική Γραμματεία Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών, και στη συνέχεια, με αιτιολογημένη απόφασή της, η αναθέτουσα αρχή καθορίζει τον τρόπο συνέχισης και διεξαγωγής της διαδικασίας.

5. Οι χρήστες αποκτούν δικαίωμα χρήσης του ΕΣΗΔΗΣ, εφόσον διαθέτουν τα ανάλογα διαπιστευτήρια που απαιτούνται, σύμφωνα με τις αποφάσεις των παρ. 3 και 5 του άρθρου 36.»

Άρθρο 7

Κεντρικό Ηλεκτρονικό Μητρώο Δημοσίων Συμβάσεων (ΚΗΜΔΗΣ) – Τροποποίηση άρθρου 38 ν. 4412/2016

Στον τίτλο του άρθρου 38 του ν. 4412/2016 (Α' 147) προστίθενται οι λέξεις «Εξουσιοδοτικές διατάξεις», οι παρ. 1, 2, 3, 5, 6 και 10 τροποποιούνται και το άρθρο 38 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 38

Κεντρικό Ηλεκτρονικό Μητρώο Δημοσίων Συμβάσεων (ΚΗΜΔΗΣ) – Εξουσιοδοτικές διατάξεις

1. Το Κεντρικό Ηλεκτρονικό Μητρώο Δημοσίων Συμβάσεων (ΚΗΜΔΗΣ), που έχει συσταθεί με το άρθρο 11 του ν. 4013/2011 και λειτουργεί στη Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων Δημόσιας Διοίκησης του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης, έχει ως αντικείμενο τη συλλογή, την επεξεργασία και τη δημοσιοποίηση στοιχείων αναφορικά με τις συμβάσεις του παρόντος Βιβλίου, οι οποίες συνάπτονται γραπτώς, προφορικώς ή με ηλεκτρονικά μέσα από αναθέτουσες αρχές και ΚΑΑ, εκτιμώμενης αξίας ανώτερης του ποσού των δύο χιλιάδων πεντακοσίων (2.500) ευρώ και ανεξαρτήτως διαδικασίας ανάθεσης. Για την εκτιμώμενη αξία της σύμβασης του προηγούμενου εδαφίου λαμβάνεται υπόψη το άρθρο 6.

Με κοινή απόφαση των Υπουργών Ανάπτυξης και Επενδύσεων, Υποδομών και Μεταφορών και του καθ' ύλην αρμόδιου Υπουργού μπορούν να ορίζονται ειδικότερα οι συμβάσεις που εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής του παρόντος άρθρου.

2. Η λειτουργία του ΚΗΜΔΗΣ τελεί υπό την επιφύλαξη του ν. 4624/2019 (Α' 137) και των άρθρων 21 και 257 του παρόντος. Η πρόσβαση στα στοιχεία του ΚΗΜΔΗΣ πραγματοποιείται με την επιφύλαξη των διατάξεων για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και των κρατικών απορρήτων που προβλέπονται στην κείμενη νομοθεσία, των κανόνων πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας, καθώς και του εταιρικού ή άλλου απορρήτου που προβλέπεται σε ειδικότερες διατάξεις.

3. Στο ΚΗΜΔΗΣ καταχωρίζονται από τις αναθέτουσες αρχές και τις ΚΑΑ ηλεκτρονικά στοιχεία των ακόλουθων σταδίων για όλες τις συμβάσεις της παρ. 1:

- α) των πρωτογενών και των εγκεκριμένων αιτημάτων, δηλαδή των αποφάσεων ανάληψης υποχρέωσης ή/και των αποφάσεων του αρμοδίου οργάνου για τη δέσμευση πίστωσης,
- β) της πρόσκλησης, της προκήρυξης και της διακήρυξης κατά περίπτωση,
- γ) της απόφασης ανάθεσης ή κατακύρωσης, καθώς και της εντολής αγοράς της παρ. 4 του άρθρου 118 Α,
- δ) του συμφωνητικού και
- ε) του χρηματικού εντάλματος ή κάθε άλλου παραστατικού που αντιστοιχεί σε αυτό για τους φορείς που δεν εμπíπτουν στον ν. 4270/2014 (Α'143).

4. Η καταχώριση περιλαμβάνει, κατά περίπτωση, τουλάχιστον τα ακόλουθα επιμέρους στοιχεία:

- α) τον προϋπολογισμό,
- β) τον Αριθμό Ανάληψης Υποχρέωσης, εφόσον η δαπάνη υπάγεται στις διατάξεις του π.δ. 80/2016 (Α' 145),
- γ) τον κωδικό των αγαθών ή υπηρεσιών κατά το Κοινό Λεξιλόγιο Δημοσίων Συμβάσεων (Common Procurement Vocabulary - CPV) του άρθρου 23,
- δ) το είδος της σύμβασης, δηλαδή προμήθεια, υπηρεσία, έργο, μελέτη ή τεχνική ή λοιπή συναφή επιστημονική υπηρεσία,
- ε) τη γεωγραφική περιοχή βάσει της Κοινής Ονοματολογίας των Εδαφικών Στατιστικών Μονάδων (Nomenclature of territorial units for statistics - NUTS) του τόπου εκτέλεσης,
- στ) την επωνυμία του οικονομικού φορέα,
- ζ) τον Αριθμό Φορολογικού Μητρώου (ΑΦΜ) του οικονομικού φορέα,
- η) την αξία της σύμβασης,
- θ) τη χώρα καταγωγής/εγκατάστασης του οικονομικού φορέα στον οποίον ανατέθηκε η σύμβαση,

ι) τη διαδικασία ανάθεσης σύμβασης και σε περίπτωση ανταγωνιστικής διαδικασίας με διαπραγμάτευση, ανταγωνιστικού διαλόγου και διαδικασία διαπραγμάτευσης χωρίς προηγούμενη δημοσίευση και τις ειδικότερες περιστάσεις εκ των οριζόμενων στα άρθρα 26, 32, 266 και 267 που δικαιολογούν τη χρήση των διαδικασιών αυτών.

Όσα από τα παραπάνω στοιχεία και έγγραφα αποτελούν αντικείμενο ανάρτησης στο «Πρόγραμμα ΔΙΑΥΓΕΙΑ», σύμφωνα με τον ν. 3861/2010 (Α'112), δεν καταχωρίζονται πρωτογενώς στο «Πρόγραμμα ΔΙΑΥΓΕΙΑ», αλλά αντλούνται αυτόματα από το ΚΗΜΔΗΣ.

5. Για λόγους εθνικής ασφάλειας, τα στοιχεία των παρ. 3 και 4, καθώς και κάθε άλλο στοιχείο που ορίζεται από την απόφαση της παρ. 6, που αφορούν στις ένοπλες δυνάμεις, καταχωρίζονται σε διαβαθμισμένο πληροφοριακό σύστημα, με την επιφύλαξη της τήρησης των κανονισμών ασφάλειας του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας.

Για λόγους εθνικής ασφάλειας, τα στοιχεία των παρ. 3 και 4, καθώς και κάθε άλλο στοιχείο που ορίζεται από την υπουργική απόφαση της παρ. 6, που αφορούν στην Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών (ΕΥΠ), εξαιρούνται από την καταχώριση στο ΚΗΜΔΗΣ.

Για λόγους εθνικής ασφάλειας, τα στοιχεία των παρ. 3 και 4, καθώς και κάθε άλλο στοιχείο που ορίζεται από την υπουργική απόφαση της παρ. 6, που αφορούν σε συμβάσεις που συνάπτονται από τις Υπηρεσίες του Υπουργείου Εξωτερικών και χαρακτηρίζονται ως απόρρητες ή η σύναψη και εκτέλεσή τους πρέπει να συνοδεύονται από ιδιαίτερα μέτρα ασφαλείας καταχωρίζονται σε διαβαθμισμένο πληροφοριακό σύστημα, με την επιφύλαξη της τήρησης των κανονισμών ασφάλειας του Υπουργείου Εξωτερικών.

Με κοινή απόφαση του καθ' ύλην αρμόδιου Υπουργού και του Υπουργού Ψηφιακής Διακυβέρνησης, ρυθμίζονται ο τρόπος υποβολής των στοιχείων, η πρόσβαση σε αυτά, καθώς και κάθε άλλο θέμα σχετικό με την εφαρμογή της παρούσας.

6. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Ανάπτυξης και Επενδύσεων, Ψηφιακής Διακυβέρνησης και του καθ' ύλην αρμόδιου Υπουργού στις περιπτώσεις της παρ. 5, ρυθμίζονται ειδικότερα θέματα που αφορούν στη λειτουργία και διαχείριση του ΚΗΜΔΗΣ, τον δικτυακό τόπο τήρησής του, τη δομή, το περιεχόμενο και την πρόσβαση σε αυτό, τα επίπεδα διαβάθμισης, τη διαδικασία έκδοσης κωδικών ηλεκτρονικής καταχώρισης, τα κατά περίπτωση καταχωριζόμενα στοιχεία, τον χρόνο καταχώρισης αυτών, τα κατά περίπτωση υπόχρεα πρόσωπα για την καταχώριση και τα αρμόδια όργανα για τον έλεγχο της προσήκουσας τήρησής του, καθώς και κάθε άλλο σχετικό θέμα. Με όμοια απόφαση μπορούν να καθορίζονται ειδικότερα ζητήματα που αφορούν στον καθορισμό του τρόπου, του χρόνου και των επιμέρους διαδικασιών καταχώρισης των στοιχείων των εκκρεμών, κατά την έναρξη ισχύος του άρθρου 11 του ν. 4013/2011 (Α' 204), και του παρόντος άρθρου, δημοσίων συμβάσεων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος νόμου.

7. Οι πράξεις που καταχωρίζονται στο ΚΗΜΔΗΣ ισχύουν από την καταχώριση τους σε αυτό, με την επιφύλαξη των άρθρων 66 και 296. Οι ρυθμίσεις του προηγούμενου εδαφίου δεν θίγουν τις σχετικές δικονομικές ρυθμίσεις ως προς την άσκηση ενδίκων μέσων και βοηθημάτων, ούτε τις ρυθμίσεις των άρθρων 345 έως 374 ως προς την άσκηση των προσφυγών. Αν υπάρχει διαφορά μεταξύ των στοιχείων (μεταδιδομένων) που καταχωρίστηκαν στο ΚΗΜΔΗΣ και του κειμένου της πράξης που αναρτήθηκε στο ΚΗΜΔΗΣ, κατисχύει το κείμενο της πράξης. Αν υπάρχει διαφορά μεταξύ του κειμένου της πράξης που αναρτήθηκε στο ΚΗΜΔΗΣ και του κειμένου του πρωτοτύπου εγγράφου της πράξης κατисχύει το κείμενο του πρωτοτύπου εγγράφου της πράξης. Με ευθύνη του προσώπου ή του οργάνου που έχει εκδώσει την

πράξη γίνονται αμελλητί οι αναγκαίες διορθώσεις στα στοιχεία καταχώρισης (μεταδεδομένα) ή στο κείμενο που έχει αναρτηθεί στο ΚΗΜΔΗΣ.

8. Η καταχώριση δημοσίων συμβάσεων στο ΚΗΜΔΗΣ, καθώς και η αναφορά του Αριθμού Διαδικτυακής Ανάρτησης Μητρώου (ΑΔΑΜ), αποτελούν στοιχεία της κανονικότητας της δαπάνης, με την έννοια ότι η ύπαρξη ΑΔΑΜ εξομοιώνεται με δικαιολογητικό που απαιτείται κατά την παρ. 2 του άρθρου 91 του ν. 4270/2014 (Α'143). Αρκεί η επίκληση του ΑΔΑΜ για την αυτεπάγγελτη αναζήτηση των πράξεων που καταχωρίζονται τόσο κατά τη διεκπεραίωση υποθέσεων των διοικούμενων όσο και κατά την επικοινωνία μεταξύ φορέων του δημοσίου. Η έκδοση ξεχωριστών ΑΔΑΜ αφορά στα έγγραφα που καταχωρίζονται στο ΚΗΜΔΗΣ.

9. Η δημοσίευση της προκήρυξης στο ΚΗΜΔΗΣ αντικαθιστά την υποχρέωση δημοσίευσης στο Τεύχος Διακηρύξεων Δημοσίων Συμβάσεων της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως, υπό την επιφύλαξη της παρ. 4 του άρθρου 376.

10. Με κοινή απόφαση του Υπουργού Ψηφιακής Διακυβέρνησης και του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού, που εκδίδεται ύστερα από γνώμη της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα δύνανται να ρυθμίζονται θέματα που αφορούν στη διασύνδεση και τη διαλειτουργικότητα του ΚΗΜΔΗΣ με το Μητρώο Δεσμεύσεων του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, το Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα - ΕΣΠΑ, καθώς και με κάθε άλλο πληροφοριακό σύστημα που κρίνεται απαραίτητο για την παρακολούθηση από τις υπηρεσίες του Δημοσίου των δημοσίων συμβάσεων για ελεγκτικούς, δημοσιονομικούς, στατιστικούς και λοιπούς σκοπούς.»

Άρθρο 8

Εθνικές Κεντρικές Αρχές Αγορών και προγραμματισμός δημοσίων συμβάσεων –Αντικατάσταση άρθρου 41 ν.4412/2016

Το άρθρο 341 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 41

Εθνικές Κεντρικές Αρχές Αγορών και προγραμματισμός δημοσίων συμβάσεων – Εξουσιοδοτικές διατάξεις

1. Λειτουργούν ως Εθνικές Κεντρικές Αρχές Αγορών (ΕΚΑΑ), υπό την έννοια της περ. 18 της παρ. 1 του άρθρου 2:

α) Η Γενική Γραμματεία Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών για δημόσιες συμβάσεις έργων, μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών,

β) η Γενική Διεύθυνση Δημοσίων Συμβάσεων της Γενικής Γραμματείας Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων, για δημόσιες συμβάσεις προμηθειών και γενικών υπηρεσιών, με την επιφύλαξη της περ. γ',

γ) η Εθνική Κεντρική Αρχή Προμηθειών Υγείας (Ε.Κ.Α.Π.Υ.) του Υπουργείου Υγείας για δημόσιες συμβάσεις προμήθειας ιατροτεχνολογικών, υγειονομικών, φαρμακευτικών αγαθών και συναφών υπηρεσιών.

2. Με κοινή απόφαση του Υπουργού που προΐσταται της καθ' ύλην αρμόδιας ΕΚΑΑ και του καθ' ύλην αρμόδιου Υπουργού, δύνανται να καθορίζονται ΚΑΑ, με αρμοδιότητα την παροχή κεντρικών

δραστηριοτήτων αγορών είτε σε επίπεδο διαφορετικών κατηγοριών φορέων του δημόσιου τομέα, είτε βάσει τομέα ή κλάδου της αγοράς είτε κατά γεωγραφικές ενότητες της χώρας είτε με συνδυασμένη εφαρμογή των κριτηρίων αυτών. Με όμοια απόφαση καθορίζονται ειδικότερα θέματα, αντίστοιχα με αυτά των παρ. 3 και 4, για την παροχή συγκεντρωτικών δραστηριοτήτων αγορών από ΚΑΑ, για τους τομείς και αναθέτουσες αρχές ευθύνης τους, κατά τις κείμενες διατάξεις.

3. Με απόφαση του Υπουργού που προΐσταται της καθ' ύλην αρμόδιας ΕΚΑΑ καθορίζονται ειδικότερα θέματα, που αφορούν στην παροχή κεντρικών και επικουρικών δραστηριοτήτων αγορών από την ίδια ΕΚΑΑ και ιδίως:

- α) οι όροι για την ομαδοποίηση και υπαγωγή συμβάσεων στην εκάστοτε αρμόδια ΕΚΑΑ,
- β) οι κατηγορίες έργων, αγαθών και υπηρεσιών, που μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο ομαδοποίησης σε εθνικό, περιφερειακό, τοπικό επίπεδο και για τα οποία οι αναθέτουσες αρχές προσφεύγουν υποχρεωτικά στις ΕΚΑΑ,
- γ) οι κατηγορίες συμβάσεων που εξαιρούνται από την αρμοδιότητα των ΕΚΑΑ και
- δ) κάθε άλλο θέμα σχετικό με την εφαρμογή των ανωτέρω.

4. Με απόφαση του Υπουργού που προΐσταται της ΕΚΑΑ, καθορίζονται σε εθνικό επίπεδο, σύμφωνα με τις ρυθμίσεις της απόφασης της παρ. 3:

- α) ο διετής προγραμματισμός των συγκεκριμένων κατηγοριών έργων, αγαθών και υπηρεσιών, που πρόκειται να αποτελέσουν αντικείμενο συμβάσεων, συμφωνιών - πλαίσιο και δυναμικών συστημάτων αγορών που ανατίθενται από τις ΕΚΑΑ,
- β) οι αναθέτουσες αρχές οι οποίες προσφεύγουν, υποχρεωτικά, στην ΕΚΑΑ, και οι συμβάσεις που αυτή αναθέτει, για την προμήθεια των έργων, αγαθών και υπηρεσιών της περ. α),
- γ) οι επιμέρους συμβάσεις οι οποίες εξαιρούνται από τον διετή προγραμματισμό της ΕΚΑΑ, πέραν των συμβάσεων που έχουν ήδη εξαιρεθεί από την αρμοδιότητα της ΕΚΑΑ δυνάμει της απόφασης της παρ. 3.

5. [Καταργήθηκε]

6. Με απόφαση του Υπουργού που προΐσταται της ΕΚΑΑ ή του καθ' ύλην αρμόδιου Υπουργού, ή του αποφαινόμενου οργάνου της ΚΑΑ, μπορεί να ανατίθεται στις αναθέτουσες αρχές η εκτέλεση συμβάσεων και συμφωνιών πλαίσιο, που έχουν συνάψει γι' αυτές οι ΕΚΑΑ ή ΚΑΑ, αντίστοιχα.

7. Οι αναθέτουσες αρχές υποχρεούνται να υποβάλλουν πίνακα προγραμματισμού για τις συμβάσεις αρμοδιότητάς τους στην αρμόδια ΕΚΑΑ. Η εν λόγω υποχρέωση δεν ισχύει για τις συμβάσεις που αφορούν, απαιτούν ή περιλαμβάνουν διαβαθμισμένες πληροφορίες. Με απόφαση του Υπουργού που προΐσταται της ΕΚΑΑ, ρυθμίζονται ειδικότερα θέματα της διαδικασίας προγραμματισμού και υποβολής του πίνακα, και ιδίως:

- α) η δομή, το περιεχόμενο, τα καταχωριζόμενα στοιχεία, τα έτη προγραμματισμού και ο χρόνος υποβολής, τροποποίησης και συμπλήρωσης του πίνακα,
- β) οι κατά περίπτωση υπόχρεες και εξαιρούμενες αναθέτουσες αρχές,
- γ) οι προγραμματιζόμενες και εξαιρούμενες συμβάσεις,
- δ) τα αρμόδια όργανα για τον έλεγχο της προσήκουσας τήρησης της υποχρέωσης προγραμματισμού, καθώς και
- ε) κάθε άλλο σχετικό θέμα.

8. Από τις διατάξεις του παρόντος, όσον αφορά στις προμήθειες αγαθών και υπηρεσιών που υπάγονται υποχρεωτικά σε κεντρικές δραστηριότητες αγορών από την ΕΚΑΑ της περ. β' της παρ. 1, εξαιρούνται οι δημόσιες συμβάσεις αγαθών και υπηρεσιών που συνάπτουν οι ακόλουθες αναθέτουσες αρχές:

- (α) οι ενοριακοί ναοί, οι εκκλησιαστικές σχολές, τα εκκλησιαστικά ιδρύματα, η Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος και λοιποί εκκλησιαστικοί φορείς,
- (β) οι επαγγελματικοί σύλλογοι (δικηγορικοί, συμβολαιογραφικοί κ.λπ.),
- (γ) δημόσια νομικά πρόσωπα που λειτουργούν με τη μορφή ανώνυμης εταιρείας και οι μετοχές τους έχουν εισαχθεί στο Χρηματιστήριο,
- (δ) τα Επιμελητήρια.»

Άρθρο 9

Διαδικασίες σύναψης συμβάσεων με αναθέτουσες αρχές από διαφορετικά κράτη – μέλη – Τροποποίηση άρθρου 43 ν. 4412/2016

Η παρ. 2 του άρθρου 43 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιείται και το άρθρο 43 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 43

Διαδικασίες σύναψης συμβάσεων με αναθέτουσες αρχές από διαφορετικά κράτη – μέλη

1. Με την επιφύλαξη του άρθρου 12, αναθέτουσες αρχές από διαφορετικά κράτη - μέλη μπορούν να ενεργούν από κοινού για την ανάθεση δημόσιων συμβάσεων χρησιμοποιώντας ένα από τα μέσα των παρ. 3 έως 5.

Οι αναθέτουσες αρχές δεν χρησιμοποιούν τα μέσα των παρ. 3 έως 5 με πρόθεση την αποφυγή της εφαρμογής διατάξεων αναγκαστικού δημοσίου δικαίου, σύμφωνων με το δίκαιο της Ένωσης στις οποίες υπόκειται το οικείο κράτος - μέλος.

2. Οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να χρησιμοποιούν κεντρικές ή επικουρικές δραστηριότητες αγορών που προσφέρονται από ΚΑΑ εγκατεστημένες σε άλλο κράτος - μέλος.

3. Η παροχή κεντρικών δραστηριοτήτων αγορών από ΚΑΑ εγκατεστημένη σε άλλο κράτος - μέλος πραγματοποιείται, σύμφωνα με τις εθνικές διατάξεις του κράτους μέλους όπου είναι εγκατεστημένη η ΚΑΑ.

Οι εθνικές διατάξεις του κράτους - μέλους όπου είναι εγκατεστημένη η ΚΑΑ εφαρμόζονται επίσης στα ακόλουθα:

- α) στην ανάθεση σύμβασης στο πλαίσιο ενός δυναμικού συστήματος αγορών,
- β) στη διεξαγωγή ενός νέου διαγωνισμού εντός μίας συμφωνίας-πλαίσιο,
- γ) στον καθορισμό, σύμφωνα με την περ. α' ή β' της παρ. 5 του άρθρου 39, εκείνου του οικονομικού φορέα από αυτούς που συμμετείχαν στη συμφωνία-πλαίσιο, ο οποίος θα εκτελέσει ένα συγκεκριμένο καθήκον.

4. Αναθέτουσες αρχές από διαφορετικά κράτη - μέλη μπορούν από κοινού να αναθέτουν δημόσια σύμβαση, να συνάπτουν συμφωνία-πλαίσιο ή να λειτουργούν ένα δυναμικό σύστημα αγορών. Μπορούν επίσης, στον βαθμό που καθορίζεται στο δεύτερο εδάφιο της παρ. 3 του άρθρου 39, να αναθέτουν συμβάσεις βάσει της συμφωνίας πλαίσιο ή του δυναμικού συστήματος αγορών. Εκτός αν τα αναγκαία στοιχεία ρυθμίζονται από διεθνή συμφωνία μεταξύ των ενδιαφερομένων κρατών μελών, οι συμμετέχουσες αναθέτουσες αρχές συνάπτουν συμφωνία όπου καθορίζονται:

α) οι ευθύνες των μερών και οι σχετικές εφαρμοστέες εθνικές διατάξεις,
 β) η εσωτερική οργάνωση της διαδικασίας σύναψης της σύμβασης, συμπεριλαμβανομένης της διαχείρισης της διαδικασίας, του επιμερισμού των υπό ανάθεση έργων, προμηθειών ή υπηρεσιών και της σύναψης των συμβάσεων.

Μια συμμετέχουσα αναθέτουσα αρχή εκπληρώνει τις υποχρεώσεις της δυνάμει του παρόντος Βιβλίου, όταν αγοράζει έργα, αγαθά ή υπηρεσίες από την αναθέτουσα αρχή που είναι υπεύθυνη για τη διαδικασία σύναψης της σύμβασης.

Για τον προσδιορισμό των ευθυνών και του εφαρμοστέου εθνικού δικαίου, σύμφωνα με την περ. α', οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να κατανέμουν συγκεκριμένες ευθύνες μεταξύ τους και να ορίζουν τις σχετικές εφαρμοστέες διατάξεις οποιουδήποτε κράτους - μέλους στο οποίο είναι εγκατεστημένη τουλάχιστον μία από τις συμμετέχουσες αρχές. Η κατανομή ευθυνών και το σχετικό εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο αναφέρονται στα έγγραφα της σύμβασης για τις από κοινού ανατιθέμενες δημόσιες συμβάσεις.

5. Αν περισσότερες αναθέτουσες αρχές από διαφορετικά κράτη - μέλη έχουν συστήσει έναν κοινό φορέα, συμπεριλαμβανομένων των ευρωπαϊκών ομίλων εδαφικής συνεργασίας δυνάμει του Κανονισμού (ΕΚ) 1082/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου ή άλλων φορέων που ιδρύονται δυνάμει του δικαίου της Ένωσης, οι συμμετέχουσες αναθέτουσες αρχές συμφωνούν, μέσω απόφασης του αρμόδιου οργάνου του κοινού φορέα, επί των εφαρμοστέων εθνικών κανόνων περί διαδικασιών σύναψης συμβάσεων ενός από τα ακόλουθα κράτη-μέλη:

α) των εθνικών διατάξεων του κράτους-μέλους όπου έχει την έδρα του ο κοινός φορέας,
 β) των εθνικών διατάξεων του κράτους-μέλους όπου ασκεί τις δραστηριότητές του ο κοινός φορέας.
 Η συμφωνία που αναφέρεται στο πρώτο εδάφιο μπορεί είτε να εφαρμόζεται για αόριστο χρόνο, όταν καθορίζεται στη συστατική πράξη του κοινού φορέα είτε για ορισμένο χρόνο, σε κάποια είδη συμβάσεων ή σε μία ή περισσότερες μεμονωμένες αναθέσεις συμβάσεων.»

Άρθρο 10

Τεχνική επάρκεια αναθετουσών αρχών στις δημόσιες συμβάσεις έργων και μελετών – Τροποποίηση άρθρου 44 ν. 4412/2016

Η παρ. 1 του άρθρου 44 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιείται, η παρ. 2 του ίδιου άρθρου καταργείται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 44

Τεχνική επάρκεια αναθετουσών αρχών στις δημόσιες συμβάσεις έργων και μελετών

1. Οι αναθέτουσες αρχές που κρίνουν ότι δεν διαθέτουν τεχνική επάρκεια ή η τεχνική τους επάρκεια είναι ελλιπής, μπορούν ιδίως:

α) να συνάπτουν προγραμματικές συμβάσεις, κατά την έννοια της παρ. 4 του άρθρου 12, για τη διεξαγωγή της διαδικασίας σύναψης, την εποπτεία και την επίβλεψη δημόσιας σύμβασης έργου ή μελέτης,
 β) να συνάπτουν συμβάσεις παροχής τεχνικών υπηρεσιών κατά την έννοια του άρθρου 52 και

γ) να υποστηρίζονται από την ΕΚΑΑ της παρ. 1α του άρθρου 41 στο πλαίσιο της άσκησης από αυτήν επικουρικών δραστηριοτήτων αγορών.

2. [Καταργείται]3. Η αναθέτουσα αρχή ευθύνεται έναντι του κυρίου του έργου για την καλή εκτέλεση των καθηκόντων της και έναντι των τρίτων ευθύνεται εις ολόκληρον με τον κύριο του έργου. Αν στην προγραμματική σύμβαση δεν ορίζεται διαφορετικά, εκπροσωπεί δικαστικώς και εξωδίκως τον κύριο του έργου έναντι των τρίτων κατά την ενάσκηση των καθηκόντων της έως την λήξη της σύμβασης. Αποφαινόμενα όργανα της συγκεκριμένης κάθε φορά προγραμματικής σύμβασης είναι τα αρμόδια όργανα της αναθέτουσας αρχής.»

Άρθρο 11

Συγκρότηση και τήρηση φακέλου δημόσιας σύμβασης – Τροποποίηση του άρθρου 45 του ν. 4412/2016

Τροποποιούνται οι παρ. 1, 2, 3 και 4 και καταργούνται οι παρ. 5 και 6 του άρθρου 45 του ν. 4412/2016 (Α' 147), το οποίο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 45

**Συγκρότηση και τήρηση φακέλου δημόσιας σύμβασης
(άρθρα 83 παρ. 6 και 84 παρ. 2 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ)**

1. Οι αναθέτουσες αρχές καταγράφουν την πρόοδο της διεξαγωγής της διαδικασίας ανάθεσης δημόσιας σύμβασης, είτε πραγματοποιείται με ηλεκτρονικά μέσα είτε όχι.
2. Για την εκπλήρωση της υποχρέωσης της παρ. 1 η αναθέτουσα αρχή τηρεί «φάκελο δημόσιας σύμβασης». Ειδικότερα, στην περίπτωση που η διαδικασία ανάθεσης γίνεται μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, ο «φάκελος δημόσιας σύμβασης» τηρείται στον ηλεκτρονικό τόπο της διαδικασίας ανάθεσης.
3. Με μέριμνα της αναθέτουσας αρχής ο φάκελος δημόσιας σύμβασης συμπληρώνεται και επικαιροποιείται σε όλα τα επιμέρους στάδια της διαδικασίας ανάθεσης σύμβασης, περιλαμβάνει δε κατ' ελάχιστον:
  - α) την τεκμηρίωση της σκοπιμότητας της σύμβασης,
  - β) τον προϋπολογισμό της σύμβασης και την τεκμηρίωσή του,
  - γ) στοιχεία της ωριμότητας της σύμβασης κατά τα άρθρα 49, 50, 51, 52,
  - δ) την περιγραφή του αντικειμένου της σύμβασης,
  - ε) τα έγγραφα της σύμβασης, σύμφωνα με το άρθρο 53,
  - στ) όλα τα έγγραφα που είναι αναγκαία, ώστε η αναθέτουσα αρχή να είναι σε θέση να αιτιολογεί τις αποφάσεις που λαμβάνονται σε όλα τα στάδια της διαδικασίας σύναψης δημοσίων συμβάσεων, και ιδίως:
    - αα) για την επικοινωνία με οικονομικούς φορείς και τις υπηρεσιακές κρίσεις,
    - ββ) για την προετοιμασία των εγγράφων της σύμβασης,
    - γγ) για τον διάλογο ή τη διαπραγμάτευση, εφόσον διεξήχθη,
    - δδ) για την επιλογή του αναδόχου και την ανάθεση της σύμβασης.
  - ζ) αντίγραφο της σύμβασης.

Με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης και Επενδύσεων δύναται να καθορίζεται επιπρόσθετο περιεχόμενο του φακέλου δημόσιας σύμβασης για τις συμβάσεις προμήθειας αγαθών ή παροχής γενικών υπηρεσιών. Αντίστοιχα, με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών δύναται να καθορίζεται επιπρόσθετο περιεχόμενο του φακέλου ανάθεσης δημόσιας σύμβασης για τις συμβάσεις έργων, μελετών και τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών.

4. Ο φάκελος δημόσιας σύμβασης τηρείται για περίοδο τουλάχιστον πέντε (5) ετών από την ημερομηνία οριστικής παραλαβής της σύμβασης. Σε περίπτωση εκκρεμοδικίας αναφορικά με δημόσια σύμβαση ο σχετικός φάκελος τηρείται μέχρι το πέρας αυτής.

5. [Καταργείται]

6. [Καταργείται]

7. Πέραν των οριζόμενων στην παρ. 3, στις δημόσιες συμβάσεις έργων ο «φάκελος δημόσιας σύμβασης έργου» περιέχει τους κάτωθι τρεις (3) υποφακέλους:

Α) τον υποφάκελο πριν από την ημερομηνία διεξαγωγής του διαγωνισμού, ο οποίος περιλαμβάνει κατ' ελάχιστον:

A.1) την τεκμηρίωση της σκοπιμότητας του έργου και την επιλογή της διαδικασίας ανάθεσης,

A.2) τις απαιτήσεις επιτελεστικότητας (performance requirements) του προς ανάθεση έργου,

A.3) την τεχνική περιγραφή του αντικειμένου του έργου,

A.4) την έκθεση τεκμηρίωσης όλων των μέτρων προς αποφυγή σύγκρουσης συμφερόντων,

A.5) τις περιλήψεις διακηρύξεων που θα δημοσιευθούν, τη διακήρυξη του διαγωνισμού ή την πρόσκληση για κλειστές διαδικασίες, την ειδική συγγραφή υποχρεώσεων και τη γενική συγγραφή υποχρεώσεων και την τεχνική συγγραφή υποχρεώσεων, εφόσον υπάρχουν,

A.6) την απόφαση έγκρισης δέσμευσης πίστωσης,

A.7) στοιχεία για τις απαιτούμενες απαλλοτριώσεις,

A.8) αρχαιολογικά ευρήματα και την έκθεση αρχαιολογικής τεκμηρίωσης, όπου αυτή προβλέπεται,

A.9) στοιχεία για την ύπαρξη δικτύων κοινής ωφελείας και την υποχρέωση ή μη, μετακίνησης ή μεταφοράς τους,

A.10) αποφάσεις εγκεκριμένων μελετών με πίνακα περιεχομένων εκάστης μελέτης,

A.11) περαιτέρω απαιτούμενες μελέτες ή έρευνες,

A.12) καταγραφή των κινδύνων και κατανομή των προκυπτουσών διακινδυνεύσεων,

A.13) την απόφαση έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, όπου απαιτείται,

A.14) τη δημοσιοποίηση του διαγωνισμού, τις αποστολές των προκηρύξεων και τα αποδεικτικά των δημοσιεύσεων αυτών με τις επαναλήψεις τους,

A.15) την αλληλογραφία με τους οικονομικούς φορείς που παρέλαβαν έγγραφα της σύμβασης,

Β) τον υποφάκελο της τεκμηρίωσης ανάθεσης του έργου από την ημερομηνία διεξαγωγής του διαγωνισμού έως την ημερομηνία υπογραφής της σύμβασης, ο οποίος περιλαμβάνει κατ' ελάχιστον:

B.1) τις αποφάσεις συγκρότησης των επιτροπών διαγωνισμού,

B.2) την αλληλογραφία με τους συμμετέχοντες στον διαγωνισμό οικονομικούς φορείς,

B.3) τα πρακτικά των διαγωνισμών,

B.4) υποβληθείσες ενστάσεις και τις επ' αυτών αποφάσεις,

B.5) τη σύμφωνη γνώμη της ΕΑΑΔΗΣΥ, όπου απαιτείται,

B.6) την απόφαση έγκρισης του αποτελέσματος του διαγωνισμού, υποβληθείσες προδικαστικές προσφυγές και τις επ' αυτών αποφάσεις,

- B.7) τις κοινοποιήσεις που προβλέπονται από τον νόμο στο στάδιο ανάθεσης,
- B.8) την πράξη του Ελεγκτικού Συνεδρίου περί μη ύπαρξης κωλύματος για την υπογραφή της σύμβασης, αν προβλέπεται από τις κείμενες διατάξεις,
- B.9) την τεκμηρίωση του ελέγχου των δικαιολογητικών κατακύρωσης,
- B.10) την πρόσκληση του αναδόχου για υπογραφή της σύμβασης,
- B.11) το συμφωνητικό και τα παραρτήματά του,
- Γ) τον υποφάκελο του σταδίου εκτέλεσης της σύμβασης, ο οποίος περιλαμβάνει κατ' ελάχιστον:
- Γ.1) τις αποφάσεις ορισμού επιβλεπόντων και συγκρότησης επιτροπών,
- Γ.2) τις αποφάσεις έγκρισης χρονοδιαγράμματος κατασκευής, οργανογράμματος εργοταξίου και προγράμματος ποιότητας έργου,
- Γ.3) πληροφοριακά στοιχεία για τη στελέχωση του εργοταξίου και τους απασχολούμενους στην κατασκευή του έργου, καθώς και για τον διαθέσιμο εξοπλισμό του έργου,
- Γ.4) τις αποφάσεις έγκρισης παραλαβής φυσικού εδάφους, πρωτοκόλλων παραλαβής αφανών εργασιών και επιμετρήσεων,
- Γ.5) τις αποφάσεις έγκρισης των μελετών που εκπονούνται δια του αναδόχου,
- Γ.6) τις αποφάσεις έγκρισης των ανακεφαλαιωτικών πινάκων εργασιών,
- Γ.7) τις αποφάσεις έγκρισης διάθεσης συμπληρωματικών πιστώσεων,
- Γ.8) τις αποφάσεις έγκρισης παρατάσεων συμβατικών προθεσμιών και χρονοδιαγραμμάτων,
- Γ.9) τις ειδικές προσκλήσεις και διαταγές, τις οχλήσεις, τα αιτήματα αποζημίωσης, τις ενστάσεις, τις αιτήσεις θεραπείας και τις αποφάσεις εκδίκασης αυτών,
- Γ.10) τις γνωμοδοτήσεις του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου,
- Γ.11) τα αποτελέσματα των ελέγχων των αρμόδιων ελεγκτικών φορέων,
- Γ.12) τις αποφάσεις τροποποιήσεων της σύμβασης και τους σχετικούς ελέγχους νομιμότητας,
- Γ.13) τις πιστοποιήσεις και τις εντολές πληρωμών με τα βασικά στοιχεία πληρωμών ή τα άλλα ανταλλάγματα, αν συντρέχει τέτοια περίπτωση
- Γ.14) τη βεβαίωση περάτωσης εργασιών, την τελική επιμέτρηση και την απόφαση έγκρισής της,
- Γ.15) το πρωτόκολλο προσωρινής παραλαβής, το πρωτόκολλο οριστικής παραλαβής και τις αποφάσεις έγκρισής τους,
- Γ.16) τα στοιχεία σχετικά με την εξασφάλιση της απαιτούμενης ή/και τελικώς αποκτηθείσας γης,
- Γ.17) τα στοιχεία σχετικά με τις μετατοπίσεις και αποκαταστάσεις των δικτύων οργανισμών κοινής ωφέλειας.
8. Πέραν των οριζομένων στην παρ. 3, όσον αφορά στις δημόσιες συμβάσεις μελετών και παροχής τεχνικών υπηρεσιών, ο «φάκελος δημόσιας σύμβασης μελέτης ή τεχνικής υπηρεσίας» περιέχει τους κάτωθι τρεις (3) υποφακέλους:
- A) Τον υποφάκελο πριν από την ημερομηνία διεξαγωγής του διαγωνισμού, ο οποίος περιλαμβάνει κατ' ελάχιστον:
- A.1) την τεκμηρίωση της σκοπιμότητας υλοποίησης του αντικειμένου της σύμβασης σε σχέση και με την προϋπολογιζόμενη συνολική δαπάνη που θα απαιτηθεί,
- A.2) το τεύχος τεχνικών δεδομένων του έργου. Το περιεχόμενο του τεύχους αποτελείται κυρίως από την τεχνική περιγραφή του αντικειμένου της σύμβασης με τα κύρια λειτουργικά του χαρακτηριστικά, αναφορά στα διαθέσιμα στοιχεία και προηγούμενες μελέτες που σχετίζονται με την υπό ανάθεση μελέτη ή υπηρεσία, αναφορά στις τοπικές συνθήκες και τις ιδιαιτερότητες του έργου και της ευρύτερης

περιοχής, και ιδίως στις υφιστάμενες περιβαλλοντικές, αρχαιολογικές και άλλες δεσμεύσεις ως προς τον σχεδιασμό του έργου, τις διαθέσιμες υποστηρικτικές μελέτες (γεωλογικές, γεωτεχνικές κ.λπ.) που απαιτούνται για την προώθηση της μελέτης και ποσοτικά στοιχεία φυσικού αντικειμένου της σύμβασης, που κατά την εκτίμηση του κυρίου του έργου απαιτούνται για την υλοποίηση του έργου και χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό των προεκτιμώμενων αμοιβών,

A.3) το πρόγραμμα εκπόνησης των απαιτούμενων μελετών και παροχής των απαιτούμενων υπηρεσιών για την ολοκλήρωση του αντικειμένου και το προτεινόμενο χρονοδιάγραμμα,

A.4) την προεκτιμώμενη αμοιβή της σύμβασης και την τεκμηρίωσή της, σύμφωνα με τα αναφερόμενα στην παρ. 8 του άρθρου 53, καθώς και την προεκτίμηση της δαπάνης κατασκευής του έργου,

A.5) την εξασφάλιση χρηματοδότησης της σύμβασης,

A.6) την τεκμηρίωση της επιλογής της προτεινόμενης διαδικασίας ανάθεσης (ανοικτή, κλειστή, ανταγωνιστικός διάλογος, διαδικασίες με διαπραγμάτευση κ.λπ.).

A.7) την τεκμηρίωση της επιλογής των κριτηρίων ανάθεσης, της βαρύτητας αυτών, του τρόπου σύνταξης και υποβολής των οικονομικών προσφορών, της εφαρμογής του άρθρου 50 και του τρόπου αξιολόγησης των προσφορών,

A.8) την προκήρυξη, τη συγγραφή υποχρεώσεων, και όσα άλλα έγγραφα παρέχει ή στα οποία παραπέμπει η αναθέτουσα αρχή, με σκοπό να περιγράψει ή να καθορίσει στοιχεία της σύμβασης ή της διαδικασίας,

A.9) κατά περίπτωση, αναφορά σε υποχρεώσεις σχετικά με τη φορολογία, την προστασία του περιβάλλοντος και τις συνθήκες εργασίας, οι οποίες εφαρμόζονται στις παρεχόμενες υπηρεσίες κατά την εκτέλεση της σύμβασης,

A.10) την έκθεση τεκμηρίωσης όλων των μέτρων προς αποφυγή σύγκρουσης συμφερόντων, αν απαιτείται,

A.11) τη δημοσιοποίηση του διαγωνισμού, τις αποστολές των προκηρύξεων και τα αποδεικτικά των δημοσιεύσεων αυτών, με τις επαναλήψεις τους,

A.12) την αλληλογραφία με τους οικονομικούς φορείς που παρέλαβαν τα έγγραφα της σύμβασης,

B) τον υποφάκελο της τεκμηρίωσης σύναψης της σύμβασης από την ημερομηνία διεξαγωγής του διαγωνισμού έως την ημερομηνία υπογραφής της σύμβασης, ο οποίος περιλαμβάνει κατ' ελάχιστον:

B.1) Τις αποφάσεις συγκρότησης των γνωμοδοτικών οργάνων,

B.2) την αλληλογραφία με τους συμμετέχοντες στη διαδικασία σύναψης οικονομικούς φορείς,

B.3) τα πρακτικά των γνωμοδοτικών οργάνων,

B.4) τις υποβληθείσες ενστάσεις και προδικαστικές προσφυγές, καθώς και τις αποφάσεις επ' αυτών,

B.5) τη σύμφωνη γνώμη της ΕΑΑΔΗΣΥ, όπου απαιτείται,

B.6) την απόφαση έγκρισης/κατακύρωσης του αποτελέσματος της διαδικασίας,

B.7) τις αποφάσεις και κοινοποιήσεις που προβλέπονται στο στάδιο της ανάθεσης.

B.8) την πράξη του Ελεγκτικού Συνεδρίου περί μη υπάρξεως κωλύματος για την υπογραφή της σύμβασης, όπου απαιτείται,

B.9) την τεκμηρίωση του ελέγχου των δικαιολογητικών,

B.10) την πρόσκληση του αναδόχου για την υπογραφή της σύμβασης,

B.11) το συμφωνητικό,

Γ) τον υποφάκελο του σταδίου εκτέλεσης της σύμβασης, ο οποίος συμπληρώνεται με όλα τα απαιτούμενα έγγραφα και στοιχεία έως την έγκριση του τελευταίου σταδίου της μελέτης και την οριστική

παραλαβή της σύμβασης ή την οριστική παραλαβή του αντικειμένου της σύμβασης παροχής τεχνικών υπηρεσιών, ο οποίος περιλαμβάνει κατ' ελάχιστον:

- Γ.1) Τις αποφάσεις ορισμού επιβλεπόντων,
- Γ.2) τις αποφάσεις έγκρισης χρονοδιαγράμματος και προγράμματος ποιότητας μελέτης/έργου,
- Γ.3) τις αποφάσεις έγκρισης των μελετών,
- Γ.4) τις αποφάσεις έγκρισης των συγκριτικών πινάκων,
- Γ.5) τις αποφάσεις έγκρισης διάθεσης συμπληρωματικών πιστώσεων,
- Γ.6) τις αποφάσεις έγκρισης παρατάσεων συμβατικών προθεσμιών και χρονοδιαγραμμάτων,
- Γ.7) τις οχλήσεις, τα αιτήματα αποζημίωσης, τις ενστάσεις, τις αιτήσεις θεραπείας και τις αποφάσεις εκδίκασης αυτών,
- Γ.8) τις γνωμοδοτήσεις του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου,
- Γ.9) τα αποτελέσματα των ελέγχων των αρμόδιων ελεγκτικών φορέων,
- Γ.10) τις αποφάσεις τροποποιήσεων της σύμβασης και τους σχετικούς ελέγχους νομιμότητας,
- Γ.11) τις πιστοποιήσεις και τις εντολές πληρωμών με τα βασικά στοιχεία πληρωμών ή τα άλλα ανταλλάγματα, αν συντρέχει τέτοια περίπτωση,
- Γ.12) τη βεβαίωση περαίωσης εργασιών της σύμβασης,
- Γ.13) την απόφαση οριστικής παραλαβής της σύμβασης.»

Άρθρο 12

Προκαταρκτικές διαβουλεύσεις της αγοράς – Αντικατάσταση άρθρου 46 ν. 4412/2016

Το άρθρο 46 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 46

Προκαταρκτικές διαβουλεύσεις της αγοράς (άρθρο 40 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ)

1. Πριν από την έναρξη μίας διαδικασίας σύναψης σύμβασης, οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να διεξάγουν διαβουλεύσεις με την αγορά, προκειμένου να προετοιμάσουν τη διαδικασία σύναψης σύμβασης και να ενημερώνουν τους οικονομικούς φορείς για τα σχέδια και τις απαιτήσεις τους όσον αφορά στις συμβάσεις.

Για τον σκοπό αυτό, οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να ζητούν ή να δέχονται συμβουλές ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων ή αρχών ή συμμετεχόντων της αγοράς. Οι εν λόγω συμβουλές μπορούν να χρησιμοποιούνται για τον σχεδιασμό και τη διεξαγωγή της διαδικασίας σύναψης σύμβασης, εφόσον οι εν λόγω συμβουλές δεν έχουν ως αποτέλεσμα τη στρέβλωση του ανταγωνισμού και την παραβίαση των αρχών της αποφυγής των διακρίσεων και της διαφάνειας.

2. Με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης και Επενδύσεων μπορεί να ορίζεται ότι η διεξαγωγή των προκαταρκτικών διαβουλεύσεων με την αγορά της παρ. 1 είναι υποχρεωτική, πριν από τη διεξαγωγή διαδικασίας ανάθεσης σύμβασης με εκτιμώμενη αξία μεγαλύτερη του ενός εκατομμυρίου (1.000.000) ευρώ για ορισμένες κατηγορίες αγαθών και γενικών υπηρεσιών.

3. Με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών μπορεί να ορίζεται ότι η διεξαγωγή των προκαταρκτικών διαβουλεύσεων με την αγορά της παρ. 1 είναι υποχρεωτική, πριν από τη διεξαγωγή διαδικασίας ανάθεσης σύμβασης με εκτιμώμενη αξία μεγαλύτερη των δεκαπέντε εκατομμυρίων

(15.000.000) ευρώ για ορισμένες κατηγορίες έργων και με εκτιμώμενη αξία μεγαλύτερη του ενός εκατομμυρίου (1.000.000) ευρώ για ορισμένες κατηγορίες μελετών.»

Άρθρο 13

Κανόνες για τη διενέργεια προκαταρκτικών διαβουλεύσεων της αγοράς– Αντικατάσταση άρθρου 47 ν. 4412/2016

Το άρθρο 47 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 47

Κανόνες για τη διενέργεια προκαταρκτικών διαβουλεύσεων της αγοράς - - Εξουσιοδοτικές διατάξεις

1. Οι διαβουλεύσεις διεξάγονται βάσει ειδικής πρόσκλησης για ανοιχτή, μη δεσμευτική συμμετοχή των ενδιαφερόμενων οικονομικών φορέων, που αναρτάται τουλάχιστον στο ΕΣΗΔΗΣ και στην ιστοσελίδα της αναθέτουσας αρχής. Οι διαβουλεύσεις μπορούν να διεξάγονται μέσω του ΕΣΗΔΗΣ και με κάθε άλλο πρόσφορο μέσο στο μέτρο που έχει τηρηθεί η υποχρέωση του προηγούμενου εδαφίου. Σε κάθε περίπτωση, τηρείται αρχείο της επικοινωνίας που λαμβάνει χώρα μεταξύ αναθέτουσας αρχής και των ενδιαφερόμενων οικονομικών φορέων, το οποίο συμπεριλαμβάνεται στον φάκελο δημόσιας σύμβασης του άρθρου 45.

Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, στις οποίες η εφαρμογή του παρόντος υποχρεώνει τις αναθέτουσες αρχές να παράσχουν πληροφορίες, η αποκάλυψη των οποίων είναι αντίθετη προς τα ουσιώδη συμφέροντά τους ή μπορεί να παραβιάσει απόρρητα, η ειδική πρόσκληση του πρώτου εδαφίου δεν δημοσιοποιείται μέσω του ΕΣΗΔΗΣ και της ιστοσελίδας της αναθέτουσας αρχής, αλλά αποστέλλεται με κάθε πρόσφορο τρόπο.

2. Η πρόσκληση αναφέρει τουλάχιστον τα στοιχεία της αναθέτουσας αρχής, το αντικείμενο της σύμβασης και την τεχνική περιγραφή του, καθώς και τον τρόπο και την προθεσμία υποβολής παρατηρήσεων.

Στην περίπτωση του τελευταίου εδαφίου της παρ. 1, πριν από την αποστολή της πρόσκλησης σε επιλεγμένους οικονομικούς φορείς, οι οποίοι δραστηριοποιούνται στο αντικείμενο της σύμβασης, η αναθέτουσα αρχή διασφαλίζει την εχεμύθεια των οικονομικών φορέων, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην παρ. 2 του άρθρου 21.

3. Η διαδικασία διαβούλευσης μέσω του ΕΣΗΔΗΣ διεξάγεται κατά τα οριζόμενα στα άρθρα 22, 36 και 37. Η διαδικασία διαβούλευσης διαρκεί τουλάχιστον δεκαπέντε (15) ημέρες.

Μετά τη λήξη της προθεσμίας που τάσσεται στην πρόσκληση για την ολοκλήρωση της διαβούλευσης, η αναθέτουσα αρχή συγκεντρώνει, αναρτά στο ΕΣΗΔΗΣ και επεξεργάζεται τις παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν. Η ανωτέρω υποχρέωση ανάρτησης δεν αφορά στις περιπτώσεις του τελευταίου εδαφίου της παρ. 1.».

Άρθρο 14

Προηγούμενη εμπλοκή υποψηφίων ή προσφερόντων– Αντικατάσταση άρθρου 48 ν. 4412/2016

Το άρθρο 48 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 48

Προηγούμενη εμπλοκή υποψηφίων ή προσφερόντων
(άρθρο 41 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ)

Εάν ένας υποψήφιος, ένας προσφέρων ή μια επιχείρηση που σχετίζεται με υποψήφιο ή προσφέροντα έχει παράσχει συμβουλές στην αναθέτουσα αρχή είτε εντός είτε εκτός του πλαισίου του άρθρου 46 ή έχει εμπλακεί με οποιονδήποτε τρόπο στην προετοιμασία της διαδικασίας σύναψης σύμβασης, η αναθέτουσα αρχή λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα για να διασφαλίζει τη μη στρέβλωση του ανταγωνισμού λόγω της συμμετοχής του εν λόγω υποψηφίου ή προσφέροντα.

Ειδικότερα, η αναθέτουσα αρχή:

α) Γνωστοποιεί στους λοιπούς υποψηφίους και προσφέροντες τις σχετικές πληροφορίες που ανταλλάχθηκαν στο πλαίσιο της προηγούμενης εμπλοκής του υποψηφίου ή του προσφέροντος στην προετοιμασία της διαδικασίας σύναψης σύμβασης και προσδιορίζει επαρκείς προθεσμίες για την παραλαβή των προσφορών.

β) Αποκλείει τον εμπλεκόμενο υποψήφιο ή προσφέροντα, μόνο εάν δεν υπάρχει άλλος τρόπος να διασφαλισθεί συμμόρφωση με την υποχρέωση τήρησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Πριν από την έκδοση της απόφασης αποκλεισμού, παρέχεται η ευχέρεια στους υποψηφίους ή τους προσφέροντες να αποδείξουν ότι η συμμετοχή τους στην προετοιμασία της διαδικασίας προμήθειας δεν είναι δυνατόν να προκαλέσει στρέβλωση του ανταγωνισμού.

γ) Ενημερώνει την Επιτροπή Ανταγωνισμού, για τυχόν δικές της ενέργειες, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της, καθώς και την ΕΑΑΔΗΣΥ για την καταγραφή των μέτρων που λήφθηκαν στην ειδική έκθεση που συντάσσεται δυνάμει του άρθρου 341.»

Άρθρο 15**Επάρκεια προϋπολογισμού, ωριμότητα, μελέτες – Αντικατάσταση άρθρου 49 ν. 4412/2016**

Το άρθρο 49 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 49

Επάρκεια προϋπολογισμού, ωριμότητα, μελέτες

1. Στοιχεία της ωριμότητας της σύμβασης αποτελούν ιδίως:

α) η πλήρωση των προϋποθέσεων που τίθενται από ειδικές διατάξεις για την έναρξη της διαδικασίας σύναψης της σύμβασης, όπως ιδίως η εκπόνηση μελετών, η εξασφάλιση χρηματοδότησης, η συντέλεση απαλλοτριώσεων, οι μετακινήσεις δικτύων Οργανισμών Κοινής Ωφέλειας, η εκπόνηση μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, η άρση εμποδίων λόγω αρχαιολογικών ευρημάτων και λοιπές σχετικές αδειοδοτήσεις,

β) η νομιμότητα και πληρότητα των σχετικών εγγράφων της σύμβασης και

γ) η δυνατότητα των ενδιαφερόμενων οικονομικών φορέων να διαμορφώσουν, κατά την αντίστοιχη διαδικασία σύναψης, βάσιμες και ρεαλιστικές προσφορές, με βάση τα χορηγούμενα από την αναθέτουσα αρχή στοιχεία.

2. Ειδικά για τις δημόσιες συμβάσεις έργων και μελετών, πέραν των ανωτέρω, ισχύουν και τα ακόλουθα:

α) Προϋπόθεση για την έναρξη της διαδικασίας σύναψης δημόσιας σύμβασης για την εκπόνηση οριστικής μελέτης, είτε μεμονωμένα είτε με άλλα στάδια μελετών, είναι η ένταξη του έργου στον προγραμματικό σχεδιασμό του φορέα. Τα δημόσια έργα κατασκευάζονται βάσει της σχετικής

εγκεκριμένης μελέτης της αναθέτουσας αρχής, με την επιφύλαξη των οριζόμενων στο άρθρο 50. Με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών μπορεί να ορίζεται το τελικό στάδιο μελέτης ανά κατηγορία έργου που απαιτείται για την έναρξη της διαδικασίας σύναψης δημόσιας σύμβασης έργου.

β) Προκειμένου να εξασφαλισθεί η ωριμότητα των έργων και να διασφαλισθεί η ταχύτερη και απρόσκοπτη εκτέλεσή τους, η αρμόδια αρχή ή υπηρεσία μπορεί, εφόσον κρίνει ότι είναι προς το συμφέρον του έργου, πριν από την εκκίνηση της διαδικασίας σύναψης της δημόσιας σύμβασης του κυρίως έργου, να προχωρήσει στη διαδικασία σύναψης δημόσιας σύμβασης για την εκτέλεση του συνόλου ή μέρους των πρόδρομων εργασιών του, ως αυτοτελούς έργου, το οποίο είναι ανεξάρτητο από το κυρίως έργο και δεν αποτελεί τμήμα αυτού.

Πρόδρομες είναι οι εργασίες, οι οποίες, ως σύνολο, αποσκοπούν στη διασφάλιση ελεύθερων των χώρων εκτέλεσης του κυρίως έργου κατά την έννοια της περ. 7 της παρ. 1 του άρθρου 2, των χώρων απόληψης και απόθεσης υλικών, της προσβασιμότητας του έργου και της άρσης κάθε πραγματικού ή νομικού εμποδίου για την ταχεία και ομαλή εκτέλεσή του. Ως πρόδρομες εργασίες νοούνται ιδίως οι απαιτούμενες μετακινήσεις των δικτύων των Οργανισμών Κοινής Ωφέλειας, οι αρχαιολογικές έρευνες και εργασίες, οι πρόσθετες γεωτρήσεις, οι αναγκαίες προσωρινές εργασίες, οι εργασίες διαμόρφωσης χώρων, οδών πρόσβασης και εξυπηρέτησης του έργου, λατομείων, δανειοθαλάμων και αποθεσιοθαλάμων, οι απαιτούμενες γεωτεχνικές, γεωλογικές, περιβαλλοντικές, τεχνικές και παντός είδους έρευνες και αδειοδοτήσεις, καθώς και κάθε άλλη εργασία ή έρευνα που αποσκοπεί στην εξασφάλιση της ωριμότητας του κυρίως έργου.

Προϋπόθεση για την εκκίνηση της διαδικασίας ανάθεσης δημόσιας σύμβασης έργου αποτελεί να έχει συζητηθεί ενώπιον του αρμοδίου δικαστηρίου η αίτηση προσωρινού ή οριστικού καθορισμού αποζημίωσης ή να έχει εκδοθεί η απόφαση επίταξης και να έχει εγκριθεί το οικείο πρακτικό ζημιών των απαλλοτριούμενων ακινήτων.

Για τα έργα που έχουν υπαχθεί στο άρθρο 7Α του ν. 2882/2001 (Α' 17), προϋπόθεση για την εκκίνηση της διαδικασίας ανάθεσης δημόσιας σύμβασης έργου αποτελεί η κήρυξη των απαιτούμενων απαλλοτριώσεων σύμφωνα το πρώτο εδάφιο της παρ. 1 του άρθρου 3 του ν. 2882/2001, καθώς και η ύπαρξη έκθεσης εκτίμησης, σύμφωνα με το άρθρο 15 του ίδιου νόμου.

Πλην, των έργων που έχουν υπαχθεί στο άρθρο 7Α του ν. 2882/2001, σε κάθε άλλη περίπτωση η απόφαση κατακύρωσης της περ. γ' της παρ. 3 του άρθρου 105 δεν κοινοποιείται στον προσωρινό ανάδοχο, αν δεν εξασφαλίζονται επαρκή μέτωπα εργασίας για την εκκίνηση της εκτέλεσης του έργου. Η κατά το προηγούμενο εδάφιο μη κοινοποίηση στον ανάδοχο της απόφασης κατακύρωσης δεν μπορεί να υπερβεί τους έξι (6) μήνες.

Αν κατά την κατασκευή, ανακατασκευή ή συντήρηση των έργων οποιασδήποτε κατηγορίας, που εκτελούνται ως δημόσιες συμβάσεις, συμβάσεις παραχώρησης, έργα ΣΔΙΤ ή με αυτεπιστασία, απαιτείται η μετατόπιση ή οποιαδήποτε άλλη εργασία επί του δικτύου ή των εγκαταστάσεων ύδρευσης, αποχέτευσης λυμάτων και όμβριων υδάτων, ενέργειας, τηλεθέρμανσης, τηλεπικοινωνιών, πυρόσβεσης, οδοφωτισμού, φωτεινής σηματοδότησης και κάθε είδους παρόμοιων δικτύων ή εγκαταστάσεων ή εργασίες για την πρόβλεψη διελεύσεων τέτοιων δικτύων, οι δαπάνες των εργασιών αυτών, που απαιτούνται για την αποκατάσταση της υφιστάμενης κατάστασης πριν από την εκτέλεση των έργων, βαρύνουν τις πιστώσεις του υπό εκτέλεση έργου και δύνανται να εκτελούνται από την αναθέτουσα αρχή, τον αναθέτοντα φορέα ή τον κύριο του έργου, κατά τις κείμενες διατάξεις υπό την επίβλεψη του κυρίου ή φορέα εκμετάλλευσης του δικτύου, όπου απαιτείται. Σε διαφορετική περίπτωση, η αναθέτουσα αρχή,

ο αναθέτων φορέας ή ο κύριος του έργου προκαταβάλλει στον κύριο ή φορέα εκμετάλλευσης του δικτύου τη δαπάνη εκτέλεσης των εργασιών, η οποία επίσης βαρύνει τις πιστώσεις του υπό εκτέλεση έργου, βάσει του προϋπολογισμού που συντάσσεται από τον φορέα εκμετάλλευσης ή τον κύριο του δικτύου, ο οποίος εν συνεχεία εγκρίνεται από την αναθέτουσα αρχή ή τον αναθέτοντα φορέα ή τον κύριο του έργου. Αν για οποιοδήποτε λόγο ο τελευταίος δεν συντάσσει προϋπολογισμό, η αναθέτουσα αρχή, ο αναθέτων φορέας ή ο κύριος του έργου δύναται να συντάξει προϋπολογισμό και να προκαταβάλλει το ποσό, οπότε ο κύριος ή ο φορέας εκμετάλλευσης υποχρεούται αμελλητί να προβεί στην εκτέλεση των εργασιών. Στις περιπτώσεις αυτές οριστικό δικαιολογητικό της δαπάνης αποτελεί για μεν την προκαταβολή ο εγκεκριμένος προϋπολογισμός, για δε την τελική εξόφληση ο συντασσόμενος απολογισμός που συνοδεύεται από αναλυτικά στοιχεία κόστους, τα οποία κατ' ελάχιστον περιλαμβάνουν τις συναφθείσες συμβάσεις, τα τιμολόγια των αναδοχών, των υπεργολάβων, των προμηθευτών και τις επιμετρήσεις, οπότε και επιστρέφεται ή αποδίδεται ανάλογα η διαφορά που προκύπτει.

γ) Για την εκτέλεση νέων έργων ή δραστηριοτήτων ή τη μετεγκατάσταση υφιστάμενων έργων, τα οποία, λόγω της φύσης, του μεγέθους ή της έκτασής τους, είναι πιθανό να προκαλέσουν σοβαρές επιπτώσεις στο περιβάλλον ή τα οποία χωρίς μεν να προκαλούν σοβαρές επιπτώσεις, πρέπει πάντως να διέπονται για την προστασία του περιβάλλοντος από γενικές προδιαγραφές, όρους και περιορισμούς, απαιτείται η έγκριση όρων για την προστασία του περιβάλλοντος. Έγκριση όρων για την προστασία του περιβάλλοντος απαιτείται επίσης για την επέκταση, την τροποποίηση ή και τον εκσυγχρονισμό υφιστάμενων έργων ή δραστηριοτήτων, που έχουν καταταγεί στις παραπάνω κατηγορίες, εφόσον επέρχονται ουσιαστικές διαφοροποιήσεις σε σχέση με τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον.

δ) Προϋπόθεση για την εκκίνηση της διαδικασίας σύναψης δημόσιας σύμβασης έργου ή μελέτης είναι η ολοκλήρωση της κατά περίπτωση απαιτούμενης διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία και ειδικότερα με τα προβλεπόμενα στον ν. 4024/2011 (Α' 226) και στις εκτελεστικές του πράξεις.

ε) Στην εκτιμώμενη αξία του έργου περιλαμβάνονται υποχρεωτικά αντίστοιχα κονδύλια για την υλοποίηση όλων των εγκεκριμένων περιβαλλοντικών όρων.

στ) Ο προβλεπόμενος στα έγγραφα της σύμβασης χρόνος περαίωσης του έργου πρέπει να έχει προκύψει από κατάλληλη χρονική ανάλυση.

ζ) Στις περιπτώσεις συμβάσεων εκπόνησης μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών επιστημονικών υπηρεσιών, προκειμένου να εκκινήσει η διαδικασία δημοπράτησης απαιτείται δέσμευση του σαράντα τοις εκατό (40%) της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης, το δε υπόλοιπο που απαιτείται, δεσμεύεται με την κατακύρωση της σύμβασης ή, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, μεταφέρεται δέσμευση πίστωσης του προϋπολογισμού δημοπράτησης του αντίστοιχου έργου, εφόσον αυτό δημοπρατηθεί εντός ενός (1) έτους από την έκδοση βεβαίωσης περαίωσης της μελέτης. Στη δέσμευση πίστωσης έργου, σε έργα που έχουν υπαχθεί στο άρθρο του 7Α ν. 2882/2001, εκτός από τη δέσμευση του προϋπολογισμού κατασκευής του έργου περιλαμβάνονται επιπλέον το κόστος των βασικών μελετητών ως τεχνικών συμβούλων - μελετητών της παρ. 7 του άρθρου 136, το κόστος επίβλεψης - διοίκησης του έργου του άρθρου 136, καθώς και μεταφερόμενες οικονομικές εκκρεμότητες από τη σύμβαση εκπόνησης της αντίστοιχης μελέτης. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Υποδομών και Μεταφορών προσδιορίζεται το κόστος επίβλεψης - διοίκησης του έργου ανά κατηγορία και προϋπολογισμό έργου.

3. Με απόφαση του αρμοδίου οργάνου του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών μπορεί να εγκρίνεται η εκπόνηση μελέτης ή μέρους της, η παροχή τεχνικών υπηρεσιών ή η εκτέλεση δημοσίου έργου ή τμήματός του από ενδιαφερόμενο φυσικό ή νομικό πρόσωπο, με δαπάνη του χωρίς καμία επιβάρυνση του δημοσίου, ορίζοντας τους όρους με τους οποίους θα εκτελεσθεί η μελέτη ή η παροχή τεχνικών υπηρεσιών ή το έργο και θα γίνει η επίβλεψη, έγκριση και παραλαβή τους από τις αρμόδιες υπηρεσίες. Για μελέτες και έργα αρμοδιότητας άλλων φορέων η έγκριση γίνεται από το αρμόδιο όργανο του φορέα.»

Άρθρο 16

Δημόσιες συμβάσεις έργων με αξιολόγηση μελέτης – Τροποποίηση άρθρου 50 ν. 4412/2016

Στον τίτλο του άρθρου 50 του ν. 4412/2016 (Α' 147) προστίθενται οι λέξεις «Εξουσιοδοτική διάταξη», οι παρ. 1 και 5 τροποποιούνται, προστίθεται παρ. 6 και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 50

Δημόσιες συμβάσεις έργων με αξιολόγηση μελέτης – Εξουσιοδοτικές διατάξεις

1. Στις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης έργου, η αναθέτουσα αρχή μπορεί να ορίσει στα έγγραφα της σύμβασης ότι η υπό ανάθεση σύμβαση έχει ως αντικείμενο συγχρόνως τη μελέτη και την εκτέλεση (κατασκευή) έργου, εφόσον συντρέχουν, μέχρι το πέρας της διαδικασίας σύναψης της δημόσιας σύμβασης έργου και πριν από την ανακήρυξη αναδόχου, και στον βαθμό που δεν διαφοροποιείται ουσιωδώς το προς ανάθεση φυσικό αντικείμενο, έπειτα δε από γνώμη του τεχνικού συμβουλίου της αναθέτουσας αρχής ή του τεχνικού συμβουλίου της Γενικής Γραμματείας Υποδομών, αν στην αναθέτουσα αρχή δεν υφίσταται τεχνικό συμβούλιο, σωρευτικά οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

α) ύπαρξη εγκεκριμένων περιβαλλοντικών όρων, τεύχους υπολογισμού και τεκμηρίωσης για τον καθορισμό του προϋπολογισμού της αναθέτουσας αρχής και κανονισμού μελετών έργου, ο οποίος συντάσσεται ειδικά για το προς ανάθεση έργο ή υπάρχει και εφαρμόστηκε σε παρόμοια έργα,
β) η ύπαρξη των στοιχείων Α.1 έως Α.3, Α.7 έως Α.10 και Α.12 του υποφακέλου της υποπερ. Α' της παρ. 7 του άρθρου 45.

2. Η παρ. 1 εφαρμόζεται αναλόγως και στην περίπτωση αξιοποίησης και οικοδόμησης ακινήτων με αντιπαροχή, εφόσον η αναθέτουσα αρχή έχει αποφασίσει την αξιοποίηση με σύναψη σύμβασης συγχρόνως για τη μελέτη και κατασκευή του ακινήτου.

3. Η παρ. 1 εφαρμόζεται αναλόγως και αν η αναθέτουσα αρχή, προκειμένου να πραγματοποιήσει την κατασκευή και πιθανόν τη λειτουργία και συντήρηση του έργου, κρίνει σκόπιμη την παραχώρηση άλλου εργολαβικού ανταλλάγματος εκτός από πλήρη χρηματική καταβολή ή αντιπαροχή ακινήτων, χωρίς τη μεταβίβαση στον ανάδοχο του λειτουργικού κινδύνου, που απορρέει από την εκμετάλλευση των εν λόγω έργων και ο οποίος συμπεριλαμβάνει κίνδυνο ζήτησης ή προσφοράς ή αμφοτέρων. Τέτοια ανταλλάγματα μπορεί να είναι η παραχώρηση της χρήσης ή της εκμετάλλευσης του έργου για ορισμένη χρονική περίοδο με εγγυημένα έσοδα, η αντιπαροχή γεωργικών ή μεταλλευτικών ή βιομηχανικών προϊόντων ή υπηρεσιών και άλλα.

4. Η αξιολόγηση της μελέτης κατά τη διαδικασία ανάθεσης σύμβασης του παρόντος άρθρου αφορά μόνο στον έλεγχο της πληρότητας και της συμφωνίας της μελέτης με τα οριζόμενα στα έγγραφα της σύμβασης και ιδίως με τον κανονισμό μελετών έργου, διαπιστώνοντας τη συμμόρφωση ή μη της μελέτης με αυτά (πίνακας συμμόρφωσης) χωρίς βαθμολόγηση.

5. Ουδεμία ευθύνη του Δημοσίου προς αποζημίωση θεμελιώνεται σε περίπτωση τήρησης των προϋποθέσεων και της διαδικασίας του παρόντος. Σε περίπτωση που δεν πληρούνται οι όροι της παρ. 1, αναστέλλεται η σύναψη της δημόσιας σύμβασης μέχρι την πλήρωσή τους.
6. Σε έργα της παρ. 1 με εκτιμώμενη αξία σύμβασης μεγαλύτερη των τριάντα εκατομμυρίων (30.000.000) ευρώ εφαρμόζεται αναλόγως το άρθρο 13 του ν. 4608/2019 (Α' 66).».
7. Με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών μπορούν να εξαιρούνται κατηγορίες έργων από την εφαρμογή της παρούσας.

Άρθρο 17

Περιεχόμενο εγγράφων της σύμβασης– Τροποποίηση άρθρου 53 ν. 4412/2016

Στον τίτλο του άρθρου 53 του ν. 4412/2016 (Α' 147) προστίθενται οι λέξεις «Εξουσιοδοτικές διατάξεις», οι παρ. 2 και 5 του ίδιου άρθρου τροποποιούνται και το άρθρο 53 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 53

Περιεχόμενο εγγράφων της σύμβασης – Εξουσιοδοτικές διατάξεις

1. Οι όροι των εγγράφων της σύμβασης πρέπει να είναι σαφείς και πλήρεις ώστε να επιτρέπουν την υποβολή άρθρων και συγκρίσιμων μεταξύ τους προσφορών.
2. Τα έγγραφα της σύμβασης, πλην της προκήρυξης σύμβασης του άρθρου 63 και της προκαταρκτικής προκήρυξης του άρθρου 62, σε περίπτωση που χρησιμοποιείται ως μέσο προκήρυξης του διαγωνισμού, περιέχουν ιδίως
  - α) την επωνυμία της αναθέτουσας αρχής,
  - β) την προθεσμία για την παραλαβή των προσφορών από την αρμόδια υπηρεσία, τη διεύθυνση και τον τρόπο υποβολής τους,
  - γ) το όνομα, τη διεύθυνση, τον αριθμό τηλεφώνου, τη διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail) της υπηρεσίας που διενεργεί τον διαγωνισμό, καθώς και τον αρμόδιο υπάλληλο της υπηρεσίας αυτής,
  - δ) τα αρμόδια όργανα για την αποσφράγιση των προσφορών, την ημερομηνία, την ώρα και λοιπές πληροφορίες που σχετίζονται με την αποσφράγιση,
  - ε) την ακριβή περιγραφή του φυσικού αντικείμενου της σύμβασης, οποιαδήποτε δικαιώματα προαίρεσης, καθώς και τον χρόνο άσκησής τους,
  - στ) το είδος της διαδικασίας ανάθεσης σύμβασης με αναφορά στις σχετικές διατάξεις του παρόντος,
  - ζ) την πηγή χρηματοδότησης και τον τρόπο πληρωμής,
  - η) [Καταργήθηκε],
  - θ) τις προϋποθέσεις αναπροσαρμογής του τιμήματος μετά από την κατακύρωση, εφόσον κρίνεται ότι απαιτείται τέτοιος όρος, σύμφωνα και με την παρ. 10,
  - ι) τις απαιτούμενες εγγυήσεις, τον τύπο, τα ποσοστά, τον χρόνο υποβολής των εγγυήσεων, όλους τους σχετικούς όρους αυτών, καθώς και άλλες εξασφαλίσεις, εάν ζητούνται,
  - ια) τα τεχνικά χαρακτηριστικά (προδιαγραφές), την ποσότητα και την περιγραφή των αγαθών, υπηρεσιών ή έργων, τον τρόπο της εκτέλεσης του ελέγχου και της διασφάλισης της ποιότητας, την προθεσμία για την εκτέλεση της σύμβασης, τον τόπο και χρόνο εκτέλεσης, καθώς και άλλα χαρακτηριστικά, ανάλογα με το αντικείμενο της σύμβασης,

- ιβ) τους όρους και τα κριτήρια επιλογής, καθώς και τα ελάχιστα επίπεδα αυτών, σχετικά με τους λόγους αποκλεισμού, την οικονομική και χρηματοοικονομική επάρκεια και την τεχνική ή/και επαγγελματική ικανότητα των υποψηφίων ή προσφερόντων,
- ιγ) τη δυνατότητα υποβολής προσφοράς για ένα ή περισσότερα τμήματα της σύμβασης, σύμφωνα με το άρθρο 59,
- ιδ) τη δυνατότητα υποβολής εναλλακτικών προσφορών,
- ιε) το κριτήριο ανάθεσης, τη διαδικασία και τα κριτήρια αξιολόγησης των προσφορών, κατά τα ειδικότερα προβλεπόμενα στα άρθρα 86 και 87,
- ιστ) τη διάρκεια ισχύος των προσφορών,
- ιζ) τους απαράβατους όρους, απόκλιση από τους οποίους συνεπάγεται την απόρριψη της προσφοράς,
- ιη) όλους τους ειδικούς και γενικούς όρους για την εκτέλεση της σύμβασης, ιδίως δε την υποχρέωση της παρ. 2 του άρθρου 18 και τους όρους πληρωμής,
- ιθ) [Καταργήθηκε]
- κ) τα απαιτούμενα αποδεικτικά μέσα, όπως δηλώσεις και δικαιολογητικά,
- κα) τον κατάλογο και τη σειρά ισχύος των εγγράφων της σύμβασης,
- κβ) όλες τις αναγκαίες πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο διάθεσης των εγγράφων της σύμβασης,
- κγ) τη διαδικασία πρόσβασης των υποψηφίων και προσφερόντων στα δικαιολογητικά, στις τεχνικές και οικονομικές προσφορές, υπό την επιφύλαξη των οριζόμενων στο άρθρο 70 και στην κείμενη νομοθεσία,
- κδ) επιπλέον των ανωτέρω, ειδικά για τις δημόσιες συμβάσεις έργων:
- αα) τον προϋπολογισμό δημοπράτησης, το τιμολόγιο δημοπράτησης, την ειδική συγγραφή υποχρεώσεων, την τεχνική περιγραφή, την τεχνική μελέτη ή/και τη διαμόρφωση αυτών μετά την κατακύρωση της σύμβασης, σύμφωνα με την προσφορά του αναδόχου,
- ββ) τον τρόπο σύνταξης και υποβολής των οικονομικών προσφορών,
- γγ) αμοιβή των αξιολογότερων μελετών, όπου κρίνεται αναγκαίο,
- δδ) το απαιτούμενο στάδιο της μελέτης που πρέπει να υποβάλουν οι οικονομικοί φορείς, στην περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 50,
- εε) στην περίπτωση εφαρμογής της παρ. 2 του άρθρου 50 τα σχέδια συμβολαίου οροφκτησίας, κανονισμού λειτουργίας, πινάκων ποσοτών συνιδιοκτησίας και κατανομών των κοινόχρηστων δαπανών ή δαπανών για τα κοινόκτητα πράγματα, προσυμφώνων σταδιακής μεταβίβασης ποσοστών του οικοπέδου ανάλογα με την πρόοδο των εργασιών,
- στστ) στην περίπτωση εφαρμογής της παρ. 3 του άρθρου 50, το είδος και την έκταση των διατιθεμένων ανταλλαγμάτων, ώστε να εξασφαλίζονται η αναγωγή σε κοινή βάση, εξέταση και βαθμολόγηση τόσο των τεχνικών προσφορών όσο και των οικονομικών,
- κε) επιπλέον των ανωτέρω, ειδικά για τις δημόσιες συμβάσεις μελετών και παροχής τεχνικών υπηρεσιών:
- αα) το τεύχος τεχνικών δεδομένων, τη συγγραφή υποχρεώσεων, το τεύχος προεκτιμώμενων αμοιβών ή/και τη διαμόρφωση αυτών μετά την κατακύρωση της σύμβασης, σύμφωνα με την προσφορά του αναδόχου,
- ββ) την κατηγορία μελέτης, κατά την περ. 15 της παρ. 3 του άρθρου 2, που απαιτείται για κάθε επιμέρους μελετητικό αντικείμενο της σύμβασης, καθώς και τα ελάχιστα επίπεδα τεχνικής καταλληλότητας γενικής εμπειρίας ανά κατηγορία μελέτης, που αντιστοιχεί στην προς ανάθεση σύμβαση,
- γγ) την προεκτιμώμενη αμοιβή ή το κατ' αποκοπή τίμημα για την αμοιβή όλων των πρώιμων σταδίων στην περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 51,

δδ) την εξειδίκευση των πρώιμων σταδίων των κύριων ή και υποστηρικτικών μελετών στην περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 51,

εε) τις προδιαγραφές εκπόνησης της μελέτης κατά το άρθρο 196,

κστ) οποιαδήποτε άλλη πληροφορία απαιτείται κατά τις ειδικότερες διατάξεις του παρόντος Βιβλίου (άρθρα 3 έως 221).

3. Τα έγγραφα της σύμβασης συντάσσονται υποχρεωτικά στην ελληνική γλώσσα και προαιρετικά και σε άλλες γλώσσες, συνολικά ή μερικά. Σε περίπτωση ασυμφωνίας μεταξύ των τμημάτων των εγγράφων της σύμβασης που έχουν συνταχθεί σε περισσότερες γλώσσες, επικρατεί η ελληνική έκδοση.

4. Οι αναθέτουσες αρχές δεν επιβάλλουν στους οικονομικούς φορείς δαπάνη για τη λήψη των εγγράφων της σύμβασης, πλην της δαπάνης που αντιστοιχεί στο κόστος αναπαραγωγής τους και της ταχυδρομικής αποστολής τους.

5. Πρότυπα ή υποδείγματα εγγράφων σύμβασης μπορούν να εκδίδονται από την ΕΑΑΔΗΣΥ σύμφωνα με την περ. ε' της παρ. 2 του άρθρου 2 του ν. 4013/2011 (Α' 204), με την επιφύλαξη της παρ. 6.

6. Ειδικά για τις δημόσιες συμβάσεις έργων, μελετών και παροχής τεχνικών υπηρεσιών, λοιπά πρότυπα τεχνικού περιεχομένου των περ. κβ' και κγ' της παρ. 2, με δεσμευτική ή μη ισχύ, καθώς και σχετικές εγκύκλιοι εκδίδονται με απόφαση του αρμοδίου οργάνου του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών.

7. Ειδικά για τις δημόσιες συμβάσεις έργων, πέραν των ανωτέρω, κατά τη σύνταξη των εγγράφων της σύμβασης, ισχύουν και τα ακόλουθα:

α) Κατά την έγκριση της διακήρυξης, το υπάρχον στην εγκεκριμένη μελέτη σχέδιο διακήρυξης προσαρμόζεται σύμφωνα με τα ισχύοντα πρότυπα τεύχη διακήρυξης, εφόσον αυτό απαιτείται. Επίσης, γίνεται και αναγκαία προσαρμογή των άλλων στοιχείων της μελέτης που συνεπάγεται η αλλαγή της διακήρυξης.

β) Με απόφαση του αρμοδίου οργάνου του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών, που εκδίδεται μετά από αίτημα της αναθέτουσας αρχής και ύστερα από γνώμη του Τμήματος Κατασκευών του Συμβουλίου Δημόσιων Έργων της Γενικής Γραμματείας Υποδομών, μπορεί να προστίθενται στη διακήρυξη επιπλέον όροι, που αφορούν την τεχνική και οικονομική ικανότητα όταν τούτο ενδείκνυται από το είδος ή την πολυπλοκότητα του προς ανάθεση έργου.

γ) Με τα έγγραφα της σύμβασης επιτρέπεται να αναλάβει ο ανάδοχος την αναγκαία συμπλήρωση ή προσαρμογή των στοιχείων της μελέτης προς τα δεδομένα του εδάφους.

δ) Η διακήρυξη μνημονεύει τα τεχνικά τεύχη και σχέδια που μαζί με αυτήν αποτελούν τη βάση για την κατάρτιση της σύμβασης. Σε περίπτωση διαδικασίας διαπραγμάτευσης του άρθρου 32 ή απευθείας ανάθεσης του άρθρου 118, τα τεύχη αυτά προσδιορίζονται στη σύμβαση.

ε) Τα τεχνικά τεύχη είναι σχέδια και κείμενα που δίνουν εικόνα του έργου που πρόκειται να κατασκευαστεί και των υποχρεώσεων που αναλαμβάνει ο ανάδοχος με τη σύμβαση (τεχνική περιγραφή, συγγραφές υποχρεώσεων κ.λπ.).

στ) Ο προϋπολογισμός της υπηρεσίας αποτελεί ένδειξη της προεκτίμησης του κόστους του έργου και ανώτατο όριο προσφοράς, όταν τα έγγραφα της σύμβασης δεν ορίζουν ρητά ότι επιτρέπονται προσφορές μεγαλύτερες από τον προϋπολογισμό της υπηρεσίας ή αρνητικές εκπτώσεις. Ο προϋπολογισμός μπορεί να είναι αναλυτικός ή να περιλαμβάνει κατ' αποκοπή τίμημα για το έργο ή τμήματά του.

ζ) Με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών εγκρίνεται Κανονισμός Αναλυτικών και Περιγραφικών Τιμολογίων Εργασιών ανάλογα με την κατηγορία και το μέγεθος των έργων και με την προσβασιμότητα της περιοχής εκτέλεσής τους.

η) Ο Κανονισμός Αναλυτικών και Περιγραφικών Τιμολογίων Εργασιών, μετά την έγκρισή του, ισχύει υποχρεωτικά για όλες τις αναθέτουσες αρχές που δημοπρατούν δημόσιες συμβάσεις έργων.

θ) Στις τιμές του προϋπολογισμού και του τιμολογίου, τόσο της υπηρεσίας όσο και της προσφοράς, περιλαμβάνεται κάθε σχετική δαπάνη, καθώς και τα γενικά έξοδα και όφελος της εργοληπτικής επιχείρησης. Αν γίνεται ρητή μνεία στα έγγραφα της σύμβασης μπορεί να προστίθεται στην εκτιμώμενη αξία της σύμβασης ποσοστό γενικών εξόδων και οφέλους, που ορίζεται σε δεκαοκτώ τοις εκατό (18%), ανεξαρτήτως πηγής χρηματοδότησης, στο οποίο συμπεριλαμβάνεται η υπ' αρ. 8371/27.7.2016 συμφωνία μεταξύ εργοληπτικών ενώσεων και της ΠΟΕΜΔΥΔΑΣ, όπως ισχύει ή τυχόν μελλοντικές συμφωνίες και ποσοστό δύομισι τοις χιλίους (2,5%) υπέρ των Μηχανικών Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (ΤΕ) της Π.Ο.ΜΗ.Τ.Ε.Δ.Υ. τακτικών υπαλλήλων (μόνιμων ή αορίστου χρόνου) που απασχολούνται στο δημόσιο, ν.π.δ.δ.. και στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού, που βαρύνει κάθε λογαριασμό πληρωμής έργου. Με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών καθορίζονται οι προϋποθέσεις και η διαδικασία για το άνοιγμα τραπεζικού λογαριασμού, συλλογής και απόδοσης του ποσοστού, ο φορέας διακίνησης και απόδοσης στους δικαιούχους, καθώς και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια.

ι) Ο προϋπολογισμός της αναθέτουσας αρχής, όταν είναι αναλυτικός, ομαδοποιεί τις ομοειδείς εργασίες με ένδειξη του αθροίσματος της δαπάνης κάθε ομάδας. Αν δεν υπάρχει τέτοια ομαδοποίηση, νοείται ότι το σύνολο των εργασιών είναι μία ομάδα. Στην περίπτωση εφαρμογής της περ. α' της παρ. 2 του άρθρου 95 ο προϋπολογισμός πρέπει υποχρεωτικά να αναλύεται σε «ομάδες εργασιών» ανά κατηγορία έργων. Οι «ομάδες εργασιών» ανά κατηγορία έργων καθορίζονται με αποφάσεις του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών. Στην περίπτωση εφαρμογής της περ. β' της παρ. 2 του άρθρου 95, οι τιμές του τιμολογίου μπορεί να είναι αναλυτικές ή περιληπτικές για ολοκληρωμένα τμήματα σύνθετων εργασιών ή να είναι κατ' αποκοπή τιμές για ευρύτερα τμήματα του έργου ή για όλο το έργο. Στην περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 125, για έργα που η προμέτρηση των εργασιών είναι δύσκολη ή αδύνατη, όπως ιδίως έργα συντηρήσεων, επισκευών, βελτιώσεων, ανακαινίσεων, αναστηλώσεων, άρσης καταπτώσεων και για ύψος προϋπολογισμού έως εξήντα χιλιάδες (60.000) ευρώ, χωρίς Φ.Π.Α., μπορεί ο προϋπολογισμός να μην περιλαμβάνει ποσότητες των επιμέρους εργασιών, αλλά μόνο την κατ' εκτίμηση δαπάνη του συνόλου κάθε ομάδας ομοειδών εργασιών και το γενικό σύνολο.

ια) Η αναθέτουσα αρχή χορηγεί έντυπο συμπλήρωσης οικονομικής προσφοράς ή περιλαμβάνει σχετικό υπόδειγμα στα έγγραφα της σύμβασης, κατά περίπτωση, σύμφωνα με τα οριζόμενα στα άρθρα 94 και 124 έως 126.

ιβ) Στις περιπτώσεις του άρθρου 50, με τα έγγραφα της σύμβασης μπορεί να ζητείται από τους οικονομικούς φορείς, ο προσδιορισμός τεχνολογικών χαρακτηριστικών και προδιαγραφών επιμέρους στοιχείων του έργου, η υποβολή προτάσεων - λύσεων σε δεδομένο τεχνικό πρόβλημα, ο καθορισμός της προθεσμίας για την αποπεράτωση κατασκευής του έργου και κοστολόγηση του κύκλου ζωής του έργου, ανάλογα με το αντικείμενο της υπό ανάθεση σύμβασης.

ιγ) Στις περιπτώσεις της παρ. 1 του άρθρου 50 ο «Κανονισμός Μελετών Έργου», ο οποίος συντάσσεται από την αναθέτουσα αρχή, ειδικά για το προς ανάθεση έργο ή υπάρχει και εφαρμόστηκε σε παρόμοια έργα, περιλαμβάνει τις ελάχιστες τεχνικές απαιτήσεις και προδιαγραφές εκπόνησης των μελετών που θα

υποβληθούν από τους οικονομικούς φορείς και αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των εγγράφων της σύμβασης.

8. Ειδικά για τις δημόσιες συμβάσεις μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, πέραν των αναφερομένων στις παρ. 1 έως 6, κατά τη σύνταξη των εγγράφων της σύμβασης εφαρμόζονται και τα παρακάτω:

α) Η εκτιμώμενη αξία της σύμβασης περιλαμβάνει τις προβλέψιμες προεκτιμώμενες αμοιβές των επί μέρους μελετών και τεχνικών υπηρεσιών που απαρτίζουν τη σύμβαση. Στην εκτιμώμενη αξία της σύμβασης συμπεριλαμβάνεται ποσοστό δέκα πέντε τοις εκατό (15%) ως απρόβλεπτες δαπάνες, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παρ. 4 του άρθρου 186.

β) Η προεκτιμώμενη αμοιβή αποτελεί γινόμενο των μονάδων φυσικού αντικειμένου και λοιπών προσδιοριστικών στοιχείων του προς μελέτη έργου, όπως προκύπτουν από το τεύχος τεχνικών δεδομένων του έργου, με τις τιμές αμοιβών, ανά κατηγορία έργου και μονάδα φυσικού αντικειμένου, του Κανονισμού Προεκτιμώμενων Αμοιβών της περ. δ'. Όταν στην προς ανάθεση σύμβαση περιλαμβάνονται μελέτες κατηγοριών οι οποίες δεν τιμολογούνται στον κανονισμό της περ. δ', η προεκτιμώμενη αμοιβή υπολογίζεται κατά περίπτωση από την αναθέτουσα αρχή, με βάση ποσοτικά στοιχεία που προκύπτουν από το τεύχος τεχνικών δεδομένων και τις ειδικές διατάξεις περί αμοιβής των κατηγοριών αυτών, εφόσον ισχύουν, άλλως από συγκριτικά στοιχεία για αμοιβές συναφών μελετών ή παροχής τεχνικών υπηρεσιών.

γ) Για ερευνητικές και υποστηρικτικές εργασίες (όπως ιδίως γεωτεχνικές έρευνες και τοπογραφικές μελέτες), για τις οποίες δεν είναι δυνατός ο ακριβής προσδιορισμός μονάδων φυσικού αντικειμένου, τίθεται συνολική προεκτιμώμενη αμοιβή ανά κατηγορία, ως ανώτατο όριο δαπάνης, η οποία δεν μπορεί να υπερβαίνει αθροιστικά για όλες τις κατηγορίες το ποσοστό τριάντα τοις εκατό (30%) της συνολικής προεκτιμώμενης αμοιβής.

δ) Με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών, που εκδίδεται ύστερα από γνώμη του Τεχνικού Συμβουλίου Μελετών της Γενικής Γραμματείας Υποδομών και του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος, εγκρίνεται, με βάση τις εκάστοτε ισχύουσες τεχνικές προδιαγραφές, Κανονισμός Προεκτιμώμενων Αμοιβών μελετών και τεχνικών υπηρεσιών, που περιλαμβάνει:

(αα) ενιαίες τιμές προεκτιμώμενων αμοιβών μελετών ανά μονάδα φυσικού αντικειμένου και κατηγορία έργου, με βάση, κυρίως, τα προβλεπόμενα στάδια μελέτης και τις ποσότητες των όμοιων ή τυποποιημένων φυσικών αντικειμένων, ώστε να αποφεύγεται ο πολλαπλασιασμός της αμοιβής στην περίπτωση αυτή και

(ββ) ενιαίες τιμές προεκτιμώμενων αμοιβών τεχνικών υπηρεσιών είτε ανά μονάδα φυσικού αντικειμένου και κατηγορία έργου, λαμβάνοντας υπόψη και τις ποσότητες των όμοιων ή τυποποιημένων φυσικών αντικειμένων ώστε να αποφεύγεται ο πολλαπλασιασμός της αμοιβής στην περίπτωση αυτή είτε ανά μονάδα χρόνου απασχόλησης των προσώπων (ανθρωπομήνες) που ασχολούνται με την παροχή της υπηρεσίας, με βάση τα προσόντα και την εμπειρία τους.

Μετά την έκδοση της ως άνω απόφασης, η εφαρμογή των τιμών του κανονισμού για τον καθορισμό της προεκτιμώμενης αξίας των συμβάσεων είναι υποχρεωτική για τις αναθέτουσες αρχές, οι οποίες λαμβάνουν επιπρόσθετα υπόψη όλα τα στοιχεία που επηρεάζουν, κατά την κρίση τους, τη συνολική δαπάνη της σύμβασης, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της και τον επικαιροποιημένο φάκελο της δημόσιας σύμβασης. Οι τιμές του κανονισμού αναπροσαρμόζονται κάθε έτος, με βάση τον επίσημο δείκτη τιμών καταναλωτή του προηγούμενου έτους. Μέχρι τις 20 Μαρτίου κάθε έτους αποστέλλεται από

την αρμόδια υπηρεσία της Γενικής Γραμματείας Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών σχετικό έγγραφο ενημέρωσης προς τις αναθέτουσες αρχές. Οι διακηρύξεις που εγκρίνονται μετά την ημερομηνία αυτή λαμβάνουν υποχρεωτικά υπόψη την αναπροσαρμογή των τιμών, για τον προσδιορισμό της προεκτιμώμενης αμοιβής.

ε) Η αναθέτουσα αρχή χορηγεί έντυπο συμπλήρωσης οικονομικής προσφοράς ή περιλαμβάνει σχετικό υπόδειγμα στη διακήρυξη, κατά περίπτωση, σύμφωνα με τα ειδικότερα οριζόμενα στο άρθρο 95.

9. Στις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης προμηθειών, όταν από τα έγγραφα της σύμβασης προβλέπεται χρόνος παράδοσης των αγαθών μεγαλύτερος των δώδεκα (12) μηνών, μπορεί να περιλαμβάνεται στα έγγραφα της σύμβασης όρος περί αναπροσαρμογής της τιμής, υπό τους όρους του άρθρου 132. Στην περίπτωση αυτή πρέπει υποχρεωτικά να καθορίζεται στα έγγραφα της σύμβασης ο τύπος, ο τρόπος και οι προϋποθέσεις της αναπροσαρμογής. Χρόνος εκκίνησης της αναπροσαρμογής είναι η ημερομηνία υποβολής των προσφορών που καθορίζεται από τα έγγραφα της σύμβασης και υπολογίζεται μέχρι και την ημερομηνία παράδοσης των αγαθών. Σε περιπτώσεις τμηματικών παραδόσεων, η τιμή αναπροσαρμόζεται για τις ποσότητες που, σύμφωνα με τα έγγραφα της σύμβασης προβλέπεται να παραδοθούν μετά την παρέλευση των δώδεκα (12) μηνών. Σε περίπτωση εκπρόθεσμης παράδοσης, με υπαιτιότητα του αναδόχου, ο χρόνος παράτασης δεν λαμβάνεται υπόψη για την αναπροσαρμογή. Προκαταβολή που χορηγήθηκε αφαιρείται από την προς αναπροσαρμογή συμβατική αξία.

10. Στις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης παροχής γενικών υπηρεσιών, μπορεί να ορίζεται με σαφήνεια στα έγγραφα της σύμβασης όρος περί αναπροσαρμογής της τιμής, οι προϋποθέσεις και ο τρόπος αναπροσαρμογής αυτής.»

Άρθρο 18

Τεχνικές προδιαγραφές – Τροποποίηση άρθρου 54 ν. 4412/2016

Στον τίτλο του άρθρου 54 του ν. 4412/2016 (Α' 147) προστίθενται οι λέξεις «Εξουσιοδοτική διάταξη», η παρ. 9 του ίδιου άρθρου τροποποιείται και το άρθρο 54 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 54

Τεχνικές προδιαγραφές – Εξουσιοδοτική διάταξη

1. Οι τεχνικές προδιαγραφές που ορίζονται στην περ. 1 του Παραρτήματος VII του Προσαρτήματος Α' παρατίθενται στα έγγραφα της σύμβασης και καθορίζουν τα απαιτούμενα χαρακτηριστικά των έργων, των υπηρεσιών ή των αγαθών.

Τα χαρακτηριστικά αυτά μπορεί επίσης να αναφέρονται στη συγκεκριμένη διαδικασία ή μέθοδο παραγωγής ή παροχής των ζητούμενων έργων, αγαθών ή υπηρεσιών ή σε ειδική διαδικασία άλλου σταδίου του κύκλου ζωής τους, ακόμη και αν οι παράγοντες αυτοί δεν αποτελούν μέρος της υλικής τους υπόστασης, υπό την προϋπόθεση ότι συνδέονται με το αντικείμενο της σύμβασης και είναι ανάλογα με την αξία και τους σκοπούς της.

Οι τεχνικές προδιαγραφές μπορούν επίσης να καθορίζουν αν απαιτείται μεταβίβαση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας.

Για όλες τις συμβάσεις που προορίζονται για χρήση από φυσικά πρόσωπα είτε πρόκειται για το ευρύ κοινό είτε για το προσωπικό της αναθέτουσας αρχής, οι τεχνικές προδιαγραφές, καταρτίζονται με τρόπο

ώστε να λαμβάνουν υπόψη κριτήρια προσβασιμότητας για άτομα με αναπηρίες ή τον σχεδιασμό για όλους τους χρήστες.

Αν έχουν υιοθετηθεί υποχρεωτικές απαιτήσεις προσβασιμότητας δυνάμει νομοθετικής πράξης της Ένωσης, οι τεχνικές προδιαγραφές, όσον αφορά στα κριτήρια προσβασιμότητας για άτομα με αναπηρίες ή τον σχεδιασμό για όλους τους χρήστες, καθορίζονται με παραπομπή στις εν λόγω απαιτήσεις.

2. Οι τεχνικές προδιαγραφές εξασφαλίζουν ισότιμη πρόσβαση των οικονομικών φορέων στη διαδικασία σύναψης σύμβασης και δεν έχουν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία αδικαιολόγητων εμποδίων στο άνοιγμα των δημόσιων συμβάσεων στον ανταγωνισμό.

3. Οι τεχνικές προδιαγραφές διατυπώνονται με έναν από τους κατωτέρω τρόπους:

α) ως επιδόσεις ή λειτουργικές απαιτήσεις, συμπεριλαμβανομένων των περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών, υπό την προϋπόθεση ότι οι παράμετροι είναι επαρκώς προσδιορισμένες ώστε να επιτρέπουν στους προσφέροντες να προσδιορίζουν το αντικείμενο της σύμβασης και στις αναθέτουσες αρχές να αναθέτουν τη σύμβαση,

β) με παραπομπή σε τεχνικές προδιαγραφές και, με σειρά προτεραιότητας, σε εθνικά πρότυπα που αποτελούν μεταφορά ευρωπαϊκών πρότυπων, σε ευρωπαϊκές τεχνικές εγκρίσεις, σε κοινές τεχνικές προδιαγραφές, σε διεθνή πρότυπα, σε άλλα τεχνικά συστήματα αναφοράς που έχουν θεσπιστεί από ευρωπαϊκούς οργανισμούς τυποποίησης ή -όταν αυτά δεν υπάρχουν- σε εθνικά πρότυπα, σε εθνικές τεχνικές εγκρίσεις ή σε εθνικές τεχνικές προδιαγραφές στον τομέα του σχεδιασμού, του υπολογισμού και της εκτέλεσης των έργων και της χρησιμοποίησης των αγαθών, κάθε παραπομπή συνοδεύεται από τον όρο ή «ισοδύναμο»,

γ) ως επιδόσεις ή λειτουργικές απαιτήσεις κατά τα οριζόμενα στην περ. α', με παραπομπή, ως τεκμήριο συμβατότητας προς τις εν λόγω επιδόσεις ή λειτουργικές απαιτήσεις, στις τεχνικές προδιαγραφές που αναφέρονται στην περ. β',

δ) με παραπομπή στις τεχνικές προδιαγραφές που αναφέρονται στην περ. β' για ορισμένα χαρακτηριστικά και με παραπομπή στις επιδόσεις ή στις λειτουργικές απαιτήσεις που αναφέρονται στην περ. α' για ορισμένα άλλα χαρακτηριστικά.

4. Οι τεχνικές προδιαγραφές, εκτός εάν δικαιολογείται από το αντικείμενο της σύμβασης, δεν περιέχουν μνεία συγκεκριμένης κατασκευής ή προέλευσης ή ιδιαίτερης μεθόδου κατασκευής που να χαρακτηρίζει τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες που παρέχονται από έναν συγκεκριμένο οικονομικό φορέα ούτε εμπορικού σήματος, διπλώματος ευρεσιτεχνίας, τύπων ή συγκεκριμένης καταγωγής ή παραγωγής που θα είχε ως αποτέλεσμα να ευνοούνται ή να αποκλείονται ορισμένες επιχειρήσεις ή ορισμένα προϊόντα.

Η εν λόγω μνεία επιτρέπεται, κατ' εξαίρεση, όταν δεν είναι δυνατόν να γίνει επαρκώς προσδιορισμένη και κατανοητή περιγραφή του αντικειμένου της σύμβασης κατ' εφαρμογή της παρ. 3. Η εν λόγω μνεία συνοδεύεται από τον όρο «ή ισοδύναμο».

5. Όταν η αναθέτουσα αρχή χρησιμοποιεί τη δυνατότητα παραπομπής στις τεχνικές προδιαγραφές που αναφέρονται στην περ. β' της παρ. 3, δεν απορρίπτει προσφορά με την αιτιολογία ότι τα προσφερόμενα έργα, αγαθά ή οι υπηρεσίες δεν πληρούν τις τεχνικές προδιαγραφές στις οποίες έχει παραπέμψει, εφόσον ο προσφέρων αποδεικνύει στην προσφορά του, με κάθε ενδεδειγμένο μέσο, συμπεριλαμβανομένων των αποδεικτικών μέσων που αναφέρονται στο άρθρο 56, ότι οι λύσεις που προτείνει πληρούν κατά ισοδύναμο τρόπο τις απαιτήσεις που καθορίζονται από τις τεχνικές προδιαγραφές.

6. Όταν η αναθέτουσα αρχή χρησιμοποιεί τη δυνατότητα που αναφέρεται στην περ. α' της παρ. 3 για τη διατύπωση των τεχνικών προδιαγραφών με αναφορά στις επιδόσεις ή στις λειτουργικές απαιτήσεις, δεν απορρίπτει προσφορά έργων, αγαθών ή υπηρεσιών που πληρούν ένα εθνικό πρότυπο το οποίο αποτελεί μεταφορά ευρωπαϊκού προτύπου, μία ευρωπαϊκή τεχνική έγκριση, μία κοινή τεχνική προδιαγραφή, ένα διεθνές πρότυπο ή ένα τεχνικό πλαίσιο αναφοράς που έχει εκπονηθεί από έναν ευρωπαϊκό οργανισμό τυποποίησης, εφόσον οι εν λόγω προδιαγραφές καλύπτουν τις επιδόσεις ή τις λειτουργικές απαιτήσεις που ορίζει.

Ο προσφέρων αποδεικνύει στην προσφορά του, με κάθε ενδεδειγμένο μέσο, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που αναφέρονται στο άρθρο 56, ότι το έργο, η αγαθό ή η υπηρεσία που πληροί το πρότυπο ανταποκρίνεται στις επιδόσεις ή στις λειτουργικές απαιτήσεις τις οποίες έχει ορίσει η αναθέτουσα αρχή.

7. Οι τεχνικές προδιαγραφές καθορίζονται και εγκρίνονται πριν την έναρξη της διαδικασίας σύναψης της σύμβασης κατά το άρθρο 61.

8. Ειδικά για τις συμβάσεις έργων, με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών μπορούν να εγκρίνονται προδιαγραφές και κανονισμοί που αναφέρονται στον τρόπο κατασκευής των έργων και στην ποιότητα, στον τρόπο σύνθεσης και επεξεργασίας, στη χρήση και στον έλεγχο των υλικών κατασκευής των έργων. Με την απόφαση αυτή μπορεί να ορίζεται αν οι θεσπιζόμενες προδιαγραφές είναι υποχρεωτικές σε κάθε περίπτωση ή ισχύουν προαιρετικά ή ισχύουν ως ελάχιστα όρια.

9. Ειδικά για τις δημόσιες συμβάσεις προμηθειών και γενικών υπηρεσιών, οι αναθέτουσες αρχές λαμβάνουν υπόψη τις ενιαίες τεχνικές προδιαγραφές που εκπονούνται από τις ΕΚΑΑ των περ. β' και γ' της παρ. 1 του άρθρου 41, σε συνεργασία με άλλους δημόσιους φορείς όπου κρίνεται απαραίτητο, και αναρτώνται στο ΕΣΗΔΗΣ. Με απόφαση του καθ' ύλην αρμόδιου Υπουργού η χρήση ορισμένων ενιαίων τεχνικών προδιαγραφών μπορεί να ορίζεται ως υποχρεωτική. Στην περίπτωση που η χρήση των ενιαίων τεχνικών προδιαγραφών ορίζεται ως υποχρεωτική, οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να αποκλίνουν από αυτές αιτιολογώντας την απόκλιση αυτή ειδικά στα έγγραφα της σύμβασης.»

Άρθρο 19

Υπεργολαβία – Αντικατάσταση άρθρου 58 ν. 4412/2016

Το άρθρο 58 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

« Άρθρο 58

Υπεργολαβία (άρθρο 71 παρ. 2 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ)

Στα έγγραφα της σύμβασης, η αναθέτουσα αρχή ζητάει από τον προσφέροντα να αναφέρει στην προσφορά του το τμήμα της σύμβασης που προτίθεται να αναθέσει υπό μορφή υπεργολαβίας σε τρίτους, καθώς και τους υπεργολάβους που προτείνει.

Η ανάθεση τμήματος σύμβασης σε υπεργολάβο ελέγχεται από την αναθέτουσα αρχή ως προς την τεχνική ικανότητα του υπεργολάβου να εκτελέσει το προς ανάθεση τμήμα, άλλως η προσφορά καθίσταται απαράδεκτη.»

Άρθρο 20

Δημοσίευση σε εθνικό επίπεδο – Τροποποίηση άρθρου 66 ν. 4412/2016

Στον τίτλο του άρθρου 66 του ν. 4412/2016 (Α' 147) προστίθενται οι λέξεις «Εξουσιοδοτική διάταξη», οι παρ. 1, 2 και 6 τροποποιούνται, προστίθεται παρ. 7 και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 66

Δημοσίευση σε εθνικό επίπεδο (άρθρο 52 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ) – Εξουσιοδοτική διάταξη

1. Οι αναθέτουσες αρχές δημοσιεύουν τις προσκλήσεις, τις διακηρύξεις και τις προκηρύξεις, ανάλογα με τη διαδικασία ανάθεσης αυτών, με την επιφύλαξη εφαρμογής της παρ. 1 του άρθρου 38, στο ΚΗΜΔΗΣ.
2. Οι προκηρύξεις και οι διακηρύξεις δημοσίων συμβάσεων της παρ. 1, καθώς και οι προσκλήσεις του άρθρου 120, πρέπει να φέρουν Αριθμό Διαδικτυακής Ανάρτησης Μητρώου (ΑΔΑΜ) στο ΚΗΜΔΗΣ, σύμφωνα με την παρ. 8 του άρθρου 38.
3. Οι προκηρύξεις και οι γνωστοποιήσεις που αναφέρονται στα άρθρα 62, 63 και 64, καθώς και οι πληροφορίες που περιέχονται σε αυτές δεν δημοσιεύονται σε εθνικό επίπεδο πριν από την ημερομηνία δημοσίευσης, σύμφωνα με το άρθρο 65. Ωστόσο, η δημοσίευση μπορεί να πραγματοποιείται σε κάθε περίπτωση σε εθνικό επίπεδο, όταν οι αναθέτουσες αρχές δεν έχουν ενημερωθεί σχετικά με τη δημοσίευση εντός 48 ωρών από τη βεβαίωση παραλαβής της προκήρυξης/γνωστοποίησης, σύμφωνα με το άρθρο 65.
4. Οι προκηρύξεις και οι γνωστοποιήσεις που δημοσιεύονται σε εθνικό επίπεδο δεν περιλαμβάνουν πληροφορίες άλλες από εκείνες που περιέχονται στις προκηρύξεις και γνωστοποιήσεις που αποστέλλονται στην Υπηρεσία Εκδόσεων της Ένωσης ή δημοσιεύονται στο «προφίλ αγοραστή» αλλά αναφέρουν την ημερομηνία αποστολής της προκήρυξης/γνωστοποίησης που εστάλη στην Υπηρεσία Εκδόσεων της Ένωσης ή της δημοσίευσης στο «προφίλ αγοραστή».
5. Οι προκαταρκτικές προκηρύξεις δεν δημοσιεύονται στο «προφίλ αγοραστή» πριν από την αποστολή στην Υπηρεσία Εκδόσεων της Ένωσης της προκήρυξης/ γνωστοποίησης με την οποία ανακοινώνεται η δημοσίευσή τους υπό τη μορφή αυτή. Επίσης αναφέρουν την ημερομηνία αυτής της αποστολής.
6. Το ΟΠΣ ΕΣΗΔΗΣ μπορεί να λειτουργεί ως το επίσημο εθνικό πληροφοριακό σύστημα e-Sender για την απευθείας ηλεκτρονική υποβολή των προκηρύξεων και γνωστοποιήσεων που αποστέλλονται στην Υπηρεσία Εκδόσεων της Ένωσης, στο σύστημα Tenders Electronic Daily (TED).
7. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Ανάπτυξης και Επενδύσεων, Ψηφιακής Διακυβέρνησης και Υποδομών και Μεταφορών, καθορίζονται οι αναγκαίες τεχνικές λεπτομέρειες για την εφαρμογή της παρ. 6.»

Άρθρο 21

Ενημέρωση των υποψηφίων και των προσφερόντων– Τροποποίηση άρθρου 70 ν. 4412/2016

Στο άρθρο 70 του ν. 4412/2016 (Α' 147) προστίθεται παρ. 4 και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 70

Ενημέρωση των υποψηφίων και των προσφερόντων (άρθρο 55 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ)

1. Οι αναθέτουσες αρχές ενημερώνουν, το συντομότερο δυνατόν, όλους τους υποψηφίους και τους προσφέροντες για τις αποφάσεις που ελήφθησαν σχετικά με τη σύναψη συμφωνίας-πλαίσιο, την ανάθεση σύμβασης ή την αποδοχή σε ένα δυναμικό σύστημα αγορών, συμπεριλαμβανομένων των λόγων για τους οποίους αποφάσισαν να μη συνάψουν συμφωνία-πλαίσιο, να μην αναθέσουν σύμβαση

για την οποία προκηρύχθηκε διαγωνισμός, να αρχίσουν νέα διαδικασία ή να μην θέσουν σε εφαρμογή ένα δυναμικό σύστημα αγορών.

2. Κατόπιν αιτήσεως των ενδιαφερομένων υποψηφίων ή προσφερόντων, οι αναθέτουσες αρχές γνωστοποιούν το συντομότερο δυνατόν και σε κάθε περίπτωση εντός δεκαπέντε (15) ημερών από την παραλαβή γραπτής αίτησης:

α) σε κάθε απορριφθέντα υποψήφιο, τους λόγους απόρριψης της αίτησης συμμετοχής του,

β) σε κάθε απορριφθέντα προσφέροντα, τους λόγους απόρριψης της προσφοράς του, στις δε περιπτώσεις που αναφέρονται στις παρ. 5 και 6 του άρθρου 54, αιτιολογούν επίσης την απόφασή τους περί μη ισοδυναμίας των λύσεων ή την απόφασή τους ότι τα έργα, τα αγαθά ή οι υπηρεσίες δεν εκπληρώνουν τις απαιτήσεις περί επίδοσης ή λειτουργίας,

γ) σε κάθε προσφέροντα που έχει υποβάλει παραδεκτή προσφορά, τα χαρακτηριστικά και τα σχετικά πλεονεκτήματα της επιλεγείσας προσφοράς, καθώς και το όνομα του αναδόχου ή των συμβαλλομένων μερών της συμφωνίας-πλαίσιο,

δ) σε κάθε προσφέροντα που έχει υποβάλει παραδεκτή προσφορά, τη διεξαγωγή και την πρόοδο των διαπραγματεύσεων και του διαλόγου με τους προσφέροντες.

3. Οι αναθέτουσες αρχές δύνανται να αποφασίζουν να μη γνωστοποιήσουν ορισμένες πληροφορίες που αναφέρονται στις παρ. 1 και 2 σχετικά με την ανάθεση των συμβάσεων, τη σύναψη συμφωνιών-πλαίσιο ή την αποδοχή σε ένα δυναμικό σύστημα αγορών, εάν η γνωστοποίηση των εν λόγω πληροφοριών μπορεί να εμποδίσει την εφαρμογή των νόμων, να είναι αντίθετη, καθ' οιονδήποτε άλλο τρόπο, προς το δημόσιο συμφέρον ή να βλάψει τα νόμιμα εμπορικά συμφέροντα ενός συγκεκριμένου οικονομικού φορέα δημόσιου ή ιδιωτικού ή τις συνθήκες θεμιτού ανταγωνισμού μεταξύ οικονομικών φορέων.

4. Η αναθέτουσα αρχή υποχρεούται σε έργα με εκτιμώμενη αξία σύμβασης μεγαλύτερη του ενός εκατομμυρίου (1.000.000) ευρώ, να αναρτά στην ιστοσελίδα της δύο (2) τουλάχιστον μήνες πριν από τη διενέργεια του διαγωνισμού, τη μελέτη κατασκευής του έργου.»

Άρθρο 22

Εγγυήσεις– Αντικατάσταση άρθρου 72 ν. 4412/2016

Το άρθρο 72 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 72

Εγγυήσεις – Εξουσιοδοτική διάταξη

1. Οι αναθέτουσες αρχές ζητούν από τους προσφέροντες να παράσχουν «εγγύηση συμμετοχής», το ύψος της οποίας καθορίζεται στα έγγραφα της σύμβασης σε συγκεκριμένο χρηματικό ποσό, αριθμητικώς και ολογράφως σε ευρώ, και δεν μπορεί να υπερβαίνει το δύο τοις εκατό (2%) της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης, μη συνυπολογιζόμενων των δικαιωμάτων προαίρεσης και παράτασης της σύμβασης, με στρογγυλοποίηση στο δεύτερο δεκαδικό ψηφίο.

Σε περίπτωση υποβολής προσφοράς για ένα ή περισσότερα τμήματα της σύμβασης, το ύψος της εγγύησης συμμετοχής υπολογίζεται επί της εκτιμώμενης αξίας, του/των προσφερομένου/ων τμήματος/τμημάτων της σύμβασης.

Στην περίπτωση ένωσης οικονομικών φορέων, η εγγύηση συμμετοχής περιλαμβάνει και τον όρο ότι η εγγύηση καλύπτει τις υποχρεώσεις όλων των οικονομικών φορέων που συμμετέχουν στην ένωση.

Η εγγύηση συμμετοχής πρέπει να ισχύει τουλάχιστον για τριάντα (30) ημέρες μετά τη λήξη του χρόνου ισχύος της προσφοράς που καθορίζουν τα έγγραφα της σύμβασης. Η αναθέτουσα αρχή μπορεί, πριν από τη λήξη της προσφοράς, να ζητά από τον προσφέροντα να παρατείνει, πριν από τη λήξη τους, τη διάρκεια ισχύος της προσφοράς και της εγγύησης συμμετοχής.

Στις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων, οι οποίες διενεργούνται μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, οι πρωτότυπες εγγυήσεις συμμετοχής, πλην των εγγυήσεων που εκδίδονται ηλεκτρονικά, προσκομίζονται, με ευθύνη του οικονομικού φορέα, το αργότερο πριν από την ορισθείσα, στα έγγραφα της σύμβασης, ημερομηνία και ώρα αποσφράγισης των προσφορών, άλλως η προσφορά απορρίπτεται ως απαράδεκτη.

Στην περίπτωση των εγγυήσεων που εκδίδονται ηλεκτρονικά, προσκομίζεται με ευθύνη του οικονομικού φορέα εντός του χρονικού διαστήματος του προηγούμενου εδαφίου, υπεύθυνη δήλωση στην οποία δηλώνεται ότι το σχετικό ηλεκτρονικό αρχείο συμπεριλαμβάνεται στον φάκελο της προσφοράς του.

Το αρμόδιο συλλογικό όργανο ελέγχει υποχρεωτικά την πλήρωση των απαιτήσεων του προηγούμενου εδαφίου, πριν από την έναρξη της διαδικασίας αποσφράγισης, και δεν αποσφραγίζονται οι ως άνω απαράδεκτες προσφορές. Η κήρυξη του απαραδέκτου ενσωματώνεται στην απόφαση επικύρωσης των αποτελεσμάτων ελέγχου των δικαιολογητικών συμμετοχής, χωρίς να απαιτείται διακριτή απόφαση.

Οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να μην απαιτούν εγγύηση συμμετοχής για τις ακόλουθες διαδικασίες ανάθεσης σύμβασης:

- α) συμφωνία – πλαίσιο,
- β) δυναμικό σύστημα αγοράς,
- γ) απευθείας ανάθεση,
- δ) επιλογή από κατάλογο,
- ε) επιλογή από ηλεκτρονικό κατάλογο (e-catalogue/e-marketplace).

2. Η εγγύηση συμμετοχής καταπίπτει, αν ο προσφέρων:

- α) αποσύρει την προσφορά του κατά τη διάρκεια ισχύος αυτής,
- β) παρέχει εν γνώσει του ψευδή στοιχεία ή πληροφορίες που αναφέρονται στα άρθρα 73 έως 78,
- γ) δεν προσκομίσει εγκαίρως τα προβλεπόμενα στα έγγραφα της σύμβασης δικαιολογητικά,
- δ) δεν προσέλθει εγκαίρως για υπογραφή του συμφωνητικού,
- ε) υπέβαλε μη κατάλληλη προσφορά με την έννοια της περ. 47 της παρ. 1 του άρθρου 2,
- στ) υπέβαλε προσφορά που κρίθηκε από την αναθέτουσα αρχή ως ασυνήθιστα χαμηλή με τη διαδικασία της παρ. 1 του άρθρου 88,
- ζ) στις περιπτώσεις των παρ. 3, 4 και 5 του άρθρου 103.

Προδικαστική προσφυγή ή ένσταση του συμμετέχοντος οικονομικού φορέα κατά της απόφασης δεν αναστέλλει την είσπραξη του ποσού της εγγύησης.

3. Η εγγύηση συμμετοχής επιστρέφεται στον ανάδοχο με την προσκόμιση της εγγύησης καλής εκτέλεσης.

Η εγγύηση συμμετοχής επιστρέφεται στους λοιπούς προσφέροντες μετά από:

- αα) την άπρακτη πάροδο της προθεσμίας άσκησης ενδικοφανούς προσφυγής ή την έκδοση απόφασης επί ασκηθείσας προσφυγής κατά της απόφασης κατακύρωσης,
- ββ) την άπρακτη πάροδο της προθεσμίας άσκησης ενδίκων βοηθημάτων προσωρινής δικαστικής προστασίας ή την έκδοση απόφασης επ' αυτών, και
- γγ) την ολοκλήρωση του προσυμβατικού ελέγχου από το Ελεγκτικό Συνέδριο, σύμφωνα με τα άρθρα 324 έως 327 του ν. 4700/2020 (Α' 127), εφόσον απαιτείται.

Για τα προηγούμενα στάδια της κατακύρωσης η εγγύηση συμμετοχής επιστρέφεται στους συμμετέχοντες στις κάτωθι περιπτώσεις: α) λήξης του χρόνου ισχύος της προσφοράς και μη ανανέωσης αυτής και β) απόρριψης της προσφοράς τους και εφόσον δεν έχει ασκηθεί ενδικοφανής προσφυγή ή ένδικο βοήθημα ή έχει εκπνεύσει άπρακτη η προθεσμία άσκησης ενδικοφανούς προσφυγής ή ένδικων βοηθημάτων ή έχει λάβει χώρα παραίτηση από το δικαίωμα άσκησης αυτών ή αυτά έχουν απορριφθεί αμετακλήτως.

4. Οι αναθέτουσες αρχές ζητούν από τον ανάδοχο της σύμβασης να παράσχει «εγγύηση καλής εκτέλεσης», σε ποσοστό επί της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης ή του τμήματος της σύμβασης, χωρίς να συμπεριλαμβάνονται τυχόν δικαιώματα προαίρεσης. Το ποσοστό αυτό καθορίζεται για τις προμήθειες και τις υπηρεσίες σε τέσσερα τοις εκατό (4%) και για τα έργα και τις μελέτες σε πέντε τοις εκατό (5%). Η εγγύηση καλής εκτέλεσης κατατίθεται μέχρι και την υπογραφή του συμφωνητικού.

Η εγγύηση καλής εκτέλεσης καταπίπτει υπέρ της αναθέτουσας αρχής στην περίπτωση παραβίασης, από τον ανάδοχο, των όρων που ορίζονται στη σύμβαση.

Οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να μην απαιτούν εγγύηση καλής εκτέλεσης για συμβάσεις εκτιμώμενης αξίας ίσης ή κατώτερης από το ποσό των τριάντα χιλιάδων (30.000) ευρώ.

Σε περίπτωση τροποποίησης της σύμβασης κατά το άρθρο 132, η οποία συνεπάγεται αύξηση της συμβατικής αξίας, η αναθέτουσα αρχή οφείλει να απαιτεί από τον ανάδοχο να καταθέσει μέχρι και την υπογραφή της τροποποιημένης σύμβασης, συμπληρωματική εγγύηση καλής εκτέλεσης το ύψος της οποίας ανέρχεται σε ποσοστό τέσσερα τοις εκατό (4%) για τις προμήθειες και υπηρεσίες και σε ποσοστό πέντε τοις εκατό (5%) για τα έργα και τις μελέτες, επί του ποσού της αύξησης της αξίας της σύμβασης.

Η εγγύηση καλής εκτέλεσης της σύμβασης καλύπτει συνολικά και χωρίς διακρίσεις την εφαρμογή όλων των όρων της σύμβασης και κάθε απαίτηση της αναθέτουσας αρχής ή του κυρίου του έργου έναντι του αναδόχου.

Για τις δημόσιες συμβάσεις προμηθειών, ο χρόνος ισχύος της εγγύησης καλής εκτέλεσης πρέπει να είναι μεγαλύτερος από τον συμβατικό χρόνο φόρτωσης ή παράδοσης, για το διάστημα που θα ορίζεται στα έγγραφα της σύμβασης. Για τις δημόσιες συμβάσεις έργων, ο χρόνος ισχύος της εγγύησης καλής εκτέλεσης πρέπει να είναι μεγαλύτερος τουλάχιστον κατά τρεις (3) μήνες από το άθροισμα της συμβατικής προθεσμίας, της οριακής προθεσμίας και του χρόνου υποχρεωτικής συντήρησης του έργου, σύμφωνα με το άρθρο 171 και τα έγγραφα της σύμβασης.

5. Οι εγγυήσεις καλής εκτέλεσης επιστρέφονται στο σύνολό τους μετά από την οριστική ποσοτική και ποιοτική παραλαβή του συνόλου του αντικειμένου της σύμβασης.

6. Οι αναθέτουσες αρχές οφείλουν να απαιτούν από τον ανάδοχο εγγύηση καλής εκτέλεσης συμφωνίας-πλαίσιο, το ύψος της οποίας ανέρχεται σε ποσοστό 0,5% επί της συνολικής αξίας της συμφωνίας-πλαίσιο ή του τμήματος της συμφωνίας πλαίσιο που του έχει ανατεθεί. Η εγγύηση του προηγούμενου εδαφίου επιστρέφεται στο σύνολό της μετά τη λήξη της ισχύος της συμφωνίας – πλαίσιο ή παρατάσεων της.

Προκειμένου να ανατεθεί σύμβαση δυνάμει ισχύουσας συμφωνίας-πλαίσιο, η αναθέτουσα αρχή που αναθέτει τη σύμβαση οφείλει να απαιτήσει από τον ανάδοχο να καταθέσει εγγύηση καλής εκτέλεσης της σύμβασης αυτής, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παρ. 3.

7. Οι αναθέτουσες αρχές οφείλουν να απαιτούν από τον ανάδοχο «εγγύηση προκαταβολής» στην περίπτωση που έχουν χορηγήσει σε αυτόν προκαταβολή, για ποσό ίσο με αυτό της προκαταβολής. Η χορηγούμενη προκαταβολή είναι έντοκη από την ημερομηνία καταβολής της στον ανάδοχο και επιβαρύνεται με επιτόκιο, το ύψος του οποίου καθορίζεται με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών.

8. Η απόσβεση της προκαταβολής και η επιστροφή της εγγύησης προκαταβολής πραγματοποιούνται, σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος και τους όρους των εγγράφων της σύμβασης. Η προκαταβολή και η εγγύηση προκαταβολής μπορούν να χορηγούνται τμηματικά, εφόσον τούτο ορίζεται στα έγγραφα της σύμβασης. Η προκαταβολή απαγορεύεται να χρησιμοποιηθεί για δαπάνες που δεν σχετίζονται, άμεσα ή έμμεσα, με το αντικείμενο της σύμβασης.

9. Για δημόσιες συμβάσεις έργων, σε περίπτωση που η παροχή πρόσθετου χρόνου εγγύησης συνιστά κριτήριο ανάθεσης της σύμβασης οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να ζητούν, πριν από την υπογραφή της, εγγύηση προσθέτου χρόνου εγγύησης. Το ύψος της ανωτέρω εγγύησης, ανέρχεται σε ποσοστό επί της αξίας της σύμβασης, που είναι ανάλογο με τον προσφερόμενο πρόσθετο χρόνο «ε» (σε έτη πέραν των ελαχίστων οριζόμενων στη διακήρυξη) σύμφωνα με τον ακόλουθο μαθηματικό τύπο: $Eκλ = ε * 1,50\%$ και κατ' ελάχιστο ένα τοις εκατό (1%) επί της αξίας της σύμβασης. Η επιστροφή της ανωτέρω εγγύησης γίνεται μετά από την πάροδο του προσφερθέντος χρόνου εγγύησης.

10. Οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να ζητούν από τους προσφέροντες να παράσχουν «εγγύηση καλής λειτουργίας» για την αποκατάσταση των ελαττωμάτων που ανακύπτουν ή των ζημιών που προκαλούνται από δυσλειτουργία των έργων ή των αγαθών κατά την περίοδο εγγύησης καλής λειτουργίας, εφόσον τέτοια περίοδος προβλέπεται στα έγγραφα της σύμβασης. Το ύψος της «εγγύησης καλής λειτουργίας» καθορίζεται στα έγγραφα της σύμβασης και δεν μπορεί να υπερβαίνει το 5% της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης. Η επιστροφή της ανωτέρω εγγύησης λαμβάνει χώρα μετά από την ολοκλήρωση της περιόδου εγγύησης καλής λειτουργίας.

11. Οι εγγυήσεις των παρ. 1 έως 10 εκδίδονται από πιστωτικά ή χρηματοδοτικά ιδρύματα ή ασφαλιστικές επιχειρήσεις κατά την έννοια των περ. β' και γ' της παρ. 1 του άρθρου 14 του ν. 4364/2016 (Α'13) που λειτουργούν νόμιμα στα κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου ή στα κράτη-μέλη της ΣΔΣ και έχουν το δικαίωμα αυτό. Μπορούν, επίσης, να εκδίδονται από το Τ.Μ.Ε.Δ.Ε. ή να παρέχονται με γραμμάτιο του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων με παρακατάθεση σε αυτό του αντίστοιχου χρηματικού ποσού. Αν συσταθεί παρακαταθήκη με γραμμάτιο παρακατάθεσης χρεογράφων στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, τα τοκομερίδια ή μερίσματα που λήγουν κατά τη διάρκεια της εγγύησης επιστρέφονται μετά από τη λήξη τους στον υπέρ ου η εγγύηση οικονομικό φορέα.

12. Οι εγγυήσεις του παρόντος άρθρου περιλαμβάνουν κατ' ελάχιστον τα ακόλουθα στοιχεία: α) την ημερομηνία έκδοσης, β) τον εκδότη, γ) την αναθέτουσα αρχή προς την οποία απευθύνονται (ή τον κύριο του έργου ή τον φορέα κατασκευής στις περιπτώσεις δημοσίων συμβάσεων έργων, μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών), δ) τον αριθμό της εγγύησης, ε) το ποσό που καλύπτει η εγγύηση, στ) την πλήρη επωνυμία, τον Α.Φ.Μ. και τη διεύθυνση του οικονομικού φορέα υπέρ του οποίου εκδίδεται η εγγύηση, ζ) τους όρους ότι: αα) η εγγύηση παρέχεται ανέκκλητα και ανεπιφύλακτα, ο δε εκδότης παραιτείται του δικαιώματος της διαιρέσεως και της διζήσεως, και ββ) ότι σε περίπτωση κατάπτωσης αυτής, το ποσό της κατάπτωσης υπόκειται σε τέλος χαρτοσήμου, η) τα στοιχεία της σχετικής διακήρυξης ή πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος και την καταληκτική ημερομηνία υποβολής προσφορών του διαγωνισμού, θ) την ημερομηνία λήξης ή τον χρόνο ισχύος της εγγύησης, ι) την ανάληψη υποχρέωσης από τον εκδότη της εγγύησης να καταβάλει το ποσό της εγγύησης ολικά ή μερικά εντός πέντε (5) ημερών μετά από απλή έγγραφη ειδοποίηση εκείνου προς τον οποίο απευθύνεται και ια) στην περίπτωση των εγγυήσεων καλής εκτέλεσης και προκαταβολής, τον αριθμό και τον τίτλο της σχετικής σύμβασης.

13. Η αναθέτουσα αρχή επικοινωνεί με τους φορείς που φέρονται να έχουν εκδώσει τις εγγυητικές επιστολές, προκειμένου να διαπιστώσει την εγκυρότητά τους.

14. Για τις δημόσιες συμβάσεις έργων, πέραν των ανωτέρω, ισχύουν ειδικότερα τα εξής:

α) Οι κρατήσεις της παρ. 12 του άρθρου 152 μπορεί να αντικατασταθούν οποτεδήποτε από τον ανάδοχο, μερικά ή ολικά, με ισόποση εγγυητική επιστολή. Οι εγγυήσεις αυτές περιορίζονται κατά ποσοστό πέντε τοις εκατό (5%) επί της αξίας των εργασιών που περιλαμβάνονται στις εγκεκριμένες από την υπηρεσία επιμετρήσεις. Η μείωση αποφασίζεται από τη διευθύνουσα υπηρεσία, ύστερα από αίτηση του αναδόχου, συνοδευόμενη από ειδικό απολογισμό των εργασιών των οποίων έχουν υποβληθεί οι επιμετρήσεις.

β) Η «εγγύηση καλής εκτέλεσης», όπως αυτή διαμορφώθηκε κατόπιν τροποποιήσεων της σύμβασης, κατά το άρθρο 132, μειώνεται αμέσως μετά από την έγκριση του πρωτοκόλλου προσωρινής παραλαβής, σε ποσοστό είκοσι τοις εκατό (20%). Το σύνολο των εγγυήσεων καλής εκτέλεσης επιστρέφεται χωρίς καθυστέρηση, αμέσως μετά από την έγκριση του πρωτοκόλλου παραλαβής και την έγκριση του τελικού λογαριασμού του έργου.

15. Για τις δημόσιες συμβάσεις μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, με απόφαση της διευθύνουσας υπηρεσίας, που εκδίδεται ύστερα από αίτηση του αναδόχου, αποδεσμεύεται μέρος των εγγυήσεων, κατά τα ειδικότερα οριζόμενα στο άρθρο 187, ανερχόμενο σε ποσοστό ανάλογο με την αξία των εργασιών περαιωθέντος και εγκριθέντος σταδίου της σύμβασης. Αν η σύμβαση αφορά στην παροχή υπηρεσίας χωρίς διακεκριμένα στάδια, μπορεί να ορίζει ότι επιστρέφεται στον ανάδοχο μέρος της εγγύησης, μετά την ολοκλήρωση τμήματος της σύμβασης.

16. Για τις δημόσιες συμβάσεις προμηθειών και γενικών υπηρεσιών:

α) οι εγγυήσεις προκαταβολής επιστρέφονται μετά από την οριστική ποσοτική και ποιοτική παραλαβή των αγαθών ή των υπηρεσιών,

β) εάν στο πρωτόκολλο οριστικής και ποσοτικής παραλαβής αναφέρονται παρατηρήσεις ή υπάρχει εκπρόθεσμη παράδοση, η επιστροφή των εγγυήσεων καλής εκτέλεσης και προκαταβολής γίνεται μετά από την αντιμετώπιση, κατά τα προβλεπόμενα, των παρατηρήσεων και του εκπρόθεσμου. Αν τα αγαθά ή οι υπηρεσίες είναι διαιρετά και η παράδοση γίνεται, σύμφωνα με τη σύμβαση, τμηματικά, οι εγγυήσεις καλής εκτέλεσης και προκαταβολής αποδεσμεύονται σταδιακά, κατά το ποσό που αναλογεί στην αξία του μέρους της ποσότητας των αγαθών ή του τμήματος της υπηρεσίας που παραλήφθηκε οριστικά. Για τη σταδιακή αποδέσμευσή τους απαιτείται προηγούμενη γνωμοδότηση του αρμόδιου συλλογικού οργάνου. Εάν στο πρωτόκολλο παραλαβής αναφέρονται παρατηρήσεις ή υπάρχει εκπρόθεσμη παράδοση, η παραπάνω σταδιακή αποδέσμευση γίνεται μετά από την αντιμετώπιση, κατά τα προβλεπόμενα, των παρατηρήσεων και του εκπρόθεσμου.

17. Για τις δημόσιες συμβάσεις εκτέλεσης έργων και μελετών οι εγγυητικές επιστολές καλής εκτέλεσης, προκαταβολής και καλής λειτουργίας καταπίπτουν με αιτιολογημένη απόφαση της αναθέτουσας αρχής μετά από προηγούμενη εισήγηση της διευθύνουσας υπηρεσίας.»

Άρθρο 23

Λόγοι αποκλεισμού – Αντικατάσταση άρθρου 73 ν. 4412/2016

Το άρθρο 73 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής

«Άρθρο 73

Λόγοι αποκλεισμού

(άρθρο 57 παρ. 1 έως 6 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ)

1. Οι αναθέτουσες αρχές αποκλείουν έναν οικονομικό φορέα από τη συμμετοχή σε διαδικασία σύναψης σύμβασης όταν αποδεικνύουν, με την επαλήθευση που προβλέπεται στα άρθρα 79 έως 81 ή είναι γνωστό στην αναθέτουσα αρχή με άλλο τρόπο, ότι υπάρχει εις βάρος του αμετάκλητη, καταδικαστική απόφαση για ένα από τα ακόλουθα εγκλήματα:

α) το έγκλημα του άρθρου 187 ΠΚ,

β) τα εγκλήματα των άρθρων 159, 159Α, 235, 236, 237 παρ. 2, 3 και 4, 237Α παρ. 2, 237Β, 396 παρ. 2 ΠΚ,

γ) τα εγκλήματα που διαλαμβάνονται στα άρθρα 21 έως 24 και στο άρθρο 26 παρ. 3 του ν. 4689/2020 (Α' 103), ,

δ) τα εγκλήματα των άρθρων 187Α και 187Β ΠΚ, καθώς και τα εγκλήματα που διαλαμβάνονται στα άρθρα 32 έως 35 του ν. 4689/2020,

ε) τα εγκλήματα των άρθρων 2 και 4 σε συνδυασμό με το άρθρο 39 του ν. 4557/2020 (Α' 139), καθώς και το άρθρο 25 του ν. 4689/2020 σε συνδυασμό με τα άρθρα 2,4 και 39 του ν. 4557/2020, και

στ) το έγκλημα του άρθρου 323Α ΠΚ.

Η υποχρέωση αποκλεισμού οικονομικού φορέα εφαρμόζεται επίσης όταν το πρόσωπο εις βάρος του οποίου εκδόθηκε αμετάκλητη καταδικαστική απόφαση είναι μέλος του διοικητικού, διευθυντικού ή εποπτικού οργάνου του εν λόγω οικονομικού φορέα ή έχει εξουσία εκπροσώπησης, λήψης αποφάσεων ή ελέγχου σε αυτό. Η υποχρέωση του προηγούμενου εδαφίου αφορά:

α) στις περιπτώσεις εταιρειών περιορισμένης ευθύνης (Ε.Π.Ε.), ιδιωτικών κεφαλαιουχικών εταιρειών (Ι.Κ.Ε.) και προσωπικών εταιρειών (Ο.Ε. και Ε.Ε.), τους διαχειριστές,

β) στις περιπτώσεις ανωνύμων εταιρειών (Α.Ε.), τον διευθύνοντα σύμβουλο, καθώς και όλα τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου,

γ) στις περιπτώσεις των συνεταιρισμών, τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου, και

δ) στις υπόλοιπες περιπτώσεις νομικών προσώπων, τον κατά περίπτωση νόμιμο εκπρόσωπο.

2. Αποκλείεται από τη συμμετοχή σε διαδικασία σύναψης σύμβασης οποιοσδήποτε οικονομικός φορέας, εάν η αναθέτουσα αρχή:

α) γνωρίζει ότι ο εν λόγω οικονομικός φορέας έχει αθετήσει τις υποχρεώσεις του όσον αφορά στην καταβολή φόρων ή εισφορών κοινωνικής ασφάλισης και αυτό έχει διαπιστωθεί από δικαστική ή διοικητική απόφαση με τελεσίδικη και δεσμευτική ισχύ, σύμφωνα με διατάξεις της χώρας όπου είναι εγκατεστημένος ή την εθνική νομοθεσία ή

β) μπορεί να αποδείξει με τα κατάλληλα μέσα ότι ο οικονομικός φορέας έχει αθετήσει τις υποχρεώσεις του όσον αφορά στην καταβολή φόρων ή εισφορών κοινωνικής ασφάλισης.

2Α. Αν ο οικονομικός φορέας της παρ. 2 είναι Έλληνας πολίτης ή έχει την εγκατάστασή του στην Ελλάδα, οι υποχρεώσεις του που αφορούν στις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης καλύπτουν τόσο την κύρια όσο και την επικουρική ασφάλιση.

Οι υποχρεώσεις των περ. α' και β' της παρ. 2 θεωρείται ότι δεν έχουν αθετηθεί εφόσον δεν έχουν καταστεί ληξιπρόθεσμες ή εφόσον αυτές έχουν υπαχθεί σε δεσμευτικό διακανονισμό που τηρείται. Στην περίπτωση αυτή, ο οικονομικός φορέας δεν υποχρεούται να απαντήσει καταφατικά στο σχετικό ερώτημα του Ευρωπαϊκού Ενιαίου Εγγράφου Σύμβασης (ΕΕΕΣ) του άρθρου 79, ή άλλου αντίστοιχου

εντύπου ή δήλωσης, με το οποίο ερωτάται εάν ο οικονομικός φορέας έχει ανεκπλήρωτες υποχρεώσεις όσον αφορά στην καταβολή φόρων ή εισφορών κοινωνικής ασφάλισης ή, κατά περίπτωση, εάν έχει αθετήσει τις παραπάνω υποχρεώσεις του.

Οι περ. α' και β' της παρ. 2 παύουν να εφαρμόζονται όταν ο οικονομικός φορέας εκπληρώσει τις ανωτέρω υποχρεώσεις του είτε καταβάλλοντας τους φόρους ή τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης που οφείλει, συμπεριλαμβανομένων, κατά περίπτωση, των δεδουλευμένων τόκων ή των προστίμων είτε υπαγόμενος σε δεσμευτικό διακανονισμό για την καταβολή τους στο μέτρο που τηρεί τους όρους του δεσμευτικού διακανονισμού.

3. Η αναθέτουσα αρχή μπορεί να προβλέπει στα έγγραφα της σύμβασης παρέκκλιση από τον υποχρεωτικό αποκλεισμό που προβλέπεται:

α) στις παρ. 1 και 2 κατ' εξαίρεση, για επιτακτικούς λόγους δημόσιου συμφέροντος, όπως δημόσιας υγείας ή προστασίας του περιβάλλοντος ή/και

β) στην παρ. 2, όταν ο αποκλεισμός θα ήταν σαφώς δυσανάλογος, ιδίως όταν μόνο μικρά ποσά των φόρων ή των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης δεν έχουν καταβληθεί ή όταν ο οικονομικός φορέας ενημερώθηκε σχετικά με το ακριβές ποσό που οφείλεται λόγω αθέτησης των υποχρεώσεων του όσον αφορά στην καταβολή φόρων ή εισφορών κοινωνικής ασφάλισης σε χρόνο κατά τον οποίο δεν είχε τη δυνατότητα να λάβει μέτρα, σύμφωνα με το τελευταίο εδάφιο της παρ. 2, πριν από την εκπνοή της προθεσμίας αίτησης συμμετοχής ή σε ανοικτές διαδικασίες της προθεσμίας υποβολής προσφοράς.

4. Οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να αποκλείουν από τη συμμετοχή σε διαδικασία σύναψης δημόσιας σύμβασης οποιονδήποτε οικονομικό φορέα σε οποιαδήποτε από τις ακόλουθες καταστάσεις:

α) εάν η αναθέτουσα αρχή μπορεί να αποδείξει με κατάλληλα μέσα αθέτηση των ισχυουσών υποχρεώσεων που προβλέπονται στην παρ. 2 του άρθρου 18,

β) εάν ο οικονομικός φορέας τελεί υπό πτώχευση ή έχει υπαχθεί σε διαδικασία ειδικής εκκαθάρισης ή τελεί υπό αναγκαστική διαχείριση από εκκαθαριστή ή από το δικαστήριο ή έχει υπαχθεί σε διαδικασία πτωχευτικού συμβιβασμού ή έχει αναστείλει τις επιχειρηματικές του δραστηριότητες ή έχει υπαχθεί σε διαδικασία εξυγίανσης και δεν τηρεί τους όρους αυτής ή εάν βρίσκεται σε οποιαδήποτε ανάλογη κατάσταση που προκύπτει από παρόμοια διαδικασία, προβλεπόμενη σε εθνικές διατάξεις νόμου,

γ) εάν, με την επιφύλαξη της παρ. 3β του άρθρου 44 του ν. 3959/2011 (Α' 93), η αναθέτουσα αρχή διαθέτει επαρκώς εύλογες ενδείξεις που οδηγούν στο συμπέρασμα ότι ο οικονομικός φορέας συνήψε συμφωνίες με άλλους οικονομικούς φορείς με στόχο τη στρέβλωση του ανταγωνισμού,

δ) εάν μία κατάσταση σύγκρουσης συμφερόντων κατά την έννοια του άρθρου 24 δεν μπορεί να θεραπευθεί αποτελεσματικά με άλλα, λιγότερο παρεμβατικά, μέσα,

ε) εάν μία κατάσταση στρέβλωσης του ανταγωνισμού από την πρότερη συμμετοχή των οικονομικών φορέων κατά την προετοιμασία της διαδικασίας σύναψης σύμβασης, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 48, δεν μπορεί να θεραπευθεί με άλλα, λιγότερο παρεμβατικά, μέσα,

στ) εάν ο οικονομικός φορέας έχει επιδείξει σοβαρή ή επαναλαμβανόμενη πλημμέλεια κατά την εκτέλεση ουσιώδους απαίτησης στο πλαίσιο προηγούμενης δημόσιας σύμβασης, προηγούμενης σύμβασης με αναθέτοντα φορέα ή προηγούμενης σύμβασης παραχώρησης που είχε ως αποτέλεσμα την πρόωγη καταγγελία της προηγούμενης σύμβασης, αποζημιώσεις ή άλλες παρόμοιες κυρώσεις,

ζ) εάν ο οικονομικός φορέας έχει κριθεί ένοχος εκ προθέσεως σοβαρών απατηλών δηλώσεων κατά την παροχή των πληροφοριών που απαιτούνται για την εξακρίβωση της απουσίας των λόγων αποκλεισμού

ή την πλήρωση των κριτηρίων επιλογής, έχει αποκρύψει τις πληροφορίες αυτές ή δεν είναι σε θέση να προσκομίσει τα δικαιολογητικά που απαιτούνται κατ' εφαρμογή του άρθρου 79,

η) εάν ο οικονομικός φορέας επιχειρεί να επηρεάσει με αθέμιτο τρόπο τη διαδικασία λήψης αποφάσεων της αναθέτουσας αρχής, να αποκτήσει εμπιστευτικές πληροφορίες που ενδέχεται να του αποφέρουν αθέμιτο πλεονέκτημα στη διαδικασία σύναψης σύμβασης ή να παράσχει με απατηλό τρόπο παραπλανητικές πληροφορίες που ενδέχεται να επηρεάσουν ουσιωδώς τις αποφάσεις που αφορούν στον αποκλεισμό, την επιλογή ή την ανάθεση,

θ) εάν η αναθέτουσα αρχή μπορεί να αποδείξει, με κατάλληλα μέσα, ότι ο οικονομικός φορέας έχει διαπράξει σοβαρό επαγγελματικό παράπτωμα, το οποίο θέτει εν αμφιβόλω την ακεραιότητά του.

5. Κατά παρέκκλιση από τα οριζόμενα στην περ. β' της παρ. 4, η αναθέτουσα αρχή μπορεί να μην αποκλείει έναν οικονομικό φορέα, ο οποίος βρίσκεται σε μια εκ των καταστάσεων που αναφέρονται στην παραπάνω περίπτωση, υπό την προϋπόθεση ότι η αναθέτουσα αρχή έχει αποδείξει ότι ο εν λόγω φορέας είναι σε θέση να εκτελέσει τη σύμβαση, λαμβάνοντας υπόψη τις ισχύουσες διατάξεις και τα μέτρα για τη συνέχιση της επιχειρηματικής του λειτουργίας, στην περίπτωση των καταστάσεων της περ. β' της παρ. 4.

6. Σε οποιοδήποτε χρονικό σημείο κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ανάθεσης, οι αναθέτουσες αρχές αποκλείουν έναν οικονομικό φορέα, όταν αποδεικνύεται ότι αυτός βρίσκεται λόγω πράξεων ή παραλείψεων αυτού είτε πριν είτε κατά τη διαδικασία, σε μία από τις περιπτώσεις των παρ. 1 και 2.

Σε οποιοδήποτε χρονικό σημείο κατά τη διάρκεια της διαδικασίας σύναψης σύμβασης, οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να αποκλείουν οικονομικό φορέα, όταν αποδεικνύεται ότι ο εν λόγω οικονομικός φορέας βρίσκεται λόγω πράξεων ή παραλείψεων αυτού είτε πριν είτε κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ανάθεσης, σε μία από τις περιπτώσεις της παρ. 4.

7. Οποιοσδήποτε οικονομικός φορέας εμπίπτει σε μια από τις καταστάσεις που αναφέρονται στην παρ. 1 και στην παρ. 4, εκτός από την περ. β' αυτής, μπορεί να προσκομίζει στοιχεία, προκειμένου να αποδείξει ότι τα μέτρα που έλαβε επαρκούν για να αποδείξουν την αξιοπιστία του, παρότι συντρέχει ο σχετικός λόγος αποκλεισμού. Εάν τα στοιχεία κριθούν επαρκή, ο εν λόγω οικονομικός φορέας δεν αποκλείεται από τη διαδικασία σύναψης σύμβασης.

Για τον σκοπό αυτό, ο οικονομικός φορέας αποδεικνύει ότι έχει καταβάλει ή έχει δεσμευθεί να καταβάλει αποζημίωση για ζημίες που προκλήθηκαν από το ποινικό αδίκημα ή το παράπτωμα, ότι έχει διευκρινίσει τα γεγονότα και τις περιστάσεις με ολοκληρωμένο τρόπο, μέσω ενεργού συνεργασίας με τις ερευνητικές αρχές, και έχει λάβει συγκεκριμένα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα, καθώς και μέτρα σε επίπεδο προσωπικού κατάλληλα για την αποφυγή περαιτέρω ποινικών αδικημάτων ή παραπτωμάτων.

Τα μέτρα που λαμβάνονται από τους οικονομικούς φορείς αξιολογούνται σε συνάρτηση με τη σοβαρότητα και τις ιδιαίτερες περιστάσεις του ποινικού αδικήματος ή του παραπτώματος. Αν τα μέτρα κριθούν ανεπαρκή, γνωστοποιείται στον οικονομικό φορέα το σκεπτικό της απόφασης αυτής.

Οικονομικός φορέας που έχει αποκλειστεί, με τελεσίδικη απόφαση, από τη συμμετοχή σε διαδικασίες σύναψης σύμβασης ή ανάθεσης παραχώρησης δεν μπορεί να κάνει χρήση της δυνατότητας που παρέχεται βάσει της παρούσας κατά την περίοδο του αποκλεισμού που ορίζεται στην εν λόγω απόφαση στο κράτος - μέλος στο οποίο ισχύει η απόφαση.

8. Η απόφαση της αναθέτουσας αρχής για τη διαπίστωση της επάρκειας ή μη των επανορθωτικών μέτρων κατά την παρ. 7, εκδίδεται μετά από σύμφωνη γνώμη της επιτροπής της παρ. 8, η οποία εκδίδεται

εντός προθεσμίας τριάντα (30) ημερών από την περιέλευση του σχεδίου απόφασης της αναθέτουσας αρχής στην εν λόγω επιτροπή, συνοδευόμενου από όλα τα σχετικά στοιχεία.

9. Για τις ανάγκες των παρ. 7 και 8, με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης και Επενδύσεων, συγκροτείται επιτροπή, τριετούς θητείας, που απαρτίζεται από:

- α) Έναν (1) εκπρόσωπο της ΕΑΑΔΗΣΥ, που εκτελεί χρέη προέδρου,
- β) έναν (1) εκπρόσωπο του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων,
- γ) έναν (1) εκπρόσωπο του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών,
- δ) έναν (1) εκπρόσωπο του Υπουργείου Υγείας και
- ε) έναν (1) εκπρόσωπο του Υπουργείου Δικαιοσύνης, με τους αναπληρωτές τους.

Η θητεία των μελών της επιτροπής του προηγούμενου εδαφίου είναι τριετής. Με την ίδια απόφαση ρυθμίζονται ειδικότερα ζητήματα σχετικά με τη λειτουργία της επιτροπής.

10. Εάν η περίοδος αποκλεισμού δεν έχει καθοριστεί με αμετάκλητη απόφαση, ορίζεται ότι στις περιπτώσεις της παρ. 1 η περίοδος αυτή ανέρχεται σε πέντε (5) έτη από την ημερομηνία της καταδίκης με αμετάκλητη απόφαση και στις περιπτώσεις της παρ. 4 στα τρία (3) έτη από την ημερομηνία έκδοσης πράξης που βεβαιώνει το σχετικό γεγονός.

11. Το παρόν άρθρο δεν εφαρμόζεται σε δημόσιες συμβάσεις με εκτιμώμενη αξία ίση ή κατώτερη των δύο χιλιάδων πεντακοσίων (2.500) ευρώ χωρίς Φ.Π.Α.»

Άρθρο 24

Αποκλεισμός οικονομικού φορέα από δημόσιες συμβάσεις – Αντικατάσταση άρθρου 74 ν. 4412/2016

Το άρθρο 74 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 74

Αποκλεισμός οικονομικού φορέα από δημόσιες συμβάσεις– Εξουσιοδοτικές διατάξεις (άρθρο 57 παρ. 7 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ)

1. Σε περίπτωση συνδρομής λόγων αποκλεισμού του άρθρου 73 που θέτουν σε αμφιβολία την αξιοπιστία και την ακεραιότητα οικονομικού φορέα, οι αναθέτουσες αρχές και οι αναθέτοντες φορείς υποχρεούνται να αποκλείουν οικονομικούς φορείς από τη συμμετοχή σε εν εξελίξει και μελλοντικές διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων του παρόντος, καθώς και συμβάσεων παραχώρησης για εύλογο χρονικό διάστημα, σύμφωνα με τα ειδικότερα οριζόμενα στο παρόν άρθρο. Πριν από την έκδοση της απόφασης περί οριζόντιου αποκλεισμού παρέχεται στον οικονομικό φορέα η δυνατότητα ακρόασης. Οι όροι και η περίοδος του ως άνω αποκλεισμού καθορίζονται σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, λαμβάνοντας υπόψη, ιδίως, τη σοβαρότητα του αδικήματος ή παραπτώματος, τον χρόνο που έχει παρέλθει από τη διάπραξή του, τη διάρκειά του, πιθανή υποτροπή, την πρόθεση ή τον βαθμό αμέλειας του εκάστοτε οικονομικού φορέα και τα μέτρα που αυτός λαμβάνει προς αποφυγή διάπραξης παρόμοιων αδικημάτων ή παραπτωμάτων στο μέλλον.

Στην Εθνική Βάση Δεδομένων Δημοσίων Συμβάσεων, η οποία τηρείται και επικαιροποιείται από την ΕΑΑΔΗΣΥ, τηρείται μητρώο των αποκλεισθέντων οικονομικών φορέων, στο οποίο καταχωρίζονται όλες οι τελεσίδικες δικαστικές και διοικητικές αποφάσεις που επιβάλλουν την κύρωση του οριζόντιου

αποκλεισμού, καθώς και τα στοιχεία και η περίοδος αποκλεισμού των οικονομικών φορέων, με την επιφύλαξη του ν. 4624/2019 (Α' 137).

Οι αναθέτουσες αρχές και αναθέτοντες φορείς οφείλουν να ανατρέχουν στο μητρώο αποκλεισθέντων φορέων, κατά την αξιολόγηση των προσφορών ή των αιτήσεων συμμετοχής, και να αποκλείουν τους οικονομικούς φορείς που περιλαμβάνονται στο μητρώο από τις διαδικασίες σύναψης συμβάσεων που διενεργούν.

2. Με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Ανάπτυξης και Επενδύσεων, Δικαιοσύνης, Ψηφιακής Διακυβέρνησης και Υποδομών και Μεταφορών θεσπίζεται σύστημα οριζόντιου αποκλεισμού από συμβάσεις του παρόντος και συμβάσεις παραχώρησης και ρυθμίζονται και εξειδικεύονται ιδίως:

- α) Τα αρμόδια όργανα επιβολής του οριζόντιου αποκλεισμού,
- β) τα υποκείμενα σε οριζόντιο αποκλεισμό φυσικά και νομικά πρόσωπα,
- γ) οι συγκεκριμένοι λόγοι που μπορεί να οδηγήσουν σε οριζόντιο αποκλεισμό,
- δ) οι προϋποθέσεις και οι όροι επιβολής του αποκλεισμού,
- ε) η ελάχιστη και η μέγιστη περίοδος αποκλεισμού,
- στ) οι διαδικαστικές εγγυήσεις και η έννομη προστασία των υποκείμενων σε οριζόντιο αποκλεισμό οικονομικών φορέων,
- ζ) τα ειδικότερα ζητήματα τήρησης και διαγραφής από τον κατάλογο αποκλεισθέντων,
- η) η διαδικασία επίκλησης τυχόν επανορθωτικών μέτρων, μετά από την επιβολή του οριζόντιου αποκλεισμού, το αρμόδιο όργανο αξιολόγησης των μέτρων, καθώς και οι ειδικότερες προϋποθέσεις για τη μείωση της διάρκειας του αποκλεισμού ή και για την πλήρη άρση αυτού,
- θ) οι υπόχρεοι φορείς για την αποστολή των στοιχείων στην ΕΑΑΔΗΣΥ με σκοπό την ενημέρωση και επικαιροποίηση των στοιχείων του μητρώου,
- ι) οι όροι πρόσβασης των αναθετουσών αρχών και των αναθετόντων φορέων στο μητρώο, και
- ια) κάθε άλλο αναγκαίο θέμα, λεπτομέρεια και διαδικασία σχετικά με την επιβολή, τη διάρκεια και την άρση του αποκλεισμού.

3. Με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Ανάπτυξης και Επενδύσεων, Δικαιοσύνης, Ψηφιακής Διακυβέρνησης και Υποδομών και Μεταφορών μπορεί να συστήνονται μητρώα πληροφοριακού χαρακτήρα, τα οποία τηρούνται, υπό την επιφύλαξη του ν. 4624/2019, στην Εθνική Βάση Δεδομένων Δημοσίων Συμβάσεων της ΕΑΑΔΗΣΥ και να καθορίζονται ιδίως:

- α) οι πληροφορίες που καταχωρίζονται στο μητρώο όπως, ενδεικτικά, πλημμέλειες κατά την εκτέλεση προηγούμενης σύμβασης, πειθαρχικές ποινές, πρόστιμα και κυρώσεις για διάπραξη σοβαρού επαγγελματικού παραπτώματος, πρόστιμα και κυρώσεις για παραβάσεις του δικαίου του ανταγωνισμού, του δικαίου περιβάλλοντος, της εργατικής νομοθεσίας, του φορολογικού και κοινωνικοασφαλιστικού δικαίου,
- β) οι υποχρεώσεις των αρμοδίων υπηρεσιών και φορέων, αναθετουσών αρχών και αναθετόντων φορέων ως προς την αποστολή στοιχείων για την ενημέρωση των μητρώων, κατά τον λόγο της αρμοδιότητάς τους, και
- γ) κάθε άλλο αναγκαίο θέμα, λεπτομέρεια και διαδικασία σχετικά με τη σύσταση και τη λειτουργία των μητρώων.

4. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Ανάπτυξης και Επενδύσεων, Δικαιοσύνης, Ψηφιακής Διακυβέρνησης και Υποδομών και Μεταφορών, ορίζεται η ημερομηνία έναρξης λειτουργίας του

μητρώου αποκλεισθέντων και των μητρώων πληροφοριακού χαρακτήρα, καθώς και η έναρξη των υποχρεώσεων ενημέρωσής τους από τις αρμόδιες υπηρεσίες και φορείς.

Μέχρι την ως άνω ημερομηνία έναρξης λειτουργίας του καταλόγου αποκλεισθέντων, οι αναθέτουσες αρχές και οι αναθέτοντες φορείς υποχρεούνται να ζητούν από τον προσωρινό ανάδοχο, μαζί με τα δικαιολογητικά κατακύρωσης, υπεύθυνη δήλωση περί μη επιβολής σε βάρος του της κύρωσης του αποκλεισμού, σύμφωνα τις διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας.»

Άρθρο 25

Κριτήρια επιλογής σε διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης έργου – Αντικατάσταση άρθρου 76 ν. 4412/2016

Το άρθρο 76 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 76

Κριτήρια επιλογής σε διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης έργου

1. Πέραν των οριζόμενων στην παρ. 2 του άρθρου 75, ειδικά για τις δημόσιες συμβάσεις έργων, ισχύουν τα ακόλουθα:

α) Στο Μητρώο Εργοληπτικών Επιχειρήσεων Δημοσίων Έργων (ΜΗ.Ε.Ε.Δ.Ε.) ή τα περιφερειακά μητρώα, εγγράφονται οικονομικοί φορείς κατά κατηγορίες ή εξειδικευμένες επιχειρήσεις.

β) Όταν το έργο ανήκει αποκλειστικά σε μια κατηγορία του ΜΗ.Ε.Ε.Δ.Ε., δικαίωμα συμμετοχής στη διαδικασία σύναψης της σύμβασης έχουν οικονομικοί φορείς εγγεγραμμένοι στην κατηγορία αυτή. Ένα έργο θεωρείται ότι ανήκει αποκλειστικά σε μια κατηγορία, αν ανήκουν στην κατηγορία αυτή πλέον του ενενήντα τοις εκατό (90%) των εργασιών του όλου έργου. Για τον υπολογισμό του ποσοστού αυτού δεν λαμβάνονται υπόψη τα απρόβλεπτα.

γ) Αν το έργο περιλαμβάνει εργασίες διαφόρων κατηγοριών που καμιάς το ποσοστό δεν ξεπερνά το όριο της περ. β), δικαίωμα συμμετοχής στη διαδικασία σύναψης της σύμβασης έχουν οικονομικοί φορείς εγγεγραμμένοι για όλες τις κατηγορίες του έργου, καθώς και ενώσεις οικονομικών φορέων που να καλύπτουν τις κατηγορίες αυτές. Κατηγορία με ποσοστό εργασιών λιγότερο του δέκα τοις εκατό (10%) δεν λαμβάνεται υπόψη, μπορούν όμως τα έγγραφα της σύμβασης να ορίσουν διαφορετικά.

δ) Αν το έργο περιλαμβάνει αποκλειστικά αντικείμενο εξειδικευμένων εργασιών οικονομικών φορέων, δικαίωμα συμμετοχής στη διαδικασία σύναψης της σύμβασης έχουν οικονομικοί φορείς εγγεγραμμένοι στην αντίστοιχη κατηγορία του ΜΗ.Ε.Ε.Δ.Ε.. Τα δύο τελευταία εδάφια της περ. β) εφαρμόζονται και στην περίπτωση αυτή. Σε κάθε άλλη περίπτωση, οικονομικοί φορείς, που αποδεικνύουν ότι καλύπτουν τα κριτήρια επιλογής, μπορούν να συμμετέχουν.

ε) Σε περίπτωση συμμετοχής ένωσης οικονομικών φορέων, τα μέλη αυτής πρέπει να είναι εγγεγραμμένα στην κατηγορία του έργου που δημοπρατείται ή, αν το έργο περιλαμβάνει εργασίες περισσότερων κατηγοριών, τουλάχιστον σε μία από τις κατηγορίες του έργου που δημοπρατείται.

2. Ειδικά για τις δημόσιες συμβάσεις ειδικών έργων, των οποίων η κατασκευή απαιτείται να πραγματοποιηθεί από εξειδικευμένους οικονομικούς φορείς, μπορεί στα έγγραφα της σύμβασης να ορίζονται ανάλογες απαιτήσεις για τη συμμετοχή τους στη διαδικασία ανάθεσης της σύμβασης, κατ' εφαρμογή των παρ. 4 και 5 του άρθρου 75.

3. Για τη συμπερίληψη στα έγγραφα της σύμβασης απαιτήσεων οικονομικής και χρηματοοικονομικής επάρκειας, καθώς και τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας, πέραν των προβλεπόμενων στο π.δ. 71/2019 (Α' 112), για την εγγραφή και κατάταξη σε τάξη των οικείων μητρώων, αντίστοιχου προϋπολογισμού και κατηγορίας έργου, οι αναθέτουσες αρχές οφείλουν προηγουμένως να ζητούν γνωμοδότηση του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου της Γενικής Γραμματείας Υποδομών. Το τελευταίο εντός της ταχθείσας από την αναθέτουσα αρχή προθεσμίας, η οποία δεν μπορεί να είναι μικρότερη των εξήντα (60) ημερών, ελέγχει εάν οι απαιτήσεις που ζητούνται από την αναθέτουσα αρχή να συμπεριληφθούν στα έγγραφα της σύμβασης δικαιολογούνται από τη φύση της σύμβασης, σχετίζονται και είναι ανάλογες προς το αντικείμενό της.

Με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών δίδονται κατευθύνσεις και οδηγίες προς τις αναθέτουσες αρχές και εξειδικεύεται η εφαρμογή των κριτηρίων χρηματοοικονομικής επάρκειας και τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας, ανάλογα με το μέγεθος, τη φύση και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του αντικείμενου της σύμβασης, έτσι ώστε να τηρούνται οι αρχές της αναλογικότητας της διαφάνειας, της ίσης μεταχείρισης και της αποφυγής των διακρίσεων. Με σύμφωνη γνώμη του τεχνικού συμβουλίου της αναθέτουσας αρχής ή του κατά περίπτωση αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου, μπορεί η αναθέτουσα αρχή αιτιολογημένα να αποφασίζει την παρέκκλιση από την ανωτέρω απόφαση.

4. Επιπλέον των επιχειρήσεων που είναι εγγεγραμμένες σε τάξεις των οικείων μητρώων, οικονομικοί φορείς που αποδεικνύουν ότι εκπληρώνουν τα κριτήρια επιλογής του άρθρου 75, όπως αυτά ορίζονται από την αναθέτουσα αρχή στα έγγραφα της σύμβασης, μπορούν να συμμετέχουν σε διαδικασίες ανάθεσης δημόσιας σύμβασης έργων, ανεξαρτήτως της εγγραφής και της κατάταξης τους σε συγκεκριμένες τάξεις των μητρώων του π.δ. 71/2019. Οποιαδήποτε αναφορά αντίθετη στο προηγούμενο εδάφιο καταργείται.»

Άρθρο 26

Κριτήρια επιλογής σε διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης μελέτης ή παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών– Αντικατάσταση άρθρου 77 ν. 4412/2016

Το άρθρο 77 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 77

Κριτήρια επιλογής σε διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών

1. Πέραν των οριζομένων στην παρ. 2 του άρθρου 75, ειδικά για τις δημόσιες συμβάσεις μελετών και τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, ισχύουν συμπληρωματικά τα ακόλουθα:

α) Στο Μητρώο Εμπειρίας Μελετητών (Μ.Ε.Μ.) και στο Μητρώο Μελετητικών Επιχειρήσεων Δημοσίων Έργων (ΜΗ.Μ.Ε.Δ.Ε.), εγγράφονται οικονομικοί φορείς κατά τάξεις και κατηγορίες, βάσει των κριτηρίων που ορίζονται στο π.δ. 71/2019 (Α' 112).

β) Στο Μητρώο Επιχειρήσεων Συμβούλων Διοίκησης - Διαχείρισης Έργων (ΜΗ.Ε.Σ.Δ.Δ.Ε.) εγγράφονται οικονομικοί φορείς κατά τάξεις, βάσει των κριτηρίων που ορίζονται στο π.δ. 71/2019.

γ) Σε περίπτωση συμμετοχής ένωσης οικονομικών φορέων και αν η υπό ανάθεση μελέτη ανήκει σε μία κατηγορία, όλα τα μέλη της ένωσης πρέπει να είναι εγγεγραμμένα σε αυτήν την κατηγορία.

δ) Σε περίπτωση συμμετοχής ένωσης οικονομικών φορέων και αν η υπό ανάθεση μελέτη ανήκει σε περισσότερες κατηγορίες, πρέπει να καλύπτονται αθροιστικά όλες οι κατηγορίες.

ε) Τα ελάχιστα επίπεδα τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας καθορίζονται, ανά κατηγορία μελέτης, λαμβανομένων υπόψη των προεκτιμώμενων αμοιβών για το σύνολο των σταδίων της αντίστοιχης κατηγορίας μελέτης.

στ) Αν για την εκπόνηση της μελέτης ή την παροχή τεχνικής ή επιστημονικής υπηρεσίας η αναθέτουσα αρχή κρίνει ότι απαιτούνται αυξημένες απαιτήσεις τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας και ιδίως εμπειρίας των οικονομικών φορέων, μπορεί, ύστερα από γνώμη του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου της αναθέτουσας αρχής ή, του κατά περίπτωση προβλεπομένου, να διαμορφώνονται ανάλογα τα κριτήρια τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας στα έγγραφα της σύμβασης.

ζ) Αν σε κάποιες κατηγορίες μελετών υφίσταται αποδεδειγμένα μικρός αριθμός εγγεγραμμένων οικονομικών φορέων στα οικεία μητρώα, η αναθέτουσα αρχή μπορεί, ύστερα από γνώμη του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου, ή, αν αυτό δεν υφίσταται, του τεχνικού συμβουλίου της Γενικής Γραμματείας Υποδομών να διαμορφώνει αναλόγως τα κριτήρια τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας, ώστε να καθίσταται δυνατή η ευρύτερη δυνατή συμμετοχή οικονομικών φορέων.

η) Στη διαδικασία σύναψης συμφωνίας-πλαίσιο μπορούν να λάβουν μέρος οικονομικοί φορείς εγγεγραμμένοι σε όλες τις τάξεις πτυχίου, κάθε κατηγορίας μελετών της περ. 15 της παρ. 3 του άρθρου 2.

2. Στις περιπτώσεις του άρθρου 50, οι υποβαλλόμενες μελέτες πρέπει να έχουν εκπονηθεί από μελετητές οι οποίοι διαθέτουν τα νόμιμα προσόντα, κατά τις διατάξεις του παρόντος, τις λοιπές κείμενες διατάξεις σχετικά με τους όρους άσκησης του επαγγέλματος του μελετητή, καθώς και με τους όρους των εγγράφων της σύμβασης.

3. Για τη συμπερίληψη, στα έγγραφα της σύμβασης, απαιτήσεων οικονομικής και χρηματοοικονομικής επάρκειας, καθώς και τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας, πέραν των προβλεπόμενων για την εγγραφή και κατάταξη σε τάξη των οικείων μητρώων του π.δ. 71/2019, αντίστοιχου προϋπολογισμού και κατηγορίας μελέτης, οι αναθέτουσες αρχές οφείλουν, προηγουμένως, να ζητούν γνωμοδότηση του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου της Γενικής Γραμματείας Υποδομών. Το τεχνικό συμβούλιο εντός της ταχθείσας από την αναθέτουσα αρχή προθεσμίας, η οποία δεν μπορεί να είναι μικρότερη των τριάντα (30) εργασίμων ημερών, ελέγχει εάν οι απαιτήσεις που ζητά η αναθέτουσα αρχή να συμπεριληφθούν, από την αναθέτουσα αρχή, στα έγγραφα της σύμβασης δικαιολογούνται από τη φύση της σύμβασης, σχετίζονται και είναι ανάλογες προς το αντικείμενό της.

Με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών δίδονται κατευθύνσεις και οδηγίες προς τις αναθέτουσες αρχές και εξειδικεύεται η εφαρμογή των κριτηρίων χρηματοοικονομικής επάρκειας και τεχνικής και επαγγελματικής ικανότητας, ανάλογα με το μέγεθος, τη φύση και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του αντικειμένου της σύμβασης, έτσι ώστε να τηρούνται οι αρχές της αναλογικότητας, της διαφάνειας, της ίσης μεταχείρισης και της αποφυγής των διακρίσεων. Με σύμφωνη γνώμη του τεχνικού συμβουλίου της αναθέτουσας αρχής ή του κατά περίπτωση αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου μπορεί η αναθέτουσα αρχή αιτιολογημένα να αποφασίζει την παρέκκλιση από την ανωτέρω απόφαση.

4. Σε κάθε περίπτωση οι οικονομικοί φορείς που αποδεικνύουν ότι εκπληρώνουν τα κριτήρια επιλογής του άρθρου 75, όπως αυτά ορίζονται από την αναθέτουσα αρχή στα έγγραφα της σύμβασης, μπορούν να συμμετέχουν σε διαδικασίες ανάθεσης δημόσιας σύμβασης μελετών και τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, ανεξαρτήτως της εγγραφής και της κατάταξής τους σε

συγκεκριμένες τάξεις των οικείων μητρώων του π.δ. 71/2019. Οποιαδήποτε αναφορά αντίθετη στο προηγούμενο εδάφιο καταργείται.»

Άρθρο 27

Στήριξη στις ικανότητες άλλων φορέων – Τροποποίηση άρθρου 78 ν. 4412/2016

Η παρ. 1 του άρθρου 78 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιείται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 78

Στήριξη στις ικανότητες άλλων φορέων (άρθρο 63 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ)

1. Όσον αφορά στα κριτήρια της οικονομικής και χρηματοοικονομικής επάρκειας που προβλέπονται στην παρ. 3 του άρθρου 75 και τα κριτήρια σχετικά με την τεχνική και επαγγελματική ικανότητα που προβλέπονται στην παρ. 4 του άρθρου 75, ένας οικονομικός φορέας μπορεί, κατά περίπτωση και για συγκεκριμένη σύμβαση, να στηρίζεται στις ικανότητες άλλων φορέων, ασχέτως της νομικής φύσης των δεσμών του με αυτούς.

Όσον αφορά στα κριτήρια που σχετίζονται με τους τίτλους σπουδών και τα επαγγελματικά προσόντα που ορίζονται στην περ. στ' του Μέρους ΙΙ του Παραρτήματος ΧΙΙ του Προσαρτήματος Α' ή με τη σχετική επαγγελματική εμπειρία, οι οικονομικοί φορείς, μπορούν, ωστόσο, να βασίζονται στις ικανότητες άλλων φορέων, μόνο εάν οι τελευταίοι εκτελέσουν τις εργασίες ή τις υπηρεσίες για τις οποίες απαιτούνται οι συγκεκριμένες ικανότητες.

Αν ο οικονομικός φορέας επιθυμεί να στηριχθεί στις ικανότητες άλλων φορέων, αποδεικνύει στην αναθέτουσα αρχή ότι θα έχει στη διάθεσή του τους αναγκαίους πόρους, ιδίως, με την προσκόμιση της σχετικής δέσμευσης των φορέων αυτών για τον σκοπό αυτό.

Η αναθέτουσα αρχή ελέγχει, σύμφωνα με τα άρθρα 79, 80 και 81, αν οι φορείς, στις ικανότητες των οποίων προτίθεται να στηριχθεί ο οικονομικός φορέας, πληρούν τα σχετικά κριτήρια επιλογής και εάν συντρέχουν λόγοι αποκλεισμού, σύμφωνα με τα άρθρα 73 και 74. Η αναθέτουσα αρχή απαιτεί από τον οικονομικό φορέα να αντικαταστήσει έναν φορέα που δεν πληροί σχετικό κριτήριο επιλογής ή για τον οποίο συντρέχουν οι λόγοι αποκλεισμού των παρ. 1 και 2 του άρθρου 73 και του άρθρου 74. Η αναθέτουσα αρχή μπορεί να απαιτήσει από τον οικονομικό φορέα την αντικατάσταση φορέα για τον οποίον συντρέχουν λόγοι αποκλεισμού της παρ. 4 του άρθρου 73 και του άρθρου 74.

Όταν ο οικονομικός φορέας στηρίζεται στις ικανότητες άλλων φορέων όσον αφορά στα κριτήρια που σχετίζονται με την οικονομική και χρηματοοικονομική επάρκεια, η αναθέτουσα αρχή μπορεί να απαιτεί ο οικονομικός φορέας και αυτοί οι φορείς να είναι από κοινού υπεύθυνοι για την εκτέλεση της σύμβασης.

Υπό τους ίδιους όρους, μία ένωση οικονομικών φορέων, όπως αναφέρεται στην παρ. 2 του άρθρου 19, μπορεί να στηρίζεται στις ικανότητες των συμμετεχόντων στην ένωση ή άλλων φορέων.

Η αντικατάσταση του φορέα, στις ικανότητες του οποίου στηρίζεται ο οικονομικός φορέας που δεν πληροί σχετικό κριτήριο επιλογής ή για τον οποίο συντρέχουν λόγοι αποκλεισμού των άρθρων 73 και 74, γίνεται κατόπιν σχετικής πρόσκλησης από την αναθέτουσα αρχή προς τον οικονομικό φορέα, εντός δεκαπέντε (15) εργάσιμων ημερών από την ημερομηνία κοινοποίησης της πρόσκλησης στον οικονομικό φορέα, για κάθε τρίτο στις ικανότητες του οποίου στηρίζεται, στο πλαίσιο της ίδιας διαδικασίας

ανάθεσης σύμβασης. Ο φορέας με τον οποίο αντικαθίσταται ο φορέας του προηγούμενου εδαφίου δεν επιτρέπεται να αντικατασταθεί εκ νέου.

2. Στην περίπτωση συμβάσεων έργων ή συμβάσεων υπηρεσιών ή στην περίπτωση εργασιών τοποθέτησης και εγκατάστασης στο πλαίσιο σύμβασης προμηθειών, οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να απαιτούν την εκτέλεση ορισμένων κρίσιμων καθηκόντων απευθείας από τον ίδιο τον προσφέροντα ή, αν η προσφορά υποβάλλεται από ένωση οικονομικών φορέων, όπως αναφέρεται στην παρ. 2 του άρθρου 19, από έναν από τους συμμετέχοντες στην ένωση αυτή.

3. Το παρόν άρθρο δεν εφαρμόζεται στις διαδικασίες σύναψης συμβάσεων μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών κάτω των ορίων.»

Άρθρο 28

Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης – Αντικατάσταση άρθρου 79 ν. 4412/2016

Τροποποιούνται οι παρ. 1, 3, 5, 6 και 7, καταργούνται οι παρ. 2 και 4 και προστίθενται παρ. 8 και 9 στο άρθρο 79 του ν. 4412/2016 (Α' 147), το οποίο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 79

Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης (άρθρο 59 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ)

1. Κατά την υποβολή αιτήσεων συμμετοχής ή κατά την υποβολή προσφορών στις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων, πλην της απευθείας ανάθεσης των άρθρων 118 και 328, οι αναθέτουσες αρχές δέχονται το Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης (ΕΕΕΣ), το οποίο ισοδυναμεί με ενημερωμένη υπεύθυνη δήλωση, με τις συνέπειες του ν. 1599/1986 (Α' 75), ως προκαταρκτική απόδειξη προς αντικατάσταση των πιστοποιητικών που εκδίδουν δημόσιες αρχές ή τρίτα μέρη, επιβεβαιώνοντας ότι ο εν λόγω οικονομικός φορέας πληροί τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

- α) δεν βρίσκεται σε μία από τις καταστάσεις των άρθρων 73 και 74 για τις οποίες οι οικονομικοί φορείς αποκλείονται ή μπορούν να αποκλεισθούν,
- β) πληροί τα σχετικά κριτήρια επιλογής, τα οποία έχουν καθορισθεί σύμφωνα με τα άρθρα 75, 76 και 77,
- γ) κατά περίπτωση, τηρεί τους αντικειμενικούς κανόνες και τα κριτήρια που έχουν καθορισθεί σύμφωνα με το άρθρο 84.

Όταν ο οικονομικός φορέας στηρίζεται στις ικανότητες άλλων φορέων, σύμφωνα με το άρθρο 78, το ΕΕΕΣ περιέχει επίσης τις ως άνω πληροφορίες όσον αφορά στους φορείς αυτούς.

Το ΕΕΕΣ αποτελείται από επίσημη δήλωση του οικονομικού φορέα ότι ο σχετικός λόγος αποκλεισμού δεν ισχύει και/ή ότι πληρούται το σχετικό κριτήριο επιλογής και παρέχει τις κατάλληλες πληροφορίες, όπως απαιτείται από την αναθέτουσα αρχή. Το ΕΕΕΣ προσδιορίζει τη δημόσια αρχή ή το τρίτο μέρος που είναι υπεύθυνο για την έκδοση των σχετικών δικαιολογητικών και περιλαμβάνει επίσημη δήλωση ότι ο οικονομικός φορέας θα είναι σε θέση, εφόσον του ζητηθεί και χωρίς καθυστέρηση, να προσκομίσει τα εν λόγω δικαιολογητικά.

Κατά την απάντηση οικονομικού φορέα στο ερώτημα του ΕΕΕΣ ή άλλου αντίστοιχου εντύπου ή δήλωσης για τυχόν σύναψη συμφωνιών με άλλους οικονομικούς φορείς με στόχο τη στρέβλωση του

ανταγωνισμού, η συνδρομή περιστάσεων, όπως η τριετής παραγραφή της παρ. 10 του άρθρου 73 ή η εφαρμογή της παρ. 3β του άρθρου 44 του ν. 3959/2011 (Α' 93), αναλύεται στο σχετικό πεδίο που προβάλλει κατόπιν θετικής απάντησης, ενώ ισχύουν τα όσα αναφέρονται στο προηγούμενο εδάφιο για την προσκόμιση δικαιολογητικών.

Στο πλαίσιο διαδικασιών σύναψης δημόσιας σύμβασης, που είτε εκκινούν μετά από την έναρξη ισχύος του παρόντος είτε έχουν εκκινήσει νωρίτερα αλλά δεν έχει ακόμη συμπληρωθεί και υποβληθεί το ΕΕΕΣ, οι προηγούμενες αρνητικές απαντήσεις στο ανωτέρω ερώτημα του ΕΕΕΣ ή άλλου αντίστοιχου εντύπου ή δήλωσης, από οικονομικούς φορείς οι οποίοι εμπíπτουν στο πεδίο εφαρμογής της παρ. 3β του άρθρου 44 του ν. 3959/2011, δεν στοιχειοθετούν τον λόγο αποκλεισμού των περ. ζ' ή/και θ' της παρ. 4 του άρθρου 73 του παρόντος και δεν απαιτείται να δηλωθούν κατά τη συμπλήρωση του ΕΕΕΣ και κάθε αντίστοιχου εντύπου.

Όταν η αναθέτουσα αρχή μπορεί να λάβει τα σχετικά δικαιολογητικά απευθείας με πρόσβαση σε βάση δεδομένων, σύμφωνα με την παρ. 4, το ΕΕΕΣ περιέχει επίσης τις πληροφορίες που απαιτούνται για τον συγκεκριμένο σκοπό, όπως την ηλεκτρονική διεύθυνση της βάσης δεδομένων, δεδομένα αναγνώρισης και, κατά περίπτωση, την απαραίτητη δήλωση συναίνεσης.

Οι οικονομικοί φορείς μπορούν να χρησιμοποιήσουν εκ νέου ΕΕΕΣ, το οποίο έχει ήδη χρησιμοποιηθεί σε προηγούμενη διαδικασία σύναψης δημόσιας σύμβασης, εφόσον επιβεβαιώνουν ότι οι πληροφορίες του εγγράφου εξακολουθούν να είναι αληθείς.

2. [Καταργήθηκε]

3. Το ΕΕΕΣ καταρτίζεται βάσει του τυποποιημένου εντύπου του Παραρτήματος 2 του Εκτελεστικού Κανονισμού (ΕΕ) 2016/7 της Επιτροπής της 5ης Ιανουαρίου 2016 για την καθιέρωση του τυποποιημένου εντύπου για το Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Προμήθειας (L 3), και παρέχεται αποκλειστικά σε ηλεκτρονική μορφή.

4. [Καταργήθηκε]

5. Η αναθέτουσα αρχή μπορεί να ζητεί από προσφέροντες και υποψήφιους, σε οποιοδήποτε χρονικό σημείο κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, να υποβάλλουν όλα ή ορισμένα δικαιολογητικά, όταν αυτό απαιτείται για την ορθή διεξαγωγή της διαδικασίας.

Πριν από την ανάθεση της σύμβασης, η αναθέτουσα αρχή, εξαιρουμένων των συμβάσεων που βασίζονται σε συμφωνίες-πλαίσιο, όταν οι συμβάσεις αυτές συνάπτονται δυνάμει της παρ. 4 του άρθρου 39 ή της περ. α' της παρ. 5 του άρθρου 39, απαιτεί από τον προσφέροντα, στον οποίο έχει αποφασίσει να αναθέσει τη σύμβαση να υποβάλει ενημερωμένα τα σχετικά δικαιολογητικά, σύμφωνα με το άρθρο 79, και, κατά περίπτωση, το άρθρο 80. Η αναθέτουσα αρχή μπορεί να καλέσει τους οικονομικούς φορείς να συμπληρώσουν ή να διευκρινίσουν τα πιστοποιητικά που έχουν παραληφθεί, σύμφωνα με τα άρθρα 80 και 82.

6. Κατά παρέκκλιση της παρ. 3, οι οικονομικοί φορείς δεν υποχρεούνται να υποβάλλουν δικαιολογητικά ή άλλα αποδεικτικά στοιχεία, στο μέτρο που η αναθέτουσα αρχή έχει τη δυνατότητα να λαμβάνει τα πιστοποιητικά ή τις συναφείς πληροφορίες απευθείας μέσω πρόσβασης σε εθνική βάση δεδομένων σε οποιοδήποτε κράτος - μέλος της Ένωσης, η οποία διατίθεται δωρεάν, όπως εθνικό μητρώο συμβάσεων, εικονικό φάκελο επιχείρησης, ηλεκτρονικό σύστημα αποθήκευσης εγγράφων ή σύστημα προεπιλογής.

Κατά παρέκκλιση της παρ. 3, οι οικονομικοί φορείς δεν υποχρεούνται να υποβάλουν δικαιολογητικά, όταν η αναθέτουσα αρχή που έχει αναθέσει τη σύμβαση ή συνάψει τη συμφωνία-πλαίσιο, διαθέτει ήδη τα δικαιολογητικά αυτά.

Για τον σκοπό του πρώτου εδαφίου, η Γενική Διεύθυνση Ψηφιακής Διακυβέρνησης του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης και οι αρμόδιοι φορείς τήρησης των βάσεων δεδομένων, διασφαλίζουν ότι οι βάσεις δεδομένων, οι οποίες περιέχουν σχετικές πληροφορίες για τους οικονομικούς φορείς και μπορούν να χρησιμοποιούνται από τις αναθέτουσες αρχές, μπορούν επίσης να χρησιμοποιούνται υπό τις ίδιους όρους από τις αναθέτουσες αρχές άλλων κρατών-μελών.

7. Η Γενική Διεύθυνση Ψηφιακής Διακυβέρνησης του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης, διαθέτει και ενημερώνει στο e-Certis πλήρη κατάλογο των βάσεων δεδομένων, οι οποίες περιλαμβάνουν σχετικές πληροφορίες για τους οικονομικούς φορείς και μπορούν να χρησιμοποιούνται από τις αναθέτουσες αρχές άλλων κρατών μελών.

Κατόπιν αιτήσεως, η ανωτέρω Γενική Διεύθυνση κοινοποιεί στα λοιπά κράτη-μέλη και στην ΕΑΑΔΗΣΥ κάθε πληροφορία που αφορά στις βάσεις δεδομένων του παρόντος άρθρου.

8. Δεν συνιστά ανακριβή δήλωση, ούτε επιφέρει αποκλεισμό τυχόν αρνητική δήλωση οικονομικού φορέα στο σχετικό ερώτημα του ΕΕΕΣ, εφόσον συντρέχει η υποπερ. ββ της παρ. 2 του άρθρου 73.

9. Ο οικονομικός φορέας δύναται να διευκρινίζει τις δηλώσεις και πληροφορίες που παρέχει στο ΕΕΕΣ με συνοδευτική υπεύθυνη δήλωση, την οποία υποβάλλει μαζί με το ΕΕΕΣ. Η συνοδευτική υπεύθυνη δήλωση υπογράφεται κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 79Α.»

Άρθρο 29

Υπογραφή Ευρωπαϊκού Ενιαίου Εγγράφου Σύμβασης– Τροποποίηση άρθρου 79Α ν. 4412/2016

Καταργείται η παρ. 3 και τροποποιείται η παρ. 4 του άρθρου 79Α του ν. 4412/2016 (Α' 147) και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 79Α

Υπογραφή Ευρωπαϊκού Ενιαίου Εγγράφου Σύμβασης

1. Κατά την υποβολή του Ευρωπαϊκού Ενιαίου Εγγράφου Σύμβασης (ΕΕΕΣ) του άρθρου 79, είναι δυνατή, με μόνη την υπογραφή του κατά περίπτωση εκπροσώπου του οικονομικού φορέα, η προκαταρκτική απόδειξη των λόγων αποκλεισμού που αναφέρονται στην παρ. 1 του άρθρου 73 για το σύνολο των φυσικών προσώπων που είναι μέλη του διοικητικού, διευθυντικού ή εποπτικού οργάνου του ή έχουν εξουσία εκπροσώπησης, λήψης αποφάσεων ή ελέγχου σε αυτόν.

2. Ως εκπρόσωπος του οικονομικού φορέα για την εφαρμογή του παρόντος άρθρου, νοείται ο νόμιμος εκπρόσωπος αυτού, όπως προκύπτει από το ισχύον καταστατικό ή το πρακτικό εκπροσώπησής του κατά τον χρόνο υποβολής της προσφοράς ή αίτησης συμμετοχής ή το αρμοδίως εξουσιοδοτημένο φυσικό πρόσωπο να εκπροσωπεί τον οικονομικό φορέα για διαδικασίες σύναψης συμβάσεων ή για συγκεκριμένη διαδικασία σύναψης σύμβασης.

3. [Καταργήθηκε]

4. Το ΕΕΕΣ φέρει υπογραφή με ημερομηνία εντός του χρονικού διαστήματος κατά το οποίο μπορούν να υποβάλλονται προσφορές ή αιτήσεις συμμετοχής. Αν στο διάστημα που μεσολαβεί μεταξύ της ημερομηνίας υπογραφής του ΕΕΕΣ και της καταληκτικής ημερομηνίας υποβολής προσφορών ή αιτήσεων συμμετοχής έχουν επέλθει μεταβολές στα δηλωθέντα στοιχεία, εκ μέρους του, στο ΕΕΕΣ, ο οικονομικός

φορέας αποσύρει την προσφορά του, χωρίς να απαιτείται απόφαση της αναθέτουσας αρχής. Στη συνέχεια μπορεί να την υποβάλει εκ νέου με επίκαιρο ΕΕΕΣ.»

Άρθρο 30

Αποδεικτικά μέσα – Τροποποίηση άρθρου 80 ν. 4412/2016

Οι παρ. 2, 3, 9 και 10 του άρθρου 80 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο 80 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 80
Αποδεικτικά μέσα
(άρθρο 60 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ)

1. Οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να απαιτούν τα πιστοποιητικά, τις βεβαιώσεις και τα λοιπά αποδεικτικά μέσα που αναφέρονται στις παρ. 2, 4 και 5 και στο Παράρτημα XII του Προσαρτήματος Α', ως απόδειξη της μη ύπαρξης λόγων αποκλεισμού, όπως αναφέρονται στα άρθρα 73 και 74 και της πλήρωσης των κριτηρίων επιλογής, σύμφωνα με τα άρθρα 75 και 76.

Οι αναθέτουσες αρχές δεν απαιτούν αποδεικτικά μέσα, πλην εκείνων που αναφέρονται στο παρόν άρθρο και στο άρθρο 82. Όσον αφορά στο άρθρο 78, οι οικονομικοί φορείς μπορούν να στηρίζονται σε οποιοδήποτε κατάλληλο μέσο προκειμένου να αποδείξουν στην αναθέτουσα αρχή ότι θα έχουν τους αναγκαίους πόρους στη διάθεσή τους.

2. Οι αναθέτουσες αρχές δέχονται ως επαρκή απόδειξη του ότι ο οικονομικός φορέας δεν εμπίπτει σε καμία από τις περιπτώσεις που αναφέρονται στο άρθρο 73:

α) για την παρ. 1 του εν λόγω άρθρου, την προσκόμιση αποσπάσματος του σχετικού μητρώου, όπως του ποινικού μητρώου ή, ελλείψει αυτού, ισοδύναμου εγγράφου που εκδίδεται από αρμόδια δικαστική ή διοικητική αρχή του κράτους-μέλους ή της χώρας καταγωγής ή της χώρας όπου είναι εγκατεστημένος ο εν λόγω οικονομικός φορέας, από τον οποίο προκύπτει ότι πληρούνται αυτές οι προϋποθέσεις. Η υποχρέωση προσκόμισης του ως άνω αποσπάσματος αφορά και τα πρόσωπα του δεύτερου εδαφίου της παρ. 1 του άρθρου 73,

β) για τις παρ. 2 και 4 περ. β' του άρθρου 73, πιστοποιητικό που εκδίδεται από την αρμόδια αρχή του οικείου κράτους - μέλους ή χώρας,

Αν το κράτος-μέλος ή η εν λόγω χώρα δεν εκδίδει τέτοιου είδους έγγραφο ή πιστοποιητικό ή όπου το έγγραφο ή το πιστοποιητικό αυτό δεν καλύπτει όλες τις περιπτώσεις που αναφέρονται στην παρ. 1, στις περ. α' και β' της παρ. 2 και στην περ. β' της παρ. 4 του άρθρου 73, το έγγραφο ή το πιστοποιητικό μπορεί να αντικαθίσταται από ένορκη βεβαίωση ή, στα κράτη - μέλη ή στις χώρες όπου δεν προβλέπεται ένορκη βεβαίωση, από υπεύθυνη δήλωση του ενδιαφερομένου ενώπιον αρμόδιας δικαστικής ή διοικητικής αρχής, συμβολαιογράφου ή αρμόδιου επαγγελματικού ή εμπορικού οργανισμού του κράτους - μέλους ή της χώρας καταγωγής ή της χώρας όπου είναι εγκατεστημένος ο οικονομικός φορέας.

Οι αρμόδιες δημόσιες αρχές παρέχουν, όπου κρίνεται αναγκαίο, επίσημη δήλωση στην οποία αναφέρεται ότι δεν εκδίδονται τα έγγραφα ή τα πιστοποιητικά της παρούσας παραγράφου ή ότι τα έγγραφα αυτά δεν καλύπτουν όλες τις περιπτώσεις που αναφέρονται στην παρ. 1, στις περ. α' και β' της

παρ. 2 και στην περ. β' της παρ. 4 του άρθρου 73. Οι επίσημες δηλώσεις καθίστανται διαθέσιμες μέσω του επιγραμμικού αποθετηρίου πιστοποιητικών (e-Certis) του άρθρου 81.

3. Για την απόδειξη της απαίτησης της παρ. 2 του άρθρου 75, οι αναθέτουσες αρχές απαιτούν πιστοποιητικό/βεβαίωση του οικείου επαγγελματικού μητρώου του Παραρτήματος XI του Προσαρτήματος Α', με το οποίο να πιστοποιούνται η εγγραφή τους σε αυτό και το ειδικό επάγγελμά τους, κατά τα ειδικότερα οριζόμενα και στα άρθρα 76 και 77, κατά περίπτωση. Για την απόδειξη άσκησης γεωργικού ή κτηνοτροφικού επαγγέλματος, οι αναθέτουσες αρχές απαιτούν σχετική βεβαίωση άσκησης επαγγέλματος, από αρμόδια διοικητική αρχή ή αρχή οργανισμού τοπικής αυτοδιοίκησης.

4. Η οικονομική και χρηματοοικονομική επάρκεια του οικονομικού φορέα μπορεί, κατά κανόνα, να αποδεικνύεται με ένα ή περισσότερα από τα δικαιολογητικά που αναφέρονται στο Μέρος Ι του Παραρτήματος XII του Προσαρτήματος Α'.

Εάν ο οικονομικός φορέας, για βάσιμο λόγο, δεν είναι σε θέση να προσκομίσει τα δικαιολογητικά που ζητεί η αναθέτουσα αρχή, μπορεί να αποδεικνύει την οικονομική και χρηματοοικονομική του επάρκεια με οποιοδήποτε άλλο έγγραφο, το οποίο η αναθέτουσα αρχή κρίνει κατάλληλο.

5. Η τεχνική ικανότητα των οικονομικών φορέων μπορεί να αποδεικνύεται με έναν ή περισσότερους από τους τρόπους που αναφέρονται στο Μέρος ΙΙ του Παραρτήματος XII του Προσαρτήματος Α', ανάλογα με τη φύση, την ποσότητα ή τη σπουδαιότητα και τη χρήση των έργων, των αγαθών ή των υπηρεσιών.

6. Οι ενώσεις οικονομικών φορέων που υποβάλλουν κοινή προσφορά, υποβάλλουν τα παραπάνω, κατά περίπτωση δικαιολογητικά, για κάθε οικονομικό φορέα που συμμετέχει στην ένωση, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 19.

7. Εφόσον ζητηθεί, η ΕΑΑΔΗΣΥ θέτει στη διάθεση άλλων κρατών μελών κάθε πληροφορία σχετικά με τους λόγους αποκλεισμού που παρατίθενται στα άρθρα 73 και 74, την καταλληλότητα για την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας και τις χρηματοοικονομικές και τεχνικές ικανότητες των προσφερόντων που αναφέρονται στα άρθρα 75, 76 και 77, καθώς και κάθε πληροφορία σχετικά με τα αποδεικτικά μέσα που αναφέρονται στο παρόν άρθρο.

8. Σε περίπτωση διαδικασίας σύναψης δημόσιας σύμβασης παροχής υπηρεσιών καθαρισμού ή/και φύλαξης, για την απόδειξη της αθέτησης των υποχρεώσεων στους τομείς του κοινωνικοασφαλιστικού και του εργατικού δικαίου της παρ. 2 του άρθρου 18, σύμφωνα με την περ. α' της παρ. 4 του άρθρου 73, η αναθέτουσα αρχή υποχρεούται, κατ' ελάχιστον, να εφαρμόσει τα οριζόμενα στις περ. β' και δ' της παρ. 2 του άρθρου 68 του ν. 3863/2010 (Α'115).

9. Τα αποδεικτικά έγγραφα του παρόντος άρθρου και του Παραρτήματος XII του Προσαρτήματος Α', μπορεί να εξειδικεύονται στα πρότυπα και υποδείγματα εγγράφων σύμβασης που εκδίδει η ΕΑΑΔΗΣΥ, σύμφωνα με την παρ. 5 του άρθρου 53.

Σε δημόσιες συμβάσεις με εκτιμώμενη αξία μεγαλύτερη των δύο χιλιάδων πεντακοσίων (2.500) ευρώ και έως τα όρια των άρθρων 118 και 328, οι αναθέτουσες αρχές δύνανται να απαιτούν ως απόδειξη για τη μη συνδρομή των λόγων αποκλεισμού της παρ. 1 του άρθρου 73, την υποβολή υπεύθυνης δήλωσης εκ μέρους του οικονομικού φορέα, σε περίπτωση φυσικού προσώπου, ή σε περίπτωση νομικού προσώπου την υποβολή αυτής εκ μέρους του νομίμου εκπροσώπου, όπως αυτός ορίζεται στο άρθρο 79^Α.

10. Τα αποδεικτικά έγγραφα συντάσσονται στην ελληνική γλώσσα ή συνοδεύονται από επίσημη μετάφρασή τους στην ελληνική γλώσσα. Στα αλλοδαπά δημόσια έγγραφα και δικαιολογητικά εφαρμόζεται η Συνθήκη της Χάγης της 5ης.10.1961, που κυρώθηκε με τον ν. 1497/1984 (Α'188). Ειδικά τα αλλοδαπά ιδιωτικά έγγραφα συνοδεύονται από μετάφρασή τους στην ελληνική γλώσσα,

επικυρωμένη είτε από πρόσωπο αρμόδιο κατά τις διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας είτε από πρόσωπο κατά νόμο αρμόδιο της χώρας στην οποία έχει συνταχθεί το έγγραφο. Στα έγγραφα της σύμβασης του άρθρου 53 μπορεί να ορίζεται ότι ενημερωτικά και τεχνικά φυλλάδια και άλλα έντυπα -εταιρικά ή μη- με ειδικό τεχνικό περιεχόμενο, δηλαδή έντυπα με αμιγώς τεχνικά χαρακτηριστικά, όπως αριθμούς, αποδόσεις σε διεθνείς μονάδες, μαθηματικούς τύπους και σχέδια, που είναι δυνατόν να διαβαστούν σε κάθε γλώσσα και δεν είναι απαραίτητη η σχετική μετάφρασή τους, μπορούν να υποβάλλονται σε άλλη γλώσσα, χωρίς να συνοδεύονται από μετάφραση στην ελληνική και χωρίς να απαιτείται επικύρωσή τους.

11. Το παρόν άρθρο δεν εφαρμόζεται σε δημόσιες συμβάσεις με εκτιμώμενη αξία ίση ή κατώτερη των δύο χιλιάδων πεντακοσίων (2.500) ευρώ.

12. Τα αποδεικτικά μέσα γίνονται αποδεκτά κατά τον ακόλουθο τρόπο:

α) τα δικαιολογητικά που αφορούν στην παρ. 1 του άρθρου 73 και την περ. β' της παρ. 4 του άρθρου 73 εφόσον έχουν εκδοθεί έως τρεις (3) μήνες πριν από την υποβολή τους,

β) τα δικαιολογητικά που αφορούν στην παρ. 2 του άρθρου 73, εφόσον είναι εν ισχύ κατά τον χρόνο υποβολής τους, άλλως, στην περίπτωση που δεν αναφέρεται χρόνος ισχύος, να έχουν εκδοθεί κατά τα οριζόμενα στην περ. α',

γ) τα δικαιολογητικά που αφορούν στην παρ. 2 του άρθρου 75, τα αποδεικτικά ισχύουσας εκπροσώπησης σε περίπτωση νομικών προσώπων, και τα πιστοποιητικά αρμόδιας αρχής σχετικά με την ονομαστικοποίηση των μετοχών σε περίπτωση ανωνύμων εταιρειών, εφόσον έχουν εκδοθεί έως τριάντα (30) εργάσιμες ημέρες πριν από την υποβολή τους, εκτός εάν στις ειδικές διατάξεις έκδοσης αυτών προβλέπεται συγκεκριμένος χρόνος ισχύος και είναι σε ισχύ κατά την υποβολή τους,

δ) οι ένορκες βεβαιώσεις, εφόσον έχουν συνταχθεί έως τρεις (3) μήνες πριν από την υποβολή τους και

ε) οι υπεύθυνες δηλώσεις, εφόσον έχουν συνταχθεί μετά την κοινοποίηση της πρόσκλησης για την υποβολή των δικαιολογητικών.

13. Τα έγγραφα του παρόντος υποβάλλονται, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 4250/2014 (Α' 94). Ειδικά τα αποδεικτικά τα οποία αποτελούν ιδιωτικά έγγραφα, μπορεί να γίνονται αποδεκτά και σε απλή φωτοτυπία, εφόσον συνυποβάλλεται υπεύθυνη δήλωση στην οποία βεβαιώνεται η ακρίβειά τους.»

Άρθρο 31

Κριτήρια ανάθεσης των συμβάσεων – Αντικατάσταση άρθρου 86 ν. 4412/2016

Το άρθρο 86 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 86

Κριτήρια ανάθεσης των συμβάσεων – Εξουσιοδοτικές διατάξεις (άρθρο 67 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ)

1. Με την επιφύλαξη των εθνικών διατάξεων νόμου ή διοικητικών πράξεων σχετικά με την τιμή ορισμένων αγαθών ή την αμοιβή ορισμένων υπηρεσιών, οι αναθέτουσες αρχές βασίζουν την ανάθεση των δημόσιων συμβάσεων στην πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά.

2. Η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά κατά την κρίση της αναθέτουσας αρχής προσδιορίζεται βάσει της τιμής ή του κόστους, με χρήση προσέγγισης κόστους - αποτελεσματικότητας,

όπως της κοστολόγησης του κύκλου ζωής, σύμφωνα με το άρθρο 87 και μπορεί να περιλαμβάνει τη βέλτιστη σχέση ποιότητας - τιμής, η οποία εκτιμάται βάσει κριτηρίων, συμπεριλαμβανομένων, μεταξύ άλλων, ποιοτικών, περιβαλλοντικών ή/και κοινωνικών πτυχών που συνδέονται με το αντικείμενο της συγκεκριμένης δημόσιας σύμβασης. Στα κριτήρια αυτά μπορούν να περιλαμβάνονται, ιδίως:

- α) η ποιότητα, περιλαμβανομένης της τεχνικής αξίας, τα αισθητικά και λειτουργικά χαρακτηριστικά, η προσβασιμότητα, ο σχεδιασμός για όλους τους χρήστες, τα κοινωνικά, περιβαλλοντικά και καινοτόμα χαρακτηριστικά, καθώς και η εμπορία και οι σχετικοί όροι,
- β) η οργάνωση, τα προσόντα και η εμπειρία του προσωπικού στο οποίο ανατίθεται η εκτέλεση της σύμβασης, στην περίπτωση που η ποιότητα του διατεθέντος προσωπικού μπορεί να έχει σημαντική επίδραση στο επίπεδο εκτέλεσης της σύμβασης,
- γ) η εξυπηρέτηση μετά την πώληση και η τεχνική υποστήριξη,
- δ) οι όροι παράδοσης, όπως η ημερομηνία παράδοσης, η διαδικασία και η προθεσμία παράδοσης ή η προθεσμία ολοκλήρωσης ή περαίωσης,
- ε) η παροχή της εγγύησης της παρ. 10 του άρθρου 72,
- στ) η προσαύξηση του προβλεπόμενου στα έγγραφα της σύμβασης χρόνου εγγύησης.

3. Τα κοινωνικά χαρακτηριστικά, κατά την παρ. 2, εξειδικεύονται ιδίως σε:

- α) απασχόληση εργαζομένων που ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού κατά την έννοια της παρ. 4 του άρθρου 1 του ν. 4019/2011 (Α' 216), για χρονικό διάστημα τουλάχιστον δώδεκα (12) μηνών πριν τη συμμετοχή του οικονομικού φορέα σε διαδικασία ανάθεσης δημόσιας σύμβασης,
- β) διευκόλυνση της κοινωνικής ή/και εργασιακής ένταξης ατόμων που προέρχονται από ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού,
- γ) καταπολέμηση των διακρίσεων ή/και
- δ) προαγωγή της ισότητας ανδρών και γυναικών.

4. Στα κριτήρια της παρ. 2 στις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης εκπόνησης μελέτης μπορούν να περιλαμβάνονται επιπλέον και ιδίως:

- α) ο βαθμός κατανόησης του αντικειμένου και των στόχων της προς εκπόνηση μελέτης όπως προκύπτει από την τεχνική έκθεση της περ. α' της παρ. 2 του άρθρου 94, με εντοπισμό των θεμάτων στα οποία πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία κατά την εκπόνηση της μελέτης,
- β) η πληρότητα και αξιοπιστία της μεθοδολογίας εκπόνησης της μελέτης, βάσει των στοιχείων των περ. β' και γ' της παρ. 2 του άρθρου 94, δηλαδή συγκεκριμένα: ο βαθμός κάλυψης των απαιτήσεων της προς εκπόνηση μελέτης από δραστηριότητες που παρουσιάζει ο οικονομικός φορέας, ο βαθμός επάρκειας των ενεργειών και διαδικασιών για την παραγωγή της μελέτης, περιλαμβανομένων και των ενεργειών του συντονιστή, καθώς και η τεκμηρίωση της δυνατότητας υλοποίησης και η αξιοπιστία του προτεινόμενου χρονοδιαγράμματος, σε συνδυασμό με τη στελέχωση της ομάδας μελέτης και τα παρεχόμενα στοιχεία από τα οποία διασφαλίζεται ότι οι οικονομικοί φορείς διαθέτουν τους αναγκαίους ανθρώπινους πόρους, για να εκτελέσουν τη σύμβαση σε κατάλληλο ποιοτικό επίπεδο,
- γ) η οργάνωση του οικονομικού φορέα, βάσει των στοιχείων των περ. δ' και ε' της παρ. 2 του άρθρου 94 και συγκεκριμένα η σαφήνεια στον καθορισμό των καθηκόντων της ομάδας, η επάρκεια της προτεινόμενης ομάδας μελέτης σε σχέση με τη δομή του οργανογράμματος και ο βαθμός συνοχής της προτεινόμενης ομάδας μελέτης,
- δ) η ευκολία κατασκευής της τεχνικής λύσης και η εκτίμηση της δαπάνης του έργου, που περιλαμβάνει τη δαπάνη κατασκευής του έργου και την ετήσια δαπάνη λειτουργίας και συντήρησης κατά τη διάρκεια

ζωής του έργου, εφόσον στα έγγραφα της σύμβασης περιλαμβάνονται συγκεκριμένες παράμετροι υπολογισμού της δαπάνης λειτουργίας και συντήρησης, όπως προκύπτουν από την τεχνική έκθεση της περ. α' της παρ. 2 του άρθρου 94.

5. Στα κριτήρια της παρ. 2 στις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης παροχής υπηρεσιών μπορούν να περιλαμβάνονται επιπλέον και ιδίως η ορθότητα αντίληψης από τον οικονομικό φορέα του αντικειμένου και των απαιτήσεων της σύμβασης, η επιτυχής επισήμανση προβλημάτων κατά την υλοποίηση και η διαμόρφωση κατάλληλων προτάσεων για την επίλυσή τους, η επαρκής ανάλυση - εξειδίκευση της καταλληλότητας και αποτελεσματικότητας της μεθοδολογίας υλοποίησης και των απαραίτητων εργαλείων υποστήριξης της εφαρμογής της, καθώς και η αποτελεσματική επικοινωνία του οικονομικού φορέα με την αναθέτουσα αρχή, κατά το στάδιο της εκτέλεσης της σύμβασης, ο αποτελεσματικός προσδιορισμός - τεκμηρίωση των κρίσιμων παραγόντων επιτυχίας και η παρουσίαση εναλλακτικών τρόπων διασφάλισής τους, η ορθολογική ανάλυση του αντικειμένου της σύμβασης σε ενότητες εργασιών και η σύνδεσή τους με τα ελάχιστα απαιτούμενα παραδοτέα και το χρονοδιάγραμμα που περιγράφονται στις τεχνικές προδιαγραφές αυτού, η πληρότητα - επάρκεια του καθορισμού των περιεχομένων των προσφερομένων παραδοτέων και η τεκμηρίωση της διασφάλισης εφαρμοσιμότητας των λύσεων που προτείνονται, η καταλληλότητα του μοντέλου οργάνωσης της παροχής των υπηρεσιών, η επάρκεια και σαφήνεια κατανομής αρμοδιοτήτων στα μέλη της ομάδας έργου, καθώς και τα επίπεδα διοίκησης.

6. Στις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης εκπόνησης μελετών (πλήρους μελέτης ή επιμέρους σταδίων αυτής), οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να χρησιμοποιούν την τιμή ή το κόστος ως μοναδικό κριτήριο ανάθεσης, μόνο εφόσον συντρέχει μία από τις παρακάτω περιπτώσεις, και κατόπιν γνώμης του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου της αναθέτουσας αρχής:

α) Όταν δεν απαιτούνται τεχνικά στοιχεία άλλα, πέραν των ήδη περιεχομένων στο φάκελο δημόσιας σύμβασης, όπως κατά κύριο λόγο στις περιπτώσεις τοπογραφικών μελετών ή γεωτεχνικών ερευνών ή κυκλοφοριακών μελετών ή οικονομικών μελετών.

β) Όταν περιέχονται στον φάκελο δημόσιας σύμβασης επαρκή τεχνικά στοιχεία από εγκεκριμένες μελέτες προηγούμενων σταδίων και είναι σε ισχύ εκδοθείσα Α.Ε.Π.Ο..

7. Το στοιχείο του κόστους μπορεί επίσης να λαμβάνει τη μορφή σταθερής τιμής ή κόστους βάσει του οποίου οι οικονομικοί φορείς θα ανταγωνίζονται αποκλειστικά και μόνο βάσει ποιοτικών κριτηρίων.

8. Τα κριτήρια ανάθεσης θεωρούνται ότι συνδέονται με το αντικείμενο της δημόσιας σύμβασης, εφόσον συνδέονται με τα έργα, τα αγαθά ή τις υπηρεσίες που θα παρασχεθούν στο πλαίσιο της σύμβασης σε σχέση με οποιαδήποτε πτυχή της και σε οποιοδήποτε από τα στάδια του κύκλου ζωής της, περιλαμβανομένων και των παραγόντων που εμπλέκονται:

α) στη συγκεκριμένη διαδικασία παραγωγής, διάθεσης ή εμπορίας των εν λόγω έργων, αγαθών ή υπηρεσιών ή

β) στη συγκεκριμένη διαδικασία άλλου σταδίου του κύκλου ζωής της, έστω και αν οι εν λόγω παράγοντες δεν αποτελούν μέρος της υλικής υπόστασής της.

9. Τα κριτήρια ανάθεσης δεν έχουν ως αποτέλεσμα την παροχή απεριόριστης ελευθερίας επιλογής στην εν λόγω αναθέτουσα αρχή. Διασφαλίζουν τη δυνατότητα αποτελεσματικού ανταγωνισμού και συνοδεύονται από προδιαγραφές που επιτρέπουν την αποτελεσματική επαλήθευση των πληροφοριών που παρέχονται από τους προσφέροντες, προκειμένου να αξιολογείται ο βαθμός συμμόρφωσής τους

προς τα κριτήρια ανάθεσης. Εάν υπάρχουν αμφιβολίες, οι αναθέτουσες αρχές επαληθεύουν αποτελεσματικά την ακρίβεια των πληροφοριών και αποδείξεων, τις οποίες παρέχουν οι προσφέροντες.

10. Η αναθέτουσα αρχή διευκρινίζει στα έγγραφα της σύμβασης τη σχετική στάθμιση που προσδίδει σε καθένα από τα κριτήρια που έχουν επιλεγεί για τον προσδιορισμό της πλέον συμφέρουσας από οικονομική άποψη προσφοράς, εκτός εάν αυτό καθορίζεται μόνο βάσει της τιμής.

Η στάθμιση αυτή μπορεί να εκφράζεται με την πρόβλεψη περιθωρίου διακύμανσης με το κατάλληλο μέγιστο εύρος.

Εάν δεν είναι δυνατή η στάθμιση για αντικειμενικούς λόγους, η αναθέτουσα αρχή επισημαίνει τα κριτήρια με φθίνουσα σειρά σπουδαιότητας.

Ειδικότερα κατά την ανάθεση σύμβασης μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών το κριτήριο της τιμής έχει βαρύτητα τριάντα τοις εκατό (30%) και τα λοιπά κριτήρια ανάθεσης έχουν συνολική βαρύτητα εβδομήντα τοις εκατό (70 %). Με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών ορίζονται επί μέρους κριτήρια πλην της τιμής, που δύνανται να χρησιμοποιούνται για την ανάθεση και η επιμέρους βαρύτητά τους, ενώ μπορεί με αιτιολογημένη απόφαση της αναθέτουσας αρχής ή του αναθέτοντος φορέα, η οποία εκδίδεται κατόπιν γνώμης του οικείου Τεχνικού Συμβουλίου, να ορίζεται μικρότερο ποσοστό βαρύτητας του 30% για το κριτήριο της τιμής.

11. Το άθροισμα των συντελεστών βαρύτητας των κριτηρίων αξιολόγησης, εκφρασμένων σε επί τοις εκατό, ανέρχεται σε κάθε περίπτωση σε 100. Η βαθμολόγηση και κατάταξη των τεχνικών προσφορών γίνεται, σύμφωνα με τον τύπο: $U = \sigma_1 \times K_1 + \sigma_2 \times K_2 + \dots + \sigma_n \times K_n$, όπου « σ_n » είναι ο συντελεστής βαρύτητας, « K_n » η βαθμολογία του κριτηρίου αξιολόγησης και U η συνολική βαθμολογία της τεχνικής προσφοράς και ισχύει $\sigma_1 + \sigma_2 + \dots + \sigma_n = 1$.

Κάθε κριτήριο αξιολόγησης βαθμολογείται αυτόνομα με βάση τα στοιχεία της προσφοράς. Η βαθμολόγηση πρέπει να είναι πλήρως και ειδικά αιτιολογημένη και να περιλαμβάνει υποχρεωτικά, εκτός από τη βαθμολογία, και τη λεκτική διατύπωση της κρίσης ανά κριτήριο.

12. α) Με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών που εκδίδεται κατόπιν γνώμης του Τεχνικού Συμβουλίου της Γενικής Γραμματείας Υποδομών, καθορίζονται τα κριτήρια της παρ. 2 που δύναται κάθε αναθέτουσα αρχή να περιλαμβάνει στις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης έργου. Υποχρεωτικά μεταξύ των ανωτέρω κριτηρίων περιλαμβάνεται ως κριτήριο με συντελεστή βαρύτητας δέκα τοις εκατό (10%) τουλάχιστον η πλήρωση των στοιχειωδών κριτηρίων της εργαλειοθήκης της Ε.Ε. για τις Κατασκευές, όπως καθορίζονται στο εκάστοτε ισχύον «Δελτίο Προϊόντος Πράσινη Δημόσια Σύμβαση (ΠΔΣ) για Κατασκευές».

β) Η αναθέτουσα αρχή δύναται, με αιτιολογημένη απόφασή της, να αποκλίνει από τα μη υποχρεωτικά κριτήρια της περ. α) μετά από γνώμη του Τεχνικού Συμβουλίου Κατασκευών της Γενικής Γραμματείας Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών.

γ) Η προσφορά προσθέτου χρόνου εγγύησης συνοδεύεται (πέραν της εγγύησης καλής εκτέλεσης) από εγγύηση «προσθέτου χρόνου εγγύησης», σύμφωνα με τα οριζόμενα στην περ. δ' της παρ. 1 του άρθρου 72, που κατατίθεται με την υπογραφή της σύμβασης.

13. Στις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης εκπόνησης μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, οι οικονομικές προσφορές βαθμολογούνται σε εκατοντάβθμια κλίμακα και η βαθμολογία ΒΟΠι της κάθε οικονομικής προσφοράς ΟΠι προκύπτει από το προσφερόμενο ποσοστό έκπτωσης «ε» ως εξής:

$$ΒΟΠ_i = (120 * \epsilon) / (20 + \epsilon).$$

14. Στις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων προμηθειών και παροχής γενικών υπηρεσιών, όταν η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά δεν προσδιορίζεται αποκλειστικά βάσει της τιμής ή του κόστους, η βαθμολογία κάθε κριτηρίου αξιολόγησης κυμαίνεται από εκατό (100) έως εκατόν είκοσι (120) βαθμούς. Η βαθμολογία είναι εκατό (100) βαθμοί για τις περιπτώσεις που ικανοποιούνται ακριβώς όλοι οι όροι του κριτηρίου. Η βαθμολογία αυτή αυξάνεται έως έως εκατόν είκοσι (120) βαθμούς, όταν υπερκαλύπτονται οι όροι του κριτηρίου. Η συνολική βαθμολογία της τεχνικής προσφοράς, όπως προκύπτει από τον τύπο της παρ. 11 κυμαίνεται από εκατό (100) έως εκατόν είκοσι (120) βαθμούς. Η αναθέτουσα αρχή μπορεί να ορίσει στα έγγραφα της σύμβασης μεγαλύτερο περιθώριο διακύμανσης από το αναφερόμενο στο πρώτο εδάφιο από εκατό (100) έως εκατό πενήντα (150) βαθμούς, προσαρμόζοντας αναλόγως τους όρους της διαδικασίας σύναψης σύμβασης. Η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά μπορεί να προσδιοριστεί:

α) Ως εκείνη που παρουσιάζει τον μικρότερο λόγο της προσφερόμενης ή συγκριτικής τιμής της προσφοράς προς τη βαθμολογία των κριτηρίων αξιολόγησης που δεν αφορούν την τιμή ή το κόστος. Συγκριτική τιμή προσφοράς είναι η τιμή, στην περίπτωση που για τη διαμόρφωσή της λαμβάνονται υπόψη ένα ή περισσότερα είδη κόστους, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 87, εφόσον προβλέπεται από τα έγγραφα της σύμβασης. Η αναθέτουσα αρχή, στην περίπτωση αυτή, καθορίζει με σαφήνεια στα έγγραφα της σύμβασης τον ακριβή τρόπο υπολογισμού της συγκριτικής τιμής προσφοράς, όπως με μαθηματικό τύπο.

β) Για τις δημόσιες συμβάσεις παροχής γενικών υπηρεσιών η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά μπορεί εναλλακτικά να είναι εκείνη που παρουσιάζει τη μεγαλύτερη τιμή (Α) της σχέσης:

$$A = \sigma_T \times (U/U_{max}) + \sigma_0 \times (K_{min}/K),$$

όπου: U = Συνολική βαθμολογία τεχνικής προσφοράς,

U_{max} = Συνολική βαθμολογία της καλύτερης τεχνικής προσφοράς,

K_{min} = Συγκριτική τιμή χαμηλότερης προσφοράς,

K = Συγκριτική τιμή προσφοράς,

σ_T = Συντελεστής βαρύτητας τεχνικής προσφοράς, ποσοστό επί τοις εκατό, που μπορεί να κυμαίνεται από εξήντα (60) έως ογδόντα (80),

σ_0 = Συντελεστής βαρύτητας οικονομικής προσφοράς, ποσοστό επί τοις εκατό, που μπορεί να κυμαίνεται από είκοσι (20) έως σαράντα (40).

Το άθροισμα των δύο συντελεστών βαρύτητας ισούται με εκατό (100).

15. Αν κριτήριο ανάθεσης έχει οριστεί η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά με βάση τη βέλτιστη σχέση ποιότητας – τιμής κατά το παρόν άρθρο και η διαδικασία σύναψης της σύμβασης διενεργείται από ΚΑΑ, τα κριτήρια, οι ομάδες στις οποίες αυτά κατατάσσονται, καθώς και οι συντελεστές βαρύτητας αυτών εγκρίνονται από την ΚΑΑ.

16. Για τις δημόσιες συμβάσεις έργων, μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών μπορεί να ορίζεται ότι οι αναθέτουσες αρχές δεν μπορούν να χρησιμοποιούν την τιμή ή το κόστος ως μοναδικό κριτήριο ανάθεσης, ή μπορεί να περιορίζεται η χρήση τους σε ορισμένες κατηγορίες αναθετουσών αρχών ή ορισμένα είδη συμβάσεων. Στις δημόσιες συμβάσεις έργων, μελετών, παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, μπορεί να εκδίδονται εγκύκλιοι του Υπουργού Υποδομών και

Μεταφορών σχετικά με τη στάθμιση των επιμέρους κριτηρίων ανάθεσης, τους συντελεστές βαρύτητας των κριτηρίων ανάθεσης που σχετίζονται με την τεχνική προσφορά, ανά κατηγορία έργου και μελέτης και ανά εκτιμώμενη αξία σύμβασης. Η αναθέτουσα αρχή μπορεί να αποκλίνει από τα οριζόμενα στις ανωτέρω εγκυκλίους, έπειτα από σύμφωνη γνώμη του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου.

17. Στις δημόσιες συμβάσεις προμηθειών και παροχής γενικών υπηρεσιών μπορεί να εκδίδονται εγκύκλιοι του Υπουργού Ανάπτυξης και Επενδύσεων σχετικά με τη στάθμιση των επιμέρους κριτηρίων ανάθεσης, τους συντελεστές βαρύτητας των κριτηρίων ανάθεσης που σχετίζονται με την τεχνική προσφορά, ανά κατηγορία και εκτιμώμενη αξία σύμβασης. Η αναθέτουσα αρχή μπορεί να αποκλίνει από τα οριζόμενα στις ανωτέρω εγκυκλίους, έπειτα από σύμφωνη γνώμη του συλλογικού οργάνου της παρ. 5 του άρθρου 41.»

Άρθρο 32

Κοστολόγηση του κύκλου ζωής – Τροποποίηση άρθρου 87 ν. 4412/2016

Στον τίτλο του άρθρου 87 του ν. 4412/2016 (Α' 147) προστίθενται οι λέξεις «Εξουσιοδοτικές διατάξεις», οι παρ. 4 και 5 τροποποιούνται και το άρθρο 87 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 87

Κοστολόγηση κύκλου ζωής – Εξουσιοδοτικές διατάξεις (άρθρο 68 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ)

1. Η κοστολόγηση του κύκλου ζωής καλύπτει, στον βαθμό που αρμόζει, ένα μέρος ή το σύνολο των ακόλουθων ειδών κόστους κατά τη διάρκεια του κύκλου ζωής ενός προϊόντος, μιας υπηρεσίας ή ενός έργου:

α) κόστος που βαρύνει την αναθέτουσα αρχή ή άλλους χρήστες, όπως:

αα) το κόστος που σχετίζεται με την απόκτηση,

ββ) το κόστος χρήσης, όπως για την κατανάλωση ενέργειας και άλλων πόρων/πηγών,

γγ) το κόστος συντήρησης,

δδ) το κόστος τέλους του κύκλου ζωής, όπως το κόστος συλλογής και ανακύκλωση,

β) το κόστος που οφείλεται σε εξωτερικούς περιβαλλοντικούς παράγοντες που συνδέονται με το προϊόν, την υπηρεσία ή το έργο στη διάρκεια του κύκλου ζωής τους, εφόσον η οικονομική αξία τους μπορεί να προσδιοριστεί και να επαληθευτεί· στο κόστος αυτό μπορεί να περιλαμβάνεται το κόστος εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και άλλων εκπομπών ρύπων, καθώς και το κόστος για τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής.

2. Όταν η αναθέτουσα αρχή αποτιμά το κόστος χρησιμοποιώντας προσέγγιση κοστολόγησης του κύκλου ζωής, αναφέρει στα έγγραφα της σύμβασης τα δεδομένα που πρέπει να υποβάλουν οι προσφέροντες και τη μέθοδο που θα χρησιμοποιήσει για την κοστολόγηση του κύκλου ζωής βάσει των εν λόγω δεδομένων.

Η μέθοδος που χρησιμοποιείται για την αποτίμηση του κόστους, το οποίο οφείλεται σε εξωτερικούς περιβαλλοντικούς παράγοντες, οφείλει να πληροί το σύνολο των ακόλουθων προϋποθέσεων:

- α) Βασίζεται σε κριτήρια που μπορούν να επαληθευτούν με αντικειμενικό τρόπο και δεν εισάγουν διακρίσεις. Συγκεκριμένα, όταν αυτή δεν έχει εκπονηθεί για επαναλαμβανόμενη ή συνεχή χρήση, δεν συνεπάγεται αδικαιολόγητα ευνοϊκή ή δυσμενή μεταχείριση ορισμένων οικονομικών φορέων,
- β) είναι προσιτή σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη,
- γ) τα απαιτούμενα δεδομένα μπορεί να παρασχεθούν μετά από εύλογη προσπάθεια από τους οικονομικούς φορείς που επιδεικνύουν τη μέση δυνατή επιμέλεια, περιλαμβανομένων των φορέων τρίτων χωρών που είναι μέρη της ΣΔΣ ή άλλων διεθνών συμφωνιών που δεσμεύουν την Ένωση.
3. Σε περιπτώσεις όπου με νομοθετική πράξη της Ένωσης έχει καταστεί υποχρεωτική μια κοινή μέθοδος υπολογισμού του κόστους του κύκλου ζωής, η εν λόγω κοινή μέθοδος εφαρμόζεται για την αξιολόγηση του κόστους κύκλου ζωής.
4. Για τις δημόσιες συμβάσεις έργων, μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, μπορεί να καθορίζονται, με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών τα κριτήρια της περ. α' της παρ. 2, οι τρόποι προσδιορισμού και μέτρησης του κόστους του κύκλου ζωής των έργων/μελετών/υπηρεσιών, καθώς και κάθε άλλο σχετικό θέμα.
5. Για τις δημόσιες συμβάσεις προμηθειών και γενικών υπηρεσιών, μπορεί να καθορίζονται, με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης και Επενδύσεων, τα κριτήρια της περ. α' της παρ. 2, οι τρόποι προσδιορισμού και μέτρησης του κόστους του κύκλου ζωής ανά αγαθό ή κατηγορία αγαθών και ανά γενική υπηρεσία ή κατηγορία γενικών υπηρεσιών, καθώς και κάθε άλλο σχετικό θέμα.

Άρθρο 33

Ασυνήθιστα χαμηλές προσφορές – Τροποποίηση άρθρου 88 ν. 4412/2016

Στον τίτλο του άρθρου 88 του ν. 4412/2016 προστίθενται οι λέξεις «Εξουσιοδοτική διάταξη», οι παρ. 1, 5 και 6 τροποποιούνται, προστίθεται παρ. 7 και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 88

Ασυνήθιστα χαμηλές προσφορές (άρθρο 69 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ) – Εξουσιοδοτική διάταξη

1. Όταν οι προσφορές φαίνονται ασυνήθιστα χαμηλές σε σχέση με τα έργα, τα αγαθά ή τις υπηρεσίες, οι αναθέτουσες αρχές απαιτούν από τους οικονομικούς φορείς να εξηγήσουν την τιμή ή το κόστος που προτείνουν στην προσφορά τους, εντός αποκλειστικής προθεσμίας δέκα (10) εργάσιμων ημερών από την κοινοποίηση της σχετικής πρόσκλησης της αναθέτουσας αρχής.

Σε περίπτωση που οικονομικός φορέας δεν ανταποκριθεί στην σχετική πρόσκληση της αναθέτουσας αρχής εντός της άνω προθεσμίας και δεν υποβάλλει εξηγήσεις, η προσφορά του κηρύσσεται απαράδεκτη και καταπίπτει υπέρ της αναθέτουσας αρχής η εγγυητική επιστολή συμμετοχής.

2. Οι εξηγήσεις της παρ. 1 μπορεί να αφορούν ιδίως:

- α) τα οικονομικά χαρακτηριστικά της μεθόδου κατασκευής, της διαδικασίας παρασκευής ή των παρεχόμενων υπηρεσιών,
- β) τις επιλεγείσες τεχνικές λύσεις ή τις εξαιρετικά ευνοϊκές συνθήκες που διαθέτει ο προσφέρων για την παροχή των προϊόντων ή την παροχή των υπηρεσιών ή την εκτέλεση του έργου,
- γ) την πρωτοτυπία του έργου, των αγαθών ή των υπηρεσιών που προτείνονται από τον προσφέροντα,
- δ) τη συμμόρφωση προς τις υποχρεώσεις της παρ. 2 του άρθρου 18, σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 89,

ε) τη συμμόρφωση προς τις υποχρεώσεις του άρθρου 131,

στ) το ενδεχόμενο χορήγησης κρατικής ενίσχυσης στον προσφέροντα, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 89.

3. Η αναθέτουσα αρχή αξιολογεί τις παρεχόμενες πληροφορίες, σε συνεννόηση με τον προσφέροντα. Μπορεί να απορρίψει την προσφορά μόνο εάν τα παρεχόμενα στοιχεία δεν εξηγούν κατά τρόπο ικανοποιητικό το χαμηλό επίπεδο της τιμής ή του κόστους που προτείνεται, λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων που αναφέρονται στην παρ. 2.

Οι αναθέτουσες αρχές απορρίπτουν την προσφορά, εάν διαπιστώσουν ότι η προσφορά είναι ασυνήθιστα χαμηλή, διότι δεν συμμορφώνεται με τις ισχύουσες υποχρεώσεις της παρ. 2 του άρθρου 18.

4. Εάν η αναθέτουσα αρχή διαπιστώνει ότι μια προσφορά είναι ασυνήθιστα χαμηλή λόγω χορήγησης κρατικής ενίσχυσης στον προσφέροντα, η προσφορά μπορεί να απορρίπτεται αποκλειστικά για αυτό τον λόγο, μόνο μετά από διαβούλευση με τον προσφέροντα και εφόσον αυτός δεν είναι σε θέση να αποδείξει, εντός επαρκούς προθεσμίας, την οποία ορίζει η αναθέτουσα αρχή, ότι η εν λόγω ενίσχυση είναι σύμφωνη με την εσωτερική αγορά κατά την έννοια του άρθρου 107 της ΣΛΕΕ. Σε περίπτωση που η αναθέτουσα αρχή απορρίπτει προσφορά υπό τις συνθήκες αυτές, ενημερώνει σχετικώς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

5. Εφόσον ζητηθεί, η ΕΑΑΔΗΣΥ θέτει στη διάθεση άλλων κρατών μελών, στο πλαίσιο διοικητικής συνεργασίας, κάθε πληροφορία που η Ελλάδα έχει στη διάθεσή της, όπως νόμους, κανονισμούς, συλλογικές συμβάσεις καθολικής ισχύος ή εθνικά τεχνικά πρότυπα σχετικά με τα δικαιολογητικά και τα έγγραφα που προσκομίζονται ως προς τις λεπτομέρειες που αναφέρονται στην παρ. 2.

6. Στις δημόσιες συμβάσεις έργων, μελετών, παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, ως ασυνήθιστα χαμηλές προσφορές, σε κάθε περίπτωση, τεκμαίρονται προσφορές που υποβάλλονται σε διαγωνισμό και εμφανίζουν απόκλιση μεγαλύτερη του δέκα τοις εκατό (10%) από τον μέσο όρο του συνόλου των εκπτώσεων των προσφορών που υποβλήθηκαν. Η αναθέτουσα αρχή δύναται να κρίνει ότι ως ασυνήθιστα χαμηλές προσφορές τεκμαίρονται και προσφορές με μικρότερη ή καθόλου απόκλιση από το ως άνω όριο.

Οι παρεχόμενες εξηγήσεις του οικονομικού φορέα, ιδίως ως προς τον προσδιορισμό οικονομικών μεγεθών, με τις οποίες ο προσφέρων διαμόρφωσε την προσφορά του, αποτελούν δεσμευτικές συμφωνίες και τμήμα της σύμβασης ανάθεσης που δεν μπορούν να μεταβληθούν καθ' όλη τη διάρκεια εκτέλεσης της σύμβασης.

7. Με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης και Επενδύσεων για δημόσιες συμβάσεις προμήθειας αγαθών και παροχής γενικών υπηρεσιών, του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών για δημόσιες συμβάσεις έργων, μελετών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών και του Υπουργού Υγείας για δημόσιες συμβάσεις προμήθειας ιατροτεχνολογικών αγαθών και παροχής συναφών υπηρεσιών, μπορεί να ορίζονται η μέθοδος και τα κριτήρια, δυνάμει των οποίων μία προσφορά κρίνεται ως ασυνήθιστα χαμηλή, καθώς και ο τρόπος σύνδεσης των κριτηρίων αξιολόγησης των ασυνήθιστα χαμηλών προσφορών με συναφείς μηχανισμούς καταγραφής τιμών, όπως τα παρατηρητήρια τιμών. Με την ίδια απόφαση μπορεί να ορίζονται τα κριτήρια βάσει των οποίων η αναθέτουσα αρχή μπορεί να αποκλίνει από τα αναφερόμενα σε αυτές.»

Άρθρο 34**Ισότιμες και ισοδύναμες προσφορές – Τροποποίηση άρθρου 90 ν. 4412/2016**

Η παρ. 4 του άρθρου 90 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιείται και το άρθρο 90 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 90**Ισότιμες και ισοδύναμες προσφορές**

1. Αν κριτήριο ανάθεσης είναι η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά μόνο βάσει τιμής, ισότιμες θεωρούνται οι προσφορές με την ίδια ακριβώς τιμή. Στην περίπτωση αυτή η αναθέτουσα αρχή επιλέγει τον ανάδοχο με κλήρωση μεταξύ των οικονομικών φορέων που υπέβαλαν ισότιμες προσφορές. Η κλήρωση γίνεται ενώπιον του αρμοδίου συλλογικού οργάνου και παρουσία αυτών των οικονομικών φορέων.
2. Αν κριτήριο ανάθεσης είναι η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά και δεν προσδιορίζεται αποκλειστικά βάσει της τιμής, ισοδύναμες θεωρούνται οι προσφορές με την ίδια συνολική τελική βαθμολογία μεταξύ δύο ή περισσότερων προσφερόντων.
3. Στην περίπτωση της παρ. 2, στις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης έργου ή μελέτης ή παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, η αναθέτουσα αρχή επιλέγει τον ανάδοχο με τη μεγαλύτερη βαθμολογία τεχνικής προσφοράς. Σε περίπτωση ισοβαθμίας και ως προς την τεχνική προσφορά η αναθέτουσα αρχή επιλέγει τον ανάδοχο με κλήρωση μεταξύ των οικονομικών φορέων που υπέβαλαν τις ισοδύναμες προσφορές. Η κλήρωση γίνεται ενώπιον του αρμοδίου γνωμοδοτικού συλλογικού οργάνου και παρουσία αυτών των οικονομικών φορέων.
4. Στην περίπτωση της παρ. 2, στις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης προμηθειών ή γενικών υπηρεσιών η ανάθεση γίνεται στην προσφορά με τη μεγαλύτερη βαθμολογία τεχνικής προσφοράς. Αν οι ισοδύναμες προσφορές έχουν την ίδια βαθμολογία τεχνικής προσφοράς, η αναθέτουσα αρχή επιλέγει τον ανάδοχο με κλήρωση μεταξύ των οικονομικών φορέων που υπέβαλαν τις ισοδύναμες προσφορές. Η κλήρωση γίνεται ενώπιον του αρμοδίου γνωμοδοτικού συλλογικού οργάνου και παρουσία αυτών των οικονομικών φορέων.»

Άρθρο 35**Περιεχόμενο προσφορών και αιτήσεων συμμετοχής– Τροποποίηση άρθρου 92 ν. 4412/2016**

Στον τίτλο του άρθρου 92 του ν. 4412/2016 (Α' 147) προστίθενται οι λέξεις «Καταργούμενες διατάξεις», η παρ. 4 τροποποιείται, προστίθεται παρ. 4Α, οι παρ. 2, 3 και 7 καταργούνται και το άρθρο 92 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 92**Περιεχόμενο προσφορών και αιτήσεων συμμετοχής– Καταργούμενες διατάξεις**

1. Στις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης, που δεν διενεργούνται με ηλεκτρονικά μέσα, οι προσφορές και αιτήσεις συμμετοχής υποβάλλονται μέσα σε σφραγισμένο φάκελο, στον οποίο πρέπει να αναγράφονται ευκρινώς:

- α) η λέξη προσφορά ή αίτηση συμμετοχής,
- β) η επωνυμία της αναθέτουσας αρχής,
- γ) ο τίτλος της σύμβασης,
- δ) η καταληκτική ημερομηνία (ημερομηνία λήξης προθεσμίας υποβολής προσφορών ή αιτήσεων συμμετοχής),
- ε) τα στοιχεία του οικονομικού φορέα.

2. (Καταργήθηκε)

3. (Καταργήθηκε)

4. Οι προσφορές και οι αιτήσεις συμμετοχής, καθώς και τα στοιχεία που περιλαμβάνονται σε αυτές, συντάσσονται στην ελληνική γλώσσα ή συνοδεύονται από επίσημη μετάφρασή τους στην ελληνική γλώσσα. Στα αλλοδαπά δημόσια έγγραφα και δικαιολογητικά εφαρμόζεται η Συνθήκη της Χάγης της 5ης.10.1961, που κυρώθηκε με τον ν. 1497/1984 (Α' 188). Τα αλλοδαπά ιδιωτικά έγγραφα συνοδεύονται από μετάφρασή τους στην ελληνική γλώσσα, επικυρωμένη είτε από πρόσωπο αρμόδιο κατά τις διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας είτε από πρόσωπο κατά νόμο αρμόδιο της χώρας στην οποία έχει συνταχθεί το έγγραφο. Στα έγγραφα της σύμβασης του άρθρου 53 μπορεί να ορίζεται ότι ενημερωτικά και τεχνικά φυλλάδια και άλλα έντυπα, εταιρικά ή μη, με ειδικό τεχνικό περιεχόμενο, δηλαδή έντυπα με αμιγώς τεχνικά χαρακτηριστικά, όπως αριθμούς, αποδόσεις σε διεθνείς μονάδες, μαθηματικούς τύπους και σχέδια, που είναι δυνατόν να διαβαστούν σε κάθε γλώσσα και δεν είναι απαραίτητη η σχετική μετάφρασή τους, μπορούν να υποβάλλονται σε άλλη γλώσσα, χωρίς να συνοδεύονται από μετάφραση στην ελληνική.

4Α. Κατά παρέκκλιση της παρ. 4, η αναθέτουσα αρχή μπορεί να προβλέπει την υποβολή ενός ή περισσότερων στοιχείων των προσφορών και των αιτήσεων συμμετοχής σε μία ή περισσότερες επίσημες γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης πέραν της ελληνικής, χωρίς να απαιτείται επικύρωσή τους, στο μέτρο που τα ανωτέρω έγγραφα είναι καταχωρισμένα σε επίσημους ιστότοπους φορέων πιστοποίησης, στους οποίους υπάρχει ελεύθερη πρόσβαση μέσω διαδικτύου και εφόσον ο οικονομικός φορέας παραπέμπει σε αυτούς, προκειμένου η επαλήθευση της ισχύος τους να είναι ευχερής για την αναθέτουσα αρχή.

5. Ειδικά κατά τη διαδικασία σύναψης δημόσιας σύμβασης παροχής υπηρεσιών καθαρισμού ή/και φύλαξης και ανεξάρτητα από το είδος της διαδικασίας που επιλέγεται από την αναθέτουσα αρχή:

α) η αναθέτουσα αρχή ζητά από τους οικονομικούς φορείς να αναφέρουν υποχρεωτικά στα έγγραφα της σύμβασης, στην προσφορά τους, εκτός των άλλων, τις πληροφορίες/στοιχεία των σημείων α' έως σ' της παρ. 1 του άρθρου 68 του ν. 3863/2010 και

β) οι υποψήφιοι οικονομικοί φορείς υποχρεούνται, με ποινή αποκλεισμού, στην προσφορά τους να περιλαμβάνουν τις πληροφορίες/στοιχεία της παρ. 1 του άρθρου 68 του ν. 3863/2010.

6. Στις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων που διενεργούνται με ηλεκτρονικά μέσα, σύμφωνα με τα άρθρα 22 και 36 όλα τα παραπάνω δικαιολογητικά υποβάλλονται σε (υπο)φακέλους (κατηγορία επισυναπτόμενων αρχείων στο ηλεκτρονικό σύστημα), σύμφωνα με τα οριζόμενα στις αποφάσεις που εκδίδονται κατ' εξουσιοδότηση των παρ. 4 και 5 του άρθρου 36.

7. [Καταργήθηκε]

8. Στις περιπτώσεις που με την αίτηση συμμετοχής ή την προσφορά υποβάλλονται ιδιωτικά έγγραφα, αυτά γίνονται αποδεκτά είτε κατά τα προβλεπόμενα στον ν. 2690/1999 (Α' 45) είτε και σε απλή φωτοτυπία, εφόσον συνυποβάλλεται υπεύθυνη δήλωση, στην οποία βεβαιώνεται η ακρίβειά τους και η οποία φέρει υπογραφή μετά την έναρξη διαδικασίας σύναψης σύμβασης.»

Άρθρο 36**Περιεχόμενο φακέλου «Δικαιολογητικά Συμμετοχής»– Αντικατάσταση άρθρου 93 ν. 4412/2016**

Το άρθρο 93 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 93**Περιεχόμενο φακέλου «Δικαιολογητικά Συμμετοχής»**

Ο ξεχωριστός σφραγισμένος φάκελος, με την ένδειξη «Δικαιολογητικά Συμμετοχής» περιέχει το ΕΕΕΣ του άρθρου 79 και την εγγύηση συμμετοχής, κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 72 καθώς και τυχόν πρόσθετα έγγραφα όπως καθορίζει η οικεία διακήρυξη.

Τα ανωτέρω δεν ισχύουν για συμβάσεις που ανατίθενται με τις διαδικασίες των άρθρων 118 και 328.

Οι ενώσεις οικονομικών φορέων που υποβάλλουν κοινή προσφορά, υποβάλλουν τα έγγραφα του προηγούμενου εδαφίου, για κάθε οικονομικό φορέα που συμμετέχει στην ένωση πλην της εγγύησης συμμετοχής.»

Άρθρο 37**Περιεχόμενο φακέλου «Τεχνική Προσφορά» – Τροποποίηση άρθρου 94 ν. 4412/2016**

Η παρ. 5 του άρθρου 94 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιείται και το άρθρο 94 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 94**Περιεχόμενο φακέλου «Τεχνική Προσφορά»**

1. Στις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης έργου, στην περίπτωση που εφαρμόζεται το άρθρο 50 και το κριτήριο ανάθεσης είναι η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά βάσει βέλτιστης σχέσης ποιότητας – τιμής, ο ξεχωριστός σφραγισμένος φάκελος, με την ένδειξη «τεχνική προσφορά» περιέχει τουλάχιστον οριστική μελέτη όλων των απαραίτητων έργων. Στις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης έργου, στις οποίες κριτήριο ανάθεσης είναι η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά βάσει βέλτιστης σχέσης ποιότητας - τιμής, τα περιεχόμενα του φακέλου «τεχνική προσφορά» ορίζονται στα έγγραφα της σύμβασης.

2. Στις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης μελετών, αν κριτήριο ανάθεσης είναι η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά βάσει βέλτιστης σχέσης ποιότητας – τιμής, ο ξεχωριστός σφραγισμένος φάκελος, με την ένδειξη «τεχνική προσφορά» περιέχει ιδίως:

α) τεχνική έκθεση για τη συγκεκριμένη μελέτη, στηριζόμενη στα υπάρχοντα στοιχεία του φακέλου δημόσιας σύμβασης, με επισήμανση των προβλημάτων και εισήγηση του τρόπου επίλυσής τους,

β) πρόταση μεθοδολογίας, που περιλαμβάνει περιγραφή του γενικού προγράμματος εκπόνησης της μελέτης, δηλαδή τις απαιτούμενες επιμέρους δραστηριότητες, την αλληλουχία των σταδίων ή φάσεων της κύριας και των υποστηρικτικών μελετών (όταν πρόκειται για σύνθετη μελέτη) την αλληλοτροφοδότηση των μελετών με δεδομένα, τον καθορισμό σημείων ελέγχου και απαιτούμενων ενεργειών και διαδικασιών για την παραγωγή της μελέτης,

γ) χρονοδιάγραμμα, στο οποίο περιγράφεται η χρονική αλληλουχία των δραστηριοτήτων της περ. β', λαμβανομένου υπόψη του συνολικού χρόνου, όπως προβλέπεται στα έγγραφα της σύμβασης,

δ) οργανόγραμμα και έκθεση τεκμηρίωσης καθηκόντων και κατανομής εργασιών του συντονιστή και της ομάδας μελέτης, όπου παρουσιάζεται η κατανομή ευθυνών μεταξύ των μελών της και στοιχεία για την αποτελεσματικότητα της δράσης κάθε μέλους της ομάδας μελέτης σε αντίστοιχες ευθύνες με αυτές που αναλαμβάνει στην ομάδα μελέτης και το βαθμό επιτυχίας της, λαμβανομένων υπόψη των διατάξεων των περ. β' και γ', και

ε) στοιχεία για τη συνοχή της ομάδας μελέτης, από τα οποία να προκύπτει η δυνατότητα καλής συνεργασίας για την απρόσκοπτη και ποιοτικά αποδεκτή εκπόνηση της μελέτης. Στις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης παροχής τεχνικών και λοιπών επιστημονικών υπηρεσιών, τα περιεχόμενα του φακέλου «τεχνική προσφορά» ορίζονται στα έγγραφα της σύμβασης, λαμβάνοντας υπόψη τα αναφερόμενα στην παρούσα παράγραφο με κατάλληλη προσαρμογή.

3. Στις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης μελετών, και εφόσον τυγχάνει εφαρμογής το άρθρο 51, ο φάκελος «τεχνική προσφορά» περιλαμβάνει ιδίως, επιπλέον των αναφερομένων στην παρ. 2, και τεχνική έκθεση με τεχνική πρόταση-λύση, που περιλαμβάνει την εκτίμηση του γενικού και ειδικού αντικειμένου της μελέτης, με ανάλυση των επιμέρους ζητημάτων, διερεύνηση εναλλακτικών λύσεων, τεκμηρίωση των αντιστοίχων προτάσεων, καθώς και το κόστος υλοποίησης και λειτουργίας. Με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών ή με κοινή απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών και του κατά περίπτωση συναρμόδιου Υπουργού μπορεί να εξειδικεύονται οι απαιτήσεις των υποβλητέων στοιχείων με τις τεχνικές εκθέσεις.

4. Στις διαδικασίες σύναψης συμβάσεων προμηθειών και γενικών υπηρεσιών ο φάκελος της τεχνικής προσφοράς περιέχει ιδίως τα έγγραφα και τα δικαιολογητικά που τεκμηριώνουν την τεχνική επάρκεια, χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση των προσφορών και περιγράφονται στα έγγραφα της σύμβασης.

5. Ειδικά στις διαδικασίες ανάθεσης δημόσιας σύμβασης προμηθειών η αναθέτουσα αρχή δύναται να ζητεί από τους προσφέροντες οικονομικούς φορείς να δηλώνουν στην τεχνική τους προσφορά:

α. τη χώρα παραγωγής του προσφερόμενου προϊόντος και

β. την επιχειρηματική μονάδα στην οποία παράγεται το προσφερόμενο προϊόν, καθώς και τον τόπο εγκατάστασής της».

Άρθρο 38

Τρόπος σύνταξης και υποβολής οικονομικών προσφορών – Τροποποίηση άρθρου 95 ν. 4412/2016

Οι παρ. 2, 5 και 6 του άρθρου 95 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 95

Τρόπος σύνταξης και υποβολής οικονομικών προσφορών

1. Η οικονομική προσφορά (προσφερόμενη τιμή) δίνεται σε ευρώ.

2. Στις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης έργου, η αναθέτουσα αρχή μπορεί να ορίσει στα έγγραφα της σύμβασης ότι οι οικονομικές προσφορές συντάσσονται και υποβάλλονται, σύμφωνα με τα παρακάτω:

α) αν κριτήριο ανάθεσης είναι η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά μόνο βάσει τιμής, οι οικονομικοί φορείς προσφέρουν είτε συνολικό και ενιαίο ποσοστό έκπτωσης επί της προϋπολογιζόμενης δαπάνης για το συνολικό αντικείμενο του έργου που προκηρύσσεται με κατ' αποκοπή τίμημα, είτε επιμέρους ποσοστά έκπτωσης για κάθε ομάδα τιμών ομοειδών εργασιών του

τιμολογίου και του προϋπολογισμού, εκφραζόμενα σε ακέραιες μονάδες επί τοις εκατό (%), ιδίως όταν είναι μεγάλο το πλήθος των τιμών μονάδας, με τις οποίες θα καταρτισθεί η σύμβαση. Οι οικονομικές προσφορές συντάσσονται, αριθμητικώς και ολογράφως, υποχρεωτικά επί του εντύπου που χορηγεί η αναθέτουσα αρχή. Τα επιμέρους ποσοστά έκπτωσης πρέπει να βρίσκονται σε ομαλή σχέση μεταξύ τους. Ομαλή είναι η προσφορά όταν κανένα επιμέρους ποσοστό έκπτωσης (Ει) δεν είναι μικρότερο από $1,10Εμ-10\%$ ούτε μεγαλύτερο από $0,90Εμ + 10\%$, όπου (Εμ) το μέσο ποσοστό έκπτωσης. Προσφορά που έχει αποκλίσεις από τα όρια αυτά είναι απαράδεκτη. Είναι δυνατόν, σε κάποια ή κάποιες ομάδες εργασιών η προσφερόμενη έκπτωση να είναι μηδενική, εφόσον τηρούνται οι παραπάνω απαιτήσεις ομαλότητας ή

β) αν κριτήριο ανάθεσης είναι η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά μόνο βάσει τιμής, οι οικονομικές προσφορές συντάσσονται με ελεύθερη συμπλήρωση ανοιχτού τιμολογίου, ιδίως όταν οι ποσότητες των εργασιών έχουν προμετρηθεί χωρίς κίνδυνο συμβατικών σφαλμάτων και δεν αναμένονται κατασκευαστικές αποκλίσεις. Στους ενδιαφερόμενους οικονομικούς φορείς χορηγούνται από την αναθέτουσα αρχή, σε ηλεκτρονική ή έντυπη μορφή, σύμφωνα με το σχετικό υπόδειγμα που συμπεριλαμβάνεται στα έγγραφα της σύμβασης:

βα) τιμολόγιο όμοιο με το τιμολόγιο της υπηρεσίας, στο οποίο όμως οι τιμές είναι ασυμπλήρωτες και
 ββ) προϋπολογισμός, όμοιος με τον προϋπολογισμό δημοπράτησης (εκτιμώμενη αξία σύμβασης) της αναθέτουσας αρχής στον οποίο όμως οι τιμές μονάδας, τα γινόμενα και τα αθροίσματα είναι ασυμπλήρωτα.

Το κονδύλι για απρόβλεπτες δαπάνες, σύμφωνα με την περ. α` της παρ. 3 του άρθρου 156, συμπληρώνεται από την υπηρεσία. Οι οικονομικοί φορείς προσφέρουν τιμές, συμπληρώνοντας ηλεκτρονικά ή έντυπα το ασυμπλήρωτο τιμολόγιο και προϋπολογισμό με τις προσφερόμενες από αυτούς τιμές χωρίς όμως καμία δέσμευση ομαλότητας. Συμπληρώνουν επίσης, εφόσον απαιτείται από το επιλεγέν κριτήριο, τα γινόμενα των ποσοτήτων επί τις τιμές, τα επιμέρους και το γενικό άθροισμα, το ποσό για γενικά έξοδα και όφελος εργολάβου (Γ.Ε. και Ο.Ε.) βάσει του αναγραφόμενου ποσοστού, αν προβλέπεται χωριστά και το συνολικό άθροισμα του προϋπολογισμού προσφοράς. Όλες οι τιμές στο τιμολόγιο συμπληρώνονται ολογράφως επί ποινή απαραδέκτου. Αριθμητική μόνο αναγραφή τιμής στο τιμολόγιο δεν λαμβάνεται υπόψη. Η έκπτωση αποτελεί τον λόγο του προϋπολογισμού προσφοράς με τον προϋπολογισμό (εκτιμώμενη αξίας σύμβασης) της υπηρεσίας, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη το κονδύλιο για απρόβλεπτα (τεκμαρτή έκπτωση) ή

γ) σε περίπτωση εφαρμογής της παρ. 1 του άρθρου 50, η οικονομική προσφορά δίνεται αποκλειστικά κατ' αποκοπή για ολόκληρο το έργο ή για τμήματα του έργου. Οι οικονομικές προσφορές συντάσσονται υποχρεωτικά επί του εντύπου που χορηγεί η αναθέτουσα αρχή ή βάσει υποδείγματος που περιλαμβάνεται ως Παράρτημα στα έγγραφα της σύμβασης. Με τα έγγραφα της σύμβασης μπορεί να ζητείται και ανάλυση της κατ' αποκοπή προσφοράς από τον οικονομικό φορέα, προκειμένου να διαπιστωθούν και να αποτιμηθούν διαφοροποιήσεις που ενδεχόμενα θα προκύψουν, κατά το στάδιο της εκτέλεσης. Στην περίπτωση αυτή η ανάλυση της κατ' αποκοπή προσφοράς επισυνάπτεται στη σύμβαση ή

δ) σε περίπτωση εφαρμογής της παρ. 2 του άρθρου 50, η οικονομική προσφορά δίδεται ως ποσοστό εξ αδιαιρέτου του ακινήτου και αντίστοιχων διηρημένων ιδιοκτησιών (αντιπαροχή) ή

ε) σε περίπτωση εφαρμογής της παρ. 3 του άρθρου 50, η οικονομική προσφορά περιλαμβάνει και άλλα ανταλλάγματα, εκτός από πλήρη χρηματική καταβολή ή αντιπαροχή ακινήτων, έναντι της κατασκευής και πιθανόν της λειτουργίας και συντήρησης του έργου (μερική ή ολική αυτοχρηματοδότηση).

Οι ανωτέρω περιπτώσεις, εκτός από το πρώτο εδάφιο της περ. α και την περ. γ', μπορούν να εφαρμοσθούν σε συνδυασμό μεταξύ τους στη διαδικασία σύναψης δημόσιας σύμβασης του ίδιου έργου, εφόσον η καθεμία αναφέρεται σε διαφορετικό αυτοτελές τμήμα του έργου.

3. Στις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης μελετών, η αναθέτουσα αρχή μπορεί να ορίσει στα έγγραφα της σύμβασης ότι οι οικονομικές προσφορές συντάσσονται και υποβάλλονται ως εξής: οι συμμετέχοντες υποβάλουν έντυπο οικονομικής προσφοράς στο οποίο αναγράφουν την προσφερόμενη τιμή ανά κατηγορία μελέτης και τη συνολική τιμή για την εκτέλεση της σύμβασης. Η οικονομική προσφορά συντίθεται για κάθε επί μέρους κατηγορία μελέτης, σύμφωνα με τις διατάξεις της περ. δ' της παρ. 8 του άρθρου 53. Περιλαμβάνει, εκτός από τις αμοιβές για την εκπόνηση των μελετών, τις αμοιβές για τον προγραμματισμό, την επίβλεψη και την αξιολόγηση των αναγκαίων ερευνητικών εργασιών πάσης φύσεως, καθώς επίσης και των εργασιών/μελετών, σύμφωνα με τα αναφερόμενα στην περ. δ' της παρ. 8 του άρθρου 53.

4. Στις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, η αναθέτουσα αρχή μπορεί να ορίσει στα έγγραφα της σύμβασης ότι οι συμμετέχοντες υποβάλλουν έντυπο οικονομικής προσφοράς, στο οποίο αναγράφουν την προσφερόμενη τιμή ανά κατηγορία υπηρεσιών και τη συνολική τιμή για την εκτέλεση της σύμβασης.

5. Στις διαδικασίες ανάθεσης δημόσιας σύμβασης προμήθειας αγαθών και παροχής γενικών υπηρεσιών, ισχύουν επιπλέον τα ακόλουθα:

α) η τιμή του προς προμήθεια αγαθού ή της παρεχόμενης υπηρεσίας δίνεται ανά μονάδα, όπως καθορίζεται στα έγγραφα της σύμβασης. Στην τιμή περιλαμβάνονται οι υπέρ τρίτων κρατήσεις, καθώς και κάθε άλλη επιβάρυνση, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, μη συμπεριλαμβανομένου Φ.Π.Α., για παράδοση του υλικού ή της παρεχόμενης υπηρεσίας στον τόπο και με τον τρόπο που προβλέπεται στα έγγραφα της σύμβασης,

β) στις περιπτώσεις των παρ. 9 και 10 του άρθρου 53, όταν από τα έγγραφα της σύμβασης προβλέπεται αναπροσαρμογή τιμών, τότε η οικονομική προσφορά υποβάλλεται υποχρεωτικά σε ποσοστό έκπτωσης επί της τιμής της εκτιμώμενης αξίας του υλικού ή της παροχής υπηρεσίας εκτός αν άλλως ορίζεται στα έγγραφα της σύμβασης.

6. Στις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης προμηθειών ή/και γενικών υπηρεσιών με κριτήριο την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά αποκλειστικά βάσει της τιμής, η τελευταία μπορεί να προκύπτει κατά την προσφερόμενη έκπτωση επί τοις εκατό (%) στην τιμή του είδους, βάσει τιμών αναφοράς, ιδίως όπως αυτές προσδιορίζονται από την κείμενη νομοθεσία ή βάσει τιμών που έχουν εγκριθεί από ρυθμιστική αρχή στην περίπτωση ρυθμιζόμενων αγορών. Στις περιπτώσεις αυτές η τιμή μπορεί να αναπροσαρμόζεται κατά τη διάρκεια εκτέλεσης της σύμβασης με βάση την εκάστοτε ισχύουσα τιμή αναφοράς, εφαρμοζόμενου του ποσοστού έκπτωσης. Η αναπροσαρμογή της τιμής, προκειμένου να εφαρμοστεί, πρέπει να αναφέρεται στα έγγραφα της σύμβασης.»

Άρθρο 39**Χρόνος και τρόπος υποβολής προσφορών ή αιτήσεων συμμετοχής – Τροποποίηση άρθρου 96 ν. 4412/2016**

Οι παρ. 1 και 2 του άρθρου 96 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται, οι παρ. 3, 4, 5 και 6 καταργούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 96**Χρόνος και τρόπος υποβολής προσφορών ή αιτήσεων συμμετοχής**

1. Όσοι επιθυμούν να λάβουν μέρος σε διαδικασία σύναψης δημόσιας σύμβασης, πρέπει να υποβάλλουν προσφορά ή αίτηση συμμετοχής, εντός της προθεσμίας που ορίζεται στα έγγραφα της σύμβασης.
2. Οι προσφορές ή οι αιτήσεις συμμετοχής υποβάλλονται στην αναθέτουσα αρχή σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από τα έγγραφα της σύμβασης μέσα.
3. (Καταργήθηκε)
4. (Καταργήθηκε)
5. (Καταργήθηκε)
6. (Καταργήθηκε)
7. Η ένωση οικονομικών φορέων υποβάλλει κοινή προσφορά, η οποία υπογράφεται υποχρεωτικά είτε από όλους τους οικονομικούς φορείς που αποτελούν την ένωση είτε από εκπρόσωπό τους νομίμως εξουσιοδοτημένο. Στην προσφορά απαιτητήτως πρέπει να προσδιορίζεται η έκταση και το είδος της συμμετοχής του (συμπεριλαμβανομένης της κατανομής αμοιβής μεταξύ τους) κάθε μέλους της ένωσης, καθώς και ο εκπρόσωπος/συντονιστής αυτής.»

Άρθρο 40**Χρόνος ισχύος προσφορών – Τροποποίηση άρθρου 97 ν. 4412/2016**

Οι παρ. 2 και 3 του άρθρου 97 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 97**Χρόνος ισχύος προσφορών**

1. Προσφορά που ορίζει χρόνο ισχύος μικρότερο από αυτόν που προβλέπεται στα έγγραφα της σύμβασης απορρίπτεται ως απαράδεκτη.
2. Σε περίπτωση αιτήματος της αναθέτουσας αρχής για παράταση της ισχύος της προσφοράς, σύμφωνα με την περ. α' της παρ. 1 του άρθρου 72, για τους οικονομικούς φορείς που αποδέχθηκαν την παράταση, πριν από τη λήξη ισχύος των προσφορών τους, οι προσφορές ισχύουν και τους δεσμεύουν για το επιπλέον αυτό χρονικό διάστημα.
3. Στις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης έργων, μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, οι προσφορές ισχύουν και δεσμεύουν τους οικονομικούς φορείς για χρονικό διάστημα που ορίζεται στα έγγραφα της σύμβασης και ανέρχεται κατ' ελάχιστον σε έξι (6) μήνες, μέσα στο οποίο πρέπει να συναφθεί η σύμβαση. Όταν στον διαγωνισμό υποβάλλονται και τεχνικές προσφορές, ο χρόνος ισχύος των προσφορών ανέρχεται κατ' ελάχιστον σε δέκα (10) μήνες.

Ειδικότερα, στους διαγωνισμούς που υπόκεινται στον προσυμβατικό έλεγχο νομιμότητας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, ο ως άνω χρόνος ισχύος των προσφορών προσαυξάνεται κατά τρεις (3) επιπλέον μήνες αντίστοιχα. Στις περιπτώσεις των συμβάσεων του άρθρου 50, ο χρόνος ισχύος της προσφοράς ορίζεται στα έγγραφα της σύμβασης.

Η ισχύς της προσφοράς μπορεί να παρατείνεται κατ' ανώτατο όριο για χρονικό διάστημα ίσο με την προβλεπόμενη από τα έγγραφα της σύμβασης αρχική διάρκεια ισχύος της προσφοράς. Μετά από τη λήξη και του παραπάνω ανώτατου ορίου χρόνου παράτασης ισχύος της προσφοράς, τα αποτελέσματα της διαδικασίας ανάθεσης ματαιώνονται, εκτός αν η αναθέτουσα αρχή κρίνει, κατά περίπτωση, αιτιολογημένα, ότι η συνέχιση της διαδικασίας εξυπηρετεί το δημόσιο συμφέρον, οπότε οι οικονομικοί φορείς που συμμετέχουν στη διαδικασία μπορούν να επιλέξουν είτε να παρατείνουν την προσφορά τους, εφόσον τους ζητηθεί πριν από την πάροδο του ανωτέρω ανώτατου ορίου παράτασης της προσφοράς τους είτε όχι. Στην τελευταία περίπτωση, η διαδικασία συνεχίζεται με όσους παρέτειναν τις προσφορές τους και αποκλείονται οι λοιποί οικονομικοί φορείς. Σε περίπτωση που λήξει ο χρόνος ισχύος των προσφορών και δεν ζητηθεί παράταση της προσφοράς, η αναθέτουσα αρχή δύναται, με αιτιολογημένη απόφασή της, εφόσον η εκτέλεση της σύμβασης εξυπηρετεί το δημόσιο συμφέρον, να ζητήσει εκ των υστέρων από τους οικονομικούς φορείς που συμμετέχουν στη διαδικασία να παρατείνουν την προσφορά τους.

4. Στις διαδικασίες ανάθεσης δημόσιας σύμβασης προμήθειας αγαθών και παροχής γενικών υπηρεσιών, οι προσφορές ισχύουν και δεσμεύουν τους οικονομικούς φορείς για διάστημα που ορίζεται στα έγγραφα της σύμβασης και δεν μπορεί να υπερβαίνει τους δώδεκα (12) μήνες από την επόμενη της καταληκτικής ημερομηνίας υποβολής προσφορών.

Η παράταση της ισχύος της προσφοράς μπορεί να λαμβάνει χώρα παρατείνεται κατ' ανώτατο όριο για χρονικό διάστημα ίσο με την προβλεπόμενη από τα έγγραφα της σύμβασης αρχική διάρκεια ισχύος της προσφοράς. Μετά από τη λήξη και του παραπάνω ανώτατου ορίου χρόνου παράτασης ισχύος της προσφοράς, τα αποτελέσματα της διαδικασίας ανάθεσης ματαιώνονται, εκτός αν η αναθέτουσα αρχή κρίνει, κατά περίπτωση, αιτιολογημένα, ότι η συνέχιση της διαδικασίας εξυπηρετεί το δημόσιο συμφέρον, οπότε οι οικονομικοί φορείς που συμμετέχουν στη διαδικασία μπορούν να επιλέξουν είτε να παρατείνουν την προσφορά τους, εφόσον τους ζητηθεί πριν από την πάροδο του ανωτέρω ανώτατου ορίου παράτασης της προσφοράς τους. Η διαδικασία ανάθεσης συνεχίζεται με όσους παρέτειναν τις προσφορές τους και αποκλείονται οι λοιποί οικονομικοί φορείς.

Σε περίπτωση που λήξει ο χρόνος ισχύος των προσφορών και δεν ζητηθεί παράταση της προσφοράς, η αναθέτουσα αρχή δύναται, με αιτιολογημένη απόφασή της, εφόσον η εκτέλεση της σύμβασης εξυπηρετεί το δημόσιο συμφέρον, να ζητήσει εκ των υστέρων από τους οικονομικούς φορείς που συμμετέχουν στη διαδικασία να παρατείνουν την προσφορά τους.»

Άρθρο 41

Αποσφράγιση και αξιολόγηση προσφορών και αιτήσεων συμμετοχής στις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων προμηθειών και παροχής γενικών υπηρεσιών– Τροποποίηση άρθρου 100 ν. 4412/2016

Οι παρ. 1, 2, 4 και 5 του άρθρου 100 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 100

Αποσφράγιση και αξιολόγηση προσφορών και αιτήσεων συμμετοχής στις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων προμηθειών και παροχής γενικών υπηρεσιών

1. Το αρμόδιο όργανο αρχίζει τη διαδικασία αποσφράγισης των προσφορών την ημερομηνία και ώρα που ορίζεται από τα έγγραφα της σύμβασης ή από την σχετική πρόσκληση.

2. Στην περίπτωση που ως κριτήριο ανάθεσης της σύμβασης έχει επιλεγεί η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά μόνο βάσει τιμής, τα επιμέρους στάδια, στην ανοικτή διαδικασία ή στο δεύτερο στάδιο της κλειστής διαδικασίας, έχουν ως εξής:

α) Η αποσφράγιση των δικαιολογητικών συμμετοχής, της τεχνικής προσφοράς, εφόσον προβλέπεται η υποβολή της στα έγγραφα της σύμβασης και της οικονομικής προσφοράς γίνεται την ημερομηνία και ώρα που προβλέπεται στα έγγραφα της σύμβασης ή τη σχετική πρόσκληση. Στο στάδιο αυτό τα στοιχεία των προσφορών που αποσφραγίζονται είναι προσβάσιμα μόνο από τα μέλη του αρμόδιου γνωμοδοτικού οργάνου και την αναθέτουσα αρχή. Το αρμόδιο όργανο προβαίνει αρχικά στον έλεγχο των δικαιολογητικών συμμετοχής και εν συνεχεία στην αξιολόγηση των τεχνικών προσφορών των προσφερόντων. Η διαδικασία αξιολόγησης ολοκληρώνεται με την καταχώριση σε πρακτικό των προσφερόντων, των αποτελεσμάτων του ελέγχου και αξιολόγησης των δικαιολογητικών συμμετοχής και των τεχνικών προσφορών.

β) Στη συνέχεια αξιολογούνται οι οικονομικές προσφορές των προσφερόντων, των οποίων τα δικαιολογητικά συμμετοχής και η τεχνική προσφορά κρίθηκαν αποδεκτά σύμφωνα με τα ανωτέρω και οι οικονομικές προσφορές καταχωρίζονται σε πρακτικό κατά σειρά μειοδοσίας.

γ) Μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας της περ. β, η αναθέτουσα αρχή προσκαλεί εγγράφως τον πρώτο σε κατάταξη μειοδότη, στον οποίο πρόκειται να γίνει η κατακύρωση («προσωρινό ανάδοχο»), να υποβάλει τα δικαιολογητικά κατακύρωσης, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 103.

Η διαδικασία ελέγχου των δικαιολογητικών κατακύρωσης ολοκληρώνεται με τη σύνταξη πρακτικού από το αρμόδιο γνωμοδοτικό όργανο.

Τα αποτελέσματα του ελέγχου των δικαιολογητικών συμμετοχής, της αξιολόγησης των τεχνικών και οικονομικών προσφορών και των δικαιολογητικών κατακύρωσης, κατά τα ανωτέρω, επικυρώνονται με την απόφαση κατακύρωσης του άρθρου 105.

Κατά της ανωτέρω απόφασης χωρεί προδικαστική προσφυγή ενώπιον της ΑΕΠΠ σύμφωνα με όσα προβλέπονται στο Βιβλίο IV. Κατά της ανωτέρω απόφασης δεν επιτρέπεται η άσκηση άλλης διοικητικής προσφυγής.

Μετά από την έκδοση και κοινοποίηση της απόφασης κατακύρωσης κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 105, οι προσφέροντες λαμβάνουν γνώση των λοιπών συμμετεχόντων στη διαδικασία και των στοιχείων που υποβλήθηκαν από αυτούς.

3. Τα επιμέρους στάδια στο πρώτο στάδιο της κλειστής διαδικασίας, στην ανταγωνιστική διαδικασία με διαπραγμάτευση, στον ανταγωνιστικό διάλογο και στη σύμπραξη καινοτομίας έχουν ως εξής:

α) Η αποσφράγιση του φακέλου με τις αιτήσεις και τα δικαιολογητικά συμμετοχής λαμβάνει χώρα την ημέρα και ώρα που ορίζεται στα έγγραφα της σύμβασης. Μετά την αποσφράγιση του φακέλου των δικαιολογητικών συμμετοχής, το αρμόδιο όργανο προβαίνει στην καταχώριση των υποψηφίων, στον έλεγχο των δικαιολογητικών που υπέβαλαν, καθώς και στην αξιολόγηση των αιτήσεων συμμετοχής των υποψηφίων, βάσει των κριτηρίων προεπιλογής που καθορίζονται στα έγγραφα της σύμβασης. Στη

συνέχεια η αναθέτουσα αρχή προσκαλεί τους υποψηφίους που προεπιλέγησαν για υποβολή προσφορών.

β) Η αποσφράγιση των προσφορών και τα επόμενα διαδικαστικά στάδια διενεργούνται, κατά τα οριζόμενα στην παρ. 2.

4. Στην περίπτωση που ως κριτήριο ανάθεσης της σύμβασης έχει επιλεγεί η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά, η οποία δεν προσδιορίζεται μόνο βάσει τιμής, τα επιμέρους στάδια στην ανοικτή διαδικασία ή στο δεύτερο στάδιο της κλειστής διαδικασίας, έχουν ως εξής:

α) Η αποσφράγιση των δικαιολογητικών συμμετοχής και της τεχνικής προσφοράς γίνεται την ημερομηνία και ώρα που προβλέπεται στα έγγραφα της σύμβασης ή τη σχετική πρόσκληση. Στο στάδιο αυτό τα στοιχεία των προσφορών που αποσφραγίζονται είναι προσβάσιμα αποκλειστικά στα μέλη του αρμόδιου γνωμοδοτικού οργάνου και στην αναθέτουσα αρχή. Το αρμόδιο όργανο προβαίνει καταρχάς στον έλεγχο των δικαιολογητικών συμμετοχής και εν συνεχεία στην αξιολόγηση και βαθμολόγηση μόνο των τεχνικών προσφορών των προσφερόντων, των οποίων τα δικαιολογητικά συμμετοχής έκρινε πλήρη. Η διαδικασία αξιολόγησης ολοκληρώνεται με την καταχώριση σε πρακτικό των προσφερόντων και των αποτελεσμάτων του ελέγχου των δικαιολογητικών συμμετοχής και των τεχνικών προσφορών.

Τα αποτελέσματα του ελέγχου των δικαιολογητικών συμμετοχής και της αξιολόγησης των τεχνικών προσφορών επικυρώνονται με απόφαση της αναθέτουσας αρχής. Κατά της ανωτέρω απόφασης χωρεί προδικαστική προσφυγή ενώπιον της ΑΕΠΠ σύμφωνα με τις ειδικότερες προβλέψεις του Βιβλίου IV. Κατά της ανωτέρω απόφασης δεν επιτρέπεται η άσκηση άλλης διοικητικής προσφυγής.

Μετά από την έκδοση της ανωτέρω απόφασης, οι προσφέροντες λαμβάνουν γνώση των λοιπών συμμετεχόντων στη διαδικασία και των στοιχείων που υποβλήθηκαν από αυτούς.

β) Μετά το πέρας διαδικασίας της περ. α', αποσφραγίζονται και αξιολογούνται οι οικονομικές προσφορές των προσφερόντων, των οποίων τα δικαιολογητικά συμμετοχής και η τεχνική προσφορά κρίθηκαν αποδεκτά σύμφωνα με τα ανωτέρω και οι οικονομικές προσφορές καταχωρίζονται σε πρακτικό κατά σειρά κατάταξης.

γ) Μετά από την ολοκλήρωση της διαδικασίας της περ. β, η αναθέτουσα αρχή προσκαλεί εγγράφως τον πρώτο σε κατάταξη μειοδότη στον οποίο πρόκειται να γίνει η κατακύρωση («προσωρινό ανάδοχο») να υποβάλει τα δικαιολογητικά κατακύρωσης, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 103.

Η διαδικασία ελέγχου των δικαιολογητικών κατακύρωσης ολοκληρώνεται με τη σύνταξη πρακτικού από το αρμόδιο γνωμοδοτικό όργανο.

Τα αποτελέσματα του ελέγχου των οικονομικών προσφορών και του σταδίου των δικαιολογητικών κατακύρωσης, κατά τα ανωτέρω, επικυρώνονται με την απόφαση κατακύρωσης του άρθρου 105.

Κατά της ανωτέρω απόφασης χωρεί προδικαστική προσφυγή ενώπιον της ΑΕΠΠ σύμφωνα με όσα προβλέπονται στο Βιβλίο IV. Κατά της ανωτέρω απόφασης δεν επιτρέπεται η άσκηση άλλης διοικητικής προσφυγής.

5. Κατά παρέκκλιση της παρ. 4, στην περίπτωση που ως κριτήριο ανάθεσης της σύμβασης έχει επιλεγεί η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά, η οποία δεν προσδιορίζεται μόνο βάσει τιμής, όταν εξ αρχής έχει υποβληθεί μία προσφορά, τα αποτελέσματα όλων των σταδίων της διαδικασίας ανάθεσης της παρ. 4 επικυρώνονται με απόφαση της αναθέτουσας αρχής που εκδίδεται μετά το πέρας και του τελευταίου σταδίου της διαδικασίας. Κατά της ανωτέρω απόφασης χωρεί προδικαστική προσφυγή ενώπιον της ΑΕΠΠ σύμφωνα με όσα προβλέπονται στο Βιβλίο IV. Κατά της ανωτέρω απόφασης δεν επιτρέπεται η άσκηση άλλης διοικητικής προσφυγής.

6. Τα οριζόμενα στις παρ. 2 έως 5 προσαρμόζονται για τις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων προμηθειών και παροχής γενικών υπηρεσιών που διενεργούνται με ηλεκτρονικό τρόπο, σύμφωνα με τα άρθρα 22 και 36, με την απόφαση της παρ. 5 του άρθρου 36.

Ειδικά στις διαδικασίες που διενεργούνται μέσω δυναμικού συστήματος αγορών, οι αιτήσεις συμμετοχής των οικονομικών φορέων για την εγγραφή τους στο σύστημα υποβάλλονται ηλεκτρονικά, χωρίς να ακολουθείται η διαδικασία ηλεκτρονικής αποσφράγισης.»

Άρθρο 42

Αντιστροφή σταδίων αξιολόγησης στην ανοικτή διαδικασία– Τροποποίηση άρθρου 101 ν. 4412/2016

Η παρ. 2 του άρθρου 101 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιείται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 101

Αντιστροφή σταδίων αξιολόγησης στην ανοικτή διαδικασία

1. Στις ανοικτές διαδικασίες, οι αναθέτουσες αρχές μπορεί να αποφασίζουν να εξετάσουν τις προσφορές πριν από την επαλήθευση μη συνδρομής λόγων αποκλεισμού και της πλήρωσης των κριτηρίων επιλογής, σύμφωνα με τα άρθρα 73 έως 83. Όταν κάνουν χρήση της δυνατότητας αυτής, εξασφαλίζουν ότι ο έλεγχος μη συνδρομής των λόγων αποκλεισμού και πλήρωσης των κριτηρίων επιλογής πραγματοποιείται κατά τρόπο αμερόληπτο και διαφανή ώστε να μην ανατίθεται σύμβαση σε προσφέροντα που θα έπρεπε να είχε αποκλειστεί, σύμφωνα με τα άρθρα 73 και 74 ή δεν πληροί τα κριτήρια επιλογής που έχει καθορίσει η αναθέτουσα αρχή.

2. Η χρήση της διαδικασίας της παρ. 1 δεν επιτρέπεται στις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων που κριτήριο ανάθεσης είναι η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά βάσει βέλτιστης σχέσης ποιότητας – τιμής.

Άρθρο 43

Συμπλήρωση - αποσαφήνιση πληροφοριών και δικαιολογητικών– Αντικατάσταση άρθρου 102 ν. 4412/2016

Το άρθρο 102 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 102

Συμπλήρωση - αποσαφήνιση πληροφοριών και δικαιολογητικών

Κατά τη διαδικασία αξιολόγησης των προσφορών ή αιτήσεων συμμετοχής, οι αναθέτουσες αρχές, τηρώντας τις αρχές της ίσης μεταχείρισης και της διαφάνειας, ζητούν από τους προσφέροντες ή υποψήφιους οικονομικούς φορείς, όταν οι πληροφορίες ή η τεκμηρίωση που πρέπει να υποβάλλονται είναι ή εμφανίζονται ελλιπείς ή λανθασμένες, συμπεριλαμβανομένων εκείνων στο ΕΕΕΣ, ή όταν λείπουν συγκεκριμένα έγγραφα, να υποβάλλουν, να συμπληρώνουν, να αποσαφηνίζουν ή να ολοκληρώνουν τις σχετικές πληροφορίες ή τεκμηρίωση, εντός προθεσμίας όχι μικρότερης των δέκα (10) ημερών και όχι μεγαλύτερης των είκοσι (20) ημερών από την ημερομηνία κοινοποίησης σε αυτούς της σχετικής πρόσκλησης.»

Άρθρο 44**Πρόσκληση για υποβολή δικαιολογητικών – Τροποποίηση άρθρου 103 ν. 4412/2016**

Οι παρ. 1, 2, 3, 5 και 6 του άρθρου 103 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 103**Πρόσκληση για υποβολή δικαιολογητικών**

Πέραν των οριζόμενων στις παρ. 3 και 4 του άρθρου 79 και στο άρθρο 93, ισχύουν και τα ακόλουθα:

1. Μετά από την αξιολόγηση των προσφορών, η αναθέτουσα αρχή ειδοποιεί εγγράφως τον προσφέροντα, στον οποίο πρόκειται να γίνει η κατακύρωση («προσωρινό ανάδοχο»), να υποβάλει εντός προθεσμίας δέκα (10) ημερών από την κοινοποίηση της σχετικής έγγραφης ειδοποίησης σε αυτόν, τα αποδεικτικά έγγραφα νομιμοποίησης και τα πρωτότυπα ή αντίγραφα που εκδίδονται σύμφωνα με το άρθρο 11 του ν. 2690/1999 (Α' 74), όλων των δικαιολογητικών του άρθρου 80, όπως καθορίζονται ειδικότερα στα έγγραφα της σύμβασης, ως αποδεικτικά στοιχεία για τη μη συνδρομή των λόγων αποκλεισμού των άρθρων 73 και 74, καθώς και για την πλήρωση των κριτηρίων ποιοτικής επιλογής των άρθρων 75 έως 78. Τα δικαιολογητικά υποβάλλονται στην αναθέτουσα αρχή μέσω του ΕΣΗΔΗΣ.

2. Αν δεν προσκομισθούν τα παραπάνω δικαιολογητικά ή υπάρχουν ελλείψεις σε αυτά που υποβλήθηκαν, η αναθέτουσα αρχή καλεί τον προσωρινό ανάδοχο να προσκομίσει τα ελλείποντα δικαιολογητικά ή να συμπληρώσει τα ήδη υποβληθέντα, ή να παράσχει διευκρινήσεις με την έννοια της παρ. 2 του άρθρου 102, εντός δέκα (10) ημερών από την κοινοποίηση της σχετικής πρόσκλησης σε αυτόν. Στην περίπτωση που ο προσωρινός ανάδοχος υποβάλλει αίτημα προς την αναθέτουσα αρχή για παράταση της ως άνω προθεσμίας, συνοδευόμενο από αποδεικτικά έγγραφα με τα οποία να αποδεικνύεται ότι έχει αιτηθεί τη χορήγηση των δικαιολογητικών, η αναθέτουσα αρχή παρατείνει την προθεσμία υποβολής των δικαιολογητικών για όσο χρόνο απαιτηθεί για τη χορήγηση των δικαιολογητικών από τις αρμόδιες δημόσιες αρχές. Ο προσωρινός ανάδοχος μπορεί να αξιοποιεί τη δυνατότητα του προηγούμενου εδαφίου και εντός της προθεσμίας της πρόσκλησης της παρ. 1.

Το παρόν εφαρμόζεται αναλόγως και στις περιπτώσεις που η αναθέτουσα αρχή ζητήσει την προσκόμιση των δικαιολογητικών κατά τη διαδικασία αξιολόγησης των προσφορών ή αιτήσεων συμμετοχής και πριν το στάδιο κατακύρωσης, κατ' εφαρμογή του πρώτου εδαφίου της παρ. 5 του άρθρου 79, τηρουμένων των αρχών της ίσης μεταχείρισης και της διαφάνειας.

3. Αν, κατά τον έλεγχο των παραπάνω δικαιολογητικών διαπιστωθεί ότι τα στοιχεία που δηλώθηκαν, σύμφωνα με το άρθρο 79 είναι εκ προθέσεως απατηλά, ή ότι έχουν υποβληθεί πλαστά αποδεικτικά στοιχεία, απορρίπτεται η προσφορά του προσωρινού αναδόχου και, με την επιφύλαξη του άρθρου 104, καταπίπτει υπέρ της αναθέτουσας αρχής η εγγύηση συμμετοχής του, που είχε προσκομισθεί, σύμφωνα με το άρθρο 72, εφόσον είχε προσκομισθεί, και η κατακύρωση γίνεται στον προσφέροντα που υπέβαλε την αμέσως επόμενη πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά βάσει των ειδικότερων κριτηρίων ανάθεσης όπως είχαν οριστεί στα έγγραφα της σύμβασης, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η προσφορά του προσφέροντος που απορρίφθηκε.

Αν κανένας από τους προσφέροντες δεν υπέβαλε αληθή ή ακριβή δήλωση, η διαδικασία ανάθεσης ματαιώνεται.

4. Αν ο προσωρινός ανάδοχος δεν υποβάλει στο προκαθορισμένο χρονικό διάστημα τα απαιτούμενα πρωτότυπα ή αντίγραφα, των παραπάνω δικαιολογητικών, απορρίπτεται η προσφορά του προσωρινού

αναδόχου και καταπίπτει υπέρ της αναθέτουσας αρχής η εγγύηση συμμετοχής του, που είχε προσκομισθεί, σύμφωνα με το άρθρο 72, εφόσον είχε προσκομισθεί, και η κατακύρωση γίνεται στον προσφέροντα που υπέβαλε την αμέσως επόμενη πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά βάσει των ειδικότερων κριτηρίων ανάθεσης όπως είχαν οριστεί στα έγγραφα της σύμβασης, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η προσφορά του προσφέροντος που απορρίφθηκε. Αν κανένας από τους προσφέροντες δεν προσκομίζει ένα ή περισσότερα από τα απαιτούμενα έγγραφα και δικαιολογητικά, η διαδικασία ματαιώνεται.

5. Αν από τα παραπάνω δικαιολογητικά που προσκομίσθηκαν νομίμως και εμπροθέσμως, δεν αποδεικνύεται η μη συνδρομή των λόγων αποκλεισμού των άρθρων 73 και 74 ή η πλήρωση μιας ή περισσότερων από τις απαιτήσεις των κριτηρίων ποιοτικής επιλογής, σύμφωνα με την παρ. 1 και τα άρθρα 75, 76 και 77, απορρίπτεται η προσφορά του προσωρινού αναδόχου και, με την επιφύλαξη του άρθρου 104, καταπίπτει υπέρ της αναθέτουσας αρχής η εγγύηση συμμετοχής του, σύμφωνα με το άρθρο 72, εφόσον είχε προσκομισθεί, και η κατακύρωση γίνεται στον προσφέροντα που υπέβαλε την αμέσως επόμενη πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά βάσει των ειδικότερων κριτηρίων ανάθεσης όπως είχαν οριστεί στα έγγραφα της σύμβασης, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η προσφορά του προσφέροντος που απορρίφθηκε. Αν κανένας από τους προσφέροντες δεν αποδείξει ότι: α) δεν βρίσκεται σε μία από τις καταστάσεις των άρθρων 73 και 74 και β) πληροί τα σχετικά κριτήρια επιλογής τα οποία έχουν καθοριστεί, σύμφωνα με τα άρθρα 75, 76 και 77, η διαδικασία ματαιώνεται.

6. Η διαδικασία ελέγχου των παραπάνω δικαιολογητικών ολοκληρώνεται με τη σύνταξη πρακτικού από το αρμόδιο γνωμοδοτικό όργανο, στο οποίο αναγράφεται η τυχόν συμπλήρωση δικαιολογητικών κατά τα οριζόμενα στην παρ. 2, και τη διαβίβαση του φακέλου στο αποφαινόμενο όργανο της αναθέτουσας αρχής για τη λήψη απόφασης είτε για τη ματαίωση της διαδικασίας κατά τις παρ. 3, 4 ή 5 είτε κατακύρωσης της σύμβασης. Τα αποτελέσματα του ελέγχου των παραπάνω δικαιολογητικών, επικυρώνονται με την απόφαση κατακύρωσης του άρθρου 105.

7. Όσοι δεν έχουν αποκλειστεί οριστικά λαμβάνουν γνώση των παραπάνω δικαιολογητικών που κατατέθηκαν, κατά τα οριζόμενα στα έγγραφα της σύμβασης και στις διατάξεις του παρόντος.»

Άρθρο 45

Χρόνος συνδρομής όρων συμμετοχής – Οψιγενείς μεταβολές – Αντικατάσταση άρθρου 104 ν. 4412/2016

Το άρθρο 104 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 104

Χρόνος συνδρομής όρων συμμετοχής – Μεταγενέστερες μεταβολές

1. Το δικαίωμα συμμετοχής, καθώς και οι όροι και προϋποθέσεις συμμετοχής, όπως ορίστηκαν στα έγγραφα της σύμβασης, κρίνονται:

- α) κατά την υποβολή της αίτησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος ή της προσφοράς, με την υποβολή του ΕΕΕΣ,
- β) κατά την υποβολή των δικαιολογητικών του άρθρου 80 και

γ) κατά την εξέταση της υπεύθυνης δήλωσης σύμφωνα με τα οριζόμενα στην περ. γ' της παρ. 3 του άρθρου 105.

2. Αν επέλθουν μεταβολές στις προϋποθέσεις τις οποίες οι προσφέροντες/υποψήφιοι είχαν δηλώσει ότι πληρούν, σύμφωνα με το άρθρο 79, μέχρι τη σύναψη της σύμβασης, οι προσφέροντες/υποψήφιοι οφείλουν να ενημερώσουν αμελλητί την αναθέτουσα αρχή σχετικά.

3. Σε περίπτωση έγκαιρης και προσήκουσας ενημέρωσης της αναθέτουσας αρχής κατά την παρ. 2, δεν καταπίπτει υπέρ της αναθέτουσας αρχής η εγγύηση συμμετοχής του, που είχε προσκομισθεί, σύμφωνα με τις παρ. 4, 5 και 6 του άρθρου 72, και εφαρμόζονται κατά τα λοιπά οι προαναφερόμενες παράγραφοι. Σε αντίθετη περίπτωση, καταπίπτει υπέρ της αναθέτουσας αρχής η εγγύηση συμμετοχής του προσωρινού αναδόχου, που είχε προσκομισθεί, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 72.»

Άρθρο 46

Κατακύρωση - σύναψη σύμβασης– Αντικατάσταση άρθρου 105 ν. 4412/2016

Το άρθρο 105 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 105

Κατακύρωση – σύναψη σύμβασης

1. Στην απόφαση κατακύρωσης αναφέρονται υποχρεωτικά οι προθεσμίες για την αναστολή της σύμβασης της σύμβασης σύμφωνα με τα άρθρα 360 και επόμενα.

Στις διαδικασίες ανάθεσης δημόσιας σύμβασης προμήθειας αγαθών ή παροχής γενικών υπηρεσιών, η αναθέτουσα αρχή, αιτιολογημένα και κατόπιν γνώμης του αρμόδιου γνωμοδοτικού οργάνου, μπορεί να κατακυρώσει τη σύμβαση για ολόκληρη ή μεγαλύτερη ή μικρότερη ποσότητα, αγαθών ή παρεχόμενων υπηρεσιών, από αυτήν που καθορίζεται στα έγγραφα της σύμβασης, εφόσον ο σχετικός όρος έχει περιληφθεί σε αυτά.

Με την απόφαση του προηγούμενου εδαφίου, η αναθέτουσα αρχή μπορεί να κατακυρώσει τη σύμβαση για το ογδόντα τοις εκατό (80%) μέχρι και το εκατόν είκοσι τοις εκατό (120%) της ποσότητας αγαθών ή παρεχόμενων υπηρεσιών που αναφέρεται στα έγγραφα της σύμβασης.

2. Η αναθέτουσα αρχή κοινοποιεί αμέσως την απόφαση κατακύρωσης, μαζί με αντίγραφο όλων των πρακτικών της διαδικασίας ελέγχου και αξιολόγησης των προσφορών, σε όλους τους οικονομικούς φορείς που έλαβαν μέρος στη διαδικασία ανάθεσης δημόσιας σύμβασης, εκτός από τους οριστικούς αποκλεισθέντες, με κάθε πρόσφορο τρόπο, όπως μέσω του ΕΣΗΔΗΣ.

3. Η απόφαση κατακύρωσης δεν παράγει τα έννομα αποτελέσματά της, εφόσον η αναθέτουσα αρχή δεν την κοινοποίησε σύμφωνα με την παρ. 2. Τα έννομα αποτελέσματα της απόφασης κατακύρωσης επέρχονται εφόσον συντρέξουν σωρευτικά οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

α) σε συμβάσεις με εκτιμώμενη αξία άνω των ορίων του άρθρου 118 και των εξήντα χιλιάδων (60.000) ευρώ για τις συμβάσεις ενεργειών τεχνικής βοήθειας του άρθρου 119, παρέλθει άπρακτη η προθεσμία άσκησης προδικαστικής προσφυγής ή σε περίπτωση άσκησης, παρέλθει άπρακτη η προθεσμία άσκησης αίτησης αναστολής κατά της απόφασης της ΑΕΠΠ και σε περίπτωση άσκησης αίτησης αναστολής κατά της απόφασης της ΑΕΠΠ, εκδοθεί απόφαση επί της αίτησης, με την επιφύλαξη της χορήγησης προσωρινής διαταγής, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο τελευταίο εδάφιο της παρ. 4 του άρθρου 372 και β) ολοκληρωθεί επιτυχώς ο προσυμβατικός έλεγχος από το Ελεγκτικό Συνέδριο, σύμφωνα με τα άρθρα 324 έως 327 του ν. 4700/2020 (Α' 127), εφόσον απαιτείται, και

γ) ο προσωρινός ανάδοχος υποβάλλει έπειτα από σχετική πρόσκληση, υπεύθυνη δήλωση, που υπογράφεται κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 79Α, στην οποία δηλώνεται ότι δεν έχουν επέλθει στο πρόσωπό του οψιγενείς μεταβολές κατά την έννοια του άρθρου 104 και μόνον στην περίπτωση του προσυμβατικού ελέγχου ή της άσκησης προδικαστικής προσφυγής κατά της απόφασης κατακύρωσης. Η υπεύθυνη δήλωση ελέγχεται από το αρμόδιο γνωμοδοτικό όργανο, το οποίο συντάσσει πρακτικό που συνοδεύει τη σύμβαση.

4. Μετά από την επέλευση των εννόμων αποτελεσμάτων της απόφασης κατακύρωσης, η αναθέτουσα αρχή προσκαλεί τον ανάδοχο να προσέλθει για την υπογραφή του συμφωνητικού, θέτοντάς του προθεσμία δεκαπέντε (15) ημερών από την κοινοποίηση σχετικής έγγραφης ειδικής πρόσκλησης.

5. Η σύμβαση θεωρείται συναφθείσα με την κοινοποίηση της πρόσκλησης της παρ. 4 στον ανάδοχο.

6. Οι συμβάσεις που ανατίθενται σύμφωνα με την παρ. 4 και την περ. α' της παρ. 5 του άρθρου 39 και βασίζονται σε συμφωνία – πλαίσιο στη διαδικασία ανάθεσης της οποίας οι προσφορές υποβλήθηκαν με τη μορφή ηλεκτρονικών καταλόγων του άρθρου 35, και η εκτέλεσή της γίνεται με χρήση ηλεκτρονικών καταλόγων του άρθρου 35, θεωρούνται συναφθείσες με την κοινοποίηση σχετικής εντολής αγοράς, που ισοδυναμεί με απόφαση ανάθεσης, από την αναθέτουσα αρχή στον ανάδοχο. Στην περίπτωση αυτή η εντολή αγοράς επέχει θέση εγγράφου συμφωνητικού με την έννοια του άρθρου 130 του ν. 4270/2014.

7. Εάν ο ανάδοχος δεν προσέλθει να υπογράψει το συμφωνητικό, μέσα στην προθεσμία που ορίζεται στην ειδική πρόκληση, με την επιφύλαξη αντικειμενικών λόγων ανωτέρας βίας, κηρύσσεται έκπτωτος, καταπίπτει υπέρ της αναθέτουσας αρχής η εγγύηση συμμετοχής του και ακολουθείται η διαδικασία του άρθρου 103 για τον προσφέροντα που υπέβαλε την αμέσως επόμενη πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά. Αν κανένας από τους προσφέροντες δεν προσέλθει για την υπογραφή του συμφωνητικού, η διαδικασία ανάθεσης ματαιώνεται, σύμφωνα με την περ. β' της παρ. 1 του άρθρου 106. Η αναθέτουσα μπορεί, στην περίπτωση αυτή, να αναζητήσει αποζημίωση, πέρα από την καταπίπτουσα εγγυητική επιστολή, δυνάμει των άρθρων 197 και 198 ΑΚ.

8. Εάν η αναθέτουσα αρχή δεν απευθύνει την πρόσκληση της παρ. 4 εντός χρονικού διαστήματος εξήντα (60) ημερών από την επέλευση των εννόμων αποτελεσμάτων της απόφασης κατακύρωσης, με την επιφύλαξη της ύπαρξης επιτακτικού λόγου δημόσιου συμφέροντος ή αντικειμενικών λόγων ανωτέρας βίας, ο ανάδοχος δικαιούται να απέχει από την υπογραφή του συμφωνητικού, χωρίς να εκπέσει η εγγύηση συμμετοχής του, καθώς και να αναζητήσει αποζημίωση δυνάμει των άρθρων 197 και 198 ΑΚ.»

Άρθρο 47

Ματαίωση διαδικασίας – Τροποποίηση άρθρου 106 ν. 4412/2016

Οι παρ. 1 και 5 του άρθρου 106 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 106

Ματαίωση διαδικασίας

1. Η αναθέτουσα αρχή με ειδικά αιτιολογημένη απόφασή της, η οποία εκδίδεται μετά από γνώμη του αρμόδιου οργάνου, ματαιώνει τη διαδικασία σύναψης δημόσιας σύμβασης:

α) εφόσον η διαδικασία απέβη άγονη είτε λόγω μη υποβολής προσφοράς είτε λόγω απόρριψης όλων των προσφορών ή αιτήσεων ή αποκλεισμού όλων των προσφερόντων ή συμμετεχόντων, σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος βιβλίου και τα έγγραφα της σύμβασης ή

β) στην περίπτωση του δευτέρου εδαφίου της παρ. 7 του άρθρου 105.

2. Ματαίωση της διαδικασίας ανάθεσης δημόσιας σύμβασης μπορεί να λάβει χώρα με ειδικώς αιτιολογημένη απόφαση της αναθέτουσας αρχής, μετά από γνώμη του αρμόδιου οργάνου, στις ακόλουθες περιπτώσεις:

α) λόγω παράτυπης διεξαγωγής της διαδικασίας ανάθεσης με την επιφύλαξη των διατάξεων της παρ.3,

β) αν οι οικονομικές και τεχνικές παράμετροι που σχετίζονται με τη διαδικασία ανάθεσης άλλαξαν ουσιωδώς και η εκτέλεση του συμβατικού αντικείμενου δεν ενδιαφέρει πλέον την αναθέτουσα αρχή ή τον φορέα για τον οποίο προορίζεται το υπό ανάθεση αντικείμενο,

γ) αν λόγω ανωτέρας βίας, δεν είναι δυνατή η κανονική εκτέλεση της σύμβασης,

δ) αν η επιλεγείσα προσφορά κριθεί ως μη συμφέρουσα από οικονομική άποψη,

ε) στην περίπτωση των παρ. 3 και 4 του άρθρου 97,

στ) για άλλους επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος όπως ιδίως δημόσιας υγείας ή προστασίας του περιβάλλοντος.

3. Αν διαπιστωθούν σφάλματα ή παραλείψεις σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας ανάθεσης, η αναθέτουσα αρχή μπορεί, μετά από γνώμη του αρμόδιου οργάνου, να ακυρώσει μερικώς τη διαδικασία ή να αναμορφώσει ανάλογα το αποτέλεσμα της ή να αποφασίσει την επανάληψή της από το σημείο που εμφιλοχώρησε το σφάλμα ή η παράλειψη.

4. Όταν συντρέχουν οι λόγοι για τη ματαίωση της διαδικασίας που αναφέρονται στις παρ. 1 και 2, η αναθέτουσα αρχή ακυρώνει τη διαδικασία ανάθεσης δημόσιας σύμβασης για ολόκληρο το αντικείμενο της σύμβασης ή, αν οι λόγοι αυτοί συνδέονται με τμήμα της σύμβασης, για το εν λόγω τμήμα, εφόσον επιτρέπεται η κατάθεση τέτοιων προσφορών.

5. Η αναθέτουσα αρχή διατηρεί, επίσης, το δικαίωμα, να αποφασίσει, παράλληλα με τη ματαίωση της διαδικασίας ανάθεσης σύμβασης, και την επανάληψη οποιασδήποτε φάσης της διαδικασίας σύναψης, με αντικατάσταση ή μη των όρων της ή την προσφυγή στη διαδικασία των άρθρων 29 ή 32, εφόσον, στην τελευταία αυτή περίπτωση, πληρούνται οι όροι και οι προϋποθέσεις των άρθρων αυτών.

6. Ειδικά για την περ. δ' της παρ. 2 για τη ματαίωση της διαδικασίας σύναψης δημόσιας σύμβασης έργου, απαιτείται γνώμη του Τεχνικού Συμβουλίου του Υπουργείου στο οποίο υπάγεται ή από το οποίο εποπτεύεται η αναθέτουσα αρχή ή του τεχνικού συμβουλίου της οικείας περιφέρειας, όταν στο οικείο Υπουργείο δεν υφίσταται τεχνικό συμβούλιο και όταν αναθέτουσες αρχές είναι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού ή ενώσεις ή νομικά πρόσωπα των οργανισμών αυτών.

7. Στις δημόσιες συμβάσεις έργων και σε περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 50 και ματαίωσης της διαδικασίας, δυνάμει του παρόντος άρθρου, η αναθέτουσα αρχή μπορεί, να εξαγοράσει τις μελέτες των τεχνικών λύσεων που κρίνει ικανοποιητικές και να προβεί σε νέα διαδικασία σύναψης σύμβασης έργου βάσει των μελετών αυτών. Η δυνατότητα αυτή πρέπει να αναφέρεται στα έγγραφα της σύμβασης κατά την αρχική διαδικασία.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'**ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΘΕΣΗΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 5 ΤΟΥ Ν.
4412/2016****Άρθρο 48****Επιλογή των διαδικασιών– Αντικατάσταση άρθρου 116 ν. 4412/2016**

Το άρθρο 116 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 116

Επιλογή των διαδικασιών

Για δημόσιες συμβάσεις κάτω των ορίων οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να προσφεύγουν, εκτός από τις διαδικασίες που προβλέπονται στο άρθρο 26, στις διαδικασίες των άρθρων 117 και 118, καθώς και στο σύστημα προεπιλογής, του άρθρου 303 αναλόγως εφαρμοζόμενου.»

Άρθρο 49**Δημόσιες συμβάσεις ήσσονος αξίας– Αντικατάσταση άρθρου 117 ν. 4412/2016**

Το άρθρο 117 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 117

Δημόσιες συμβάσεις ήσσονος αξίας

Για τις δημόσιες συμβάσεις ήσσονος αξίας, με την έννοια της περ. 30 της παρ. 1 του άρθρου 2, είναι δυνατό να μην ακολουθείται διαδικασία ανάθεσης σύμβασης και οι πληρωμές να εκτελούνται ως εξόφληση έναντι νόμιμου φορολογικού παραστατικού, χωρίς να απαιτείται έκδοση πράξης ανάθεσης ή οι διαδικασίες εκτέλεσης του παρόντος από την αναθέτουσα αρχή. Για τον υπολογισμό της εκτιμώμενης αξίας μιας σύμβασης ως ήσσονος αξίας εφαρμόζεται το άρθρο 6».

Άρθρο 50**Απευθείας ανάθεση – Αντικατάσταση άρθρου 118 ν. 4412/2016**

Το άρθρο 118 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 118

Απευθείας ανάθεση

1. Προσφυγή στη διαδικασία της απευθείας ανάθεσης επιτρέπεται όταν η εκτιμώμενη αξία της σύμβασης, είναι ίση ή κατώτερη από το όριο των τριάντα χιλιάδων (30.000) ευρώ. Για τις διαδικασίες ανάθεσης σύμβασης έργου και τις συμβάσεις υπηρεσιών, οι οποίες εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 107 έως 110, το ποσό του προηγούμενου εδαφίου είναι εξήντα χιλιάδες (60.000) ευρώ.
2. Η απευθείας ανάθεση διενεργείται από τις αρμόδιες για την ανάθεση της σύμβασης υπηρεσίες της αναθέτουσας αρχής, χωρίς να απαιτείται γνωμοδότηση συλλογικού οργάνου.

3. Μετά την έκδοση της απόφασης ανάθεσης, η αναθέτουσα αρχή τη δημοσιεύει στο ΚΗΜΔΗΣ σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 38 και την κοινοποιεί στον οικονομικό φορέα. Η παράλειψη εκπλήρωσης της υποχρέωσης του προηγούμενου εδαφίου καθιστά τη σύμβαση αυτοδικαίως άκυρη. Η υπογραφή συμφωνητικού απαιτείται για συμβάσεις με εκτιμώμενη αξία που υπερβαίνει το ποσό των δύο χιλιάδων πεντακοσίων (2.500) ευρώ, με την επιφύλαξη της παρ. 6 του άρθρου 105. Ειδικά για τις συμβάσεις προμηθειών και υπηρεσιών που αφορούν σε ενέργειες τεχνικής βοήθειας των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων του ΕΣΠΑ και του ΕΟΧ ή άλλων ενωσιακών ή διεθνών προγραμμάτων ή/και ταμείων, καθώς και των τομεακών, περιφερειακών και ειδικών προγραμμάτων του Εθνικού Προγράμματος Ανάπτυξης (ΕΠΑ), το ανωτέρω ποσό ορίζεται σε δέκα χιλιάδες (10.000) ευρώ.

Η απόφαση ανάθεσης περιέχει κατ' ελάχιστο:

- α) την επωνυμία και τα στοιχεία της αναθέτουσας αρχής,
- β) περιγραφή του αντικειμένου της σύμβασης και της αξίας της,
- γ) όνομα και στοιχεία επικοινωνίας του οικονομικού φορέα στον οποίο ανατίθεται η σύμβαση,
- δ) κάθε άλλη πληροφορία που η αναθέτουσα αρχή κρίνει απαραίτητη.

4. Για τις δημόσιες συμβάσεις έργων, μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, η επιλογή του αναδόχου διενεργείται με απόφαση της αναθέτουσας αρχής. Η σύμβαση συνάπτεται με τον ανάδοχο που επιλέγεται και διαθέτει τα αναγκαία προς τούτο προσόντα και την απαραίτητη εξειδίκευση. Η εκτιμώμενη αξία της σύμβασης αποτελεί το ανώτατο όριο της συμβατικής αμοιβής του αναδόχου. Μετά από την υπογραφή της σύμβασης, ο ανάδοχος ή ελεγχόμενο από αυτόν φυσικό ή νομικό πρόσωπο δεν δύναται να συνάψει σύμβαση του παρόντος άρθρου με την αυτή αναθέτουσα αρχή για διάστημα δώδεκα (12) μηνών.

5. Σύμφωνα με το παρόν άρθρο, μπορούν να ανατεθούν από κάθε αναθέτουσα αρχή κατ' έτος, μία ή περισσότερες συμβάσεις, συνολικού προϋπολογισμού μέχρι ποσοστού δέκα τοις εκατό (10%) των πιστώσεων της αναθέτουσας αρχής κατ' έτος, για ανάθεση συμβάσεων έργων, μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών επιστημονικών υπηρεσιών, αντίστοιχα. Συμβάσεις που συνάπτονται κατά παράβαση της παρούσας είναι άκυρες και δεν παράγουν έννομα αποτελέσματα.»

Άρθρο 51

Απευθείας ανάθεση μέσω συστήματος ηλεκτρονικών καταλόγων (e-marketplace)– Προσθήκη άρθρου 118 Α στον ν. 4412/2016

Στον ν. 4412/2016 (Α' 147) προστίθενται άρθρο 118Α ως εξής:

«Άρθρο 118 Α

Απευθείας ανάθεση μέσω συστήματος ηλεκτρονικών καταλόγων (e-marketplace)

1. Οι αναθέτουσες αρχές δύναται να προσφεύγουν στα συστήματα ηλεκτρονικών καταλόγων του άρθρου 35 Α, εφόσον η αξία των συμβάσεων που ανατίθενται απευθείας μέσω αυτών δεν υπερβαίνει ετησίως το ποσό των σαράντα χιλιάδων (40.000) ευρώ, ανά είδος αγαθού ή υπηρεσίας.

2. Η απευθείας ανάθεση μέσω των συστημάτων ηλεκτρονικών καταλόγων, διενεργείται από τις αρμόδιες υπηρεσίες της αναθέτουσας αρχής χωρίς να απαιτείται συγκρότηση συλλογικού οργάνου.
3. Η ανάθεση της σύμβασης κατά τα ανωτέρω γίνεται σε οικονομικό φορέα εγγεγραμμένο στο μητρώο επιλεγμένων οικονομικών φορέων του άρθρου 35 Α, εφόσον τηρούνται οι όροι της πρόσκλησης της παρ. 3 του άρθρου 35 Α, δυνάμει της οποίας υποβλήθηκε η προσφορά του οικονομικού φορέα. Ο έλεγχος της τήρησης των ανωτέρω προϋποθέσεων γίνεται με ευθύνη της αναθέτουσας αρχής.
4. Για την ανάθεση της σύμβασης η αναθέτουσα αρχή εκδίδει εντολή αγοράς, μέσω του συστήματος ηλεκτρονικών καταλόγων, η οποία αναρτάται στο ΚΗΜΔΗΣ και περιέχει κατ' ελάχιστο:
  - α) την επωνυμία και τα στοιχεία της αναθέτουσας αρχής,
  - β) περιγραφή του αντικειμένου της σύμβασης και της αξίας της,
  - γ) όνομα και στοιχεία επικοινωνίας του οικονομικού φορέα στον οποίο ανατίθεται η σύμβαση,
  - δ) κάθε άλλη πληροφορία που κρίνει απαραίτητη η αναθέτουσα αρχή.
5. Σε περίπτωση παράβασης της υποχρέωσης της παρ. 4, η εντολή αγοράς καθίσταται αυτοδικαίως άκυρη.

Άρθρο 52

Συμβάσεις ενεργειών τεχνικής βοήθειας – Τροποποίηση άρθρου 119 ν. 4412/2016

Στον τίτλο του άρθρου 119 του ν. 4412/2016 (Α' 147) προστίθενται οι λέξεις «Εξουσιοδοτική διάταξη», οι παρ. 2, 3, 6, 7 και 8 τροποποιούνται, η παρ. 5 καταργείται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 119

Συμβάσεις ενεργειών τεχνικής βοήθειας- Εξουσιοδοτική διάταξη

1. Σε περίπτωση συμβάσεων προμηθειών ή υπηρεσιών κάτω των ορίων, οι οποίες αφορούν ενέργειες τεχνικής βοήθειας των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων του ΕΣΠΑ, του Ε.Ο.Χ. ή άλλων ενωσιακών ή διεθνών προγραμμάτων ή/και ταμείων, καθώς και των τομεακών, περιφερειακών και ειδικών προγραμμάτων του Εθνικού Προγράμματος Ανάπτυξης (ΕΠΑ), οι αναθέτουσες αρχές ή/και οι δικαιούχοι ενεργειών τεχνικής βοήθειας, κατά την έννοια του ν. 4314/2014 και του θεσμικού πλαισίου του ΕΠΑ, μπορούν να προσφεύγουν και στις διαδικασίες των παρ. 2 και 3, κατά περίπτωση.
2. Με αιτιολογημένη απόφαση του αρμοδίου οργάνου του Υπουργείου, της Περιφέρειας ή του νομικού προσώπου όπου υπάγεται η υπηρεσία που εκτελεί ενέργειες τεχνικής βοήθειας, επιτρέπεται η σύναψη σύμβασης προμήθειας αγαθών ή παροχής υπηρεσιών, εκτιμώμενης αξίας έως εξήντα χιλιάδων (60.000) ευρώ, κατόπιν αποστολής πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος. Η πρόσκληση απευθύνεται σε τρεις (3) τουλάχιστον οικονομικούς φορείς, οι οποίοι επιλέγονται μεταξύ των εγγεγραμμένων σε κατάλογο προμηθευτών ή/και παρόχων υπηρεσιών, ο οποίοςς καταρτίζεται και τηρείται για τον σκοπό της εκτέλεσης ενεργειών τεχνικής βοήθειας. Δεν αξιολογούνται προσφορές που υποβάλλονται από μη προσκληθέντες οικονομικούς φορείς. Το σχετικό συμφωνητικό, όπου απαιτείται, υπογράφεται από το ίδιο ως άνω όργανο.
3. Με αιτιολογημένη απόφαση του αρμοδίου οργάνου του Υπουργείου, της Περιφέρειας ή του νομικού προσώπου όπου υπάγεται η υπηρεσία που εκτελεί ενέργειες τεχνικής βοήθειας επιτρέπεται η σύναψη σύμβασης προμήθειας αγαθών ή παροχής υπηρεσιών, εκτιμώμενης αξίας άνω των εξήντα χιλιάδων (60.000) έως και εκατό χιλιάδων (100.000) ευρώ, κατόπιν πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος. Η

πρόσκληση απευθύνεται γενικά προς όλους τους οικονομικούς φορείς, οι οποίοι είναι εγγεγραμμένοι σε κατάλογο προμηθευτών και παρόχων υπηρεσιών, ο οποίος καταρτίζεται και τηρείται για τον σκοπό της εκτέλεσης ενεργειών τεχνικής βοήθειας και οι οποίοι ανταποκρίνονται στις προϋποθέσεις του φυσικού αντικειμένου της σύμβασης, όπως αυτό αποτυπώνεται στο συγκεκριμένο κωδικό CPV. Δεν αξιολογούνται προσφορές που υποβάλλονται από μη προσκληθέντες οικονομικούς φορείς. Το σχετικό συμφωνητικό, όπου απαιτείται, υπογράφεται από το ίδιο ως άνω όργανο.

4. Με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης και Επενδύσεων ή του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού ρυθμίζεται η διαδικασία κατάρτισης και τήρησης των καταλόγων προμηθευτών και παρόχων υπηρεσιών ενεργειών τεχνικής βοήθειας για την εφαρμογή του παρόντος άρθρου, και εξειδικεύονται οι όροι εγγραφής των οικονομικών φορέων σε αυτούς, οι όροι επιλογής του αναδόχου κατά τις παρ. 2 και 3, καθώς και κάθε άλλο σχετικό θέμα.

5. [Καταργήθηκε]

6. Η σύναψη συμβάσεων προμηθειών ή υπηρεσιών, οι οποίες αφορούν σε ενέργειες τεχνικής βοήθειας των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων του ΕΣΠΑ, του Ε.Ο.Χ. ή άλλων ενωσιακών ή διεθνών προγραμμάτων ή/και ταμείων, καθώς και των τομεακών, περιφερειακών και ειδικών προγραμμάτων του ΕΠΑ, η σύναψη αυτών κατά τα άρθρα 117 και 118 χωρεί με αιτιολογημένη απόφαση του αρμοδίου οργάνου του Υπουργείου ή της Περιφέρειας, όπου υπάγεται η υπηρεσία που εκτελεί ενέργειες τεχνικής βοήθειας. Το σχετικό συμφωνητικό, όπου απαιτείται, υπογράφεται από το ίδιο ως άνω όργανο.

7. Η πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για σύναψη σύμβασης, σύμφωνα με τις παρ. 2 και 3, αναρτάται στο ΚΗΜΔΗΣ.

8. Η διαδικασία ανάθεσης συμβάσεων υπηρεσιών, οι οποίες αφορούν σε ενέργειες ωρίμανσης των συγχρηματοδοτούμενων πράξεων του ΕΣΠΑ, του ΕΟΧ ή άλλων ενωσιακών ή διεθνών προγραμμάτων ή/και ταμείων, η εκτιμώμενη αξία των οποίων δεν υπερβαίνει τα όρια της παρ. 1 του άρθρου 118, γίνεται σύμφωνα με τα οριζόμενα στις παρ. 1 έως 3 του άρθρου 118».

Άρθρο 53

Έναρξη διαδικασίας σύναψης σύμβασης–Αντικατάσταση άρθρου 120 το ν. 4412/2016

Το άρθρο 120 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 120

Έναρξη διαδικασίας σύναψης σύμβασης

1. Για συμβάσεις κάτω των ορίων, ως χρόνος έναρξης των διαδικασιών του άρθρου 26 νοείται η ημερομηνία δημοσίευσης της διακήρυξης στο ΚΗΜΔΗΣ, ανά περίπτωση, σύμφωνα με το άρθρο 66, με την επιφύλαξη της παρ. 5 του άρθρου 376.
2. Ως χρόνος έναρξης της διαδικασίας της απευθείας ανάθεσης ή της διαδικασίας διαπραγμάτευσης χωρίς δημοσίευση προκήρυξης νοείται η ημερομηνία αποστολής προς τους οικονομικούς φορείς της πρώτης πρόσκλησης υποβολής προσφοράς ή της πρώτης πρόσκλησης συμμετοχής σε διαπραγμάτευση.
3. Για τις συμβάσεις του άρθρου 118 ισχύουν τα ακόλουθα:
  - α) Η πρόσκληση της παρ. 2 ειδικά για συμβάσεις προμήθειας αγαθών και παροχής υπηρεσιών με εκτιμώμενη αξία άνω του ορίου των δύο χιλιάδων πεντακοσίων (2.500) ευρώ δύναται να απευθύνεται και σε έναν οικονομικό φορέα και αναρτάται στο ΚΗΜΔΗΣ τουλάχιστον πέντε (5) εργάσιμες ημέρες πριν

από την κοινοποίηση της απόφασης ανάθεσης. Δεν λαμβάνονται υπόψη προσφορές οικονομικών φορέων που δεν προσκλήθηκαν να υποβάλουν προσφορά.

β) Για τις δημόσιες συμβάσεις έργου με εκτιμώμενη αξία μέχρι και τριάντα χιλιάδες (30.000) ευρώ, η πρόσκληση της παρ. 2 δύναται να απευθύνεται και σε έναν οικονομικό φορέα και αναρτάται στο ΚΗΜΔΗΣ τουλάχιστον πέντε (5) εργάσιμες ημέρες πριν από την κοινοποίηση της απόφασης ανάθεσης. Δεν λαμβάνονται υπόψη προσφορές οικονομικών φορέων που δεν προσκλήθηκαν να υποβάλουν προσφορά.

Για τις δημόσιες συμβάσεις έργου άνω των τριάντα χιλιάδων (30.000) ευρώ, η πρόσκληση για την υποβολή προσφοράς αποστέλλεται σε τουλάχιστον τρεις (3) οικονομικούς φορείς και αναρτάται στο ΚΗΜΔΗΣ για τουλάχιστον πέντε (5) εργάσιμες ημέρες πριν από την κοινοποίηση της απόφασης ανάθεσης. Δεν αξιολογούνται προσφορές οικονομικών φορέων που δεν προσκλήθηκαν να υποβάλουν προσφορά.

γ) Οι προσκλήσεις για την υποβολή προσφοράς στις συμβάσεις έργων, μελετών και τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών αναρτώνται και στην ιστοσελίδα του Τ.Ε.Ε..

4. Η παράλειψη εκπλήρωσης της υποχρέωσης της παρ. 3 κωλύει τη σύναψη της σύμβασης.»

Άρθρο 54

Οικονομικές προσφορές στις δημόσιες συμβάσεις έργων – Τροποποίηση άρθρου 124 ν. 4412/2016

Η παρ. 1 του άρθρου 124 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιείται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 124

Οικονομικές προσφορές στις δημόσιες συμβάσεις έργων

1. Στις διαδικασίες σύναψης δημόσιας σύμβασης έργου κάτω των ορίων, η αναθέτουσα αρχή μπορεί, εκτός από τα οριζόμενα στην παρ. 2 του άρθρου 95, να ορίσει στα έγγραφα της σύμβασης ότι οι οικονομικές προσφορές συντάσσονται και υποβάλλονται σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 126.
2. Οι οικονομικές προσφορές συντάσσονται υποχρεωτικά επί του εντύπου που χορηγεί η αναθέτουσα αρχή ή βάσει υποδείγματος που περιλαμβάνεται ως Παράρτημα στα έγγραφα της σύμβασης.»

Άρθρο 55

Έννομη προστασία κατά τη διαδικασία σύναψης δημοσίων συμβάσεων με εκτιμώμενη αξία κατώτερη ή ίση των ορίων του άρθρου 118 και των δημοσίων συμβάσεων του άρθρου 119– Αντικατάσταση άρθρου 127 ν. 4412/2016

Το άρθρο 127 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 127

Έννομη προστασία για δημόσιες συμβάσεις των άρθρων 118 και 119

1. Για δημόσιες συμβάσεις με εκτιμώμενη αξία κατώτερη ή ίση των ορίων του άρθρου 118, όποιος έχει έννομο συμφέρον, μπορεί να ζητήσει την ακύρωση πράξης ή παράλειψης της αναθέτουσας αρχής και την αναστολή εκτέλεσης, ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου της έδρας της αναθέτουσας αρχής, κατά τα

οριζόμενα στο π.δ. 18/1989 (Α' 8), το οποίο αποφάινεται αμετακλήτως χωρίς να επιτρέπεται η προηγούμενη άσκηση άλλης ειδικής ή ενδικοφανούς διοικητικής προσφυγής.

Το παράβολο για την άσκηση της αίτησης ακύρωσης και της αίτησης αναστολής ορίζεται ίσο με το πέντε τοις εκατό (5%) επί της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης.

2. Για τα ζητήματα έννομης προστασίας για δημόσιες συμβάσεις του άρθρου 119:

α) με εκτιμώμενη αξία άνω των εξήντα χιλιάδων (60.000) ευρώ, εφαρμόζονται οι διατάξεις του Βιβλίου ΙV.

β) με εκτιμώμενη αξία έως και εξήντα χιλιάδων (60.000) ευρώ, εφαρμόζονται οι διατάξεις της παρ. 1.»

Άρθρο 56

Ανάθεση εξειδικευμένων υπηρεσιών (σύμβουλοι, εμπειρογνώμονες) για δημόσιες συμβάσεις – Τροποποίηση άρθρου 128 ν. 4412/2016

Οι τίτλος και οι παρ. 1, 2 και 3 του άρθρου 128 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 128

Ανάθεση εξειδικευμένων υπηρεσιών (σύμβουλοι, εμπειρογνώμονες) για δημόσιες συμβάσεις – Εξουσιοδοτική διάταξη

1. Όταν πρόκειται να εκτελεστούν δημόσιες συμβάσεις ή συμβάσεις παραχώρησης έργων ή συμβάσεις έργων που υλοποιούνται ως Συμπράξεις Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ), εκτιμώμενης αξίας σύμβασης μεγαλύτερης των τριάντα εκατομμυρίων (30.000.000) ευρώ, ή μέρη αυτών, ιδίως για τον σχεδιασμό, μελέτη, έλεγχο μελέτης, διοίκηση και επίβλεψη έργων ή συμβάσεων επιτρέπεται η ανάθεση, με προσφυγή σε διαδικασία διαπραγμάτευσης χωρίς δημοσίευση προκήρυξης με ανάρτηση της πρόσκλησης στην ιστοσελίδα της αναθέτουσας αρχής ή του αναθέτοντος φορέα, υπηρεσιών συμβούλων οποιασδήποτε ειδικότητας, όπως, τεχνικού, νομικού, οικονομικού συμβούλου και συμβούλου οργάνωσης, σε ημεδαπά ή αλλοδαπά, φυσικά ή νομικά πρόσωπα, επί ειδικών θεμάτων, που απαιτούνται για την υλοποίηση, μελέτη και εκτέλεση των συμβάσεων αυτών, έναντι αμοιβής μέχρι των ορίων των περ. β', γ' και δ', κατά περίπτωση, του άρθρου 5 και με ανώτατο όριο το 0,5% της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης. Το προηγούμενο εδάφιο εφαρμόζεται αναλόγως και για την πρόσληψη συμβούλων οποιασδήποτε ειδικότητας για θέματα που σχετίζονται με την επίβλεψη και παρακολούθηση από τεχνικής, νομικής και χρηματοοικονομικής πλευράς κατά την περίοδο λειτουργίας και συντήρησης των Συμβάσεων Παραχώρησης ή των συμβάσεων έργων που υλοποιούνται ως ΣΔΙΤ, με αξία σύμβασης μεγαλύτερης των τριάντα εκατομμυρίων (30.000.000) ευρώ. Για την ανάθεση απαιτείται γνώμη του Τεχνικού Συμβουλίου Δημόσιων Έργων της Γενικής Γραμματείας Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών.

2. Όταν πρόκειται να εκτελεστούν δημόσιες συμβάσεις ή συμβάσεις παραχώρησης έργων ή συμβάσεις έργων που υλοποιούνται ως ΣΔΙΤ ή μέρη αυτών και, ιδίως για τον σχεδιασμό, μελέτη, έλεγχο μελέτης, διοίκηση και επίβλεψη έργων της Γενικής Γραμματείας Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και

Μεταφορών, επιτρέπεται, η ανάθεση, με προσφυγή σε διαδικασία διαπραγμάτευσης χωρίς δημοσίευση προκήρυξης με ανάρτηση της πρόσκλησης στην ιστοσελίδα της αναθέτουσας αρχής, υπηρεσιών συμβούλων επί ειδικών θεμάτων, που απαιτούνται για την υλοποίηση και εκτέλεση των έργων αυτών έναντι συνολικής αμοιβής μέχρι των ορίων των περ. β', γ' και δ', κατά περίπτωση, του άρθρου 5, με ανώτατο όριο το 0,5% της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης. Για την ανάθεση απαιτείται γνώμη του Τεχνικού Συμβουλίου Δημόσιων Έργων της Γενικής Γραμματείας Υποδομών του.

3. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Υποδομών και Μεταφορών και του κατά περίπτωση αρμόδιου υπουργού, μπορεί να εφαρμόζονται οι διατάξεις της παρ. 2 και με συνολική αμοιβή μέχρι του ορίου της περ. β του άρθρου 5 και με ανώτατο όριο το 0,5% της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης, ολικά ή μερικά, σε συγκεκριμένο έργο ή τμήμα έργου ή ομάδα έργων, που εκτελούνται από το Δημόσιο ή φορείς του δημόσιου τομέα και να ρυθμίζονται όλα τα σχετικά θέματα.

4. Οι σχετικές δαπάνες βαρύνουν τις πιστώσεις του έργου. Η ανάθεση καθηκόντων συμβούλου γίνεται με σύμβαση στην οποία ορίζονται οι παρεχόμενες από τον σύμβουλο υπηρεσίες, οι όροι και προϋποθέσεις παροχής τους, η διάρκεια της σύμβασης και κάθε άλλη λεπτομέρεια εφαρμογής της.

5. Σε περιπτώσεις ειδικών ή μεγάλων έργων υποδομής ή έργων, στα οποία εφαρμόζονται μη διαδεδομένες ειδικές μέθοδοι μελέτης και κατασκευής, ιδίως σε θέματα ασφάλειας ή αντιμετώπισης και αποτροπής κινδύνου, μπορεί, με απόφαση της προϊσταμένης αρχής, που λαμβάνεται κατόπιν σύμφωνης γνώμης του τεχνικού συμβουλίου του αρμόδιου Υπουργείου ή του Τεχνικού Συμβουλίου της Γενικής Γραμματείας Υποδομών, αν στο αρμόδιο Υπουργείο δεν υφίσταται τεχνικό συμβούλιο, να ορίζεται ως ειδικός εμπειρογνώμονας για την επίλυση συγκεκριμένου τεχνικού προβλήματος και για ολιγόμηρη απασχόληση επιστήμονας εγνωσμένου κύρους και φήμης και μεγάλης εμπειρίας σχετικής με το προς επίλυση θέμα, χωρίς να απαιτείται να είναι εγγεγραμμένος στο μητρώο μελετητών. Η επιλογή του εμπειρογνώμονα επιτρέπεται να γίνει έναντι συνολικής αμοιβής μέχρι των ορίων των περ. β' και γ', κατά περίπτωση, του άρθρου 5. Η συνολική αμοιβή του εμπειρογνώμονα βαρύνει τις πιστώσεις του έργου ή της μελέτης και καθορίζεται με την απόφαση ορισμού του, επί τη βάση ημερησίας αποζημίωσης που δεν μπορεί να υπερβαίνει το διπλάσιο της αμοιβής επιστήμονα με υπερεικοσαετή εμπειρία, όπως αυτή ορίζεται στον Κανονισμό Προεκτιμώμενων Αμοιβών της περ. δ' της παρ. 8 του άρθρου 53.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΕΡΓΩΝ, ΜΕΛΕΤΩΝ, ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΛΟΙΠΩΝ ΣΥΝΑΦΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Άρθρο 57

Διοίκηση του έργου – Παρακολούθηση και επίβλεψη– Αντικατάσταση άρθρου 136 ν. 4412/2016

Το άρθρο 136 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 136

Διοίκηση του έργου – Παρακολούθηση και επίβλεψη

1. Η παρακολούθηση, ο έλεγχος και η διοίκηση των έργων ασκούνται από την αρμόδια τεχνική υπηρεσία του φορέα κατασκευής του έργου (διευθύνουσα ή επιβλέπουσα υπηρεσία), η οποία ορίζει τους τεχνικούς υπαλλήλους που θα ασχοληθούν ειδικότερα με την επίβλεψη, προσδιορίζει τα καθήκοντά τους όταν είναι περισσότεροι από έναν, παρακολουθεί το έργο τους και γενικά προβαίνει σε κάθε ενέργεια που απαιτείται για την καλή και έγκαιρη εκτέλεση των έργων. Η επίβλεψη αποσκοπεί στην πιστή εκπλήρωση από τον ανάδοχο των όρων της σύμβασης και στην κατασκευή του έργου σύμφωνα με τους κανόνες της τέχνης, ώστε να ανταποκρίνεται στον προορισμό του και δεν μειώνει τις ευθύνες του αναδόχου που απορρέουν από τον νόμο και τη σύμβαση.
2. Η διευθύνουσα υπηρεσία ορίζει ως επιβλέποντες και βοηθούς αυτών για το έργο ή τμήματά του ή είδη εργασιών τεχνικούς υπαλλήλους που έχουν την κατάλληλη ειδικότητα, ανάλογα με τα στελέχη που διαθέτει, τις υπηρεσιακές ανάγκες και την αξιολόγηση του έργου και του προσωπικού. Οι επιβλέποντες αποτελούν τους άμεσους βοηθούς του προϊστάμενου της διευθύνουσας υπηρεσίας στην άσκηση των καθηκόντων της που σχετίζονται με το έργο, όπως αυτά ορίζονται στο παρόν. Δεν αποκλείεται η άσκηση της επίβλεψης από τον προϊστάμενο της διευθύνουσας υπηρεσίας. Η διευθύνουσα υπηρεσία, όταν ορίζει ομάδα επίβλεψης, περιλαμβάνει τον συντονιστή, τους επιβλέποντες και τους βοηθούς τους, με σαφώς καθορισμένα καθήκοντα στην απόφαση ορισμού, ιδίως σε ό,τι αφορά τις απαιτήσεις υπογραφής εγγράφων και στοιχείων.
3. Η επίβλεψη δύναται να ασκηθεί, εφόσον προβλέπεται στην διακήρυξη, από πιστοποιημένο ιδιωτικό φορέα (φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή ένωση προσώπων), ο οποίος απαιτείται να διαθέτει τις εξειδικευμένες γνώσεις που είναι αναγκαίες για την παρακολούθηση και επίβλεψη του έργου. Με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών, ορίζονται η διαδικασία πιστοποίησης των φορέων επίβλεψης και τα ελάχιστα προσόντα του ιδιωτικού φορέα επίβλεψης ανάλογα με τη φύση και τη σπουδαιότητα του έργου, η διαδικασία ανάθεσης και η αμοιβή του αναδόχου. Με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών ορίζονται τα ελάχιστα στοιχεία που πρέπει να περιλαμβάνει η σύμβαση επίβλεψης μεταξύ αναδόχου και φορέα επίβλεψης. Ο φορέας επίβλεψης ευθύνεται έναντι του κυρίου του έργου ακόμη και για ελαφρά αμέλεια κατά την εκτέλεση των υποχρεώσεών του και επίσης οι διοικούντες και υπάλληλοι του ιδιωτικού φορέα επίβλεψης, σε περίπτωση που αυτός είναι νομικό πρόσωπο υπέχουν, κατά την εκπλήρωση των συμβατικών τους υποχρεώσεων, ποινική ευθύνη δημόσιου υπαλλήλου.
4. Στην περίπτωση της παρ. 3 η διευθύνουσα υπηρεσία δεν προβαίνει στον ορισμό επιβλεπόντων κατά τους ορισμούς της παρ. 2. Ο ιδιωτικός φορέας επίβλεψης έχει όλα τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται από τις διατάξεις του παρόντος στην επίβλεψη, όταν τούτη ασκείται από υπαλλήλους της διευθύνουσας υπηρεσίας.
5. α. Η διευθύνουσα υπηρεσία, σε περίπτωση ανάθεσης της επίβλεψης σε ιδιωτικό φορέα, δικαιούται, να πραγματοποιεί, κατά την κρίση της και χωρίς να απαιτείται οιαδήποτε προηγούμενη γνωστοποίηση, επιτόπιους ελέγχους του έργου, με σκοπό να διαπιστώνει την εξέλιξη αυτού, τη νόμιμη άσκηση της επίβλεψης και τη συμμόρφωση του αναδόχου με τη σύμβαση εκτέλεσης του έργου.
β. Η διευθύνουσα υπηρεσία δύναται να εναντιώνεται στα πορίσματα και έγγραφα του ιδιωτικού φορέα επίβλεψης, με αιτιολογημένη εισήγησή της που υποβάλλεται στην προϊσταμένη αρχή, εντός δεκαπέντε (15) ημερών από τη γνωστοποίησή τους σε αυτήν, άλλως τεκμαίρεται η αποδοχή των πορισμάτων και των εγγράφων του ιδιωτικού φορέα επίβλεψης. Σε περίπτωση εμπρόθεσμης αιτιολογημένης εναντίωσης της διευθύνουσας υπηρεσίας, η προϊσταμένη αρχή του έργου αποφασίζει, εντός προθεσμίας δεκαπέντε

(15) ημερών από της περιέλευσης σε αυτήν της εισηγήσεως. Η απόφαση της προϊσταμένης αρχής δεσμεύει την διευθύνουσα υπηρεσία, τον φορέα επίβλεψης και τον ανάδοχο.

γ. Τα πορίσματα ή τα έγγραφα που συντάσσονται από τον ιδιωτικό φορέα επίβλεψης, καθώς και τα έγγραφα ή τα στοιχεία που υπογράφονται από αυτόν, δεν γεννούν διαφορές μεταξύ του επιβλέποντος και του αναδόχου. Εάν ο ανάδοχος αμφισβητεί ενέργειες της επίβλεψης, υποβάλλει αναφορά προς την διευθύνουσα υπηρεσία, η οποία μπορεί, εάν κάνει δεκτές τις αιτιάσεις του αναδόχου, να εναντιωθεί κατά τη διαδικασία της περ. β'.

δ. Κατά της απόφασης της προϊσταμένης αρχής που δέχεται την εναντίωση της διευθύνουσας υπηρεσίας σε έγγραφα ή πορίσματα του ιδιωτικού φορέα επίβλεψης, καθώς και κατά της τεκμαιρόμενης αποδοχής από τη διευθύνουσα υπηρεσία των εγγράφων ή πορισμάτων του ιδιωτικού φορέα επίβλεψης, ο ανάδοχος μπορεί να ασκήσει την ένσταση του άρθρου 174, εφόσον η ως άνω εναντίωση ή η τεκμαιρόμενη αποδοχή των ενεργειών της επίβλεψης έχουν άμεσα βλαπτικές συνέπειες εις βάρος του, χωρίς να απαιτείται η έκδοση άλλης πράξης προς τούτο.

6. Στην περίπτωση κατασκευής έργου με αυτεπιστασία, η επίβλεψη οργανώνει και διευθύνει τα μέσα που έχει στη διάθεσή της κατά τον οικονομοτεχνικά προσφορότερο τρόπο, για να επιτύχει την κατασκευή του έργου, σύμφωνα με τις προδιαγραφές και τους κανόνες της τέχνης, ώστε να ανταποκρίνεται στον προορισμό του.

7. Η επίβλεψη ασκείται, εκτός από τον τόπο των έργων, και σε όλους τους χώρους όπου κατασκευάζονται τμήματα του έργου.

8. Σε περιπτώσεις μεγάλων ή ειδικών ή σημαντικών έργων, η επίβλεψη μπορεί να γίνει με κλιμάκιο της διευθύνουσας υπηρεσίας, που έχει επικεφαλής τεχνικό κατηγορίας ΠΕ και τον απαιτούμενο αριθμό βοηθών και άλλου τεχνικού και διοικητικού προσωπικού. Το κλιμάκιο επίβλεψης μπορεί να εγκατασταθεί στην έδρα της διευθύνουσας υπηρεσίας ή με απόφαση του αρμόδιου οργάνου του οικείου Υπουργείου στον τόπο των έργων.

9. Μετά από την έναρξη κατασκευής του έργου, οι βασικοί μελετητές έργων που έχουν υπαχθεί στο άρθρο 7Α του ν. 2282/2001 (Α' 17) δύνανται να μετέχουν ως τεχνικοί σύμβουλοι - μελετητές στην εκτέλεση αυτού, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 144 και στην παρ. 6 του άρθρου 188 και υποχρεούνται να συνεργάζονται με τον ιδιωτικό φορέα επίβλεψης.

10. Η διευθύνουσα υπηρεσία κατά τη διάρκεια της κατασκευής του έργου συντάσσει, με τη συνδρομή είτε των επιβλεπόντων υπαλλήλων της είτε του ιδιωτικού φορέα επίβλεψης, και στέλνει στην προϊσταμένη αρχή, κάθε τρίμηνο, συνοπτικές ανακεφαλαιωτικές εκθέσεις για την πορεία του έργου και τα σημαντικά προβλήματα που σχετίζονται με την κατασκευή του. Στις εκθέσεις αυτές περιλαμβάνονται υποχρεωτικά ενημέρωση σχετικά με την πορεία εφαρμογής της εγκεκριμένης μελέτης του έργου, με τον εντοπισμό σφαλμάτων της προμέτρησης και με την εμφάνιση απρόβλεπτων περιστάσεων που ήδη έλαβαν χώρα ή είναι σε εξέλιξη και εκτίμηση της διευθύνουσας υπηρεσίας για το αν στο επόμενο τρίμηνο προβλέπεται να προκύψει ανάγκη εκτέλεσης συμπληρωματικών εργασιών, καθώς και για το κόστος των εργασιών αυτών, προκειμένου η προϊσταμένη αρχή να αποφασίσει σχετικά με τη συνέχιση του έργου ή τη μείωση του συμβατικού αντικειμένου και τη διάλυση της σύμβασης. Η μη τήρηση της ανωτέρω υποχρέωσης της διευθύνουσας υπηρεσίας συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα του προϊσταμένου αυτής.

11. Όταν παρίσταται ανάγκη διαπίστωσης πραγματικών περιστατικών, τα οποία δεν καλύπτονται από άλλες διατάξεις του παρόντος, το αρμόδιο όργανο ή η αρμόδια υπηρεσία μπορεί να προβαίνει σε αυτοψία που διενεργείται από κατάλληλο τεχνικό υπάλληλο ή επιτροπή από τεχνικούς υπαλλήλους που

συντάσσουν έκθεση. Όταν γίνονται τέτοιες αυτοψίες, καλείται να παραστεί και ο ανάδοχος, σύμφωνα με τους ορισμούς του άρθρου 143, τουλάχιστον προ 24 ωρών.»

Άρθρο 58

Διοίκηση του έργου – Παρακολούθηση & Επίβλεψη έργων κάτω των ορίων – Μητρώο επιβλεπόντων ελεγκτών μηχανικών - Εξουσιοδοτική διάταξη – Προσθήκη άρθρου 136Α στον ν. 4412/2016

Στον ν. 4412/2016 (Α' 147) προστίθεται άρθρο 136Α ως εξής:

«Άρθρο 136^Α

Διοίκηση του έργου – Παρακολούθηση & Επίβλεψη έργων κάτω των ορίων – Μητρώο επιβλεπόντων ελεγκτών μηχανικών - Εξουσιοδοτική διάταξη

1. Η επίβλεψη έργων με προεκτιμώμενη αμοιβή έως το όριο της περ. α της παρ. 1 του άρθρου 5, δύναται, πέραν των ορισμών των παρ. 1 και 2 του άρθρου 136, να διενεργείται από διαπιστευμένους ιδιώτες, επιβλέποντες ελεγκτές μηχανικούς, ανά κατηγορία έργου.
2. Ο ορισμός του ελεγκτή μηχανικού γίνεται μετά από κλήρωση μεταξύ των εγγεγραμμένων στο Μητρώο που πληρούν τα κριτήρια της απόφασης της παρ. 3. Ελεγκτής Μηχανικός που κληρώθηκε για την επίβλεψη έργου δεν επιτρέπεται να συμμετέχει σε επόμενη κλήρωση, μέχρι την παραλαβή του αντικειμένου του έργου κατ' άρθρο 172.
3. Σε περίπτωση ορισμού ελεγκτή μηχανικού εφαρμόζονται αναλογικά οι παρ. 5 έως 9 του άρθρου 136.
4. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών και Υποδομών και Μεταφορών, η οποία εκδίδεται ύστερα από γνώμη του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος, ρυθμίζονται οι διαδικασίες ελέγχου, διαπίστευσης και τήρησης του μητρώου ελεγκτών μηχανικών καθώς και κάθε άλλο σχετικό θέμα.,.

Άρθρο 59

Γενικές υποχρεώσεις του αναδόχου – Αντικατάσταση άρθρου 138 ν. 4412/2016

Το άρθρο 138 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 138

Γενικές υποχρεώσεις του αναδόχου

1. Ο ανάδοχος είναι υποχρεωμένος να κατασκευάσει το έργο κατά τους όρους της σύμβασης και τις έγγραφες εντολές των αρμόδιων κατά περίπτωση οργάνων του φορέα κατασκευής του έργου, εφόσον αυτές φέρουν τα κατά τον νόμο απαραίτητα εξωτερικά στοιχεία νομιμότητας, ευθυνόμενος έναντι του κυρίου του έργου για την επιμέλεια που επιδεικνύει και στις δικές του υποθέσεις. Ο ανάδοχος οφείλει να τηρεί με ακρίβεια τη διάταξη και τις διαστάσεις των διαφόρων τμημάτων του έργου, όπως προκύπτουν από τα εγκεκριμένα σχέδια ή άλλα στοιχεία της μελέτης, τα οποία δεν επιδέχονται τροποποιήσεων ή αλλαγών, εκτός αν άλλως ορίζεται στις διατάξεις του παρόντος.
2. Ο ανάδοχος έχει την υποχρέωση να ελέγξει τη μελέτη εκτέλεσης του έργου πριν την εγκατάστασή του στο εργοτάξιο και να ενημερώσει εγγράφως τη διευθύνουσα υπηρεσία. Η διευθύνουσα υπηρεσία προσκαλεί τον ανάδοχο να υποβάλλει εγγράφως, εντός προθεσμίας που δεν μπορεί να είναι μικρότερη των είκοσι (20) ημερών και μεγαλύτερη των εξήντα (60) ημερών από την υπογραφή της σύμβασης, παρατηρήσεις ως προς την εφαρμοσιμότητα της μελέτης. Ο ανάδοχος δικαιούται, σε περιπτώσεις ειδικών έργων, να αιτηθεί πρόσθετη προθεσμία κατ' ανώτατο σαράντα πέντε (45) ημερών. Αν η

προθεσμία αυτή παρέλθει άπρακτη, τεκμαίρεται η σύμφωνη γνώμη του αναδόχου επί της μελέτης του έργου. Αν ο ανάδοχος προτείνει την τροποποίηση της μελέτης του έργου, η προϊσταμένη αρχή εξετάζει την πρόταση του αναδόχου, κατόπιν γνωμοδότησης του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου ή, σε περίπτωση μη ύπαρξης αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου στην αναθέτουσα αρχή, του τεχνικού συμβουλίου της Γενικής Γραμματείας Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών. Εφόσον κριθεί ότι οι προτεινόμενες τροποποιήσεις είναι επουσιώδεις, σύμφωνα με το άρθρο 155, δεν μεταβάλουν τη φύση του έργου και δεν επάγονται ουσιώδη αύξηση του συμβατικού ανταλλάγματος εγκρίνεται η συνέχιση εκτέλεσης του έργου. Σε αντίθετη περίπτωση, η σύμβαση διαλύεται και ο ανάδοχος αποζημιώνεται μόνο για τις αποδεδειγμένες δαπάνες στις οποίες υποβλήθηκε για τη συμμετοχή του στον διαγωνισμό και μέχρι την διάλυση της σύμβασης. Με απόφαση της προϊσταμένης αρχής κατόπιν γνωμοδότησης του τεχνικού συμβουλίου κρίνεται το εύλογο της δαπάνης για την αποζημίωση, ύστερα από εισήγηση της διευθύνουσας υπηρεσίας. Το διάστημα που παρεμβάλλεται από την πρόσκληση της διευθύνουσας υπηρεσίας και μέχρι την ολοκλήρωση της προβλεπόμενης στην παρούσα παρ. διαδικασία, δεν προσμετράται στη συμβατική προθεσμία εκτέλεσης του έργου. 3. Αν, μετά τη διάλυση της σύμβασης, η προϊσταμένη αρχή αποφασίσει την εκτέλεση του έργου σύμφωνα με την υφιστάμενη μελέτη, προσκαλεί τον επόμενο κατά σειρά μειοδότη του διαγωνισμού, στον οποίο αναδείχθηκε ο ανάδοχος της παρ. 2 και του προτείνει να αναλάβει αυτός το έργο της ολοκλήρωσης της διαλυθείσας εργολαβίας, με τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις και βάσει της προσφοράς που υπέβαλε στον διαγωνισμό. Η σύμβαση εκτέλεσης συνάπτεται, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις των παρ. 1 και 2 ως προς την αποδοχή της μελέτης του έργου.

4. Η διευθύνουσα υπηρεσία μπορεί, σε περίπτωση επείγουσας ανάγκης για την εκτέλεση εργασιών κατά τροποποίηση της σύμβασης, να χορηγήσει σχετική εντολή, για την εκτέλεση των εργασιών και πριν την υπογραφή σχετικής συμπληρωματικής σύμβασης κατά την παρ. 1, ή έγκρισης του ΑΠΕ κατά τις παρ. 3 και 4 του άρθρου 156, και ο ανάδοχος οφείλει να προβεί στην εκτέλεση των εν λόγω εργασιών. Ο ανάδοχος δεν δικαιούται να λάβει αποζημίωση ή αύξηση τιμών για μεταβολές στα έργα που έγιναν αυθαίρετα και χωρίς έγγραφη εντολή της διευθύνουσας υπηρεσίας, έστω και αν αυτές βελτιώνουν το έργο. Αν η χωρίς έγκριση μεταβολή επιφέρει μείωση ποσοτήτων ή διαστάσεων, καταβάλλεται μόνο η αξία των ποσοτήτων των εργασιών που έχουν πράγματι εκτελεσθεί χωρίς να αποκλείεται εφαρμογή των διατάξεων για κακοτεχνία.

5. Οι εντολές της παρ. 4 υπογράφονται από τον προϊστάμενο της διευθύνουσας υπηρεσίας. Σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις και μόνο για εργασίες που αφορούν στην ασφάλεια του έργου λόγω απρόβλεπτων συνθηκών και εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 155, η εντολή της διευθύνουσας υπηρεσίας δύναται να χορηγείται προφορικά στον τόπο των έργων, καταχωρίζεται δε αμελλητί, με συνοπτική αιτιολογία, στο ημερολόγιο του έργου και αποστέλλεται ηλεκτρονικά στον προϊστάμενο της διευθύνουσας υπηρεσίας. Πριν από την ηλεκτρονική αποστολή του ημερολογίου του έργου στη διευθύνουσα υπηρεσία δεν επιτρέπεται η εκτέλεση οιασδήποτε εργασίας.

6. Ο ανάδοχος δεν μπορεί να προβεί σε εκτέλεση εργασιών κατά τροποποίηση της μελέτης του έργου, παρά μόνο αν προηγηθεί τροποποίηση της μελέτης σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 144. Αν ανακύψει αστοχία της μελέτης κατά την εκτέλεση του έργου, η οποία αποδεδειγμένα δεν μπορούσε να διαπιστωθεί εμπροθέσμως κατά τα προβλεπόμενα στην παρ. 2, ο ανάδοχος υποχρεούται να ενημερώσει αμελλητί τη διευθύνουσα υπηρεσία και να απέχει από κάθε πράξη και ενέργεια που τροποποιεί ή επαυξάνει το συμβατικό αντικείμενο. Για το διάστημα μέχρι την απόφαση της διευθύνουσας υπηρεσίας,

ο ανάδοχος δεν εκτελεί εργασίες και δεν δικαιούται να λάβει οιαδήποτε αποζημίωση για όσες εκτέλεσε χωρίς εντολή.

7. Αν δεν ορίζεται διαφορετικά στη σύμβαση, ο ανάδοχος υποχρεούται να διαθέσει για το έργο όλο το απαιτούμενο προσωπικό, υλικά, μηχανήματα, οχήματα, αποθηκευτικούς χώρους, εργαλεία και οποιαδήποτε άλλα μέσα. Ο ανάδοχος, σε κάθε περίπτωση βαρύνεται με όλες τις απαιτούμενες δαπάνες για την ολοκλήρωση του έργου, όπως είναι οι δαπάνες των μισθών και ημερομισθίων του προσωπικού, οι δαπάνες όλων των εργοδοτικών επιβαρύνσεων, οι δαπάνες για τη μετακίνηση του προσωπικού του, οι δαπάνες των υλικών και της μεταφοράς, διαλογής, φύλαξης και φθοράς τους, οι δαπάνες λειτουργίας, συντήρησης, απόσβεσης, μίσθωσης μηχανημάτων και οχημάτων, οι φόροι, τέλη, δασμοί, ασφαλιστικές κρατήσεις ή επιβαρύνσεις, οι δαπάνες εφαρμογής των σχεδίων κατασκευής των σταθερών σημείων, καταμετρήσεων, δοκιμών, προσπελάσεων προς το έργο και στις θέσεις για τη λήψη υλικών, σύστασης και διάλυσης εργοταξίων, οι δαπάνες αποζημιώσεων ζημιών στο προσωπικό του, στον κύριο του έργου ή σε οποιονδήποτε τρίτο και γενικά κάθε είδους δαπάνη απαραίτητη για την καλή και έντεχνη εκτέλεση του έργου.

8. Οι φόροι, τέλη, δασμοί, κρατήσεις και οποιεσδήποτε άλλες νόμιμες επιβαρύνσεις βαρύνουν τον ανάδοχο, όπως ισχύουν κατά τον χρόνο που δημιουργείται η υποχρέωση καταβολής τους. Κατ' εξαίρεση, φόροι του Δημοσίου, λοιπά τέλη που βαρύνουν άμεσα το εργολαβικό αντάλλαγμα, βαρύνουν τον ανάδοχο μόνο στο μέτρο που ίσχυαν κατά τον χρόνο υποβολής της προσφοράς. Μεταγενέστερες αυξομειώσεις αυξομειώνουν αντίστοιχα το οφειλόμενο εργολαβικό αντάλλαγμα. Τα δύο προηγούμενα εδάφια δεν ισχύουν για τον φόρο εισοδήματος ή τις παρακρατήσεις έναντι του φόρου αυτού.

9. Ο ανάδοχος έχει την υποχρέωση για την τήρηση της εργατικής νομοθεσίας, των διατάξεων και κανονισμών για την πρόληψη ατυχημάτων στο προσωπικό του ή στο προσωπικό του φορέα του έργου ή σε οποιονδήποτε τρίτο και για τη λήψη μέτρων προστασίας του περιβάλλοντος. Σχετικά με τη λήψη μέτρων ασφαλείας είναι υποχρεωμένος να εκπονεί με ευθύνη του κάθε σχετική μελέτη, όπως στατική ικνωμάτων και μελέτη προσωρινής σήμανσης έργων και να λαμβάνει όλα τα σχετικά μέτρα. Ο ανάδοχος υπέχει την πλήρη και αποκλειστική ευθύνη για κάθε ζημία που προκαλείται προς οιονδήποτε από την παράβαση των παραπάνω υποχρεώσεων, ευθυνόμενος, εκτός άλλων, και για την καταβολή των σχετικών αποζημιώσεων. Ο ανάδοχος οφείλει να λαμβάνει μέτρα προστασίας, σύμφωνα με το Σχέδιο Ασφάλειας και Υγείας (ΣΑΥ), όπως αυτό ρυθμίζεται με τις υπό στοιχεία ΔΙΠΑΔ/οικ. 177/2.3.2001 (Β` 266), ΔΕΕΠΠ/85/14.5.2001 (Β` 686) και ΔΙΠΑΔ/οικ889/ 27.11.2002 (Β` 16) αποφάσεις του Υφυπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, **ανάλογα με τις προβλέψεις του χρονοδιαγράμματος στο χρονοδιάγραμμα** των εργασιών, **λαμβάνοντας υπόψη καθώς και** τις ενδεχόμενες τροποποιήσεις ή άλλες αναγκαίες αναπροσαρμογές των μελετών κατά τη φάση ~~της μελέτης και~~ της κατασκευής του έργου.

10. Ανεξάρτητα από την υποχρέωση του αναδόχου να διαθέτει όλο το προσωπικό που απαιτείται για τη διεύθυνση της κατασκευής και την κατασκευή του έργου, η διακήρυξη μπορεί να ορίζει κατ' εκτίμηση τον αριθμό τεχνικού προσωπικού κατά ειδικότητα και βαθμίδα εκπαίδευσης, που πρέπει να διαθέτει κατ' ελάχιστο ο ανάδοχος κατά την εκτέλεση της σύμβασής του. Ο αριθμός αυτός προσαρμόζεται, σύμφωνα με τις απαιτήσεις του έργου, με βάση το χρονοδιάγραμμα κατασκευής του. Η διευθύνουσα υπηρεσία μπορεί πάντα να διατάσσει την απομάκρυνση του προσωπικού που κρίνεται δικαιολογημένα ακατάλληλο ή την ενίσχυση των συνεργείων του αναδόχου.

11. Αν ο ανάδοχος καθυστερεί τις πληρωμές των αποδοχών του προσωπικού που έχει προσλάβει και χρησιμοποιεί στο έργο, η διευθύνουσα υπηρεσία μετά από γραπτή όχληση των ενδιαφερομένων, καλεί τον ανάδοχο να εξοφλήσει τους δικαιούχους μέσα σε δεκαπέντε (15) ημέρες. Αν ο ανάδοχος δεν εξοφλήσει τους δικαιούχους, τότε η διευθύνουσα υπηρεσία συντάσσει καταστάσεις πληρωμής των οφειλομένων και πληρώνει απευθείας τους δικαιούχους από τις πιστώσεις του έργου, για λογαριασμό του αναδόχου και έναντι του λαβείν του. Σε εφαρμογή της παρούσας μπορεί να πληρωθούν οι αποδοχές μέχρι και των τριών (3) τελευταίων μηνών πριν από την όχληση των ενδιαφερομένων. Προϋπόθεση της πληρωμής είναι να υπάρχει οφειλή του κυρίου του έργου εκ της κατασκευής του αποδεικνυόμενη ή όπως προκύπτει από υποβληθέντα ή συντασσόμενο εκ της διευθύνουσας υπηρεσίας λογαριασμό.
12. Ο ανάδοχος έχει όλη την ευθύνη για την ανεύρεση και χρησιμοποίηση πηγών αδρανών υλικών ή άλλων υλικών, που δεν προέρχονται από το εμπόριο, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά από τη σύμβαση. Οι πηγές αυτές, πριν από τη χρησιμοποίησή τους, πρέπει να εγκριθούν από τη διευθύνουσα υπηρεσία, που μπορεί να απαγορεύσει τη χρήση ακατάλληλων ή απρόσφορων για τα έργα πηγών. Αν διαπιστωθεί ότι ο ανάδοχος εμπορεύεται τα εξορυσσόμενα από τις πηγές αυτές του έργου αδρανή υλικά, κηρύσσεται έκπτωτος με απόφαση της αναθέτουσας αρχής ή του αναθέτοντος φορέα.
13. Τα υλικά που ανευρίσκονται κατά την κατασκευή του έργου ή προέρχονται από καθαίρεση παλιών έργων, ανήκουν στον κύριο του έργου. Ο ανάδοχος αποζημιώνεται για τις δαπάνες εξαγωγής ή διαφύλαξής τους, αν η σύμβαση δεν ορίζει διαφορετικά και οφείλει να παίρνει τα κατάλληλα μέτρα, για να αποτραπεί ή να είναι όσο το δυνατόν μικρότερη η βλάβη των υλικών κατά την εξαγωγή τους. Χρησιμοποίηση των υλικών από τον ανάδοχο γίνεται μετά από έγγραφη συναίνεση της υπηρεσίας και αφού συνταχθεί σχετικό πρωτόκολλο μεταξύ της διευθύνουσας υπηρεσίας και του αναδόχου.
14. Ο ανάδοχος είναι υποχρεωμένος να ειδοποιήσει αμέσως τη διευθύνουσα υπηρεσία, αν κατά την κατασκευή των έργων βρεθούν αρχαιότητες ή οποιαδήποτε έργα τέχνης. Στην περίπτωση αυτή εφαρμόζονται οι διατάξεις για τις αρχαιότητες. Για την καθυστέρηση των έργων ή διακοπή τους από αυτή την αιτία, έχουν εφαρμογή οι σχετικές διατάξεις του παρόντος νόμου.
15. Ο ανάδοχος έχει την υποχρέωση να μην παρεμποδίζει την εκτέλεση οποιωνδήποτε άλλων έργων ή εργασιών φορέα του δημόσιου τομέα, που είναι δυνατόν να επηρεάζονται από τις εργασίες της εργολαβίας του, να προστατεύει τις υπάρχουσες κατασκευές και εκμεταλλεύσεις από κάθε βλάβη ή διακοπή λειτουργίας τους και χωρίς μείωση της ευθύνης του να αποκαθιστά ή να συμβάλει στην άμεση αποκατάσταση των βλαβών ή διακοπών.
16. Ο ανάδοχος είναι υποχρεωμένος να εξασφαλίσει την απρόσκοπτη άσκηση της επίβλεψης στα εργοστάσια όπου κατασκευάζονται τμήματα του έργου και γενικά σε όλους τους χώρους που κρίνει απαραίτητο η διευθύνουσα υπηρεσία. Ο διευθύνων από μέρος της αναδόχου επιχείρησης τα έργα υποχρεούται, μετά από ειδοποίηση της υπηρεσίας, να συνοδεύει τους υπαλλήλους που επιβλέπουν, διευθύνουν ή επιθεωρούν τα έργα, κατά τις μεταβάσεις για επίβλεψη, έλεγχο ή επιθεώρηση στον τόπο των έργων ή στους άλλους τόπους παραγωγής, καθώς και των συμβούλων και εμπειρογνομόνων.
17. Κατά τη διάρκεια της κατασκευής του έργου ο ανάδοχος είναι υποχρεωμένος κάθε τρίμηνο να συντάσσει και να στέλνει στην προϊσταμένη αρχή, μέσω της διευθύνουσας υπηρεσίας, συνοπτικές ανακεφαλαιωτικές εκθέσεις για την πορεία του έργου, ανάλογου περιεχομένου με τις αντίστοιχες εκθέσεις της διευθύνουσας υπηρεσίας που προβλέπονται στην παρ. 8 του άρθρου 136. Οι εκθέσεις αυτές δεν θεωρούνται ως αιτήματα του αναδόχου, ούτε ως παραιτήσεις από δικαιώματά του και οι απαντήσεις επ' αυτών δεν συνιστούν βλαπτικές πράξεις, κατά την έννοια της παρ. 1 του άρθρου 174.

18. Ο ανάδοχος δεν μπορεί να εγείρει αξιώσεις και τυχόν τέτοια έγερση απορρίπτεται ως απαράδεκτη αν οι αξιώσεις αφορούν αποκλειστικά αστοχίες της μελέτης τις οποίες δεν επικαλέστηκε σύμφωνα με τις παρ. 2 και 5.»

Άρθρο 60

Πειθαρχικές ευθύνες διοικητικών οργάνων– Αντικατάσταση άρθρου 141 ν. 4412/2016

Το άρθρο 141 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 141

Πειθαρχικές ευθύνες διοικητικών οργάνων

1. Η υπαίτια παράλειψη οφειλόμενης ενέργειας από όργανα του φορέα κατασκευής του έργου αποτελεί πειθαρχική παράβαση.

2. Πειθαρχικές παραβάσεις αποτελούν, ιδίως:

α) Για τους επιβλέποντες το έργο: η υπαίτια καθυστέρηση στην ενημέρωση της διευθύνουσας υπηρεσίας για την εκ μέρους του αναδόχου παραβίαση του χρονοδιαγράμματος κατασκευής ή την κατασκευή ελαττωματικών εργασιών ή την ενσωμάτωση ελαττωματικών υλικών ή την παράλειψη τήρησης των νόμιμων μέτρων ασφάλειας ή προστασίας του περιβάλλοντος ή την άνευ εντολής εκτέλεση εργασιών, οι οποίες δεν προβλέπονται από την αρχική ή εγκεκριμένη συμπληρωματική σύμβαση, ούτε είναι επιτρεπτή η εκτέλεσή τους κατά τις κείμενες διατάξεις.

β) Για τον προϊστάμενο της διευθύνουσας υπηρεσίας: η παράλειψη κίνησης και διεκπεραίωσης της διαδικασίας έκπτωσης του αναδόχου παρά τη συνδρομή των αναγκαίων προϋποθέσεων, η παράλειψη έγκαιρης έγκρισης των λογαριασμών η παράλειψη εμπρόθεσμης έκδοσης βεβαίωσης περάτωσης των εργασιών του έργου, η παράλειψη αμελλητί κοινοποίησης του εγκεκριμένου λογαριασμού στον ανάδοχο και η χορήγηση εντολών για εκτέλεση εργασιών, οι οποίες δεν προβλέπονται από την αρχική ή εγκεκριμένη συμπληρωματική σύμβαση, ούτε άλλως είναι επιτρεπτή η εκτέλεσή τους κατά τις κείμενες διατάξεις, η μη τήρηση των διατάξεων του παρόντος, ως προς την εμπρόθεσμη έκδοση των προβλεπόμενων πράξεων της διευθύνουσας υπηρεσίας.

γ) Για τον προϊστάμενο και τα όργανα της προϊσταμένης αρχής: η παράλειψη έγκρισης των ανακεφαλαιωτικών πινάκων, η παράλειψη εμπρόθεσμης παραλαβής του έργου και η χορήγηση παράτασης προθεσμίας χωρίς να υφίστανται οι νόμιμες προϋποθέσεις.

3. Για τις παραβάσεις του παρόντος το αρμόδιο όργανο της αναθέτουσας αρχής ή του αναθέτοντος φορέα είτε επιβάλλει εις βάρος των υπαιτίων, ανάλογα με τη βαρύτητά τους, την πειθαρχική ποινή του προστίμου μέχρι ποσού αντίστοιχου του μισθού των έξι (6) μηνών είτε τους παραπέμπει στο οικείο πειθαρχικό όργανο για την επιβολή των κατά τις κείμενες διατάξεις προβλεπόμενων πειθαρχικών ποινών.»

Άρθρο 61

Ψηφιακό αρχείο βαθμολόγησης – Αντικατάσταση άρθρου 142 ν. 4412/2016

Το άρθρο 142 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 142

Ψηφιακό αρχείο βαθμολόγησης

1. Στη Γενική Γραμματεία Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών τηρείται ψηφιακό αρχείο βαθμολόγησης (βαθμονόμιο), στο οποίο εντάσσονται όλες οι τεχνικές εταιρίες που εκτελούν ή αιτούνται την εκτέλεση δημοσίων έργων, το οποίο περιλαμβάνει κριτήρια και βαθμούς ανά κριτήριο.
2. Η Γενική Γραμματεία Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών είναι αρμόδια για την ανάπτυξη, τήρηση, ενημέρωση και λειτουργία του ψηφιακού αρχείου βαθμολόγησης (βαθμονόμιο).
3. Με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών δύναται να ανατίθεται η ανάπτυξη, τήρηση, ενημέρωση και λειτουργία του ψηφιακού αρχείου βαθμολόγησης (βαθμονόμιο) στο Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας ή σε άλλο δημόσιο ή ιδιωτικό φορέα, καθορίζοντας σχετικό ανταποδοτικό όφελος.
4. Σε περίπτωση εφαρμογής της ανωτέρω παρ. 3, ο φορέας στον οποίο ανατίθεται η ανάπτυξη, τήρηση, ενημέρωση και λειτουργία του, μεριμνά για την εξασφάλιση πρόσβασης της Γενικής Γραμματείας Υποδομών στα δεδομένα του βαθμονόμιου.
5. Με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών καθορίζονται τα κριτήρια, οι βαθμοί ανά κριτήριο, τα τεχνικά χαρακτηριστικά λειτουργίας του βαθμονόμιου, η διαδικασία καταχώρησης σε αυτό των τεχνικών εταιριών και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια.
6. Η έναρξη λειτουργίας του βαθμονομίου καθορίζεται με διαπιστωτική πράξη του Γενικού Γραμματέα Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών. Μετά από την έναρξη λειτουργίας του βαθμονόμιου η εγγραφή σε αυτό αποτελεί υποχρεωτικό κριτήριο σε συμβάσεις που ανατίθενται σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 86 στις περιπτώσεις της πλέον συμφέρουσας οικονομικής προσφοράς βάσει της βέλτιστης σχέσης ποιότητας – τιμής.»

Άρθρο 62

Κοινοποίηση στον ανάδοχο – εκπροσώπηση– Αντικατάσταση άρθρου 143 ν. 4412/2016

Το άρθρο 143 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 143

Κοινοποίηση στον ανάδοχο - εκπροσώπηση

1. Η επικοινωνία των υπηρεσιών που εκτελούν έργα με τον ανάδοχο συντελείται: α) με δικαστικό επιμελητή, κατόπιν παραγγελίας του αρμόδιου οργάνου ή πληρεξουσίου νομικού εκπροσώπου του είτε β) με ηλεκτρονική αποστολή σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 4727/2020. Η κοινοποίηση της ειδικής πρόσκλησης, της απόφασης έκπτωσης του άρθρου 160 και της ειδικής διαταγής του άρθρου 159, γίνεται αποκλειστικά με δικαστικό επιμελητή σύμφωνα με την περ. α'.

Για την κοινοποίηση, σύμφωνα με την περ. α' της παρούσας παραγράφου συντάσσεται σχετικό αποδεικτικό επιδόσεως. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται ανάλογα οι διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Ο ανάδοχος γνωστοποιεί στη διευθύνουσα υπηρεσία τη νόμιμη εκπροσώπησή του ή τους πληρεξούσιους.

2. Ο ανάδοχος δύναται, κατά τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα, να ορίζει εγγράφως άλλο φυσικό ή νομικό πρόσωπο ως εκπρόσωπό του, γνωστοποιώντας στη διευθύνουσα υπηρεσία τα πλήρη στοιχεία επικοινωνίας και προσκομίζοντας τα απαραίτητα νομιμοποιητικά έγγραφα.»

Άρθρο 63**Σύμπραξη του μελετητή στην κατασκευή - Πρόσθετες εγγυήσεις – Ευθύνη– Τροποποίηση άρθρου 144 ν. 4412/2016**

Στον τίτλο του άρθρου 144 του ν. 4412/2016 (Α' 147) προστίθενται οι λέξεις «Εξουσιοδοτική διάταξη», οι παρ. 2, 3 και 4 τροποποιούνται και το άρθρο 144 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 144

Σύμπραξη του μελετητή στην κατασκευή - Πρόσθετες εγγυήσεις – Ευθύνη – Εξουσιοδοτική διάταξη

1. Όταν η μελέτη του έργου έχει εκπονηθεί από ιδιωτικό μελετητικό γραφείο, η διευθύνουσα υπηρεσία ειδοποιεί εγγράφως τον μελετητή για την έναρξη κατασκευής του έργου που έχει μελετήσει και για κάθε τροποποίηση της μελέτης εφαρμόζονται οι διατάξεις της παρ. 2.

2. Απαγορεύεται η τροποποίηση της εγκεκριμένης μελέτης, κατά τη διάρκεια εκτέλεσης του έργου. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η τροποποίηση της εγκεκριμένης μελέτης κατά τη διάρκεια εκτέλεσης του έργου, μόνο για τη διόρθωση σφαλμάτων της ή τη συμπλήρωση ελλείψεων της ή για λόγους που υπαγορεύονται από απρόβλεπτες περιστάσεις που δημιουργήθηκαν κατά την εκτέλεση του έργου και μέχρι την παραλαβή του. Προς τούτο υποβάλλεται αιτιολογημένη πρόταση της διευθύνουσας υπηρεσίας του έργου προς την προϊσταμένη αρχή, η οποία αποφασίζει ύστερα από γνώμη του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου κατασκευών. Αν η τροποποίηση αποδίδεται σε σφάλματα και ελλείψεις της μελέτης και ο μελετητής αποδέχεται την ευθύνη του, τροποποιεί τη μελέτη κατά την παρ. 5 του άρθρου 188, εφόσον δεν έχουν παραγραφεί οι αξιώσεις του εργοδότη. Σε κάθε άλλη περίπτωση την τροποποίηση αναλαμβάνει μελετητής που υποδεικνύει ο ανάδοχος του έργου και διαθέτει τα νόμιμα προσόντα. Για να εισαχθεί το θέμα στο τεχνικό συμβούλιο πρέπει η τροποποιητική μελέτη να είναι σε στάδιο αντίστοιχο με την προς τροποποίηση και να έχει τεθεί υπόψη του αρχικού μελετητή που διατυπώνει εγγράφως τη γνώμη του σε εύλογη, κατά την κρίση της διευθύνουσας υπηρεσίας, προθεσμία.

Κατά τη συζήτηση στο συμβούλιο καλούνται προς ακρόαση ο αρχικός μελετητής, ο ανάδοχος του έργου ή εκπρόσωποί τους και εκπρόσωπος της υπηρεσίας που ενέκρινε την αρχική μελέτη, οι οποίοι υποβάλλουν γραπτό υπόμνημα. Η προϊσταμένη αρχή εκδίδει την απόφαση περί αποδοχής της πρότασης τροποποίησης της μελέτης, μέσα σε προθεσμία τριάντα (30) ημερών από την έκδοση της γνωμοδότησης του συμβουλίου, η οποία αποτελεί προϋπόθεση για την πληρωμή των εργασιών της τροποποιητικής μελέτης. Αν η ανάγκη τροποποίησης της μελέτης αποδίδεται σε σφάλματα ή ελλείψεις της και δεν έχουν παραγραφεί οι αξιώσεις του κυρίου του έργου κατά του μελετητή, εφαρμόζεται η παρ. 5 του άρθρου 188. Ο μελετητής της αρχικής μελέτης μπορεί να ασκήσει ένσταση κατά της απόφασης περί τροποποίησης της μελέτης, αν αυτή αποδίδεται σε σφάλματα ή παραλείψεις της μελέτης ενώπιον της αναθέτουσας αρχής. Η άσκηση ένστασης αναστέλλει τις εις βάρος του μελετητή οικονομικές συνέπειες και την έναρξη της πειθαρχικής διαδικασίας, όχι όμως την εφαρμογή της τροποποιημένης μελέτης.

Η απόφαση κοινοποιείται στα αρμόδια για την κίνηση της πειθαρχικής διαδικασίας κατά του μελετητή και των υπαιτίων υπαλλήλων όργανα, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 141, αν η ανάγκη τροποποίησης οφείλεται σε λάθη ή παραλείψεις της μελέτης.

3. Αν δεν έχει περάσει η εξαετία που προβλέπεται από την παρ. 7 του άρθρου 189, για την παραγραφή των αξιώσεων του εργοδότη κατά του μελετητή, εφαρμόζεται η παρ. 5 του άρθρου 188. Στην περίπτωση αυτή, καθ' όλη τη διάρκεια κατασκευής του έργου, ο μελετητής φέρει πλήρως την ευθύνη της μελέτης του.

4. Για την πληρότητα των εκπονούμενων μελετών, τον αρτιότερο σχεδιασμό, την καλύτερη διοίκηση και επίβλεψη και την έντεχνη κατασκευή του έργου, υποχρεούνται ο μελετητής, ο ανάδοχος κατασκευής του έργου και ο τεχνικός σύμβουλος να ασφαλίζουν τη μελέτη, την κατασκευή του έργου και τις υπηρεσίες τεχνικού συμβούλου αντίστοιχα, κατά παντός κινδύνου, περιλαμβανομένων και των περιπτώσεων ζημιών από ανωτέρα βία.

Με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών, ορίζονται τα έργα, οι μελέτες και οι υπηρεσίες που υπάγονται στην ασφάλιση, οι ασφαλιζόμενοι κίνδυνοι, η διάρκεια της ασφάλισης, η διαδικασία διαπίστωσης της επέλευσης του κινδύνου και της καταβολής του ασφαλίματος, τα ελάχιστα όρια ασφαλιστικών καλύψεων, οι αποδεκτές εξαιρέσεις και οι μέγιστες απαλλαγές, η έναρξη εφαρμογής της υποχρέωσης ασφάλισης και κάθε άλλο σχετικό θέμα. Μέχρι την έκδοση της ανωτέρω απόφασης τα έργα των οποίων ο προϋπολογισμός, χωρίς τον Φ.Π.Α., υπερβαίνει το ποσό των πεντακοσίων χιλιάδων (500.000) ευρώ ασφαλίζονται υποχρεωτικά. Το ασφαλιστήριο συμβόλαιο προσκομίζεται σε κάθε περίπτωση υποχρεωτικά πριν την υπογραφή της σύμβασης, σύμφωνα με τα οριζόμενα στα έγγραφα της σύμβασης.»

Άρθρο 64

Χρονοδιάγραμμα κατασκευής – Τροποποίηση άρθρου 145 ν. 4412/2016

Στον τίτλο του άρθρου 145 του ν. 4412/2016 (Α' 147) προστίθενται οι λέξεις «Πειθαρχικό αδίκημα», οι παρ. 1 και 2 τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 145

Χρονοδιάγραμμα κατασκευής – Πειθαρχικό αδίκημα

1. Σε κάθε σύμβαση κατασκευής έργου ορίζεται προθεσμία για την περάτωσή του στο σύνολο και κατά τμήματα. Μέσα σε προθεσμία που ορίζεται στα έγγραφα της σύμβασης και η οποία δεν μπορεί να είναι μικρότερη από δεκαπέντε (15) ημέρες και να υπερβαίνει τις τριάντα (30) ημέρες από την υπογραφή της σύμβασης, ο ανάδοχος με βάση την ολική και τις τμηματικές προθεσμίες, συντάσσει και υποβάλλει στη διευθύνουσα υπηρεσία το χρονοδιάγραμμα κατασκευής του έργου, το οποίο τηρεί τις προβλέψεις των εγγράφων της σύμβασης. Σε περίπτωση που το κριτήριο ανάθεσης της σύμβασης ήταν, κατά τα οριζόμενα στα έγγραφα της σύμβασης, η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά βάσει της βέλτιστης σχέσης ποιότητας - τιμής, το χρονοδιάγραμμα που υποβλήθηκε από τον οικονομικό φορέα που αναδείχθηκε ανάδοχος, μπορεί να συνιστά το «εγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα κατασκευής του έργου» κατά τα οριζόμενα στα έγγραφα της σύμβασης.

2. Η διευθύνουσα υπηρεσία εγκρίνει μέσα σε δεκαπέντε (15) ημέρες το χρονοδιάγραμμα και μπορεί να τροποποιήσει τις προτάσεις του αναδόχου ιδίως αναφορικά με την κατασκευαστική αλληλουχία, την κατασκευαστικότητα της μεθοδολογίας και την επίτευξη των χρονικών οροσήμων της σύμβασης. Το εγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα αποτελεί συμβατικό στοιχείο του έργου. Αν η έγκριση δεν γίνει μέσα στην πιο πάνω προθεσμία ή αν μέσα στην προθεσμία αυτή δεν ζητήσει γραπτά η διευθύνουσα υπηρεσία διευκρινίσεις ή αναμορφώσεις ή συμπληρώσεις, το χρονοδιάγραμμα θεωρείται ότι έχει εγκριθεί από την προϊστάμενη αρχή του έργου, εκτός αν τούτο έχει συνταχθεί κατά παράβαση των αναφερομένων στην διακήρυξη. Αναπροσαρμογές του χρονοδιαγράμματος εγκρίνονται όταν μεταβληθούν οι προθεσμίες, το αντικείμενο ή οι ποσότητες των εργασιών. Η έναρξη των εργασιών του έργου από μέρους του αναδόχου δεν μπορεί να καθυστερήσει πέρα των τριάντα (30) ημερών από την υπογραφή της σύμβασης. Η μη

τήρηση των ανωτέρω προθεσμιών με υπαιτιότητα του αναδόχου συνεπάγεται την επιβολή των διοικητικών και παρεπόμενων χρηματικών κυρώσεων, αποτελεί λόγο έκπτωσης του αναδόχου και αποτελεί πειθαρχικό αδίκημα για τα αρμόδια όργανα του φορέα κατασκευής, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 141.

3. Το εγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα αποτελεί το αναλυτικό πρόγραμμα κατασκευής του έργου. Το χρονοδιάγραμμα αναλύει ανά μονάδα χρόνου η οποία καθορίζεται στα έγγραφα της σύμβασης και πάντως ανά ημερολογιακό τρίμηνο τις εργασίες που προβλέπεται να εκτελεσθούν. Το χρονοδιάγραμμα συντάσσεται με τη μορφή τετραγωνικού πίνακα που περιλαμβάνει την πιο πάνω χρονική ανάλυση των ποσοτήτων ανά εργασία ή ομάδα εργασιών και συνοδεύεται από γραμμικό διάγραμμα και σχετική έκθεση. Σε έργα προϋπολογισμού άνω του ενός εκατομμυρίου (1.000.000) ευρώ είναι υποχρεωτική η σύνταξη τευχών ή διαγραμμάτων με τη μέθοδο της δικτυωτής ανάλυσης. Σε έργα μικρότερου προϋπολογισμού μπορεί να προβλέπεται η σύνταξη τευχών ή διαγραμμάτων με τη μέθοδο της δικτυωτής ανάλυσης στα έγγραφα της σύμβασης.

4. Ο ανάδοχος κατασκευής του έργου υποχρεούται επίσης μέσα σε ένα (1) μήνα από την υπογραφή της σύμβασης να συντάξει και να υποβάλει οργανόγραμμα του εργοταξίου, στο οποίο θα περιγράφονται λεπτομερώς τα πλήρη στοιχεία στελεχών, εξοπλισμού και μηχανημάτων που θα περιλαμβάνει η εργοταξιακή ανάπτυξη για την εκτέλεση του έργου.»

Άρθρο 65

Ημερολόγιο του έργου – Αντικατάσταση άρθρου 146 ν. 4412/2016

Το άρθρο 146 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 146

Ημερολόγιο του έργου

1. Κατά την εκτέλεση του έργου τηρείται από τον ανάδοχο ηλεκτρονικό ημερολόγιο σε ελεύθερο λογισμικό ευρείας χρήσης. Το τεχνικό στέλεχος του άρθρου 139 που τηρεί με εντολή του αναδόχου το ημερολόγιο, γνωστοποιείται μετά από την εγκατάσταση του εργοταξίου στη διευθύνουσα υπηρεσία. Το ημερολόγιο συμπληρώνεται καθημερινά και αναγράφονται, με συνοπτικό τρόπο, σε αυτό ιδίως:

- α) στοιχεία για τις καιρικές συνθήκες που επικρατούν κατά τη διάρκεια του εικοσιτετράωρου,
- β) αριθμητικά στοιχεία για το απασχολούμενο προσωπικό κατά κατηγορίες, καθώς και το προσωπικό σε ημεραργία λόγω υπερημερίας του εργοδότη,
- γ) τα χρησιμοποιούμενα μηχανήματα και τα μηχανήματα σε ημεραργία λόγω υπερημερίας του εργοδότη,
- δ) θέση και περιγραφή των εργασιών, αναφορά στις εργασίες για τις οποίες δεν υπάρχει πρόοδος ή δεν εκτελούνται, αλλά και οι σχετικοί λόγοι,
- ε) ώρα έναρξης και πέρας κρίσιμων εργασιών εντός της ημέρας,
- στ) αφίξεις και αναχωρήσεις κύριου εξοπλισμού,
- ζ) συνθήκες κυκλοφοριακών ρυθμίσεων, καθώς και τροποποιήσεις ή προβλήματα με τις ρυθμίσεις και τον σχετικό εξοπλισμό,
- η) τα προσκομιζόμενα υλικά, οι εκτελούμενες εργασίες,
- θ) οι εργαστηριακές δοκιμές,

ι) καθυστερήσεις, δυσκολίες, ατυχήματα, ζημιές, μη συνήθεις συνθήκες που προκαλούν καθυστερήσεις, καθώς και ο χρόνος προσωρινής αναστολής ή επανάληψης εργασιών

ια) οι εντολές και παρατηρήσεις των οργάνων επίβλεψης,

ιβ) έκτακτα περιστατικά,

ιγ) σημαντικές επισκέψεις ή επικοινωνίες με το Δημόσιο ή τοπικές αρχές ή παρόδιους ιδιοκτήτες, και

ιδ) κάθε άλλο σχετικό με το έργο σημαντικό πληροφοριακό στοιχείο.

2. Το ημερολόγιο του έργου υπογράφεται με ψηφιακή υπογραφή από τον τηρούντα αυτό και αποστέλλεται ηλεκτρονικά στον προϊστάμενο της διευθύνουσας υπηρεσίας και στον επιβλέποντα του έργου. Ο επιβλέπων του έργου ελέγχει και διορθώνει το ημερολόγιο, αν απαιτείται, και το υποβάλλει προς έγκριση στον προϊστάμενο της διευθύνουσας υπηρεσίας εντός δύο (2) εργασίμων ημερών.

3. Ο προϊστάμενος της διευθύνουσας υπηρεσίας ελέγχει τις εγγραφές και δύναται να απορρίψει όσες εξ αυτών κρίνει ως ανακριβείς, ενώ μπορεί να χορηγήσει εντολή προς τον ανάδοχο για την εγγραφή στο ημερολόγιο και άλλων συμπληρωματικών πληροφοριών ή άλλων στοιχείων που προσιδιάζουν στο συγκεκριμένο έργο ή να ζητήσει από τον ανάδοχο την τήρηση και άλλων στατιστικών στοιχείων. Εφόσον κριθεί αναγκαίο, είναι δυνατό να ζητηθεί από τη διευθύνουσα υπηρεσία να καταγράφονται γεγονότα ή καταστάσεις με σκαριφήματα, φωτογραφίες, καταγραφές με video ή άλλες μεθόδους καταγραφής οπτικών μέσων. Σε μεγάλα έργα, για κάθε εργοτάξιο σε διακριτή γεωγραφική ενότητα πρέπει να τηρούνται χωριστές ημερήσιες αναφορές προόδου ή ημερολόγιο, σύμφωνα με τα οριζόμενα στα συμβατικά τεύχη. Στις περιπτώσεις μικρών έργων η διευθύνουσα υπηρεσία μπορεί να ορίσει την τήρηση του ημερολογίου κατά άλλο συνοπτικότερο τρόπο, την τήρησή του κατά εβδομάδα ή άλλο χρονικό διάστημα ή και τη μη τήρηση ημερολογίου.

4. Εφόσον ο ανάδοχος παραλείπει την υποχρέωσή του για καθημερινή τήρηση και κοινοποίηση του ημερολογίου, επιβάλλεται ειδική ποινική ρήτρα που καθορίζεται στα συμβατικά τεύχη και δεν μπορεί να είναι μικρότερη των εκατό (100) ευρώ, ούτε ανώτερη των πεντακοσίων (500) ευρώ, για κάθε ημέρα παράλειψης, αναλόγως με το ύψος της συμβατικής δαπάνης του έργου. Η ειδική ποινική ρήτρα επιβάλλεται από τη διευθύνουσα υπηρεσία, ύστερα από ειδική πρόσκληση του προϊσταμένου της, στην οποία ο επιβλέπων αναφέρει εγγράφως την παράλειψη τήρησης.

5. Οι εγγραφές του ημερολογίου δεν αποτελούν πλήρη απόδειξη για τα γεγονότα που καταγράφονται σε αυτό, συνεκτιμώνται όμως σε συνδυασμό με τα λοιπά έγγραφα, εφόσον τούτο φέρει βεβαία χρονολογία, που αποδεικνύει τον χρόνο σύνταξής του.»

Άρθρο 66

Προθεσμίες – Αντικατάσταση άρθρου 147 ν. 4412/2016

Το άρθρο 147 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 147

Προθεσμίες

1. Κάθε σύμβαση, εκτός από την προθεσμία για την περάτωση του συνόλου του έργου (συνολική προθεσμία), μπορεί να περιλαμβάνει και τμηματικές προθεσμίες για την ολοκλήρωση συγκεκριμένων τμημάτων του έργου, των οποίων η έγκαιρη αποπεράτωση έχει ιδιαίτερη σημασία για τον κύριο του έργου, όπως η κατασκευή τμημάτων του έργου που μπορούν να χρησιμοποιηθούν αυτοτελώς, η συμπλήρωση εργασιών που αποτελούν προϋπόθεση ή συνδυάζονται με τις εργασίες άλλου έργου, εκτός

της εργολαβίας στην οποία αναφέρεται η συγκεκριμένη σύμβαση, η εκτέλεση εργασιών για εξασφάλιση του έργου από καιρικές συνθήκες. Σε περιπτώσεις μικρών έργων ή έργων που από τη φύση τους δεν επιδέχονται προσδιορισμό τμημάτων ή χαρακτηριστικών επί μέρους δραστηριοτήτων, η σύμβαση δεν προβλέπει τμηματικές προθεσμίες.

2. Όλες οι προθεσμίες, συνολική και τμηματικές, αρχίζουν από την υπογραφή της σύμβασης εκτός αν ορίζεται διαφορετικά στα συμβατικά τεύχη, αναστέλλονται δε σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 138 και την παρ. 7 του παρόντος.

3. Μέσα στη συνολική προθεσμία πρέπει να έχουν ολοκληρωθεί όλες οι επί μέρους εργασίες του έργου και οι τυχόν προβλεπόμενες από τη σύμβαση δοκιμές. Το ίδιο μπορεί να ισχύει αναλογικά και για τις τμηματικές προθεσμίες.

4. Ο ανάδοχος δεσμεύεται από τη σύμβαση του έργου να συνεχίσει την κατασκευή του για επιπλέον της αρχικής προθεσμίας χρονικό διάστημα, ίσο προς το ένα δεύτερο (1/2) αυτής και πάντως όχι μικρότερο των τριών (3) μηνών (οριακή προθεσμία). Για τον υπολογισμό της οριακής προθεσμίας δεν προσμετρώνται τυχόν παρατάσεις της συμβατικής προθεσμίας. Η οριακή προθεσμία αρχίζει την επομένη της λήξης της συμβατικής προθεσμίας και κατά τη διάρκειά της η προϊσταμένη αρχή δύναται να χορηγήει παρατάσεις, κατόπιν εισήγησης της διευθύνουσας υπηρεσίας, χωρίς αίτηση του αναδόχου. Μετά την πάροδο της οριακής προθεσμίας, η σύμβαση διαλύεται, σύμφωνα με το άρθρο 161.

5. Με απόφαση της προϊσταμένης αρχής εγκρίνεται παράταση των τμηματικών προθεσμιών, ύστερα από αίτηση του αναδόχου που υποβάλλεται στη διευθύνουσα υπηρεσία ή και χωρίς αυτήν αν δεν έχει λήξει η οριακή προθεσμία του έργου. Το αίτημα υποβάλλεται οποτεδήποτε μέχρι τη λήξη της τρέχουσας κάθε φορά προθεσμίας και η προϊσταμένη αρχή αποφαινεται εντός τριάντα (30) ημερών, αλλιώς τεκμαίρεται η αποδοχή της αίτησης και η ρητή ή σιωπηρή παράταση ανατρέχει στη λήξη της προηγούμενης προθεσμίας.

6. Η παράταση των προθεσμιών της σύμβασης χορηγείται είτε «με αναθεώρηση», για το χρονικό διάστημα καθυστέρησης της εκτέλεσης που οφείλεται σε πράξεις ή παραλείψεις του κυρίου του έργου ή «χωρίς αναθεώρηση», για το χρονικό διάστημα της καθυστέρησης που οφείλεται σε παραλείψεις και ενέργειες του αναδόχου. Με την απόφαση παράτασης επιμερίζεται πάντοτε η ευθύνη για την καθυστέρηση, αλλιώς νοείται ως οφειλόμενη αποκλειστικά στον ανάδοχο.

Σε περίπτωση έγκρισης παράτασης προθεσμίας «χωρίς αναθεώρηση» για το σύνολο των υπολειπόμενων εργασιών του έργου ή μιας τμηματικής προθεσμίας του, επιβάλλονται οι ποινικές ρήτρες, ανεξάρτητα από την έγκριση της παράτασης αυτής.

7. Γεγονότα ανωτέρας βίας αναστέλλουν την πάροδο των προθεσμιών του παρόντος, εφόσον ο ανάδοχος υποβάλλει σχετική αίτηση αμελλητί, ευθύς μόλις τούτα εμφανιστούν. Επί της αίτησης του αναδόχου αποφασίζει η διευθύνουσα υπηρεσία εντός αποκλειστικής προθεσμίας δέκα (10) ημερών, άλλως τεκμαίρεται η αποδοχή της αίτησης. Η αναστολή του προηγούμενου εδαφίου δεν δύναται σε καμία περίπτωση να υπερβεί το ένα δέκατο (1/10) της συνολικής συμβατικής προθεσμίας εκτέλεσης του έργου για συμβάσεις με διάρκεια μεγαλύτερη του ενός έτους, άλλως, για συμβάσεις μικρότερης διάρκειας, τις τριάντα (30) ημέρες.»

Άρθρο 67**Ποινικές ρήτρες για παραβίαση προθεσμιών έργου – Τροποποίηση άρθρου 148 ν. 4412/2016**

Οι παρ. 1 και 2 του άρθρου 148 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο 148 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 148**Ποινικές ρήτρες για παραβίαση προθεσμιών έργου**

1. Με τη σύμβαση ορίζονται οι ποινικές ρήτρες οι οποίες καταπίπτουν υπέρ του κυρίου του έργου, αν ο ανάδοχος υπερβεί, με υπαιτιότητά του, τη συνολική και τις τεθείσες τμηματικές προθεσμίες κατασκευής του έργου. Οι ποινικές ρήτρες καταπίπτουν με αιτιολογημένη απόφαση της διευθύνουσας υπηρεσίας και παρακρατούνται από τον αμέσως επόμενο λογαριασμό του έργου. Η κατάπτωση των ποινικών ρητρών για υπέρβαση της εγκεκριμένης συνολικής προθεσμίας και των αποκλειστικών τμηματικών προθεσμιών δεν ανακαλείται.

2. Η ποινική ρήτρα που επιβάλλεται στον ανάδοχο για κάθε ημέρα υπέρβασης της εγκεκριμένης προθεσμίας ορίζεται σε δεκαπέντε τοις εκατό (15%) της μέσης ημερήσιας αξίας του έργου και επιβάλλεται για αριθμό ημερών ίσο με το είκοσι τοις εκατό (20%) της προβλεπόμενης από τη σύμβαση αρχικής συνολικής προθεσμίας. Για τις επόμενες ημέρες μέχρι ακόμα δεκαπέντε τοις εκατό (15%) της αρχικής συνολικής προθεσμίας, η ποινική ρήτρα για κάθε ημέρα ορίζεται σε είκοσι τοις εκατό (20%) της μέσης ημερήσιας αξίας του έργου.

Ως μέση ημερήσια αξία νοείται το πηλίκο της αξίας της σύμβασης δηλαδή του συνολικού χρηματικού ποσού της σύμβασης, μαζί με το ποσό των συμπληρωματικών συμβάσεων και χωρίς τον Φόρο Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ), προς την εγκεκριμένη προθεσμία του έργου δηλαδή αρχική συνολική προθεσμία και όλες οι παρατάσεις που έχουν εγκριθεί μετά από σχετικό αίτημα του αναδόχου.

Οι ποινικές ρήτρες που επιβάλλονται για την υπέρβαση της εγκεκριμένης συνολικής προθεσμίας δεν επιτρέπεται να υπερβούν συνολικά ποσοστό έξι τοις εκατό (6%) της αξίας της σύμβασης, χωρίς ΦΠΑ.

Εφόσον στη σύμβαση ορίζονται τμηματικές προθεσμίες, ορίζεται υποχρεωτικά και το ποσοστό των ποινικών ρητρών ανά ημέρα υπέρβασης, καθώς και ο συνολικός χρόνος για την επιβολή τους. Το συνολικό ποσό της ποινικής ρήτρας για υπέρβαση των αποκλειστικών τμηματικών προθεσμιών δεν μπορεί να ξεπεράσει σε ποσοστό το τρία τοις εκατό (3%) της αξίας της σύμβασης, χωρίς Φ.Π.Α..

Σε περίπτωση που κριτήριο ανάθεσης της σύμβασης κατά τα οριζόμενα στα έγγραφα της σύμβασης ήταν ο χρόνος περαίωσης του έργου κατά τα οριζόμενα στην περ. δ' της παρ. 2 του άρθρου 86, οι ποινικές ρήτρες που επιβάλλονται για την υπέρβαση των τμηματικών προθεσμιών, καθορίζονται συνολικά σε ποσοστό επί της αξίας της σύμβασης, χωρίς ΦΠΑ, το οποίο ισούται με το γινόμενο «α.εχ», αλλά δεν μπορεί να είναι μικρότερο του τρία τοις εκατό (3%), όπου:

«εχ» είναι η χρονική έκπτωση της προσφοράς του αναδόχου και

«α» είναι ο συντελεστής βαρύτητας της χρονικής έκπτωσης, που ορίστηκε στη διακήρυξη του έργου.

3. Όταν ο χρόνος αποπεράτωσης ενός έργου έχει ιδιαίτερη σημασία για τον κύριο του έργου και εφόσον αυτό προβλέπεται στα έγγραφα της σύμβασης, μπορεί με τη σύμβαση να περιορισθούν οι χρόνοι της παρ. 2 για την επιβολή των ποινικών ρητρών μέχρι το μισό, με ανάλογη αύξηση του ποσοστού της ημερήσιας ποινικής ρήτρας, διατηρουμένου του ανώτατου ορίου της ποινικής ρήτρας. Ειδικά, εφόσον κριτήριο ανάθεσης της σύμβασης κατά τα οριζόμενα στα έγγραφα της σύμβασης ήταν ο χρόνος

περαιώσης του έργου κατά τα οριζόμενα στην περ. δ' της παρ. 2 του άρθρου 86, οι ανωτέρω χρόνοι για την επιβολή των ποινικών ρητρών μειώνονται στο μισό και το ποσοστό της ημερήσιας ποινικής ρήτρας τριπλασιάζεται. Στην περίπτωση αυτή, οι ποινικές ρήτρες που επιβάλλονται για την υπέρβαση της συνολικής προθεσμίας δεν επιτρέπεται να υπερβούν συνολικά ποσοστό εννέα τοις εκατό (9%) του συνολικού ποσού της σύμβασης, χωρίς ΦΠΑ.»

Άρθρο 68

Ρήτρα πρόσθετης καταβολής (πριμ) – Αντικατάσταση άρθρου 149 ν. 4412/2016

Το άρθρο 149 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 149

Ρήτρα πρόσθετης καταβολής (πριμ)

1. Για την ταχύτερη, σε σχέση με τη συμβατική προθεσμία, εκτέλεση έργου ή τμήματος αυτού, τίθεται σχετική πρόβλεψη στη διακήρυξη δημοπράτησης κάθε διαδικασίας ανάθεσης ότι καταβάλλεται στον ανάδοχο πρόσθετη καταβολή (πριμ), εφόσον ο χρόνος παράδοσης του έργου είναι μικρότερος κατά 10% του προβλεπόμενου στη σύμβαση. Στην περίπτωση αυτή για την πληρωμή της πρόσθετης καταβολής απαιτείται η προηγούμενη έκδοση απόφασης του αρμόδιου αποφαινομένου οργάνου, μετά από γνώμη του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου της αναθέτουσας αρχής και, σε περίπτωση που δεν υπάρχει, του τεχνικού συμβουλίου της Γενικής Γραμματείας Υποδομών.

Η πρόσθετη καταβολή υπολογίζεται ως ποσοστό της αρχικής συμβατικής αξίας, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στα συμβατικά τεύχη και το συνολικό ύψος της, δεν μπορεί να υπερβαίνει το πέντε τοις εκατό (5%) της αξίας της συμβατικής δαπάνης του έργου, μη συμπεριλαμβανομένου του ΦΠΑ. Η πρόσθετη καταβολή καταβάλλεται με την εμπρόθεσμη ολοκλήρωση του συμβατικού αντικειμένου.

2. Η πρόσθετη καταβολή θεωρείται συμπληρωματικό εργολαβικό αντάλλαγμα, εγκρίνεται αναλόγως ως τροποποίηση της σύμβασης βάσει της περ. α' της παρ. 1 του άρθρου 132 και περιλαμβάνεται σε ειδικό λογαριασμό που υποβάλλει ο ανάδοχος μετά την έκδοση βεβαίωσης περάτωσης εργασιών και την αναγραφή σε αυτή, της ταχύτερης εκτέλεσης του έργου σύμφωνα με τους όρους των εγγράφων της σύμβασης.

3. Οι αποφάσεις για παρατάσεις προθεσμιών ρυθμίζουν κάθε θέμα που σχετίζεται με την πρόσθετη αυτή καταβολή και ιδιαίτερα, αν μετατίθεται, μερικά ή ολικά, ο κρίσιμος, για την πρόσθετη καταβολή, χρόνος, με σαφή και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, προκειμένου να δικαιούται ο ανάδοχος πρόσθετη αμοιβή κατά τα οριζόμενα στην παρ. 1, υπό τον όρο ο ανάδοχος να είναι πλήρως ανυπαίτιος για τις χορηγηθείσες παρατάσεις.

4. Σε περίπτωση που το κριτήριο ανάθεσης της σύμβασης ήταν, κατά τα οριζόμενα στα έγγραφα της σύμβασης, η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά βάσει της βέλτιστης σχέσης ποιότητας - τιμής, δεν εφαρμόζονται οι ορισμοί της παρ. 1.»

Άρθρο 69

Προκαταβολές – Αντικατάσταση άρθρου 150 ν. 4412/2016

Το άρθρο 150 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 150

Προκαταβολές

1. Εφόσον προβλέπεται στα έγγραφα της σύμβασης, χορηγείται στον ανάδοχο προκαταβολή μέχρι του δεκαπέντε τοις εκατό (15%) της αξίας της σύμβασης χωρίς αναθεώρηση και Φ.Π.Α.. Για το ποσό αυτό βαρύνεται ο ανάδοχος με τόκο, ο οποίος υπολογίζεται με ποσοστό επιτοκίου που ανέρχεται σε ποσοστό ίσο με το μικρότερο επιτόκιο των εντόκων γραμματίων του δημοσίου δωδεκάμηνης ή, αν δεν εκδίδονται τέτοια, εξάμηνης διάρκειας προσαυξημένο κατά 0,25 ποσοστιαίες μονάδες. Το επιτόκιο μπορεί να αναπροσαρμόζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Υποδομών και Μεταφορών.

2. Η προκαταβολή χορηγείται στον ανάδοχο μετά την εγκατάσταση του εργοταξίου επί τόπου του έργου υποβάλλεται ειδικός λογαριασμός. Ο λογαριασμός εγκρίνεται από τη διευθύνουσα υπηρεσία στα σύνολό του ή τμηματικά, εφόσον προσκομισθεί η εγγύηση προκαταβολής. Καθυστέρηση της πληρωμής του λογαριασμού δεν γεννά αξίωση του αναδόχου για τοκοφορία του ποσού, ούτε δικαίωμα διακοπής εργασιών.

3. Το ποσό της προκαταβολής καταβάλλεται ως εξής:

α) Τμήμα αυτής, ποσού μέχρι πέντε τοις εκατό (5%) της αξίας της σύμβασης, χωρίς αναθεώρηση και Φ.Π.Α, αφορά στη χρηματοδότηση εκ μέρους του αναδόχου της δαπάνης των πρώτων εγκαταστάσεων και άλλων εξόδων εκκίνησης του έργου. Το τμήμα αυτό μπορεί με τη διακήρυξη να ορίζεται μέχρι επτά τοις εκατό (7%) στις περιπτώσεις έργων που απαιτούν ασυνήθιστα σημαντικές πρώτες δαπάνες του αναδόχου, όπως δαπάνες για εγκαταστάσεις ή δαπάνες για την προσκόμιση σημαντικού εξοπλισμού μηχανικού εξοπλισμού.

β) Τμήμα αυτής, ποσού μέχρι δέκα τοις εκατό (10%) της αξίας της σύμβασης χωρίς αναθεώρηση και Φ.Π.Α, για δαπάνες προμηθειών υλικών ή μηχανημάτων που πρόκειται να εγκατασταθούν ή ενσωματωθούν στο έργο. Σε κάθε περίπτωση το συνολικό ποσό της προκαταβολής δεν μπορεί να υπερβαίνει το ποσοστό που ορίζεται στην παρ. 1.

4. Η απόσβεση της προκαταβολής γίνεται τμηματικά με παρακράτηση από κάθε πληρωμή προς τον ανάδοχο, μεταγενέστερη του χρόνου λήψης της προκαταβολής, εκατοστιαίου ποσοστού (Π%), που εφαρμόζεται στο ποσό της πληρωμής και προκύπτει από τη σχέση:

$$\Pi = \rho / \Sigma \times 100 \times 1,10$$

όπου: ρ είναι το ποσό της προκαταβολής σε ευρώ και Σ, πάλι σε ευρώ, το μέρος του συμβατικού ποσού που δεν έχει ακόμα πληρωθεί στον ανάδοχο κατά τη χορήγηση της προκαταβολής. Αν διάφορα ποσά ρ1, ρ2, ρ3 κ.λπ. χορηγηθούν ως τμηματική παροχή της προκαταβολής, τότε το ποσοστό παρακράτησης προκύπτει από τη σχέση:

$$\Pi = 100 \times 1,10 \times (\rho_1 / \Sigma_1 + \rho_2 / \Sigma_2 + \rho_3 / \Sigma_3 + \dots)$$

όπου Σ1, Σ2, Σ3 κ.λπ. είναι τα αντίστοιχα με το Σ ποσά όταν χορηγήθηκαν τμηματικά οι προκαταβολές ρ1, ρ2, ρ3 κ.λπ..

Ο ανάδοχος μπορεί, με αίτημά του, να ζητήσει την ταχύτερη απόσβεση της προκαταβολής.

5. Μαζί με την παρακράτηση για τμηματική απόσβεση της προκαταβολής γίνεται και παρακράτηση των δεδουλευμένων τόκων στο μέχρι τότε αναπόσβεστο μέρος της προκαταβολής. Οι τόκοι υπολογίζονται για το χρονικό διάστημα, μετρούμενο σε ημέρες μέχρι την ημερομηνία υποβολής του σχετικού λογαριασμού. Μετά από την έγκριση του λογαριασμού που περιέχει απόσβεση τμήματος της προκαταβολής, η διευθύνουσα υπηρεσία παρέχει στον ανάδοχο έγγραφη συναίνεση προς τον εκδότη της εγγύησης προκαταβολής για ισόποση προς την απόσβεση μείωση της εγγύησης.

6. Η προκαταβολή απαγορεύεται να χρησιμοποιηθεί για δαπάνες που δεν σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με το έργο. Παραβίαση της υποχρέωσης αυτής καθιστά την προκαταβολή ληξιπρόθεσμη και απαιτητή και αμέσως επιστρεπτέα στο σύνολό της. Στην περ. α' της παρ. 3 ο ανάδοχος υποχρεούται να δίνει στην υπηρεσία στο τέλος κάθε μήνα συνοπτική κατάσταση για τις καταβολές που έχει πραγματοποιήσει σε βάρος της προκαταβολής και το υπόλοιπό της με ένδειξη του τραπεζικού λογαριασμού στον οποίο είναι κατατεθειμένο.

7. Η προκαταβολή της παρ. 3 κατατίθεται υποχρεωτικά σε δεσμευμένο έντοκο τραπεζικό λογαριασμό του αναδόχου και χρησιμοποιείται μόνο για την πληρωμή δαπανών πρώτων εγκαταστάσεων και άλλων εξόδων εκκίνησης του έργου και της προμήθειας των υλικών ή μηχανημάτων, αντίστοιχα, για τα οποία έχει χορηγηθεί και για τα οποία έχουν κατατεθεί πριν από τη χορήγησή της σχετικά προτιμολόγια. Οι πληρωμές από τον δεσμευμένο αυτόν λογαριασμό γίνονται με επιταγές του αναδόχου, μετά από σχετική παροχή σύμφωνης γνώμης της διευθύνουσας υπηρεσίας προς την τράπεζα. Η σύμφωνη γνώμη παρέχεται με βάση τα προσκομιζόμενα οριστικά τιμολόγια ή άλλα έγγραφα και αποδεικτικά στοιχεία δαπανών, όπως φορτωτικές και εκκαθαρίσεις δασμών, ή για την επιστροφή της προκαταβολής ή μέρους της που δεν χρησιμοποιήθηκε. Η σύμβαση μπορεί να ορίζει στην περίπτωση της προκαταβολής αυτής και άλλους συμπληρωματικούς όρους για την παρακολούθηση της διάθεσης των υλικών και μηχανημάτων που αγοράστηκαν με αυτή.

8. Προκαταβολή που κατατέθηκε σε δεσμευμένο τραπεζικό λογαριασμό και δεν χρησιμοποιήθηκε από τον ανάδοχο δεν επιβαρύνεται με τόκους. Το προϊόν του τραπεζικού λογαριασμού μαζί με τους τραπεζικούς τόκους περιέρχεται στην αναθέτουσα αρχή.

9. Δεν οφείλονται τόκοι επί του αναπόσβεστο μέρους της προκαταβολής κατά το χρονικό διάστημα διακοπής των εργασιών είτε με δήλωση του αναδόχου, είτε από υπαιτιότητα του κυρίου του έργου.

10. Εάν η σύμβαση διαλυθεί, το αναπόσβεστο μέρος της προκαταβολής πρέπει να επιστραφεί, το αργότερο σε τρεις (3) μήνες από τη διάλυση της σύμβασης. Μετά από την προθεσμία αυτή στο αναπόσβεστο μέρος της προκαταβολής οφείλεται ο νόμιμος τόκος υπερημερίας, αντί του ειδικού τόκου που ορίζεται, σύμφωνα με την παρ. 1. Αν η σύμβαση διαλυθεί ή περιοριστεί με υπαιτιότητα του κυρίου του έργου, το αναπόσβεστο μέρος της προκαταβολής, που δεν συμψηφίζεται προς εκκαθαρισμένες απαιτήσεις του αναδόχου κατά του κυρίου του έργου επιστρέφεται, μέσα σε έξι (6) μήνες από τη διάλυση ή τη λήξη των λοιπών εργασιών στην περίπτωση περιορισμού του έργου. Κατά το εξάμηνο αυτό διάστημα δεν υπολογίζεται τόκος στο αναπόσβεστο μέρος της προκαταβολής, μετά από την παρέλευσή του, όμως, οφείλεται και στην περίπτωση αυτή ο νόμιμος τόκος υπερημερίας.»

Άρθρο 70

Επιμετρήσεις – Αντικατάσταση άρθρου 151 ν. 4412/2016

Το άρθρο 151 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 151

Επιμετρήσεις

1. Κατά τη διάρκεια της κατασκευής του έργου λαμβάνονται επί τόπου όλα τα αναγκαία στοιχεία για την επιμέτρηση των ποσοτήτων των εκτελούμενων εργασιών, πλην των περ. γ, δ και ε της παρ. 2 του άρθρου 95. Τα επιμετρητικά στοιχεία υποβάλλονται από τον ανάδοχο στους επιβλέποντες του άρθρου 136, με

δήλωση περί της αληθείας τους. Σε κάθε επιμέτρηση αποτυπώνονται διακριτά οι συμβατικές ποσότητες από τις εξωσυμβατικές ποσότητες που εκτέλεσε ο ανάδοχος, κατόπιν εντολών της υπηρεσίας.

2. Στο τέλος κάθε τμηματικής προθεσμίας, όπως ορίζεται στο χρονοδιάγραμμα της σύμβασης, άλλως στο τέλος κάθε μήνα, εφόσον δεν υφίσταται χρονοδιάγραμμα ή σε άλλη χρονική περίοδο που ορίζεται στα έγγραφα της σύμβασης, ο ανάδοχος συντάσσει επιμετρήσεις κατά διακριτά μέρη του έργου για τις εργασίες που εκτελέστηκαν το προηγούμενο προβλεπόμενο διάστημα. Η επιμέτρηση περιλαμβάνει για κάθε εργασία συνοπτική περιγραφή της, με ένδειξη του αντίστοιχου άρθρου του τιμολογίου ή των πρωτοκόλλων κανονισμού τιμών μονάδας νέων εργασιών που εκτελέστηκαν και τα αναγκαία γι' αυτό επιμετρητικά σχέδια, στοιχεία και διαγράμματα, με βάση τα στοιχεία απευθείας καταμέτρησης των εργασιών ή των δηλώσεων της παρ. 3.

Οι επιμετρήσεις, συνοδευόμενες από τα αναγκαία επιμετρητικά στοιχεία και σχέδια, σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή, υποβάλλονται, από τον ανάδοχο στη διευθύνουσα υπηρεσία με δήλωση περί της αληθείας τους. Η υποβολή των επιμετρήσεων αποτελεί προϋπόθεση της τμηματικής πληρωμής του αναδόχου.

3. Ο προϊστάμενος της διευθύνουσας υπηρεσίας δύναται οποτεδήποτε να διατάξει τη συνολική ή δειγματοληπτική ενδεικτική επαλήθευση, οιασδήποτε υποβληθείσας επιμέτρησης, σε κάθε όμως περίπτωση, υποχρεούται να προβεί σε δειγματοληπτικό ενδεικτικό έλεγχο επαλήθευσης επιμετρήσεων, σε αριθμό που αντιστοιχεί σε ποσοστό δέκα τοις εκατό (10%) των επιμετρήσεων που υποβλήθηκαν ή τουλάχιστον μιας εξ αυτών αν υποβάλλονται λιγότερες από δέκα επιμετρήσεις.

4. Αν διαπιστωθεί υποβολή ανακριβούς ή εκ προθέσεως αναληθούς επιμέτρησης, καλείται ο ανάδοχος, με πρόσκληση της διευθύνουσας υπηρεσίας, να υποβάλλει, εντός ταχθείσης με την πρόσκληση προθεσμίας, που δεν μπορεί να είναι μικρότερη των τριών (3) ημερών και μεγαλύτερη των δέκα (10) ημερών, τα πραγματικά επιμετρητικά στοιχεία και να παράσχει εξηγήσεις. Ως ανακριβείς θεωρούνται οι επιμετρήσεις που φέρουν προφανή υπολογιστικά σφάλματα ή παραλείψεις ή αναφορά λανθασμένου άρθρου του τιμολογίου και δεν μπορούν να αποδοθούν σε πρόθεση του αναδόχου να εξαπατήσει τη Διευθύνουσα Υπηρεσία. Ως εκ προθέσεως αναληθείς επιμετρήσεις νοούνται οι επιμετρήσεις που εκ προθέσεως περιέχουν αναληθή επιμετρητικά στοιχεία. Οι ανακριβείς ή εκ προθέσεως αναληθείς επιμετρήσεις διορθώνονται οποτεδήποτε με πρωτοβουλία του αναδόχου ή της Διευθύνουσας Υπηρεσίας. Κατά των αποφάσεων της διευθύνουσας χωρεί ένσταση κατ' άρθρο 174.

5. Αν υποβληθούν ανακριβείς ή εκ προθέσεως αναληθείς επιμετρήσεις και εφόσον τούτες είχαν ως συνέπεια την πληρωμή λογαριασμού, συντάσσεται σε βάρος του αναδόχου με απόφαση της διευθύνουσας υπηρεσίας αρνητικός λογαριασμός για την επιστροφή του τυχόν αχρεωστήτως καταβληθέντος ποσού, προσαυξημένου κατά ποσοστό τρία τοις εκατό (3%), ως ειδικής ποινικής ρήτρας.

6. Σε περίπτωση που παρέλθει άπρακτη η προθεσμία της παρ. 4 ή ο ανάδοχος καθ' υποτροπή προβαίνει στην υποβολή αναληθών επιμετρήσεων, αυτός κηρύσσεται υποχρεωτικά έκπτωτος με απόφαση της Προϊσταμένης Αρχής, η οποία εκδίδεται κατόπιν εισήγησης της Διευθύνουσας Υπηρεσίας και καταπίπτει σε βάρος του η εγγύηση καλής εκτέλεσης. Ως υποτροπή θεωρείται ιδίως η υποβολή τουλάχιστον τριών (3) αναληθών επιμετρήσεων. Κατά της απόφασης έκπτωσης χωρεί ένσταση κατ' άρθρο 174 του παρόντος νόμου. Οι κυρώσεις της παρούσας δεν εμποδίζουν την επιβολή και άλλων κυρώσεων που προβλέπονται είτε σε διατάξεις του παρόντος είτε από διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας.

7. Όταν πρόκειται για εργασίες, η ποσοτική επαλήθευση των οποίων δεν είναι δυνατή στην τελική μορφή του έργου, όπως εργασίες που πρόκειται να επικαλυφθούν από άλλες και δεν είναι τελικά εμφανείς,

ποσότητες που παραλαμβάνονται με ζύγιση ή άλλα παρόμοια, ο ανάδοχος υποχρεούται να υποβάλλει δήλωση γνωστοποίησης αφανών εργασιών που συνοδεύει υποχρεωτικά την επιμέτρηση αυτών, η οποία συνιστά διακριτή επιμέτρηση και περιλαμβάνει δήλωση περί της αλήθειας των στοιχείων, υπογράφεται δε τόσο από τον ανάδοχο όσο και από τους τεχνικούς του άρθρου 139. Ο ανάδοχος πριν από την επικάλυψη των εργασιών αυτών υποχρεούται να καλεί τον επιβλέποντα να ελέγξει τις εργασίες αυτές σε ημερομηνία που δεν απέχει περισσότερο από τρεις (3) ημέρες από την κοινοποίηση της πρόσκλησης. Ο επιβλέπων συντάσσει έκθεση, στην οποία επιβεβαιώνεται η εκτέλεση των εργασιών αυτών, και την υποβάλλει αμελλητί στον προϊστάμενο της διευθύνουσας υπηρεσίας. Η έκθεση συνοδεύεται απαραίτητα από επαρκή, για την τεκμηρίωση της εκτέλεσης των αφανών εργασιών, αριθμό ψηφιακών φωτογραφιών, οι οποίες περιλαμβάνονται στο Μητρώο του έργου. Ο επιβλέπων είναι υποχρεωμένος να ανταποκριθεί στο αίτημα ελέγχου των αφανών εργασιών, κατόπιν δε τούτων ο ανάδοχος ενημερώνει ηλεκτρονικά τον προϊστάμενο της διευθύνουσας υπηρεσίας. Η παράλειψη ελέγχου των αφανών εργασιών μέσα στην ως άνω προθεσμία συνιστά υπερημερία του κυρίου του έργου, αν προκύπτει ότι ο ανάδοχος υφίσταται ζημία για τον λόγο αυτό. Η έκθεση παραλαβής αφανών εργασιών συνοδεύει υποχρεωτικά την επιμέτρηση αυτών, δεν έχει εκτελεστό διοικητικό χαρακτήρα και δεν προσβάλλεται αυτοτελώς παρά μόνο από κοινού με την προσβολή της εγκριτικής πράξης της επιμέτρησης αυτής, που εκδίδει η διευθύνουσα υπηρεσία εντός προθεσμίας τριάντα (30) ημερών από την υποβολή της.

8. Ο χαρακτηρισμός των εδαφών στα οποία εκτελείται το έργο, γίνεται από δύο (2) ή περισσότερους τεχνικούς, που ορίζονται από τη διευθύνουσα υπηρεσία. Ο ορισμός της επιτροπής αυτής ανακοινώνεται στην προϊσταμένη αρχή, η οποία μπορεί να ορίσει και άλλον τεχνικό να συμμετέχει στο έργο της επιτροπής. Η προϊσταμένη αρχή μπορεί σε κάθε περίπτωση να ορίσει άλλη επιτροπή για επανέλεγχο του χαρακτηρισμού εδαφών. Σε περίπτωση που δεν επαρκεί το τεχνικό προσωπικό ή σε περίπτωση αδυναμίας να ληφθεί απόφαση, λόγω διαφωνίας των υπαλλήλων που ορίζονται σε άρτιο αριθμό, ο ανωτέρω χαρακτηρισμός εδαφών γίνεται κατά τον προσφορότερο τρόπο με απόφαση της προϊσταμένης αρχής.

9. Δύο (2) μήνες το αργότερο μετά από τη βεβαιωμένη περάτωση του έργου ο ανάδοχος είναι υποχρεωμένος να υποβάλει στη διευθύνουσα υπηρεσία την «τελική επιμέτρηση», δηλαδή τελικό συνοπτικό πίνακα που ανακεφαλαιώνει τις ποσότητες όλων των τμηματικών, η οποία φέρει δήλωση ακριβείας και υπογράφεται από τον ανάδοχο και τους τεχνικούς του άρθρου 139. Στην τελική επιμέτρηση εμφανίζονται διακριτά οι συμβατικές εργασίες, οι οποίες εκτελέστηκαν με βάση τη σύμβαση ή με εγκεκριμένους ανακεφαλαιωτικούς πίνακες εργασιών και οι εξωσυμβατικές, έστω και αν εκκρεμεί η διαδικασία τακτοποίησής τους. Η τελική επιμέτρηση ελέγχεται από τον επιβλέποντα, ο οποίος υποβάλλει προς τη διευθύνουσα υπηρεσία σχετική έκθεση. Αναληθής δήλωση επισύρει τις συνέπειες της παρ. 2, εφόσον ο ανάδοχος δεν υποβάλλει τα αληθή τελικά επιμετρητικά στοιχεία, αν και έχει κληθεί προς τούτο με απόφαση της διευθύνουσας υπηρεσίας και εντός της ταχθείσης με την απόφαση προθεσμίας, που δεν μπορεί να είναι μικρότερη των τριών (3) ημερών και μεγαλύτερη των δέκα (10) ημερών. Σε περίπτωση εμφάνισης διαφορών μεταξύ επιμέρους επιμετρήσεων και τελικής επιμέτρησης, κατισχύει αυτή που αποτυπώνει τις μικρότερες ποσότητες.

10. Σε περίπτωση που δεν υποβληθεί από τον ανάδοχο τελική επιμέτρηση, το αργότερο εντός δύο (2) μηνών από την κοινοποίηση προς αυτόν της βεβαίωσης περαίωσης των εργασιών, επιβάλλεται σε βάρος του, για κάθε συμπληρωμένο μήνα καθυστέρησης, ειδική ποινική ρήτρα ποσοστού δύο χιλιοστών (2%) επί του συνολικού ποσού που έχει καταβληθεί στον ανάδοχο μέχρι τότε για την όλη σύμβαση. Η ποινική

ρήτρα επιβάλλεται με απόφαση της διευθύνουσας υπηρεσίας και για έξι (6) το πολύ μήνες καθυστέρησης. Ανεξάρτητα από την επιβολή της ποινικής ρήτρας και μετά την πάροδο του χρόνου επιβολής της, η τελική επιμέτρηση συντάσσεται από την διευθύνουσα υπηρεσία που μπορεί να χρησιμοποιήσει γι' αυτό ιδιώτες τεχνικούς και συνεργεία καταλογίζοντας τη σχετική δαπάνη σε βάρος του αναδόχου. Η τελική επιμέτρηση που συντάσσεται με αυτόν τον τρόπο κοινοποιείται στον ανάδοχο. Αν ο τελευταίος δεν την αμφισβητήσει με ένσταση, τούτη καθίσταται οριστική και απρόσβλητη ως προς τις παραδοχές της.

11. Μαζί με την τελική επιμέτρηση ο ανάδοχος μπορεί να υποβάλει και κάθε άλλο αίτημά του που σχετίζεται με δικαίωμά του από την εκτέλεση της σύμβασης, αν αυτό δεν έχει αποσβεστεί και η σχετική αξίωση παραγραφεί, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 173 ή αν το σχετικό δικαίωμα δεν έχει αποσβεστεί ή παραγραφεί. Μετά την υποβολή ή σύνταξη κατά την παρ. 6, της τελικής επιμέτρησης, ο ανάδοχος δεν μπορεί να εγείρει σχετικές απαιτήσεις παρά μόνο για οψιγενείς αιτίες.»

Άρθρο 71

Λογαριασμοί – Αντικατάσταση άρθρου 152 ν. 4412/2016

Το άρθρο 152 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 152

Λογαριασμοί

1. Η πληρωμή στον ανάδοχο του εργολαβικού ανταλλάγματος γίνεται τμηματικά, με βάση τις επιμετρήσεις των εργασιών που έχουν εκτελεσθεί μέσα στα όρια του χρονοδιαγράμματος εργασιών. Αν από τον ανάδοχο κατασκευασθούν εργασίες πέρα από τις προβλεπόμενες στο χρονοδιάγραμμα, ο κύριος του έργου έχει το δικαίωμα να αναβάλει την πληρωμή των επιπλέον εργασιών, ώστε να συμπέσει με τα προβλεπόμενα στο χρονοδιάγραμμα. Το προηγούμενο εδάφιο δεν εφαρμόζεται, όταν στη σύμβαση προβλέπεται πρόσθετη καταβολή (πριμ) στον ανάδοχο για τη γρηγορότερη περάτωση του έργου.
2. Οι τμηματικές πληρωμές και η οριστική πληρωμή του εργολαβικού ανταλλάγματος, καθώς και η εκκαθάριση όλων των αμοιβαίων απαιτήσεων από την εργολαβική σύμβαση, γίνονται με βάση τους λογαριασμούς.
3. Μετά από τη λήξη κάθε μήνα ή άλλης χρονικής περιόδου που ορίζει η σύμβαση για τις τμηματικές πληρωμές, ο ανάδοχος συντάσσει λογαριασμό των ποσών από εργασίες που εκτελέστηκαν, τα οποία οφείλονται σ' αυτόν. Οι λογαριασμοί αυτοί στηρίζονται στις επιμετρήσεις των εργασιών και στις δηλώσεις γνωστοποίησης αφανών εργασιών. Απαγορεύεται να περιλαμβάνονται στον λογαριασμό εργασίες που δεν έχουν επιμετρηθεί. Για την πληρωμή εργασιών που αποτελούν συμπληρωματικές ή νέες (υπερσυμβατικές) εργασίες ο ανάδοχος συντάσσει χωριστό λογαριασμό μετά από τη συμβατική τακτοποίησή τους, σύμφωνα με τα άρθρα 155 και 156.
4. Αν δεν προβλέπεται διαφορετικά στη σύμβαση, ημιτελείς εργασίες μπορεί να περιληφθούν στον λογαριασμό με πλήρως αιτιολογημένη εγκριτική απόφαση του προϊσταμένου της διευθύνουσας υπηρεσίας, αν η φύση τους είναι τέτοια που ενδεχόμενη διακοπή του έργου, δεν θα κατέστρεφε την ημιτελή εργασία. Οι εργασίες αυτές καταχωρούνται σε χωριστό μέρος του λογαριασμού και περιλαμβάνονται με προσωρινή τιμή μειωμένη, ώστε να είναι δυνατή η αυτοτελής αποπεράτωση της εργασίας με το υπόλοιπο της προβλεπόμενης τιμής.

5. Στον λογαριασμό μπορεί να περιληφθούν, επίσης, τα υλικά που εισκομίσθηκαν με έγκριση της υπηρεσίας στα εργοτάξια ή σε αποθήκες που δηλώθηκαν και εγκρίθηκαν. Οι ποσότητες των υλικών αυτών δεν μπορεί να υπερβαίνουν αυτές που απαιτούνται για την εκτέλεση των προσεχών εργασιών του εγκεκριμένου προγράμματος, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά στη σύμβαση. Οι ποσότητες των υλικών περιλαμβάνονται χωριστά στον συνοπτικό πίνακα εργασιών που συνοδεύει τον λογαριασμό, στον οποίο αναφέρονται επίσης και οι θέσεις αποθήκευσης των υλικών. Για τα περιλαμβανόμενα στους λογαριασμούς υλικά ο ανάδοχος έχει ακέραιη την ευθύνη, μέχρι την ενσωμάτωσή τους και την παραλαβή του έργου. Τα υλικά περιλαμβάνονται σε χωριστό τμήμα των λογαριασμών, με τιμές που βρίσκονται σε συνάρτηση προς την αντίστοιχη συμβατική τιμή, ώστε το υπόλοιπο μέρος της τιμής να αρκεί για την ολοκλήρωση της εργασίας, στην οποία θα ενσωματωθούν τα υλικά. Ποσοστά γενικών εξόδων και οφέλους της παρ. 6 δεν υπολογίζονται στα υλικά.

6. Στους λογαριασμούς περιλαμβάνονται επίσης η αναθεώρηση τιμών, αποζημιώσεις κάθε είδους που έχουν εγκριθεί, αντίτιμο απολογιστικών εργασιών που εκτελέσθηκαν μέσω της εργολαβίας και κάθε άλλη εγκεκριμένη δαπάνη που καταβάλλεται στον ανάδοχο. Στον λογαριασμό περιλαμβάνεται ακόμη και το ποσοστό γενικών εξόδων και οφέλους του εργολάβου της περ. θ' της παρ. 7 του άρθρου 53, αν αυτό δεν περιλαμβάνεται στις συμβατικές τιμές, και το σύνολο μειώνεται κατά το ποσοστό έκπτωσης της δημοπρασίας, αν συντρέχει περίπτωση. Από τους λογαριασμούς αφαιρούνται όλες οι εκκαθαρισμένες απαιτήσεις του εργοδότη, όπως ποινικές ρήτρες, περικοπές τιμών του άρθρου 159, συμπληρωματική κράτηση εγγύησης, αν γι' αυτή δεν έχουν κατατεθεί εγγυητικές επιστολές, οπότε γίνεται σχετική μεία, απόσβεση προκαταβολών, παρακράτηση αξίας χορηγούμενων υλικών, πληρωμές που έγιναν σε βάρος και για λογαριασμό του αναδόχου και γενικά κάθε απαίτηση του εργοδότη που δεν έχει ικανοποιηθεί με άλλον τρόπο.

7. Οι λογαριασμοί συντάσσονται πάντοτε ανακεφαλαιωτικοί και συνοδεύονται ιδίως από ανακεφαλαιωτικό συνοπτικό πίνακα των επιμετρήσεων εργασιών που εκτελέσθηκαν από την αρχή του έργου, από τα παραστατικά στοιχεία των απολογιστικών εργασιών, από τον πίνακα του υπολογισμού της αναθεώρησης και από τις αποφάσεις που αναγνωρίζουν αποζημιώσεις ή επιβάλλουν ποινικές ρήτρες ή περικοπές ή άλλες απαιτήσεις του εργοδότη. Από κάθε νεότερο λογαριασμό αφαιρούνται τα ποσά που πληρώθηκαν με τους προηγούμενους λογαριασμούς, καθώς και ποσά που δεν αντιστοιχούν σε επιμετρήσεις ή αφορούν σε λάθη εγκεκριμένων λογαριασμών. Κατά την υποβολή, τον έλεγχο και την έγκριση του λογαριασμού δεν απαιτείται η προσκόμιση των δικαιολογητικών πληρωμής και των παραστατικών πληρωμής των κρατήσεων εκ μέρους του αναδόχου.

8. Οι λογαριασμοί υποβάλλονται στη διευθύνουσα υπηρεσία που τους ελέγχει, τους διορθώνει και τους εγκρίνει μέσα σε ένα (1) μήνα. Αν ο λογαριασμός που έχει υποβληθεί έχει ασάφειες ή ανακρίβειες, σε βαθμό που να είναι δυσχερής η διόρθωσή του, η διευθύνουσα υπηρεσία, με εντολή της προς τον ανάδοχο, επισημαίνει τις ανακρίβειες ή ασάφειες που διαπιστώθηκαν από τον έλεγχο και παραγγέλλει την ανασύνταξη και επανυποβολή του. Στην περίπτωση αυτή η οριζόμενη μηνιαία προθεσμία για τον έλεγχο και την έγκριση του λογαριασμού αρχίζει από την επανυποβολή, ύστερα από την ανασύνταξη από τον ανάδοχο. Ο έλεγχος του λογαριασμού μπορεί να γίνει και από συνεργείο της υπηρεσίας, στο οποίο συμμετέχει ο επιβλέπων το έργο. Ο επιβλέπων υπογράφει τον λογαριασμό, διαπιστώνοντας ότι οι ποσότητες είναι σύμφωνες με τις υποβληθείσες επιμετρήσεις και τα επιμετρητικά στοιχεία, οι τιμές σύμφωνες με τη σύμβαση και τις σχετικές διατάξεις και γενικά ότι έχουν διενεργηθεί στον λογαριασμό όλες οι περικοπές ή εκπτώσεις ποσών, που προκύπτουν από τον νόμο και την εφαρμογή της σύμβασης.

Η παράλειψη εμπρόθεσμου ελέγχου και έγκρισης του λογαριασμού αποτελούν πειθαρχικά παραπτώματα για τα αρμόδια όργανα της διευθύνουσας υπηρεσίας. Ο εγκεκριμένος λογαριασμός αποτελεί το έγγραφο για την πληρωμή του αναδόχου («πληρωτέο εργολαβικό αντάλλαγμα»). Προϋπόθεση πληρωμής του λογαριασμού είναι η προσκόμιση από τον ανάδοχο όλων των απαιτούμενων δικαιολογητικών πληρωμής. Το τιμολόγιο του αναδόχου που αφορά στο ποσό του εργολαβικού ανταλλάγματος που θα πληρωθεί, καθώς και η φορολογική και ασφαλιστική ενημερότητά του προσκομίζονται στην υπηρεσία της αναθέτουσας αρχής που διενεργεί τις πληρωμές, μετά από σχετική ειδοποίησή του. Οι υπέρ τρίτων κρατήσεις στο εργολαβικό αντάλλαγμα γίνονται από την υπηρεσία αυτή και αποδίδονται απευθείας στους δικαιούχους.

9. Λογαριασμός που πληρώθηκε χωρίς έλεγχο, λόγω παρέλευσης της πιο πάνω μηνιαίας προθεσμίας, ή που βασίστηκε σε επιμέτρηση που διορθώθηκε, μπορεί να ελέγχεται και να διορθώνεται από την υποβολή ή επανυποβολή του και οι προκύπτουσες διαφοροποιήσεις λαμβάνονται υπόψη σε επόμενο λογαριασμό ή κατά τη σύνταξη αρνητικού λογαριασμού. Η διευθύνουσα υπηρεσία ελέγχει, εγκρίνει και διορθώνει τον λογαριασμό με ή και χωρίς την υπογραφή του επιβλέποντος.

Όταν συντρέχει περίπτωση σύνταξης αρνητικού λογαριασμού, είτε ενδιάμεσα κατά την εξέλιξη του έργου, είτε και κατά τον τελικό λογαριασμό, αυτός μπορεί να συνταχθεί από τη διευθύνουσα υπηρεσία και το ποσό του πρέπει να καταβληθεί από τον ανάδοχο μέσα σε ένα (1) μήνα από την κοινοποίηση του λογαριασμού σε αυτόν, άλλως καταπίπτουν ισόποσα σε βάρος του οι εγγυητικές επιστολές που έχουν κατατεθεί στον κύριο του έργου, εφόσον δεν υπάρχει ανεξόφλητο εργολαβικό αντάλλαγμα. Αν ασκηθεί ένσταση κατά του αρνητικού λογαριασμού, η κατάπτωση της εγγυητικής επιστολής αναστέλλεται μέχρι την έκδοση απόφασης επ' αυτών.

10. Αν η πληρωμή ενός λογαριασμού καθυστερήσει χωρίς υπαιτιότητα του αναδόχου, πέραν του διμήνου από την πάροδο του ενός (1) μήνα από την υποβολή του ή την επανυποβολή του, οφείλεται τόκος υπερημερίας, σύμφωνα με την παρ. Ζ του άρθρου πρώτου του ν. 4152/2013 (Α' 107). Ο ανάδοχος μπορεί να διακόψει τις εργασίες δέκα (10) ημέρες μετά από την κοινοποίηση στη διευθύνουσα υπηρεσία ειδικής έγγραφης δήλωσης.

11. Απαγορεύεται η εκχώρηση του εργολαβικού ανταλλάγματος ή η κατάσχεσή του στα χέρια του κυρίου του έργου, καθ' όλη τη διάρκεια της εκτέλεσής του και για ένα (1) μήνα μετά από την περαίωσή του. Κατ' εξαίρεση επιτρέπονται: α) η οποτεδήποτε εκχώρηση, εν όλω ή εν μέρει, του πληρωτέου εργολαβικού ανταλλάγματος, όπως αυτό προσδιορίζεται στη σύμβαση του έργου, κατά τη διάρκεια της εκτέλεσης του έργου, όταν πρόκειται για την κάλυψη οφειλής του αναδόχου από την προμήθεια υλικών και μηχανημάτων προς εκτέλεση του έργου ή από παροχή εργασίας που παρασχέθηκε από εργάτες ή υπαλλήλους αυτού, στην εκτέλεση του έργου ή σε αναγνωρισμένες τράπεζες και λοιπά πιστωτικά ιδρύματα ή νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και β) η κατάσχεση του εργολαβικού ανταλλάγματος από τους προμηθευτές υλικών και μηχανημάτων του έργου ή από τους εργάτες και τους υπαλλήλους του, όπως και τους υπεργολάβους που αποδεδειγμένα χρησιμοποιούνται στο έργο από τον ανάδοχο. Επιτρέπεται επίσης ο συμψηφισμός εκκαθαρισμένων απαιτήσεων του κυρίου του έργου κατά του αναδόχου, που προέρχονται από την εκτέλεση άλλων έργων και μέχρι ποσοστό είκοσι τοις εκατό (20%) από κάθε λογαριασμό του εκτελούμενου έργου.

12. Όλες οι πληρωμές που γίνονται στον ανάδοχο κατά τη διάρκεια κατασκευής του έργου, με βάση τους λογαριασμούς, αποτελούν πάντοτε καταβολές έναντι του εργολαβικού ανταλλάγματος που εκκαθαρίζεται μετά την παραλαβή. Σε κάθε πληρωμή προς τον ανάδοχο πραγματοποιούνται κρατήσεις,

οι οποίες ανέρχονται σε ποσοστό πέντε τοις εκατό (5%) στην αξία των εργασιών μετά της αναλογούσας αναθεώρησης.

13. Μετά από τη διενέργεια της παραλαβής και την έγκριση του πρωτοκόλλου ο ανάδοχος συντάσσει και υποβάλλει «τελικό λογαριασμό». Για τον τελικό λογαριασμό εφαρμόζονται ανάλογα οι διατάξεις του άρθρου αυτού. Με την έγκριση του τελικού λογαριασμού εκκαθαρίζονται οι εκατέρωθεν απαιτήσεις από τη σύμβαση εκτέλεσης, εκτός από τις απαιτήσεις που προκύπτουν από μεταγενέστερες διαδικασίες διοικητικής, συμβιβαστικής ή δικαστικής επίλυσης διαφορών.»

Άρθρο 72

Αναθεωρητική περίοδος για τις βασικές τιμές ημερομισθίων, υλικών, μισθωμάτων και μηχανημάτων – Τροποποίηση άρθρου 153 ν. 4412/2016

Στον τίτλο του άρθρου 153 του ν. 4412/2016 (Α' 147) προστίθενται οι λέξεις «Εξουσιοδοτικές διατάξεις», οι παρ. 10, 19, 21 και 22 τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 153

Αναθεωρητική περίοδος για τις βασικές τιμές ημερομισθίων, υλικών, μισθωμάτων και μηχανημάτων – Εξουσιοδοτικές διατάξεις

1. Οι βασικές τιμές των ημερομισθίων, υλικών, μισθωμάτων και μηχανημάτων του παρόντος αναθεωρούνται ενιαία για όλη τη χώρα κατά ημερολογιακό τρίμηνο (αναθεωρητική περίοδος), με βάση τα στοιχεία και δεδομένα της εικοστής (20^{ης}) ημέρας του πρώτου μήνα της περιόδου αυτής. Σε όλη τη διάρκεια της κάθε αναθεωρητικής περιόδου, οι αναθεωρημένες τιμές παραμένουν σταθερές.
2. Οι συμβατικές τιμές κάθε σύμβασης δημόσιου έργου αναθεωρούνται ενιαία για όλη τη χώρα κατά ημερολογιακό τρίμηνο (αναθεωρητική περίοδος) και με βάση τα στοιχεία και δεδομένα της εικοστής (20^{ης}) ημέρας του πρώτου μήνα της περιόδου αυτής. Σε όλη τη διάρκεια της κάθε αναθεωρητικής περιόδου οι αναθεωρημένες συμβατικές τιμές παραμένουν σταθερές.
3. Η αναθεώρηση υπολογίζεται για τις εργασίες που πραγματικά εκτελέστηκαν μέσα στο προβλεπόμενο από το άρθρο 145 χρονοδιάγραμμα. Εργασίες που, για οποιονδήποτε λόγο, εκτελέστηκαν σε αναθεωρητική περίοδο μεταγενέστερη της προβλεπόμενης από το χρονοδιάγραμμα, θεωρούνται για τον υπολογισμό της αναθεώρησης ότι εκτελέστηκαν στην αναθεωρητική περίοδο κατά την οποία έπρεπε να εκτελεστούν. Για τις εργασίες που εκτελέστηκαν πριν από την προβλεπόμενη από το χρονοδιάγραμμα αναθεωρητική περίοδο, η αναθεώρηση υπολογίζεται με βάση τον χρόνο της πραγματικής εκτέλεσής τους. Για τις εργασίες που εκτελέστηκαν μετά την πάροδο της αρχικής συμβατικής προθεσμίας, η αναθεώρηση υπολογίζεται με βάση τους συντελεστές που ίσχυαν κατά την τελευταία αναθεωρητική περίοδο του αρχικού χρονοδιαγράμματος κατασκευής του έργου, εφόσον η καθυστέρηση οφείλεται σε υπαιτιότητα του αναδόχου. Στην περίπτωση αυτή επιβάλλονται οι προβλεπόμενες από το άρθρο 148 κυρώσεις, καθώς και οι διοικητικές και οι παρεπόμενες χρηματικές κυρώσεις, που προβλέπονται κατά τις κείμενες διατάξεις.
4. Για την εφαρμογή της παρ. 3 κατά την έγκριση παρατάσεων της συνολικής ή των τμηματικών προθεσμιών των συμβάσεων των δημόσιων έργων εκτιμάται και προσδιορίζεται πάντοτε το υπαίτιο για την επιμήκυνση του χρόνου συμβαλλόμενο μέρος για το σύνολο ή για μέρος των έργων ή κατά κονδύλια εργασιών. Οι διατάξεις της παραγράφου αυτής δεν επηρεάζουν την κατάπτωση των ποινικών ρητρών, αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις της.

5. Ως χρόνος εκκίνησης για τον υπολογισμό της αναθεώρησης κάθε εργολαβικής σύμβασης ορίζεται το ημερολογιακό τρίμηνο μέσα στο οποίο:

α) υποβλήθηκε η προσφορά, αν πρόκειται για σύμβαση, που καταρτίστηκε ύστερα από δημοπρασία ή
β) εκδόθηκε η σχετική εγκριτική απόφαση, αν πρόκειται για σύμβαση που καταρτίστηκε χωρίς δημοπρασία, και υπό τον όρο ότι η εγκριτική αυτή απόφαση δεν ορίζει άλλο χρόνο.

Οι τιμές της σύμβασης παραμένουν σταθερές για τις εργασίες που εκτελούνται ή που έπρεπε να εκτελεστούν μέσα στο τρίμηνο που θεωρείται χρόνος εκκίνησης και στο αμέσως επόμενο ημερολογιακό τρίμηνο. Κατ' εξαίρεση η σταθερότητα των τιμών περιορίζεται μόνο στο ημερολογιακό τρίμηνο εκκίνησης όταν πρόκειται για έργα οποιασδήποτε κατηγορίας συνολικού εκτιμώμενου προϋπολογισμού δημοπράτησης ή ανάθεσης ύψους ενός εκατομμυρίου πεντακοσίων χιλιάδων (1.500.000) ευρώ χωρίς Φ.Π.Α..

6. Η αναθεώρηση (αύξηση ή μείωση) για κάθε αναθεωρητική περίοδο υπολογίζεται με βάση τον τύπο:

A_v

$$\Delta T_v = T \left(\frac{A_v}{A_0} - 1 \right) \cdot (1 - s)$$

A_0

όπου είναι:

T: η υπόψη τιμή της σύμβασης,

ΔT_v : η αναθεώρηση της παραπάνω τιμής στην υπόψη αναθεωρητική περίοδο v ,

A_0 : τιμή που προκύπτει αφού συμπληρωθεί με βασικές τιμές του χρόνου εκκίνησης το οριζόμενο για την τιμή T άρθρο ανάλυσης τιμών ή συνδυασμός άρθρων με τα βάρη τους, όπως προσδιορίζονται από τη σύμβαση, σύμφωνα με την παρ. 8,

A_v : τιμή που προκύπτει όπως παραπάνω με τις βασικές τιμές της αναθεωρητικής περιόδου v ,

s ή σ: σταθερός συντελεστής που αντιπροσωπεύει το μη αναθεωρούμενο μέρος της τιμής και που προσδιορίζεται με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών μεταξύ του 0,07 και 0,20 κατά κατηγορίες ή μέγεθος έργων και ανάλογα με τον αριθμό των αναθεωρητικών περιόδων, που μεσολαβούν μεταξύ του χρόνου εκκίνησης και της συγκεκριμένης κάθε φορά αναθεωρητικής περιόδου.

7. Ο σταθερός συντελεστής «σ» στον τύπο της αναθεώρησης της παρ. 6 ορίζεται από τη σχέση:

$$\sigma = \sigma_1 + 0,01 v,$$

όπου σ_1 είναι συντελεστής που καθορίζεται ενιαία για όλες τις κατηγορίες ή και χωριστά για καθεμιά από τις κατηγορίες των δημόσιων έργων και ανέρχεται σε $\sigma_1=0,12$ για όλες τις κατηγορίες έργων και «v» είναι ακέραιος αριθμός ίσος με τη μονάδα για την πρώτη αναθεωρητική περίοδο που υπολογίζεται αναθεώρηση για τη συγκεκριμένη σε κάθε περίπτωση εργολαβία και που αυξάνεται κατά μία μονάδα για καθεμιά από τις επόμενες αναθεωρητικές περιόδους της συγκεκριμένης εργολαβίας. Ο v παύει να αυξάνει όταν το «σ» γίνει 0,20. Ο συντελεστής σ_1 μπορεί να αναπροσαρμόζεται με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών.

8. Η αναθεώρηση της τιμής κάθε συμβατικού κονδυλίου γίνεται με βάση τα αντίστοιχα άρθρα εγκεκριμένων αναλύσεων τιμών που ορίζονται με τα συμβατικά τεύχη. Όταν πρόκειται για κονδύλια που δεν ταυτίζονται με άρθρα εγκεκριμένων αναλύσεων ή σε περιπτώσεις κατ' αποκοπή τιμών ή σύνθετων τιμών τα συμβατικά τεύχη ή τα πρωτόκολλα νέων τιμών καθορίζουν για την αναθεώρησή τους παρεμφερή άρθρα εγκεκριμένων αναλύσεων ή ομάδα τέτοιων κονδυλίων με τα αντίστοιχα βάρη καθενός άρθρου.

9. Οι διατάξεις του άρθρου αυτού δεν εφαρμόζονται στις συμβάσεις με εργολαβικό αντάλλαγμα άλλο εκτός από χρηματική καταβολή και στις απολογιστικές εργασίες.

Στις περιπτώσεις ανάθεσης συμβάσεων έργων κατά τα οριζόμενα στις περ. β` και γ` της παρ. 2 του άρθρου 95 ή σε περιπτώσεις που το αντάλλαγμα συνομολογείται σε ξένο νόμισμα, καθορίζεται με τα έγγραφα της σύμβασης η αναθεώρηση και προσδιορίζεται ο τρόπος υπολογισμού της, ο οποίος μπορεί να είναι ίδιος ή διαφορετικός από τον ισχύοντα τρόπο αναθεώρησης.

10. Τα υλικά που περιλαμβάνονται στους λογαριασμούς θεωρούνται ως μερική εκτέλεση των εργασιών, για τις οποίες προορίζονται και η αναθεώρηση της πιστοποιούμενης αξίας τους γίνεται, όταν πιστοποιούνται, με τους συντελεστές των κονδυλίων στα οποία προβλέπεται να χρησιμοποιηθούν. Όταν εκτελεσθούν οι εργασίες, η αναθεώρηση υπολογίζεται μόνο στο υπόλοιπο μέρος της αξίας τους, ύστερα από αφαίρεση της αξίας των υλικών που είχαν πιστοποιηθεί σε προηγούμενη αναθεωρητική περίοδο.

11. Η παρ. 10 εφαρμόζεται ανάλογα και στις εργασίες που μένουν ημιτελείς σε μια αναθεωρητική περίοδο.

12. Η αξία των υλικών που χορηγούνται από τον φορέα κατασκευής του έργου δεν υπόκειται σε καμιά αναθεώρηση. Για την αναθεώρηση των τιμών των εργασιών που ορίζονται στη σύμβαση χωρίς την αξία των υλικών τα αντίστοιχα ποσά Αν και Αο που περιέχονται στον τύπο του παρόντος άρθρου υπολογίζονται αφού η σχετική ανάλυση συμπληρωθεί με μηδενική την αξία του υλικού. Αν οι τιμές περιλαμβάνουν την αξία των υλικών, τότε εφαρμόζεται ο ίδιος συντελεστής και στην εκπιπτόμενη αξία του υλικού, εκτός αν ρητά ορίζεται στη σύμβαση άλλος τρόπος υπολογισμού της αναθεώρησης στην εκπιπτόμενη αξία του υλικού.

13. Στις περιπτώσεις που στη σύμβαση προβλέπεται η προμήθεια εξοπλισμού ή σημαντικής αξίας μηχανημάτων για τη λειτουργία ή εγκατάσταση στο έργο και προσδιορίζεται χωριστά το αντάλλαγμα για την προμήθεια, μπορεί για το αντάλλαγμα αυτό να οριστεί με τη σύμβαση άλλος τρόπος αναθεώρησης.

14. Η αναθεώρηση δεν εφαρμόζεται στα ποσά αποζημιώσεων που αναγνωρίζονται διοικητικά ή δικαστικά, εκτός αν τα ποσά αυτά είναι συνάρτηση τιμών για τις οποίες προβλέπεται στη συγκεκριμένη περίπτωση αναθεώρηση, σύμφωνα με ό,τι προκύπτει από τη σχετική δικαστική απόφαση ή διοικητική πράξη.

15. Το ποσό της αναθεώρησης καταβάλλεται από τις πιστώσεις του έργου, χωρίς να απαιτείται η προηγούμενη σύνταξη ανακεφαλαιωτικού πίνακα εργασιών.

16. Πέρα από την προβλεπόμενη στις διατάξεις του άρθρου αυτού αναθεώρηση τιμών αποκλείεται η αναπροσαρμογή του εργολαβικού ανταλλάγματος ή η διάλυση των συμβάσεων δημόσιων έργων, κατ'εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 288 ή 388 του Αστικού Κώδικα ένεκα της αυξομείωσης των τιμών.

17. Η διαπίστωση των βασικών τιμών ημερομισθίων, υλικών και μισθωμάτων, μηχανημάτων όπως και των εργοδοτικών επιβαρύνσεων στα ημερομίσθια γίνεται από την Επιτροπή Διαπίστωσης Τιμών Δημόσιων Έργων (ΕΔΤΔΕ), που προβλέπεται στο άρθρο 9 της υπ' αρ. 80885/5439/6.8.1992 κοινής απόφασης των Υπουργών Προεδρίας της Κυβέρνησης και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων (Β' 573).

18. Οι τιμές που διαπιστώνονται από την επιτροπή είναι οι μέσες τιμές που διαμορφώνονται στην αγορά της περιοχής της πρωτεύουσας και οι τιμές αυτές χρησιμοποιούνται σε όλη τη χώρα, όχι μόνο για την αναθεώρηση αλλά και για οποιαδήποτε άλλη συμπλήρωση αναλύσεων τιμών, όπου προβλέπουν τη χρήση των αναλύσεων οι σχετικές διατάξεις. Οι τιμές των ημερομισθίων αναφέρονται στον μέσης απόδοσης εργαζόμενο της αντίστοιχης ειδικότητας. Οι τιμές υλικών είναι οι τιμές που διαμορφώνονται

για τη χονδρική πώληση των υλικών ως ελεύθερων εμπορευμάτων και περιλαμβάνουν κάθε σχετική επιβάρυνση που περιλαμβάνεται στις τιμές αυτές, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις και τα συναλλακτικά ήθη (όπως πάγια συνυπολογιζόμενες συσκευασίες ή μεταφορές, Φ.Π.Α. τιμολογίων). Οι τιμές μισθωμάτων μηχανημάτων και αυτοκινήτων διαπιστώνονται για μηχανήματα σε καλή κατάσταση λειτουργίας. Όταν διατίθενται από φορέα του δημόσιου τομέα τέτοια μηχανήματα, λαμβάνονται υπόψη και οι τιμές των μισθωμάτων αυτών. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις μηχανημάτων που δεν υπάρχουν στην αγορά επαρκή στοιχεία για τη διαμόρφωση της τιμής τους η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη της τα χαρακτηριστικά του μηχανήματος (όπως κόστος, απόδοση, διάρκεια ζωής, κατανάλωση ενέργειας), σε σύγκριση με άλλα ανάλογα μηχανήματα για τα οποία διαμορφώνεται αγοραίο μίσθωμα. Για τη διαπίστωση των τιμών γενικά η επιτροπή λαμβάνει υπόψη της κάθε πρόσφορο στοιχείο και ιδιαίτερα τα στοιχεία που συγκεντρώνονται συνεχώς από την αρμόδια υπηρεσία της Γενικής Γραμματείας Υποδομών, η οποία και παρέχει γραμματειακή και διοικητική εξυπηρέτηση στην επιτροπή. Οι τιμές που διαπιστώνονται από την Επιτροπή ισχύουν για όλες τις εργολαβίες.

19. Απόσπασμα των πρακτικών της επιτροπής, που περιλαμβάνει τις τιμές που διαπιστώνονται, κοινοποιείται στο Τ.Ε.Ε. και στις πανελλήνιες επαγγελματικές εργοληπτικές ενώσεις, που δίνουν κάθε δυνατή δημοσιότητα στις τιμές. Οι πιο πάνω πανελλήνιες εργοληπτικές ενώσεις μπορούν να ασκήσουν ένσταση κατά των πρακτικών για ορισμένες τιμές, σε ανατρεπτική προθεσμία δεκαπέντε (15) ημερών από την κοινοποίηση των πρακτικών στο Τ.Ε.Ε.. Η ένσταση κατατίθεται στη γραμματεία της Επιτροπής και σε αυτή αποφασίζει ο Υπουργός Υποδομών και Μεταφορών μετά από γνώμη της ίδιας επιτροπής της παρ. 17. Η απόφαση κοινοποιείται, όπως και το απόσπασμα του πρακτικού της επιτροπής, και ενεργεί έναντι πάντων.

20. Η αναθεώρηση υπολογίζεται με βάση συντελεστές που κοινοποιούνται μηχανογραφικά. Στην περίπτωση της παρ. 12, αν δεν δίνονται μηχανογραφικά οι συντελεστές με μηδενική την αξία των υλικών, συντάσσεται ειδικό φύλλο υπολογισμού του συντελεστή. Το ίδιο εφαρμόζεται και σε κάθε περίπτωση που ο σχετικός συντελεστής δεν δίνεται μηχανογραφικά. Στις περιπτώσεις κονδυλίων αναλύσεων με πληθώρα εξειδικευμένων παραμέτρων ή ποιοτήτων υλικών διαφόρων προελεύσεων ή κυμαινόμενων μέσα στο αυτό άρθρο συντελεστών μεταφοράς, η αναθεώρηση γίνεται με τον μηχανογραφικά κοινοποιούμενο συντελεστή της αντιπροσωπευτικότερης σχετικής περίπτωσης.

21. Στους λογαριασμούς εμφανίζονται συνολικά τα ποσά αναθεώρησης κάθε αναθεωρητικής περιόδου, όπως προκύπτουν από τον σχετικό πίνακα. Οι ποσότητες εργασιών που έχουν εκτελεσθεί ή έπρεπε να εκτελεσθούν μέσα σε κάθε αναθεωρητική περίοδο προκύπτουν από σχετικούς πίνακες κατανομής των εργασιών που απαιτούνται για τον υπολογισμό της αναθεώρησης. Με τους πίνακες αυτούς γίνεται και η εφαρμογή της παρ. 3 βάσει του χρονοδιαγράμματος του έργου, όπως αυτό οριστικοποιήθηκε ως εγκεκριμένο πρόγραμμα κατασκευής και με ανοχή εκτιμήσεων δέκα τοις εκατό (10%) προς τα πάνω ή προς τα κάτω από τη συνολική αξία εκτελεστέων εργασιών κατά αναθεωρητική περίοδο όπως προκύπτει από το πρόγραμμα αυτό.

22. Η αναθεώρηση κάθε αναθεωρητικής περιόδου περιλαμβάνεται στον πρώτο λογαριασμό μετά την κοινοποίηση των συντελεστών της περιόδου αυτής. Μέχρι τότε υπολογίζεται η αναθεώρηση προσωρινά με τους συντελεστές της τελευταίας αναθεωρητικής περιόδου για την οποία έχουν κοινοποιηθεί οι συντελεστές αναθεώρησης. Για να περιληφθεί σε λογαριασμό η αναθεώρηση δεν απαιτείται να έχει εγκριθεί ειδικό κονδύλιο για την αναθεώρηση και η πληρωμή γίνεται από τις εγκεκριμένες για το έργο πιστώσεις.

23. Κατ' εξαίρεση από το δ' τρίμηνο του 2012 και εντεύθεν, ο σταθερός συντελεστής σ στον τύπο αναθεώρησης της παρ. 6 ορίζεται από τη σχέση s (ή σ) = 1. Η διάταξη εφαρμόζεται σε όλες τις συμβάσεις που βρίσκονται σε εξέλιξη ανεξάρτητα του χρόνου δημοπράτησης τους, εκτός από τις συμβάσεις με χρόνο δημοπράτησης πριν το γ' τρίμηνο του 2012, για τις οποίες η αναθεώρηση των τιμών υπολογίζεται από το δ' τρίμηνο του 2012 και εντεύθεν με τους ισχύοντες για το γ' τρίμηνο του 2012 συντελεστές αναθεώρησης και με ελάχιστη τιμή εφαρμογής αυτών ίση με τη μονάδα (1). Με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών μπορεί να ορίζονται συντελεστές αναθεώρησης αν διαπιστωθεί από τις αρμόδιες υπηρεσίες της Γενικής Γραμματείας Υποδομών μεγάλη απόκλιση από τις τιμές του γ' τριμήνου του 2012.

24. Για δημόσια έργα που εκτελούνται από ημεδαπές αναθέτουσες Αρχές, εκτός Ελλάδας, σε χώρα της Ένωσης (Ε.Ε.) η αναθεώρηση τιμών υπολογίζεται με βάση τον ισχύοντα τύπο:

ΓΔΤΚν

$$\Delta A_n = A_0 \times (\text{-----} - 1) \times (1 - \sigma)$$

ΓΔΤΚΟ

όπου ο Γενικός Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΓΔΤΚ) διαπιστώνεται και υπολογίζεται για την εξεταζόμενη αναθεωρητική περίοδο (ημερολογιακό τρίμηνο) από την Επιτροπή Διαπιστώσεως Τιμών Δημοσίων Έργων (ΕΔΤΔΕ) με βάση τη σχετική δημοσιευόμενη χρονοσειρά μηνιαίων δεικτών της Στατιστικής Υπηρεσίας της χώρας που κατασκευάζεται το έργο. Ο συντελεστής σ ορίζεται κατόπιν απόφασης του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών.

Οι διατάξεις αυτές εφαρμόζονται και στις συμβάσεις των παραπάνω έργων, που βρίσκονται σε εξέλιξη, ανεξαρτήτως του χρόνου δημοπράτησής τους.

25. Για τα έργα εσωτερικού αναστέλλεται η έκδοση πρακτικών διαπίστωσης βασικών τιμών υλικών, εργατικών και μισθωμάτων μηχανημάτων από την Επιτροπή Διαπίστωσης Τιμών Δημοσίων Έργων (Ε.Δ.Τ.Δ.Ε.).»

Άρθρο 73

Απολογιστικές εργασίες – Τροποποίηση άρθρου 154 ν. 4412/2016

Η παρ. 10 του άρθρου 154 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιείται και το άρθρο 154 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 154

Απολογιστικές εργασίες

1. Στις περιπτώσεις συμβάσεων έργου, σύμφωνα με το άρθρο 126, εφαρμόζονται οι παρ. 2 έως 9.
2. Η διευθύνουσα υπηρεσία μπορεί να ορίζει τον αριθμό του απαιτούμενου προσωπικού κατά ειδικότητα, τον αριθμό και είδος μηχανημάτων ή άλλων μέσων και να διατάσσει την αντικατάσταση των ακατάλληλων. Μπορεί επίσης, εφόσον έχει προβλεφθεί στα έγγραφα της σύμβασης, να ορίζει το είδος και την ποσότητα των απαιτούμενων υλικών. Η διευθύνουσα υπηρεσία εγκρίνει τα ανώτατα όρια αμοιβής του προσωπικού του αναδόχου κατά ειδικότητα με τη δυνατότητα να ορίσει διάφορα όρια για ορισμένο αριθμό εργαζομένων κάθε ειδικότητας ανάλογα με την απόδοσή τους.

3. Η παρακολούθηση της δαπάνης και ο απολογισμός της χρήσης των υλικών ή άλλων μέσων που αγοράζονται με δαπάνη του κυρίου του έργου, γίνεται όπως ορίζεται με τη σύμβαση. Στη δαπάνη αυτή προστίθεται το εργολαβικό ποσοστό μειωμένο κατά την έκπτωση της σχετικής δημοπρασίας.
4. Οι εργοδοτικές επιβαρύνσεις και όλες οι ισχύουσες κρατήσεις ή εισφορές υπέρ τρίτων στη δαπάνη του έργου, εκτός φόρου εισοδήματος και Φ.Π.Α., καταβάλλονται από τον ανάδοχο και αποδίδονται σε αυτόν, με το εργολαβικό ποσοστό, μειωμένο κατά την έκπτωση της δημοπρασίας.
5. Αποζημιώσεις προσωπικού των απολογιστικών εργασιών βαρύνουν τον κύριο του έργου μόνο για το διάστημα που το προσωπικό ασχολήθηκε στις απολογιστικές εργασίες και αν η λύση της σύμβασής του γίνεται με τη βούληση του κυρίου του έργου και κατά τη διάρκεια κατασκευής του έργου.
6. Ο κύριος του έργου ευθύνεται για εργατικά ατυχήματα που συμβαίνουν κατά την κατασκευή του έργου μόνο αν αυτά οφείλονται σε υπαιτιότητα των οργάνων του ή των οργάνων του φορέα κατασκευής του έργου.
7. Για τις απολογιστικές εργασίες συντάσσεται από τον ανάδοχο επιμέτρηση και απολογισμός της δαπάνης και για την παραλαβή τους εφαρμόζονται ανάλογα οι διατάξεις των άρθρων 170 και 172. Ο χρόνος υποχρεωτικής συντήρησης και οι υποχρεώσεις του αναδόχου κατά τον χρόνο αυτόν ορίζονται με τη σύμβαση.
8. Στις περιπτώσεις που η σύμβαση της απολογιστικής εκτέλεσης προβλέπει την κατασκευή εργασιών με υπερβολαβίες, ολικά ή μερικά, για την εκτέλεση της υπερβολαβίας από τον υπερβολάβο δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων, αλλά ό,τι ορίζεται σχετικά στη σύμβαση του κυρίου του έργου με τον ανάδοχο.
9. Σε κάθε περίπτωση απολογιστικής εκτέλεσης εργασιών τηρείται ειδικό ημερολόγιο στο οποίο καταγράφονται καθημερινά το απασχολούμενο προσωπικό κατά ειδικότητα, μηχανήματα ή άλλα μέσα, τα εισκομιζόμενα υλικά και καύσιμα, οι εκτελούμενες εργασίες περιγραφικά και κατά θέση του έργου και κάθε άλλο στοιχείο για την τεκμηρίωση της ορθολογιστικής διαχείρισης των μέσων, των υλικών και της αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού. Τα φύλλα του ημερολογίου αυτού συνοδεύουν τους απολογισμούς των έργων και τίθενται υπόψη της επιτροπής προσωρινής παραλαβής. Μετά την έναρξη της καθημερινής εργασίας παραδίδεται στον εκπρόσωπο της διευθύνουσας υπηρεσίας ειδικό δελτίο που περιλαμβάνει ονομαστική κατάσταση του απασχολούμενου προσωπικού και κατάσταση των μηχανημάτων.
10. Κατά την εκτέλεση οποιασδήποτε σύμβασης κατασκευής έργου πλην της περίπτωσης του άρθρου 126, ο ανάδοχος, όταν του δοθεί ειδική εντολή από τη διευθύνουσα υπηρεσία, είναι υποχρεωμένος να εκτελέσει και αναγκαίες απολογιστικές εργασίες, μέχρι του ποσού που αντιστοιχεί στο δεκαπέντε τοις εκατό (15%) της αξίας της σύμβασης χωρίς Φ.Π.Α. και έως του κατώτατου ορίου του άρθρου 5, εφόσον επιτρέπεται κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 132. Στο ανωτέρω ποσοστό περιλαμβάνεται σωρευτικά και η αξία των πρόσθετων επειγουσών εργασιών του άρθρου 155. Στην περίπτωση αυτή καταβάλλεται στον ανάδοχο και περιλαμβάνεται στον λογαριασμό η πραγματική δαπάνη που προκύπτει, σύμφωνα με τα νόμιμα αποδεικτικά πληρωμής για την εκτέλεση των εργασιών. Η δαπάνη αυτή δεν υπόκειται στην έκπτωση της δημοπρασίας. Καταβάλλεται επίσης στον ανάδοχο το εργολαβικό ποσοστό της παρ. 2 του άρθρου 126, αν δεν ορίζεται στη σύμβαση διαφορετικά. Στο ποσοστό αυτό εφαρμόζεται η ρητή ή τεκμαρτή έκπτωση της δημοπρασίας. Οι παρ. 2 έως 6 και το τελευταίο εδάφιο της παρ. 9 εφαρμόζονται ανάλογα και στις περιπτώσεις της παραγράφου αυτής.»

Άρθρο 74**Επείγουσες και απρόβλεπτες πρόσθετες εργασίες, οι οποίες εκτελούνται πριν από την έγκριση του Α.Π.Ε.– Αντικατάσταση άρθρου 155 ν. 4412/2016**

Το άρθρο 155 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 155

Επείγουσες και απρόβλεπτες πρόσθετες εργασίες, οι οποίες εκτελούνται πριν από την έγκριση του Α.Π.Ε.

Υπό την επιφύλαξη των οριζόμενων στο άρθρο 156, σε εξαιρετικές περιπτώσεις και αν υπάρχει ανάγκη να εκτελεσθούν κατεπείγουσες και απρόβλεπτες πρόσθετες εργασίες μπορεί να εγκριθεί από την προϊσταμένη αρχή η εκτέλεσή τους πριν από τη σύνταξη ανακεφαλαιωτικού πίνακα εργασιών και μέχρι του ποσού που αντιστοιχεί στο δεκαπέντε τοις εκατό (15%) της αξίας της σύμβασης χωρίς Φ.Π.Α.. Στο ανωτέρω ποσοστό περιλαμβάνεται σωρευτικά και η αξία των απολογιστικών εργασιών της παρ. 10 του άρθρου 154. Για την έγκριση αυτή η διευθύνουσα υπηρεσία συντάσσει τεχνική περιγραφή των εργασιών, με αιτιολόγηση του κατεπείγοντος και εκτίμηση της δαπάνης, με βάση τις συμβατικές τιμές μονάδας ή ενδεικτικές τιμές για νέες εργασίες. Ο ανάδοχος είναι υποχρεωμένος να εκτελέσει τις εργασίες αυτές, που επιτρέπεται να περιλαμβάνονται στους σχετικούς λογαριασμούς και πριν από την έγκριση ανακεφαλαιωτικού πίνακα εργασιών και να ενσωματώνονται στον επόμενο ανακεφαλαιωτικό πίνακα εργασιών. Οι εργασίες για τις οποίες δεν υπάρχει εγκεκριμένη νέα τιμή περιλαμβάνονται στους σχετικούς λογαριασμούς με τις ενδεικτικές τιμές μειωμένες κατά είκοσι τοις εκατό (20%). Σε περίπτωση που η ενδεικτική τιμή προκύπτει από παρατηρητήριο τιμών, υποχρεωτικά ως τιμή τίθεται η μέση τιμή του παρατηρητηρίου τιμών μειωμένη κατά δέκα τοις εκατό (10%).»

Άρθρο 75**Ειδικά θέματα τροποποιήσεων συμβάσεων κατά τη διάρκειά τους. Αυξομειώσεις εργασιών – Νέες εργασίες – Τροποποίηση άρθρου 156 ν. 4412/2016**

Στον τίτλο του άρθρου 156 (Α' 147) του ν. 4412/2016 προστίθενται οι λέξεις «Εξουσιοδοτικές διατάξεις» οι παρ. 1, 2, 3 και 7 τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 156

Ειδικά θέματα τροποποιήσεων συμβάσεων κατά τη διάρκειά τους. Αυξομειώσεις εργασιών - Νέες εργασίες – Εξουσιοδοτικές διατάξεις

1. α) Το έργο εκτελείται, σύμφωνα με τη σύμβαση και τα τεύχη και σχέδια που τη συνοδεύουν.
- β) Η σύμβαση μπορεί να τροποποιείται, χωρίς νέα διαδικασία σύναψης, εφόσον ο φορέας κατασκευής του έργου διαπιστώσει ότι προέκυψε ανάγκη εκτέλεσης συμπληρωματικών εργασιών, οι οποίες δεν περιλαμβάνονται, είτε κατά το είδος είτε κατά την ποσότητα, στο αρχικό ανατεθέν έργο ούτε στην πρώτη συναφθείσα σύμβαση και κατέστησαν αναγκαίες κατά την εκτέλεση του έργου, όπως αυτό περιγράφεται στην αρχική σύμβαση, με την προϋπόθεση ότι οι συμπληρωματικές εργασίες δεν μπορούν τεχνικά ή οικονομικά να διαχωριστούν από την κύρια σύμβαση, χωρίς να δημιουργήσουν μείζονα προβλήματα για τις αναθέτουσες αρχές ή όταν αυτές οι εργασίες, μολονότι μπορούν να διαχωριστούν από την αρχική σύμβαση, είναι απόλυτα αναγκαίες για την τελειοποίησή της χωρίς να μεταβάλλουν τη συνολική της φύση.

γ) Εκτός της ανάθεσης συμπληρωματικών εργασιών, η σύμβαση μπορεί να τροποποιείται και ως προς άλλους όρους της, χωρίς νέα διαδικασία σύναψης, εφόσον ο φορέας κατασκευής του έργου διαπιστώσει ότι η ανάγκη τροποποίησης προέκυψε λόγω περιστάσεων που δεν ήταν δυνατόν να προβλεφθούν από μια επιμελή αναθέτουσα αρχή και η τροποποίηση δεν μεταβάλλει τη συνολική φύση της σύμβασης.

δ) Οποιαδήποτε αύξηση του συμβατικού ανταλλάγματος που μπορεί να προκύψει από τις ως άνω τροποποιήσεις δεν μπορεί να υπερβαίνει το πενήντα τοις εκατό (50%) της αξίας της αρχικής σύμβασης, χωρίς την αναθεώρηση και τον Φ.Π.Α.. Στο ως άνω ποσό συμπεριλαμβάνεται και η αμοιβή για τη σύνταξη των απαιτούμενων μελετών για την υλοποίηση των τροποποιήσεων. Σε περίπτωση διαδοχικών τροποποιήσεων, η σωρευτική αξία των τροποποιήσεων αυτών δεν μπορεί να υπερβαίνει το πενήντα τοις εκατό (50%) της αξίας της αρχικής σύμβασης.

ε) Η εκτέλεση του έργου με τις αναγκαίες τροποποιήσεις είναι υποχρεωτική για τον ανάδοχο του έργου και, προκειμένου να υπογραφεί η συμφωνία για την τροποποίηση της αρχικής σύμβασης, απαιτείται γνώμη του οικείου τεχνικού συμβουλίου. Για τον καθορισμό τιμών μονάδας στις εργασίες της συμπληρωματικής σύμβασης λαμβάνονται υπόψη οι τιμές της αρχικής σύμβασης και για τον κανονισμό τιμών μονάδας στις νέες εργασίες της συμπληρωματικής σύμβασης εφαρμόζονται οι παρ. 4, 5 και 6.

2. Κάθε τροποποίηση της σύμβασης συνοδεύεται από Ανακεφαλαιωτικό Πίνακα Εργασιών (Α.Π.Ε.) που περιλαμβάνει ιδίως τις ενδείξεις των εργασιών, τις τιμές μονάδας των εργασιών, τα μεγέθη των ποσοτήτων, τις δαπάνες του προϋπολογισμού δημοπράτησης του αρχικά ανατεθέντος έργου, του προϋπολογισμού της αμέσως προηγούμενης σύμβασης και του προϋπολογισμού της προς κατάρτιση νέας σύμβασης. Περιλαμβάνει ακόμη και το κονδύλιο των απρόβλεπτων, καθώς και την προβλεπόμενη δαπάνη για αναθεώρηση, και Φ.Π.Α.. Οι δαπάνες για εγκεκριμένες αποζημιώσεις μη υποκείμενες σε Φ.Π.Α. περιλαμβάνονται σε διακριτή ενότητα του Α.Π.Ε. για την καταγραφή της οικονομικής εικόνας του έργου. Για τις εργασίες των άρθρων 154 και 155 δεν απαιτείται εκ των προτέρων η σύνταξη Α.Π.Ε. για την εκτέλεση ή την πληρωμή τους.

3. Επουσιώδεις τροποποιήσεις της σύμβασης μπορούν να γίνουν ως εξής:

α) Μπορεί να συμφωνηθεί τροποποίηση της σύμβασης συνολικού ύψους που δεν υπερβαίνει τα κατώτατα όρια του άρθρου 5 και μέχρι του ποσοστού δεκαπέντε τοις εκατό (15%) της αξίας της αρχικής σύμβασης, χωρίς να ελέγχονται οι προϋποθέσεις της παρ. 1 του άρθρου 132 καθώς και των περ. β' και γ' της παρ. 1 του παρόντος. Η τροποποίηση γίνεται με την διαδικασία της περ. ε' της παρ. 1 και της παρ. 2 του παρόντος. Η τροποποίηση αυτή δεν μπορεί να μεταβάλει τη συνολική φύση της σύμβασης. Σε περίπτωση διαδοχικών τροποποιήσεων, η αξία τους υπολογίζεται βάσει της καθαρής σωρευτικής αξίας των διαδοχικών τροποποιήσεων.

β) Με το κονδύλιο των απρόβλεπτων δαπανών που περιλαμβάνονται στην αρχική σύμβαση μπορούν να καλύπτονται ιδίως δαπάνες που προκύπτουν από εφαρμογή νέων κανονισμών ή κανόνων που καθιερώθηκαν ως υποχρεωτικοί μετά από την ανάθεση του έργου, καθώς και από προφανείς παραλείψεις ή σφάλματα της προμέτρησης της μελέτης ή από απαιτήσεις της κατασκευής, οι οποίες καθίστανται απαραίτητες για την αρτιότητα και λειτουργικότητα του έργου, παρά την πλήρη εφαρμογή των σχετικών προδιαγραφών κατά την κατάρτιση των μελετών του έργου και υπό την προϋπόθεση να μην τροποποιείται το «βασικό σχέδιο» του έργου, δηλαδή ή όλη κατασκευή, καθώς και τα βασικά διακριτά στοιχεία της, όπως προβλέπονται από την αρχική σύμβαση. Για τη διάθεση του κονδυλίου των απρόβλεπτων δαπανών συντάσσεται Α.Π.Ε. που δεν μπορεί να συμπεριλάβει συμπληρωματικές εργασίες της περ. β' της παρ. 1. Τα ποσά των απρόβλεπτων δαπανών ανέρχονται σε ποσοστό εννέα τοις

εκατό (9%) επί της αξίας της αρχικής σύμβασης, χωρίς τον συνυπολογισμό των κονδυλίων αναθεώρησης και Φ.Π.Α., για έργα συνολικού προϋπολογισμού ίσου ή μεγαλύτερου του ορίου εφαρμογής της ενωσιακής νομοθεσίας, σύμφωνα με την υπό στοιχεία Δ17α/08/78/ΦΝ 357/3.11.1995 απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (Β' 941) και δεκαπέντε τοις εκατό (15%) για έργα προϋπολογισμού μικρότερου του ως άνω ορίου, σύμφωνα με την υπό στοιχεία Δ17α/07/45/ΦΝ 380/27.5.1996 απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (Β' 409). Τα προαναφερόμενα ποσοστά μπορεί να αναπροσαρμόζονται με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών. Το ποσό των απρόβλεπτων δαπανών επανυπολογίζεται κατά την υπογραφή της σύμβασης, ανάλογα με την προσφερθείσα έκπτωση, ώστε να διατηρείται σταθερή η ποσοστιαία αναλογία, σύμφωνα με το άρθρο 135.

γ) Οι συμβατικές ποσότητες εργασιών μίας σύμβασης εκτέλεσης δημόσιου έργου επιτρέπεται να μειωθούν και η δαπάνη που εξοικονομείται («επί έλασσον δαπάνη») να χρησιμοποιηθεί για την εκτέλεση άλλων εργασιών της ίδιας εργολαβίας, εφόσον συντρέχουν σωρευτικά οι κατωτέρω προϋποθέσεις:

γα) Αναφέρεται ρητά η δυνατότητα αυτή στη διακήρυξη, τη σύμβαση και τα συμβατικά τεύχη.

γβ) Δεν τροποποιείται το «βασικό σχέδιο» της προκήρυξης, ούτε οι προδιαγραφές του έργου, όπως περιγράφονται στα συμβατικά τεύχη, ούτε καταργείται ομάδα εργασιών της αρχικής σύμβασης.

γγ) Δεν θίγεται η πληρότητα, ποιότητα και λειτουργικότητα του έργου.

γδ) Δεν χρησιμοποιείται για την πληρωμή νέων εργασιών που δεν υπήρχαν στην αρχική σύμβαση.

γε) Δεν υπερβαίνει η δαπάνη αυτή, κατά τον τελικό εγκεκριμένο Ανακεφαλαιωτικό Πίνακα Εργασιών του έργου, ποσοστό είκοσι τοις εκατό (20%) της συμβατικής δαπάνης ομάδας εργασιών του έργου ούτε, αθροιστικά, ποσοστό δέκα τοις εκατό (10%) της δαπάνης της αρχικής αξίας σύμβασης χωρίς Φ.Π.Α., αναθεώρηση τιμών και απρόβλεπτες δαπάνες. Στην αθροιστική αυτή ανακεφαλαίωση λαμβάνονται υπόψη μόνο οι μεταφορές δαπάνης από μία ομάδα εργασιών σε άλλη.

Τα ποσά που εξοικονομούνται, εφόσον υπερβαίνουν τα ανωτέρω όρια (20% ή και 10%), μειώνουν ισόποσα τη δαπάνη της αξίας σύμβασης χωρίς Φ.Π.Α., αναθεωρήσεις και απρόβλεπτες δαπάνες. Για τη χρήση των «επί έλασσον δαπανών» απαιτείται σε κάθε περίπτωση η σύμφωνη γνώμη του οικείου τεχνικού συμβουλίου, ύστερα από εισήγηση του φορέα υλοποίησης.

Ο προϋπολογισμός των έργων στα οποία εφαρμόζεται η παράγραφος αυτή αναλύεται σε ομάδες εργασιών, οι οποίες συντίθενται από εργασίες που υπάγονται σε ενιαία υποσύνολα του τεχνικού αντικειμένου των έργων, έχουν παρόμοιο τρόπο κατασκευής και επιδέχονται το ίδιο ποσοστό έκπτωσης στις τιμές μονάδας τους. Με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών, η οποία μετά την έκδοσή της θα έχει εφαρμογή σε όλα τα ως άνω έργα, προσδιορίζονται οι ομάδες εργασιών ανά κατηγορία έργων.

4. Όλα τα όρια ή ποσοστά του άρθρου αυτού αναφέρονται στα αρχικά ποσά και τιμές της σύμβασης μαζί με τα απρόβλεπτα και δεν περιλαμβάνονται σε αυτά αναθεώρηση τιμών, μεταγενέστερη τροποποίησή τους ή οποιαδήποτε αποζημίωση.

5. Αν στον ανακεφαλαιωτικό πίνακα εργασιών περιλαμβάνονται και εργασίες για τις οποίες δεν υπάρχουν τιμές μονάδας, ο ανακεφαλαιωτικός πίνακας συνοδεύεται από πρωτόκολλο που κανονίζει τις τιμές για τις εργασίες αυτές. Ο κανονισμός τιμών μονάδας νέων εργασιών γίνεται με υποχρεωτική εφαρμογή κατά σειρά των κατωτέρω περιπτώσεων ως εξής:

α) για εργασίες για τις οποίες υπάρχουν συμβατικές τιμές για παρόμοιες ή ανάλογες εργασίες, οι τιμές καθορίζονται ανάλογα προς αυτές,

β) για εργασίες για τις οποίες δεν υπάρχουν παρόμοιες ή ανάλογες συμβατικές τιμές αλλά περιλαμβάνονται σε εγκεκριμένα ή συμβατικά αναλυτικά τιμολόγια (αναλύσεις τιμών), οι τιμές καθορίζονται, σύμφωνα με τα τιμολόγια αυτά και

γ) για εργασίες που δεν περιλαμβάνονται στις προηγούμενες περιπτώσεις, οι τιμές καθορίζονται με βάση τα πραγματικά στοιχεία κόστους.

Η εξακρίβωση του κόστους γίνεται από επιτροπή που συγκροτείται από τη διευθύνουσα υπηρεσία και αποτελείται από τρεις (3) τεχνικούς υπαλλήλους, που έχουν την αντίστοιχη ικανότητα. Στα μέλη της επιτροπής περιλαμβάνεται και ο επιβλέπων το έργο τεχνικός υπάλληλος. Σε περίπτωση που δεν επαρκεί το τεχνικό προσωπικό η επιτροπή συγκροτείται από δύο (2) τεχνικούς υπαλλήλους, μη αποκλεισμένης της συμμετοχής στην επιτροπή του επιβλέποντα και του προϊσταμένου της διευθύνουσας υπηρεσίας. Η προϊσταμένη αρχή μπορεί σε κάθε περίπτωση να διατάξει τη διενέργεια δοκιμαστικών εργασιών από τον ανάδοχο και να συγκροτήσει άλλη επιτροπή από τεχνικούς υπαλλήλους για την παρακολούθηση της απόδοσης των απαραίτητων συντελεστών παραγωγής της νέας εργασίας. Στοιχεία που έχουν προκύψει για τον κανονισμό της τιμής της ίδιας εργασίας ή τμήματος αυτής του ίδιου φορέα κατασκευής του έργου ή άλλων φορέων του δημόσιου τομέα ή από δοκιμαστικές εργασίες εξακρίβωσης του κόστους άλλων εργολαβιών, δεν αποτελούν τεκμήριο για τον κανονισμό τιμών. Η περ. γ' εφαρμόζεται μόνο για το μέρος της νέας τιμής που δεν μπορεί να κανονιστεί, σύμφωνα με τις περ. α' ή β'. Στην «ανάλυση της τιμής» διαχωρίζονται τα τμήματα που κανονίζονται, σύμφωνα με την περ. γ' από τα τμήματα που κανονίζονται, σύμφωνα με τις περ. α' ή β'.

Για εργασίες που είναι παρεμφερείς προς συμβατικές ή ήδη καθορισμένες νέες, οι τιμές κατά τα παραπάνω συντάσσονται μόνο για τα επιπλέον ή επί έλαττον στοιχεία κόστους.

Ο κανονισμός νέων τιμών γίνεται με τις βασικές τιμές ιδίως των ημερομισθίων, υλικών και μισθωμάτων μηχανημάτων, σύμφωνα με τα πρακτικά διαπίστωσης βασικών τιμών υλικών εργατικών και μισθωμάτων από την Επιτροπή Διαπίστωσης Τιμών Δημοσίων Έργων (Ε.Δ.Τ.Δ.Ε.) του Γ' Τριμήνου 2012. Οι προκύπτουσες από πρόσφατα στοιχεία κόστους τιμές ανάγονται στον χρόνο εκκίνησης της αναθεώρησης με αντίστροφη εφαρμογή του σχετικού τύπου της αναθεώρησης.

Οι τιμές που κανονίζονται, σύμφωνα με την περ. β' υπόκεινται στη σχετική έκπτωση της δημοπρασίας, ρητή ή τεκμαρτή. Η ρητή ή τεκμαρτή έκπτωση εφαρμόζεται και στην περ. α), αν η έκπτωση δεν περιλαμβάνεται στην όμοια ή ανάλογη εργασία, καθώς και στο μέρος της τιμής της περ. γ') που κανονίζεται, σύμφωνα με τις περ. α' ή β'.

Οι τιμές ιδίως των υλικών των μηχανικών εξοπλισμών, των συσκευών, που δεν περιλαμβάνονται στις βασικές τιμές, υπόκεινται στη σχετική έκπτωση της δημοπρασίας, αν αποδεδειγμένα τα είδη αυτά υπάρχουν ευρέως διαδεδομένα στο εμπόριο.

Στις συμβάσεις έργων του άρθρου 50, ορίζεται υποχρεωτικά στα έγγραφα της σύμβασης τεκμαρτή έκπτωση και για τον προσδιορισμό της λαμβάνεται υπόψη, μεταξύ των άλλων, η φύση του έργου, οι ιδιαιτερότητες και δυσκολίες των εργασιών και κάθε άλλο στοιχείο που προσιδιάζει στο συγκεκριμένο έργο.

6. Η τιμή μονάδας νέας εργασίας που κανονίζεται, σύμφωνα με την περ. β) της παρ. 5 ή το μέρος της τιμής της περ. γ), που κανονίζεται, σύμφωνα με την περ. β) της παρ. 5, ανάγεται στο επίπεδο των τιμών της προσφοράς, πολλαπλασιαζόμενη με σταθερό συντελεστή που αφορά στη συμβατική ομάδα ομοειδών εργασιών στην οποία εντάσσεται η υπόψη νέα εργασία. Ο σταθερός συντελεστής «σ» προκύπτει από τον τύπο:

$\sigma = A: B$ όπου:

A: Η δαπάνη της συμβατικής ομάδας ομοειδών εργασιών, που εντάσσεται η νέα εργασία, με τιμές του προϋπολογισμού υπηρεσίας του χρόνου δημοπράτησης του έργου ή άλλου ισχύοντος για την εργολαβία χρόνου εκκίνησης της αναθεώρησης και

B: Η δαπάνη της συμβατικής ομάδας ομοειδών εργασιών, στην οποία εντάσσεται η νέα εργασία, με τιμές των ισχυουσών εγκεκριμένων αναλύσεων τιμών του χρόνου δημοπράτησης του έργου ή άλλου ισχύοντος για την εργολαβία χρόνου εκκίνησης της αναθεώρησης.

Η τιμή μονάδας νέας εργασίας που από τη φύση της δεν εντάσσεται σε κάποια από τις συμβατικές ομάδες ομοειδών εργασιών καθορίζεται πολλαπλασιαζόμενη με συντελεστή που υπολογίζεται με τον ίδιο παραπάνω τύπο $\sigma = A/B$ όπου οι δαπάνες A και B αφορούν στις εργασίες του προϋπολογισμού υπηρεσίας που θεωρούνται ότι αποτελούν μια ομάδα εργασιών. Για τον υπολογισμό των δαπανών, με βάση τις οποίες προσδιορίζονται τα ανωτέρω πηλικά λαμβάνονται υπόψη μόνο οι εργασίες εκείνες του προϋπολογισμού υπηρεσίας, οι οποίες είτε υπάρχουν αυτούσιες στις εκάστοτε ισχύουσες εγκεκριμένες αναλύσεις τιμών ή εγκεκριμένα τιμολόγια δημοπράτησης έργων είτε υπάρχουν ως αυτούσια τμήματα εργασιών των αναλύσεων ή τιμολογίων αυτών. Στις περιπτώσεις που ο προϋπολογισμός υπηρεσίας περιλαμβάνει «κατ' αποκοπήν τιμές» ή οι τιμές του τιμολογίου είναι αναλυτικές ή περιληπτικές για ολοκληρωμένα τμήματα σύνθετων εργασιών ή είναι κατ' αποκοπήν τιμές για ευρύτερα τμήματα του έργου ή για όλο το έργο, με τα έγγραφα της σύμβασης εγκρίνεται υποχρεωτικά και ανάλυση της τιμής των εργασιών αυτών ή βασικών επί μέρους συνιστωσών εργασιών που επηρεάζουν άμεσα την «κατ' αποκοπήν τιμή» και που περιλαμβάνονται στις ανωτέρω ισχύουσες εγκεκριμένες αναλύσεις τιμών.

Ο ανωτέρω τρόπος καθορισμού τιμών των νέων εργασιών δεν εφαρμόζεται στις περιπτώσεις του άρθρου 50. Με τη διακήρυξη ορίζεται για τις περιπτώσεις αυτές σταθερός συντελεστής, που καθορίζεται με βάση τις γενικές αρχές τιμολόγησης των εργασιών στους προϋπολογισμούς υπηρεσίας από τους φορείς κατασκευής των έργων και πάντως σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερος του 0,90.

Οι νέες τιμές μονάδας εργασιών που καθορίζονται με τις διατάξεις του παρόντος άρθρου προσαυξάνονται με το ποσοστό γενικών εξόδων και οφέλους του αναδόχου που ισχύει για τη σύμβαση, αν αυτό για την περ. α' της παρ. 6 δεν περιέχεται στην παρόμοια ή ανάλογη τιμή.

7. Οι Ανακεφαλαιωτικοί Πίνακες Εργασιών και τα Πρωτόκολλα Κανονισμού Τιμών Μονάδας Νέων Εργασιών που τους συνοδεύουν συντάσσονται από τη διευθύνουσα υπηρεσία και υπογράφονται από τον ανάδοχο ανεπιφύλακτα ή με επιφύλαξη. Αν ο ανάδοχος αρνηθεί την υπογραφή, του κοινοποιείται ο ανακεφαλαιωτικός πίνακας και τα πρωτόκολλα, σύμφωνα με το άρθρο 143. Στην περίπτωση αυτή, όπως και στην περίπτωση που ο ανάδοχος υπέγραψε τα σχετικά έγγραφα με επιφύλαξη, δικαιούται να υποβάλει ένσταση. Ο Ανακεφαλαιωτικός Πίνακας Εργασιών και τα πρωτόκολλα νέων τιμών εγκρίνονται με ή χωρίς διορθώσεις από την προϊσταμένη αρχή, στην οποία διαβιβάζονται μαζί με την ένσταση του αναδόχου, την αιτιολογική έκθεση για την ανάγκη των τροποποιήσεων, τον τρόπο κανονισμού των τιμών και κάθε σχετική πληροφορία. Αν έχει υποβληθεί ένσταση, διατυπώνεται και η γνώμη της Διευθύνουσας Υπηρεσίας στο περιεχόμενο της ένστασης αυτής. Σε περίπτωση άσκησης ένστασης η προϊσταμένη αρχή οφείλει να αναμείνει την απόφαση επ' αυτής πριν από την έγκριση του Α.Π.Ε.. Μετά από την έγκριση του Ανακεφαλαιωτικού Πίνακα Εργασιών, ο ανάδοχος είναι υποχρεωμένος να εκτελέσει τις σχετικές εργασίες χωρίς αυτό να θίγει τα δικαιώματά του για επίλυση της διαφοράς.»

Άρθρο 76**Βλάβες στα έργα – Αποζημιώσεις– Τροποποίηση άρθρου 157 του ν. 4412/2016**

Οι παρ. 1, 2, 5, 6, 7, 8, 9 και 10 του άρθρου 157 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 157**Βλάβες στα έργα - Αποζημιώσεις**

1. Μέχρι την παραλαβή ο ανάδοχος φέρει τον κίνδυνο του έργου για βλάβες από οποιαδήποτε αιτία, εκτός αν αυτές οφείλονται σε υπαιτιότητα του φορέα κατασκευής του έργου ή αν προβλέπεται διαφορετικά στη σύμβαση.

Αν το έργο ή τμήμα αυτού παραδοθεί για χρήση πριν από την παραλαβή, οι βλάβες, κλοπές ή βανδαλισμοί από τη χρήση, εφόσον δεν οφείλονται σε κακή ποιότητα του έργου, βαρύνουν τον κύριο αυτού, εκτός αν άλλως ορίζεται στη σύμβαση.

Κατ' εξαίρεση για βλάβες του έργου ή των μόνιμων εγκαταστάσεων του αναδόχου στον τόπο των έργων που προέρχονται από ανωτέρα βία, αναγνωρίζεται στον ανάδοχο δικαίωμα αποζημίωσης ανάλογης με τη ζημία, το ποσό της οποίας καθορίζεται με συνεκτίμηση του είδους και της έκτασης των βλαβών και των ειδικών συνθηκών σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση.

2. Ο ανάδοχος υποχρεούται να διορθώσει μέσα σε οριζόμενη από τον φορέα κατασκευής εύλογη προθεσμία τα ελαττώματα του έργου, που διαπιστώνονται κατά τη διάρκεια της κατασκευής και μέχρι την παραλαβή. Αν η προθεσμία αυτή περάσει άπρακτη, ο φορέας κατασκευής του έργου μπορεί να εκτελέσει τη διόρθωση σε βάρος του αναδόχου με οποιονδήποτε τρόπο, με την επιφύλαξη πάντοτε του δικαιώματός του να κηρύξει τον ανάδοχο έκπτωτο. Αν το ελάττωμα δεν είναι ουσιώδες και η διόρθωσή του απαιτεί δυσανάλογες δαπάνες, γίνεται σχετική μείωση του εργολαβικού ανταλλάγματος.

3. Ο ανάδοχος δεν δικαιούται καμιά αποζημίωση από τον κύριο του έργου για οποιαδήποτε βλάβη επέρχεται στα έργα, για οποιαδήποτε φθορά ή απώλεια υλικών και γενικά για οποιαδήποτε ζημία που οφείλεται σε αμέλεια, απρονοησία ή ανεπιτηδειότητα αυτού ή του προσωπικού του ή σε μη χρήση των κατάλληλων μέσων ή σε οποιαδήποτε άλλη αιτία, εκτός από τις περιπτώσεις υπαιτιότητας του φορέα κατασκευής του έργου ή ανωτέρας βίας, σύμφωνα με την παρ. 1. Ο ανάδοχος είναι υποχρεωμένος να αποκαταστήσει τις βλάβες που τον βαρύνουν με δικές του δαπάνες.

4. Για να αναγνωρισθεί η αποζημίωση των βλαβών που προξενήθηκαν από ανωτέρα βία ο ανάδοχος πρέπει να δηλώσει γραπτώς στη διευθύνουσα υπηρεσία, το είδος και την έκταση των βλαβών, καθώς και τη δαπάνη για την επανόρθωσή της κατά το μέτρο που μπορεί αυτή να εκτιμηθεί. Η δήλωση περιλαμβάνει επίσης υποχρεωτικά περιγραφή της αιτίας των βλαβών, που χαρακτηρίζεται ως ανωτέρα βία και αίτημα αποζημίωσης για αποκατάστασή τους.

5. Η δήλωση υποβάλλεται σε ανατρεπτική προθεσμία πέντε (5) ημερών από την επέλευση της βλάβης. Αν πρόκειται για έργο που έχει περατωθεί και δεν έχει ακόμα παραληφθεί, η προθεσμία αυτή ορίζεται σε δέκα (10) ημέρες. Ο επιβλέπων προβαίνει αμέσως σε αυτοψία για την εξακρίβωση του περιεχομένου της δήλωσης και ιδιαίτερα του είδους και της έκτασης των βλαβών, του χρόνου και των συνθηκών που τις προκάλεσαν σε αντιπαράσταση με τον ανάδοχο, ο οποίος καλείται προς τούτο και υποχρεούται να συντάξει σχετική έκθεση διαπίστωσης των βλαβών μέσα σε δέκα (10) ημέρες, η οποία κοινοποιείται στον ανάδοχο. Η μη παράσταση του αναδόχου κατά την αυτοψία δεν κωλύει την σύνταξη της έκθεσης. Στην έκθεση εκτίθενται τα αίτια που συνιστούν την ανωτέρα βία, ο χρόνος και οι ειδικές συνθήκες από τις

οποίες επήλθαν οι βλάβες, με περιγραφή όλων των στοιχείων που έχουν εξακριβωθεί. Εφόσον η βλάβη αποδίδεται σε ανωτέρα βία, εξετάζεται επίσης η ύπαρξη ευθύνης του αναδόχου προς αποφυγή ή μετριασμό της βλάβης, προσδιορίζονται με λεπτομέρεια το είδος και η έκταση των βλαβών και προτείνονται ο τρόπος και η δαπάνη που απαιτείται για την επανόρθωσή τους. Ο ανάδοχος, εντός τριών (3) ημερών από την κοινοποίηση της έκθεσης, γνωστοποιεί στη διευθύνουσα υπηρεσία αν συμφωνεί με το περιεχόμενο αυτής, άλλως τεκμαίρεται η αποδοχή της. Η διευθύνουσα υπηρεσία, εντός προθεσμίας δέκα (10) εργασίμων ημερών, εκδίδει απόφαση με την οποία αποδέχεται, τροποποιεί ή απορρίπτει, μερικά ή συνολικά, αιτιολογημένα την έκθεση του επιβλέποντος. Αν το έργο χρησιμοποιείται, η υπηρεσία που το χρησιμοποιεί ειδοποιεί αμελλητί τη διευθύνουσα υπηρεσία για παρουσιαζόμενες βλάβες.

6. Κατά της απόφασης της παρ. 5 επιτρέπεται ένσταση κατ' άρθρο 174. Η ένσταση είναι απαράδεκτη, εφόσον η απόφαση υιοθετεί την έκθεση και αυτή έγινε δεκτή από τον ανάδοχο χωρίς καμιά επιφύλαξη.

7. Η αποζημίωση προσδιορίζεται πάντοτε με βάση τους συμβατικούς όρους και τιμές. Όταν η αποκατάσταση των βλαβών διατάσσεται αφού τελειώσει το έργο και έχουν απομακρυνθεί οι εργοταξιακές εγκαταστάσεις του αναδόχου, κανονίζονται εύλογες τιμές μονάδας για την εκτέλεση εργασιών αποκατάστασης ή εκτελούνται απολογιστικά.

8. Ο ανάδοχος είναι υποχρεωμένος να εκτελέσει άμεσα, μετά την απόφαση της διευθύνουσας υπηρεσίας, τις εργασίες προς αποκατάσταση της βλάβης. Αν από τις βλάβες που προξενήθηκαν στα έργα δημιουργείται κίνδυνος για την ασφάλεια προσώπων ή για πρόκληση σημαντικών ζημιών σε τρίτους ή περαιτέρω σημαντικής βλάβης των έργων, ο προϊστάμενος της διευθύνουσας υπηρεσίας μπορεί να εγκρίνει την κατασκευή αναγκαίων επειγόντων έργων, στο μέτρο του δυνατού, έστω και αν αυτά δεν αποτελούν αντικείμενο της σύμβασης που συνάφθηκε με τον ανάδοχο. Η διαταγή γι' αυτά μνημονεύει απαραίτητα τις διατάξεις της παρούσας και κοινοποιείται στην προϊσταμένη αρχή. Ο ανάδοχος είναι υποχρεωμένος να προβεί στην κατασκευή των διατασσόμενων εργασιών χωρίς χρονοτριβή, διαθέτοντας γι' αυτό όλο το δυναμικό της οργάνωσής του. Η διευθύνουσα υπηρεσία μπορεί, αν διαπιστώσει αδυναμία του αναδόχου για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των κινδύνων, να εγκρίνει την κατασκευή μέρους ή και του συνόλου των διατασσόμενων εργασιών με οποιονδήποτε άλλον πρόσφορο τρόπο. Όλες οι δαπάνες για την εκτέλεση των ανωτέρω εργασιών καταβάλλονται από τις πιστώσεις που διατίθενται για την κατασκευή του έργου και βαρύνουν τελικά τον κύριο του έργου, εκτός αν με την απόφαση της διευθύνουσας υπηρεσίας καταλογισθεί η δαπάνη συνολικά ή μερικά σε βάρος του αναδόχου, ως υπαιτίου για τη βλάβη που προξενήθηκε στα έργα.

9. Η εκτέλεση των εργασιών για την αποκατάσταση των βλαβών από ανωτέρα βία μπορεί να δικαιολογήσει παράταση των προθεσμιών εκτέλεσης των εργασιών για εύλογο χρονικό διάστημα.

10. Η διαδικασία των παρ. 5 έως 7 εφαρμόζεται ανάλογα και για τον καθορισμό της αποζημίωσης του αναδόχου για εργασίες αποκατάστασης ή πρόληψης κινδύνων σε έργα που εκτελέστηκαν, καθώς και σε περιπτώσεις κατά τις οποίες οι βλάβες οφείλονται σε υπαιτιότητα του κυρίου του έργου ή σε άλλη αιτία που εξαιρείται από την ευθύνη του αναδόχου.

11. Εργασίες για αποκατάσταση βλαβών, οι οποίες οφείλονται σε χρήση έργου, που παραδόθηκε σε χρήση πριν από την παραλαβή του κατά τις διατάξεις του παρόντος, εκτελούνται μόνο μετά από έγγραφη εντολή της διευθύνουσας υπηρεσίας. Η εντολή αυτή κοινοποιείται απαραίτητα στην προϊσταμένη αρχή. Για τη διαπίστωση της εκτέλεσης των εργασιών αυτών συντάσσεται πρωτόκολλο μεταξύ του προϊσταμένου της διευθύνουσας υπηρεσίας και του αναδόχου.»

Άρθρο 77**Ακαταλληλότητα υλικών - Ελαττώματα - Παράλειψη συντήρησης- Τροποποίηση άρθρου 159 ν. 4412/2016**

Οι παρ. 1, 3, 4, 5, 6, 7, 9 και 10 του άρθρου 159 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο 159 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 159**Ακαταλληλότητα υλικών - Ελαττώματα - Παράλειψη συντήρησης**

1. Η παραλαβή και ο έλεγχος της ποιότητας των υλικών που χρησιμοποιούνται στην κατασκευή του έργου ή ενσωματώνονται σε αυτό, γίνεται από ένα (1) ή περισσότερους τεχνικούς του άρθρου 139, ο οποίος συντάσσει και υποβάλλει δήλωση προς τη διευθύνουσα υπηρεσία, με την οποία βεβαιώνει και την αλήθεια του περιεχομένου της. Παράλειψη σύνταξης και υποβολής της σχετικής δήλωσης συνιστά κώλυμα υποβολής κάθε επόμενου λογαριασμού.
2. Αν κατά την κατασκευή των έργων η επίβλεψη θεωρεί ότι τα προς χρησιμοποίηση υλικά δεν πληρούν τις απαιτήσεις των προδιαγραφών ή γενικά είναι ακατάλληλα, διατάσσεται από τη διευθύνουσα υπηρεσία η μη χρησιμοποίηση των υλικών. Αν ο ανάδοχος διαφωνεί, τα υλικά δεν χρησιμοποιούνται αν δεν κριθεί η καταλληλότητά τους από εργαστηριακό έλεγχο που γίνεται από τα εργαστήρια της Γενικής Γραμματείας Υποδομών ή Πολυτεχνικών Σχολών ή άλλα αναγνωρισμένα εργαστήρια. Η δαπάνη για τις εργαστηριακές έρευνες προκαταβάλλεται από τον ανάδοχο και τον βαρύνει τελικά, αν αποδειχθεί η ακαταλληλότητα των υλικών. Στην αντίθετη περίπτωση η δαπάνη βαρύνει τον κύριο του έργου και αποδίδεται στον ανάδοχο από τις πιστώσεις του έργου.
3. Αν κατά τη διάρκεια κατασκευής των έργων μέχρι την παραλαβή, οποιαδήποτε εργασία παρουσιάσει ελαττώματα που δεν αποκαθίστανται από τον ανάδοχο, κοινοποιείται σε αυτόν ειδική διαταγή της διευθύνουσας υπηρεσίας. Με την ειδική διαταγή προσδιορίζονται τα ελαττώματα, καθορίζεται αν είναι ουσιώδη, επουσιώδη ή και επικίνδυνα και τάσσεται εύλογη προθεσμία για την αποκατάστασή τους. Στην αποκατάσταση μπορεί να περιλαμβάνονται η καθαίρεση των ελαττωματικών εργασιών και η ανακατασκευή τους, αν αυτό επιβάλλεται. Αν το ελάττωμα δεν είναι ουσιώδες και η αποκατάστασή του απαιτεί δυσανάλογες δαπάνες με την ειδική διαταγή καθορίζεται ποσοστό μείωσης της αμοιβής του αναδόχου για τις αντίστοιχες εργασίες. Στην τελευταία αυτή περίπτωση η διαταγή μπορεί να περιλαμβάνει και την εκτέλεση ορισμένων εργασιών για τον περιορισμό του ελαττώματος.
4. Ο ανάδοχος δύναται να ασκήσει ένσταση στην περίπτωση της ειδικής διαταγής της παρ. 3, εντός ανατρεπτικής προθεσμίας δέκα (10) ημερών από την κοινοποίησή της. Με την εμπρόθεσμη ένσταση αναστέλλεται η υποχρέωση εκτέλεσης των εργασιών μέχρις ότου εκδοθεί απόφαση επί αυτής, εκτός αν οι χαρακτηρισθείσες ως κακότεχνες εργασίες πρέπει να αποκατασταθούν άμεσα, προκειμένου να μην καθυστερεί η εκτέλεση του έργου. Στην περίπτωση αυτή, οι εργασίες για την άρση του ελαττώματος εκτελούνται άμεσα από τον ανάδοχο.
5. Αν ο ανάδοχος με την ένστασή του ζητεί τη διενέργεια εργαστηριακών ερευνών ή άλλων δοκιμών για την εξακρίβωση του ελαττώματος, οι εργασίες αυτές εκτελούνται αφού εκδοθεί απόφαση επί της ένστασης, η οποία δεν μπορεί να εκδοθεί πριν την έκδοση των αποτελεσμάτων των εργαστηριακών δοκιμών.

6. Αν τελικά ύστερα από την ένσταση ή τη δικαστική προσφυγή δικαιωθεί ο ανάδοχος, έχει το δικαίωμα να πληρωθεί με τους συμβατικούς όρους και τιμές για τις πρόσθετες εργασίες. Αν οι εργασίες διατάχθηκαν ύστερα από την απομάκρυνση των εγκαταστάσεων του αναδόχου, συντάσσονται νέες τιμές που λαμβάνουν υπόψη τους και το γεγονός αυτό.

7. Σε περίπτωση που ο ανάδοχος δεν αποκαταστήσει τις πλημμέλειες μέσα στην προθεσμία που τάσσεται σε αυτόν με την ειδική διαταγή ή μετά την έκδοση απόφασης επί της ένστασης, τότε οι εργασίες αποκατάστασης της πλημμέλειας μπορεί να εκτελεσθούν με μέριμνα της διευθύνουσας υπηρεσίας με οποιονδήποτε τρόπο σε βάρος και για λογαριασμό του αναδόχου με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων του κυρίου του έργου ως προς την εφαρμογή των λοιπών κυρώσεων κατά του αναδόχου.

8. Οι διατάξεις των παρ. 3 έως 7 εφαρμόζονται ανάλογα και για την περίπτωση που ο ανάδοχος παραλείπει τις υποχρεώσεις του για τη συντήρηση των έργων όσο διάστημα τον βαρύνει η συντήρηση αυτή.

9. Οι εργασίες που παρουσιάζουν ουσιώδη ελαττώματα δεν περιλαμβάνονται στον λογαριασμό. Οι εργασίες που παρουσιάζουν επουσιώδη ελαττώματα περιλαμβάνονται με μειωμένη τιμή, όπως καθορίζεται στην ειδική διαταγή μέχρι την αποκατάσταση του ελαττώματος. Αν το ελάττωμα αποκαλυφθεί αφού έχουν περιληφθεί σε λογαριασμό οι εργασίες, η περικοπή θα γίνει στον αμέσως επόμενο λογαριασμό και, εφόσον αυτός δεν επαρκεί στους επόμενους, μέχρι πλήρους εξόφλησης, σύμφωνα με σχετική απόφαση της διευθύνουσας υπηρεσίας.

10. Αν το ελάττωμα αποκαλυφθεί κατά την παραλαβή των έργων, εφαρμόζεται η παρ. 5 του άρθρου 172 και η διαπίστωση της αποκατάστασης των ελαττωμάτων γίνεται από τη διευθύνουσα υπηρεσία.»

Άρθρο 78

Έκπτωση αναδόχου – Τροποποίηση άρθρου 160 ν. 4412/2016

Οι παρ. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 του άρθρου 160 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο 160 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 160

Έκπτωση αναδόχου

1. Αν ο ανάδοχος δεν εκπληρώνει τις συμβατικές του υποχρεώσεις ή δεν συμμορφώνεται με τις γραπτές εντολές της υπηρεσίας, που είναι σύμφωνες με τη σύμβαση ή τον νόμο, κηρύσσεται έκπτωτος από την εργολαβία.

2. Η διαδικασία έκπτωσης κινείται υποχρεωτικά κατά του αναδόχου, αν συντρέχει μία από τις παρακάτω περιπτώσεις:

α) Καθυστερήσει υπαίτια, πέραν του μηνός από της υπογραφής της σύμβασης, την έναρξη των εργασιών ή την υποβολή του αναλυτικού χρονοδιαγράμματος, σύμφωνα και με τα προβλεπόμενα στη σύμβαση.

β) Υπερβεί με υπαιτιότητά του, για χρόνο περισσότερο του μηνός, τον προβλεπόμενο στη σύμβαση χρόνο για την ολοκλήρωση της εργοταξιακής του ανάπτυξης.

γ) Υπερβεί με υπαιτιότητά του και κατ' επανάληψη, κατά δύο (2) τουλάχιστον μήνες, τμηματική προθεσμία του εγκεκριμένου χρονοδιαγράμματος. Για να κινηθεί η διαδικασία έκπτωσης στην περίπτωση αυτή απαιτείται η κοινοποίηση δύο (2) τουλάχιστον σχετικών εγγράφων προειδοποιήσεων της διευθύνουσας υπηρεσίας προς τον ανάδοχο. Κατ' εξαίρεση, αν η εκτέλεση των εργασιών καθυστερεί,

αλλά ο ανάδοχος έχει ήδη εκτελέσει εργασίες που αντιστοιχούν σε ποσοστό τουλάχιστον ογδόντα τοις εκατό (80%) του συμβατικού αντικειμένου, όπως έχει διαμορφωθεί με τις υπογραφείσες συμπληρωματικές συμβάσεις, είναι δυνατή η χορήγηση παράτασης των προθεσμιών προς το συμφέρον του έργου, έστω κι αν η καθυστέρηση των εργασιών οφείλεται σε υπαιτιότητά του. Η παράταση χορηγείται στην περίπτωση αυτή χωρίς αναθεώρηση τιμών και με επιβολή των προβλεπόμενων στο άρθρο 148.

δ) Οι εργασίες του είναι κατά σύστημα κακότεχνες ή τα υλικά που χρησιμοποιεί δεν ανταποκρίνονται στις προδιαγραφές. Για να κηρυχθεί ο ανάδοχος έκπτωτος για τον λόγο αυτόν πρέπει να έχει προηγηθεί, τουλάχιστον μία φορά, η εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 159 για την αποκατάσταση των κακοτεχνιών του έργου και να έχει απορριφθεί η ασκηθείσα κατ' άρθρο 174 ένστασή του.

ε) Παρεκκλίνει επανειλημμένα από τα εγκεκριμένα σχέδια ή παραλείπει συστηματικά την τήρηση των κανόνων ασφαλείας των εργαζομένων ή προστασίας του περιβάλλοντος. Για να κινηθεί η διαδικασία έκπτωσης στην περίπτωση αυτή απαιτείται η κοινοποίηση δύο (2) τουλάχιστον σχετικών εγγράφων προειδοποιήσεων της διευθύνουσας υπηρεσίας προς τον ανάδοχο.

στ) Διαπιστωθεί ότι προσκόμισε πλαστή εγγυητική επιστολή ή ότι προσκόμισε πλαστά δικαιολογητικά του άρθρου 103 κατά την υπογραφή της σύμβασης.

3. Αν υφίσταται λόγος έκπτωσης, κοινοποιείται στον ανάδοχο, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 143, ειδική πρόσκληση της διευθύνουσας υπηρεσίας, εκτός της περίπτωσης της παρ. 5 του άρθρου 105, η οποία αναφέρεται απαραίτητα στις διατάξεις του άρθρου αυτού και περιλαμβάνει συγκεκριμένη αναλυτική περιγραφή ενεργειών ή εργασιών που πρέπει να εκτελέσει ο ανάδοχος μέσα στην τασσόμενη προθεσμία, με εκτίμηση του κόστους, εφόσον αφορούν τιμολογούμενες εργασίες. Η τασσόμενη προθεσμία πρέπει να είναι εύλογη, δηλαδή ανάλογη του χρόνου που απαιτείται κατά την κοινή αντίληψη για την εκτέλεση των εργασιών ή των ενεργειών. Δεν μπορεί πάντως να είναι μικρότερη από δέκα (10) ημέρες, ούτε και μεγαλύτερη από τριάντα (30) ημέρες.

Όταν ζητείται η λήψη μέτρων για την αποτροπή επείγοντος κινδύνου, η προθεσμία που τάσσεται μπορεί να είναι μικρότερη των δέκα (10) ημερών.

Κατ' εξαίρεση δεν απαιτείται η κοινοποίηση ειδικής πρόσκλησης και η έκπτωση κηρύσσεται άμεσα, ύστερα από προηγούμενη ακρόαση, κατόπιν κλήσης η οποία επιδίδεται προ πέντε (5) ημερών, με απόφαση της διευθύνουσας υπηρεσίας, στις περιπτώσεις που ο ανάδοχος υποπίπτει, αποδεδειγμένα, σε ένα από τα αδικήματα ή τα πειθαρχικά παραπτώματα που επισύρουν τον αποκλεισμό του, σύμφωνα με τη διακήρυξη του διαγωνισμού στον οποίο αναδείχθηκε ανάδοχος, εφαρμοζόμενων κατά τα λοιπά των παρ. 6 έως 12.

4. Παρά την κοινοποίηση της ειδικής πρόσκλησης και τις προθεσμίες που τάσσει για την εκτέλεση συγκεκριμένων εργασιών ή ενεργειών, ο ανάδοχος είναι υποχρεωμένος να τηρεί τις εκ της συμβάσεως υποχρεώσεις του, για την εμπρόθεσμη εκτέλεση των έργων ή τμημάτων του και υφίσταται τις νόμιμες συνέπειες από την υπέρβαση των συμβατικών προθεσμιών.

5. Αν η προθεσμία που τέθηκε με την ειδική πρόσκληση παρήλθε χωρίς ο ανάδοχος να συμμορφωθεί με το περιεχόμενό της, κηρύσσεται έκπτωτος αμέσως και πάντως πριν από την παρέλευση δεκαπέντε (15) ημερών από την πάροδο της προθεσμίας, με απόφαση του προϊσταμένου της διευθύνουσας υπηρεσίας. Στην απόφαση προσδιορίζονται οι εργασίες και ενέργειες που εκτέλεσε ο ανάδοχος, σε συμμόρφωση προς την ειδική πρόσκληση και αιτιολογείται η έκπτωση, με αναφορά στις εργασίες που δεν εκτέλεσε και τις ενέργειες ως προς τις οποίες δεν συμμορφώθηκε.

6. Αν κατά της απόφασης έκπτωσης δεν ασκηθεί εμπρόθεσμα ένσταση αν απορριφθεί η ένσταση από την αρμόδια προς τούτο αρχή, η έκπτωση καθίσταται οριστική. Αν ασκηθεί εμπρόθεσμα ένσταση, αναστέλλονται οι συνέπειες της έκπτωσης μέχρι αυτή να οριστικοποιηθεί και ο ανάδοχος υποχρεούται να συνεχίσει τις εργασίες της εργολαβίας.

7. Αν μετά την κήρυξη της έκπτωσης και πριν από την οριστικοποίησή της ο ανάδοχος εξακολουθεί να παραμελεί τις υποχρεώσεις του, η διευθύνουσα υπηρεσία μπορεί να επέμβει για την αποτροπή ενδεχόμενων κινδύνων για το έργο και εκτελεί τις απαιτούμενες προς τούτο εργασίες σε βάρος και για λογαριασμό του αναδόχου. Επίσης εκτελεί τις απαραίτητες κατεπείγουσες εργασίες μετά την οριστικοποίηση της έκπτωσης και μέχρι τον καθορισμό του τρόπου εκτέλεσης των υπολειπόμενων εργασιών, από την αρμόδια προϊσταμένη αρχή. Η εκτέλεση των εργασιών της παρούσας γίνεται με απευθείας εντολή ανάθεσης σε άλλον εργολήπτη ή με πρόχειρο διαγωνισμό ή με αυτεπιστασία η οποία εκδίδεται από τον προϊστάμενο της διευθύνουσας υπηρεσίας.

8. Αν η έκπτωση καταστεί οριστική, ο ανάδοχος αποξενώνεται και αποβάλλεται αμέσως από το έργο και η εργολαβία εκκαθαρίζεται το συντομότερο δυνατό. Κατ' εξαίρεση, μπορεί να επιτραπεί στον έκπτωτο ανάδοχο να συμπληρώσει ημιτελείς εργασίες, ώστε να καταστεί δυνατή η επιμέτρησή τους ή να εκτελέσει εργασίες προς άρση ή αποτροπή κινδύνων.

9. Κατά του οριστικά έκπτωτου αναδόχου επέρχονται αθροιστικά οι εξής συνέπειες, τις οποίες υποχρεούται να υλοποιήσει η διευθύνουσα υπηρεσία εντός μηνός από την οριστικοποίηση της έκπτωσης:

α) Καθίσταται άμεσα απαιτητό το αναπόσβεστο μέρος της προκαταβολής, προσαυξημένο με τους νόμιμους τόκους, και εισπράττεται από τον κύριο του έργου με κατάπτωση ανάλογου ποσού της αντίστοιχης εγγύησης.

β) Καταπίπτει υπέρ του κυρίου του έργου, ως ειδική ποινική ρήτρα, το σύνολο των εγγυήσεων για την καλή εκτέλεση του έργου, όπως ορίζονται στο άρθρο 72 και κατά μέγιστο μέχρι το υπολειπόμενο προς κατασκευή ποσό της σύμβασης και εφόσον ληφθεί υπόψη προς επιστροφή αρνητικός λογαριασμός.

γ) Καταπίπτει το σύνολο των ποινικών ρητρών που προβλέπονται για την υπέρβαση της συνολικής προθεσμίας περαίωσης του έργου και για τις τμηματικές προθεσμίες. Οι ποινικές ρήτρες περιλαμβάνονται στον εκκαθαριστικό λογαριασμό της έκπτωτης εργολαβίας.

10. Για την εκκαθάριση της εργολαβίας, η απόφαση οριστικοποίησης της έκπτωσης ή η τελευταία ημέρα της προθεσμίας ένστασης αν αυτή δεν ασκήθηκε, αποτελεί συγχρόνως και βεβαίωση περαίωσης του έργου, καλείται δε ο έκπτωτος ανάδοχος να υποβάλει την τελική επιμέτρηση των εργασιών που έχει εκτελέσει εφαρμοζόμενου κατά τα λοιπά του άρθρου 151. Αν αμελήσει την υποχρέωσή του αυτή, ο επιβλέπων μηχανικός προβαίνει στη σύνταξη της τελικής επιμέτρησης στην οποία περιλαμβάνονται διακριτά τυχόν ημιτελείς εργασίες καθώς και εισκομισθέντα υλικά, καλώντας τον έκπτωτο ανάδοχο να παραστεί. Η τελική επιμέτρηση ελέγχεται και εγκρίνεται από τη διευθύνουσα υπηρεσία εντός μηνός από της υποβολή της και κοινοποιείται στον έκπτωτο ανάδοχο, ο οποίος μπορεί να υποβάλει ένσταση. Κατ' εξαίρεση ημιτελείς εργασίες και εισκομισθέντα στο εργοτάξιο υλικά που περιλαμβάνονται στην επιμέτρηση, δύναται κατά την κρίση της διευθύνουσας υπηρεσίας να θεωρηθούν ότι είναι χρήσιμα για τον κύριο του έργου, εν όψει της προοπτικής συνέχισής του. Η παραλαβή του έργου στις περιπτώσεις του παρόντος γίνεται κατά τους ορισμούς του άρθρου 172 χωρίς να απαιτείται να παρέλθει ο χρόνος εγγύησης του άρθρου 171.

11. Στον εκκαθαριστικό λογαριασμό περιλαμβάνονται το σύνολο των ποινικών ρητρών της παρ. 9 και κάθε άλλη εκκαθαρισμένη απαίτηση κατά του έκπτωτου αναδόχου. Αν ο εκκαθαριστικός λογαριασμός είναι αρνητικός, η διαφορά εισπράττεται, σύμφωνα με τις διατάξεις που ισχύουν για την είσπραξη των απαιτήσεων του κυρίου του έργου. Αν κατά την παραλαβή των εργασιών της έκπτωτης εργολαβίας, προκύψουν διαφορές στα ποσά του εκκαθαριστικού λογαριασμού, συντάσσεται νέος τελικός λογαριασμός, αλλιώς ο εκκαθαριστικός λογαριασμός ισχύει ως τελικός.

12. Αν, μετά από την οριστικοποίηση της έκπτωσης, η προϊσταμένη αρχή αποφασίσει την ολοκλήρωση του έργου, προσκαλεί τον επόμενο κατά σειρά μειοδότη του διαγωνισμού, στον οποίο αναδείχθηκε ο έκπτωτος ανάδοχος και του προτείνει να αναλάβει αυτός το έργο ολοκλήρωσης της έκπτωτης εργολαβίας, με τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις και βάσει της προσφοράς που υπέβαλε στο διαγωνισμό. Η σύμβαση εκτέλεσης συνάπτεται, εφόσον εντός δεκαπέντε (15) ημερών από την κοινοποίηση της πρότασης περιέλθει στην προϊσταμένη αρχή έγγραφη και ανεπιφύλακτη αποδοχή της. Η άπρακτη πάροδος της προθεσμίας θεωρείται ως απόρριψη της πρότασης. Αν ο ανωτέρω μειοδότης δεν δεχθεί την πρόταση σύναψης σύμβασης, η προϊσταμένη αρχή προσκαλεί τον επόμενο κατά σειρά μειοδότη, ακολουθώντας κατά τα λοιπά την ίδια διαδικασία. Εφόσον και αυτός απορρίψει την πρόταση, η προϊσταμένη αρχή για την ανάδειξη αναδόχου στο έργο προσφεύγει κατά την κρίση της είτε στην ανοικτή δημοπρασία είτε στη διαδικασία με διαπραγμάτευση, κατά τις οικείες διατάξεις.

Η διαδικασία της παρούσας δεν εφαρμόζεται μόνο στην περίπτωση που η προϊσταμένη αρχή κρίνει ότι οι παραπάνω προσφορές δεν είναι ικανοποιητικές για τον κύριο του έργου ή έχουν επέλθει λόγω εφαρμογής νέων κανονισμών αλλαγές στον τρόπο κατασκευής του έργου, ενώ μπορεί να εφαρμόζεται αναλογικά και σε περίπτωση ολοκλήρωσης του έργου, ύστερα από αυτοδίκαιη διάλυση της σύμβασης κατόπιν πτώχευσης του αναδόχου ή διάλυση με υπαιτιότητα του κυρίου του έργου κατά τις κείμενες διατάξεις.»

Άρθρο 79

Διακοπή εργασιών - Διάλυση της σύμβασης – Τροποποίηση άρθρου 161 ν. 4412/2016

Οι παρ. 2, 4 και 8 του άρθρου 161 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 161

Διακοπή εργασιών - Διάλυση της σύμβασης

1. Η σύμβαση διαλύεται από την κοινοποίηση στον ανάδοχο διαταγής του φορέα κατασκευής του έργου για οριστική διακοπή των εργασιών, εκτός αν με τη διαταγή αυτή ορίζεται μεταγενέστερος χρόνος διάλυσης, για να εκτελεστούν οριζόμενες στη διαταγή εργασίες.

2. Ο ανάδοχος μπορεί να ζητήσει τη διάλυση της σύμβασης:

α) Αν μετά από την υπογραφή της σύμβασης καθυστερήσει η έναρξη των εργασιών περισσότερο από τρεις (3) μήνες με υπαιτιότητα του φορέα κατασκευής ή του κυρίου του έργου, εκτός αν στη σύμβαση ορίζεται διαφορετικά σχετικά με την έναρξη των εργασιών.

β) Αν οι εργασίες, ύστερα από την έναρξή τους, διακοπούν είτε με διαταγή είτε από υπαιτιότητα του φορέα κατασκευής ή του κυρίου του έργου για διάστημα μεγαλύτερο των τριών (3) μηνών από την

κοινοποίηση της διαταγής διακοπής στην πρώτη περίπτωση ή από την υποβολή ειδικής δήλωσης του αναδόχου στη δεύτερη.

γ) Σε περίπτωση διακοπής για καθυστέρηση πληρωμών, σύμφωνα με την παρ. 9 του άρθρου 152, μετά δίμηνο από τη δήλωση διακοπής των εργασιών.

δ) Αν η καθυστέρηση των εργασιών υπερβεί την οριακή προθεσμία. Στην περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 50 απαιτείται η διακοπή να καταλαμβάνει τόσο τις εργασίες κατασκευής όσο και εκείνες της μελέτης.

ε) Αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις της παρ. 2 του άρθρου 138 ή αν παρέλθουν οι προθεσμίες του άρθρου 148.

3. Αν υπάρχει υπαιτιότητα του φορέα κατασκευής ή του κυρίου του έργου, για διακοπή των εργασιών, ο ανάδοχος υποβάλλει την ειδική δήλωση διακοπής των εργασιών στον προϊστάμενο της διευθύνουσας υπηρεσίας. Με τη δήλωση αυτή:

α) Καθορίζεται συγκεκριμένα η υπαιτιότητα, που αποδίδεται στον φορέα κατασκευής ή τον κύριο του έργου, η οποία προκαλεί τη διακοπή των εργασιών.

β) Δίνονται στοιχεία για τα τμήματα του έργου που έχουν κατασκευαστεί μέχρι τη διακοπή των εργασιών και για την εκτίμηση της αξίας τους.

γ) Περιγράφονται τα τμήματα του έργου που υπολείπονται για εκτέλεση και αιτιολογείται για καθένα από αυτά η έλλειψη δυνατότητας κατασκευής, λόγω της υπαιτιότητας του φορέα κατασκευής ή του κυρίου του έργου, αν πρόκειται για τέτοια περίπτωση.

Δήλωση που δεν περιλαμβάνει τα ανωτέρω στοιχεία, δεν παράγει έννομο αποτέλεσμα. Η δήλωση κοινοποιείται και στον κύριο του έργου, όταν αυτός δεν ταυτίζεται με τον φορέα κατασκευής του έργου.

4. Μετά από την επίδοση της ειδικής δήλωσης κατά την παρ. 3, η διευθύνουσα υπηρεσία εξακριβώνει μέσα σε δεκαπέντε (15) ημέρες τα στοιχεία της δήλωσης και εκδίδει απόφαση που αποδέχεται ή απορρίπτει το περιεχόμενο της δήλωσης. Σε περίπτωση απράκτου παρόδου της άνω προθεσμίας, τεκμαίρεται ότι απορρίφθηκε σιωπηρά η δήλωση του αναδόχου.

5. Αν περάσει διάστημα μεγαλύτερο των τριών (3) μηνών από την υποβολή της ειδικής δήλωσης του αναδόχου, για διακοπή των εργασιών με υπαιτιότητα του φορέα κατασκευής ή του κυρίου του έργου ή δύο (2) μηνών, σε περίπτωση καθυστέρησης πληρωμών, ο ανάδοχος μπορεί να ζητήσει τη διάλυση της σύμβασης. Στην περίπτωση αυτή, τα στοιχεία των προηγούμενων παραγράφων συνεκτιμώνται για το σχηματισμό γνώμης στο αίτημα του αναδόχου.

6. Σε περίπτωση που ο ανάδοχος ζητήσει τη διάλυση της σύμβασης, λόγω παρέλευσης της οριακής προθεσμίας με υπαιτιότητα του φορέα κατασκευής ή του κυρίου του έργου, η απόφαση της διευθύνουσας υπηρεσίας πρέπει να κοινοποιηθεί αμελλητί στον ανάδοχο μέσα σε προθεσμία τριάντα (30) ημερών. Μέχρι τότε, όπως και σε περίπτωση απορριπτικής απόφασης, οι εργασίες συνεχίζονται μέχρι την επίλυση της σχετικής διαφοράς, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις.

7. Το δικαίωμα του αναδόχου για αίτηση διάλυσης της σύμβασης, στις περιπτώσεις που προβλέπονται από τις περ. α' και β' της παρ. 2, ασκείται μόνο μετά πάροδο τριών (3) μηνών από την υπογραφή της σύμβασης, αν σε αυτή δεν ορίζεται διαφορετικά σχετικά με την έναρξη των εργασιών ή από την κοινοποίηση της διαταγής διακοπής των εργασιών. Η αίτηση επιδίδεται με δικαστικό επιμελητή στη διευθύνουσα υπηρεσία και κοινοποιείται στον κύριο του έργου, όταν αυτός δεν ταυτίζεται με τον φορέα κατασκευής του έργου. Για την αίτηση αποφασίζει η διευθύνουσα υπηρεσία που κοινοποιεί την απόφασή της στην προϊσταμένη αρχή.

8. Στις περιπτώσεις που δεν προβλέπεται διαφορετικά, αν δεν εκδοθεί απόφαση μέσα σε δύο (2) μήνες από την επίδοση της αίτησης στη διευθύνουσα υπηρεσία, θεωρείται ότι η αίτηση έγινε δεκτή. Η αποδοχή της διάλυσης επέχει τη θέση της βεβαίωσης για την περαίωση των εργασιών. Στις περιπτώσεις διάλυσης της σύμβασης, μπορεί να διενεργηθεί η παραλαβή, χωρίς να απαιτείται η παρέλευση του χρόνου εγγύησης, αν από τη φύση των εργασιών δεν δικαιολογείται η συντήρησή τους, ούτε απαιτείται η δοκιμασία του χρόνου».

Άρθρο 80

Υποκατάσταση – Αντικατάσταση άρθρου 164 ν. 4412/2016

Το άρθρο 164 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 164

Υποκατάσταση

1. Η υποκατάσταση του αναδόχου από τρίτο στην κατασκευή μέρους ή όλου του έργου (εκχώρηση του έργου) είναι δυνατή μόνο αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις της περ. δ` της παρ. 1 του άρθρου 132. Για την υποκατάσταση εκδίδονται α) διαπιστωτική πράξη της προϊσταμένης αρχής, στις περιπτώσεις ολικής ή μερικής διαδοχής του αρχικού αναδόχου, λόγω εταιρικής αναδιάρθρωσης, περιλαμβανομένων της εξαγοράς, της απορρόφησης και της συγχώνευσης και β) εγκριτική απόφαση της ως άνω αρχής, σε περίπτωση που ο αρχικός ανάδοχος έχει περιέλθει σε κατάσταση αφερεγγυότητας, ιδίως στο πλαίσιο προπτωχευτικών ή πτωχευτικών διαδικασιών. Για την έκδοση των ως άνω ελέγχεται αν ο νέος ανάδοχος πληροί τα κριτήρια ποιοτικής επιλογής που καθορίστηκαν με τη διακήρυξη του έργου Δεν θεωρείται υποκατάσταση η, εκ μέρους του αναδόχου, υπεργολαβική ανάθεση συγκεκριμένων εργασιών του έργου.

2. Σε περίπτωση υποκατάστασης λόγω ολικής ή μερικής διαδοχής του αρχικού αναδόχου, συνεπεία εταιρικής αναδιάρθρωσης, ο αρχικός ανάδοχος απαλλάσσεται από την ευθύνη του προς τον κύριο του έργου και η εγγύηση καλής εκτέλεσης επιστρέφεται, αφού αντικατασταθεί από ισόποση εγγύηση του νέου αναδόχου. Στην περίπτωση της υποκατάστασης λόγω αφερεγγυότητας του αρχικού αναδόχου, αυτός ευθύνεται μαζί με τον υποκατάστατο εις ολόκληρον προς τον κύριο του έργου, το προσωπικό του έργου και οποιονδήποτε τρίτο.»

Άρθρο 81

Υπεργολαβία κατά την εκτέλεση - Εγκεκριμένος υπεργολάβος – Κατασκευαστική κοινοπραξία – Αντικατάσταση άρθρου 165 ν. 4412/2016

Το άρθρο 165 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 165

Υπεργολαβία κατά την εκτέλεση - Εγκεκριμένος υπεργολάβος – Κατασκευαστική κοινοπραξία

1. Όταν συνάπτεται σύμβαση μίσθωσης έργου μεταξύ του αναδόχου δημόσιου έργου και άλλης εργοληπτικής επιχείρησης, για την κατασκευή μέρους του έργου που έχει αναληφθεί από τον ανάδοχο (υπεργολαβία), ο υπεργολάβος θεωρείται «εγκεκριμένος» με τις συνέπειες του παρόντος, μετά από έγκριση του κυρίου του έργου ή του φορέα κατασκευής όταν συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις:

α) Ο υπεργολάβος έχει τα αντίστοιχα προσόντα για την εκτέλεση του έργου που αναλαμβάνει και ανήκει σε τάξη και κατηγορία έργου, αντίστοιχη με το ποσό της σύμβασης μίσθωσης έργου και

β) Ο ανάδοχος, πριν από την εγκατάσταση του υπερβολάβου στο έργο, έχει γνωστοποιήσει στον κύριο του έργου ή στον φορέα κατασκευής τη σύμβαση υπερβολαβίας.

Η προϊσταμένη αρχή μπορεί με απόφασή της, που εκδίδεται μέσα σε αποκλειστική προθεσμία δεκαπέντε (15) ημερών από την ανωτέρω γνωστοποίηση, να μην εγκρίνει την υπερβολαβία αυτή.

2. Η έγκριση της υπερβολαβίας έχει τις εξής συνέπειες:

α) Το ποσό της σύμβασης της υπερβολαβίας, όπως αυτό προκύπτει ιδίως από τα τιμολόγια που εκδίδονται από τον υπερβολάβο προς τον ανάδοχο, λαμβάνεται υπόψη για τον υπολογισμό της εμπειρίας.

β) Για το ποσό της σύμβασης υπερβολαβίας ο ανάδοχος δεν δικαιούται πιστοποιητικό εμπειρίας για χρήση στο ΜΗ.Ε.Ε.Δ.Ε., ενώ τα στελέχη του αναδόχου δικαιούνται πιστοποιητικό εμπειρίας, το οποίο για την εξέλιξη στο Μ.Ε.Κ, ανάγεται στο μισό του χρόνου επίβλεψης.

3. Εφόσον προκύπτει υποχρέωση από τα τεύχη του διαγωνισμού ή αν ο ανάδοχος πρότεινε συγκεκριμένους υπερβολάβους κατά την υποβολή της προσφοράς του, υποχρεούται, κατά την υπογραφή της σύμβασης εκτέλεσης, να προσκομίσει την υπερβολαβική σύμβαση. Η διευθύνουσα υπηρεσία μπορεί να χορηγήσει προθεσμία στον ανάδοχο κατ' αίτησή του, για την προσκόμιση της υπερβολαβικής σύμβασης με τον αρχικώς προταθέντα υπερβολάβο ή άλλον που διαθέτει τα αναγκαία κατά την κρίση της υπηρεσίας αυτής προσόντα, εφόσον συντρέχει σοβαρός λόγος.

4. Επιτρέπεται η σύσταση κοινοπραξίας μεταξύ εργοληπτικών επιχειρήσεων, για την κατασκευή έργου, το οποίο έχει αναλάβει μία ή περισσότερες από τις επιχειρήσεις αυτές (Κατασκευαστική κοινοπραξία), αν: α) όλα τα μέλη της κατασκευαστικής κοινοπραξίας πληρούν τα κριτήρια των άρθρων 73 έως 76 και β) το συμφωνητικό σύστασης της κοινοπραξίας γνωστοποιείται στην προϊσταμένη αρχή του έργου. Παράλειψη της υποχρέωσης γνωστοποίησης επιφέρει ακυρότητα της συμφωνίας. Η προϊσταμένη αρχή μπορεί να μην εγκρίνει τη σύσταση της κοινοπραξίας, με απόφαση που λαμβάνεται μέσα σε αποκλειστική προθεσμία δύο (2) μηνών από την ανωτέρω γνωστοποίηση. Η άπρακτη πάροδος της ανωτέρω προθεσμίας τεκμαίρεται ως απόρριψη της σύστασης κατασκευαστικής κοινοπραξίας.

5. Ο ανάδοχος πρέπει να διατηρεί συνολικό ποσοστό συμμετοχής στην Κατασκευαστική κοινοπραξία τουλάχιστον πενήντα τοις εκατό (50%). Αν ο ανάδοχος είναι κοινοπραξία, πρέπει επιπλέον κάθε επιχείρηση της κοινοπραξίας να διατηρεί ελάχιστο ποσοστό συμμετοχής δεκαπέντε τοις εκατό (15%), εκτός αν η συμμετοχή της στην αρχική κοινοπραξία ανέρχεται σε ποσοστό μικρότερο του δεκαπέντε τοις εκατό (15%), οπότε αυτό ισχύει ως ελάχιστο ποσοστό και στην Κατασκευαστική κοινοπραξία. Κάθε άλλη νέα επιχείρηση που μετέχει στην Κατασκευαστική κοινοπραξία πρέπει να έχει ελάχιστο ποσοστό συμμετοχής δεκαπέντε τοις εκατό (15%). Τα νέα μέλη της κατασκευαστικής κοινοπραξίας, πέραν του αναδόχου, δεν επιτρέπεται να είναι κοινοπραξίες.

6. Τα μέλη της κοινοπραξίας ευθύνονται σε ολόκληρο έναντι της αναθέτουσας αρχής, για το σύνολο του έργου.»

Άρθρο 82

Βεβαίωση περάτωσης εργασιών – Αντικατάσταση άρθρου 168 ν. 4412/2016

Το άρθρο 168 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 168

Βεβαίωση περάτωσης εργασιών

1. Όταν λήξει η προθεσμία περάτωσης του συνόλου ή τμημάτων του έργου, ο επιβλέπων ή το εντεταλμένο όργανο της επίβλεψης αναφέρει εγγράφως στη διευθύνουσα υπηρεσία, μέσα σε διάστημα τριάντα (30) ημερών από τη λήξη του εγκεκριμένου χρόνου περαίωσης, αν τα έργα έχουν περατωθεί και έχουν υποστεί ικανοποιητικά τις δοκιμασίες που προβλέπονται στη σύμβαση, καθώς επίσης επανελέγχει κατά το δυνατόν τις επιμετρήσεις, με γενικές ή σποραδικές καταμετρήσεις και αναγράφει τις παρατηρήσεις του για εργασίες που έχουν εκτελεσθεί με υπέρβαση των εγκεκριμένων ποσοτήτων ή κατά τροποποίηση των εγκεκριμένων σχεδίων. Σε περίπτωση που τα έργα δεν έχουν περατωθεί ή έχουν περατωθεί, αλλά οι εργασίες κρίνονται απορριπτές ή ελαττωματικές, με ουσιώδεις ή επουσιώδεις ελλείψεις που πρέπει να αποκατασταθούν, επουσιώδεις δε θεωρούνται αποκλειστικά οι εργασίες που δεν επηρεάζουν τη λειτουργικότητα του έργου, την ασφάλεια των χρηστών και δεν παραβιάζουν όρους αδειοδοτήσεων του έργου, αναφέρει τα παραπάνω με έκθεσή του προς τον προϊστάμενο της διευθύνουσας υπηρεσίας εντός της άνω προθεσμίας. Αν στην έκθεση περιέχεται διαπίστωση περί καταβολής στον ανάδοχο ποσών ως αχρεωστήτως καταβληθέντων ή εγείρονται δικαιώματα σε βάρος του αναδόχου, η διευθύνουσα υπηρεσία συντάσσει αρνητικό λογαριασμό σε βάρος του.
2. Αν οι εργασίες έχουν περατωθεί, ο προϊστάμενος της διευθύνουσας υπηρεσίας, μέσα σε δέκα (10) ημέρες από την παραλαβή της πιο πάνω έκθεσης, εκδίδει βεβαίωση για την ημέρα κατά την οποία περατώθηκαν οι εργασίες του έργου (βεβαίωση περάτωσης των εργασιών), την οποία κοινοποιεί αμελλητί στον ανάδοχο. Εάν η βεβαίωση δεν εκδοθεί μέσα στην πιο πάνω προθεσμία, τότε θεωρείται ότι έχει εκδοθεί αυτοδίκαια τριάντα (30) ημέρες μετά από την υποβολή από τον ανάδοχο σχετικής έγγραφης όχλησης και επιβάλλονται στα υπαίτια όργανα του φορέα κατασκευής του έργου οι πειθαρχικές ποινές που προβλέπονται στην παρ. 3 του άρθρου 141. Την έκδοση της βεβαίωσης μπορεί να ζητήσει ο ανάδοχος και πριν από τη λήξη των προθεσμιών αν έχει περατώσει τα έργα. Στην περίπτωση αυτή εφαρμόζονται ανάλογα οι διαδικασίες των προηγούμενων εδαφίων της παρούσας. Η βεβαίωση περάτωσης των εργασιών δεν αναπληρώνει την παραλαβή των έργων, η οποία διενεργείται σύμφωνα με το άρθρο 172.
3. Αν στις εργασίες που έχουν περατωθεί διαπιστωθούν επουσιώδεις μόνο ελλείψεις που δεν επηρεάζουν τη λειτουργικότητα του έργου, ο προϊστάμενος της διευθύνουσας υπηρεσίας, γνωστοποιεί με διαταγή του προς τον ανάδοχο τις ελλείψεις που έχουν επισημανθεί και τάσσει εύλογη προθεσμία για την αποκατάστασή τους. Στην περίπτωση αυτή η βεβαίωση περάτωσης εκδίδεται μετά από την εμπρόθεσμη αποκατάστασή των ελλείψεων και αναφέρει τον χρόνο που περατώθηκε το έργο, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη ο χρόνος αποκατάστασης.
4. Αν οι εργασίες δεν έχουν περατωθεί ή οι ελλείψεις που διαπιστώθηκαν δεν είναι επουσιώδεις ή αν δεν περατώθηκαν από τον ανάδοχο εμπρόθεσμα οι εργασίες αποκατάστασης επουσιωδών ελλείψεων, σύμφωνα με την παρ. 3 εφαρμόζονται, ανάλογα με την περίπτωση, τα άρθρα 159 και 160.
5. Μετά από την έκδοση της βεβαίωσης περάτωσης εργασιών, η διευθύνουσα υπηρεσία συντάσσει και διαβιβάζει στην υπηρεσία που είχε την αρμοδιότητα κήρυξης της απαλλοτρίωσης των ακινήτων που χρησιμοποιήθηκαν για το έργο, κατάσταση και τοπογραφικό διάγραμμα των απαλλοτριωθέντων ακινήτων που δεν χρησιμοποιήθηκαν για το έργο, προκειμένου να κινηθεί η διαδικασία της επιστροφής τους στους προηγούμενους ιδιοκτήτες τους ή της ελεύθερης διάθεσής τους, σύμφωνα με το άρθρο 12 του ν. 2882/2001 (Α' 17).

6. Κατά όλων των αποφάσεων της διευθύνουσας υπηρεσίας χωρεί ένσταση του άρθρου 174.»

Άρθρο 83

Διοικητική παραλαβή για χρήση – Τροποποίηση άρθρου 169 ν. 4412/2016

Οι παρ. 1 και 5 του άρθρου 169 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 169

Διοικητική παραλαβή για χρήση

1. Οποτεδήποτε και πριν από την παραλαβή, το έργο ή αυτοτελή του τμήματα που έχουν περατωθεί, μπορεί να δοθούν σε χρήση, ύστερα από τη διενέργεια σχετικής διοικητικής παραλαβής.
2. Η διοικητική παραλαβή γίνεται με πρωτόκολλο μεταξύ του προϊσταμένου της διευθύνουσας υπηρεσίας, του επιβλέποντος, εκπροσώπου της υπηρεσίας συντήρησης εφόσον αυτή έχει καθοριστεί και του αναδόχου. Αν το έργο παραδίδεται για χρήση σε υπηρεσία άλλη από τον φορέα κατασκευής του, συμπράττει στο πρωτόκολλο και εκπρόσωπος της υπηρεσίας αυτής. Αν ο εκπρόσωπος του φορέα συντήρησης ή ο ανάδοχος κληθούν και δεν παραστούν ή αρνηθούν την υπογραφή του πρωτοκόλλου, αυτό συντάσσεται από τους λοιπούς, με σχετική μνεία κατά περίπτωση και αυτό κοινοποιείται αρμόδια. Το πρωτόκολλο περιλαμβάνει μνεία του έργου ή των τμημάτων που παραδίδονται για χρήση και συνοπτική περιγραφή της κατάστασης των εργασιών.
3. Η κατά την παρ. 2 διοικητική παραλαβή για χρήση γίνεται αμέσως μετά την περάτωση των εργασιών του έργου ή αυτοτελών τμημάτων του, αν αυτό προβλέπεται από τα συμβατικά τεύχη. Αν δεν υπάρχει τέτοια πρόβλεψη, μπορεί η διοικητική παραλαβή να γίνει ύστερα από απόφαση της διευθύνουσας υπηρεσίας.
4. Αν από τη σύμβαση προβλέπεται η εκτέλεση των εργασιών παράλληλα προς τη χρήση του έργου, δεν απαιτείται η διενέργεια διοικητικής παραλαβής. Το ίδιο ισχύει αν η παράλληλη χρήση προκύπτει από τη φύση των εργασιών. Στις περιπτώσεις αυτές μπορεί να διενεργείται διοικητική παραλαβή του έργου μετά από σχετική απόφαση της διευθύνουσας υπηρεσίας.
5. Η διοικητική παραλαβή για χρήση δεν αναπληρώνει τη διενέργεια της παραλαβής του έργου.»

Άρθρο 84

Ενιαίο Σύστημα Τεχνικών Προδιαγραφών και Τιμολόγησης Τεχνικών Έργων και Μελετών (ΕΣΤΙΜ-ΤΕΜ) – Αντικατάσταση άρθρου 170 ν. 4412/2016

Το άρθρο 170 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 170

Ενιαίο Σύστημα Τεχνικών Προδιαγραφών και Τιμολόγησης Τεχνικών Έργων και Μελετών (ΕΣΤΙΜ-ΤΕΜ)

1. Ιδρύεται Ενιαίο Σύστημα Τεχνικών Προδιαγραφών και Τιμολόγησης Τεχνικών Έργων και Μελετών (ΕΣΤΙΜ-ΤΕΜ), το οποίο αποτελεί σύνολο εναρμονισμένων αρχών, κανόνων, μεθόδων και εργαλείων που υποστηρίζουν, μέσω του διαδικτύου, τον προγραμματισμό, σχεδιασμό, καθώς και την κατασκευή και λειτουργία των τεχνικών έργων.
2. Ιδρύεται Ηλεκτρονικό Σύστημα Προσδιορισμού Κόστους Συντελεστών Παραγωγής Τεχνικών Έργων (ΗΣΠΚΣΠΤΕ), το οποίο αποτελεί ηλεκτρονική διαδικτυακή πλατφόρμα υποστήριξης του ΕΣΤΙΜ-ΤΕΜ. Το

ΗΣΠΚΣΠΤΕ περιλαμβάνει τις ακόλουθες, συμβατές με τεχνολογία BIM, διαδικτυακές εφαρμογές: Παρατηρητήριο Τιμών, Σύστημα Αναλύσεων Τιμών και Προσδιορισμού Κόστους και Σύστημα Ενιαίων Τεχνικών Προδιαγραφών.

3. Για την ανάπτυξη, λειτουργία, διαρκή ενημέρωση και υποστήριξη του Ενιαίου Συστήματος Τεχνικών Προδιαγραφών και Τιμολόγησης Τεχνικών Έργων συστήνεται ειδικός φορέας με την επωνυμία «Εταιρία Προδιαγραφών και Τιμολόγησης Τεχνικών Έργων & Μελετών». Η εταιρία είναι νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, μη-κερδοσκοπικού χαρακτήρα, και λειτουργεί σε ανταποδοτική βάση. Στη διοίκηση της εταιρίας εκπροσωπούνται ισότιμα όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη που εμπλέκονται στην παραγωγή των τεχνικών έργων ή στην προαγωγή της τεχνολογίας των έργων αυτών. Η εταιρία τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών.

4. Η ανάπτυξη, λειτουργία, διαρκής ενημέρωση και υποστήριξη των ΕΣΤΙΜ-ΤΕΜ και ΗΣΠΚΣΠΤΕ χρηματοδοτούνται από το ΠΔΕ και το εκάστοτε ισχύον ΕΣΠΑ και μπορούν να ανατίθενται και σε κατάλληλο φορέα του δημόσιου ή ιδιωτικού τομέα. Για τη μεταφορά τεχνογνωσίας, βάσεων δεδομένων, τεχνικών προδιαγραφών, μεθόδων και διαδικασιών, η εταιρία μπορεί να συμβάλλεται με φορείς που λειτουργούν αντίστοιχα συστήματα σε άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή άλλους αντίστοιχους φορείς διεθνώς.

5. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών, Ανάπτυξης και Επενδύσεων, Ψηφιακής Διακυβέρνησης και Υποδομών και Μεταφορών ρυθμίζονται τα ειδικότερα θέματα που αφορούν στη σύσταση, την οργάνωση και διοίκηση της εταιρίας, τις συμπράξεις της με άλλους φορείς της χώρας ή του εξωτερικού, την ανάπτυξη, λειτουργία και διαχείριση των ΕΣΤΙΜ-ΤΕΜ και ΗΣΠΚΣΠΤΕ, τη δομή, το περιεχόμενο, τις παρεχόμενες υπηρεσίες και τη διαλειτουργικότητά τους με άλλα ηλεκτρονικά και μη συστήματα, καθώς και κάθε άλλο σχετικό θέμα.

6. Με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών ρυθμίζονται τα θέματα που αφορούν στη μετάβαση από το υφιστάμενο σύστημα στο Ενιαίο Σύστημα Τεχνικών Προδιαγραφών και τιμολόγησης Τεχνικών Έργων και Μελετών και στην κατάργηση των αναλυτικών τιμολογίων της υπό στοιχεία ΔΝΣγ/οικ.35577/ΦΝ466/4.5.2017 απόφασης του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών (Β' 1746) και της υπό στοιχεία ΔΝΣγ /32129/ΦΝ 466/16.5.2017 απόφασης του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών (Β' 2519).

7. Το ΕΣΤΙΜ-ΤΕΜ έχει υποχρεωτική εφαρμογή στις συμβάσεις μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών και στις συμβάσεις έργων που υπάγονται στον παρόντα νόμο και στον ν. 4413/2016 (Α' 148) και προαιρετική στις συμβάσεις που ανατίθενται από φορείς του ιδιωτικού τομέα. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Ανάπτυξης και Επενδύσεων και Υποδομών και Μεταφορών μπορεί να ενταχθούν τα ιδιωτικά έργα στο ΕΣΤΙΜ-ΤΕΜ.»

Άρθρο 85

Χρόνος υποχρεωτικής συντήρησης των έργων – Αντικατάσταση άρθρου 171 ν. 4412/2016

Το άρθρο 171 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 171

Χρόνος υποχρεωτικής συντήρησης των έργων

1. Ο χρόνος εγγύησης, κατά τον οποίο ο ανάδοχος φέρει τον κίνδυνο του έργου και υποχρεούται στη συντήρησή του, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 157 και την παρ. 2 του άρθρου 172 και μετά την

πάροδο του οποίου ενεργείται η παραλαβή, ορίζεται γενικά σε δεκαπέντε (15) μήνες, υπό την επιφύλαξη των οριζόμενων στα έγγραφα της σύμβασης στην περίπτωση που κριτήριο ανάθεσης της σύμβασης ήταν η προσαύξηση του χρόνου εγγύησης κατά τα οριζόμενα στην περ. στ` της παρ. 2 του άρθρου 86.

Σε εντελώς ειδικές περιπτώσεις μπορεί με τα συμβατικά τεύχη να ορίζεται μεγαλύτερος χρόνος εγγύησης ενδεχομένως και με ιδιαίτερο αντάλλαγμα, όχι όμως μεγαλύτερος από πέντε (5) έτη. Για έργα προϋπολογισμού δημοπράτησης μέχρι διακόσιες πενήντα χιλιάδες (250.000) ευρώ χωρίς Φ.Π.Α., εφόσον η φύση των εργασιών το επιτρέπει ή για έργα που δεν νοείται μακροχρόνια συντήρησή τους, μπορεί με τα συμβατικά τεύχη να καθορίζεται χρόνος εγγύησης μικρότερος των δεκαπέντε (15) μηνών. Ο χρόνος εγγύησης αρχίζει από τη βεβαιωμένη περάτωση των εργασιών.

2. Κατά τον χρόνο εγγύησης και υποχρεωτικής συντήρησης ο ανάδοχος είναι υποχρεωμένος να επιθεωρεί τακτικά τα έργα, να τα διατηρεί σε ικανοποιητική κατάσταση και να αποκαθιστά κάθε βλάβη τους. Ως συντήρηση νοείται, για τις ανάγκες του παρόντος, η αποκατάσταση βλαβών οι οποίες οφείλονται στην εκτέλεσή του έργου κατά παράβαση των κανόνων της τεχνικής. Με τη σύμβαση μπορεί να ορίζεται η υποχρέωση του αναδόχου στη συντήρηση τμημάτων του έργου που απαιτούν εξειδικευμένα συνεργεία και τεχνικούς, όπως ιδίως του πρασίνου εντός των ορίων του έργου ή των ανελκυστήρων.

3. Εργασίες για την αποκατάσταση βλαβών, κλοπών ή βανδαλισμών από τη χρήση, εφόσον δεν οφείλονται σε κακή ποιότητα του έργου, εκτελούνται με έγκριση της υπηρεσίας και η δαπάνη αποδίδεται στον ανάδοχο ή οι εργασίες αυτές εκτελούνται από την υπηρεσία.

4. Αν ο ανάδοχος παραλείπει τις υποχρεώσεις του για τη συντήρηση των έργων κατά τον χρόνο εγγύησης, οι απαραίτητες εργασίες μπορεί να εκτελεσθούν από την υπηρεσία με οποιονδήποτε τρόπο σε βάρος και για λογαριασμό του υπόχρεου αναδόχου ή όπως αλλιώς προβλέπεται στα συμβατικά τεύχη. Οι εργασίες και ενέργειες συντήρησης καταγράφονται σε ειδικό τεύχος, ο μορφότυπος του οποίου και η συχνότητα καταγραφής προβλέπονται στα συμβατικά τεύχη ή συμφωνούνται με τη διευθύνουσα υπηρεσία.»

Άρθρο 86

Παραλαβή – Αντικατάσταση άρθρου 172 ν. 4412/2016

Το άρθρο 172 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 172

Παραλαβή

1. Στην παραλαβή παραλαμβάνονται οι εργασίες ποσοτικά και ποιοτικά. Οι εργασίες συμπληρωματικών συμβάσεων παραλαμβάνονται μαζί με τις εργασίες της αρχικής σύμβασης. Με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών καθορίζονται το περιεχόμενο του «μητρώου έργου», τα τεύχη, οι εκθέσεις, τα σχέδια, οι πίνακες, τα ηλεκτρονικά δεδομένα και τα λοιπά στοιχεία που το συνοδεύουν, καθώς και η μορφή των στοιχείων αυτών.

2. Η παραλαβή διενεργείται μέσα σε προθεσμία τριών (3) μηνών μετά από την πάροδο του χρόνου υποχρεωτικής από τον ανάδοχο συντήρησης. Μετά από την άπρακτη πάροδο της προθεσμίας, θεωρείται ότι η παραλαβή έχει διενεργηθεί αυτοδίκαια και η προϊσταμένη αρχή εκδίδει υποχρεωτικά σχετική διαπιστωτική πράξη, επιβάλλοντας δε στα υπαίτια όργανα του φορέα κατασκευής του έργου οι πειθαρχικές ποινές της παρ. 3 του άρθρου 141.

3. Για τη διενέργεια της παραλαβής η προϊσταμένη αρχή ορίζει, εντός τριών (3) μηνών το αργότερο από την ημερομηνία βεβαίωσης της περαίωσης του έργου, επιτροπή παραλαβής, ύστερα από τη γνωστοποίηση, εκ μέρους της διευθύνουσας υπηρεσίας της περάτωσης των εργασιών. Η επιτροπή είναι πενταμελής και σε αυτή συμμετέχουν α) τρεις (3) τεχνικοί υπάλληλοι με ειδικότητες σχετικές με το αντικείμενο της σύμβασης που ανήκουν στον φορέα κατασκευής ή και σε άλλους φορείς, κατ' επιλογή της προϊσταμένης αρχής, πλην του Προέδρου που προέρχεται υποχρεωτικά από άλλη αναθέτουσα αρχή και β) δύο (2) εκπρόσωποι του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας (ΤΕΕ), που ορίζονται με τους αναπληρωτές τους, κατόπιν αιτήματος της προϊσταμένης αρχής, εντός είκοσι (20) ημερών. Όταν ο φορέας που πρόκειται να χρησιμοποιήσει το έργο είναι άλλος από την υπηρεσία που το κατασκευάζει, ένας εκ των τριών (3) τεχνικών υπαλλήλων ορίζεται από τον φορέα που θα χρησιμοποιήσει το έργο. Ο ανάδοχος μπορεί να ορίσει εκπρόσωπό του ως παρατηρητή των εργασιών της Επιτροπής χωρίς δικαίωμα ψήφου. Οι εκπρόσωποι του ΤΕΕ και ο πρόεδρος της επιτροπής δικαιούνται για τη διενέργεια της παραλαβής ιδιαίτερη αμοιβή, η οποία καταβάλλεται από τις πιστώσεις του έργου. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Υποδομών και Μεταφορών καθορίζονται οι αμοιβές των μελών της επιτροπής παραλαβής, ανά συνεδρίαση και αναλόγως με το οικονομικό αντικείμενο του έργου και τις τεχνικές δυσχέρειες της παραλαβής.

4. Η επιτροπή παραλαβής συνέρχεται και διενεργεί την παραλαβή με πρωτοβουλία και ευθύνη του προέδρου της. Για την παραλαβή συντάσσεται πρωτόκολλο που υπογράφεται από όλα τα μέλη της επιτροπής, από τον τελευταίο επιβλέποντα που παρίσταται κατά τη διενέργειά της και από τον ανάδοχο που παραδίδει το έργο. Αν υπάρξει αδυναμία υπογραφής από τον πρόεδρο ή μέλος της επιτροπής ή τον επιβλέποντα, το πρωτόκολλο υπογράφεται από τους υπόλοιπους με σχετική μνεία των λόγων της αδυναμίας υπογραφής.

5. Η επιτροπή παραλαβής παραλαμβάνει το έργο ποσοτικά και ποιοτικά, ελέγχει κατά το δυνατόν τις επιμετρήσεις, καταγράφει στο πρωτόκολλο τις ποσότητες της τελικής επιμέτρησης, αιτιολογεί τις τροποποιήσεις στις ποσότητες και αναγράφει τις παρατηρήσεις της για εργασίες που δεν έχουν εκτελεσθεί ή για υλικά που δεν έχουν χρησιμοποιηθεί ή για εργασίες που έχουν εκτελεσθεί με υπέρβαση των εγκεκριμένων ποσοτήτων ή κατά τροποποίηση των εγκεκριμένων σχεδίων. Πέραν των ως άνω παρατηρήσεων η επιτροπή δεν έχει δικαίωμα ελέγχου των οικονομικών παραμέτρων και των διαδικασιών της εκτέλεσης εν γένει του έργου. Η επιτροπή ελέγχει επίσης, κατά το δυνατόν, την ποιότητα των εργασιών και αναγράφει στο πρωτόκολλο τις παρατηρήσεις της, ιδίως για τις εργασίες που κρίνονται απορριπτές ή ελαττωματικές, ουσιώδεις ή επουσιώδεις που πρέπει να αποκατασταθούν ή παραδεκτές μεν αλλά με μείωση της τιμής τους. Ως επουσιώδεις θεωρούνται αποκλειστικά οι εργασίες που δεν επηρεάζουν τη λειτουργικότητα του έργου, την ασφάλεια των χρηστών και δεν παραβιάζουν όρους αδειοδοτήσεων του έργου. Κατόπιν των παρατηρήσεων αυτών η διευθύνουσα υπηρεσία μεριμνά για την αποκατάσταση των ελαττωμάτων που τυχόν διαπιστώθηκαν σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 159.

6. Στην παραλαβή καλείται να παραστεί ο ανάδοχος. Η παραλαβή γίνεται νόμιμα και χωρίς την παρουσία του αναδόχου, αν αυτός έχει κληθεί να παραστεί. Στην τελευταία αυτή περίπτωση, όπως και στην περίπτωση που ο ανάδοχος αρνείται την υπογραφή του πρωτοκόλλου, του κοινοποιείται το πρωτόκολλο. Κατά του πρωτοκόλλου μπορεί ο ανάδοχος να εκθέσει απόψεις μέσα σε προθεσμία δέκα (10) ημερών. Η παραλαβή ολοκληρώνεται με έγκριση του πρωτοκόλλου από την προϊσταμένη αρχή, αφού παρέλθει η

προηγούμενη δεκαήμερη προθεσμία. Κατά της απόφασης έγκρισης ασκείται ένσταση κατά το άρθρο 174.

7. Στην περίπτωση που η επιτροπή παραλαβής διαπιστώσει την ύπαρξη ελαττωμάτων στο έργο και από την κοινοποίηση της ειδικής διαταγής στον ανάδοχο, αναστέλλεται η προθεσμία της παραλαβής. Η διευθύνουσα υπηρεσία μεριμνά για την αποκατάσταση των ελαττωμάτων που τυχόν διαπιστώθηκαν σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 159. Μετά την αποκατάσταση των ελαττωμάτων η διευθύνουσα υπηρεσία ενημερώνει την προϊσταμένη αρχή, προκειμένου να συνεχισθεί η ανασταλείσα διαδικασία έγκρισης του πρωτοκόλλου.

Ουδεμία άλλη εκκρεμότητα του έργου ή οικονομικές απαιτήσεις του αναδόχου αποτελούν λόγο για την αναστολή της προθεσμίας παραλαβής.

8. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου έχουν ανάλογη εφαρμογή και στις περιπτώσεις παραλαβής τμημάτων έργων που περατώθηκαν και μπορεί να έχουν αυτοτελή χρήση, όπου αυτό προβλέπεται από τη σύμβαση, καθώς επίσης και σε όλες τις περιπτώσεις που μια εργολαβία δεν συνεχίζεται, όπως στις περιπτώσεις διάλυσης και έκπτωσης.

9. Μετά από την οριστική παραλαβή του έργου ο ανάδοχος ευθύνεται κατά τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα περί κρυφών ελαττωμάτων (άρθρο 692). Σε περιπτώσεις ειδικών έργων, με τα συμβατικά τεύχη μπορεί να ορίζονται πρόσθετες ευθύνες ή υποχρεώσεις του αναδόχου και μετά την παραλαβή.

10. Οι διατάξεις της παρ. 9 του παρόντος και της παρ. 3 του άρθρου 178 εφαρμόζονται είτε η παραλαβή διενεργηθεί πραγματικά είτε συντελεστεί αυτοδίκαια.

11. Η συντέλεση της παραλαβής αποτελεί την αφετηρία της παραγραφής των απαιτήσεων του αναδόχου από την εργολαβική σύμβαση που δεν έχουν ήδη παραγραφεί, σύμφωνα με τις ειδικότερες διατάξεις του παρόντος.

12. Αν η παραλαβή συντελεστεί αυτοδίκαια και διαπιστωθούν εκ των υστέρων διαφορές στις ποσότητες των εργασιών που εκτελέστηκαν, ο ανάδοχος έχει υποχρέωση να επιστρέφει το εργολαβικό αντάλλαγμα που έχει καταβληθεί για τις εργασίες αυτές.

13. Απαραίτητα στοιχεία για την παραλαβή κάθε δημόσιου έργου είναι ο Φάκελος Ασφάλειας και Υγείας (Φ.Α.Υ.), το Σχέδιο Ασφαλείας και Υγείας (Σ.Α.Υ.), το Μητρώο Έργου και τα σχέδια «ως κατασκευάσθαι» του έργου.

14. Ο ανάδοχος συντάσσει φάκελο προεκτίμησης της δαπάνης τακτικής συντήρησης και λειτουργίας, με βάση το μητρώο του έργου και εγχειρίδια λειτουργίας και συντήρησης, που αφορούν σε φθορές λόγω συνήθους χρήσης του έργου. Επίσης ο ανάδοχος υποχρεούται να παραδώσει ψηφιακό αρχείο στο οποίο περιέχονται φωτογραφικές αποτυπώσεις όλων των σταδίων του έργου και ιδίως των εκτελεσθεισών αφανών εργασιών. Σε περίπτωση που ο ανάδοχος δεν προσκομίζει τα ανωτέρω έγγραφα, δύναται να καταπίπτει σε βάρος του το πενήντα τοις εκατό (50%) της εγγυητικής επιστολής καλής εκτέλεσης.»

Άρθρο 87

Διοικητική επίλυση συμβατικών διαφορών – Αντικατάσταση άρθρου 174 ν. 4412/2016

Το άρθρο 174 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 174

Διοικητική επίλυση συμβατικών διαφορών

1α. Κατά των εκτελεστών πράξεων ή παραλείψεων της διευθύνουσας υπηρεσίας ή της προϊσταμένης αρχής ή του κυρίου του έργου, που προσβάλλουν για πρώτη φορά δικαίωμα του αναδόχου, χωρεί ένσταση. Η ένσταση απευθύνεται στο κατά περίπτωση, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις, αρμόδιο αποφαινόμενο όργανο, και ασκείται είτε με επίδοση με δικαστικό επιμελητή είτε με ηλεκτρονική αποστολή σύμφωνα με τα άρθρα 15, 19, 29 και 50 του ν. 4727/2020 (Α' 184), στη διευθύνουσα υπηρεσία ή προϊσταμένη αρχή που εξέδωσε την προσβαλλόμενη πράξη ή στο αποφαινόμενο όργανο, μέσα σε ανατρεπτική προθεσμία δεκαπέντε (15) ημερών από την κοινοποίηση της πράξης ή τη συντέλεση της παράλειψης. Η παράλειψη της ως άνω επίδοσης ή ηλεκτρονικής αποστολής, καθιστά την ένσταση απαράδεκτη.

1β. Ένσταση ασκείται επίσης και κατά πράξεων της προϊσταμένης αρχής ή του κυρίου του έργου, εφόσον με τις πράξεις αυτές προκαλείται διαφωνία για πρώτη φορά. Στην περίπτωση αυτή η προθεσμία για την άσκηση της ένστασης αρχίζει από την κοινοποίηση της απόφασης ή της πράξης στον ανάδοχο.

2. Η διευθύνουσα υπηρεσία ή η προϊσταμένη αρχή οφείλουν, κατά την έκδοση των πράξεων ή αποφάσεών τους, να μνημονεύουν τη δυνατότητα άσκησης ένστασης, την ανατρεπτική προθεσμία για την άσκησή της, το αποφαινόμενο όργανο, καθώς και τις συνέπειες από τη μη άσκησή της, κατά τα προβλεπόμενα στην περ. α` της παρ. 2 του άρθρου 175.

3. Με την ένσταση εξετάζονται τόσο η νομιμότητα της πράξης ή παράλειψης όσο και η ουσία της υπόθεσης. Το αρμόδιο αποφαινόμενο όργανο υποχρεούται να εκδώσει και κοινοποιήσει την απόφασή του μέσα σε εξήντα (60) ημέρες από την άσκηση της ένστασης, μετά από αιτιολογημένη γνώμη του τεχνικού συμβουλίου.

4. Η ένσταση πρέπει να αναφέρει την πράξη ή την παράλειψη, κατά της οποίας στρέφεται, σύντομο ιστορικό της σύμβασης και της διαφωνίας, τους λόγους, στους οποίους στηρίζει τις απόψεις του αυτός που υποβάλλει την ένσταση και ορισμένα αιτήματα. Η ένσταση συνοδεύεται από αντίγραφο της προσβαλλόμενης πράξης, εφόσον αυτή έχει κοινοποιηθεί.

5. Η διευθύνουσα υπηρεσία ή η προϊσταμένη αρχή, κατά περίπτωση, υποχρεούνται μέσα σε δεκαπέντε (15) ημέρες από την άσκηση της ένστασης να διαβιβάσουν στο αρμόδιο τεχνικό συμβούλιο τις απόψεις τους επί αυτής και τον φάκελο της υπόθεσης, ο οποίος περιλαμβάνει τα συμβατικά τεύχη ή αντίγραφά τους. Η παράλειψη αυτή αποτελεί πειθαρχική παράβαση και επιβάλλονται οι πειθαρχικές ποινές που προβλέπονται στο άρθρο 141. Τα συμβατικά τεύχη μπορεί να τα προσκομίσει και αυτός που υποβάλλει την ένσταση.

6. Ένσταση μπορεί να ασκήσει και ο κύριος του έργου, εφόσον δεν είναι το Δημόσιο και η προϊσταμένη αρχή δεν ανήκει στον κύριο του έργου.

7. Η παράλειψη υποβολής απόψεων της παρ. 5 δεν δημιουργεί τεκμήριο αποδοχής των λόγων που προβάλλονται με την ένσταση, τους οποίους μπορεί ο ενδιαφερόμενος να αποκρούσει για πρώτη φορά στο Δικαστήριο.

8. Προκειμένου να συζητηθεί η ένσταση στο τεχνικό συμβούλιο, η γραμματεία του συμβουλίου καλεί σύμφωνα με το άρθρο 143 τον ανάδοχο να παραστεί, σε ορισμένη ημέρα και ώρα και πάντως όχι νωρίτερα από πέντε (5) ημέρες από την κοινοποίηση της πρόσκλησης, αυτοπροσώπως ή με νόμιμα εξουσιοδοτημένο αντιπρόσωπο στη συνεδρίαση του συμβουλίου, για να υποστηρίξει τις απόψεις του και να δώσει κάθε σχετική πληροφορία ή διευκρίνιση που θα ζητηθεί από τα μέλη του Συμβουλίου. Αντίγραφο της ένστασης διαβιβάζεται και στα μέλη του συμβουλίου έως πέντε (5) ημέρες πριν από τη συζήτησή της. Κατά τη συζήτηση καλείται και ο κύριος του έργου που υποβάλλει ένσταση.

9. Αν ο ανάδοχος, μολονότι κλήθηκε, δεν παρέστη ο ίδιος ή με αντιπρόσωπό του, γίνεται σχετική μνεία στα πρακτικά του συμβουλίου και το συμβούλιο προχωρεί στην εξέταση της ένστασης και χωρίς την παρουσία του. Τα ίδια εφαρμόζονται και όταν κληθεί και δεν παραστεί ο κύριος του έργου, ο οποίος άσκησε ένσταση.

10. Η εξέταση της ένστασης αρχίζει με την προφορική ανάπτυξη της έγγραφης εισήγησης της αρμόδιας υπηρεσίας προς το συμβούλιο. Η εισήγηση ερευνά πρώτα το εμπρόθεσμο της ένστασης και το παραδεκτό των επιδόσεων αυτής. Στη συνέχεια εξετάζει την ουσιαστική βασιμότητα της ένστασης, ανάλογα με τους περιεχόμενους σε αυτή λόγους και τα προβαλλόμενα σχετικά αιτήματα. Αν η ένσταση έχει οικονομικό αντικείμενο, η εισήγηση περιλαμβάνει εκτίμηση αυτού. Την προφορική ανάπτυξη της εισήγησης ακολουθεί συζήτηση για την πλήρη ενημέρωση των μελών του συμβουλίου στην υπόθεση. Κατά τη συζήτηση στο Συμβούλιο παρίσταται υποχρεωτικά, χωρίς δικαίωμα ψήφου, εξουσιοδοτημένος προς τούτο εκπρόσωπος της Προϊσταμένης Αρχής, ο οποίος διατυπώνει προφορικά τις απόψεις του προς το Συμβούλιο, υποβάλλοντας και σχετικό έγγραφο απόψεων. Στη συνέχεια καλείται να ακουσθεί αυτός που άσκησε την ένσταση. Ο πρόεδρος του συμβουλίου ορίζει τη σειρά ακρόασης ή και την ενδεχόμενη ταυτόχρονη ακρόαση. Όταν οι ενδιαφερόμενοι αποχωρήσουν, συνεχίζεται η συζήτηση από το συμβούλιο, το οποίο, μετά το τέλος της συζήτησης, γνωμοδοτεί αιτιολογημένα, το αργότερο εντός δέκα (10) ημερών, για την υπόθεση.

11. Αν η ένσταση απορριφθεί εν όλω ή εν μέρει ή αν παρέλθει άπρακτη η προθεσμία της παρ. 2, αυτός που υπέβαλε την ένσταση μπορεί να προσφύγει στο αρμόδιο δικαστήριο, σύμφωνα με το άρθρο 175. Η έκδοση ή κοινοποίηση απόφασης επί της ένστασης, μετά την πάροδο της προθεσμίας της παρ. 2, δεν μεταθέτει την έναρξη της προθεσμίας για άσκηση προσφυγής.

12. Ειδικά επί των ενστάσεων, οι οποίες αφορούν έργα, τα οποία εκτελούνται από τους Δήμους, τις Περιφέρειες, τους συνδέσμους τους και τα νομικά τους πρόσωπα, δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου, καθώς και τις επιχειρήσεις τους, με προϋπολογισμό κατώτερο του εκάστοτε ισχύοντος ορίου εφαρμογής των Οδηγιών της Ε.Ε., αποφασίζει ο αρμόδιος συντονιστής Αποκεντρωμένης Διοίκησης, κατόπιν γνώμης του Τεχνικού Συμβουλίου της οικείας Περιφέρειας και μετά την έναρξη λειτουργίας της Αυτοτελούς Υπηρεσίας Εποπτείας Ο.Τ.Α., ο Επόπτης Ο.Τ.Α..

13. Στο Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών παράλληλα με το Συμβούλιο Δημοσίων Έργων του άρθρου 5 της υπ' αρ. 80855/5439/92 κοινής απόφασης των Υπουργών Προεδρίας της Κυβέρνησης και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και του Υφυπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (Β' 573), συγκροτείται Τεχνικό συμβούλιο Δημοσίων Έργων και Μελετών Εποπτευομένων Νομικών Προσώπων, που γνωμοδοτεί στις περιπτώσεις έργων και μελετών των εποπτευομένων από το Υπουργείο νομικών προσώπων δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου, όταν στα πρόσωπα αυτά δεν υφίσταται τεχνικό συμβούλιο. Η συγκρότηση κάθε κλιμακίου γίνεται σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις περί συγκρότησης του τεχνικού συμβουλίου του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών. Η συγκρότηση αυτών γίνεται απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών. Με την ίδια απόφαση καθορίζεται η αρμοδιότητα των κλιμακίων. Η παραπομπή των θεμάτων προς γνωμοδότηση στα κλιμάκια του τεχνικού συμβουλίου γίνεται με απόφαση του Γενικού Γραμματέα Υποδομών.

14. Ειδικά επί των ενστάσεων, οι οποίες αφορούν έργα και μελέτες των εποπτευομένων από το Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών νομικών προσώπων δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου, στα οποία

δεν υφίσταται Τεχνικό Συμβούλιο, γνωμοδοτεί το προβλεπόμενο από το άρθρο 89 του π.δ. 123/2017 Τεχνικό Συμβούλιο Δημοσίων Έργων και Μελετών Εποπτευόμενων Νομικών Προσώπων.

15. Οι προθεσμίες του παρόντος άρθρου, στις οποίες περιλαμβάνονται και οι προθεσμίες που τάσσονται στα όργανα του εργοδότη και της διοίκησης, αναστέλλονται κατά τον μήνα Αύγουστο.

16. Για την επιτάχυνση της εξέτασης των υποβαλλομένων ενστάσεων, σύμφωνα με το άρθρο 174, και λοιπών θεμάτων αρμοδιότητας του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών δύναται να αποτελείται από περισσότερα του ενός κλιμάκια, που είναι αυτοτελή και ισόβαθμα μεταξύ τους. Η συγκρότηση κάθε κλιμακίου γίνεται σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις περί συγκρότησης του τεχνικού συμβουλίου του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών. Η συγκρότηση αυτών γίνεται απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών. Με την ίδια απόφαση καθορίζεται η αρμοδιότητα των κλιμακίων. Η παραπομπή των θεμάτων προς γνωμοδότηση στα κλιμάκια του τεχνικού συμβουλίου γίνεται με απόφαση του Γενικού Γραμματέα Υποδομών.

17. Σε περιπτώσεις άσκησης ένστασης κατά απόφασης της διευθύνουσας υπηρεσίας που κηρύσσει έκπτωτο τον ανάδοχο κατ' άρθρο 160, η έκπτωση δεν οριστικοποιείται πριν την έκδοση απόφασης σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος. Ο προσδιορισμός της συζήτησης της ένστασης στο αρμόδιο τεχνικό συμβούλιο διενεργείται κατά προτίμηση και εντός τριών (3) μηνών από την άσκησή της. Για τη συζήτηση στο τεχνικό συμβούλιο η διευθύνουσα υπηρεσία υποχρεούται να υποβάλλει εισήγηση εντός τριάντα (30) ημερών από την άσκηση της ένστασης. Παράλειψη υποβολής της εισήγησης δεν κωλύει τη συζήτηση στο τεχνικό συμβούλιο, εφόσον ο ενιστάμενος υποβάλει εντός πρόσθετης προθεσμίας τριάντα (30) ημερών, τα αναγκαία έγγραφα για τη συζήτηση της ένστασης, ιδίως δε τα εγκεκριμένα συμβατικά τεύχη και την απόφαση έκπτωσης. Εντός προθεσμίας τριάντα (30) ημερών από την έκδοση της γνωμοδότησης του τεχνικού συμβουλίου, το αρμόδιο αποφαινόμενο όργανο εκδίδει απόφαση επί της ένστασης. Παράλειψη εκδόσεως απόφασης εντός της άνω προθεσμίας τεκμαίρεται ως σιωπηρή αποδοχή της οικείας γνωμοδοτήσεως του τεχνικού συμβουλίου.»

Άρθρο 88

Διαιτητική επίλυση διαφορών – Τροποποίηση άρθρου 176 ν. 4412/2016

Οι παρ. 1, 2 και 5 του άρθρου 176 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται, προστίθεται παρ. 6 και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 176

Διαιτητική επίλυση διαφορών

1. Στα έγγραφα της σύμβασης, για έργα προϋπολογισμού ανώτερου των δέκα εκατομμυρίων (10.000.000) ευρώ, μπορεί να εγκριθεί και να περιληφθεί ρήτρα περί διαιτητικής επίλυσης κάθε διαφοράς που προκύπτει σχετικά με την εφαρμογή, την ερμηνεία ή το κύρος της σύμβασης. Προκειμένου για έργα κατώτερου προϋπολογισμού, απαιτείται για τη συμπερίληψη αντιστοιχίας ρήτρας η σύμφωνη γνώμη του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου.

2. Η κατά την παρ. 1 διαιτητική επίλυση της διαφοράς διέπεται από τις διατάξεις που εκάστοτε ισχύουν για τις διαιτησίες του δημοσίου. Κατά παρέκκλιση από τις διατάξεις αυτές, με τη σύμβαση καθορίζονται οι κανόνες που διέπουν τον ορισμό των διαιτητών, οι εφαρμοστέοι κανόνες διαιτησίας, η έδρα του διαιτητικού δικαστηρίου (ή οργάνου), οι αμοιβές των διαιτητών (εφόσον δεν ορίζονται από τους

εφαρμοστέους κανόνες διαιτησίας), η γλώσσα στην οποία θα διεξαχθεί η διαιτησία και κάθε άλλο σχετικό θέμα.

3. Η διαιτητική απόφαση φέρει πλήρη, ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, είναι οριστική και αμετάκλητη και δεν υπόκειται σε κανένα τακτικό ή έκτακτο ένδικο μέσο, πλην της αγωγής ακύρωσης διαιτητικής απόφασης, σύμφωνα με τα άρθρα 897 έως 900 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, αποτελεί τίτλο εκτελεστό χωρίς να χρειάζεται να κηρυχθεί αυτό από τα τακτικά Δικαστήρια, και τα αντίδικα μέρη δεσμεύονται να συμμορφωθούν αμέσως με τους όρους της.

4. Η διεξαγωγή της διαιτησίας υπόκειται στον «Κανονισμό Διαφάνειας στις δυνάμει Συνθήκης Διαιτησίες Επενδυτών-Κρατών» (Rules on Transparency in Treaty based Investor-State Arbitration) της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για το Διεθνές Εμπορικό Δίκαιο (UNCITRAL), οι διατάξεις του οποίου κατισχύουν των εφαρμοστέων κανόνων διαιτησίας που καθορίζονται, σύμφωνα με την παρ. 3.

5. Κατά παρέκκλιση του άρθρου 8 του «Κανονισμού Διαφάνειας στις δυνάμει Συνθήκης Διαιτησίες Επενδυτών-Κρατών» της παρ. 4, με κοινή απόφαση των Υπουργών Υποδομών και Μεταφορών και Δικαιοσύνης, καθορίζεται η αποθετήρια αρχή για τη δημοσίευση των πληροφοριών που προβλέπονται στους εν λόγω κανόνες και κάθε λεπτομέρεια αναφορικά με την τήρηση των πληροφοριών αυτών και την πρόσβαση σ' αυτές.

6. Με συμφωνία των συμβαλλομένων, έπειτα από γνώμη του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου, η επίλυση διαφορών από σύμβαση που έχει υπογραφεί χωρίς να συμπεριληφθεί σε αυτήν ρήτρα διαιτησίας κατά την παρ. 1, μπορεί να υπάγεται στις διατάξεις περί διαιτησίας.»

Άρθρο 89

Διοίκηση σύμβασης μελέτης - παροχής τεχνικών υπηρεσιών, έλεγχος, επίβλεψη και παρακολούθηση – Αντικατάσταση άρθρου 183 ν. 4412/2016

Το άρθρο 183 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 183

Διοίκηση σύμβασης μελέτης - παροχής τεχνικών υπηρεσιών έλεγχος, επίβλεψη & παρακολούθηση

1. Η διοίκηση της σύμβασης και ο έλεγχός της ασκούνται από την αρμόδια τεχνική υπηρεσία του εργοδότη (διευθύνουσα υπηρεσία) και αποσκοπούν στην πιστή εκπλήρωση των όρων της σύμβασης από τον ανάδοχο και στην εκπόνηση της μελέτης ή στην παροχή υπηρεσιών, κατά τους κανόνες της τέχνης και της επιστήμης. Η επίβλεψη της εκτέλεσης της σύμβασης δεν αίρει, ούτε μειώνει τις νόμιμες και συμβατικές ευθύνες του αναδόχου.

2. Η διευθύνουσα υπηρεσία ορίζει ως επιβλέποντες έναν ή περισσότερους υπαλλήλους της, κατόχους τίτλου σπουδών ανώτατου εκπαιδευτικού ιδρύματος του πανεπιστημιακού τομέα, που έχουν την τεχνική δυνατότητα να επιβλέψουν τη σύμβαση, λαμβάνοντας υπόψη τη στελέχωση, τις ανάγκες της και τις εν γένει δυσχέρειες της επίβλεψης. Κατ' εξαίρεση και εφόσον δεν υφίσταται επαρκές προσωπικό, καθήκοντα επιβλέποντα μπορεί να ασκήσει και ο προϊστάμενος της διευθύνουσας υπηρεσίας. Αν ορισθεί ομάδα επιβλεπόντων για την επίβλεψη σύνθετης μελέτης, υποχρεωτικά ορίζεται ένας εξ αυτών συντονιστής.

3. Η επίβλεψη μπορεί να ασκείται, εφόσον προβλέπεται στη διακήρυξη, από πιστοποιημένο ιδιωτικό φορέα (φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή ένωση προσώπων), ο οποίος απαιτείται να διαθέτει τις εξειδικευμένες γνώσεις που είναι αναγκαίες για την παρακολούθηση και επίβλεψη της μελέτης, αν η

αναθέτουσα αρχή δεν διαθέτει επαρκή, κατά ειδικότητες και αριθμό, τεχνικούς υπαλλήλους, ενόψει των υποχρεώσεων της από άλλες συμβάσεις κατά την ίδια χρονική περίοδο. Στην περίπτωση αυτή δεν απαιτείται γνωμοδότηση τεχνικού συμβουλίου κατά την παρ. 1 του άρθρου 52.

Με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών ορίζεται η διαδικασία πιστοποίησης των φορέων επίβλεψης και τα ελάχιστα προσόντα του ιδιωτικού φορέα επίβλεψης ανάλογα με τη φύση και τη σπουδαιότητα της μελέτης, η διαδικασία ανάθεσης και η αμοιβή του αναδόχου, καθώς και τα ελάχιστα στοιχεία που πρέπει να περιλαμβάνει η σύμβαση επίβλεψης μεταξύ αναδόχου και φορέα επίβλεψης. Ο φορέας επίβλεψης ευθύνεται έναντι του κυρίου του έργου ακόμη και για ελαφρά αμέλεια κατά την εκτέλεση των υποχρεώσεων του και οι διοικούντες και υπάλληλοι του ιδιωτικού φορέα επίβλεψης, σε περίπτωση που αυτός είναι νομικό πρόσωπο, υπέχουν, κατά την εκπλήρωση των συμβατικών τους υποχρεώσεων, ποινική ευθύνη δημόσιου υπαλλήλου.

4. Σε περίπτωση εφαρμογής των προβλέψεων της παρ. 3 η διευθύνουσα υπηρεσία δεν προβαίνει στον ορισμό επιβλεπόντων κατά τους ορισμούς της παρ. 2.

5. α. Η διευθύνουσα υπηρεσία σε περίπτωση ανάθεσης της επίβλεψης σε ιδιωτικό φορέα επίβλεψης δικαιούται να πραγματοποιεί κατά την κρίση και χωρίς προς τούτο να απαιτείται οιαδήποτε πρότερη γνωστοποίηση, ελέγχους με σκοπό να διαπιστώνει την εξέλιξη αυτής, τη νόμιμη άσκηση της επίβλεψης και τη συμμόρφωση του αναδόχου με τη σύμβαση εκτέλεσης της μελέτης.

β. Η διευθύνουσα υπηρεσία δύναται αιτιολογημένα να εναντιώνεται στα πορίσματα και έγγραφα του ιδιωτικού φορέα επίβλεψης, με εισήγησή της που υποβάλλει προς την προϊσταμένη αρχή εντός δεκαπέντε (15) ημερών, από την γνωστοποίησή τους σε αυτήν, άλλως τεκμαίρεται η αποδοχή των πορισμάτων και των εγγράφων του ιδιωτικού φορέα επίβλεψης. Σε περίπτωση εμπρόθεσμης αιτιολογημένης εναντίωσης της διευθύνουσας υπηρεσίας, αποφασίζει η προϊσταμένη αρχή του έργου, εντός προθεσμίας δεκαπέντε (15) ημερών από της περιέλευσης σε αυτήν της εισήγησης της Διευθύνουσας Υπηρεσίας. Η απόφαση της προϊσταμένης αρχής δεσμεύει τη διευθύνουσα υπηρεσία, τον φορέα επίβλεψης και τον ανάδοχο.

5. Καθήκοντα και αρμοδιότητες των επιβλεπόντων είναι ιδίως:

α) Η διαρκής παρακολούθηση της σύμβασης, η χορήγηση οδηγιών προς τον ανάδοχο για την έντεχνη και εμπρόθεσμη εκπλήρωση των υποχρεώσεων του και η μέριμνα για τη συμμόρφωση του αναδόχου με τις συμβατικές του υποχρεώσεις.

β) Ο έλεγχος, η έγκριση και η παραλαβή της σύμβασης, ο έλεγχος και θεώρηση των λογαριασμών, η σύνταξη και ο έλεγχος των Συγκριτικών Πινάκων, η σύνταξη βεβαίωσης περαίωσης των εργασιών της σύμβασης και η εισήγηση στα αιτήματα του αναδόχου για την αλλαγή συμβατικών όρων, χορήγηση παρατάσεων, καταβολή αποζημίωσης είτε λόγω υπερημερίας εργοδότη είτε για άλλη αιτία.

γ) Η τήρηση και επικαιροποίηση του Φακέλου Δημόσιας Σύμβασης κατά τη διάρκεια εκτέλεσης της σύμβασης, στον οποίο εμπεριέχονται ιδίως: το χρονοδιάγραμμα, οι παρατάσεις προθεσμιών, οι εκθέσεις προόδου, οι λογαριασμοί, η αλληλογραφία με τον ανάδοχο, οι εγκρίσεις κάθε ενδιάμεσου σταδίου της μελέτης, η βεβαίωση περαίωσης εργασιών, η οριστική παραλαβή της σύμβασης.

δ) Με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών μπορεί να εξειδικεύονται τα καθήκοντα και οι αρμοδιότητες αυτών που ασκούν την επίβλεψη των μελετών και των έργων.

6. Η επίβλεψη ασκείται και στους χώρους που χρησιμοποιούνται για την εκτέλεση της σύμβασης και ο ανάδοχος είναι υποχρεωμένος να εξασφαλίσει την απρόσκοπτη πρόσβαση των ασκούντων την επίβλεψη. Ο συντονιστής ή άλλος εκπρόσωπος του αναδόχου υποχρεούται, ύστερα από έγκαιρη

ειδοποίηση των επιβλεπόντων, να συνοδεύει τους επιβλέποντες στους χώρους εκπόνησης της μελέτης ή της παροχής της υπηρεσίας.

7. Η διευθύνουσα υπηρεσία ενημερώνει την προϊσταμένη αρχή, σε τακτά χρονικά διαστήματα και κατά την κρίση της υπηρεσίας αυτής, για την πορεία εκπόνησης της μελέτης ή της παροχής της υπηρεσίας και εισηγείται για την άρση των προβλημάτων.

9. Ειδικά για τους επιβλέποντες υπαλλήλους της διευθύνουσας υπηρεσίας πειθαρχικά αδικήματα αποτελούν:

α) η παράλειψη ενημέρωσης από τον επιβλέποντα τις συμβάσεις εκπόνησης μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, καθώς και η υπαίτια εκ μέρους του, πέραν του εύλογου χρόνου, καθυστέρηση, στην ενημέρωση του προϊσταμένου της Διευθύνουσας Υπηρεσίας για την παραβίαση από τον ανάδοχο του χρονοδιαγράμματος εκτέλεσης της σύμβασης ή την πλημμελή εκπλήρωση των υποχρεώσεών του,

β) η παράλειψη κίνησης και διεκπεραίωσης της διαδικασίας έκπτωσης του αναδόχου από τον Προϊστάμενο της Διευθύνουσας Υπηρεσίας, παρά τη συνδρομή των αναγκαίων προϋποθέσεων, η παράλειψη έγκαιρης έγκρισης των λογαριασμών της σύμβασης από αυτόν και η χορήγηση από αυτόν εντολών για εκτέλεση εργασιών, οι οποίες δεν προβλέπονται από την αρχική ή εγκεκριμένη συμπληρωματική σύμβαση,

γ) η παράλειψη έγκαιρης έκδοσης απόφασης επί των Συγκριτικών Πινάκων και παραλαβής των μελετών ή υπηρεσιών από τον Προϊστάμενο και τα όργανα της Προϊσταμένης Αρχής, η χορήγηση από αυτούς παράτασης προθεσμίας χωρίς να συντρέχουν οι νόμιμες προϋποθέσεις και η παράλειψή τους να εκδώσουν απόφαση σε ένσταση του αναδόχου κατά απόφασης κήρυξης έκπτωσης, εντός της δίμηνης προθεσμίας της παρ. 6 του άρθρου 191.

10. Τα πειθαρχικά αδικήματα της παρ. 9 αποτελούν παραλείψεις οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας για τα οποία ο Υπουργός Υποδομών και Μεταφορών ή το αρμόδιο όργανο των άλλων φορέων που εκτελούν συμβάσεις μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών είτε επιβάλλει εις βάρος των υπαιτίων, ανάλογα με τη βαρύτητά τους, την πειθαρχική ποινή του προστίμου μέχρι ποσού αντιστοίχου του μισθού των έξι (6) μηνών είτε τους παραπέμπει στο οικείο πειθαρχικό όργανο για την επιβολή των, κατά τις κείμενες διατάξεις, προβλεπόμενων κατά περίπτωση πειθαρχικών ποινών.»

Άρθρο 90

Μητρώο Επιβλεπόντων Ελεγκτών Μηχανικών – Προσθήκη άρθρου 183Α στον ν. 4412/2016

Στον ν. 4412/2016 (Α' 147) προστίθεται άρθρο 183 Α ως εξής:

«Άρθρο 183Α

Μητρώο Επιβλεπόντων Ελεγκτών Μηχανικών – Εξουσιοδοτική διάταξη

1. Η επίβλεψη μελετών με προεκτιμώμενη αμοιβή έως το όριο των περ. β και γ της παρ. 1 του άρθρου 5, δύναται, πέραν των ορισμών των παρ. 1 και 2 του άρθρου 183, να διενεργείται από διαπιστευμένους ιδιώτες επιβλέποντες 'ελεγκτές μηχανικούς' ανά κατηγορία μελετών.

Στα καθήκοντα του ελεγκτή μπορεί να περιλαμβάνεται και ο έλεγχος της μελέτης πριν την έγκρισή της, κατά την έννοια της παρ. 8 του άρθρου 189.

2. Ο ορισμός του ελεγκτή μηχανικού γίνεται μετά από κλήρωση μεταξύ των εγγεγραμμένων στο Μητρώο που πληρούν τα κριτήρια της απόφασης της παρ. 3. Ελεγκτής μηχανικός που κληρώθηκε για την επίβλεψη μελέτης δεν επιτρέπεται να συμμετέχει σε επόμενη κλήρωση, μέχρι την παραλαβή του αντικειμένου της μελέτης κατ' άρθρο 189.

3. Σε περίπτωση ορισμού ελεγκτή μηχανικού εφαρμόζονται αναλογικά οι παρ. 5 έως 9 του άρθρου 183.

4. Οι διαδικασίες ελέγχου, διαπίστευσης και τήρησης του μητρώου 'ελεγκτών μηχανικών' καθώς και κάθε άλλη λεπτομέρεια, ρυθμίζονται με κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών και Υποδομών και Μεταφορών, η οποία εκδίδεται ύστερα από γνώμη του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος.

Άρθρο 91

Προθεσμίες – Χρονοδιάγραμμα– Αντικατάσταση άρθρου 184 ν. 4412/2016

Το άρθρο 184 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 184

Προθεσμίες - Χρονοδιάγραμμα

1. Στα έγγραφα της σύμβασης για την ανάθεση μελέτης και στη σύμβαση που συνάπτεται, ορίζεται η προθεσμία για την περαίωση του συνολικού αντικειμένου της σύμβασης (συνολική) και επιπλέον, εφόσον απαιτείται, προθεσμίες για την ολοκλήρωση συγκεκριμένων τμημάτων ή και σταδίων μελετών της σύμβασης (τμηματικές). Στη συνολική προθεσμία περιλαμβάνονται τα χρονικά διαστήματα που αφορούν στην εκπόνηση του αμιγώς μελετητικού αντικειμένου της σύμβασης, από τη χορήγηση της σχετικής εντολής για την εκπόνηση σταδίου μελέτης μέχρι την υποβολή του. Επίσης περιλαμβάνονται και κάθε είδους υποστηρικτικές μελέτες. Η προθεσμία εκπόνησης αναστέλλεται αυτοδίκαια κατά τα χρονικά διαστήματα που αφορούν ενέργειες της αναθέτουσας αρχής για την έγκριση υποβληθείσας μελέτης, ήτοι από την υποβολή σταδίου μελέτης μέχρι τη χορήγηση της εντολής για την εκπόνηση του επόμενου σταδίου. Εφόσον σημειώνονται άλλες καθυστερήσεις κατά την εκπόνηση, είτε από υπαιτιότητα του αναδόχου είτε χωρίς υπαιτιότητα αυτού, χορηγούνται από την προϊσταμένη αρχή αντίστοιχες παρατάσεις.

Σε περίπτωση που σημειώνεται καθυστέρηση στην εκτέλεση της σύμβασης για χρονικό διάστημα πέραν των δύο (2) ετών, από τη λήξη της συνολικής προθεσμίας, η σύμβαση διαλύεται και επέρχονται οι συνέπειες της παρ. 2 του άρθρου 192. Κατ' εξαίρεση με ειδικά αιτιολογημένη απόφαση της προϊσταμένης αρχής, ύστερα από γνώμη του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου, μπορεί να παρατείνεται η προθεσμία μιας σύμβασης καθ' υπέρβαση της προθεσμίας του προηγούμενου εδαφίου, όταν η καθυστέρηση εκτέλεσης δεν οφείλεται στον εργοδότη ή στον ανάδοχο.

2. Εντός δεκαπέντε (15) ημερών από την υπογραφή της σύμβασης, ο ανάδοχος υποβάλλει στη διευθύνουσα υπηρεσία χρονοδιάγραμμα εκπόνησης της μελέτης, γραμμικό κατ' ελάχιστον, ανάλογα με τη σχετική πρόβλεψη των συμβατικών τευχών. Το χρονοδιάγραμμα αποτυπώνει τη χρονική ανάπτυξη των σταδίων όλων των επί μέρους απαιτούμενων μελετών και τις χρονικές τους αλληλουχίες και επαλληλίες για τη διαμόρφωση της βέλτιστης δυνατής κρίσιμης διαδρομής. Με το χρονοδιάγραμμα ο ανάδοχος προεκτιμά τον συνολικό χρόνο εκπόνησης της μελέτης, υπολογίζοντας εύλογα διαστήματα που απαιτούνται για την ολοκλήρωση εργασιών και ενεργειών για τα οποία δεν είναι υπεύθυνος, κατά την παρ. 1.

3. Οι τμηματικές και η συνολική προθεσμία μπορούν να παρατείνονται με απόφαση της προϊσταμένης αρχής, ύστερα από αίτηση του αναδόχου που υποβάλλεται πριν από τη λήξη τους ή και με πρωτοβουλία της διευθύνουσας υπηρεσίας, εφόσον σημειώνονται καθυστερήσεις στην εκτέλεση της σύμβασης.
4. Αν ο ανάδοχος υποχρεωθεί να επανυποβάλει προς έγκριση μελέτη, επειδή η υπηρεσία έκρινε ότι η υποβληθείσα χρειάζεται διορθώσεις, ο χρόνος καθυστέρησης βαρύνει τον ανάδοχο και δεν δικαιολογεί παράταση της προθεσμίας, ούτε οδηγεί σε αναστολή της συνολικής προθεσμίας εκπόνησης της μελέτης. Αν η διευθύνουσα υπηρεσία ζητήσει την επανυποβολή μελέτης ή σταδίου αυτής λόγω αλλαγών ή συμπληρώσεων, που δεν εμπíπτουν στις συμβατικές υποχρεώσεις του αναδόχου, ορίζεται, με το ίδιο έγγραφο, και εύλογη προθεσμία για την επανυποβολή της μελέτης ή σταδίου αυτής και τηρείται, αν απαιτείται, η διαδικασία του άρθρου 186. Στην περίπτωση αυτή η συμβατική προθεσμία παρατείνεται για χρόνο ίσο με την προθεσμία που ορίζεται για την παράδοση της τροποποιημένης μελέτης.
5. Γεγονότα ανωτέρας βίας αναστέλλουν την πάροδο των προθεσμιών των προηγούμενων παραγράφων, εφόσον ο ανάδοχος υποβάλλει αμελλητί, σχετική αίτηση, ευθύς μόλις τούτα εμφανιστούν. Επί της αιτήσεως του αναδόχου αποφασίζει η διευθύνουσα υπηρεσία εντός αποκλειστικής προθεσμίας δέκα (10) ημερών, άλλως τεκμαίρεται η αποδοχή της αίτησης. Η αναστολή δεν δύναται σε καμία περίπτωση να υπερβεί το ένα δέκατο (1/10) της συνολικής συμβατικής προθεσμίας εκτέλεσης του έργου για συμβάσεις με διάρκεια μεγαλύτερη του ενός (1) έτους, άλλως για συμβάσεις μικρότερης διάρκειας έως τριάντα (30) ημέρες.
6. Οι διατάξεις του άρθρου αυτού εφαρμόζονται αναλόγως και σε περίπτωση τροποποίησης της αρχικής σύμβασης, σύμφωνα με το άρθρο 186.
7. Στις συμβάσεις παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, οι προθεσμίες εκτέλεσης και όλα τα σχετικά ζητήματα ρυθμίζονται με τα έγγραφα της σύμβασης.»

Άρθρο 92

Ποινικές ρήτρες – Τροποποίηση άρθρου 185 ν. 4412/2016

Οι παρ. 2, 3, 4, 5 και 6 του άρθρου 185 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 185

Ποινικές ρήτρες

1. Αν ο ανάδοχος παραβιάζει με υπαιτιότητά του τις προθεσμίες της σύμβασης, επιβάλλονται εις βάρος του και υπέρ του κυρίου του έργου ποινικές ρήτρες, με αιτιολογημένη απόφαση της διευθύνουσας υπηρεσίας. Η επιβολή ποινικών ρητρών δεν στερεί από τον εργοδότη το δικαίωμα να κηρύξει τον ανάδοχο έκπτωτο.
2. Για κάθε ημέρα υπέρβασης της συνολικής προθεσμίας της σύμβασης και για αριθμό ημερών ίσο με το είκοσι τοις εκατό (20%) αυτής, επιβάλλεται ποινική ρήτρα ανερχόμενη σε ποσοστό δέκα τοις εκατό (10%) επί της μέσης ημερήσιας αξίας της σύμβασης. Για τις επόμενες ημέρες και μέχρι ακόμα δέκα τοις εκατό (10%) της συνολικής προθεσμίας, η ποινική ρήτρα ορίζεται σε ποσοστό είκοσι τοις εκατό (20%) της μέσης ημερήσιας αξίας της σύμβασης. Αν η εκτέλεση του αντικειμένου της σύμβασης καθυστερεί πέραν του τριάντα τοις εκατό (30%) της συνολικής προθεσμίας, κινείται η διαδικασία της έκπτωσης.
3. Η μέση ημερήσια αξία της σύμβασης προκύπτει από τη διαίρεση της συμβατικής αμοιβής με τον αριθμό των ημερών της συνολικής προθεσμίας όπως ορίζεται στην παρ. 1 του άρθρου 184.

4. Αν συναφθεί συμπληρωματική/τροποποιητική σύμβαση, η μέση ημερήσια αξία της προκύπτει από τη διαίρεση της συμβατικής αμοιβής που προβλέπεται σε αυτήν με τον αριθμό ημερών της προθεσμίας της συμπληρωματικής σύμβασης. Για τον υπολογισμό των ποινικών ρητρών της συμπληρωματικής σύμβασης εφαρμόζεται η παρ. 2. Η συμπληρωματική σύμβαση ορίζει αν παρατείνονται οι προθεσμίες της αρχικής σύμβασης και αν αίρονται, καθ' ολοκληρίαν ή μερικά, οι ποινικές ρήτρες που επιβλήθηκαν προηγουμένως.

5. Αν στη σύμβαση προβλέπονται τμηματικές προθεσμίες, ορίζεται αντίστοιχα στη σύμβαση ότι επιβάλλονται ποινικές ρήτρες αν ο ανάδοχος τις υπερβεί με υπαιτιότητά του. Με τη σύμβαση ορίζονται το ποσό των τμηματικών ρητρών για κάθε ημέρα υπαίτιας καθυστέρησης και ο συνολικός χρόνος επιβολής. Οι τμηματικές ρήτρες συνολικά δεν επιτρέπεται να υπερβαίνουν το δύο τοις εκατό (2%) του ποσού της σύμβασης. Οι ποινικές ρήτρες για υπέρβαση των τμηματικών προθεσμιών είναι ανεξάρτητες από τις επιβαλλόμενες για υπέρβαση της συνολικής προθεσμίας της σύμβασης.

6. Το ποσό των ποινικών ρητρών εισπράττεται μέσω του λογαριασμού, που εκδίδεται αμέσως μετά την επιβολή τους. Αν κατά της απόφασης επιβολής τους ασκηθεί ένσταση, η είσπραξη αναστέλλεται έως ότου εκδοθεί ρητή απόφαση επί της ένστασης.»

Άρθρο 93

Καταβολή της αμοιβής του αναδόχου – Τροποποίηση άρθρου 187 ν. 4412/2016

Οι παρ. 2, 5, 6, 7 και 8 του άρθρου 187 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 187

Καταβολή της αμοιβής του αναδόχου

1. Η κατ' αποκοπή αμοιβή μελέτης που έχει ανατεθεί σύμφωνα με το άρθρο 51 καταβάλλεται, σύμφωνα με τα οριζόμενα στα έγγραφα της σύμβασης μετά την υποβολή της μελέτης και την παραλαβή της.

2. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις ανάθεσης σταδίων μελέτης, η αμοιβή καταβάλλεται τμηματικά, επί τη βάση της γενομένης με την οικονομική προσφορά του αναδόχου ανάλυσης της αμοιβής του και κατανέμεται σε προκαταβολή και πληρωμές μετά την υποβολή, την έγκριση και παραλαβή της μελέτης.
Ειδικότερα:

α) Εφόσον προβλέπεται στα έγγραφα της σύμβασης, με την υπογραφή της σύμβασης, καθώς και την εντολή έναρξης κάθε επόμενου σταδίου μπορεί να χορηγείται στον ανάδοχο κατόπιν αιτήσεώς του, προκαταβολή που ανέρχεται σε ποσοστό δέκα τοις εκατό (10%) της συμβατικής αμοιβής του σταδίου, έναντι ισόποσης εγγυητικής επιστολής, που εκδίδεται κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 72. Η προκαταβολή είναι έντοκη, με επιτόκιο ίσο με το μικρότερο επιτόκιο των εντόκων γραμματίων του δημοσίου δωδεκάμηνης ή, αν δεν εκδίδονται τέτοια, εξάμηνης διάρκειας, προσαυξημένο κατά 0,25 ποσοστιαίες μονάδες. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Υποδομών και Μεταφορών μπορεί να αναπροσαρμόζεται το επιτόκιο.

β) Μετά από την παρέλευση του μισού συμβατικού χρόνου εκπόνησης κάθε σταδίου και εφόσον τηρείται το χρονοδιάγραμμα εκπόνησής του κατά την εκτίμηση της διευθύνουσας υπηρεσίας, καταβάλλεται, έναντι ισόποσης εγγυητικής επιστολής, επιπλέον ποσοστό είκοσι τοις εκατό (20%) της αμοιβής που

αντιστοιχεί στο υπόψη στάδιο και παύει να τρέχει ο τόκος της προηγούμενης περίπτωσης, ο οποίος συμψηφίζεται με την αμοιβή του αναδόχου.

γ) Μετά από την υποβολή κάθε σταδίου ανά κατηγορία μελέτης, κατόπιν συνοπτικού ελέγχου της πληρότητας και επάρκειας αυτής, επιστρέφονται οι εγγυήσεις των προηγούμενων εδαφίων και καταβάλλεται ανακεφαλαιωτικά ποσοστό εβδομήντα τοις εκατό (70%) της αμοιβής του σταδίου.

δ) Εφόσον η μελέτη δεν έχει εγκριθεί μετά την παρέλευση διμήνου από την υποβολή της, καταβάλλεται, κατόπιν συνοπτικού ελέγχου επάρκειας αυτής, επιπλέον ποσοστό δέκα τοις εκατό (10%).

ε) Μετά από την έγκριση και παραλαβή κάθε ενδιάμεσου σταδίου ανά κατηγορία μελέτης καταβάλλεται επιπλέον ποσοστό δέκα τοις εκατό (10%) της αμοιβής του σταδίου.

στ) Μετά από την έγκριση του τελικού σταδίου της μελέτης καταβάλλεται επιπλέον ποσοστό είκοσι τοις εκατό (20%) της αμοιβής του τελικού σταδίου ή είκοσι πέντε τοις εκατό (25%) της αμοιβής του τελικού σταδίου με κατάθεση εγγυητικής επιστολής για το επιπλέον πέντε τοις εκατό (5%).

ζ) Μετά από την παραλαβή της μελέτης καταβάλλεται το υπόλοιπο της αμοιβής πέντε τοις εκατό (5%) ή επιστρέφεται η εγγυητική επιστολή της προηγούμενης περίπτωσης.

3. Οι ερευνητικές και υποστηρικτικές εργασίες της περ. γ' της παρ. 8 του άρθρου 53 επιμετρούνται κατά την εκτέλεση της σύμβασης και πληρώνονται ιδιαίτερα. Η πληρωμή των εργασιών αυτών γίνεται με βάση τη προσφερθείσα έκπτωση της κατηγορίας μελέτης και την εκτελεσθείσα ποσότητα μονάδων φυσικού αντικειμένου, κατόπιν υποβολής σχετικής επιμέτρησης από τον ανάδοχο, η οποία θεωρείται από τον προϊστάμενο της διευθύνουσας υπηρεσίας και πάντα μέχρι το τριάντα τοις εκατό (30%) της συνολικής προεκτιμώμενης αμοιβής για όλες τις κατηγορίες.

4. Η αμοιβή για την παροχή υπηρεσιών, που προσδιορίζεται κατά τη σύμβαση βάσει τιμής ανά ημέρα ή μήνα απασχόλησης για κάθε κατηγορία επιστήμονα, καταβάλλεται με μηνιαίες πιστοποιήσεις, για τις οποίες ο ανάδοχος υποβάλλει αντίστοιχους λογαριασμούς. Οι λογαριασμοί βασίζονται στον πραγματικό χρόνο απασχόλησης των επιστημόνων και στις προσφερόμενες τιμές μονάδας (ανθρωποημέρα ή ανθρωπομήνα) για κάθε κατηγορία. Αν ο χρόνος απασχόλησης είναι μικρότερος του μηνός, η αμοιβή είναι ανάλογη με τον χρόνο αυτό. Για τον υπολογισμό της αμοιβής θεωρείται ότι ο μήνας περιλαμβάνει είκοσι δύο (22) εργάσιμες ημέρες, ασχέτως του πραγματικού αριθμού εργάσιμων ημερών. Όταν η αμοιβή των συμβάσεων αυτών ορίζεται κατ' αποκοπή, ο τρόπος καταβολής των ενδιάμεσων πληρωμών ορίζεται με τη σύμβαση.

5. Για την πληρωμή της αμοιβής του ο ανάδοχος συντάσσει και υποβάλλει στη διευθύνουσα υπηρεσία λογαριασμούς, στους οποίους εμφανίζονται διακριτά οι αμοιβές για το επιμετρούμενο τμήμα της σύμβασης, όπως ερευνητικές και υποστηρικτικές εργασίες, που εκτελέσθηκαν και επιμετρήθηκαν από τον ανάδοχο, όπως εγκρίθηκαν από τη διευθύνουσα υπηρεσία.

Η υποβολή της επιμέτρησης με δήλωση αλήθειας των στοιχείων που περιέχει, νομίμως υπογεγραμμένη από τον ανάδοχο, υποβάλλεται μαζί με τον λογαριασμό στον οποίο αφορά. Οι λογαριασμοί διακρίνουν επίσης τις αμοιβές που αντιστοιχούν στην αρχική και στις συμπληρωματικές συμβάσεις και συντάσσονται ανακεφαλαιωτικά, δηλαδή περιλαμβάνουν την αμοιβή που συνολικά οφείλεται μέχρι τη σύνταξη και υποβολή τους, αφαιρουμένων των ποσών που καταβλήθηκαν προηγουμένως. Στους λογαριασμούς περιλαμβάνονται ποσά μόνο για εργασίες που προβλέπονται στη σύμβαση (αρχική και συμπληρωματικές) ή σε εγκεκριμένους συγκριτικούς πίνακες και αποζημιώσεις λόγω υπερημερίας του εργοδότη.

6. Στους λογαριασμούς περιλαμβάνονται η ανάλυση των διαφόρων ποσών, στην οποία αναφέρονται τα στοιχεία στα οποία αυτή στηρίζεται, οι εγγυητικές επιστολές της προκαταβολής και της πρώτης τμηματικής πληρωμής, που ισχύουν κατά την υποβολή του λογαριασμού και το πληρωτέο ποσό. Μετά από έλεγχο και προσυπογραφή του επιβλέποντα, ο οποίος βεβαιώνει τη σύνταξή τους κατά τις ισχύουσες διατάξεις και τη σύμβαση, οι λογαριασμοί υποβάλλονται και εγκρίνονται από τη διευθύνουσα υπηρεσία μέσα σε έναν (1) μήνα από την υποβολή τους για την πληρωμή του αναδόχου. Αν οι λογαριασμοί περιέχουν ασάφειες ή σφάλματα, σε βαθμό που η διόρθωσή τους να καθίσταται ανέφικτη, επιστρέφονται στον ανάδοχο για επανασύνταξη και επανυποβολή. Ο έλεγχος και η έγκριση επανυποβληθέντος λογαριασμού γίνονται εντός δεκαπέντε (15) ημερών. Το τιμολόγιο του αναδόχου που αφορά το ποσό του κάθε λογαριασμού που θα περιέλθει στον ίδιο και η φορολογική και ασφαλιστική ενημερότητά του προσκομίζονται στην υπηρεσία που διενεργεί τις πληρωμές του κυρίου του έργου, μετά την ειδοποίησή του για την επικείμενη πληρωμή. Οι υπέρ τρίτων κρατήσεις γίνονται από την υπηρεσία αυτή και αποδίδονται απευθείας στους δικαιούχους.

7. Αν η πληρωμή λογαριασμού καθυστερήσει, χωρίς υπαιτιότητα του αναδόχου, πέραν των δύο (2) μηνών από την υποβολή τους οφείλεται τόκος υπερημερίας που υπολογίζεται, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. Ζ' του άρθρου πρώτου του ν. 4152/2013 (Α' 107). Προϋπόθεση πληρωμής του λογαριασμού είναι η προσκόμιση από τον ανάδοχο όλων των απαιτούμενων δικαιολογητικών πληρωμής. Το τιμολόγιο μπορεί να προσκομίζεται μεταγενεστέρως κατά την είσπραξη του ποσού του λογαριασμού. Ο ανάδοχος δικαιούται ακόμα να διακόψει τις εργασίες της σύμβασης μέχρι την καταβολή της αμοιβής του, ύστερα από κοινοποίηση ειδικής έγγραφης δήλωσης περί διακοπής των εργασιών, προς τη διευθύνουσα υπηρεσία. Στην περίπτωση αυτή δικαιούται ισόχρονη παράταση. Υπαιτιότητα του αναδόχου για τη μη πληρωμή λογαριασμού υπάρχει μόνο σε περίπτωση κατά την οποία αποδεδειγμένα κλήθηκε εγγράφως από την αρμόδια υπηρεσία του κυρίου του έργου και αδράνησε ή παρέλειψε να προσκομίσει τα αναγκαία δικαιολογητικά για την πληρωμή του.

8. Η κατάσχεση στα χέρια τρίτου της αμοιβής του αναδόχου, πριν από την παραλαβή του αντικειμένου της σύμβασης, δεν επιτρέπεται. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η αρχική ή η εκ των υστέρων εκχώρηση, εν όλω ή εν μέρει, του συμβατικού ανταλλάγματος, όταν πρόκειται για την κάλυψη οφειλής του αναδόχου σε αναγνωρισμένες τράπεζες ή νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, ή σε υπεργολάβους που έχει δηλώσει ο ανάδοχος ότι θα χρησιμοποιήσει για την εκπόνηση της μελέτης.

9. Ο πίνακας κατανομής της αμοιβής μεταξύ των μελών της ένωσης που έχει υποβληθεί με την προσφορά, κατά το άρθρο 19, μπορεί να τροποποιηθεί κατά την εκτέλεση της σύμβασης, μετά από έγκριση της διευθύνουσας υπηρεσίας.»

Άρθρο 94

Έγκριση της μελέτης - Παραλαβή του αντικειμένου της σύμβασης - Αντικατάσταση άρθρου 189 ν. 4412/2016

Το άρθρο 189 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 189

Έγκριση της μελέτης - Παραλαβή του αντικειμένου της σύμβασης

1. Με την επιφύλαξη ειδικών διατάξεων για επί μέρους κατηγορίες μελετών για τις οποίες τυχόν προβλέπεται ιδιαίτερη διαδικασία έγκρισης, οι υποβαλλόμενες κατά στάδιο μελέτες καθώς και η

συνολική μελέτη εγκρίνονται από το αρμόδιο κατά περίπτωση όργανο της αναθέτουσας αρχής. Οι μελέτες υποβάλλονται στη διευθύνουσα υπηρεσία, η οποία πραγματοποιεί συνοπτικό έλεγχο για τη πληρότητα των παραδοτέων σύμφωνα με τη σύμβαση και εκδίδει σχετική βεβαίωση μέσα σε δεκαπέντε (15) ημέρες, αλλιώς η βεβαίωση θεωρείται ως αυτοδικαίως εκδοθείσα.

2. Η υποβληθείσα μελέτη παραδίδεται στον ελεγκτή της παρ. 8 του παρόντος ή του άρθρου 183Α κατά περίπτωση, αμέσως μετά από την έκδοση, ρητή ή αυτοδίκαιη, της βεβαίωσης της παρ. 1, ο οποίος, το αργότερο μέσα σε δύο (2) μήνες, συντάσσει και υποβάλλει στη διευθύνουσα υπηρεσία τεχνική έκθεση με την οποία βεβαιώνει ότι για την εκπόνηση της μελέτης εφαρμόστηκαν οι προβλεπόμενες προδιαγραφές, κανονισμοί και τεχνικές οδηγίες και ότι η μελέτη διαθέτει την ποιοτική και ποσοτική επάρκεια, σύμφωνα με τις εν γένει συμβατικές υποχρεώσεις του αναδόχου. Αν η τεχνική έκθεση διαπιστώσει ότι η μελέτη δεν έχει ελλείψεις ούτε και χρήζει διορθώσεων και η διευθύνουσα υπηρεσία δεν αμφισβητεί την έκθεση, ο ελεγκτής προωθεί τη μελέτη στο αρμόδιο όργανο για την έκδοση της απόφασης έγκρισης, αλλιώς την επιστρέφει στον ανάδοχο με συγκεκριμένες παρατηρήσεις, θέτοντας εύλογη προθεσμία εντός της οποίας ο ανάδοχος οφείλει να συμμορφωθεί και υποβάλει εκ νέου τη μελέτη. Στην περίπτωση αυτή αναστέλλεται η προθεσμία υποβολής της τεχνικής έκθεσης και δεν συμπληρώνεται, αν δεν παρέλθουν δεκαπέντε (15) ημέρες από την επανυποβολή της. Αν ο ανάδοχος δεν τηρήσει υπαιτίως τις υποχρεώσεις του για την αποκατάσταση των πλημμελειών της μελέτης εντός της τεθείσας προθεσμίας, μπορεί να κηρυχθεί έκπτωτος και η διόρθωση – συμπλήρωση της μελέτης του να διενεργηθεί από την υπηρεσία, ή να ανατεθεί, σε βάρος και για λογαριασμό του αναδόχου, σε άλλο μελετητή ή και στον ελεγκτή της μελέτης, αν διαθέτει τα τυπικά κατά το νόμο προσόντα.

3. Αν σύμφωνα με τον νόμο απαιτείται πριν την έγκριση της μελέτης η γνωμοδότηση άλλων υπηρεσιών και φορέων, η διευθύνουσα υπηρεσία την κοινοποιεί προς αυτούς, μετά από την υποβολή της τεχνικής έκθεσης του ελεγκτή και τις τυχόν απαιτηθείσες διορθώσεις ή συμπληρώσεις εκ μέρους του αναδόχου. Οι ως άνω φορείς και υπηρεσίες υποχρεούνται να υποβάλουν τη γνώμη τους μέσα σε χρονικό διάστημα δύο (2) μηνών από την αποστολή της μελέτης προς αυτούς, εκτός αν προβλέπεται διαφορετική προθεσμία από ειδικές διατάξεις. Η παρέλευση της προθεσμίας θεωρείται ως θετική γνωμοδότηση.

4. Η μελέτη εγκρίνεται κατά στάδια και στο σύνολό της. Η απόφαση έγκρισης εκδίδεται από το αρμόδιο όργανο υποχρεωτικά μέσα σε ένα (1) μήνα από την υποβολή της μελέτης από τη διευθύνουσα υπηρεσία, συνοδευόμενη από την τυχόν απαιτούμενη γνώμη άλλων φορέων ή την πάροδο της προθεσμίας της παρ. 3, την οποία βεβαιώνει το έγγραφο της διευθύνουσας υπηρεσίας. Αν οι ζητηθείσες από τον ανάδοχο συμπληρώσεις ή διορθώσεις αφορούν διακεκριμένο στάδιο ή κατηγορία μελέτης, μπορεί να γίνει τμηματική έγκριση των υπόλοιπων μελετών. Με αιτιολογημένη απόφασή του που εκδίδεται εντός της προθεσμίας της παρούσας το όργανο έγκρισης μπορεί να παρατείνει την προθεσμία έγκρισης, για δύο (2) ακόμα μήνες.

5. Η έγκριση της μελέτης κατά τις παρ. 1, 2, 3 και 4 συνιστά και παραλαβή του αντικειμένου της σύμβασης. Αν παρέλθει άπρακτη η προθεσμία της παρ. 4, επέρχεται αυτοδίκαιη έγκριση και παραλαβή της μελέτης και επιστρέφεται, μέσα σε δύο (2) μήνες μετά από τη ρητή ή αυτοδίκαιη παραλαβή, η εγγύηση καλής εκτέλεσης του αναδόχου.

6. Επιτρέπεται να παραληφθεί εκτός αν άλλως ορίζεται στη σύμβαση, ύστερα από αίτηση του αναδόχου, μελέτη αυτοτελούς τμήματος έργου που εκπονήθηκε.

7. Οι αξιώσεις του εργοδότη κατά του αναδόχου λόγω πλημμελειών της μελέτης υπόκεινται σε εξαετή παραγραφή, η οποία άρχεται την επομένη της παραλαβής της μελέτης ή της λύσης της σύμβασης με οποιονδήποτε τρόπο.
8. Οι αξιώσεις του αναδόχου για την καταβολή της αμοιβής του παραγράφονται σε πέντε (5) έτη από τη ρητή ή αυτοδίκαιη παραλαβή της μελέτης αν δεν έχουν ήδη υποπέσει σε παραγραφή, σύμφωνα με ειδικότερες διατάξεις του παρόντος.
9. Η παραλαβή του αντικειμένου των συμβάσεων παροχής υπηρεσιών γίνεται όπως ορίζεται στις συμβάσεις αυτές.
10. Με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται ύστερα από πρόταση των Υπουργών Οικονομικών και Υποδομών και Μεταφορών, προβλέπεται ο υποχρεωτικός έλεγχος από ιδιώτες ελεγκτές, φυσικά ή νομικά πρόσωπα, των μελετών, των οποίων η εκτιμώμενη αμοιβή υπερβαίνει τα τιθέμενα με το διάταγμα όρια, πριν την έγκρισή τους από την αναθέτουσα αρχή. Με το διάταγμα ορίζονται ειδικότερα οι κατηγορίες μελετών που ελέγχονται υποχρεωτικά, ο τρόπος καθορισμού της αμοιβής των ελεγκτών, τα στάδια ελέγχου, ο καθορισμός των ευθυνών τους και κάθε άλλο θέμα σχετικό με την εφαρμογή της παρούσας.
- Μέχρι την έκδοση του ανωτέρω προεδρικού διατάγματος οι αναθέτουσες αρχές και οι φορείς του παρόντος υποχρεούνται να αναθέτουν με σύμβαση σε ελεγκτές τον έλεγχο μελετών, των οποίων η προεκτιμώμενη αξία υπερβαίνει το ποσό των πεντακοσίων χιλιάδων (500.000) ευρώ, εξαιρουμένων των μελετών που δεν αφορούν στον σχεδιασμό τεχνικών έργων.»

Άρθρο 95

Αποζημίωση του αναδόχου λόγω υπερημερίας του εργοδότη χωρίς λύση της σύμβασης– Αντικατάσταση άρθρου 190 ν. 4412/2016

Το άρθρο 190 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 190

Αποζημίωση του αναδόχου λόγω υπερημερίας του εργοδότη χωρίς λύση της σύμβασης

«1. Αν ο εργοδότης περιέλθει σε υπερημερία ως προς την εκπλήρωση των συμβατικών ή νόμιμων υποχρεώσεών του, ο ανάδοχος δικαιούται να ζητήσει αποζημίωση για τις θετικές ζημίες που υφίσταται και για το χρονικό διάστημα μετά από την υποβολή έγγραφης όχλησης, έως την άρση της υπερημερίας, η οποία δεν δύναται να υπερβεί τους έξι (6) μήνες κατ' ανώτατο όριο. Η όχληση υποβάλλεται στη διευθύνουσα υπηρεσία και προσδιορίζει τις πράξεις ή παραλείψεις του εργοδότη ή των οργάνων του που συνιστούν την αιτία της υπερημερίας, την αιτία της ζημίας και, στο μέτρο του δυνατού, την κατά προσέγγιση εκτίμηση της ζημίας, ανά ημέρα υπερημερίας.

2. Μέσα σε προθεσμία δέκα (10) ημερών από την υποβολή της όχλησης, ο επιβλέπων υποβάλλει στη διευθύνουσα υπηρεσία εισήγηση με την οποία διαπιστώνει αν υφίσταται υπερημερία, καθώς και τα αίτια της και το ύψος των ζημιών του αναδόχου για κάθε ημέρα κατά προσέγγιση. Ο προϊστάμενος της διευθύνουσας υπηρεσίας εκδίδει εντός πέντε (5) εργασίμων ημερών απόφαση με την οποία αποδέχεται ή απορρίπτει το αίτημα του αναδόχου. Κατά της απόφασης αυτής επιτρέπεται η ένσταση του άρθρου 174.

3. Μετά τη λήξη της υπερημερίας του εργοδότη, ο ανάδοχος υποβάλλει αίτηση για την αναγνώριση της ζημίας του προσδιορίζοντας επακριβώς το ποσό αυτής. Επί της αίτησης αποφασίζει, μετά από εισήγηση της διευθύνουσας υπηρεσίας, η προϊσταμένη αρχή.»

Άρθρο 96

Έκπτωση του αναδόχου – Τροποποίηση άρθρου 191 ν. 4412/2016

Οι παρ. 1, 2, 6, 7, 8, 9 και 10 του άρθρου 191 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 191

Έκπτωση του αναδόχου

1. Αν ο ανάδοχος σύμβασης μελέτης ή παροχής υπηρεσιών δεν εκπληρώνει τις συμβατικές του υποχρεώσεις ή δεν συμμορφώνεται με τις γραπτές εντολές της υπηρεσίας, που είναι σύμφωνες με τη σύμβαση ή τις κείμενες διατάξεις, κηρύσσεται έκπτωτος.
2. Η διαδικασία έκπτωσης κινείται υποχρεωτικά εφόσον:
  - α) Ο ανάδοχος υπερβεί υπαίτια για χρονικό διάστημα πέραν του ενός τρίτου (1/3) τη συνολική προθεσμία της παρ. 2 του άρθρου 184, λαμβανομένων υπόψη των παρατάσεων.
  - β) Ο ανάδοχος καθυστερεί υπαίτια την υποβολή σταδίου μελέτης, για χρόνο περισσότερο από το μισό της αντίστοιχης τμηματικής προθεσμίας.
  - γ) Οι εργασίες του αναδόχου παρουσιάζουν κατ' επανάληψη ελαττώματα ή ελλείψεις. Για να κηρυχθεί ο ανάδοχος έκπτωτος για τον λόγο αυτόν, πρέπει να έχει προηγηθεί, τουλάχιστον μια φορά, η εφαρμογή της παρ. 5 του άρθρου 188, για την αποκατάσταση των ελαττωμάτων ή ελλείψεων της μελέτης και να μην έχει ασκηθεί ένσταση ή η ασκηθείσα να έχει απορριφθεί.
  - δ) Διαπιστωθεί ότι ο ανάδοχος προσκόμισε πλαστή εγγυητική επιστολή ή ότι προσκόμισε πλαστά δικαιολογητικά του άρθρου 103 κατά την υπογραφή της σύμβασης.
3. Αν υφίσταται λόγος έκπτωσης, κοινοποιείται στον ανάδοχο με απόδειξη ειδική πρόσκληση της διευθύνουσας υπηρεσίας, στην οποία απαραίτητως γίνεται μνεία των διατάξεων του παρόντος άρθρου και η οποία περιλαμβάνει συγκεκριμένη περιγραφή των ενεργειών ή εργασιών που πρέπει να εκτελέσει ο ανάδοχος μέσα στην τασσόμενη προθεσμία. Η τασσόμενη προθεσμία πρέπει να είναι εύλογη, δηλαδή ανάλογη του χρόνου που απαιτείται κατά την κοινή αντίληψη για την εκτέλεση των εργασιών ή των ενεργειών και πάντως όχι μικρότερη των δεκαπέντε (15) ημερών.
4. Ανεξάρτητα από την κοινοποίηση της ειδικής πρόσκλησης και τις προθεσμίες που αυτή τάσσει για την εκτέλεση συγκεκριμένων εργασιών ή ενεργειών, ο ανάδοχος είναι υποχρεωμένος να τηρεί τις εκ της συμβάσεως υποχρεώσεις του για την εμπρόθεσμη εκτέλεση της σύμβασης και σε κάθε περίπτωση υφίσταται τις νόμιμες συνέπειες από την υπέρβαση των συμβατικών προθεσμιών.
5. Αν η προθεσμία που τέθηκε με την ειδική πρόσκληση παρήλθε χωρίς ο ανάδοχος να συμμορφωθεί με το περιεχόμενό της, κηρύσσεται έκπτωτος μέσα σε αποκλειστική προθεσμία τριάντα (30) ημερών από την πάροδο της ταχθείσας προθεσμίας, με απόφαση του προϊσταμένου της διευθύνουσας υπηρεσίας. Στην απόφαση προσδιορίζονται οι εργασίες και ενέργειες που εκτέλεσε ο ανάδοχος σε συμμόρφωση προς την ειδική πρόσκληση και αιτιολογείται η έκπτωση με αναφορά στις εργασίες που δεν εκτέλεσε και στις ενέργειες στις οποίες δεν συμμορφώθηκε.

6. Η έκπτωση του αναδόχου καθίσταται οριστική αν κατά της απόφασης έκπτωσης δεν ασκηθεί ένσταση ή αν η ασκηθείσα ένσταση απορριφθεί. Αν ασκηθεί ένσταση, αναστέλλονται οι συνέπειες της έκπτωσης μέχρι αυτή να οριστικοποιηθεί και ο ανάδοχος υποχρεούται να συνεχίσει τις εργασίες της σύμβασης. Η αποδοχή ή απόρριψη της ένστασης αιτιολογείται, μεταξύ δε των λόγων αποδοχής μπορεί να περιλαμβάνεται και η καταφανής βελτίωση του ρυθμού ή της ποιότητας των εκτελούμενων εργασιών, ώστε να πιθανολογείται βάσιμα η έγκαιρη και έντεχνη εκτέλεση του έργου.

7. Η εξέταση της ένστασης κατά το άρθρο 198 γίνεται κατά προτεραιότητα από το τεχνικό συμβούλιο και η σχετική γνωμοδότηση εκδίδεται υποχρεωτικά σε προθεσμία τριών (3) μηνών από την άσκηση της ένστασης. Η μη έκδοση απόφασης του αρμόδιου αποφαινομένου οργάνου μέσα σε προθεσμία ενός (1) μηνός από την έκδοση της γνωμοδότησης του συμβουλίου θεωρείται ως σιωπηρή αποδοχή της γνωμοδότησης.

8. Μετά από την οριστικοποίηση της έκπτωσης εκκαθαρίζεται η σύμβαση και καταπίπτει υπέρ του εργοδότη η εγγύηση καλής εκτέλεσης ως ειδική ποινική ρήτρα. Αν επιβλήθηκαν ποινικές ρήτρες για υπέρβαση τμηματικών προθεσμιών μέχρι την οριστικοποίηση της έκπτωσης, οι ρήτρες αυτές οφείλονται από τον ανάδοχο αθροιστικά, ενώ επιβάλλεται και η ποινική ρήτρα για την υπέρβαση της συνολικής προθεσμίας, εφόσον υφίσταται αντίστοιχη περίπτωση.

9. Η απόφαση με την οποία οριστικοποιήθηκε η έκπτωση κοινοποιείται στις υπηρεσίες που είναι αρμόδιες για την τήρηση μητρώων μελετητών.

10. Αν, μετά από την οριστικοποίηση της έκπτωσης, η προϊσταμένη αρχή αποφασίσει την ολοκλήρωση της μελέτης, προσκαλεί τον υποψήφιο που κατατάχθηκε στην επόμενη θέση στον διαγωνισμό στον οποίο αναδείχθηκε ο έκπτωτος ανάδοχος και του προτείνει να αναλάβει αυτός την ολοκλήρωση της μελέτης, με τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις και βάσει της προσφοράς που υπέβαλε στον διαγωνισμό. Η σύμβαση εκτέλεσης συνάπτεται εφόσον εντός δεκαπέντε (15) ημερών από την κοινοποίηση της πρότασης περιέλθει στην προϊσταμένη αρχή έγγραφη και ανεπιφύλακτη αποδοχή της. Η άπρακτη πάροδος της προθεσμίας θεωρείται ως απόρριψη της πρότασης. Αν αυτός δεν δεχθεί την πρόταση σύναψης σύμβασης, η προϊσταμένη αρχή προσκαλεί τον επόμενο υποψήφιο κατά σειρά κατάταξης, ακολουθώντας κατά τα λοιπά την ίδια διαδικασία. Εφόσον και αυτός απορρίψει την πρόταση, η προϊσταμένη αρχή προσφεύγει κατά την κρίση της είτε στην ανοικτή δημοπρασία είτε στη διαδικασία με διαπραγμάτευση, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του νόμου.

Η διαδικασία της παρούσας εφαρμόζεται μόνο στην περίπτωση που η προϊσταμένη αρχή κρίνει αιτιολογημένα ότι οι παραπάνω προσφορές δεν είναι ικανοποιητικές για τον εργοδότη της μελέτης, αλλά μπορεί να εφαρμόζεται αναλογικά και σε περίπτωση ολοκλήρωσης της μελέτης, ύστερα από διάλυση της σύμβασης.»

Άρθρο 97

Διάλυση της σύμβασης – Τροποποίηση άρθρου 192 ν. 4412/2016

Στο άρθρο 192 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται οι παρ. 1, 3, 4, 5 και 6, καταργείται η παρ. 7 και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 192

Διάλυση της σύμβασης

1. Ο εργοδότης δικαιούται να καταγγείλει μια σύμβαση μελέτης ή παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών κατά τη διάρκεια εκτέλεσής της στις περιπτώσεις που προβλέπονται στο άρθρο 133, χωρίς αποζημίωση του αναδόχου.
2. Πέραν των αναφερομένων στην παρ. 1, σε περίπτωση σύμβασης μελέτης που εκπονείται κατά στάδια ο εργοδότης δικαιούται να διακόψει τις εργασίες της μετά την ολοκλήρωση κάποιου σταδίου και να λύσει τη σύμβαση χωρίς αποζημίωση του αναδόχου, αν τούτο προβλέπεται στη σύμβαση. Δικαιούται επίσης ο εργοδότης να διακόψει την εκπόνηση σταδίου μελέτης με καταβολή αποζημίωσης στον ανάδοχο, κατά την παρ. 2 του άρθρου 194. Ο εργοδότης σύμβασης παροχής υπηρεσιών δικαιούται, αν προβλέπεται στη σύμβαση, να διακόψει την παροχή των υπηρεσιών είτε αζημίως για τον ίδιο είτε και με καταβολή αποζημίωσης, κατά τα οριζόμενα στην παρ. 3 του άρθρου 194.
3. Ο ανάδοχος δικαιούται να ζητήσει τη διάλυση της σύμβασης στις ακόλουθες περιπτώσεις:
  - α) Αν υποχρεωθεί σε αναστολή εκπόνησης της μελέτης ή παροχής των υπηρεσιών με εντολή του εργοδότη, για συνεχόμενο χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των τριών (3) μηνών από την κοινοποίηση της εντολής, ή αν κατά τη διάρκεια της εκτέλεσης της σύμβασης ανασταλεί ή διακοπεί η εκπόνηση της μελέτης για συνολικό διάστημα μεγαλύτερο των έξι (6) μηνών.
  - β) Αν εξαιτίας γεγονότων που συνιστούν υπερημερία του εργοδότη αναγκαστεί είτε να μην αρχίσει την εκπόνηση μελέτης ή την παροχή της υπηρεσίας του, κατά τον ορισμένο στη σύμβαση χρόνο για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των τριών (3) μηνών. Για την έναρξη της προθεσμίας ο ανάδοχος υποβάλλει στη διευθύνουσα υπηρεσία, ειδική δήλωση κατά τα οριζόμενα στην παρ. 4.
  - γ) Αν παρέλθει χρονικό διάστημα τουλάχιστον δύο (2) μηνών από την υποβολή ειδικής δήλωσης εκ μέρους του αναδόχου προς τον εργοδότη, λόγω παρέλευσης της προθεσμίας για την πληρωμή εγκεκριμένου λογαριασμού.
4. Η ειδική δήλωση διακοπής των εργασιών των περ. β' και γ' της παρ. 3 περιλαμβάνει: α) μνεία των λόγων της διάλυσης, β) στοιχεία για περαιωμένα τμήματα της μελέτης και εκτίμηση της αξίας τους, γ) περιγραφή των τμημάτων της μελέτης που υπολείπονται, δ) αίτηση περί καταβολής της νόμιμης αποζημίωσης συγκεκριμένου, κατά το δυνατόν, ύψους και ανάλυση των κονδυλίων της και ε) δήλωση περί της πρόθεσής του να αποδεχθεί συνέχιση των εργασιών κατόπιν αποζημίωσης. Η διευθύνουσα υπηρεσία εκδίδει απόφαση μέσα σε δεκαπέντε (15) ημέρες περί αποδοχής ή απόρριψης της ειδικής δήλωσης. Αν δεχθεί τη δήλωση ή παρέλθει άπρακτο διάστημα μεγαλύτερο των τριών (3) μηνών από την επίδοσή της, ο ανάδοχος μπορεί να υποβάλει στη διευθύνουσα υπηρεσία αίτηση λύσης της σύμβασης. Επί της αιτήσεως αποφασίζει η προϊσταμένη αρχή μέσα σε αποκλειστική προθεσμία ενός (1) μηνός, ύστερα από εισήγηση της διευθύνουσας υπηρεσίας στην οποία καταχωρείται και η γνώμη του επιβλέποντα. Η σύμβαση λύεται με την αποδοχή της αίτησης ή την άπρακτη πάροδο της προθεσμίας. Αν η αίτηση απορριφθεί εμπρόθεσμα, ο ανάδοχος υποχρεούται στη συνέχιση παροχής των υπηρεσιών του, ανεξάρτητα από την άσκηση των νόμιμων δικαιωμάτων του και η προϊσταμένη αρχή εγκρίνει, με την ίδια απόφαση, τις αναγκαίες προσαρμογές στις προθεσμίες της σύμβασης.
5. Για τη διάλυση της σύμβασης κατά την περ. α' της παρ. 3, ο ανάδοχος υποβάλλει αίτηση στη διευθύνουσα υπηρεσία, η οποία περιλαμβάνει τα στοιχεία της ειδικής δήλωσης διακοπής των εργασιών και επιπλέον αίτημα για λύση της σύμβασης. Τα τρία τελευταία εδάφια της παρ. 4 εφαρμόζονται και στην περίπτωση αυτή.
6. Οι συμβάσεις εκπόνησης μελέτης λύνονται με την παραλαβή του συμβατικού αντικειμένου, εκτός αν συντρέχει περίπτωση έκπτωσης του αναδόχου ή διάλυσης της σύμβασης είτε με πρωτοβουλία του

κυρίου του έργου είτε με πρωτοβουλία του αναδόχου. Οι συμβάσεις παροχής υπηρεσιών λύνονται αυτοδικαίως όπου προβλέπεται στις διατάξεις του παρόντος.

Στη σύμβαση μπορεί να ορίζεται και διαφορετικά, ιδίως σε περιπτώσεις που το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα έχει ουσιώδη σημασία για τα συμφέροντα του κυρίου του έργου.

7. Καταργήθηκε.»

Άρθρο 98

Αποζημίωση αναδόχου σε περίπτωση διάλυσης της σύμβασης – Αντικατάσταση άρθρου 194 ν. 4412/2016

Το άρθρο 194 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 194

Αποζημίωση αναδόχου σε περίπτωση διάλυσης της σύμβασης

1. Αν η σύμβαση εκπόνησης μελέτης ή παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών διαλυθεί από τον εργοδότη και προβλέπεται από τη σύμβαση καταβολή αποζημίωσης, ο ανάδοχος δικαιούται αποζημίωσης, η οποία δεν μπορεί να υπερβεί το τρία τοις εκατό (3%) επί της συμβατικής αμοιβής των σταδίων που υπολείπονται για την ολοκλήρωσή της. Για την αμοιβή των ήδη εκπονηθέντων τμημάτων του σταδίου της μελέτης που διακόπτεται συντάσσεται Πρωτόκολλο Κανονισμού Νέων Τιμών Μονάδας Εργασιών (Π.Κ.Τ.Μ.Ν.Ε.).
2. Για την πληρωμή της αποζημίωσης ο ανάδοχος υποβάλλει, μέσα σε ανατρεπτική προθεσμία ενός (1) μηνός από την κοινοποίηση της απόφασης διάλυσης, στη διευθύνουσα υπηρεσία αίτηση, με λογαριασμό αποζημίωσης συνοδευόμενο από το Π.Κ.Τ.Μ.Ν.Ε της παρ. 1.
3. Οι αποζημιώσεις του παρόντος δεν θίγουν την οφειλόμενη αμοιβή για τις εκτελεσθείσες εργασίες ή υπηρεσίες».

Άρθρο 99

Υποκατάσταση του αναδόχου – Τροποποίηση άρθρου 195 ν. 4412/2016

Η παρ. 2 του άρθρου 195 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιείται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 195

Υποκατάσταση του αναδόχου

1. Η υποκατάσταση / αντικατάσταση του αρχικού αναδόχου στο σύνολο ή μέρος της σύμβασης της μελέτης ή της υπηρεσίας επιτρέπεται μόνον εφόσον προβλέπεται ρητά στη σύμβαση ή πληρούνται οι προϋποθέσεις της περ. δ' της παρ. 1 του άρθρου 132.
2. α) Σε συμβάσεις που δεν υπερβαίνουν τα όρια των περ. β' και γ' του άρθρου 5, όταν ο ανάδοχος ή ο μοναδικός μελετητής ή πάροχος υπηρεσιών εταιρείας μελετών ή παρόχων υπηρεσιών είναι φυσικό πρόσωπο αντίστοιχα και καθίσταται ανίκανος λόγω ασθένειας ή άλλης αντικειμενικής αιτίας για την εκπλήρωση της παροχής του, η προϊσταμένη αρχή μπορεί να εφαρμόσει αναλόγως την παρ. 10 του άρθρου 191.
  - β) Αν πτωχεύσει ή αποβιώσει ή καταστεί κατ' άλλο τρόπο ανίκανος για την εκτέλεση ένας εκ των μελετητών αναδόχου εταιρείας μελετών, η εκπόνηση του σταδίου της μελέτης, που άρχισε να εκπονείται, συνεχίζεται από την εταιρεία, ακόμα και αν από το καταστατικό προβλέπεται η διάλυση της

εταιρείας και υπό την προϋπόθεση ότι αυτή συνεχίζει να έχει τις απαιτούμενες από τη σύμβαση τάξεις και κατηγορίες πτυχίων. Αν η εταιρεία δεν διαθέτει τις απαιτούμενες κατά τη σύμβαση κατηγορίες και τάξεις πτυχίων, υποχρεούται, σε διάστημα δύο (2) μηνών από τη στιγμή που επήλθε η αλλαγή στο πτυχίο, να αντικαταστήσει τον εταίρο μελετητή ή να ζητήσει υποκατάσταση ή σύμπραξη με μελετητή που διαθέτει τα τυπικά προσόντα, σύμφωνα με την προκήρυξη. Η ανωτέρω ρύθμιση δεν εφαρμόζεται στην περίπτωση διαγραφής μελετητή από τα μητρώα και η σύμβαση εξελίσσεται κανονικά χωρίς τις υποχρεώσεις του προηγούμενου εδαφίου. Η προϊσταμένη αρχή μπορεί, μετά από γνώμη του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου, να αποφασίσει την εκπόνηση και των επόμενων σταδίων της ανατεθείσας μελέτης από την εταιρεία, αν κρίνει ότι η εταιρεία διαθέτει τα τυπικά και ουσιαστικά προσόντα. Αν η εταιρεία είναι μέλος αναδόχου σύμπραξης ή κοινοπραξίας, ισχύουν αναλόγως τα δύο προηγούμενα εδάφια.

γ) Αν πτωχεύσει ή διαγραφεί ή αποβιώσει ή καταστεί ανίκανος για εκπόνηση της μελέτης λόγω σοβαρής ασθένειας ή άλλης αντικειμενικής αιτίας μελετητής φυσικό πρόσωπο, μέλος αναδόχου σύμπραξης ή κοινοπραξίας, τα υπόλοιπα μέλη της υποχρεούνται να τον υποκαταστήσουν εφόσον θεωρείται απαραίτητος για την περάτωση του υπό εκπόνηση σταδίου της μελέτης, με άλλον, αντίστοιχων προσόντων.

3. Οι περ. β' και γ' της παρ. 2 εφαρμόζονται και στις συμβάσεις παροχής υπηρεσιών, εκτός αν προβλέπεται διαφορετικά στη σύμβαση.»

Άρθρο 100

Τεχνικές προδιαγραφές – Τροποποίηση άρθρου 196 ν. 4412/2016

Η παρ. 2 του άρθρου 196 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιείται και το άρθρο 196 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 196

Τεχνικές προδιαγραφές

1. Η εκπόνηση μελέτης και η παροχή τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών γίνεται με τις τεχνικές προδιαγραφές που ισχύουν κατά τη σύναψη της σύμβασης, λαμβανομένων υπόψη των δεσμεύσεων του άρθρου 54. Σε περίπτωση μεταγενέστερων μεταβολών των άνω προδιαγραφών, προσαρμόζεται αναλόγως η συμβατική σχέση, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις.
2. Με απόφαση της αναθέτουσας αρχής, σε περίπτωση που δεν έχει εκδοθεί σχετική απόφαση του αρμοδίου οργάνου του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών, μπορεί να εξειδικεύεται το είδος των παραδοτέων στοιχείων ανά στάδιο και ανά κατηγορία μελέτης της περ. 15 της παρ. 3 του άρθρου 2, και συγκεκριμένα: α) τα τεύχη (Τεχνική Έκθεση, Υπολογισμοί, Προμέτρηση, Προϋπολογισμός κ.λπ.) και β) τα κατά περίπτωση σχέδια, καθώς και η μορφή αυτών (έντυπη ή και ηλεκτρονική) που πρέπει ο μελετητής να εκπονήσει, κατά το άρθρο 189, για την έγκριση της ανατεθείσας σε αυτόν μελέτης.
3. Ο προϋπολογισμός του έργου κατά τη μελέτη συντάσσεται με εφαρμογή των τιμολογίων τα οποία ισχύουν για τη σύνταξη των προϋπολογισμών των δημοσίων έργων.»

Άρθρο 101**Διοικητική και δικαστική επίλυση διαφορών – Τροποποίηση άρθρου 198 ν. 4412/2016**

Προστίθενται στο τίτλο του άρθρου 198 ν. 4412/2016 οι λέξεις «εξουσιοδοτική διάταξη» και τροποποιούνται οι παρ. 2, 6, 7, 12 και προστίθενται παρ. 13, 14 και διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 198**Διοικητική και δικαστική επίλυση διαφορών – Εξουσιοδοτική διάταξη**

1. Στις περιπτώσεις που ρητά ορίζεται στον νόμο, καθώς και σε κάθε άλλη περίπτωση εκτελεστής πράξης ή παράλειψης της διευθύνουσας υπηρεσίας που βλάπτει για πρώτη φορά δικαίωμα του αναδόχου, ασκείται ένσταση. Εφόσον δεν υφίσταται δέσμια αρμοδιότητα της υπηρεσίας για την έκδοση ρητής πράξης, προϋπόθεση ώστε να θεωρηθεί επιτρεπτή η ένσταση κατά παραλείψεως, είναι να έχει προηγηθεί η υποβολή εγγράφου αιτήματος του αναδόχου με συγκεκριμένο περιεχόμενο και να παρέλθει ένας (1) τουλάχιστον μήνας από την υποβολή του. Η προθεσμία της ένστασης στην περίπτωση αυτή διαρκεί μέχρι την έγκριση του σταδίου της μελέτης ή την παραλαβή της υπηρεσίας, εκτός αν γνωστοποιηθεί εγγράφως από τη διευθύνουσα υπηρεσία στον ανάδοχο ότι η διοίκηση δεν πρόκειται να εκδώσει ρητή πράξη επί του αιτήματός του. Στην περίπτωση αυτή πρέπει να τον ενημερώνει σχετικώς. Ένσταση ασκείται και κατά των βλαπτικών εκτελεστών πράξεων ή παραλείψεων της προϊσταμένης αρχής ή του κυρίου του έργου, αν από αυτές προκαλείται διαφωνία για πρώτη φορά. Η διευθύνουσα υπηρεσία κατά την έκδοση πράξης, η οποία υπόκειται σε ένσταση ή η προϊσταμένη αρχή κατά την έκδοση των πράξεων ή αποφάσεών της, οφείλουν να μνημονεύουν στην πράξη τη δυνατότητα άσκησης ένστασης, την ανατρεπτική προθεσμία για την άσκησή της, το αποφαινόμενο όργανο, καθώς και τις συνέπειες από τη μη άσκησή της, κατά τα προβλεπόμενα στο εδάφιο α' της παρ. 2 του άρθρου 175.

2. Η ένσταση απευθύνεται στο κατά περίπτωση αρμόδιο αποφαινόμενο όργανο και ασκείται με κατάθεση στο πρωτόκολλο του αποφαινόμενου κατά περίπτωση οργάνου, καθώς και της διευθύνουσας υπηρεσίας ή προϊσταμένης αρχής που εξέδωσε την προσβαλλόμενη πράξη, μέσα σε αποκλειστική προθεσμία ενός (1) μηνός από την κοινοποίηση της πράξης ή τη συντέλεση της παράλειψης. Ως κατάθεση νοείται και η αποστολή με ηλεκτρονικά μέσα, εφόσον η ένσταση υπογράφεται ψηφιακά. Με την ένσταση εξετάζεται τόσο η νομιμότητα της πράξης ή παράλειψης όσο και η ουσία της υπόθεσης.

3. Το αρμόδιο, αποφαινόμενο όργανο αποφασίζει μέσα σε προθεσμία τριών (3) μηνών από την άσκηση της ένστασης. Αν η ένσταση απορριφθεί εν μέρει ή στο σύνολό της ή αν παρέλθει άπρακτη η τρίμηνη προθεσμία, ο ανάδοχος μπορεί να ασκήσει προσφυγή στο αρμόδιο κατά την παρ. 11 δικαστήριο. Η έκδοση ή κοινοποίηση της απόφασης επί της ένστασης, μετά την πάροδο του τριμήνου, δεν μεταθέτει την έναρξη της προθεσμίας για άσκηση προσφυγής.

4. Ένσταση μπορεί να ασκήσει και ο κύριος του έργου, αν δεν είναι το δημόσιο. Αν αρμόδιος να αποφανθεί σε ενστάσεις του αναδόχου είναι ο κύριος του έργου ή όργανό του, στις ενστάσεις που ασκούνται από αυτόν, αποφασίζει ο Υπουργός που εποπτεύει τον κύριο του έργου και αν δεν υφίσταται εποπτεία, ο Υπουργός Υποδομών και Μεταφορών.

5. Αν κύριος του έργου δεν είναι το δημόσιο, αντίγραφο της ένστασης υποβάλλεται, μέσα σε δέκα (10) ημέρες, στον αντισυμβαλλόμενο του ενισταμένου. Για την εξέταση της ένστασης καλείται ο ενισταμένος να προσκομίσει το αποδεικτικό κατάθεσής της στον αντισυμβαλλόμενο του, ο οποίος μπορεί να

υποβάλει τις αντιρρήσεις του, μέσα σε προθεσμία δεκαπέντε (15) ημερών. Η μη υποβολή αντιρρήσεων δεν θεωρείται ως αποδοχή των ισχυρισμών του αιτούντος.

6. Η ένσταση προσδιορίζει την προσβαλλόμενη πράξη ή παράλειψη, περιλαμβάνει σύντομο ιστορικό της σύμβασης και της διαφωνίας, τους ουσιαστικούς λόγους στους οποίους στηρίζεται, τα αιτήματα του ενισταμένου και, εφόσον είναι δυνατό, το οικονομικό αντικείμενο της διαφοράς. Η ένσταση συνοδεύεται από αντίγραφο της πράξης που γέννησε τη διαφωνία. Η διευθύνουσα υπηρεσία και η προϊσταμένη αρχή διαβιβάζουν στο αρμόδιο τεχνικό συμβούλιο μέσα σε είκοσι (20) εργάσιμες ημέρες από την άσκηση της ένστασης τις απόψεις τους επί αυτής και τον φάκελο της υπόθεσης με τα συμβατικά τεύχη του έργου. Αν δεν τηρηθεί η ως άνω υποχρέωση, δικαιούται ο ενιστάμενος να ζητήσει από το τεχνικό συμβούλιο τη συζήτηση της υπόθεσης και χωρίς εισήγηση της υπηρεσίας, συνοδεύοντας την αίτησή του με αντίγραφο της ένστασης και τα κρίσιμα στοιχεία του φακέλου. Στην περίπτωση αυτή ορίζεται ημερομηνία συζήτησης της ένστασης και κοινοποιείται στην αρμόδια διευθύνουσα υπηρεσία ή προϊσταμένη αρχή πριν από τουλάχιστον δέκα (10) ημέρες η αίτηση για την επείγουσα υποβολή εισήγησης. Αν δεν περιέλθει στο τεχνικό συμβούλιο εισήγηση, μπορεί η υπόθεση να συζητηθεί και χωρίς αυτή, με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία.

7. Η απόφαση του αρμόδιου οργάνου εκδίδεται ύστερα από αιτιολογημένη γνώμη του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου. Για τη συζήτηση στο τεχνικό συμβούλιο, καλείται από την υπηρεσία που εισηγείται ή τη γραμματεία του συμβουλίου ο ανάδοχος εγγράφως, σε καθορισμένη ημέρα και ώρα που δεν απέχει λιγότερο από δέκα (10) ημέρες από την επίδοση της πρόσκλησης. Αντίγραφο της ένστασης διαβιβάζεται και στα μέλη του συμβουλίου έως πέντε (5) ημέρες πριν από τη συζήτησή της. Η πρόσκληση επιδίδεται με απόδειξη στον ανάδοχο ή τον αντίκλητό του, με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο. Στη συζήτηση καλείται με τον ίδιο τρόπο ο κύριος του έργου που υπέβαλε την ένσταση ή αντιρρήσεις κατ' αυτής. Στη συνεδρίαση ο ενιστάμενος παρίσταται είτε αυτοπροσώπως είτε με πληρεξούσιο.

8. Αν κύριος του έργου δεν είναι το δημόσιο και ασκηθούν αντίθετες ενστάσεις από τον ανάδοχο και τον αντισυμβαλλόμενο του / κύριο του έργου, εξετάζονται ταυτόχρονα από τον εποπτεύοντα Υπουργό ή, αν δεν υπάρχει, τον Υπουργό Υποδομών και Μεταφορών, ακόμα και αν έχει την κατά νόμο αρμοδιότητα για την εξέταση της ένστασης όργανο του κυρίου του έργου.

9. Η συζήτηση της ένστασης στο τεχνικό συμβούλιο αρχίζει με προφορική ανάπτυξη της έγγραφης εισήγησης της υπηρεσίας είτε με παρουσία του ενισταμένου και του υποβάλλοντος αντιρρήσεις είτε και χωρίς την παρουσία τους, αν δεν προσήλθαν παρά τη νόμιμη κλήτευσή τους. Ελέγχεται κατ' αρχήν το εμπρόθεσμο της ένστασης, η επίδοση της ένστασης στον αντισυμβαλλόμενο όταν απαιτείται και οι αντιρρήσεις του αντισυμβαλλομένου, αν έχουν υποβληθεί και στη συνέχεια εξετάζεται η νομιμότητα και ουσιαστική βασιμότητα των λόγων που προβάλλονται. Η εισήγηση περιλαμβάνει επίσης εκτίμηση περί του οικονομικού αντικειμένου της υπόθεσης, αν τούτο είναι εφικτό. Ακολουθεί προφορική συζήτηση υπό τη διεύθυνση του προέδρου του τεχνικού συμβουλίου για την πληρέστερη ενημέρωση των μελών. Η γνώμη του συμβουλίου διαμορφώνεται μετά την αποχώρηση των ενδιαφερομένων, διατυπώνεται στο πρακτικό και υποβάλλεται το αργότερο εντός δέκα (10) ημερών στο αρμόδιο για την απόφαση όργανο.

10. Οι προθεσμίες του παρόντος άρθρου, στις οποίες περιλαμβάνονται και οι προθεσμίες που τάσσονται στα όργανα του εργοδότη και της διοίκησης, αναστέλλονται κατά τον μήνα Αύγουστο.

11. Για τη δικαστική επίλυση των διαφορών που προκύπτουν μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών, κατά την εκτέλεση των δημόσιων συμβάσεων μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών

επιστημονικών υπηρεσιών, εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις του άρθρου 175. Αρμόδιο Δικαστήριο είναι το διοικητικό εφετείο της περιφέρειας στην οποία έχει υπογράψει η σύμβαση.

12. Αν η ένσταση είναι εμπρόθεσμη, το κατά περίπτωση αποφαινόμενο όργανο μπορεί να εκδώσει και να κοινοποιήσει την απόφασή του και μετά από την πάροδο της προθεσμίας της παρ. 3, αλλά οπωσδήποτε όχι πέραν του μηνός από τη λήξη αυτής, εφόσον δεν έχει λήξει η προθεσμία για την άσκηση προσφυγής ή έχει ασκηθεί εμπρόθεσμα σχετική προσφυγή και δεν έχει χωρήσει συζήτηση αυτής στο Δικαστήριο. Η απόφαση του κατά περίπτωση αποφαινόμενου οργάνου που εκδίδεται σύμφωνα με την παράγραφο αυτή δεν υπόκειται σε κανένα ένδικο βοήθημα και είναι εκτελεστή μόνο αν την αποδέχεται αυτός που υπέβαλε την ένσταση και παραιτηθεί από το δικαίωμα άσκησης προσφυγής και από τυχόν ασκηθείσα προσφυγή του. Η αποδοχή μπορεί να γίνει σε ανατρεπτική προθεσμία ενός (1) μηνός από την κοινοποίηση στον ανάδοχο της σχετικής απόφασης. Σε κάθε περίπτωση κατисχύει η τυχόν εκδοθείσα απόφαση του Δικαστηρίου.

13. Ειδικά επί των ενστάσεων που αφορούν εκτελούμενες συμβάσεις μελετών ή παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών με προεκτιμώμενη αμοιβή κατώτερη των πεντακοσίων χιλιάδων (500.000) ευρώ, οι οποίες εκτελούνται από τους δήμους, τις περιφέρειες, τους συνδέσμους τους και τα νομικά τους πρόσωπα, δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου, καθώς και τις επιχειρήσεις τους, αποφασίζει ο αρμόδιος συντονιστής Αποκεντρωμένης Διοίκησης, κατόπιν γνώμης του τεχνικού συμβουλίου της οικείας περιφέρειας και μετά την έναρξη λειτουργίας της αυτοτελούς υπηρεσίας εποπτείας Ο.Τ.Α., ο επόπτης Ο.Τ.Α..

14. Το τεχνικό συμβούλιο του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών, για την επιτάχυνση της εξέτασης των υποβαλλομένων ενστάσεων και λοιπών θεμάτων αρμοδιότητάς του, απαρτίζεται από περισσότερα του ενός κλιμάκια, που είναι αυτοτελή και ισόβαθμα μεταξύ τους και στη σύνθεση των οποίων δεν επιτρέπεται να μετέχουν τα ίδια πρόσωπα. Η συγκρότηση κάθε κλιμακίου γίνεται σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις περί συγκρότησης του τεχνικού συμβουλίου του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών. Με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών συγκροτείται το τεχνικό συμβούλιο του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών και καθορίζεται η αρμοδιότητα των κλιμακίων. Η παραπομπή των θεμάτων προς γνωμοδότηση στα κλιμάκια του τεχνικού συμβουλίου γίνεται με απόφαση του γενικού Γραμματέα Υποδομών.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΠΡΟΜΗΘΕΙΩΝ ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Άρθρο 102

Τρόπος πληρωμής – απαιτούμενα δικαιολογητικά για πληρωμή του αναδόχου – Τροποποίηση άρθρου 200 ν. 4412/2016

Οι παρ. 1 και 4 του άρθρου 200 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 200

Τρόπος πληρωμής – απαιτούμενα δικαιολογητικά για πληρωμή του αναδόχου

1. Ο τρόπος πληρωμής και κάθε άλλο αναγκαίο θέμα καθορίζονται στα έγγραφα της σύμβασης.

2. Η πληρωμή της αξίας των υλικών ή της υπηρεσίας στον ανάδοχο αν δεν προβλέπεται άλλος τρόπος στα έγγραφα της σύμβασης μπορεί να γίνει με ένα από τους παρακάτω τρόπους:
- α. Με την εξόφληση του εκατό τοις εκατό (100%) της συμβατικής αξίας μετά την οριστική παραλαβή των υλικών ή της υπηρεσίας.
  - β. Με την χορήγηση έντοκης προκαταβολής μέχρι ποσοστού πενήντα τοις εκατό (50%) της συμβατικής αξίας χωρίς Φ.Π.Α. έναντι ισόποσης εγγύησης και την καταβολή του υπολοίπου είτε μετά την οριστική παραλαβή των υλικών είτε με πληρωμή ποσοστού είκοσι τοις εκατό (20%) της συμβατικής αξίας χωρίς Φ.Π.Α. με το πρωτόκολλο παραλαβής κατόπιν του μακροσκοπικού ελέγχου και την εξόφληση της υπόλοιπης συμβατικής αξίας με τον συνολικό Φ.Π.Α. μετά την οριστική παραλαβή των υλικών.
3. Οι παραπάνω τρόποι πληρωμής εφαρμόζονται και στις τμηματικές παραδόσεις εφόσον αυτές προβλέπονται από την σύμβαση.
4. Στις συμβάσεις προμήθειας τα δικαιολογητικά που απαιτούνται είναι κατ' ελάχιστον τα εξής:
- α) Πρωτόκολλο οριστικής ποσοτικής και ποιοτικής παραλαβής.
  - β) Αποδεικτικό εισαγωγής του υλικού στην αποθήκη του φορέα.
  - γ) Τιμολόγιο του προμηθευτή.
  - δ) [Καταργήθηκε]
  - ε) Πιστοποιητικά φορολογικής ενημερότητας και ασφαλιστικής ενημερότητας σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις.
5. Στις συμβάσεις παροχής υπηρεσιών για την πληρωμή του τμήματος απαιτούνται κατ' ελάχιστον τα εξής δικαιολογητικά:
- α) Πρωτόκολλο οριστικής παραλαβής του τμήματος που αφορά η πληρωμή ή του συνόλου του συμβατικού αντικείμενου σύμφωνα με το άρθρο 219.
  - β) Τιμολόγιο του αναδόχου.
  - γ) [Καταργήθηκε]
  - δ) Πιστοποιητικά φορολογικής ενημερότητας και ασφαλιστικής ενημερότητας σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις.
6. Πέραν των ανωτέρω δικαιολογητικών οι αρμόδιες υπηρεσίες που διενεργούν τον έλεγχο και την πληρωμή, μπορούν να ζητήσουν και οποιοδήποτε άλλο δικαιολογητικό, εφόσον προβλέπεται στην κείμενη νομοθεσία ή στα έγγραφα της σύμβασης.
7. Στην περίπτωση των παρ. 9 και 10 του άρθρου 53, για την πληρωμή του επί πλέον ποσού που προκύπτει μετά την αναπροσαρμογή, δεν απαιτείται σύναψη συμπληρωματικής σύμβασης.
8. Οι εντολές πληρωμής των ενεργειών τεχνικής βοήθειας των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων του ΕΣΠΑ, του Ε.Ο.Χ. ή άλλων ενωσιακών ή διεθνών προγραμμάτων ή/και ταμείων, καθώς και των τομεακών, περιφερειακών και ειδικών προγραμμάτων του Εθνικού Προγράμματος Ανάπτυξης (ΕΠΑ), του άρθρου 119, εκδίδονται από το όργανο που εξέδωσε την απόφαση ανάθεσης».

Άρθρο 103

Κήρυξη αναδόχου ως εκπτώτου – Τροποποίηση άρθρου 203 ν.4412/2016

Οι παρ. 1, 2 και 3 του άρθρου 203 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται, προστίθεται παρ. 5 και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 203

Κήρυξη αναδόχου ως εκπτώτου

1. Ο ανάδοχος κηρύσσεται υποχρεωτικά έκπτωτος από την ανάθεση που έγινε στο όνομά του και από κάθε δικαίωμα που απορρέει από αυτήν, με απόφαση του αρμοδίου αποφαινόμενου οργάνου, ύστερα από γνωμοδότηση του αρμοδίου οργάνου:

α) στην περίπτωση της παρ. 5 του άρθρου 105,

β) στην περίπτωση που δεν εκπλήρωσε τις υποχρεώσεις του που απορρέουν από τη σύμβαση ή/και δεν συμμορφώθηκε με τις σχετικές γραπτές εντολές της υπηρεσίας, που είναι σύμφωνες με την σύμβαση ή τις κείμενες διατάξεις, εντός του συμφωνημένου χρόνου εκτέλεσης της σύμβασης,

γ) στην περίπτωση δημόσιας σύμβασης προμήθειας αγαθών, εφόσον δεν φόρτωσε, δεν παρέδωσε ή δεν αντικατέστησε τα συμβατικά αγαθά ή δεν επισκεύασε ή δεν συντήρησε αυτά μέσα στον συμβατικό χρόνο ή στον χρόνο παράτασης που του δόθηκε, σύμφωνα με όσα προβλέπονται στο άρθρο 206,

δ) στην περίπτωση δημόσιας σύμβασης υπηρεσιών, εφόσον υπερέβη υπαίτια τη συνολική προθεσμία εκτέλεσης της σύμβασης, λαμβανομένων υπόψη των παρατάσεων.

2. Στην περίπτωση συνδρομής λόγου έκπτωσης του αναδόχου από σύμβαση παροχής υπηρεσιών κατά την περ. δ' της παρ. 1, η αναθέτουσα αρχή κοινοποιεί στον ανάδοχο ειδική όχληση, η οποία μνημονεύει τις διατάξεις του άρθρου αυτού και περιλαμβάνει συγκεκριμένη περιγραφή των ενεργειών στις οποίες οφείλει να προβεί ο ανάδοχος, θέτοντας προθεσμία για τη συμμόρφωσή του. Η τασσόμενη προθεσμία πρέπει να είναι εύλογη και ανάλογη της διάρκειας της σύμβασης και πάντως όχι μικρότερη των δεκαπέντε (15) ημερών. Αν η προθεσμία, που τέθηκε με την ειδική όχληση, παρήλθε χωρίς ο ανάδοχος να συμμορφωθεί, κηρύσσεται έκπτωτος μέσα σε προθεσμία τριάντα (30) ημερών από την άπρακτη πάροδο της προθεσμίας συμμόρφωσης, με απόφαση της αναθέτουσας αρχής. Στην απόφαση προσδιορίζονται οι λόγοι της μη συμμόρφωσης του αναδόχου προς την ειδική όχληση και αιτιολογείται η έκπτωση με αναφορά στους λόγους που οδήγησαν σε αυτήν.

3. Ο ανάδοχος δεν κηρύσσεται έκπτωτος για λόγους που αφορούν σε υπαιτιότητα του φορέα εκτέλεσης της σύμβασης ή αν συντρέχουν λόγοι ανωτέρας βίας, στο μέτρο που αυτοί δεν θα μπορούσαν να έχουν προβλεφθεί από τον ανάδοχο.

4. Στον οικονομικό φορέα που κηρύσσεται έκπτωτος από την κατακύρωση, ανάθεση ή σύμβαση, επιβάλλονται, με απόφαση του αποφαινόμενου οργάνου, ύστερα από γνωμοδότηση του αρμοδίου οργάνου, το οποίο υποχρεωτικά καλεί τον ενδιαφερόμενο προς παροχή εξηγήσεων, αθροιστικά, οι παρακάτω κυρώσεις:

α) Ολική κατάπτωση της εγγύησης συμμετοχής ή καλής εκτέλεσης της σύμβασης, κατά περίπτωση.

β) Είσπραξη εντόκως της προκαταβολής που χορηγήθηκε στον έκπτωτο από τη σύμβαση ανάδοχο είτε από ποσόν που δικαιούται να λάβει είτε με κατάθεση του ποσού από τον ίδιο είτε με κατάπτωση της εγγύησης προκαταβολής. Ο υπολογισμός των τόκων γίνεται από την ημερομηνία λήψης της προκαταβολής από τον ανάδοχο μέχρι την ημερομηνία έκδοσης της απόφασης κήρυξής του ως εκπτώτου, με το ισχύον κάθε φορά ανώτατο όριο επιτοκίου για τόκο από δικαιοπραξία, από την ημερομηνία δε αυτή και μέχρι της επιστροφής της, με το ισχύον κάθε φορά επιτόκιο για τόκο υπερημερίας.

Επιπλέον μπορεί να επιβληθεί προσωρινός αποκλεισμός του αναδόχου από το σύνολο των συμβάσεων προμηθειών ή υπηρεσιών των φορέων που εμπíπτουν στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος νόμου κατά τα ειδικότερα προβλεπόμενα στο άρθρο 74.

γ) Καταλογισμός του διαφέροντος που προκύπτει εις βάρος της αναθέτουσας αρχής εφόσον αυτή προμηθευτεί τα αγαθά, που δεν προσκομίστηκαν προσηκόντως από τον έκπτωτο οικονομικό φορέα, από τρίτο οικονομικό φορέα. Το διαφέρον υπολογίζεται με τον ακόλουθο τύπο:

$$\Delta = (TK_T - TK_E) \times \Pi$$

Όπου:

Δ = διαφέρον που θα προκύψει εις βάρος της αναθέτουσας αρχής εφόσον αυτή προμηθευτεί τα αγαθά, που δεν προσκομίστηκαν προσηκόντως από τον έκπτωτο οικονομικό φορέα, από τρίτο οικονομικό φορέα. Το διαφέρον λαμβάνει θετικές τιμές αλλιώς θεωρείται ίσο με μηδέν.

TK_T = Τιμή κατακύρωσης της προμήθειας των αγαθών, που δεν προσκομίστηκαν προσηκόντως από τον έκπτωτο οικονομικό φορέα, στον τρίτο οικονομικό φορέα.

TK_E = Τιμή κατακύρωσης της προμήθειας των αγαθών, που δεν προσκομίστηκαν προσηκόντως από τον έκπτωτο οικονομικό φορέα, σύμφωνα με τη σύμβαση από την οποία κηρύχθηκε έκπτωτος ο οικονομικός φορέας.

Π = Συντελεστής προσαύξησης προσδιορισμού της έμμεσης ζημίας που προκαλείται στην αναθέτουσα αρχή από την έκπτωση του αναδόχου. Ο ανωτέρω συντελεστής λαμβάνει τιμές από 1,01 έως και 1,05 και προσδιορίζεται από την αναθέτουσα αρχή στα έγγραφα της σύμβασης. Αν δεν προσδιορίζεται στα έγγραφα της σύμβασης λαμβάνει την τιμή 1,01.

Ο καταλογισμός του διαφέροντος επιβάλλεται στον έκπτωτο οικονομικό φορέα με απόφαση της αναθέτουσας αρχής, που εκδίδεται σε αποκλειστική προθεσμία ενός (1) έτους μετά την έκδοση και την κοινοποίηση της απόφασης κήρυξης εκπτώτου, και εφόσον κατακυρωθεί η προμήθεια των αγαθών, που δεν προσκομίστηκαν προσηκόντως από τον έκπτωτο οικονομικό φορέα, σε τρίτο οικονομικό φορέα. Το διαφέρον εισπράττεται από τον έκπτωτο οικονομικό φορέα με τη διαδικασία του Κώδικα Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων υπέρ της αναθέτουσας αρχής.

5. Η κήρυξη του αναδόχου ως εκπτώτου γνωστοποιείται από την αναθέτουσα αρχή, αμελλητί, στην ΕΑΑΔΗΣΥ, η οποία ορίζει αρμόδια για την τήρηση σχετικού μητρώου. Τα στοιχεία του μητρώου αξιοποιούνται κατά την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 74.»

Άρθρο 104

Χρόνος παράδοσης υλικών – Τροποποίηση άρθρου 206 ν.4412/2016

Η παρ. 4 του 206 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιείται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 206

Χρόνος παράδοσης υλικών

1. Ο προμηθευτής υποχρεούται να παραδίδει το υλικό μέσα στα χρονικά όρια και με τον τρόπο που ορίζει η σύμβαση. Ο συμβατικός χρόνος παράδοσης των υλικών μπορεί να παρατείνεται υπό τις ακόλουθες σωρευτικές προϋποθέσεις:

α) τηρούνται οι όροι του άρθρου 132,

β) έχει εκδοθεί αιτιολογημένη απόφαση του αρμόδιου αποφαινόμενου οργάνου της αναθέτουσας αρχής μετά από γνωμοδότηση αρμοδίου συλλογικού οργάνου είτε με πρωτοβουλία της αναθέτουσας αρχής

και εφόσον συμφωνεί ο προμηθευτής είτε ύστερα από σχετικό αίτημα του προμηθευτή το οποίο υποβάλλεται υποχρεωτικά πριν από τη λήξη του συμβατικού χρόνου,

γ) το χρονικό διάστημα της παράτασης είναι ίσο ή μικρότερο από τον αρχικό συμβατικό χρόνο παράδοσης.

2. Στην περίπτωση παράτασης του συμβατικού χρόνου παράδοσης, ο χρόνος παράτασης δεν συνυπολογίζεται στο συμβατικό χρόνο παράδοσης.

3. Η απόφαση παράτασης εκδίδεται εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος από την υποβολή του σχετικού αιτήματος του προμηθευτή.

4. Στην περίπτωση παράτασης του συμβατικού χρόνου παράδοσης, επιβάλλονται οι κυρώσεις που προβλέπονται στο άρθρο 207.

Με αιτιολογημένη απόφαση του αρμόδιου οργάνου του οικείου Υπουργείου ή του αρμόδιου για τη διοίκηση του φορέα οργάνου, ύστερα από γνωμοδότηση του οργάνου της περ. β της παρ. 11 του άρθρου 221, ο συμβατικός χρόνος φόρτωσης - παράδοσης των υλικών μπορεί να μετατίθεται. Μετάθεση επιτρέπεται μόνο όταν συντρέχουν λόγοι ανωτέρας βίας ή άλλοι ιδιαιτέρως σοβαροί λόγοι που καθιστούν αντικειμενικώς αδύνατη την εμπρόθεσμη παράδοση των συμβατικών ειδών. Στις περιπτώσεις μετάθεσης του συμβατικού χρόνου φόρτωσης - παράδοσης, δεν επιβάλλονται κυρώσεις.

5. Εάν λήξει ο συμβατικός χρόνος παράδοσης, χωρίς να υποβληθεί εγκαίρως αίτημα παράτασης ή, εάν λήξει ο παραταθείς, κατά τα ανωτέρω, χρόνος, χωρίς να παραδοθεί το υλικό, ο προμηθευτής κηρύσσεται έκπτωτος.

6. Ο προμηθευτής υποχρεούται να ειδοποιεί την υπηρεσία που εκτελεί την προμήθεια, την αποθήκη υποδοχής των υλικών και την επιτροπή παραλαβής, για την ημερομηνία που προτίθεται να παραδώσει το υλικό, τουλάχιστον πέντε (5) εργάσιμες ημέρες νωρίτερα.

7. Μετά από κάθε προσκόμιση υλικού στην αποθήκη υποδοχής αυτών, ο προμηθευτής υποχρεούται να υποβάλει στην υπηρεσία αποδεικτικό, θεωρημένο από τον υπεύθυνο της αποθήκης, στο οποίο αναφέρεται η ημερομηνία προσκόμισης, το υλικό, η ποσότητα και ο αριθμός της σύμβασης σε εκτέλεση της οποίας προσκομίστηκε».

Άρθρο 105

Παραλαβή υλικών – Τροποποίηση άρθρου 208 ν. 4412/2016

Οι παρ. 1 και 4 του άρθρου 208 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 208

Παραλαβή υλικών

1. Η παραλαβή των υλικών γίνεται από τις επιτροπές της παρ. 3 του άρθρου 221.

2. Κατά τη διαδικασία παραλαβής των υλικών διενεργείται ποιοτικός και ποσοτικός έλεγχος και καλείται

να παραστεί, εφόσον το επιθυμεί, ο προμηθευτής. Η σύμβαση μπορεί να προβλέπει ότι ο ποιοτικός έλεγχος γίνεται με έναν ή περισσότερους από τους παρακάτω τρόπους:

α) Με μακροσκοπική εξέταση.

β) Με χημική ή μηχανική εξέταση (εργαστηριακή εξέταση).

γ) Με πρακτική δοκιμασία.

δ) Με όλους ή με όσους από τους παραπάνω τρόπους χρειάζεται, ανάλογα με το προς προμήθεια υλικό ή και με οποιονδήποτε άλλο ενδεικνυόμενο τρόπο, εφόσον ο τρόπος αυτός προβλέπεται από τη σύμβαση.

3. Αν η σύμβαση προβλέπει μόνο μακροσκοπική εξέταση, συντάσσεται από την επιτροπή παραλαβής πρωτόκολλο οριστικής παραλαβής ή απόρριψης μετά τη διενέργεια της μακροσκοπικού ελέγχου. Όταν η σύμβαση προβλέπει, εκτός από την μακροσκοπική εξέταση και άλλους ελέγχους, ιδίως χημική εξέταση, μηχανική εξέταση, πρακτική δοκιμασία, συντάσσεται από την επιτροπή παραλαβής, εκτός από το πρωτόκολλο μακροσκοπικού ελέγχου και δειγματοληψίας και πρωτόκολλο οριστικής παραλαβής ή απόρριψης μετά τα αποτελέσματα των ελέγχων τούτων. Εάν, λόγω της φύσης του είδους, όλοι οι προβλεπόμενοι από τη σύμβαση έλεγχοι γίνονται από την επιτροπή παραλαβής και δεν μεσολαβούν εργαστηριακοί και λοιποί έλεγχοι για την σύνταξη του ανωτέρου πρωτοκόλλου, τούτο συντάσσεται από την επιτροπή χωρίς να προηγηθεί σύνταξη πρωτοκόλλου μακροσκοπικού ελέγχου και δειγματοληψίας. Μετά την ολοκλήρωση της ως άνω διαδικασίας η επιτροπή παραλαβής μπορεί:

α) να παραλάβει το υλικό,

β) να παραλάβει το υλικό με παρατηρήσεις λόγω αποκλίσεων από τις τεχνικές προδιαγραφές της σύμβασης,

γ) να απορρίψει το υλικό.

Το κόστος διενέργειας των ανωτέρω ελέγχων επιβαρύνει τον προμηθευτή.

4. Αν η επιτροπή παραλαβής παραλάβει το υλικό με παρατηρήσεις, αναφέρει στο σχετικό πρωτόκολλο τις αποκλίσεις που παρουσιάζει αυτό από τους όρους της σύμβασης και διατυπώνει αιτιολογημένα τη γνώμη της για το ζήτημα αν το υλικό είναι κατάλληλο ή όχι για τη χρήση που προορίζεται. Εφόσον κριθεί από την αρμόδια κατά περίπτωση υπηρεσία του φορέα που εκτελεί τη σύμβαση, ότι οι παρεκκλίσεις του υλικού δεν επηρεάζουν την καταλληλότητά του και μπορεί να χρησιμοποιηθεί, με αιτιολογημένη απόφαση του αποφαινομένου οργάνου, ύστερα από γνωμοδότηση του αρμόδιου οργάνου, μπορεί να εγκριθεί η παραλαβή του υλικού, με ή χωρίς έκπτωση επί της συμβατικής τιμής. Σε αντίθετη περίπτωση, εφόσον κριθεί από την αρμόδια κατά περίπτωση υπηρεσία του φορέα που εκτελεί τη σύμβαση, ότι οι παρεκκλίσεις του υλικού επηρεάζουν την καταλληλότητά του και δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί, με αιτιολογημένη απόφαση του αποφαινομένου οργάνου, ύστερα από γνωμοδότηση του αρμόδιου οργάνου, το υλικό μπορεί να απορριφθεί.

Εάν το υλικό απορρίπτεται από την επιτροπή παραλαβής λόγω παρεκκλίσεων που διαπιστώθηκαν κατά τον μακροσκοπικό έλεγχο, η επιτροπή δεν προβαίνει στη λήψη και αποστολή δειγμάτων και αντιδειγμάτων για άλλους περαιτέρω ελέγχους.

5. Στη δευτεροβάθμια επιτροπή παραλαβής της περ. β' της παρ. 11 του άρθρου 221 μπορούν να παραπέμπονται για επανεξέταση περιπτώσεις υλικών που απορρίφθηκαν ή κρίθηκαν παραληπτέα με έκπτωση επί της συμβατικής τιμής με βάση τους ελέγχους που διενέργησε η πρωτοβάθμια επιτροπή παραλαβής. Η παραπομπή κατά τα ανωτέρω γίνεται ύστερα από σχετικό αίτημα του προμηθευτή ή αυτεπάγγελτα από την υπηρεσία. Η δευτεροβάθμια επιτροπή παραλαβής προβαίνει εκ νέου, σε όλους

τους προβλεπόμενους από τη σύμβαση ελέγχους και συντάσσει σχετικό πρωτόκολλο παραλαβής ή απόρριψης και ακολουθείται η διαδικασία που προβλέπεται στις παρ. 3 και 4.

Το αίτημα για επανεξέταση υλικού σε δευτεροβάθμια επιτροπή παραλαβής, υποβάλλεται από τον προμηθευτή, μέσα σε ανατρεπτική προθεσμία είκοσι (20) ημερών από την ημερομηνία κοινοποίησης της σχετικής απόφασης. Τα έξοδα της δευτεροβάθμιας επιτροπής παραλαβής βαρύνουν τον προμηθευτή, εφόσον τα είδη απορριφθούν οριστικά ή παραληφθούν με έκπτωση, ανεξάρτητα εάν η ανάθεση για επανεξέταση γίνεται μετά από αίτημα του προμηθευτή ή αυτεπάγγελτα. Τα έξοδα αυτά καταλογίζονται με απόφαση του αρμοδίου αποφαινομένου οργάνου και εκπίπτουν από το ποσό πληρωμής του προμηθευτή ή εισπράττονται από την εγγύηση καλής εκτέλεσης της σύμβασης ή με βεβαίωση μέσω του δημοσίου ταμείου.

6. Τα πρωτόκολλα που συντάσσονται από τις επιτροπές παραλαβής, πρωτοβάθμιες ή δευτεροβάθμιες, κοινοποιούνται υποχρεωτικά και στους προμηθευτές.

7. Με απόφαση του αρμοδίου αποφαινομένου οργάνου, μπορεί να παραπέμπεται για επανεξέταση υλικό σε δευτεροβάθμια επιτροπή παραλαβής που συγκροτείται προς τούτο, ακόμη και στην περίπτωση που παραλήφθηκε οριστικά από την πρωτοβάθμια επιτροπή παραλαβής. Στην περίπτωση αυτή ισχύουν για το δημόσιο και για τον προμηθευτή τα αναφερόμενα στην παρ. 5.

8. Αν ο προμηθευτής διαφωνεί με το αποτέλεσμα των εργαστηριακών εξετάσεων που διενεργήθηκαν κατά την παραλαβή από την πρωτοβάθμια ή τη δευτεροβάθμια επιτροπή παραλαβής, μπορεί να ζητήσει εγγράφως εξέταση κατ' έφεση των οικείων αντιδειγμάτων. Η κατ' έφεση εξέταση γίνεται, ύστερα από έγγραφο της υπηρεσίας, σε εργαστήριο διαφορετικό από εκείνο που διενήργησε την αρχική εξέταση, σύμφωνα με την παρ. 13 του άρθρου 214. Ο προμηθευτής μπορεί να ζητήσει κατ' έφεση εξέταση είτε η παραλαβή διενεργείται από πρωτοβάθμια είτε από δευτεροβάθμια επιτροπή παραλαβής.

Στην περίπτωση που δεν υπάρχει άλλο κατάλληλο εργαστήριο από αυτό που διενήργησε τον αρχικό έλεγχο, η κατ' έφεση εξέταση γίνεται σε αυτό, αλλά με εξεταστή του Γενικού Χημείου του Κράτους ή άλλου φορέα. Ο προμηθευτής υποχρεούται να καταβάλει τα προβλεπόμενα για την περίπτωση τέλη. Το αίτημα του προμηθευτή για την κατ' έφεση εξέταση πρέπει να υποβάλλεται μέσα σε ανατρεπτική προθεσμία είκοσι (20) ημερών από τη γνωστοποίηση σε αυτόν των αποτελεσμάτων της αρχικής εξέτασης. Κατ' έφεση εξέταση μπορεί να γίνει και αυτεπάγγελτα με απόφαση του αρμοδίου αποφαινομένου οργάνου, ύστερα από γνωμοδότηση του αρμοδίου οργάνου, μέσα σε είκοσι (20) ημέρες από τη λήψη του πρωτοκόλλου της επιτροπής παραλαβής.

Κατά την κατ' έφεση εξέταση παρίσταται εκπρόσωπος του φορέα, υποχρεωτικά δε καλείται να παραστεί, εφόσον το επιθυμεί ο προμηθευτής. Εάν κατά τη διενέργεια της κατ' έφεση εξέτασης υπάρχει διαφωνία από τον εκπρόσωπο του φορέα ή τον προμηθευτή σε τεχνικό θέμα (όπως εφαρμοζόμενη μέθοδος εξέτασης χρήση οργάνων), αυτή διατυπώνεται με σαφήνεια σε σχετικό πρωτόκολλο, η δε υπόθεση παραπέμπεται στο Ανώτατο Χημικό Συμβούλιο για γνωμάτευση.

Το αποτέλεσμα της κατ' έφεση εξέτασης είναι υποχρεωτικό και τελεσίδικο και για τα δύο μέρη. Μετά το αποτέλεσμα της κατ' έφεση εξέτασης ο προμηθευτής δεν μπορεί να ζητήσει παραπομπή σε δευτεροβάθμια επιτροπή παραλαβής.

9. Τα υπό προμήθεια υλικά μπορούν να τεθούν σε επιχειρησιακή εκμετάλλευση μόνο μετά την οριστική παραλαβή τους από τον φορέα.

10. Κατά παρέκκλιση από τα αναφερόμενα στην παρ. 1 του παρόντος, για την παρακολούθηση και παραλαβή συμβάσεων προμηθειών με εκτιμώμενη αξία ίση ή μικρότερη του ποσού της παρ. 1 του

άρθρου 118, δεν απαιτείται συγκρότηση επιτροπής παρακολούθησης και παραλαβής και η παραλαβή γίνεται με σχετική βεβαίωση που εκδίδεται από τον προϊστάμενο της υπηρεσίας για την οποία προορίζονται τα αγαθά.

Στην περίπτωση που η ανωτέρω υπηρεσία είναι αρμόδια για τη διενέργεια διαδικασίας ανάθεσης ή για την εκκαθάριση της σύμβασης, με απόφαση του αρμόδιου Υπουργού ή του αρμόδιου για τη διοίκηση του φορέα οργάνου, ορίζεται ο προϊστάμενος άλλης υπηρεσίας της αναθέτουσας αρχής για να προβεί στην παραλαβή των αγαθών.»

Άρθρο 106

Εγγυημένη λειτουργία προμήθειας – Τροποποίηση άρθρου 215 ν.4412/2016

Η παρ. 4 του άρθρου 215 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιείται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:
«Άρθρο 215

Εγγυημένη λειτουργία προμήθειας

1. Η αναθέτουσα αρχή μπορεί όταν κρίνει σκόπιμο για σύμβαση συγκεκριμένης προμήθειας να προβλέπει στα έγγραφα της σύμβασης και εγγυημένη λειτουργία του αντικειμένου της προμήθειας. Ο χρόνος και το περιεχόμενο της εγγυημένης λειτουργίας περιγράφεται στα έγγραφα της σύμβασης.
2. Κατά την περίοδο της εγγυημένης λειτουργίας, ο ανάδοχος ευθύνεται για την καλή λειτουργία του αντικειμένου της προμήθειας. Επίσης, οφείλει κατά τον χρόνο της εγγυημένης λειτουργίας να προβαίνει στην προβλεπόμενη συντήρηση και να αποκαταστήσει οποιαδήποτε βλάβη με τρόπο και σε χρόνο που περιγράφεται στις τεχνικές προδιαγραφές και στα λοιπά τεύχη της σύμβασης.
3. Για την παρακολούθηση της εκπλήρωσης των συμβατικών υποχρεώσεων του αναδόχου η επιτροπή παρακολούθησης και παραλαβής ή ειδική επιτροπή που ορίζεται για τον σκοπό αυτόν από την αναθέτουσα αρχή, προβαίνει στον απαιτούμενο έλεγχο της συμμόρφωσης του αναδόχου στα προβλεπόμενα στην σύμβαση για την εγγυημένη λειτουργία καθ' όλον τον χρόνο ισχύος της τηρώντας σχετικά πρακτικά. Σε περίπτωση μη συμμόρφωσης του αναδόχου προς τις συμβατικές του υποχρεώσεις, η επιτροπή εισηγείται στο αποφαινόμενο όργανο της σύμβασης την έκπτωση του αναδόχου.
4. Μέσα σε ένα (1) μήνα από τη λήξη του προβλεπόμενου χρόνου της εγγυημένης λειτουργίας η επιτροπή παρακολούθησης και παραλαβής ή η ειδική επιτροπή συντάσσει σχετικό πρωτόκολλο παραλαβής της εγγυημένης λειτουργίας, στο οποίο αποφαινεται για τη συμμόρφωση του αναδόχου στις απαιτήσεις της σύμβασης. Σε περίπτωση μη συμμόρφωσης, ολικής ή μερικής, του αναδόχου, το συλλογικό όργανο μπορεί να προτείνει την κατάπτωση της εγγυήσεως καλής λειτουργίας που προβλέπεται στο άρθρο 72. Το πρωτόκολλο εγκρίνεται από το αρμόδιο αποφαινόμενο όργανο.

Άρθρο 107

Παραλαβή του αντικειμένου της σύμβασης παροχής γενικών υπηρεσιών– Τροποποίηση άρθρου 219 ν. 4412/2016

Οι παρ. 1, 2 και 5 του άρθρου 219 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 219

Παραλαβή του αντικειμένου της σύμβασης παροχής γενικών υπηρεσιών

1. Η παραλαβή των παρεχόμενων υπηρεσιών ή παραδοτέων γίνεται από επιτροπή παραλαβής που συγκροτείται, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 221.

Κατά παρέκκλιση από τα αναφερόμενα στο πρώτο εδάφιο, για την παραλαβή συμβάσεων υπηρεσιών με εκτιμώμενη αξία ίση ή μικρότερη του ποσού της παρ. 1 του άρθρου 118, δεν απαιτείται συγκρότηση επιτροπής παραλαβής και η παραλαβή γίνεται με σχετική βεβαίωση που εκδίδεται από τον προϊστάμενο της υπηρεσίας για την οποία προορίζονται οι υπηρεσίες. Στην περίπτωση που η ανωτέρω Υπηρεσία είναι αρμόδια για τη διενέργεια της συγκεκριμένης διαγωνιστικής διαδικασίας ανάθεσης ή για την εκκαθάριση της σύμβασης, με απόφαση του αρμόδιου Υπουργού ή του αρμόδιου για τη διοίκηση του φορέα οργάνου, ορίζεται ο προϊστάμενος άλλης υπηρεσίας της αναθέτουσας αρχής για να προβεί στην παραλαβή των υπηρεσιών.

2. Κατά τη διαδικασία παραλαβής διενεργείται ο απαιτούμενος έλεγχος, σύμφωνα με τα οριζόμενα στη σύμβαση, μπορεί δε να καλείται να παραστεί και εκπρόσωπος του αναδόχου. Μετά από την ολοκλήρωση της διαδικασίας, η επιτροπή παραλαβής:

- α) είτε παραλαμβάνει τις σχετικές υπηρεσίες ή παραδοτέα, εφόσον καλύπτονται οι απαιτήσεις της σύμβασης χωρίς έγκριση ή απόφαση του αποφαινομένου οργάνου,
- β) είτε εισηγείται για την παραλαβή με παρατηρήσεις ή την απόρριψη των παρεχομένων υπηρεσιών ή παραδοτέων, σύμφωνα με τις παρ. 3 και 4.

Τα ανωτέρω εφαρμόζονται και σε τμηματικές παραλαβές.

3. Αν η επιτροπή παραλαβής κρίνει ότι οι παρεχόμενες υπηρεσίες ή τα παραδοτέα δεν ανταποκρίνονται πλήρως στους όρους της σύμβασης, συντάσσεται πρωτόκολλο προσωρινής παραλαβής, που αναφέρει τις παρεκκλίσεις που διαπιστώθηκαν από τους όρους της σύμβασης και γνωμοδοτεί αν οι αναφερόμενες παρεκκλίσεις επηρεάζουν την καταλληλότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών ή παραδοτέων και συνεπώς αν μπορούν οι τελευταίες να καλύψουν τις σχετικές ανάγκες.

4. Για την εφαρμογή της παρ. 3 ορίζονται τα ακόλουθα:

α) Στην περίπτωση που διαπιστωθεί ότι δεν επηρεάζεται η καταλληλότητα, με αιτιολογημένη απόφαση του αρμόδιου αποφαινομένου οργάνου, μπορεί να εγκριθεί η παραλαβή των εν λόγω παρεχόμενων υπηρεσιών ή παραδοτέων, με έκπτωση επί της συμβατικής αξίας, η οποία θα πρέπει να είναι ανάλογη προς τις διαπιστωθείσες παρεκκλίσεις. Μετά την έκδοση της ως άνω απόφασης, η επιτροπή παραλαβής υποχρεούται να προβεί στην οριστική παραλαβή των παρεχόμενων υπηρεσιών ή παραδοτέων της σύμβασης και να συντάξει σχετικό πρωτόκολλο οριστικής παραλαβής, σύμφωνα με τα αναφερόμενα στην απόφαση.

β) Αν διαπιστωθεί ότι επηρεάζεται η καταλληλότητα, με αιτιολογημένη απόφαση του αρμόδιου αποφαινομένου οργάνου απορρίπτονται οι παρεχόμενες υπηρεσίες ή τα παραδοτέα, με την επιφύλαξη των οριζόμενων στο άρθρο 220.

5. Αν παρέλθει χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των τριάντα (30) ημερών από την ημερομηνία υποβολής του παραδοτέου από τον οικονομικό φορέα και δεν έχει εκδοθεί πρωτόκολλο παραλαβής της παρ. 2 ή πρωτόκολλο με παρατηρήσεις της παρ. 3, θεωρείται ότι η παραλαβή έχει συντελεσθεί αυτοδίκαια.

6. Ανεξάρτητα από την, κατά τα ανωτέρω, αυτοδίκαιη παραλαβή και την πληρωμή του αναδόχου, πραγματοποιούνται οι προβλεπόμενοι από τη σύμβαση έλεγχοι από επιτροπή που συγκροτείται με απόφαση του αρμοδίου αποφαινομένου οργάνου, στην οποία δεν μπορεί να συμμετέχουν ο πρόεδρος και τα μέλη της επιτροπής της παρ. 1. Η παραπάνω επιτροπή παραλαβής προβαίνει σε όλες τις

διαδικασίες παραλαβής που προβλέπονται από τη σύμβαση και συντάσσει τα σχετικά πρωτόκολλα. Οι εγγυητικές επιστολές προκαταβολής και καλής εκτέλεσης δεν επιστρέφονται πριν την ολοκλήρωση όλων των προβλεπομένων από τη σύμβαση ελέγχων και τη σύνταξη των σχετικών πρωτοκόλλων. Οποιαδήποτε ενέργεια που έγινε από την αρχική επιτροπή παραλαβής, δεν λαμβάνεται υπόψη.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ'

ΟΡΓΑΝΑ ΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΩΝ ΣΥΝΑΨΗΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ

Άρθρο 108

Όργανα διενέργειας διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων– Τροποποίηση άρθρου 221 ν. 4412/2016

Τροποποιούνται ο τίτλος και οι παρ. 1, 3, 8, 9, 10 και 11 και προστίθεται παρ. 12 στο άρθρο 221 του ν.4412/2016, το οποίο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 221

Όργανα διενέργειας διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων – Εξουσιοδοτική Διάταξη

1. Στο πλαίσιο των διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων, τα όργανα που γνωμοδοτούν προς τα αποφαινόμενα όργανα (γνωμοδοτικά όργανα) έχουν ιδίως τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

- α) αξιολογούν τις προσφορές ή αιτήσεις συμμετοχής των προσφερόντων ή υποψηφίων,
- β) ελέγχουν την καταλληλότητα των προσφερόντων ή υποψηφίων για τη συμμετοχή τους στη διαδικασία σύναψης δημόσιας σύμβασης,
- γ) ελέγχουν και αξιολογούν τις προσφορές,
- δ) στο πλαίσιο ανταγωνιστικής διαδικασίας με διαπραγμάτευση, ανταγωνιστικού διαλόγου ή σύμπραξης καινοτομίας, διαπραγματεύονται με τους προσφέροντες ή υποψηφίους,
- ε) εισηγούνται τον αποκλεισμό των προσφερόντων ή υποψηφίων από τη διαδικασία, την απόρριψη των προσφορών, την κατακύρωση των αποτελεσμάτων, την αποδέσμευση των εγγυήσεων, τη ματαίωση της διαδικασίας,
- στ) γνωμοδοτούν για κάθε άλλο θέμα που ανακύπτει κατά τη διαδικασία ανάθεσης,
- ζ) στο στάδιο της εκτέλεσης γνωμοδοτούν, όπου απαιτείται, για τα θέματα που ανακύπτουν, ιδίως για την παράταση του συμβατικού χρόνου, άλλες τροποποιήσεις της σύμβασης και την έκπτωση του αναδόχου και

η) γνωμοδοτούν για τις προβλεπόμενες στον παρόντα νόμο ενστάσεις και προσφυγές που υποβάλλονται ενώπιον της αναθέτουσας αρχής ή της προϊσταμένης αρχής κατά το στάδιο της ανάθεσης και εκτέλεσης.

2. Κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους τα όργανα αυτά εκδίδουν γνώμη, συμπεριλαμβανομένης της βαθμολόγησης, μετά από ψηφοφορία επί των επικρατέστερων προτάσεων. Η γνώμη του οργάνου είναι η πρόταση που συγκεντρώνει την πλειοψηφία των παρόντων. Δεν επιτρέπεται η γνώμη των οργάνων αυτών να προκύπτει από τον μέσο όρο των προτάσεων.

3. Με απόφαση της αναθέτουσας αρχής συγκροτούνται γνωμοδοτικά όργανα για συγκεκριμένη σύμβαση ή περισσότερες ή σε ετήσια βάση για τις συμβάσεις που συνάπτει η αναθέτουσα αρχή. Η ύπαρξη οργάνων σε ετήσια βάση δεν αποκλείει τη συγκρότηση οργάνου συγκεκριμένης/ων σύμβασης ή συμβάσεων. Εφόσον τα όργανα συγκροτούνται σε ετήσια βάση, οι διαδικασίες σύναψης και εκτέλεσης

δημοσίων συμβάσεων που δεν έχουν ολοκληρωθεί εντός του έτους, συνεχίζονται και ολοκληρώνονται από το ίδιο όργανο. Στην περίπτωση της διενέργειας συγκεντρωτικών αγορών από ΚΑΑ, τα αντίστοιχα γνωμοδοτικά όργανα συγκροτούνται με απόφασή τους. Με τις αποφάσεις της παρούσας δύνανται να συγκροτούνται κατά περίπτωση και έκτακτες επιτροπές ή ομάδες εργασίας για την αντιμετώπιση ειδικών θεμάτων που αφορούν τις διαδικασίες σύναψης. Οι αποφάσεις συγκρότησης των γνωμοδοτικών οργάνων κοινοποιούνται στα μέλη αυτών και τους φορείς από τους οποίους αυτά προέρχονται. Μέχρι τη λειτουργία του Μη.Π.Υ.Δη.Συ. του άρθρου 344, το άρθρο 26 του ν. 4024/2011 (Α' 226) δεν εφαρμόζεται κατά τον ορισμό των μελών των επιτροπών που ασκούν καθήκοντα είτε κατά την ανάθεση είτε κατά την εκτέλεση δημοσίων συμβάσεων.

4. Με την απόφαση της παρ. 3 εξειδικεύονται οι αρμοδιότητες, ο αριθμός και οι ιδιότητες των μελών, η λειτουργία των οργάνων (επιτροπών κ.λπ.), καθώς και κάθε άλλο αναγκαίο θέμα σχετικά με τα ανωτέρω.

5. Στο στάδιο εκτέλεσης της σύμβασης, ως γνωμοδοτικά όργανα μπορεί να ορίζονται και οργανωτικές μονάδες ενταγμένες στη διοικητική δομή της αναθέτουσας αρχής ή του φορέα που έχει αναλάβει την εκτέλεση της σύμβασης.

6. Για τη συγκρότηση και τη λειτουργία των συλλογικών οργάνων στις αναθέτουσες αρχές, που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του ν. 2690/1999 «Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας», εφαρμόζονται οι σχετικές διατάξεις του ως άνω νόμου. Τα συλλογικά όργανα είναι δυνατόν να συνεδριάζουν και με τη χρήση ηλεκτρονικών μέσων (τηλεδιάσκεψη), σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παρ. 13 του άρθρου 14 του ν. 2690/1999 (Α' 45). Ειδικά στις περιπτώσεις που δεν διενεργούνται με ηλεκτρονικά μέσα, η αποσφράγιση και μονογραφή των φακέλων γίνεται από το μέλος ή τα μέλη που βρίσκονται στην έδρα της αναθέτουσας αρχής, στην οποία έχουν κατατεθεί οι προσφορές ή αιτήσεις συμμετοχής, κατά τη διάρκεια της τηλεδιάσκεψης.

7. Στη σύνθεση των γνωμοδοτικών οργάνων του παρόντος άρθρου μετέχει υποχρεωτικά ένα μέλος του Μη.Π.Υ.Δη.Συ. του άρθρου 344.

8. Στις δημόσιες συμβάσεις έργων, πέραν των ανωτέρω, ισχύουν και τα ακόλουθα:

α) Όταν ως κριτήριο ανάθεσης χρησιμοποιείται η πλέον συμφέρουσα, από οικονομική άποψη, προσφορά μόνο βάσει τιμής, η επιτροπή διαγωνισμού αποτελείται από τρεις (3) τεχνικούς υπαλλήλους, κατηγορίας ΠΕ ή ΤΕ, με τους αναπληρωτές τους, που υπηρετούν στην αναθέτουσα αρχή, εγγεγραμμένους στο μητρώο της περ. ζ', με εμπειρία, τεχνική εξειδίκευση και ειδικότητες που προσιδιάζουν στις υπό ανάθεση κατηγορίες εργασιών, οι οποίοι ορίζονται από την αναθέτουσα αρχή που διενεργεί τον διαγωνισμό. Κατ' εξαίρεση, αν δεν επαρκούν οι υπάλληλοι της αναθέτουσας αρχής, αυτή δύναται είτε να αιτηθεί την υπόδειξη ορισμού των μελών από το Δημόσιο ή φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα, σύμφωνα με το άρθρο 14 του ν. 4270/2014 (Α' 143), εγγεγραμμένων στο μητρώο της περ. η', είτε να προσφύγει στη διενέργεια κλήρωσης μεταξύ των εγγεγραμμένων στο Μητρώο Μελών Επιτροπών Διαδικασιών Σύναψης Δημοσίων Συμβάσεων Έργων (Μη.Μ.Ε.Δ.). Στις εργασίες της επιτροπής μπορεί να παρίσταται, χωρίς δικαίωμα ψήφου, εκπρόσωπος των εργοληπτών, που υποδεικνύεται μαζί με τον αναπληρωτή του, από τις πανελλήνιες εργοληπτικές οργανώσεις.

β) Όταν ως κριτήριο ανάθεσης χρησιμοποιείται η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά βάσει βέλτιστης σχέσης τιμής - ποιότητας, η επιτροπή διαγωνισμού αποτελείται από:

βα) Τέσσερις (4) τεχνικούς υπαλλήλους, κατηγορίας ΠΕ ή ΤΕ, με τους αναπληρωτές τους, που υπηρετούν στην αναθέτουσα αρχή ή στο Δημόσιο σύμφωνα με το άρθρο 14 του ν. 4270/2014, εγγεγραμμένους στο

μητρώο της περ. ζ', με εμπειρία, τεχνική εξειδίκευση και ειδικότητες που προσιδιάζουν στις υπό ανάθεση κατηγορίες εργασιών.

ββ) Έναν (1) εκπρόσωπο των Ο.Τ.Α., που υποδεικνύεται με τον αναπληρωτή του, από την περιφερειακή ένωση δήμων της έδρας της περιφέρειας όπου εκτελείται το έργο, κατόπιν κλήρωσης, εγγεγραμμένους στο μητρώο της περ. ζ'.

βγ) Έναν (1) εκπρόσωπο του Τεχνικού Επιμελητηρίου της Ελλάδας (ΤΕΕ), που υποδεικνύεται με τον αναπληρωτή του, κατόπιν κλήρωσης, από τα αρμόδια όργανα του ΤΕΕ.

βδ) Έναν (1) εκπρόσωπο των εργοληπτικών οργανώσεων, που υποδεικνύεται με τον αναπληρωτή του, κατόπιν κλήρωσης, από τις πανελλήνιες εργοληπτικές οργανώσεις, όταν πρόκειται για έργα των οποίων ο προϋπολογισμός εκτός Φ.Π.Α. και αναθεώρησης, ισούται ή υπερβαίνει το όριο εφαρμογής της Οδηγίας, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 5.

Τα μέλη της επιτροπής που ορίζονται σύμφωνα με τις υποπερ. ββ, βγ και βδ, δεν πρέπει να διατηρούν συγκρουόμενα με την αναθέτουσα αρχή συμφέροντα.

Η αναθέτουσα αρχή ορίζει τα υποδειχθέντα μέλη, αφού λάβει υπόψη της αιτήματα εξαίρεσης, λόγω κατάστασης σύγκρουσης συμφερόντων στο συγκεκριμένο διαγωνισμό. Στην περίπτωση αυτή υποδεικνύονται αντικαταστάτες των εξαιρεθέντων μελών, κατά τη διαδικασία της προηγούμενης περ. ε'.

γ) Η επιτροπή διαγωνισμού της περ. β', συγκροτείται από την αναθέτουσα αρχή του φορέα κατασκευής του έργου. Η μη υπόδειξη των μελών των υποπερ. ββ, βγ και βδ δεν κωλύει τη συγκρότηση της επιτροπής. Σε αυτή την περίπτωση η απαρτία υπολογίζεται βάσει του αριθμού των μελών που ορίστηκαν και υποδείχθηκαν.

δ) Για τον ορισμό των μελών της επιτροπής διαγωνισμού, η αρμόδια για τη διεξαγωγή του υπηρεσία ζητά εγκαίρως την υπόδειξη των μελών και των εκπροσώπων των κοινωνικών φορέων (ΤΕΕ ή άλλου Επιμελητηρίου, Περιφερειακής Ένωσης Δήμων και των εργοληπτικών οργανώσεων), κατά την επόμενη περίπτωση. Οι φορείς στους οποίους υπηρετούν οι υπάλληλοι και οι λοιποί εκπρόσωποι παρέχουν τις αναγκαίες διευκολύνσεις για την άσκηση των καθηκόντων τους.

ε) Για τον ορισμό του εκπροσώπου τους, τα επιμελητήρια, οι περιφερειακές ενώσεις δήμων και οι εργοληπτικές οργανώσεις, διενεργούν με ευθύνη των διοικήσεών τους δημόσια κλήρωση κατά τις κείμενες διατάξεις, ύστερα από έγκαιρη δημοσιοποίηση της ημέρας και ώρας διενέργειάς της, από σχετικούς καταλόγους (μητρώα) προσώπων, που καταρτίζονται και τηρούνται με ευθύνη των παραπάνω φορέων.

στ) Στις επιτροπές δύναται να συμμετέχει, κατόπιν αιτήματος του φορέα χρήσης και άνευ δικαιώματος ψήφου, εκπρόσωπός, που υποδεικνύεται από αυτόν και ορίζεται από την αναθέτουσα αρχή.

ζ) Συστήνεται και τηρείται στη Γενική Γραμματεία Υποδομών, Μητρώο Μελών Επιτροπών Διαδικασιών Σύναψης Δημοσίων Συμβάσεων Έργων, Μελετών, Τεχνικών και Λοιπών Συναφών Επιστημονικών Υπηρεσιών (Μη.Μ.Ε.Δ.). Στο Μητρώο αυτό εγγράφονται τεχνικοί υπάλληλοι όλων των αναθετουσών αρχών ή αναθετόντων φορέων, των Ανεξάρτητων Αρχών και της Βουλής των Ελλήνων. Με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών ρυθμίζονται οι όροι, οι προϋποθέσεις και η διαδικασία για την εγγραφή στο Μητρώο, η διαδικασία κατάρτισης και τήρησης του Μητρώου, τα καθήκοντων των εγγεγραμμένων, οι όροι απαλλαγής από την υποχρέωση εγγραφής, τα πειθαρχικά αδικήματά τους και κάθε άλλο αναγκαίο θέμα σχετικά με τα παραπάνω.

9. Ειδικά στις δημόσιες συμβάσεις μελετών και παροχής τεχνικών υπηρεσιών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, πέραν των παρ. 1 έως 6, ισχύουν και τα ακόλουθα:

α) Για τη διεξαγωγή των διαγωνισμών του παρόντος Βιβλίου η αναθέτουσα αρχή συγκροτεί, με απόφασή της, επιτροπή διαγωνισμού, που αποτελείται από τρία (3) μέλη. Δύο (2) από τα μέλη είναι τεχνικοί υπάλληλοι κατηγορίας ΠΕ - ΤΕ της αναθέτουσας αρχής, με τους αναπληρωτές τους, εγγεγραμμένοι στο μητρώο της περ. ζ' της παρ. 8, που έχουν εμπειρία και προσόντα σχετικά με το αντικείμενο της υπό ανάθεση σύμβασης και ένας εξ αυτών ορίζεται ως πρόεδρος με τον αναπληρωτή του.

β) Όταν η ανάθεση της σύμβασης γίνεται με κριτήριο μόνο τη χαμηλότερη τιμή, σύμφωνα με την παρ. 6 του άρθρου 86, ορίζονται ως μέλη της επιτροπής υπάλληλοι της αναθέτουσας αρχής, κατηγορίας ΠΕ ή ΤΕ, και μόνο κατ' εξαίρεση, αν δεν επαρκούν οι υπάλληλοι της αναθέτουσας αρχής, αυτή δύναται είτε να αιτηθεί την υπόδειξη ορισμού μελών εγγεγραμμένων στο μητρώο της περ. ζ της παρ. 8 που απασχολούνται στο δημόσιο, σύμφωνα με το άρθρο 14 του ν. 4270/2014 (Α' 143) είτε να προσφύγει στην διενέργεια κλήρωσης μεταξύ των εγγεγραμμένων στο Μη.Μ.Ε.Δ..

γ) Κατ' εξαίρεση, η επιτροπή διαγωνισμού μπορεί να συγκροτείται από πέντε (5) μέλη, αν κατά την κρίση της αναθέτουσας αρχής η προς ανάθεση σύμβαση είναι πολύπλοκη και απαιτεί εξειδικευμένη εμπειρία. Τέσσερα (4) από τα μέλη είναι τεχνικοί υπάλληλοι, με τους αναπληρωτές τους, εγγεγραμμένοι στο μητρώο της περ. ζ' της παρ.8 και με εμπειρία και προσόντα σχετικά με το αντικείμενο της υπό ανάθεση σύμβασης, εκ των οποίων ένας ορίζεται ως πρόεδρος με τον αναπληρωτή του.

δ) Ένα (1) από τα μέλη της επιτροπής διαγωνισμού με τον αναπληρωτή του υποδεικνύεται σε κάθε περίπτωση από το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος, μετά από σχετικό αίτημα της αναθέτουσας αρχής. Ο εκπρόσωπος του Τ.Ε.Ε. προκύπτει από απόφαση του διοικούντος αυτό οργάνου. Αν το Τ.Ε.Ε. δεν ανταποκριθεί μέσα σε προθεσμία δεκαπέντε (15) ημερών από την κοινοποίηση της πρόσκλησης, επιλέγεται από την αναθέτουσα αρχή υπάλληλος της αναθέτουσας αρχής ή υπάλληλος που υπηρετεί στο Δημόσιο σύμφωνα με το άρθρο 14 του ν. 4270/2014 (Α' 143), εγγεγραμμένος στο μητρώο της περ. η' της παρ. 8.

ε) Σε περιπτώσεις ανάθεσης συμβάσεων με ιδιαίτερα σύνθετο, πολύπλοκο και εξειδικευμένο αντικείμενο, μπορεί με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών να καθορίζονται πρόσθετα προσόντα που πρέπει να πληρούν τα μέλη της επιτροπής διαγωνισμού, κατά παρέκκλιση των περ. α' και β'.

10. Εφόσον διενεργείται κλήρωση σύμφωνα με τις προηγούμενες παραγράφους, προηγείται η δημοσιοποίηση των στοιχείων της σύμβασης, στην ιστοσελίδα του κυρίου του έργου και της αναθέτουσας αρχής. Η κλήρωση διενεργείται υποχρεωτικά με βάση το ηλεκτρονικό σύστημα κληρώσεων της παρ. 6 του άρθρου 118, μεταξύ των τεχνικών υπαλλήλων του μητρώου της περ. η' της παρ. 7 του παρόντος σε επίπεδο περιφερειακής ενότητας με βάση την έδρα της αναθέτουσας αρχής, οι οποίοι διαθέτουν τα αντίστοιχα προσόντα των προηγούμενων παραγράφων κατά περίπτωση. Άρνηση εκτέλεσης των καθηκόντων συνιστά πειθαρχικό αδίκημα του υπαλλήλου και διώκεται κατά τις οικείες διατάξεις. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 26 του ν. 4024/2011 (Α' 226).

11. Στις δημόσιες συμβάσεις προμηθειών και παροχής γενικών υπηρεσιών, πέραν των οριζόμενων στην παρ. 1, ισχύουν και τα ακόλουθα:

α) Συγκροτείται τριμελές ή πενταμελές γνωμοδοτικό όργανο (επιτροπή διενέργειας/επιτροπή αξιολόγησης).

β) Για την παρακολούθηση και την παραλαβή της σύμβασης προμήθειας συγκροτείται τριμελής ή πενταμελής επιτροπή παρακολούθησης και παραλαβής με απόφαση του αρμόδιου οργάνου της αναθέτουσας αρχής ή του φορέα εκτέλεσης της σύμβασης. Εφόσον απαιτούνται ειδικές γνώσεις, ένα τουλάχιστον μέλος της επιτροπής πρέπει να έχει την αντίστοιχη ειδικότητα. Το όργανο αυτό εισηγείται για όλα τα θέματα παραλαβής του φυσικού αντικείμενου της σύμβασης, προβαίνοντας σε μακροσκοπικούς, λειτουργικούς ή και επιχειρησιακούς ελέγχους του προς παραλαβή αντικείμενου της σύμβασης, εφόσον προβλέπεται από τη σύμβαση ή κρίνεται αναγκαίο, συντάσσει τα σχετικά πρωτόκολλα, παρακολουθεί και ελέγχει την προσήκουσα εκτέλεση όλων των όρων της σύμβασης και την εκπλήρωση των υποχρεώσεων του αναδόχου και εισηγείται τη λήψη των επιβεβλημένων μέτρων λόγω μη τήρησης των ως άνω όρων. Με απόφαση του αρμόδιου αποφαινομένου οργάνου μπορεί να συγκροτείται δευτεροβάθμια επιτροπή παρακολούθησης και παραλαβής με τις παραπάνω αρμοδιότητες.

Για την εξέταση των προβλεπόμενων ενστάσεων και προσφυγών που υποβάλλονται ενώπιον της αναθέτουσας αρχής, συγκροτείται ειδικό γνωμοδοτικό όργανο τριμελές ή πενταμελές (Επιτροπή αξιολόγησης ενστάσεων), τα μέλη του οποίου είναι διαφορετικά από τα μέλη του γνωμοδοτικού οργάνου που είναι αρμόδιο για τα υπόλοιπα θέματα που ανακύπτουν κατά τη διαδικασία εκτέλεσης.

γ) Με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης και Επενδύσεων καθορίζονται οι όροι για τη συγκρότηση των πρωτοβάθμιων, μόνιμων ή μη, και των δευτεροβάθμιων επιτροπών παραλαβής, η σύνθεση αυτών, η διαδικασία επιλογής των μελών τους και κάθε άλλο θέμα σχετικά με τα παραπάνω.

δ) Για την παραλαβή του τμηματικού ή συνολικού αντικείμενου σύμβασης παροχής υπηρεσιών συγκροτείται τριμελής επιτροπή παραλαβής με απόφαση του αρμόδιου οργάνου της αναθέτουσας αρχής ή του φορέα εκτέλεσης της σύμβασης. Εφόσον απαιτούνται ειδικές γνώσεις, ένα τουλάχιστον μέλος της επιτροπής πρέπει να έχει την αντίστοιχη ειδικότητα. Ως μέλη της εν λόγω επιτροπής δύναται να ορίζονται και υπάλληλοι στους οποίους έχουν ανατεθεί καθήκοντα, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 216.

Για την εξέταση των προβλεπόμενων ενστάσεων και προσφυγών που υποβάλλονται ενώπιον της αναθέτουσας αρχής, συγκροτείται ειδικό γνωμοδοτικό όργανο, τριμελές ή πενταμελές (επιτροπή αξιολόγησης ενστάσεων), τα μέλη του οποίου είναι διαφορετικά από τα μέλη του γνωμοδοτικού οργάνου που είναι αρμόδιο για τα υπόλοιπα θέματα που ανακύπτουν κατά τη διαδικασία εκτέλεσης.

ε) Τα γνωμοδοτικά όργανα της παρούσας παραγράφου συγκροτούνται από υπαλλήλους που υπηρετούν με οποιαδήποτε σχέση εργασίας στον φορέα που διενεργεί τον διαγωνισμό ή σε άλλο φορέα του δημοσίου τομέα και λειτουργούν σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις περί συλλογικών οργάνων.

στ) Η επιτροπή της περ. β` γνωμοδοτεί και για ζητήματα τροποποίησης των συμβάσεων προμηθειών, σύμφωνα με το άρθρο 132. Ειδικά για την περίπτωση των Κεντρικών Αρχών Αγορών, για ζητήματα τροποποίησης συμφωνιών – πλαίσιο και συμβάσεων κεντρικών προμηθειών που συνάπτονται από αυτές, γνωμοδοτεί η επιτροπή της περ. α`.

ζ) Για την παρακολούθηση ή παραλαβή συμβάσεων προμηθειών ή συμβάσεων υπηρεσιών με εκτιμώμενη αξία ίση ή κατώτερη από το ποσό των δύο χιλιάδων πεντακοσίων (2.500) ευρώ δεν απαιτείται συγκρότηση επιτροπής παρακολούθησης ή παραλαβής και το σχετικό πρωτόκολλο εκδίδεται από τον προϊστάμενο της αρμόδιας υπηρεσίας.

η) Σε περίπτωση αιτιολογημένης αδυναμίας για τη συμπλήρωση ή τη συγκρότηση των επιτροπών της παρ. 1, η αναθέτουσα αρχή μπορεί να ζητήσει από άλλη αναθέτουσα αρχή τη διάθεση υπαλλήλου ή υπαλλήλων της για τη συγκρότηση της επιτροπής.

12. Για τα μέλη των γνωμοδοτικών οργάνων του παρόντος, που είναι εγγεγραμμένα στο Μη.Π.Υ.Δη.Συ. του άρθρου 344 ή που ορίζονται από τις ΕΚΑΑ της παρ. 1 του άρθρου 41 για τις διαδικασίες ανάθεσης συμβάσεων κεντρικών και επικουρικών δραστηριοτήτων αγορών που αυτές διενεργούν, προβλέπεται αποζημίωση, το ύψος της οποίας δεν υπερβαίνει τα όρια της παρ. 5 του άρθρου 21 του ν. 4354/2015 (Α' 176). Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών, Ανάπτυξης και Επενδύσεων και Υποδομών και Μεταφορών καθορίζονται τα ειδικότερα ζητήματα σχετικά με τον τρόπο και χρόνο καταβολής, καθώς και το ύψος της αποζημίωσης του προηγούμενου εδαφίου.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ'

ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΙΙ ΤΟΥ Ν. 4412/2016

Άρθρο 109

Κανόνες που εφαρμόζονται στις επικοινωνίες – Τροποποίηση άρθρου 258 ν.4412/2016 (άρθρο 40 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ)

Η παρ. 11 του άρθρου 258 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιείται και το άρθρο , το οποίο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 258

Κανόνες που εφαρμόζονται στις επικοινωνίες (άρθρο 40 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ)

1. Με την επιφύλαξη των παρ. 8 και 11 όλες οι επικοινωνίες, καθώς και όλες οι ανταλλαγές πληροφοριών δυνάμει του παρόντος Βιβλίου (άρθρα 222 έως 338), ιδίως η ηλεκτρονική υποβολή των προσφορών, εκτελούνται μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, σύμφωνα με τις απαιτήσεις του παρόντος άρθρου. Τα εργαλεία και οι συσκευές που χρησιμοποιούνται για τις επικοινωνίες μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, καθώς και τα τεχνικά χαρακτηριστικά τους, δεν δημιουργούν διακρίσεις, είναι γενικώς διαθέσιμα και διαλειτουργικά με τις γενικά χρησιμοποιούμενες ΤΠΕ, και δεν περιορίζουν την πρόσβαση των οικονομικών φορέων στη διαδικασία σύναψης σύμβασης. Κατά παρέκκλιση των προβλεπομένων στο πρώτο και δεύτερο εδάφιο , οι αναθέτοντες φορείς δεν υποχρεούνται να απαιτούν τη χρήση του ΕΣΗΔΗΣ κατά τη διαδικασία υποβολής στις ακόλουθες περιπτώσεις:

α) όταν, λόγω του ειδικού χαρακτήρα της σύμβασης, η χρήση ηλεκτρονικών μέσων επικοινωνίας θα απαιτούσε συγκεκριμένα εργαλεία, συσκευές ή μορφότυπους αρχείων που δεν διατίθενται γενικά ή δεν υποστηρίζονται από γενικά διαθέσιμες εφαρμογές,

β) όταν οι εφαρμογές που υποστηρίζουν μορφότυπους αρχείων κατάλληλους για την περιγραφή των προσφορών, χρησιμοποιούν μορφότυπους αρχείων που δεν μπορούν να υποστούν επεξεργασία από οποιαδήποτε άλλη ανοιχτή ή γενικά διαθέσιμη εφαρμογή ή υπόκεινται σε σχήμα αποκλειστικών αδειών εκμετάλλευσης και δεν μπορούν να διατεθούν για μεταφόρτωση ή εξ αποστάσεως χρήση από τον αναθέτοντα φορέα,

γ) όταν η χρήση του ΕΣΗΔΗΣ θα απαιτούσε ειδικό εξοπλισμό γραφείου, ο οποίος δεν διατίθεται γενικά στους αναθέτοντες φορείς,

δ) όταν τα έγγραφα της σύμβασης απαιτούν την υποβολή υλικών ή υπό κλίμακα προπλασμάτων τα οποία δεν είναι δυνατόν να διαβιβασθούν μέσω του ΕΣΗΔΗΣ,

Όσον αφορά στις επικοινωνίες για τις οποίες δεν χρησιμοποιούνται ηλεκτρονικά μέσα επικοινωνίας, σύμφωνα με το τρίτο εδάφιο, η επικοινωνία γίνεται με το ταχυδρομείο ή με άλλο κατάλληλο μέσο ή με συνδυασμό ταχυδρομικών ή άλλων καταλλήλων μέσων και ηλεκτρονικών μέσων. Κατά παρέκκλιση των προβλεπόμενων στο πρώτο και δεύτερο εδάφιο της παρούσας παραγράφου, οι αναθέτοντες φορείς δεν υποχρεούνται να απαιτούν από τους οικονομικούς φορείς τη χρήση του ΕΣΗΔΗΣ κατά τη διαδικασία υποβολής, στο μέτρο που απαιτείται η χρήση άλλων μέσων επικοινωνίας πλην των ηλεκτρονικών είτε

α) σε περίπτωση παραβίασης της ασφάλειας του ΕΣΗΔΗΣ είτε

β) αν για την προστασία του ιδιαιτέρως ευαίσθητου χαρακτήρα των πληροφοριών απαιτείται υψηλό επίπεδο προστασίας το οποίο δεν μπορεί να εξασφαλισθεί κατάλληλα με τη χρήση ηλεκτρονικών μέσων και συσκευών που διατίθενται γενικά σε οικονομικούς φορείς ή μπορούν να διατεθούν σε αυτούς με άλλα μέσα πρόσβασης, κατά την έννοια της παρ. 5.

Εναπόκειται στους αναθέτοντες φορείς που απαιτούν, σύμφωνα με το δεύτερο εδάφιο της παρούσας, άλλα μέσα επικοινωνίας πλην των ηλεκτρονικών για τη διαδικασία υποβολής, να αναφέρουν, στη χωριστή έκθεση που προβλέπεται στο άρθρο 341 του Βιβλίου ΙΙΙ τους λόγους για αυτή την απαίτηση. Εφόσον συντρέχει περίπτωση, οι αναθέτοντες φορείς αναφέρουν στη χωριστή έκθεση τους λόγους για τους οποίους κρίνεται απαραίτητη η χρήση άλλων μέσων επικοινωνίας πλην των ηλεκτρονικών μέσων κατ' εφαρμογή του πέμπτου εδαφίου της παρούσας.

2. Κατά παρέκκλιση της παρ. 1, μπορεί να χρησιμοποιείται προφορική επικοινωνία σε σχέση με άλλες ανακοινώσεις πλην των βασικών στοιχείων της διαδικασίας σύναψης σύμβασης, υπό τον όρο ότι το περιεχόμενο της προφορικής επικοινωνίας τεκμηριώνεται επαρκώς. Προς τούτο, τα ουσιαστικά στοιχεία της διαδικασίας σύναψης σύμβασης περιλαμβάνουν τα έγγραφα της σύμβασης, τις αιτήσεις συμμετοχής και τις επιβεβαιώσεις ενδιαφέροντος και τις προσφορές. Ειδικότερα, οι προφορικές επικοινωνίες με τους προσφέροντες, οι οποίες θα μπορούσαν να έχουν σημαντικό αντίκτυπο στο περιεχόμενο και την αξιολόγηση των προσφορών τεκμηριώνονται επαρκώς και με ενδεδειγμένα μέσα, όπως με γραπτά ή ηχητικά αρχεία ή συνόψεις των βασικών στοιχείων της επικοινωνίας.

3. Σε κάθε επικοινωνία, ανταλλαγή και αποθήκευση πληροφοριών, οι αναθέτοντες φορείς μεριμνούν για τη διαφύλαξη της ακεραιότητας των δεδομένων και του απορρήτου των προσφορών και των αιτήσεων συμμετοχής. Εξετάζουν το περιεχόμενο των προσφορών και των αιτήσεων συμμετοχής μόνο μετά τη λήξη της προθεσμίας υποβολής τους.

4. Όσον αφορά στις συμβάσεις έργων και τους διαγωνισμούς μελετών, οι αναθέτοντες φορείς μπορούν να απαιτούν τη χρήση συγκεκριμένων ηλεκτρονικών μέσων, όπως ηλεκτρονικών εργαλείων μοντελοποίησης κτιριοδομικών πληροφοριών ή παρόμοιων μέσων. Σε τέτοιες περιπτώσεις οι αναθέτοντες φορείς προσφέρουν εναλλακτικά μέσα πρόσβασης, σύμφωνα με την παρ. 5, έως ότου τα εν λόγω εργαλεία να διατεθούν γενικά, κατά την έννοια του δευτέρου εδαφίου της παρ. 1.

5. Οι αναθέτοντες φορείς μπορούν, όπου κριθεί απαραίτητο, να απαιτούν τη χρήση εργαλείων και συσκευών που δεν διατίθενται γενικώς, υπό την προϋπόθεση ότι προσφέρουν εναλλακτικά μέσα πρόσβασης.

Οι αναθέτοντες φορείς θεωρείται ότι προσφέρουν άλλα κατάλληλα μέσα πρόσβασης σε οποιαδήποτε από τις ακόλουθες περιπτώσεις:

α) όταν προσφέρουν ελεύθερη, πλήρη, άμεση και δωρεάν πρόσβαση με ηλεκτρονικά μέσα στα εν λόγω εργαλεία και συσκευές από την ημερομηνία δημοσίευσης της προκήρυξης/γνωστοποίησης, σύμφωνα με το Παράρτημα ΙΧ του Προσαρτήματος Β΄ ή από την ημερομηνία αποστολής της πρόσκλησης επιβεβαίωσης ενδιαφέροντος ή, σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση, από το χρονικό σημείο έναρξης της διαδικασίας σύναψης σύμβασης, σύμφωνα με το άρθρο 290. Το κείμενο της προκήρυξης ή η πρόσκληση επιβεβαίωσης ενδιαφέροντος καθορίζει τη διαδικτυακή διεύθυνση στην οποία διατίθενται τα εργαλεία και οι συσκευές αυτές,

β) όταν διασφαλίζουν ότι οι προσφέροντες που δεν έχουν πρόσβαση στα εν λόγω εργαλεία και συσκευές ή δεν έχουν τη δυνατότητα να τα αποκτήσουν εντός των σχετικών προθεσμιών, μπορούν να έχουν πρόσβαση στη διαδικασία σύναψης σύμβασης χρησιμοποιώντας προσωρινά διακριτικά (πρόσβασης) διαθέσιμα δωρεάν στο διαδίκτυο, υπό τον όρο ότι για την αδυναμία πρόσβασης δεν ευθύνεται ο ίδιος ο προσφέρων ή

γ) όταν υποστηρίζουν έναν εναλλακτικό δίαυλο για την ηλεκτρονική υποβολή των προσφορών.

6. Το ΕΣΗΔΗΣ οφείλει να συμμορφώνεται με: α) Τις απαιτήσεις Παραρτήματος V του Προσαρτήματος Β΄ του παρόντος νόμου και

β) Τους κανόνες του παρόντος άρθρου και του άρθρου 259. Πέραν των ανωτέρω το ΕΣΗΔΗΣ οφείλει να τηρεί τα οριζόμενα: α) στον ν. 3979/2011 (Α΄ 138) και στην κατ' εξουσιοδότηση αυτού εκδοθείσα νομοθεσία, ιδίως στο Πλαίσιο Παροχής Υπηρεσιών Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (ΠΗΔ), το οποίο κυρώθηκε με την υπό στοιχεία ΥΑΠ/Φ.40.4/1/989/2012 απόφαση του Υφυπουργού Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και β) στο π.δ. 25/2014 (Α΄ 44).

7. Το παρόν άρθρο εφαρμόζεται στις συμβάσεις με εκτιμώμενη αξία ανώτερη των τριάντα χιλιάδων (30.000) ευρώ.

8. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Υποδομών και Μεταφορών και Ψηφιακής Διακυβέρνησης καθορίζονται οι τεχνικές λεπτομέρειες και διαδικασίες του παρόντος άρθρου κατά την ανάθεση και εκτέλεση των συμβάσεων έργων, μελετών και τεχνικών υπηρεσιών σχετικά με: α) τον προσδιορισμό του περιεχομένου, των κανόνων και λεπτομερειών χρήσης των επιμέρους εργαλείων του ΕΣΗΔΗΣ, όπως της διαδικτυακής διαχείρισης αιτημάτων και πληροφοριών, της χρήσης προτύπων και υποδειγμάτων, της ηλεκτρονικής κοινοποίησης, της διαδικασίας ηλεκτρονικής σύναψης των δημόσιων συμβάσεων που συνάπτονται, των ηλεκτρονικών καταλόγων, των ηλεκτρονικών πλειστηριασμών, των δυναμικών συστημάτων αγορών, των ηλεκτρονικών παραγγελιών, της ηλεκτρονικής τιμολόγησης, των ηλεκτρονικών πληρωμών,

β) τους όρους και τις προϋποθέσεις για την υποβολή, τη γνωστοποίηση, τη διακίνηση εγγράφων μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, τον τύπο και το περιεχόμενό τους, τον προσδιορισμό του χρόνου αποστολής ή παραλαβής και τον υπολογισμό των προθεσμιών, τεκμήρια γνωστοποίησης και απόκτησης πρόσβασης από τον ενδιαφερόμενο οικονομικό φορέα, καθώς και τον τρόπο και την απόδειξη πρόσβασης σε έγγραφα μέσω του ΕΣΗΔΗΣ και χορήγησης αντιγράφων και

γ) τον καθορισμό και την εφαρμογή μέτρων εκπαίδευσης των χρηστών, μέσω σχετικών προγραμμάτων και σεμιναρίων εκπαίδευσης και επιμόρφωσης ή της σύνταξης κωδίκων πρακτικής.

9. Με κοινή απόφαση του Υπουργού Ψηφιακής Διακυβέρνησης και του κατά περίπτωση συναρμόδιου Υπουργού καθορίζονται οι τεχνικές λεπτομέρειες και διαδικασίες του παρόντος άρθρου κατά την

ανάθεση και εκτέλεση των συμβάσεων σχετικά με τη διαλειτουργική σύνδεση του ΕΣΗΔΗΣ με την Εθνική Βάση Δεδομένων Δημοσίων Συμβάσεων της ΕΑΑΔΗΣΥ και τα πληροφοριακά συστήματα των αναθετουσών αρχών και των πάσης φύσεως φορέων του δημόσιου τομέα, όπως το Γενικό Εμπορικό Μητρώο, το Μητρώο Δεσμεύσεων του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, τα σχετικά Μητρώα του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών, όπως το ΜΕΚ και το ΜΕΕΠ, του Προγράμματος ΔΙΑΥΓΕΙΑ του ν. 3861/2010 (Α' 112), όσον αφορά στοιχεία και έγγραφα των δημοσίων συμβάσεων που αφορούν στη διαφάνεια και καταχωρίζονται υποχρεωτικά στο ΚΗΜΔΗΣ, με το Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα παρακολούθησης συγχρηματοδοτούμενων έργων, και με κάθε άλλο πληροφοριακό σύστημα που κρίνεται απαραίτητο για την παρακολούθηση των δημοσίων συμβάσεων για ελεγκτικούς, δημοσιονομικούς, στατιστικούς και λοιπούς σκοπούς των φορολογικών ασφαλιστικών, δικαστικών και εισαγγελικών αρχών, καθώς και με τα πληροφοριακά συστήματα της Ένωσης και άλλων κρατών-μελών.

10. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Ανάπτυξης και Επενδύσεων και Ψηφιακής Διακυβέρνησης καθορίζονται οι τεχνικές λεπτομέρειες και διαδικασίες του παρόντος άρθρου για τις συμβάσεις προμηθειών και υπηρεσιών του παρόντος Βιβλίου (άρθρα 222 έως 338) σχετικά με:

- α) τη λειτουργία της ηλεκτρονικής πύλης ΕΣΗΔΗΣ., τη δομή και το περιεχόμενό της, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 3979/2011 και του ΠΗΔ, τη διαβάθμιση των χρηστών, τον τρόπο πρόσβασης και μελέτης των εγγράφων των διαγωνισμών και τη δημιουργία και χορήγηση αντιγράφων με χρήση ΤΠΕ, τα αντίστοιχα αναγνωριστικά και διαπιστευτήρια και τα ειδικότερα θέματα και μεθόδους εγγραφής, αυθεντικοποίησης, την πολιτική ασφάλειας του δικτυακού τόπου και την εφαρμογή της κείμενης νομοθεσίας για την προστασία προσωπικών δεδομένων των χρηστών του ΕΣΗΔΗΣ,
- β) τον προσδιορισμό του περιεχομένου, των κανόνων και λεπτομερειών χρήσης των επιμέρους εργαλείων του ΕΣΗΔΗΣ, όπως της διαδικτυακής διαχείρισης αιτημάτων και πληροφοριών, της χρήσης προτύπων και υποδειγμάτων, της ηλεκτρονικής κοινοποίησης, της διαδικασίας ηλεκτρονικής σύναψης των συμβάσεων που συνάπτονται, των ηλεκτρονικών καταλόγων, των ηλεκτρονικών πλειστηριασμών, των δυναμικών συστημάτων αγορών, των ηλεκτρονικών παραγγελιών, της ηλεκτρονικής τιμολόγησης, των ηλεκτρονικών πληρωμών,
- γ) τους όρους και τις προϋποθέσεις για την υποβολή, τη γνωστοποίηση, τη διακίνηση εγγράφων μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, τον τύπο και το περιεχόμενό τους, τον προσδιορισμό του χρόνου αποστολής ή παραλαβής και τον υπολογισμό των προθεσμιών, τεκμήρια γνωστοποίησης και απόκτησης πρόσβασης από τον ενδιαφερόμενο οικονομικό φορέα, καθώς και τον τρόπο και την απόδειξη πρόσβασης σε έγγραφα μέσω του ΕΣΗΔΗΣ και χορήγησης αντιγράφων,
- δ) τον καθορισμό και την εφαρμογή μέτρων εκπαίδευσης των χρηστών, μέσω σχετικών προγραμμάτων και σεμιναρίων εκπαίδευσης και επιμόρφωσης ή με τη σύνταξη κωδίκων πρακτικής και
- ε) τους όρους και προϋποθέσεις που εξασφαλίζουν, σε τεχνικό επίπεδο, την αδιάλειπτη και ορθή λειτουργία του ΕΣΗΔΗΣ στη Γενική Γραμματεία Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων.

11. α) Κατ' εξαίρεση, εφόσον οι αναθέτοντες φορείς λειτουργούν ηλεκτρονικά μέσα επικοινωνίας / πληροφοριακά συστήματα, σύμφωνα με τις απαιτήσεις των παρ. 1 έως 6 και 8 του παρόντος και το άρθρο 259 αναλογικά εφαρμοζόμενων, είναι δυνατή η παρέκκλιση από την υποχρέωση εκτέλεσης των επικοινωνιών, καθώς και των ανταλλαγών πληροφοριών, μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, σύμφωνα με το παρόν Βιβλίο.

β) Με κοινή απόφαση των αρμοδίων οργάνων των Υπουργείων Ανάπτυξης και Επενδύσεων, Υποδομών και Μεταφορών και Ψηφιακής Διακυβέρνησης, η οποία εκδίδεται κατόπιν αιτιολογημένου αιτήματος του αναθέτοντος φορέα, παρέχεται η σχετική εξαιρέση, μετά από γνώμη επιτροπής που αποτελείται από στελέχη των ανωτέρω υπουργείων, της ΕΑΑΔΗΣΥ, της ΕΕΤΤ και της Αρχής Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών.

γ) Με κοινή απόφαση των Υπουργών Ανάπτυξης και Επενδύσεων, Υποδομών και Μεταφορών και Ψηφιακής Διακυβέρνησης καθορίζονται οι όροι, η διαδικασία και τα όργανα της πιστοποίησης, εξειδικεύονται θέματα λειτουργικότητας, συμβατότητας, ασφάλειας των επικοινωνιών, κρυπτογράφησης και διαλειτουργικότητας των ως άνω ηλεκτρονικών μέσων επικοινωνίας/πληροφοριακών συστημάτων, με το ΟΠΣ-ΕΣΗΔΗΣ και την Εθνική Βάση Δεδομένων Δημοσίων Συμβάσεων της ΕΑΑΔΗΣΥ, καθώς και η υποχρέωση ενημέρωσης και χορήγησης στοιχείων προς την ΕΑΑΔΗΣΥ και ρυθμίζεται κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια ή διαδικασία.»

Άρθρο 110

Πολιτική ασφαλείας ΕΣΗΔΗΣ– Τροποποίηση άρθρου 259 ν. 4412/2016

(άρθρο 40 παρ. 6 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ)

Οι παρ. 4 και 5 του άρθρου 259 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 259

Πολιτική Ασφαλείας ΕΣΗΔΗΣ (άρθρο 40 παρ. 6 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ)

1. Το επίπεδο ασφαλείας του ΕΣΗΔΗΣ είναι ανάλογο προς τους κινδύνους.
2. Στα εργαλεία και τις συσκευές για την ηλεκτρονική διαβίβαση και παραλαβή προσφορών, καθώς και για την ηλεκτρονική παραλαβή αιτήσεων συμμετοχής πρέπει να τηρούνται τα ακόλουθα:
  - α) οι πληροφορίες σχετικά με τις προδιαγραφές για την ηλεκτρονική υποβολή προσφορών και αιτήσεων συμμετοχής, συμπεριλαμβανομένης της κρυπτογράφησης και της χρονοσήμανσης είναι διαθέσιμες στους ενδιαφερομένους,
  - β) να απαιτούνται προηγμένες ηλεκτρονικές υπογραφές, όπως ορίζονται στον Κανονισμό (ΕΕ) 910/2014. Οι αναθέτοντες φορείς αποδέχονται τις προηγμένες ηλεκτρονικές υπογραφές που υποστηρίζονται από αναγνωρισμένο πιστοποιητικό, λαμβάνοντας υπόψη αν τα πιστοποιητικά χορηγούνται από έναν πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης ο οποίος περιλαμβάνεται στον κατάλογο εμπιστευσης που προβλέπεται στην απόφαση 2009/767/ΕΚ της Επιτροπής, ανεξάρτητα από το αν έχουν δημιουργηθεί με ή χωρίς ασφαλή διάταξη δημιουργίας υπογραφών, με την επιφύλαξη της συμμόρφωσης με τις ακόλουθες προϋποθέσεις:
    - αα) Οι αναθέτοντες φορείς πρέπει να καθορίζουν τον απαιτούμενο μορφότυπο προηγμένων υπογραφών, βάσει των μορφοτύπων που έχουν θεσπιστεί με την απόφαση 2011/130/ΕΕ της Επιτροπής, και να θέτουν σε εφαρμογή τα αναγκαία μέτρα ώστε να είναι σε θέση να επεξεργαστούν τεχνικά τους εν λόγω μορφοτύπους· όταν χρησιμοποιείται διαφορετικός μορφότυπος ηλεκτρονικής υπογραφής, τότε η ηλεκτρονική υπογραφή ή ο φορέας του ηλεκτρονικού εγγράφου περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με

τις ισχύουσες δυνατότητες επικύρωσης, υπό την ευθύνη της Εθνικής Επιτροπής Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ).

Οι δυνατότητες επικύρωσης επιτρέπουν στον αναθέτοντα φορέα να επικυρώνει, σε σύγχρονη σύνδεση, δωρεάν και κατά τρόπο κατανοητό για άτομα με διαφορετική μητρική γλώσσα, την ηλεκτρονική υπογραφή που έχει παραληφθεί, ως προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή, υποστηριζόμενη από αναγνωρισμένο πιστοποιητικό.

Η ΕΕΤΤ κοινοποιεί τις πληροφορίες σχετικά με τον πάροχο των υπηρεσιών επικύρωσης στην Επιτροπή.

ββ) Σε περίπτωση προσφορών που υπογράφονται με την υποστήριξη αναγνωρισμένου πιστοποιητικού που περιλαμβάνεται στον κατάλογο εμπιστευσης, οι αναθέτοντες φορείς δεν πρέπει να εφαρμόζουν πρόσθετες απαιτήσεις που ενδέχεται να εμποδίσουν τη χρήση των εν λόγω υπογραφών από τους προσφέροντες.

Για τα έγγραφα που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο διαδικασίας σύναψης σύμβασης και υπογράφονται από αρμόδια αρχή κράτους - μέλους ή άλλο φορέα έκδοσης, η αρμόδια αρχή ή φορέας έκδοσης μπορεί να καθορίζει τον απαιτούμενο μορφότυπο προηγμένων υπογραφών, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της παρ. 2 του άρθρου 1 της απόφασης 2011/130/ΕΕ. Επίσης θέτει σε εφαρμογή τα μέτρα που είναι αναγκαία, ώστε να είναι σε θέση να επεξεργαστεί τεχνικά τους μορφοτύπους αυτούς, συμπεριλαμβάνοντας στο σχετικό έγγραφο τις πληροφορίες που απαιτούνται για την επεξεργασία της υπογραφής. Τα έγγραφα αυτά περιλαμβάνουν στην ηλεκτρονική υπογραφή ή στον φορέα του ηλεκτρονικού εγγράφου πληροφορίες σχετικά με τις υφιστάμενες δυνατότητες επικύρωσης που επιτρέπουν την επικύρωση της παραλαμβανόμενης ηλεκτρονικής υπογραφής σε σύγχρονη σύνδεση, δωρεάν και κατά τρόπο κατανοητό για τα άτομα με διαφορετική μητρική γλώσσα.

3. Οι υπηρεσίες χρονοσήμανσης παρέχονται, σύμφωνα με τις διατάξεις της υπό στοιχεία ΥΑΠ/Φ.40.4/163/2013 απόφασης του Υφυπουργού Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (Β' 401), από τρίτους, εθνικούς ή αλλοδαπούς φορείς, πιστοποιημένους από τις αντίστοιχες αρμόδιες αρχές για την παροχή τέτοιων υπηρεσιών και διασυνδεδεμένους με τον εθνικό χρόνο. Η παροχή των υπηρεσιών χρονοσήμανσης αποδεικνύεται με σχετική ηλεκτρονική επιβεβαίωση λήψης των υπηρεσιών αυτών των φορέων προς το χρήστη, η οποία διαβιβάζεται στον χρήστη μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, με κρυπτογραφημένο τρόπο και επέχει θέση εγγράφου με βέβαιη χρονολογία. Δεν επιτρέπεται στον αναθέτοντα φορέα ή στη Γενική Γραμματεία Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή η παρέμβαση στη διαδικασία χρονοσήμανσης, όπως ανωτέρω περιγράφεται.

4. Σε περίπτωση τεχνικής αδυναμίας λειτουργίας του ΕΣΗΔΗΣ, η οποία δεν μπορεί να αποκατασταθεί σε χρόνο που να επιτρέπει την κανονική υποβολή των προσφορών, ο αναθέτων φορέας δεν υποχρεούται, συνολικά ή μερικά, να χρησιμοποιήσει το ΕΣΗΔΗΣ.

Η ανωτέρω αδυναμία πιστοποιείται, για τις δημόσιες συμβάσεις προμηθειών και γενικών υπηρεσιών, από τη Διεύθυνση Διαχείρισης, Ανάπτυξης και Υποστήριξης του ΕΣΗΔΗΣ της Γενικής Διεύθυνσης Υποδομών Πληροφορικής και Επικοινωνιών Δημόσιας Διοίκησης της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων Δημόσιας Διοίκησης του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης και, στη συνέχεια, με αιτιολογημένη απόφασή του, ο αναθέτων φορέας καθορίζει τον τρόπο συνέχισης και διεξαγωγής της διαδικασίας.

Η ανωτέρω αδυναμία πιστοποιείται, για τις δημόσιες συμβάσεις έργων, μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, από τη Γενική Γραμματεία Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών, και στη συνέχεια, με αιτιολογημένη απόφασή του, ο αναθέτων φορέας καθορίζει τον τρόπο συνέχισης και διεξαγωγής της διαδικασίας.

5. Το παρόν άρθρο εφαρμόζεται στις συμβάσεις με εκτιμώμενη αξία ανώτερη των τριάντα χιλιάδων (30.000) ευρώ, μη συμπεριλαμβανομένου Φ.Π.Α.

6. Οι χρήστες αποκτούν δικαίωμα χρήσης του ΕΣΗΔΗΣ, εφόσον διαθέτουν τα ανάλογα διαπιστευτήρια που απαιτούνται, σύμφωνα με την απόφαση της παρ. 10 του άρθρου 258.»

Άρθρο 111

Ηλεκτρονικοί πλειστηριασμοί– Τροποποίηση άρθρου 271 ν.4412/2016

Στο άρθρο 271 του ν. 4412/2016 προστίθεται παρ. 11 και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 271

Ηλεκτρονικοί πλειστηριασμοί

(άρθρο 53 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ)

1. Οι αναθέτοντες φορείς μπορούν να προσφεύγουν σε ηλεκτρονικούς πλειστηριασμούς, στους οποίους παρουσιάζονται νέες, μειωμένες τιμές και/ή νέες αξίες, όσον αφορά ορισμένα στοιχεία των προσφορών. Για τον σκοπό αυτόν, οι αναθέτοντες φορείς διοργανώνουν τον ηλεκτρονικό πλειστηριασμό με τη μορφή επαναλαμβανόμενης ηλεκτρονικής διαδικασίας, διεξαγόμενης έπειτα από προκαταρκτική πλήρη αξιολόγηση των προσφορών, επιτρέποντας την ταξινόμησή τους με βάση αυτόματες μεθόδους αξιολόγησης.

2. Δεδομένου ότι ορισμένες συμβάσεις υπηρεσιών ή έργων που έχουν ως αντικείμενο υπηρεσίες πνευματικού δημιουργού, όπως ο σχεδιασμός έργων, δεν μπορούν να ταξινομηθούν με βάση αυτόματη μέθοδο αξιολόγησης, οι συμβάσεις αυτές δεν αποτελούν αντικείμενο ηλεκτρονικών πλειστηριασμών.

3. Σε ανοικτή ή κλειστή διαδικασία ή σε διαδικασία με διαπραγμάτευση με προηγούμενη προκήρυξη διαγωνισμού, οι αναθέτοντες φορείς μπορούν να αποφασίζουν ότι πριν από την ανάθεση μιας σύμβασης διεξάγεται ηλεκτρονικός πλειστηριασμός, όταν το περιεχόμενο των εγγράφων της σύμβασης και ιδίως οι τεχνικές προδιαγραφές μπορούν να καθορισθούν με ακρίβεια. Υπό τους ίδιους όρους, ο ηλεκτρονικός πλειστηριασμός μπορεί να χρησιμοποιείται κατά το νέο διαγωνισμό μεταξύ των μερών μιας συμφωνίας-πλαίσιο, όπως προβλέπεται στην παρ. 2 του άρθρου 273, καθώς και κατά το διαγωνισμό για την ανάθεση συμβάσεων στο πλαίσιο του δυναμικού συστήματος αγορών, όπως αναφέρεται στο άρθρο 270.

4. Ο ηλεκτρονικός πλειστηριασμός αφορά σε ένα από τα ακόλουθα στοιχεία των προσφορών:
α) μόνο στις τιμές εφόσον η σύμβαση ανατίθεται αποκλειστικά βάσει της τιμής,
β) στις τιμές και/ή τις νέες αξίες των στοιχείων των προσφορών που επισημαίνονται στα έγγραφα της σύμβασης, εφόσον η σύμβαση ανατίθεται βάσει της βέλτιστης σχέσης ποιότητας-τιμής ή στην προσφορά με το χαμηλότερο κόστος, σύμφωνα με μια προσέγγιση βασιζόμενη στη σχέση αποδοτικότητας-κόστους.

5. Οι αναθέτοντες φορείς που αποφασίζουν να κάνουν χρήση ηλεκτρονικού πλειστηριασμού, το δηλώνουν στην προκήρυξη διαγωνισμού, στην πρόσκληση επιβεβαίωσης ενδιαφέροντος ή, αν

χρησιμοποιείται γνωστοποίηση για την ύπαρξη συστήματος προεπιλογής ως μέσο προκήρυξης διαγωνισμού, στην πρόσκληση υποβολής προσφορών. Τα έγγραφα της σύμβασης περιλαμβάνουν τουλάχιστον τις πληροφορίες που αναφέρονται στο Παράρτημα VII του Προσαρτήματος Β' του παρόντος νόμου.

6. Οι αναθέτοντες φορείς, πριν να προβούν στον ηλεκτρονικό πλειστηριασμό, διενεργούν μια πρώτη πλήρη αξιολόγηση των προσφορών, σύμφωνα με το κριτήριο ή τα κριτήρια ανάθεσης και με τη στάθμισή τους, όπως έχουν καθορισθεί.

Η προσφορά θεωρείται παραδεκτή όταν έχει υποβληθεί από προσφέροντα που δεν έχει αποκλειστεί, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 304 ή την παρ. 1 του άρθρου 305 και πληροί τα κριτήρια επιλογής των άρθρων 304 και 305, εφόσον η προσφορά είναι σύμφωνη με τις τεχνικές προδιαγραφές, χωρίς να είναι μη κανονική ή απαράδεκτη ή ακατάλληλη.

Μη κανονικές προσφορές θεωρούνται ιδίως όσες προσφορές δεν πληρούν τις προϋποθέσεις των εγγράφων της διαδικασίας σύναψης σύμβασης, όσες παρελήφθησαν εκπρόθεσμα, όταν υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία συμπαίγνιας ή διαφθοράς ή όσες κρίνονται από τον αναθέτοντα φορέα ασυνήθιστα χαμηλές. Απαράδεκτες προσφορές θεωρούνται ιδίως όσες υποβάλλονται από προσφέροντες οι οποίοι δεν διαθέτουν τα απαιτούμενα προσόντα και όσων η τιμή υπερβαίνει τον προϋπολογισμό του αναθέτοντος φορέα, όπως καθορίσθηκε και τεκμηριώθηκε πριν την έναρξη της διαδικασίας σύναψης σύμβασης.

Μη κατάλληλη θεωρείται μία προσφορά όταν δεν σχετίζεται με τη σύμβαση και αδυνατεί προδήλως, χωρίς ουσιώδη τροποποίηση, να ανταποκριθεί στις ανάγκες και τις απαιτήσεις του αναθέτοντος φορέα, όπως προσδιορίζονται στα έγγραφα της σύμβασης.

Μη κατάλληλη θεωρείται μία αίτηση συμμετοχής όταν στο πρόσωπο του οικονομικού φορέα συντρέχει υποχρεωτικός ή δυνητικός λόγος αποκλεισμού, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 304 ή την παρ. 1 του άρθρου 305 ή όταν αυτός δεν πληροί τα κριτήρια ποιοτικής επιλογής που καθορίζονται από τον αναθέτοντα φορέα, σύμφωνα με τα άρθρα 304 ή 305.

Όλοι οι προσφέροντες που έχουν υποβάλει παραδεκτές προσφορές καλούνται ταυτόχρονα να συμμετάσχουν στον ηλεκτρονικό πλειστηριασμό, χρησιμοποιώντας, κατά την προκαθορισμένη ημέρα και ώρα, τα στοιχεία σύνδεσης, σύμφωνα με τις οδηγίες που παρέχονται στην πρόσκληση. Ο ηλεκτρονικός πλειστηριασμός μπορεί να διεξάγεται σε διαδοχικές φάσεις. Ο ηλεκτρονικός πλειστηριασμός δεν αρχίζει προτού παρέλθουν δύο (2) εργάσιμες ημέρες από την ημερομηνία αποστολής των προσκλήσεων.

7. Η πρόσκληση συνοδεύεται από το αποτέλεσμα της πλήρους αξιολόγησης της οικείας προσφοράς, η οποία διεξάγεται, σύμφωνα με τη στάθμιση που προβλέπεται στην παρ. 5 του άρθρου 311. Η πρόσκληση αναφέρει επίσης τον μαθηματικό τύπο, βάσει του οποίου καθορίζεται κατά τον ηλεκτρονικό πλειστηριασμό, η αυτόματη κατάταξη των προσφορών σε συνάρτηση με τις νέες υποβαλλόμενες τιμές ή/και τις νέες αξίες. Εκτός από την περίπτωση κατά την οποία η οικονομικώς πιο συμφέρουσα προσφορά βρίσκεται με βάση μόνο την τιμή, ο μαθηματικός αυτός τύπος εκφράζει τη στάθμιση όλων των κριτηρίων που έχουν καθορισθεί για τον προσδιορισμό της πλέον συμφέρουσας από οικονομική άποψη προσφοράς, όπως αναφέρεται στη γνωστοποίηση που χρησιμοποιείται ως μέσο προκήρυξης του διαγωνισμού ή σε άλλα έγγραφα της σύμβασης. Προς τον σκοπό αυτό, περιθώρια διακύμανσης περιορίζονται εκ των προτέρων σε συγκεκριμένη τιμή.

Αν επιτρέπονται εναλλακτικές προσφορές, προβλέπεται χωριστός μαθηματικός τύπος για κάθε εναλλακτική προσφορά.

8. Κατά τη διάρκεια κάθε φάσης του ηλεκτρονικού πλειστηριασμού, οι αναθέτοντες φορείς γνωστοποιούν αμέσως σε όλους τους προσφέροντες τουλάχιστον τις πληροφορίες εκείνες που τους δίνουν τη δυνατότητα να γνωρίζουν, ανά πάσα στιγμή, την αντίστοιχη κατάταξή τους. Δύνανται επίσης, εάν επισημαίνεται εκ των προτέρων, να γνωστοποιούν και άλλες πληροφορίες σχετικά με άλλες τιμές ή αξίες που υποβάλλονται. Οι αναθέτοντες φορείς δύνανται επιπλέον να ανακοινώνουν ανά πάσα στιγμή τον αριθμό των συμμετεχόντων σε κάθε φάση του πλειστηριασμού. Ωστόσο, σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να γνωστοποιούν την ταυτότητα των προσφερόντων κατά τη διεξαγωγή των διαφόρων φάσεων του ηλεκτρονικού πλειστηριασμού.

9. Οι αναθέτοντες φορείς περατώνουν τον ηλεκτρονικό πλειστηριασμό με έναν ή περισσότερους από τους ακόλουθους τρόπους:

α) κατά την προκαθορισμένη ημερομηνία και ώρα,

β) όταν δεν λαμβάνουν πλέον νέες τιμές ή νέες αξίες που να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις σχετικά με τις ελάχιστες διαφοροποιήσεις, εφόσον έχουν δηλώσει προηγουμένως το χρονικό διάστημα που θα επιτρέψουν να παρέλθει από την παραλαβή της τελευταίας υποβολής πριν περατώσουν τον ηλεκτρονικό πλειστηριασμό ή

γ) όταν οι προκαθορισμένες φάσεις του πλειστηριασμού έχουν όλες ολοκληρωθεί. Εάν οι αναθέτοντες φορείς προτίθενται να περατώσουν τον ηλεκτρονικό πλειστηριασμό, σύμφωνα με την περ. γ', ενδεχομένως σε συνδυασμό με τον τρόπο που προβλέπεται στην περ. β', η πρόσκληση συμμετοχής στον πλειστηριασμό προσδιορίζει το χρονοδιάγραμμα κάθε φάσης του πλειστηριασμού.

10. Μετά την περάτωση του ηλεκτρονικού πλειστηριασμού, οι αναθέτοντες φορείς αναθέτουν τη σύμβαση, σύμφωνα με το άρθρο 311, βάσει των αποτελεσμάτων του ηλεκτρονικού πλειστηριασμού.

11. Ο αναθέτων φορέας αναφέρει στα έγγραφα της σύμβασης τους ειδικότερους όρους εφαρμογής του παρόντος άρθρου.

12. Με απόφαση του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού μπορεί να καθίσταται υποχρεωτική η χρήση ηλεκτρονικών πλειστηριασμών σε αναθέτοντες φορείς που αποτελούν αναθέτουσες αρχές, για συγκεκριμένες κατηγορίες αγαθών και γενικών υπηρεσιών.»

Άρθρο 112

Συγκρότηση και τήρηση φακέλου σύμβασης – Τροποποίηση άρθρου 277 ν. 4412/2016 (άρθρο 99 παρ. 6 και 100 παρ. 2 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ)

Η παρ. 4 του άρθρου 277 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιείται, η παρ. 5 του ιδίου άρθρου καταργείται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 277

Συγκρότηση και τήρηση φακέλου σύμβασης (άρθρο 99 παρ. 6 και 100 παρ. 2 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ)

1. Οι αναθέτοντες φορείς καταγράφουν την πρόοδο της διεξαγωγής όλων των διαδικασιών σύναψης συμβάσεων είτε πραγματοποιούνται με ηλεκτρονικά μέσα είτε όχι.

2. Για την εκπλήρωση της υποχρέωσης της παρ. 1 ο αναθέτων φορέας συντάσσει και σε ηλεκτρονική μορφή ειδικό «φάκελο δημόσιας σύμβασης».
3. Ο φάκελος δημόσιας σύμβασης συμπληρώνεται και επικαιροποιείται σε όλα τα επιμέρους στάδια σύναψης της σύμβασης και περιλαμβάνει κατ' ελάχιστον:
- α) την τεκμηρίωση της σκοπιμότητας της σύμβασης,
  - β) τον προϋπολογισμό της σύμβασης και την τεκμηρίωσή του,
  - γ) την περιγραφή του αντικειμένου της σύμβασης,
  - δ) τα έγγραφα της σύμβασης,
  - ε) όλα τα έγγραφα που είναι αναγκαία ώστε ο αναθέτων φορέας να είναι σε θέση να αιτιολογεί τις αποφάσεις που λαμβάνονται σε όλα τα στάδια της διαδικασίας σύναψης συμβάσεων, όπως ενδεικτικά έγγραφα που αφορούν:
    - αα) στην επικοινωνία με οικονομικούς φορείς,
    - ββ) στην προετοιμασία των εγγράφων της διαδικασίας σύναψης σύμβασης,
    - γγ) στο διάλογο ή διαπραγμάτευση (εφόσον διεξήχθη),
    - δδ) στην επιλογή του αναδόχου και την ανάθεση της σύμβασης,
    - ζ) αντίγραφο της σύμβασης.
4. Ο φάκελος δημόσιας σύμβασης τηρείται για περίοδο τουλάχιστον πέντε (5) ετών από την ημερομηνία οριστικής παραλαβής της σύμβασης. Σε περίπτωση εκκρεμοδικίας αναφορικά με τη δημόσια σύμβαση ο σχετικός φάκελος δημόσιας σύμβασης τηρείται μέχρι το πέρας αυτής.
5. (Καταργήθηκε).»

Άρθρο 113

Προκαταρκτικές διαβουλεύσεις της αγοράς – Αντικατάσταση άρθρου 278 ν. 4412/2016 (άρθρο 58 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ)

Το άρθρο 278 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 278

Προκαταρκτικές διαβουλεύσεις της αγοράς (άρθρο 58 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ)

Πριν από την έναρξη διαδικασίας σύναψης σύμβασης, οι αναθέτοντες φορείς μπορούν να διεξάγουν διαβουλεύσεις με την αγορά, προκειμένου να προετοιμάσουν τη σύμβαση και να ενημερώνουν τους οικονομικούς φορείς για τα σχέδια και τις απαιτήσεις τους όσον αφορά στις συμβάσεις. Για τον σκοπό αυτό, οι αναθέτοντες φορείς μπορούν να ζητούν ή να δέχονται τις συμβουλές ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων ή αρχών ή φορέων που δραστηριοποιούνται στην αγορά. Οι εν λόγω συμβουλές μπορούν να χρησιμοποιούνται για τον σχεδιασμό και τη διεξαγωγή της διαδικασίας σύναψης σύμβασης, εφόσον δεν έχουν ως αποτέλεσμα τη στρέβλωση του ανταγωνισμού και την παραβίαση των αρχών της αποφυγής των διακρίσεων και της διαφάνειας.»

Άρθρο 114**Κανόνες για τη διενέργεια προκαταρκτικών διαβουλεύσεων της αγοράς – Αντικατάσταση άρθρου 279 ν. 4412/2016**

Τροποποιείται η παρ. 3 του άρθρου 279 του ν. 4412/2016 (Α' 147), το οποίο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 279**Κανόνες για τη διενέργεια προκαταρκτικών διαβουλεύσεων της αγοράς**

1. Οι διαβουλεύσεις διεξάγονται βάσει ειδικής πρόσκλησης για ανοιχτή, μη δεσμευτική συμμετοχή των ενδιαφερόμενων οικονομικών φορέων, που αναρτάται στην ιστοσελίδα του αναθέτοντος φορέα και, κατά την κρίση του, μέσω των ηλεκτρονικών μέσων επικοινωνίας για την υποβολή προσφορών ή μέσω εντύπου ή ηλεκτρονικού τύπου. Η δαπάνη των δημοσιεύσεων στον τύπο και κάθε άλλο μέσο δημοσιότητας βαρύνει τον αναθέτοντα φορέα. Σε περίπτωση συμβάσεων για τις οποίες η εφαρμογή της παρούσας διάταξης υποχρεώνει τους αναθέτοντες φορείς να παράσχουν πληροφορίες, η αποκάλυψη των οποίων είναι αντίθετη προς τα ουσιώδη συμφέροντά τους ή μπορεί να παραβιάσει απόρρητα, η ειδική πρόσκληση του προηγούμενου εδαφίου δεν δημοσιοποιείται, αλλά αποστέλλεται με κάθε πρόσφορο μέσο.
2. Η πρόσκληση αναφέρει τα στοιχεία του αναθέτοντος φορέα, το αντικείμενο της σύμβασης, καθώς και τον τρόπο και την προθεσμία υποβολής παρατηρήσεων. Στην πρόσκληση επισυνάπτεται περιγραφικό έγγραφο, στο οποίο περιλαμβάνεται κάθε άλλο πληροφοριακό στοιχείο σχετικά με τη σύμβαση που πρόκειται να συναφθεί. Στην περίπτωση του τρίτου εδαφίου της παρ. 1, πριν από την αποστολή πρόσκλησης σε επιλεγμένους οικονομικούς φορείς οι οποίοι δραστηριοποιούνται στο αντικείμενο της σύμβασης, ο αναθέτων φορέας διασφαλίζει την εχεμύθεια των οικονομικών φορέων, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην παρ. 2 του άρθρου 259.
3. Η διαδικασία διαβούλευσης διεξάγεται κατά τα οριζόμενα στα άρθρα 258 και 259 και διαρκεί τουλάχιστον δεκαπέντε (15) ημέρες από την ανάρτηση της σχετικής ανακοίνωσης ή από την αποστολή της σχετικής πρόσκλησης. Μετά από τη λήξη της προθεσμίας που τάσσεται στην πρόσκληση για την ολοκλήρωση της διαβούλευσης, ο αναθέτων φορέας συγκεντρώνει, αναρτά στην ιστοσελίδα του και επεξεργάζεται τις παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν. Το τελευταίο εδάφιο δεν εφαρμόζεται στις περιπτώσεις του τρίτου εδαφίου της παρ. 1.»

Άρθρο 115**Προηγούμενη εμπλοκή υποψηφίων ή προσφερόντων – Αντικατάσταση άρθρου 280 ν. 4412/2016 (άρθρο 59 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ)**

Το άρθρο 280 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 280

Προηγούμενη εμπλοκή υποψηφίων ή προσφερόντων (άρθρο 59 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ)

Εάν ένας υποψήφιος, ένας προσφέρων ή μια επιχείρηση που σχετίζεται με υποψήφιο ή προσφέροντα έχει παράσχει συμβουλές στον αναθέτοντα φορέα είτε εντός είτε εκτός του πλαισίου του άρθρου 278 ή έχει εμπλακεί με οποιονδήποτε τρόπο στην προετοιμασία της διαδικασίας ανάθεσης σύμβασης, ο αναθέτων φορέας λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα για να διασφαλίζει τη μη στρέβλωση του ανταγωνισμού λόγω της συμμετοχής του εν λόγω υποψηφίου ή προσφέροντα.

Ειδικότερα, ο αναθέτων φορέας, κατ' ελάχιστον:

α) γνωστοποιεί στους λοιπούς υποψηφίους και προσφέροντες τις σχετικές πληροφορίες που ανταλλάχθηκαν στο πλαίσιο της προηγούμενης εμπλοκής του υποψηφίου ή του προσφέροντος στην προετοιμασία της διαδικασίας σύναψης σύμβασης και προσδιορίζει επαρκείς προθεσμίες για την παραλαβή των προσφορών.

β) αποκλείει τον εμπλεκόμενο υποψήφιο ή προσφέροντα, μόνο εάν δεν υπάρχει άλλος τρόπος να διασφαλισθεί συμμόρφωση με την υποχρέωση τήρησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Πριν από την έκδοση της απόφασης αποκλεισμού, παρέχεται η ευχέρεια στους υποψηφίους ή τους προσφέροντες να αποδείξουν ότι η συμμετοχή τους στην προετοιμασία της διαδικασίας προμήθειας δεν είναι δυνατόν να προκαλέσει στρέβλωση του ανταγωνισμού.

γ) ενημερώνει την Επιτροπή Ανταγωνισμού, για δικές της ενέργειες, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της, και την ΕΑΑΔΗΣΥ για την καταγραφή των μέτρων που λήφθηκαν στην ειδική έκθεση που συντάσσεται δυνάμει του άρθρου 341.»

Άρθρο 116

Περιεχόμενο εγγράφων της σύμβασης– Τροποποίηση άρθρου 281 ν. 4412/2016

Οι παρ. 2 και 5 του άρθρου 281 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής

«Άρθρο 281

Περιεχόμενο εγγράφων της σύμβασης

1. Οι όροι που περιέχονται στα έγγραφα της σύμβασης πρέπει να είναι σαφείς και πλήρεις ώστε να επιτρέπουν την υποβολή άρτιων και συγκρίσιμων μεταξύ τους προσφορών.

2. Τα έγγραφα της σύμβασης, πλην της προκήρυξης σύμβασης του άρθρου 293 και της περιοδικής ενδεικτικής προκήρυξης του άρθρου 291 περιέχουν ιδίως:

α) την επωνυμία του αναθέτοντος φορέα,

β) την προθεσμία για την παραλαβή των προσφορών από την αρμόδια υπηρεσία και τη διεύθυνση στην οποία πρέπει να αποσταλούν,

γ) το όνομα, τη διεύθυνση, τον αριθμό τηλεφώνου, τη διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail) της υπηρεσίας που διενεργεί τον διαγωνισμό, καθώς και τον αρμόδιο υπάλληλο της υπηρεσίας αυτής,

δ) τα αρμόδια όργανα για την αποσφράγιση των προσφορών, την ημερομηνία, την ώρα και λοιπές πληροφορίες που σχετίζονται με την αποσφράγιση

ε) την ακριβή περιγραφή του φυσικού αντικειμένου της σύμβασης, οποιαδήποτε δικαιώματα προαίρεσης, καθώς και τον χρόνο άσκησής τους,

- στ) το είδος της διαδικασίας,
- ζ) την πηγή χρηματοδότησης και τον τρόπο πληρωμής,
- η) [Καταργήθηκε],
- θ) τις προϋποθέσεις αναπροσαρμογής του τιμήματος μετά από την κατακύρωση, εφόσον κρίνεται ότι απαιτείται τέτοιος όρος,
- ι) τις απαιτούμενες εγγυήσεις, τον τύπο, τα ποσοστά, το νόμισμα, τον χρόνο υποβολής των εγγυήσεων, καθώς και άλλες εξασφαλίσεις, εάν ζητούνται,
- ια) τα τεχνικά χαρακτηριστικά (προδιαγραφές), την ποσότητα και την περιγραφή των αγαθών, υπηρεσιών ή έργων, τον τρόπο της εκτέλεσης του ελέγχου και της διασφάλισης της ποιότητας, την προθεσμία για την εκτέλεση της σύμβασης, τον τόπο και χρόνο εκτέλεσης, καθώς και άλλα χαρακτηριστικά, ανάλογα με το αντικείμενο της σύμβασης,
- ιβ) τους όρους και τα κριτήρια επιλογής, καθώς και τα ελάχιστα επίπεδα αυτών, σχετικά με τους λόγους αποκλεισμού, την οικονομική και χρηματοοικονομική επάρκεια και την τεχνική ή/και επαγγελματική ικανότητα των υποψηφίων ή προσφερόντων,
- ιγ) τη δυνατότητα υποβολής προσφοράς για ένα ή περισσότερα μέρη της σύμβασης,
- ιδ) τη δυνατότητα υποβολής εναλλακτικών προσφορών,
- ιε) το κριτήριο ανάθεσης, τη διαδικασία και τα κριτήρια αξιολόγησης των προσφορών,
- ιστ) τη διάρκεια ισχύος των προσφορών,
- ιζ) τους απαράβατους όρους, απόκλιση από τους οποίους συνεπάγεται απόρριψη της προσφοράς,
- ιη) όλους τους ειδικούς και γενικούς όρους για την εκτέλεση της σύμβασης, ιδίως δε την υποχρέωση της παρ. 2 του άρθρου 253 και τους όρους πληρωμής,
- ιθ) [Καταργήθηκε]
- κ) τα απαιτούμενα αποδεικτικά μέσα (υπεύθυνες δηλώσεις, δικαιολογητικά κ.λπ.),
- κα) τον κατάλογο και τη σειρά ισχύος των εγγράφων της σύμβασης,
- κβ) όλες τις απαραίτητες πληροφορίες που αφορούν στον τρόπο διάθεσης των εγγράφων της διαδικασίας σύναψης σύμβασης,
- κγ) ειδικά για τις συμβάσεις έργων:
- κγα) τον προϋπολογισμό δημοπράτησης, το τιμολόγιο δημοπράτησης, την τεχνική περιγραφή, την τεχνική μελέτη ή/και τη διαμόρφωση αυτών μετά την κατακύρωση της σύμβασης, σύμφωνα με την προσφορά του αναδόχου,
- κγβ) το σύστημα υποβολής προσφορών,
- κγγ) αμοιβή των αξιολογότερων μελετών, όπου κρίνεται αναγκαίο,
- κγδ) την επωνυμία του οργάνου που θα εξετάζει ενστάσεις, και
- κδ) οποιαδήποτε άλλη πληροφορία απαιτείται σύμφωνα με τα άρθρα 222 έως 338.
3. Τα έγγραφα της σύμβασης συντάσσονται στην ελληνική γλώσσα και προαιρετικά και σε άλλες γλώσσες, συνολικά ή μερικά. Σε περίπτωση ασυμφωνίας μεταξύ των τμημάτων των εγγράφων της διαδικασίας σύναψης σύμβασης που έχουν συνταχθεί σε περισσότερες γλώσσες, επικρατεί η ελληνική έκδοση.
4. Οι αναθέτοντες φορείς δεν επιβάλλουν στους οικονομικούς φορείς δαπάνη για τη λήψη των εγγράφων της διαδικασίας σύναψης σύμβασης, πλην της δαπάνης που αντιστοιχεί στο κόστος αναπαραγωγής τους και της ταχυδρομικής αποστολής τους.

5. Οι αναθέτοντες φορείς δύνανται να χρησιμοποιούν πρότυπα ή υποδείγματα εγγράφων σύμβασης τα οποία εκδίδονται από την ΕΑΑΔΗΣΥ.
6. Το παρόν άρθρο δεν εφαρμόζεται κατά τη σύναψη των συμβάσεων της περ. β' της παρ. 1 του άρθρου 1 που υλοποιούνται ως Συμπράξεις Δημόσιου-Ιδιωτικού Τομέα (Σ.Δ.Ι.Τ.), σύμφωνα με τον ν. 3389/2005 (Α' 232).»

Άρθρο 117

Δημοσίευση σε εθνικό επίπεδο – Τροποποίηση άρθρου 296 ν.4412/2016

(άρθρο 72 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ)

Τροποποιούνται οι παρ. 1 και 5 του άρθρου 296 του ν. 4412/2016 (Α' 147), το οποίο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 296

Δημοσίευση σε εθνικό επίπεδο (άρθρο 72 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ)

1. Οι αναθέτοντες φορείς δημοσιεύουν τις προσκλήσεις, τις διακηρύξεις και τις προκηρύξεις, ανάλογα με τη διαδικασία ανάθεσης αυτών, με την επιφύλαξη εφαρμογής της παρ. 1 του άρθρου 38, στο ΚΗΜΔΗΣ. Οι προκηρύξεις και διακηρύξεις της παρούσας, καθώς και οι προσκλήσεις του άρθρου 330 πρέπει να φέρουν Αριθμό Διαδικτυακής Ανάρτησης Μητρώου (ΑΔΑΜ) στο ΚΗΜΔΗΣ, σύμφωνα με την παρ. 8 του άρθρου 38.
2. Οι προκηρύξεις και γνωστοποιήσεις των άρθρων 291, 292, 293 και 294, καθώς και οι πληροφορίες που περιέχονται σε αυτές δεν δημοσιεύονται σε εθνικό επίπεδο πριν από την ημερομηνία δημοσίευσης, σύμφωνα με το άρθρο 295. Ωστόσο, η δημοσίευση μπορεί να πραγματοποιείται σε κάθε περίπτωση σε εθνικό επίπεδο, όταν οι αναθέτοντες φορείς δεν έχουν ενημερωθεί σχετικά με τη δημοσίευση εντός σαράντα οκτώ (48) ωρών από την βεβαίωση παραλαβής της προκήρυξης και γνωστοποίησης, σύμφωνα με το άρθρο 295.
3. Οι προκηρύξεις και γνωστοποιήσεις της παρ. 2 του παρόντος άρθρου, που δημοσιεύονται σε εθνικό επίπεδο δεν περιλαμβάνουν πληροφορίες άλλες από εκείνες που περιέχονται σε αυτές που αποστέλλονται στην Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή δημοσιεύονται στο προφίλ αγοραστή και αναφέρουν την ημερομηνία αποστολής της προκήρυξης και γνωστοποίησης στην Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή της δημοσίευσης στο προφίλ αγοραστή.
4. Οι περιοδικές ενδεικτικές προκηρύξεις δεν δημοσιεύονται στο προφίλ αγοραστή πριν από την αποστολή στην Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης της προκήρυξης/γνωστοποίησης με την οποία ανακοινώνεται η δημοσίευσή τους υπό τη μορφή αυτή, αναφέρουν δε την ημερομηνία αυτής της αποστολής.
5. Το ΟΠΣ ΕΣΗΔΗΣ μπορεί να λειτουργεί ως το επίσημο εθνικό πληροφοριακό σύστημα eSender για την απευθείας ηλεκτρονική υποβολή των προκηρύξεων και γνωστοποιήσεων που αποστέλλονται στην Υπηρεσία Εκδόσεων της Ένωσης, στο Tenders Electronic Daily (TED). Με κοινή απόφαση των Υπουργών Ανάπτυξης και Επενδύσεων, Ψηφιακής Διακυβέρνησης και Υποδομών και Μεταφορών, καθορίζονται οι αναγκαίες τεχνικές λεπτομέρειες για την εφαρμογή της παρούσας».

Άρθρο 118**Εγγυήσεις – Αντικατάσταση άρθρου 302 ν.4412/2016**

Το άρθρο 302 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 302

Εγγυήσεις

1. Οι αναθέτοντες φορείς ζητούν από τους προσφέροντες να παράσχουν, κατά περίπτωση, τα ακόλουθα είδη εγγυήσεων:

α) «Εγγύηση συμμετοχής», το ύψος της οποίας καθορίζεται στα έγγραφα της σύμβασης σε συγκεκριμένο χρηματικό ποσό, αριθμητικώς και ολογράφως σε ευρώ και δεν μπορεί να υπερβαίνει το δυο τοις εκατό (2%) της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης, μη συνυπολογιζομένων των δικαιωμάτων προαίρεσης και παράτασης της σύμβασης, με στρογγυλοποίηση στο δεύτερο δεκαδικό ψηφίο. Σε περίπτωση υποβολής προσφοράς για ένα ή περισσότερα τμήματα της σύμβασης, το ύψος της εγγύησης συμμετοχής υπολογίζεται επί της εκτιμώμενης αξίας, του/των προσφερομένου/ων τμήματος/ων.

Στην περίπτωση ένωσης οικονομικών φορέων, η εγγύηση συμμετοχής περιλαμβάνει και τον όρο ότι η εγγύηση καλύπτει τις υποχρεώσεις όλων των οικονομικών φορέων που συμμετέχουν στην ένωση. Η εγγύηση συμμετοχής πρέπει να ισχύει τουλάχιστον για τριάντα (30) ημέρες μετά τη λήξη του χρόνου ισχύος της προσφοράς που καθορίζουν τα έγγραφα της σύμβασης. Ο αναθέτων φορέας μπορεί, πριν από τη λήξη της προσφοράς, να ζητά από τον προσφέροντα να παρατείνει πριν τη λήξη τους τη διάρκεια ισχύος της προσφοράς και της εγγύησης συμμετοχής.

Στις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων, οι οποίες διενεργούνται μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, ή άλλης ηλεκτρονικής πλατφόρμας σύμφωνα με την παρ. 11 του άρθρου 258, οι πρωτότυπες εγγυήσεις συμμετοχής, πλην των εγγυήσεων ηλεκτρονικής έκδοσης, προσκομίζονται, με ευθύνη του οικονομικού φορέα, το αργότερο πριν από την ορισθείσα, στα έγγραφα της σύμβασης, ημερομηνία και ώρα αποσφράγισης των προσφορών, άλλως η προσφορά απορρίπτεται ως απαράδεκτη.

Στην περίπτωση των εγγυήσεων που εκδίδονται ηλεκτρονικά, προσκομίζεται με ευθύνη του οικονομικού φορέα εντός του χρονικού διαστήματος του προηγούμενου εδαφίου, υπεύθυνη δήλωση στην οποία δηλώνεται ότι το σχετικό ηλεκτρονικό αρχείο συμπεριλαμβάνεται στον φάκελο της προσφοράς του.

Το αρμόδιο συλλογικό όργανο ελέγχει υποχρεωτικά την πλήρωση των απαιτήσεων του προηγούμενου εδαφίου, πριν από την έναρξη της διαδικασίας αποσφράγισης, και δεν αποσφραγίζονται οι ως άνω απαράδεκτες προσφορές. Η κήρυξη του απαραδέκτου ενσωματώνεται στην απόφαση επικύρωσης των αποτελεσμάτων ελέγχου των δικαιολογητικών συμμετοχής, χωρίς να απαιτείται διακριτή απόφαση.

Οι αναθέτοντες φορείς μπορούν να μην απαιτούν εγγύηση συμμετοχής για τις ακόλουθες διαδικασίες ανάθεσης σύμβασης:

α) συμφωνία – πλαίσιο,

β) δυναμικό σύστημα αγοράς,

- γ) απευθείας ανάθεση,
- δ) επιλογή από κατάλογο.

2. Η εγγύηση συμμετοχής καταπίπτει αν ο προσφέρων:

- α) αποσύρει την προσφορά του κατά τη διάρκεια ισχύος αυτής,
- β) παρέχει εν γνώσει του ψευδή στοιχεία ή πληροφορίες οι οποίες απαιτούνται από τους αναθέτοντες φορείς, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 304 ή την παρ. 1 του άρθρου 305,
- γ) δεν προσκομίσει εγκαίρως τα προβλεπόμενα στα έγγραφα της σύμβασης δικαιολογητικά,
- δ) δεν προσέλθει εγκαίρως για υπογραφή της σύμβασης,
- ε) υπέβαλε μη κατάλληλη προσφορά με την έννοια της περ. 47 της παρ. 1 του άρθρου 2,
- στ) υπέβαλε προσφορά που κρίθηκε από τον αναθέτοντα φορέα ως ασυνήθιστα χαμηλή.

3. Η εγγύηση συμμετοχής επιστρέφεται στον ανάδοχο με την προσκόμιση της εγγύησης καλής εκτέλεσης.

Η εγγύηση συμμετοχής επιστρέφεται στους λοιπούς προσφέροντες:

- αα) μετά από την άπρακτη πάροδο της προθεσμίας άσκησης ενδικοφανούς προσφυγής ή την έκδοση απόφασης επί ασκηθείσας προσφυγής κατά της απόφασης κατακύρωσης, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις και

- ββ) μετά από την άπρακτη πάροδο της προθεσμίας άσκησης ενδίκων μέσων προσωρινής δικαστικής προστασίας ή την έκδοση απόφασης επ' αυτών, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις και
- γγ) μετά από την ολοκλήρωση του προσυμβατικού ελέγχου από το Ελεγκτικό Συνέδριο, σύμφωνα με τα άρθρα 324 έως 327 του ν. 4700/2020 (Α' 127), εφόσον απαιτείται.

4. Οι αναθέτοντες φορείς ζητούν από τον ανάδοχο της σύμβασης να παράσχει «εγγύηση καλής εκτέλεσης», σε ποσοστό επί της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης, ή του αντίστοιχου τμήματος, χωρίς να συμπεριλαμβάνονται δικαιώματα προαίρεσης. Το ποσοστό αυτό καθορίζεται για τις προμήθειες και τις υπηρεσίες σε ποσοστό τέσσερα τοις εκατό (4%) και για τα έργα και τις μελέτες σε ποσοστό πέντε τοις εκατό (5%). Η εγγύηση καλής εκτέλεσης κατατίθεται μέχρι και την υπογραφή της σύμβασης.

Η εγγύηση καλής εκτέλεσης καταπίπτει υπέρ αναθέτοντος φορέα στην περίπτωση παραβίασης, από τον ανάδοχο, των όρων που ορίζονται στη σύμβαση.

Οι αναθέτοντες φορείς μπορούν να μην απαιτούν εγγύηση καλής εκτέλεσης για συμβάσεις εκτιμώμενης αξίας ίσης ή κατώτερης από το ποσό των τριάντα χιλιάδων (30.000) ευρώ.

Σε περίπτωση τροποποίησης της σύμβασης κατά το άρθρο 337, η οποία συνεπάγεται αύξηση της συμβατικής αξίας, ο αναθέτων φορέας οφείλει να απαιτεί από τον ανάδοχο να καταθέσει μέχρι και την υπογραφή της τροποποιημένης σύμβασης, συμπληρωματική εγγύηση καλής εκτέλεσης το ύψος της οποίας ανέρχεται σε ποσοστό πέντε τοις εκατό (5%) επί του ποσού της αύξησης της αξίας της σύμβασης. Η εγγύηση καλής εκτέλεσης της σύμβασης καλύπτει συνολικά και χωρίς διακρίσεις την εφαρμογή όλων των όρων της σύμβασης και κάθε απαίτηση του αναθέτοντος φορέα ή του κυρίου του έργου έναντι του αναδόχου.

5. Οι εγγυήσεις καλής εκτέλεσης επιστρέφονται στο σύνολό τους μετά την οριστική ποσοτική και ποιοτική παραλαβή του συνόλου του αντικειμένου της σύμβασης.

6. Οι αναθέτοντες φορείς οφείλουν να απαιτούν από τον ανάδοχο «εγγύηση καλής εκτέλεσης συμφωνίας-πλαίσιο», το ύψος της οποίας ανέρχεται σε ποσοστό 0,5% επί της συνολικής αξίας της συμφωνίας-πλαίσιο ή του τμήματος της συμφωνίας πλαίσιο που του έχει ανατεθεί.

Προκειμένου να ανατεθεί σύμβαση δυνάμει ισχύουσας συμφωνίας-πλαίσιο, ο αναθέτων φορέας οφείλει να απαιτήσει από τον ανάδοχο να καταθέσει «εγγύηση καλής εκτέλεσης» της σύμβασης αυτής, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παρ. 3.

7. Οι αναθέτοντες φορείς οφείλουν να απαιτούν από τον ανάδοχο «εγγύηση προκαταβολής» στην περίπτωση που έχουν χορηγήσει σε αυτόν προκαταβολή, για ποσό ίσο με αυτό της προκαταβολής. Η χορηγούμενη προκαταβολή είναι έντοκη από την ημερομηνία καταβολής της στον ανάδοχο και επιβαρύνεται με επιτόκιο, το ύψος του οποίου καθορίζεται με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών.

8. Η απόσβεση της προκαταβολής και η επιστροφή της εγγύησης προκαταβολής πραγματοποιούνται, σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος νόμου και τους όρους των εγγράφων της σύμβασης. Η προκαταβολή και η εγγύηση προκαταβολής μπορούν να χορηγούνται τμηματικά, εφόσον τούτο ορίζεται στα έγγραφα της σύμβασης. Η προκαταβολή απαγορεύεται να χρησιμοποιηθεί για δαπάνες που δεν σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με το αντικείμενο της σύμβασης.

9. Για δημόσιες συμβάσεις έργων, σε περίπτωση που η παροχή πρόσθετου χρόνου εγγύησης συνιστά κριτήριο ανάθεσης της σύμβασης, οι αναθέτοντες φορείς μπορούν να ζητούν, πριν την υπογραφή της, «εγγύηση προσθέτου χρόνου εγγύησης». Το ύψος της ανωτέρω εγγύησης, ανέρχεται σε ποσοστό επί της αξίας της σύμβασης, που είναι ανάλογο με τον προσφερόμενο πρόσθετο χρόνο «ε» (σε έτη πέραν των ελαχίστων οριζόμενων στη διακήρυξη) σύμφωνα με τον ακόλουθο μαθηματικό τύπο: $E_{κλ} = \epsilon * 1,50\%$ και κατ' ελάχιστο ποσοστό 1% επί της αξίας της σύμβασης. Η επιστροφή της ανωτέρω εγγύησης γίνεται μετά από την πάροδο του προσφερθέντος χρόνου εγγύησης.

10. Οι αναθέτοντες φορείς μπορούν να ζητούν από τους προσφέροντες να παράσχουν «εγγύηση καλής λειτουργίας» για την αποκατάσταση των ελαττωμάτων που ανακύπτουν ή των ζημιών που προκαλούνται από δυσλειτουργία των έργων ή των αγαθών κατά την περίοδο εγγύησης καλής λειτουργίας, εφόσον τέτοια περίοδος προβλέπεται στα έγγραφα της σύμβασης. Το ύψος της «εγγύησης καλής λειτουργίας» καθορίζεται στα έγγραφα της σύμβασης και δεν μπορεί να υπερβαίνει το πέντε τοις εκατό (5%) της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης.

Για τα προηγούμενα στάδια της κατακύρωσης η εγγύηση συμμετοχής επιστρέφεται στους συμμετέχοντες στις κάτωθι περιπτώσεις:

α) λήξης του χρόνου ισχύος της προσφοράς και μη ανανέωσης αυτής και
 β) απόρριψης της προσφοράς τους και εφόσον δεν έχει ασκηθεί ενδικοφανής προσφυγή ή ένδικο βοήθημα ή έχει εκπνεύσει άπρακτη η προθεσμία άσκησης ενδικοφανούς προσφυγής ή ένδικων βοηθημάτων ή έχει λάβει χώρα παραίτηση από το δικαίωμα άσκησης αυτών ή αυτά έχουν απορριφθεί αμετακλήτως.

11. Οι εγγυήσεις των παρ. 1 έως 10 εκδίδονται από πιστωτικά ή χρηματοδοτικά ιδρύματα ή ασφαλιστικές επιχειρήσεις κατά την έννοια των περ. β' και γ' της παρ. 1 του άρθρου 14 του ν. 4364/2016 (Α'13) που λειτουργούν νόμιμα στα κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου ή στα κράτη-μέλη της ΣΔΣ και έχουν, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις, το δικαίωμα αυτό. Μπορούν, επίσης, να εκδίδονται από το Τ.Μ.Ε.Δ.Ε. ή να παρέχονται με γραμμάτιο του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων με παρακατάθεση σε αυτό του αντίστοιχου χρηματικού ποσού. Αν συσταθεί παρακαταθήκη με γραμμάτιο παρακατάθεσης χρεογράφων στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, τα τοκομερίδια ή μερίσματα που λήγουν κατά τη διάρκεια της εγγύησης επιστρέφονται μετά τη λήξη τους στον υπέρ ου η εγγύηση δικαιούχο.

12. Οι εγγυήσεις του παρόντος περιλαμβάνουν κατ' ελάχιστον τα ακόλουθα στοιχεία: α) την ημερομηνία έκδοσης, β) τον εκδότη, γ) τον αναθέτοντα φορέα προς τον οποίο απευθύνονται (ή τον κύριο του έργου ή τον φορέα κατασκευής στις περιπτώσεις δημοσίων συμβάσεων έργων, μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών), δ) τον αριθμό της εγγύησης, ε) το ποσό που καλύπτει η εγγύηση, στ) την πλήρη επωνυμία, τον Α.Φ.Μ. και τη διεύθυνση του οικονομικού φορέα υπέρ του οποίου εκδίδεται η εγγύηση, ζ) τους όρους ότι: (i) η εγγύηση παρέχεται ανέκκλητα και ανεπιφύλακτα, ο δε εκδότης παραιτείται του δικαιώματος της διαιρέσεως και της διζήσεως, και (ii) ότι σε περίπτωση κατάπτωσης αυτής, το ποσό της κατάπτωσης υπόκειται στο εκάστοτε ισχύον τέλος χαρτοσήμου, η) τα στοιχεία της σχετικής διακήρυξης/πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος και την καταληκτική ημερομηνία υποβολής προσφορών του διαγωνισμού, θ) την ημερομηνία λήξης ή τον χρόνο ισχύος της εγγύησης, ι) την ανάληψη υποχρέωσης από τον εκδότη της εγγύησης να καταβάλει το ποσό της εγγύησης ολικά ή μερικά εντός πέντε (5) ημερών μετά από απλή έγγραφη ειδοποίηση εκείνου προς τον οποίο απευθύνεται και ια) (μόνο στην περίπτωση των εγγυήσεων καλής εκτέλεσης και προκαταβολής) τον αριθμό και τον τίτλο της σχετικής σύμβασης.

13. Ο αναθέτων φορέας επικοινωνεί με τους φορείς που φέρονται να έχουν εκδώσει τις εγγυητικές επιστολές, προκειμένου να διαπιστώσει την εγκυρότητά τους. Αν διαπιστωθεί η πλαστότητα εγγυητικής επιστολής, ο οικονομικός φορέας αποκλείεται από το διαγωνισμό και υποβάλλεται μηνυτήρια αναφορά στον αρμόδιο εισαγγελέα.

14. Για τις συμβάσεις έργων, πέραν των ανωτέρω, ισχύουν ειδικότερα τα εξής: (α) Οι κρατήσεις της παρ. 12 του άρθρου 152 μπορεί να αντικατασταθούν οποτεδήποτε από τον ανάδοχο, μερικά ή ολικά, με ισόποση εγγυητική επιστολή. Οι εγγυήσεις αυτές περιορίζονται κατά ποσοστό πέντε τοις εκατό (5%) επί της αξίας των εργασιών που περιλαμβάνονται στις εγκεκριμένες από την αρμόδια υπηρεσία επιμετρήσεις. Η μείωση αποφασίζεται από την αρμόδια υπηρεσία, ύστερα από αίτηση του αναδόχου, συνοδευόμενη από ειδικό απολογισμό των εργασιών των οποίων έχουν υποβληθεί οι επιμετρήσεις.

(β) Η εγγύηση καλής εκτέλεσης, όπως συμπληρώθηκε κατόπιν της υπογραφής συμπληρωματικών συμβάσεων, μειώνεται αμέσως μετά την έγκριση του Πρωτοκόλλου Παραλαβής, στο ποσοστό είκοσι τοις εκατό (20%), όπως διαμορφώθηκε, κατόπιν τροποποιήσεων της σύμβασης, σύμφωνα με την περ. β' της παρ. 1 και το άρθρο 337. Το σύνολο των εγγυήσεων καλής εκτέλεσης επιστρέφεται χωρίς καθυστέρηση, αμέσως μετά την έγκριση του Πρωτοκόλλου Παραλαβής και την έγκριση του τελικού λογαριασμού του έργου.

15. Για τις συμβάσεις μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, με απόφαση της αρμόδιας υπηρεσίας, που εκδίδεται ύστερα από αίτηση του αναδόχου, αποδεσμεύεται μέρος των εγγυήσεων, κατά τα ειδικότερα οριζόμενα στο άρθρο 187, ανερχόμενο σε ποσοστό ανάλογο με την αξία των εργασιών περαιωθέντος και εγκριθέντος σταδίου της σύμβασης. Αν η σύμβαση αφορά στην παροχή υπηρεσίας χωρίς διακεκριμένα στάδια, μπορεί να ορίζει ότι επιστρέφεται στον ανάδοχο μέρος της εγγύησης, μετά την ολοκλήρωση τμήματος της σύμβασης.

16. Ειδικά, για τις συμβάσεις προμηθειών και παροχής γενικών υπηρεσιών:

α) οι εγγυήσεις προκαταβολής επιστρέφονται μετά την οριστική ποσοτική και ποιοτική παραλαβή των αγαθών ή των υπηρεσιών,

β) εάν στο πρωτόκολλο οριστικής παραλαβής αναφέρονται παρατηρήσεις ή υπάρχει εκπρόθεσμη παράδοση, η παραπάνω επιστροφή γίνεται μετά την αντιμετώπιση, κατά τα προβλεπόμενα, των

παρατηρήσεων και του εκπρόθεσμου. Αν το υλικό ή η υπηρεσία είναι διαιρετά και η παράδοση γίνεται, σύμφωνα με τη σύμβαση, τμηματικά, οι εγγυήσεις καλής εκτέλεσης και προκαταβολής αποδεσμεύονται σταδιακά, κατά ποσό που αναλογεί στην αξία του μέρους της ποσότητας ή του τμήματος της υπηρεσίας που παραλήφθηκε οριστικά. Για τη σταδιακή αποδέσμευσή τους απαιτείται προηγούμενη γνωμοδότηση του αρμόδιου συλλογικού οργάνου. Εάν στο πρωτόκολλο παραλαβής αναφέρονται παρατηρήσεις ή υπάρχει εκπρόθεσμη παράδοση, η παραπάνω σταδιακή αποδέσμευση γίνεται μετά την αντιμετώπιση, κατά τα προβλεπόμενα, των παρατηρήσεων και του εκπρόθεσμου.

17. Για τις δημόσιες συμβάσεις εκτέλεσης έργων και μελετών οι εγγυητικές επιστολές καλής εκτέλεσης, προκαταβολής και καλής λειτουργίας καταπίπτουν με αιτιολογημένη απόφαση του αναθέτοντα φορέα μετά από προηγούμενη γνωμοδότηση της διευθύνουσας υπηρεσίας.»

Άρθρο 119

Χρήση των λόγων αποκλεισμού και των κριτηρίων επιλογής που προβλέπονται στο Βιβλίο Ι – Τροποποίηση άρθρου 305 ν. 4412/2016 (άρθρο 80 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ)

Η παρ. 1 του άρθρου 305 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιείται, η παρ. 3 καταργείται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 305

Χρήση των λόγων αποκλεισμού και των κριτηρίων επιλογής που προβλέπονται στο Βιβλίο Ι (άρθρο 80 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ)

1. Οι αντικειμενικοί κανόνες, οι λόγοι αποκλεισμού και τα κριτήρια για την επιλογή των οικονομικών φορέων που υποβάλλουν αίτηση προεπιλογής σε ένα σύστημα προεπιλογής, καθώς και οι αντικειμενικοί κανόνες, οι λόγοι αποκλεισμού και τα κριτήρια για την επιλογή των υποψηφίων και των προσφερόντων σε ανοικτή διαδικασία, σε κλειστή διαδικασία, σε διαδικασία με διαπραγμάτευση, σε ανταγωνιστικό διάλογο, σε σύμπραξη καινοτομίας ή σε απευθείας ανάθεση, μπορούν να περιλαμβάνουν τους λόγους αποκλεισμού που παρατίθενται στο άρθρο 73, με τους όρους και τις προϋποθέσεις που προβλέπονται σε αυτό. Όταν ένας αναθέτων φορέας είναι αναθέτουσα αρχή, οι εν λόγω κανόνες περιλαμβάνουν τους λόγους αποκλεισμού που απαριθμούνται στις παρ. 1 και 2 του άρθρου 73, με τους όρους και τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στο εν λόγω άρθρο.

2. Τα κριτήρια και οι κανόνες που αναφέρονται στην παρ. 1 μπορούν να περιλαμβάνουν τα κριτήρια επιλογής που παρατίθενται στα άρθρα 75 έως 77, με τους όρους και τις προϋποθέσεις που προβλέπονται σε αυτό, ιδιαίτερα όσον αφορά στα όρια για τις απαιτήσεις που αφορούν τους ετήσιους κύκλους εργασιών.

3. (Καταργήθηκε).»

Άρθρο 120

Αποκλεισμός Οικονομικού Φορέα – Τροποποίηση άρθρου 306 ν. 4412/2016

Η παρ. 1 του άρθρου 306 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιείται και το άρθρο 306 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 306**Αποκλεισμός Οικονομικού Φορέα**

1. Αν οι κανόνες και οι λόγοι αποκλεισμού περιλαμβάνουν τους λόγους αποκλεισμού που παρατίθενται στο άρθρο 73 και διαπιστωθεί ότι συντρέχει στο πρόσωπο ενός οικονομικού φορέα ένας από τους λόγους αποκλεισμού των παρ. 1 και 4 του άρθρου 73, και ο οικονομικός φορέας δεν λάβει τα μέτρα για να αποδείξει την αξιοπιστία του, όπως αυτά ορίζονται στην παρ. 7 του άρθρου 73, δύναται να επιβληθεί εις βάρος του αποκλεισμός από τη συμμετοχή σε εν εξελίξει και μελλοντικές διαδικασίες σύναψης συμβάσεων για εύλογο χρονικό διάστημα.
2. Για τους σκοπούς της παρ. 1 εφαρμόζονται τα αναφερόμενα στο άρθρο 74.»

Άρθρο 121**Συμπλήρωση - αποσαφήνιση πληροφοριών και δικαιολογητικών- Αντικατάσταση άρθρου 310 ν. 4412/2016**

Το άρθρο 310 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 310**Συμπλήρωση - αποσαφήνιση πληροφοριών και δικαιολογητικών
(άρθρο 76 παρ. 4 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ)**

Κατά τη διαδικασία αξιολόγησης των προσφορών ή αιτήσεων συμμετοχής, οι αναθέτοντες φορείς, τηρώντας τις αρχές της ίσης μεταχείρισης και της διαφάνειας, ζητούν από τους οικονομικούς φορείς, όταν οι πληροφορίες ή η τεκμηρίωση που πρέπει να υποβάλλονται είναι ή εμφανίζονται ελλιπείς ή λανθασμένες, συμπεριλαμβανομένων εκείνων στο ΕΕΕΣ, ή όταν λείπουν συγκεκριμένα έγγραφα, να υποβάλουν, να συμπληρώνουν, να αποσαφηνίζουν ή να ολοκληρώνουν τις σχετικές πληροφορίες ή τεκμηρίωση, εντός προθεσμίας όχι μικρότερης των δέκα (10) ημερών και όχι μεγαλύτερης των είκοσι (20) ημερών από την ημερομηνία κοινοποίησης σε αυτούς της σχετικής πρόσκλησης.»

Άρθρο 122**Ασυνήθιστα χαμηλές προσφορές – Τροποποίηση άρθρου 313 ν. 4412/2016**

Οι παρ. 1 και 6 του άρθρου 313 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται, προστίθεται παρ. 7 και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 313**Ασυνήθιστα χαμηλές προσφορές
(άρθρο 84 της Οδηγίας 2014/25/ΕΕ)**

1. Όταν οι προσφορές φαίνονται ασυνήθιστα χαμηλές σε σχέση με τα έργα, τα αγαθά ή τις υπηρεσίες, οι αναθέτοντες φορείς απαιτούν από τους οικονομικούς φορείς να εξηγήσουν, εντός αποκλειστικής προθεσμίας δέκα (10) εργάσιμων ημερών από την κοινοποίηση της σχετικής πρόσκλησης του

αναθέτοντος φορέα, την τιμή ή το κόστος που προτείνουν στην προσφορά. Σε περίπτωση που οικονομικός φορέας δεν ανταποκριθεί στη σχετική πρόσκληση του αναθέτοντα φορέα εντός της άνω προθεσμίας και δεν υποβάλλει εξηγήσεις, η προσφορά του κηρύσσεται अपαράδεκτη και καταπίπτει υπέρ του αναθέτοντα φορέα η εγγυητική επιστολή συμμετοχής.

2. Οι εξηγήσεις που αναφέρονται στην παρ. 1 μπορεί να αφορούν ιδίως:

- α) τα οικονομικά χαρακτηριστικά της μεθόδου κατασκευής, της διαδικασίας παρασκευής ή των παρεχόμενων υπηρεσιών,
- β) τις επιλεγείσες τεχνικές λύσεις ή τις εξαιρετικά ευνοϊκές συνθήκες που διαθέτει ο προσφέρων, για την προμήθεια των προϊόντων ή την παροχή των υπηρεσιών ή για την εκτέλεση του έργου,
- γ) την πρωτοτυπία του έργου, των προϊόντων ή των υπηρεσιών που προτείνονται από τον προσφέροντα,
- δ) τη συμμόρφωση προς τις υποχρεώσεις της παρ. 2 του άρθρου 253,
- ε) τη συμμόρφωση προς τις υποχρεώσεις του άρθρου 336,
- στ) το ενδεχόμενο χορήγησης κρατικής ενίσχυσης στον προσφέροντα.

3. Ο αναθέτων φορέας αξιολογεί τις παρεχόμενες πληροφορίες σε συνεννόηση με τον προσφέροντα. Μπορεί να απορρίψει την προσφορά μόνο εάν τα παρεχόμενα στοιχεία δεν εξηγούν κατά τρόπο ικανοποιητικό το χαμηλό επίπεδο της τιμής ή του κόστους που προτείνεται, λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων που αναφέρονται στην παρ. 2. Οι αναθέτοντες φορείς απορρίπτουν την προσφορά, εάν διαπιστώσουν ότι η προσφορά είναι ασυνήθιστα χαμηλή, διότι δεν συμμορφώνεται με τις ισχύουσες υποχρεώσεις της παρ. 2 του άρθρου 253.

4. Εάν ο αναθέτων φορέας διαπιστώνει ότι μία προσφορά είναι ασυνήθιστα χαμηλή λόγω χορήγησης κρατικής ενίσχυσης στον προσφέροντα, η προσφορά μπορεί να απορρίπτεται αποκλειστικά για αυτόν το λόγο μόνο μετά από διαβούλευση με τον προσφέροντα και εφόσον αυτός δεν είναι σε θέση να αποδείξει, εντός επαρκούς προθεσμίας την οποία ορίζει ο αναθέτων φορέας, ότι η εν λόγω ενίσχυση είναι σύμφωνη με την εσωτερική αγορά κατά την έννοια του άρθρου 107 ΣΛΕΕ. Σε περίπτωση απόρριψης προσφοράς εξ αυτού του λόγου, ο αναθέτων φορέας ενημερώνει σχετικώς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

5. Για την απόδειξη ότι η χορηγηθείσα κρατική ενίσχυση είναι σύμφωνη με την εσωτερική αγορά, κατά την έννοια του άρθρου 107 της ΣΛΕΕ, ο προσφέρων προσκομίζει, εντός της τεθείσας προθεσμίας, ιδίως και κατά περίπτωση τα κατωτέρω έγγραφα:

- α) σε περιπτώσεις χορήγησης ενίσχυσης στο πλαίσιο του Κανονισμού de minimis (ενισχύσεις ήσσονος σημασίας), την κανονιστική πράξη του μέτρου ενίσχυσης και την ατομική πράξη έγκρισης χορήγησης της ενίσχυσης όταν προβλέπεται η έκδοσή της,
- β) στις λοιπές περιπτώσεις: αα) δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.Ε.Ε.) είτε της εγκριτικής του μέτρου ενίσχυσης απόφασης της Επιτροπής είτε του συνοπτικού δελτίου πληροφοριών του μέτρου ενίσχυσης και ββ) την κανονιστική πράξη του μέτρου ενίσχυσης και την ατομική πράξη έγκρισης χορήγησης της ενίσχυσης όταν προβλέπεται η έκδοσή της.

6. Εφόσον ζητηθεί, η ΕΑΑΔΗΣΥ θέτει στη διάθεση άλλων κρατών - μελών, στο πλαίσιο διοικητικής συνεργασίας, κάθε πληροφορία που έχει στη διάθεσή της, όπως νόμους, κανονισμούς, συλλογικές συμβάσεις καθολικής ισχύος ή εθνικά τεχνικά πρότυπα, σχετικά με τα δικαιολογητικά και τα έγγραφα που προσκομίζονται σε σχέση με τις λεπτομέρειες που αναφέρονται στην παρ. 2.

7. Στις συμβάσεις έργων, μελετών, παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, ως ασυνήθιστα χαμηλές προσφορές τεκμαίρονται προσφορές που υποβάλλονται σε διαγωνισμό και εμφανίζουν απόκλιση μεγαλύτερη του δέκα τοις εκατό (10%) από τον μέσο όρο των εκπτώσεων του

συνόλου των προσφορών που υποβλήθηκαν. Ο αναθέτων φορέας δύναται να κρίνει ότι ως ασυνήθιστα χαμηλές προσφορές τεκμαίρονται και προσφορές με μικρότερη ή καθόλου απόκλιση από το ως άνω όριο. Οι παρεχόμενες εξηγήσεις του οικονομικού φορέα, ιδίως ως προς τον προσδιορισμό οικονομικών μεγεθών, με τις οποίες ο προσφέρων διαμόρφωσε την προσφορά του, αποτελούν δεσμευτικές συμφωνίες και τμήμα της σύμβασης ανάθεσης που δεν μπορούν να μεταβληθούν καθ' όλη την διάρκεια εκτέλεσης της σύμβασης.

Στις συμβάσεις έργων, μελετών, παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών, με απόφαση του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών εξειδικεύονται οι όροι χαρακτηρισμού μίας οικονομικής προσφοράς ως ασυνήθιστα χαμηλής ανά κατηγορία έργου και μελέτης και ανά εκτιμώμενη αξία σύμβασης και για την εκτίμηση των παρεχόμενων κατά τα ανωτέρω εξηγήσεων. Ο αναθέτων φορέας μπορεί να αποκλίνει από την ανωτέρω απόφαση, μετά από ειδικά αιτιολογημένη απόφαση του αρμοδίου οργάνου.»

Άρθρο 123

Ειδικοί κανόνες διεξαγωγής διαδικασίας – Τροποποίηση άρθρου 315 ν. 4412/2016

Τα τρία πρώτα εδάφια του άρθρου 315 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αριθμούνται ως παρ. 1, προστίθεται παρ. 2 και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 315

Ειδικοί κανόνες διεξαγωγής διαδικασίας

1. Η διεξαγωγή της διαδικασίας σύναψης σύμβασης (διαδικασία υποβολής, αποσφράγισης, αξιολόγησης προσφορών και αιτήσεων συμμετοχής, επιλογής συμμετεχόντων, υποβολής δικαιολογητικών κατακύρωσης και σύμβασης, καθορισμού προθεσμιών ολοκλήρωσης του συνόλου ή των επιμέρους διαδικασιών) πραγματοποιείται κατά τα οριζόμενα στα άρθρα 92 έως 100, 103 και 104, αναλόγως εφαρμοζόμενα. Σε περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 304, εφόσον στα έγγραφα της σύμβασης δεν προβλέπεται υποβολή ΕΕΕΣ, και ζητείται να προσκομιστούν όλα τα δικαιολογητικά κατά την υποβολή της προσφοράς, δύναται να μην εφαρμόζεται η διαδικασία του άρθρου 103, εφόσον δεν παρέλθει χρονικό διάστημα άνω των τριών (3) μηνών από την αποσφράγιση των προσφορών μέχρι την έκδοση της απόφασης κατακύρωσης. Στις περιπτώσεις αυτές, μετά την αξιολόγηση των προσφορών, εκδίδεται η απόφαση κατακύρωσης.

2. Οι αναθέτοντες φορείς που αποτελούν αναθέτουσες αρχές

α) δύναται να εφαρμόζουν τα άρθρα 44, 49-52,

β) εφαρμόζουν τις κανονιστικές πράξεις που εκδίδονται κατ' εξουσιοδότηση των άρθρων 53, 86 και 88 και

γ) εφαρμόζουν τα άρθρα 221 και 221 Α.»

Άρθρο 124

Κατακύρωση - σύναψη σύμβασης – Αντικατάσταση άρθρου 316 ν. 4412/2016

Το άρθρο 316 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 316

Κατακύρωση – Σύναψη σύμβασης

1. Στην απόφαση κατακύρωσης αναφέρονται υποχρεωτικά οι προθεσμίες για την αναστολή της σύναψης της σύμβασης σύμφωνα με τα άρθρα 360 και επόμενα. Στις διαδικασίες σύναψης σύμβασης προμηθειών ή γενικών υπηρεσιών, ο αναθέτων φορέας, αιτιολογημένα και κατόπιν γνώμης του αρμόδιου γνωμοδοτικού οργάνου, μπορεί να κατακυρώσει τη σύμβαση για ολόκληρη ή μεγαλύτερη ή μικρότερη ποσότητα, αγαθών ή παρεχόμενων υπηρεσιών, από αυτήν που καθορίζεται στα έγγραφα της σύμβασης, εφόσον ο σχετικός όρος έχει περιληφθεί σε αυτά.
2. Ο αναθέτων φορέας κοινοποιεί αμέσως την απόφαση κατακύρωσης, μαζί με αντίγραφο όλων των πρακτικών της διαδικασίας ελέγχου και αξιολόγησης των προσφορών, σε όλους τους οικονομικούς φορείς που έλαβαν μέρος στη διαδικασία ανάθεσης δημόσιας σύμβασης, εκτός από τους οριστικώς αποκλεισθέντες, με κάθε πρόσφορο τρόπο, όπως μέσω του ΕΣΗΔΗΣ.
3. Η απόφαση κατακύρωσης δεν παράγει τα έννομα αποτελέσματά της, εφόσον ο αναθέτων φορέας δεν την κοινοποίησε σύμφωνα με την παρ. 2. Τα έννομα αποτελέσματα της απόφασης κατακύρωσης και ιδίως, η σύναψη της σύμβασης επέρχονται εφόσον και όταν συντρέξουν σωρευτικά οι προϋποθέσεις των παρ. 4 και 5, καθώς και οι ακόλουθες:
  - α) Σε συμβάσεις με εκτιμώμενη αξία άνω των ορίων του άρθρου 328 και των εξήντα χιλιάδων (60.000) ευρώ για τις συμβάσεις ενεργειών τεχνικής βοήθειας του άρθρου 329, παρέλθει άπρακτη η προθεσμία άσκησης προδικαστικής προσφυγής ή, σε περίπτωση άσκησης, παρέλθει άπρακτη η προθεσμία άσκησης αίτησης του άρθρου 372 κατά της απόφασης της Α.Ε.Π.Π. και, σε περίπτωση άσκησης της αίτησης κατά της απόφασης της Α.Ε.Π.Π., εκδοθεί απόφαση επί αυτής, με την επιφύλαξη της χορήγησης προσωρινής διαταγής, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παρ. 6 του άρθρου 372 και
  - β) ολοκληρωθεί επιτυχώς ο προσυμβατικός έλεγχος από το Ελεγκτικό Συνέδριο, σύμφωνα με τα άρθρα 324 έως 327 του ν. 4700/2020 (Α' 127), εφόσον απαιτείται.
4. Μετά από την επέλευση των εννόμων αποτελεσμάτων της απόφασης κατακύρωσης, ο αναθέτων φορέας προσκαλεί τον ανάδοχο να προσέλθει για την υπογραφή του συμφωνητικού, θέτοντάς του προθεσμία δεκαπέντε (15) ημερών από την κοινοποίηση σχετικής έγγραφης ειδικής πρόσκλησης.
5. Η σύμβαση θεωρείται συναφθείσα με την κοινοποίηση της πρόσκλησης της παρ. 4 στον ανάδοχο.
6. Εάν ο ανάδοχος δεν προσέλθει να υπογράψει το συμφωνητικό, μέσα στην προθεσμία που ορίζεται στην ειδική πρόκληση, με την επιφύλαξη αντικειμενικών λόγων ανωτέρας βίας, κηρύσσεται έκπτωτος, καταπίπτει υπέρ του αναθέτοντα φορέα η εγγύηση συμμετοχής του και ακολουθείται η διαδικασία του άρθρου 103 για τον προσφέροντα που υπέβαλε την αμέσως επόμενη πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά. Αν κανένας από τους προσφέροντες δεν προσέλθει για την υπογραφή του συμφωνητικού, η διαδικασία ανάθεσης ματαιώνεται, σύμφωνα με την περ. β' της παρ. 1 του άρθρου 317. Στην περίπτωση αυτή, ο αναθέτων φορέας μπορεί να αναζητήσει αποζημίωση, πέρα από την καταπίπτουσα εγγυητική επιστολή, δυνάμει των άρθρων 197 και 198 ΑΚ.
7. Εάν ο αναθέτων φορέας δεν απευθύνει την πρόσκληση της παρ. 4 εντός χρονικού διαστήματος εξήντα (60) ημερών, από την επέλευση των εννόμων αποτελεσμάτων της απόφασης κατακύρωσης, με την επιφύλαξη της ύπαρξης επιτακτικού λόγου δημόσιου συμφέροντος ή αντικειμενικών λόγων ανωτέρας βίας, ο ανάδοχος δικαιούται να απέχει από την υπογραφή του συμφωνητικού, χωρίς να εκπέσει η εγγύηση συμμετοχής του, καθώς και να αναζητήσει αποζημίωση δυνάμει των άρθρων 197 και 198 ΑΚ.»

Άρθρο 125**Ματαίωση διαδικασίας – Τροποποίηση άρθρου 317 ν. 4412/2016**

Οι παρ. 1, 4 και 5 του άρθρου 106 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 317

Ματαίωση διαδικασίας

1. Ο αναθέτων φορέας με ειδικά αιτιολογημένη απόφασή του, η οποία εκδίδεται μετά από γνώμη του αρμόδιου οργάνου, ματαιώνει τη διαδικασία σύναψης δημόσιας σύμβασης:

α) εφόσον η διαδικασία απέβη άγονη είτε λόγω μη υποβολής προσφοράς είτε λόγω απόρριψης όλων των προσφορών ή αιτήσεων ή αποκλεισμού όλων των προσφερόντων ή συμμετεχόντων, σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος Βιβλίου και τα έγγραφα της σύμβασης ή

β) στην περίπτωση του δευτέρου εδαφίου της παρ. 6 του άρθρου 316.

2. Ματαίωση της διαδικασίας ανάθεσης μπορεί να λάβει χώρα με ειδικώς αιτιολογημένη απόφαση του αναθέτοντος φορέα, μετά από γνώμη του αρμόδιου οργάνου, στις ακόλουθες περιπτώσεις:

α) λόγω παράτυπης διεξαγωγής της διαδικασίας ανάθεσης, με την επιφύλαξη των διατάξεων της παρ. 3,

β) αν οι οικονομικές και τεχνικές παράμετροι που σχετίζονται με τη διαδικασία ανάθεσης άλλαξαν ουσιωδώς και η εκτέλεση του συμβατικού αντικείμενου δεν ενδιαφέρει πλέον τον αναθέτοντα φορέα ή τον φορέα για τον οποίο προορίζεται το υπό ανάθεση αντικείμενο,

γ) αν λόγω ανωτέρας βίας, δεν είναι δυνατή η κανονική εκτέλεση της σύμβασης,

δ) αν η προσφορά κριθεί ως μη συμφέρουσα από οικονομική άποψη,

ε) στην περίπτωση των παρ. 3 και 4 του άρθρου 97,

στ) για τους αναθέτοντες φορείς που είναι αναθέτουσες αρχές, για άλλους λόγους δημοσίου συμφέροντος.

3. Αν διαπιστωθούν σφάλματα ή παραλείψεις σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας ανάθεσης, ο αναθέτων φορέας μπορεί, μετά από γνώμη του αρμόδιου οργάνου, να ακυρώσει μερικά τη διαδικασία ή να αναμορφώσει ανάλογα το αποτέλεσμά της ή να αποφασίσει την επανάληψή της από το σημείο που εμφίλοχώρησε το σφάλμα ή η παράλειψη.

4. Όταν συντρέχουν οι λόγοι για τη ματαίωση της διαδικασίας που αναφέρονται στις παρ. 1 και 2, ο αναθέτων φορέας ακυρώνει τη διαδικασία ανάθεσης σύμβασης για ολόκληρο το αντικείμενο της σύμβασης ή, εφόσον οι λόγοι αυτοί συνδέονται με τμήμα της σύμβασης, για το εν λόγω τμήμα, εφόσον επιτρέπεται η κατάθεση τέτοιων προσφορών.

5. Ο αναθέτων φορέας διατηρεί, επίσης, το δικαίωμα να αποφασίσει, παράλληλα με την ακύρωση ή τη ματαίωση της διαδικασίας ανάθεσης σύμβασης και την επανάληψη οποιασδήποτε φάσης της διαδικασίας σύναψης, με αντικατάσταση ή μη των όρων της ή να προσφύγει στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης, εφόσον στην τελευταία αυτή περίπτωση πληρούνται οι όροι και οι προϋποθέσεις των άρθρων 266 και 269.

6. Ειδικά για την περ. δ' της παρ. 2 για τη ματαίωση απαιτείται ειδική αιτιολογημένη απόφαση του αρμοδίου οργάνου.

7. Στις συμβάσεις έργων και σε περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 50 και ματαίωσης της διαδικασίας, δυνάμει του παρόντος άρθρου, ο αναθέτων φορέας μπορεί να εξαγοράσει τις μελέτες των τεχνικών

λύσεων που κρίνει ικανοποιητικές και να προβεί σε νέα διαδικασία σύναψης σύμβασης έργου βάσει των μελετών αυτών. Η δυνατότητα αυτή πρέπει να αναφέρεται στα έγγραφα της σύμβασης κατά την αρχική διαδικασία.»

Άρθρο 126

Επιλογή των διαδικασιών – Αντικατάσταση άρθρου 326 ν. 4412/2016

Το άρθρο 326 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 326

Επιλογή των διαδικασιών

Για συμβάσεις κάτω των ορίων, οι αναθέτοντες φορείς μπορούν να προσφεύγουν εκτός από τις διαδικασίες που προβλέπονται στο άρθρο 263 και στις διαδικασίες των άρθρων 327 και 328. Τα ανώτατα χρηματικά όρια των άρθρων 327 και 328, δύνανται να αναπροσαρμόζονται με κοινή απόφαση του Υπουργού Οικονομικών και του καθ' ύλην αρμόδιου Υπουργού.»

Άρθρο 127

Δημόσιες συμβάσεις ήσσονος αξίας – Αντικατάσταση άρθρου 327 ν. 4412/2016

Το άρθρο 327 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 327

Συμβάσεις ήσσονος αξίας

Για τις δημόσιες συμβάσεις ήσσονος αξίας, με την έννοια της περ. 30 της παρ.1 του άρθρου 2, είναι δυνατό να μην ακολουθείται η διαδικασία ανάθεσης σύμβασης των άρθρων 25 και επόμενα και οι πληρωμές να εκτελούνται ως εξόφληση έναντι νόμιμου φορολογικού παραστατικού, χωρίς να απαιτείται έκδοση πράξης ανάθεσης ή των διαδικασιών εκτέλεσης του παρόντος από τον αναθέτοντα φορέα. Για τον υπολογισμό της εκτιμώμενης αξίας μιας σύμβασης ως ήσσονος αξίας εφαρμόζεται το άρθρο 236. Η κράτηση υπέρ ΕΑΑΔΗΣΥ δυνάμει της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4013/2011 (Α' 204) εξακολουθεί να ισχύει για συμβάσεις άνω των χιλίων (1.000) ευρώ.»

Άρθρο 128

Απευθείας ανάθεση – Τροποποίηση άρθρου 328 ν. 4412/2016

Οι παρ. 1, 2 και 4 του άρθρου 328 του ν. 4412/2016 (Α' 147) τροποποιούνται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 328

Απευθείας ανάθεση

1. Προσφυγή στη διαδικασία της απευθείας ανάθεσης επιτρέπεται όταν η εκτιμώμενη αξία της σύμβασης, είναι ίση ή κατώτερη από το όριο των τριάντα χιλιάδων (30.000) ευρώ.

Για τις διαδικασίες ανάθεσης σύμβασης έργου και τις συμβάσεις υπηρεσιών, οι οποίες εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 318 έως 321, το ποσό του προηγούμενου εδαφίου είναι εξήντα χιλιάδες (60.000) ευρώ.

2. Η απευθείας ανάθεση διενεργείται από τις αρμόδιες για την ανάθεση της σύμβασης υπηρεσίες του αναθέτοντα φορέα, χωρίς να απαιτείται γνωμοδότηση συλλογικού οργάνου.

3. Η απευθείας ανάθεση σε συγκεκριμένο οικονομικό φορέα γίνεται με κριτήρια τη δυνατότητα της καλής και έγκαιρης εκτέλεσης της σύμβασης από τον ανάδοχο και την οικονομική του προσφορά.

4. Μετά από την έκδοση της απόφασης ανάθεσης, ο αναθέτων φορέας κοινοποιεί την απόφαση στον οικονομικό φορέα και τη δημοσιεύει στο ΚΗΜΔΗΣ, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 38 και το άρθρο 260. Η παράλειψη δημοσίευσης καθιστά τη σύμβαση αυτοδικαίως άκυρη.

Η απόφαση ανάθεσης περιέχει κατ' ελάχιστο:

- α) την επωνυμία και τα στοιχεία του αναθέτοντα φορέα,
- β) περιγραφή του αντικειμένου της σύμβασης και της αξίας της,
- γ) όνομα και στοιχεία επικοινωνίας του οικονομικού φορέα στον οποίο ανατίθεται η σύμβαση,
- δ) κάθε άλλη πληροφορία που κρίνει απαραίτητη ο αναθέτων φορέας.»

Άρθρο 129

Συμβάσεις ενεργειών τεχνικής βοήθειας– Τροποποίηση άρθρου 329 ν. 4412/2016

Τροποποιούνται οι παρ. 2, 3, 6, 7 και 8 του άρθρου 329 του ν. 4412/2016 (Α' 147), καταργείται η παρ. 5 και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 329

Συμβάσεις ενεργειών τεχνικής βοήθειας

1. Σε περίπτωση συμβάσεων προμηθειών ή υπηρεσιών κάτω των ορίων, οι οποίες αφορούν ενέργειες τεχνικής βοήθειας των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων του ΕΣΠΑ, του Ε.Ο.Χ. ή άλλων ενωσιακών ή διεθνών προγραμμάτων ή/και ταμείων, καθώς και των τομεακών, περιφερειακών και ειδικών προγραμμάτων του Εθνικού Προγράμματος Ανάπτυξης (ΕΠΑ), οι αναθέτοντες φορείς ή/και οι δικαιούχοι ενεργειών τεχνικής βοήθειας, κατά την έννοια του ν. 4314/2014 και του θεσμικού πλαισίου του ΕΠΑ, μπορούν να προσφεύγουν και στις διαδικασίες των παρ. 2 και 3, κατά περίπτωση.

2. Με αιτιολογημένη απόφαση του αρμοδίου οργάνου του Υπουργείου ή της Περιφέρειας ή του νομικού προσώπου όπου υπάγεται η υπηρεσία που εκτελεί ενέργειες τεχνικής βοήθειας, επιτρέπεται η σύναψη σύμβασης προμήθειας αγαθών ή παροχής υπηρεσιών, εκτιμώμενης αξίας έως εξήντα χιλιάδες (60.000) ευρώ, κατόπιν αποστολής πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος. Η πρόσκληση απευθύνεται σε τρεις (3) τουλάχιστον οικονομικούς φορείς, οι οποίοι επιλέγονται μεταξύ των εγγεγραμμένων σε κατάλογο προμηθευτών ή/και παρόχων υπηρεσιών, ο οποίος καταρτίζεται και τηρείται για τον σκοπό εκτέλεσης ενεργειών τεχνικής βοήθειας. Δεν αξιολογούνται προσφορές που υποβάλλονται από μη προσκληθέντες

οικονομικούς φορείς. Το σχετικό συμφωνητικό, όπου απαιτείται, υπογράφεται από το ίδιο ως άνω όργανο.

3. Με αιτιολογημένη απόφαση του αρμοδίου οργάνου του Υπουργείου ή της Περιφέρειας ή του νομικού προσώπου όπου υπάγεται η υπηρεσία που εκτελεί ενέργειες τεχνικής βοήθειας επιτρέπεται η σύναψη σύμβασης προμήθειας αγαθών ή παροχής υπηρεσιών, εκτιμώμενης αξίας άνω των εξήντα χιλιάδων (60.000) έως και εκατό χιλιάδων (100.000) ευρώ, κατόπιν πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος. Η πρόσκληση απευθύνεται προς όλους τους οικονομικούς φορείς, οι οποίοι είναι εγγεγραμμένοι σε κατάλογο προμηθευτών και παρόχων υπηρεσιών, ο οποίος καταρτίζεται και τηρείται για τον σκοπό εκτέλεσης ενεργειών τεχνικής βοήθειας και οι οποίοι ανταποκρίνονται στις προϋποθέσεις του φυσικού αντικείμενου της σύμβασης, όπως αυτό αποτυπώνεται στο συγκεκριμένο κωδικό CPV. Δεν αξιολογούνται προσφορές που υποβάλλονται από μη προσκληθέντες οικονομικούς φορείς. Το σχετικό συμφωνητικό, όπου απαιτείται, υπογράφεται από το ίδιο ως άνω όργανο.

4. Με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης και Επενδύσεων ή του κατά περίπτωση συναρμόδιου Υπουργού ρυθμίζεται η διαδικασία κατάρτισης και τήρησης των καταλόγων προμηθευτών και παρόχων υπηρεσιών ενεργειών τεχνικής βοήθειας για την εφαρμογή του παρόντος άρθρου, και εξειδικεύονται οι όροι εγγραφής των οικονομικών φορέων σε αυτούς, οι όροι επιλογής του αναδόχου κατά τις παρ. 2 και 3, καθώς και κάθε άλλο σχετικό θέμα.

5. [Καταργήθηκε].

6. Σε περίπτωση συμβάσεων προμηθειών ή υπηρεσιών, οι οποίες αφορούν σε ενέργειες τεχνικής βοήθειας των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων του ΕΣΠΑ, του Ε.Ο.Χ. ή άλλων ενωσιακών ή διεθνών προγραμμάτων ή/και ταμείων, καθώς και των τομεακών, περιφερειακών και ειδικών προγραμμάτων του ΕΠΑ, η σύναψη αυτών κατά τα άρθρα 327 και 328 χωρεί με αιτιολογημένη απόφαση του αρμοδίου οργάνου του Υπουργείου ή της Περιφέρειας ή του νομικού προσώπου όπου υπάγεται η υπηρεσία που εκτελεί ενέργειες τεχνικής βοήθειας. Το σχετικό συμφωνητικό, όπου απαιτείται, υπογράφεται από το ίδιο ως άνω όργανο.

7. Η πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για σύναψη σύμβασης, σύμφωνα με τις παρ. 2 και 3, αναρτάται στο ΚΗΜΔΗΣ.

8. Σε περίπτωση συμβάσεων υπηρεσιών, οι οποίες αφορούν σε ενέργειες ωρίμανσης των συγχρηματοδοτούμενων πράξεων του ΕΣΠΑ, του ΕΟΧ ή άλλων ενωσιακών ή διεθνών προγραμμάτων ή/και ταμείων, και των οποίων η εκτιμώμενη αξία δεν υπερβαίνει τα όρια της παρ. 1 του άρθρου 328, η διαδικασία ανάθεσης γίνεται σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 328.»

Άρθρο 130

Έναρξη διαδικασίας σύναψης σύμβασης – Αντικατάσταση άρθρου 330 ν.4412/2016

Το άρθρο 330 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 330

Έναρξη διαδικασίας σύναψης σύμβασης

1. Για τις συμβάσεις κάτω των ορίων, ως χρόνος έναρξης της ανοικτής διαδικασίας, της κλειστής διαδικασίας και της διαδικασίας διαπραγμάτευσης με δημοσίευση προκήρυξης, ανταγωνιστικού διαλόγου και της σύμπραξης καινοτομίας νοείται η ημερομηνία δημοσίευσης της προκήρυξης σύμβασης στο ΚΗΜΔΗΣ, σύμφωνα με το άρθρο 296.

2. Ως χρόνος έναρξης της διαδικασίας της απευθείας ανάθεσης ή της διαδικασίας διαπραγμάτευσης χωρίς δημοσίευση προκήρυξης νοείται η ημερομηνία αποστολής προς τους οικονομικούς φορείς της πρώτης πρόσκλησης υποβολής προσφοράς ή της πρώτης πρόσκλησης συμμετοχής σε διαπραγμάτευση.

3. Για τις συμβάσεις του άρθρου 328 και για τους αναθέτοντες φορείς που είναι αναθέτουσες αρχές ισχύουν τα ακόλουθα:

α) Η πρόσκληση της παρ. 2 ειδικά για συμβάσεις προμήθειας αγαθών και παροχής υπηρεσιών με εκτιμώμενη αξία άνω του ορίου των δύο χιλιάδων πεντακοσίων (2.500) ευρώ δύναται να απευθύνεται και σε έναν οικονομικό φορέα και αναρτάται στο ΚΗΜΔΗΣ τουλάχιστον πέντε (5) εργάσιμες ημέρες πριν από την κοινοποίηση της απόφασης ανάθεσης. Δεν λαμβάνονται υπόψη προσφορές οικονομικών φορέων που δεν προσκλήθηκαν να υποβάλουν προσφορά.

β) Για τις δημόσιες συμβάσεις έργου με εκτιμώμενη αξία μέχρι τριάντα χιλιάδες (30.000) ευρώ, η πρόσκληση της παρ. 2 δύναται να απευθύνεται και σε έναν οικονομικό φορέα και αναρτάται στο ΚΗΜΔΗΣ τουλάχιστον πέντε (5) εργάσιμες ημέρες πριν από την κοινοποίηση της απόφασης ανάθεσης. Δεν λαμβάνονται υπόψη προσφορές οικονομικών φορέων που δεν προσκλήθηκαν να υποβάλουν προσφορά.

Για τις δημόσιες συμβάσεις έργου με εκτιμώμενη αξία άνω των τριάντα χιλιάδων (30.000) ευρώ, η πρόσκληση για την υποβολή προσφοράς αποστέλλεται σε τουλάχιστον τρεις (3) φορείς και αναρτάται στο ΚΗΜΔΗΣ για τουλάχιστον πέντε (5) εργάσιμες ημέρες πριν από την κοινοποίηση της απόφασης ανάθεσης. Δεν αξιολογούνται προσφορές οικονομικών φορέων που δεν προσκλήθηκαν να υποβάλουν προσφορά.

γ) Οι προσκλήσεις για την υποβολή προσφοράς στις συμβάσεις έργων, μελετών και τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών αναρτώνται και στην ιστοσελίδα του Τ.Ε.Ε.

4. Η παράλειψη εκπλήρωσης της υποχρέωσης της παρ. 3 κωλύει τη σύναψη της σύμβασης.»

Άρθρο 131

Έννομη προστασία για συμβάσεις των άρθρων 328 και 329 - Αντικατάσταση άρθρου 333Α ν. 4412/2016

Το άρθρο 333Α του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 333Α

Έννομη προστασία για συμβάσεις των άρθρων 328 και 329

Στις συμβάσεις με εκτιμώμενη αξία κατώτερη ή ίση των ορίων του άρθρου 328, και στις συμβάσεις του άρθρου 329 αναφορικά με την έννομη προστασία, εφαρμόζεται αναλογικά το άρθρο 127.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η'

ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Άρθρο 132**Συμβατικό πλαίσιο – Εφαρμοστέα νομοθεσία – Αντικατάσταση άρθρου 334 ν. 4412/2016**

Το άρθρο 334 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 334

Συμβατικό πλαίσιο – Εφαρμοστέα νομοθεσία

Κατά την εκτέλεση συμβάσεων εφαρμόζονται:

- α) οι διατάξεις του παρόντος Βιβλίου (άρθρα 222 έως 338),
- β) οι όροι της σύμβασης και
- γ) συμπληρωματικά οι διατάξεις του Κεφαλαίου ΙΙ του Μέρους Β' του Βιβλίου Ι (άρθρα 134 έως 220) και ο Αστικός Κώδικας.»

Άρθρο 133**Κατάρτιση και Πιστοποίηση προσωπικού αναθετουσών αρχών/αναθετότων φορέων– Τροποποίηση άρθρου 344 ν. 4412/2016**

Τροποποιούνται οι παρ. 3 και 4 του άρθρου 344 του ν. 4412/2016 (Α' 147), το οποίο έχει ως εξής:

«Άρθρο 344

Κατάρτιση και Πιστοποίηση προσωπικού αναθετουσών αρχών/αναθετότων φορέων

1. Οι αναθέτουσες αρχές/αναθέτοντες φορείς εξασφαλίζουν ότι το προσωπικό που είναι επιφορτισμένο με καθήκοντα σχετικά με την προπαρασκευή, σύναψη και εκτέλεση των δημοσίων συμβάσεων διαθέτει την απαιτούμενη κατάρτιση, εμπειρία και εξειδίκευση.
  2. Οι αναθέτουσες αρχές/αναθέτοντες φορείς μεριμνούν για την αρχική και δια βίου κατάρτιση, καθώς και την αντίστοιχη πιστοποίηση του προσωπικού τους που υπηρετεί με οποιαδήποτε σχέση εργασίας και το οποίο είναι επιφορτισμένο με καθήκοντα σχετικά με την άσκηση αρμοδιοτήτων του παρόντος νόμου.
  3. Η κατάρτιση γίνεται μέσω πιστοποιημένων προγραμμάτων που σχεδιάζονται και υλοποιούνται ιδίως από το Ινστιτούτο Επιμόρφωσης (ΙΝ.ΕΠ.) του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, με τη συνεργασία της ΕΑΑΔΗΣΥ και ειδικών επιστημόνων, καθώς και των Εθνικών Κεντρικών Αρχών Αγορών της παρ. 1 του άρθρου 41.
  4. Οι αναθέτουσες αρχές/αναθέτοντες φορείς, κατά την προπαρασκευή και διενέργεια διαδικασιών σύναψης και εκτέλεσης δημόσιας συμβάσεων του παρόντος νόμου, υποστηρίζονται υποχρεωτικά από πιστοποιημένο προσωπικό που υπηρετεί με οποιαδήποτε σχέση εργασίας σε αυτές/αυτούς.
- Με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται ύστερα από πρόταση των Υπουργών Ανάπτυξης και Επενδύσεων, Υγείας, Εσωτερικών και Υποδομών και Μεταφορών, συστήνεται Μητρώο Πιστοποιημένων Υπαλλήλων Δημοσίων Συμβάσεων (Μη.Π.Υ.Δη.Συ.).
- Με το ανωτέρω διάταγμα ρυθμίζονται θέματα που αφορούν ιδίως:
- α) τον φορέα πιστοποίησης των υπαλλήλων που στελεχώνουν το Μητρώο
  - β) τον φορέα τήρησης του Μητρώου,
  - γ) τις προϋποθέσεις εγγραφής και τους λόγους διαγραφής,
  - δ) τους όρους, τα επίπεδα και τον τρόπο αξιολόγησης και πιστοποίησης και

ε) κάθε άλλο αναγκαίο θέμα που έχει σχέση με πιστοποίηση του προσωπικού και τη λειτουργία του Μητρώου.

Η υποχρέωση του πρώτου εδαφίου της παρούσας αναστέλλεται μέχρι την επαρκή λειτουργία του Μητρώου. Για τις ανάγκες του παρόντος νόμου η επαρκής λειτουργία του Μητρώου πιστοποιείται από τον φορέα τήρησής του».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ΄

ΕΝΝΟΜΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΝΑΨΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ

Άρθρο 134

Πεδίο εφαρμογής – Τροποποίηση άρθρου 345 ν. 4412/2016

Η παρ. 1 του άρθρου 345 του ν. 4412/2016 (Α΄ 147) τροποποιείται και το άρθρο 345 διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 345

Πεδίο εφαρμογής

1. Οι διατάξεις του παρόντος Βιβλίου (άρθρα 345 έως 374) εφαρμόζονται στις διαφορές που προκύπτουν κατά τη διαδικασία ανάθεσης και τροποποίησης συμβάσεων του παρόντος νόμου, με εκτιμώμενη αξία ανώτερη των ορίων των άρθρων 118 και 328 και των εξήντα χιλιάδων (60.000) ευρώ για τις συμβάσεις ενεργειών τεχνικής βοήθειας των άρθρων 119 και 329.
2. Οι διατάξεις του παρόντος Βιβλίου εφαρμόζονται και στις διαφορές που προκύπτουν κατά τη διαδικασία ανάθεσης συμφωνιών - πλαίσιο, συμβάσεων παραχώρησης και δυναμικών συστημάτων αγορών, καθώς των τροποποιήσεων αυτών.
3. Ως «αναθέτουσες αρχές» κατά τις διατάξεις του παρόντος βιβλίου νοούνται οι αναθέτουσες αρχές και οι αναθέτοντες φορείς της περ. 1 της παρ. 1 του άρθρου 2».

Άρθρο 135

Παράβολο – Αντικατάσταση άρθρου 363 ν. 4412/2016

Οι παρ. 1 και 5 του άρθρου 363 του ν. 4412/2016 (Α΄ 147) τροποποιούνται, προστίθεται παρ. 6 και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 363

Παράβολο

1. Για το παραδεκτό της άσκησης της προδικαστικής προσφυγής κατατίθεται παράβολο από τον προσφεύγοντα υπέρ του δημοσίου, το ύψος του οποίου ανέρχεται σε ποσοστό 0,5 τοις εκατό (0,5%) της προϋπολογισθείσας αξίας (χωρίς Φ.Π.Α.) της σχετικής σύμβασης. Το ύψος του παραβόλου δεν μπορεί να είναι κατώτερο των εξακοσίων (600) ευρώ ούτε ανώτερο των δεκαπέντε χιλιάδων (15.000) ευρώ. Αν

από τα έγγραφα της σύμβασης δεν προκύπτει η προϋπολογισθείσα αξία της, για το παραδεκτό της άσκησης της προδικαστικής προσφυγής, κατατίθεται παράβολο ύψους εξακοσίων (600) ευρώ.

2. Εάν από τα έγγραφα της σχετικής σύμβασης παρέχεται η δυνατότητα υποβολής προσφοράς για τμήμα ή τμήματα της σύμβασης, το ύψος του παραβόλου υπολογίζεται επί της αξίας του τμήματος ή των τμημάτων της σύμβασης σχετικά με τα οποία ασκείται η προδικαστική προσφυγή.

3. Το ύψος του ποσοστού και τα ανώτατα και κατώτατα όρια του ποσού του παραβόλου μπορούν να αναπροσαρμόζονται με προεδρικό διάταγμα, ύστερα από πρόταση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης.

4. Με τον Κανονισμό Εξέτασης Προδικαστικών Προσφυγών της παρ. 7 του άρθρου 365 ορίζεται ο τρόπος και ο χρόνος κατάθεσης και είσπραξης του παραβόλου και ο τρόπος απόδειξης της είσπραξής του.

5. Το παράβολο του παρόντος άρθρου επιστρέφεται στον προσφεύγοντα α) σε περίπτωση ολικής ή μερικής αποδοχής της προσφυγής του β) όταν η αναθέτουσα αρχή ανακαλεί την προσβαλλόμενη πράξη ή προβαίνει στην οφειλόμενη ενέργεια πριν από την έκδοση της απόφασης της ΑΕΠΠ επί της προσφυγής γ) σε περίπτωση παραίτησης του προσφεύγοντα από την προσφυγή του έως και δέκα (10) ημέρες από την κατάθεση της προσφυγής.

6. Σε περίπτωση απόρριψης της προσφυγής του προσφεύγοντος, το παράβολο αποδίδεται στο δημόσιο, εφόσον α) ο προσφεύγων δεν ασκήσει την προβλεπόμενη στο άρθρο 372 αίτηση αναστολής και ακύρωσης ή β) ο προσφεύγων παραιτηθεί από αυτήν ή γ) με την απόφαση του Δικαστηρίου απορριφθεί η αίτηση του προσφεύγοντος ή δ) σε κάθε περίπτωση, δεν διατάσσεται η ΑΕΠΠ να επιστρέψει το παράβολο στον προσφεύγοντα».

Άρθρο 136

Διαδικασία εξέτασης της προσφυγής – Τροποποίηση άρθρου 365 ν. 4412/2016

Τροποποιούνται οι παρ. 1, 2, 3, 4, 5 και 6 του άρθρου 365 του ν. 4412/2016 (Α' 147), το οποίο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 365

Διαδικασία εξέτασης της προσφυγής

1. Προδικαστικές προσφυγές που ασκούνται κατά το στάδιο που προηγείται της σύναψης των συμβάσεων του παρόντος νόμου, συμβάσεων παραχωρήσεων, καθώς και τροποποίησης αυτών, με εκτιμώμενη αξία έως και εκατό χιλιάδες (100.000) ευρώ, χωρίς να συμπεριλαμβάνεται ο Φ.Π.Α. και ανεξάρτητα από τη φύση τους, εξετάζονται από Μονομελές Κλιμάκιο της ΑΕΠΠ, ενώ όταν η εκτιμώμενη αξία υπερβαίνει τις εκατό χιλιάδες (100.000) ευρώ, χωρίς να συμπεριλαμβάνεται ο Φ.Π.Α., εξετάζονται από Τριμελές Κλιμάκιο της. Κατ' εξαίρεση, οι προδικαστικές προσφυγές εξετάζονται από επταμελές Κλιμάκιο της ΑΕΠΠ, όταν πρόκειται για υπόθεση μεγάλης σπουδαιότητας ή προκειμένου να αποφευχθεί ο κίνδυνος έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων.

Στις περιπτώσεις όπου η προδικαστική προσφυγή κατατίθεται ηλεκτρονικά στον ηλεκτρονικό τόπο του διαγωνισμού, σύμφωνα με το πρώτο εδάφιο της παρ. 1 του άρθρου 362, η αναθέτουσα αρχή, σύμφωνα με τα ειδικότερα οριζόμενα στον Κανονισμό Εξέτασης Προδικαστικών Προσφυγών:

α) Κοινοποιεί την προσφυγή το αργότερο έως την επομένη εργάσιμη ημέρα από την κατάθεσή της σε κάθε ενδιαφερόμενο τρίτο, ο οποίος μπορεί να θίγεται από την αποδοχή της προσφυγής, προκειμένου να ασκήσει το δικαίωμα παρέμβασής του στη διαδικασία εξέτασης της προσφυγής, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 362.

β) Διαβιβάζει στην ΑΕΠΠ, το αργότερο εντός δεκαπέντε (15) ημερών από την ημέρα κατάθεσης, τον πλήρη φάκελο της υπόθεσης, τα αποδεικτικά κοινοποίησης της περ. α' της παρ. 1, στους ενδιαφερόμενους τρίτους και τις απόψεις της επί της προσφυγής. Η αναθέτουσα αρχή μπορεί στις απόψεις της να παραθέσει αρχική ή συμπληρωματική αιτιολογία της προσβαλλόμενης με την προδικαστική προσφυγή πράξης.

γ) Κοινοποιεί σε όλα τα μέρη τις απόψεις της, τις παρεμβάσεις και τα σχετικά έγγραφα μέσω του ηλεκτρονικού τόπου του διαγωνισμού το αργότερο έως την επομένη εργάσιμη ημέρα από την κατάθεσή τους.

Στις περιπτώσεις όπου η προδικαστική προσφυγή κατατίθεται στην ΑΕΠΠ, σύμφωνα με το δεύτερο εδάφιο της παρ. 1 του άρθρου 362, η ΑΕΠΠ καταχωρίζει αυθημερόν την προσφυγή και την κοινοποιεί στην αναθέτουσα αρχή το αργότερο έως την επομένη εργάσιμη ημέρα από την καταχώριση. Η ΑΕΠΠ καλεί την αναθέτουσα αρχή να προβεί από την επομένη της ως άνω κοινοποίησης στις ενέργειες των ανωτέρω περ. α), β) και γ).

Η παράλειψη των ανωτέρω κοινοποιήσεων και η μη διαβίβαση προς την ΑΕΠΠ του φακέλου της υπόθεσης και των απόψεων της αναθέτουσας αρχής συνιστούν ιδιαίτερο πειθαρχικό αδίκημα των αρμόδιων για τις ενέργειες αυτές υπαλλήλων. Συμπληρωματικά υπομνήματα κατατίθενται από οποιοδήποτε από τα μέρη μέσω της πλατφόρμας του ΕΣΗΔΗΣ ή, αν αυτό δεν είναι εφικτό ή στις περιπτώσεις που ο διαγωνισμός δεν διενεργείται μέσω ΕΣΗΔΗΣ, με οποιοδήποτε πρόσφορο μέσο, το αργότερο εντός πέντε (5) ημερών από την κοινοποίηση των απόψεων της αναθέτουσας αρχής.

2. Σε περίπτωση μη αποστολής του φακέλου από την αναθέτουσα αρχή, σύμφωνα με την περ. β' της παρ. 1, η ΑΕΠΠ μπορεί να συνάγει τεκμήριο ομολογίας της αναθέτουσας αρχής για την πραγματική βάση των ισχυρισμών του προσφεύγοντος.

3. Η ΑΕΠΠ, εφόσον κρίνει ότι η παράλειψη αποστολής των αναφερόμενων στην παρ. 1 στοιχείων ή η καθυστερημένη αποστολή τους είναι αδικαιολόγητη, καθιστά, δε, ιδιαιτέρως δυσχερή την ουσιαστική παροχή προδικαστικής προστασίας, μπορεί, με την απόφαση επί της προσφυγής, σταθμίζοντας τις συντρέχουσες σε κάθε περίπτωση συνθήκες, να επιβάλει αυτεπαγγέλτως χρηματική κύρωση στην αναθέτουσα αρχή. Το ποσό της κύρωσης αυτής μπορεί να ανέρχεται από εκατό (100) μέχρι πεντακόσια (500) ευρώ, κατ' εκτίμηση των περιστάσεων και αναλόγως της βαρύτητας της παράβασης, καταβάλλεται μία φορά για κάθε στάδιο της διαδικασίας ανάθεσης και αποτελεί έσοδο της ΑΕΠΠ. Μνεία της κύρωσης αυτής γίνεται στον ατομικό φάκελο του υπεύθυνου της καθυστέρησης ή ελλιπούς αποστολής ή μη αποστολής του φακέλου και των απόψεων της υπηρεσίας υπαλλήλου. Με τον Κανονισμό Εξέτασης Προδικαστικών Προσφυγών της παρ. 7 ορίζονται ο τρόπος και χρόνος κατάθεσης και είσπραξης της χρηματικής κύρωσης, ο τρόπος απόδειξης της είσπραξης της, καθώς και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια.

4. Με πράξη του προεδρεύοντος του κλιμακίου ορίζεται η ημέρα και η ώρα εξέτασης της προσφυγής, η οποία δεν μπορεί να απέχει περισσότερο από σαράντα (40) ημέρες από την ημερομηνία κατάθεσής της. Η πράξη αυτή κοινοποιείται το αργότερο δέκα (10) ημέρες πριν από την εξέταση της προσφυγής στον προσφεύγοντα, στην αναθέτουσα αρχή κατά της οποίας ασκείται η προσφυγή και σε εκείνους οι οποίοι

έχουν ασκήσει παρέμβαση. Εφόσον ο προσφεύγων ή ο παρεμβαίνων ή η αναθέτουσα αρχή αιτηθούν να αναπτύξουν και προφορικά τους ισχυρισμούς τους επί των λόγων της προδικαστικής προσφυγής, ο προεδρεύων του κλιμακίου με πράξη του δύναται να καλεί σε ακρόαση ενώπιον του κλιμακίου όλους τους ανωτέρω σε ημέρα και ώρα, η οποία δεν μπορεί να είναι αργότερα από την ημέρα και ώρα εξέτασης της προσφυγής. Η κλήση για την ακρόαση κοινοποιείται με μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου το αργότερο πέντε (5) ημέρες πριν από την ορισθείσα ακρόαση στον προσφεύγοντα, στην αναθέτουσα αρχή και στον ασκήσαντα παρέμβαση. Ακρόαση δεν πραγματοποιείται κατά τη διαδικασία για τη λήψη ή μη προσωρινών μέτρων.

5. Το αργότερο δέκα (10) ημέρες από την κατάθεση της προσφυγής, η ΑΕΠΠ ελέγχει τη συμμόρφωση της αναθέτουσας αρχής με την περ. α της παρ. 1. Εάν διαπιστώσει ότι η αναθέτουσα αρχή δεν εκπλήρωσε την υποχρέωση της περ. α της παρ. 1, η κοινοποίηση γίνεται με μέριμνα της ΑΕΠΠ, έτσι ώστε οι ενδιαφερόμενοι να ασκήσουν παρέμβαση, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 362.

6. Οι αποφάσεις της ΑΕΠΠ κοινοποιούνται στους ενδιαφερομένους και αναρτώνται στην ιστοσελίδα της, τηρουμένων των ρυθμίσεων του ν. 4624/2019 (Α' 137) και του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

7. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται ύστερα από πρόταση του Υπουργού Δικαιοσύνης, εκδίδεται «Κανονισμός Εξέτασης Προδικαστικών Προσφυγών ενώπιον της ΑΕΠΠ», με τον οποίο ρυθμίζεται κάθε θέμα που αφορά τον τρόπο λειτουργίας της και ιδίως την ενώπιόν της διαδικασία, στην οποία συμπεριλαμβάνονται οι ειδικότερες προθεσμίες που δεν ρυθμίζονται στον παρόντα νόμο, οι ειδικότεροι κανόνες σύγκλησης της ΑΕΠΠ, ο ορισμός και τα καθήκοντα εισηγητών και γραμματέα, ο τρόπος και τα διαδικαστικά και τεχνικά θέματα που αφορούν την άσκηση των προσφυγών και των παρεμβάσεων, τις επιδόσεις και κοινοποιήσεις εγγράφων, τον σχηματισμό φυσικού και ηλεκτρονικού αρχείου, καθώς και οι ειδικότεροι κανόνες διεξαγωγής της διαδικασίας ενώπιον της ΑΕΠΠ και λήψης των αποφάσεων από αυτήν, και κάθε άλλο σχετικό θέμα.

8. Οι προθεσμίες του παρόντος άρθρου είναι αποκλειστικές».

Άρθρο 137

Προσωρινά μέτρα – Αντικατάσταση άρθρου 366 ν. 4412/2016

Το άρθρο 366 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 366

Προσωρινά μέτρα

1. Η ΑΕΠΠ, ύστερα από αίτημα του προσφεύγοντος και μετά από κλήση της αναθέτουσας αρχής προ τριών (3) ημερών, εκδίδει υποχρεωτικά, κατόπιν συνεδρίασης, συνοπτικά αιτιολογημένη απόφαση είτε αναστολής εκτέλεσης της προσβαλλόμενης πράξης είτε απόρριψης του αιτήματος περί λήψης προσωρινών μέτρων. Η ΑΕΠΠ μπορεί να εκδώσει απόφαση αναστολής της προσβαλλόμενης πράξης και αυτεπαγγέλτως. Σε κάθε περίπτωση, με την απόφαση αναστολής η ΑΕΠΠ ορίζει και τα κατάλληλα μέτρα έως ότου αποφανθεί για την προσφυγή και, πάντως, όχι πέραν της προθεσμίας που ορίζεται στην παρ. 1 του άρθρου 367 για την έκδοση της απόφασής της.

2. Με την απόφαση της παρ. 1 μπορεί να διατάσσονται προσωρινά μέτρα για να επανορθωθεί η εικαζόμενη παράβαση ή να αποτραπεί η ζημία των θιγόμενων συμφερόντων, στα οποία

συμπεριλαμβάνονται μέτρα που αναστέλλουν τη διαδικασία ανάθεσης δημόσιας σύμβασης ή την εκτέλεση οποιασδήποτε απόφασης λαμβάνει η αναθέτουσα αρχή.

3. Η ΑΕΠΠ μπορεί να αποφασίσει να μην χορηγηθούν τα προσωρινά μέτρα της παρ. 2 αν κρίνει ότι, ύστερα από στάθμιση όλων των συμφερόντων που ενδέχεται να ζημιωθούν, καθώς και του δημόσιου συμφέροντος, οι πιθανές αρνητικές συνέπειες από τη χορήγηση των προσωρινών μέτρων είναι περισσότερες από τα οφέλη. Η απόφαση να μη χορηγηθούν προσωρινά μέτρα δεν θίγει τις λοιπές αξιώσεις που προβάλλει το πρόσωπο που έχει ζητήσει τη χορήγηση των εν λόγω μέτρων».

Άρθρο 138

Δικαστική προστασία - Αρμόδιο δικαστήριο - Αντικατάσταση άρθρου 372 ν. 4412/2016

Το άρθρο 372 του ν. 4412/2016 (Α' 147) αντικαθίσταται ως εξής:

«Άρθρο 372

Δικαστική προστασία - Αρμόδιο δικαστήριο

1. Όποιος έχει ή είχε συμφέρον να του ανατεθεί συγκεκριμένη σύμβαση και υφίσταται ή ενδέχεται να υποστεί ζημία από ενδεχόμενη παραβίαση της νομοθεσίας περί δημοσίων συμβάσεων, μπορεί, με το ίδιο δικόγραφο, να ασκήσει αίτηση αναστολής εκτέλεσης και ακύρωσης των αποφάσεων της Α.Ε.Π.Π.. Το αυτό ισχύει και σε περίπτωση σιωπηρής απόρριψης της προδικαστικής προσφυγής. Δικαίωμα άσκησης του ως άνω ένδικου βοηθήματος έχει και η αναθέτουσα αρχή, αν η Α.Ε.Π.Π. κάνει δεκτή την προδικαστική προσφυγή, αλλά και αυτός του οποίου έχει γίνει εν μέρει δεκτή η προδικαστική προσφυγή. Εκτός από την απόφαση της Α.Ε.Π.Π., λογίζονται ως συμπροσβαλλόμενες και όλες οι συναφείς προς την εν λόγω απόφαση πράξεις ή παραλείψεις της αναθέτουσας αρχής, εφόσον έχουν εκδοθεί ή συντελεστεί, αντιστοίχως, έως τη συζήτηση της αίτησης.

Στις περιπτώσεις που η Α.Ε.Π.Π. απορρίπτει την προδικαστική προσφυγή, νομιμοποιούνται παθητικώς η Α.Ε.Π.Π. και η αναθέτουσα αρχή. Στις περιπτώσεις που η Α.Ε.Π.Π. κάνει δεκτή την προδικαστική προσφυγή, νομιμοποιείται παθητικώς μόνο η Α.Ε.Π.Π..

2. Η αίτηση αναστολής και ακύρωσης περιλαμβάνει μόνο αιτιάσεις που είχαν προταθεί με την προδικαστική προσφυγή ή αφορούν στη διαδικασία ενώπιον της Α.Ε.Π.Π. ή το περιεχόμενο των αποφάσεών της. Η αναθέτουσα αρχή, εφόσον ασκήσει την αίτηση της παρ. 1, μπορεί να προβάλει και οψιγενείς ισχυρισμούς αναφορικά με τους επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος, οι οποίοι καθιστούν αναγκαία την άμεση ανάθεση της σύμβασης.

3. Αρμόδιο για την εκδίκαση των υποθέσεων του παρόντος είναι το Διοικητικό Εφετείο της έδρας της αναθέτουσας αρχής. Κατ' εξαίρεση, διαφορές οι οποίες προκύπτουν κατά την ανάθεση συμβάσεων παραχώρησης έργων ή υπηρεσιών, δημόσιων συμβάσεων οι οποίες υλοποιούνται ως Συμπράξεις Δημόσιου Ιδιωτικού Τομέα (Σ.Δ.Ι.Τ.), σύμφωνα με τον ν. 3389/2005 (Α' 232) εκδικάζονται από το Συμβούλιο της Επικρατείας. Ομοίως, διαφορές οι οποίες προκύπτουν από την ανάθεση δημόσιων συμβάσεων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των Οδηγιών 2014/24/ΕΕ και 2014/25/ΕΕ, με εκτιμώμενη αξία μεγαλύτερη των δεκαπέντε εκατομμυρίων (15.000.000) ευρώ χωρίς Φ.Π.Α. εκδικάζονται από το Συμβούλιο της Επικρατείας.

4. Η αίτηση ασκείται εντός δέκα (10) ημερών από την κοινοποίηση ή την πλήρη γνώση της απόφασης της Α.Ε.Π.Π. ή από την παρέλευση της προθεσμίας για την έκδοση απόφασης, σύμφωνα με τα οριζόμενα

στην παρ. 1 του άρθρου 367. Η δικάσιμος για την εκδίκαση της αίτησης ακύρωσης δεν πρέπει να απέχει πέραν των εξήντα (60) ημερών από την κατάθεση του δικογράφου. Ο Πρόεδρος του αρμοδίου Τμήματος ορίζει με πράξη του τον Εισηγητή, την ημέρα και την ώρα εκδίκασης της αίτησης. Αντίγραφο της αίτησης με κλήση κοινοποιείται με τη φροντίδα του αιτούντος προς την Α.Ε.Π.Π., την αναθέτουσα αρχή, αν δεν έχει ασκήσει αυτή την αίτηση, και προς κάθε τρίτο ενδιαφερόμενο, την κλήτευση του οποίου διατάσσει με πράξη του ο Πρόεδρος ή προεδρεύων του αρμόδιου Δικαστηρίου ή Τμήματος έως την επόμενη ημέρα από την κατάθεση της αίτησης. Ο αιτών υποχρεούται επί ποινή απαραδέκτου του ενδίκου βοηθήματος να προβεί στις παραπάνω κοινοποιήσεις εντός αποκλειστικής προθεσμίας δύο (2) ημερών από την έκδοση και την παραλαβή της ως άνω πράξης του Δικαστηρίου. Εντός αποκλειστικής προθεσμίας δέκα (10) ημερών από την ως άνω κοινοποίηση της αίτησης κατατίθεται η παρέμβαση και διαβιβάζονται ο φάκελος και οι απόψεις των παθητικώς νομιμοποιούμενων. Εντός της ίδιας προθεσμίας κατατίθενται στο Δικαστήριο και τα στοιχεία που υποστηρίζουν τους ισχυρισμούς των διαδίκων. Επιπρόσθετα, η παρέμβαση κοινοποιείται με επιμέλεια του παρεμβαίνοντος στα λοιπά μέρη της δίκης εντός δύο (2) ημερών από την κατάθεσή της, αλλιώς λογίζεται ως απαράδεκτη. Το διατακτικό της δικαστικής απόφασης εκδίδεται εντός δεκαπέντε (15) ημερών από τη συζήτηση της αίτησης της παρ. 1 ή από την προθεσμία για την υποβολή υπομνημάτων.

5. Για την άσκηση της αίτησης οι οικονομικοί φορείς καταβάλλουν παράβολο, το ύψος του οποίου ανέρχεται σε ποσοστό 0,1% της προϋπολογισθείσας αξίας, περιλαμβανομένου του Φ.Π.Α., το οποίο δεν μπορεί να είναι κατώτερο των πεντακοσίων (500) ευρώ και ανώτερο των πέντε χιλιάδων (5.000) ευρώ. Το 1/2 του ποσού του παραβόλου καταβάλλεται κατά την κατάθεση της αίτησης και, αν η αίτηση απορριφθεί, ο αιτών καταδικάζεται στην καταβολή του υπολοίπου 1/2 με την απόφαση του Δικαστηρίου. Το παράβολο εκδίδεται υπέρ του Ταμείου Χρηματοδοτήσεως Δικαστικών Κτηρίων (ΤΑ.Χ.ΔΙ.Κ.) και υπέρ του Δημοσίου, σε ποσοστό 60% και 40% του συνολικού ύψους αντιστοίχως, το οποίο καταμερίζεται σε δύο αντίστοιχους Κ.Α.Ε. Σε περίπτωση άσκησης αίτησης εκ μέρους αναθέτουσας αρχής, ισχύουν οι γενικές διατάξεις, ανάλογα με τη φύση της αναθέτουσας αρχής. Σε περίπτωση ολικής ή μερικής αποδοχής της αίτησης, το Δικαστήριο διατάσσει την απόδοσή του στον αιτούντα. Σε περίπτωση ακύρωσης απόφασης της Α.Ε.Π.Π. που είχε απορρίψει προσφυγή, το Δικαστήριο διατάσσει την επιστροφή του παραβόλου που προσκομίστηκε στο πλαίσιο της προσφυγής. Το Δικαστήριο, εκτιμώντας τις περιστάσεις, μπορεί να διατάξει την απόδοση του παραβόλου, ακόμα και αν απορρίπτεται η αίτηση ακύρωσης. Επί προφανώς απαράδεκτης ή αβάσιμης αίτησης, και εφόσον υπάρξει σχετικό αίτημα της διαδίκου αναθέτουσας αρχής ή αναθέτοντος φορέα, μπορεί να απαγγείλει τον πολλαπλασιασμό του συνολικού παραβόλου στο προσήκον μέτρο και έως του 2% της αξίας της σύμβασης, εφόσον αυτή είναι δυνατόν να προϋπολογισθεί, περιλαμβανομένου του ΦΠΑ, συνεκτιμώντας τη ζημία για το γενικό συμφέρον από την καθυστερημένη ανάθεση της σύμβασης. Κατά τα λοιπά, εφαρμόζεται το άρθρο 36 του π.δ. 18/1989 (Α' 8).

6. Η προθεσμία για την άσκηση και η άσκηση της αίτησης ενώπιον του Δικαστηρίου της παρ. 3 κωλύουν τη σύναψη της σύμβασης μέχρι την έκδοση της οριστικής δικαστικής απόφασης, εκτός εάν με την προσωρινή διαταγή της παρ. 7 το αρμόδιο δικαστήριο αποφανθεί διαφορετικά. Επίσης, η προθεσμία για την άσκηση και η άσκηση της αίτησης κωλύουν την πρόοδο της διαδικασίας ανάθεσης για χρονικό διάστημα δεκαπέντε (15) ημερών από την άσκηση της αίτησης, εκτός εάν με την προσωρινή διαταγή της παρ. 7 το αρμόδιο δικαστήριο αποφανθεί διαφορετικά.

7. Μέχρι την παρέλευση της εκ του νόμου αναστολής της προόδου της διαδικασίας κατά την παρ. 6, και εφόσον έχουν γίνει προσηκόντως οι προβλεπόμενες στην παρ. 4 κοινοποιήσεις της αίτησης, ο Πρόεδρος Εφετών του οικείου Διοικητικού Εφετείου ή ο Εφέτης που αυτός ορίζει, καθώς και ο Πρόεδρος ή ο προεδρεύων της Ολομέλειας ή του οικείου σχηματισμού του Συμβουλίου της Επικρατείας αντίστοιχα, αποφαινόμενοι επί του αιτήματος αναστολής με προσωρινή διαταγή που περιέχει όλως συνοπτική αιτιολογία. Εφόσον κριθεί σκόπιμο, μπορεί να ζητηθεί ακρόαση των μερών με κάθε πρόσφορο τρόπο. Η προσωρινή διαταγή ισχύει μέχρι την έκδοση οριστικής απόφασης επί της αιτήσεως, μπορεί δε να ανακληθεί ή να τροποποιηθεί μέχρι τη συζήτηση της υπόθεσης, μετά από σχετική αίτηση οιουδήποτε των μερών, την οποία ο αιτών κοινοποιεί στους υπόλοιπους διαδίκους ή αυτεπαγγέλτως, με τήρηση της διαδικασίας του παρόντος. Με την ίδια διαδικασία, ύστερα από αίτημα του μέρους που στοιχειοθετεί σχετικό έννομο συμφέρον, μπορεί να αρθεί η εκ του νόμου αναστολή σύναψης της σύμβασης ή/και η εκ του νόμου αναστολή της προόδου της διαδικασίας ανάθεσης κατά τα προβλεπόμενα στην παρ. 6. Στις περιπτώσεις που, λόγω της σπουδαιότητας της υπόθεσης, αυτή παραπέμπεται από την Πενταμελή Σύνοψη στην Επταμελή Σύνοψη ή στην Ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικρατείας ή όταν το Διοικητικό Εφετείο αποστέλλει αίτημα για πρότυπη δίκη κατά το άρθρο 1 του ν. 3900/2010 (Α' 213) ή στην περίπτωση υποβολής προδικαστικών ερωτημάτων προς το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με την παραπεμπτική απόφαση ή με προσωρινή διαταγή κατά τα ανωτέρω διατάσσεται κάθε πρόσφορο μέτρο προσωρινής προστασίας μέχρι την οριστική εκδίκαση της υπόθεσης.

8. Το αίτημα αναστολής γίνεται δεκτό, εφόσον πιθανολογείται σοβαρά η παράβαση κανόνα του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του εσωτερικού δικαίου και η αναστολή είναι αναγκαία για να αρθούν τα δυσμενή από την παράβαση αποτελέσματα ή να αποτραπεί η ζημία των συμφερόντων του αιτούντος. Το αίτημα, όμως, μπορεί να απορριφθεί αν, από τη στάθμιση της βλάβης του αιτούντος, των συμφερόντων τρίτων και επιτακτικών λόγων γενικού δημοσίου συμφέροντος, κρίνεται ότι οι αρνητικές συνέπειες από την αποδοχή θα είναι σοβαρότερες από την ωφέλεια του αιτούντος. Το Δικαστήριο διατάζει τα κατάλληλα ασφαλιστικά μέτρα, χωρίς να δεσμεύεται από τις προτάσεις των διαδίκων. Διατάζει ιδίως την αναστολή ισχύος όρων της διακήρυξης, των τευχών δημοπράτησης και οποιουδήποτε άλλου εγγράφου σχετικού με τη διεξαγωγή του διαγωνισμού, την αναστολή εκτέλεσης οποιασδήποτε πράξης της αναθέτουσας αρχής, την απαγόρευση νομικών ή υλικών ενεργειών, την εκτέλεση των απαραίτητων θετικών πράξεων, όπως τη διατήρηση εγγράφων και άλλων στοιχείων, καθώς και την αναστολή σύναψης της σύμβασης.

9. Αν ο ενδιαφερόμενος δεν αιτήθηκε ή αιτήθηκε ανεπιτυχώς την αναστολή και η σύμβαση υπογράφηκε και η εκτέλεσή της ολοκληρώθηκε πριν από τη συζήτηση της αίτησης, εφαρμόζεται αναλόγως η παρ. 2 του άρθρου 32 του π.δ. 18/1989.

10. Στις διαφορές του παρόντος δεν εφαρμόζεται το άρθρο 11 του Κώδικα περί δικών του Δημοσίου (Κ.Δ. από 26.6./10.7.1944, Α' 139).

11. Αν το δικαστήριο ακυρώσει πράξη ή παράλειψη της αναθέτουσας αρχής μετά τη σύναψη της σχετικής σύμβασης, το κύρος της τελευταίας δεν θίγεται, εκτός αν πριν από τη σύναψη αυτής είχε ανασταλεί η διαδικασία σύναψης της σύμβασης. Στην περίπτωση που η σύμβαση δεν είναι άκυρη, ο ενδιαφερόμενος δικαιούται να αξιώσει αποζημίωση, σύμφωνα με τα αναφερόμενα στο άρθρο 373.

12. Με μέριμνα του Προέδρου της, η Α.Ε.Π.Π. οφείλει να συμμορφώνεται δια των αρμοδίων οργάνων της με τις δικαστικές αποφάσεις που λαμβάνονται δυνάμει του παρόντος, με τις οποίες ακυρώνονται εν όλω ή εν μέρει οι αποφάσεις της. Η συμμόρφωση συντελείται υποχρεωτικά εντός είκοσι (20) ημερών

από την κοινοποίηση της δικαστικής απόφασης από το Δικαστήριο, την αναθέτουσα αρχή ή τα λοιπά διάδικα μέρη. Υποχρέωση συμμόρφωσης προς τις δικαστικές αποφάσεις κατά το μέρος των αρμοδιοτήτων τους έχουν και οι αναθέτουσες αρχές εντός της ίδιας προθεσμίας.

13. Με την επιφύλαξη των διατάξεων του παρόντος νόμου, για την εκδίκαση των διαφορών του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις του π.δ. 18/1989.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι΄

ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 139

Έναρξη ισχύος – Τροποποίηση άρθρου 379 ν. 4412/2016

Η παρ. 12 του άρθρου 379 του ν. 4412/2016 αντικαθίσταται ως εξής:

«12. Η ισχύς της περ. 35, του δευτέρου εδαφίου της περ. 68, καθώς και του τρίτου εδαφίου των περ. 31, 40, 59 και 82 της παρ. 1 του άρθρου 377 αρχίζει την 1η.1.2022».

Άρθρο 140

Μεταβατικές διατάξεις Μέρους Α΄

1. Η παρ. 5 του άρθρου 41 παύει να ισχύει με την έκδοση του Προεδρικού Διατάγματος της παρ. 2 του άρθρου 74.
2. Όπου στην κείμενη νομοθεσία γίνεται αναφορά στο άρθρο 44 του ν. 4412/2016, νοείται το άρθρο 44 όπως ισχύει μετά την τροποποίησή του με τον παρόντα νόμο.
3. Τα άρθρα 52 έως και 95 καταλαμβάνουν συμβάσεις που θα συναφθούν μετά την έναρξη ισχύοντος του παρόντος νόμου.
4. Μετά από συμφωνία των συμβαλλομένων και έπειτα από γνώμη του αρμόδιου τεχνικού συμβουλίου, η επίλυση διαφορών από σύμβαση που έχει υπογραφεί πριν από τη δημοσίευση του παρόντος νόμου και στην οποία δεν έχει συμπεριληφθεί ρήτρα διαιτησίας μπορεί να υπάγεται στις διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 176 του ν. 4412/2016, όπως τροποποιείται με το άρθρο 83 του παρόντος.
5. Έργα τα οποία περατώθηκαν πριν από τρία (3) έτη και πλέον από την έναρξη ισχύος του παρόντος και έχουν δοθεί σε χρήση από τους αναδόχους στο φορέα κατασκευής ή/και στο κοινωνικό σύνολο, χωρίς να έχει διενεργηθεί η κατά νόμον πραγματική ή αυτοδίκαιη (πλασματική) οριστική παραλαβή, θεωρείται ότι έχουν παραληφθεί αυτοδικαίως κατά την ημερομηνία έναρξης της ισχύος του παρόντος. Οι φορείς εκτέλεσης των έργων αυτών υποχρεούνται να καλέσουν άμεσα τους αναδόχους και να επιστρέψουν τις εγγυητικές επιστολές καλής εκτέλεσης που τυχόν διακρατούν. Σε αντίθετη περίπτωση, οι ανάδοχοι των έργων υποβάλουν στη Διευθύνουσα υπηρεσία έγγραφο αίτημα επιστροφής των εγγυήσεων και εφόσον παρέλθει άπρακτη προθεσμία δέκα (10) ημερών από την σχετική αίτηση, μπορούν να ζητήσουν από τα οικεία τραπεζικά ιδρύματα την παύση ισχύος των ως άνω εγγυητικών επιστολών.

Άρθρο 141**Καταργούμενες διατάξεις Μέρους Α΄**

Από την έναρξη ισχύος του παρόντος καταργούνται:

- 1) Η παρ. 4 του άρθρου 65, η παρ. 5 του άρθρου 68 και τα άρθρα 122 και 125 του ν. 4412/2016 (Α΄ 147), και
- 2) το άρθρο 218 του ν. 4512/2018 (Α΄ 5).

ΜΕΡΟΣ Β΄**ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΠΡΟΜΗΘΕΙΩΝ, ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΩΝ ΣΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΑΜΥΝΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ****ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄****ΘΕΜΑΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΑΜΥΝΑΣ****Άρθρο 142****Δομή Δυνάμεων - Τροποποίηση άρθρου 72 ν. 3883/2010**

Στον τίτλο του άρθρου 72 του ν. 3883/2010 (Α΄ 167) προστίθεται η λέξη «Εξουσιοδοτική διάταξη», η παρ. 4 τροποποιείται και το άρθρο διαμορφώνεται ως εξής:

«Άρθρο 72**Δομή Δυνάμεων– Εξουσιοδοτική Διάταξη**

1. Με απόφαση του Κυβερνητικού Συμβουλίου Εθνικής Ασφάλειας (ΚΥΣΕΑ) που λαμβάνεται μετά από πρόταση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας διαμορφώνεται η δομή, σε προσωπικό και μέσα, των Ενόπλων Δυνάμεων (Δομή Δυνάμεων). Η πρόταση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας διαμορφώνεται σε συνέχεια σχετικής απόφασης του Συμβουλίου Άμυνας (ΣΑΜ), μετά από εισήγηση του Συμβουλίου Αρχηγών Γενικών Επιτελείων (ΣΑΓΕ) στο οποίο εισάγεται για διατύπωση γνώμης συνολική πρόταση του Αρχηγού ΓΕΕΘΑ για όλους τους Κλάδους, η οποία λαμβάνει υπόψη της τις μελέτες - εισηγήσεις κάθε Κλάδου που εγκρίνονται με απόφαση του οικείου Ανωτάτου Συμβουλίου. Στην πρόταση του Αρχηγού ΓΕΕΘΑ συντίθενται οι ανάγκες των Κλάδων και καθορίζεται η σειρά προτεραιότητας των αναγκαίων μέσων.
2. Οι μελέτες, εισηγήσεις, γνώμες, προτάσεις και αποφάσεις της παρ. 1 διατυπώνονται με βάση την Πολιτική Εθνικής Άμυνας, την Εθνική Στρατιωτική Στρατηγική, τη Γενική Σχεδίαση Άμυνας της Χώρας και τις κατευθύνσεις της Κυβέρνησης και περιγράφουν το συνολικό σχήμα οργάνωσης, λειτουργίας και δυνατοτήτων των Ενόπλων Δυνάμεων, που ανταποκρίνεται στην εκτίμηση της απειλής και τους τρόπους με τους οποίους αυτή ενδέχεται να εκδηλωθεί, καθώς και στην ανάγκη κάλυψης των αποστολών των Ενόπλων Δυνάμεων.
3. Οι μελέτες, εισηγήσεις, γνώμες, προτάσεις και αποφάσεις των προηγούμενων παραγράφων περιλαμβάνουν την πλήρη καταγραφή των υπαρχόντων κυρίων μέσων και υλικών και πλήρως τεκμηριωμένη αξιολόγηση για τον βαθμό πραγματικής και λειτουργικής ενσωμάτωσής τους, καθώς και